

~~1844~~ 1844 J. 1411
gab.

4° 1444

6 lbs.

Biner, Jan.

M 842g

ex libris Balth. Kauf

APPARATUS ERUDITIONIS

AD JURISPRUDENTIAM PRÆSERTIM ECCLESIASTICAM,

in quo reviso, auctoque
Præter Juris Universalis Principia,
JUS NATURÆ, GENTIUM, DIVINUM,
APOSTOLICUM, & PONTIFICIUM, JUS SYNODALE
OECUMENICUM NATIONALE AC PROVINCIALE,

Unacum
Provinciarum ac Regnorum Ecclesiastico & Politico
Statu, Disciplina Ecclesiæ, Hæresibus exortis &c. continua Sæculorum
serie ad præsens usque tempus deductum, insertisque in hac præsertim
nova editione pro re nata multis observationibus criticis, ac
controversis Juridicis, Publicis, ac Polemicis

METHODO HISTORICO-DOGMATICA

colliguntur, & brevi ac clara idea delineantur,

In Utilitatem eruditionis amantium, quibus vasta Conciliorum, Decretorum,
Historiarum &c. volumina perlegendi aut occasio aut tempus deficit,

AUTHORE

P. JOSEPHO BINDER, S. J.

SS. Theol. & SS. Canonum Doctore, horumque in alma Cæsareo-Leopoldina
Universitate Oenipontana, nunc in celeberrima Episcopali Academia Dilin-
gana, Professore Ordinario ac Publico.

PARS I.

De Jure in genere.

Editio Tertia auctior.

CUM FACULTATE SUPERIORUM AC PRIVILEGIO CÆSAREO.

Augusta Vindelicorum & Friburgi Brisgoja,

IGNATIUS ANTONIUS WAGNER PUBL. MDCCLXV

Scholarbibliothek
Leuven

ERUDITIONIS

LIBRARIENTIAM

ECCLIASTICAM

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
CHICAGO, ILLINOIS
1892

LIBRARY

PART III

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
CHICAGO, ILLINOIS
1892

PRÆNOBILI, MAGNIFICO

AC

EXPERIENTISSIMO DOMINO

DOMINO

RECTORI,

Plurimum Reverendis, Prænobilibus, Excellentissimis, Profundissimis, Consultissimis, Experientissimo, ac Clarissimis Dominis, Dominis Regentibus, cæterisque Professoribus, ac Patribus Academicis Amplissimis Almæ, Perantiquæ, Cæsareo-Regio-Archi-Ducalis Anterioris Austriae Universitatis Friburgo-Brisgojicæ,

Prænobili, Excellentissimo & Experientissimo Domino JOSEPHO LAMBERTO BAADER,
AA. LL. Philos. & Med. Doctori, Institutionum Medicar. Professori Ord. & p. t. Rectori Magnifico.

Plurimum Reverendo, Prænob. Excellentiss. et Profundiss. D. JOANNI FRIDERICO DE KREYSSER, SS. Th. Doctori, Sac. Scripturæ Professori Ord. Commissario Episcop. Ven. Cap. Rur. Brifac. Ex-Decano, Parochiæ & Ven. Chori Friburg. Rectori, ac p. t. Facult. Theol. Decano.

Plurimum Reverendo, Religiosiff. & Profundiff. Domin. Patr.

FRANC. XAV. MELBAUM,
S. J. SS. Theol. Doct. ejusdémque Professori antemerid.

Prænob. Excellentiff. & Consultiff. D. **JOANNI**

GEORGIO SIGISMUNDO
STAPFF, J. U. Doct. SS. Can. Jur. Publ.
Naturæ & Gentium Professori Ord. & p. t. Facultatis
Juridicæ Decano.

Prænob. Excellentiff. & Consultiff. D. **FRANCISCO**

ANT. VIRGILIO REINHART
DE THURNFELS, J. U. Doct. Pandect.
& Juris Crim. Professori Ord.

Prænob. Excellentiff. & Experientiff. D. **PHILIPPO**

JOSEPHO STROBEL, AA. LL.
Phil. & Med. Doct. Therapiæ Profess. Ord. ac Primario,
& p. t. Facultatis Med. Decano.

Plurimum Reverendo, Religiosiff. & Clariff. D. P. **HEN.**

RICO SAUVAGE, S. J. AA. LL. &
Phil. Doct. Historiarum Professori Ord. & p. t. Facult.
Philos. Decano.

Prænob. & Clariff. D. **GEORGIO JOSEPHO**

DREYER, J. U. Licent. Syndico & Notario.

DD. PROFESSORIBUS

Plurimum Reverendo, Prænob. Excellent. & Profundiff. D.

JOANNI PETRO BERIER,
SS. Th. Doct. Controversiar. Fidei Professori Ord. Paro-
chiæ Rectori in Burckheimb, Ven. Capituli Ending.
Jurat.

Plurimum Reverendo, Religiosissimo & Profundissimo D. P.

AMANDO GRONNER,
S. J. SS. Theol. Doct. ejusdémque Professori Pomerid.
Ord.

Plurimum Reverendo, Religiosissimo & Profundissimo D. P.

SEBASTIANO ZINNAL,
S. J. SS. Theol. Doct. ejusdémque in Moralibus Profess.
Ord.

Prænobil. Excellent. & Consultiff. D.

ANDREÆ
HAAS, J. U. D. Institut. Imperial. & Jur. Feud.
Profess. Ord.

Prænobil. Excellent. & Consultiff. D.

JOANNI
CHRISTOPHORO IGNATIO
FRÖLICH DE FRÖLICHS-
BURG, Prov. Tyrol. J. U. D. Codicis Prof. Ord.

Plurimum Reverendo, Relig. & Clariff. D. P. CAROLO
HOLL, S. J. Metaphysices Prof. Ord.

Plurimum Reverendo, Relig. & Clariff. D. P. VIRGI-
LIO KRÖLL, S. J. Prof. Logices Ord.

Plurimum Reverendo, Relig. & Clariff. D. P. IGNA-
TIO STATTLER, S. J. Matheseos
Prof. Ord.

Plurimum Reverendo, Relig. & Clariff. D. P. JOSEPHO
EPPENSTEINER, S. J. Rhetorices
Prof. Ord.

DOMINIS AC PATRONIS SVIS
PERQVAM GRATIOSIS.

PRÆ-

PRÆNOBILIS

AC

MAGNIFICE DOMINE DOMINE
RECTOR,

*Plurimum Reverendi, Prænobiles, Excellentissimi,
Profundissimi, Consultissimi, Experientissime, Cla-
rissimi Domini Regentes, cæterique Professores,
ac Patres Academici Amplissimi etc.*

DOMINI DOMINI AC PATRONI
PERQVAM GRATIOSI.

Liceat famulorum minimis Vestram, Almæ Universita-
tis Rector, Regentes, ac Patres Academici Amplis-
simi, Patroni perquam gratiosi, implorare denuo
benevolentiam, tot jam aliàs nominibus cumulatam, quot
ab Eadem in nos quadriennio abhinc in hanc usque horam
profluxêre gratiæ, exquisitæ prorsus, ac ultra meritum singu-
lares. Vobis debemus, Patres Amplissimi, quòd connitente
potissimum immortalis nominis Viro, atque Almæ Universi-
tatis Vestræ ornamento sane Magnifico, FRANCISCO

LEOPOLDO WAIZENEGGERO p. m. omnium primo ad hoc Vestrum studiorum nobile Athæneum nobis accedere, atque sub Amplissima Vestra Protectione Civitate Academica in hoc usque tempus frui licuit, edito etiam gratioso decreto, quo primo fratrum alterum natu majorem, postmodum etiam annis minorem Bibliopolæ Academici re, ac nomine insignire non estis dedignati. Tantæ, tamque insigni Vestræ benevolentiae tantum cum debeamus, en Vobis de novo supplices, ut animi in omne ævum devinctissimi qualequale demum gratitudinis monumentum liceat offerre. Eum in finem librum Vobis, recentibus typis jam tertio edendum, profundissima cum submissione offerimus, Vestro Omnium Nomini Honorique ex merito inscribendum. Est ille Authoris celeberrimi, insignium antehac palmarum contra Tigurinos Concertationibus Polemicis Victoris famosi, quem vocat, Apparatus Eruditionis ad sacram, & profanam Jurisprudentiam, septenis jam partibus constans, opus sane & Authoris eruditissimi præclaro ingenio, summaque tum in sacris, tum profanis eruditione spectatum, & Amplissimi Ordinis Vestri, cui Patrocinium annuatis, Nomine, atque Autoritate dignis-

simum,

simum, tale profecto, quod Ipse Supremus Ecclesiæ Antistes
(quantæ doctrinæ ac sapientiæ Præsul famigeratissimus!) nu-
perrimis literis meritissimo encomio dilaudavit, quin quod, si
vel cætera absint, ingens ubivis, etiam in Gallia eruditorum
numerus tertiis jam typis promovit: quartis Bononiæ in Italia
susceptis. Habet in eo, quod profunde rimetur Theologus;
ad sacram Themidis legem accurate scrutetur Jurisconsultus;
quo eruditionis famem pascat Medicus; quo imbuatur Philo-
sophus, præcipue utriusque Historiæ Candidatus, utpote
universæ historiæ illustre compendium. Hunc itaque librum
tanta & eruditione præstantem, & soliditate firmatum Vobis,
Almæ Universitatis Rector, Regentes, ac Patres Amplissimi,
Patroni perquam gratiosi, Vobis offerimus, Vestro Omnium
Nomini, atque Amplissimo Ordini dedicandum, &, quod
gratiosè concessistis, inscribendum. Ne dedignemini hasce
Bibliopolii nostri, ex quo Vestri esse in hac Vestra Univer-
sitate Vestra ex gratia cœpimus, veluti primitias non aspernari,
quin imo, quem gratioso honorâstis Patrocinio, eundem libe-
raliori etiam obtutu dignari ne aspernemini. Erit liber iste,
quemadmodum perenne gratitudinis nostræ nunquam inter-
mori-

morituræ in Vos testimonium, ita & gratiosæ Vestræ benevolentiae, id quod unicè optamus, immortale monumentum. Quod dum speramus, Vestris Omnium Amplissimis favoribus, ac gratiis profundissima cum demissione nos commendamus futuri in omnem vitam

P R Æ N O B I L I S

AC

MAGNIFICI DOMINI DOMINI
R E C T O R I S,

Plurimum Reverendorum, Prænobilium, Excellentissimorum, Profundissimorum, Consultissimorum, Experientissimi, Clarissimorum Dominorum Regentium, cæterorumque Professorum, ac Patrum Academicorum Amplissimorum,

DOMINORVM AC PATRONORVM
PERQVAM GRATIOSORVM

infimi ac devotissimi servi

IGNATIVS WAGNER Bibliopola Augustanus, &
ANTONIVS WAGNER Bibliopola Academicus,
fratres.

P R Æ-

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Provisum abunde est, ut Republicæ Litterariæ universim, ita quàm maximè Jurisprudentiæ, libris innume-
ris, qui, tum variis in compendiis, tum spissis etiam voluminibus, Titulo in corpore Utriusque Juris contentos, eodem ferme, paucis mutatis, tenore pertractant, adeò quidem, ut qui unum auctorem legerit, alios etiam plures legisse censi possit.

Supervacaneum proin duxi, tritam illam toties viam velle ulteriùs complanare, meliùsque de re litteraria meritorum me putavi, si ulteriori Candidatorum Jurisprudentiæ eruditioni subservirem, ac nova aliquantùm methodo *Apparatum* quendam *Eruditionis* ad Jurisprudentiam, præsertim Ecclesiasticam,

)(

con-

conferberem; quò videlicet Doctrinæ Juridicæ sociaretur crisis Historica, & Canonum Legúmque severitas eruditionis amœnitate temperetur: quo genere studiorum nihil videtur esse jucundius, atque erudita hac ætate nihil utilius, nihil æstimatius.

Quamvis autem blandiri mihi nullatenus possim, me in erudita hac disciplina aliquid affecutum, amato-rem tamen ejusdem & æstimatorem profiteor; conatúmque saltem, ùt ùt materiæ dignitati imparem, Lector Benevole, habebis ratum.

Atque hoc quidem primo volumine tres partes, de *Jure ingenere*, tanquam fundamento omnis Juris prudentiæ, de *Jure Naturæ & Gentium*, de *Jure Civino & Apostolico*, atque de *Jure Synodali Universalis*: In secundo verò volumine itidem tres partes, de *Jure Synodali Particulari*, de *Nationali* videlicet, *Provinciali*, & *Diecefano*, cum Ecclesiastici & Politici Status descriptione Historica; per singula sæcula continuatâ, Tibi porrigo; tertio volumine *Jus Pontificium* in genere & specie &c. complexurus.

Quoad Canonum Doctrinam ipsum Synodorum textum, eâ, quâ fieri poterat brevitate & claritate, proponere studui, ut, quibus numerosos amplósque Conciliorum Tomos perlegendi aut otium, aut occasio non suppetit, succincta epitome doctrinæ substantiam, tanquam nucleum, sub unum velut aspectum ponat.

PARS PRIMA

DE

LEGIBUS IN GENERE.

ummi momenti non tantum in utroque Jure, sed etiam in Theologia est titulus ille Juris Canonici, qui *de Constitutionibus* inscribitur. Dum enim legum naturam, varietatem, causas, effectus, ac proprietates examinat, generalia Jurium principia ob oculos ponit. Ut autem in tanta rerum ubertate servetur ordo, incipiendum à legibus in genere: tum verò ad varias legum species descendendum. In omni autem re, quæ tractanda assumitur, ea videtur esse aptior ad docendum discendumque ratio, si à definitione & divisione ducatur initium, tum verò ad causas ejusdem, proprietates, & effectus enucleandos progressus fiat. Sic enim & ordini & memoriæ quàm optimè videtur consuli.

CAPUT I.

De Natura, varietate, & causis Legum.

SUMMARIUM.

1. <i>Quid sit lex.</i>	10. <i>Legislator Ecclesiasticus potest præcipere actum merè internum.</i>
2. <i>Quotuplex sit lex.</i>	11. <i>Et jam sæpius præcepit.</i>
3. <i>Causa efficiens legis.</i>	12. 13. 14. <i>Solvuntur objectiones.</i>
4. 5. <i>Causa finalis.</i>	15. <i>Non tamen legislator politicus, propter diversitatem finis utriusque Potestatis.</i>
6. 7. 8. <i>Causa materialis & objectum legis.</i>	
9. <i>Controversia de actu interno.</i>	

Pars I.

A

16. De

16. *De causa formali legis.*

17. 18. *Promulgatio constituit essentiam legis.*

19. *Probabiliter non requiritur, ut lex Pontificia in Provinciis solemniter promulgetur.*

20. *Rationes hujus assertionis.*

21. 22. 23. *Solvuntur objectiones.*

24. *Et per se statim obligat.*

25. *Acceptatio populi non requiritur ad constituendam legem, sed tantum ad stabilitatem.*

QUÆSTIO I.

Quid sit lex?

I. **R**espondetur: *Est ordinatio rationis in bonum commune, ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata.* Ita auctores passim ex S. Thoma I. 2. q. 90. art. 4. in c.

Dicitur 1. *Ordinatio rationis, seu rationabilis dispositio superioris, obligans subditos ad aliquid faciendum vel omittendum.* Per quod differt à *consilio*, quod nullam imponit obligationem, sed tantum suadet.

Legis natura.

Dicitur 2. *Ad bonum commune.* Per quod indicatur finis legis: quæ semper tendere debet ad bonum commune, seu ad bonum communitatis, moraliter unitæ sub una gubernatione. Per quod differt lex à *præcepto* strictè sumpto: nam lex fertur pro communitate. & afficit territorium legislatoris: præceptum verò imponitur personis singularibus, & adhæret personis ipsis. Sæpe tamen *lex, præceptum, statutum, jus &c.* in eadem significatione accipiuntur. Unde leges Ecclesiæ dicuntur *præcepta Ecclesiæ*, licèt in bonum communitatis sint latæ.

Dicitur 3. *Ab eo, qui curam communitatis habet.* Indicatur hic legislator, qui nepe non tantum habet curam & potestatem dominativam, aut æconomicam, qualem habet Dominus in servum, pater in filium, maritus in uxorem, sed *politicam, gubernativam & jurisdictionalem sublimem*, quæ se extendat ad communitatem perfectam regendam.

Dicitur 4. *Promulgata.* Nam ut decretum, statutum, præceptum, aut quæcunque dispositio obliget subditos, debet iis sufficienter esse intimata.

Colliges 1. Sententiam Judicis per se non esse legem: tum quia datur personis particularibus; tum quia non omnis Judex habet jurisdictionem sublimem ad ferendam legem requisitam. Unde sententia est potius lata juxta legem, & sic declaratio legis, quàm lex.

Coll. 2. Omnem legem ad aliquid obligare. Unde etiam *lex irritans* obligat, actum irritatum habere pro nullo. Et *lex permittens*, licèt non obliget eum, cui aliquid permittum est, obligat tamen alios, ne eum impediant, & respectu horum est lex.

Idem dicendum de *Privilegiis*, quæ sunt quædam lex permittens, obligans alios, ne privilegiatum impediant ab usu privilegii. Cedit autem in

in bonum publicum, non impediri eos, qui habent privilegium pro se, aut legem permittentem.

QUÆSTIO II.

Quotuplex sit lex?

Resp. cum infra ad leges in specie sumus descensuri, hic tantum obiter & in genere insinuat aliquam legis divisionem. Igitur

1. Lex alia est *Naturalis*, ab ipso nempe auctore naturæ scripta in cordibus creaturarum rationalium, & per lumen rationis promulgata.

Alia *positiva Divina*; quam Deus in sacra scriptura veteris, ac novi testamenti complexus est.

Alia *Humana*, quæ nempe hominem habet legislatorem. Eaque in *Ecclesiasticam* & *civilem, publicam* & *privatam* subdividitur, ut postea uberius declarabitur.

2. Dividitur in *Affirmativam* & *Negativam*. *Affirmativa* præcipit *Legis va-*
actum ponere; e. g. audire Missam die festo: & hæc obligat quidem *sem-*
per, sed non pro semper. *Negativa* prohibet actum, e. g. furti: & hæc dicitur obligare *semper pro semper.* Hinc non teneris audire Missam pro semper; teneris tamen omittere furtum pro semper.

3. Alia est *Præceptiva*, quæ simpliciter & absolute aliquid præcipit aut prohibet, atque sub culpa in conscientia etiam obligat. Alia *Pænalis*, quæ multa imponitur. Si præcisè pœnam statuit, ponenti aliquem actum, quin illum prohibeat, dicitur *purè pænalis.* Tales dicuntur esse plures regulæ religionum, & juxta aliquos etiam leges imponentes pœnam venatoribus aut feripetis, aut non solventibus telonia, aut exportantibus ex provincia certas merces. E. g. Si lex ita sonet: *qui exportaverit frumentum, centum imperiales solvat.*

Si autem simul sit præceptiva & pænalis, dicitur *mixta*: e. g. Si Princeps dicat: *nemo exportet frumentum: qui autem exportaverit, solvet centum imperiales.*

4. Præter istas datur etiam lex *Irritans*, quæ nempe irritat seu annullat actum. E. g. Lex irritans matrimonium clandestinum, contractum pupilli &c. Verùm de his plura deinceps.

5. Dividitur in legem *odiosam*, quæ directe & principaliter tendit in odium alicujus, licet secundario cedat in favorem alterius. Et in *favorabilem*, quæ directe & principaliter lata est in alicujus favorem, licet secundario cedat in alterius odium.

QUÆSTIO III.

De causa efficiente Legis.

Causa efficiens legis est Legislator. Talis non potest esse persona privata,

Quis le-
gislator ?

vata, aut quæ tantum habet potestatem dominativam aut æconomicam, qualem habet dominus in servos suos, aut paterfamilias in suam familiam, licet illa mille capitibus constet: quia illis per se non imperat in bonum communitalis, sed in bonum suum privatum, debet igitur legislator habere potestatem Jurisdictionis in communitatem sibi subditam, & quidem in communitatem *perfectam*: qualis non est quælibet multitudo, sed moraliter unita sub gubernante cum potestate publica ad bonum ipsius communitatis. Unde etiam non omnis, qui habet potestatem Jurisdictionis, habet etiam potestatem legislativam, sed debet habere jurisdictionem publicam & sublimem. Nam quilibet Judex, etiam delegatus habet jurisdictionem, non tamen potestatem ferendi leges.

Talem autem potestatem jurisdictionis publicam & sublimem in ordine ad gubernandam communitatem perfectam sibi subditam ad bonum ipsius communitatis, habet imprimis Deus, & quidem universalem respectu totius generis humani. Et ab hoc Divino legislatore descendit jus geminum, naturale videlicet, commune omnibus per orbem hominibus, & positivum Divinum, quo aut jus naturale magis declaratur, promulgatur, & inculcatur, ut contingit per præcepta decalogi; aut ea etiam præcipiuntur à Deo, quæ intra sphæram juris naturalis non comprehenduntur.

Cum autem non sit potestas nisi à Deo, omnis jurisdictio ac potestas legislativa in ordine ad gubernandos populos, qua homines fulgent, est participata quædam & velut delegata potestas à Deo, immenso velut oceano, rivus suos per terras diffundente.

Ab hoc igitur fonte potestas legislativa derivatur in humanum genus; sive dein illa, consentiente populo, sit monarchica, in uno principe collecta; sive aristocratica, ad optimates delata; sive democratica, communitati populi adhærens, sive ex his mixta aliqua reipublicæ forma, volente ita populo libero, conflata resultat.

Quia autem duplex potissimum potestas est collata mortalibus, *Ecclesiastica & Politica*, seu sæcularis, ideo etiam Deus Ecclesiasticos legislatores dedit (quos inter eminentissimus Pontifex, Christi in terris Vicarius) & Politicos, Reges videlicet & Principes, aut liberæ per orbem Respublicas. De quibus postea in specie tractandum occurret.

QUÆSTIO IV.

De causa finali Legis.

4

Cum sapiens illa ac provida æterna Mens, consulens humanis rebus, dederit terris Principes, & Rectores populis, ut honestè, ritè, & ordinatè omnia fiant. scique bene gubernentur humanæ per orbem societates atque reipublicæ, facile datur intelligere, Principes non tam sibi quam populis

pulis vivere, neque tam suam privatam, quàm publicam communitatis utilitatem spectare in ferendis legibus oportere.

Quare finis tam legislatorum quàm legum alius esse non potest, quàm *Finis legis bonum commune*, seu bonum communitatis, quod per legem intenditur, quæritur, procuratur, conservatur ac promovetur. Imò ex hac ad bonum commune promovendum aptitudine suam lex *rationabilitatem* desumit. *bonum publicum.*

Unde dispositio Principis injusta, inutilis, noxia publico, non est lex, ex defectu finis.

Verùm doctrinæ huic aliqua se opponere videtur difficultas. Nam 1. multæ leges respicere videntur bonum privatum singularium duntaxat hominum, ut pupillorum, minorum, clericorum, nobilium, mulierum. 2. Leges tributorum & vectigalium cedunt in bonum Principis. 3. Privilegium est lex privata, cedens in bonum privatum privilegiati. 4. Lex præscriptionis pluribus est damnosa. Ergo non omnis lex debet tendere ad bonum commune, tanquam ad suum finem.

Resp. Omnes etiam hæ leges respiciunt bonum commune: cum interest reipublicæ has leges ferri. Nam ad 1. interest reipublicæ certo personarum generi, ut pupillis, minoribus, mulieribus &c. legum auxilio subveniri. Deinde etiam hæ leges feruntur in pupillo &c. sub ratione pupillis communi, & prout constituunt communitatem pupillorum. Ad 2. lex tributorum subditis imponitur, ut Princeps cum necessariis suis administris recte gubernare, & si opus, defendere etiam contra hostes possit rempublicam. Ad 3. pariter exigit bonum publicum, ut privilegiati non impediatur iniquè ab usu sui privilegii. Ad 4. eadem est responsio: nam lex præscriptionis conducit ad tollendas lites, & incertitudines bonorum, ad acuendam industriam & curam civium, adeoque ad bonum publicum.

Dices 1. Jus dividitur in publicum & privatum. Ergo dantur aliquæ leges, quæ respiciunt bonum publicum, & aliæ, quæ respiciunt privatum. R. N. c. etiam jus privatum intendit bonum commune civium; & objectum formale, seu motivum & ratio, sub qua in illud fertur, semper est bonum totius reipublicæ. Unde jus *privatum* dicitur, quatenus immediatè versatur circa bonum civium: *publicum* verò, quatenus immediatè versatur circa regimen & statum reipublicæ.

Dices 2. Datur lex prohibens mendacium, licèt illud esset necessarium ad conservationem reipublicæ. Atqui talis lex non haberet pro fine bonum reipublicæ. Ergo non omnis lex debet habere pro fine bonum commune. Resp. Hæc difficultas non est modica, ejusque solutio ex altiori

bus petenda principiis, quæ parte secunda, ubi de jure naturali disputabitur, proponetur. Interim breviter dico, summum humanæ reipublicæ bonum esse, si ad Deum creatorem ac gubernatorem suum sapientissimum

atque sanctissimum, tanquam finem suum ultimum, bene sit comparata, ejusque perfectiones commendet. Atqui non esset talis, si non daretur lex prohibens mendacium, utpote intrinsicè malum, deturpativum naturæ rationalis, ac perfectioni Divinæ veracitatis ac sanctitatis contrarium: nam si Deus licitum faceret mendacium, redundaret imperfectio in ipsam infinitam veracitatem & sanctitatem Divinam, quæ sicut mentiri non potest, sic neque licitum facere mendacium. Consequenter, si humanæ reipublicæ ullo in casulicium esset mendacium, illa pessimè esset constituta, quia non amplius apta ad suum finem ultimum, nempe ad commendandam sapientiam, sanctitatem, & veracitatem sui conditoris & gubernatoris; imò huic fini suo esset opposita, turpis, ac malè gubernata. Unde lex prohibens mendacium, pro omni casu possibili tendit ad bonum rationalis reipublicæ: meliùsque esset, rempublicam humanam non existere, quàm malè eam à Deo gubernari, in præjudicium sanctitatis, veracitatis, & aliarum Divinarum perfectionum: quas commendare per rectam sui gubernationem & constitutionem, finis ultimus, intrinsicus & essentialis est humanæ reipublicæ.

QUÆSTIO V.

De causa materiali Legis.

6.

Materia, seu objectum materiale legis sunt actiones humanæ, quæ à legislatore vel *præcipiuntur*, vel *permittuntur*, vel *puniuntur*, vel *irritantur*.

Et quidem legis *præceptivæ* objectum debent esse actus saltem negativè honesti, hoc est, non inhonesti: nam inhonesti præcipi non possunt: quia talis lex non esset rationabilis. Possunt tamen præcipi actus de se *indifferentes*, quando bonum publicum exigit eos præcipi: e. g. ut cives se exercent in armis, ut evadant apti ad defendendam patriam. Et talis lex verè est rationabilis; nam licèt illius objectum materiale sit de se indifferens, tamen finis, e. g. defensio patriæ, est quid positivè honestum, & reddit etiam objectum materiale, quod *de se* est merè indifferens, positivè honestum.

Deinde objectum legis *præceptivæ* debet esse *possibile*: nam ad impossibile nemo tenetur. Neque tantùm debet esse possibile physicè, sed etiam moraliter. Hoc est, objectum legis humanæ *præceptivæ* non debet esse nimis arduum & difficile, ut spectata fragilitate humana non adedè difficulter possit lex observari. Aliàs non esset rationabilis, & plus mali ex illa oriretur quàm boni, unde Ecclesia non posset præcipere, ut omnes omnino, etiam infirmi & debiles, toto anno jejurent; ut omnes sequantur consilia Evangelica; ut omnes publicè confiteantur peccata &c.

Legis prohibitiua objectum sunt omnes actus mali, & quandoque etiam *de se* indifferentes, imò etiam *de se* boni, si sint impedimentum majoris boni, aut reipublicæ noxi, aut certo fini contrarii. Sic militibus, imò & mulieribus prohiberi potest, ne toto die in templo hæreant, cum neglecta militiæ aut rei domesticæ. Item prohibetur labor servilis die festo, licet de se bonus sit.

Legis permittentis objectum sunt actus indifferentes: & quandoque etiam mali, ad evitandum majus malum. Sic alicubi permittuntur (vel potius tolerantur) extrui lupanaria: quin tamen malum à lege permittente approbetur. Sic etiam Deus in lege veteri permittit conjugii dare libellum repudii, quin præceperit aut approbârit positivè.

*In quos
actus lex
tendat.*

Legis punientis objectum sunt actus criminosi & culposi; & quidem si detur merè puniens seu merè pœnalis, punit culpam aliquam juridicam, vel politicam, ut communiter docetur.

Lex denique *irritans* fertur in actus malos, & indifferentes, & quandoque etiam in actus de se bonos: e.g. quando irritat donationem pupilli, aut Prælati Ecclesiastici, factam in causas pias. Imò irritari etiam & rescindi possunt per legem actus *jam præteriti* (sicut etiam puniri possunt) non tamen possunt prohiberi, aut præcipi, aut permitti per legem; factuum siquidem esset præcipere actus præteritos.

Dices 1. Actus honesti & inhonesti sunt objectum legis naturalis: ergo non possunt præcipi vel prohiberi lege positiva. R. n. c. potest enim eadem res esse objectum plurimum legum: sic, quæ continentur in decalogo, sunt materia Juris naturalis & positivi.

7.

Dices 2. Lex debet esse rationabilis, & tendere ad bonum publicum. Ergo non potest versari circa actus indifferentes. R. d. c. non potest versari circa actus indifferentes, qui neque ex se neque ex fine suo sunt boni, c. c. si saltem ex fine suo sint boni n. c. actus, qui de se sunt merè indifferentes, e.g. exercitatio in armis, potest præcipi in ordine ad defendendam patriam; & sic ex fine bono ac publico, quem lex intendit, fiunt boni. Sic etiam lex prohibens, permittens, & irritans actum de se indifferentem, ex fine bono & honesto potest fieri rationabilis.

*Actus de
se indiffe-
rentes.*

Dices 3. Lex civilis varia permittit inhonesta, e.g. patri vel marito interficere adulterum cum filia vel uxore deprehensum. R. Jus civile tamen non propriè permittit, tanquam licita; imò non potest sic permittere, quæ sunt contra jus naturale, Divinum, aut Ecclesiasticum in re spirituali: sed ea tantùm tolerat, & non punit. Si autem quædam ejusmodi per legem voluisset licita facere, e.g. dissolutionem matrimonii propter causam fornicationis, præscriptionem cum mala fide, aut prohibere secundas nuptias &c. correctum esset per Jus Canonicum.

8.
An Princeps auferre possit
subditis bona?

Quæres, an lex principis se etiam extendat ad auferenda subditis sua jura ac bona? R. negativè: excepto tamen casu, quo bonum reipublicæ id exigeret. Ratio est: quia juris naturalis principia sunt: *alterum non lædere, cuique suam tribuere.* Atqui summi etiam Principes obligantur jure naturali. Sic injustè Achab abstulit vineam Naboth.

Deinde Princeps potestatem suam totam habet immediatè à populo §. 6. *Inst. de I. N. G. & C.* populus autem non habuit aded absolutam & illimitatam potestatem in civium bona, ut absque gravi ac justa causa potuerit illa auferre. Ergo neque Princeps.

Dices 1. Talis potestas à Deo est data Sauli Regi, & à Samuele Propheta promulgata populo, 1. *Reg.* 8. R. Samuel ibi non proponit jus regi verè competens: sed prædicit populo usurpationem iniquam, ut eos à petendo rege absterreat: ut interpretatur S. Thomas cum communi.

Dices 2. Princeps est supra leges, & Dominus omnium. Ergo pro arbitrio potest de omnibus disponere. R. Est supra leges civiles, non autem supra leges naturales. Deinde non habet plenum rerum singularium dominium proprietatis, sed tantum dominium altum & eminentiale: quatenus à republica accepit potestatem de iisdem disponendi pro necessitate publica.

Dices 3. Papa in spiritualibus plenissimam habet potestatem. Ergo etiam rex in sæcularibus. R. Neque Papa potest pro mero arbitrio, & absque justa causa personis Ecclesiasticis res suas & jura jam quæsitæ auferre.

CONTROVERSIA.

An actus interni sint objectum legis humanæ?

9.
Actus internus indirectè præcipi potest.

Non est dubium, quin actus etiam merè interni humanæ voluntatis sint materia seu objectum legis naturalis, & positivæ Divinæ. Magna tamen est disceptatio, an iidem præcipi aut prohiberi possint etiam per legem humanam?

Et quidem, quod legislator Ecclesiasticus saltem *indirectè* præcipere possit actum internum, quando nempe actus externus sine interno ritè poni non potest, aut actum mixtum ex interno & externo, passim admittitur: sic enim lex humana præcipit devotam & attentam orationem, aut recitationem Divini officii, validam administrationem Sacramentorum, votum castitatis ordinandis, consensum internum, sine deceptione, in contractibus. Tota igitur difficultas eò recidit, an legislator humanus etiam *directè* præcipere aut prohibere possit actum *merè internum.*

CONCLUSIO I.

Legislator Ecclesiasticus probabilius potest etiam directè præcipere actum merè internum.

Ita Glossa in can. 14. de pœnit. dist. 1. & in clem. 1. de hæret. s. verum v. eo 10. ipso. Ubi plures canones pro hac sententia citat. item Medina c. de Imò etiam orat. q. 15. Rosella v. absolutio 1. n. 28. & 29. Baldus, Adrianus, Clarus, Cardenas, La Croix, Söll, &c. contra communiorem. *directè.*

Prob. 1. *negativè.* Quia adversarii probare deberent, Ecclesiam aut summum Pontificem non posse præcipere, prohibere, aut punire actus merè internos: præsertim cum Deus ei dederit potestatem illimitatam ligandi & solvendi, quæcumque non sunt juris naturalis aut Divini, aut aliunde, nempe vel ex sacris litteris vel ex Conciliis aut Patribus noscuntur potestati Ecclesiæ esse subtracta. Atqui probare non possunt, actus internos ab universali illa potestate esse subtractos.

Prob. 2. *ex fine legis Ecclesiasticæ*; nam Deus dedit Ecclesiæ potestatem gubernativam, non politicam sed sacram, ad finem supernaturalem, perducendi nempe homines ad æternam beatitudinem ac Dei possessionem, tanquam ultimum suum finem. Ad hunc autem multò magis conducunt, sùntque necessarii actus interni: sine quibus Ecclesiæ non potest esse benè constituta. Cum actus externi sine internis sint velut corpus sine anima, cortex sine nucleo. Quis ergo credat, Deum Ecclesiæ suæ tantum dedisse potestatem legislativam in actus minùs conducentes ad finem.

Conf. 1. si quis die jejunii in animo suo dicat: *hodie non jejunabo*, peccat graviter, licèt mutata postea voluntate jejunet. Contra qualem autem legem est hoc peccatum merè internum, nisi contra legem Ecclesiasticam? si hunc actum internum prohiberi potest Ecclesia, cur non etiam alios? quid directè hïc aliud prohibetur, nisi actus internus? &, si indirectè præcipi aut prohiberi potest, cur non etiam directè? si unà cum externo præcipi potest, quare non etiam sine illo? planè, si concedatur, uti passim conceditur, quòd Ecclesia possit præcipere actum externum & internum e. g. recitationem breviarii, & attentionem seu devotionem internam, nulla ampliùs est ratio, cur non etiam præcipere possit solum internum, e. g. meditationem seu orationem mentalem, quam pluribus Religiosis de factò leges suæ præscribunt? Unde

Conf. 2. Ecclesia potest prohibere & punire actus externos, etiam occultissimos, e. g. hæresin per excommunicationem latæ sententiæ, ipso facto incurrendæ, licèt pro foro externo probari non possit. Potest exercere jurisdictionem in actus merè internos, absolvendo à peccatis internis, dispensando in votis &c. Potest irregularitatem & censuram ferre in deli-

sta etiam occultissima; dátque Tridentinum Episcopis facultatem ab iis absolvendi. Ergo etiam actus internos eodem jure præcipere, prohibere ac punire potest. Unde

II.
Et sæpius
jam sunt
præcepti.

Prob. 3. Ecclesia jam sæpius præcepit, prohibuit, & punivit directè actus purè internos. Ergo potest. a. p. Concil. Trid. S. 13. in decreto de S. Euch. interdicat, ne quis aliter credat de S. Eucharistia. Innocentius XI. mandavit in virtute sanctæ obedientiæ, ne quis ullam ex 65. propositionibus, ab eo damnatis, in praxin deducat. Multæ autem ex illis concernunt actus merè internos, e. g. fidem internam, spem, dilectionem Dei & proximi. Hoc ipsum prohibet etiam Alexander VII. in damnatione 28. propositionum.

Innocentius X. in Bulla damnationis propositionum Jansenii mandat, ut nemo aliter sentiat. Atqui sentire est actus merè internus. Denique Clemens XI. in Bulla *Vineam Domini Sabaotb*, decernit, non satisfieri præcepto Ecclesiæ per silentium, sed requiri, ut etiam *interiùs* obsequantur, & propositiones Jansenii in animo pro verè hæreticis habeant; hanc esse veram orthodoxi hominis obedientiam, etiam *interiùs* obsequi. Qui aliter *senferint*, tanquam *Apostolicarum constitutionum transgressores* habendos esse, ac omnibus censuris in hæreticos latis subjacere.

Ubi notandum, Jansenistas, ne ab Ecclesia separentur, & tamen doctrinæ Jansenii adhærere possint, variis technis ac figmentis Pontificia decreta eludere conatos esse. Modò quippe dicebant, propositiones illas quinque in libro Jansenii non reperiri, aut saltem, non in eo sensu, in quo sunt damnatæ, modò aliis confictis interpretationibus, lubrici instar colubri se gyrantes elabi tentârunt, aut hydræ instar nova itidem capita protruserunt. Cùm autem summi Pontifices novis mox constitutionibus ac decretis confestim nova eorum effugia & versipelles conatus eliderent, tandem dicebant, decretis Pontificiis satisfieri per *obsequiosum silentium*, ut ipsi vocabant: ad obedientiam Apostolicis constitutionibus debitam non requiri, ut quis propositiones Jansenii ut hæreticas *interiùs* damnet, sed satis esse, si de iis nihil loquatur.

Igitur Clemens XI. anno 1705. edita Bulla *Vineam Domini*, etiam hoc effugium præcludit, decernendo, ut dictum, non satisfieri constitutionibus Pontificiis per ejusmodi silentium, sed propositiones Jansenii verè *interiùs* in animo esse habendas pro hæreticis: hanc esse veram obedientiam, voci Ecclesiæ *interiùs* obsequi: qui secùs faciunt, transgressores esse constitutionum Apostolicarum, & omnibus hæreticorum pænis obnoxios.

Responsiones Adversariorum.

Respondent 1. Pontifices hîc tantùm declarârunt legem naturalem, aut Divinam, contra quam pugnant propositiones Jansenii. Ergo non proba-

probatur, quòd Ecclesia præceperit actus internos. Resp. n. a. Nam licèt illæ propositiones sint contra jus Divinum, tamen etiam Ecclesia verè illas prohibet, & interiùs etiam in animo pro hæreticis haberi jubet, requirendo obedientiam, decretis Pontificiis præstandam, & adjiciendo pœnam excommunicationis transgressoribus.

Certè obedientia Ecclesiæ præstanda præsupponit præceptum aut legem Ecclesiæ: & transgressor legis Ecclesiasticæ esse non potest, nisi detur lex Ecclesiastica. Et quidem hæc lex versatur circa actus merè internos, nempe circa internam damnationem propositionum Jansenii, & judicium, quòd sint hæreticæ.

Licèt igitur etiam lex Divina, aut etiam naturalis eas propositiones prohibeat, non tamen ex eo sequitur, quòd non etiam ab Ecclesia sint prohibita: sicut ex eo, quòd ea, quæ in decalogo continentur, jure naturali sint prohibita, non sequitur, quòd non etiam jure positivo, Divino & humano sint prohibita: quid enim notius, quàm eundem actum pluribus legibus prohiberi, aut præcipi posse? Certè Ecclesia quoad hoc obedientiam *sibi* vult præstari? & inobedientes dicuntur transgressores constitutionum Apostolicarum.

Deinde Pontifex in eos, qui interiùs in animo propositiones illas non habent pro hæreticis, licèt externè nihil faciant, sed omnino sileant, pœnam excommunicationis decernit, tanquam in inobedientes transgressores Pontificiarum constitutionum. Hanc autem pœnam jus Divinum aut naturale non decernit. Habemus ergo hic humanam legem punientem actus merè internos pœna præcisè Ecclesiastica.

Respondent 2. Ecclesia hic actus internos tantùm indirectè prohibet. R. Hoc falsum esse, patet ex eo, quòd prohibeat illas propositiones in animo foveri, & præcipiat eas seriò intùs in animo damnari, etiam tunc, quando nullus adest actus externus, quem prohibeat, aut præcipiat, aut puniat. Ergo non indirectè, sed directissimè actum merè internum præcipit, prohibet, & punit. Quid enim aliud est actum directè præcipere aut prohibere?

Respondent 3. Ecclesia nomine Dei actus internos directè præcipit, non autem suo nomine.

R. Quid deinde? an non etiam actus externos sic præcipit? sive nomine DEI, sive suo præcipiat, tamen verè præcipit directè actus merè internos, quod solum petit nostra sententia. Deinde summus Pontifex gubernat Ecclesiam tanquam Vicarius Christi: quascunque ergo leges condat pro spirituali gubernatione Ecclesiæ, sive circa actus externos, sive internos, id facit nomine Christi, & tanquam ejus Vicarius. Unde non satis apparet, quam vim habeat hæc replica ad infringendam nostram sententiam,

licèt totum concedatur, quod hïc objicitur. Videndum igitur, an reliqua adversariorum argumenta sint firmiora.

Solvuntur argumenta Adversariorum.

13.

Objic. 1. *authoritas.* Nam sententia docens actus merè internos non esse objectum legis humanæ, est communis, aut ferme communis. 2. Innocentius III. c. *tua nos* 34. de *simonia* ait: *Nobis datum est, de manifestis tantummodo judicare.* 3. *Can. cogitationis dist. 1. de penit.* dicitur: *Nemo patitur cogitationis penam.*

Respond. ad. 1. Etiam nostra sententia munita est sufficienti auctoritate, præsertim summorum Pontificum, quorum constitutiones, ac præcipuè Clementis XI. si quis benè perpenderit, non multùm alienus erit à nostra sententia. Neque dubito, quin multi ex antiquioribus nostram essent amplexi sententiam, si tot propositiones damnatas. & Bullam *Vineam Domini*, hoc primùm sæculo emanatam, videre potuissent.

*Explicat.*4. *Tua nos.*

Ad. 2. Papa in illo cap. tantùm rescribit, quodsi Clericus tradat bona sua ad fundandum canonicatum, sine pacto, ut sibi conferatur, tunc posse ipsum absque simonia assumi in Canonicum, ipsique hæc ipsa præbenda, quam fundavit, conferri. Si verò foundationi præbendæ pactum adjiceret, ut illa sibi conferatur, fore pactum simonicum. Tum verò addit Pontifex; licèt constare non possit de quæstione facti, an scilicet animùm simonicum habeat, si tamen externè illum non prodat, posse eum assumi, quamvis fortè internè sit simonicus: quia in executione procedimus secundùm externa in casibus particularibus. Ex quo tamen non sequitur, quòd Papa circa interna judicare non possit judicio latæ jam sententiæ, per ipsum factum internum incurrendæ. Unde d. a. Pontifici tantùm de manifestis datum est judicare judicio ferendæ sententiæ c. a. judicio sententiæ latæ jam ipso jure n. a. & c.

Retorqueri etiam posset. Ecclesia jurisdictionem suam exercet in actus etiam occultissimos e. g. hæresis: licèt de iis judicare non possit per ferendam à Judice sententiam. Ergo etiam in actus internos. Certè actus occulti tam parùm sunt manifesti, quàm interni. Taceo, quòd argumentum probaret, actus internos ne quidem concomitanter cum externis aut indirectè posse præcipi.

Ad. 3. eodem modo responderi potest: Nam nemo patitur cogitationis penam, hoc est, nemo punitur propter cogitationem per sententiam specialiter in ipsum à Judice ferendam. Potest tamen puniri per sententiam ipso jure jam universaliter latam, e. g. in omnes, qui propositionem Janfensiticam in animo foverint.

Unde Glossa ad hunc ipsum textum ait, sæpiùs actum cogitationis puniri,

puniri, ut hæresin internam. Taceo, quòd Gratianus Canonem illum desumpserit ex jure civili, quod tantum loquitur de suo foro; non autem de foro canonico.

Ob. 2. *ratio*. Nam potestas humana est sensibilis, & nil cognoscit nisi sensibile. Ergo actus insensibiles, quales sunt merè interni, sunt extra sphaeram & limites potestatis humanæ. Conf. Modum gubernandi Ecclesiam oportet esse sensibilem. Unde actus interni per se nec profunt, nec obsunt Ecclesiæ.

Resp. Potestas & modus gubernandi Ecclesiam est fini, à Christo intento ac præfixo, proportionatus. Cum igitur finis Ecclesiæ sit, non tantum per actus externos, sed etiam per internos ad æternam beatitudinem tendere; potestas à Christo generaliter collata ligandi ac solvendi ad actus internos etiam se extendit. Modo autem sensibili Ecclesia procedit promulgando sensibiliter legem, ad actus etiam internos se extendentem. Retorqueri rursus argumentum potest in actus externos quidem, sed tamen ita occultos, ut Ecclesiæ de iis constare non possit.

Dices: Potestas legislativa debet esse conjuncta cum potestate coactiva, seu punitiva transgressorum: aliàs est inefficax. Ergo Judex ferens legem debet posse cognoscere de delicto.

B. Argumentum rursus probaret nimium, quòd nempe lex Ecclesiæ se non extendat ad actus occultos: imò neque ad internos indirectè prohibendos, quia tales non possunt puniri ab Ecclesia. Licet igitur Ecclesia non possit actus internos & occultos judicare & punire per cognitionem & processum judicialem, sufficienter tamen vim coactivam exerit ferendo legem, etiam in conscientia obligantem sub culpa, & pœna à Deo infligenda, vel sub censura ipso facto incurrenda: prout fecit circa propositiones Janfenii.

Falsum etiam est, quòd vis legislativa semper conjuncta sit cum vi coactiva: ut rursus patet in actibus, externis quidem, sed tamen occultis, & absque arbitrio commissis. Deinde Ecclesia plura præcipit, & sic potestate legislativa ac vi directiva utitur, quin utatur potestate ac vi coactiva: Quot enim sunt Canones, quibus nulla pœna est annexa? An non posset Princeps Præfecto alicujus provinciæ dare potestatem directivam, reservata sibi coactiva seu punitiva? Sic etiam sufficit Ecclesiæ sæpius sub culpa præcipere, & in conscientia obligare: pœnam verò sumendam propter legem violatam relinquit Deo, scelerum vindici. Deinde si potest dari lex humana merè pœnalis, quæ tantum sub pœna obliget, quare non etiam merè directiva, quæ tantum sub culpa obliget, ita, ut legislator humanus transgressor nullam pœnam imponat? Et quas pœnas per se imponunt leges naturales?

14.
An potestas coactiva debet esse conjuncta cum directiva.

CONCLUSIO II.

Princeps tamen sæcularis seu legislator politicus non potest præcipere actus merè internos.

15. **D**isparitas desumenda est ex fine utriusque potestatis, Ecclesiasticæ scilicet & politicæ. Illa siquidem pro fine habet rectam gubernationem ecclesiasticæ reipublicæ in ordine ad finem supernaturalem, beatitudinem nempe æternam: ad quem finem actus interni comprimuntur opportuni sunt & necessarii. Finis verò potestatis & jurisdictionis politicæ est recta gubernatio reipublicæ sæcularis in ordine ad felicem ejusdem statum quoad externa procurandum ac conservandum: ut nempe per salubres leges pax & tranquillitas civium foveatur, administretur justitia, nemo ab altero lædatur, & suum cuique tribuatur.

Alius finis potestatis politicæ.

Ad hunc autem finem consequendum sufficit, si omnes reipublicæ cives quoad actus externos bene sint comparati. Atque hinc illud axioma invaluit: *De internis non judicat Prætor.* Et certè aliam potestatem in populum non habet Princeps, nisi quæ à populo in ipsum est translata, sed populus non habuit potestatem & jurisdictionem in actus sibi omnino incognitos, & in quibus civis cum cive nullam habet communicationem.

Ex quo altera elucet disparitas. Nam summus sacrorum Antistes & Ecclesia potestatem suam ecclesiasticam non accepit à populo sed à Christo: qui dare illam potuit, & dedisse censendus est generalibus omnino promissis in ordine ad spirituales animarum gubernationem: quæ vel maximè ad internum eorum statum in flore suo conservandum promovendumque tendere debet.

Dices: Princeps etiam sæcularis per leges suas obligare potest in conscientia. Ergo præcipere potest actus internos. *¶. n. c.* Aliud longè est obligare in conscientia, aliud obligare ad ponendos actus merè internos. Princeps sæcularis præcipiendo vel prohibendo actus externos obligat in conscientia seu sub culpa ad ponendos vel omittendos actus externos, non verò ad internos.

Dices 2. Respublica, dum fert leges contractuum, præcipit simul consensum internum, prohibet verò, ne quis alterum decipiat, aut dolo inducat. Ergo actus internos præcipit & prohibet. Respondent aliqui, rempublicam *indirectè & concomitanter* præcipere actus internos, quia præcipit, contractum ritè iniri, quod fieri non posset, si non poneretur consensus internus, & omitteretur dolus. Sed fortè ne sic quidem *indirectè* legislator politicus præcipit actus internos. Certè Vasquez 1. 2. d. 120. Hurtadus, Sylv. Diana & alii docent apud Filliucium *Tract.* 23. n. 253. humanum legislatorem neque *indirectè & concomitanter* cum externis posse

Probabiliter neque indirectè.

posse actus internos præcipere aut prohibere. Quotò magis id alius dicere posset de legislatore sæculari? cur non sufficiat, consensum internum in contractu jure naturali requiri, ne contrahens mentiatum & alterum decipiat, quod jure naturali est prohibitum?

QUÆSTIO VI.

De causa formali Legis.

Forma legis sunt verba vel alia signa externa, quibus legislator voluntatem suam manifestat & promulgat communitati, sibi subditæ, aliquid præcipiendo, prohibendo, permettendo, aut irritando.

16.

Unde etiam ex tenore verborum colligi debet, an graviter vel leviter obligare, an verò tantum consilium dare seu suadere velit. Si autem omnibus consideratis dubium maneat, an verba præceptum grave vel leve, vel tantum consilium importent, mitiora præsumenda sunt: quia libertas subditorum est in possessione.

Dubitari posset, an sententia prolata à Principe in causa aliqua particulari decidenda sit habenda pro forma constitutiva legis? *æ.* Per se non facit legem universalem talis sententia particularis; præsertim si legislator non examinavit ipse totam causam: ut patet ex *l. 2. C. de leg.* ubi Imperator ait: *Quæ ex relationibus vel suggestionibus judicantium Procerum statuimus, generalia jura non sint.* Et ratio est: quia talis particularis sententia non fertur propter bonum commune, ac sæpè nititur particularibus circumstantiis.

*Sententia
Judicis
non est
lex.*

Aliud esset, si Princeps signo aliquo proderet, se velle instar legis eam sententiam haberi, ut fecit Justinianus *l. fin. C. de leg.* ubi ait: Si Imperialis Majestas causam judicialiter examinaverit, & sententiam dixerit, omnes Judices scire debere, hanc esse legem, non tantum illi causæ, pro qua producta est. sed & omnibus similibus.

Ad formam legis spectat etiam ejusdem *Promulgatio*, & quidem publica, per vocem Præconis, aut publicum programma, ut communitati innotescat legaliter. Ratio est: quia lex est locutio legislatoris publica ad totam communitatem. Unde *l. 9. C. de leg.* dicitur: *leges sacratissima, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent.*

Duplex tamen adhuc superest controversia circa promulgationem legis. Prima: an promulgatio publica sit pars constitutiva legis, ita, ut ad essentiam formæ pertineat; an verò tantum sit applicatio legis & conditio, sine qua non obligaret: sicut e. g. applicatio ignis ad passum non constituit vim ustivam ignis, sed tantum est conditio, ut ignis vim suam, quam ex se habet, in actu secundo exerat. Altera adhuc major est quæstio, quo loco & tempore fieri debeat promulgatio.

CON-

CONTROVERSIA I.

An promulgatio constituat ipsam formam & vim obligativam legis?

17. **R**esp. cum communi affirmativè. Et probatur ex ratione jam insinuata. Nam lex est *locutio publica* Principis ad communitatem sibi subjèctam: seu potius, est voluntas legislatoris communitati publicè manifestata ac notificata, quæ tanquam vivendi regula communitatem subjèctam dirigat. Atqui hæc essentialiter involvit promulgationem hujus voluntatis. Ergo promulgatio est de essentia legis.

Conf. Promulgatio se habet ad legem, sicut revelatio Divina ad motivum fidei. Atqui juxta communem Theologorum sententiam revelatio non tantùm est conditio ad fidem prærequisita, & applicatio Divinæ auctoritatis in loquendo, sed est parziale motivum fidei. Ergo etiam promulgatio non tantùm est mera conditio ad legem prærequisita & illius applicatio, sed est parziale constitutivum legis.

Lex privatim tantùm concepta necdum obligat.

Colliges, non sufficere ad legem, ut illa in aula Principis in præsentia consiliariorum sit concepta, sed requiri insuper, ut populo seu communitati sit promulgata & notificata: quia lex est locutio publica ad communitatem & directio publica populi.

Unde licèt consiliarius sciat, in aula Principis esse conceptam legem, ut frumenti vel pecuniæ valor minuatur, potest adhuc pretio majore currente frumentum vendere, vel pecuniam erogare. Quia lex necdum est plenè constituta; consequenter necdum habet vim obligandi. Et licèt sic majori pretio emens patiatur damnum, tamen id non est imputandum venditori ad culpam, utpote qui usus est jure suo: dum rem tanti vendidit, quanti tunc valuit.

Neque tamen ex hoc sequitur, quòd lex singulis debeat promulgari. Nam sufficit illam vel per vocem præconis, vel per publicum programma, in loco publico & consueto affixum, promulgari.

Postquam autem ita promulgata est, obligat omnes & singulos in actu primo; licèt forte aliqui promulgationem non audierint, & sic legem adhuc ignorent. In actu secundo verò eos tantùm obligat, ad quos legis notitia pervenit: non autem eos, qui illam adhuc invincibiliter ignorant. Pro foro tamen externo post factam semel publicam promulgationem præsumuntur omnes legem scire, nisi positivè probent, se illam inculpabiliter ignorasse. Ante promulgationem verò publicam neminem obligat, neque in actu primo, neque in actu secundo.

Solvuntur Objectiones.

Ob. I. c. I. de post. præl. dicitur, legem obligare, si solenniter editur, aut publicè promulgatur. Ergo non requiritur determinatè, ut publicè promulgetur, sed sufficit, si in consistorio Principis concipiatur.

℞. n. c. Nam per solennem editionem legis hîc nihil aliud intelligitur, quàm publica promulgatio. Neque tamen frustra idem bis repetitur: nam nihil est novi, idem priùs verbis obscurioribus proponere, ac deinde clarioribus, ut sub pluribus nationibus exprimat.

Ob. 2. Jam ante promulgationem datur lex: sic enim dicitur: *lex non promulgata non obligat*. Ergo promulgatio non constituit formam legis, sed tantùm est conditio requisita, ut lex in actu secundo obliget, sicut juxta nos particularis notitia legis est talis conditio.

℞. d. a. Ante promulgationem datur lex incompleta & improprie talis c. a. completa & proprie talis n. a. & c. Etiam dicitur: *ante infusionem animæ homo non sentit, aut intelligit*: nec tamen sequitur, quòd ante infusionem animæ detur homo completus aut proprie talis.

Ob 3. Sicut applicatio ignis tantùm est conditio, ut ignis urat, sic promulgatio legis est tantùm applicatio & conditio, ut lex in actu secundo obliget. Ergo sicut applicatio ignis non constituit virtutem ustivam ignis, sic neque promulgatio constituit virtutem obligativam legis.

℞. n. a. Disparitas est, quia lex ex sua essentia est locutio publica Principis ad communitatem, seu voluntas Principis publicata. Ergo neque existere, neque intelligi potest lex aut virtus obligativa legis ante promulgationem. Econtra ignis jam ante applicationem habet calorem & virtutem ustivam, ut per se patet.

Retorqueri etiam potest. Nam revelatio Divina est quædam promulgatio veritatis: sicut ergo revelatio constituit motivum fidei & virtutem obligativam credendi, sic promulgatio constituit motivum & virtutem obligativam obediendi.

Dices. Lex est voluntas legislatoris. Ergo nihil aliud requiritur ad constituendam legem. ℞. Ex hoc sequeretur quòd sola volitio Principis, mente retenta, jam esset lex: quod nemo facilè dicet. Unde d. a. Lex est voluntas Principis publica, seu sufficienter communitati manifestata c. a. voluntas Principis privata, aut necdum manifestata n. a.

CONTROVERSIA II.

An lex Pontificia obliget, si in Provinciis non sit promulgata?

Quesitio solennis est, qualis debeat esse promulgatio, an scilicet sufficiat eandem factam esse in urbe primaria, an verò requiratur, ut in singulis provinciis aut diœcesibus fiat.

Et quidem de promulgatione legis civilis non adedè magna est disceptatio. Satis enim apartè Novell 66. c. 1. decernitur, ut leges civiles obligent, requiri, ut in singulis provinciis promulgentur. Quamvis enim Novella illa ex instituto tantùm loquatur de legibus testamentariis, promulgari

Part I.

C

pter

*debet in
singulis
provinciis.*

pter rationem tamen aliis etiam legibus communem, ad reliquas etiam leges passim extenditur, & usu servatur. *Zoësius ff. de leg. n. 12.*

Major autem inter authores est controversia de legibus Ecclesiasticis: an scilicet sufficiat, eas Romæ esse promulgatas, an verò requiratur, ut in singulis diœcesibus promulgentur.

*Non ta-
men de
Jure Cano-
nico.*

Dicendum: probabile est (speculativè saltem loquendo, & abstra- hendo à praxi & consuetudine diœcesium, quæ nullatenus est culpanda) ad legem Ecclesiasticam sufficere promulgationem Romanam, ut omnes per orbem fideles obliget, postquam authentica illius notitia ad eos per- venit. Ita Suarez de LL lib. 4. c. 15. n. 1. seq. Sylvester, Palao, Sant- Gallenses, Reding. Mezger. Layman. Bart. Bald. Barb. Salas. Gomez. Menoch. Bonac. Vasq. Cardenas. Azor. Farinac. Pirhing. Wex. Wiest. Krimer. Schmalzgruber. Söll Lacroix. Denique pro hac sententia stant Decisiones Rotæ apud Cardinalem de Luca de Benef. p. 1. disc. 76. n. 7. Imò Cardenas in crisi Theol. tract. 1. disp. 9. art. 11. c. 12. putat senten- tiam oppositam non ampliùs esse probabilem post decretum Alexandri VII. quo varias propositiones damnavit, nitentes eo fundamento, quòd lex in provinciis non promulgata in iisdem non obliget. Alii censuris eadem notant, quas nullatenus approbo, imò frivolas esse censeo. Nam faten- dum omnino est, oppositam etiam sententiam, licèt non tantam, quan- tam nostram, magnam tamen pro se habere auctoritatem, ac verè esse pro- babilem, cum rationibus nitatur gravibus. Tenent illam Molina de J. & J. tract. 2. disp. 395. à n. 6. Less. Medina, Sotus, Marchantius, Sannig. Felin. Zypæus. Gibalin, Gletle, Sometingus, Engel, König, apud clariss. P. Schmier, qui in eandem propendit. *Jurispr. Can. civ. l. 1. tr. 1. c. 5. sect. 1. §. 2.* ac novissimè eandem amplexus est R. P. Vitus Pichler, colendis- simus Professor meus, in *Cand. Jurispr. ad tit. de Constit. n. 20.* ubi insu- per citat Gloss. Armil. Becan. contra quos, tanquam probabilior aliquantò.

Probatur conclusio nostra 1. Summus Pontifex potest omnes fideles obligare per constitutionem aut decretum Romæ publicè promulgatum; & ex altera parte censendus est velle obligare omnes fideles per constitu- tionem ad eos directam post promulgationem Romæ factam, nisi exprimat, se tunc primùm velle fideles obligatos, postquam in Diœcesibus aut Pro- vinciis etiam facta fuerit promulgatio. Ergo sufficit promulgatio legis ad fideles directæ facta Romæ.

20. *Potest Pa-
pa obliga-
re post
promulga-* Prima pars, quòd scilicet Pontifex possit sic obligare, si velit, proba- tur imprimis negativè: quia adversarii non probant, quòd non possit sic ligare & solvere; non enim probant, quòd ex natura rei seu ad essentiam legis requiratur promulgatio in Provinciis. Imò teste Cardenas nullus unquam

unquam auctor dixit, legem ex sua natura requirere promulgationem in *tionem Ro-*
 Provinciis singulis: & meritò. Cur enim ad naturam legis plus requira-
 tur; quàm ut in urbe primaria publicè communitati ita promulgetur, ut
 in tanto commercio urbis & orbis legislatoris voluntas per Diœceses &
 Provincias faciliè innotescat?

Et hinc sufficit ad legem, pro amplissimo etiam regno ferendam, si in
 urbe primaria publicè promulgetur, & Rex omnes subditos obligare velit.
 Neque, ut equidem credo, ad legem Imperialem quisquam requireret
 promulgationem in singulis Provinciis, nisi id jure positivo, Novella nempe
 66 citata satis apertè sanciret Imperator. Quo tamen non obstante
 posset hodie dum Imperator cum Statibus per recessum imperii post factam
 in urbe, in qua comitia habentur, promulgationem, omnes cives Romani
 imperii, ad quos ejus notitia pervenerit, obligare, sine speciali promulga-
 tione per Provincias.

Atque ex hac doctrina, quæ videtur certa, & ab adversariis negari
 non solet, colligitur, quodsi Pontifex in aliqua Bulla aut constitutione ex-
 pressè addat clausulam, se post factam Romæ promulgationem omnes un-
 dique fideles, ad quorum notitiam Bulla & illa promulgatio Romæ facta
 pervenerit, velle obligatos, eos haud dubiè esse obligatos, licèt speciali-
 ter per Diœceses non promulgetur. Idem dicendum, si usus & praxis sup-
 pleant vicem promulgationis particularis, ut supplet in Bulla cænæ, reg.
 cancell. religionum &c.

Probatur igitur altera pars primi antecedentis, in qua major est diffi-
 cultas, quòd scilicet post promulgatam Romæ constitutionem, ad omnes *Et vult*
 fideles directam, atque in acie campi Floræ, & ad valvas Basilicæ Aposto- *obligare.*
 lorum more consueto affixam, Pontifex censendus sit velle omnes fideles
 (nisi aliud addiderit) absque ulteriori publica promulgatione obligatos.
 Nam ex una parte ad legem per se & ex natura rei non requiritur promul-
 gatio in singulis Provinciis, & nulla exstat Ecclesiastica constitutio, quæ
 universim talem promulgationem requirat: ex altera parte satis patet
 mens legislatoris, dum constitutionem in urbe sua primaria publicè promul-
 gat, eaque omnes subditos suos vult obligatos: sicut patet mens Episco-
 pi, si in sua metropoli, aut Ecclesia cathedrali constitutionem promulget.

Aut quis dicat, quòd solam urbem Romam per constitutiones suas ec-
 clesiasticas, e. g. per Bullam cænæ, aut quando prohibet certas propositio-
 nes, Pontifex velit obligatam? & quanta difformitas in Ecclesia, si una
 Diœcesis obligetur constitutionibus Apostolicis (in qua nempe est promul-
 gata) altera non obligetur? Cur Pontifex in aliquibus constitutionibus
 addit, se velle fideles obligatos, postquam in earum respectivè Diœcesibus
 fuerint promulgatæ? nunquid tam specialis expressio & exceptio firmat

regulam in contrarium circa non excepta, quod scilicet velit obligatos etiam post solam promulgationem Romanam? Unde Cardinalis Petra in Comment. tr. 1. f. 13. n. 32. ait: *Papa, quando vult in constitutione restringere obligationem tantum in Italia, id dicit expressè in eadem constitutione, ut in Constit. 83. Clementis VIII. &c.*

*ut probat
stylus curiæ
Romane.*

Et quid aliud loquuntur praxis & consuetudo curiæ Romanæ, in qua causæ omnes deciduntur secundum jura Romæ promulgata, sive deinde in aliis Diœcesibus sint promulgata, sive non: de quo Romana curia non solet quærere. Quàm iniquum autem foret, causas aliarum Provinciarum decidere secundum jura, quæ in illis nullam vim habent? quàm ab omni æquitate abhorrens punire ut transgressorem legis, quæ non obligat transgressorem? imò quàm paradoxum haberi transgressorem legis, quæ non existat in Provincia transgressoris? aut igitur iniquam curiam Romanam dicere necesse est, aut fateri, Romanam promulgationem secundum stylum curiæ Romanæ haberi pro sufficiente, ad inducendam apud exterarum etiam Provincias obligationem.

Quòd autem hic sit stylus Romanæ curiæ, satis exemplis constat. Sic Suarez l. c. n. 5. ex Joanne Andreæ testatur, electionem, in quadam Provincia factam contra constitutionem, tantum Romæ promulgatam, irritam esse declaratam.

Item testantur Azor l. 5. c. 3. q. 3. Layman, alique plures, de multis Pontificum rescriptis, ac Bullis, quæ non sunt inserta Corpori Juris canonici: nihilominus tamen censentur obligare propter solam promulgationem Romæ factam. Et ubinam multi Canones, Corpori Juris canonici inserti, sunt promulgati solemniter, præterquam Romæ?

Neque alia est persuasio fidelium. Quis enim existimat, se absque piaculo posse aliquam ex propositionibus damnatis tenere, docere, aut in praxin deducere: licèt ea damnatio Romæ tantum sit promulgata? quot alias constitutiones Pontificias, Bullas, decreta, regulas cancellariæ, etiam in Germania vim suam habere cernimus, quam vis non constet, eas unquam in Diœcesibus Germaniæ esse promulgatas solemniter ab Episcopis?

Neque dicas, Pontifices, dum certas propositiones damnarunt, tantum declarationem dedisse juris naturalis, aut Divini. Nam hoc falsum esse, ex eo patet, quòd multæ propositiones damnatæ loquantur de iis, quæ non subjacent juri naturali, aut Divino, e.g. de jejunio, de labore aliisque causis excusantibus à jejunio, de ovis & lacticiis, in quadragesima comedendis, de horis canonicis recitandis, de privilegiis Regularium, de libris prohibitis &c. adjectis insuper censuris, antea nunquam latis: ut patet vel solas propositiones ab Alexandro VII. anno 1666. damnatas legenti. Conf. denique nostra sententia ex eo, quòd, si ad legem ecclesiasti-

fasticam per se & ex natura rei requireretur, ut in singulis Provinciis promulgetur, facillè esset Principibus sæcularibus aut hominibus potentibus enervare potestatem ecclesiasticam, ejusque constitutiones frustraneas reddere, impediendo earum promulgationem in suis Provinciis cum maximo præjudicio potestatis ecclesiasticæ.

Solvuntur argumenta contraria.

Objic. I. c. I. de N O. N. & can. 7. d. 10. deciditur, in iis casibus, in quibus nihil clarè disponit Jus canonicum, bene autem civile, istius dispositionem admitti posse, vel debere, in re, quæ non est spiritualis, nec contra immunitatem ecclesiasticam, nec concernit peccatum. Atqui lex civilis nov. 66. cit. statuit non obligare legem in ea Provincia, in qua non est promulgata: Jus autem canonicum de hoc nihil statuit.

21.

Resp. Dist. hoc ultimum. Jus canonicum *scriptum* de hoc nihil statuit, transeat. Jus canon. *consuetudinarium* nihil statuit, nego. Usus, praxis, disciplina, & consuetudo curiæ Romanæ, præterquam quòd sit lex non scripta, satis declarat, quæ sit mens & voluntas Pontificis, summi in terris legislatoris ecclesiastici, dum constitutionem aliquam, ad omnes fideles directam, publicè Romæ promulgat. Pro qua in testem Romæ præsentem adduximus Cardinalem Petra, quòd scilicet Pontifex solet clausulam addere, si constitutionem suam velit ad solam Italiam restringere: ubi igitur talem clausulam non addit, sed universaliter ad omnes fideles loquitur, omnes vult obligatos. Consentire videtur sensus & persuasio fidelium existimantium, circa propositiones Romæ damnatas obsequendum esse Pontifici, atque se subjacere censuris in decreto statutis, si propositiones ejusmodi doceant, aut defendant, quamvis censuræ illæ nulla lege anteriore sint statutæ.

Aliter disponit Jus canonicum saltem consuetudinarium.

Dices. c. 13. de pœnit & remiss. statuitur, pœnam in medicos ibidem decretam non incurri, antequam Prælati locorum particularium hanc legem promulgaverint. Conf. ex Bulla Pii IV. *Sicut ad sacrorum*, ubi Pontifex vult, decreta Concilii Trident. non obligare, nisi in singulis Parochiis sint promulgata priùs.

Resp. Ex hoc ipso, quòd c. cit. Pontifex addat clausulam specialem, pœnam in medicos statutam non incurri in locis particularibus ante promulgationem ibidem factam, habetur argumentum, quòd, ubi talis clausula non additur, legem velit valere post promulgationem Romanam, & postquam sufficienter fuerit intimata. Cur enim adderetur aliquando illa clausula, si de jure communi lex non obligaret in provinciis, nisi postquam ibidem fuisset promulgata? esset utique frustranea talis clausula. Planè exceptio tam specialis, seu additio ejusmodi clausulæ firmat regulam in

contrarium quoad non excepta, seu quoad eas leges, quibus talis clausula non additur. Falsum enim est, quòd ejusmodi clausula sit inftar regulæ, aut exempli, quo doceamur, legem nullam obligare in provinciis ante promulgationem ibidem factam: nam non est regula, sed exceptio à communi regula, quæ ostendit, legem Romæ publicè promulgatam habere vim obligandi etiam in aliis provinciis, nisi in lege specialis addatur clausula, ut ex Card. Petra probavimus. Cæterum argumentum est simile huic: Concilium Tridentinum irritavit contractum matrimonialem clandestinum: ergo etiam alios contractus clandestinos.

Eadem responsio serviret ad confirmationem, si verum esset, Pium IV. in Bulla cit. decrevisse, Tridentinum non obligare, nisi in singulis Parochiis prius sit promulgatum. Verùm in tota Bulla nihil horum dicitur.

Ob. 2. Motivum, quod Imperatorem impulit, requirendi promulgationem in singulis provinciis, æquè pugnat pro lege Ecclesiastica; ut videlicet vitetur confusio, dum in eodem loco alii obligarentur lege, qui nempe illius notitiam habent, alii verò nondum obligarentur. *B. 1.* Hanc inordinationem majorem fore in adversariorum sententia: nam in una provincia daretur obligatio legis, in altera non daretur. *B. 2.* Hoc esse per accidens, & omni ferme legi commune, etiam naturali: nam scientes illam obligantur, ignorantes inculpabiliter non obligantur in actu secundo. Deinde, si ex ejusmodi diversitate inordinatio aliqua sequeretur, facilè posset lex etiam aliis intimari, ut fiat conformitas: denique, licèt vitatio inordinationis potuisset Pontifici esse motivum requirendi promulgationem in singulis provinciis, sicut Imperator eam requisivit, tamen non probatur, quòd defacto sufficiens ipsi fuerit motivum: cum usus & praxis declaret contrarium: & lex per solam publicam promulgationem Romæ factam jam plenè videatur constituta, cum sit locutio publica Principis ad suos subditos.

Ob. 3. Pontifices frequenter præcipiunt promulgationem suarum constitutionum in diocesisbus singulis. Atqui hoc esset frustraneum, si jam ante ejusmodi promulgationem obligarent.

22.
Cur ali
quando
Papa re-
quirit
promulga-
tionem in
provinciis

Respondet Retorq. Pontifices frequenter addunt clausulam, quòd nolint obligare ante promulgationem in provinciis factam. Atqui talis clausula esset frustranea, si absque illa jam per se lex in provinciis non promulgata non obligaret. Igitur Pontifices sæpius injungunt promulgationem in singulis provinciis, ut eò citiùs, certius, & faciliùs in omnium notitiam perveniat: & ne quis ob probabilitatem oppositæ sententiæ ab observatione legis se excusare possit, prætexendo, legem non esse sufficienter promulgatam. Et hinc, licèt Pontifices univèrsim præciperent, leges suas in diocesisbus publicari, tamen non sequeretur, id per se requiri ad obligationem

tionem legis, sed tantum, ut sic suavius, facilius & efficacius in notitiam fidelium & observantiam veniant, atque ordo hierarchicus melius observetur, ex Ecclesiæ capite per Episcopos, magnas veluti venas, in membra etiam minora defluente salubri succo.

Ob. 3. Promulgatio est locutio publica ad communitatem. Ergo debet non tantum fieri apud Romanos & Italos, sed in omnibus per orbem Christianum diæcesibus. Conf. videtur durum, statim remotissimas gentes obligare per promulgationem tantum Romæ factam.

Resp. Locutio summi Pontificis satis est publica, si Romæ, totius orbis *Promulgatio Romana satis publica.* bis urbe locute publicè fiat, præsertim cum ibi non tantum Regum legati, sed Episcoporum etiam Procuratores atque omnium ferme nationum homines degere consueverint: qui de omnibus constitutionibus, totam Ecclesiam concernentibus facilè edocere possunt Principes, Episcopos, & populares suos, transmissis ad eos authenticis copiis. Mittere etiam solet curia Romana novas constitutiones ad Nuntios Apostolicos, & Episcopos, non tam ut solenniter promulgentur in diæcesibus, quàm ut fidelibus innotescant, & usu in praxin eant. Deinde argumentum probaret, quòd Papa ne quidem posset ante promulgationem in provinciis factam obligare: quòd adversarii non asserunt.

Ad conf. d. a. durum est statim omnes obligare, etiam eos, qui legem adhuc invincibiliter ignorant c. a. obligare omnes, qui sufficientem illius notitiam acceperunt. n. a. Licèt post promulgationem Romæ publicè factam lex jam sit de se constituta, & virtutem obligandi habeat, tamen, antequam fidelibus innotescat, necdum eos obligat, ex defectu conditionis, subjecti videlicet apti: sicut ignis, licèt ex se omnem virtutem ustivam habeat, tamen necdum urit, neque proximè potest urere illa subjecta, quibus necdum est applicatus. Duri autem nihil habet, quòd lex statim incipiat obligare eos, qui sufficientem illius notitiam hauserunt.

Faciunt hinc aliqui discrimen inter leges; & de lege præcipiente ac prohibente asserunt, eas post promulgationem Romanam obligare; ad legem verò irritantem, rescindentem, auferentem privilegia concessa, jurisdictionem &c. requirunt etiam promulgationem in diæcesibus. Verùm consequentia doctrinæ videtur exigere, ut de omnibus idem doceatur, eas nempe post promulgationem Romanam obligare eos, qui sufficientem earum notitiam acceperunt.

Ob. 4. Licèt lex Evangelica Jerosolymis festo Pentecostes solenniter fuerit promulgata, tamen deinde ab Apostolis per omnes orbis provincias est promulgata, juxta mandatum Christi: *Ite in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Ergo etiam lex Ecclesiastica, licèt Romæ

Romæ sit promulgata, tamen etiam ab Episcopis per diœceses est promulganda.

Resp. Lex Evangelica hodieum prædicatur ubique, non quòd per hanc prædicationem lex constituatur, aut ejus vis obligativa: sed ut omnibus sufficienter notificetur. Idem conigit per prædicationem Apostolorum. Et in hoc sensu etiam leges Ecclesiasticæ tum per Episcopos, tum in scholis à Doctoribus SS. Canonum intimantur, notificantur, & explicantur; quin tamen hæc notificatio sit propriè promulgatio, vim obligativam legis necessariò constituens.

Dices: Episcopi meliùs nôrunt, quàm Romana curia, quid Diœcesibus suis particularibus, genio, indoli ac moribus Provinciarum sit magis conveniens & accommodatum. Ergo censendus est Papa nolle obligare, donec Episcopi constitutiones Papales expenderint, & postquam convenientes esse cognôrunt, promulgârint.

Resp. Si Episcopi constitutionem aliquam Pontificiam Diœcesi suæ inutilem aut noxiam existimant, patet illis via ad informandam de hoc sedem Apostolicam. Cæterùm voluntas summi Pontificis certius dignosci non potest, quàm ex stylo & consuetudine ipsius curiæ Pontificiæ, de qua testatur Card. Petra, curiæ Romanæ ejusque styli scientissimus. Testatur experientia: qua constat, quòd, si Romam appelletur, causæ ecclesiasticæ secundùm constitutiones sedis Apostolicæ decidentur, sive deinde illæ sint in Provinciis promulgatæ, sive non. Quis enim credat, Pontificem nolle, ut constitutiones, Romæ tantùm promulgatæ, vim obligandi in Provinciis habeant, & tamen lites ibidem exortas secundùm easdem decidere? cur decadat, electionem, præsentationem &c. esse nullam, si ibidem, ubi facta est, sit legitima?

Objic. 5. Multæ sunt constitutiones & Bullæ Pontificiæ, Romæ promulgatæ, quæ tamen extra Italiam, e. g. in Germania & Gallia vim nullam habent. Atqui hoc videtur provenire ex defectu promulgationis.

23. *Cur plures Bullæ Papales in provinciis non vigeant.*
 Resp. Varias esse posse causas, cur aliquæ constitutiones Pontificiæ in variis Provinciis non vigeant: nempe vel ex eo, quòd Episcopi vel Nuncii Apostolici Pontificem informârint de difficultate legis respectu alicujus Provinciæ, aliisque circumstantiis, sicque Pontifex acieverit, & constitutiones nunquam sint receptæ, vel per consuetudinem contrariam iis sit derogatum. accedente consensu, saltem legali, sedis Apostolicæ; vel quòd Reges, Principes, aut etiam quidam Episcopi privilegium aliquod speciale ab ipso Pontifice acceperint, quo indulget, ut constitutiones non obligent, nisi in eorum regnis & Episcopatibus promulgentur: vel denique, quòd Provinciæ sequantur sententiam verè probabilem, quòd scilicet, sicut leges Imperiales, sic etiam constitutiones Pontificiæ

ficiæ non obligent in Provinciis & Diœcesibus, si in iisdem non sint promulgatæ. Nam fateor iterum, hanc sententiam valdè esse probabilem, tum ab autoritate tum ratione, ut ex hæctenus allatis satis patet; quibus equidem aliquam solutionem adhibere conati sumus, nevisquam tamen tanquam certam aut convincentem venditamus.

Loquor autem semper de casu, quo constitutio aliqua, omnes fideles concernens, atque ad omnes fideles directæ, simpliciter emanat, quæ promulgationem in Provinciis neque expressè requirit, neque expressè non requirit. Nam si Pontifex velit, ut constitutio statim absque ulteriori promulgatione obliget, non dubito, quin ea statim omnes obliget, ad quos sufficiens noticia illius pervenerit. Idem dicendum, si Papa vel Concilium propositionem aliquam fidei, aut ad fidem pertinentem edat, aut propositionem aliquam, tanquam legi naturali, Divinæ, aut humanæ, contrariam damnet. Nam tunc non fertur lex, sed declaratur lex jam præexistens. Unde sufficit, quomodocunque ea damnatio & declaratio fidelibus certè innotescat. Sæpius etiam usus & praxis, aut doctrina in scholis recepta, vicem promulgationis in Provinciis subeunt, ut circa Bullam Cænæ & regulas cancellariæ loquuntur.

Sicut igitur non dubito, pro his casibus non requiri aliam specialem ac solennem promulgationem in Provinciis, ita subsisto, an extra illos requiratur. Hoc certum, ut constitutio, quantumvis Romæ promulgata, actu obliget in Provinciis, debere de ea authenticè constare; quod fieri potest per transmissam ad Episcopos vel alios authenticam copiam constitutionis, aut aliud testimonium authenticum. Et hinc Pontifices in Bullis suis solent addere, ut transumptis & copiis authenticis eadem fides habeatur, quæ litteris ipsis originalibus haberetur, si exhiberentur. Dixi *Limitatio.* autem: *speculativè loquendo, & abstrahendo à praxi & consuetudine Diœcesium:* Nam si talis vigeat, ut fideles censeant, se non obligari ad servandas leges Pontificias, nisi à proprio Episcopo ipsis sint intimatæ, neque antea ipsas observent, talis consuetudo nequaquam est reprobanda; cum sit conformis doctrinæ plurium gravium Doctorum, gravibus omnino rationibus nixæ. Imò etiam abstrahendo à consuetudine, possunt fideles sequi sententiam verè probabilem, & expectare, donec lex Pontificia nova ab Episcopo ipsis intimetur, cujus est constitutiones Apostolicas, si ad ipsum mittantur à Papa, Diœcesanis suis intimare ac promulgare, si Diœcesi suæ congruere videantur: secus verò sanctam sedem de difficultate, & causis eadem constitutiones non urgendi, aut circa eas dispensandi, aut eas pro tali loco omnino tollendi, informare.

Quo tempore leges obligare incipiant ?

24.

Resp. Leges civiles, sicut non obligant in Provinciis, nisi in iisdem sint promulgatæ, ita à facta promulgatione non obligant, nisi bimestre sit elapsum, ut habetur *nov. 66. cit.*

Non requiritur lapsus duorum mensium.

De legibus canonicis dicendum videtur, quòd sicut per se non requiritur solennis & jurisdictionalis promulgatio in Diocesisibus, ita (nisi aliud in constitutione exprimat) non requiratur lapsus duorum mensium ante earum obligationem, sed statim obligare incipiant singulos fideles, postquam authentica earum notitia ad eos pervenerit, quia nihil tunc deest, quòd minùs obligatio incipiat, cum sufficienter constet de lege & voluntate legislatoris promulgata. Siquidem dispositio Juris civilis quoad hoc non videtur attendi in foro canonico, ut praxis ipsa videtur declarare.

Equidem Pius IV. in Bulla *sicut ad sacrorum* decernit, decreta Concilii Tridentini non obligare ante Calendas Maji, hoc est, ante lapsum trium mensium à promulgatione, facta sub finem Januarii, subjungens hanc rationem inter alias: quia *jure etiam communi sancitum est, ut constitutiones novæ vim non nisi post certum tempus obtineant.* Verùm hæc dispositio specialis circa decreta Tridentini non debet extendi ad omnes alias leges: tum quia Romæ ut transgressores puniuntur, etiam ante lapsum duorum mensium, ut testatur Suarez *de leg. lib. 4. c. 15. Vasq. disp. 156. c. 3. Navarrus & c. apud Suarez l. c.* tum quia circa decreta Tridentini Pontifex aliam specialem insuper adducit rationem, nimirum, quia post promulgationem factam, *non parum temporis in eis Romæ diligenter emendatæque imprimendis necessariò consumptum fuit.* Unde Pontifex meritò interea suspendit obligationem, ne in tanta decretorum & reformationum multitudine oriatur in Ecclesia confusio. Unde non fuit unica ratio, obligationem suspendendi, dispositio illa civilis, quam obiter Pontifex refert: imò neque ipse circa Tridentini decreta dispositionem illam servavit: cum illa bimestre tantum indulgeat, Papa verò trimestre concesserit, quo durante decreta Tridentini circa reformationem morum ac disciplinæ non obligent. Unde referendo illam dispositionem Juris civilis aliud insinuare non voluit Pontifex, quàm nihil esse novi in Jure, indulgere aliquam temporis moram, à promulgatione facta, intra quam decreta necdum obligent. Verùm hæc ipsa tam specialis expressio circa decreta Tridentini videtur firmare regulam in contrarium circa alias leges ecclesiasticas, quibus similis clausula, obligationem aliquamdiu suspendens non adjungitur.

Cur Tridentinum non statim obligavit.

CONTROVERSIA III.

An ad legem requiratur acceptatio populi ?

25.

Aliqui ex Juristis cum Nav. & Cov. existimant, acceptationem populi esse

esse necessariam, vel tanquam constitutivum legis (ut de promulgatione diximus) vel tanquam conditionem (sicut requiritur cognitio legis) ut lex obliget: ex his fundamentis:

1. Quia *Can. 3. d. 4.* dicitur: *Leges instituuntur, cum promulgantur: firman- Rationes
mantur, cum moribus utentium approbantur. Et l. 32 ff. de LL. cum ipsæ leges dubitandi.
nulla alia ex causa nos teneant, quam quod iudicio populi receptæ sint* Ergo acceptatio populi est de essentia legis, vel saltem necessaria conditio.

2. Quia multæ sunt constitutiones, quæ præcisè ideo in multis locis non obligant, quod ibi non sint receptæ: ut patet in decretis reformato-
riis Tridentini. Unde illud: *Lex non acceptata non obligat.*

3. Quia consuetudo contraria potest tollere legem. Ergo potest etiam eandem impedire, ne inducatur. Confir. Supplicando vel appellando à lege potest suspendi obligatio legis. Ergo etiam non acceptando tolli.

4. Leges feruntur iub tacita conditione acceptationis: quia sic sua-
vius & ad bonum communitatis aptius proceditur.

5. Si Princeps habet plenam potestatem ferendi leges, regimen facile degenerat in tyrannidem. Ergo prudentius requiritur acceptatio populi.

6. Ecclesia Græca legem ecclesiasticam de continentia Sacerdotum non acceptavit. Ergo etiam aliis populis liberum est, leges acceptare.

His tamen non obstantibus communis & certa ferme est sententia, extra statum democraticum ad legem ejusque obligationem non requiri acceptationem populi, sed postquam lata & promulgata est, eandem jam integrè esse constitutam, ac per se statim obligare.

Ratio est, quia potestas legislativa ecclesiastica Pontificis est im-
mediatè à Deo; civilem verò omnem populus transtulit in Principem per 26.
Rationes
decidendi.
legem regiam, ut dicitur *l. 1. ff. de constit. Princip.* in statu verò aristocratico eandem transtulit ad optimates. Ergo legislator non tenetur requirere aut expectare consensum aut acceptationem populi, sed potest observantiam legis promulgatæ statim urgere, & transgressores punire, prout de facto contingit.

Hinc Alexander VII. meritò damnavit hanc propositionem: *Populus non peccat, etsi absque ulla causa non recipiat legem, à Principe promulgatam.*

Et ratio ulterior est, quia inefficax esset & enervis potestas legislativa in Principe aut optimatibus, si ad legem ferendam requireretur consensus & acceptatio populi: nam sic plebs libertatis cupida posset omnes leges eludere, hisque, tributitiæ illius instar potestatis, intercedere, cum perturbatio reipublicæ, & ruina disciplinæ.

Imò tot essent Con legislatores, quot homines; & Principes ac reges potius regerentur à subditis, si isti velut approbare ac confirmare deberent

Principis voluntatem. Sicque nulla ampliùs esset in mundo monarchia & aristocratia.

27.
Resp. ad
rationes
dubitandi.
Qua modo
lege mori-
bus firmi-
mentur?

Neque aliquid probant ea, quæ pro opposita sententia sunt allata. Nam ad 1. resp. Leges non firmari utentium moribus in hoc sensu, quòd utentium mores seu actualis observantia legem constituat, aut sit conditio necessaria, ut obliget: sed dicuntur leges utentium moribus firmari, quatenus observantia est necessaria ad legum stabilitatem ac durationem longiorem. Si enim non observentur, desuetudine, aut contraria consuetudine tolluntur: ut titulo de consuetudine dicitur. Et hinc Can. 3. cit. adduntur hæc verba: *Sicut enim moribus utentium in contrarium nonnullæ leges hodie sunt abrogatæ, ita moribus utentium ipsæ leges confirmantur.* Hoc est: Sicut consuetudine contrariae leges tolluntur, sic usu & observatione stabilitatem accipiunt. Unde receptio seu acceptatio non est necessaria ad ipsam legem, benè verò ad stabilitatem legis. Quo sensu aliqui dicunt, acceptationem esse necessariam ad perfectionem *accidentalem* legis, non verò ad *substantialem*. Cæterum verba, in objectione allata, non sunt verba Canonis 3. sed sunt tantum Glossæ & adjectio Gratiani, adeoque non habent majorem auctoritatem, quàm ipse Gratianus. Alter textus ex *l. 32. ff. de LL.* eodem sensu est intelligendus. Præterquam quòd loquatur de tempore antiquo, quo potestas legislativa adhuc erat penes populum.

Ad 2. eadem est responsio: Nam lex non acceptata dicitur non obligare ampliùs, tum quia desuetudine tollitur, ut primi quidem peccent, qui illam non recipiunt, & observant, posteri verò non ampliùs illa obligentur: tum quia legislator quandoque non vult obligare, nisi illos, qui legem ultrò recipiunt: vel tacitè saltem connivet & legem illis remittit, qui eandem non recipiunt, ut circa reformationes Tridentini in aliquibus locis contigisse videtur. Tum denique, quia lex quandoque est implicitè conditionata, ut legislator nolit obligare, si justa causa subsit legem non recipiendi.

Ad 3. Si legislator statim absolutè vult obligare, subditi legem non acceptando neque legem neque illius obligationem possunt impedire, sed statim incipit obligare. Si tamen populus legem non observet per decem annos, & legislator conniveat, censetur legem remisisse. Et sic, ut dictum, primi transgressores peccant non verò posteriores, quia lex per non observantiam, accedente tacito saltem aut legali consensu legislatoris est sublata.

Ad conf. Appellando ad superiorem, suspenditur interea obligatio legis, ab inferiore legislatore latæ; non tamen suspenditur supplicando: nam donec legislator vel ejusdem superior supplicationi annuat, & supplican-

cantem

cantem à lege eximat, aut legem omnino remittat, tenetur eam observare, quia lex interea est in possessione.

Ad 4. Aliquando leges feruntur sub conditione acceptationis, non tamen semper, imò neque ordinariè. De cætero regimen non tantùm debet esse suave, sed etiam efficax, non autem esse tale, si in arbitrio subditorum esset positum, an velint obligari legibus.

Ad 5. Quòd aliquando potestas gubernativa degeneret in tyrannidem, est per accidens. Majora tamen sequerentur mala in humana republica, si Principes in ferendis legibus dependerent à suis subditis: quia sic esset inefficax atque enervis potestas gubernativa, cum ruina reipublicæ ac morum disciplinæ.

Ad 6. Vel Ecclesia legem de continentia sacerdotum non extendit ad Græcos, vel primi transgressores peccârunt. Consequenter neque ad illam legem constituendam requirebatur acceptatio Græcorum, sed tantùm ad illius stabilitatem.

Dixi autem 1. *Extra statum democraticum.* Nam in republica democratica, in qua penes totum populum est potestas gubernativa ac legislativa, non datur lex, nisi à majore parte populi sit lata. Si autem ita sit lata, reliqui etiam eandem acceptare & servare tenentur.

Dixi 2. Quòd lex per se statim obliget. Nam per accidens contingere potest ex variis causis, ut subditi non statim obligentur. E. g. 1. Si Princeps ultro concedat spatium legem experiendi, aut procedatur secundùm probabilem sententiam, quòd ante duos menses non obliget, aut quòd lex Romæ tantùm promulgata, non obliget in Provinciis.

2. Si major pars populi illam non observet, connivente & acquiescente legislatore: nam tunc neque minor pars ampliùs obligatur. 3. Si onus iniquum imponat, e. g. nimia tributa. Si sit nimis gravis aut contra particularem consuetudinem alicujus loci, quam legislator præsumitur ignorâsse. Pro tali enim casu non censetur legem tulisse. Securius tamen est, tunc legislatori difficultatem aut consuetudinem contrariam proponere, ut ipse legem tollat, aut mitiùs interpretetur. Lex enim, etiam dura, si certò constat esse latam & promulgatam, nec constat esse injustam, est in possessione, ac interim servari debet, juxta illud Ulpiani l. 12. ff.

qui & à quibus manumissi: *Quod quidem perquam durum est;*

sed ita lex scripta est.

CAPUT II.

De effectu seu obligatione Legis.

SUMMARIUM.

QUÆSTIO I.

De effectu Legis in genere.

1. *Effectus omnis legis est obligatio: & quidem in conscientia.*
2. *Quia parendum.*
3. *Etiam legi permittenti.*

QUÆSTIO II.

De effectu legis pœnalis.

4. *Quid lex merè pœnalis.*
5. *Talis propriè non datur,*
6. *Sed est instar legis imperantis solutionem teloniorum.*
7. *Regularitèr non incurruntur pœnæ ante sententiam Jûdicis, si requirant actionem positivam delinquentis difficilem, aut privent jure jam quæsito.*

QUÆSTIO III.

De effectu legis tributariæ &c.

8. *Non sunt merè pœnales; obligant in conscientia.*
9. *Quonodo ferantur.*

QUÆSTIO IV.

De lege fundata in falsa præsumptione.

10. *Nunquam obligat. Ostenditur exemplis.*
11. *Fundata tamen in periculo universali omnes obligat.*

QUÆSTIO V.

De lege ignorata.

12. *Invincibiliter ignorata nullum parit effectum, nisi sit irritans.*

13. *Secus de ignorata culpabiliter.*14. *Sciens culpam incurrit reatum pœnæ: licèt banc nesciat esse annexam.*15. *Nam in quantum cognoscit culpam, incurrit pœnam.*16. *Aliud fortè de pœna censurarum.*17. *Ignorantia facti alieni regularitèr excusat, ac prodest: non verò ignorantia juris manifesti.*18. *Quia ignorantia juris præsumitur esse vincibilis, facti alieni autem invincibilis.*19. *Facilitus autem præsumitur ignorantia invincibilis, cum eam allegans certat de damno vitando, quàm si certet de lucro captando.*20. 21. *Per ignorantiam juris inculpabilem indebitè solutum repeti potest.*22. *&c. Caillii, Zoefii, & Menochii hac de re doctrina.*

QUÆSTIO VI.

De lege dubia.

25. *Lex negativè dubia non obligat.*
26. *Major controversia circa legem positivè dubiam.*
27. *Benè notandum discrimen inter probabilitatem tantum speculativam, versantem e.g. circa valorem actus, & inter practicam, versantem circa licentiam actus. Unde*
28. *Probabilissimus nihil commune habet cum propositionibus damnatis.*
29. *Quia*

29. *Quia non infert ex probabilitate speculativa practicam.*
30. *Sed neque sufficit tenuis probabilitas.*
31. *Aliquem tamen probabilissimum omnes debent defendere.*
32. *Argumentum primum probabilissimo ab auctoritate, etiam antiquorum, præsertim Dominicanorum.*
33. *Et c. Si dubium potest deponi, licite agitur; si non potest deponi, non potest formari iudicium de existentia legis: adeoque hæc invincibiliter ignoratur.*
35. *Dubium practicum semper potest deponi, formarique dictamen certum.*
36. *Discrimen inter legem antecedentem & consequentem.*
37. *Nullus contemptus legis.*
38. *Variæ formulæ dictaminis.*
39. *Hoc non semper debet esse positivè certum.*
40. *Neque necesse est examinare gradus probabilitatis, modo constat de vera probabilitate.*
41. *Semper tutiora sequi est impossibile.*
42. *An probabilissimus inducat laxitatem morum.*
43. *Propositiones damnatæ non sunt ortæ ex probabilismo.*
44. *Via salutis nec nimium dilatanda, nec nimium coarctanda.*
45. *Pontifices, Theologi & Juristæ supponunt probabilissimum.*
46. *Quomodo verum, in dubio partem tutiorem esse eligendam.*
47. *Synopsis argumentorum.*
48. *Libertas in possessione.*
49. *Praxis Rigoristarum benignior, quam doctrina.*

50. *Quàm difficile redderetur Sacramentum pœnitentiæ.*

QUÆSTIO VII.

An obliget lex in dubio, an sit abrogata aut impleta?

51. *Videtur esse in possessione: adeoque servanda.*

52. *Probatur ab inductione.*

QUÆSTIO VIII.

An lex obliget in gravi metu, periculo, difficultate?

53. *Naturalis negativa semper obligat; non tamen humana, imò neque Divina aut naturalis affirmativa.*

54. *Excipitur duplex casus: quo transgressio cederet in contemptum Dei aut potestatis Ecclesiasticæ: aut in præjudicium boni publici. Excipitur etiam lex irritans.*

55. *An teneatur ad partem, qui non potest implere totum.*

QUÆSTIO IX.

De effectu legis irritantis.

56. *Tribus modis potest lex irritare. Aliquando tamen requiritur auctus sententia declaratoria.*

57. *Metus aut ignorantia non tribuunt valorem.*

58. *Et c. Discutitur controversia, an lex simpliciter irritans irritet pro utroque foro. Defenditur affirmativa sententia.*

63. *Et c. Altera controversia, an omnis lex prohibens sit etiam irritans. Eli-*

gitur

gitur negativa saltem quoad leges canonicas.

69. *Ec. De irritatione pœnali.*

QUÆSTIO X.

Quomodo lex obliget.

72. *Quando graviter obliget.*

73. *An requiratur intentio legi satisfaciendi?*

74. *An uno actu impleri possint plura præcepta, & quot sint peccata, si uno actu violantur plures leges: aut unus actus feratur in plura objecta totalia?*

Post explicatas legum causas effectus earum sunt jungendi. Est autem effectus omnis legis *obligatio* observandi legem, e. g. faciendi, quod lex præcipit facere, omittendi, quod prohibet &c. Sed quoniam hæc materia in plures ramos se explicat, dividere eandem oportet in suas partes. Unde sit

QUÆSTIO I.

De effectu legis in genere.

I.
Omnis lex obligat in conscientia.

Effectus omnis universim legis est obligatio in conscientia, hoc est, sub culpa coram Deo. Si enim est lex *præcipiens*, teneris facere id, quod præceptum est: si *prohibens*, oportet omittere, quod prohibetur: si lex *permittens*, nemo impediendus aut turbandus in eo, quod sibi lege permisum est: si lex *irritans*, nemini licitum est, actum irritatum pro valido alteri objicere, aut effectum ex eo velle consequi. Si denique lex est *pœnalis*, obligat iudicem ad infligendam pœnam statutam, & transgressorem ad eandem sustinendam: ut proin omnis omnino lex, sive civilis, sive ecclesiastica, ad aliquid obliget in conscientia. In quo differt à *consilio*, quod quidem suadet id, quod est decens ac melius, non tamen obligat; ut patet in consiliis Evangelicis.

Quia tenemur obedire superiori.

Et ratio hujus asserti est: quia quilibet tenetur obedire superiori suo legitimè imperanti, & quidem jure Divino ac naturali, ut docemur à S. Paulo ad Rom. 13. ubi ait: *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit: non est enim potestas nisi à Deo; itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Et mox addit: *Dei minister est (potestas seu legislator) vindex in iram ei, qui malè agit: ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Consonat illud 1. Petri 2. *Subjecti igitur estote, ut, sive regi, quasi præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: quia sic est voluntas Dei.*

Et quo ulterius sequitur, impossibile esse legem, quæ non obliget in conscientia: nam lex est rationabile præceptum superioris impositum subditis. Atqui tale dari non potest, nisi subditi obligentur parere præcepto. Adeoque licet Princeps non intenderet per legem suam obligare in conscientia, tamen re ipsa lex obligaret, non quidem ex intentione principis, legem ferentis, sed ex voluntate Dei, præcipientis obedire superiori: cum juris naturalis & positivi Divini lex sit, omni superiori legitime præcipienti obediendum esse. 2. *Et quidem necessario,*

Unde licet in potestate legislatoris humani sit, an lex existat, vel non existat: supposito tamen, quod eam velit existere, ex lege Divina ac naturali consequente ac veluti reflexa necessario obligabit in conscientia.

Et hinc transgressio legis humanæ semper est etiam mediata transgressio legis Divinæ ac naturalis, quæ videlicet præcipit legi humanæ parere. Verissima proin manet illa definitio peccati, à S. Augustino proposita: quod scilicet sit dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei: nam licet aliqua peccata sint immediate contra legem humanam, mediata tamen sunt contra legem Dei. *Quia etiam lex Divina præcipit.*

Ex quo pariter sequitur, licet legislator non possit cognoscere ea, quæ in subditorum conscientia contingunt, neque possit directe pœnam inferni imponere, tamen utrumque potest Deus, graviter præcipientis observare legem humanam graviter præcipientem: etiam tunc quando hæc tantum versatur circa bonum commune politicum. Unde etiam leges Imperatorum ethnicorum, aliorumque legislatorum infidelium obligabant in conscientia, & sub pœna æterna in re gravi, quamvis forte de his non cogitarent. *Et punit etiam transgressiones legum civilium.*

Atque in hoc sensu potissimum intelligendum est receptum illud juris principium: *Lex justa pro foro externo, est etiam justa pro foro interno*: quatenus nempe etiam pro foro interno, seu in conscientia obligat.

Obstrepunt quidem huic doctrinæ, ex sacra Scriptura manifestè aded comprobata, hæretici, persuadere conantes, nullam legem humanam ligare posse conscientias, & abutentes illo Pauli 1. Tim. 1. *Iusta lex non est posita: cujus tamen non est alius sensus, quam, quod justo non sit invito posita, & tanquam onus: quia non metu pœnæ, sed charitate ad illam observandam allicitur.* *Hæreticorum error*

Dices: Lex permittens ad nihil obligat eum, cui aliquid permissum est: sic qui acquirit privilegium, quod est lex privata, non tenetur eo uti. Deinde constitutiones plurium Religiosorum ordinum sunt leges, & tamen non obligant sub culpa. R. Lex permittens non quidem obligat eum, cui aliquid permittitur: obligat tamen alios, ne eum jure permissio privent, aut impediunt, e. g. ne privilegiatum impediunt uti suo 3. *etiam lex permittens obligat.*

privilegio. Hinc permissio & privilegium propriè tantùm est lex respectu aliorum qui non habent privilegium.

quomodo
regula re-
ligiosa?

Constitutiones religiosas, quæ non obligant sub peccato, P. Schmalzgruber ad tit. de constitut. num 31. censet, esse aliquid medium inter legem & consiliùm. Nam conveniunt cum consilio in hoc, quòd non obligent sub culpa: cum lege verò & præcepto, quòd videantur tendere modo imperativo: leges tamen propriè non sunt.

Difficultatem majorem habent, quæ opponi hic possent circa legem pænalem, irritantem, dubiam, fundatam in falsa præsumptione. Verùm hæc juvat speciali tractatione examinare. Unde sit

QUÆSTIO II.

De effectu legis pænalis.

4. **L**ex pænalis dicitur, quæ decernit pœnam. Si nihil præcipiat aut prohibeat, sed præcisè statuat pœnam, dicitur *purè pænalis*, aut *merè pænalis*. Atque sic e. g. sonat: *Qui exportaverit frumentum ex provincia, centum florenos pendet. Aut qui feram in sylva trajecerit, multabitur.* Si verò præcipiat aut prohibeat aliquid, simulque in transgressorem pœnam statuat, dicitur *pænalis mixta*: ut si dicat: *Nemo exportet frumentum: qui autem exportaverit, multabitur 50. florenis.* Et de hac mixta non est dubium, quin obliget in conscientia ad actum præceptum ponendum, & prohibitum omittendum, simulque ad multam statutam solvendam post Judicis sententiam.

Mixta.

Sed difficultas est non exigua circa legem purè pænalem, an nempe talis detur, & an in conscientia obliget ad subeundam aliquam pœnam. Communis equidem est sententia, dari legem purè pænalem, eamque obligare ad subeundam pœnam statutam, qualem esse dicunt e. g. legem, quæ in feripetas, exportatores frumenti, vini &c. aut in exteros, teloniorum defraudatores, aut in transgressores regularum in religioso ordine, absque prohibitione, pœnam statuit.

Nam, ut inquit, licèt talis lex nihil præcipiat aut prohibeat, tamen justè statuit pœnam, e. g. in feripetas &c. Ergo est lex merè pænalis, obligatque in conscientia ad subeundam pœnam, à Judice inflictam.

5. Verùm legem purè pænalem, in sensu proprio & stricto acceptam, nullam existere arbitror, imò neque esse possibilem: ex hac ratione.

Nulla lex
merè pæn-
nalis pro-
prie lo-
quendo.

Vel lex aliqua quæcunque præcipit aliquid, aut prohibet, directè vel indirectè, explicite vel implicite, formaliter aut virtualiter? vel nihil omnino præcipit aut prohibet? Si primum jam non est ampliùs lex purè pænalis, sed mixta, non tantùm obligans ad pœnam, sed etiam

ad

ad faciendum, quod est præceptum, & omittendum, quod est prohibi-
tum: ut per se patet: nam transgressio legis prohibentis aut præcipien-
tis non est lex merè pœnalis, ut omnes fatentur.

Si autem nihil omnino, nec directè nec indirectè, præcipit aut pro-
hibet, nulla omnino datur transgressio legis, nulla prorsus culpa, nul-
lum delictum. Ergo neque potest puniri pœna propriè dicta. Sic, si
venatio nullo modo est prohibita, feripeta nullam legem est transgressus,
nullum omnino delictum, aut quasi delictum commisit, consequenter
nullam omnino culpam contraxit. Quomodo igitur meruit pœnam? quid
pœnâ propriè tali dignum commisit? quid in eo punitur? certè
omnis pœna supponit aliquam culpam: aliàs pœna est injusta. Nam pœ-
na est *noxæ, delictorum & peccatorum vindicta & coërcitio*, ut dicitur *l. 131.*
ff. de verb. signif. & S. Augustin. *l. 1. retract. c. 9.* ait: *Omnis pœna pecca-*
ti pœna est, & supplicium nominatur: unde tritum illud: *Supplicium est pœna*
peccati. Adeoque nulla dari potest rationabilis lex merè pœnalis: ut-
pote quæ puniret actionem permissam & licitam, consequenter innocen-
tem, sine omni delicto & culpa.

Neque dicas, quòd lex merè pœnalis puniat aliquod quasi delictum,
aut aliquam culpam juridicam, vel politicam. Nam ubi nihil prorsus
ullo modo prohibetur aut præcipitur, ubi nulla negligentia aut incuria,
nec vera nec præsumpta, nec à se nec ab alio commissa, intercedit, pro-
fectò neque quasi-delictum, neque culpa juridica vel politica locum ha-
bet. Ergo neque potest puniri propter talem culpam. Si autem datur
aliqua prohibitio, jam non est amplius lex merè pœnalis.

Dixi autem, non esse possibilem legem purè pœnalem propriè ac
strictè talem, quæ videlicet purè statuatur pœnam propriè sumptam, abs-
que omni prohibitione. Non enim nego, posse Principem aut repu-
blicam statuere per legem præcipientem, ut, qui exportat frumentum,
certam pecuniam solvat (sicuti leges contractuum, Gabellarum, peda-
giorum, teloniorum, quæ non sunt pœnales, statuit) cui legi se subicit,
qui frumentum exportat: sicut peregrini etiam se subiciunt legibus con-
tractuum teloniorum &c. igitur solvere tenetur taxatam pecuniam, si
frumentum exportet. Hæc tamen solutio non habet rationem pœnæ
propriè sumptæ, sicut solutio teloniorum, accisorum pro vino e.g. im-
portato, vectigalium &c. non habet rationem pœnæ. Quidquid sit, an
solutio facta propter exportatum frumentum dicatur pœna impropriè
ac latè talis: de quo non disputo. Ejusmodi pœnam impropriè sum-
ptam videtur agnoscere regula Juris 23. in 6. dum ait: *sine culpa, nisi*
subsit causa, non est aliquis puniendus. Videtur etiam eandem agnoscere
com-
6.
Solvi ta-
men debet
taxa sta-
tuta vile-
gis.
In sensu
minus pro-
prio ad-

mitti po-
test l. x
merè pœ-
nalis.

communis modus loquendi, quo lex pœnalis dividitur in pœnalem mixtam, & purè pœnalem. Nam in hac divisione, ut ostensum, non potest pœna propriè sumi. Unde etiam, quando quis propter delictum alienum dicitur puniri, e.g. Clericus propter simoniam, ab altero commissam, aut filius propter crimen patris, non habet respectu innocentis, propriè rationem pœnæ, sed hic ferre debet incommodum ratione legis vel statuti, etiam in filio punientis culpam patris: & hinc potius pater, aut simoniacus punitur.

7.
An pœna
incurrat
ante sen-
tentiam.

Cæterum convenit inter DD. legem merè pœnalem, si detur, non obligare ante sententiam Judicis: cum nequidem lex pœnalis mixta antea obliget, si sit ferendæ sententiæ, aut quando requirit aliquam executionem externam: non enim tenetur quis sui ipsius esse accusator, iudex & executor. Igitur si sit pœna ferendæ sententiæ, non incurritur ante sententiam *condemnatoriam*: si autem latæ sit sententiæ, & pœna sit *positiva*, ad cuius executionem requiritur aliqua actio delinquentis, valde difficilis, regulariter non incurritur ante sententiam *declaratoriam* criminis. Quia nimis difficile foret, si quis ante omnem sententiam deberet in se ipso exequi pœnam valde difficilem, e. g. ire in exilium, in carcerem infamem, aut valde durum, ad triremes, addicere bona sua fisco &c. Imò ordinariè neque ad pœnam *privativam*, qua videlicet delinquens privatur bono aut jure aliquo jam quæsito, datur obligatio ante sententiam declaratoriam. Dixi *ordinariè*: excipiuntur enim censuræ, & inhabilitates; item nullitates matrimoniorum, electionum, collationum, & provisionum beneficialium; quæ pœnæ sæpe incurruntur ante omnem sententiam. Nam hæ posteriores non privant jure jam quæsito, sed primùm quærendo. Quando autem privationes sunt merè negativæ, hoc est, quando non privant bono jam acquisito, facilius incurruntur ante omnem sententiam, ut inhabilitates ad beneficia ecclesiastica, irregularitates &c.

Cæterum, quando verba legis sunt dubia, censendum est, quòd contineant pœnam *ferendæ sententiæ*, adeoque quòd ante illam non incurran- tur: quia pœnæ in mitiorem partem sunt interpretandæ. Hinc si lex tantum comminetur pœnam, dicendo, e. g. *sub pœna quadrupli, sub pœna inhabilitatis &c.* censetur tantum esse ferendæ sententiæ. Aliud esset, si lex adderet, *ipso jure*, vel *ipso facto* incurri pœnam; tunc enim esset *latæ sententiæ*; regulariter tamen requireretur sententia declaratoria criminis, nisi addatur clausula, quæ etiam istam excludat. Cæterum post sententiam non potest quis judici positivè resistere: imò tenetur quis etiam positivè exequi pœnam, si non sit nimis gravis.

QUÆSTIO III.

*An leges tributorum, vectigalium & aliarum exactio-
num obligent in conscientia?*

Quidam cum Navarro in summa c. 23. n. 6. docent, has leges esse mere pœnales, ita scilicet, ut nihil præcipiant, sed tantum ad multam persolvendam obligent, si quis tributa & vectigalia solvere neglexerit. 8.

Verum communis & certa est sententia, has leges, si tributa ^{Leges tri-}imponant, non esse pure pœnales, sed obligare in conscientia ad tributa ^{butaria} solvenda, & exactiones præstandas: nam non tantum Principes & Magi- ^{obligant}stratus præcipiunt illa solvi, sed etiam Deus ad Rom. 13. *Reddite ergo* ^{in con-}*omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal.* Et ratio est, ^{scientia;} quia obligatio solvendi tributa fundatur in justitia commutativa. Nam subditi suis Principibus & Magistratibus debent præbere congruam sustentationem, ex quasi contractu, quo princeps se obligavit ad gubernandam ad commune bonum, ac defendendam rempublicam, administrandam justitiam, atque ad populi felicitatem meliori modo procurandam: subditi verò se obligarunt ad compensandos labores & curas regiminis, atque ad ea suppeditanda, quæ ad dignitatem sui Principis sustinendam atque ad rectam gubernationem ei sunt necessaria. Unde l. c. dicitur: *Ideo & tributa præstatis, Ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes.* Et idem de reliquis exactioibus, quæ justè imponuntur ac præcipiuntur, dicendum: quas etiam exteri, merces invehentes vel evehentes, tenentur præstare, ex quodam quasi contractu & æquitate, ut, qui sentit commodum viarum, pontium &c. sentiat etiam onus solvendi vectigalia, pedagia, gabellas.

Dixi: Si tributa *justa* imponant. Nam si sint injusta, e. g. nimis multa aut nimis gravia, atque de injustitia constet, non tenentur subditi ea ^{Si sunt ju-}præstare; quia Princeps non habet jus tributa & exactiones injustas imponendi: cum in bona subditorum non habeat jus proprietatis, sed tantum jurisdictionis; ac proinde non pro arbitrio, sed prout bonum communitalis sibi subjectæ postulat, disponere de illis potest.

Si autem dubium sit, an sint injusta, debent solvi: quia major ac fortior præsumptio stat pro Principe ac justitia legis: & sic Princeps atque ipse lex est in possessione, atque elidit possessionem libertatis ea solvendi. Aliud esset, si major & sanior pars populi prudenter censeret, tributa esse iniqua & injusta. Aliud item, si dubitaretur de ipsa potestate simpliciter imponendi tributa, & imponerentur ab aliquo, qui prius non erat in possessione, tunc enim libertas ea solvendi esset in possessione, donec constet, eum habere potestatem.

9. *Nova tributa.* Nova autem tributa à Magistratu imponi possunt propter novas causas & necessitates emergentes: puta, propter defensionem Reipublicæ, exstructionem munimentorum, sumptus in opera publica viarum, pontium, in opera religionis, pietatis, in iter aut profectionem Principis necessariam, in bellum necessarium &c.

Modus, quo feruntur leges tributarie. Oppones. Magistratus statuit pœnam non solventibus tributa, defraudantibus vectigalia, à via recta deviantibus, occultantibus merces &c. ergo leges tributorum, & præsertim vectigalium, pedagiorum, & gabellarum sunt purè pœnales. R. Hoc non sequi: nam triplici modo leges tributariæ &c. possunt ferri, sicut etiam aliæ leges. Nempe vel præcisè imperando tributum, sine adjectione pœnæ, & tunc dicuntur leges *morales*, præceptivæ nempe aut prohibitivæ tantum: & tunc nullo modo dicuntur pœnales. Vel præcipitur tributum, simulque statuitur pœna non solventibus: & tunc sunt leges *mixtæ* ex lege morali & pœnali. Vel præcisè statuitur in defraudantes telonia, gabellas &c. confiscatio mercium, aut certa pecunia solvenda, absque ulla præceptione solvendi gabellas; & neque tunc datur propriè & strictè lex merè pœnalis, ut quæst. præcedente dictum est; sed solvi tunc debet statuta pecunia propter legem *moralem*, quæ præcipit illam solutionem absque ulla culpa illius, qui non solvit gabellas. Quamvis confiscatio mercium &c. tunc dici possit *quasi pœna*, & lex eam statuens, *quasi-pœnalis*. Cæterum obligationem solvendi vectigalia, pedagia & gabellas mitigant authores quoad pauperes, circa ea, quæ ad victum necessaria invehuntur aut importantur; item quoad exteros, quibus non incumbit alere alienum principem: ut adeò tantum ratione sumptuum in parandis & reparandis viis, pontibus &c. ex quibus commodum percipiunt, videantur obligati.

QUÆSTIO IV.

An obliget lex fundata in falsa præsumptione?

10. **R**esp. non obligat: si nempe sit lata ex præsumptione facti aut delicti alicujus commissi: quod tamen factum vel delictum hîc & nunc non datur.

Non obligat. Ratio est: quia factum illud vel delictum præsumptum est unica causa motiva ac fundamentum legis. Unde cessante illo cessat etiam lex: imò pro casu illo lex nunquam fuit lata: cum sit implicitè conditionata: *si factum vel delictum subsistat*.

Ostenditur exemplis matrimonii. Sic si uxor putatitia sciat, matrimonium esse contractum cum impedimento dirimente, non tenetur reddere debitum conjugale, imò neque potest, licèt præceptum Ecclesiasticum etiam sub pœna excommunicationis redditionem debiti præcipiat. Quia scilicet hoc præceptum fundatur in præ-

præsumptione falsa, facti scilicet particularis, nempe matrimonii validè hîc & nunc contracti. Adeoque præceptum est quodammodo conditionatum: *si matrimonium sit validè contractum.*

Item: si falsis testibus oppressus, per sententiam Judicis condemnaris Cajo ad solvendo centum, quos certò scis, te non debere, per se non teneris eos solvere: quia scilicet tam sententia Judicis, quàm lex, præcipiens obedire Judici, hîc fundatur in præsumptione facti particularis, contractæ scilicet obligationis solvendi centum: quod tamen factum non subsistit. Dixi autem, quòd *per se* non teneris, solvere: nam si non potes probare, te nihil debere, debes obedire Judici, exequenti sententiam, latam secundum conscientiam suam, & secundum allegata, & probata pro foro externo. Posses tamen in hoc casu occultam compensationem facere, si certò scis, te nihil debere, & alter mala fide egit in judicio.

Sic etiam, licèt in Novell. 1. cap. 2. lex præcipiat, ut hæres, non conficiens inventarium, etiam ultra vires hæreditatis creditoribus testatoris solvat: tamen, quia hæc lex fundatur in præsumptione delicti commissi, quòd scilicet hæres aliqua ex massa hæreditatis subtraxerit, juxta communioem DD. non tenetur in conscientia solvere ultra vires hæreditatis, licèt non confecerit inventarium, si nihil subtraxit: eò quòd lex hîc & nunc fundatur in præsumptione falsa, commissæ nempe fraudis. Putant quidem aliqui, legem cit. fundari potiùs in quasi-contractu aditæ hæreditatis, quo hæres censeatur creditoribus promittere plenam solutionem, adeoque eum ex hoc quasi contractu in conscientia obligari, ac proin præsumptionem legis non esse falsam. Verùm non potest præsumi, quòd aliter se voluerit per quasi contractum obligare, nisi prout naturalis æquitas suadet. Unde, quando lex jubet, etiam supra facultates hæreditatis solvere, probabiliùs fundatur in præsumptione fraudis, quòd scilicet hæres aliqua subtraxerit, aut occultaverit: ut ipsa lex cap. 2. indicat per verba: *Et non per ea, quæ fortè surripiunt, aut malignantur.* Quæ præsumptio si falsa sit, lex non obligat in conscientia.

Idem sentiendum puto de lege Aquilia, quadrupedaria, & noxalibus eas videlicet fundari in præsumptione alicujus commissæ culpæ, nempe alicujus negligentæ, incuriæ, aut alterius delicti, aut quasi delicti. Quæ præsumptio si in casu particulari sit falsa, lex Aquilia &c. in conscientia probabiliter non obligat.

Denique, ut alia exempla omittam, *Instit. de litter. oblig.* habetur, Non numeratæ pecuniæ, quòd si Cajo e. g. dederis chirographum, in quo te accepisse pecuniam fateris, quam tamen re ipsa non accepisti, ultra biennium te non posse opponere exceptionem *non numeratæ pecuniæ*, sed ad solvendum te condemnatum iri. Quia autem hæc lex fundatur in præsumptione numeratæ pecu-

pecuniæ, ideo si hoc factum re ipsa non subsistat, non obligaris in conscientia Cajo aliquid restituere. Adeoque si compellaris à Judice ad restituendum, (quod te debere scripsisti) eò quodd vel non possis probare pecuniam non esse numeratam, vel per biennium distuleris opponere exceptionem, potes occultam facere compensationem, si certè tibi constet de non numerata pecunia: quia scilicet lex in hoc casu fundatur in præsumptione falsa alicujus facti, nempe numeratæ pecuniæ: quæ tamen non est numerata.

II.
Lex fundata in scientia vel præsumptione periculi universalis omnes obligat,

Econtra, quando lex fundatur in præsumptione *periculi universalis*, seu frequenter, aut communiter contingentis, e. g. fraudum, peccatorum, incommodorum &c. & sic in præsumptione *periculi in genere*, obligat omnes, licèt respectu alicujus vel aliquorum, aut in casu aliquo particulari non subsit periculum.

Ratio est, quia tunc lex non fundatur in præsumptione falsa: nam lex universaliter in omnes est lata propter periculum comuniter aut frequenter præsens; & sic propter periculum in genere: hoc autem periculum in genere manet, licèt respectu aliquorum, vel in casu particulari cesset periculum aliquod in specie: adeoque manet causa motiva & fundamentum legis universalis, nempe periculum morale in genere, communiter aut frequenter præsens, propter quod lex universaliter in omnes est lata.

ut lex vetans libros hæreticos,

Sic e. g. lex prohibens lectionem librorum hæreticorum fundatur in præsumptione periculi perversionis, quod periculum est frequens. Quare, licèt aliqui sint tam docti & probi, ut respectu ipsorum non sit periculum, lex tamen etiam ipsos obligat, sine facultate non legere ejusmodi libros: quia lex non fundatur in præsumptione periculi particularis respectu personæ singularis, sed in præsumptione periculi in genere, frequenter & communiter præsentis.

Idem dicendum de legibus prohibentibus nocturna conventicula, aut circumvagationes cum armis &c.

Lex irritans matrimonium clandestinum,

Idem etiam de legibus irritantibus certos actus propter periculum frequens in genere. Sic lex Tridentini propter tale periculum prohibet & irritat universaliter matrimonia clandestina: licèt ergo in casu particulari re ipsa non subsit periculum peccatorum, & incommodorum, tamen etiam pro tali casu irritat ex præsumptione periculorum frequentium, in genere; quæ præsumptio semper vera est.

Contractum pupilli, testamenta &c.

Propter eandem rationem lex irritat contractus pupillorum, absque autoritate tutorum, Professionem Religiosam ante 16. ætatis annum, alienationes rerum Ecclesiasticarum, electiones, testamenta, sine debitis solennitatibus facta: propter periculum generale videlicet & frequens immaturi adhuc judicii, damnificationis Ecclesiarum, fraudum facilè irre-

pen-

pentium &c. quæ causa irritandi manet, licet respectu aliquorum, aut in casibus aliquibus particularibus non subsit periculum specificum: quia scilicet lex non fundatur in præsumptione periculi determinati in specie, aut respectu personæ alicujus singularis, sed in præsumptione periculi in genere, & frequenter contingentis, quæ præsumptio vera est: semper enim verum est dicere: *hoc periculosum est*. Quæ pariter est ratio, cur parens possit irritare vota, à filio adhuc impubere emissa; licet constet, eum perfectum habuisse judicium: quia scilicet lex universaliter patribus dat hanc potestatem propter morale periculum in genere, imperfecti adhuc judicii. Nam leges attendunt id, quod frequentius contingit.

Quando autem lex fundetur in præsumptione periculi universalis, seu frequentis, aut tantum in præsumptione facti alicujus, desumi debet ex materia & verbis legis, item ex usu & communi legis interpretatione.

Illud adhuc notandum, quod hactenus dictum est, de lege positiva intelligendum esse; nam lex naturalis non fundatur in ejusmodi præsumptionibus, sed eum tantum obligat, respectu cujus est periculum. Hinc occasio peccandi respectu unius potest esse remota, respectu alterius vero proxima. Suarez *de leg. lib. 5. c. 14.* improbat modum loquendi, quo dicitur, leges fundari in præsumptione falsa: ait enim eas fundari in certa scientia periculi, non vero in præsumptione, seu conjectura: e. g. legem Tridentini, qua irritantur matrimonia clandestina, fundari in scientia periculi, eò quod certum sit, existere periculum. Quæ doctrina Suarezii vera quidem est, non tamen recedendum à modo loquendi, communiter recepto, quo dicitur, ejusmodi leges fundari in præsumptione periculi universalis, seu communiter præsentis: non enim præsumptio hinc tantum pro conjectura sumitur, sed aliquantò latius: ita, ut sensus sit, quod leges *supponant* periculum.

Aliud de lege naturali.

QUÆSTIO V.

An obligat lex ignorata?

§. I.

An excuset ignorantia invincibilis.

Duplex est ignorantia, altera *invincibilis* seu *antecedens*, quæ etiam *probabilis* aut *inculpabilis* dicitur; quia vitari aut deponi hinc & nunc non potest. Atque hac ignorantia lex sive sit naturalis, sive Divina, sive humana, ignorata non obligat, saltem proximè & in actu secundo; consequenter excusat à formali culpa & pœna: à culpa quidem, quia tollit voluntarium, facitque transgressionem legis, invincibiliter ignoratæ, involuntariam. A pœna verò talis ignorantia excusat, quia ubi nulla est

12.
Lex invincibiliter ignorata non obligat.

culpa, neque pœna locum habet: quid enim aliud punitur, nisi culpa? unde culpa est causa pœnæ: cessante autem causa cessat etiam effectus.

*Aliud de
lege irri-
tante.*

Dixi autem, quod lex *invincibiliter* ignorata non obliget, nempe præceptiva vel prohibitiva: nam lex irritans, etiam *invincibiliter* ignorata (saltem si non sit pœnalis) habet suum effectum: sic licet inculpabiliter ignoretur lex irritans matrimonium clandestinum, aut lex irritans testamentum, electionem aut alienationem rerum ecclesiasticarum, absque solennitate substantiali factam, tamen obtinet suum effectum, quia ignorantia non potest supplere defectum substantialem alicujus essentialis requisiti ad actum. Idem contingit in lege statuente aliquam inhabilitatem, e. g. irregularitatem, quæ etiam ab ignorante incurritur. Quia talis inhabilitas non statuitur in pœnam, saltem principaliter, sed in reverentiam Eucharistiæ, & propter decentiam status clericalis. Si igitur quis *invincibiliter* ignoret, defectui aut delicto alicui esse annexam irregularitatem, aut aliam inhabilitatem, non peccat quidem formaliter suscipiendo sacros ordines, re ipsa tamen est irregularis. Et si postea ipsi constiterit de irregularitate, tenetur in conscientia interim abstinere ab exercitio SS. Ordinum, donec obtinuerit dispensationem. Idem dicendum circa leges, statuente impedimenta dirimentia matrimonii; nam licet *invincibiliter* ignoretur e. g. impedimentum consanguinitatis, affinitatis aut erroris substantialis circa personam, tamen matrimonium re ipsa est nullum, quamvis licitè contrahatur & consummetur, ac licitè in ejus usu pergatur, quamdiu manet ignorantia *invincibilis* impedimenti.

§. II.

An excuset ignorantia vincibilis?

13.
*Vincibilis
ignorantia non
excusat.*

Altera ignorantia dicitur *vincibilis*, *consequens* ac *culpabilis*, quam nempe hic & nunc quis potest ac debet deponere, estque rursus alia *crassa* & *supina*, orta ex magna negligentia in inquirenda veritate: alia *affectata*, quam studiosè aliquis quærit, amatque. Porro legis ignorantia *vincibilis* non excusat ab observatione legis, sed obligat sic ignorantem, adeoque hic peccat eam non observando, quia potest & debet ignorantiam deponere. Neque tantum contrahit reatum culpæ, sed etiam pœnæ a lege statutæ: excepto casu, quo lex imponeret pœnam cum hujusmodi expressione: qui *scienter*, vel *temerè* vel *præsumptuosè*, vel *contumaciter*, hoc vel illud fecerit; nam tunc ignorantia etiam *crassa* & *supina* excusaret à pœna: non tamen ignorantia *affectata*, quæ per omnia æquiparatur scientiæ ac dolo.

§. III.

§. III.

An incurrat pœnam, qui scivit legem, sed ignoravit pœnam.

Illud autem solet disputari, an lex obliget ad pœnam statutam eum, qui scivit quidem legem, pœnam tamen adjectam ignoravit. Et quidem certum est, quòd pœnam statutam incurrat, si ignorantia pœnæ sit vincibilis & culpabilis; nisi lex illam tantùm in eos statuerit, qui scienter, aut temerè, aut præsumptuosè aut contumaciter illam transgressi fuerint; nam tunc ignorantia etiam crassa excusaret ab incurrenda pœna, ut paulò ante dictum est. 14.

Igitur dubium in eo tantùm verti videtur, an incurrat pœnam, à jure humano statutam, qui legem quidem scivit, eamque transgrediendo culpam contraxit. invincibiliter tamen ignoravit, annexam esse pœnam. In qua quæstione dicendum existimo, quòd etiam talis, modò suffuienter cognoscat gravitatem præcepti ac culpæ, incurrat pœnam; exceptis forte pœnis censurarum; (quamvis non teneatur in se ipso pœnam exequi; nemo enim tenetur esse sui ipsius tortor, aut carnifex.) *Sciens culpam incurvis pœnam.*

Ratio est, quia pœna simpliciter statuta est pro culpa in delinquentem: neque jura, ordinariè saltem, requirere solent scientiam pœnæ, sed simpliciter statuunt pœnam in eos, qui culpabiliter legem transgrediuntur. Ergo modò lex sit cognita, aut culpabiliter ignorata, illam transgrediens incurrit reatum pœnæ, in transgressores statuta. Et quidem de pœna à Deo infligenda id certum est; nam Deus infligit pœnam inferni omni graviter delinquenti ac non pœnitenti, licèt nesciverit, hanc pœnam esse statutam, modò sciverit legem naturalem, Divinam, vel humanam graviter præcipientem vel prohibentem, eamque transgressus fuerit.

Idem patere videtur etiam de pœna, à Judice humano infligenda; nam fur condemnatur ad patibulum, saga ad ignem, homicida ad gladium, latro ad rotam, licèt nesciverint, hanc pœnam delicto suo esse statutam. Certè Judices non solent multùm inquirere, an sciverint delinquentes hanc vel illam pœnam delicto suo esse à legibus statutam, an sciverint ordinationem criminalem Carolinam, legem Juliam de adulteriis, legem Corneliam de sicariis, aut de falsis, aut S. C. Libonianum, aut legem Pompejam de parricidiis &c. Ratio est, quam dixi, quia leges statuunt simpliciter & absolutè pœnas delictis in bonum publicum, non autem scientiæ pœnarum: adeoque ad eas merendas & incurrendas sufficit deliquisse.

Nam lex jubet punire delictum, tum ad castigationem delinquentis (cùm supplicium sit pœna peccati) tum ad correctionem ejusdem, ut istus sapiat, tum etiam, ut horrore pœnæ inflictæ alii absterreantur à delictis committendis, & ad leges servandas moveantur. Qui finis statuendi

pœnam obtinetur, licet delinquens nesciverit, pœnam illam esse statutam. Taceo, quod in multis pro foro externo ne quidem toleretur ignorantia juris, seu legum: multò minùs excusabit ignorantia pœnæ, cum sciuntur leges, & tamen malitiosè violantur. Deinde videtur fieri non posse, ut quis legem sciat, eamque malitiosè transgrediatur, quin, virtualiter saltem, simul cognoscat, se pœnâ dignum reddi: ut autem in specie sciat pœnam determinatam, quam lex in transgressores statuit, non requiritur ad illam merendam & incurrendam: saltem si aliunde sufficienter cognoscat gravitatem præcepti & culpæ suæ. Secus verò si hanc non sufficienter cognoscat, tunc enim vel nullam incurrit pœnam, vel minorem, quàm à lege aliàs sit statuta. Sic si invincibiliter nescias matrimonium complicitis, non incurris pœnam, pro adulteris statutam, cum tantùm simplicem fornicationem committas, ut docet Suar. de leg. l. 5. c. 12. n. 9. Sic etiam, qui occidit Clericum, invincibiliter ignorans esse Clericum, non incurrit pœnam Canonis, licet mortaliter peccarit, & verè sit homicida: unde ut homicida est puniendus, non autem ut percussor Clerici: quia in tantùm quilibet puniri meretur, in quantum culpabilis ac reprehensibilis est: in tantùm autem est culpabilis, in quantum de culpa advertit, vel advertere potuit; cum præcisè in tantùm culpa ei sit voluntaria & imputabilis.

15.
In quantum cognoscit delictum & culpam, incurrit pœnam.

Explicitur cap. ut animarum 2. de constit. in 6. Neque obstat c. 2. de constit. in 6. ubi dicitur: *Sententiis per statuta quorumcunque ordinariorum prolati ligari nolimus ignorantibus, dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit aut supina.* Hoc, inquam, non obstat: nam Pontifex hîc non voluit, quod scientes statutum, & ignorantes præcisè pœnam, eandem non incurrant: sed decidit, quod ignorantes simpliciter, nempe, tam statutum quàm pœnam, ignoratis statutis ordinariorum non ligentur: qui sensus tum ex verbis Pontificis, loquentis de ignorantia simpliciter, tum ex casu ipsi propositio videtur erui. Nam Clericus ille non erat in Diœcesi, quando Episcopus sub pœna excommunicationis prohibuit, ne Clerici gestarent arma, aut comam nutrent, unde nescivit statutum illud novum Episcopi, quo arma & comam tam graviter prohibuit.

16.
Aliud forte de censuris. Deinde casus ille loquitur de pœna excommunicationis, quæ fortè nunquam incurritur ab eo, qui invincibiliter ignorat, delicto suo illam esse annexam: quia excommunicatio, uti etiam aliæ censuræ, feruntur in delinquentes propter eorum contumaciam, & contemptum potestatis ecclesiasticæ ac legum ecclesiasticarum; videntur autem non esse contumaces, aut contemptores legum ecclesiasticarum, qui inculpabilem habent ignorantiam annexæ censuræ. Unde in conclusione addidi: *exceptis*

plis fortè pœnis censurarum. Et hinc multi docent, pœnas vindictivas incurri ab ignorante, non autem *medicinales*, quales sunt censuræ.

Dixi: fortè; nam ut Suarez ait *tract. de legibus l. 5. c. 12. n. 11. magna est controversia, an ignorantia censuræ excuset illam.* Neque est aded improbabilis sententia Covarruvix in *cap. Alma mater. p. 1. §. 10.* aliorumque, quos ibi citat, censuras latis à jure communi incurri ab eo, qui contumaciter detrectat fervare leges ecclesiasticas, graviter præcipientes aut prohibentes, licet nesciat censuras delicto suo annexas. Videtur enim pluribus DD. in tali casu inveniri tota ratio ac definitio censuræ. Contumacia enim sufficiens, imò & contemptus potestatis ecclesiasticæ habetur per hoc, quòd sciens legem ecclesiasticam, graviter prohibentem, pertinaciter detrectet eidem parere. Et quomodo aliàs rudiores, qui nesciunt censuras, possent illas incurrere? cur in Confessione sacramentali ante absolutionem à peccatis semper præmittenda absolutio à censuris, etiam tunc, quando pœnitens nihil scit de censuris, si non esset probabile, censuras incurri posse etiam ab ignorante? Taceo, SS. Canones simpliciter statuere censuras pro quibusdam gravibus delictis, cum pertinacia patris, non requirendo notitiam censuræ. Ita illius sententiæ patroni de censuris latis à jure communi, cujus ignorantia aliàs etiam non toleratur.

Excipiunt enim censuras specialiter ab homine in aliquem latis aut ferendas; nam cum istas regulariter præcedere debeat monitio & comminatio censuræ, non incuruntur regulariter ab omnino ignorante. Sicut autem certum videtur, istas ordinariè non incurri ab ignorante (nisi crimen & contumacia sint notoria) ita certum videtur, ignorantiam crassam & affectatam nunquam excusare ab incurrenda censura, lata à jure communi. Cæterum facilè concedo, universim pœnam commensurandam esse culpæ: unde si quis absque cognitione pœnæ, à lege statutæ, non satis advertat gravitatem culpæ, hoc ipso etiam minorem meretur pœnam. Nam omnis ignorantia, quæ minuit culpam, minuit etiam pœnam. Unde si tantum ex gravitate pœnæ desumatur gravitas præcepti, minuitur utique pœna, si fuit ignorata.

§. IV.

An ignorantia juris & facti prosint pro foro externo?

Juris-consulti in ordine ad forum præcipuè externum aliam adhuc considerant divisionem notabilem ignorantix, nempe *ignorantiam juris*, & *ignorantiam facti*. Per illam ignoratur, quid jura seu leges statuunt, per hanc verò, quid factum sit, ut ex ipsis vocibus elucet.

Jam verò de ignorantia facti alieni dicunt, quòd proffit ignorantiam, cum

eumque exeuset: nisi factum sit notorium, valétque híc reg. 47. in 6. *Ignorantia præsumitur, ubi scientia non probatur.* De ignorantia verò juris manifesti ajunt, eam nocere ignoranti. Unde dicitur reg 13. in 6 *Ignorantia facti non juris excusat.* Et l. regula 9. ff de J. & F. J. *Regula est, juris ignorantiam cuique nocere, facti verò ignorantiam non nocere: & paulò post in eadem l. § 5. Sciant, ignorantiam facti, non juris prodesse.* Item l. 12. c. C. eod. *Constitutiones Principum nec ignorare quemquam nec dissimulare permittimus.* Hinc quasi regulæ instar traditur, *juris ignorantiam non tolerari.* Ratio disparitatis, cur toleretur & profit ignorantia facti, non autem ignorantia juris, datur l. 2. ff. eod. *Cum jus finitum & possit esse & debeat (adeoque faciliè scire possit & debeat) facti verò interpretatio etiam prudentissimos fallat.*

Ex his autem juris principiis videri posset convelli, quod antè diximus, eum videlicet, qui legem invincibiliter ignorat, nec culpam nec pœnam incurrere. Nam si juris ignorantia cuique nocet, consecutaneum planè est, ignorantiam juris non excusare à pœna incurrenda.

Quia jura præsumunt scientiam juris manifesti, aut ignorantiam vincibilem.

Verùm hæc combinari posse videntur. Nam allatæ regulæ supponunt (saltem quando allegans ignorantiam certat *de lucro captando*) ignorantiam juris manifesti ac clari (de quo solo intelligendæ sunt) esse vincibilem ac culpabilem, cum jus clarum & manifestum nemo ignorare permittatur, eò quòd faciliè sciri possit. Atqui ignorantiam juris culpabilem transgredienti legem nocere, eumque pœnæ obnoxium facere, nos ipsi diximus. Si tamen pro foro externo sufficienter probari posset, ignorantiam juris in aliquo casu fuisse omnino invincibilem atque inculpabilem (quæ tamen probatio est admodum difficilis, & ferè ex circumstantiis & conjecturis tantum, aut etiam aliquando ex juramento argui potest) excusaret ignorantem etiam in eo foro à pœna, neque aliàs eadem regulariter noceret (extra præscriptionem) quia scilicet tunc præsumptio scientiæ, aut ignorantiæ vincibilis, deberet cedere veritati.

Et hinc in quibusdam personis, ut impuberibus, minoribus, fœminis, militibus, aliisque rudibus, faciliùs toleratur ignorantia etiam juris, aliàs clari, saltem si certent de damno vitando: quia scilicet propter eorum ruditatem, aut infirmitatem judicii stat præsumptio pro eorum ignorantia inculpabili.

18. *Ignorantia verò facti alieni toleratur & prodest.*

Propter hanc ipsam præsumptionem, in dubio ignorantia facti alieni toleratur ac prodest ignoranti, etiam docto aliàs viro; quia nimirum in dubio præsumptio stat, quòd ignorantia sit inculpabilis, cum facta aliena etiam doctissimis & prudentissimis possint esse incognita. Econtra cum factum proprium cuique notissimum esse debeat, præsumptio stat pro scientia facti; saltem si factum non sit antiquum, aut si talis sit naturæ, aut

aut in talibus circumstantiis peractum, ut non facillè in oblivionem possit venire.

Ex quibus patet, rationem cur juris ignorantia regulariter noceat in foro externo, ignorantia autem facti prosit ignoranti, hujus, inquam, rationem esse *præsumptionem*: quia scilicet contra allegantem ignorantiam Juris clari & manifesti stat præsumptio scientiæ aut ignorantiæ vincibilis ac culpabilis, quam leges regulariter præsumunt. Econtra pro allegante ignorantiam facti alieni stat præsumptio, quod invincibiliter & consequenter inculpabiliter ignoraverit illud factum. Cùm autem præsumptio de beat cedere veritati, ideo etiam ignorantia Juris excusat, quando constat, eam fuisse invincibilem; & econtra ignorantia facti etiam alieni nocet, si constet fuisse vincibilem, præsertim si crassa sit & affectata, quæ nunquam excusat.

Quia præsumitur esse invincibilis.

Cæterùm Jura magis præsumunt ignorantiam culpabilem, quando allegans ignorantiam *certat de lucro captando*, quàm si *certet de damno vitando*. Hinc dicitur l. 7. ff. de J. & F. J. *Juris ignorantia non prodest acquiritur voluntibus: suum verò petentibus non nocet.* Et l. 8. ibid. *Error facti nec maribus quidem in damnis vel compendiis obest: Juris autem error nec feminis in compendiis prodest.* Cæterùm omnibus juris error in damnis amittendæ rei non nocet.

19.

Ignorantia præsumitur vincibilis, quando agitur de lucro captando. Scilicet quando agitur de damno vitando.

Videtur proin in his aliisque legibus supra citatis se prodere aliqua contradictio. Nam quædam simpliciter dicunt, ignorantiam Juris cuique nocere: aliæ volunt, ignorantiam Juris nemini nocere, quando certat de damno vitando. Aliæ faciunt discrimen inter viros & feminas; at l. 8. cit. confunduntur, parique quoad hoc conditione censentur. Aliæ volunt, laboranti ignorantia Juris non competere conditionem indebiti, aliæ verò hanc ei adstruunt.

Sic l. 23. ff. de condit. ind. habetur, quod repeti possit, quod ex transactione de jure invalida datum est. Et l. 12. ibid. quod si quis usufructum dederit, falsò existimans eum deberi, conditionem competere, & ad hæredem etiam transire. Ubi videtur lex supponere, usufructum ex ignorantia Juris esse datum. Sic etiam l. 54. eod. dicitur, solum indebitum ex causa, quæ jure non valuit, repeti posse. Ratio datur l. 14. ib. *nam hoc naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiosem.* Neque æquitas permittit, ut solum sine causa maneat apud accipientem. Unde etiam lex 7. & 8. ff. de J. & F. J. apertè dicit, ignorantiam & errorem Juris non nocere illi, qui certat de damno vitando: sed, qui repetit, quod non debebat, vult reparare suum damnum, quod passus est. Deinde solutio indebiti est quasi contractus, quo accipiens tacitè se obligat ad restituendum, si res sibi non sit debita.

20.

Contrariæ leges de conditione indebiti.

Contra

Contrà verò habentur etiam factis claræ leges, quodd repeti non possit, quod ex ignorantia Juris est solutum. Sic l. 10. C. de J. & F. J. habetur: *cum quis jus ignorans indebitam pecuniam solverit, cessat repetitio: per ignorantiam enim facti tantum repetitionem indebiti competere, tibi notum est.* Et l. 9. C. ad leg. falcid. solvens ex errore juris integra legata non permittitur uti beneficio legis Falcidiæ, in ordine ad ea repetenda. Sed neque repetitio datur, quando quis ex testamento imperfecto solvit legata, aut fidei commissâ: si scivit, testamentum esse imperfectum: si autem hoc nescivit, competit ei repetitio; quia solvit ex ignorantia facti alieni: quæ non nocet, nisi sit crassa, aut affectata.

Combinantur.

Ad hanc igitur apparentem legum contrarietatem evitandam, cenfeo 1. ignorantiam invincibilem sive juris sive facti semper excusare à culpa & pœna.

Censeo 2. Regulariter neque pro foro externo nocere ignorantiam invincibilem, si sufficienter constet, esse invincibilem; nam hoc suadet æquitas naturalis, ut non noceat, quod sine omni culpa contingit. Unde leges, quæ asserunt, ignorantiam Juris nocere, intelligunt id de ignorantia, quæ est, vel præsumitur esse vincibilis ac culpabilis. Nam hæc nunquam prodest, si de ea constet. Dixi regulariter: nam in præscriptione, transactione, & fortassis etiam in re judicata, ignorantia etiam invincibilis nocet.

Censeo 3. Pro foro externo, in dubio præsumi vel scientiam Juris, vel ignorantiam Juris *culpabilem*, quando allegans ignorantiam certat *de lucro captando*, propter expressa verba l. 7. & 8. cit. adeoque tunc ignorantia nocet: quia præsumitur culpabilis. Quando verò allegans ignorantiam certat *de damno vitando*, in dubio præsumitur ignorantia invincibilis & inculpabilis. Quod Menochius *de præsumpt. lib. 6. c. 23. n. 37.* extendit etiam ad allegantem ignorantiam in facto proprio. Quia verò aliquæ leges suprâ citatæ simpliciter & absque distinctione inter lucrum captandum aut damnum evitandum absolutè & generaliter dicunt, ignorantiam Juris cuique nocere, id intelligendum est de ignorantia, quam constat esse culpabilem: vel intelligendum pariter est ad mentem legis 7. & 8. cit. de casu, quo allegans ignorantiam vult lucrari: pro tali enim casu præsumitur ignorantia vel error culpabilis; & quidem, ut vult Menochius loc. cit. n. 24. etiam in rustico, muliere, milite.

21.
Solutum
per ignorantiam
invincibilem
potest
repeti.

Censeo 4. Etiam solutum per ignorantiam inculpabilem Juris posse repeti, ut ex l. 23. cit. aliisque videtur probabilius. Talis enim certat de damno vitando, quod solvendo indebitum incurrit: alter autem certat de lucro captando, retinendo rem, quam nullo justo titulo retinet. Certè æquitas naturalis non permittit rem apud alterum existere sine causa,
aut

aut fieri locupletiores cum alterius detrimento. l. 14. cit. unde l. 66 ff. de cond. ind. dicitur: *Hæc conditio ex bono & æquo introducta. quod alterius apud alterum sine causa depræhenditur, revocare consuevit.* Quando autem l. 10. cit. dicit, quod non detur repetitio indebitæ pecuniæ, cum ignorantia Juris solutæ, id intelligendum est de casu, quo ignorantia est culpabilis, vel præsumitur talis esse: & idem dicendum de solvente integra legata: aut solvente legata ex testamento imperfecto: nam præsumitur scientia juris, quod concedit falcidiam detrahere, vel irritat testamentum imperfectum, adeoque solvens legata, censetur donasse, vel saltem absolutè voluisse transferre dominium. Vel saltem præsumitur, quod culpabiliter jura ista ignoraverit: consequenter non habet repetitionem. Hinc ait regula Juris 53. ff. *cujus per errorem dati repetitio est, ejus consultò dati donatio est.*

§. V.

Confirmatur præcedens doctrina ab autoritate.

Atque ex doctrina, in materia hac obscura hætenus tradita DD. varias decidunt quæstiones, in utroque Jure occurrentes. Sic Andreas Gaill. *Præcticarum observationum lib. 2. observ. 48* infert; quod ignorantia excuset hæredem emphitevtæ, si non solvat Canonem intra biennium, eò quod ignoraverit rem esse emphitevticam. 2. Tempus quadriennii post perfectam ætatem, petendi restitutionem integrum, non currere ignorantia læsionem, (*verum hæc sententia Gaillii est contra communio-*) 3. Ignorantiam operari, ut filii, nati ex illegitimo matrimonio, sint legitimi, & sui hæredes. 4. Tempus anni & diei petendi renovationem investituræ, non currere ignorantia, sed incipere à tempore scientiæ, quod feudum vacet. 5. Renuntiantem beneficio vel privilegio per ignorantiam Juris, sibi non præjudicare, e.g. mulierem renuntiantem S. C. Velleiano, dum putat, se posse renuntiare. 6. Dari restitutionem in integrum ex capite ignorantia contra præscriptionem. Atque, hanc sententiam esse communem, (at hoc falsum est) si autem aliqua publicè nota sunt, præsumi scientiam, vel saltem ignorantiam vincibilem: paria siquidem esse, scire, & scire debere. Adeoque tantum ignorantiam verisimilem excusare. Facti autem proprii ignorantiam non esse verisimilem (saltem ordinariè, nisi nempe factum proprium sit antiquum, aut valde intricatum, sicut est calculus rationum reddendarum) si tamen de damno vitando certetur, præsumi etiam ignorantiam facti proprii. Ignorantiam autem facti alieni excusare, saltem regulariter, nisi sit notorium, aut tale, quod quis ratione officii debuit indagare; ut in electione Episcopi prius indagandum est à Canonis, an sit legitimè natus, nec

22.
Observatio Gaillii.

alio impedimento laboret. Nec est Pastoralis excusatio, si lupus comedit, & Pastor nescit: quia scilicet tenetur inquirere.

Econtra ignorantiam Juris regulariter non excusare (quia nimirum præsumitur scientia Juris communis, clari & manifesti, vel saltem præsumitur, ignorantiam fuisse vincibilem) nisi vel sexus imbecillitas, ut mulieri, vel simplicitas, ut rustico, vel ætas, ut minori, aliquid indulgeat, vel de damno vitando agatur. Quia nempe tunc facilius præsumitur ignorantia invincibilis. Sic etiam facilius præsumi ignorantiam statutorum particularium, quàm Juris communis, præsertim si allegetur à peregrino aut cive novitio: econtra à cive antiquo ignorantiam statuti allegari non posse.

Quandoque autem admitti juramentum, quo ignorantia probetur: e. g. in vasallo, allegante ignorantiam feudi vacantis: item res peregrini non solventis gabellas non cadere in commissum, si juret, se ignorâsse gabellam ibi esse constitutam; nec alias pœnas ab eo incurri.

23.
Zoësi.

Sic etiam Zoësius in *comment. ad ff. de J. & F. J. n. 4.* ait, ignorantiam invincibilem Juris excusare etiam pro foro externo, si sufficienter probetur. n. 7. minori etiam in acquirendo non obesse ignorantiam Juris; unde dicitur l. 11. C. de J. & F. J. *Quamvis in lucro nec sceminis, jus ignorantibus subveniri soleat, attamen contra ætatem adhuc imperfectam locum hoc non habere, retro Principum statuta declarant.* Idem arguitur ex l. 2. eod. idem dicitur de milite l. regula 9. ff. eod. & n. 8. ait, ignorantiam facti alieni nec in damno evitando nec in lucro captando obesse, modò crassa aut supina non sit. Ignorantiam autem facti proprii lucrum captanti obstare, non tamen agenti de damno vitando. n. 9. Probationem ignorantiae incumbere illi, qui eam allegat, nisi præsumptio Juris sit pro ignorante, veluti in facto alieno, & iis, quæ sciri non debent. Illam autem non facile probari, nisi per verisimilia signa, conjecturas aut jusjurandum: quæ enim ab animo pendent, vix aliter probari possunt.

Ex quibus apparet, hos auctores pariter tenere, excusare ignorantiam invincibilem, non autem vincibilem: an autem sit vincibilis aut invincibilis, nisi aliunde constet, haberi ex præsumptionibus, ita quidem, ut regulariter præsumatur scientia juris aut ignorantia vincibilis, utl etiam scientia facti proprii, non autem alieni.

24.
Menochii.

Quam eandem doctrinam tradit Jacobus Menochius in præclaris suis commentariis de præsumptionibus. Unde lib. 6. præsumt. 23. n. 10. ait: *Pro regula statuendum est, neminem præsumi juris ignorantia aut errore aliquid fecisse.* Ac subdit, culpam latam esse, ignorare juris dispositionem, quam omnes scire debent, vel per se, vel per alios, quos con-

fulere possunt: hanc autem præsumtionem locum habere multò magis in actu geminato, aut quando actui adjecta est clausula *ex certa scientia*.

Ab hac autem regula recedendum esse docet à n. 15. quando contrariæ sunt conjecturæ, & præsumptiones. Ut 1. quando tales sunt personæ, quæ probabiliter juris dispositionem nesciunt, ut rudes, ac rustici simplices, de his enim regulariter præsumi ignorantiam aut errorem juris. Facilius etiam præsumi eundem in muliere, milite, minore &c. & quidem etiam tunc, quando adjecerunt clausulam, quòd *ex certa scientia* actum aut contractum conficiant: quia eadem facilitate, qua contractum ineundo se obligant, eadem patiantur addi illam clausulam. Hoc tamen locum non habere, quando prædictæ personæ tractant de lucro captando, tunc enim præsumi scientiam, uti etiam si aliæ circumstantiæ adsint, e. g. si clam agant.

2. Præsumi ignorantiam, quando actus contra legem positivam fit palam ac publicè. Aut 3. Quando constat de persuasione personæ, cui ignorantiam alleganti, prudenter fides haberi ac credi possit. Uti etiam 4. Quando agitur de excludenda donatione, aut excludendo dolo, ac mala fide: tunc enim præsumi potius ignorantiam aut errorem: præsertim in Judice, Notario, Milite.

Deinde à n. 32. tractat de errore facti, atque, circa factum proprium non præsumi ignorantiam sed scientiam: sic præsumi: dominum scire quantitatem & valorem sui patrimonii, diu possessi (nisi sit valde amplum, aut læsio enormissima.) Hanc tamen regulam non procedere, quando agitur de damno evitando, aut quando factum est obscurum, involutum & intricatum aut antiquum, aut gestum ab aliquo, multis negotiis abstracto: in his enim casibus præsumi potius ignorantiam in tali facto etiam proprio.

In facto autem alieno præsumi ignorantiam (invincibilem) adeoque illam alleganti non incumbere probationem illius: hinc præsumitur ignorare, rem esse alienam, qui eam cum titulo & bona fide possidet. Et successor vel hæres, licet repræsentet personam defuncti, præsumitur ignorare illius factum: sicut etiam filius factum patris, e. g. testamentum præsumitur ignorare: nisi ex conjecturis aliud appareat, e. g. si publicè constaret, testamentum esse factum, & quale: vel si testamentum inveniretur apud ipsum filium, vel præsens fuisset, quando testamentum est factum.

Contra verò circa factum etiam alienum præsumi scientiam (aut ignorantiam culpabilem) quando quis tenetur & potest illud scire. Sic præsumi, quòd tutor sciat facta pupilli: uti etiam quando est publicum aut notorium factum, aut valde notabile.

Hos authores adducere placuit in hac quæstione adedò intricata, ut appareat, quàm frequens sit locus præsumptionibus, ubi de juris aut facti ignorantia est dubium. Parùm autem refert, an præsumatur scientia vel ignorantia vincibilis ac culpabilis, præsertim crassa aut affectata; cùm hæc quoad effectum regulariter æquiparetur scientiæ. Cæterùm ubi constat de ignorantia vel scientia, nullus est locus præsumptionibus: cùm præsumptio cedere debeat veritati.

QUÆSTIO VI.

An lex dubia aut tantùm probabiliter existens obliget?

§. I.

De lege positivè dubia.

25. **I**n duplici sensu lex dubia potest intelligi: nam alia est *negativè dubia*; quando scilicet intellectus est hæsitans & suspensus circa existentiam legis, neque pro existentia legis, neque contra illam habet rationem gravem, quæ virum prudentem possit movere ad assensum.

Lex negativè dubia non obligat.

Et quoad hoc satis conveniunt authores, legem ita negativè dubiam non obligare. Cùm enim existentia talis legis nullo motivo probabiliter nitatur, æquivalet ejusmodi dubium ignorantia invincibili: utpote quæ nulla ratione vinci potest.

Et quomodo lex dici potest sufficienter promulgata aut intimata, de cujus existentia ne quidem ulla habetur ratio probabilis? profectò sic gravissima imponderetur obligatio servandi innumeras leges, quæ tamen neque existunt, neque unquam existerunt. Sicut igitur non teneris solvere, quando de debito contracto nulla probabiliter constat, sic neque teneris lege, quam latam esse nulla probabiliter ratione innotescit.

Sed & dubium practicum circa licentiam, non servandi ejusmodi legem dubiam facillimè, deponi potest, formarique dictamen ultimum conscientia moraliter certum (manente licet dubio speculativo circa existentiam legis antecedentis) cùm libertas evidenter sit in possessione certa adversus legem, quam neque latam neque promulgatam esse ulla probabiliter ratione constat, sed invincibiliter ignoratur: sicut est in possessione adversus legem humanam sic negativè dubiam.

§. II.

De lege negativè dubia.

26. **M**ajor autem multò celebriorque per orbem, hoc præcipuè tempore, est controversia circa legem *positivè dubiam*: quando nempe intellectus, hæsitans & suspensus circa existentiam legis, tam pro existentia legis,

gis, quàm pro non-existentia habet rationem probabilem seu gravem, quæ virum prudentem & constantem de se ad assensum movere possit. Eadem ferè est quæstio, si intellectus circa existentiam legis non manet suspensus, sed amplectens motivum probabile, accedente imperio voluntatis, judicet, legem non existere. Pro utroque enim casu quæritur, an lex obliget: nempe an obliget, quando intellectus judicat (pro ut forsan potest in concursu duorum motivorum probabilium utrilibet adhærere) legem non existere, & quando suspendendo assensum nihil judicat de existentia legis, aut tantum sub modo judicat; videlicet probabile esse eam non existere.

Notandum autem diligenter, duplicem hîc probabilitatem benè distinguendam. Alteram *circa existentiam legis*, præcipientis aut prohibentis, seu, quod idem est, versantem *circa licentiam actionis*; quam propterea probabilitatem *practicam* vocant: alteram *speculativam*, quæ non versatur circa existentiam legis, seu circa licentiam actionis, sed circa aliquid aliud, e. g. circa valorem Sacramenti, justitiam causæ, in judicium deductæ, bonitatem medicinæ &c. quas duas probabilitates Rigo-^{27.} ristæ aut inscitè, aut non satis sincere solent confundere. *Probabilitas alia practica versans circa licentiam actionis.*

Non enim ita argumentantur Probabilistæ: hoc probabiliter est valida materia Sacramenti: ergo etiam ubi habetur materia certa, licet eam adhibere. Actor habet causam probabilem: ergò Judex potest ei totum adjudicare: hæc medicina probabiliter est bona, ergo medicus potest eam dare ægroto. Hoc animal probabiliter non est homo, sed fera. Ergo licet illud occidere. Hoc probabiliter Titio debetur. Ergo potest occultam facere compensationem. *Aliatantum speculativa.*

Non ita, inquam, arguunt Probabilistæ: non inferunt illi ex probabilitate merè speculativa, quæ non versatur circa existentiam legis, seu circa licentiam actionis, quod hoc vel illud sit licitum: sed dicunt, tunc tantum fas esse sequi sententiam probabilem, quando probabilitas versatur *circa ipsam licentiam actionis*; quod in allatis exemplis non contingit: non enim est probabile, quòd in Sacramentis liceat adhibere materiam dubiam, seu tantum probabiliter validam, si potest haberi certa. Neque est probabile, quòd Judex possit uni totum adjudicare, si alter æquè probabile aut probabilius jus habet &c. *Que non sufficit ad licitè agendum.*

Quare non satis peritè videntur loqui, qui dicunt, licere sequi sententiam verè probabilem, non tamen Confessario, Judici, ac Medico: nam etiam istis licitum est, sequi sententiam verè ac solidè probabilem, si probabilitas versatur circa licentiam actionis, quando autem dubium est de valore Sacramenti, de justitia causæ, bonitate medicinæ &c. probabilitas, ut dictum, non versatur circa licentiam actionis: sed certum

est, quòd debeat adhiberi materia certò valida, & medicina certò bona, si haberi potest.

28.
Probabilismus nihil habet commune cum propositionibus damnatis;

Unde neque tangit Probabilistas propositio illa ab Innocentio XI. merito damnata: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, aut conventio, aut periculum gravis damni incurrendi: hinc sententià probabili tantùm utendum non est in collatione baptismi, ordinis sacerdotalis aut Episcopalis.* Quia probabilistæ non docent, quòd quis licite possit adhibere materiam vel formam, quæ tantùm probabiliter sufficit ad valorem Sacramenti, quando haberi potest certò sufficiens: non enim probabile est, quòd hæc actio sit licita, nempe adhibitio materiæ aut formæ dubiæ, seu tantùm probabiliter sufficientis ad valorem: adeòque probabilitas non versatur circa licentiam alicujus actionis, sed tantùm circa valorem.

Et ratio ulterior est, quia licet nec lex specialis, neque conventio, nec periculum gravis damni incurrendi vetaret adhibere materiam dubiam, reverentia tamen Sacramento debita id vetaret, ne periculo frustrationis exponatur. Dixi autem, *quando haberi potest materia certa*: nam in casu necessitatis potest adhiberi dubia, si non possit haberi certa, e. g. aqua rosacea in baptismo, dolor in pœnitente, qui probabiliter sit supernaturalis: quomodo enim positivè certum fiet Confessario, pœnitentem elicuisse verum dolorem *supernaturalem*? imò, quomodo ipsi etiam pœnitenti hoc positivè certum fiet? Si autem haberi possit materia certò valida, non est probabile, quòd liceat adhibere aliquam dubii valoris, ut dictum.

Quia illa non loquuntur de probabilitate practica.

Sic etiam, quia non est probabile, quòd Judex possit ferre sententiam pro eo, qui habet causam minùs probabilem, ideo idem Innocentius meritò damnavit etiam alteram hanc propositionem. *Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.* Imò ne quidem est probabile, quòd totum possit adjudicare uni, quando utraque pars habet æqualem probabilitatem causæ. Nam tunc vel debet rem controversam partiri, vel æstimationem dimidii alteri adjudicare.

Pariter neque est probabile, quòd infidelis possit adhærere suæ sectæ, quando hæc ipsi est minùs credibilis, aut probabilis, quàm religio catholica. Unde omni jure ab eodem summo Pontifice proscribi meruit hæc propositio: *Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minùs probabili.* Unde talis tenetur in veritatem diligenter inquirere, additis ad Deum precibus: qui facienti, quòd est in se, non denegat gratiam. Ad credendum enim fide supernaturali veritatem religionis catholicæ non sufficit probabilitas revelationis; ut constat ex ista pro-

positione, pariter ab Innocentio XI. damnata: *Affensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, imò cum formidine, qua quis formidat, ne non sit locutus DEUS.*

Habetur autem certitudo de veritate Religionis catholicæ ex moti-
vis credibilitatis, puta ex antiquitate, visibilitate, infallibilitate, uni-
tate, sanctitate, catholicitate Ecclesiæ, ex mirabili ejusdem propaga-
tione, aliisque evidentibus miraculis, ex sanguine tot Martyrum, con-
cordi doctrina SS. Patrum &c. quæ adeò manifesta sunt, ut religio-
nem catholicam, si non evidenter veram, certè evidenter credibilem,
& credendam proponant, atque adeò de illius revelatione dubitari nul-
latenus possit: dum e contra pro aliis sectis nullum omnino signum veri-
tatis, nullum motivum credibilitatis, nulla prorsus habetur probabili-
tas, sed earum errores, atque miseriæ adeò patenter benè consideran-
ti se ingerunt, ut evidenter sint incredibiles. Adeoque nulla ratione
est probabile, quòd excusetur infidelis non credens, ductus opinione
probabili; imò negatur suppositum, quòd ullam probabilitatem infi-
delis secta habere possit.

Quod autem dictum modò est de valore Sacramenti, de sententia
Judicis, de infideli, idem de aliis pariter exemplis, in quibus non ha-
betur probabilitas practica circa ipsam licentiam actionis, sed tantum
speculativa quædam circa aliquid aliud, intelligendum venit.

Sic non est probabile, quòd medico liceat adhibere medicinam du-
biam, aut tantum probabiliter bonam, si suppetat certò bona. Non ^{29.}
est probabile, quòd possis occidere animal, quod probabiliter tantum ^{Ex proba-}
non est homo. Non est probabile, quòd possis auferre possessori, ^{bilitate}
quod tantum probabiliter tuum est: aut quòd possis pro vera & genui- ^{speculati-}
na gemma vendere, quòd tantum probabiliter talis est. Non est pro- ^{va & re-}
babile, quòd possis occultam facere compensationem, quando debitum ^{mota non}
est dubium, aut tantum probabile. Neque est probabile, quòd Rex ^{potest in-}
possit ob jus tantum probabile inferre bellum, & alterum de possessione ^{ferri pra-}
deicere. ^{ctica.}

Ratio horum est, quam sæpius dixi, quia in his aliisque ejusmodi
exemplis probabilitas non versatur circa existentiam legis præceptivæ ^{30.}
aut prohibitivæ, aut circa honestatem actionis, seu quod idem est, cir- ^{Non suffi-}
ca licentiam actionis. Probabilistæ autem dicunt, quòd tunc tantum ^{cit tenuis}
liceat sequi sententiam probabilem, quando probabilitas versatur circa ^{probabili-}
ipsam licentiam actionis vel omissionis, seu quando probabile est, acti-
onem esse licitam. ^{tas.}

Sed neque sufficit ipsis quæcunque probabilitas circa licentiam, sed
requirunt probabilitatem veram ac solidam, fundatam in motivo gravi,
quod

quod virum constantem prudenter ad assensum movere possit, idque non tantum absolute, sed etiam comparative & respectivè, ita, ut motivum, & in eo fundata probabilitas, non elidatur aut enervetur à motivis contrariis, sed maneat etiam in eorum concursu, & sic comparative grave.

Non enim docti & cauti Probabilistæ docent vagum illum, laxumque probabilissimum, qui meritò damnatus est à sèpùs memorato Innocentio XI. summo Pontifice in hac propositione, ordine tertia: *Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modò à probabilitate finibus non exeat, confisi, aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Meritò, inquam, profligata est absurda hæc propositio: quia non distinguit inter probabilitatem practicam circa licentiam, & speculativam, versantem circa aliquid aliud, sed *generatim* loquitur: Probabilistæ autem inter ista diligenter distinguunt, distinguendumque semper esse, sollicitè monent.

Deinde dicta propositio vult, sufficere quamcunque probabilitatem, *quantumvis tenuem*, hoc est, quæ non est vera, solida ac comparativa probabilitas, seu nixa fundamento gravi, sed enervata à motivis contrariis, aut quæ tantum est dubia, incerta, aut tantum probabiliter talis, aut tantum nixa motivo tenui vel levi.

Malefanam hanc doctrinam rejiciunt Probabilistæ: atque ad hoc, ut quis licitè sequi possit sententiam probabilem, requirunt, ut probabilitas versetur circa licentiam actionis, ut certè sit probabilis, & quidem verè, solidè, practicè, non tantum absolute, sed etiam comparative & respectivè, in concursu oppositæ probabilitatis ejusque motivorum. Unde *tenuis* probabilitas propriè loquendo, in alio quàm dicto sensu, juxta ipsos ne quidem datur, cum per probabilem sententiam intelligant illam, quæ nititur motivo ac fundamento verè, absolute & comparative gravi. Tenuis proin seu levis probabilitas non est probabilitas, saltem vera ac propriè talis: nam quod est tenue, ac leve, non est grave.

§. III.

Crisis circa usum opinionum probabilium.

His jam limitationibus & cautelis circumseptus probabilissimus, nequam dignus est iis convitiis, quæ in eum effudit P. Contenson ex sanctissimo & illustrissimo Ordine Prædicatorum; ex zelo utique optimo? quin imò gravissimis rationibus nititur, quorum aliquas insinuare potius lubet, quàm pro dignitate pertractare: cum laborem istum more jam recepto Theologi sibi vendicent, ab intentione tamen & munere jurisprudentiæ, præsertim sacrae (cum de obligatione legum agatur) non alienum.

Atque

Atque imprimis notandum, in aliquo sensu omnes debere probabiliſimum defendere: cum Alexander VIII damnaverit hanc propositio-
nem, numero tertiam: *Non licet ſequi opinionem vel inter probabiles probabi-*
ſſimam. Quæ propositio docuit, non eſſe licitum ſequi probabiliſſimam
reliſta tutiore: nemo enim tam demens unquam fuit, ut diceret, illi-
citurum eſſe ſequi probabiliſſimam, ſi ſimul ſit tutior. Ergo omnes oportet
fateri, non ſemper tutiorem eſſe eligendam, neque requiri certitudinem,
ſed ſufficere opinionem, ac probabilitatem aliquam; nam opinio
probabiliſſima non egreditur fines probabilitatis. Quod prænotare
placuit, tum, quia ſic plura argumenta in Rigoriſtas retorquentur: e. g.
quodd in dubio tutior pars ſit eligenda, quodd operans ſe exponat periculo,
quodd non poſſit formare dictamen ultimum practicum moraliter certum
&c. tum etiam, ut pateat, quàm ineptè quibusdam imperitis vel ipſum
nomen probabiliſſimi neſcio quid maligni ſonare videatur; cum tamen
omnes eundem ſub aliqua ratione tenere neceſſe ſit, & *tutoriſſimum*
illum univerſalem rejicere.

Argumentum I. ab authoritate.

Afferunt deinde Probabiliſtæ pro ſua ſententia ingentem authorum
numerum, quorum vel ſolus Rafſlerus in *Norma recti diſp. 3. queſt. 32.*
9. art. 2. ultra 250. enumerat. Et Eſparza in append a 232. teſtatur, *Imò etiam*
etiam ex ſupputatione Rigoriſtarum, ſingulis authoribus ſententiæ rigi-
dioris decem alios reſpondere benignioris ſententiæ Patronus. Ste-
phanus Spinola ait, eandem *Recentiorum omnium calculo, & univerſali ſerè*
populorum uſu confirmatam eſſe. Gabriel Boyvin, *omnes ſerè DD. etiam ſan-*
ctiſſimos & erudiſſimos eandem tenere. Maſtrius, *communiſſimam, & in omni*
ſcbola receptiſſimam vocat. Tot autem auctores, virique ex omni homi-
num genere doctiſſimi utique nos potuerunt docere præcepta Dei. U-
tique hi non omnes ignoraverint legem naturæ univerſalem, atque ad
omnes homines pertinentem.

Neque verum eſt, quod Rigoriſtæ jaſtant, primum parentem proba-
biliſimi fuiſſe Bartholomæum de Medina, Dominicanum, qui ſcripſit
circa annum 1577. nam licèt hic auctor, & plurimi poſt ipſum, viri do-
ctiſſimi ac toto orbe celeberrimi, eruditioris ævo, hanc quæſtionem no-
vo ſtudio atque ex inſtituto, & in propriis terminis, examinarint, &
plerique probabiliſimum defenderint, falſum tamen omnino eſt, omnes
Medinâ antiquiores ſtetiſſe pro ſententia rigida. Certè Gabriel Vaſquez,
graviffimus & erudiſſimus Scriptor 1. 2. D. 62. c. 4 aſſerit, ſententiam
benignam jam multò antè Medinam fuiſſe in ſcholis communem: eam-
que, ut videre eſt apud laudatum Rafſlerum *loc. cit. art. 4* nomina-
tim tenuerunt, Albertus Magnus, Panormitanus, Alexander de Imola,

Jafon, Dominicus Sotus, Landolphus à Corduba, Martinus de Ledesma, Mercado, Turrecremata, Viguierius, S. Antoninus, Joannes Nider. Plures citantur ab aliis: imò Terillus *tract. de consi. prob. quæst.* 21. & 22. propè omnes antiquos pro benigniore sententia stetitisse contendit.

Qui autem pro opposita rigidiora citantur, intelligi possunt loqui vel de ultimo dictamine conscientiae practico, quod per se moraliter certum esse debet, vel de probabilitate aliqua tenui, dubia, aut non comparativa, sed oppositis argumentis enervata, quæ non sufficit: vel de probabilitate, quæ non versatur circa licentiam actionis &c. Aliqui autem non satis constantes fuisse videntur in sua doctrina, aut quæstionem hanc parùm examinasse, aut etiam falsis principiis nixos fuisse, e. g. quòd semper tutior pars sit eligenda, consequenter, quòd nec probabilissimam liceat sequi relicta tutiore: aut quòd nulla dari possit invincibilis ignorantia juris naturalis, aut quòd non excuset à peccato formali.

Adhuc apertius falsum est, sententiam benignam probabilissimam esse propriam Doctorum societatis, atque ab his in scholas introductam, quod aliqui, ex Jansenii potissimum sectatoribus, persuadere conati sunt (saltem rudioribus) cum manifestè constet, communem illam jam in scholis fuisse antè, quam ullus eorum typis aliquid vulgasset de probabilismo. Raslerus in præclaro atque eruditissimo suo opere de *Norma recti* disp. 3. quæst. 10. art. 1. n. 924. numerosum catalogum textit eorum, qui ex illustrissimis familiis S. Dominici & S. Francisci non tantùm probabilismum absolutè & simpliciter sunt amplexi, sed determinatè docuerunt, quòd etiam liceat sequi sententiam minus tutam, simulque notabiliter minus probabilem: quam eandem doctrinam plurimi alii ex omni literatorum ordine, & in quibuscunque orbis Christiani Universitatibus celeberrimi Doctores amplexi sunt.

*Præsertim
Domi-
canorum.*

Hanc sententiam nominatim docuerunt ex illustrissimo Ordine PP. Prædicatorum, Dominicus Sotus, Thomas Mercado, Barthol. de Medina, Barthol. de Ledesma, Domin. Bannez, Didacus Alvarez, Petrus de Ledesma, Navareta, Barnabas de Gallego, Didacus Nugnus, Cabezedo, Franciscus Lobe de Texeda, Gregorius Martinez, Hyacinthus Donatus, M. Casalas, Joannes Bapt. Ildephonsus Cæsar Augustanus, Joannes à S. Thoma, Marcus Serra, Paulus Nazarius, Vincentius Candidus, Paulus de Blanchis, Thomas Villar, Ludovicus de la Cruz, alique plures: quos inter sunt Sylvester Prieras, Joannes Bapt. Haquet, Ludovicus Lopex, Franciscus Victoria, ut videre est apud clarissimum D. Collegam Paulum Josephum Riegger in eruditissimo opere de *systemate Jurisprudentiæ naturalis cap. 6. in Notis ad §. 13.*

ubi simul plures ex Doctoribus Sorbonicis recenseret, qui eandem sententiam docuerunt, ac subdit: *Hos vel ideo nominare volui, ut pateat, hanc sententiam nec novam, nec Doctoribus Soc. Jes. propriam esse: quod tamen Pascalius in suis litteris provincialibus hunc in finem editis, innumeris convitiis & calumniis refertis, Christiano orbi persuadere omnibus nervis contendit, ut mirum non sit, has litteras provinciales Aquis sextiis sententia Parlamenti, V. Id Febr. 1657. lata, ad subeundas infames carnificis flammis fuisse condemnatas.* Magis mirum videri potest, virum Religiosum quemdam vicinum nuper admodum Pascalii conatus prosequendi animum potuisse suscipere, quos conatus nec ulla quidem probabilitas excusare potest. Et cur in rivos bilem effudit, fontes absolvit?

Certè Michaël Solonius *de Just. & Jure art. 4. p. 63.* jam anno 1592. testatur, doctrinæ, quæ dicit, licitum esse sequi sententiam minùs probabilem, minùsque tutam, *multos ac gravissimos, ac maximè ex Discipulis S. Thomæ suffragari:* Bartholomæus autem de Ledesma, Dominicanus, jam anno 1585 ubi nemo adhuc ex Societate de probabilismo scripserat, eandem de probabilismo doctrinam appellavit *verissimam*, atque ex *usu universalis omnium* comprobavit. Qui plura desiderat de scriptoribus Dominicanis circa hanc quæstionem, consulat Stephanum de Champs in famosa sua quæstione facti c. 3. & 5. item Mathæum de Moya tract. 1. de opinione probabili q. 6. §. 2. Rafslerum l. c. videri etiam hac de re meretur liber eruditissimus, italicè scriptus, cujus hic titulus: *Avvertenze Contraposte alla storia del Probabilismo* in Einsidlen anno 1744. editus, in quo præsertim *Avverdenza sesta* ostendit author, antiquos Thomistas docuisse probabilissimum in eo sensu, quo hodie docetur.

Cæterùm utique nôrint, ex qua Familia fuerint Michaël Elizalde, Paulus Comitulus, Ignatius de Camargo, Estrix, Muniessa, Taberna, Thyrsus Gonzalez alique plures, qui rigidior sententiam sunt amplexi.

Argumentum II. ex ratione.

Si dubium potest deponi, licitè agitur; si non potest deponi, datur ignorantia invincibilis.

Ratione Probabilistæ multiplici, eaque gravi sententiam suam confirmant, atque ita fermè argumentantur: Velille, qui tam proquàm contra existentiam legis (prohibitivæ aut præceptivæ) habet rationem probabilem, potest dubium deponere, atque directè ac prudenter judicare, legem non existere; vel hoc non potest? Si potest dubium deponere, atque prudenter judicare, non existere legem ullam obligantem, prudenter etiam judicabit, se nulla lege obligari. Ergo tunc li-

bertas manifestè est in possessione: neque obligatur lege, quam prudenter judicat, nunquam existisse: sicut nemo tenetur debito, quod prudenter judicat, nunquam esse contractum. Certè, si obligaremur legibus, quæ prudenter judicamus, nunquam existisse, obligaremur innumeris legibus, quæ nunquam existerunt; atque sic difficultatibus gravissimis, scrupulis, anxietatibus, confusionibus, perplexitatibus, & perturbationibus plena essent omnia: neque lex divina amplius esset jugum suave, & onus leve, sed intolerabile, ac via salutis impossibilis. Accedit, quodd sic in immensum multiplicarentur peccata formalia, & offensiones Dei. Et quàm misera esset conditio rudium, quales sunt innumeri, & major longè pars humani generis? certè rusticus non amplius posset facere, quod Parochus licitum esse asserit, ut ut prudenter judicet, id sibi licere. nullamque legem prohibentem existere.

Potest autem dubium deponi,

Sed neque apparet, cur intellectus non possit assentiri veritati probabili, licet etiam in oppositum habeatur probabilitas: cum in probabilibus intellectus quoad assensum vel dissensum subiaceat imperio voluntatis, ut passim est receptum. Unde sicut voluntas pro sua libertate ex duobus bonis potest alterutrum pro lubitu eligere, sic etiam potest intellectui imperare assensum, utrilibet ex duabus propositionibus contradictoriis probabilibus præstandum. Et planè constat ab experientia, facile nos judicare vera esse, quæ optamus vera esse, licet tantum probabiliter sint vera (imò licet tantum apparens probabilitas habeatur, ut patet in hæreticis & temerè judicantibus.)

Et prudenter judicari, legem non existere;

Quodd autem etiam prudenter hoc fieri possit, suadetur imprimis ex eo, quodd non agat imprudenter, qui nititur motivo seu fundamento solido, gravi ac prudenti, nempe verè probabili. Deinde, quando assensus, parti minùs probabili præstitus vel ipsi assentienti vel etiam alteri cuidam est melior atque optabilior, tunc voluntas prudenter imperat assensum, præstandum patri æqualiter, aut etiam aliquandò minùs probabili.

Quia intellectus habet rationem gravem, & voluntas majus sum bonum.

Sic jubemur facta aliena in bonam partem interpretari, & ut S. Thomas docet, debemus proximum nostrum bonum judicare, nisi manifesta habeantur indicia de illius malitia. Ergo possumus & debemus proximum judicare bonum, licet probabilius sit malus; quia scilicet tale imperium voluntatis & assensus intellectus melior est ipsi assentienti & proximo.

Propter eandem rationem jubetur subditus judicium suum conformare judicio superioris, ità, ut non tantum idem velit, sed etiam idem sentiat, & sic proprium judicium, quod ipsi est probabilius, imò etiam tutius, deponat ac corrigat, licet ipse sit doctior quàm superior, & pro-
judi-

judicio suo speculativo gravioribus etiam rationes habeat: quia scilicet tale iudicium cedit in bonum & meritum subditi.

Hinc illa S. Ignatii aliorumque doctrina, quod in iis, in quibus manifesta veritas intellectum non rapit ad assensum, voluntas suo imperio ac pondere intellectum magis in unam, quam alteram partem inclinare possit, utique prudenter. Nam

Licet ex parte intellectus non detur gravior ratio pro assensu, quam pro dissensu, datur tamen diversa ratio, quæ non datur pro dissensu: poterit igitur intellectus unam rationem seu motivum amplecti, quin amplectatur alterum: cum semper habeat motivum pro veritate, quod non habet pro falsitate; quamvis aliud diversum habeat pro falsitate. Ex parte voluntatis autem datur gravior etiam ratio, inclinandi intellectum ad assensum, nempe major utilitas, propria vel aliena, quæ datur in consensu, non autem in dissensu. Ergo voluntas, cujus obiectum est bonum, prudenter poterit imperare consensum præ dissensu, propter hanc ipsam nempe majorem utilitatem & bonitatem, quæ est in consensu: ut ex exemplis allatis de iudicio subditi, & de alienis moribus judicantis patet.

Verum nullatenus est necessarium philosophicæ hunc doctrinæ probabilissimum superstruere. Sic illa dubia atque incerta, imo sit etiam falsa, nullam tamen inde probabilissimi doctrinæ infertur præiudicium. Nam si stante æquali utrinque probabilitate pro existentia & non existentia legis, præcipientis aut prohibentis, intellectus non potest prudenter judicare, legem non existere, tunc neque potest prudenter judicare, legem existere; quia æqualis pro utroque ponitur esse probabilitas: si autem non potest prudenter judicare legem existere, habet profecto invincibilem ignorantiam legis, utpote quæ vinci non potest. Quomodo enim vincatur, cum prudenter judicari non possit, legem existere? Atqui lex, quæ invincibiliter ignoratur, non obligat ignorantem; cum ei non sit sufficienter intimata. Certè libertas est in possessione contra legem ejusque obligationem, si non potest prudenter judicare, eandem existere: ut patet ab inductione de legibus humanis. Licet igitur à parte rei existeret lex, prohibens e. g. pingere die festo, si tamen non sit sufficienter promulgata, aut intimata & applicata, non obligat in actu secundo, utpote invincibiliter ignorata. Si autem adversarius pertinaciter in clamaret, sufficienter constare de existentia legis, eodem jure regeri potest, non sufficienter constare de lege, cum tanta habeatur probabilitas pro non existentia legis, quanta habetur pro ejusdem existentia. Consequenter libertas nullo modo dimovetur à sua possessione. Instantia rursus habetur in legibus humanis.

34.
Si autem
non posset
dubium
deponi,
daretur
ignorantia
invincibilis legis.

Et confirmari potest ex casu, quo quis negativè dubitat de existentia legis: tale enim dubium æquiparatur ignorantiaë invincibili; quia non potest vinci ac deponi: ergo etiam dubium positivum eidem æquivalet, si non potest vinci aut deponi.

Argumentum III.

Deponi potest dubium practicum, & formari dictamen conscientiaë moraliter certum.

35. **R**atio autem ulterior, cur liceat sequi sententiam, solidè ac certè probabilem, est, quia, licèt iudicio directo, remoto ac speculativo nihil iudicetur de legis existentia vel non-existentia, sed intellectus circa hoc maneat suspensus, formari tamen poterit ultimum dictamen conscientiaë practicum moraliter certum, sicque dubium practicum omne circa licentiam actionis deponi potest, si non ex directis, ex principiis

Possum sequi sententiam probabilioribus: sed sententia probabilioribus meis huic sententia conformare in praxi atque in actionibus meis sententiaë, quæ consideratis omnibus mihi est probabilior. Sed consideratis omnibus probabilior est mihi sententia, quæ dicit, quòd liceat sequi sententiam æqualiter aut etiam aliquantò minus probabilem, verè tamen ac solidè probabilem. Ergo licèt possum me in praxi atque in actionibus meis huic sententia conformare.

saltem reflexis, discurrendo e. g. in hunc modum: *Licèt possum me conformare in praxi atque in actionibus meis sententiaë, quæ consideratis omnibus mihi est probabilior. Sed consideratis omnibus probabilior est mihi sententia, quæ dicit, quòd liceat sequi sententiam æqualiter aut etiam aliquantò minus probabilem, verè tamen ac solidè probabilem. Ergo licèt possum me in praxi atque in actionibus meis huic sententia conformare.*

In hoc discursu præmissa mihi sunt moraliter certæ, consequenter etiam conclusio. Possum deinde hunc discursum applicare particularibus materiis, atque actionibus, subsumendo e. g. *atqui, quòd census germanicus sit licitus, est sententia verè probabilis: aut: quòd circumstantiaë intra eandem speciem aggravantes non sint necessariè in confessione exponendaë: ergo licèt possum hanc sententiam sequi, ac pecuniam ad censum elocare, & circumstantias illas non exponere.* Hæc jam conclusio est ultimum dictamen practicum, supposito priore discursu, moraliter certum: sive dein formem iudicium directum ac speculativum de non existentia legis, prohibentis censum germanicum &c. sive iudicium suspensam: modò sciam esse verè ac solidè probabile, quòd non existat lex, prohibens illum censum, & consequenter verè probabile esse, quòd sit licitus. Nam ultimum dictamen seu iudicium practicum non connectitur, neque præsupponit iudicium remotum ac speculativum ut absolutum, quod dicat: *non existit lex prohibens, sed tantum ut modale, quod dicat: verè probabile est, non existere legem prohibentem.* Sic enim jam formari potest allatus paulò ante discursus, & dependenter ab eo dictamen practicum moraliter certum: quia scilicet certum mihi est, quòd licèt me possim conformare sententiaë probabiliori: per propriam autem experientiam certus sum, quòd sententia illa mihi sit probabilior, quæ docet, quòd liceat in praxi sequi senten-

sententiam verè ac comparativè probabilem. Ergo quodcumque verè ac solidè probabile est, actionem esse licitam, possum illam licitè exercere.

Licèt enim re ipsa daretur lex prohibens censum germanicum tanquam usurarium, quia tamen verè probabile est, talem legem prohibentem non existere, Deus illi mihi hïc & nunc licitum facit: quia Deus non vult, ut lex me obliget in actu secundo, quando illa mihi non est sufficienter applicata & intimata. Atqui, quando grave fundamentum habeo, quòd lex non existat, non est mihi sufficienter intimata & applicata. Ergo, licèt re ipsa daretur lex, tamen me hïc & nunc non obligat. Atque hunc sensum habet illa auctorum quorundam, ac præsertim Rasleri frequens expressio, quâ distinguunt inter legem antecedentem & consequentem, dicuntque: licèt lege *antecedente* prohibitus esset census germanicus (& idem de aliis sententiis verè probabilibus ac versantibus circa licentiam actionis) lege tamen *consequente* esset licitus: quia scilicet Deus lege quadam universalis ac consequente in praxi vult licitum, quando verè probabile est, quòd sit licitum. Idem etiam respondere debent ipsi adversarii, quando docent, ut docere debent, licitum esse sequi sententiam probabilissimam relicta tutiore. Nam licèt re ipsa daretur lex aliqua antecedens, prohibens e. g. census germanicos: quia tamen probabilissimum est, eam non dari, Deus lege consequente vult eos esse licitos. Idem evenit in casu conscientie invincibiliter erroneæ, in casu ignorantie invincibilis, in casu perplexitatis: ut adeò hæc doctrina profus nihil novum, aut in Theologia aut Jure peregrinum afferat. Quis neget, peccari aliquando tantum materialiter, non verò formaliter? Atqui hoc contingit tunc, quando lege antecedente aliquid est præceptum aut prohibitum, non verò lege consequente. Idem volunt, qui dicunt, legem promulgatam obligare in actu primo eos etiam, qui illam adhuc invincibiliter ignorant, non tamen in actu secundo.

Ex quo patet, quàm vana sit illa Tutoristarum, & Rigoristarum obiectio, qua dicunt, illos, qui docent probabilissimum, aut sequuntur sententias probabiles, contemnere leges Divinas, agere contra reverentiam Deo debitam, atque in dubio præctico, ac si perinde ipsis esset, an sit licitum vel illicitum, eos se exponere periculo peccandi, dum relictis tutioribus sectantur probabilia; eos non legem Divinam, sed probabilissimum statuere pro regula actionum moralium, ac norma vivendi &c.

Hæc enim omnia sunt falsa. Nam qui sequitur sententiam aliquam verè probabilem, atque versantem circa licentiam actionis, dubium omne præcticum deponit, formâtque dictamen conscientie moraliter certum, quòd nulla lex Divina hïc & nunc actionem ipsi prohibeat; & consequenter,

36.

Lex antecedens & consequens

37.

*Non spernit legem.**Neque exponit se pericula.*

ter, quòd actio sit licita: unde nullatenus contemnit aut parvi pendit legem Divinam, sed eidem se conformat, paratus actionem omittere, si sufficienter ei constaret, existere legem aliquam prohibentem. Unde neque periculo peccandi, saltem formaliter, aut Deum offendendi se exponit, eò quòd per dictamen reflexum & practicum sit certus, quòd Deus hìc & nunc actionem istam tanquam licitam permittet: licèt fortassis lex aliqua de se prohibens, operanti tamen non sufficienter intimata & applicata, existeret.

Nulla paritas cum medicina dubia.

Quare nulla est paritas cum ægroto, fumente medicinam dubiam, relicta tutiore, aut cum viatore, eligente viam latronibus obnoxiam præsecuriore. Nam hi imprudenter agunt, quia nullo iudicio aut dictamine intellectus possunt periculum avertere, aut medicinam vel viam securam reddere: dum econtra in nostro casu operans per ultimum dictamen moraliter certum omne periculum, Deum offendendi ac peccandi avertit, hoc ipso, quòd certus sit, nulla lege se hìc & nunc (in actu secundo) obligatum esse omittebam actionem

Falsum etiam est, quòd probabilissimum statuamus pro regula moralitatis prima & objectiva: hæc enim est sola lex Divina, cui omnes actiones nostræ conformari debent: dictamen autem conscientiæ, ex principiis genuini probabilissimi efformatum, est regula tantum subjectiva, applicans nobis legem Divinam, hanc vel illam actionem nobis certò permittentem.

38. *Varia formula dicitur.*

Cæterum non unicum illud, de quo dixi, dictamen practicum moraliter certum, probabilissimum suppeditat, sed variè illud formari potest, etiam à rudibus: dicendo e. g. *Multò major Doctorum pars docet, licitum esse sequi sententiam verè probabilem. Ergo ego prudenter me conformo ipsorum doctrinæ. Vel: licitum est Doctoribus in scholis docere, quòd liceat sequi sententiam verè probabilem: ergo mihi licitum est eam sequi. Vel: Parochus meus, homo doctus & pius, dicit, hoc mihi esse licitum: ergo hoc mihi, homini rudi, est licitum. Vel: Non constat mihi sufficienter de hac lege: ergo hìc & nunc me non obligat.*

Imò poterit aliquis, cui certum est, quòd liceat sequi probabiliozem & quòd sententia, docens licere sequi verè probabilem, sit probabilior, ita se resolvere: *Hæc sententia est verè ac solidè probabilis: ergo licitè eam sequor.* Quia scilicet jam aliunde est persuasus, probabiliozem esse sententiam docentem, quòd liceat sequi sententiam verè probabilem: certum autem esse, quòd sequi liceat probabiliozem.

39. *Non semper requiritur dictamen certum.*

Aliquando ne quidem requiritur, ut quis expressè & positivè formet dictamen aliquod moraliter certum, nempe quando non dubitat de licentia actionis: talis enim non agit in dubio practico, neque formidat, hoc ipso, quòd non dubitet. Et hunc casum non infrequentem, præsertim apud rudiores, esse existimo; qui utique non semper agunt reflexè, sed bona

bona fide ex principiis directis, aut ex persuasione, qua jam sunt imbuti, exercitè procedunt.

Sed neque requirendum existimo, ut quis multum examinet, an hæc ^{40.} vel illa ex oppositis sententiis sit probabilior, modò certus sit, sententiam, quam sequitur, esse verè, solidè, absolutè & comparativè probabilem, quanta enim difficultas, anxietas, imò sæpè impossibilitas in distinguendis ejusmodi gradibus probabilitatis, cum sæpè ne quidem docti post longum ac diligens examen certò deprehendere possint, quid magis, quid minus sit probabile. *Non est necesse examinare gradus probabilitatis.*

Sic e. g. dubium valde ac controversum est, an hæreditas ex testamento, non solenni, in conscientia debeatur hæredi instituto, an verò hæredi ab intestato: utraque sententia est verè probabilis. Quanta autem difficultas, determinare gradus probabilitatis, quænam sit probabilior, & quantum sit probabilior? Quid igitur faciendum in hoc, aliisque casibus, tam in Theologia, quàm Jure utroque passim occurrentibus, si non licet simpliciter sequi sententiam verè ac solidè probabilem? *Modò constat de vera probabilitate.*

Neque dicas, tutiorem tunc esse sequendam: nam contra hoc pugnant omnia argumenta hæctenus allata. Deinde quænam in hoc casu sententia est tutior? pro hærede ab intestato est tutius, si hæreditatem relinquat hæredi instituto; huic verò est tutius, si hæreditatem non acceptet, sed relinquat hæredi ab intestato: probabilitas verò pro utroque videtur æqualis, vel saltem pro neutro notabiliter minor, quia discerni non potest. Quid igitur? an neuter potest acceptare?

Et hoc ipso confirmatur nostra sententia: nam ut *l. c. c. 8. §. 16.* ex ^{41.} Gletle advertit Clariss. D. Riegger, si in conflictu opinionum probabilem teneremur sequi tutiorem, obstringeremur ad aliquid impossibile. Si enim in testamento, ratione solennitatum imperfecto, Titio relictum sit legatum, & idè mihi titulo successionis ab intestato hæreditas obveniat, ego tenebor præstare legatum, quia tutius est solvere legatum: Titius verò tenetur illud non acceptare, quia tutius est illi non acceptare. Tenentur igitur ad contraria & impossibilia. Et hoc semper contingeret, quando duo pro jure, vel re acquirenda æqualem habent probabilitatem: quia uterque deberet tutiorem sequi. Tutius enim est alteri totum dare, quod probabiliter ipsius est: imò tutius est, petenti tunicam etiam pallium relinquere.

§. IV.

An probabilissimo debeatur laxitas disciplinæ?

At ingens per Probabilissimum in orbem Christianum inducitur laxitas, ut Rigoristæ conqueruntur, enervatio disciplinæ, morumque corruptio. Ex hac enim vitiosa radice pullulârunt tot luxuriantium ingenia. ^{42.} *Quærela Rigoristarum.*

rum monstra, tot, inquam, propositiones, Romanis meritò percussæ fulminibus. Deinde Alexander VII. anno 1655. pertæsus *novarum opinionum, quibus disciplina Evangelica resolvitur, ac conscientis cum gravi animarum periculo illuditur*, RR. PP. Dominicanos in comitiis Romæ congregatos hortatus est, ut ex severiore & tuta doctrina S. Thomæ hanc morum licentiam, in dies grassantem, cohibeant.

Cùm idem Pontifex anno 1665. propositiones quasdam, nimùm laxas configeret, dicitur, eum non sine magno animi mærore audiisse, complures opiniones, Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire, & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies excrefcere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepserit, alienus omnino ab Evāgelica simplicitate, sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro regula in praxi fideles sequerentur, ingens eruptura esset vitæ Christianæ corruptela: arctam esse salutis viam, quæ non debeat dilatari in perniciem animaram, per spatiosam latamque viam iri ad perditionem: ut proin ad rectam semitam fideles revocet, eum 28. propositiones damæ esse ad minimum tanquam scandalosas.

Resp. Si Alexander VII. vel alius Pontifex judicasset, quòd nimia laxitas, aut propositiones, quas damnarunt, oriuntur ex Probabilismo, ante omnia debuissent Probabilismum damnare, ut, excisa radice vitiosa, maligni fructus excrefcere non possent, aut obstructo fonterivuli exarefcere. Hoc nunquam fecerunt, sed apertè demonstrarunt, laxitatem, quam detestati sunt, consistere in propositionibus, quas damnarunt. Hinc Alexander VII. ait, se, ut fideles ad rectam semitam revocet, damnare certas propositiones, inter quas nulla est de Probabilismo; ergo judicavit, hunc non abducere à recta semita. Deinde ait complures opiniones laxas *partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire*. Probabilissimus autem neque antiquatus fuit, neque noviter prodit. Cùm jam dudum, antequam Alexander VII. nasceretur, fuerit in scholis communis.

Damnavit is propositiones, quibus dicitur, hominem nunquam temerè elicere actum fidei, spei & charitatis: virum equestrem posse accipere duellum, ne timiditatis notam incurrat: eum, qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacere præcepto Ecclesiæ: non peccare maritum, qui occidit uxorem in adulterio deprehensam; molitiam, sodomiam, & bestialitatem esse ejusdem speciei infimæ: populum non peccare, si absque ulla causa non acceptet legem, à Principe promulgatam: duplicatum stipendium pro missa licitè accipi: beneficiatos non recitantes non teneri ad restitutionem ante sententiam declaratoriam Judicis, eò quòd sit pœna: aliásque plures.

Sed, quæso! quid pestiferæ ejusmodi propositiones ad Probabilismum, seu ad benigniorem circa opiniones probabiles sententiam? Probabilismus illas nunquam docuit, neque ex eo ullo modo sequuntur. Probabilismus id duntaxat contendit, licitum esse sequi sententiam, solidè, verè absolutè & comparativè probabilem, seu nixam fundamento verè gravi, ac versantem circa licentiam actionis: quænam in particulari sententia sit probabilis, Probabilismus non definit. Propositiones damnatæ non sunt probabiles. Igitur nimia laxitas, quæ displicuit Pontificibus, consistit in ejusmodi laxis propositionibus in materiis particularibus, hanc laxitatem, ut RR. PP. Dominicani impugnarent, Pontifex monuit: hanc impugnamus etiam nos, licet non moniti. Cesset hæc, Casuistarum præsertim, laxitas, ac præcepti facilitas, in decidendis questionibus moralibus, nec probabile dicatur, nisi quod verè gravi fundamento nititur, & cessabit querela de doctrinæ laxitate. Certè Probabilismus, iis circumscriptus terminis, quos posuimus, cum hac nihil commune habet, cum tantum conditionatè loquatur, licitum nempe esse sequi sententiam, si non tantum tenuiter, sed verè, solidè, absolutè & comparativè sit certò probabilis, verseturque hæc probabilitas, gravi ac prudente ratione nixa circa ipsam licentiam actionis: an verò hæc vel illa in particulari sententia sit vel non sit ita probabilis, ut dictum, nullatenus determinat. Unde scriptores, qui in ejusmodi propositiones laxas ac damnari meritas, sunt prolapsi, ex doctrina Probabilismi, de quo hic est sermo, aut ex ejus principiis, illas nullo modo potuerunt inferre, sed ex aliis principiis: aut falsis, aut malè applicatis: unde sæpius contigit, ut ii etiam auctores in materiis particularibus in laxus præcipitati sint sententias, qui circa Probabilismum magnum rigorem præferunt.

Cæterum auctoribus propositionum damnatarum doctrina sua probabilior visa est quàm opposita, cum nemo facilè absolutè doceat, quod ei non videtur probabilius: quare, si doctrinæ de opinionibus sequendis ascribenda esset nimia laxitas, potius Probabiliorismo quàm Probabilismo esset ascribenda.

Illud adhuc notandum, quòd sicut aliqui Pontifices, ut Alexander VII. & Innocentius XI. damnarunt plures propositiones, nimium laxas, sic alij, ut Alexander VIII. & Clemens XI. varias damnarunt nimium rigidas. Profectò uterque scopulus est vitandus, ne dum totifumus in uno devitando, impingamus in alterum. Media proin incidendum semita, ac rigor disciplinæ cum suavi Christi jugo ita miscendus, temperandusque, ut via salutis non nimium dilatetur, neque etiam nimium coarctetur.

43.
Propositiones damnatæ non sunt ortæ ex probabilismo.

44.
Via salutis nec nimis dilatanda, nec nimis coarctanda.

Hoc temperamentum assequi nos putamus, si ex unâ parte rejiciamus vagum illum nimisque laxum Probabilissimum, qui contentus est generatim quacunque probabilitate, quantumvis tenui, incerta, nixa motivo levi, aut per contraria motiva enervata, aut non versante circa licentiam actionis, sed circa aliquid aliud, e. g. circa valorem actus &c. ex altera verò parte faveamus probabilitati verè ab solidè tali, certæ, nixæ fundamenti gravi ac prudente, etiam in comparatione contrariæ probabilitatis solidè subsistenti, ac versanti immediatè ac directè circa licentiam actionis: absque obligatione tamen sollicitè ac laboriosè dimetiendi gradus probabilitatis, utpote quod in praxi esset difficillimum ac sæpè impossibile: unde obligatio certos gradus probabilitatis dimetiendi ac supputandi esset, spectata humana infirmitate, nimium ardua, plena anxietate, perturbatione, & periculis peccandi formaliter; cum humanæ mentes certæ reddi non possent, an sufficientem diligentiam adhibuerint in discernendis ac dimetiendis gradibus probabilitatis, an debitum ejusdem gradum attigerint, ac pro in onus Christi leve nimium quantum aggravaretur. Sufficiat igitur, nos certos esse, hanc vel illam sententiam, versantem circa licentiam actionis, absolutè, & comparativè etiam, seu in comparatione contrariæ probabilitatis ejusque motivorum esse probabilem verè ac solidè.

§. V.

Sedes Apostolica, Theologia, & Jurisprudencia supponunt licitum esse usum opinionum probabilium.

Hanc viam tenuisse video ipsos summos Pontifices non rarè, dum e. g. in matrimonio rato, aut professione Religiosa dispensarunt: aut dum matrimonia hæreticorum cum impedimento Juris Ecclesiastici contracta invalida decernunt. Aut dum Urbanus VIII. respondit, Missionarios in India posse procedere cum conversis ad fidem Catholicam secundum sententias probabiles, ipsis magis favorabiles.

45. *Sententia probabiles* Imò hanc viam videntur inire passim Theologi ac Jurisconsulti, dum docent, in dubio juris posse nos sequi sententias probabiles, e. g. inire matrimonium cum pacto castitatis, aut cum impedimento criminis invincibiliter ignorato: Judicem posse secundum allegata, & pro foro externo probata occidere eum, quem privata scientia cit innocentem: eum, qui, sub promissione ficta matrimonii, usum corporis obtinuit à puella, non debere eam determinatè ducere, sed posse illi dotando satisfacere: sponsam resilire posse à sponsalibus, si sponsus in fornicationem incidat: Clericum reconveniri posse à laico coram Judice laico actione reali in causa temporalis, ubi ea consuetudo viget: præscriptionem in-

choari

choari posse cum fide positivè dubia: reum in conscientia non teneri stare sententia Judicis, licèt jam transierit in rem judicatam, si postea manifesta instrumenta invenerit de justitia suæ causæ: possessorem bonæ fidei, re evicta, non teneri restituere fructus virtualiter exstantes: possessorem bonæ ac malæ fidei posse rem furtivam reddere furi ad se indemnem servandum: hæredem ab intestato non obligari solvere legatum profanum, aut relinquere fidei commissum ex testamento ratione solennitatum imperfecto: neminem teneri lege aquilia, aut legibus noxalibus, qui nullam commisit culpam theologicam: reum non obligari Judici interroganti fateri crimen capitale: ex contractu, metu gravi injustè extorto, neminem in conscientia obligari: filium familias vi senatus-consulti Macedoniani non obligari in conscientia reddere mutuum, licèt illud adhuc formaliter existet: confitentem non teneri facere confessionem materialiter integram exprimendo complicem consanguineum Confessario notum: filium naturalem, per matrimonium secundum legitimum, posse succedere in primogenitura præ fratre minore, ex primo matrimonio nato: indebitum, ex ignorantia juris solutum, posse repeti: Clericos non teneri ad restitutionem, si bona beneficalia superflua erogaverint ad causas profanas: Ecclesiasticum privilegiatum simpliciter ad decimas colligendas in aliquo districtu, posse illas etiam ex novalibus colligere præ Parocho: matrimonium non debere validari coram Parocho & testibus, si prius coram illis invalidè fuerit contractum: item: si ex defectu consensus matrimonium fuerit nullum, in certis circumstantiis sufficere, si illa pars sola renovet consensum tacitè, quæ illum prius non præstitit: validè & licitè contrahi matrimonium cum opinione probabilis de non existentia impedimenti dirimentis: Confessarium posse absolvere cum jurisdictione probabilis: in mortis articulo posse sacerdotem, etiam non approbatum, absolvere in præsentia parochi: moribundum in praxi posse absolvi, licèt nulla signa determinata doloris edat: non teneri nos confiteri peccata negativè dubia, aut circumstantias intra eandem speciem notabiliter aggravantes: non teneri nos lege, Romæ tantum promulgata.

Has ego quidem assertiones non omnes facio meas, video tamen, licèt sint merè probabiles, eas à multis tam in scholis, quàm in libris editis doceri. Et quamvis fortassis suis auctoribus probabiliore videantur, quis tamen facilè gradus probabilitatis discernat? supponunt planè istæ opiniones, quòd liceat in praxi sequi sententiam verè probabilem, relicta tutiore, quando agitur de licentia actionis. Supponunt etiam, quòd non obstante probabilitate sententiæ oppositæ formari possit ultimum dictamen conscientiæ sufficienter certum, atque excludens dubium

practicum: aliàs istas sententias, utpote minùs tutas, non liceret in praxi sequi.

Atque ex hoc ipso confirmatur veritas nostræ doctrinæ: nam si principia probabilissimi non sint solida, tolli de medio debet valde magna pars Theologiæ ac Jurisprudentiæ, omnes videlicet eæ disputationes, quibus de licentia actuum humanorum, quales sunt fermè innumeri, in utramque partem probabiliter disceptatur. Cessat enim disputatio, ubi probabilitas locum non habet. Duobus velut vocabulis absolvenda erit omnis de obligationibus humanis disputatio: *Tutius est: ergo eligendum.*

46. *An in dubio tutior pars sit eligenda.* At enim, opponunt adversarii: ipsi SS. Canones in dubio tutiorem partem esse eligendam statuunt: hoc enim dicitur c. ad audientiam 12. & c. petitio 24. de homicidio. c. Juvenis 3. de Spons. &c.

Resp. Sacri Canones nunquam principium illud statuunt pro lege aliqua universali, aliàs enim ne quidem probabilissimam sententiam liceret sequi, relicta tutiore: quod certò falsum, damnatùmque est: deinde etiam in dubio negativo de existentia legis deberemus semper eligere tutiorem, stantem pro existentia legis. Imò nullam ex paulò antè enumeratis sententiis liceret ampliùs docere, aut in praxi sequi, cùm oppositæ sint tutiores. Imponerentur innumeræ gravissimæ obligationes, quæ nunquam existerunt, ac suave Christi jugum fieret intolerabile humanæ infirmitati. Duo habentes jus æquè probabile obligarentur ad contraria & impossibilia, ut suprà est demonstratum. Pontifices ipsi sæpiùs responderunt aut dispensârunt secundùm sententias verè probabiles, relicta tutiora. Et cur tot dubia ab Episcopis aliisque Prælatiis ad varios Pontificis identidem ad decisionem sunt missa, si universalis datur obligatiò, tutiorem semper partem in dubio eligendi.

Nullatenus igitur est credibile, voluisse Pontifices obligationem universalem imponere, tutiorem semper partem in dubio eligendi: sed pro casibus quibusdam particularibus responderunt, consultius esse, ut pars tutior eligatur, & sic indicant vel consilium tantùm, vul debitum decentiæ ac convenientiæ, non autem debitum præcepti seu strictæ obligationis. Deinde in dubio practico semper pars tutior debet eligi, etiam debito strictæ obligationis, non autem in dubio speculativo, quod verfatur circa licentiam actionis; & in hoc etiam sensu intelligi possunt Canones, & veteres quidam Scholastici, quando dixerunt, vel supposuerunt, in dubio partem tutiorem eligendam esse.

Cæterùm benè advertunt DD. sententias rigidas, merè probabiles, non semper esse tutiores; cùm scilicet legem Dei, de qua David, *latum mandatum tuum minis*, ita coarctant & exasperant, atque suave Christi jugum

jugum ita aggravant, ut spectata humana infirmitate, infinita propemodum hominum, & actuum humanorum varietate, atque in rebus moribus frequentissima inconstituta, durum ac difficile nimium redderetur, sicque Dei (qui nos de se sentire jubet in bonitate) offensionibus, ac peccatis formalibus, vel saltem periculis eorum frequentissimis homines nimium exponeretur. Qua enim ratione tutius sit id, quod frequenter aded infirmis mortalibus esset lapsus offensionis, & occasio ruinæ?

§. VI.

Synopsis argumentorum.

Unde tandem ita licet colligere: Deus potuit nobis permittere, ut in casu veræ ac solidæ probabilitatis, & consequentis inde dubii invincibilis de existentia legis, eadem nondum proximè obligaremur. Ergo *Authoritas.* censendus est id etiam voluisse: 1. Quia hoc censet innumeri Doctores sapientes ac Deum timentes, re benè expensa atque in propriis terminis examinata. pleræque per orbem catholicum Academiæ, & scholæ publicæ, Directores animarum &c.

2. Quia hoc magis commendat suavem Dei gubernandi rationem, ac *Difficultas* commodatam magis humanæ infirmitati: minuit scrupulos, anxietates, perturbationes, imò etiam peccata formalia. Minus difficilem reddit usum & administrationem Sacramenti pœnitentiæ, conversionem ac directionem animarum, & universim salutis negotium reddit magis expeditum, ac religionem nostram magis acceptabilem, tanquam onus leve & suave Christi jugum.

3. Quia periculum, ne multæ leges, re ipsa existentes, amittant vim *Multiplicatio peccatorum.* proximam obligandi, & sic augeantur peccata materialia, non est magnum aded incommodum, cum sinè offensione Dei hoc fieret, & absque detrimento salutis: multò autem majus malum est multiplicatio peccatorum formalium, quæ in sententia Rigoristarum contingeret. Et hinc

4. Quia, si verè, solidè ac comparativè probabile sit, legem non existere, stante etiam dubio speculativo de illius existentia, formari nihilominus poterit dictamen ultimum conscientie moraliter certum de licentia actionis, hinc & nunc ponendæ, si non ex principiis directis, saltem ex reflexis, ut ostensum est, sicque saltem ex lege Dei consequente est licitum, quod fortassis lege antecedente per se est prohibitum. Unde nullum est periculum Deum offendendi (utpote qui solo peccato formali offenditur) neque operans se exponit periculo salutis. *Distans.*

5. Quia probabilioris argumenta sua, quòd tutior pars sit eligenda, *Retorsio.* quòd operans aget in dubio, quòd non possit formare dictamen cer-

tum, quòd exponeret se periculo offendendi Deum, & incurrendi ruina salutis &c. ipsimet debent solvere in dubio negativo, item in dubio positivo, quia etiam ipsi tutiorismum rejiciunt, & ex principiis directis meram habent probabilitatem & opinionem de licentia actionis. Unde pleraque argumenta possunt in ipsos retorqueri. Sic etiam ipsi debent admittere, quòd sæpius lege consequente sit permissum, quòd lege antecedente est prohibitum, e. g. in casu conscientiaë invincibiliter erroneaë, aut invincibilis ignorantiaë; aut perplexitatis, aut in casu dubii negativi, aut majoris probabilitatis suaë opinionis, si ea non obstante lex prohibens re ipsa existeret. Et sic etiam admittere debent, quòd stante dubio speculativo, aut probabilitate de existentia legis antecedentis prohibentis, haberi nihilominus possit certitudo practica de licentia actionis vi legis consequentis hinc & nunc ponendaë, ut manifestè patet in casu, quo poneretur, quòd Deus expressè significaret, se nolle eum hinc & nunc obligare ad omittendam actionem, cui probabile est ex principiis directis, non existere legem prohibentem, licet re ipsa talis existeret, & ipsi etiam probabile aut probabilius sit, eam legem existere. Planè in hoc casu stante dubio, aut etiam probabilioritate de existentia legis per se prohibentis, certus tamen esset, quòd hinc & nunc vi legis consequentis permissa sibi sit actio, ac consequenter quòd eam exercendo non peccet.

*Paritas
cum lege
humana.*

6. Quia leges humanaë non obligant proximè, seu in actu secundo, quando habetur grave ac solidum fundamentum judicandi, eas non existere: nam leges humanaë, ut obligent, debent esse claraë, sufficienter promulgataë, intimataë, ac notaë. Atque in dubio sequendum, quod est humanius, & benignius: ac in obscuris sequendum, quod est minimum: contraque eum, qui legem clariùs dicere potuit, & non dixit, interpretatio est facienda, ut ipsaë leges monent: uti etiam, quòd favores sint ampliandi, odia verò restringenda. Unde principii instar habetur à Jctis, quòd lex non clara, nec certa, sed dubia, vel ambigua habeatur instar invincibiliter ignorataë, ac proin neque ad decisionem causaë possit allegari, nec operetur effectum legis.

*48.
Possessio
libertatis.*

7. Deinde nemo à certa possessione libertatis moralis deturbandus est propter merum dubium superveniens. Atqui homo ante exortum dubium de existentia legis prohibentis aliquam actionem est in certa possessione libertatis moralis illam ponendi. Ergo per dubium ab hac sua possessione deturbari non debet: sicut à possessione non debet deturbari per dubium superveniens de contractu inito.

Unde, cum dubitatur de existentia legis aut obligationis, pars illam adstruens est instar *Actoris*, qui petit & urget debitum: pars autem altera est instar *Rei* negantis debitum, ac defendentis suam libertatem seu

immu-

immunitatem ab obligatione. Sed ex dispositione juris, *Auctori*, aliquid afferenti ac prætendenti, incumbit probare suam intentionem; aliàs absolvendus est reus: in dubio verò favorabiliores sunt partes rei.

Ratio ulterior est: qui vocat alterum ad *servitutem*, debet probare suam intentionem, aliàs pronuntiandum est pro libertate. At volens imponere obligationem vocat alterum ad servitutem. In dubio proiustandum pro libertate; cùm alter suam intentionem non sufficienter probet.

Eodem modo discurrendum etiam propter paritatem rationis de legibus Divinis dubiis, de quarum non existentia habetur grave ac solidum fundamentum. Non enim Deus, de quo sentiendum in bonitate, minùs benignus est legislator. Sicut ergo legislator humanus non censetur velle proximè obligare in dubio invincibili de existentia, aut eos, qui gravem ac solidam rationem habent de non existentia legis, sic neque legislator Divinus.

Denique 8. illud notandum, quòd etiam Rigoristæ in praxi non rarò sequantur sententiam benigniorem; memorabile hujus rei exemplum habemus in R. P. Constantino Roncaglia, qui in Theologia sua Moralit. 49.
 1. tract. 1. de act. Hum. q. 1. c. 2. sic scribit: *Confessarius postquam diligenter* Praxis Ri-
Theologiæ Morali studuit, me auctore, non anxius sit circa illum tam agitatam quæ- goristarum
tionem: an licitum sit sequi minùs probabile in conspectu probabilioris. Probabilio- benigna,
ra sequenda docuit me meus Præceptor, & pariter ego pluribus abhinc annis eandem & doctri-
docui sententiam. At experimento vidi nihil ad praxin deservire. Quis enim vel stu- na eorum
dendo, & præcipuè dum audit confessiones, potest omnia momenta utriusque partis li- contraria.
brare, & inde definire: hoc est minùs probabile: hoc probabilius? hoc esset onus in-
tolerabile. Satis mihi fuit in praxi sequi sententias, quas rationabili fundamento
innixas putavi, & ita credidi satisfecisse meæ conscientiæ, absque eo, quòd Judi-
cem me constituerem inter minùs probabilem & magis probabilem. Ita vir ille reli-
giosissimus, quem usus & experientia docuit.

Optandum planè esset, ut severi Tutorismi ac Rigorismi defensores, 50.
 antequam scribere incipiant; atque acerba crisi alios proscindant, priùs Pæniten-
 per aliquot annos in loco aliquo, ad quem frequentes peregrinationes in- tiæ Sacra-
 stituuntur, confessiones excipiant. Fortassis experirentur, quàm into- mentum
 lerabile sibi ac pænitentibus onus imponant. Difficile non rarò est speci- intolerabi-
 em & numerum peccatorum ex pænitente elicere: quid? si omnes circum- le reddunt.
 stantias, circa peccata etiam dubia oportere: singillatim exquirere? quid?
 si oporteret habere certitudinem positivam de contritione perfecta elicità
 à pænitente, certòque ejus gradu? post omnia examina, torturas, instru-
 ctiones, exhortationes, confessarius non haberet certitudinem positivam

de elicito perfecto amore Dei, ac certo ejusgradu, imò neque de actu supernaturali, utpote quem à naturali, ordinariè saltem, non discernimus Unde ergo certitudo positiva de dispositione pœnitentis? oportet igitur peccatores passim sine absolutione dimittere, aut rigorismum aliquantum temperare, & sequi praxin, à viris doctis & timoratis probatam.

Videas etiam fortassis rigidæ doctrinæ Sacerdotes à Confessionibus audiendis se subducere. Christus ipse dixit olim de quibusdam: *Alligant onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere.* Matth. 23. Dicunt nempe, & non faciunt: aliis rigidi, sibi faciles. Quod de iis etiam dictum intelligi potest, qui severitatem & rigorem doctrinæ magnum præferunt, & concionatoriè ex cathedris, aut editis libris zelosè declamantes, viros doctissimos, de re litteraria & Ecclesia bene meritos indignis fanè modis proscindunt. Mirum! si talis loquendi scribendive modus certo aut probabiliùs ipsis licitus videatur, quàm oppositus, qui mansuetudinem, humilitatem ac charitatem suadet.

QUÆSTIO VII.

An lex obliget in dubio, an sit abrogata, vel dispensata, vel jam impleta?

51.

Resp. Si dubium sit tantum negativum, omnino obligat. Ratio est: quia lex est in possessione, cum certo constet eam existitisse ante exitum dubium: neque prudenter judicari possit, eam esse abrogatam, aut dispensatam, aut impletam: cum hoc judicandi nulla habeatur ratio probabilis, hoc ipso, quod tantum negativè dubitetur.

Major autem est difficultas, quando dubium est positivum: nam tunc habetur positiva probabilitas seu ratio gravis judicandi, quod lex sit abrogata, vel dispensata vel impleta, adeoque videtur hoc prudenter judicari posse. Ergo etiam prudenter judicari poterit, quod non amplius obliget: consequenter juxta principia Probabilismi videtur licitum, talem legem non observare. Conf. Legi probabiliter jam est satisfactum: ergo probabile est, quod non amplius obliget, consequenter, quod oppositum sit licitum. Sed

Resp. Si verè ac solidè est probabile, quod licitum sit ejusmodi legem non observare, locum etiam hinc habet doctrina Probabilismi, dicendumque, quod non obliget. An autem verè probabile sit, legem non obligare, quando probabiliter est abrogata aut impleta, ad Probabilissimum definire non pertinet.

Lex, decujus abrogatione aut

Videtur autem dicendum, talem legem adhuc obligare, si æqualis habeatur probabilitas, quod lex non sit abrogata, aut impleta. Quia videtur

tur

tur adhuc esse in sua possessione: nam ante exortum dubium, aut probabilitatem de abrogatione aut impletione lex certò erat in possessione, per superveniens autem dubium aut probabilitatem de impletione, non depellitur à possessione, cum etiam habeatur vel major vel æqualis probabilitas de non-impletione. Aliàs non posset in dubio melior esse conditio possidentis, si per dubium depelleretur à possessione.

*impletio
dubitatur
servanda
est.*

Conf. Qui nititur contra ejusmodi legem, prius certò existentem, debet probare, eam aut esse abrogatam, aut dispensatam, aut jam esse ei satisfactum. Atqui si tam pro abrogatione aut impletione, quam pro non abrogatione habetur æqualis probabilitas, non sufficienter probat abrogationem &c. Sic si certum est, te mutuum accepisse, & positivè dubitas, cum probabilitate in utramque partem æquali, an restituieris, non sufficienter probas, te restituisse: adeoque mutuans manet in possessione exigendi debitum, túque teneris adhuc illud solvere. Sic etiam, si certò tibi constat de commissio gravi peccato, & positivè cum æquali probabilitate in utramque partem dubitas, an confessus fueris, non sufficienter probas, te præcepto confitendi satisfecisse, adeoque manet illud adhuc in sua possessione, urgétque confessionem. Neque hoc est contra principia probabilissimi, prius posita, sed est illis quàm maximè conforme; nam sicut libertas manet in possessione, quando dubitatur, seu positivè seu negativè, an lex unquam exstiterit, quia scilicet ante exortum dubium libertas fuit in certa possessione, per dubium autem superveniens ab ea non depellitur, cum non sufficienter probetur legis existentia; ita econtrario lex prius certò existens non depellitur à possessione per dubium superveniens, seu positivum illud sit, cum probabilitate æquali in utramque partem, seu negativum, sine tali probabilitate.

*Nam lex
manet in
possessione.*

Ex quibus patet etiam responsum ad argumentum contrariæ sententiæ: nam licet prudenter judicari posset, legem non amplius existere, aut jam esse impletam, tamen etiam æquè prudenter judicari potest oppositum, scilicet, legem adhuc existere, aut necdum esse impletam, hoc ipso, quòd æquè probabile sit, illam non esse abrogatam, aut impletam. Ergo manet illa in sua possessione, in qua antè fuit. Non enim sufficit, ad eam à possessione sua depellendam, ut tantum probabiliter ei sit satisfactum: si æquè probabile est, ei nondum esse satisfactum: adeoque manet lex adhuc in possessione certa, in qua antè fuit.

Hinc Theologi ac Canonistæ passim docent: si dubium sit, an dies jejunii, aut festi sit finitus, abstinendum adhuc à comestione & labore servili: quia tunc adhuc præceptum manet in possessione, utpote à qua per dubium superveniens non depellitur. Econtra, si dubium sit, an dies jejunii aut festi jam sit inchoatus, nondum dari obligationem ad abstinendum

52.

*Constat in
dubitatione.*

dum à comestione aut labore servili: qui nempe tunc libertas adhuc est in possessione, in qua fuit ante exortum dubium. Propter eandem rationem, si dubites, an 21. ætatis annum expleveris, nondum teneris jejuna-re: si dubites, an votum emisericis, non teneris; benè verò, si de voto emisso constet, dubites autem, an impleveris: idem, si dubites, an reci-taveris breviarium; quia scilicet præceptum manet in possessione. Econtra si dubites, an ante medium noctis aliquid comederis vel biberis, licet sacram Communionem sumere: quia libertas communicandi, quæ ante hoc dubium exstitit, per superveniens dubium non privatur sua possessione: quæ etiam ratio est, cur post contractum bona fide matrimonium pe-tere & reddere possis debitum, licèt dubium superveniat de valore matri-monii, si dubium adhibita diligentia in inquirenda veritate non possis de- pellere; quia scilicet matrimonium, & in eo fundatum jus petendi & red-dendi debitum manet in possessione: ac melior est conditio possidentis. Oppositum autem dicendum, si dubium facti, e. g. circa affinitatem con-tractam antecedit matrimonium: tunc enim matrimonium non est in possessione, sed præceptum abstinendi à copula, donec probetur sufficien-ter, matrimonium esse legitimè contractum. Ergo idem dicendum uni-versaliter de legibus, eas videlicet obligare, si de earum existentia constet, dubitetur verò, an sint impletæ, dispensatæ, receptæ, aut abrogatæ; quia tunc manent in sua possessione, in qua fuerunt ante exortum dubium: meliôrque est conditio possidentis. Adeóque videtur non esse probabile, quòd tunc licitum sit eas non observare. Quamvis aliqui, ut Salas, Azor putent, legem non obligare, si dubium sit positivum, hoc est, si verè ac so-lidè sit probabile, legem non esse acceptatam, aut esse abrogatam, dispen-satam, vel jam impletam.

Limitatio.

Quorum sententiæ hoc potest tribui, quòd lex non obliget, si proba-bilius sit, quòd si abrogata, aut jam impleta; nam per majorem probabi-litatem videtur lex dimoveri à possessione, vel saltem tunc non est melior conditio possidentis, cùm tantum in pari causa melior sit ejusdem conditio. Idem dicendum, si unicè probabile sit, quòd sit abrogata, aut impleta, hoc est, si grave fundamentum habeatur judicandi, quòd sit abrogata aut im-pleta, nullum verò habeatur fundamentum in oppositum, judicandi nempe, quòd non sit abrogata, aut non impleta. Nam etiam tunc lex non ampliùs manet in possessione, aut saltem non est melior conditio possidentis.

Hinc si probabilius tibi sit, aut unicè probabile, quòd certam aliquam horam breviarrii jam recitaveris, non teneris illam ampliùs recitare, nec solvere debitum, si probabilius tibi sit, vel unicè probabile, quòd jam sol-veris, nec votum implere, aut confiteri, si probabilius vel unicè probabi-le sit, te votum aut præceptum confitendi jam implèsse.

Atque

Atque ex doctrina hæcenus tradita solvitur etiam illa quæstio, an lex obliget in dubio, an eam ferens habeat legitimam potestatem aut jurisdictionem. Nam si sit in possessione potestatis, & non constet de illegitima potestate, obligant illius leges, licet æqualem habeas probabilitatem de legitima & illegitima possessione: quia præsumptio stat pro legitima, donec per gravius aliquod fundamentum sufficienter probetur, quod sit illegitima. Aliud esset, si non esset in possessione potestatis ferendi leges; tunc enim libertas esset in possessione, donec probabilius fiat, eum pollere potestate.

Quando autem sufficienter constat, eum legitimam habere potestatem, & dubium superveniat, an lex sit iusta, obligantur illa subditi, quia præsumptio & possessio stat pro legislatore, quamvis æqualis detur probabilitas pro justitia & injustitia legis. Et idem dicendum de casu, quo dubitatur, an non sit nimis difficile, quod præcipitur. Verum de hoc fit

QUÆSTIO VIII.

An lex obliget in gravi metu, aut periculo gravis damni?

Certum est, quod lex naturalis *prohibitiva* semper, ac pro semper obliget, non obstante quocunque metu aut periculo, etiam mortis, incurrendo per illius observationem. Ratio est: quia lex naturæ prohibens seu negativa vetat ea, quæ sunt intrinsecè mala, ac nullo casu possunt esse licita: quare nec ad mortem evitandam licita est irreverentia erga Deum, aut sacra, negatio fidei, mendacium, fornicatio, molities &c.

Contra verò lex merè humana regulariter non obligat, quando observari non potest sine certo periculo gravis mali vel damni, aut jactura in vita, membris, fama, aut fortunis magni momenti. Sic non teneris audire Missam, jejunare, recitare horas canonicas, communicare in Paschate cum adeò magna difficultate, ut colligitur ex c. 2. de observat. jejun.

Ratio est, quia legislator humanus neque vult prudenter, neque regulariter potest obligare subditos cum tanto incommodo ac difficultate maxima. Legislator enim aut respublica non habet jus in vitam aut famam civis innocentis, nec in bona ipsius, extra causam gravem ac publicam. Ergo neque potest ferre legem adeò difficilem; qua eum obliget ad amittendam vitam, famam, aut bona fortunæ magni momenti. Accedit, quod observatio talis legis videatur, spectata humana infirmitate, moraliter impossibilis: consequenter videtur non esse rationalis, aut prudenter ferri posse. (Ex quo inferunt aliqui, reum non teneri Judici crimen capitale fateri.)

Atque hinc ex sacris etiam litteris nobis constat, ne quidem divina præcepta positiva cum tanta difficultate obligasse: sic Davidem, in defe-

Et aliorum, *panes propositionis* comedisse legimus, & Machabæos sabbato pugnasse; quod tamen utrumque lege divina erat vetitum. Sic etiam licet integritas materialis confessionis divina lege sit præcepta, passim tamen docent Theologi, legem illam non obligare, ubi magna se offert difficultas illam observandi, ac materialem confessionis integritatem procurandi, ut contingit e. g. tempore pestis, aut quando confessio fieri non potest sine interprete &c.

Et naturali affirmativa.

Imò ipsa etiam lex naturæ *affirmativa* non obligat pro certis casibus gravis difficultatis: sic aliquando non teneris proximo indigenti succurrere, aut servare depositum, aut statim restituere cum maxima tua difficultate, ac gravissimo periculo vitæ, aut maxima jactura rerum tuarum. Idem docetur de aliquibus votis e. g. recitandi certas preces, dandi eleemosynam &c. si servari non possint sine extremo vitæ periculo. Multò ergo minùs obligabit lex merè humana, sive ecclesiastica illa sit, sive civilis, si observari non possit sine maxima difficultate, aut metu gravissimo.

Oppones 1. Quod est contra legem humanam, est peccatum, sed peccatum nunquam est licitum. 2. Omnis lex fertur propter bonum commune. Ergo servanda est non obstante mortis periculo: quia homo tenetur pro bono communi vitam perdere. Resp. ad 1. In casu metùs aut difficultatis, de qua loquimur, nihil fit contra legem: quia pro illo non datur lex. Ad 2. Sufficit ad bonum commune, servari legem humanam ordinariè, & extra casum gravissimi metùs aut maximæ difficultatis. Imò non esset ad bonum commune, si legislator etiam pro casu maximæ difficultatis vellet obligare.

54.
Excipitur duplex casus,

Dixi autem, *regulariter* hoc procedere. Nam duo præcipuè sunt casus, in quibus humana lex cum præsentissimo etiam vitæ periculo obligat. Et primo quidem, quando ex circumstantiis transgressio fit intrinsicè mala, scandalosa, aut divino honori vel religioni injuriosa. Sic non licet die sabbati comedere carnes, si jubearis id facere in contemptum religionis catholicæ, vel legis ecclesiasticæ. Sic etiam Clemens XI. præcepit Siculis servare interdictum, non obstante certo periculo fortunarum aut exilii. Quia illius violatio visa est cedere in contemptum ecclesiasticæ potestatis. Eodem modo explicandum est, quod dicitur *c. 5. de his, quæ vi*, nempe incurri excommunicationem ab eo, qui metu inductus communicat cum excommunicato.

Alter casus est, cum bonum reipublicæ aut publica necessitas exigit observationem præcepti: sic potest quis obligari ad assistendum pestiferis, ad custodiendam aut conservandam civitatem vel patriam, ad non deferendam stationem in militia &c. etiam in præsentem mortis discrimine.

In quo lex humana

Neque dicas, in his casibus obligare legem naturalem, quæ dicitur, bo-
num

num publicum esse præferendum privato. Nam licet hæc possit concurrere, præsertim in priore casu, ubi comestio carnis vergeret in contemptum religionis, tamen dici potest, legem etiam ecclesiasticam pro tali casu obligare: sicut lex divina obligavit Judæos ad non vescendum carne porcina, in contemptum religionis à tyranno imperata. In altero verò casu lex naturalis non obligat aliquem determinatè hominem ad assistendum pestiferis, ad custodiam civitatis &c. si plures id possunt facere: consequenter præceptum humanum personam istam determinat, quæ deinde obligatur præcepto, non obstante mortis periculo.

*obligat,
non obstat
te quacun-
que diffi-
cultate*

Et de his casibus, vel etiam de iis, in quibus sola lex naturæ obligat intelligendum est, quòd dicitur *c. 5. de his, quæ vi: licet metus attenuet culpam, non tamen eam prorsus excludit.* Metus enim etiam gravis minuit quidem voluntarium, non tamen illud omnino tollit. Unde *l. 21. §. 5. ff. quod metus causa* habetur: *coacta voluntas est voluntas: sufficiens nempe ad peccatum contra præcepta naturalia, divina, & aliquando etiam humana, ut dictum.* Cæterum quæ, & quanta difficultas, metus, aut periculum excuset ab obligatione legis humanæ, aut quando non observatio vergat in contemptum legis ecclesiasticæ, item quando publica necessitas exigat observationem legis, regula universalis dari vix poterit; sed ex circumstantiis, usu, Doctorum placitis est colligendum. In dubio tamen semper stat præsumptio pro potestate legislatoris, & obligatione legis, simpliciter existentis.

Quæ autem dicta sunt hæcenus, intelligenda sunt de lege humana præcipiente vel prohibente. Nam lex humana irritans non cessat propter metum aut periculum etiam gravissimum. Sic non cessant impedimenta dirimentia matrimonii; licet mortis comminatione adigaris, ducere e. g. consanguineam aut affinem: aut contrahere clandestinè. Quo casu docet Suarez *l. 3. deleg. cap. 3. n. 13.* licitum tibi quidem esse ad evitandam mortem actum externum materialiter ponere, sine intentione matrimonium verè celebrandi aut conficiendi sacramentum (quia tali casu nulla irreverentia fieret sacramento, & mendacium amphibologia evitari posset, aut restrictione mentali) nullus tamen metus, etiam præsentissimæ mortis licitum tibi faceret usum ejusmodi matrimonii, per signa externa sic materialiter, & in speciem tantum initi; quia esset fornicatio: cum matrimonium, cum tali impedimento contractum re ipsa esset nullum.

*Lex irritans verò
semper irritat.*

Colliges ex dictis, multò magis excusare ab observatione legis *impossibilitatem*; cum ad impossibile nemo teneatur, quod etiam procedit pro casu, quo impossibilitati per peccatum prius causam dedisti: modò de hoc doleas. Sic non teneris recitare Breviarium, quod in navigatione proiecisti in mare, si nullum aliud habere possis, nec memoriter recitare

*55.
An non
potens im-
plere totum teneatur ad partem.*

tare possis, modò de perversa illa voluntate seridò doleas: eámque retrahes, cum animo recitandi, si posses.

Illud autem dubitari potest, an ille, qui non potest implere totum, quod præceptum est, teneatur saltem partem illius implere. Circa quod hæc datur regula: si res præcepta potest ac solet dividi, atque in una parte, quæ potest impleri, salvatur adhuc ratio seu finis præcepti, tunc quoad hanc partem servari debet, licet non possit impleri totum. Hinc qui non potest jejunare tota quadragesima, debet jejunare diebus, quibus potest. Qui non potest abstinere ab altera refectioe, tenetur abstinere à carnibus, si possit. Qui non potest totum Breviarium recitare, tenetur recitare horas, quas potest. Quia hæc sunt divisibilia, & finis præcepti urget implere partem; quæ impleri potest.

Si autem res præcepta est indivisibilis, aut non solet dividi, aut in parte non salvetur ratio, seu finis præcepti, tunc, qui non potest totum implere, neque ad partem obligatur. Sic si vovisti peregrinationem ad Christi sepulchrum Jerosolymam, non teneris partem itineris conficere, si scias, te non posse Jerosolymam pervenire.

QUÆSTIO IX.

De effectu legis irritantis.

56.
Tribus modis actus irritatur ipso jure.

Lex censetur actum irritare, & quidem *ipso jure*, seu *ipso facto*, nempe ante sententiam Judicis. 1. Si inhabilet personam ad actum validè ponendum, e. g. pupillum. 2. Si lex det formam actui, hoc est, si certam solennitatem per modum formæ substantialis ad actum requirat, e. g. ad testamentum, electionem, alienationem rerum ecclesiasticarum. Aut etiam, si lex simpliciter ad actus valorem requirat aliquid tanquam conditionem, *sine qua non*. 3. Si actum directè irritet per verba, nullitatem & irritationem absolutam significantia, qualia censentur: *Pro infecto habetur: nullam obligationem parit: non valet: irritus est: nullius est momenti: robur non habet. Tenetur acceptum restituere in conscientia: Fructus non facit suos &c.* In his proin tribus casibus actus ex ipsius legis dispositione, ante omne ministerium Judicis, declarantis nullitatem, aut irritantis, in se ipso est irritus, invalidus, ac nullus, atque pro tali habendus; saltem si irritatio non est pœnalis. Aliquando tamen contingit, ut actus quidem ipso jure sit irritus, lex tamen requirat declarationem judicalem nullitatis. Quo casu ante declarationem Judicis nondum habetur pro irritato quoad effectum; quod contingeret, si lex requireret declarationem Judicis, aut actum irritaret vel unice, vel saltem principaliter in pœnam: ut quidam fieri putant in irritatione matrimonii propter impedimen-

Aliquando requiritur ad hoc sententia declaratoria.

dimen-

dimentum criminis: item in Religioso consentiente in sui electionem ad Prælaturam absque consensu superioris &c.

Econtra quando lex ipsa non irritat actum, sed tantum jubet eum irritari, aut rescindi, dicendo e.g. *irritetur, annulletur, rescindatur* &c. Aliquando lex jubet irritari aut rescindi. tunc non est ipso jure irritus, sed validus, utque dum per sententiam Judicis irritetur, aut rescindatur. Hinc irritatio aut rescissio judicialis supponit, actum prius fuisse validum: si enim jam ipso jure esset irritus, non posset à Judice irritari aut rescindi, sed tantum declarari irritus. Exemplum est in venditione ultra dimidium justipretii: hæc enim valet, donec rescindatur: & quamvis jam ante rescissionem detur obligatio naturalis refarciendi damnum injustè illatum; ad procurandam tamen irrationem nemo tenetur. Neque retrotrahitur irritatio ad tempus contractus, in quo est disparitas cum sententia declaratoria nullitatis; quæ retrotrahitur ad tempus contractus: unde cum re etiam fructus interea percepti sunt restituendi.

Cæterum quando lex actum simpliciter irritat, nullus metus, nullaque ignorantia facit illum validum, ut jam supra insinuatum est. Sic matrimonium cum impedimento dirimente, e.g. clandestinitatis aut confanguinitatis contractum, invalidum est, licet invincibiliter atque inculpabiliter ignoraveris impedimentum, aut metu gravi ad contrahendum fueris adactus. Et idem dicendum de aliis actibus, à jure simpliciter irritatis e.g. de testamento imperfecto, alienatione rei ecclesiasticæ, aut fundi dotalis; in actu pupilli, professione religiosa ante 16. ætatis annum &c. 57. Metus & ignorantia non suppleant defectum.

Ratio est, quia vel est defectus potestatis in agente, vel defectus solennitatis aut requisiti ad substantiam actus, vel actus ipse simpliciter & absolute propter bonum commune est irritatus à jure. Nihil autem horum supplere potest ignorantia, metus, vel necessitas, ut passim omnes agnoscunt; ac patet ab inductione in allatis exemplis. Unde neque potest eum effectu renunciare legi, actum irritanti in ejus favorem, & sic actum validum celebrare. Quia scilicet per renuntiationem non potest supplere defectum substantialem. Aliud esset, si de mente legislatoris constaret oppositum. Epikiæ autem hinc non videtur esse locus.

Excipiunt tamen casum, quo irritatio actus vel unicè, vel principaliter statuta esset in pœnam. Nam tunc non incurreretur pœna irrationis sine culpa; quia cessante causa cessaret effectus, consequenter ab ignorante invincibiliter culpam & pœnam non incurreretur pœna. Item, si metus aut necessitas excusaret à culpa, hoc ipso etiam excusaret à pœna nullitatis. Sufficeret tamen ad incurrendam irrationem pœnalem, agnoscere culpam, cui pœna est statuta: nam delicto & culpæ statuitur pœna, ut supra diximus. Aliquando autem leges actum irritant, simulque

imponunt pœnam delinquenti, ab irritatione distinctam. Quo casu dici potest pœnam illam statui propter delictum; irritationem verò non intendi principaliter ut pœnam, vindicativam delicti, sed propter alios fines, puta propter bonum publicum, e. g. matrimonium cum impedimento criminis contractum irritatur, ut securitati conjugum consulatur, & alii à tali crimine absterreantur. Electio Religiosi sine consensu superioris irritatur, ut jura superioris firma persistant &c. Adeoque in his casibus actus est irritus, licet ignoretur pœna adjecta. His igitur positis, duæ in hac re potissimum occurrunt celebres quæstiones, an videlicet actus à jure irritatus etiam pro foro conscientie censeatur irritatus: item, an lex prohibens actum, illum etiam hoc ipso irritet?

Prænotandum autem 1. Quòd, si actum jure naturæ validum lex positiva nec approbat, nec improbet, non detur actio; datur tamen naturalis obligatio, & in foro externo exceptionem parit; ut circa pactum nudum contingit.

Prænot. 2. Quòd lex humana possit actum invalidare *civiliter* tantum, negando nempe actionem, vel concedendo rescissionem, manente interim obligatione naturali, usque dum actus per sententiam rescindatur, e. g. si minor, cum consensu curatoris læsus, petit postea restitutionem in integrum. Tunc enim, qui contraxit cum minore, potest acceptum retinere usque ad sententiam Judicis rescissoriam; dummodo nihil egerit contra justitiam, e. g. excedendo justum pretium, aut inferendo metum. Qui verò in tali casu aliquid promisit, & necdum tradidit, nec in externo, nec in interno foro obligatur tradere: quia habet justam exceptionem; nam cui competit actio ad dati repetitionem, vel contractus rescissionem, ei multò magis datur exceptio ad retinendum, & *dolo petitur, quod mox restitui debet.* vide P. Engl. de constit. n. 51.

CONTROVERSIA I.

An actus à jure irritatus simpliciter, pro foro etiam interno sit irritatus?

58.
Sententia
negans.

Magna quoad hanc quæstionem est DD. dissensio. Multi enim docent, actum à jure simpliciter irritatum censeri irritatum tantum pro foro externo, & sic *civiliter* tantum, pro foro autem conscientie non esse irritum: sed naturalem obligationem imponere, saltem ante sententiam Judicis condemnatoriam, aut declaratoriam. Pro hac sententia citantur Panormit. Innoc. Felin. Wading. Molin. Navar. Sichard. Clarus. Laym. Less. Nantica. Fachin. Wiest. Pich.

Fundamenta eorum sunt 1. Quia irritatio pro foro interno & externo sunt effectus legis separabiles: ergo lex irritans non debet extendi

ad forum internum, cum recedat à jure naturali, quo actus foret validus pro utroque foro, adeoque est odiosa & strictæ interpretationis. Deinde in obscuris minimum est sequendum, seu quod minus obligat vel gravat. Et finis legis sic obtinetur, cum judex teneatur actum pronuntiare invalidum. Denique aliquæ leges addunt clausulam, irritantem etiam pro foro interno: hæc autem esset frustranea, si jam aliunde actum irritaret.

Contrarium tenent Covarr. Menoch. Vasq. Bonac. Dicast. Azor. Arnoldus Rath, Engel, ac teste Pichler recentiores Juris-Consulti passim.

Hanc ego sententiam probabiliorum judico, ac dico: Lex, irritans actum simpliciter, irritat illum pro utroque foro. Sic contractus pupilli, in quantum ipsi est noxius, neque in conscientia illum obligat, si absque tutoris autoritate sit initus: quia scilicet lex illum simpliciter irritat. Propter eandem rationem beneficiatus non recitans officium, ante omnem sententiam in conscientia tenetur fructus beneficiales restituere: quia nempe lex simpliciter irritat acquisitionem dominii. Sic etiam professio religiosa ante 16. ætatis annum, aut ante finitum annum novitiatus, matrimonium clandestinum, aut cum alio impedimento dirimente contractum, est nullum pro utroque foro. Idem de testamento imperfecto, electione, alienatione rerum ecclesiasticarum, absque debita solemnitate celebratis.

Et ratio est: quia jura satis exprimunt voluntatem legislatoris, dum simpliciter, & absque ulla exceptione, limitatione, aut distinctione inter forum internum & externum, actum irritant. Aut cur potius pro foro externo, quam pro interno irritatum esse dicamus?

Deinde leges non obtinerent suum finem, si actus simpliciter irritatus, in conscientia tamen obligaret. Volunt enim jura prospicere indemnitati & infirmitati certarum personarum, e. g. irritando contractum pupilli, alienationem rei ecclesiasticæ &c. qui finis planè non obtineretur, si pupillus in conscientia obligaretur contractu, sibi damnofo, sicque inefficaces atque enerves essent leges. Quid enim homini probo, Deum ac conscientiam curanti, prodesset, actum pro foro externo esse irritum, si nihilominus graviter in conscientia obligaretur? Quid prodest hæredi ab intestato, testamentum imperfectum pro foro externo esse irritum, si in conscientia tenetur hæreditatem hæredi instituto extradere, eò quòd testamentum pro foro interno valeat. Certè sic irritatio tantum prodesset hominibus sceleratis, qui nec Dei nec conscientiæ rationem habent. Isti enim, àt àt obligarentur in conscientia, pro foro tamen externo, quod solum curant, tuti essent; sicque peccatis præberetur occasio.

Neque dicas, patere viam judiciorum, ut sententia Judicis actus declaretur irritus, qua declaratione facta, neque pro foro interno amplius obli-

59.
Affirmans.

Quia lex
satis ex-
primit.

Nec obti-
neret fi-
nem.

obliget, sicque satis consuli pupillo, aliisque, quorum actus pro foro externo sunt irritati. Nam

*Non opus
sententia
judicis.*

Respondetur: Quid opus ire per ambages, difficiles, dubias, ac pretiosas, ubi breviori, certiori ac faciliore compendio finis legum obtinetur? dicamus, actum simpliciter à jure irritatum, simpliciter esse nullum, neque ullam in conscientia obligationem parere: & res tota est salva: neque opus erit tribunalia obruere tot inutilibus litibus. Præstat utique, jura sua intacta servare, quàm post vulneratam causam remedium quærere. Est hæc siquidem simplex ac recta legum indoles, breviori, faciliori ac certiore calle tendere ad suos fines.

60.
*Non faci-
endum di-
vo: tium
inter fo-
rum inter-
num & ex-
ternum.*

*Cur judex
deberet de-
clarare ir-
ritum?*

Unde averfari solent leges divortium inter forum internum & externum, enatumque celebre illud axioma: *Lex justa pro foro externo est etiam justa pro foro interno.* Cur à communi hoc juris principio excipiantur solæ leges irritantes? cur in istis recurrendum ad tribunal Judicis, ut obligationem conscientia tollat.

Deinde, cur Judex illam obligationem naturalem pro foro interno tollat, si leges eam intactam relinquunt? cur pronuntiet invalidum, quod jura ut validum agnoscunt? profectò Judex secundum leges ferre debet sententiam: si ergo leges agnoscunt valorem actûs pro foro interno, cur Judex declaret actum invalidum pro foro interno. Quis eum jubet hoc facere? quomodo potest declarare irritum & invalidum, quod jure est validum? lex tantum irritat actum pro foro externo, ut tu quidem ais: ergo tantum pro illo foro potest declarare invalidum. Declarando autem actum irritum pro foro externo, tam parum irritat illum pro foro interno, & tam parum tollit obligationem naturalem in conscientia, quàm parum lex irritans actum pro foro externo, juxta te illum irritat pro foro interno, aut obligationem naturalem conscientia tollit: imò declaratio nullitatis pro foro externo multò minus potest actum irritare pro foro interno, aut conscientia obligationem tollere: quàm irritatio, à lege simpliciter facta. Certè non video, cur Judex debeat Titio adimere, quod Cajus ei dare in conscientia fuit obligatus: cum in nostro casu nulla lex hoc ei præcipiat, imò neque potestatem concedat. Dixi in *nostro casu*: nam aliud, esset, si lex actum prius validum juberet rescindere, aut irritare.

61.
*Irritatio
est omnino
universa-
lis & illi-
minata.*

Hæc argumenta, ut ut per se valida, ex eo tamen magis adhuc confirmantur: quòd jura pro eo casu, quo simpliciter actum aliquem irritant, uti consueverint his vel similibus expressionibus. *Actus non valet: nullius est momenti: nullius roboris: nullum effectum parit.* Atqui si pro foro interno valeret, & obligationem conscientia induceret, hæc expressiones essent falsæ: ut tum per se patet, tum ex ipsis etiam primis suppositio-

fitio-

sitionis atque scientiarum principiis; ex quibus constat, ejusmodi propositiones, signo universalis negativo *nullus* affectas, universaliter omnino supponere, & particulam *non*, præpositam, omnia negare. Dicitur planè non potest simpliciter, actum nullius esse momenti, nullius roboris, pro infecto esse habendum, nullamque obligationem parere, si pro foro interno est magni momenti, magni roboris, validus, gravemque obligationem pariens. Sicut, si pro foro externo valeret, non autem pro foro interno, non posset simpliciter dici, quòd nullius sit momenti, roboris, valoris &c. Impertinens est proin in præsentis quæstione, & à tenore legum aliena illa distinctio inter forum internum & externum, utpote cujus nullum in jure habetur fundamentum: sicut absque fundamento quis diceret, ejusmodi actus esse invalidos ante prandium, non autem post illud. Hinc *c. 20. de elect.* satis clarè deciditur, quòd illegitimè natus, sine dispensatione electus, non possit bona conscientia dignitatem acceptare. Et *in extrav. ambitiosa de reb. Eccles. non alien* non tantum alienas res ecclesiasticas sine solemnitate, sed etiam alienatas recipiens excommunicationem incurrit. Quod fieri non posset, si non peccaret, & quidem graviter, in conscientia. Consequenter lex irritans simpliciter electionem illegitimè nati, & alienationem sine solemnitate non tantum irritat pro foro externo, sed etiam pro interno.

Accidit, quòd leges simpliciter irritantes, ipsum agentem simpliciter inhabilem faciant ad agendum validè, aut solemnitatem aliquam, quæ per modum formæ substantialis dat esse actui, simpliciter requirant: atqui actus ab inhabili gestus aut sine forma sua substantiali pro nullo foro potest esse validus. *Exemplis.*

Rursus: Ipsimet adversarii admittunt, varios actus simpliciter irritatos, pro utroque foro esse irritatos, licet lex non addat clausulam, specialiter exprimentem, quòd etiam pro foro interno velit esse irritos, e. g. contractum pupilli, matrimonium cum impedimento dirimente contractum, professionem religiosam ante legitimam ætatem &c. Ergo majori cum consequentia doctrinæ dicitur, quoad hoc omnes actus simpliciter irritatos esse ejusdem conditionis.

Afferunt quidem disparitatem inter matrimonium, & alios actus, quòd illud semel validum non possit amplius rescindi, adeoque pro utroque foro debere esse invalidum, si cum impedimento sit contractum. Verum hæc disparitas videtur non esse sufficiens, cum etiam alii actus sæpè vel omnino non, vel non nisi difficulter rescindantur, vel ex defectu probationum pro foro externo, vel aliis causis, non raro occurrentibus. Deinde matrimonium non tantum ex allata causa est invalidum, sed ex multis aliis, quas adduximus, quæ æqualiter

pugnant contra valorem aliorum etiam actuum, qui simpliciter à jure sunt irritati.

Respondetur ad rationes dubitandi.

62. *Non est ratio distinguendi.* Sed neque difficulter solvi videntur, quæ pro opposita sententia sunt allata. Nam licet irritatio pro foro interno & externo absolute possent separari, tamen hic absque sufficienti fundamento separantur: cum nec lex eas separet, nec magis de irritatione pro foro externo, quam interno loquatur, sed simpliciter absque ulla limitatione aut exceptione irriteret. Absque causa autem sufficiente distinguere non debemus, ubi lex non distinguit: præsertim cum lex justa pro fore externo sit etiam justa pro foro interno: hoc est, quando præcipit, prohibet, aut irritat aliquid pro foro externo, idem simul facit pro foro interno.

Nihil contra jus naturæ. Neque sic recedit à jure naturali: nam hoc tantum jubet fidem valide datam servari. An autem hic actus, vel hoc pactum sit fides valide data, jus naturale non decernit, sed decernendum humanis potestatibus relinquit. Hæ autem, quando actum aliquem simpliciter irritant, satis aperte decernunt, hanc vel illam fidem non esse valide datam, non distinguendo inter forum internum & externum.

Non fit extensio legis. Unde non extendimus irritationem, nisi quo lex ipsa eandem extendit: comprehenditur enim sub tenore legis, simpliciter irritantis, non minus forum internum, quam externum, sicut sub tenore legis præcipientis aut prohibentis utrumque comprehenditur. Quare

Si *in obscuris minimum est sequendum*, seu, ut P. Pichler hanc regulam explicat, *quod minus obligat vel gravat*, dicendum planè est, actum pro utroque foro esse nullum: nam sic utique minus obligat, quam si pro foro interno obligaret. Deinde *minimum est sequendum in obscuris*: quando autem lex dicit, actum nullius esse momenti, nullius roboris aut valoris, pro infecto habendum esse, non obscure loquitur, sed satis clarè utrumque forum comprehendit, ut probavimus. Adeoque licet lex irritans sit strictæ interpretationis, tamen ultra ipsa verba comprehensiva legem non extendimus, consequenter illam strictè interpretamur, aut potius in sensu suo & tenore satis claro accipimus.

Quodd autem lex finem suum non obtineret, si actus ab ipsa irritati pro foro interno obligarent, pariter ostensum est. Neque apparet, cur Jurex deberet pronuntiare ac declarare invalidum, quod jura ut validum agnoscunt, neque ut invalidum declarari præcipiunt.

Clausula non frustranea. Sed neque clausula, aliquando addita, frustranea, qua dicitur e. g. *etiam pro foro animæ non suffragetur: quod obtentum est, non valeat retineri: viribus careat absque omni alia declaratione.* Nam ejusmodi clausulam quandoque
lex

lex addit, ne quisquam adversariorum sententiam sequi possit, cum enim illa sit verè probabilis, posset quis in praxi illam sequi, e. g. non restituendo fructus beneficiales &c. hoc ne fiat, ad majorem cautelam addit quandoque lex illam clandestinam.

Dices. Jura sæpè faciunt discrimen inter forum internum & externum. Sic pro foro externo negatur actio ob læsionem infra dimidium justii pretii, item actio *quanti minoris*, vel *redibitoria*, ultra annum vel medium extensa: & tamen datur obligatio pro foro interno reparandi damnum. Ergo lex justa pro foro externo, non semper est justa pro foro interno. *R.* Omnis lex præcipiens, prohibens aut irritans actum aliquem simpliciter, præcipit, prohibet, aut irritat illum etiam pro foro interno: & in hoc sensu verum est dictum axioma. Lex autem denegans actionem nihil præcipit, prohibet, aut irritat; sed tantum denegat assistentiam juris, relicta obligatione naturali pro foro interno.

CONTROVERSIA II.

An omnis lex prohibens sit etiam irritans?

§. I.

Rationes dubitandi.

Videri posset certa sententia, quam tenent plerique Theologi ac Canonistæ: videlicet non omnem legem, quæ actum aliquem prohibet, hoc ipso illum etiam irritare; ac consequenter non omnem actum illicitum esse etiam invalidum. Nam prohibere actum, & irritare actum sunt effectus legis valdè diversi, atque à se invicem separabiles, ac sæpè separati. Nam

Multi actus sunt à legibus irritati atque invalidi, quin tamen sint prohibiti, atque illiciti; sic testamentum facere tantum in præsentia quatuor vel quinque testium non est prohibitum, quamvis sit irritatum. Idem patet in contractu pupilli, fidejussione mulieris, aut renuntiatione facta paternæ hæreditati &c. quæ sunt de jure invalida, non tamen prohibita, aut illicita.

Contra verò multi sunt actus prohibiti atque illiciti, quin tamen sint irriti & invalidi. Sic ordinatio irregularis est illicita, non tamen invalida; Sacerdos excommunicatus illicitè consecrat, non tamen invalidè. Matrimonium cum impedimento tantum impediendo contractum, e. g. cum voto simplici castitatis, aut stantibus sponsalibus cum alia, est illicitum, non tamen invalidum. Idem contingit in donatione rei, alteri promissæ, aut in venditione secunda, facta traditione rei, jam alteri prius venditæ, sed absque traditione. Hæc enim donatio & venditio secunda est quidem

Aliud irritare, aliud negare assistentiam juris.

63.

Aliud illicitum, aliud invalidum.

quidem prohibita ac illicita, non tamen irrita aut invalida. Sic etiam sententia sub conditione ferri prohibetur, actamen sic lata est valida.

Unde c. 16. de regular. dicitur: *Multa fieri prohibentur, quæ, si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem.* Accedit, quòd irritatio actus sit odiosa: adeoque lex prohibens non debet ad hunc effectum extendi, si de irratione nihil meminit; præsertim, cum *prohibere* non significet *irritare*, neque prohibitio ex sua natura connectatur cum irratione. Et licet dubium esset, an legislator prohibens aliquem actum velit etiam eundem irritare, tamen in obscuris minimùm esset sequendum: ac contra eum, qui legem clariùs dicere potuit, interpretatio facienda.

64.
Difficultas
ex I. non
dubium.

Quamvis autem hæc argumenta certam omnino videantur reddere hanc sententiam, fateri nihilominus oportet, gravissimam contra eam oriiri difficultatem ex jure civili, ac præsertim ex I. non dubium 5. Cod. de leg. ubi expressè dicitur: *Nullum enim pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus subsecutum, qui contrabunt lege contrahere prohibente. Quod ad omnes etiam legum interpretationes tam veteres, quam novellas trahi generaliter imperamus, ut legislatori, quod fieri non vult, tantum prohibuisse sufficiat, ceteraque quasi expressa ex legis liceat voluntate colligere: hoc est, ut ea, quæ lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur, licet legislator fieri prohibuerint tantum, nec specialiter dixerit, inutile esse debere, quod factum est. Sed & si quid fuerit subsecutum ex eo, vel ob id, quod lege interdicens factum est, illud quoque cassum atque inutile esse præcipimus.* Secundùm itaque prædictam regulam, qua ubicunque non servari factum, lege prohibente censuimus, certum est, nec stipulationem hujusmodi tenere, nec mandatum ullius esse momenti, nec sacramentum admitti.

Hanc legem integram apponere placuit: quia quot verbis, tot solariibus radiis scripta esse videtur, ut aded omne effugium sit præclusum. Hinc caus. 13. q. 2. can. 13. dicitur: *Constitutione Imperiali apertè sancitum est, ut, quæ contra leges fiunt, non solum inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint.* Et l. 6. C. de pactis: *Pacta, quæ contra leges constitutionesque fiunt, nullam vim habere, indubitati juris est.* Videtur consentire reg. 64. in 6. ibi: *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.* Qui textus aded clari sunt, ut mirum non sit, plurimos Legistas cum Baldo, atque non paucos Canonistas in eam abiisse sententiam, omnem legem prohibentem esse etiam irritantem.

§. II.

Rationis decidendi.

65.
Lex natu
rae probi-

In tanta doctrinæ, legumque, ut apparet, contrarietate cenfeo 1. Quòd lex naturalis non omnem actum irritet, quem prohibet. Sic enim prohibet

hibet matrimonium stante voto simplici castitatis, aut stantibus sponsa-^{bens non} libus cum alia, uti etiam venditionem ejusdem rei secundò factam, & est semper^{irritans.} tamen hæc non irritat. Quia tale matrimonium aut venditio non est ex se vel suo objecto turpe, sed tantum ratione circumstantiarum extrinsecarum, nempe ratione voti, vel sponsalium, vel prioris venditionis, quæ non adimunt potestatem contrahendi. Igitur tunc tantum jus naturale actum irritat, quando in agente est defectus potestatis: ut si quis donet rem alienam. Aut quando actus perpetuam continet malitiam intrinsicam, vel objectum ipsum actus vel contractus de se sit turpe: ut pactum de fornicatione committenda, accipiendis usuris &c. & ejusmodi actus nullum jus positivum potest validare: quia jus naturale positivè eos invalidat.

Censeo 2. Quòd jus Canonicum varios actus prohibeat, quos ta-^{Neque jus} men non irritat, & hoc probant rationes & exempla allata pro prima sen-^{Canonici-} tentia. Nam ante Tridentinum matrimonium clandestinum à jure Ca-^{cum.} nonico erat prohibitum, non tamen irritatum, uti etiam professio Religiosa ante absolutum annum Novitiatus. Et hodie dum susceptio SS. Ordinum omnibus irregularibus à jure Canonico est prohibita, uti etiam matrimonium, non præmissis denuntiationibus, & tamen tam susceptio ordinum, quàm tale matrimonium est validum. Et habetur clara decisio juris Canonici cap. 16. cit. quòd nempe multa prohibeantur fieri, quæ tamen facta obtineant roboris firmitatem.

Unde quando reg. 64. dicitur, quòd debeant pro infectis haberi, quæ contra jus fiunt, id intelligendum est de jure irritante: nempe pro infectis habenda esse, quæ fiunt contra jus irritans, vel quæ fiunt contra jus naturale prohibens intrinsicè mala.

Censeo 3. Per se & ex natura rei per meram prohibitionem positivam actum nunquam irritari. Nam etiam hoc probant rationes pro prima sententia allatæ: nam verbum *prohibere* non significat *irritare*: cum valde diversa, & per se non connexa sint: sicut etiam esse *illicitum* & esse *invalidum*, omnino diversa sunt: ut patet in exemplis allatis. Cumque irritatio actus sit odiosa, utpote auferens potestatem & libertatem validè agendi, à jure naturali permissam: verbum *prohibendi* per se est strictæ interpretationis; adeoque non debet extendi, per se loquendo, ad effectum *irritandi*, quem non significat. Dixi autem *per se loquendo*, nam

Censeo 4. De Jure civili, quæ prohibentur, irrita esse, nisi aliunde 67. constet de mente legislatoris, quòd tantum voluerit prohibere, non autem irritare. Hoc enim evincunt clarissimi textus ex jure civili allati, præsertim ex lege *non dubium*: ubi manifestè dicitur, actum pro infecto

*itur, regu-
laviter eti-
am irri-
tantur.*

cto esse habendum, licet legislator prohibuerit tantum, nec specialiter dixerit, inutile esse debere, quod factum est. Ergo vi hujus legis, nisi aliunde constet, quod legislator voluerit tantum prohibere & non irritare, censendum est, eum prohibendo, simul velle irritare; licet aliàs prohibitio non significet irritationem. Hinc Imperator præmisit hæc verba: *Non dubium est, in legem committere eum, qui verba legis amplexus contra legis nititur voluntatem.* Quasi diceret: verbum *prohibendi* non quidem significat *irritationem*, mens tamen legislatoris est, simul etiam irritare dum prohibet: nempe, nisi aliunde constet, quod noluerit actum irritare. Sicut constat, quod noluerit irritare sententiam sub conditione latam, licet illam prohibuerit. Et sic semper constat, quod nolit irritare, quando habetur lex, quæ actum aliquem in specie prohibet, agnoscit tamen ut validum.

Putant quidem plures DD. per legem *non dubium*, aliàsque, non irritari actus prohibitos, sed tantum præcipi Judicibus, ut irritentur per sententiam, hocque existimant, se colligere ex verbis hujus legis: *Nec pœnas insertas legibus evitabit* (per sententiam Judicis infligendas) nullum contractum inter eos *videri volumus subsecutum* (nempe Judici) *pro infectis habeantur* (à Judice) *cassum esse præcipimus* (hoc est cassari in judicio) verum an lex cit. non plus velit, ex eo videtur dubium, quod in fine dicat, si lex prohibet, *nec stipulationem tenere*, nec mandatum *ullius esse momenti*. Et l. 6. *cod. de pact.* quæ contra leges, constitutionesque fiunt, *nullam vim habere*. Quæ expressiones viderentur falsæ, si actus à lege civili prohibiti, essent validi, donec per sententiam irritentur: tunc enim *tenerent: non essent nullius momenti, haberent vim*. Planè similes expressiones videntur indicare irritationem ipso jure.

68.
*Requiritur
tamen sen-
tentia de-
claratoria
Judicis.*

Fortassis melius salvaretur lex *non dubium*, aliæque, si diceretur, quæ à jure civili prohibentur, regulariter ipso jure esse irrita (nempe nisi aliunde constet, quod legislator noluerit irritare actum aliquem specialem) quia tamen irritatio ista videtur esse pœnalis, ut docet Suarez l. 5. *de leg. c. 28.* cum ex prohibitione violata procedat, requiri sententiam declaratoriam Judicis, qua nempe non irritet, sed irritos esse declarat. Sic enim salvantur, per mediam velut viam, verba illa legis actus prohibitos *non tenere: nullius esse momenti: nullam vim habere*: cum sint ipso jure irriti, & sententia declaratoria retrahatur ad ipsum tempus contractus initi, sicque omnes effectus contractus enervet. Simul tamen etiam salvantur alia, quibus dicitur: *Pœnas insertas legibus non evitabit* (post declarationem Judicis) *nullum contractum videri volumus subsecutum* (quia ipso jure est nullus, & volumus illum à Judice declarari nullum) *pro infectis habeantur* (per sententiam declaratoriam nullitatis) *cassum esse præcipimus* (cassum

(cassum declarari præcipimus) Planè legum contrarietas optimè videtur evitari, si dicatur, quæ contra legis prohibitionem sunt, inutilia, infecta & sine viribus æstimanda ac declaranda esse à Judice, ita quidem, ut ipso jure sint nulla, sustineantur tamen interim quoad effectum usque ad sententiam declaratoriam: quæ omnes effectus etiam præteritos enervat.

§. III.

Respondetur rationibus dubitandi.

Neque dicas: Si contractus ipso jure est nullus, nullam dat jus, nec transfert dominium: adeoque, qui per talem contractum aliquid accipit, vel possidet, tenetur ante omnem sententiam illud tanquam alienum restituere. Nam

Resp. Si pænæ, ipso jure latæ (qualis est irritatio ex prohibitione 69. Executio proveniens) externam aliquam executionem requirant, ad obligationem suspenditur in conscientia inducendam, requiritur sententia declaratoria: usque ad ad sententiam declaratoriam. quam lex suspendit effectum irritationis: ut contingit regulariter in amissione domini, privatione beneficii aut fructuum beneficialium, confiscatione bonorum juxta *c. cum secundum leges 19 de hæret. in 6.* ubi bona hæreticorum *ipso facto* dicuntur amissa, & tamen executio suspenditur usque ad sententiam Judicis ecclesiastici declaratoriam criminis. Ergo simile quid videtur etiam dici posse in casu nostro, in quo irritatio pariter est pænalis propter prohibitionem. Unde accipienti aliquid ex tali pacto permittitur interea detentio & usus rei, præsertim si alter non repetat, donec Judex ferat sententiam declaratoriam. Aliàs enim frustra jura hanc sententiam declaratoriam criminis requirerent, si jam antecederet daretur obligatio legem irritantem pœnalem exequendi.

Dices: Licet jus civile eum, qui aliquid accipit ex pacto, à jure irritato in pœnam, non obliget directè ad restitutionem ante sententiam declaratoriam criminis, jus tamen naturale jam ante illam in conscientia obligat ad restitutionem, quia detinet rem alienam, cujus dominium nunquam est consecutus.

Respondetur ad hanc difficultatem: Licet lex pænalis ipso facto actum prohibitum irritet, tamen hæc irritatio nondum est omnino absoluta & completa ante sententiam declaratoriam criminis; sed decernitur irritatio pro casu & tempore, quo Judex declarabit, crimen esse commissum, cui à jure annexa est irritatio. Quare ante hanc declarationem accipiens aliquid ex pacto, lege prohibito, consequitur interim jus, nec tenetur restituere ante sententiam judicis declaratoriam criminis; quia videlicet 70. Irritatio pænalis non est omnino absoluta ante sententiam declaratoriam. irritatam.

irritatio actus respicit hunc eventum & hoc tempus, & est quodammo-
do conditionata, si nempe de delicto juridicè constiterit.

Quo tamen non obstante *ipso jure* talis actus dicitur irritus: quia non requiritur sententia condemnatoria, qua Judex actum irritet, sed pro casu, quo Judex declarat, crimen esse commissum, ab ipsa lege est irritatus: & ita quidem, ut sententia declaratoria, facta à Judice, & irritatio facta à lege, fictione Juris retrotrahatur ad tempus commissi criminis, atque ad rem unà cum fructibus restituendam pro utroque foro obliget. Unde meritò dici potest, pœnam incurri *ipso jure*, aut *ipso facto*. Deinde licèt lex prohibens actum (à Jure naturali non annullatum, de quo solo loquimur) ante declarationem delicti non obliget ad rem restituendam, per ejusmodi actum acceptam, vel ad abstinendum ab ejus usu, diminuit tamen & infirmitatem potestatem illa utendi pro lubitu, e. g. illam destruendi, alienandi &c. quia scilicet tenetur in casum sententiæ declaratoriæ rem cum emolumentis restituere, ut fusè docet Suarez de leg. lib. 5. per plura capita.

Exempla.

Exempla hujus doctrinæ ipsum etiam jus Canonicum nobis suppeditat. Sic *c. cum secundum leges 19. de Hæret. in 6.* dicitur, licèt bona hæreticorum *ipso jure* sint confiscata, non tamen licitum esse dominis temporalibus ipsorum bona fisco inferre ante sententiam declaratoriam criminis, à Judice Ecclesiastico factam. Ex quo DD. passim inferunt, hæreticos posse interim bona retinere, donec pronuntietur sententia declaratoria criminis.

Aliud exemplum affert Suarez l. c. cap. 8. ex Conc. Trid. sess. 22. c. 11. de reform. ubi fertur *ipso jure* pœna privationis juris patronatus contra laicos patronos, & privationis beneficiorum contra usurpantes bona Ecclesiarum; & tamen per illam legem non obligantur statim hi delinquentes ad se spoliandos.

71.
*Aliud si
lex irri-
tans exclu-
deret eti-
am senten-
tiam de-
claratori-
am.*

Et videtur confirmari usu & praxi, qua constat, non statim oriri obligationem ad pœnæ executionem, quatenus ex ministerio delinquentis pendet; licèt lex dicat, pœnam *ipso jure*, vel *ipso facto* incurri. Hæ enim voces tantùm excludunt sententiam condemnatoriam Judicis, non autem declaratoriam. Aliud esset, si adderentur voces, etiam sententiæ declaratoriæ exclusivæ, quibus e. g. diceretur, actum *ipso jure* esse nullum *absque ulla declaratione: ante omnem sententiam: sine omni ministerio judicis: sine omni monitione &c.* tales enim clausulæ satis indicant, mentem legislatoris esse, ut actus statim sit nullus, statimque *ipso facto* lex obligatio-
nem imponat, nulla expectata sententia.

Exemplum habemus ex *c. licèt canon de elect. in 6.* ubi recipiens beneficium parochiale, si intra annum sua culpa non suscipiat ordinem pres-
byte-

byteratus, *nulla etiam monitione premissa* privatus esse decernitur Ecclesia sibi commissa. Unde statim tenetur renuntiare beneficio. Sicut etiam in *extrav. ambitiosa de reb. Eccles. non alien.* bona suarum Ecclesiarum alienantes privantur suis beneficiis *ipso facto, & absque alia declaratione.*

Si autem ejusmodi clausulæ speciales non adduntur, regulariter irritatio pœnalis non incurritur, nisi post sententiam declaratoriam, si *Irritatio pœnalis* executio pœnæ requirit exercitium positivum delinquentis. Dico *regulariter non incurritur ante sententiam, si requiritur exercitium positivum.* *regulariter* excipiuntur enim, ut aliàs dictum, censuræ latæ sententiæ &c. item si lex fieret inutilis, nisi statim ante omnem sententiam irritet vel obliget, fatendum utique est, illam statim irritare. Sic irregularitas statim incurritur, licet lex non addat specialem clausulam: imò licet utatur his vocibus, *fiat aut fiet irregularis.* Quia irregularitas regulariter tantum à Jure statuitur, non autem ab homine. Item si lex diceret: *usurarius fit infamis*, juxta multos ipso facto fieret infamis, cum per sententiam Judicis non posset irrogari infamia; eò quod solvens usuras non posset agere actione famosa, sed tantum conditione indebiti. Sic etiam leges statuentes impedimenta matrimonij dirimentia, licet tantum utantur verbo *prohibendi*, ex mentem Ecclesiæ statim ante omnem sententiam irritant: quia si matrimonium aliquando valeret, per nullam amplius sententiam posset irritari, rescindi, aut irritum declarari.

Hactenus autem dicta intelligenda sunt de casu, quo executio pœnæ requirit actionem positivam delinquentis, aut privat jure jam quæsito. Si enim lex inducit aliquam inhabilitatem, e. g. lex statuens irregularitatem, quæ facit inhabilem ad suscipiendos sacros ordines, & ad usum susceptorum, aut lex inhabilitans ad acquirendum beneficium Ecclesiasticum &c. regulariter ante omnem sententiam habet suum effectum, si lex dicat, inhabilitatem incurri ipso jure, aut ipso facto. Quia talis lex non privat jure jam quæsito, sed primùm acquirendo. *Aut quando privat jure jam quæsito.*

QUÆSTIO X.

Quomodo lex obliget?

Resp. Lex eo modo obligat, quo legislator eam vult obligare; nam ab ejus voluntate dependet vis obligativa legis. Mens autem legislatoris colligitur ex tenore legis, ex fine, materia, pœna adjecta, judicio prudentum &c. 73.

Im materia autem gravi regulariter censetur graviter obligare. Posset tamen lex positiva leviter obligare, etiam in materia gravi. Cum enim legislator posset nullam legem ferre, posset etiam ferre legem, tantum leviter obligantem. Dixi autem *lex positiva*: nam lex naturalis in materia *gravi* *graviter obliget?*

gravi necessariò obliget graviter. Imò in multis ne quidem potest dar parvitas materiæ, e. g. in blasphemia, in odio aut contemptu formali Dei, in perjurio, in simonia strictè dicta, in actibus venereis &c. quia semper manet ratio & necessitas graviter prohibendi.

In materia autem levi lex per se obligat leviter; nisi nempe ex fine legis, aut circumstantiis aliud colligatur. Sic præceptum datum Adamo de non comedendo pomo, & sigillum sacramentale etiam circa rem de se levem, graviter obligat. Cæterùm in dubio, an graviter vel leviter obliget, præsumi potest, quòd leviter obliget: quia libertas est in possessione.

Quæres, an lex obliget, ut ejus materia ponatur cum intentione satisfaciendi legi, aut eam implendi?

74. Resp. Hanc intentionem non esse necessariam. Quia lex tantùm præcipit positionem materiæ seu actûs. Unde licèt nescias esse diem festum, si tamen audisti missam, satisfecisti præcepto illam audiendi. Quia lex non aliud præcipit, quàm auditionem missæ. Hinc etiam satisfaceres, licèt nolles per illam auditionem satisfacere. Non enim est in potestate operantis non satisfacere, si faciat id, quod præceptum est. Licèt ergo aliàs dicatur, quòd actus non operentur ultra intentionem operantium, tamen hoc tantùm verum est tunc, quando in potestate operantis est satisfacere, vel non satisfacere. Sic e. g. per donationem non solvis debitum. Econtra ebrius solvendo satisfacit debito. Quando autem lex præcipit actum poni modo humano, nempe cum applicatione intellectus & voluntatis, ut lex de audienda Missa, recitando Breviario, administratione Sacramentorum &c. non sufficeret ista ponere in ebrietate.

75. Quæri etiam solet, an uno actû possit satisfieri pluribus legibus, talem actum præcipientibus? Ad quod respondetur, per se loquendo satisfieri, nam si quis ponat actum, quem plures leges jubent ponere, ponit totum id, quod præcipitur. Sic si incidat festum in Dominicam, satisfacis audiendo unam Missam: sicut etiam uno jejunio, si privilegium incidat in quadragesimam. Imò etiam eodem tempore satisfieri potest pluribus diversis legibus, diversos actus præcipientibus: si e. g. audiendo Missam die festo recites Breviarium.

Nisi aliud constat de mente legislatoris. Dixi autem *per se*: nam si de mente legislatoris aliud constaret, quòd e. g. intendat præcipere actum specialem, ad quem aliàs nulla detur obligatio, tunc non satisfieret pluribus legibus per unum actum. Utì etiam, si per unum actum non satisfieret motivo legum, aut rationi formali, sub qua obligant. Sic, si debes centum ex mutuo, & centum ex empto, non satisfacis debito utrique solvendo centum: quia scilicet non satisfacis utriusque motivo seu causæ debendi.

Cæterùm leges univèrsim specificantur, seu speciem suam & naturam acci-

accipiunt ab objecto suo formali, seu à motivo, propter quod feruntur. Et hinc etiam transgressiones legum, seu peccata specificantur ultimato per motiva legum, ita ut illa peccata specie morali differant, quæ sunt contra diversas leges, sub diverso motivo ac ratione formali obligantes.

Quando autem uno actu violantur plures leges, probabiliter unum tantum peccatum committitur, idque non tantum, quando plures leges sub eodem motivo obligant, ut quando lex naturalis, positiva Divina, ecclesiastica & civilis furtum simplex prohibent, sed etiam quando leges sunt diversæ, sub diversa ratione formali obligantes, tunc enim pariter unum tantum peccatum committitur, quod per contrarietatem cum diversis legibus speciem suam moralem accipit, e. g. furtum in templo, quod ex contrarietate cum præcepto prohibente furtum, & cum præcepto prohibente sacrilegium constat, ita ut tertia species *furti sacrilegi* resultet, ac proin necessarii in confessione explicanda.

Sic etiam plures insignes Theologi docent, si actus sit unicus, licet feratur in plura objecta totalia, unicum committi peccatum, e. g. si uno actu decernant, centum homines occidere, aut actu uno occidat centum, una e. g. tormenti explosione. Non enim apparet, unde multiplicitas moralis oriatur? cum neque subiectum peccati, nempe actus, neque forma illius, seu libertas multiplicetur; & aliàs dicendum videretur, quòd etiam uno actu furatus centum aureos, centum peccata committat, quod nemo facile dixerit.

CAPUT III.

De Subiecto Legis.

SUMMARIUM.

1. *Lege naturali obligantur omnes & soli rationis compotes: Ecclesiastica verò soli baptizati: etiam hæretici.*
2. *Non tamen pueri ante septennium: à pænis verò ordinariis regulariter excusantur ante pubertatem.*
3. *Legislator neque vi directiva obligatur à suis legibus: obligatur tamen regulariter à jure naturali, decentia & æquitate eas servare.*
4. *Aliud tamen est in statu reipublicæ aristocratico aut democratico, in quo quisvis conlegislator obligatur.*
5. *Eodem fere modo, quo legislator, obligantur etiam Clerici legibus civiibus, quæ eorum statui non repugnant.*
6. *Peregrini non obligantur legibus particularibus sui domicilii.*
7. *Exeundo in locum dispensatum potest se quis eximere ab obligatione legis.*
8. *Non*

8. *Non tamen licet observationi legis impedimentum ponere.*
9. *Præcepta tamen personalia comitantur personam.*
10. *Teneantur statutis particularibus in loco etiam quasi domicilii.*
11. *Etiam peregrini tenentur legibus communibus, licet in eorum patria sint abrogatæ.*
12. *Peregrini variis titulis fiunt subditi, & obligantur variis statutis particularibus.*
13. *Imò videntur regulariter obligari omnibus statutis localibus seu territorialibus, quia legislator vi superioritatis territorialis habet in eos jurisdictionem.*
14. *Conformitas & ordo reipublicæ id exigunt.*
15. *Et legislator videtur satis exprimere suam intentionem generaliter ferendo legem: sicut si fert legem interdicti localis.*
16. *Subjiciunt etiam se ipsos peregrini jurisdictioni territoriali, ingrediendo alienum territorium.*
17. *Explicatur L. hæres. permittitur potest, quod merè transiens non obligetur statutis localibus.*
18. *Quoad aliqua autem e. g. ad conferendos sacros Ordines, requiritur ex dispositione juris specialis subjectio.*
19. *A fortiori obligantur vagi statutis localium, per quæ transeunt.*
20. *Præter modos speciales sortiendi forum, ratione domicilii, contractus, delicti, rei sitæ, dantur etiam generales; qualis est ingressus in territorium.*

I.
Quinam obligantur lege naturali.

Subjectum legis sunt subditi, qui per legem obligantur. Et quidem *lege naturali* omnes obligantur, rationis compotes, postquam nempe per lumen rationis lex ipsis est promulgata: non verò infantes & amentes (qui usu rationis carent) propter defectum promulgationis, ac libertatis moralis.

Legibus ecclesiasticis.

Legibus item ecclesiasticis ne quidem in actu primo obligantur Ethnici, Mahometani, Judæi: alique infideles, non baptizati, quia non sunt subditi Ecclesiæ: tenentur tamen jure Divino baptismum petere, & per eum ingredi Ecclesiam. Econtra hæretici, qui per baptismum ingressi sunt Ecclesiam, obligantur ejus legibus, licet per hæresin se separârint ab Ecclesia: quia rebellio non eximit eos à subjectione: nec digni sunt, ut Ecclesia eos eximat. Quoddam autem leges Ecclesiæ non servant, sed contemnant, sicque sibi noceant, est per accidens, & nequaquam legibus, quæ sunt rationabiles, sed ipsorum culpæ ac perverfitati est adscribendum. Ipsa præcepta Decalogi violantur à pluribus, nec tamen desinunt obligare, & esse rationabilia.

Obligantur etiam hæretici.

Pueri verò, licèt fortè jam antè ad usum rationis pervenerint, non obligantur ante septennium completum legibus humanis. Imò nec impleto septennio (quo usus rationis aliàs præsumitur) obligantur statim omnibus, sed iis, quæ eorum ætati ac iudicio discretionis conveniunt. Sic ad Sacramenta confessionis & communionis annuæ non statim promiscuè omnes admittuntur.

2.
An pueri obligantur?

Minùs adhuc incurrunt pœnas ordinarias, à jure statutas, saltem totas, utpote quæ secundùm jus civile regulariter mitigandæ sunt, quamdiu sunt minores. De jure Canonico verò pœnas regulariter non incurrunt ante annos pubertatis, excepta irregularitate propter homicidium, & excommunicatione propter percussionem Clerici, & ingressum in monasterium Monialium.

An pœnas incurrant?

Disputari solet, an & quomodo legislator teneatur suis legibus? Docent aliqui, eum teneri *vi directiva* suarum legum, quatenus obligant sub culpa; non autem *vi coactiva*, quatenus obligant sub pœna. Verùm neutro modo obligatur legislator à suis legibus: eò quòd soli subditi per leges, etiam quoad vim directivam, obligari possint: legislator autem non est suus subditus, nec suus superior, cum erga se ipsum nec superioritatem, nec subjectionem habeat. Unde summus Pontifex per se ac directè non obligatur à legibus ecclesiasticis & SS. Canonibus: quia nec respectu sui ipsius, nec respectu alterius Pontificis, qui legem tulit, est subditus: cum par in parem non habeat jurisdictionem. Ex quo inferunt, validum fore matrimonium Pontificis, cum impedimento juris tantùm ecclesiasticum contractum: sicut validum esset testamentum summi Principis, sine solennitate, à jure civili requisita, contractum.

3.
An & quomodo legislator?

Quamvis autem legislator non obligetur, saltem per se ac directè lege sua, obligatione immediatè orta ex lege, obligatur tamen eam servare jure quodam naturali, atque ex decencia & æquitate, ut non præbeat scandalum, sed exemplo præeat, & ut caput reipublicæ se conformet corpori, æquitatem justitiæ commutativæ fervet in contractibus initis, in quibus privati instar habetur. Unde licèt matrimonium Papæ esset validum, esset tamen illicitum propter indecentiam & scandalum.

Cæterùm quando potestas legislativa communis est pluribus, ut in republica aristocratica aut democratica, aut in concilio vel capitulo aliquo contingit, quilibet conlegislator tenetur lege, à toto corpore lata; quia quilibet est subditus totius corporis.

4.
Quomodo in Democratia?

Eodem fermè modo, quo leges propriè legislatorem non obligant, dicuntur etiam Clerici non obligari legibus civilibus, neque *vi directiva* nec *coactiva*, atque ne quidem tunc, quando ipsis sunt favorabiles, nisi quatenus Pontifex illas acceptavit, & approbavit per SS. Canones. Ratio est:

5.
An Clerici,

quia Clerici non sunt subditi Potestatis sæcularis, tenentur tamen ex decen-
tia & æquitate naturali se conformare communitati in commerciis, in taxa-
to rerum pretio, contractibus, aliisque, quæ eorum statui, SS. Canoni-
bus, & immunitati ecclesiasticæ non repugnant, uti etiam concurrere ad
communes impensas, conservationes viarum, pontium &c. si pro bonis
suis temporalibus commodum ex iis hauriant.

*Et Reli-
giosi?*

Pariter Religiosi exempti legibus Episcopalibus per se non obligan-
tur, hoc ipso, quòd à jurisdictione Episcopi sint exempti; exceptis iis ca-
sibus, in quibus non sunt exempti, quorum plures refert Chockier. Dixi,
per se, nam si ratio scandali, aut boni publici observationem legis exigeret,
jure naturali obligarentur.

Disputari autem hîc maximè solet, an, & quomodo *peregrini* obligen-
tur. Et quidem certum, indubitatumque est, eos obligari legibus natu-
ralibus ac Divinis, ubicunque versentur, uti etiam legibus ecclesiasticis
communibus, pro tota Ecclesia latis; nisi versentur in loco, ubi sunt abro-
gatæ vel dispensatæ. Possunt enim se conformare incolis loci, ad quem
perveniunt, ac favore locali frui. Verùm hoc magis examinandum est.

CONTROVERSIA I.

An peregrini obligentur legibus sui domicilii?

6. *Peregrini
non obli-
gantur le-
gibus par-
ticularibus
sui domi-
cilii.*

Resp. Non tenentur legibus particularibus sui domicilii: nam illæ se
non extendunt extra territorium legislatoris; quod solum statuta locorum
respiciunt. Ratio est: quia legislator extra suum territorium non
habet jurisdictionem, unde c. 2. de constit. in 6. dicitur: quòd *extra ter-
ritorium jus dicenti impune non pareatur*. Ubi quidem explicitè tantum dici
videtur, quòd egressus extra territorium legislatoris à pœna sit immunis,
passim tamen à DD. intelligitur de immunitate etiam à culpa: cùm sit ead-
em ratio, nempe defectus jurisdictionis in legislatore extra ejusdem ter-
ritorium; propter quem defectum extra suum territorium neque sub cul-
pa neque sub pœna obligare potest.

*An possit
se confor-
mare loco,
in quo ver-
satur.*

Ex quibus infertur, non obligari te ad Missam audiendam, aut jeju-
nandum, si in loco, in quo versaris, non sit dies festus aut dies jejunii, li-
cèt in patria tua sit talis. Item, licitum esse Germano, Mediolani qua-
tuor primis diebus quadragesimæ, & in Belgio sabbatis intra festum Nati-
vitatibus Domini, & festum Purificationis B. V. vesci carnibus, quia ibidem
est licitum.

7. *Licitum
est exire in
locum di-
spensatum,*

Imò si in Diœcesi tua, e. g. Brixinensi non esset dispensatum tempore
quadragesimæ in comestione carnis, esset autem dispensatum in Diœcesi
Tridentina aut Curiensi, posses eò te conferre, ut carnibus vesci possis.
Qui enim utitur jure suo, non agit in fraudem legis, legislator autem non
prohi-

prohibet egressum ex Diœcesi Brixinensi, nec intentionem, in Diœcesi dispensata vescendi carnibus. Propter eandem rationem, si in loco tui domicilii esset dies festus, posses exire in locum, ubi non est, ibique vacare labori servili, neque teneberis ibidem audire Missam: quia scilicet ibi non est dies festus.

Dices: Non licet impedimentum ponere legi, ejusque observationi; aliàs liceret die festo toto tempore antemeridiano somnum capere & sacerdoti naviganti licitum esset, Breviarium in mare projicere, ea intentione, ut observatio legis fiat impossibilis. Ergo neque licitum est, exire ex loco tui domicilii, ut obligationem jejunandi evadas.

Resp. n. c. disparitas est: quia dormiens, & Breviarium projiciens manent legi subiecti, utpote quæ publicè est promulgata, & ad omnes fertur: adeoque non licet impedimentum ponere observationi legis; imò datur obligatio adhibendi media ordinaria & necessaria, ut lex observetur. Econtra egressus in locum, ubi non est dies jejunii, aut festi, non manet subiectus legi, cum nulla lex jejunii pro eo loco sit lata, aut si abrogata, vel dispensata, consequenter in eo loco non tenetur jejunare. Et hinc longè aliud est, facere aliquid, per quod te omnino eximas à lege, ita ut respectu tui omnino cesset, e.g. petendo dispensationem, exeundo è loco, in quo lex obligat, ita laborando ac te defatigando, ut non ampliùs tenearis jejunare &c. Et aliud, manente lege respectu tui, voluntariè ponere impedimentum ejus observationi; quod nunquam licet. Verbò: licet facere, ut lex cesset: non licet facere, ut stante lege, eam non possis implere: seu, licet legem evitare, non licet contra illam agere. Et hinc etiam teneris legis impletionem antevertere, si prævideas postea non posse impleri, ut contingit in audienda Missa, recitando Breviario, Communionem paschali &c. quia scilicet impedimentum superventurum non tollit legem.

Aliud esset, si legislator universalis prohiberet specialiter exire ea intentione, ut lex evitetur, prout Urbanus VIII. speciali decreto prohibuit exire ad locum, ubi Tridentinum non est promulgatum, ad contrahendum ibidem clandestinè matrimonium: nam tale matrimonium irritavit.

Aliud item esset, si præceptum non esset *locale*, seu afficiens certum locum ac territorium, sed *personale*, inhærens ipsi personæ, in quam legislator habet jurisdictionem, non præcisè ratione territorii, sibi subiecti, sed ita, ut persona ipsi immediatè sit subdita: nam tunc præceptum superioris personam, ubicunque esset, efficeret. Sic, si aliquis ab Episcopo excommunicetur, licèt egrediatur ex illius Diœcesi, manet

Hæc enim comitatur pro se nam. tamen excommunicatus, debetque à communione cum fidelibus abstinere. Idem dicendum, si Episcopus alicui Clerico imponat præceptum non ludendi aleis, aut absenti Clerico præcipiat, ut redeat, & in loco sui beneficii resideat: aut si superior regularis imponat Religioso præceptum. Nam in his casibus ipsa persona *ratione sui* (& non tantum ratione territorii) superiori est subdita, adeoque etiam absenti præceptum imponi potest, cumque comitatur, quocumque se conferat.

Idem contingit etiam in præceptis, particularibus personis impostis à superiore sæculari, nam hæc obligant illas etiam extra territorium Principis, ut patet in militibus, legatis &c. qui tenentur exequi mandata sui Principalis, licet extra illius territorium existant: sicut filius tenetur obsequi mandato patris sui, etiam absentis. Quia scilicet in his, aliisque ejusmodi casibus, persona ipsa ratione sui specialiter est subdita superiori, utpote qui in personam habet potestatem dominativam vel jurisdictionem specialem.

Contra verò, quando aliquis non ratione suæ personæ, sed ratione loci vel territorii tantum est subditus, extra territorium illud non obligatur statutis aut legibus particularibus illius territorii. Et hinc quia leges feruntur, regulariter saltem, à Principibus vi superioritatis & jurisdictionis territorialis, non egrediuntur extra limites territorii.

Imò, si quis præcisè ratione territorii est subditus, extra illud non manet subditus: (quia cessante causa cessat effectus) nisi superior universalis, e. g. summus Pontifex quoad aliquos effectus faciat subditum; sicut e. g. peregrinum in ordine ad suscipiendos sacros ordines facit subditum Episcopo suæ originis, aut domicili; vel, nisi superior territorialis, dando tacitè vel expressè potestatem delegatam, faciat subditum, uti censetur contingere, quando e. g. civis Oenipontanus, cum suo Parocho extra Parochiam & Diœcesin peregrinatus, ab eodem absolvitur.

CONCLUSIO II.

An peregrini obligentur statutis particularibus loci, in quo versantur?

Yo. Teneris statutis loci, in quo habet domicilium aut quasi-domicilium. Certum est primò, quòd illi, qui ex sua patria aliò migrârunt, ibique stabile fixerunt domicilium, teneantur statutis etiam & consuetudinibus particularibus illius loci. Quia non sunt peregrini, sed incolæ ac subditi illius loci ratione *domicilii* ibidem fixi, cum animo stabiliter in eo habitandi. Idem extenditur etiam ad eos, qui in aliquo loco habent *quasi-domicilium*, hoc est cum animo, per notabile tempus, e. g. per majorem anni partem ibi habitandi, ut studiosi, ad Academiam aut Gymnasium

fium aliunde adventantes, Milites præfidiarii, Mercatores quidam & Opifices. Nam etiam isti obligantur statutis localibus illius territorii, nisi specialiter eximantur.

Certum est secundò, quòd etiam peregrini, qui nempe nec domicilium, nec quasi domicilium in loco aliquo habent, sed præcisè trans-eunt, aut brevi tempore ibi morantur, obstringantur legibus communibus seu universalibus, ecclesiasticis & civilibus, si in loco, ad quem perveniunt, usu receptæ vigeant: sive deinde in eorum patria, aut in loco eorum domicilii vigeant, sive non vigeant. Ratio est, quia legibus communibus omnes tenentur, nisi in loco, in quo quis versatur, sint abrogatæ, aut dispensatæ. Licet ergo in patria tua sint abrogatæ, ibi que degens iis non stringaris; si tamen è loco illo excedis, non poteris amplius frui favore locali patriæ tuæ, tenerisque legibus communibus, si in loco, ad quem pervenis, vigeant. Sic licet in Diocesi tua pro quadragesima in comestione carnis sit dispensatum, si tamen in aliam Diocesiin pervenias, in qua non est dispensatum, teneris à carne abstinere ac jejunare ratione legis communis jejunii. Item Mediolanensis transiens per Germaniam tenetur etiam primis quatuor diebus quadragesimæ abstinere à carnibus, uti etiam Belgæ sabbatis intra Nativitatem Domini, & festum Purificationis: licet in ipsorum patria contraria consuetudo vigeat.

Certum est tertio, quòd etiam peregrini possint fieri subditi illius loci, per quem transeunt, ratione contractus, delicti, ac rei sitæ. Unde si ratione horum ibi conveniantur, tenentur Judicem illius loci agnoscere, ac Judiciis secundum illius loci statuta, ac consuetudinem se sub-jicere.

Certum est quartò, quòd etiam peregrini teneantur legibus particularibus & consuetudine locorum, quibus regulantur contractus, taxantur pecuniæ, ac rerum pretia. Item illis, quibus prohibentur inferri aut efferrî certæ merces, aut rebus invehendis aut evehendis imponuntur certa vestigialia, telonia &c.

Certum denique est quintò posse à Magistratibus locorum specialia statuta condi pro peregrinis, quibus isti obligantur.

Quamvis autem in istis DD. facilè conveniant, magna tamen inter eos fervet disceptatio, an allata tantum sint exceptiones à communi regula; an verò potius statuenda sit regula contraria, quòd nempe peregrini simpliciter obligentur peculiaribus legibus ac consuetudinibus loci, in quo ad breve tempus morantur. Nam obligari eos docent Suarez, Vasquez, Navarrus, Palao, Salas, Henriquez, König, Schmier, Zoesius de constit. n. 33. Schambogen eod. tit. n. 31. atque in eandem pro-

II.
Etiam peregrini tenentur legibus communibus.

Licet in patria eorum sint abrogatæ, aut dispensatæ.

II.
Peregrini sunt subditi ratione contractus, delicti & rei sitæ. Multisque etiam particularibus legibus tenentur. Possuntque specialia statuta condi pro peregrinis.

pendet Covarr. *lib. 4. var. c. 20. n. 8.* imò Suarez *lib. 3 de LL. cap. 33. n. 3.* hanc sententiam vocat communem: citatque pro eadem Innoc. Hostiens. Panormit. Gemin. Sylvest. & ipsum etiam S. Augustinum, qui ut referatur *Can. illa 11. §. at ille dist. 12.* ad Januarium scribit: *Ad quamcunque Ecclesiam veneris, ejus morem serva.*

Pro sententia autem negativa citantur Rosella, Azor, Less. Sayr. Sanch. Laymann, Engl. Wiestner, Schmalzgruber, Pichler, Söll.

13. Possent fortassis utrisque aliquid dari, ac dici, quòd peregrini obligentur statutis territorialibus seu localibus, quæ nempe ratione territorii feruntur, sicque locum ipsum respiciunt & afficiunt, non verò statutis personalibus, quæ ratione civium aut incolarum feruntur, sicque non tam territorium, quàm cives & incolas respiciunt & afficiunt.

Imò peregrini obligantur omnibus statutis territorialibus.

Ratio ita distinguendi est: quia sicut potest Princeps vel Magistratus leges particulares ferre *personales* pro solis peregrinis, sic potest ferre leges personales, aut quasi-personales, tantum pro civibus & incolis, quæ nimirum tantum cives & incolas concernant, non verò advenas & peregrinos; & tales defacto varias dari, non est dubium legenti statuta civitatum ac provinciarum. Alia enim concernunt incolas, alia peregrinos.

Contra verò statuta *realia* seu *localia*, quæ immediatè respiciunt & afficiunt territorium, eisque quodammodo adhærent, ac tantum ratione territorii personis indefinitè & illimitatè imponuntur, ista inquam, statuta localia promiscuè omnes obligant, sive sint incolæ, sive peregrini: nisi aliqui specialiter sint excepti & privilegiati. Ratio est, quia tales leges immediatè respiciunt & afficiunt territorium: ergo mediante illo comprehendunt omnes in illo existentes.

Quia vi juris territorialis Princeps habet in eos potestatem jurisdictionis.

Neque opponas, peregrinos non esse subditos, neque Magistratum in eos habere jurisdictionem: nam imprimis dici potest, quòd Magistratus habeat jurisdictionem ratione sui territorii in omnes existentes in suo territorio, si non sint specialiter exempti, peregrinos autem non esse specialiter exemptos. Et cur non possit Princeps simpliciter omnibus hoc vel illud in suo territorio prohibere vel præcipere? Deinde, quomodo potest Parochus peregrinum, in suam parochiam venientem absolvere in confessione, si non sit ei subditus, si nullam in eum habet jurisdictionem? quomodo potest Episcopus prohibere alieno sacerdoti, ne celebret Missam in loco, à se interdicto in sua Diœcesi? an non interdictum locale etiam peregrini servare debent? Si dicas, hoc interdictum esse locale, dico & ego, nobis sermonem esse de lege locali, quæ nempe directè ac immediatè respicit territorium legislatoris, & mediante territorio omnes in eo existentes: nisi, ut sæpius dictum, aliquæ personæ specialiter sint exem-

exem-

exemptæ & privilegiatæ: sicut Clerici & Religiosi sunt exempti à jurisdictione territoriali Magistratum sæcularium.

Rursus: quomodo sunt subditi peregrini, quando pro illis speciales leges feruntur, aut quando indefinitè feruntur leges, quibus præscribitur forma contractuum, taxatur pecuniæ valor, ac rerum pretium, quibus prohibentur inferre, aut efferre frumentum, vinum, certasque merces, aut quibus imponuntur vectigalia aut telonia pro evehendis aut invehendis rebus?

Sicut ergo Adversarii hîc dicere debent, quòd Princeps vi juris territorialis possit his legibus etiam peregrinos obligare, & actu obliget, vel quòd peregrini, ingredientiæ alienum territorium, censeantur se ipsos his legibus subjicere. Sic etiam nos idem dicere possumus respectu omnium legum localium, quæ vi juris territorialis indefinitè ac sine limitatione feruntur, atque immediatè territorium respiciunt & afficiunt.

Aliud esset, si leges ferrentur immediatè ratione certarum personarum, puta, civium aut incolarum, aut intentio legislatoris vel ex forma & tenore legis, vel ex materia præcepta, vel ex aliis circumstantiis colligeretur esse restricta ad solos incolas.

Si autem hoc colligi non possit, & lex illimitatè loquatur, non apparet sufficiens ratio peregrinos excipiendi, cum verba legis non minus propriè eos comprehendant. Et cur, qui sentiunt favorem & commodum loci, non sentiant etiam onus? sed peregrini gaudent immunitate & comodo loci, e. g. dispensatione locali in jejunio. Si dispensatio e. g. circa comestionem carnis, aut laborem servilem die festo, ita afficit locum, ut ea comprehendantur etiam peregrini, quamvis sit actus jurisdictionis, cur non etiam aliæ leges possunt locum ac territorium ita afficere, ut omnes in eo existentes comprehendant?

Neque dicas, dispensationem esse tantum actum jurisdictionis voluntariæ: nam satis ostensum est, jus territoriale non tantum jurisdictionem voluntariam complecti, sed etiam contentiosam, & quidem etiam respectu peregrinorum, ut patet in legibus contractuum, taxatione rerum & pecuniarum, impositione vectigalium, prohibitione evehendi frumentum &c.

Et quanta difformitas in una provincia, Diœcesi, imò in una urbe &c. quando aliqui legibus obligantur, alii iis sunt soluti, alii diem festum debent agere, alii non, alii abstinere à labore servili, alii eidem vacare? quid magis difforme & conveniens, quàm si aliquis peregrinus festo S. Cassiani aut S. Antonii Abbatis Oeniponti labore servili, triturrando e. g. frumentum in area, aut findendo ligna in foro perstreperet?

I4.
Pax, ordo,
& conformitas exigunt.

peret? an hoc conveniens, an licitum putem? At ratione scandali hic labor peregrino est illicitus, inquis. Ego verò non video, cur scandalum oriri aut possit, aut debeat, si populo constet, streperum ejusmodi hominem esse peregrinum, cui festo illo locali vacare servili labori nequaquam sit interdictum. Si scandalo est, ex eo provenit, quòd homines sint persuasi, omnibus in urbe esse prohibitum festo illo laborem servilem exercere: sicut persuasi esse videntur, non esse licitum homini peregrino Catholico Oeniponti comedere carnes, si ibidem esset dies junii, quamvis tantum Diœcesano statuto esset præceptum.

Certè ad uniformitatem, ordinem ac decentiam & ædificationem publicam plurimum facit, si etiam peregrini in actionibus suis se accommodent loco, ad quem perveniunt. Unde meritò S. Augustinus loc. cit. dixit: *Ad quamcunque Ecclesiam venias, illius morem serva.* Ex quo etiam orta est illa gnome: *Si vivis Romæ, Romano vivito more.* Planè ista uniformitas, ordo ac decencia, contraria verò confusio, atque inconvenientia sufficiens ratio est, leges locales ferendi pro omnibus, in loco illo versantibus, adeoque censendum est, legislatorem lege sua omnes comprehendere, in quos jurisdictionem localem potest exercere: cum eadem sit ratio pro omnibus. Imò propter uniformitatem ipsi etiam Religiosi exempti obligantur fervare festa Diœcesana.

Unde hic locum non habent illa juris axiomata, quòd *in dubiis minimum sequi oporteat*; quòd *contra eum, qui legem clarius dicere potuit, sit interpretatio facienda*; quòd *in odiosis mitior pars sit eligenda*: quòd nulla obligatio sit asserenda, nisi probetur &c.

15. Nam si est statutum locale respiciens territorium, ac publicè promulgatum, illimitatè & absque omni exceptione latum, satis clarè significat legislator, quòd velit omnes obligare, etiam peregrinos, in suo territorio existentes, præcipuè cum bonum publicum non minus exigit, eos lege comprehendi, quàm incolas, & ex difformitate agendi oriatur confusio in republica. Sicut, qui fert interdictum locale, satis significat, etiam peregrinos teneri illud fervare; consequenter neque peregrinum sacerdotem posse ibidem Missam celebrare. Sicut enim hoc interdictum respicit certum locum, sic etiam leges locales.

Planè si ejusmodi axiomata hic locum haberent, posset eodem jure dici, quòd statutis particularibus obligentur tantum cives, non autem omnes incolæ, licèt habeant ibi domicilium: neque ii, qui tantum habent quasi-domicilium: nam istos lex non magis exprimit quàm peregrinos. Ergo si minimum sequendum, si interpretatio facienda contra legislatorem, si mitior pars eligenda, dicere omnino oportet, solos cives lege

com-

*Legislator
satis clarè
videtur in-
tentionem
suam ex-
primere,*

*Sicut ex-
primit re-
spectu in-
colarum,
quamvis
eos non
nominet
speciatim.*

comprehendi, non verò reliquos incolas. Quod cum nemo dicat, satis apparet, ejusmodi paræmias non benè applicari, quando lex est illimitata, fundata in jure territoriali, ac territorium respiciens, simulque bonum publicum, non minùs exigit legem ferri etiam pro peregrinis, quàm pro incolis. Nam quando lex non excipit, neque distinguit, neque nos debemus id facere. Unde relatè ad omnes leges locales, vel peregrini ipso ingressu se subjiciunt legibus loci, atque sic Judici loci quasi prorogant in se jurisdictionem, vel legislator vi juris territorialis potest leges universales ferre in omnes existentes in suo territorio, etiam independentes à propria subjectione peregrinorum: cum hoc ipso, quòd alienum territorium ingrediantur, legibus illius localibus, & consuetudinibus receptis subjecti esse videantur: sicut ingrediens locum interdicto subjectum, hoc ipso obligatur servare interdictum.

Dicta proin axiomata locum habent, quando verba legis non sunt *comprehensiva*, tunc enim in odiosis non debent extendi. In nostro autem casu sunt comprehensiva; cum, ut dictum, omnes in territorio existentes eodem prorsus modo comprehendantur, & insuper ratio legis pro omnibus æqualiter pugnet. Non igitur hęc sit extensio legis, sed illius acceptio juxta litteralem ac propriam omnino significationem & sensum, qui ad uniformitatem, ordinem ac publicam ædificationem est convenientior, & consequenter legislatoris, bonum publicum spectantis, intentione dignior, atque jurisdictioni territoriali honorificentior. 16. *Peregrini ingredientes territorium tacite se subjiciunt jurisdictioni territoriali.*

Sed oppones cum P. Antonio Söll: *l. hæres absens 19. ff. de Judic.* ubi expressè dicitur, viatores non fortiri forum loci, per quem transeunt. Resp. Hoc omnibus solvendum esse: nam certum est, quòd peregrini fortiantur forum ratione delicti, & rei sitæ. Igitur in illa lege tantum modificatur aliquantum forum contractus, ac dicitur, quòd, si quis aliquid emerit à mercatore advena, quem scit confestim inde discessurum, debeat illius domicilium sequi, si velit eum convenire: si vero mercator perulam aut officinam ibi habeat, posse eum ibi conveniri. Illud ad summum sequitur, quòd si quis merè transeat, ita, ut ne quidem per breve tempus in loco moretur, sed, ut lex ait, *confestim* inde sit profecturus, non teneatur legibus particularibus illius loci, quod facillè concedere possumus. Nam si *confestim* sit recessurus, non datur occasio servandi ibidem statuta: cum censei vix possit, fuisse moraliter in illo loco: cum brevissimamora pro nulla mora habeatur. Dixi autem *ad summum* hoc sequi; nam cit. lex *hæres* non dicit, quòd peregrinus non debeat servare leges particulares aut statuta loci, ad quem pervenit, sed tantum, quòd emptor non possit ibi convenire venditorem, quem scivit, *confestim* inde profecturum: nullum autem credo esse statutum particulare alicujus loci, quo contra-

Neque obstat l. hæres.

17. *Permitti potest, quòd merè transiens non obligetur.*

rium statuatur. Consequenter potest peregrinus hanc legem juris communis servare, licet teneatur servare statuta locorum. Et si daretur in eo loco statutum aut consuetudo contraria, derogans limitationi illi juris communis, teneretur etiam transiens illo statuto & consuetudine locali.

Dices: Licet illis, qui in loco aliquo habent quasi domicilium, ut sunt Studiosi, milites, famuli &c. possint ibidem omnia Sacramenta conferrè (præter ordines sacros) peregrinis tamen non potest Episcopus alia Sacramenta conferre, quàm Pœnitentiæ & Eucharistiæ, & hoc solum ex proprii Episcopi licentiâ. Ergo signum est, quod peregrini non fiant subditi loci illius, ad quem perveniunt.

Resp. retorq. Peregrini debent servare interdictum locale: debent servare leges locales circa contractus, taxationem rerum, pecuniæ, mercium, circa telonia, vectigalia, exportationem vel importationem mercium, fructuum, pecudum, aliarumque rerum: debent servare leges, specialiter pro peregrinis latas: & si delinquant, puniuntur &c. Ergo Magistratus locales habent in eos jurisdictionem: & quidem non tantum ex contractu aut delicto; nam antecedenter ad omne delictum possunt ferri speciales leges pro peregrinis; & defacto ante omnem contractum aut delictum feruntur promiscuè pro incolis & peregrinis leges, regulantes contractus, in futurum ineundos, leges pro delictis futuris, leges taxantes valorem pecuniæ, pretia rerum, vectigalia &c. Atqui lex non potest ferri in eum, aut pro eo, qui nullo modo est subditus.

18. Quod autem Episcopi non possint licetè peregrinis alterius Diœcesis conferre omnia Sacramenta, absque consensu tacito vel expresso Episcopi eorum domicilii, aut originis, inde est, quod Ecclesia hoc specialiter prohibuerit, requirâtque specialem subjectionem: quod usus ipse confirmat. Unde specialis hæc exceptio firmat potiùs regulam in contrarium circa non excepta. Sic malè argueres: quasi domicilium non facit sufficienter subditum in ordine ad conferendum Sacramentum Ordinis, sed requiritur, ut sit subditus vel ratione originis, vel ratione domicilii. Ergo quasi-domicilium neque facit sufficienter subditum in ordine ad conferenda alia Sacramenta, quod est falsum. Quare non requiritur semper ad omnia æqualis subjectio, sed in ordine ad aliquos actus major, in ordine ad alios verò sufficit minor.

19. Et quod de peregrinis dictum est hæctenus, de *vagis* pariter intelligendum venit: hoc est, de iis, qui nullibi stabile habent domicilium, sed per provincias circumvagantur, ut quidam circumforanei, mendicabula &c. nam & isti tenentur legibus locorum, ad quæ perveniunt; licet brevi tantum tempore in eo morentur, propter easdem rationes, ex quibus peregrinos obligatos esse diximus. Nam, ut Suarez loc. cit. ait, leges illæ sunt uni-

universaliter lata pro toto territorio: nec deest potestas in legislatore, utpote quæ fundatur in jure territoriali: & cum potestas legislativa & subjectio sint correlativa, hoc ipso etiam fiunt subditi, quando territorium alienum peregrini aut vagi ingrediuntur. Nec deest finis, nempe bonum publicum, ad quod maximè conducit pax, tranquillitas, uniformitas, ordo, & æqualis vivenditatio: sine qua confusio, dissidia, inordinationes, ac turbationes civitatis vix satè evitari queunt.

Hinc *c. quæ contra 2. dist. 8.* S. Augustinus ait: *Gentis consuetudine, vel lege firmatum nulla civis aut peregrini libidine violetur.* Et addit rationem: *turpis enim omnis pars est, suo universo non congruens.* Et quid æquius, quàm ut peregrini & vagi, sicut, quam primum ex patria sua egrediantur, jure illius statuario obligari definant, ita loci illius consuetudine & legibus obligentur, ad quem perveniunt.

Atque ex hoc magis etiam assertio nostra circa peregrinos confirmatur; Nam vagi obligantur statutis locorum, in quibus existunt, ut plures ex Adversariis cum Thoma Sanchez fatentur. Ergo etiam peregrini: nullo enim quoad hos solida potest dari disparitas. Cum ergo concedant, vagos obligari, peregrinos etiam obligari debent concedere. Unde *c. fin. de feriis, & c. consilium 2. de observat. jejun.* dicitur, in festivitatibus & abstinentiis servandam esse consuetudinem regionis, non distinguendo inter cives, incolas, peregrinos, viatores, aut vagos.

Neque dicas, quòd nemo fiat subditus, nisi vel ratione originis, vel domicilii, aut quasi-domicilii, vel delicti, vel contractus, vel rei sitæ. Hoc enim falsum esse, patet ex hæcenus dictis. Nam quando peregrinus ingreditur territorium aliquod, vel se ipsum subjicit legibus ac consuetudinibus localibus, vel Princeps aut respublica jure territoriali statim accipit in eum potestatem ac jurisdictionem, ut ostensum est: & patet in potestate ferendi leges specialiter pro peregrinis, item in potestate ferendi leges contractuum, vectigalium &c.

Sed cur leges dicunt, quòd fiat quis subditus ratione domicilii, delicti, contractus &c. si peregrinus jam independenter ab istis titulis fit subditus per solum ingressum in aliquod territorium? si enim datur hic generalis titulus fortiendi forum, quid opus illos speciales assignare?

Resp. Licet jura modos illos, quibus quis fiat subditus, specialiter assignent, tamen certum est, quòd dentur insuper etiam alii: quomodo enim aliàs posset dominus territorialis leges ferre pro peregrinis? quomodo eos obligare, ut servent leges taxantes pecuniæ valorem, ac rerum pretia, imponentes vectigalia, prohibentes invehi aut evehi frumentum &c.? Si dicas, intervenire pactum tacitum inter peregrinum & dominum territorialem, potero utique & ego hoc ipsum dicere: quòd nem-

20.

Præter
modos spe-
cialiter
acquiren-
di jurisdi-
ctionem
dantur

etiam ge-
nerales.

pe Princeps peregrino concedat ingressum in suum territorium sub pacto tacito, ut se subjiciat in ordine ad servanda statuta & consuetudines locales.

Igitur modi illi fortiendi forum in jure specialiter exprimuntur, ut pateat, posse aliquem ex plurimis titulis, & in pluribus locis conveniri, nempe vel in loco domicilii, vel quasi domicilii, vel contractus, vel delicti, vel rei sitæ, ita, ut penes actorem stet, in quonam ex istis locis velit reum convenire.

CAPUT IV.

De Interpretatione Legis.

SUMMARIUM.

1. Interpretatio authentica, usualis, doctrinalis.
2. Spectanda mens legislatoris.
3. Sensus proprius verborum.
4. Vitandum absurdum.
5. Leges concordandæ.
6. Causa legis consideranda.
7. Quænam lex odiosa, ac favorabilis. Spectanda materia & subjectum legis, cui aliquid præcipitur.
8. Odiosa strictè interpretanda: favorabilia largè.
9. Privatus non potest legem extendere: licet videatur par aut similis ratio.
10. Declarare tamen potest, casum comprehendendi in lege.
11. Judex tamen sapius debet judicare secundum casum similem.
12. Communis interpretatio vim legis habet.
13. Quando Epitikiæ locus.
14. 15. Epitikiæ Exempla.

§. I.

Quid, & quotuplex sit interpretatio legis?

I.

Interpretatio legis est declaratio, quomodo lex sit intelligenda, an hunc vel istum casum comprehendat.

Authen-
tica.

Alia est *authentica*, quæ fit ab ipso legislatore, vel ejus successore, vel ab illius superiore, vel ab alio, qui ab his potestatem habet, sicut Christus dedit summo Pontifici, tanquam suo Vicario potestatem interpretandi, & declarandi legem naturalem ac divinam; & hæc declaratio est authentica, habetque in effectu vim legis.

Usualis.

Alia est *usualis*, per usum nempe & consuetudinem introducta: habetque pariter vim legis, si sufficienter de ea constet. Unde *consuetudo* l. 37. ff. de leg. dicitur: *optima legum interpret.*

Doctrina-
lis.

Alia denique vocatur *doctrinalis*, quam faciunt DD. Juris Consulti, ac Judices inferiores. Hæc equidem non habet vim legis, licitum tamen est

est eam sequi. Estque vel *extensiva*, quando ad casum vel personam non expressam extenditur: vel *declarativa*, seu *comprehensiva*, quando nempe vel verba obscura explicantur, vel declaratur, quòd persona, vel casus, non expressus in lege, comprehendatur tamen secundum legislatoris intentionem in lege. Vel *restrictiva*, quando propter circumstantias benignè interpretamur, hunc casum sub lege, aliàs universaliter lata, ex mente legislatoris, non contineri. Et hæc interpretatio restrictiva dicitur *Epikeia* seu interpretatio legis secundum æquum & bonum: nam *ἐπιεικεία* æquitatem significat.

Jam verò circa interpretationem doctrinalem tradi solent

§. II.

Aliquot Regulæ.

Regula 1. Legis interpretatio semper fieri debet juxta mentem legislatoris. Ratio est: quia mens & intentio legislatoris est anima legis, & mensura obligationis, ex ea ortæ. Hinc *can. humanæ* 11. *causa* 22. *q. 5.* dicitur à Gregorio M. *Non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem & intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni.* Et *c. ult. de R. J. in 6.* *Certum est, quòd is committat in legem, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem.* Idem omnino dicitur *l. non dubium 5. cod. de legibus.*

Regula 2. Verba tamen legis sumenda sunt in propria significatione, in qua communiter sumuntur à Jurisperitis: nisi aliud constet de mente legislatoris. Ratio est, quia ex verbis legis regulariter colligitur mens legislatoris. Et si quisque pro lubitu possit verba legis in sensu improprio sumere, etiam tunc, quando in proprio sumi possunt, nihil amplius esset in jure certum. Aliud esset, si ex verbis propriè sumptis sequeretur absurdum &c. Si autem verba sunt dubia, intelligenda sunt secundum sensum magis usitatum inter Jurisperitos.

Regula 3. Quamvis odia sint restringenda, favores autem ampliandi, omnis tamen lex, etiam pœnalis & odiosa, ita est accipienda, ut non evadat inutilis, otiosa, imprudens, absurda.

Regula 4. Lex posterior, si fieri potest, ita est explicanda, ut priorem non abroget, aut ei non deroget, quia correctio legis vitari debet, quantum potest. Hinc si lex prior sit specialis pro aliquo casu, non censetur correctæ per posteriorem generalem, nisi id exprimat. Quamvis aliàs sub genere censetur comprehendi omnis species: & *ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debeamus.*

Regula 5. Cessante tota & adæquata causa legis, legem etiam cessare censendum est; cum cessante causa cesset etiam effectus. *C. cum cessante* 60. *de appell. l. adigere ff. 6. de Jure Patronat.*

De Interpretatione legis odiosæ & favorabilis.

7. **Q**uæres I. An & quomodo lex odiosa sit restringenda, favorabilis verò extendenda? Resp. Si verba legislatoris sint clara, aut de ejus mente aliunde constet, nullus est locus interpretationi, siue lex sit odiosa siue favorabilis.

Quando autem verba legis sunt dubia, æquivoca, aut dubium est, an hic vel ille casus sub lege comprehendatur, tunc si lex est odiosa, non est ad illum extendenda: secus verò, si sit favorabilis. Ratio est: quia odia restringi, & favores convenit ampliari. c. 15. de R. J. in 6. Unde etiam passim dicitur, quòd lex odiosa sit *stricta*, favorabilis verò *ample interpretationis*. Sic in lege favorabili nomine *civium* veniunt etiam *Clerici*, & nomine *Clerici* etiam *Religiosi*, non autem in odiosa.

Quenam lex odiosa. Sed unde desumendum est, an lex aliqua sit odiosa, an verò favorabilis? ratio dubitandi est, quia lex sæpè uni imponit onus, alteri affert favorem; igitur respectu unius videtur esse odiosa, respectu alterius verò favorabilis. Sic lex imponens tributa videtur esse favorabilis principi, odiosa verò respectu subditorum: sic etiam lex statuens excommunicationem in percussores Clericorum est favorabilis Clericis, percussori autem est odiosa. Neque dici potest, attendendum esse, quid lex *principaliter* intendat, an favorem, an odium: nam hoc ipsum in praxi sæpè difficile erit discernere, an lex principaliter odium, an favorem intendat.

Spectandum subiectum legis & materia. Quare attendendum, an materia præcepta illi, cui aliquid præcipitur aut conceditur, afferat gravamen an favorem. Nam si illi est onerosa, licèt aliis faveat, tamen simpliciter videtur esse dicenda odiosa. Sic leges pœnales, ac tributariæ censentur odiosæ, quia gravamen afferunt ei, cui aliquid per illas præcipitur, licèt cedant in bonum publicum, aut in bonum Principis. Nam in ordine ad hanc denominationem non debet attendi finis legis: aliàs omnis lex esset favorabilis dicenda, cùm omnis tendat ad bonum publicum. Attendendum proinde, an materia legis ei faveat, in quem lex fertur; & quia leges præcipientes, prohibentes & irritantes communiter subditis, in quos feruntur, imponunt obligationem, libertatem restringunt, ipsoꝝque actus prohibent, aut irritant, vel onus actus exercendi imponunt, idèd leges istæ ut plurimum odiosæ sunt censendæ, præsertim, si sint *pœnales* aut *irritantes*: nam in has duas species potissimum lex odiosa dividitur.

Contra verò leges *permissivæ*, *privilegia*, *gratiæ ac beneficia Principum* sunt favorabilia illis, quibus conceduntur, adeoque simpliciter censenda sunt favorabilia; licèt aliis, qui privilegia tolerare debent, sint onerosa.

In dubio tamen, an leges sint odiosæ, an verò favorabiles, dicendæ sunt potiùs favorabiles: quia de Principe beneficium potiùs, quàm odium præsumendum est.

Jam verò, ut dixi, leges odiosæ sunt *strictæ interpretationis*, præsertim si sint pœnales aut irritantes: adeoque non sunt extendendæ ultra id, quod lex apertè comprehendit; & quidem etiam tunc, quando pro casibus & personis non expressis militat similis aut eadem ratio: aut quando non expressa cum iis, quæ sunt expressa in lege, sunt aliquo modo correlativa aut connexa: modò lex de solis expressis, salva verborum propria significatione, possit intelligi.

Contra verò favorabiles leges dicuntur esse *amplic interpretationis*, ita, ut multò faciliùs præsumatur, casus etiam non expressus comprehendi sub lege. Verùm hoc ulteriùs examinandum est. Unde

§. IV.

An lex extendenda ad casum similem?

Quæres 2. An lex sit extendenda ad personam aut casum non expressum propter *similitudinem* seu *paritatem rationis* aut etiam propter *identitatem rationis*? Resp. Regulariter ne quidem lex favorabilis ab homine privato extendi debet. Ratio est: quia, licèt pro casu, à lege non expresso, sit similis, vel par, aut etiam eadem ratio: tamen non potest inde inferri, quòd legislator illum voluerit inclusum in lege: cum potuerit pro lubitu rationem pro uno casu assumere, non autem pro altero; ne nimis multa simul prohibeat, aut præcipiat, aut irritet.

Sic licèt Princeps uni ex suis Provinciis varias leges odiosas, aut favorabiles imponat, non sequitur, quòd etiam ad aliàs ejusdem Provincias sint extendendæ; licèt par aut similis aut eadem ratio pro iisdem pugnet. Nam si leges sunt odiosæ, hoc ipso non sunt extendendæ, sed potiùs restringendæ. Si autem sunt favorabiles, subintrat aliud principium Juris, nempe, *quod alicui gratiosè conceditur, non esse ab aliis trabendum in exemplum Reg. 74. in 6.*

Unde si Pontifex uni Ordini Religioso aliquid prohiberet, aut speciale privilegium conferret, in neutro casu fieri posset interpretatio extensiva ad alios ordines, licèt par ratio, aut etiam eadem pro aliis pugnet. Unde enatum illud axioma: *ratio legis non est lex.*

Dixi autem 1. *regulariter.* Nam aliud esset, si verba legis aliquo modo essent universalia, ut cœnseri possent, alios etiam casus, pro quibus est par vel eadem ratio, comprehendere: tunc enim lex non tam extenderetur, quàm declararetur, alios etiam casus, licèt non adeò clarè expressos, comprehendere: sicque interpretatio non tam esset *extensiva* (quam

8.
Odiosa
strictæ in-
terpreta-
tionis.

Favorabi-
lis amplæ.

9.
Privatus
non potest
legem ex-
tendere.

Licèt vi-
deatur par
ratio.

10.
Declara-
re tamen
potest, ca-
sum com-
prebendi
in lege,

(quam homo privatus, utpote carens jurisdictione non facere potest) sed *comprehensiva*.

ut in relativis. Et idem dicendum de *correlativis*, quæ videlicet habent relationem mutuum: nam, quòd lex dicit de uno correlativo, censetur etiam de altero dicere: si sit identitas rationis. Sic quando lex dicit, quòd maritus lucretur dotem, si uxor committat adulterium, censetur etiam dicere, quòd uxor lucretur donationem propter nuptias, si maritus fiat adulter. Et quia maritus non tenetur reddere debitum uxori adulteræ, neque uxor tenetur illud reddere marito adultero: cùm ad imparia judicari non debeant. Valèctque hìc illud axioma: *ubi est eadem ratio, debet esse eadem juris dispositio*.

Connexis, Idem pariter contingit in *connexis*, quando scilicet unum connectitur cum altero, vel ab eo dependet, vel in eo includitur; uti includitur pars in toto, contentum in continente, minus in majore. Nam *cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus*. Reg. 53. in 6. hinc, qui potest dispensare cum illegitimo ad sacerdotium, potest etiam dispensare ad minores ordines. Qui potest condere testamentum, potest etiam condere codicillum. Denique datur locus huic interpretationi *comprehensivæ in æquiparatis à Jure*. Unde si excommunicatio sit lata in eum, qui aufert centum florenos, censetur etiam lata in eum, qui aufert calicem ejusdem valoris.

Æquiparatis.
 ¶ II. Dixi, ab *homine privato* regulariter non posse fieri extensionem legis ad casum non expressum, licèt pro eo sit par, aut eadem ratio. Nam *Aliud est de Judice,* Judex in ferenda sententia potest, imò debet quandoque legem extendere, vel potius interpretari pro casibus & personis non expressis, si sit par, vel eadem ratio: uti etiam, si in judicio contradictorio in causa simili vel eadem jam sit ita pronuntiatum.

Ratio datur l. 10. 11. 12. ff. *de legib.* quia non possunt omnes casus & causæ singillatim exprimi in legibus: cùm ergo Judices debeant omnes causas & casus decidere, debent à casu simili, qui exprimitur in jure, vel à paritate rationis juvari ad legis interpretationem. Unde axioma: *casus similis expresso non censetur omissus*. Apud privatos autem non datur talis necessitas.

Aliud de privato. Unde hi, licèt detur paritas aut etiam identitas rationis, non possunt facere interpretationem extensivam circa non expressa in lege, nisi, ut dictum, verba sint aliquo modo *universalia*, aut *indefinita*, aut expressa cum non expressis sint *correlativa*, aut *connexa*, aut in *jure æquiparata*, aut sequeretur iniquitas, vel absurdum, si lex non etiam intelligeretur de non expressis. In his igitur casibus censendum est, casum in lege pos-
 fitum

sicrum tantum exempli causâ esse adjectum, legem autem etiam intelligendam de aliis ejusmodi casibus.

Ex dictis patet, per *interpretationem doctrinalem*, videlicet à privatis DD. factam, non posse legem propriè extendi ad personas & casus non expressos aliquo modo in lege. Quia ex defectu Jurisdictionis non possunt legem extendere ad id, ad quod legislator eam non extendit. Sed tantum possunt *interpretatione comprehensiva* declarare, casum non expressum, saltem implicitè & secundum mentem legislatoris, in lege comprehendi: sicque non tam ipsi legem extendunt ad casum non expressum, quam declarant, legem ex mente legislatoris se ad eundem extendere. Atque hoc modo, & pro casibus allatis, nempe correlationis, connexionis, æquiparationis, intelligendum est, quod dicitur *l. ideo 27. ff. de LL. semper hoc quasi legibus inesse credi oportet, ut ad eas quoque personas, & ad eas res pertinerent, quæ quandoque similes erunt.*

Cæterum si communiter Jurisperiti plerique legem aliquam ita explicant, ut sub illa casus etiam non expressos comprehendant, jam non amplius est interpretatio merè *doctrinalis* sed *usualis*, quæ habet vim legis, estque optima Juris interpret. Sic e. g. quia Juristæ Novellam 66. c. 1. ubi Imperator decernit, ut leges testamentariæ non obligent, nisi in provinciis Romani Imperii sint promulgatæ, neque tunc ante lapsum duobus annorum mensium, communiter extendunt ad alias etiam leges Imperiales, hocque usu ipso observatur, dici potest, quòd hæc interpretatio jam sit usualis, & vim legis habeat.

12.

Communis interpretatio non est tantum doctrinalis.

§. V.

De Interpretatione per epiikiam.

Quæres 3. An etiam per *epiikiam* interpretari legem liceat? Resp. affirmative. Nam leges universales vel admodum rigorosæ aliquando benigna aliqua interpretatione juxta verisimilem mentem legislatoris secundum *bonum & æquum* explicandæ sunt, & ab his aliqui casus in specie excipiendi, quos ipse legislator excepisset, si fuisset interrogatus: non enim possunt omnes casus legibus exprimi, sed illi, qui plerumque atque ordinariè contingunt. Fundatur igitur *epiikia*, seu benigna hæc interpretatio restrictiva in præsumpta mente legislatoris, quòd sit incredibile, eum in his circumstantiis voluisse obligare; licet casus in verbis legis videatur comprehendi.

13.

Potest aliquid quando declarari, quòd lex hunc casum non comprehendat.

Favent autem *epiikiæ* ipsæ leges: nam placuit in omnibus rebus præcipuam esse *justitiæ æquitatique*, quam *stricti juris interpretationem*. L. 8. C. de Judic. Item: in omnibus quidem, maximè tamen in jure *æquitas spectanda est*. L. 90. ff. de R. J.

14.
Exempla.

Sic e. g. licet Moniales legem habeant strictæ clausuræ, in casu tamen incendii per epiikiam possent hanc legem interpretari, quod in his circumstantiis non obliget ad manendum in monasterio. Sic etiam Machabæi interpretati sunt legem, quod liceat Sabbato contra hostes pugnare. Lex jejunii non obligat infirmum, licet lex ipsum non excipiat. Neque lex procurandi integritatem materialem confessionis pro omnibus circumstantiis obligat. Item lex jubens reddere depositum, non jubet reddere gladium, quando alter se ipsum vel alium illo prævidetur occisurus. Ex quo patet, non tantum circa jus humanum, sed etiam Divinum ac naturale locum esse epiikiæ.

Difficultatem tamen movent alia Juris effata: nam l. 1. C. de leg. ait Imperator: *Inter æquitatem jusque interpositam interpretationem nobis solis & oportet & licet inspicere.* Ubi planè sibi soli reservavit interpretationem per epiikiam. Et in l. *prospexit* 12. ff. *qui & à quibus manumissi* J. C. vult, legem etiam *duram* observandam esse, si ita scripta sit. Item can. 3. dist. 4. S. August. ait: *Non de legibus, sed secundum leges judicandum esse.* Ergo videtur omnis locus epiikiæ esse sublatus.

15.
Non tamen, si
verba sunt
clara.

Resp. Hæc tantum probant, quod lex dura servanda sit, quando verba legis ac mens legislatoris adèd clara sunt, ut non admittant aliam interpretationem: non tamen probant, quod epiikiæ non possit esse locus quando verba sunt generalia, quæ in particulari casu, salva adhuc verborum generalitate, admittunt interpretationem ex bono & æquo. Si autem dubitatur, quid justum aut æquum sit, tunc juxta *de l. 1. C. de leg.* Princeps est consulendus. Vide P. Engel l. 1. tit. 2. §. 4. n. 77.

Cæterum circa leges irritantes, & quæ formas substantiales actibus præscribunt, epiikia non habet locum. Sic non valet matrimonium clandestinum, quacunque urgente necessitate, nec contractum cum alio impedimento dirimente. Quia hic attenditur ad agendi rationem uniformem, non autem ad bonum alicujus privati.

CAPUT V.

De Cessatione Legis.

SUMMARIUM.

1. *Lex cessat cessante causa.*
2. *Per abrogationem, revocationem, legem, vel consuetudinem contrariam. Species autem derogat generi, non contrâ.*
3. *An abrogari possit lex, à superiore confirmata?*
4. *Quid sit dispensatio?*
5. *An sufficiat præsumpta?*
6. *Jus naturale indispensabile.*

7. *Quis possit dispensare?*
 8. *Episcopus dispensare non potest in lege Pontificia, nisi ei tacitè vel expressè sit permixsum.*
 9. *Permixsum autem est in variis casibus: ut in frequentibus: urgente necessitate: in levioribus: in dubiis: si consuetudo, privilegium, vel lex ipsa concedat.*
 10. *Quinam alii dispensare possint?*
 11. *Superior etiam secum ipso potest dispensare.*
 12. *Non tamen se ipsum absolvere, aut instituire: nec tutor in rem suam fieri auctor.*
 13. *Prelatus in lege sua etiam absque causa justa dispensat validè: non tamen licitè.*
 14. *In lege superioris verò nec validè nec licitè.*
 15. *Causæ dispensandi in impedimentis matrimonii.*
 16. *In voto castitatis aut Religionis.*
 17. *Dispensatio cessat per revocationem, lapsum temporis præfixi, cessante causa.*
 18. *Praxis petendi dispensationem à Dataria.*
 19. *A. S. Pœnitentiaria.*
 20. *Praxis scribendi pro dispensatione.*
 21. *Praxis exequendi dispensationem.*

Lex cessare potest vel totaliter, vel tantum partialiter. Totaliter cessat abrogatione, vel cessante adequata causa finali: item cessante materia vel objecto legis, vel cessantibus circumstantiis, pro quibus est lata. Partialiter cessat derogatione, dispensatione, & cessante partiali causa finali. De quibus jam dicendum.

§. I.

Quando lex cesset cessante illius causa?

Respond. Lex cessat ex integro, quando cessat totus illius finis intrinsecus, seu causa finalis, nempe bonum communitatis, quod lex intendit tanquam finem suum essentialem, ut patet ex ipsa definitione legis. Ex hoc defectu cessarunt leges cæremoniales veteris testamenti, utpote figuræ Christi, ac legis Evangelicæ. r. Lex cessat cessante sine.

Si autem tantum cessaret finis extrinsecus, aut intrinsecus quidem, sed non totus, nempe in una tantum vel altera parte legis, lex non cessaret totaliter, sed tantum quoad illam partem, cujus finis cessat, quia utile per inutile non debet vitari c. 37. de R. J. in 6.

Quando verò lex fundatur in periculo communi, ne quidem partialiter cessat lex, licet respectu alicujus determinati cesset periculum. Quia finis talis legis est præcavere periculo communi, ac frequenter contingere solito: hic autem finis non cessat. Sic lectio librorum hæretico-

ticorum prohibetur etiam illi, respectu cujus nullum est periculum per-
versionis: quia propter commune periculum hæc lex est universali-
ter lata.

§. II.

Quando Lex cesset abrogatione vel derogatione?

2. **R**esp. Quando vel tollitur lex totaliter à legislatore, aut ejus superiore,
aut successore, per revocationem, vel per novam legem aut consue-
tudinem contrariam, tunc lex dicitur *abrogari*. Quando verò lex tantum
quoad partem aliquam revocatur aut tollitur, dicitur ei *derogari*.

*Lex poste-
rior gene-
ralis non
abrogat
priorem
particula-
rem.*

Porro per legem posteriorem generalem non censetur abrogata lex
prior *particularis* seu *specialis*, nisi in posteriore aliqua illius mentio fiat:
erit igitur tunc lex prior aliqua exceptio & limitatio posterioris generalis
legis. Si autem prior lex sit *generalis*, clausa in corpore juris, (quam
prom legislator præsumitur scire) abrogatur per posteriorem generalem
contrariam, vel si posterior sit *particularis*, priori derogatur, licet non
fiat mentio prioris. Et universim species derogat generi, non genus
speciei.

3. Quæres, quis possit abrogare legem? **R.** Certum est, quòd eam abro-
gare (saltem validè) possit ipse legislator, ejus superior ac successor.

*An lex à
superiore
confirma-
ta abroga-
ri possit ab
inferiore.*

Dubitatur autem 1. An inferior possit legem suam propriam abroga-
re, quando à superiore est confirmata? **R.** Si superior confirmationi clau-
sulam adjecit, qua irritat abrogationem, aut derogat derogationi, ab in-
feriore faciendæ, non potest inferior legem suam propriam abrogare, vel
per novam legem ei derogare. Idem dicendum: si superior legem in-
ferioris simpliciter confirmavit & autorizavit, sine ejusmodi clausula irri-
tante, aut derogante; nam etiam tunc non potest inferior legem suam
abrogare (quia confirmatio autoritativa, ut distincta à mera approbatio-
ne, censetur esse lex superioris) nisi lex inferioris cedat in bonum ipsius:
tunc enim posset eam abrogare, quia non censetur superior velle ei invito
beneficium obtrudere: adeoque tunc probabilius posset inferior legem
suam abrogare; pro hoc enim casu videtur confirmatio superioris esse
facta sub tacita conditione: *si inferior non velit abrogare legem sibi faventem*.
Ita Abb. Palao, Wiestner, Schmalzgruber.

Dubitatur 2. An Episcopus abrogare possit constitutiones factas in
Synodo Diœcesana? **R.** Potest per se loquendo eas abrogare, si viderit
expedire. Ratio est, quia solus Episcopus habet potestatem legislativam,
Clerici verò non habent votum decisivum, sed tantum consultivum. Unde
Episcopus iis non aliter obligatur, quam si ab ipso solo essent latæ, nempe
ex decencia naturali, ad vitandum scandalum, & in quantum bonum com-

mune

mune exigit. Dixi autem *per se loquendo*; nam si constitutiones synodales essent confirmatæ à sede Apostolica, aut in pactum transiissent, Episcopus non posset eas abrogare: imò neque in iis dispensare, aut eis derogare.

§. III.

Quando & quomodo lex cesset per Dispensationem?

Dispensatio dicitur, quòd sit *relaxatio legis publicæ auctoritate facta pro aliquo particulari casu vel persona manente interim aliorum obligatione*. Unde ^{4.} *Quid sit dispensatio?* lex tantùm cessat respectu eorum, cum quibus dispensatur, non autem respectu aliorum. Quare dispensatio ab aliquibus definitur, quòd sit *exemptio alicujus vel aliquorum à communi lege*.

Quamvis autem fieri possit nuda superioris voluntate; non sufficit tamen voluntas, quæ tantùm daretur, si superior rogaretur. Nam voluntas, quæ tantùm daretur, hęc & nunc non datur (quamvis tunc aliquando sit locus epikiæ, qua præsumitur voluntas superioris absolutè existere) ^{5.} *Non sufficit præsumptio* si tamen consensus superioris tantùm requireretur, ut actus aliquis fiat cum dependentia à voluntate superioris, dispensatio valeret etiam cum consensu conditionatè præsumpto: quia tunc superior non est invitus quoad substantiam, sed tantùm quoad modum; qua ratione Religiosi aliquando excusantur à gravi peccato, licèt non petant licentiam à superiore. Propriè tamen loquendo superior concedens Religioso facultatem aliquid accipiendi, dandi aut retinendi, non dispensat in lege: utpote quæ non absolutè & simpliciter prohibet, aliquid retinere, sed tantùm prohibet, illud retinere sine licentia superioris: sicut pœnitens dans facultatem Confessario peccata exposta evulgandi non dispensat in lege sigilli, eamque non tollit, sed tantùm ponit conditionem, sub qua nunquam obligavit lex sigilli. Econtra præceptum jejunii e.g. simpliciter & absolutè obligat, nisi legislator per dispensationem respectivè ipsam legem tollat.

Sic etiam in jure naturali nemo, & in jure divino nullus mortalium dispensat, nec potest dispensare; sed eam tantùm ponit materiam, easque ^{6.} *Jus naturale indispensabile* circumstantias & conditiones, sub quibus jus naturale nunquam obligavit: quin habeat jurisdictionem ad omnem dispensationem requisitam, ut in secunda parte hujus tractatus dicetur. Aliud est, quòd summus Pontifex aut Concilium generale interpretari possit (interpretatione etiam *authentica*) jus naturale ac divinum positivum, an nempe hoc vel illud in his circumstantiis comprehendatur sub lege naturali aut divina.

Quod objici solet, Papam dispensare in voto solenni Professionis, in matrimonio rato, in Sacramento confirmationis conferendo à simplici sacerdote &c. solidum non est, quia vel ista sunt juris humani: vel si essent juris divini, Deus censeretur dare potestatem Ecclesiæ, ex rationibus gra-

vissimis in iis dispensandi, sicut aliquando Papa censetur Episcopis dare facultatem dispensandi in jure communi, ac lege Pontificia, ut mox dicitur. Quando autem Papa dispensat in voto, non dispensat in jure naturali; quia facere non potest, ut stante voto non detur obligatio, sed dispensat in actu, quo quis vovit (quisque est veluti lex privata) eumque moraliter tollit.

7. Quæstio igitur solum superest, quis dispensare possit in lege humana? *Quis possit dispensare.* Ad quam respond. Dispensare posse ipsum legislatorem, ejusque superiores & successorem, eosque omnes, quibus hi potestatem dispensandi delegant. Unde sequitur, dispensare posse Papam in omnibus legibus ecclesiasticis, etiam à Concilio generali latis: Episcopum in constitutionibus synodi diocesanæ: non tamen Archi Episcopum in legibus Concilii provincialis, quia non sunt latæ à solo Archi Episcopo, sed à Concilio provinciali, illius superiore.

§. IV.

An Episcopus dispensare possit in lege Pontificia?

Potissimum autem disputatur, an Episcopus, vel alius Prælati dispensare possit in lege Pontificia? Rationes dubitandi sunt 1. quia c. *nuper* 29. de sent. excomm. Innoc. III. rescripsit Episcopo Uratislaviensi: *Quando conditor Canonis (excommunicationis) absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videri facultatem aliis relaxandi.* Ergo idem dicendum de legibus, quando Papa dispensationem sibi non reservavit.

2. Quia Episcopus potest in sua Diœcesi, quod Pontifex in tota Ecclesia.

3. Quia constat ex praxi, quod Episcopi passim dispensent in observatione festorum, jejuniorum &c.

4. Quia sine hac potestate Episcopi non possent rectè gubernare suas Diœceses, ac subditorum necessitatibus consulere.

8. Sed dicendum, quod in legibus Ecclesiæ universalibus Episcopi dispensare non possint, extra casus, tacitè vel expressè ipsis permisso. *Episcopus dispensare per se non potest in lege Pontificia.* Ratio est: quia inferior non potest tollere aut mutare legem superioris. *Clement. 2. ne Romani de elect.* tolleret autem, saltem partialiter & mutaret, si dispensaret.

Neque difficilis est responsio ad argumenta contraria. Ad 1. Absolutio à censura, non reservata, non prohibetur à lege: adeoque per absolutionem nullum jus violatur. Per dispensationem autem violatur jus superioris.

Ad 2. Axioma illud non est universaliter verum, sed tunc tantum, quando dispositio Episcopi non est contra jus commune, aut constitutiones sedis Apostolicæ, vel pro casibus, in quibus Pontifex tacitè vel expressè

præse dat potestatem Episcopo in jus commune. Cæterum Episcopus non potest canonizare Sanctos, confirmare ordines Religiosos, definire articulos fidei &c.

Ad 3. Potestatem dispensandi in jejuniis & festis, cum sint casus frequentes, habent inferiores Prælati ex tacita concessione Pontificis, ut consuetudo declarat, vi cujus Episcopus & ejus Vicarius, item capitulum sede vacante, atque Prælati, potestatem quasi Episcopalem in suo territorio exercentes dispensant etiam in impedimentis impediendis matrimonii, quæ sunt juris ecclesiastici.

Ad 4. Est eadem responsio: Nam ut necessitati fidelium consulatur, sufficit, Episcopos habere facultatem dispensandi in certis casibus & circumstantiis ex tacita vel expressa concessione sedis Apostolicæ. Sed

Quæres 1. Quando Episcopis & Prælati inferioribus censeatur esse concessa potestas dispensandi in lege Pontificia? Resp. 1. In casibus frequentibus in aliqua materia: ut de observatione festorum & jejuniorum diximus, quia nimis difficile esset fidelibus, in his semper Romam recurrere.

2. Quando in casu extraordinario urget necessitas dispensandi, & periculum est in mora, neque ad superiorem facile recurri potest; tunc enim censetur inferiori concessa facultas dispensandi: cum hoc suave Ecclesiæ regimen exigit. Unde plures gravissimi DD. censent, posse Episcopum dispensare etiam in voto perfectæ castitatis, aut ingrediendi Religionem, alias Papæ reservatis, in casu extraordinario gravissimæ & urgentissimæ causæ, ubi difficilis esset recursus ad Papam, & in mora periculum. Imò pro tali casu non videri reservatum Pontifici; probabilius tamen Religiosos, etiam mendicantes, neque pro tali casu dispensare in eo posse. Aliud esset, si emissum esset votum castitatis non perfectæ.

3. Si materia est levis, & lex non obligat sub mortali. Hæc enim *levibus*, minora cum ipsa jurisdictione concessa esse præsumuntur.

4. Cum dubium est, an casus indigeat dispensatione: tunc enim vel *dubius*, nulla requiritur, vel sufficit dispensatio Episcopi.

5. Si consuetudine sit præscripta facultas dispensandi in lege superioris: nam consuetudo legitime præscripta confert jurisdictionem.

6. Cum in lege dicitur, dispensari posse. Hoc enim intelligendum est de Episcopis & inferioribus Prælatiis.

7. Si habeatur ex speciali privilegio. Sic aliqui Episcopi Germaniæ à sede Apostolica varia obtinent privilegia, singulis quadrienniis vel quinquenniis petenda ac renovanda; e.g. ut tanquam delegati sedis Apostolicæ pro utroque foro dispensare possint cum pauperibus in tertio vel quarto

9.

In pluribus tamen casibus est ipsi concessum, ut in frequentibus, necessariis,

Consuetudine,

Privilegio.

quarto gradu consanguinitatis & affinitatis in ordine ad contrahendum matrimonium, aut permanendum in jam contracto; dispensare item in impedimento publicæ honestatis, orto ex sponsalibus de futuro: in impedimento criminis, si neuter conjugum machinatus est in mortem: in amisso jure petendi debitum &c.

Jure.

Quandoque etiam jus ipsum dat nominatim Episcopis potestatem dispensandi. Sic Conc. Trident. *sess. 24. cap. 6. de Reform.* Episcopis amplam dat potestatem in *irregularitatibus omnibus & suspensionibus, ex delicto occulto provenientius; excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis, deductis ad forum contentiosum.* Item potestatem in foro conscientie per se vel per Vicarium, ad id specialiter deputandum, subditos suos absolvendi à quibuscunque casibus occultis, etiam sedi Apostolicæ reservatis.

IO. Etiam alii.

In specie autem quoad casus sibi permittos in lege etiam Pontificia dispensare possunt non tantum Episcopi, sed etiam *Legati Apostolici* cum habitantibus in sua provincia, capitulum sede vacante, Prælati habentes jurisdictionem quasi Episcopalem, & *Prælati regulares* cum suis Religiosis, saltem si sint exempti, quia obtinent jurisdictionem quasi Episcopalem. Imò in quibusdam casibus etiam *Parochi*, saltem ex consuetudine, uti in jejuniis quoad personas particulares, quoad laborem servilem die festo &c. per se tamen Parochi jurisdictionem non habent pro foro externo. Neque tantum cum incolis, sed etiam *vagis* potest superior loci dispensare; *Archi-Episcopi* autem non possunt dispensare cum subditis suorum suffraganeorum, saltem extra suam propriam Diœcesin; quia extra actualem visitationem non habent in eos jurisdictionem, nisi in causa appellationis. Imò etiam in actuali visitatione habere *Archi-Episcopum* jus absolvendi subditos sui suffraganei, non autem cum eis dispensandi, docet Suarez cum aliis. De peregrinis dubium est, an Episcopus cum eis dispensare possit; probabilius potest cum illis dispensare saltem quoad constitutiones particulares suæ Diœcesis.

§. V.

An quis secum ipso dispensare possit?

Ratio dubitandi est, quia dispensatio est actus jurisdictionis, nemo autem, propriè loquendo, habet in se ipsum jurisdictionem, utpote quæ tantum in subditos exercetur. Et hinc superior non potest se ipsum absolvere à censuris, vel aliis pœnis & inhabilitatibus. Deinde de jure Canonico *nemo potest se ipsum instituere in beneficio: & de jure civili tutor in rem suam auctor fieri non potest.* Verum

II. Superior etiam se.

Dicendum, quòd superior etiam secum ipso possit dispensare, vel indirectè, quatenus e. g. cum tota Diœcesi dispensat in jejuniis, vel alteri delegan-

legando potestatem dispensandi, e. g. Confessario; sicut e. g. Papa suo Confessario dat jurisdictionem in se ipsum: vel etiam probabiliter directe se ipsum eximendo à lege. Ratio est, quia ex una parte Prælatus non debet esse deterioris conditionis, quàm subditi: ex altera verò parte dispensatio est actus jurisdictionis voluntariæ, quæ non semper requirit distinctionem personarum: & dum superior e. g. Papa ipsi dedit potestatem dispensandi, censetur etiam illam concessisse quoad se ipsum. Imò tunc dispensatio potius ipsi Papæ adscribenda est.

Neque obstat, quòd nemo se ipsum absolvere possit à censura: quia hæc absolutio fit per sententiam judicialem, quam nemo in se ipsum ferre potest. Quoad alias pœnas, si per sententiam sint in ipsum latæ, non potest secum dispensare. Econtra quoad pœnas, quas ipso jure incurrit, potest secum ipso, sicut cum aliis dispensare, ut docet P. Schmalzgr. de constit. n. 61.

Quòd autem nemo possit se ipsum instituere in beneficio ecclesiastico, specialiter pro illa materia beneficii statutum est; quia turpe videtur, & vel avaritiam, vel ambitionem sapere, si Prælatus sibi ipsi beneficium ecclesiasticum conferat, vel voto suo se ipsum eligat. Aliter se habet in electione Imperatoris, ubi Elector voto suo se ipsum potest eligere. Et Prælatus ecclesiasticus concedens subditis indulgentias, censetur etiam sibi ipsi illas concedere. Unde retorquetur.

Similiter, ne tutor in rem suam author fiat, specialiter statutum est, & meritò, quia aliàs pupillus periculum incurreret damni in bonis suis.

Cæterùm cum dicimus, Prælatum posse secum ipso dispensare, id non intelligimus de summo Prælato, seu de Papa: nam hic non potest secum ipso dispensare: non in lege naturali vel divina, ut per se patet: sed neque in lege humana, quia illa non obligatur. Propter quam rationem neque Prælatus inferior potest secum ipso dispensare in lege sua propria, vel sui antecessoris; quia videlicet iis non obligatur. Igitur tota quæstio recidit ad casum, quo Prælatus habet potestatem dispensandi in lege superioris, e. g. Episcopus in lege summi Pontificis.

§. VI.

An Prælatus possit dispensare sine causa ?

Resp. 2. Legislator in lege sua propria absque causa dispensare potest *validè*, non tamen *licitè*. Quòd *validè* possit, ratio est, quia eadem potestate, qua legem tulit, potest illam vel ex integro, vel ex parte rursus tollere; cum legis existentia ab ipsius voluntate dependeat: consequenter potest etiam, quos lubet, ab ea eximere. Quòd autem *licitè* non possit

*Non ta-
men licitè.*

possit sine justa causa dispensare, ratio est, quia est per se indecens & im- prudens, aliquem sine causa à rationabili lege eximere: dum sic Princeps inæqualitatem faciendo vitium acceptionis personarum incurrit, & occasionem præbet querelis eorum, qui soli portare debent onera, aliis sine causa exemptis. Neque dicas, quòd lex dependeat à voluntate legisla- toris; nam ita ab ea dependet, ut tamen teneatur prudenter uti sua po- testate. Hinc Tridentinum sess. 24. c. 5. de Reform. matrim. ait: *In matrimoniis contrahendis vel nulla omnino detur dispensatio, vel rarò, idque ex causa & gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.* Sess. 25. cap. 18. de Reform. verò uni- versim in dispensationibus justam causam requirit. Sic enim loquitur: *Sciunt universi, sacratissimos Canones exactè ab omnibus, & quoad ejus fieri pote- rit, indistinctè observandos. Quodsiurgens, justaque ratio, & major quandoque utilitas postulaverint, cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita, ac summa maturitate, atque gratis à quibuscumque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præ- standum, aliterque facta dispensatio subreptitia censeatur.*

Sed neque aliquid probant, quæ contra objici solent: nam legisla- tor nequidem ferre legem potest sine causa boni communis. Et quam- vis Princeps remittere alicui possit tributa absque causa, tunc tamen se habet instar personæ privatæ: in dispensatione verò agit personam pu- blicam. Licèt autem in petendis dispensationibus non semper assignetur causa, non tamen sine causa conceduntur: qualis e. g. sunt merita erga Ecclesiam, vel præterita, vel futura, & exinde speranda. Notant tamen DD. quòd si legislator in lege propria sine justa causa dispen- set, secluso scandalo, & notabili damno aliorum, solùm committat peccatum veniale: eò quòd non videatur gravis deformitas in eo, quòd pars se non conformet toti. Hinc quando Trident. 1. cit. graviter prohibet dispensationem sine causa, eamque pro subreptitia vult censi, intelli- gendum id est pro casu, quo gravis inordinatio, & publici boni damnum ex dispensatione oritur.

14.
*In lege ve-
rò superio-
ris neque
validè.*

Resp. jam 2. Inferior in lege superioris nec validè nec licitè dispen- sat absque justa causa, quia superior non potest censi dare facultatem dispensandi sine rationabili causa. Consequenter dispensans egrediens limites suæ potestatis nulliter agit *c. cum dilecta 22. de rescript. & l. diligen- ter 5. ff. mandati.*

Cæterùm justæ causæ dispensandi censentur, necessitas, utilitas, pie- tas, misericordia, æquitas, gratitudo, &c. Censent autem DD. validè & licitè dispensari, modò dispensans rationem verè probabilem de suffi- cientia & justitia causæ habeat: subditum autem, qui bona fide proponit causas dispensandi, posse esse securum de obtenta dispensatione. Licèt aliàs

aliàs dispensationes, utpote vulnera legum, sint strictæ interpretationis, nec extendendæ, nisi ad accessoria & inseparabiliter connexa. Ipsa tamen potestas dispensandi dicitur esse amplæ interpretationis: unde dispensatio in dubio censetur valida & licita, possuntque ii, qui habent potestatem dispensandi *ordinariam*, eam alteri delegare.

Quæres 1. Quænam in specie sint causæ justæ, dispensandi in impedimentis matrimonii? *R. 1.* Evitatio peccati, scandali, infamiæ, gravis inimicitia. *15. Cause dispensandi in impedimentis matrimonii.* 2. Defectus dotis competentis ut non possit nubere extraneo æqualis conditionis: aut si fœmina 24. annorum alium virum paris conditionis non inveniatur. 3. Angustia loci; si verè omnes sint consanguinei aut affines. 4. Conservatio familiæ illustri, aut bonorum in familia magnatum. Item dignitas personarum, ac nobilitas, vel excellentia officiorum. 5. Præclara merita in Ecclesiam, etiam tantum consanguineorum, vel intercedentis pro obtinenda dispensatione. Tridentinum tamen decernit, ut *in contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel rarò, idque ex causa, & gratis.*

Quæres 2. Quænam causæ dispensandi in voto castitatis aut Religionis? *R. 1.* Periculum valdè magnum incontinentiæ, seu frequentis lapsus carnalis. *16. In voto.* 2. Difficultas valde notabilis exequendi votum 3. Majus bonum publicum, quod speratur ex nuptiis, e. g. ad pacem publicam, ad conservandam familiam valde illustrem, vel ad avertendum grave malum propriæ domus. 4. Cessatio causæ, propter quam vovisti. E. g. vovisti castitatem ex spe ingrediendi religionem: nunc autem non potes impetrare susceptionem. 5. Quando supervenit dubium, an materia voti non sit facta inutilis, mala, aut majoris boni impeditiva. 6. Si metu, etiam levi, aut dolo est extortum. 7. Si dubites, an fatis deliberatè sit emissum.

§. VII.

De Cessatione Dispensationis.

Quæritur, quando & quomodo dispensatio, legitimè facta, cesset? *17. Cessat revocatione.* Resp. Cessat per revocationem dispensantis, aut ejus superioris ac successoris, item per lapsum temporis præfixi, ac per cessationem causæ finalis adæquatæ. Hinc dispensatus in jejuniis præcisè propter morbum, eo cessante rursus subiectus est legi communi. Unde etiam cessat, cessante quacunquè causa, cui dispensans voluntatem suam determinatè ac præcisè noscitur alligasse. *Cessante causa &c.*

Aliud est, si dispensatio jam esset redacta ad actum irrevocabilem. Sic licèt causa dispensandi cesset post contractum jam matrimonium, edi-

tam professionem religiosam, obtentum beneficium &c. non tamen cessat dispensatio, aut ejus effectus.

Cessat etiam dispensatio, si sit alligata certo loco, tu verò ex illo egrediaris. Sic licet legatus Apostolicus per Helvetiam impertiverit mihi dispensationem circa lesionem librorum prohibitorum, quia tamen illam tantum pro sua Provincia concessit, ex illa egresso nova dispensatione opus fuit. Non tamen per se cessat morte dispensantis, nisi nempe ad tempus suæ vitæ eam restrinxisset; aut à successore revocetur.

Sicut autem per se non tenetur superior dispensare (quia est gratia) nisi videlicet gravis necessitas vel utilitas publica exigat, vel lex dicat, dispensari debere: sic potest etiam cum invito dispensari; quia liberum est legislatori legem ponere, & positam rursus tollere. Non tamen censetur invito obtrudere velle dispensationis beneficium: adeoque regulariter dispensatio cessat etiam per resignationem aut renuntiationem ipsius dispensati.

§. VIII.

Quomodo dispensatio petenda à Sede Apostolica?

18.
Modus
petendi di-
spensatio-
nem à Da-
taria.

Resp. Pro dandis dispensationibus duplex Romæ erectum esse tribunal. Alterum ex iis vocatur *Dataria*, quæ dispensat etiam pro foro externo: debetque *Oratoris* seu supplicantis proprium nomen, simulque *Diocesis* (vel *Diocesium*, si plures sint supplicantes e. g. circa dispensandum in impedimentis matrimonii) exprimi: solutis simul expensis ac taxa pecuniaria, nisi expetatur & expediatur dispensatio *in forma pauperum*. Quando scilicet oratores veram paupertatem allegant, quòd nempe ultra sustentationem statui suo convenientem non habeant, ac insuper sint *miserabiles*, hoc est, qui proprio labore & industria tantum vivant: debentque hujus paupertatis testimonium ab Ordinario petere, ac Romæ exhibere.

Litteræ autem supplices diriguntur ad Papam, exponendo veras causas petendi dispensationem, sine ob. & subreptione. Exteriùs pariter fit inscriptio summo Pontifici, qui deinde dispensationem, per Cardinalem Datarium expeditam, dirigit ad Vicarium Generalem Diocesis, eique mandat, ut servatis certis clausulis, ibi expressis dispenfet cum Oratoribus, idque gratis omnino; nam tantum *Dataria compositionem*, ut vocant, seu taxam pecuniarum debent persolvere.

Porro *Dataria* adhuc alia duo tribunalia sub se complectitur, in quibus expediuntur dispensationes in impedimento consanguinitatis & affinitatis, videlicet *Cancellariam*, ubi in secundo & tertio gradu, & *Præ-*
fecturam

Eturam Brevium, in qua in primo affinitatis gradu dispensatur ad matrimonium contrahendum, aut in contracto persistendum.

Alterum tribunal est *sacra Pœnitentiaria*; à qua datur dispensatio pro solo foro interno, idque circa triplicem materiam, nempe 1. circa vota e. g. castitatis ad petendum debitum post matrimonium contractum, aut Religionis ineundæ propter vires debiles, aut gravem metum incontinentiæ. 2. Circa *impedimenta occulta matrimonii* contrahendi vel contracti (excepto impedimento consanguinitatis, in quo non dispensat Pœnitentiaria ad contrahendum, sed tantum ad permanendum in contracto: & quidem tantum in tertio vel quarto gradu.) Denique 3. Circa *varias censuras & irregularitates occultas*, item ad condonandam obligationem restitutionis ob neglectas horas canonicas, aut ad commutandum onus recitationis horarum in aliud opus pium. *Occultum autem delictum est, quod neque facto neque jure est notorium.*

Si autem à S. Pœnitentiaria petatur dispensatio, non exprimuntur vera nomina dispensandorum, sed tantum ficta, e. g. *Caius, Bertha, &c.* aut per litteras A. B. C. neque ullæ solvuntur expensæ aut taxa.

Litteræ verò (in quibus exprimendum factum cum necessariis circumstantiis ac causis dispensandi, nihil addendo falsi, aut reticendo veri, per quod absterri à dispensando posset) diriguntur vel ab ipso oratore, vel ab alio ejus nomine, ad Majorem Pœnitentiarium, seu Cardinalem Pœnitentiarium, cum titulo: *Eminentissime ac Reverendissime Domine Domine*. Exteriùs autem sic fit inscriptio: *Eminentissimo ac Reverendissimo Domino Domino S. R. E. Cardinali Majori Pœnitentiaro. Romæ.*

In fine litterarum additur: *Dignetur sua Eminentia responsum dirigere Oenipontum ad me infra scriptum.*

Litteræ autem dispensatoriæ (in involucro clausæ) Româ mittuntur ad eum, qui pro se, vel pro alio vel aliis dispensationem petiit, cum inscriptione exteriùs facta: *Discreto viro Confessario ex approbatis ab Ordinario, per latorem (vel latricem) præsentium eligendo.* Litteræ autem Romanæ una cum litteris supplicantis ad confessarium missæ, quando e. g. petita est in restituendis fructibus ob non recitatas horas dispensatio, ita circiter sonabunt: *Sacra Pœnitentiaria tibi Confessario, à Latore electo, concedit facultatem, ipsum latorem, si ita sit, audita priùs ejus sacramentali confessione ob omissionem recitationis præfatarum horarum canonicarum auctoritate Apostolica absolvendi, illique fructus ex dicto beneficio hæcenus male perceptos, mediante aliqua elemosyna, arbitrio tuo taxanda, gratiosè condonandi.* Debet autem Confessarius per se esse doctor Theologiæ aut SS. Canonum (nisi Roma aliter ordinaverit, aut aliis etiam hujusmodi litteras aperiendi privilegium dederit,

derit, ut dedit Gregorius XIII. PP. Societatis JESU, à superioribus suis specialem ad id licentiam habentibus.)

21.
*Modus
exequendi
dispensa-
tionem.*

Postquam autem ille, ad quem Româ missæ sunt, litteras accepit, debet eas (referato involucro sibi inscripto) sigillatas tradere oratori (vel oratrici) potestque orator eligere Confessarium, quemcunque velit, modo prædictas qualitates habeat: huic igitur à se electo Confessario orator tradit litteras obsignatas, referendas ab eo & legendas, atque apud eum deponit confessionem sacramentalem, in qua Confessarius examinat, an preces veritate nitantur, & omnia ita se habeant (quia non est merus executor, sed Judex delegatus) debetque credere oratori, nisi aliunde sciret, esse falsa, potestque opera præscripta secundum circumstantias moderari, sed non omnino condonare. Tum verò data prius secundum formam consuetam sacramentali absolute, post illa verba: *Ego te absolvo à peccatis tuis in nomine &c.* addere debet (e. g. si petita sit dispensatio in impedimento matrimonii jam contracti) *Et eadem auctoritate declaro, te in dicto matrimonio manere, debitum conjugale reddere posse & debere: dispensato etiam tecum, ut idem debitum petere licite possis, in nomine Patris &c.*

Data autem absolute & dispensatione debet litteras S. Pœnitentiariæ lacerare, vel alio modo, e. g. amoto sigillo destruere, ut ad probandum pro foro externo nihil omnino valeant: aliàs incurrit excommunicationem, quia pro solo foro interno Pœnitentia concedit dispensationem. Unde si postea impedimentum e. g. matrimonii innotesceret, & deduceretur ad forum contentiosum, deberent separari, nisi nova dispensatio pro foro externo à Dataria obtineatur. Cæterum dispensatio Româ dimissa non expirat, licet re adhuc integra moriatur Pontifex aut Cardinalis Pœnitentarius.

Illud adhuc notari potest, præter Majorem Pœnitentiarium, qui semper est Cardinalis, constitutos esse Romæ in tribus præcipuis Basilicis alios quoque Pœnitentarios subordinatos ac *Minores*, nempe in Vaticana PP. Societatis JESU, in Lateranenſi PP. Franciscanos Reformatos, & ad Mariam Majorem PP. Dominicanos, quibus executio, si supplicantes existant Romæ, sæpius committi solet. Ad quos, si non placeret immediatè ad Cardinalem Pœnitentiarium scribere, pro dispensatione procuranda scribi potest, vel ad Procuratorem Generalem alicujus Religiosi ordinis Romæ degentem.

Qui plura desiderat de forma & praxi dispensationem tam pro foro interno tantum, quàm etiam pro foro externo, consulat Thomam Sanchez lib. 8. de matrim. præsertim disput. 34. Pyrrhum Corradum in *Praxi dispensationem*

dispensat. lib. 7. & 8. Anacletum Reiffenstuel in append. libr. 4. Decret. & Vitum Pichler ad tit. de matrim. contracto contra &c. §. 2. & 3.

CAPUT VI.

De Rescriptis.

SUMMARIUM.

1. *Rescripta publicè promulgata habent vim legis.*
2. *Alia gratiæ, alia justitiæ.*
3. *Quis dare possit.*
4. *An excommunicati possint accipere.*
5. *Stylus Curia Romanæ.*
6. *Quid exprimendum.*
7. *Datum motu proprio senat regulariter vitium subreptionis.*
8. *Quid operentur clausulæ: si preces veritate nitantur: salvo jure tertii, non obstantibus &c.*
9. *Viciosum rescriptum quando censetur.*
10. 11. *Ob. vel sub-reptitiè per dolum obtentum est ipso jure nullum.*
12. *Licet dolus non sit causa concessionis.*
13. *Et quidem ante omnem sententiam, saltem pro foro interno: & de jure Canonico.*
14. *Valet tamen quoad Judicem delegatum de jure civili. Qui de causa etiam principali potest cognoscere & judicare.*
15. *Quando sub-vel ob-reptio non est dolosa, valet rescriptum, si Princeps tamen daturus fuisset: puta, si subsistat causa finalis, ac principalis, nec deficiat forma substantialis.*
16. *De præsentatione rescripti.*
17. *An incipiat valere à die datæ vel acceptæ.*
18. *Rescripta regulariter sunt strictæ interpretationis.*
19. *Quibus committenda eorum executio.*
20. *Quando expiret potestas per illa delegata.*
21. *Quid? si quis plura de eadem re obtinuit rescripta.*
22. *De rescriptis Moratoriis.*

§. I.

Quid, & quotuplex sit Rescriptum?

Ad tractatum de Legibus pertinent etiam *Rescripta Principum, data quidem ad consultationem, vel supplicationem alterius, quæ tamen vim legis fortiuntur, quando publicè promulgantur, aut corpori Juris inferuntur.* I. *Rescripta publicè promulgata habent vim legis.*

Ut patet ex libris decretalium & Codicis, qui majori ex parte compositi sunt ex rescriptis Pontificum aut Imperatorum, initio quidem ad privatos missis, dein verò per insertionem in corpus juris canonici vel civi-

civilis, ac publicam promulgationem vim legis nactus. Secus verò jus quidem illi rescriptum affert, cui datur: non autem parit jus commune.

Sicut autem consuetudo alia est contra jus, alia præter jus, alia secundum jus, sic etiam rescriptum. Præcipua tamen ejus divisio est in *Rescriptum gratiæ*, & *Rescriptum justitiæ*. Rescripta gratiæ dantur ex liberalitate Principum, quibus nempe favor aliquis, beneficium, privilegium, dispensatio, exemptio, vel indulgentiæ conceduntur.

2. *Rescripta justitiæ*, sive *ad lites* vocantur, quæ dantur in ordine ad declarandum jus dubium, aut justitiam administrandam, e. g. quando Princeps causæ alicujus ad se delatæ cognitionem delegat alteri.

Rescriptum gratiæ & justitiæ.

Inter hæc assignant aliqui quasi medium seu *mixtum*, quando simul gratiam & justitiam complectitur.

In dubio autem præsumitur potius esse Rescriptum justitiæ: nam gratia tanquam donatio aliqua debet probari.

§. II.

De causâ efficiente Rescripti.

3. *Quis dare possit.*

Rescriptum dare potest Princeps, præsertim supremus, ut Papa, Imperator, Rex, aliique superiores non agnoscens, ut respublicæ independentes: cum enim polleant suprema potestate legislativa, ac dominio alto, rescripta gratiæ & justitiæ possunt concedere contra jus humanum, præter jus, & secundum jus. Imò inferiores etiam Principes ac legislatores, in quantum eorum potestas se extendit; quamvis horum litteræ non ita propriè vocentur *rescripta*, sed potius *responsa*, *litteræ commissiõnis* &c.

Ad causam efficientem rescripti reduci etiam potest orator, seu is, qui petit & obtinet illud. Omnino autem est capax obtinendi pro se Rescriptum, qui non specialiter prohibetur.

4. *Quis accipere.*

Prohibentur autem à sede Apostolica rescriptum petere hæretici, item excommunicati, excommunicatione majore, etiam tolerati, ita quidem, ut rescriptum, à tali impetratum regulariter sit omnino invalidum, & ipso jure nullum. *c. 1. b. t. in 6.* quia regulariter excommunicatio facit omnino inhabilem. Hodie autem de stylo Curie Romanæ plerisque rescriptis solet inferi absolutio à censuris, quoad effectum illius rescripti duntaxat consequendum.

An excommunicatus.

Dixi autem *regulariter*, nempe extra casus, à jure exceptos. Sic etiam valet rescriptum, obtentum ab aliquo in ipsa causa suæ excommunicationis: aliàs non haberet medium ad sui defensionem, & impetrandam absolutionem. *c. 1. cit.*

2. Si Papa sciens excommunicationem rescribit: nam tunc præsumitur dispensasse. Et hinc, ut dictum, curia Romana rescriptis ordinariè inferit absolutionem à censuris, ut rescripta sint valida, & effectum fortiantur.

3. Si excommunicatio sit lata sub conditione necdum impleta, aut primùm post acceptum rescriptum justitiæ incidat in excommunicationem: tunc enim valeret, licet impetrans per exceptionem repelli posset.

4. Si rescriptum sit concessum ab Episcopo, vel alio ordinario Papâ inferiore, quia non est adeò propriè rescriptum; aut si concessum sit à Principe sæculari, quia dispositio juris Canonici ad hoc non est extendenda, utpote odiosa.

Cæterum potest quis etiam pro alio impetrare rescriptum gratiæ, si ne speciali mandato: imò etiam justitiæ personis conjunctis, e. g. consanguineis vel affinibus.

§. III.

De causa formali Rescripti.

Forma rescripti consistit in legitima illius expeditione, ad quod requiritur 1. Ut observetur stylus curiæ: nempe, ut præponatur nomen Pontificis vel Imperatoris, annus Christi, Pontificatus vel Imperii, dies, locus: atque ut Papa Episcopus nomet *Venerabiles Fratres*, Reges autem, Principes & alios *Dilectos Filios*. Item ut rescripta gratiæ ornentur filo serico rubri coloris: justitiæ verò filo cannabino, à quo dependet plumbum.

2. Ut habeat tres partes, nempe 1. Narrationem supplicantis, velut speciem facti. 2. Petitionem. 3. Conclusionem Principis seu dispositionem, cum consuetis clausulis. Semper tamen subintelliguntur istæ: *Salvo jure tertii: si preces veritate nitantur*. Imò l. fin C. de divers. rescrip. expressè requiritur hæc clausula ad rescripta Imperialia.

3. Ut exprimatur jus tertii, rescriptum jam priùs in eodem negotio obtentum, & quidquid moveret ad rescriptum non dandum, vel non dandum hoc modo. Specialiter verò in rescripto justitiæ exprimi debet, an lis jam pendeat, & coram quo iudice. Judicis petiti distantia ultra diætam, seu decem horas à Diœcesi adversarii: non enim præsumitur Pontifex in tam distantem locum velle vocare partes, nisi id exprimat. Exprimi etiam debet, si jam lata sit sententia, aut interposita appellatio vel deserta, facta transactio, laudum &c.

In rescripto autem *Beneficiali* exprimi debet beneficium, quod jam possidetur, item illud, quod petitur: item jus ad illud, qualitas ejusdem,

Pars I.

R

modus,

modus, quo vocat, quis sit in illius possessione, vel detentione, reditus illius, nomen Sancti Ecclesiæ, in qua vacat, aut petitur, nisi sit Ecclesia cathedralis.

Notandum tamen, Canonicatus omnes Germaniæ & Hispaniæ à Romana curia taxari tantum ad 24. aureos. Adeoque etiam quoad rescripta hi tantum reditus sunt significandi.

Porro, si rescriptum petitur in *forma pauperum*, seu in *forma communi*, quando nempe petitur beneficium à Clerico paupere, ipsique confertur, debet fieri mentio illius patrimonii.

7.
Datum
motu proprio.

Datur autem rescriptum aliud *motu proprio*, aliud *ad instantiam*. Motu proprio dicitur concedi gratia, quando illa non est petita, aut quando quidem est petita, princeps tamen in rescripto addit, se motu proprio illam concedere. Hæc autem verba sanant vitium subreptionis, si non sit contra jus tertii jam quæsitum, aut persona sit inhabilis, e. g. irregularis, aut laborans impedimento, aut taceatur qualitas intrinseca beneficii, e. g. quod sit curatum. In his enim tribus casibus per clausulam *motu proprio* non tollitur jus tertii, inhabilitas, impedimentum, nisi id exprimat.

Ad instantiam.

Ad instantiam rescriptum concedi dicitur, quando Princeps inductus est præcibus impetrantis, & ita concessum præsumitur, quoties in litteris non exprimitur, id concedi motu proprio. c. 23. de præbend. in 6.

Aliæ insuper rescriptis addi solent clausulæ, vel saltem subintelligi: quales sunt 1. *Si preces veritate nitantur*. L. 7. C. de diversis rescriptis. Nam hæc clausula invalidum reddit rescriptum, si res non ita se habeat in puncto aliquo substantiali, quia Princeps censetur alligare suam voluntatem narrationis veritati, præsertim in rescriptis gratiæ & quoad substantialia.

8.
Varia
clausula.

2. Additur, vel subintelligentur clausula *salvo jure tertii*: quia Princeps non censetur derogare juri alterius, nisi id exprimat. Unde rescriptum est ipso jure nullum, quod cedit in damnum tertii.

3. In rescripto beneficii clausula: *Si is, cui confertur, dignus sit*, hoc est, si non laboret impedimento canonico, facit rescriptum invalidum, si fit indignus.

Clausulis *derogatoriis*, quibus e. g. dicitur: *Non obstantibus quibuscunque privilegiis, sub quacunque forma concessis*, non censetur derogatum privilegiis in corpore juris clausis, benè tamen aliis privilegiis ac prioribus dispositionibus, quæ non sunt in corpore juris; nisi essent munitæ clausula prægnante, seu *derogatariarum derogatoria*, hoc est tali, qua privilegia aded firmiter conceduntur, ut per nullam constitutionem revocata censi debeant, nisi expressa & specifica mentione iis derogeretur. Nam talia

talia ex mente concedentis non includuntur in generali revocatione. Idem dicendum de privilegiis, concessis per modum pacti, e. g. in compensationem meritorum; nam ut istis derogetur, requiritur eorum specialis mentio.

§. IV.

De vitiis Rescripti.

Vitiosum censetur rescriptum, quando forma prædicta juxta stylum curiæ non observatur, ac necessaria non exprimuntur, e. g. si sit contra jus commune, sine clausule ejusdem derogatoria c. 15. 25. *quæst.* 2. ibi: *Rescripta, contra jus elicitæ, ab omnibus Judicibus præcipimus refutari: nisi fortè est, quod non lædat alium, & prosit petenti, vel crimen supplicantibus indulgeat.* Ratio est: quia præsumitur Princeps non velle uno rescripto tollere jus tam maturo judicio insertum corpori juris, nisi id exprimat. Sicut etiam non censetur derogare consuetudini legitimè præscriptæ, nisi exprimat.

Sic etiam censetur vitiosum, si non exprimat jus tertii: si impetretur post transactionem jam initam, aut post appellationem desertam: si delegetur Judex incertus, ad arbitrium petentis eligendus, aut in præjudicium Judicis ordinarii delegetur Judex pro omnibus causis & negotiis, aut si committatur aliquid in solitum ac nimis durum, aut contra bonum publicum. Item si contineat manifestos errores, rasuram, litoram, cancellationem in loco suspecto, aut parte substantiali, præsertim in conclusione, quam non sit credibile in curia Principis irrepsisse, aut contigisse. Sæpiùs tamen ejusmodi nævi præsumi possunt in curia contigisse. si litteræ adhuc clausæ & sigillatæ offerantur.

Præcipuè autem vitiatur rescriptum per ob- & subreptionem. Obreptio contingit, quando exprimitur falsum: subreptio verò, quando retinetur verum. Et tunc dicitur rescriptum ob-vel subreptitiè obtentum, ac meritò præsumitur deesse consensum in concedentè; cum in rescriptis addatur vel subintelligatur hæc clausula: *Si preces veritate nitantur, & consensui nihil magis sit contrarium quàm error.*

CONTROVERSIA,

An & quomodo per ob-vel subreptionem Rescriptum fiat invalidum?

Resp. 1. Rescriptum tam justitiæ, quàm gratiæ est ipso jure nullum, quando est obtentum per ob-vel subreptionem dolosam ac malitosam. Colligitur ex c. 15. & 16. h. in quibus dicitur, quod *fraus & dolus alicui patròcinari non debeat: quod mendax precator careat penitus impetratis.* cap. verò 20. dicitur: *Qui per fraudem vel malitiam falsum exprimunt, vel supprimunt*

veritatem, in suæ perversitatis pœnam nullum ex litteris commodum consequantur. Adeoque irritatur totum rescriptum quoad omnes partes, si tendant ad eundem finem.

Etiam gratiæ.

Quamvis autem textus citati loquantur de rescriptis justitiæ, extenduntur tamen etiam excommuni DD. & Interpretum ad rescripta gratiæ, vel potius hæc etiam in lege comprehensa censentur: cum ratio allata, nempe quod fraus nemini patrocinetur &c. potius pugnet contra rescripta gratiæ. Nam his, si valent, totum negotium est confectum; quoad rescripta autem justitiæ, cum ordinariè tantum Judex delegetur, subeundum adhuc est fraudulentum iudicium, in quo contra dolosum rescriptum excipi potest, aut si non excipiatur, potest condemnari.

12.

Licet dolus non sit causa. Aliud si tantum circa accidentale.

Procedit hæc responsio etiam in casu, quo dolosa expressio falsitatis, aut suppressio veritatis non est causa concessionis: nam ut ex citatis Canonibus constat, indistinctè vitiatur rescriptum per dolum.

Si tamen falsitas dolosè expressa non versaretur circa substantiam causæ, sed tantum circa aliquid extrinsecum, aut accidentale, quod ad causam vel negotium per se non pertineat, rescriptum valeret; quia rescriptum tantum vitiatur per reticentiam eorum, quæ exprimi debent, aut per expressionem falsam eorum, quæ per se ac intrinsecè pertinent ad causam, aut secundum praxin & stylum curiæ necessariò requiruntur. Atque hæc satis certa.

Majus autem dubium est, an nullitas rescripti dolosè impetrati oritur ante omnem sententiam Judicis, etiam declaratoriam criminis seu doli commissi? Ratio dubitandi est, quia c. 20. de rescrip. habetur, quod *in perversitatis suæ pœnam nullam ex litteris suis commodum consequantur.* Sed pœnæ non videntur incurri ante omnem sententiam.

13.

Nullum est ante sententiam.

Sed dicendum: Rescriptum gratiæ ob-vel subreptitiè per dolum obtentum ante omnem sententiam esse nullum, saltem pro foro interno. Nam licet nullitas rescripti in pœnam perversitatis sit statuta, hæc tamen pœna est merè negativa, non privans aliquo jure antecedenter jam quæsito, talis autem pœna incurritur ante omnem sententiam. Et cur gaudeat gratiâ aut privilegiò, per dolos & fraudes impetrato? Sic enim *mendax preceptor non careret penitus impetratis*: cum concessio privilegii a gratiæ ante sententiam Judicis valeret, quæ sæpè propter defectum auctoritatis, aut alias circumstantias non ferretur. Dixi autem; *saltem pro foro interno*: nam impetrans rescriptum dolosè non potest bona conscientia eo uti: si tamen contra conscientiam suam illud executori gratiæ obtulerit, debet is de veritate precum cognoscere, & an non dolosè sit obtentum; detecto autem dolo, debet rescriptum irritum declarare & precatorem dolosum repellere. Ex quo patet, rescriptum etiam viti-

saltem pro foro inter.

osum

ofum (nisi dolus esset notorius) tantisper sustineri quoad potestatem executori datam ad examinandum ipsum rescriptum & cognoscendum, an preces veritate nitantur: & sic quoad forum externum non esse omnino nullum ante sententiam Judicis delegati, aut executoris.

Idem probabilius etiam de rescriptis justitiæ est dicendum: quòd nempe etiam delegatio Judicis dolosè obtenta ante omnem sententiam Judicis sit nulla: saltem de Jure Canonico & pro foro interno, quia mendax preceptor penitus debet carere impetratis. c. 15. b. Ergo etiam carere debet Judice delegato impetrato, ejúsque actis, quia fraus & dolus alicui patrocinare non debet. c. 16. h. 1. & c. 20. non tantum expressè dicitur, quòd dolosè obtinens rescripta nullum ex iis commodum consequatur: sed etiam additur, ita videlicet, quòd delegatus (postquam sibi de hoc facta fuerit fides) nullatenus de causa cognoscat. Quibus verbis Judici delegato, postquam sufficienter agnoscit, litteras malitiosè esse impetratas, adimi videtur omnis potestas de causa ipsa cognoscendi & judicandi; nam ut paulò antè dictum de executeore gratiæ, de veritate rescripti, & an preces veritate nitantur, potest etiam Judex delegatus cognoscere, imò debet, si dolus non sit notorius ac certus. Unde quoad hanc potestatem, Judici delegato concessam, rescriptum non est omnino nullum, licèt per ob-vel subreptionem dolosam sit obtentum. Cognito autem sufficienter dolo, debet rescriptum irritum declarare, & ad cognitionem causæ principalis non procedere. Hoc enim solum c. 20. cit. videtur prohibitum.

Dixi autem, saltem de jure Canonico: nam aliud fortè est de Jure civili. Et canonici. Difficultatem movent quædam leges: quia l. 2. C. si contra jus. habe. co. tur: Si præscriptione (exceptione) mendaciorum opposita: sive injuris narratione mendacium reperitur: sive in facti, sive in tacendi fraude, pro tenore veritatis, non aliud de deprecandis affirmatione, datum Judicem cognoscere debere, & secundum hoc de causa convenit ferre sententiam. Ubi planè Judici datur potestas cognoscendi & judicandi de causa, etiam postquam exceptio de rescripto per mendacium impetrato interposita, ac fraus detecta est. I 4. jure civili quoad Judicem delegatum.

Neque dicas 1. Hic non esse sermonem de Judice delegato; sed de ordinario, qui non habet potestatem judicandi vi rescripti, sed vi juris ordinarii: consequenter licèt rescriptum sit invalidum, eum tamen posse cognoscere & judicare. Hoc, inquam, dici non potest: nam quid opus per rescriptum Judici ordinario dare potestatem judicandi, quam aliunde vi sui officii habet? deinde lex expressè loquitur de Judice dato: atqui per Judicem datum leges designant Judicem delegatum. Ergo hac lege Judici delegato datur potestas judicandi de causa, etiam postquam ipsi compertum est, rescriptum malitiosè esse obtentum.

Neque dicas 2. Hanc legem non loqui de mendacio doloso, sed per Quipotest igno.

*causam
cognoscere
& judicare*
re

ignorantiam vel errorem commisso. Nam quis unquam innocenter est mentitus, aut per ignorantiam, cum mendacium sit locutio contra mentem? & cur precator in petitione rescripti circa jus vel factum mentiat, nisi ut decipiat, & per fraudem obtineat rescriptum, quod sine mendacio obtinere desperat? Deinde lex apertè dicit, Judicem datum de bere de causa cognoscere & judicare, licèt rescriptum *tacendi fraude* sit obtentum. Quòd autem per hanc legem Judici delegato non tantum detur potestas cognoscendi de veritate & valore rescripti, atque de eo ferendi sententiam, sed etiam cognoscendi de ipsa causa principali, ad quam judicandam est delegatus, atque de ea sententiam ferendi, ratio est: quia lex dicit, quòd delegatus etiam comperto mendacio aut fraude, pro tenore veritatis ad cognoscendam & definiendam per sententiam causam debeat procedere. Et planè de causa ferre sententiam non tantum est de rescripto ferre sententiam. Neque tamen supplicans ex mendacio aut fraude fert commodum: quia judex delegatus secundum merita causæ & rigorem justitiæ debet judicare, & si suspectus sit, potest pars altera contra eum excipere. Cæterum nihil est novi, quòd princeps aut respublica etiam illi, qui fraude adeptus est officium Judicis, det jurisdictionem, ut acta illius valeat, ut patet in Barbario Philippo. Quantò ergo magis poterit dare jurisdictionem innocenti, quando tantum alius quispiam commisit fraudem.

*Licèt
fraude fit
obtentum.*

Rurfus *l. & si 4. eod.* dicitur: *Est si non cognitio causæ, sed executio mandatur de veritate precum inquiri oportet, ut, si fraus intervenerit, de omni negotio cognoscatur.* Ubi iterum Judici delegato datur potestas de tota causa cognoscendi, licèt rescriptum per fraudem sit obtentum. Ergo quoad Judicem datum seu delegatum videtur validum esse rescriptum ob vel subreptitiè fraudulentè obtentum, saltem ante sententiam Judicis, qua aut irritet rescriptum, aut rescindat, aut saltem declarat dolum commissum. Certè pro foro externo videtur omne rescriptum, etiam Pontificium, interim sustineri, donec Judex delegatus de veritate precum cognoscat: hoc enim ipsi per rescriptum demandatur, ut examinet, an preces veritate nitantur, an non sub-vel obreptitiè sit obtentum. Ergo saltem quoad hanc cognitionem valida est potestas Judici delegato per rescriptum data, licèt postea dolosè obtentum deprehendatur. Unde jus Canonicum *c. 20. cit.* non prohibet Judici delegato de veritate precum, & an rescriptum dolosè sit obtentum cognoscere; sed tantum vetatur, dolo detecto, de causa ipsa principali cognoscere: de jure civili autem neque hoc videtur ipsi esse prohibitum, sed potest ad ipsius etiam causæ principalis discussionem procedere, nisi Princeps, qui rescripsit, exceptioni alterius partis deferat, & rescriptum aut rescindat, aut irritum esse declarat. Si autem pars altera

non

non excipiat contra rescriptum, aut princeps exceptioni non deferat, valida erit sententia iudicis delegati, relicta parti condemnatae via appellationis, aliisque Juris remediis.

Resp. Jam ad controversiam propositam addo; Quando ob-vel subreptio non contingit malitiosè, sed per simplicitatem aut ignorantiam inculpabilem, tunc pariter rescriptum est invalidum, si Princeps, exposita sincerè veritate, non fuisset daturus rescriptum. Tunc autem censetur non fuisse daturus, quando non subsistit causa finalis, aut impulsiva seu motiva principalis, vel deficit forma substantialis. Ratio est: quia tunc deest voluntas & consensus Principis, cui nihil tam est contrarium, quàm error.

15.
Aliud de
obtentio
non dolosè

Quando autem subsistit causa finalis, aut motiva principalis, nec deficit aliquid ad formam substantialem pertinens, sed ob-vel subreptio tantùm circa aliquid aliud ex simplicitate aut ignorantia contingit, rescriptum est validum: quia censetur Princeps daturus fuisse illud, licèt obreptio vel subreptio illa accidentaliter non contigisset. Unde poterit in tali casu iudex delegatus procedere etiam in causa principali, sibi commissa; non tamen secundum formam in rescripto præscriptam, sed secundum ordinariam: e.g. si quis in sua supplicatione per ignorantiam falsò narrasset, in sua patria esse consuetudinem, omnes causas tractandi summarie, & idèd Papa delegasset cum clausula, *processus summarii, & appellatione remota*, tunc à delegato non forma hujus rescripti sed processus juris ordinarius instituendus esset.

Si vitium
non dedit
causam.

Tota hæc doctrina de impetratione rescripti dolosa & non dolosa, continetur *cap. 20. b. t.* ubi Pontifex addit, quòd si expressa fideliter veritate Princeps non fuisset daturus rescriptum, *à delegato non esse procedendum, nisi forsitan eatenus, ut partibus ad suam præsentiam convocatis, de precum qualitate cognoscat.*

Neque hoc locum tantùm habet in rescriptis justitiæ, sed etiam, de quo magis disputatur, in rescriptis gratiæ, quia scilicet etiam tunc, deficiente aliquò ad rescripti formam ac substantiam ex praxi & stylo curiæ requisito, deficit ipsum rescriptum: & quidem si malitiosè est obtentum, deficit totum quoad omnes partes in eo contentas; quia mendax præcator penitus carere debet impetratis, nullamque ex eo commodum consequi. Si verò per ob-vel subreptionem non malitiosam est obtentum, deficit secundum eas partes, quarum causa finalis deficit, vel respectu quarum datur defectus substantialis, subsistentibus partibus aliis, non vitiatis, cum vitiata non connexis: quia utile per inutile non debet vitiari.

Et hinc etiam, quando supplicans in sua petitione assignat duas causas

fas, unam veram & alteram falsam, quarum tamen quælibet est sufficiens, valet rescriptum: saltem si falsa causa sine malitia est inserta.

Cæterum error circa qualitatem, quæ non redundat in personam aut rei substantiam, rescriptum non irritat; ut si pro nomine Petri positum sit nomen Joannis, si appelletur nobilis, graduatus, Suevus &c. qui non est talis.

§. V.

De Rescripti Præsentatione, & Interpretatione.

16.
Tempus
præsentationis.

Rescriptum ab impetrante præsentari debet Judici delegato aut executori gratiæ tempore à rescribente præfixo. Aliàs vires suas amittit.

Si autem à rescribente nullum tempus est præfixum, rescripta gratiæ quocunque tempore præsentari possunt, etiam post mortem concedentis *c. 9. de offic. Jud. Deleg.* & hinc præferendus est, qui priores litteras super beneficio e. g. obtinuit, licet alter posteriores litteras prius præsentârit: si ille absque dolo & negligentia notabili offerre ac præsentare distulerit. *c. 12 b. t. in 6.*

Rescriptum autem Justitiæ præsentari tamdiu potest, quamdiu durat jus agendi vel excipiendi, super quo impetratum est. Quia rescripta, etiam justitiæ, regulariter sunt perpetua. Si tamen impetrans rescriptum per annum præsentare neglexerit, alius verò interim obtineret aliud, prævaleret hoc secundum, licet prioris non sit facta mentio. *c. 23. b. t.*

17.
Quando
incipiant
valere.

Quæres 1. An rescripta seu litteræ valeant à die datæ (expeditionis) quo videlicet Romæ sunt expeditæ, an vero à die præsentatæ, quo nempe Judici delegato vel executori gratiæ sunt præsentatæ?

Resp. Rescripta gratiæ regulariter valent à die datæ: Justitiæ verò à die præsentatæ. (Quamvis ea, quæ pertinent ad valorem, debeant subsistere à die datæ) quia jurisdictio non datur completè nisi scienti & acceptanti. Si autem post præsentationem rescribens moriatur, re adhuc integra, extinguitur jurisdictio delegati, non verò, si per citationem, (aut saltem, ut alii volunt, per litis contestationem) lis jam sit inchoata, tunc enim ei perpetuatur Jurisdictio. *c. gratum 20. de offic. & potest. Jud. deleg. l. & quia 6. ff. de Jurisd.*

18.
Quomodo
interpre-
tanda.

Quæres 2. Quomodo rescripta sint interpretanda? Resp. 1. Debent sumi secundum mentem rescribentis, in sensu proprio, & clausulas adjectas, specialiter verò rescripta Justitiæ oportet strictè interpretari, & quantum fieri potest secundum jus commune, ut jurisdictioni ordinarii & juri tertii quam minimè præjudicentur. Unde nullatenus sunt extendenda ad personas & causas non expressas. Hinc nomine Clericorum non intelligitur in his Episcopus, neque Religiosus, neque nomine civitatis suburbia, nisi ex circumstantiis aliud colligatur.

Resp.

Resp. 2. Etiam rescripta ad beneficia strictè sunt sumenda: nam horum petitio sæpè censetur esse ambitiosa: nisi concessa sint in compensationem. Sic etiam dispensationes sunt strictè interpretationis, utpote restrictivæ juris communis. Aliud tamen foret, si dispensatio daretur *motu proprio* intuitu publicæ utilitatis, aut privilegia data essent toti alicui Regioni, aut ea, ad quæ extenduntur, sint accessoria aut connexa.

Quando autem dicitur, beneficia Principum esse amplæ interpretationis, de illis tantum id intelligendum est, quæ sunt in præjudicium privatum Principis, non autem de iis, quæ sunt in præjudicium tertii aut boni publici. Quo casu, cui concessum est id, quod est plus, non hoc ipso concessum ei intelligitur id, quod est minus: nisi minus iit accessorium majoris, aut connexum cum majore, aut in eo comprehensum.

Ipsa tamen potestas dispensandi, ut aliàs monuimus, tam ordinaria, quàm legata est latæ interpretationis, si nemini præjudicet, nisi tantum concedenti. Ratio est, quia interest boni publici, illos, quibus lex est justo gravior, ab illa eximi posse.

§. VI.

De executione & Expiratione Rescriptorum.

Rescripta justitiæ Sedis Apostolicæ regulariter committenda sunt personis in dignitate aliqua ecclesiastica constitutis, vel Canonicis cathedralibus, aut superioribus Regularium; præsertim si causæ cognitionem & jurisdictionem ecclesiasticam exercendam demandent.

19.
Quibus
commit-
tenda exe-
cutio.

Dixi autem *regulariter*: nam si Papa committeret simplici Clerico, commissio foret valida: præsertim si apponat clausulam, se id ex *certain scientia* facere.

Et quidem, si executio non sit commissa personæ, sed dignitati, aut officio, e.g. Episcopo, Præposito, Decano, Vicario Generali, Abbati, Priori conventuali &c. commissio transit etiam ad successores. Dignitas enim est perpetua, non tamen potest Episcopus executionem, sibi delatam, Vicario suo committere. Imò neque Episcopus potest suscipere executionem, commissam suo Vicario, quia dignitas in litteris expressa videtur esse conditio *sine qua non*: & quoad jurisdictionem tantum ordinariam, & delegationem ad universalitatem causarum, idem est Episcopi & Vicarii tribunal: non autem quoad causas particulares, specialiter commissas.

Tenetur autem executor præfixo tempore executionem suscipere:

Pars I.

§

aliàs

aliàs cessat ejus potestas delegata, nisi in rescriptis ad litem ipsi consensu partium prorogetur jurisdicção.

20.
*Quando
expiraret
potestas
delegata.*

Si autem in litteris nullum certum tempus executionis est determinatum, hoc ipso neque lapsu temporis extinguitur jurisdicção delegata quoad rescripta justitiæ. Si verò sit rescriptum gratiæ ac beneficium, Ordinarium, ad quem directæ sunt literæ, intra 30. dies, à præsentatione litterarum computandos, conferre debet beneficium, & provifum mittere in possessionem: nisi obtet legitimum impedimentum: quòd si impedimentum occurrat e g. ex eo, quòd alius se opponat, oportet priùs de hoc cognosci: & tum primùm incipit currere tempus 30. dierum.

21.
*Quid? si
quis prius
obtinere?*

Si autem duo impetrata sint rescripta contraria super eadem re, prævalet prius; nisi posterius sit magis speciale, aut munitum clausula derogatoria, aut prioris faciat mentionem: in his enim casibus prævaleret posterius; nisi per prius jam esset tertio jus in re quæsitum; tunc enim non conferetur Papa illi velle præjudicare, nisi prioris mentionem faciat, aut specialem clausulam derogatoriam apponat. Si verò, qui prius accepit, per annum integrum uti eo neglexerit, secundum valebit, etsi prioris mentionem non faciat *c. 9. & 23. b. t.*

Si tamen tuo contraria simul essent obtenta, utrumque suspectum esset; quando autem successivè per se & regulariter per speciale derogatur generali.

Sed quid, si quis plura accepit rescripta seu gratias expectativas ad plura diversa beneficia vacatura? R. Tunc posterius, si non faciat mentionem prioris, probabiliùs habendum est pro subreptitio, aliàs enim præberetur occasio fraudibus, ad obtinenda plura beneficia contra SS. Canones.

Cæterùm quando Papa per rescriptum concessit Episcopo potestatem providendi de beneficio, ad se devoluto, certæ personæ, si res sit adhuc integra, per mortem Papæ potestas data extinguitur *c. 36 de præbend. in 6.* quia per mortem *§. 10 Instit. de mandat.*

Aliud foret, si potestas concessa esset in favorem Episcopi, vel Ecclesiæ, pro qua mandatur provisio: tunc enim non extingueretur morte concedentis *arg. c. 36. cit.* Idem dicendum, si Episcopo Papa daret potestatem generaliter, conferendi aliqua indeterminatè beneficia (ad collationem Sedis Apostolicæ devoluta) in certa Ecclesia, nulla nominata persona; nam tunc ne quidem re adhuc integra, expiraret data potestas per mortem dantis. *c. 36. cit.*

Aliàs verò circa expirationem rescriptorum hæc datur regula: quòd scilicet rescripta Justitiæ extinguantur cum morte concedentis, re adhuc integra, seu antequam initium executionis factum sit, rescripta verò gratiæ

tæ vim suam retineant, etiam post obitum concedentis, licet res adhuc sit integra, quia decet, concessum à Principe beneficium esse mansurum. Aliud esset, si Princeps in rescripto certis clausulis aliter mentem suam explicaret.

Quæres, an Princeps debitoribus dare possit rescripta *Moratoria*? 22.
 R. Potest illis talia dare in quinquennium, intra quod tempus non teneantur solvere debita. *De Rescriptis moratoris.*

Non tamen omnibus promiscuè debitoribus dari possunt, sed iis tantum, qui non ex propria culpa ad incitas sunt redacti, sed bello, incendio, vel aliis casibus fortuitis, aut hominum injuria.

Neque extendit se rescriptum ad creditores futuros, æquè pauperes, opifices, mercenarios, Ecclesias, filicum, pupillos: quia sunt in Jure privilegiati.

CAPUT VII.

De Consuetudine.

SUMMARIUM.

1. Cur dicatur Jus non scriptum? Per quales actus introducatur?
2. Quot actus requirantur?
3. Et quantum tempus?
4. Qualis consensus legislatoris?
5. Quotuplex sit consuetudo?
6. Quid consuetudo juxta, præter ac contra legem?
7. Quando sit rationabilis, aut irrationabilis?
8. Tractetur controversia, quomodo consuetudo contra legem possit esse rationabilis, cum rationibus dubitandi.
9. Rationes decidendi fundantur in distinctione inter consuetudinem causalem, & formalem jam introductam, cui assistit consensus legislatoris.
10. Resp. rationibus dubitandi.
11. Actus mali sunt tantum occasio.
12. Lex naturalis & divina nulla consuetudine potest abrogari.
13. Disparitas inter consuetudinem & præscriptionem multiplex.
14. Conciliantur leges.
15. Si consuetudo reprobatur tanquam corruptela, manentibus eisdem circumstantiis non potest abrogare legem.
16. De effectibus consuetudinis, ejusque obligatione.
17. Non requiritur, ut consuetudo in judicio contraditorio sit approbata, sed sufficit, ut sit notoria facta.
18. Consuetudo obligare potest, vel sub culpa, vel sub pœna, vel sub utraque, sicut lex scripta.
19. An possit abrogare legem, munitam clausula: Non obstante quacunque consuetudine? Explicatur magis doctrina de lege, reprobante consuetudinem tanquam corruptelam.
20. Consuetudo potest etiam abrogare legem irritantem: imò etiam novam irritatio-

tationem inducere, e. g. impedimenta dirimentia matrimonii.

21. *Quomodo consuetudo sit optima interpretis legum.*

22. *Consuetudo immemorialis æquiparatur privilegio, nisi eam allegans sit inhabilis ad possidendum, aut consuetudo sit reprobata à lege tanquam abusus &*

corruptela, nec mutata sint circumstantiæ.

23. *Tempus tamen immemoriale fundat præsumptionem privilegii & tituli.*

24. *Consuetudo, cum sit res facti, probari debet. Et quomodo?*

25. *Quomodo consuetudo abrogetur per consuetudinem?*

26. *Et legem contrariam?*

Cum consuetudo sit *Jus non scriptum*, oportune tractatio illius legibus scriptis subjungitur, præsertim cum quotidianus ejusdem passim sit usus, & pleraque cum jure scripto habeat communia, nempe honestatem, utilitatem, rationabilitatem &c.

Quid sit Consuetudo.

I. *Proprie sumpta est jus non scriptum, diuturnis populi moribus introductum, cum aliquo legislatoris consensu.*

Jus non scriptum.

Dicitur 1. *Jus non scriptum* seu lex. Licet enim postea in scripta referatur, non tamen dicitur lex scripta: quia originem suam non ducit à voluntate legislatoris promulgata, sed ab usu & moribus populi. Sic, licet duo libri Feudorum adjungantur corpori juris scripto, non tamen censentur esse jus scriptum, sed consuetudinarium, quod originem suam referat ad mores populorum. Licet autem consuetudo multo cum *traditione* habeat communia, differunt tamen in eo potissimum, quod traditio neque abroget antiquam legem, neque novam constituat, sed jam constitutam promulget, applicetque.

*introduc-
tum popu-
li moribus.*

Dicitur 2. *Populi moribus*, seu actibus frequentatis, notoriis, non interruptis, majoris saltem partis de communitate. Non autem sufficiunt actus communitatis imperfectæ, e. g. alicujus familiæ, sed debet esse communitas perfecta, cui lex imponi possit, & quæ, nisi potestatem transulisset in Principem, legem ferre possit. Licet enim legem de se non amplius ferre possit, ex consensu tamen saltem legali Principis potest: & hinc non tamen est lex populi quam Principis. Cæterum major pars populi debet esse ex capacibus legi, non computatis infantibus, amentibus &c. Debet etiam actus poni voluntariè, nempe cum intentione obligandi, aut obligationem tollendi. Unde non sufficiunt ad inducendam consuetudinem actus, merè materialiter positi, ex errore, aut ignorantia, aut coactione, neque actus *meræ facultatis*. Sic usus æquæ benedictæ, salutatio Angelica: aut mos audiendi sacrum die non festo, frequens invi-

tatio

tatio ad convivium &c. non inducunt consuetudinem, quæ sit lex: cum sint actus meræ facultatis, positi sine intentione, inducendi obligationem. Actus enim non operantur ultra intentionem operantium; debent insuper actus esse frequentati. Quot autem requirantur, non conveniunt DD. Aliqui cum Azor putant, sufficere unicum actum continuatum. Sed quia unus actus non durat longo tempore, & consuetudo dicit mores populi seu frequentiam actuum, non sufficit unus tantum vel alter actus. Aliqui cum Sylvestro docent, sufficere duos vel tres actus, si id sciat legislator, & non contradicat. Sed ex dissimulatione aut non resistentia legislatoris non statim inferri potest consensus, multa enim dissimulare quandoque Principes debent, quæ tamen non approbant. Deinde si actus paucos approbaret Princeps, non vi consuetudinis, sed vi hujus approbationis & consensus cessaret lex ante decennium.

2.
Quot
actus re-
quirantur.

Alii cum Glossa existimant, duos actus judiciales inducere consuetudinem seu stylum curiæ. Verum nisi actus ejusmodi ponantur ab ipso Principe, cujus sententia, licet unica, loco legis habenda est, etiam ad inducendum per consuetudinem stylum curiæ requiritur decennium. Quot autem requirantur actus ad inducendam consuetudinem, relinquuntur arbitrio Judicis, pro diversis circumstantiis decidendum, & extra forum judiciale arbitrio prudentum, qui secundum actuum qualitatem & circumstantias id determinare debent.

Dicitur. 3. *Diuturnis*: Quamvis autem jura non determinent tempus, præcisè ad inducendam consuetudinem requisitum, sed indefinitè tempus longum requirant, quia tamen decennium in Jure est tempus longum, ut patet in tempore ad præscriptionem inter præsentis requisito, idè regulariter ad consuetudinem sufficit & requiritur decennium, quo actus vel ad constituendam legem, vel ad eam abolendam sint continuati à majore parte communitatis, idque non tantum de Jure civili, sed etiam Canonico. Licet enim contra Ecclesiam Romanam non præscribatur, nisi 100. annis, & contra aliam Ecclesiam 40. annis, tamen in ordine ad leges Ecclesiasticas per consuetudinem contrariam abrogandas, hoc locum non habet, quia consuetudo abrogans legem ecclesiasticam non est contra Ecclesiam, cum fiat cum illius consensu, possitque Pontifex legem restituere, quandocunque ad bonum Ecclesiæ visum fuerit.

3.
Quantum
tempus.

Sufficit igitur ad consuetudinem tempus 10. annorum, & quidem etiam tunc, quando legislator est absens, quia consuetudo non inducit legem, nec eam abrogat, necessariò ex consensu expresso Principis, sed potest id etiam fieri ex consensu legali, seu generali in jure expresso, quo omni consuetudini, legitimè introductæ, vim dedit inducendi vel abrogandi legem.

Neque obstat, quòd ad præscribendum contra absentem requirantur 20 anni: nam hoc specialiter in Jure est expressum in favorem absentis à rebus suis, cujus per præscriptionem tollitur. Per consuetudinem autem nullius jus tollitur, cum ipse legislator consensum suum per leges illas dederit, quibus omnem consuetudinem legitime introductam approbavit, eique vim tribuit. Neque ullibi Jura expriment, quòd ad consuetudinem plus quàm decennium requiratur, licèt legislator sit absens, modò actus sint continui, & non interrupti. Censerentur autem interrupti, si Princeps puniret transgressores legis, ad quam abrogandam actus tendunt, vel communitas, aut major illius pars contra consuetudinem ageret, quamvis actu unico.

4.
Qualis
consequens
legislatoris.

Dicitur 4. *Cum aliquo legislatoris consensu: l. 32. ff. de legib.* Ratio est, quia nempe potest statuere legem, vel statutam abrogare, nisi qui habet potestatem legislativam. Hic autem consensus potest esse vel *personalis*, quo legislator mores populi, contra vel præter legem exercitos expressè approbat, vel tacitè, quatenus scilicet, cum posset, non contradicit: vel *legalis* seu *judicialis*, qui in legibus & Canonibus est expressus, dum nempe consuetudinem per actus continuatos populi introductam generaliter approbant, eique vim legis tribuunt, rationabilis & legitime præscripta sit. Et hic consensus legalis sufficit, etiam absque consensu personali, tacito vel expresso. *c. fin. b. t. l. 32. & 35. ff. de LL. l. fin. C. que sit longa consuetudo.*

Et hinc duplex solet notari modus introducendi consuetudinem, nempe per *viam conniventia*, cum adest consensus superioris tacitus; & per *viam præscriptionis*, cum tantum habetur consensus legalis.

§. II.

Quotuplex sit Consuetudo?

5. **R**esp. 1. Alia est *generalis* totius Ecclesiæ, Imperii aut regni. (Si autem sit *generalissima*, per orbis politi potissimas provincias exporrecta, *ius Gentium* constituit.) Alia *particularis* alicujus Diœcesis, vel civitatis, aut certæ alicujus classis hominum, e. g. militum, mercatorum, opificum &c. Alia *specialissima* alicujus pagi, Ecclesiæ, monasterii, aut alicujus tantum curiæ specialis &c.

2. Alia *Canonica*, seu materia Ecclesiastica. Alia *civilis*, nempe in materia civili ac profana: sive deinde à Clericis introducatur, sive à laicis, sive ab utrisque.

3. Alia est consuetudo *causalis*, quæ etiam consuetudo *materialis*, aut consuetudo *in fieri* ab aliquibus dicitur. Consistit hæc in ipsis actibus populi, per decennium frequentatis, quibus consuetudo introducitur. Alia verò

verò est consuetudo *formalis*, seu ipsum formale jus, ex actibus, legitimo tempore continuatis, resultans, quæ etiam consuetudo *in factò esse* quandoque appellatur.

4. Præcipuè autem dividitur consuetudo in eam, quæ est secundùm legem, in eam, quæ est præter legem, & in eam, quæ est contra legem.

Consuetudo secundùm legem consistit in observantia legis, seu in actibus, à majore parte communitatis exercitis, quibus legem superioris observant. Ethinc ista consuetudo firmat legem ac stabilis, legemque dubiam interpretatur: cum consuetudo sit optima interpretis legum. 6.
Juxta legem.

Consuetudo præter legem inducit jus novum, & præcipit aliquid, vel prohibet, de quo prius nulla lex extabat. *l. 32. ff. de legibus, ibi: de quibus causis scriptis legibus non utimur, id custodiri oportet, quod moribus & consuetudine inductum est. & l. 33. eod. Diuturna consuetudo pro jure & lege in his, quæ non ex scripto descendunt, observari solet.*

Consuetudo contra legem abrogat legem præexistentem vel ei derogat, quod fieri potest vel non recipiendo & non observando legem, vel actus legi contrarios faciendo. Potest etiam aliquando contingere, ut consuetudo contra legem non tantùm legem antiquam abroget, sicque communitatem in libertatem reponat, sed etiam novam constituat legem, e. g. quando communitas aliqua inciperet in testamento tantùm adhibere quatuor testes, ea intentione, ut abroget legem, requirendum septem testes, simul tamen velit irritum esse testamentum, si pauciores adhibentur, quam quatuor. Quo casu per consuetudinem contra legem abrogaretur lex exigens præsentiam septem testium, & introduceretur nova lex de sufficientia & necessitate quatuor testium. Contra legem.

Imò, quodcumque per consuetudinem contra legem abrogatur lex antiqua, videtur introduci lex nova *permissiva*, per quam acquiritur jus novum secundùm consuetudinem agendi, simulque aliis prohibetur, ne quemquam de communitate impediunt vivere secundùm consuetudinem introductam, & legem permittentem. Habet enim ejusmodi consuetudo contra legem omnia illa, quæ ad legem permittentem requiruntur.

§. III.

Rationabilitate Consuetudinis.

Cum consuetudo sit locò legis, & habeat vim legis, rationabilem esse oportet: cum omnis lex rationabilis esse debeat. Unde quæritur, quando consuetudo aliqua rationabilis & bono communi expediens censeferi debeat, quando verò è contrario tanquam irrationabilis vires suas amittat. 7.

Quando
irrationa-
bilis.

Ad quam quæstionem Resp. Consuetudo est irrationabilis censenda r. Quando est contraria juri naturali aut Divino. Cùm enim consuetudo sit jus merè humanum, contra jus altius prævalere non potest; sicut neque jus humanum scriptum contra illud prævalere potest.

2. Si non quidem juri naturali aut Divino strictè accepto directè repugnet, sit tamen contra decentiam & æquitatem aliquam: e. g. si Canonicis sine justa causa absentibus darentur quotidianæ distributiones.

3. Si disciplinam Ecclesiasticam enervaret: e. g. si permetteret interdium & alias censuras impunè violari. c. 5. b. aut immunitatem criminibus concederet. c. 10. eod. aut si cederet in ruinam libertatis Ecclesiasticæ, e. g. permettendo, personas Ecclesiasticas tanquam reos trahi ad forum sæculare, & universim si consuetudo à lege reprobetur tanquam *corruptela*. Atque hinc etiam

4. Si periculosa esset reipublicæ, atque ad ejus perturbationem, bonorum dissipationem, atque ad judicorum perversionem tenderet. c. 3. & 10. eod.

5. Si tendat in damnum Ecclesiarum, e. g. permettendo, ut res earum alienentur sine solemnitate canonica: vel ut de iisdem laici pro lubito disponant, aut beneficia Ecclesiastica sine autoritate Prælati Ecclesiastici conferant.

6. Quando introducitur aliquid, quod ne quidem per legem superioris introduci potuit.

Contrà verò rationabilis est consuetudo, quando de se vel positivè, vel saltem negativè est honesta, hoc est non inhonesta, atque ad bonum publicum tendens, e. g. ut evitentur nimium frequentes transgressiones, ac perturbationes reipublicæ ex iis ortæ.

Sed quid, si dubium sit, an consuetudo sit rationabilis, aut bono communi expediens? Resp. Si consuetudo non est legi contraria, censendum est in dubio, eam esse rationabilem, quia delicta non præsumuntur. Hinc posterius possunt pergere in consuetudine, à majoribus introducta, atque, in dubio, de ejus rationabilitate præsumere.

Si verò consuetudo sit contra legem, in dubio standum est pro lege, ac præsumenda potiùs irrationabilitas consuetudinis, quia dubia honestas consuetudinis non debet prævalere legi certæ, quæ est in possessione. Excipitur tamen consuetudo *immemorialis*: cùm tempus immemoriale præsumptionem pariat de justitia tituli, consequenter etiam derationabilitate consuetudinis.

Maximè autem in hac materia disputandum occurrit, quomodo consuetudo contra legem possit esse rationabilis. Unde tractanda hoc loco.

CONTROVERSIA.

Quomodo consuetudo contra legem sit rationabilis?

Cum omnis consuetudo, ut sit legitima, debeat esse rationabilis, dubitatur præcipuè de ea, quæ est contra legem, quomodo possit esse rationabilis.

Ratio dubitandi est 1. Quia consuetudo hoc ipso, quod sit contra legem est contra aliquid rationabile. adeoque videtur non esse rationabilis. Neque enim rationabile potest esse contrarium rationabili: sicut ratio non potest esse contra rationem.

2. Quia actus, quibus introduceretur consuetudo contra legem, sunt peccaminosi, cum sint voluntariæ transgressiones legis. Ergo consuetudo talis non potest esse rationabilis. Conf. Præscriptio non potest inchoari, nec continuari mala fide. Ergo neque consuetudo, utpote quæ debet esse legitime præscripta, & pari passu cum præscriptione ambulat.

3. Quia 1. *consuetudinis* 2. *C quæ sit long. consuet.* dicitur: *Consuetudinis usque longævi non vilis auctoritas est, verum non usque ad eò sui valitura momento, ut aut rationem vincat aut legem.* Ergo consuetudo non potest abrogare legem, aliàs enim illam utique vinceret.

Sed dicendum, quòd sicut lex posterior, quæ priorem abrogat, est rationabilis, ita etiam consuetudo, formaliter abrogans legem. Apertè hoc supponitur *c. fin. b. t.* ubi dicitur, quòd consuetudo non præjudicet juri positivo, nisi fuerit *rationabilis & legitime sit præscripta.* Ergo supponit Pontifex Gregorius IX. quòd consuetudo etiam contraria juri positivo possit esse rationabilis.

Rationabilis autem erit, si habeat ea, quæ aliàs ad legitimam consuetudinem requiruntur, eaque evitet, quæ paulò antè de irrationabilitate consuetudinis sunt allata.

Et ratio ulterior est: quia, licèt consuetudo *causalis*, seu actus illi, quibus currente decennio exercitis, tandem inducitur consuetudo *formalis*, ac jus illa utendi, sint contra legem, ac consequenter peccaminosi, tamen ipsa consuetudo *formalis*, jam completa, non est peccaminosa, quia non est contra legem, utpote quæ jam formaliter per illam abrogata, non amplius existit: sicut lex posterior, formaliter abrogans priorem, non est peccaminosa, nec propriè contra legem.

Licèt ergo actus præcedentes, contra legem facti, fuerint irrationabiles, quamdiu scilicet lex durabat; postquam tamen accedit Principis consensus, vel personalis vel legalis, in abrogationem legis, utpote quæ propter frequentes ad eò transgressiones, longo tempore continua-

Nixa consensuale. legislatoris. tas, sit inutilis, ut ad eò ad bonum commune conducat, eam tolli, ne prævaricationes & peccata continuentur, postquam, inquam, Principis consensus propter has rationes accedit, neque consuetudo amplius est irrationabilis, nec actus secundum illam à posteris positi.

Atque ex his etiam soluta jam fermè sunt, quæ in oppositum allata sunt, argumenta. Nam

IO.
Resp. ad rationes dubitandi.

Ad 1. Licet consuetudo causalis, seu actus, quibus introducitur consuetudo contra legem, sint contra legem rationabilem, ipsa tamen consuetudo formalis, & actus ad eam consequentes non sunt amplius contra legem rationabilem, utpote jam abrogatam: sicut lex posterior, abrogans legem priorem, non est propriè contra legem rationabilem. Atque ex hoc patet etiam responsio

Ad 2. Nam, licet plures DD. cum Layman, Azor, Pirhing, Engel, existiment, consuetudinem non introduci per actus peccaminosos antecessorum, sed tantum à posteris, persuasis, antecessores licitè egisse, facile tamen concedo, primos quidem contra legem agentes peccasse; nego tamen, consuetudinem formalem, ad ejusmodi actus consequentem, quæ sola vim legis obtinet, esse rationabilem, cum nitatur consensu Principis, eam approbantis, adeoque non amplius sit contra legem, utpote jam abrogatam.

II.
Actus mali sunt tantum occasio.

Neque dicas, ex turpi ad eò atque deformi matre (actibus videlicet peccaminosis, contra legem factis) non posse tam pulchram enasci sobolem, consuetudinem nempe rationabilem, quæ & legem tollat, & vim legis nanciscatur: nam hæc consuetudo non tam enascitur ex actibus peccaminosis, quàm ex consensu & voluntate Principis, legem abrogantis, & consuetudinem approbantis. Actus enim peccaminosi, contra legem passim facti, occasionem duntaxat dederunt, ut Princeps propter legis inutilitatem ad bonum publicum, ad posteriores ejusdem transgressiones evitandas, illam revocaret, ac moribus populi, ad bonum commune hinc & nunc magis conducentibus, assensum præbuerit, ferè sicut legislatores, mutatis rerum circumstantiis, propter majus bonum communitatis, per leges posteriores abrogant priores. Quamvis autem exinde illicitum aliquod capere possint mali ad transgressionem legis, minùs tamen id noxium est, quàm perseverantia legis, cujus observantia post diu continuatas à communitate transgressiones moraliter non potest amplius sperari.

12.
Lex naturalis & divina nulla

Non tamen sequitur, etiam leges naturales, aut Divinas propter frequentes transgressiones, fieri inutiles, adeoque per consuetudinem abrogatas censeri posse: nam imprimis ad abrogandas illas nemo prudens unquam intentionem suam dirigit. Deinde præterquam, quòd vel versan-

tur circa ea, quæ intrinsecè mala vel bona esse noscuntur, quia illas altioris esse potestatis persuasum omnes habemus, facilè intelligimus, nulli humanæ per orbem potestati fas esse sacraria illa ingredi, atque æternæ Mentis decreta convellere. Neque blandiri nobis unquam possumus, prævaricationibus nostris legum æternarum summi illius legislatoris consensum accedere.

consuetudine potest abrogari.

Quod in confirmationem ab adversariis, si qui sunt, adductum vidimus, facilè enervatur. Nam licèt præscriptio tam ad inchoationem suam, quàm continuationem, bonam fidem exigat, alia tamen est consuetudinis indoles; atque in multis omnino diversa.

Nam 1. Præscriptio privatas duntaxat personas concernit, vel si communitatem respicit, tanquam personam particularem eandem considerat. Consuetudo verò integram perfectamque communitatem respicit, quam aut novo legis onere afficit, aut ab antiquo absolvit. Atque hinc

13.

*Disparitas inter consuetudinem & præscripti-
onem.*

2. Consuetudo versatur tantùm circa incorporalia, definiendo nempe obligationes, aut ab eisdem sublevando. Præscriptionis autem negotium tam in corporalibus quàm incorporalibus acquirendis occupatur. Unde

3. Consuetudo nullius jus aut dominium rerum diminuit: quibus tamen conquirendis præscriptio inhiat. Atque ut mitem ac humanum consuetudo genium prodatur,

4. Illa licentiam quodammodo & consensum à superiore petit, nihilque absque eo, vel personali vel legali, impetrato disponit. Præscriptio verò consensum illius, contra quem præscribit, cujusque jus ita perditum, nequaquam requirit. Quoad tempus etiam constantior est consuetudo. Nam

5. Illa universaliter ad suam perfectionem decennium requirit. Præscriptio autem varias hinc formas induit. Aliquando enim triennium duntaxat exigit, aliquando decennium, quandoque vicennium, non rarò tricennium, nunc 40. annos postulat, aliquando centum, aut etiam tempus immemorabile: prout nimirum res, quæ præscribuntur, aut contra quos præscribuntur, plus aut minus privilegii habere noscuntur. In uno tantùm, de quo hinc consuetudo infimulatur, præscriptio sanctiorem videri posset speciem præferre. Eò quòd

6. Bonam fidem requirat, & titulum: consuetudo verò ex mala etiã fide enasci possit, Principis verò consensus ipsi sit pro titulo. Verùm, ut ex hætenus dictis patere arbitror, hoc non est consuetudinis formalis ac jam completæ vitium, utpote Principis favore legitimatæ, licèt ex vitiosa radice natales suos aliquatenus hauriat.

Ad tertium tandem argumentum, ex l. 2. cit. petitum respondetur: hanc legem explicari per c. fin. h. t. ibi: Licèt etiam longævæ consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est usque ad valitura, ut vel Furi positivo debeat præ-

14.

Leges consuetudinariæ.

judicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitime sit præscripta. Atqui consuetudo, de qua nos loquimur, nempe instructa iis, quæ ad consuetudinem legitimam requiruntur, atque Principis assensu suffulta, est rationabilis, & post decennium legitime præscripta. Unde, quando Imperator Constantinus *l. 2. cit.* ait, consuetudinis non esse tantas vires, ut legem vincat loquitur de consuetudine, necessariis requisitis destituta, ut DD. communiter interpretatur.

Cæterum etiam primi actus, qui legi videntur contrarii, non semper sunt peccaminosi, saltem formaliter, quia sæpè contingit, ut homines propter difficultatem observationis aliàsque circumstantias bona fide existiment, se illa non esse obligatos. Unde hoc sæpè de antecessoribus, legem non observantibus præsumi potest.

15. *Quid? si reprobetur tanquam corruptela* Quæres, an rationabilis esse possit consuetudo, quæ à lege reprobatur ut corruptela? R. Quamdiu manent eadem circumstantiæ, ejusmodi consuetudo manet irrationabilis, eò quòd directè vel indirectè adversetur Juri naturali, decentiæ & æquitati: e g. si adversetur bonis moribus, bono communi aut Ecclesiarum, immunitati Ecclesiasticæ, pactis & conventionibus, ac Juri tertii, aut Juri Gentium: si nimium relaxet atque enervet disciplinam Ecclesiasticam &c. *c. 5. & 10. b. t. c. 4. de immunit. Ecclesiarum. c. 49. de sent. excomm. Bulla cænæ §. 15. ac reliquis.*

Unde, nisi mutantur circumstantiæ, ejusmodi consuetudines, etiam futuræ, vim omnem amittunt. *Etiam futuræ*, inquam; nam si lex aliqua tantum simpliciter reprobatur consuetudinem, absque eo, quòd ut corruptelam aut irrationabilem damnet, potissimum, de præterita id consuetudine intelligendum est.

§. IV.

De Effectibus Consuetudinis, ejusque probatione.

16. **P**rimus effectus est, quòd, ut jam dictum, consuetudo secundum legem, confirmet, ac stabiliat legem: consuetudo præter legem, inducat legem novam, ejusque obligationem; consuetudo verò contra legem, eandem abroget, & aliquando aliam, saltem permittentem inducat.

Quando obligat. Illud autem dubitari potest; quando actus populi frequentati censeri debeant inducere consuetudinem obligatoriam, quando verò habendi sint pro actibus meræ facultatis? ad quod respondetur, quatuor potissimum esse, ex quibus conjectura fieri potest, consuetudinem esse obligatoriam.

1. Si inducatur consuetudo in re gravi, atque difficili: neque enim solent populus conformiter operari in re difficili absque obligatione.

2. Si homines probi piaculo sibi ducant, contra consuetudinem agere.

3. Si contra consuetudinem agentes reprehendantur aut puniantur.

4. Si

4 Si consuetudo sit valde utilis reipublicæ, atque ad eam provocent homines, aut eam allegent.

Si autem hæ aliæque hujusmodi circumstantiæ desint, in dubio præsumendum potius est, quòd sint actus supererogatorii, ac meræ facultatis. Lex enim, tanquam res facti, non præsumitur, sed probari debet.

Non tamen requiritur, ut consuetudo in iudicio contradictorio sit approbata, aut introducta per actum Judiciale, sed sufficit notoritas facti ex actibus extrajudicialibus. Quæ obijciuntur, plus non probant, quàm sufficere ad inducendam & probandam consuetudinem actus Judiciales, non tamen eos esse necessarios: quia sine illis potest consuetudo esse rationabilis, & legitimè præscripta, atque de ea sufficienter constare, per duos e. g. testes de visu.

Alter effectus consuetudinis est, quòd possit obligare vel sub sola culpa, vel sub sola pœna, vel sub utraque simul. Ratio est: quia etiam lex omnibus his modis obligare potest. Consuetudo autem vim legis habet. Et quoad hoc à lege scripta non differt. Hinc etiam per consuetudinem, sicut per legem scriptam, abrogari potest obligatio quoad culpam, manente obligatione ad pœnam, saltem improprie dictam. Et vicissim potest consuetudo abrogari quoad pœnam, manente culpa. Quia scilicet hæc omnia etiam lex potest. Neque dicas, eum, qui committit culpam, merei etiam pœnam: nam licet mereatur pœnam non tamen hanc determinatam, quàm lex imposuit: hæc enim per consuetudinem jam supponitur abrogata.

Tertius effectus consuetudinis est, quòd aliquando etiam abrogare possit legem, prohibentem consuetudinem contrariam vel derogantem omni consuetudini, etiam futuræ, aut munitam hac clausula: *non obstante quavis consuetudine*: tunc scilicet, quando mutantur circumstantiæ, ita ut consuetudo contraria tali legi rationabilis esse incipiat. Nam pro tali casu legislator etiam legem suam rationabiliter abrogare posset.

Si verò maneant eadem circumstantiæ & causæ, propter quas consuetudo contraria, etiam futura, est reprobata aut prohibita à lege, non potest hæc abrogari per consuetudinem, præsertim si ista tanquam corruptela sit reprobata. Quamdiu enim manent eadem circumstantiæ, lex perseverat esse rationabilis, deficitque tunc consensus legislatoris in consuetudinem reprobata, impeditque ejusdem efficaciam. Sicut lex prohibens omnino præscriptionem alicujus rei, impedit ejus præscriptionem, licet adsit titulus & bona fides.

Et ratio ulterior est, quia, licet lex, munita ejusmodi clausula, derogante consuetudini, sit lex merè humana, quæ absolutè per consuetudinem contrariam abrogari posset, tamen, cum manentibus iisdem circumstan-

tiis & causis, propter quas contraria consuetudo est reprobata tanquam corruptela, pergat esse rationabilis, consuetudinem illi contrariam irrationabilem esse necesse est. Consuetudo autem, quamdiu est irrationabilis, nullam legem abrogare potest.

An autem, & quando circumstantiæ & causæ ita mutatae censeantur, ut consuetudo sit habenda pro rationabili, arbitrio Judicis, & extra Judiciale forum, prudentum æstimationi relinquitur. Neque enim regula universalis dari potest, cum circumstantiæ in infinitum sint variabiles.

20.
Etiam legem irritantem.

Quartus consuetudinis effectus est, quod abrogare etiam possit legem irritantem, quæ scilicet formam aliquam substantialem actui præscribit, aut certas personas, ad agendum, contrahendum, eligendum &c. reddit inhabiles. Cum hoc fieri pariter possit per legem scriptam. Ex quo sequitur, per consuetudinem introduci posse impedimenta matrimonii dirimentia, & introducta rursus abrogari, si non sint introducta Jure naturali aut Divino. Quando autem *c. 5. de consangu. & affin.* dicitur, consuetudinem inter gradus prohibitos contrahendi matrimonium esse potius corruptelam, id intelligendum est de consuetudine necdum legitimè præscripta.

21.
Optima interpretatur legem.

Quintus effectus est vis interpretandi legem. Cum consuetudo sit optima interpretatur legis. Et quidem, si legitimè jam sit præscripta, interpretatio, quam affert consuetudo, est omnino authentica, vim legis jam sortita. Solétque etiam appellari interpretatio *usualis*. Si autem necdum sit præscripta, seu legitimo tempore continuata, interpretationem legis tantum *Doctrinalem* facere potest.

Cum igitur consuetudo, præsertim legitimè præscripta, legem interpretatur; secundùm illam regulandi sunt contractus. Judicia, tam interna, quàm externa. Imò consuetudo quandoque legem etiam Divinam interpretatur, e. g. circa usum Sacramentorum &c.

22.
Immemorialis æquivalet privilegio.

Denique quæri potest, quem effectum habeat consuetudo *Immemorialis*? ratio dubitandi est, quia veteres Jurisconsulti pro regula tradunt consuetudinem immemorialem, seu cujus initii non exstat memoria, æquivalere privilegio, haberique loco tituli, legitimè constituti & probati: a deoque per eam acquiri omnia posse, quæ per privilegium: atque hinc clausula legis prohibente vel irritante consuetudinem contrariam, non comprehendit immemorialem.

Excipiuntur duo casus.

Quamvis autem hæc regula plerumque vera sit, fallit tamen in duobus casibus. 1. Quando allegans pro se consuetudinem (aut etiam præscriptionem) immemorialem, est incapax possidendi, sicut laici sunt incapaces possidendi jus decimandi, eligendi aut confirmandi ad beneficia Ecclesiastica: unde, nisi per privilegium Pontificium habilitentur, & reddantur capaces possessionis, per consuetudinem etiam immemorialem acquirere non possunt.

possunt jus decimandi, eligendi, confirmandi, aut conferendi beneficia. Nam qui est incapax possidendi, est etiam incapax acquirendi per præscriptionem aut consuetudinem. In hoc igitur casu consuetudo immemorialis non æquiparatur privilegio: cum per privilegium prædicta jura Ecclesiastica à laicis obtineri possint, non autem per consuetudinem ullam, secluso privilegio Pontificio, quod vel re ipsa datum sit, vel saltem datum esse præsumatur.

Alter casus, in quo prædicta regula fallit, est: quando consuetudo à lege reprobat, præsertim tanquam abusus & corruptela: nam tunc manentibus iisdem circumstantiis & causis reprobandi, neque immemoriali tempore consuetudo potest fieri rationabilis. Quapropter nulla unquam consuetudine obtineri potest immunitas ab observatione interdicti Ecclesiastici, aut potestas obtinendi simul duos canonicatus, Personatus &c. quamvis per privilegium hæc obtineri possint, ut bene advertit P. Schmalzgruber *n. 31. b. t.* Ratio est, quia, cum consuetudo & præscriptio omnem vim suam debeant legibus, vim nullam habent, quando illis resistit jus.

Quamvis autem tempus immemoriale habitare non possit incapacem, ^{23.} fundare tamen potest præsumptionem privilegii, olim concessi, præsertim ^{Fundat} si concurret constans fama de concessio Pontificio: ut adeò tunc ^{presumptio-} possessio juris ulterius continuari possit, donec probetur privilegium non ^{nem privi-} esse obtentum. ^{legii.}

Licet enim tempus immemoriale possessionis unà cum existimatione publica de obtento privilegio faciat præsumptionem privilegii, hæc tamen præsumptio non est juris & de jure, nullam admittens probationem in contrarium; sed si vitium tituli, seu defectus privilegii, in ejusmodi possessione ab adversario sufficienter probetur, præsumptio cedere debet veritati.

Quando verò consuetudo non est immemorialis, probari debet, sicut ^{24.} præscriptio; quia facta non præsumuntur. Aliud esset, si consuetudo ^{Consuetu-} esset notoria, aut constituat styllum curiæ, aut tantum de rationabilitate sit ^{do proba-} quæstio; tunc enim ad Judicem pertinet definire. ^{ri debet.}

Debet autem consuetudo plenè probari; nempe vel per litteras publicas, instrumenta, vel acta judicialia, aut per famam publicam, aut per duos minimum testes, qui deponant, se vidisse, sic observari per decennium continuè in illo loco, scientibus & præsentibus multis. Immemorialis autem consuetudo probatur, si testentur, se ita vidisse, & à majoribus audisse observatum, quin viderint, vel audiverint fieri contrarium. ^{Et quomo-}

Licet autem in foro interno uni gravi auctori possit adhiberi fides, si nemo contradicat: pro foro tamen externo unus testis, etiam excellens, ^{do.} præsumptivè tantum probat, non autem *concludenter*. Neque admittitur juramentum suppletorium: nam, quia consuetudo pluribus debet esse ^{nota,}

nota, suspectum esset testimonium: nisi agatur de consuetudine valde antiqua.

§. V.

De Cessatione Consuetudinis.

25. *Quomodo abrogetur per consuetudinem contrariam.* Duplici potissimum ratione cessat consuetudo. Quando nempe abrogatur vel per *consuetudinem contrariam*, vel per *legem*.

Circa abrogationem per consuetudinem notandum: universalem consuetudinem abrogari per aliam universalem, particularem per particularem. Per particularem verò universalis non abrogatur, sed ei tantum derogatur. Ratio est: quia in tantum abrogatur prior consuetudo, vel ei derogatur in quantum posterior ei est contraria, vel ex toto, vel tantum ex parte. Per non usum autem abrogari nunquam potest consuetudo, si actus consuetudinis, jam completæ, ulterius exercendi se nulla obtulit occasio.

26. *Quomodo per legem.* Circa abrogationem consuetudinis per *legem* novam contrariam observandum: illam non abrogari, nisi lex ei clare ac directè sit contraria. Hinc lege universali abrogatur consuetudo æque universalis: licet lex de consuetudine nihil meminerit, neque addat clausulam derogatoriam. Nam universalis consuetudo censetur cognita esse legislatori: cum igitur legem directè eidem contrariam fert, satis intelligitur velle illam abrogare.

Lege tamen universali Principis supremi & universalis non censetur abrogari consuetudo particularis alicujus loci: nisi hujus mentionem faciat, vel saltem addatur clausula derogatoria generalis cujuscunque contrariæ consuetudinis. *c. licet 1. de constit. in 6.* ubi hæc ratio datur: quia Princeps universalis, e. g. Pontifex, Imperator, Rex, Particularium locorum consuetudines præsumitur ignorare: adeoque non censetur per constitutionem, à se noviter editam, illis in aliquo derogare, nisi expresse caveatur in ipsa.

Imo probabiliter neque per legem particularem Principis supremi aut universalis, e. g. Papæ aut Imperatoris, latam pro loco aliquo speciali, abrogatur consuetudo specialis, præsertim immemorialis illius loci: nisi expresse apponatur clausula derogatoria. Censetur enim consuetudinem illam particularem Princeps ignorasse, sicque per accidens lex frustratur effectu.

Dixi autem per *legem Principis supremi & universalis*, qui nempe propter multitudinem locorum, sibi subjectorum, & molem negotiorum, non potest facile scire omnes particulares consuetudines cujuslibet loci sibi subiecti. Contra verò de principe inferiore, aut qui parvum tantum districtum habet sub sua jurisdictione, præsumitur, quod sciat consuetudines illius particulares. Unde, quando fert legem, præsertim particularem, illis directè contrariam, censetur easdem velle abrogare.

APPARATUS ERUDITIONIS

AD

JURISPRUDENTIAM

PRÆSERTIM

ECCLESIASTICAM,

in quo reviso, auctoque

Præter Juris Universalis Principia,

JUS NATURÆ, GENTIUM, DIVINUM,

APOSTOLICUM, & PONTIFICIUM, JUS SYNODALE

ŒCUMENICUM, NATIONALE AC PROVINCIALE,

Unacum

Provinciarum ac Regnorum Ecclesiastico & Politico

Statu, Disciplina Ecclesiæ, Hæresibus exortis &c. continua Sæculorum

serie ad præsens usque tempus deductum, insertisque in hac præsertim

nova editione pro re nata multis observationibus criticis, ac

controversis Juridicis, Publicis, ac Polemicis

METHODO HISTORICO - DOGMATICA

colliguntur, & brevi ac clara Idea delineantur.

In Utilitatem eruditionis amantium, quibus vasta Conciliorum, Decretorum

Historiarum &c. volumina perlegendi aut occasio aut tempus deficit.

AUTHORE

P. JOSEPHO BINER, S.J.

SS. Theol. & SS. Canonum Doctore, horúmque in alma Cæsareo-Leopoldina

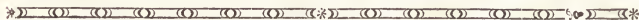
Universitate Oenipontana, nunc in celeberrima Episcopali Academia Dilingana,

Professore Ordinario ac Publico.

PARS II.

De Jure Naturæ & Gentium, de Jure Positivo Divino & Apostolico.

CUM FACULTATE SUPERIORUM AC PRIVILEGIO CÆSAREO.

Augustæ Vindelicorum & Friburgi Brisgojæ,

Sumptibus Fratrum IGNATII & ANT. WAGNER Bibliop. MDCCLIV.

AD LECTOREM
PRÆDICA

Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text appears to be arranged in several lines, possibly forming a letter or a short notice.

PARS II.
DE
JURE NATURÆ ET GENTIUM,
JURE
POSITIVO DIVINO, ET APOSTOLICO.

Magni in Theologia & Jurisprudencia momenti est accurata de Jure Naturali tractatio, quam plures scriptores spissis voluminibus sunt complexi. Ego, quantum materiæ dignitas & amplitudo patiebatur, eandem contrabo, nihil tamen omiffurus eorum, quæ ad Jus Naturæ & Gentium in genere explicandum visa sunt utilia; deductis etiam passim ex principiis generalibus, conclusionibus & exemplis specialibus, ut Jurium Candidatus convenienti apparatu ad Jurisprudenciam solidè perdiscendam præparetur. Transeo deinde ad Jus Positivum Divinum & Apostolicum explicandum adjunctis observationibus criticis in Canones Apostolorum & Constitutiones Apostolicas.

CAPUT I.

De Jure Naturæ.

SUMMARIUM.

QUÆSTIO I.

Quid sit lex naturæ?

naturæ, & quodnam sit illius principium.

2. Est ordinatio Divinæ voluntatis.

1. Variæ sententiæ, in quo consistat jus Pars II.

3. Necessaria.

A

4. Cir-

4. Circa actiones vel omissiones morales,
5. Per rectam rationem promulgata.

QUÆSTIO II.

De principio Juris naturæ immediato.

6. Principium immediatum, ex quo ordinariè inferimus legem naturæ, est recta constitutio rationalis reipublicæ.
7. Hæc autem recta constitutio stat in recta habitudine ad Deum, proximum, & se ipsum.
8. Hoc tamen principium non videtur esse ultimum: sed fundatum in altiore.
9. Nec adæquatum. Quod ostenditur ex casu, quo mendacium esset necessarium ad conservandam patriam, vel rempublicam.

QUÆSTIO III.

De Principio juris naturæ ultimo & universali.

10. Hoc est solus Deus, ejusque perfectiones.
11. Quas commendare est finis intrinsecus naturæ rationalis.
12. Quidquid igitur præcipi exigunt divinæ perfectiones, jure naturali est præceptum: & quidquid prohiberi exigunt, eodem jure est prohibitum.
13. Ostenditur inductione: & præsertim exemplo mendacii, semper jure naturæ prohibiti, etiam pro casu, quo esset necessarium ad conservandam rempublicam.

QUÆSTIO IV.

Solvitur Difficultas,

An, & quomodo aliqua sint intrinsicè mala, alia verò tantum extrinsicè.

14. 15. An & quomodo aliqua sint mala antecedenter ad legem Dei, & prohibita, quia mala?
16. Ad hoc explicandum maximè servit duplex nostrum principium juris naturæ. Expenduntur etiam aliorum sententiæ.
17. Solvitur difficultas.
18. Præsertim ratione peccati Philosophici.
19. Omnis peccans cognoscit legem Dei,
20. Etiam Atheus.
21. Quid de casu invincibilis ignorantia Dei.

QUÆSTIO V.

An lex naturæ semper sit absoluta, immutabilis, & indispensabilis?

22. Refertur sententia adstruens legem naturæ conditionatam & dispensabilem.
23. Refellitur hæc sententia.
24. Exemplo homicidii,
25. Furti,
26. Usurarum,
27. Polygamia,
28. Matrimonii in primo gradu consanguinitatis in linea recta.
29. Quæ omnia sub ea ratione specifica, sub qua sunt intrinsicè mala, & subiecta juri naturali, semper absolute & indispensabiliter sunt prohibita.
30. Unde in sensu proprio ne quidem materialiter jus naturæ est mutabile aut dispensabile.

31. Neque admittit episkiam strictè dictam.
32. Nam homicidii e. g. duæ sunt species, altera semper licita, altera necessariò semper prohibita.
33. In quo est disparitas cum mendacio, perjurio, blasphemia, odio Dei formali, quæ sub omni sua ratione semper sunt necessariò prohibita.
34. Papa non dispensat in jure naturæ, quando dispensat in voto, juramento &c.
35. Nec Pater, quando irritat vota filii, sed tantum faciunt, ne votum, juramentum, actus, contractus &c. moraliter perseveret. Quod multis aliis exemplis ostenditur.
36. Quomodo contractus pupilli, alique jure positivo irritati, jure naturali valeant? jus naturæ eos non validat positivè, sed tantum præcipit, fidem validè datam servare. Quid autem in contractibus requiratur, ut fides sit valide data, humanis potestatibus discernendum relinquit.
37. Nec tamen propriè datur lex naturæ permissiva. Quid dicendum de casu, quando concurrere videntur plures leges naturales, quarum observatio est impossibilis.

QUÆSTIO VI.

An detur lex naturæ irritans?

38. Talis datur.
39. Statuuntur tres regulæ discernendi, quinam actus jure naturæ sint irritati. Prima est: si in causa efficiente seu operante sit defectus potestatis aut habilitatis ad agendum naturaliter requisitæ: e. g. in infante, amente &c.

40. Secunda: si defectus sit ex parte materiæ, seu objecti, ut, si sit turpe, impossibile &c.
41. Tertia: si sit defectus ex parte actus: puta, si deficiat constitutivum illius essentialè, aut sit intrinsecè turpis, ut contingit in contractu simoniaco, usurario &c.
42. Solvitur objectio, quomodo pupillus &c. habeat potestatem disponendi.
43. Pacta, vel ex objecto, vel de se intrinsecè turpia, jure naturæ sunt irritata, nec oritur ex eis obligatio.
44. Non tamen tantum ratione modi, aut circumstantiæ extrinsecè turpia. Unde valet matrimonium, initum stante voto simplici castitatis, aut stantibus sponsalibus cum alia, item venditio secunda, facta traditione.

QUÆSTIO VII.

In quo consistat lex naturæ irritans?

45. Etiam hæc stat in lege æterna Dei necessaria, quæ actus illos, in quibus est defectus vel ex parte operantis, vel ex parte materiæ, vel ex parte ipsius actus, decernit invalidos.
46. Non enim ipsa natura contractus, aut aliquid aliud potest esse hæc lex: cum omnis lex à jurisdictione superioris debeat descendere.

QUÆSTIO VIII.

Quodnam sit subjectum juris naturalis?

47. Jus naturæ tripliciter accipitur. 1. Pro appetitu innato, & sic rebus etiam inanimatis est commune. 2. Pro instinctu naturæ: & sic commune est

omnibus animalibus, quo sensu illud Ulpianus sumpsit. 3. Pro lege Dei necessaria, per lumen rationis promulgata, estque hoc solum jus naturæ propriè sumptum.

48. Unde omnes & solæ creaturæ, rationis usu præditæ, obligantur jure naturæ, propriè dicto.
49. Nullatenus verò brutis convenit: imò neque amantes, aut infantes ante usum rationis illo obligantur, quia promulgatur per usum rationis.

QUÆSTIO IX.

Quomodo per causas jus naturæ compendiosè sit explicandum?

50. Causa efficiens juris naturalis est solus Deus.
51. Causa formalis ejus voluntas, per lumen rationis promulgata. Quæ

promulgatio ipsam legem naturalem constituit.

52. Causa finalis immediata, ac minis principalis est recta constitutio humanæ reipublicæ: finis verò ultimus & principalis est Deus ipse, cujus perfectiones exigunt prohiberi ea, quæ sunt contra rectam constitutionem naturæ rationalis, & habitudinem rectam ad Deum, proximum, & se ipsum &c.

Ex quo etiam habetur principium immediatum & ultimum juris naturæ.

53. Causa materialis, seu materia juris naturæ sunt actus humani, necessariè præcipiendi, aut prohibendi, aut iri-tandi, prout perfectiones Dei, prudenter ad finem suum gubernantis rationalem rempublicam, exigunt.

54. Subjèctum denique juris naturalis propriè sumpti sunt omnes & solæ creaturæ, usu rationis præditæ.

I.

Varia
sententia.

sicut DD. facillè conveniunt, quòd detur lex naturæ aliqua, universalis ac necessaria, præcipiens aut prohibens ea, quæ rectæ rationi sunt consentanea, vel dissentanea: ita in diversas opiniones abeunt, quando decidenda quæstio, in quo consistat lex naturæ.

Hæc enim aliis est natura rationalis, aliis recta ratio, aliis lumen naturæ, aliis habitus primorum ac universalium principiorum moralium, aliis or-

dinatio Divinæ voluntatis necessaria.

Nec major est concordia in statuendo principio juris naturæ, seu fundamento, ex quo necessaria atque infallibili illatione deduci possit, quænam sint illa, quæ lege naturali sint præcepta vel prohibita.

Nam hoc principium alii constituunt in judicio prudentum, aut in judicio hominis alicujus hypothetici: ad omnia scilicet & sola illa jus naturale se extendere, quæ homo aliquis prudentissimus absque omni stu-

dic

dio partium aut privati commodi, solique bono ac felicitati naturæ rationalis intentus, censeret universaliter omnibus esse præcipienda, vel prohibenda: aut quæ antecederet ad omnem hypothesin aut casum particularem, judicio omnium prudentum expediret humano generi esse licita vel illicita, in ordine ad rectam constitutionem & felicitatem humanæ reipublicæ.

Secundùm alios principium juris naturæ est instinctus naturæ, aut id, quod natura omnia animalia docuit, aut lumen naturæ, aut convenientia ac disconvenientia cum recta ratione ac natura rationali.

Alii docent, illa esse objecta legis naturalis, quæ conveniunt vel disconveniunt cum recta constitutione ac felicitate naturali humanæ reipublicæ. Alii verò illa, quæ sunt convenientia vel contraria amoris naturaliter debito Deo, proximo ac sibi ipsi.

Alii cum Puffendorffio ac pluribus aliis Protestantibus DD. volunt, *Socialitatem* esse juris naturæ primum principium, ita quidem, ut illa subiaceat legi naturali, quæ conveniunt vel disconveniunt cum vita hominum sociali.

Alii denique altius prospicientes principium juris naturæ ex perfectionibus Divinis petunt, ac docent, omnia & sola illa lege naturali esse præcepta vel prohibita, quæ præcepta aut prohibita esse Divinæ perfectiones exigunt, ita quidem, ut si non præcepta aut prohibita essent, redundaret imperfectio in ipsum Deum.

In tanta sententiarum varietate, ac frequenti confusione quid ordinatius ac solidius videatur, jam exponendum est breviter.

QUÆSTIO I.

Quid est lex naturæ.

Respond. Est ordinatio Divinæ voluntatis necessaria circa actiones & omissiones creaturarum rationalium, per rectam rationem promulgata. 2.

Dicitur 1. *Ordinatio Divinæ voluntatis*, quia nemo alius potest totum genus humanum tam ardua & universali obligatione adstringere, nisi Deus supremus legislator, & superior omnium creaturarum rationalium. Et licet fingeres, Deum creaturæ alicui dare potestatem ferendi legem naturalem, tamen etiam hæc resolveretur ultimato in divinam voluntatem, actum moralium universim omnium primam regulam ac normam, primumque legum omnium efficiens principium. *Est ordinatio Divinæ voluntatis.*

Dicitur 2. *Ordinatio necessaria*. Licet enim Deo, sibi ipsi plenissimè sufficienti, liberrimum fuerit, naturam rationalem condere, creatione tamen supposita, sapientiæ ac providentiæ conditoris ac gubernatoris. *Necessaria.* 3.

fuit, per leges naturales ad honesti ac decori rationem eandem adstringere, atque hoc pacto ad felicitatem statui naturæ competentem provehere.

Porro per hoc, quòd lex naturalis sit *necessaria*, differt ab omni lege positiva, quæ à legislatore, sive divino sive humano, non fertur necessarid, sed liberè.

Differt etiam à lege permittente, quæ abusivè tantùm & impropriè dicitur lex naturalis, cùm non sit necessaria, sed versetur circa indifferentia, quæ de se nec bona nec mala sunt, consequenter nec præcipi nec prohiberi exigunt.

Sed neque hæc Deus positivè permittit: dicendo quasi: *volo, ut hæc sint permissa*; sed negativè tantùm quatenus circa illa nihil disponit, sed disponenda legibus positivis relinquit.

Sic lex naturalis non jubet positivè, actum pupilli e.g. aut testamentum insolente esse validum, aliàs Princeps aut respublica non posset tales actus irritare: sed quia lex naturalis circa illos nihil disponit, dicitur illos permittere. Unde quia lex naturalis merè permittens non est propriè lex, definitio legis naturalis propriè ac strictè sumptæ non debet illam comprehendere.

4.
Circa
actiones
vel omis-
siones mo-
rales.

Dicitur 3. *Ordinatio circa actiones vel omissiones creaturarum rationalium.* Nam omnis lex versari debet circa mores hominum, seu actiones & omissiones præscribendas, dirigendas ac temperandas: cujus directionis creaturæ irrationales sunt incapaces. Unde Ulpianus impropriè & pro instinctu naturali jus naturæ sumpsit, dum omnibus animalibus illud commune fecit.

Patet ex dictis verbis etiam divisio legis naturalis in *affirmativam*, quæ bona præcipit, & *negativam*, quæ mala prohibet. Hæc dicitur obligare *semper pro semper* ad omissionem actus prohibiti: illa verò *semper* quidem, sed *non pro semper* obligat ad ponendum actum præceptum, e.g. amoris Dei aut proximi.

5.
Per re-
ctam ra-
tionem
promul-
gata.

Dicitur 4. *Per rectam rationem promulgata.* Nam recta ratio, lumen rationis, dictamen, seu iudicium intellectus non est ipsa lex naturalis, sed proponit creaturæ rationali legem, eamque manifestat, tanquam illius notificatio, promulgatio & applicatio; siquidem per rectam rationem, cœlestem velut radium, & aureum characterem supremus legislator æternam suam voluntatem in tempore scribit in cordibus nostris, & intellectui, præparatæ velut tabulæ, imprimit, atque hoc pacto creaturæ rationali applicat, promulgatque. In quem sensum *Psal.* 4 dicitur: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*, lumen nempe rationis, per quam Deus nobis ostendit sanctissimam suam voluntatem. Unde hoc lumen non est
ipsa

ipsa lex, sed legem, ordinationem videlicet Divinam pro objecto habet, tanquam illius promulgatio & applicatio.

Qua ratione etiam explicatur illud Apostoli Rom. 2. *Cum enim gentes, quæ legem (positivam Divinam) non habent naturaliter ea, quæ legis (naturalis) sunt, faciunt, ejusmodi legem (positivam) non habentes, ipsi sibi sunt lex: quatenus scilicet legem naturalem per lumen rationis à Deo in cordibus suis descriptam gerunt. Unde addit Apostolus: qui ostendunt opus legis (naturalis) scriptum in cordibus suis, testimonium illius reddente conscientia ipsorum.*

Porro sicut communiter docetur, quòd promulgatio tanquam pars constituat ipsam legem, seu vim obligativam, sic idem de promulgatione ista privata & interna dici potest: quam ob causam in definitione legis etiam naturalis eandem apponendam censui.

Quia tamen radius ille luminis naturalis, non ita dilucidè semper humanis mentibus illabatur, ut absque omni discursu ac prudenti illatione veritas sufficienter illustrata appareat, sed dubium sæpius relinquatur, an hoc vel illud sub imperio Juris naturalis comprehendatur, seu, an ordinatio Divinæ voluntatis necessaria ad hoc vel illud extendatur. Ideò fit

QUÆSTIO II.

Quodnam est principium Juris naturalis?

Resp. Principium seu fundamentum, ex quo recta ratio infert legem naturalem, seu hoc vel illud in particulari legi naturali subiectum esse, considerari potest duplex; *immediatum* unum, sed non ultimum, alterum *mediatum* & *ultimatum*.

Immediatum Principium, ex quo inferre solemus communiter, aliquid lege naturali esse præceptum vel prohibitum, est *recta constitutio & felicitas naturæ rationalis, seu humanæ reipublicæ*, ita, ut omnis actio humana, quæ necessaria est ad rectam constitutionem naturæ rationalis, lege naturali sit præcepta, & omnis actio, quæ est contraria rectæ constitutioni ac felicitati ejusdem naturæ rationalis, lege naturali sit prohibita.

Unde sic ratio nostra arguit: *Si homicidium injustum e.g. furtum, adulterium &c. non essent prohibita, malè esset constituta humana reipublica. Ergo lege naturali sunt prohibita.* Ecce principium immediatum, ex quo recta ratio inferre consuevit, quòd hoc vel illud lege naturali sit prohibitum!

Si ulterius quærat, unde cognosci aut probari possit, quòd aliquid ad rectam constitutionem aut felicitatem naturæ rationalis sit necessarium, aut eidem sit oppositum, declarari id & confirmari potest, dicendo,

tunc

7.
*Quæ
vespicit
Deum,*

tunc humanam rempublicam benè esse constitutam, atque felicem, quando quilibet homo graviter exequitur officia, quæ ab illo naturaliter debentur Deo, sibi ipsi, ac proximo; his tribus siquidem officiis omnis reëtitudo ac naturalis felicitas creaturæ rationalis absolvitur, ut proin tota respublica rationalis benè sit constituta, si quilibet illius civis bene se habeat ad Deum, ad se ipsum, & ad proximum, sive per amorem, sive per aliam virtutem, trino illi objecto naturaliter debitam.

*Proxi-
mum,*

Unde quæ Deo debentur à creatura religio, amor, reverentia, cultus & obedientia &c. sibi ipsi temperantia, prudens amor, ordinata æquabilisque vitæ ac morum compositio &c. Proximo charitas, justitia, misericordia, fidelitas, gratitudo, aliæque socialis vitæ officia, omnis natura rationalis benè erit constituta, si hæc solerti usu in praxin eant, servata animi tranquillitate, & pace cum Deo, proximo, secum: ac proin hæc omnia jure naturali præcepta esse censenda sunt. Contra verò malè esset comparata rationalis civitas, si virtutum illa officia negligere, aut contraria illis vitia liceret committere; si blasphemia, odium Dei, sacrorum contemptus, si intemperantia, impudicitia, si effrænis ac distorta morum projectio, si superbia, ira, invidia, injustitia, aliæque reipublicæ rationalis pestes non essent prohibitæ.

Se ipsum,

Quamvis verò hæc ita se habeant, ac recta constitutio atque naturalis felicitas rationalis universitatis sit principium illud, ex quo legem naturalem, aut præcipientem aut prohibentem inferimus, tamen nec ultimum illud nec adæquatum censeo, imò nec certum satis ac solidum, nisi altiori firmiorique fundamento nitatur, tanquam ultimato & inconcusso juris naturalis principio.

8.
*Non ta-
men ulti-
matum.*

Quæro enim, quid Deo, ut absoluto rerum omnium Domino, ineluctabilem aded atque inflexibilem necessitatem imponit, ut per leges naturales rectam constitutionem ac felicitatem humanæ reipublicæ procuraret: ut exigentias & clamores creaturarum exaudiat? ut curam illarum suscipiat? Potest Deus totam orbis molem vel nutu unico destruere, & in nativum suum nihilum redigere; cur ergo non etiam sibi ac suis ruinis relinquere?

Et in physicis quidem habemus compertum: quod Deus, licèt sit auctor omnis naturæ corporeæ, tamen ut absolutus Dominus contraire possit ejusdem exigentis, & appetitibus innatis, spoliando ignem calore, aquam frigore, solem lumine, materiam forma, licèt sic videatur creaturæ inferri violentia, & prodire opus deturpativum naturæ. Quænam ergo ineluctabilis illa causa est, quæ Deo necessitatem potest imponere, ut exigentis creaturarum moralibus satisfaciat? ut earum felicitati prospiciat? ut legibus naturalibus adstringat, atque coërceat? cur non pro casu

casu saltem particulari legem naturalem potest omittere ac permittere, quod nunc jure naturæ censemus illicitum? Alitè profectò hic eundem, & è cælo petendum, quod in terris non invenitur.

Dixi etiam, quòd principium illud, ex felicitate & recta constitutione humanæ reipublicæ, atque ex debitis officiis petitum, non sit adæ- 9.
Nec ade-
quatum. quatum: quin falsum videri potest. Argumenta plura præstò sunt, af-
fero unicum. Pone casum, vel, si vis, finge, mendacium, aut aliud vitium, jure naturæ illicitum, esse necessarium ad conservationem humanæ reipublicæ, interituræ, nisi mendacio sustentetur: pone, mendacio omnia alia peccata posse impediri, omnes reliquas misérias & inordinationes omnium mortalium posse tolli: an licitum dices? non credo. At ex principio tuo non tantum licitum pro eo casu, sed etiam præceptum esse inferas oportet. Nam ostendo utrumque. *Omnis actus, qui ad felicitatem humanæ reipublicæ est necessarius, non tantum licitus. sed etiam præceptus est.* Hoc tuum est principium: ex quo ego sic colligo: *sed mendacium in casu posito est necessarium ad felicitatem humanæ reipublicæ (interituræ, si non mentiaris) conclusionem ipse formes: planè mendacium in hoc casu non amplius esset vitium, sed virtus, jure naturæ præcepta.* Rursum: *Omne illud est jure naturæ illicitum, quod est oppositum rectæ constitutioni ac felicitati humanæ reipublicæ, atque officiis amoris eidem debit.* En tuum fundamentum juris naturæ ultimatum! *atqui omisso mendacii in hoc casu est opposita rectæ constitutioni ac felicitati humanæ reipublicæ, atque officiis amoris eidem debit.* Ergo omisso mendacii in hoc casu est illicita. Neque dicas, mendacium esse contra veracitatem & commercium inter homines: nam ex omissione mendacii in dato casu multò plus damni sequeretur humanæ reipublicæ, quàm ex omnibus mendaciis, ut per se patet. Deinde licet in hoc casu licitum esset mendacium, tamen ex principiis adversariorum non sequeretur, quòd in aliis casibus etiam esset licitum, ubi ab illo non dependet conservatio reipublicæ: ergo non sequeretur, quòd intercederet humanum commercium.

Non disputabo tecum de possibilitate casus propositi: sit impossibilis; at ostendit tamen, mancum esse tuum principium, imò falsum. Deinde non video satis, cur casus hic absolutè sit impossibilis, si, ut tu quidem asseris, juri naturæ non aliud fundamentum, nisi massa creata sit subster-nenda: nam tunc mendacium non foret vitium, sed virtus, jure naturali præcepta. Cur ergo absolutè implicet, ut Deus hanc virtutem requirat ad conservandam humanam rempublicam, aliàs à se destruendam?

Vel pone alium casum, certò possibilem, quòd mendacio possis patriam ab hoste liberare. Nam etiam in hoc ex tuo principio sequitur,

quòd mendacium fit præceptum, & omiffio illius jure naturali prohibita, utpote contraria officiis amoris, patriæ naturaliter debitis.

QUÆSTIO III.

Quòdam ergo est principium ultimum & universale Juris naturæ?

10. **R**esp. Cùm in rebus creatis nec fatis solidum nec fatis universale deprehendamus fundamentum, nisi cuidam per se ipsum firmo atque immobili superstruatur, ad altius eluctandum est rerum omnium principium, basin ac fundamentum, ad Deum videlicet O. M. bonitatis omnis fontem ac primam originem.

Principium ultimum & adequatum est Deus,
Dicendumque: Principium ultimum Juris naturæ est ipse Deus infinite perfectus. A quo enim alio posset imponi Deo necessitas confundendi humanis rebus per leges naturales, nisi à sua essentia ac perfectione infinita? Quàm necesse est, Deum esse infinite perfectum, sapientem ac providum, tam necesse est, eum sapienter ac providè gubernare humanam rempublicam. Quod, ut evidentius demonstratum eam, sic arguo.

Ejusque perfectio- nes.
Cùm Deus sibi soli infinite sufficiat, nullaque re indigere possit, necesse nullatenus habuit, ut extra se ipsum operetur, producendo hanc mundi machinam, eamque rationalibus creaturis animando;

Supposito tamen, quòd ex liberrimo voluntatis suæ beneplacito creationis opus susceperit, tanquam auctor naturæ prudentem eidem finem præfigere debuit, non alio necessitante, nisi sapientia sua ac providentia infinita.

Operi igitur suo finem præposuit, ad quem tenderet, quoque obtento benè esset constitutum, ac felicitatem suam consecutum. Omnia siquidem benè se habere noscuntur, si ad finem suum benè sunt comparata.

11. *Quas commendare est finis naturæ rationalis.*
Quis igitur finis creaturæ præsertim rationalis? Non quæro de fine supernaturali in statu naturæ elevatæ: hic enim est Deus, ut possidendus æternùm per visionem intuitivam & amorem beatum, tanquam plenè satisfiativum appetitus rationalis; ut proin Deus ipse sit finis & beatitudo objectiva, possessio verò hujus finis & fruitio per visionem & amorem beatitudo sit formalis naturæ rationalis, specialiatque indebito favore elevatæ.

Sed quæro de fine naturali, à Deo, ut auctore naturæ, creaturæ rationali præfixo. Sanè quemadmodum nihil terrenum, creatumve esse potest finis & beatitudo ejusdem objectiva ac supernaturalis, sic neque potest esse illius finis ac beatitudo naturalis, eò quòd nullius boni creati, pos-

possessio, nec omnium simul, satiari possit vastam capacitatem & im-
 mos velut appetitus humanæ mentis.

Unde novimus, veteres illos Philosophos, uti in perpetua jurgia, ita
 in absurdos omnino errores esse prolapsos, ubi de fine hominis incidit
 disceptatio: dum per terrenæ bonitatis simulacra ac vanas umbras ser-
 pentes, vagantésque ad veri boni fastigium obtutum attollere aut nolue-
 rant, aut gentilitatis glaucomate obcæcati non poterant.

Solus Divinus ille Plato aquilæ instar in Divinissimum justitiæ solem
 atque immensum illud lumen obtutum defixit, vel sola ratione naturali
 acuate aciem, ac monstrante veritatem, quæ sua satis luce se signat.

Hanc amplexa melior philosophia ac Christiana ethica, nullatenus
 dubitat, finem hominis ac felicitatem etiam naturalem non esse aliam,
 quam possessionem summi boni, quantam quidem ratio status naturalis
 potest capere: cum possessio boni creati implere ac saturare nequeat ap-
 petitum rationalem.

Hæc autem possessio ultimi finis aliud esse non potest, quam cogni-
 tio Dei infinitè boni ac perfecti, ejúsque amor, cultus ac reverentia, at-
 que recta habitudo ad Deum, qua videlicet in ordine ad ultimum finem
 suum bene se habeat creatura, ut ex ipsa natura auctoris naturæ perfectio-
 nes ac gloria resplendeat.

Indubitata siquidem veritas est, rem quamlibet perfectionem suam,
 constitutionem rectam, ac felicitatem obtinere, si ad finem suum rectè sit
 comparata. Cum igitur Deus, naturæ rationalis author, providus ac sa-
 piens, eandem ad se tanquam finem ultimum, atque ad gloriam suam ac
 perfectiones manifestandas condiderit; imò ad alium finem ultimum,
 quam ad gloriam suam ac laudem condere non potuerit, vel ex ipso crea-
 tionis fine consecutaneum esse intelligimus, tunc creaturam rationalem rectè
 esse constitutam, felicem, beatamque secundum status naturalis capa-
 citatem, quando ad finem suum bene est comparata; quando à Divino suo
 autore ita creatur, conservatur, ac gubernatur, ut opus autorem com-
 mendet, ejúsque perfectiones in se velut penicillo expressas, repræsentet.

Cum igitur hic sit finis creaturæ rationalis, Deusque ad alium creare
 eandem ac gubernare non possit, nisi nempe ad gloriam suam extrinsecam,
 satis profectò intelligimus, sapientiæ ac providentiæ Divinæ esse, ita natu-
 ram rationalem condere, ac gubernare, ut nihil in ea scabrum, distortum-
 que, nihil cum fine illo ultimo, sapientissimo ac prudentissimo, pugnant
 ex voluntate auctoris sui sit reperire: aliàs enim imperfectio operis re-
 dundaret in ipsum artificem & auctorem.

Quidquid igitur sapientiæ ac providentiæ sanctissimi conditoris ac gu-
 bernatoris, aliisque perfectionibus Divinis est oppositum, lege necessaria *Quidquid*
 I 2.
 prohi-

igitur est contra divinas perfectiones, est contra jus natura. prohibet: & quidquid perfectio Dei, ad sapienter ac providè gubernandam creaturam rationalem exigit præcipi, id præceptum esse lege naturali nullatenus ambigi potest. Demonstremus veritatem istam, ut ut per se certam & indubitam, per exempla.

Prohibet Deus lege naturali ac necessaria, quidquid amoris, reverentiæ, cultui, obedientiæ, reliquisque officiis, Deo debitis adversatur, ut odium Dei, blasphemiam, perjurium, idololatriam, superstitionem; nam si horum quidquam Deus licitum faceret, non ampliùs sapienter ac providè ad finem suum gubernaret humanam rempublicam, quia non ampliùs benè se haberet ad Deum, ejúsque gloriam ac perfectiones manifestandas; consequenter quàm necessariò Deus prudenter ac sanctè humanam rempublicam gubernat, tam necessariò ei interdicit, quidquid officiis erga Deum adversatur; ac necessariò præcipit, quidquid requiritur, ut erga Deum, finem suum ultimum, bene se habeat.

Eodem ex fonte derivatur necessitas earum legum, quæ hominis officia erga proximum & vitam socialem ordinant; nam & hæc Deus lege æterna necessariò disponit, quia Deus est, quia perfectus est, quia providè ac sapienter condidit ac gubernat res humanas ad suum finem, ut vide licet perfectiones creatoris commendent, & gloria gubernatoris ex eis resplendeat.

Offenditur per exempla.

At verò ad hunc finem, creaturis rationalibus necessariò præfixum, non gubernaret sapienter humanam rempublicam, si non præciperet ea, quæ ad amorem mutuum, pacem ac concordiam inter homines conservandam, atque ad alia socialis vitæ officia sunt necessaria: si faceret licita injusta homicidia, adulteria, detractiones, furta, rapinæ, & quidquid justitiam, charitatem, pacem ac quietem lædit: quia videlicet hoc pacto non ampliùs per sapientem, providam, Deoque authore dignam creationem ac gubernationem ad finem suum bene comparatæ essent humanæ per orbem societates; quia non ampliùs essent natæ, gloriam ac perfectiones conditoris ac gubernatoris sui manifestare: quin potiùs notam quandam aut impotentia aut imprudentia in authorem ac gubernatorem suum refunderent.

Atque eodem prorsus modo de officiis, quæ quilibet homo jure naturali sibi ipsi debet, est discurrendum. Cùm enim finis naturalis cujuslibet hominis. etiam secum ipso comparati, sit, ita esse constitutum, ut opus authorem commendet, facilè colligimus, quidquid hiulcum in moribus, distortum atque inordinatum in homine est reperire, id sanctissimis legibus sapientissimi conditoris ac providentissimi gubernatoris adversari. Unde iram, gulam, intemperantiam, acediam, eadem ac mutilationem sui ipsius, aliasque creaturæ rationalis inordinationes prohibitas, contra-

rias verò virtutes, ut amorem sui prudentem, discretum ac moderatum, præceptas esse ex principio illo inferimus. Neque interest, an prima sint principia moralia per se nota, e. g. *declina à malo, & fac bonum*, an verò conclusiones ex his principiis deductæ: nam per utraque nobis Deus legem suam manifestat, atque ad perfectionem suam commendandam, ac felicitatem nostram comparandam dirigit. Unde parum attendi meretur divisio illa, à quibusdam asserta, Juris naturalis in *primævum*, quod sola principia juris naturalis, per se nota, complecti dicitur, & in *secundarium*, quod circa conclusiones morales ex principiis illis deductas versari volunt.

Sed quid ad casum illum dicendum, quem supra attulimus, quo videlicet mendacium ad conservationem humanæ reipublicæ, aut patriæ saltem, esset necessarium? cur illud etiam pro tali casu necessaria lege interdicitur? profectò hîc alia ratio dari non potest, nisi quòd omne mendacium sit oppositum patriæ ac summæ veritati; consequenter si Deus faceret licitum, redundaret imperfectio in ipsum Deum: & si homini posset facere licitum mendacium, cur non etiam sibi? Videmus, quàm hæc abhorreant à Divina perfectione, ut ne quidem cogitari possint sine blasphemia.

At omissio mendacii mundi ruinam traheret. Quid tum? an præferendum putas mundum Deo, conservationem creaturæ perfectioni creatoris? igitur hoc etiam casu Deus sanctissimus ac sapientissimus necessariò prohibet mendacium: nam si creaturæ faceret licitum, non ampliùs esset apta ad suum finem, videlicet ad perfectiones Divinas manifestandas, imò infinitam veracitatem Dei eversum iret: non igitur sapienter gubernaret Deus ad finem suum creaturam rationalem, si mendacium ei faceret licitum: unde ad perfectionem Divinam satius esset, mundum in nihilum recidere, quàm Divinæ perfectioni offerri præjudicium.

Illud adhuc dubium quibusdam movet, quòd aliqua peccata, jure naturali prohibita, videantur nulli perfectioni Divinæ esse opposita, e. g. iu-
gratitudo; cùm Deus neque gratus neque ingratus esse possit. Verùm licet ingratitude nulli singulari perfectioni Divinæ esset contraria, est tamen contra bonitatem, sanctitatem ac sapientiam Divinam, illam non prohibendo facere licitam.

QUÆSTIO IV.

Solvitur Difficultas,

An, & quomodo aliqua sint mala antecedenter ad legem DEI.

Præcipuam hanc esse in hac re difficultatem censeo, ut enim ostensum hætenus, lex naturæ est ipsa lex Divina necessaria, principium verò ultimum, ex quo existentiam talis legis colligimus, sunt perfectiones

Dei, sapientissimè ac providentissimè gubernantis humanam rempublicam. At verò ulterior quæstio hic se offert, quare Divina perfectio exigit prohiberi furtum e. g. non verò esum carnis die sabbati. Videtur planè antecedenter ad legem Dei, seu abstrahendo à lege Dei, in istis objectis intrinsecum dari discrimen, ita quidem, ut furtum habeat aliquam malitiam, propter quam necessariò à Deo prohibetur, quam malitiam esus carnis, aliæque, quæ jure tantum positivo sunt prohibita, non habent.

Unde etiam recepta est illa Theologorum paræmia: *Aliqua esse prohibita, quia sunt mala, & aliqua esse mala, quia prohibita.* Quod axioma sensum alium habere non posse videtur: quàm aliqua jam antecedenter ad omnem legem Dei, vel saltem ab illa abstrahendo, esse in se ipsis mala, quia nempe sunt disconvenientia naturæ rationali, e. g. furtum, homicidium, mendacium &c. alia verò ex se ipsis talem malignitatem, naturæ rationali repugnantem, non habere, sed totam malitiam accrescere ex disconvenientia cum lege positiva non necessaria. Quæritur igitur, quid sit illa malitia, quæ est in furto, & propter quam necessariò prohibetur? vel, quid inveniatur antecedenter ad legem Dei in furto, quod non invenitur in comestione carnis? cur aliqua e. g. furtum aut mendacium, dicantur intrinsecè mala, secus ac alia?

15.
*Quomodo
aliqua sint
intrinsecè
mala.*

Ad quam difficultatem respondetur, furtum, abstrahendo à lege prohibente, non esse malum formaliter ac theologicè, sed radicaliter tantum, fundamentaliter, ac velut physicè, quatenus nempe, supposita rerum divisione est turbativum reipublicæ humanæ, quietis ac tranquillitatis publicæ: atque hac ratione adversatur rectæ constitutioni humanæ societatis. Unde fundamentum præbet legi prohibenti, exigitque, ut passim auctores loquuntur, prohiberi.

Verùm, ut dictum suprâ, vi sui absoluti & independentis dominii posset Deus huic exigentiæ creatæ contraire, nisi perfectio sapientissimi ac providentissimi creatoris ac gubernatoris, creaturam rationalem ad finem suum, manifestandas videlicet Divinas perfectiones, prudentissimè ordinantis, necessitatem legis imponeret.

Alia longè est eorum conditio, quæ lege duntaxat positiva sunt liberè prohibita: hæc enim, antecedenter ad legem prohibentem, neque fundamentalem ac physicam habent malitiam, cum non sint per se noxia, neque opposita fini creaturæ rationalis, consequenter neque perfectio sapientissimi gubernantis necessitatem ullam prohibendi illa imponit.

Licèt autem furtum e. g. hoc sensu dicatur fundamentaliter intrinsecè malum, quatenus est noxium humanæ reipublicæ, & oppositum felicitati ac rectæ constitutioni ejusdem, ultimatam tamen principium, indefectibile atque immutabile, ex quo per necessariam consequentiam legem æternam

nam

nam prohibentem inferimus, est ipsa natura Divina infinitè perfecta, seu sapientia Dei providentissimè ad finem suum gubernantis creaturam rationalem.

Atque ex hoc ipso colliges, si non necessitatem, utilitatem saltem, duplicis nostri principii ac regulæ, ex qua existentiam legis naturalis in ordine ad particulares materias inferimus. Immediatum siquidem principium est recta constitutio humanæ reipublicæ, aut creaturæ etiam cujusvis rationalis in ordine ad suum finem, manifestandas nempe Divinas perfectiones; ultimum tamen semper erunt hæ ipsæ perfectiones, ac præsertim sapientia creatoris ac gubernatoris.

Unde nequaquam rejicio modos illos loquendi, receptos passim, quibus in praxi sic arguimus: hoc est contra felicitatem naturalem ac rectam constitutionem creaturæ rationalis, aut humanæ reipublicæ. Ergo jure naturali est prohibitum. Hoc exigit esse præceptum recta constitutio naturæ rationalis: ergo est præceptum. Hoc est contra officia, Deo, proximo, ac sibi naturaliter debita: ergo est illicitum jure naturali. Hoc exigit bonum socialis vitæ, hoc exigit amor naturaliter debitus Deo, sibi ac proximo: ergo est præceptum lege naturali. Hoc est contra naturam rationalem, contra rectam rationem, hoc dicitur recta ratio, ergo &c. Item: quidquid simpliciter expedit esse licitum ad felicem naturæ humanæ statum, id omne, spectato naturæ jure, est licitum: item, quod in ordine ad eundem finem simpliciter expedit esse præceptum vel prohibitum, id omne naturæ jure est obligatorium: similiter, quod simpliciter expedit, esse graviter vel leviter prohibitum pro humani generis beata conditione, est de jure naturæ graviter vel leviter prohibitum.

Item: id omne simpliciter expedit, licere, in cujus licentiam homines consensissent, si ante omnem casum particularem ab authore naturæ requisiti tulissent suffragium: & e contra, id omne simpliciter non expedit, licere, in cujus licentiam homines non consensissent.

Has, inquam, aliàsque authorum regulas non rejicio; quin, aliquas saltem ex iis, in praxi utiles esse ac veras fateor: Unde illas etiam tanquam principium immediatum statuo: Ultimum tamen esse nego: Cùm principium ultimum sint solæ Divinæ perfectiones, quibus omnes prædictæ regulæ tanquam fundamento ultimato per se ipsum firmo, indefectibili atque immutabili innituntur, ut suprâ demonstratum est.

Hinc mirari satis non possum, complures authores, qui integris tomis jus naturæ pertractant, de hoc principio vel omnino silere, vel perfunctoriam tantummodo de eo mentionem facere: cùm tamen certum esse videatur, rationem ultimam, cur Deus ad exigentiam creaturæ rationalis ejusque felicem statum legem necessariò ferre debet, aliam non esse, quam

16.
Varia
DD. re-
gula juris
naturæ.

quàm ipsammet Divinam perfectionem ac providentiam sapientissimi creatoris ac gubernatoris: imò communis Christianorum doctrina sit, felicitatem creaturæ rationalis, etiam in statu naturæ puræ spectatam, aliam haud fore, quàm rectam constitutionem in ordine ad ultimum suum finem naturalem, ad Deum videlicet ejusque perfectiones manifestandas ac commendandas. Unde solennis illa vox Theologiæ mysticæ, quòd Deus creare potuerit hominem, vel non creare pro lubitu, ad alium finem creare, quàm propter se, atque ad gloriam suam, non potuisse: quia scilicet infinitum bonum in creaturis suis necessariò se ipsum amat, & infinita sapientia pro fine omnis operationis necessariò habet summum bonum.

Ex quibus haud difficulter inferimus, rationem ultimam, per se firmam, indefectibilem atque immutabilem legis Dei æternæ ac necessariæ non esse quærendam extra Deum infinitè bonum, sapientem ac perfectum.

17.
Difficultates solvuntur.

Atque ex hac ipsa doctrina facilius, quàm ex ulla alia, videtur explicari, cur ea, quæ lege naturali à Deo prohibentur, dicantur intrinsecè mala, seu per se ipsa fundamentaliter ac radicaliter mala: quia scilicet sunt opposita rectæ constitutioni naturæ rationalis in ordine ad suum finem naturalem, qui consistit in tali habitudine ad Deum, authorem & gubernatorem suum, ut illius perfectiones manifestent ac commendent: quod non ampliùs contingeret, si Deus illa faceret licita. Unde in ipsa natura rationali datur fundamentum (quamvis non ultimum) atque exigentia, ut à Deo sapientissimo ac providentissimo gubernatore ac legislatore prohibeantur: & quia sic ex fine suo intrinseco natura rationalis exigit, ut talia sint illicita, dicuntur *radicaliter, fundamentaliter*, atque etiam *intrinsecè mala, formaliter* verò mala per oppositionem cum lege naturali, quam Deus necessariò fert vi suæ infinitæ perfectionis, tanquam sapientissimus ac providentissimus gubernator, ad exigentiam naturæ rationalis, ut illa ad finem suum rectè sit comparata.

Unde natura rationalis per lumen rationis sic arguit: si furtum e. g. aut homicidium injustum esset licitum, malè esset constituta in ordine ad suum finem humana respublica ac natura rationalis. Ergo Deus necessariò per legem æternam illud prohibet, vi suæ infinitæ perfectionis, tanquam sapientissimus ac providentissimus creator ac gubernator creaturæ rationalis.

18.
Cur impossibile peccatum pure philosophicum?

Ex quo ulterius conficitur, nullum dari, nec dari posse peccatum pure philosophicum, quod præcisè esset actus humanus disconveniens naturæ rationali & rectæ rationi, nullatenus verò sit transgressio legis Divinæ. Nam imprimis impossibile est ex dictis, Deum non prohibere ea, quæ sunt contra naturam rationalem & rectam rationem; cum ipsæ Divinæ perfectiones Deum necessitent, ad illa prohibenda.

Deinde recta ratio non potest judicare, actum aliquem esse contra naturam

ram rationalem, nisi in quantum ostendit; illum actum esse contra finem naturæ rationalis, nempe contra rectam habitudinem ad Deum: consequenter simul ostendet, illum à Deo vi suæ infinitæ perfectionis esse prohibitum. Nam

Circa mendacium e.g. ita discurret (explicitè vel implicitè, formaliter vel virtualiter) mendacium est contra rectam constitutionem naturæ rationalis, & ita illicitum, ut, licèt omnes homines dicerent esse licitum, aut vellent facere licitum, tamen maneret illicitum, & quidem in omnibus circumstantiis. Ergo à supremo Domino ac legislatore vi infinitæ suæ veracitatis ac perfectionis est prohibitum.

Unde porro sequitur, sive fidelis peccet, sive barbarus, semper sub aliquo saltem prædicato, e.g. supremi Domini, legislatoris, aut altioris potestatis, implicitè saltem, virtualiter ac confusè cognosci Deum, qui peccato offenditur. Est enim impossibile, ut recta ratio judicet aliquid esse contra naturam rationalem, & consequenter prohibitum, nisi simul judicet, quòd sit prohibitum ab altiore legislatore. Cur enim peccans aliàs timet? cur syntheresis accusat, quem timet, præsertim si crimen est occultum? an natura rationalis se ipsam? cur quæso? quis suus est superior? quis suus legislator? cur mendacium maneret prohibitum, licèt tota humana respublica vellet illud permittere?

19.
Omnis peccans Deum cognoscit.

Licèt igitur etiam ab homine rationis compote Deus brevi aliquo tempore possit etiam invincibiliter ignorari, tamen ignorari nunquam potest à peccante: quia scilicet lumen rationis non potest distare, aliquid tanquam naturæ rationali disconveniens esse prohibitum, nisi simul dicet ab altiori potestate esse prohibitum: cùm fundamentum ultimum per se firmum & indefectibile hujus prohibitionis aliud esse non possit, quàm perfectio alicujus supremi gubernatoris, quæ eundem necessario ad legem illam in cordibus nostris scribendam atque sic nobis per lumen rationis promulgandam determinet. Quodnam enim aliud principium ultimum, indubitatum, atque indefectibile habet natura rationalis judicandi, mendacium e.g. esse prohibitum necessario, nisi oppositionem cum perfectione supremi legislatoris?

Quæres: quid autem, si poneretur casus, quòd peccans invincibiliter ignoret Deum, & quidem sub omni prædicato? tunc enim peccans agnosceret tamen, mendacium esse illicitum. Quodnam autem tunc aliud fundamentum ultimum judicandi, id esse prohibitum, nisi natura rationalis, cui illud nihilominus esset oppositum? Respondetur, casum esse impossibilem, licèt enim non negem, posse Deum ad breve aliquod tempus etiam invincibiliter ignorari, tamen fieri non potest, ut peccans eum ignoret: siquidem hoc ipso, quòd peccet, agnoscit confusè saltem, se

agere contra legem aliquam superioris potestatis; cum ratio manifestè dictet, legem ferri non posse, nisi à superiore in subditum, consequenter neminem sui ipsius legislatorem esse, aut in se ipsum jurisdictionem posse exercere. Quis ergo ille superior, cujus legem peccans transgreditur? non alius homo: nam unde illi potestas in hominum conscientias? deinde licèt omnes homines vellent præcipere mendacium e. g. vel aliud intrinsecè malum, tamen illud maneret prohibitum. Ergo quoties quis peccat, præsertim contra legem naturæ, semper, saltem confusè & implicitè, agnoscit, se agere contra voluntatem supremi alicujus legislatoris, qui præcipere aut prohibere possit, licèt totum humanum genus se vellet opponere.

20.
Etiam
Atheus.

Neque dicas, quòd Athei peccent, licèt nullum Deum agnoscant. Nam falsum est, quòd Deum non agnoscant, dum peccant: tam apertè enim se Deus signavit in suis creaturis, tamque convincentia humanæ menti ac syntheresi indidit dictamina rationis, signato super nos lumine vultus sui, ut, quantumcunque impii conentur tam illustribus radiis aditum præcludere, omnémque Dei sensum ex cordibus suis excludere, tamen, nolint velint, syntheresis eis, dum peccant, acclamet: *Datur Deus; datur legislator altioris potestatis: datur vindex scelerum*; quem potius optant non existere, quàm non existere seridè sibi possint persuadere. Et sic dicit quidem impius in corde suo: *Non est Deus*: at non seridè: conatur potius, & attentat dicere, quàm seridè dicat, præsertim quando peccat.

Sed quid, si nullus daretur Deus? an mendacium, aliàque lege naturali nunc prohibita, tamen essent mala atque prohibita? cur tunc essent mala? cur illicita? à quo prohibita? profectò tunc idèdè duntaxat essent illicita ac mala, quia tamen essent dissentanea naturæ rationali.

21.
De casu
invincibi-
lis gno-
rantie
Dei.

Respondent ad hunc casum plures auctores, uti etiam ad illum, quo poneretur, à peccantibus Deum sub omni prædicato invincibiliter ignorari, quòd in tali hypothesi (quam tamen utramque impossibilem esse agnoscunt) peccatum foret inerè philosophicum, præcisè disconveniens naturæ rationali ac rectæ rationi, quod non esset offensa Dei, nec dignum pœna æterna.

Censeo tamen cum Viva in *Trut. theol. ad prop. 2. ab Alexandro VIII. damnatam*, ex utraque hypothesi impossibili aut nihil sequi, aut sequi pariter impossibile, utramque nempe contradictionis partem; quòd videlicet tunc mendacium e. g. esset malum, illicitum, prohibitum, dissentaneum naturæ rationali, offensa Dei &c. & simul non esset. Esset malum, ac offensa Dei; quia est impossibile, ut recta ratio proponat mendacium tanquam illicitum ac disconveniens naturæ rationali, nisi simul illud proponat ut disconveniens legi Dei, qua Deus vi suæ perfectionis necessa-

cessa-

cessario illud prohibet, ut ostensum est. Sequeretur tamen simul & altera contradictionis pars, quod scilicet in tali casu chymærico mendacium non esset malum, illicitum, disconveniens naturæ rationali, ac offensæ Dei; quia ponitur Deum non existere, aut à mentiente invincibiliter sub omni prædicato ignorari: consequenter nulla daretur, aut agnosceretur lex naturalis, illud prohibens. Ex quo igitur tunc principio ratio colligat, mendacium esse prohibitum, malum, illicitum, disconveniens naturæ rationali, ac offensam Dei? at in terminis absurdum est, mendacium non esse malum, ac disconveniens naturæ rationali. Ita est: sed dato uno absurdo cætera accidunt: & ex impossibili aut nihil sequitur, aut sequitur quidlibet.

QUÆSTIO V.

An lex naturæ semper sit absoluta, immutabilis ac nunquam dispensabilis.

Complures sunt DD. tum Theologi tum Jurisconsulti, qui legem naturalem dividunt in *absolutam* & *conditionatam*. Illam immutabilem atque indispensabilem statuunt, hanc verò mutabilem ac dispensabilem. Exempla eorum, quæ sunt juris naturalis *absoluti*, afferunt blasphemiam, odium, aut contemptum Dei, mendacium &c. quia hæc ita sunt intrinsicè mala, atque Divinis perfectionibus per se opposita, ut pro omnibus casibus atque omnibus circumstantiis lege Divina absoluta, immutabili ac indispensabili necessario sint prohibita.

22.

Juris autem *conditionati* exempla ponunt, homicidium, furtum, polygamiam, matrimonium consanguineorum in primo gradu lineæ rectæ &c. nam, ut discurrunt, homicidium est quidem lege naturali prohibitum, sed tantum conditionatè, nisi Deus, qui supremum habet dominium vitæ & necis det potestatem, hominem occidendi, sicque dispenset. Furtum pariter subjacere juri naturali conditionato, nisi nempe Deus, qui supremus est Dominus bonorum omnium, det facultatem occupandi alterius bona, ut dedit Israëlitis spoliandi Ægyptios. In polygamia Deum in veteri testamento sæpè dispensasse; dispensaturum pariter in matrimonio quoad primum gradum lineæ rectæ, si solus pater cum filia in mundo existeret. Hæc proin, aliæque multa juris esse naturalis tantum conditionati, nisi nempe Deus dispenset.

Quamvis autem isti authores quoad rem ipsam vix aliud videantur velle, quam id, quod omnes facile concedunt, tamen hic modus loquendi, tanquam improprius ac minus in re tanta accuratus, doctissimis viris semper displicuit. Cum quibus

23. *Nulla lex natura conditionata mutabilis aut dispensabilis.* Dico: *Nulla datur lex naturæ conditionata, mutabilis aut dispensabilis, sed omnis semper est absoluta, immutabilis & indispensabilis.* Probat: lex naturæ est lex æterna ac necessaria, præcipiens ea, quæ sunt intrinsecè bona, seu, quæ bonitas ac sapientia Divina exigit præcipi in ordine ad sapienter ac profidè ad finem suum gubernandam rationalem rempublicam: ac prohibens ea, quæ sunt intrinsecè mala, seu quæ bonitas ac sapientia infinita authoris ac gubernatoris naturæ rationalis exigit prohiberi in ordine ad rectam naturæ constitutionem in ordine ad suum finem, manifestandas videlicet & commendandas divinas perfectiones.

Ergò lex naturæ est semper absoluta & indispensabilis: nam sub ea ratione, sub qua aliquid est intrinsecè malum, exigens à Deo, tanquam optimo ac sapientissimo authore ac gubernatore prohiberi, semper lege naturali necessariò est prohibitum, exigente hanc prohibitionem non tantum ex fine suo intrinsecò natura rationali, sed infinita etiam gubernatoris sapientia ac bonitate. Sub ea verò ratione, sub qua aliquid intrinsecè malum non est, sed ita comparatum, ut neque recta constitutio humani generis, neque sapientia conditoris ac gubernatoris exigant illud prohiberi, sub ea, inquam, ratione legi naturali nunquam subiacuit. Exempla rem magis illustrabunt.

24. *Homicidium est contra jus naturæ, sed non omne.* Nam injustum semper, justum nunquam lege naturali est prohibitum. Sic si Deus, pene quem est dominium vitæ, det potestatem occidendi, occisio illa non subjacet legi naturali; nec tamen Deus dispensat in illa, sed dando facultatem occidendi facit, ut occisio non sit injusta, sed justa: occisio autem justa nunquam fuit vetita. Atque sic Deus præcisè mutat materiam, constituitque sub tali ratione, sub qua nunquam fuit prohibita. Si autem Deus dispensaret in lege naturali, deberet occisionem injustam, quæ sola est objectum legis naturalis, facere licitam: seu deberet occisionem sub ea ratione facere licitam, sub qua vetatur lege naturæ, nempe sub ratione *occisionis injustæ*. Et, si jus naturale esset conditionatum, deberet occisio *injusta* esse illicita, nisi Deus in occisione *injusta* dispenseret, eamque faciat licitam; quod nunquam fit, nec fieri potest. Ita pariter Judæi criminis convictum carnifici occidendum tradit: & quilibet iniquum aggressorem potest occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ, quin tamen ulla in lege naturali fiat mutatio aut dispensatio: quia scilicet talis occisio justa nunquam fuit comprehensa sub lege naturali, prohibente tantum occisionem injustam, nunquam verò justam.

25. *Sic etiam furtum semper lege naturali est interdictum, & quidem absolute & indispensabiliter; cum Deus nunquam possit furtum licitum facere,*

cere, potest tamen Deus, tanquam supremus rerum omnium Dominus, rei proprietatem ac dominium ab uno transferre in alterum, sicut ab Ægyptiis transtulit in Israëlitas; quo facto non committitur furtum ab eo, qui rem aliquam surripit: nam furtum est *ablatio rei alienæ, invito rationabiliter Domino*: si autem Deus e.g. Israëlitis dat jus proprietatis in bona, quæ prius fuerunt Ægyptiorum, neque auferunt rem alienam, sed suam; neque Ægyptii possunt esse rationabiliter inviti: quia Israëlita proprietatem acceperunt ab eo, qui habet supremum & supereminentiſſimum rerum omnium Dominium, consequenter illud dare potest, cui vult, & quando vult.

Cùm autem Deus cuiquam tale dominium dat, atque sic illud ab uno transfert in alterum, nihil immutat circa jus naturale, quo tantùm furtum prohibetur; Deus autem non facit, ut furtum sit licitum, & sic neque in lege naturali, neque in ejus objecto dispensat. sed tantùm facit, ut non sit furtum, adeoque, ut sub lege naturali non comprehendatur: utpote qua tantùm furtum, tanquam semper & pro omni casu ac circumstantiis intrinsecè malum, absolutè & indispensabiliter prohibetur. Dispensaret autem Deus in lege naturæ & in ejus objecto, si furtum aliquando faceret licitum: quod, ut dictum, fieri nunquam potest.

Eodem modo discurrendum circa usuras: nam licèt exigere usuras 26.
merè lucratorias, seu præcisè titulo mutui sit intrinsecè malum, ac jure *Usura-*
naturali semper prohibitum: potuit tamen Deus Israëlitis dare jus in bona *rum,*
gentium infidelium, & translato dominio concedere facultatem quasi fœnus ab iis accipiendi: sicut etiam defacto ex hoc titulo census quincunces in Germania sunt liciti: quia scilicet respublica dominium eorum in mutuantem transtulit, sicut in præscriptione.

Idem evenit in aliis exemplis: nam licèt Deus in veteri testamento 27.
dederit licentiam uni viro habendi simul plures uxores, quam licentiam *Polyga-*
in novo testamento ademit, tamen per hoc circa legem naturalem ejusque *miæ,*
objectum nihil mutavit; neque enim dispensavit in *polygamia*, quatenus prohibetur jure naturali. Siquidem polygamia eatenus tantùm vetatur jure naturali, quatenus est accessus ad non suam (vel saltem traditio juris, quod tradens non habet) & sub hac ratione est intrinsecè mala, atque semper pro omnibus circumstantiis absolutè & indispensabiliter prohibita. Quia autem Deus, sicut in vitam & bona fortunæ, ita etiam in humana corpora supremum habet dominium, ideò potest dare uni viro jus in plura corpora, & pluribus fœminis in corpus unius viri; prout fecit in antiquo testamento: in lege verò Evangelica hoc jus & potestatem, pro liberrimo voluntatis suæ beneplacito, sustulit, quin propterea in lege naturæ aut ejus objecto quidquam mutarit, aut dispensarit: nam po-

lygamia, quatenus est accessus ad non suam, vel traditio juris, quod non datur, semper necessario fuit prohibita tanquam intrinsicè mala: quatenus verò est accessus ad suas, vel traditio juris, à Deo concessi, nunquam fuit prohibita. Quia igitur in novo testamento Deus ademit viro jus in plura corpora muliebria, matrimonium ratum cum pluribus esset attentata traditio juris, quod non existit, & matrimonium consummatum cum pluribus esset accessus ad non suas, & sic esset verum adulterium; cum tantum cum una habere possit validum matrimonium. In antiqua autem lege poterat cum pluribus itare verum matrimonium, cum Deus concesserit viro jus in plura corpora

Unde sequitur, quòd paradoxum videri posset, polygamiam in nova lege jure naturali esse prohibitam, in veteri autem fuisse permissam, quin tamen circa legem naturæ & ejus objectum quidquam fuerit mutatum, aut in ea dispensatum: quia scilicet Deus nunquam permisit, polygamiam, quatenus est accessus ad non suam (sub qua sola ratione jure naturali est prohibita) sed concedendo jus in plura corpora, præcisè fecit, ut polygamia consummata fuerit accessus ad suas uxores: quòd etiam in nova lege potuisset facere Deus, si voluisset. Quia autem ex sacra scriptura nobis constat, quòd non fecerit, sed ademerit viro jus in plura corpora, idèd polygamus accederet ad eas, quæ non sunt suæ uxores, committerétque adulterium, jure naturali semper absolutè prohibitum.

Neque dicas, Deum in jure naturæ dispensasse, quando dixit ad Osee: *Vade, sume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum.* Osee I. Nam Deus non præcepit Prophetæ, ut fornicetur, sed ut fornicariam publicam, seu meretricem in uxorem ducat, & ex ea generet filios legitimos, quibus tamen apud populum adhæsura esset macula matris, quæ priùs erat infamis meretrix. Vel per filios fornicationum intelliguntur tales, qui quidem ex legitimo matrimonio essent suscipiendi, sed tamen ex infecto matris sanguine descendentes in fornicationes matris exemplo essent prolapsuri, ut Cornelius à Lapide explicat.

Manet igitur fornicatio semper jure naturali absolutè & indispensabiliter prohibita: quamvis Deus possit viro dare jus in corpus fœminæ, & facere, ut sit ejus uxor: quo casu non ampliùs esset fornicatio, utpote quæ est accessus ad non suam.

28.
*Matrimo-
nii in pri-
mo gradu
consanguini-
tatis.*

Similiter dico, matrimonium in primo gradu consanguinitatis lineæ rectæ, e.g. patris cum filia jure naturali esse prohibitum, semperque fuisse prohibitum: quia in hac providentia Deus nunquam dedit patri jus in corpus filia, ut ex communi omnium sententia constat: & exemplum afferri nullum potest, quo Deum id unquam dedisse constet.

Posset

Poffet tamen Deus in alia providentia abfolutè patri & filiæ, item matri & filio jus mutuum in corpora concedere: quod pro cafu, quo foli in mundo exifterent, facilè concedunt authores: ego verò id Dei abfolutæ potentia neque pro aliis cafibus negandum cenfeo. Nam patrem matrimonio conjungi filiæ, non eft intrinsecè malum, ac confequenter de fe neque jure naturali vetitum: aliàs neque pro cafu, quo foli exifterent, poffent conjungi. Sed intrinsecè malum ac jure naturali illicitum eft jus mutui in corpora traditionem attentare, quòd, utpote in hac providentia à Deo negatum, nec pater habet nec filia: item accedere ad fœminam non fuam, quod pariter fieret, fi pater attentaret matrimonium consummare cum filia: quia, ut dictum, Deus in hac providentia jus mutuum in corpora patri & filiæ omnino denegat.

Unde neque quoad hoc jus naturale eft conditionatum, mutabile ac dispensabile: quia carnalis conjunctio patris cum filia, tunc tantum eft jure naturali prohibita, quando eft accessus ad non fuam: & pro hoc cafu femper abfolutè eft prohibita; & Deus non potest dispensando illam facere licitam. Pro cafu autem, quo effer conjunctio cum fua, ut contingeret, fi Deus daret illis jus mutuum in corpora, nunquam jure naturæ eft prohibita: ergo neque pro hoc cafu datur locus dispensationi aut mutationi in lege naturæ.

Et ratio ulterior eft, quia lex naturalis refpicit fuum objectum sub ratione specifica intrinsecè boni vel intrinsecè mali: quamdiu igitur manet ista ratio specifica, nullus datur locus ulli dispensationi aut mutationi, ut per fe patet: cum omnis mutatio ac dispensatio præjudicaret Divinæ bonitati, fanctitati, fapientia, aliisque Divinis perfectionibus: confequenter eft abfolutè impoffibilis.

29.
Jus natu-
ra refpicit
objectum
femper
sub eadem
ratione,

Poteft tamen Deus in pluribus materiis facere, ut in aliquo actu ratio specifica intrinsecè mali non detur, ficque non fit objectum legis naturalis prohibitivæ, ut in allatis exemplis eft demonstratum, dando videlicet jus in vitam, bona fortunæ, ac corpora in ordine ad generationem humanam &c.

Quo cafu dicunt aliqui, legem naturalem mutari, non quidem formaliter, fed tamen materialiter, item objectum legis naturalis mutari materialiter, & subtrahi vel extrahi à lege naturali. Quem ego modum loquendi non quidem reprehendo, castigatius tamen nos loqui puto, fi dicamus, quòd nulla vera mutatio in lege naturali, aut ejus objecto contingat: cum lex naturalis femper eadem, femperque invariata neceffariò permaneat, femperque idem omnino objectum habeat.

Unde neque propriè dici potest, materiam extrahi à lege naturali: nam, ut dictum, quod femel eft objectum legis naturalis, femper manet illius

30.
Neque ma-
illius

*terialiter
mutatur
lex natu-
ra.*

illius objectum, nec extrahi potest ab illa. Si verò aliquid non est objectum legis naturalis, per se non potest extrahi à lege naturali: quomodo enim ab illa extrahatur, quod nunquam fuit sub illa comprehensum? Quapropter si materia mutetur, e. g. si Deus det jus in vitam, bona, aut corpora, non mutatur objectum legis naturalis, multò minùs ipsa lex, sed ponitur aliquid, quod nunquam fuit objectum legis naturalis.

31.
*An jus na-
ture ad-
mittat
epiikiam.*

Ex quo solvitur illa quæstio, quam hîc aliqui instituunt, an videlicet jus naturale admittat interpretationem per epiikiam: nam licet admittat epiikiam improprie dictam, seu nudam declarationem legis, quando de illius existentia est dubium, proprie tamen dictam, seu emendationem aut exemptionem casus, in lege comprehensi, per benignam interpretationem nullatenus admittit. Unde etiam, quando ita mutatur materia, ut non sit objectum legis naturalis, lex naturalis non emendatur, nec mutatur, sed tantùm declaratur, hanc materiam, ut vestitam his circumstantiis, non esse objectum legis naturalis. Vide Suarezium l. 2. de leg. c. 16. n. 7.

Atque ex his videtur etiam solvi posse illa difficultas, quam aliqui hîc sibi ex principiis suis formant, cur e. g. mendacium, blasphemia, odium Dei, pro omnibus casibus atque circumstantiis necessariò sint prohibita, ac juris naturalis absoluti & indispensabilis, contra verò homicidium, furtum, &c. non pro omnibus casibus & circumstantiis sit prohibitum, adeoque sit juris naturalis tantùm conditionati, atque dispensabilis à Deo?

Nam, juxta doctrinam datam, negatur à nobis suppositum, quòd ulum jus naturale sit conditionatum, aut dispensabile, aut quòd aliquid, per dispensationem Dei fieri possit licitum sub ea ratione, sub qua prohibetur à jure naturali: sicut enim mendacium pro nullo casu, nullisque circumstantiis potest fieri licitum, sic neque homicidium injustum, furtum propriè dictum, adulterium, fornicatio &c.

32.
*Homicidii
una spe-
cies sem-
per licita,
altera
semper illi-
cita.*

Sed hoc solùm est verum, quòd non omne homicidium sed tantùm injustum; non omnis occupatio rei, sed tantùm alienæ: non omnis accessus ad fœminam, sed tantùm ad non suam, lege naturæ sint vetita. Quia igitur Deus facere potest, ut homicidium non sit injustum, ut res non sit aliena, ut fœmina sit uxor viri, & sic homicidium, occupatio, accessus non sit objectum legis, tantùm sequitur, quòd homicidium, occupatio rei, accessus ad fœminam &c. sint genera quædam, diversas sub se species continentia, puta, homicidium justum & injustum, occupationem rei propriæ & alienæ, accessum ad suam & non suam: quarum una species semper jure naturæ est prohibita, altera nunquam: idèd dicitur, quòd Deus mutare possit materiam, quatenus facere potest, ut loco unius speciei detur altera; e. g. loco homicidii injusti justum, quatenus dat facultatem occidendi: licet autem Deus hoc faciat, altera tamen species, nempe homicidium injustum,

justum, semper manet subiecta legi naturali, ac prohibita: consequenter propriè neque mutatur objectum legis naturæ, sed Deus tantum facit, ut loco objecti detur aliquid aliud, quod non est objectum legis naturalis, nempe ut loco homicidii iniusti detur justum. Certè sic materia seu objectum legis naturalis formaliter non mutatur, cum idem semper illius objectum maneat: quidquid sit, an dicere velis, objectum mutari purè materialiter; ferè sicut Theologi dicunt, quod materia pro Sacramento instituta mutetur purè materialiter, si e. g. ex vino acetum facias, quia nihilominus semper verum manet, quod solum vinum de vite fit materia, seu objectum institutionis divinæ, & sic formaliter mutari non possit.

Econtra mendacium, blasphemia &c. non continent sub se geminas prædictas species, quarum una sit objectum legis naturalis, non verò altera: sed mendacium e. g. & perjurium sub omni sua ratione est illius objectum ac prohibetur: quia scilicet sub omni ratione adversatur primæ ac infinitæ veritati; consequenter Divina perfectio exigit, illud pro omni casu atque omnibus circumstantiis prohiberi à sapientissimo authore naturæ, providentissimè gubernante rationales cœtus in ordine ad suum finem, seu rectam constitutionem. Idem dic de odio Dei ac blasphemia, quæ sub omni sua ratione adversantur Divinæ bonitati & sanctitati, ac proin cultui, amori, ac reverentiæ, Deo naturaliter à creaturis suis rationalibus debitæ: idem de simonia, qua pretio temporali emitur spirituale, quia sub quacunque ratione hi actus humani spectentur, semper invenitur in iis ratio ac necessitas prohibendi.

Eodem ferè modo respondent Theologi, dum ex iis quæritur, cur aliqua peccata in objecto suo admittant parvitatem materiæ, non item alia. Nam respondent, idè e. g. blasphemiam, odium formale Dei, simoniam strictè dictam, perjurium, actum venereum &c. non admittere parvitatem materiæ, quia semper in iis invenitur ratio prohibendi graviter: e contra in aliis e. g. in furto, si materia ablata sit parva, non esse rationem graviter prohibendi.

Objicies: Summus Pontifex potest dispensare in lege naturali, e. g. in voto, in juramento &c. ergo multò magis ipse Deus. R. n. a. votum & juramentum obligant quidem jure naturali: quia recta ratio dicitur, fidem Deo datam, & id, in cujus testem Deus, velut fideijussor, assumitur, religiosè esse servandum: & licèt Papa dispensare possit in voto & juramento, non tamen dispensare potest in jure naturali: cum facere non possit, ut stante voto aut juramento non detur obligatio naturalis; quod tamen requireretur, si in ipsa lege naturali posset dispensare.

Quid igitur facit Pontifex, dum dispensat in voto aut juramento? nihil aliud, quam, quod votum aut juramentum relaxet, seu tollat, quod sic

33.
Mendacium verò,
perjurium
&c. sub
omni rati-
one seu-
per illicitum.

34.
Papa non
dispensat
in jure na-
tura quan-
do dispen-
sat in voto
aut jura-
mento.

contingit. Papa tanquam Vicarius Christi, in ordine ad gubernandam Ecclesiam, habet jurisdictionem in voluntates hominum, tanquam sibi subditas quoad sacra: adeoque habet etiam potestatem in eorum actus, quatenus illos approbare, vel improbare, confirmare, vel infirmare, ratificare, vel retractare & rescindere potest.

Quando igitur Papa potestate jurisdictionis dispensat in voto & juramento promissorio, retractat ac rescindit actum voluntatis, quo quis vovit aut juravit, & sic ipsum votum aut juramentum retractat, rescindit, ac tollit, quin in ipsa lege naturali ac ejus obligatione dispenset: cum nunquam faciat, aut facere possit, ut votum aut juramentum, quamdiu perdurant, non obligent.

35. Idem contingit, quando pater e. g. irritat votum vel juramentum filii; nam quia habet potestatem patriam in filium, ejusque actus, potest illos, quibus vovit aut juravit, vi potestatis dominativæ, irritare: quo facto tollitur ac cessat votum, & consequenter etiam illius obligatio: uti etiam, quando materia voti sit impossibilis, aut cessat esse de meliori bono. Item quando materia voti alterius potestati subjecta est, potest alter, prohibendo executionem voti in illa materia, indirectè votum irritare ac tollere.

Nec pater, quando ea irritat.

Eodem modo explicatur, quomodo à contrahentibus tolli possit obligatio naturalis, quam inducit contractus e. g. emptionis & venditionis, quin propterea ulla fiat dispensatio in lege naturali. Nam sicut contrahentes liberè contractum ineunt, sic mutuo consensu possunt illum ac fidem datam liberè rescindere ac tollere: quo facto per se cessat obligatio naturalis, quam induxerat contractus, ac fides data. Quo toto in negotio nulla intervenit dispensatio aut mutatio in jure naturæ, ejusque obligatione, utpote quæ solum contingeret, si stante contractu ac fide data & absque remissione alterius cessaret obligatio. Unde neque in illo casu dispensatur in jure naturæ, quo in alterius favorem juratò aliquid promissisti, ille verò tibi remittat, quod titulo religionis illi debes, quia juramentum promissorium hanc conditionem habet imbitam, nisi alter remittat. Et tali modo etiam cessat obligatio naturalis satisfaciendi pro injuria, alteri illata, si nempe remittat læsus satisfactionem, vel condonet injuriam. quia lex naturæ tantùm obligat satisfacere pro injuria non remissa; sicut pro alio debito non remisso; nam condonata injuria vel debito, tollitur materia legis naturalis, & sic etiam ipsa lex cessat.

Idem in aliis casibus.

Dices 1. Tridentinum asserit, residentiam Episcopi esse juris naturalis, & tamen in ea dispensat Pontifex: uti etiam in decimis, immunitate ecclesiastica &c. Resp. Pontifex non dispensat pro iis casibus & circumstantiis, in quibus ista verè subsunt juri naturali præceptivo aut prohibitivo. Igitur dispensat, ut Episcopus per alium possit exercere curam animarum,

ut locò decimarum alio modo provideatur Parocho, ut Clericus potestati laicæ subjiçiat in iis casibus & causis, in quibus jure tantùm ecclesiastico ab ea est exemptus.

Dices 2. Jure naturali valet contractus pupilli vel minoris, sinè consensu tutoris aut curatoris initus, testamentum, electio, alienatio rerum ecclesiasticarum sinè solennitatibus, donatio inter conjuges, aut inter alios, etiam immodica: & tamen hæc omnia jure positivo fuerunt irritata. Rursum jure naturali omnia fuerunt communia, omnes nascuntur liberi, & tamen jure gentium introducta est bonorum divisio, servitus &c. Econtra jure naturali non valet præscriptio, neque transfert dominia: jure autem positivo valet. Ergo potest respublica dispensare in jure naturali, illudque mutare ac corrigere.

R. Dist. conf. Potest respublica dispensare in jure naturæ merè permissivo, transeat: in jure naturali positivo, præcipiente, prohibente, irritante, validante, n. c. Quæ allata sunt, non subjacet legi naturali, positivè præcipienti, prohibenti, aut irritanti: nam lex naturæ non præcipit absolute haberi pro valido contractum pupilli, aut matrimonium clandestinum, donationem inter virum & uxorem, renuntiationem paternæ hæreditatis futuræ, fidejussionem mulieris, testamentum, electionem, alienationem sinè solennitatibus, neque positivè & absolute ea validat. Sic neque positivè præcipit bonorum communionem, aut libertatem, neque positivè prohibet divisionem aut servitutes, aut præscriptionem, neque eas positivè invalidat. Hoc enim si faceret, non posset respublica valorem tribuere: nam quod lex æterna necessariò vult esse prohibitum aut invalidum, non potest lex humana facere licitum aut validum: & quod lex æterna positivè ac absolute vult esse licitum aut validum, lex humana non potest facere illicitum, & invalidum.

Igitur ad allata exempla, aliæque similia, lex naturalis, strictè loquendo, se non extendit, sed ad ea indifferenter se habet, ita, ut ea neque præcipiat, neque prohibeat, neque validet positivè, neque invalidet: nam Deus circa illa nullam fecit dispositionem positivam, sed reipublicæ humanæ pro rerum ac temporum circumstantiis per leges positivas disponenda reliquit: unde etiam creaturæ juris positivi dicuntur. Sicut Deus circa abstinentiam à carne directè nihil præcepit, sed dispositionem ac præceptum Ecclesiæ liberum reliquit.

An autem propterea, quòd Deus contractum pupilli neque decernat ut absolute validum, neque ut absolute invalidum, sed hoc decernendum inferioribus potestatibus relinquat, dicendum sit, valorem contractus pupillaris esse objectum juris naturalis permittentis, est quæstio ferè de nomine.

36.

*Quo sensu
contractus
pupilli,
aliaque
dicantur
jure natu-
ræ validæ.*

Communis usus loquendi videtur obtinuisse, ut dicatur, quòd sub sit juri naturali: ut patet ex usitatis illis loquendi formulis: *Contractus pupilli aut minoris jure naturali valet. Fidejussio mulieris, mutuum filii familias, donatio inter conjuges, promissio non revocandi testamentum, renuntiatio juris ad hereditatem paternam, electio aut alienatio rerum ecclesiasticarum sine præscriptis solemnitatibus &c. jure naturali valent: actus & contractus præcisè à jure positivo irritati jure naturali valent.*

Verùm per hunc loquendi modum non volumus significare, quòd lex naturæ absolutè ac positivè validet illos contractus, aut pro validis haberi præcipiat, (sicut neque alios contractus) sed hoc tantùm dicat lex naturalis, *fidem validè datam esse servandam; contractu validè inito esse standum: adeoque etiam pupillo standum esse contractu, validè inito &c.*

An autem hic vel ille contractus debeat esse validus, an hæc vel illa fides sit validè data, nec ne, jus naturale absolutè & positivè non decernit, sed magistratibus humanis decernendum relinquit: qui proin pro potestate à Deo concessa possunt contractus regulare, ac decernere, quid ad contractum validum requiratur, quid non requiratur; sic Conc. Tridentinum ad valorem contractus matrimonii requisivit publicitatem, ac clandestinum fecit invalidum.

Adeoque lex naturæ præcipit quidem, servare omnem fidem validè datam, ac contractum validum; & eatenus obligatio contractuum subjecta est legi naturali propriè dictæ. Quantum verò pertinet ad valorem contractus, indifferenter ac permissivè se habet. Et hoc posteriore sensu dicimus, quòd e.g. contractus pupilli jure naturali valeat, quatenus nempe jus naturale illum non irritat. Et hinc si neque jure positivo esset irritatus, simpliciter & absolutè valeret, induceretque obligationem naturalem, quia fides data nullo jure esset irritata. Ad summum igitur dici potest, quòd contractus pupilli, & alii à jure positivo irritati, valeant jure naturali permissivo, in sensu explicato.

37- *Non datur lex naturalis propriè dicta, sit necessaria, ad exigentiam naturæ rationalis & Divinæ perfectionis lata. Propter quam rationem etiam supra tantum transmissi, quòd respublica possit dispensare in jure naturali permittente, illudque corrigere ac mutare: quia scilicet strictè ac propriè loquendo, nulla datur lex naturalis purè permittens. Melius diceretur, quòd detur lex positiva divina, liberè permittens, contractum pupilli esse validum, sed tantum conditionatè, supposito nempe, quòd jure positivo humano non irritetur, & sic concedi potest, quòd detur lex divina positiva, quæ sit conditionata, non autem naturalis. Servari tamen potest modus loquendi*

confectus, quòd ejusmodi actus & contractus jure naturali valeant, modo per hoc nihil aliud intelligatur, quam quòd jus naturæ ad illorum valorem indifferenter se habeat.

Quæres, quid dicendum, si dentur plures leges affirmativæ, sibi invicem contrariæ, e. g. præceptum naturale, in extrema necessitate succurrendi vitæ corporali & spiritali, succurrendi patri, & alteri cuidam homini, succurrendi privato, & reipublicæ, ita tamen, ut non possis utrique succurrere? tunc enim videtur in uno præcepto naturali dispensari, vel illud tantum esse conditionatum.

Resp. Cum præcepta positiva non obligent *pro semper*, seu pro omni tempore, idèd neque sunt proprie conditionata, neque opus est dispensatione: nam quando concurrunt præceptum fortius obligans, alterum hoc ipso pro illo casu nunquam existit, si non possit simul impleri. Hinc quia ordo charitatis fortius te obligat, succurrere vitæ spiritali, quàm corporali, patri, quàm alteri, reipublicæ, quàm privato homini, idèd pro casu, quo non potes utrique succurrere, tantum teneris succurrere vitæ spiritali, patri, aut reipublicæ. Unde præcepta naturalia, etiam affirmativa, nunquam sibi sunt contraria, nunquam conditionata, dispensabilia aut mutabilia. Et eodem modo discurrendum etiam de aliis ejusmodi casibus: e. g. dum in maxima necessitate tua aut indigentia potes non restituere depositum, aut ablata injustè, imò auferre alteri sua, & in certis casibus etiam vitam.

QUÆSTIO IV.

An detur lex naturæ irritans?

Ratio dubitandi est, quia lex naturalis videtur tantum versari circa bona & mala: illa præcipiendo, hæc prohibendo: per hoc autem, quòd lex prohibeat actum, non irritat illum hoc ipso. Sic lex naturæ prohibet matrimonium stante voto castitatis simplici, item stantibus sponsalibus de futuro cum alia, non tamen illud irritat; sicut neque secundam venditionem, secuta traditione, quamvis illam stante prima venditione tanquam malam & peccaminosam prohibeat. Deinde, non potest exhiberi aliqua regula, quæ ostendat, quinam actus à lege naturali sint irritati. Ergo videtur, nulla dari lex naturalis irritans.

38.

Sed dicendum, quòd non tantum detur jus naturale præcipiens ac prohibens, verum etiam irritans quosdam actus. Ita tanquam certum supponunt Theologi & Canonistæ: quid enim inter eos communius, quàm dicere: *Hic actus jure naturæ est nullus, irritus, non valet jure naturali?*

Sic e. g. dicunt: contractus cum dolo & errore substantiali initus est jure naturali nullus: contractus, qui non est simpliciter liber ac voluntarius, non valet: matrimonium cum impedimento impotentiae initum, jure naturæ est irritum: pactum de re turpi, aut impossibili faciendâ jure naturali est invalidum. Ergo datur lex naturæ, quæ quosdam actus reddit invalidos.

39.
Regula
circa
actus irri-
tos.

Regulam autem dignoscendi actus, jure naturali irritatos, statuunt geminam. Prima est: quòd pactum, contractus, dispositio, actus sit invalidus, quando ex parte agentis, contrahentis, aut disponentis est defectus potestatis aut capacitatis, naturaliter requisitæ ad validè operandum. Ratio est: quia actus non potest esse validus, quando ex parte causæ efficientis deest potestas & capacitas, naturaliter requisita ad agendum.

Defectus
ex parte
causæ.

Sic dispositio, quam facit infans, amens, plenè ebrius, dormiens, aut aliàs usu rationis carens, jure naturali est nulla: quia ex parte disponentis est defectus rationis, naturaliter requisitæ ad operandum moraliter, & contrahendam obligationem; atque sic est incapax ex ipsa natura rei ad agendum moraliter, philosophicè, juridicè, & theologicè: cum non possit consensum rationalem ac moralem ponere. Unde etiam tales non possunt benè moraliter aut malè agere. Sic etiam dispositio vel contractus, quem celebrat, inductus dolo substantiali vel errore, vel absoluta coactione, non valet: quia ex parte contrahentis deest advertentia & libertas naturaliter requisita ad consensum sufficientem: nihil enim est volitum, nisi præcognitum, & nullus datur actus moralis sinè libertate. Item dispositio, quam facit compos quidem rationis, sed tamen carens potestate, naturaliter requisita ad agendum vel disponendum, est pariter nulla, & quidem jure naturali, ut per se patet. Sic invalidè fert legem, qui non est superior, seu qui non habet subditos, ex defectu nempe potestatis & jurisdictionis. Invalidè eligit, præsentat, confirmat, instituit, qui non habet jus & potestatem. Invalidè disponis de re aliena e. g. jam prius donatam aut venditam, simulque traditam, donando vel vendendo aiteri: ex defectu nempe dominii & potestatis disponendi. Invalidus est contractus matrimonii cum impedimento impotentiae, cum non possis tradere jus in corpus tuum, in ordine ad generationem prolis, quod non habes.

40.
Defectus
ex parte
materie
seu obje-
cti.

Altera regula est; quòd actus, contractus, ac dispositiones jure naturali sint nullæ, quando ex parte materiæ, seu objecti est defectus, puta, quando materia, circa quam contractus versatur, est impossibilis aut turpis (ita, ut intrinsicam ac perpetuam turpitudinem habeat) quia ad impossibile & turpe nulla potest dari obligatio: cum igitur omnis contractus

tractus validus pariat obligationem, nullus, qui versatur circa rem turpem præstandam, potest esse validus. Et quidem hoc etiam tunc verum est, quando objectum etiam tantum leviter est prohibitum atque illicitum. *ut si est turpe.*

Colliges: nullum esse pactum, quo promittis aliquid, de se malum: e.g. quo promittis mentiri, furari, fornicari, injustè occidere, vel ad malum cooperari: imò neque juramentum subsisteret, quia non est vinculum iniquitatis.

Idem dicendum, si contractui conditionem turpem adjicias, eamque alter contrahentium adimplere eodem contractu promittat: quia scilicet ad turpe non potest dari obligatio: adeoque totus contractus corrumpitur, utpote qui non aliter initur, nisi sub obligatione, conditionem illam turpem implendi.

An autem impleta turpi conditione, e.g. commissa fornicatione, aut cæde ab assassino patrata, teneatur alter promissam mercedem solvere, est quæstio, alibi uberius discutienda. Puto interim, quòd non teneatur, quia, cum pactum propter turpitudinem intrinsicam ac perpetuam fuerit nullum, non potest assignari titulus, quo obligetur ad solvendum.

Prædictis duabus regulis, saltem claritatis gratiâ, tertiam adjiciendam censeo: quòd scilicet actus, aut contractus jure naturæ sit invalidus, quando est defectus in ipso actu; quod contingit 1. Quando vel deest aliquod constitutivum, requisitum per se ad naturam contractus: sic quia tria sunt constitutiva ex natura rei ad emptionem & venditionem requisita, nempe merx, pretium, & consensus mutuus: quidquid horum desit, emptio jure naturali est nulla: quia deficit ipsa natura contractus. Hinc, si quis vellet emere equum, ea tamen conditione, ut pretium nullum debeat solvere, per se & ex natura rei contractus foret nullus. *41. Defectus ex parte actus.*

Contingit hoc 2. Quando contractus per se & intrinsicè est turpis. Sic contractus simoniacus jure naturæ est invalidus, quia æquiparatio rei temporalis cum spirituali, seu emptio rei spiritualis per pretium temporale, est per se ac intrinsicè turpis, ceditque in despectum Dei ac irreverentiam. Item contractus usurarius propter eandem rationem jure naturæ est irritus: quia scilicet est contra rectam rationem ex alieno lucrari, & dominium usurarum acquirere velle absque justo titulo translativo dominii. Idem in hac providentia sentiendum est de polygamia, & matrimonio in primo gradu consanguinitatis lineæ rectæ: & de quocunque contractu involvente constitutivum aliquod intrinsicè malum.

Ratio est, quia recta constitutio naturæ rationalis, comparatæ ad suum finem, non tantum exigit, ejusmodi contractus prohiberi, sed etiam annullari. Hinc quia contractus nunquam ab uno solo perficitur, cum sit essentialiter duorum consensus, si vel unus tantum aliquid turpe in pactum

Etum deducatur, totus contractus est nullus. Quo ex principio omnes illas conventiones jure naturæ invalidas assero, in quibus conditio turpis in pactum deducitur, sive deinde impleatur conditio, sive non.

Hæc doctrina sequenti quæstione magis declarabitur, & confirmabitur. Prius tamen solvendæ veniunt aliquæ

O B J E C T I O N E S.

42. **O**bjic. 1. contra primam regulam assignatam. Si contractus jure naturæ est invalidus, quando ex parte contrahentis datur defectus potestatis, tunc etiam contractus pupilli, minoris, prodigi declarati &c. jure naturæ esset invalidus: quia non habent potestatem disponendi. Atqui hoc est contra communem sententiam, quæ tenet, quod istorum actus tantum jure positivo sint irritati, non autem jure naturali.

*Pupillus
habet po-
testatem
disponen-
di.*

R. n. M. Nam pupillus, minor, prodigus, sicut habent dominium suorum bonorum, sic etiam jure naturæ habent potestatem disponendi (cum dominium ex essentia sua sit potestas disponendi) ligatam tamen à lege civili, ita, ut eorum dispositio, in quantum est ipsis damnosa, hoc jure positivo sit irritata, si absque autoritate tutoris aut curatoris fiat. Consequenter pupilli &c. contractus, si habeat sufficientem usum rationis, omnia habet, quæ jus naturale ad ejus valorem requirit, non tamen omnia, quæ jus positivum ad illum requirit.

43. **O**bjic. 2. contra secundam & tertiam regulam. Si omnes illi actus & contractus jure naturæ sunt invalidi, qui sunt turpes, vel ex se ipsis vel ex suo objecto, tunc invalida esset venditio secunda equi, e.g. facta secundo emptori, secuta traditione: invalidus esset contractus matrimonialis stante voto castitatis simplici, aut stantibus sponsalibus cum alia, aut alio impedimento tantum impediente: aut initus in statu peccati mortalis: imò invalidus esset omnis contractus, initus ex aliqua inordinata passione, e.g. ex ira, avaritia, ambitione: item initus dolo, aut ex metu injustè incusso, quia omnes hi actus & contractus sunt turpes, cum omnes involvant peccatum. Atqui hoc admitti non potest, cum habeantur pro validis.

*Quales
actus tur-
pes inva-
lidi.*

R. Nego has sequelas. Non dixi, quod contractus, quomodocunque turpes, aut peccaminosi, sint invalidi, sed, qui vel *ex suo objecto* sunt turpes, hoc est, in quibus de re turpi & illicita facienda convenitur, vel qui aliàs *de se ac intrinsece* sunt turpes, ita, ut perpetuam contineant turpitudinem. Allati autem actus neque ex objecto suo, neque de se sunt intrinsece turpes, sed tantum vel ratione modi, vel circumstantiæ alicujus extrinsecæ.

Sic venditio equi *de se* non est mala, neque perpetuè, si sit à domino equi: sed tantum evadit mala ratione alicujus circumstantiæ extrinsecæ, nempe

nempe ratione venditionis præcedentis, ac datæ fidei priori emptori: cui, habenti jus ad rem & actionem personalem, tenetur venditor damnum compensare: in quantum scilicet emptoris interest, ut venditio teneat; quia autem traditio equi priori emptori necdum erat facta, dominium mansit penes venditorem (cum non conventionibus, sed traditionibus & usucapionibus transferantur rerum dominia) hinc, non obstante priore venditione, secunda est valida, quia facta à domino (accedente simul traditione equi, translativa domini in secundum emptorem) quamvis fuerit illicita, non quidem *de se*, aut *ex suo objecto*, sed ratione circumstantiæ extrinsecæ, nempe ratione præcedentis venditionis.

Idem respondendum est ad reliquos casus allatos: nam matrimonium e.g. neque *de se*, neque *ex suo objecto* est turpe aut illicitum, sed tantum evadit tale ratione circumstantiæ extrinsecæ, puta, ratione voti simplicis, aut sponsalium cum alia persona: quæ tamen non auferunt potestatem tradendi jus in proprium corpus alteri, sed eam tantum ligant, ita, ut illicitè fiat contractus matrimonialis, non tamen invalidè.

Sic etiam valet matrimonium, initum in statu peccati mortalis, quia *de se* & *ex objecto* suo non est malum, sed tantum fit illicitum ratione circumstantiæ, matrimonio extrinsecæ, nempe ratione peccati, quo infectus est contrahens; quatenus scilicet est illicitum in statu peccati mortalis suscipere Sacramentum.

Valent pariter contractus, initi ex avaritia, vanitate, ira, invidia, aut alia passione: quia contractus *de se* & *ex objecto* non sunt turpes, sed tantum ineuntur *modo illicito*: qui tamen modus est contractui extrinsecus, cum ad ejus substantiam non pertineat, neque objectum illius constituat.

Idem dicendum de contractu inito cum dolo accidentali; nam licet committens talem dolum peccet, quia tamen non versatur circa substantiam rei, habetur pro extrinsecò, ita, ut neque ipsum contractum, neque ejus objectum constituat: ac proin contractum non reddit irritum, licet ex parte dolosi faciat illicitum. Aliud esset, si dolus esset substantialis, concernens ipsam rei substantiam: aut si alter contrahens alligaret suam voluntatem certæ conditioni aut qualitati, etiam accidentali: nam tunc contractus esset invalidus, ex defectu consensûs, si ejusmodi conditio aut qualitas non subsisteret. An autem contractus, extortus metu gravi injustè incusso, jure naturali valeat, aliàs est explicatum.

QUÆSTIO VII.

In quo consistat lex naturæ irritans?

Ratio dubitandi est: quia ex una parte, lex naturæ præceptiva ac prohibitiva consistit in lege æterna Dei, necessaria ad rectam ac sapientem

Pars II.

E

guber-

gubernationem naturæ rationalis: ergo idem dicendum de lege naturali irritante. Ex altera verò parte videtur actus aliquis aut contractus irritari ab ipsa natura rei: sic contractus, ubi deficit vel potestas contrahendi, vel deest aliquid constitutivum, per se ipsum est nullus: ille verò, qui versatur circa objectum turpe, aut est de se ac intrinsecè turpis, videtur à Deo tantùm prohiberi, non autem irritari: irritatio autem tantùm oritur ex natura contractûs. Consequenter lex irritans non consistit in lege Dei, sed in ipsa natura contractus. Verùm

Dicendum. *Etiam lex naturæ irritans consistit in lege æterna Dei.* Nam sicut ad sanctum authorem naturæ rationalis, ejusque sapientem ac providum gubernatorem pertinet, prohibere ea, quæ sunt intrinsecè mala, ac contra rectam constitutionem humanæ reipublicæ in ordine ad suum finem: ita ad eundem pertinet, actus & conventiones, in quibus promittitur aliquid turpe, vel qui de se & intrinsecè sunt turpes ita irritare quoad effectus morales, ut nullius sint momenti, nullamque obligandi vim habeant: secus enim redundaret imperfectio in ipsum Deum, ejusque sanctitatem ac sapientem gubernationem, si concederet obligationem ad illicitum, aut firmum, validum, ac ratum esse id, quod de se ac intrinsecè turpe est.

Etiam lex irritans stat in lege Dei.

Major videtur esse difficultas circa eos actus & contractus, qui non sunt vel ex suo objecto, vel ex se ipsis mali, sed tantùm sunt irriti ob defectum alicujus constitutivi, vel potestatis, vel capacitatis in materia, præsertim si contrahens hunc defectum, vel suam inhabilitatem nesciat: e. g. si falsò putans se dominum, conetur dominium in alterum transferre.

Verùm etiam tales irritationes naturales ultimò refundendæ sunt in legem æternam irritantem: tum, quòd lex alia naturalis irritans ostendi non possit, tum quòd ad sapientem ac providum humanæ reipublicæ gubernatorem pertineat, omnibus ejusdem necessitatibus consulere, atque ea, quæ cum recta ejusdem constitutione in ordine ad suum finem pugnant, invalida decernere, ita quidem, ut, licèt physicè sint positi, nullum tamen effectum moralem habeant. Atqui inordinatum omnino ac rectæ constitutioni rationalis reipublicæ esset contrarium, si contractus, sinè potestate, sinè libertate, sinè advertentia initi, essent validi, & obligationem inducerent. Æterna igitur ordinatione Deus etiam ista disposuit, ut ex contractu, laborante defectu substantiali, nulla oriatur obligatio, nullusque effectus moralis, nec jus aliquod sic contrahenti quæretur. Alia siquidem lex naturæ irritans ostendi non potest.

46.
Contractus naturalis

Neque dicatur, ipsam contractus naturam esse legem & jus naturale, quò contractus est irritus, nempe per se ipsum, ac propter defectum substantialem vel in contrahente, vel in contractu, vel in objecto. Nam licèt ex

se ipso sit imperfectus, tamen non potest ipse contractus esse lex, neque ^{ra non} contrahens legislator: cum lex omnis lata esse debeat à superiore, habente ^{potest: effi-} jurisdictionem in subditum. Vel igitur ejusmodi actus non possunt proprie dici, jure aut lege naturali irritati, vel legem aliam à contractu distinctam oportet agnoscere: quæ videlicet sanciat, ex actibus ejusmodi, ex se ipsis imperfectis, nullam oriri obligationem, eosque vim nullam habere debere. Ferè sicut, licet mendacium, furtum, adulterium &c. per se ipsa ac intrinsecè sint mala (radicaliter videlicet & fundamentaliter) nihilominus tamen legem naturalem prohibentem, ab iis distinctam, oportet agnoscere, quia scilicet omnia, quæ ad rectam gubernationem & constitutionem rationalis reipublicæ pertinent, Divina ordinatione ab æterno sunt disposita, exigente id sapientia ac providentia authoris ac gubernatoris, omnia ad finem suum prudentissimè ordinantis. Consequenter irritatio eorum etiam actuum, qui ex se ipsis sunt imperfecti ac defectuosi, in ordinationem ac legem divinam est refundenda. Sicut irritatio e.g. testamenti, ob defectum certarum solemnitatum imperfecti, in legem civilem irritantem est refundenda.

QUÆSTIO VIII.

Quodnam sit subjectum legis naturalis?

Post explicatam naturam & varietatem legis naturalis, facilè est statuere, quodnam sit illius subjectum, seu quinam illa obligentur; videlicet omnes & solæ creaturæ rationales, in quarum cordibus Deus legem suam necessariam per lumen rationis scripsit, qua dirigente ad felicitatem suam naturalem, atque ad commendandas Divinas perfectiones ordinantur.

47.

Difficultatem tamen aliquam movere videtur Ulpianus, qui l. 1. ff. de *J. & J.* sic ait: *Jus naturale est, quod natura omnia animalia docuit: nam jus istud non humani generis proprium, sed omnium animalium commune est.* Quam doctrinam Justinianus dignam censuit, ut institutionibus Juris infereretur, de J. N. G. & C. Verùm Jurisconsulti, sic definiendo jus naturale, latiore id sensu acceperunt. Quod ut intelligatur

Notandum, tripliciter jus naturale posse sumi, secundum triplicem inclinationem, quam habere creaturæ dignoscuntur. Et 1. quidem latissimè ac valde improprie pro inclinatione seu appetitu innato ad conservandum proprium individuum, & qualitates illi proprias: & sic sumptum jus naturale rebus omnibus, etiam inanimatis est commune. Unde jus illud physicum, & appetitus innatus, quo aqua fertur ad frigus, & ignis ad calorem, in hoc sensu jus naturale dici possunt: & proprietates physice jure naturali substantiis deberi dicuntur: quo sensu etiam in scriptura dicitur Deus, legem posuisse elementis.

*Triplex
acceptio
juris na-
turæ.*

*Pro appe-
titu innato.*

Pro instinctu.

2. Sumitur latè & improprie pro instinctu, seu appetitu elicitò, quo viventia cognoscitiva feruntur ad aliqua appetenda, secundum naturam suam sensitivam. Et in hoc sensu jus naturæ sumpsit Ulpianus, nihilque aliud est, quàm instinctus naturæ sensitivæ, quem omnibus animalibus communem natura indidit, e. g. ad commixtionem maris & fœminæ, procreationem & educationem prolis &c.

Pro lege Dei necessaria.

3. Sumitur strictè ac proprie pro lege, creaturam rationalem dirigente secundum rectam rationem. Quo sensu Cicero pro Milone legem naturalem appellat legem, *non scriptam, quam non didicimus, legimus, verùm ex ipsa natura hausimus, accepimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus.*

Clarius adhuc Seneca epist. 65. ad Lucilium ait: *Est ergo à Deo, tanquam auctore naturæ, impressum inditumque cordibus nostris, per quod secundum dictamen rationis practicæ actus humanos liberos ad bonum justumque dirigimus.*

Et hanc legem, etiam ab ethnicis sub conceptu saltem generico cognitam cultamque, in actu divinæ voluntatis æterno ac necessario, atque in tempore per lumen rationis nobis intimato consistere diximus. In quem sensum Cicero lib. 11. de leg. *Hanc video sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingenitiis excogitatum, neque scitum esse aliquod populorum, sed æternum quiddam, quod universum mundum regeret imperandi prohibendique sapientia.*

48. *Sola creatura est subiectum juris naturalis.*

Ex quibus aliisque, quæ tractata sunt hactenus, facile conficitur, solam creaturam rationalem esse subiectum legis naturalis: ut enim creatura legis sit capax, oportet esse præditam usu rationis, ut legem intelligat; oportet esse liberam: ad quid enim aliàs præceptio vel prohibitio? oportet esse capacem obligationis & pœnæ, quam lex imponit.

Colliges 1. Bruta non esse subiectum juris naturalis, quia non sunt rationis ac directionis capacia; & multa agunt ex inclinatione & instinctu naturali, quæ in hominibus sunt contra jus naturæ, ut commixtio promiscua &c.

Non tamen infans.

Colliges 2. Neque infantes obligari lege naturali, ut docet Sanchez in opere morali lib. 1. c. 12. n. 2. his verbis: *Pueri ante rationis usum nulla lege Divina, naturali, vel humana obligari possunt: quia nondum legalis vinculi capaces sunt.* Et Suarez lib. 2. de legib. c. 15. n. 2.

Idem videtur dicendum de amentibus propter eandem rationem: quia scilicet omnis directionis moralis & obligationis sunt incapaces; effétque idem ac bruto præcipere.

49.

Putabam quidem antehac, infantes & amentes legibus naturalibus obligari in actu primo, ita, ut lex eos comprehendat, sicque illa obligentur, non

non tamen in actu secundo, quia propter defectum rationis à transgressione & peccato formali excusantur.

Verùm re melius perpenſa exiſtimo, eos ne quidem in actu primo obligari. Ratio eſt: quia lex naturalis promulgatur per lumen rationis, quo carent infantes & perpetuò amentes: cùm igitur promulgatio ſit de eſſentia legis, reſpectu carentium ratione non datur lex. Unde neque materialiter peccare cenſendi ſunt. Deinde planè inutilis atque imprudens eſſet lex, quæ carentes uſu rationis obligaret.

*Ne quidem
in actu
primo.*

Non tamen licitum eſt, eos ad blaſphemiam aut laſcivam incitare: tum ne aſſueſcant, ac malos habitus contrahant; tum quia, ut ait P. Buſenbaum, *talis actio tribueretur principali agenti, qui alterius opera uteretur quaſi instrumento*: tum quia nullus poteſt eſſe prudens finis eos incitandi ad ea, quæ aliis jure naturali ſunt prohibita. In quo poteſt eſſe diſparitas cum brutis.

Dices: Si infantes non comprehenduntur lege naturali, tunc neque adulti obligantur legibus poſitivis uſu rationis aliàs præditi, ſi eas invincibiliter ignorent. Reſp. De his dici poſſe, quòd in actu primo obligantur. Ratio eſt, quia leges poſitivæ non promulgantur per lumen rationis, ſed per publicam vocem legislatoris: unde ſufficienter ſunt promulgatæ, etiamſi ab aliquibus ignorentur, quare iſti etiam comprehenduntur ſub lege, & ſic in actu primo obligantur; quia tamen illam invincibiliter ignorant, in actu ſecundo non obligantur, & à peccato formali excuſantur. Et in hoc ſenſu intelligendum eſt, quod authores cum Sanchez monent, benè notandum eſſe: aliud videlicet eſſe, *non obligari lege, & aliud à legis transgreſſione excuſari.*

QUÆSTIO IX.

*An non poſſunt hæcenus dicta de Jure naturali per cauſas declarari
& in ſynopſin redigi ?*

Reſpond. Poſſunt: in ſenſu tamen aliquo lato & improprio: & memo-
ria gratiâ expedit. Cùm igitur lex naturalis ſit ordinatio Divinæ
voluntatis neceſſaria circa actus creaturæ rationalis, 50.

Primò. Cauſa illius *efficiens* eſt Deus O. M. qui ſicut eſt rerum omnium
conditor, totiùſque naturæ auctor, ita tanquam ſupremus legislator, & *efficiens*
universalis, ſapientiffimus ac providentiſſimus, rebus humanis conſultat,
ac legibus æternis orbem terrarum temperat. Præcipuè verò ad crea-
turam rationalem, qua animare aſpectabilem hanc molem voluit, provi-
dentiam ſuam inclinât, eamque ordinatione perenni ad honeſti ac decori
rationem dirigit.

15.
Formalis.

Secundò. *Causa formalis* est sanctissima ac sapientissima voluntas Divinissimi legislatoris, humanis mentibus promulgata. Promulgatur autem per lumen rationis, quo Deus legem suam & ordinationem scribit in cordibus nostris: ut adèd recta ratio ejusque usus, ab auctore naturæ nobis inspiratus voluntatem Dei ac legem naturalem nobis exhibeat: & sic, ut quidam loquuntur, lumen rationis, tanquam applicatio & promulgatio Divinæ voluntatis in nostro intellectu *subjectivè* & *ut quo se habeat*, ordinatio verò ipsa Divina, *objectivè* & *ut quod*. Poterit tamen hoc ipsum lumen rationis tanquam promulgatio, & velut complementum formale ipsam legem constituere, prout promulgatio legem positivam communis docetur constituere.

52.
Finalis.

Tertid. *Causa finalis* immediata, minùs tamen principalis, est bonum creaturæ rationalis, seu humanæ reipublicæ, recta videlicet constitutio & felicitas ejusdem naturalis, quam Divinus legislator tanquam sanctissimus ac sapientissimus naturæ author intendit, & sic legem fert, ut hæc recta constitutio procuretur ac conservetur.

Finis verò ultimus ac principalis est Deus ipse, infinitè perfectus, ad cujus bonitatem, sanctitatem, sapientiam ac providentiam commendandam, utl' omnis creatura, ita comprimis recta constitutio rationalis reipublicæ per leges naturales procuranda, à summa illa Mente intenditur ac dirigitur.

Ex quo sequitur, regulam immediatam juris naturæ, seu principium, ex quo inferimus existentiam legis naturalis, esse rectam constitutionem humanæ reipublicæ, ultimum verò universale, & absolutè indefectibile, Divinas perfectiones.

Unde etiam lex necessaria, absoluta, immutabilis & indispensabilis dicitur: quia ipsa Divina perfectio exigit illam ferri in ordine ad præcipienda intrinsecè honesta, & prohibenda intrinsecè mala.

53.
*Materia-
lis.*

Quartò. *Causa materialis*, vel potius *materia* & *objectum*, circa quod jus naturæ versatur, sunt actus humani, per se ipsos radicaliter honesti vel inhonesti: hoc est, ex sua natura ita comparati, ut ad rectam constitutionem naturæ rationalis ac humanæ reipublicæ sint necessarii, vel eidem sint contrarii. Nam si ad bonum naturæ rationalis, seu in ordine ad illius finem, commendandas videlicet divinas perfectiones sunt necessarii, hoc ipso exigunt à sapientissimo auctore naturæ præcipi: si verò bono naturæ rationalis sint oppositi, & cum ejus fine pugnantes, exigunt ab eodem prohiberi. Et in hoc sensu per se ipsos sunt radicaliter & fundamentaliter mali. Porro inter istos actus aliqui sunt ita intrinsecè mali, e. g. mendacium, ut semper ac pro omnibus circumstantiis sint jure naturæ prohibiti:

alii

alii verò recipiunt mutationem materiæ, ita, ut sub una ratione sint objectum legis naturalis, non verò sub alia: quin tamen propterea ipsum jus naturæ sit mutabile aut dispensabile.

Præter istos autem actus sic intrinsicè honestos vel inhonestos, qui sunt materia legis naturalis prohibitiivæ vel præceptivæ, dantur insuper actus, qui sunt materia legis naturalis irritantis, ii videlicet, qui vel sunt intrinsicè turpes, vel metu gravi injusto, aut vi extorti; aut qui laborant defectu aliquo substantiali vel potestatis in contrahente, vel requisiti alicujus ad contractum ex natura rei necessarii. Exigit siquidem sapientia authoris naturæ, ejusmodi actibus omnem valorem, & vim obligandi adimi ab ipso Deo summo gubernatore ac legislatore.

Quintò. *Subjectum* denique legis naturalis est sola creatura ratio 54.
nalis: quia sola illa est capax directionis moralis per leges & præcepta. *Subje-*
Unde ne quidem homo ante usum rationis lege naturali obligatur. *ctum.*

CAPUT II.

De Jure Gentium.

S U M M A R I U M.

1. <i>Datur Jus gentium,</i> 2. <i>Strictè dictum.</i> 3. <i>Quod est conventio libera Gentium,</i> 4. <i>Vi consuetudinis mutua per pactum tacitum introducta.</i> 5. <i>Unde supremos etiam Principes obligat.</i> 6. <i>Tenditque ad mutuum commercium.</i> 7. <i>Quare non est jus aliquod positivum Divinum.</i> 8. <i>Neque lex populorum,</i> 9. <i>Sed pactum tacitum, per consuetudinem mutuan cum animo se obligandi initum.</i> 10. <i>Complectitur jus legationum, commerciorum, belli & pacis:</i>	11. <i>Item jus servitutis, sepulturae, aliisque plura, ut primam, rerum divisionem, jus præscriptionum.</i> 12. <i>Datur etiam jus gentium, minus propriè dictum, sinè obligatione mutua. Ad hoc referuntur certæ consuetudines cultus sacri, construendi ædes, muniendi civitates, usus monetæ, contractus, qui dicuntur juris gentium.</i> 13. <i>Differt à jure naturali, quoad causam efficientem, formalem, materiam, & finalem.</i> 14. <i>Item quoad modum promulgandi, quoad subjectum, & proprietates.</i> 15. <i>Uti etiam à jure civili.</i>

Deus O. M. non tantum singulos mortales per leges rationales ad de- I.
stinatos Mentis suæ æternæ fines dirigit, sed integras etiam gentes *Datur jus*
mutuis officiorum nexibus vult obstrictas, ac juris naturalis vinculo col- *Gentium.*
liga-

ligatas. Vigent tamen inter gentes & alii quidam nexus, quos Deus liberos reliquit, pro arbitrio à gentibus introducti, altera gente alterius ope indigente, ut quantum regionibus se junctum, tantum communi commercio, tanquam vitæ socialis ac communis felicitatis vinculo, colligatum sit humanum genus.

Inde enatum illud sacrosanctum populis, quos politior cultus ac disciplina commendat, *Jus Gentium*, ad quod appellare solent integræ nationes, si forte ab altera violatum esse contigerit. Quàm autem comperit habemus, ejusmodi Jus gentium existere, tam controversum esse videtur, in quo consistat, & quousque regnum illius sese exporrigat, an juri naturali, an positivo Divino, an humano sit accensendum, an verò novam ab istis speciem juris constituat.

QUÆSTIO I.

Quid sit Jus Gentium?

Resp. *Strictè sumptum est conventio libera gentium per pactum tacitum diuturnis moribus introducta, ad mutuuum commercium ac felicitatem socialis vitæ obtinendam ac servandam.*

2. *Strictè dictum.* Dicitur 1. *Strictè sumptum*: Nam si in sensu latiore & improprio sumatur, cum jure naturali confunditur, vocaturque ab aliquibus jus gentium *primævum* vel *primarium*. Hoc sensu minùs proprio Imper. §. 1. *Instit. de J. N. G. & C.* dixit: *Quod verò naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peræquè custoditur, vocaturque Jus Gentium, quasi quo jure omnes gentes utantur.*

Illud verò, quod descripsimus, & strictè sumptum dicimus, aliqui vocant *secundarium*.

Hac distinctione in *primarium* & *secundarium* rejecta, unum duntaxat agnoscimus Jus gentium, ut contra distinctum à naturali: de quo Imperator §. 2. *Instit. eod.* dicit, *jus gentium esse, quod usu exigente, & humanis necessitatibus, gentes humanæ sibi constituerunt.*

3. *Quod est conventio libera.* Dicitur 2. *Conventio*: unde sicut aliæ conventiones, pacta, contractus, inducit strictam obligationem: ac jus gentium violatum gens genti jure exprobrat, & satisfactionem postulat.

Dicitur 3. *Libera*: nam hoc jus non versatur circa ea, quæ intrinsicè bona vel mala sunt, sicut jus naturale. Unde libera initio fuit gentibus talis conventio: & hodie dum necdum omnes omnino gentes, præsertim barbaræ, illam inierunt, saltem quoad omnia. Facta autem semel conventionem, sicut ex aliis conventionibus, pactis, & contractibus, initio liberè initis, oritur obligatio naturalis illam servandi, ex communi illo

juris naturalis principio: *Fides data est servanda.* Unde non potest gens aliqua hanc conventionem revocare, rescindere aut tollere, invito reliquis gentibus: communi autem consensu possent illam rursus abolere; sicut contingit in alijs conventionibus & pactis.

Dicitur 4. *Gentium*: nam jus gentium non est conventio privata, *Gentium.* vel unius tantum aut alterius gentis cum altera, sed omnium aut ferè omnium, earum saltem, apud quas cultior politia ac morum disciplina floret, quales sunt nationes Europæ; & in alijs terræ partibus plures. Unde per hoc differt jus gentium tum ab omnibus conventionibus & pactis privatis, ac particularibus licet publicis, quæ unum regnum aut Princeps init cum altero; tum etiam ab omni consuetudine particulari, quæ apud unam gentem, sine respectu ad reliquas gentes, vim legis obtinet, superiore illam assensu suo confirmante.

Dicitur 5. *Vel per pactum tacitum, vel diuturnis moribus introducta* Hic 4. multum aliqui disputant, an jus gentium sit introductum per pactum aliquam inter gentes initam, an verò per diuturnos mores, usum, & consuetudinem, apud gentes receptam. *Per pactum tacitum,*

Ego neutrum modum originis rejiciendum censeo; cum utrolibet, *Uti consuetudinis* vel etiam utroque simul potuerit introduci: imò utroque introductum esse videtur. Nam ex usu & consuetudine, mutuo observata, cum animo inducendi obligationem mutuam, ortum est pactum tacitum ac mutuum, inducens obligationem justitiæ, in foro etiam conscientiæ. Et sic tam ex diuturno usu, mutuo observato, quam ex pactioe tacita, inde resultante, ortum est jus gentium. *mutue introducta,*

Unde jus hoc gentium non tantum populos mutuo nexu adstringit, obligatque, sed supremos etiam orbis Principes: atque ex hoc jure; uti etiam ex naturali, eorum inter se lites sunt componendæ, imò etiam bella gerenda, temperanda, ac finienda: licet enim inter arma leges silere dicantur, id tamen nullatenus intelligi potest de jure gentium ac naturali: ad quæ in bello etiam meritò pars læsa provocat. Sapienter hac de re Themistius apud Grotium: *Reges, quales exigit sapientiæ regula, non unius sibi creditæ gentis rationem habere, sed totius humani generis oportet.* Et Dio: *Inter hostes quidem scripta jura, id est, civilia non valent; at valent non scripta, id est ea, quæ natura dicit, aut gentium consensus constituit.* 5.

Dicitur 6. *Ad mutuum commercium ac felicitatem socialis vitæ obtinendam ac conservandam.* Indicatur hic finis Juris gentium, ad quem à gentibus 6. est ordinatum. In quo etiam discrepat à Jure civili, quod particulari *Ad mutuum commercium tendens.* rem reipublicæ salutem spectat, jus gentium verò humanarum societatum

tum inter sese commercia ac concordiam, ad communem gentium utilitatem promovendam ac stabiliendam.

QUÆSTIO II.

An Jus Gentium sit lex?

Verùm hic se prodit difficultas, quæ sapientis exercuit ingenia, profundiori obtutu materiam istam rimantia: an videlicet jus gentium vim legalem accipiat? & à quo superiore ac legislatore? an à Deo, ut auctore socialis vitæ, ac communis felicitatis, approbatione sua diuturnos hominum mores ac receptam mutuò disciplinam corroborante in vim legis? an omnes gentes corpus quoddam morale seu magnam quandam rempublicam constituent, quæ collectim sumpta, velut in Aristocratia aut Democratia, jurisdictionem in singula illius membra exercent, legemque imponat? an verò gentes absque interventu superioris, potestatem jurisdictionis exercentis, ac vim legis tribuentis, per solam pactiōnem mutuam, ex diuturno usu mutuo prognatam, consenserint, seque sibi mutuò obligarint.

Ad quam ego controversiam respondendum cenfeo; probabilem quidem admodum eam esse sententiam, quæ docet, Jus gentium vim legis habere à Deo, non tanquam auctore naturæ, sed tanquam auctore societatis humanæ, & supremo politiarum humanarum Principe, ut docent clarissimi DD. Schmier, Mezger, Franz, Schwarz, Vitriarius *in inst. J. N. & G. c. I. n. 21.*

7. Sed quia hoc jus non est naturale, versans circa ea, quæ intrinsecè
Non est bona vel mala sunt: neque positivum Divinum, utpote non habens pro
jus positi- suo auctore immediato Deum, cum non constet, quando, & ubi, & per
vum Divi- quos ab ipso sit traditum; neque necesse sit hic ad Deum recurrere; &
num. aliàs communis fermè persuasio obtinuerit, jus gentium ex integro esse positivum humanum; atque Imperator ipse §. 2. *Instit. de J. N. G. & C.* dicit, Jus gentium esse, *quod usu exigente, & humanis necessitatibus, gentes humanæ sibi constituunt*, idè non cenfeo, novam hic juris Divini speciem asserendam esse.

8. Et quamvis etiam altera sententia sit probabilis, quæ vim legalem
Neque lex Juris gentium à communi quadam gentium republica derivat, in qua omnes
popula- collectim imperent, singuli verò obediant: ut docuit Strykius.

Quia tamen neque ex sacris litteris, neque ex historia constat, gentes in ejusmodi universalem convenisse rempublicam democraticam, quæ potestate legislativa in singulos orbis incolas tanquam cives polleat, ac singulæ gentes se liberas putant, neque hanc sententiam amplector. Igitur

Dicen-

Dicendum cum Grotio, Gletle, Schmalzgruber, Stapfio, Böckn, Pichler &c. Probabilius Jus gentium non esse propriè legem aliquam, à superiore quodam gentibus impositam, sed ex diuturno usu populorum, cum animo se mutuò obligandi continuato, atque ex resultante inde tacita pactione mutua descendere: sicque non esse legem, à superiore aliquo latam, sed obligationem pacto propriam inducere: ut manifestum pateat, supremos etiam orbis Principes, qui nullum in terris superiores agnoscunt, eodem obligatos esse. Nam

Quamvis hoc pactum non sit lex, tamen semel liberè à gentibus initum jure naturali obligat omnes, sicut alia pacta, quæ licèt non sint lex, ^{9.} *Sed pactum tacitum.* tamen lege naturali superveniente, & quasi reflexa supra pactum pro arbitrio initum, jubentur servari, ex communi illo Juris naturalis principio: *Fides data est servanda.* Certè legis alterius hic nulla est ratio aut necessitas, cum totus finis juris Gentium sic convenientissimè obtineatur.

Neque aliquid probat, quod sit *Jus gentium*: nam multa dantur Jura, quæ non sunt lex. Unde etiam *Jus gentium*, non verò *Lex gentium* appellari consuevit.

QUÆSTIO III.

Quodnam sit objectum Juris Gentium?

Respond. Ad Jus gentium spectant ea omnia, quæ quidem jure naturæ non sunt præcepta nec prohibita, propter communem tamen generis humani utilitatem gentium omnium fermè usu ac moribus cum mutua obligatione sunt introducta & recepta. Talia sunt

1. *Jus legatorum.* Nam jure naturali non tenetur gens una alterius legatos admittere; quia tamen communis gentium utilitas exposcit, ut ^{10.} *Ad jus gentium pertinet jus legatorum,* sint, qui communia negotia tractent, hujusmodi legati non tantum sunt admittendi, & incolumes dimittendi, sed etiam securi præstandi, à Principe vel republica, ad quam mittuntur: nisi limites suæ legationis excedant, e. g. inferendo vim injustam, vel concitando populum &c

2. *Jus commercii,* apud exterarum ac non hostiles nationes exercendi, ^{Commercii,} ad sublevandam mutuam indigentiam: quia non omnis fert omnia tellus. Quam in rem Grotius tractatum edidit de *mari libero*: quem tunc Batavi ambabus manibus amplexi sunt: mutatis autem postea rebus, cum Ostendana florere inciperent commercia, deletum optabant.

3. *Jus belli,* præsertim quoad modum illud indicendi priùs per ^{Belli,} ciales, ac ritè gerendi: ut videlicet fontes & arma non inficiantur veneno: ut hostis non occidatur per submissos sicarios (quo modo à Calvinistis in Gallia Franciscus Dux Guisus, incomparabilis ille Heros ex serene-

nissima Domo Lotharingica, ad Aureliam occisus esse fertur) licet enim justum bellum sit juris naturalis permisivum, tamen quoad modum & plures circumstantias est Juris gentium. Hinc illæ toties auditæ provocaciones ad jus gentium.

Pacis,

4. *Jus pacis & induciarum:* licet enim conventiones pacis ad fœdera, postquam sunt inita, sicut alia pacta, jure naturali obligent: quoad petitionem tamen pacis, ac justè petitæ admissionem sunt juris gentium.

II.

Item jus servitutis,

5. *Jus servitutis,* seu facultas liberis hominibus, justo bello captis, ac servatis adimendi libertatem, & in servitutem eos redigendi: nam visum est, utilius esse, eos servos facere, quàm occidere. Cæterum non præcipit Jus gentium positivè servitutem, sed eam permittit. Unde Christiani nihil agunt contra jus gentium, dum Christianos captos non redigunt in servitutem.

Sepultura,

6. *Jus sepulturæ:* vi cujus cadavera terræ mandari debent. Unde in urbium oblidionibus petuntur & conceduntur aliquando breves induciæ ad humanda cadavera.

Et alia.

Ad Jus gentium etiam refertur *prima rerum divisio:* imò ipsa etiam *divisio gentium ac regnorum.* Item *jus transitus,* quando non est justa causa peregrinos excludendi: *jus præscriptionis;* aliæque à quibusdam inter objecta juris gentium referuntur.

Ratio est, quia licet hæc æquitati naturali sint admodum consentanea, à jure tamen naturali non sunt introducta, tanquam intrinsicè bona vel mala, aut tanquam naturæ rationali ac reipublicæ humanæ ad rectam sui constitutionem simpliciter & absolutè necessaria. Potuisset enim gens quælibet absque relatione & obligatione ad alteram secum sola vivere; quin cum altera pactum inire obligata fuerit, de admittendis & tutis præstandis legatis, tractandis commerciis, certo modo gerendi bellum, ac inveniendi pacem, de captis in servitutem redigendis, mortuis hostibus sepeliendis &c. Quia tamen ad utilitatem ac felicitatem populorum ac vitæ socialis sunt admodum opportuna, libero ac prudenti gentium consensu sunt introducta.

Et quamvis aliqua ex prædictis jure etiam civili sint sancita, tamen quatenus integras inter se gentes & supremos etiam Principes adstringunt, ut e. g. jus præscriptionis, juris sunt gentium.

II.

Datur etiam impropiè dictam.

Addunt aliqui *jus gentium minùs propriè dictum,* quod inter gentes receptum quidem est, sine obligatione tamen mutua, seu, quin detur obligatio, illud inter se observandi. Huc referunt consuetudinem certam cultus sacri, construendi ædes, muniendi civitates. Huc etiam referunt jus cudendi monetam, eique valorem tribuendi, ac ipse etiam usus monetæ: contractus item non pauci, ut emptio, venditio, locatio, conductio,

ductio, qui propterea *contractus juris gentium* appellantur: modi denique acquirendi plerique. Quæ omnia in sensu latiore creaturæ juris gentium dicuntur, quia à gentibus plerisque sunt introducta, ac observantur.

QUÆSTIO IV.

Quomodo Jus gentium differat à jure naturali?

Licet Jus gentium magnam cum jure naturæ affinitatem ac convenientiam habeat, magnamque æquitatem ac congruentiam præferat, 15.
adeò quidem, ut complures auctores cum jure naturali illud confundant, *Differit à jure naturali.*
aut saltem in *primarium* (seu jus naturale) & *secundarium*, ut supra memoratum dividant: in pluribus tamen ab illo discrepat. Nam

1. Differunt in *causa efficiente*, cum Juris naturalis causa sit ipse Deus, *In causa efficiente,*
juris gentium verò gentes.

2. Differunt in *causa formali & essentia*: nam jus naturæ est lex Divina, *Formali,*
supposita creatura rationali, omnino necessaria. Jus gentium propriè non est lex, sed diuturna consuetudine, & pactione tacita, absque superioris consensu, liberè à gentibus inita, constat.

3. Differunt quoad *causam materialam & objectum*: nam objectum juris naturalis sunt, quæ intrinsecam honestatem vel inhonestatem habent: *Materiali,*
atque hinc necessariò à Deo, ut sapientissimo auctore naturæ præcipiuntur vel prohibentur. Objectum verò Juris gentium sunt, quæ, licet non sint intrinsecè bona vel mala, ad communem tamen humanarum societatum utilitatem ab ipsis populis sunt liberè in usum deducta. Sic jus naturæ non præcipit admissionem legatorum, indictionem belli præviam, merciorum libertatem, nec prohibet hostem in bello justo armis venenatis occidi, cum simpliciter *permittat* illum occidi, quin modum determinet.

Sic etiam divisionem bonorum, regnorum discretionem, terminos agrorum, servitutem, prescriptionem, certos modos contractuum, certos modos acquirendi &c. nec præcipit, nec prohibet: sed hæc omnia gentibus pro arbitrio ad majorem commoditatem mutuam ordinanda, disponenda, ac paciscenda reliquit.

4. Differunt quoad *causam finalem*. Nam finis juris naturæ est felicitas & recta constitutio, necessaria naturæ rationali quæ tali, in ordine ad commendandas Divinas perfectiones. Finis verò Juris gentium est felicitas humanarum societatum, non simpliciter necessaria, sed ad majorem utilitatem & commoditatem mutuam. *Finali.*
Adeoque jus naturæ spectat bonum necessarium simpliciter naturæ rationali quæ tali, jus gentium bonum, non simpliciter necessarium communitatibus humanis. Jus naturæ intendit præcipuè rectam constitutionem internam conscientiæ, jus gentium verò bonum externum ac politicum.

14. 5. Differunt quoad *modum promulgandi*: nam jus naturæ promulgatur per lumen rationis, quo Deus in cordibus hominum legem suam scribit. Jus verò gentium per usum & observantiam populorum innoscit.

Item quoad modum promulgandi, Subjectum,
6. Differunt quoad *subjectum*: nam jus naturale obligat quemlibet hominem, ut usu rationis præditum, etiam solitariè spectatum: imò licet solus in mundo viveret. Jus gentium verò non obligat hominem, solitariè consideratum, sed quatenus constituit humanam societatem: imò eas gentes, quæ per usum non consenserunt in pactum tacitum, absolute non obligat.

Et proprietates.
7. Differunt quoad *proprietates*: nam Jus naturæ est necessarium, absolutum, immutabile & indispensabile. Jus gentium verò, etiam supposita humani generis existentia, fuit gentibus liberum & arbitrarium; potest esse conditionatum; videlicet, si aliæ gentes id servent: imò mutuo consensu posset rursus tolli, sicut introductum est.

15. *Quomodo differat à jure civili.*
Differt etiam Jus gentium à jure civili: nam hoc est jus scriptum, habetque originem à legislatore: respicit necessitates privatas alicujus particularis reipublicæ; potestque ab una gente tolli sine consensu alterius. Jus gentium verò non est jus scriptum, neque est lex, descendens à superiore, in gentes jurisdictionem habente: sed moribus gentium & pactione constat. Respicit utilitates communes gentium; neque potest ab una gente tolli sine consensu reliquarum.

CAPUT III.

De Jure Divino Positivo.

Præter Jus Naturæ & Gentium datur etiam *Jus Positivum* (aliqui vocant *Positum*) quod ultra Juris Naturalis sanctiones aliquid *ponit*, ex libera voluntate legislatoris.

Unde differt à jure naturali 1. *ratione causæ efficientis*: nam legis naturalis causa, & quidem necessaria, est solus Deus. Legis positivæ causa est libera, potestque esse vel Deus, vel humanus legislator. 2. *Ratione formæ*: nam lex naturæ est scripta in corde per lumen rationis, sicque promulgata: lex positiva promulgatur per signa externa, nempe mediata vel immediata per vocem legislatoris. 3. *Ratione materiæ*: nam lex naturæ versatur circa ea, quæ intrinsecè bona vel mala sunt: lex positiva verò circa ea, quæ de se nec bona nec mala sunt. Unde ea, quæ prohibentur à jure naturali, dicuntur prohibita, quia sunt mala: ea verò, quæ prohibentur à jure positivo, dicuntur mala, quia sunt prohibita. E.g. esus carnis die sabbati non est prohibitus, quia de se est malus, sed est malus, quia

quia prohibitus. Unde etiam lex positiva est mutabilis, dispensabilis, cassabilis, ac varia in variis provinciis: lex naturæ immutabilis, & ubique eadem. 4. *Ratione finis*: nam jus naturæ intendit bonum naturæ rationalis quæ talis: lex positiva bonum reipublicæ.

Differt etiam lex positiva à jure gentium: nam jus gentium non est lex, sed usu gentium & pactione coalescit, habetque pro fine felicitatem socialis vitæ diversarum gentium ac nationum. Neque promulgatur per vocem alicujus legislatoris: sed per traditionem usus & observantiæ.

Est autem Jus positivum aliud *Divinum*, quòd nempe à Deo legislatore est conditum, & vel per se ipsum, vel per suos ministros, ut Angelos, Moysen, Prophetas, Evangelistas & Apostolos est promulgatum. Aliud verò *humanum* quod hominem legislatorem habet.

Utrumque vel est *affirmativum*, quo aliquid præcipitur: vel *negativum*, quo aliquid prohibetur. Jus Divinum alterius dividitur in *vetus* & *novum*.

S U M M A R I U M.

1. *Quid sit lex vetus.*
2. *Continebat præcepta moralia,*
3. *Ceremonialia,*
4. *Et Judicialia.*
5. *Ceremonialia & Judicialia sunt abrogata. Aliqua tamen rursus suscitata ab Ecclesia.*
6. *In veteri lege nullum fuit præceptum merè humanum, quia Moyses & Prophetæ tantum erant promulgatores legis.*
7. *An ante legem Mosaicam data fuerit lex positiva.*
8. *Quando lex vetus fuerit abrogata, ac mortua.*
9. *Quando facta mortifera.*
10. *Quid sit lex novi testamenti.*
11. *In ea non dantur nova præcepta moralia, nisi quæ oriuntur ex revelatione, aut pertinent ad sacramenta.*
12. *Lex nova positiva capit obligare post Pentecosten: quia tunc facta est promulgatio.*
13. *Quinam sint libri Canonici Divini Juris.*
14. *Quomodo dividantur.*
15. *Septem libri propugnantur contra sectarios.*
16. *Varia editiones Juris Divini seu S. Scripturæ.*
17. *Defenditur vulgata latina.*
18. *An contineat errores.*
19. *Quid Ecclesia statuerit circa editiones vernaculas.*
20. *An singula verba novæ & antiquæ legis sint dictata à Spiritu sancto.*
21. *Explicantur varii sensus Divinæ legis.*
22. *De interpretatione Divinæ legis.*
23. *Necessarius Judex.*
24. *De sacris Traditionibus.*

QUÆSTIO I.

De Jure Divino veteri.

I.
Quid jus
vetus?

Jus Divinum vetus est, quod Deus ante Christi nativitatem condidit, & vel per Angelos, vel per Moysen, vel per Prophetas promulgavit populo Israëlitico. Unde *lex vetus* seu *vetus testamentum*, in sacris videlicet libris veteris testamenti comprehensum dicitur.

Dixi autem *Populo Israëlitico*: nam solus ille tenebatur servare legem Mosaicam, non verò gentes aliæ, nisi quis ultrò ad religionem Judaicam transiisset. Reliquæ igitur gentes usque ad legem gratiæ jure naturali regebantur.

2.
Continet
præcepta
moralia,

Erant autem in lege veteri triplicis generis præcepta, nempe *moralia*, ad directionem morum secundum rectam rationem, ut sunt præcepta Decalogi: licet enim hæc præcepta moralia juris sint naturalis, ac proin immutabilia & indispensabilia, tamen placuit Deo per leges etiam positivas ea repetere, ut obfuscatum per peccatum & passiones inordinatas intellectui clarius illa vivaciùs & efficacius proponantur & inculcentur.

3.
Ceremonialia,

In altera classe erant præcepta *ceremonialia* circa diversos ritus ac modos cultus sacri, Deo exhibendi: ut de sacerdotibus, Levitis, festivitatibus sabbati, Paschæ, azymorum &c. de variis sacrificiis, hostiis, oblationibus, purificationibus. Atque hæc leges ceremoniales præcipuè habentur in libro Levitici.

4.
Judicialia.

In tertia classe sunt *Judicialia* seu *Forensia*, ad justitiam & politicam gubernationem populi Judaici spectantia, circa causas & negotia civilia & politica: prout in Exodo potissimum præscribuntur.

Porro præcepta moralia antiqui testamenti, e. g. præcepta decalogi, hodieum vigent & obligant: non quidem quatenus sunt præcepta veteris legis, sed quatenus sunt præcepta juris naturalis, quæ abrogari nunquam possunt.

5.
Ceremonialia &
judicialia
sunt abrogata,

Ceremonialia verò & Judicialia post mortem Christi abrogata, expiârunt: (*nam translata sacerdotio necesse est, ut etiam legis translatio fiat.* Hebr. 7.) Et quidem primò post mortem Christi sunt *mortificata*, ita, ut non amplius obligarent. Quia tamen Judæi non poterant statim à suis ritibus, quibus assueverant, avocari, aliquamdiu permissa sunt, donec cæperunt esse *mortifera* seu illicita. Unde S. Paulus ad Galatas tantopere invehitur in supersticiosos legis Mosaicæ observatores.

Aliquatenus
vrsus
fufcitata.

Aliqua tamen, e. g. circa decimas, consecrationem altarium, Dedicationem templi, circa jejunia, circa purificationem post partum, circa ducendas aut dotandas seductas virgines &c. à legislatore Ecclesiastico denuo sunt fuscitata: & hinc etiam non amplius obligant ut præcepta Divina, sed

tan-

tantum ut humana, (nisi simul lex naturalis concurrat) quia tantum à Jure canonico, in quod sunt relata, vim legis habent.

Disputari hinc solet, an in veteri testamento contineatur præceptum aliquod merè humanum? Et respondetur communiter, nullum in eo contineri, quia Moyses & Prophetæ non fuerunt legislatores, sed tantum promulgatores. 6.

Aliud est de libris novi testamenti, in quibus continentur aliqua præcepta merè humana: ut patet ex *cap. 15. act. Apost.* ubi Apostoli prohibent esum sanguinis & suffocati; & ex Epistolis S. Pauli, dum ait e. *ceteris ego dico, non Dominus*: ut etiam ex *Canonibus Apostolorum*, Juri canonico insertis (quamvis in istis opus sit matura crisi, ut postea dicetur) constat etiam ex traditione Apostolica, quod ipsi jam Apostoli, tanquam Prælati Ecclesiarum, legem tulerint de celebranda die Dominicâ loco sabbati, de jejuniis quadragesimali, de bigamis non ordinandis &c.

Quæres 1. An ante legem Mosaicam data fuerit aliqua lex positiva? 7.
 Resp. Data fuerunt aliqua præcepta seu leges particulares. Sic Deus primis parentibus in paradiso dedit specialem legem non comedendi de ligno scientiæ boni & mali. Post lapsum verò datum fuit præceptum adhibendi aliquod remedium, quo etiam infantes purgarentur à peccato originali. Rursus ante legem scriptam quædam animalia habita sunt pro immundis: quibus ad sacrificia uti non licuit, quæ diversitas non est à lege naturali. Sicut neque præceptum illud post diluvium datum Gen 9 *Carnem cum sanguine non comedetis*. Denique lex circumcisionis multo ante Moysen data est: nam Abrahæ jam fuit imposta Gen. 17. unde Joan. 7. dicitur, non esse ex Moyse, sed ex Patribus, atque sic plures leges particulares & singulares ante legem Mosaicam fuerunt.

Hæc tamen præcepta particularia non constituebant aliquam legem, ex pluribus divinis præceptis conflata, per quam homines in peculiari statu religionis à Deo instituti, atque ad unum corpus mysticum ac sacram rempublicam, aut specialem Ecclesiam fuerint ordinati: sicut postea per legem Mosaicam, ac legem gratiæ fuerunt ordinati. Unde simpliciter dicitur, quod ante legem Mosaicam non fuerit data lex positiva, intelligendo per legem collectionem præceptorum, ad statum aliquem certum religionis pertinentiam.

Quæres 2. Quando lex vetus fuerit abrogata, mortificata, & facta mortifera? 8.

Resp. Varias hinc esse sententias, ut videre est apud Suarez *lib. 9. de legibus*. ubi hanc quæstionem fusè pertractat. Atque imprimis aliqui doctores sententiam, quando Christus prædicationem suam cœpit, abrogatam jam esse legem veterem. 9.

gem veterem: alii hoc factum volunt in ultima cœna, aut in morte Christi, aut ejus resurrectione, aut ascensione.

Alii denique cum Suarez docent, quod id factum sit in festo Pentecostes: quæ sententia videtur reliquis probabilior. Ratio est: quia lex vetus non fuit antè abrogata, quàm lex nova obligare cœpit: atqui ante Pentecosten non videtur lex nova obligasse: quia non constat, quòd ante sufficienter fuerit promulgata. Igitur tunc in Judæa lex vetus abrogata est ac mortua, ut obligare cessaverit, ac postea successivè in reliquis etiam provinciis, in quibus Judæi debebant, prout citius vel serius lex Evangelica in illis fuit promulgata. Postquam autem in omnibus provinciis sufficienter fuit promulgata, lex vetus ubique expiravit, & cœpit quoad præcepta ceremonialia, quorum pleraque erant typica ac figurativa Christi ac legis Evangelicæ, esse mortifera, ita, ut sine peccato observari amplius non poterint.

9.
Quando
mortifera.

Dixi autem: *In quibus Judæi debebant*: nam, ut suprâ memoratum, lex Mosæica solos Israëlitas, & Profelytos, seu eos, qui se ultrò Judæorum synagogæ aggregabant, obligaverat: consequenter tantùm respectu Judæorum expirare poterat, non verò respectu aliarum gentium, utpote quæ nunquam illa lege tenebantur; quamvis quoad ceremonialia respectu omnium hominum post promulgationem legis Evangelicæ cœperit esse mortifera. Dico, quoad ceremonialia: nam quoad judicialia pariter quidem est mortua, non tamen mortifera. Ethinc ab Ecclesia in aliquibus, e. g. quoad aliqua impedimenta matrimonii, decimas, & quasdam pœnas, est resuscitata.

QUÆSTIO II.

De lege Divina nova.

10.
Quid lex
nova?

Jus Divinum novum est illud, quod Christus novus legislator in testamento novo condidit, & per se ipsum & Apostolos promulgavit. Diversis autem compellatur nominibus: nam dicitur, *lex fidei*, *lex spiritus vitæ*, *lex Evangelica*, *lex gratiæ*, *lex amoris*, *lex nova*, *lex Christi*.

11.
In lege
nova non
dantur
nova præ-
cepta mor-
alia.

Versatur circa fidem, spem, charitatem, aliásque virtutes præcipientes: item circa ritus substantiales sacrificii & sacramentorum. Unde præcepta alia illius sunt moralia, alia ceremonialia: Judicialia verò in lege Christi sunt nulla: quia non instituit temporale regnum aut politicam rempublicam, sed Ecclesiam suam ad finem spiritualem per media spiritualia ordinatam. Moralia verò præcepta licèt innovârît, & ad finem supernaturalem ordinârît, nova tamen non imposuit, quæ non jam priùs jure naturali pro casu faciendæ revelationis fuerint lata. Sic semper data fuit obligatio naturalis credendi & amandi sanctissimam Trinitatem pro casu factæ

factæ revelationis hujus mysterii Quamvis ipsa revelatio sit ex voluntaria dispositione Dei, & sic dici possit pertinere ad jus Divinum positivum. Unde axiomatis instar habent Theologi in nova lege, exceptis illis, quæ ad revelationem & sacramenta pertinent, non contineri ullum præceptum Divinum, quod non sit naturale. Aliud est de Consiliis Evangelicis: nam talia à Christo noviter esse proposita, non est dubium.

Quæres, quando lex nova cæperit obligare? Resp. Ea, quæ Christus in prædicatione sua vel per aliam revelationem proposuit, aut præcepit, statim jure naturali tenebantur omnes audientes credere & facere, absque alia promulgatione. Lex autem Christi, quatenus est propriè lex positiva Divina ac universalis cæpit in Judæa festo Pentecostes obligare; quia illa die Jerosolymæ sufficienter promulgata est, & baptisumus re ipsa collatus, ut habetur act. 2. ac deinde juxta mandatum Domini successivè in remotioribus provinciis, in quibus ab illo tempore Apostolici prædicarunt Evangelium.

QUÆSTIO III.

De libris Juris Divini.

Jus Divinum positivum in Sacra Scripturæ libris contineri, nemo Christianorum est, qui ambigat. Illud tamen jam olim in Ecclesia, & nunc maximè cum Novatoribus est controversum, quot & quinam sint illi libri, in quibus verbum Divinum comprehenditur. Et quidem quoad libros Novi Testamenti, licèt Lutherus cum prima sua sobole plures è Sacra Scriptura extriverit, quos novis suis inventionibus minùs opportunos viderat, videtur hodie non ampliùs magna esse controversia; cum etiam Protestantes passim 27. Novi Testamenti libros agnoscant, videlicet quatuor Evangelia, Actus Apostolorum à S. Luca conscriptos, quatuordecim S. Pauli Epistolas, duas S. Petri, tres S. Joannis, unam S. Jacobi (quæ Luthero erat straminea) unam S. Judæ, ac denique Apocalypsin (in qua pariter Lutherus, ut ipse loquebatur, Spiritum S. olfacere non potuit) delibro Job idem fabulæ argumentum. De libro Ecclesiastis (quem tamen nunc omnes Protestantes recipiunt) loc. cit. dixit, illum sibi videri ocreis & calcaribus destitutum, & equitare tantùm in foccis, sicut ipse sit solitus, dum adhuc esset in Monasterio.

Libros veteris Testamenti Catholica Ecclesia Canonicos agnoscit 45. ex quibus legales quinque libri Moysis, videlicet Genesis, Exodi, Levitici, Numerorum & Deuteronomii. Historici 17. nempe liber Josue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, duo Esdræ, Tobia, Judith, Esther, Job, & duo Machabæorum. Sapientiales quinque, scilicet

licet liber Proverbiorum, Ecclesiasticis, Canticorum, Sapientiæ & Ecclesiastici. *Prophetici* 18. nimirum quatuor Majorum Prophetarum, Isaïæ, Jeremiæ, Ezechielis & Danielis, 12. Prophetarum Minorum, & liber Psalmorum Davidis.

Inter libros Novi Testamenti *legales* sunt 4. libri Evangeliorum. *Historicus*, liber Actuum Apostolorum. *Sapientiales*, Epistolæ Apostolorum. *Propheticus*, liber Apocalypsis.

15.
Defen-
duntur
contra
Novato-
res.

Calvinistæ & etiam aliqui Lutherani rejicere solent è numero librorum Canonicorum septem libros veteris Testamenti, nempe librum *Baruch*, *Tobiæ*, *Juditæ*, *Sapientiæ*, *Ecclesiastici*, & duos libros *Macchabæorum*. Hos verb. Divini hostes fusè refutavi in *Reflexionibus meis super libros Præconum Tigrænsium parte 2.* quæ tota tractat de verbo Dei; & præsertim in *Apologiæ meæ parte 2. observat. 15.* Ubi hanc quæstionem de septem dictis libris contra D. Joannem Heideggerum ex instituto tractavi.

Ita videlicet nos erudit Sancta Mater Ecclesia, *Magistra, columna & firmamentum veritatis*, ædificata *supra Petram*, contra quam *portæ inferi non prævalent*: Cui Spiritus S. ex promisso Christi *suggerit omnia & docent omnem veritatem*: Cui Christus cum Spiritu S. assistit *usque ad consummationem sæculi*. Hæc Christi Ecclesia, fallere ac falli nescia, in Concilio Tridentino congregata hunc Canonem ac numerum librorum, quibus verbum Dæi continetur, definivit. Tridentinum eum canonem accepit à Concilio Oecumenico Florentino, in Decreto Eugenii IV. pro Instructione Armenorum confecto. Eugenius eundem accepit à Concilio Romano sub Gelasio Papa celebrato: Gelasius à S. Augustino *lib. 2. de Doctr. Christ. cap. 8.* S. Augustinus à Concilio Carthaginensi III. can. 47. Hoc Concilium à S. Innocentio I. scribente jam ante tot sæcula ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum cap. ult. libros 72. prædictos, ut Divinos in Ecclesia esse suscipiendos, secundum traditionem ab Apostolicis temporibus in Ecclesia Romana conservatam. Quam regulam nisi adhibeant Protestantes, probare nunquam poterunt, alios libros e. g. Canticorum esse verè Divinos, & à Spiritu S. dictatos.

Quare non obstat, quod dicti septem libri non sint in Canone Judæorum. Nam, ut bene ait Cardinalis Hosius, non Canon Hebræorum, sed Canon Ecclesiæ Catholicæ Canonicas facit scripturas. Neque obstat, quod fortassis etiam quidam ex Patribus ante Innocentium I. dubitarent. Nam post Ecclesiæ decisionem nullus ampliùs dubitavit. Deinde dubitarent etiam quidam de Epistola ad Hebræos, Jacobi, Judæ, secunda Petri, secunda & tertia Joannis. Et tamen Protestantes plerique hodie illas ut verè Divinas & Canonicas agnoscunt. Denique qui dicere visi sunt, libros illos non esse Canonicos, intelligi possunt, tantùm asserere, eos non exstare

in Canone Judæorum, & à Judæis non haberi pro Canonicis. Non autem, quòd ex proprio sensu eos rejecerint. Certè plures Patres, quos Protestantés contra eos libros solent afferre, præcise narrant, eos non esse contentos in Canone Hebræorum: qui libros numerarunt secundùm 22. litteras alphabeti Hebraici. S. Hieronymus sententiam suam, quam in prologo galeato proposuerat, retractavit, ut videre est in præfatione ad Judith.

QUÆSTIO IV.

De Editionibus S. Scripturæ.

Quæres, quænam sit authentica Sacræ Scripturæ editio? **R.** Libri veteris Testamenti omnes primitus sunt scripti lingua Hebraica; exceptis Tobix, Judith, Esdræ, Danielis, qui Chaldaicè scripti sunt: & secundo Machabæorum, cujus originale Græcum fuit. Novi Testamenti verò libri primitus Græcè sunt scripti, excepto Evangelio S. Matthæi, quòd Hebraica, vel potius Syriaca lingua, apud Judæos tunc communi scripsit. Quod idem quidam putant de Epistola S. Pauli ad Hebræos. Evangelium Marci quidam existimant Romæ Latinè scriptum.

16.
Varia editiones.

Autographa seu originalia hodie non ampliùs existat: sed tantùm habentur apographa, seu exemplaria diversarum editionum, in variis linguis; putantque aliqui, libros ante captivitatem Babylonicam scriptos, fuisse deperditos, & post captivitatem ab Esdra dictatos ex memoria. Quod tamen non satis videtur credibile.

Enata deinde est editio Chaldaica, Syriaca & plurimæ Græcæ, quarum prima ac præcipua fuit 70. *Interpretum*; nam 72. seniores Hebræi in Insula Pharon in Ægypto, jussu Ptolomæi Philadelphi Testamentum vetus ex lingua Hæbraicâ in Græcam verterunt, optima quidem vide, ut adeò illa editioe semper usâ sit Ecclesia Græca, & ad 600. ferme annos latina. Sed editio ista non permanit pura, teste S. Hieronymo *in præfat. ad Par.*

Alteram suscepit *Aquila* Ponticus, homo ejusdem furfuris, primùm Samaritanus, deinde Judæus, tum Christianus, denique Ebionita, (anno 130.) tertiam *Theodotion* Ephesinus, homo ejusdem furfuris, primùm Samaritanus, deinde Judæus, tum Christianus, denique Ebionita, (anno 200.) quintam & sextam assignant anonymam, sinè nomine nempe auctoris.

Septima est *Origenis*, qui priores editiones collegit, & in totidem columnas distinxit, addita etiam sua editione. Octava *Luciani* Martyris, nona *Hesychii*, quæ in Ægypto erat celebris. Versiones Latinæ multò plures fuerunt, inter quas tamen duæ eminuerunt: una *antiqua* incerto auctore, quam aliqui *Italiam*, alii *communem* dixere, alii *vulgatam*, magnæ autoritatis.

17.
Editio
vulgata
Latina.

Altera celeberrima suscepta est à S. Hieronymo, qui jussu Papæ Damasi vetus Testamentum ex Hebraico in Latinum vertit; novum verò Testamentum à mendis, per tot versiones & librariorum incuriam, inspersis, integrum & illime reddidit. Cùmque orientur controversiæ, quænam ex istis duabus, *antiqua* nempe & *Hieronymiana*, esset præferenda, utraque in unam coaluit, libris aliquibus ex antiqua, aliis ex nova S. Hieronymi desumptis: dictaque est hæc Editio *vulgata*, ab Ecclesia recepta, & sequentium sæculorum usu perpetuò conversata; quamque Concilium Tridentinum sess. 4. definivit esse authenticam, ut eam nemo, quovis prætextu rejicere præsumat.

Bellarminus *lib. 2. de verbo Dei cap. 9.* censet, nos in editione nostra vulgata libros Novi Testamenti habere ex antiqua versione, quam tamem S. Hieronymus emendavit ab erroribus, qui irreperant successu temporis. Psalterium desumptum esse ex versione S. Luciani, Presbyteri Antiocheni & Martyris, à S. Hieronymo pariter emendatum. Libros sapientiæ, Ecclesiastici & Machabæorum probabiliter non esse ex versione S. Hieronymi, sed ex editione antiqua. Reliqua omnia nos habere ex versione S. Hieronymi.

Defenditur.

Cùm igitur hanc editionem nostram *vulgatam latinam* tanquam authenticam agnoscant SS. PP. ut S. Augustinus *lib. 2. de doctr. Christ.* S. Isidorus *lib. 6. Etymol. c. 5.* S. Gregorius I. 20. moral. c. 24. Sophronius I. 1. *de Divin. Offic.* S. Bernardus, S. Anselmus, Venerab. Beda, S. Petrus Damiani &c. Sicut etiam alii Ecclesiæ Doctores, Richardus à S. Vict. Rupertus, Haymo, Hugo, Alexander de Ales, Albertus M. S. Thomas, Scotus, S. Bonaventura, eamque tot commentariis illustrarint, populo prædicarint: & præcipuè cùm Ecclesia catholica eam tanquam authenticam seu originali conformem definiverit, ac fidelibus, proposuerit, dubitare prudens nemo potest, quænam editio sit præferenda. Certè S. Augustinus in epist. fundament c. 5. asserere non dubitavit: *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ commoveret auctoritas*, quid sectarios permoveat, ipsi viderint. Hoc certum, quòd ex suis principiis neque probare possint, in quibus libris contineatur verbum Dei, neque quænam inter innumeras atque inter se omnino dissimiles & pugnantes editiones, sit vera, authentica, & incorrupta, ut satis ex eorum inter se dimicationibus, exemplo Bezæ & Castalionis, susceptis, totque diversissimis versionibus, quolibet alterius inventiones repudiante, constat. Atque sic deviciente ipso fundamento, quàm desperato & insanabili scepticismo eorum ædificium superstruèctum esse oporteat, nemo oculatus est, qui non videat. Et licèt de fide integra interpretis constaret, unde constare ipsis potest, quòd interpret authenticum exemplar verterit, in tanta exemplarium multitudine ac varietate?

Obji-

Objiciunt equidem nobis, etiam in vulgata nostra reperiri errores, 18. *An conti-*
 eosque irrito labore corrigere conatos esse Sixtum V. & Clementem VIII. *neat erro-*
 verum in iis, quæ pertinent ad fidei, aut morum doctrinam, in illa conti- *res.*
 neri errorem probari nunquam potest; quo sensu tanquam authenticam
 Concilium Tridentinum nobis illam proposuit. Errores, quos Sixtus &
 Clemens emendarunt, fidei ac morum doctrinam non infecerant; sed
 per descriptiones & typos varios tantis temporum spatii errores quidam
 in rebus ad fidem & mores non pertinentibus irrepserant, quos dicti Pon-
 tifices per viros doctissimos emendari curarunt, ita quidem, ut correctio-
 nem istam Sixtus cæperit, Clemens verò absolverit, unde non nisi per
 calumniam dici potest, laborem eum fuisse irritum. Certum nobis omni-
 no est, certos nos reddente publica voce Ecclesiæ, in vulgata nostra nihil
 fidei, moribus, aut veritati historiæ repugnans, neque quidquam aliud
 falsum, aut contradictorium contineri, quò minus vera, & certa atque in-
 dubitata fidei ac morum regula nobis esse possit. Quid factarios certos red-
 dat, jam dudum solida expectatur responsio. Unde norunt editiones
 Hebraicas & Græcas esse incorruptas?

Jam verò, quod ad editiones *vernaculas* seu *vulgares* e. g. Germanicam, 19. *De editio-*
 Gallicam &c. spectat, duo ab Ecclesia sunt prohibita; 1. Ne in publico Ec- *nibus vul-*
 clesiæ usu, præsertim in Missa, legatur S. Scriptura in lingua vulgari. 2. *garibus.*
 Ne vulgares versiones S. Scripturæ omnibus indiscriminatim legi permit-
 tantur: eò quòd ex hominum temeritate plus detrimenti, quàm utilita-
 tis inde oriri soleat.

Quæri hic solet, an singula scripturæ sacræ verba à Spiritu S. sint dic-
 tata? Censent enim aliqui, non solum res & sententias, sed etiam singula
 verba usque ad minimos apices à Spiritu S. esse dictata. 1. Quia Prophe-
 tæ passim dicunt: *Factus est sermo Domini ad me dicens: vel: hæc dicit Dominus*
&c. 2. Quia *omnis scriptura divinitus est inspirata.* 3. Quia SS. PP. asserunt,
 singulas syllabas & apices summopere esse æstimandos. 4. Quia tota scri-
 ptura est verbum Dei.

Alii tamen putant, non singula verba à Spiritu S. esse dictata, sed ab 20. *An singula*
 ipsis scriptoribus sacris ad libitum expressa: verbis scilicet, quibus placue- *verba sint*
 rit, assistente tamen Spiritu S. & providente, ne quid falsum, vitiosumve *dictata à*
 irreperet. Si enim, ut inquiunt, singula verba essent à Spiritu S. dictata, *Spiritu S.*
 imprudenter imò impiè egisset scriptor libri secundi Machabæorum, quòd
 in fine hujus libri veniam petierit, si quid minus dignè scripserit. Neque
 S. Paulus 2. Cor. 11. de ipso dixisset: *imperitus sermone, sed non scientia.* Ne-
 que S. Lucas initio sui Evangelii dixisset, se scripturum, sicut audivit ex
 ore Apostolorum; *sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministrari*
fuervnt sermonis. Sed dixisset, se scripturum omnia verba, sicut Spiritus S.
 dictavit.

dictavit. Et cur diceret S. Paulus 1. Cor. 7. *Ceteris dico ego, non Dominus?* cur diverso ad eò stylo scripturæ libri essent scripti, si singula verba & syllabæ, ut ajunt, à Spiritu S. essent dictata?

Possent fortassis utrique sententiæ aliquid dari ac dici, quòd sæpè ipsa verba Spiritus S. scriptoribus sacris suggererit & dictarit: aliquando tamen tantum sensum & sententiam, permissò prophetæ arbitrio, quibus verbis vellet sententiam efferre, cum assistentia tamen, ne quid falsi aut incongrui irrepat. Sic enim videntur faciliùs solvi difficultates, in utramque partem propositæ. Cùm sic propriissimè sumantur verba illa: *Hæc dicit Dominus: factus est sermo Domini ad me &c.* Deinde explicatur etiam, aut scriptores potuerint petere veniam propter stylum & verba, minùs digna majestate sententiarum rerumque, quas Spiritus S. suggestit.

Neque tamen sequitur, quòd, si aliqua tantum ex assistentia Spiritus S. sint scripta, non sit discrimen inter sacram scripturam & Ecclesiæ definitiones, utpote quæ pariter fiunt assistente Spiritu sancto. Nam discrimen est, tum quòd in S. Scriptura multa sint ipsissima verba à Deo dictata: tum quòd verba scripturæ omnia, in re etiam minima, sint profus infallibilia, cum omnia firmentur assistentia Spiritus S. contra verò Ecclesia tantum infallibilis est in doctrina fidei, & morum, atque in iis, quæ pertinent ad salutem, non autem in quibuslibet rebus aliis. Cæterum multi sunt Theologi, qui docent, locutionem Ecclesiæ esse locutionem & verbum Dei. Deinde etiam traditiones Divinæ appellantur *verbum Dei*. Et tamen non ipsa verba Spiritus sancti, sed res ipsa & sententiarum sensus tantum per sæculorum propagationem fuit ad nos transmissus. Dicitur proin tota scriptura poterit verbum Dei, suntque singula verba summè æstimanda, quia cum speciali assistentia Divina sunt scripta.

QUÆSTIO V.

De interpretatione S. Scripturæ.

21. Quæres denique, quo sensu & interpretatione Jus Divinum sit intelligendum? *ꝛ.* Sensus scripturæ alius est *litteralis* seu *historicus*, quem voces juxta suam institutionem propriè sonant. Alius verò sensus est *spiritualis* seu *mysticus*: quam res ipsæ per voces significatæ habent. Deus enim non tantum immediate per verba, sed etiam per res ipsas nobis loquitur.

Varii sensus S. scripturæ.

Si sensus mysticus per verba significatus versetur circa fidem, & Ecclesiam militantem, dicitur *allegoricus*. Si pertineat ad morum instructionem, & officia charitatis, *tropologicus*, aut *moralis*. Si verò respiciat Ecclesiam triumphantem, & vitam æternam, quam speramus, *anagogicus* appellari consuevit: juxta versiculos illos:

*Littera gesta docet: quid credas, allegoria:
Moralis, quid agas: quid speres: anagogia.*

Sic dicunt per vocem *Jerusalem* litteraliter significari urbem Palæstinæ: allegoricè Ecclesiam: tropologicè animam justi: anagogicè cœlestem patriam. Item per verba illa *fiat lux* litteraliter lumen naturale, initio mundi productum: allegoricè Christum, qui est lux illuminans omnem hominem: tropologicè gratiam & Spiritum S. qui est lumen cordium: anagogicè lumen gloriæ: quod precamur defunctis: *Lux perpetua luceat eis.*

Dices, sensus litteralis sæpè est falsus, e. g. Dum Christus dicitur vitis vera, agnus, petra, ostium, lapis angularis &c. Deinde S. Paulus 2. Cor. 3. dicit, quòd *littera occidat.* B. Sensum litteralem grammaticalem quandoque falsum esse, & occidere, non autem litteralem Theologicum, nempe primariò & per se à Spiritu S. intentum, & hinc, dum Christus dicitur vitis &c. sensus litteralis Theologicus est metaphoricus & improprius, primariò hic intentus. Ex quo patet, sensum litteralem alium esse proprium, alium improprium seu metaphoricum & figuratum.

Præter litteralem & mysticum sensum, concionatoribus præsertim familiaris est sensus *accommodatitius*. qui scilicet non est à Spiritu S. intentus, sed ab oratore applicatur & accommodatur rei alicui. e. g. Quando ea, quæ in scriptura dicuntur de Abrahamo aliisque Patriarchis, applicantur Fundatoribus Ordinum.

A catholicis nostri temporis, cùm Judicem controversiarum fidei & interpretem S. Scripturæ infallibilem nullum habeant, asserunt, S. Scripturam per se ipsam esse clarissimam: ut ad eò supervacaneum sit, ejus sensum interpretando, lumen in meridie accendere, & solis radios velle illustrare. 22
*Scriptura
in multis
locis ob-
scura.*

Verùm si hoc ita est, cur tot ortæ sunt & hodie dum oriuntur controversiæ, quomodo diversi scripturæ textus sint intelligendi? Cur Ariani, Nestoriani, Eutychiani, Montanistæ, Donatistæ, aliique hæretici conati sunt ex S. Scriptura suas hæreses adstruere, sicut hodie Calvinistæ, Lutherani? Cur tot contentiones inter Novatores, inter Lutherum & Zwinglium, Arminianos & Gomaristas? Cur tanta sectarum colluvies, ad quid innumeræ scripturæ Translationes, explicationes, postillæ? Cur ultra 30. diversæ interpretationes hujus textus *Hoc est Corpus meum*? An Lutherus, an verò Zwinglius ad tantam lucem cæcutivit? Cur Apostoli sæpiùs Jerosolymæ congregati? Ad quid primitivæ jam Ecclesiæ tot Concilia? Ad quid tot libri SS. PP. in S. Scripturam? Cur act. 8. Evnuchus Regiæ Candacis ait, se non intelligere Isaiam Prophetam? Cur Lucæ ult.

duo Discipuli in via ad castellum non intellexerunt sensum scripturarum, donec Christus illas explicavit? Cur S. Petrus *Epist.* 2. c. 3. ait, in Epistolis Pauli esse quædam difficilia intellectu? Cur in eandem sententiam passim concessere SS. Patres? Cur in conciliandis Scripturæ locis tanto opere laborarunt? Cur in multis hodieum non potest conveniri, parte una huc, parte altera illuc trahente ferram?

23.
Ac proin
necessarius
iudex con-
troverfia-
rum.

Voluit nimirum Deus frangere humanam superbiam, eoque impellere, ut illius se institutioni subdat, quem gregem suum Doctrinæ pabulo iussit pascere, ut alieno ductu egeat mortalis infirmitas, ejusque se disciplinæ tradat, cui cælesti munere Sancta Sanctorum est datum ingredi.

Hæc æternæ Mentis consilia qui præterit, in scepticismum insanabilem ruat, necesse est. Hinc desperata apud A catholicos in controversis scripturæ textibus certitudo, atque dubitatio sinè remedio. Totam videlicet supellestem suam si excusserint, nihil inde certi atque indubitati in dogmatibus nobiscum controversis prolicient. Sed aut uni spiritui suo privato cum innumeris aliis spiritibus pugnant, amore profecto sui nimio, oportet confidere, aut à cæco ductore, cui nulla doctrinæ infallibilis promissio, expectare ductum. Quæ res quàm sit deploranda in salutis æternæ negotio, quis non videt? Fidenter assero, nisi Ecclesia ejusque summus Præful tanquam infallibilis controversiarum Judex audiatur, quando de ipsius S. Scripturæ intellectu est disceptatio, nullum esse controversiis finiendis, aut dubitationi persanandæ remedium; sed tristi incertitudini in rebus fidei relinquenda salus. Neque inde te extricabis, si scripturam cum scriptura, textum cum textu contuleris; cum innumeris semper ingeniis aliud quàm tibi videatur, nullisque de veritate ac sensu certo sibi blandiri possit: Eo quòd deserta columna & firmamento veritatis nitaris contra eum sensum, quem tenuit & tenet Sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum Sanctarum.

QUÆSTIO VI.

De Jure Divino non-scripto.

24.
Sacra Tra-
ditiones
spveta à
Novatori-
bus.

Sicut præter leges positivas humanas dantur consuetudines & antiquæ observantiæ, quæ vim leges habent, dicunturque lex non scripta, ita etiam præter legem positivam Divinam, in tabulis utriusque testamenti scriptam, datur lex Divina non-scripta; cum eo tamen discrimine, quòd lex humana non scripta ex moribus hominum ducat originem, & accedente consensu legislatoris humani in vim legis convalescat, Jus Divinum verò non-scriptum natales debeat ipsi legislatori Divino, qui legem tulit, aut Sacramentum instituit, aut veritatem quandam definivit verbo suo Sanctissimo, non quidem libris Canonicis S. Scripturæ inserto, sed

tamen

tamen ab Apostolis ex Christi ore excepto, aut Apostolis à Spiritu S. dictato, ac deinde per Apostolos eorúmque Successores tradito, & continua propagatione de manu velut ad manum ad nos usque transmissio.

Hoc jus Divinum non scriptum, sed traditum inficiantur quidem hodierni Novatores, exemplo Arianorum, teste S. Augustino *lib. 1. contra Maxim.* Pelagianorum, teste eodem Augustino *Tom. 7. contra Pelag. cap. 31.* Nestorianorum, teste Concilio Ephesino. Eunomianorum teste S. Basilio *lib. de Spiritu S. cap. 27.* Euthychianorum, Donatistarum aliorúmque hæreticorum, quos primitiva damnavit Ecclesia, prætexentes pariter, se spretis humanis inventis, ut loquebantur, uni verbo Divino per Sacram Scripturam nobis manifestato insistere. Falsò omnino atque malignè.

Nam per legem suam non scriptam ab origine mundi gubernavit Deus humanum genus, qua enim alia ratione Conditor ille noster Divinus summusque legislator orbem terrarum rexit ante diluvium? Qua alia post illud ad legem usque Mosaicam? An non credebant temporum illorum fideles Deum Authorem vitæ æternæ bonorúmque supernaturalium, venturum Redemptorem, mortuorum ad vitam transitum, remedium aliquod peccati originalis provisum parvulis, & etiam post promulgatam legem Mosaicam remedium peccati pro sæmellis, ac masculis quoque, ante octavum vitæ diem demortuis?

25.
*At semper
in Ecclesia
vigerunt.*

Hæc profectò omnia multaque alia credebant, non Jure Naturæ distante, sed Divina traditione facem præferente. Unde illa Moysis exhortatio Deuter. 32. *Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas: Interroga Patrem tuum, & annuntiabit tibi: Majores tuos, & dicent tibi.* Certumque omnino est, populum illum electum post latam etiam legem positivam Mosaicam, lege tamen etiam tradita fuisse adjutos.

Consonant antiquis legis novæ Divina placita. Quàm enim sollicitè Gentium ille magnus Apostolus Thessalonicensibus suis traditionum observationem commendat: *Tenete traditiones, quas didicistis sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* 2. Thess. 2. Ecce! Quàm dilucidè S. Doctor inter ea, quæ per scripturam, & quæ per sermonem seu verbum non scriptum acceperunt, distinguat, & utrisque morem gerere præcipiat.

26.
*Ab ipsa
Sacra
Scriptura
commentata.*

Et quid aliud significant pathetica illa verba, quibus S. Joannes suum clausit Evangelium: *Sunt autem & alia multa, quæ fecit JESUS: Quæ si scribantur per singula, nec insum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* Multa igitur non esse scripta fateri necesse est, quæ tamen Apostoli aut oculis usurpata, aut ex Christi ore auribus percepta, viva voce gentibus prædicarunt, secundum Magistri sui Divinissimi monitum: *Do-*

cete, prædicare. Et nunquid ita prædicârunt Apostoli, antequam Evangelia, aut epistolæ S. Pauli aliorumque Apostolorum fuerunt scriptæ? Evangelium Joannis primum scriptum fuit anno Christi 99. & quidem ex occasione illa duntaxat, quod Asia Episcopi eum rogârunt scribere ad adstruendam Christi Divinitatem adversus Ebionis & Cerinthi hæresin. Quo ergo ex fonte ante Evangelium illud scriptum hauserunt fideles doctrinas in illo contentas, nisi ex prædicatione & traditione Apostolica?

Christus post gloriosam suam a nastasin per 40. dies apparuit Apostolis, loquens de regno Dei, ut actuum Apostolicorum perhibet historia: ubinam verò omnia illa sunt scripta, quæ tanto tempore locutus est JESUS? an nullam illis reverentiam debent Christianæ mentes? Profectò, si etiam Andreas, Bartholomæus, Philippus, Thomas, Mathias icripissent Evangelium aut Epistolas, haberemus multa, quæ nunc viva voce ab ipsis prædicata per traditionem Apostolicam ad nos descenderunt.

27.
Et à SS.
PP.

Piget in hanc rem, manifestam aded certamque, conglomerare evidentissima Patrum testimonia, quæ ubique confertim in oculos incurrunt. Qui tanta in luce non videt, consulat S. Basilium *lib. de Spiritu S. ad Amphil. c. 27.* S. Augustinum *lib. 2. Bapt. contra Donat. c. 7. & Epist. 118 ad Januarium c. 1.* S. Ignatium apud *Euseb. Hist. Eccles. l. 3. c. 35.* Juxta editionem Basileensem. Dionysium Areopagitam *Hierarch. Eccles. c. 1.* Cyrillum Hierosol. *in Catech. mystag.* Irenæum *adversus hæreses l. 3. c. 2. 3. & 4.* Clementem Alexandrium *lib. de pasch.* Origenem *in Epist. ad Rom.* Greg. Naz. *Orat. 1. in Jul.* Athanasium *l. 1. de Decretis Concil. Nic.* Cyprianum *l. 1. Epist. 12.* Ambrosium *l. 1. de iis, qui iniantur.* Hieronymum *in Epist. ad Marulam.* Epiphanium *hæresi 55. & 61. Damascenum lib. 4. c. 17.*

Hi omnes, aliisque innumeri, claris aded sententiis veritati huic, apud ipsos indubitata, suffragium ferunt, ut solaribus radiis scriptæ videantur. Verbum illis scriptum & traditum ejusdem est autoritatis: Quia utrumque est verbum Dei. Multa non esse scripta, quæ tamen jugi traditione ad posteros transmissa apud Ecclesiam custodiantur deposita, unanimis illorum vox est.

Eadem est Conciliorum pariter, ut Concilii Nic. act. 7. Concilii Generalis 8. act. 8. Trid. sess. 4. imò primæva jam Concilia non tantum ex verbo scripto, sed etiam, atque potissimum ex verbo tradito, confutârunt, ac damnârunt hæreses, teste Theodoro *l. 1. Hist. c. 8. &c.*

28.
Ab Aca-
holicis
imm. rito
ispreta.

Certumque mihi est, hodiernos Novatores præcipua etiam Religionis Christianæ mysteria contra veteres hæreticos probare non satis posse, nisi Divinas & Apostolicas traditiones in subsidium vocent: præsertim si hæretici ipforum more scripturas in perversum suum sensum, quantumvis invi-

invitas, detorqueat. Multis hoc exemplis demonstratum dedi in libello de verbo Dei cap. 9. Quid? ne ipsos quidem libros S. Scripturæ probare possunt, nisi ope traditionis. Si enim quæras ex ipsis, unde sciant, tot libros, nec plures nec pauciores, esse veteris testamenti, librum e. g. Canticorum, librum Ruth &c. esse verè Biblicos, respondebunt, id constare ex eo, quòd in Canone Hebræorum sint numerati. Ecce traditionem, & quidem merè Judaicam! si tanti hæc valet, quid valere debet traditio Ecclesiæ Christianæ, quæ est columna & firmamentum veritatis? 1. *Ti-moth. 3.*

Quæso! ubi clarè scriptum, quòd baptismus ab hæreticis collatus, sit validus? Profecit S. Stephanus Papa, & S. Augustinus *l. 2. contra Donat. c. 7.* hoc dogma ex traditione adstruxere: ubi clarè expressum in S. Scriptura, baptismum iterari non posse, Christum descendisse ad inferos, Beatissimam Dei Genetricem fuisse virginem?

Si traditioni non est standum, cur A catholici locò sabbati, in lege præcepti, colunt Dominicam? cur non celebrant Paschi decima quarta luna cum Judæis, ut pariter scriptura præcipit? cur vescuntur sanguine, cum tamen etiam in lege nova act. 19. sit vetitum? Certè, adèd ipsis etiam in multis necessariis est recursus ad traditiones, ut nulli incidisset eas impugnare, nisi viderent, novellas suas ideas & conficta religionis systemata per illas penitus convelli. Sed planè nituntur contra S. Scripturam, contra Divina oracula, contra reverentiam Deo loquenti debitam, contra Conciliorum decreta, contra Patrum testimonia, contra se ipsos, contra perpetuam doctrinam ac definitionem Ecclesiæ, quam, tanquam magistram veritatis, qui non audierit, sit sicut Ethincus & Publicanus.

Neque tamen, quòd verbo etiam tradito deferamus obsequium, verbo scripto quidquam detractum imus. Stat utrumque sacrosanctum, stabitque in æternum; disponente ita Domino, ut utriusque ductu ad portum vitæ illius interminabilis provehamur.

Sed neque est, cur nobis objiciant, aniles nos fabulas sectari. Nam non culibet traditioni assurgimus: sed Divinis duntaxat Apostolicis atque Ecclesiasticis, quas videlicet S. Mater Ecclesia severa crisi, acri consilio, maturo judicio nobis proponit. Quare nihil contra nos pugnant, quæ in sacris litteris contra traditiones dici videntur: illa enim non dicuntur contra traditiones Divinas, Apostolicas, aut Ecclesiasticas, sed contra frivolas, vanas, superstitiosas, quas toto corde detestamur.

CAPUT IV.

De Jure Apostolico.

SUMMARIUM.

1. Quid sit Jus Canonicum.
2. Ejus causæ, ac dignitas.

QUÆSTIO I.

De constitutionibus Apostolorum.

3. Afferuntur authores rejicientes constitutiones Apostolorum tanquam supposititias.
4. Auctores pro illis certantes.
5. Non sunt ab Apostolis traditæ, ut in illis octo libris continentur, neque à S. Clemente conscripti, quia altum apud veteres earum silentium, etiam in controversiis maximis, quæ per eas illico potuissent dirimi.
6. Inò vocantur apocryphæ à S. Athanasio, Gelasio, Humberto, Bessarione.
7. Continent plura falsa.
8. Observatio in Criticam Alexandri Natalis.
9. Sunt tamen valde antiquæ,
10. A. S. Epiphanio laudatæ.
11. Continent que multa utilia.
12. Recensetur summam, quid continent. Quorum plura probabiliter per traditionem ab Apostolis descendunt.
13. Et quamquam olim fuerint puræ:
14. Postea tamen fuerunt corruptæ ab Arianis, Macedonianis &c.
15. Continent que errores de baptismo, festis &c.
16. Plures tamen errores falsè illis imputat Alexander Natalis.
17. Quid verius ipsis possit.

QUÆSTIO II.

De Canonibus Apostolorum.

18. Afferuntur argumenta contra istos Canones.
19. Canonistæ tamen illos agnoscunt authenticos.
20. Critici verò inter se sunt divisi.
21. Afferunt opinio Natalis, maximè illis inimica.
22. Ante medium tertii sæculi fuerunt incogniti.
23. Aliàs non fuisset orta controversia de Paschate, baptismo &c.
24. Tertulliano incogniti.
25. Et Origeni.
16. Sunt tamen antiquissimi. Et jam sub finem sæculi tertii, aut initium quarti in Ecclesia cogniti.
27. Quod contra Natalem, Dumesnilium, & Annatum probatur auctoritate, Petri de Marca, Baluzii, Albaspinei, Pagii &c.
28. Sententia Natalis à censoribus reformata.
29. Hos Canones jam allegavit Constantinus M. & Concilium Nicænum primum.
30. Ecclesia Græca omnes 84. recepit: Romana autem tantum primos 50.
31. Ex quibus aliqui commodè debent explicari.
32. Quinam apertius rejiciendi.

33. *Probabilius neque ab Apostolis sunt editi, neque à S. Clemente conscripti: ut patet ex Gelasia Papa.*
 34. *Refutatur responsio Turriani, Bellarmini, & Baronii.*
 35. *Roboratur assertio pluribus argumentis.*
 36. *A diversis Conciliis editi, successivè ab Ecclesia recepti, invaluerunt.*

QUÆSTIO III.

Quænam certa habeantur ex Jure Apostolico?

37. *Petrus Primatus officio functus in electione S. Mattheæ.*
 38. *An hæc sortibus propriè dictis sit peracta.*
 39. *Electio septem Diaconorum qualis.*
 40. *Illorum officium etiam ministrandi sacra mensæ, & quidem præcipuum.*

41. *Quid Agapæ.*
 42. *Confirmationis Sacramentum à Petro & Joanne collatum Samaritanis baptizatis.*
 43. *Et quidem cum usu cbrystimatis.*
 44. *Confirmatio cerid est Sacramentum.*
 45. *Editio symboli Apostolici.*
 46. *Controversia Antiochena de Legalibus.*
 47. *Definita in Concilio Jerosolymitano Præsede Petro.*
 48. *Quinam in eo fuerint præsentés.*
 49. *Quid olim nomine Episcoporum sit intellectum.*
 50. *Potestas Episcoporum major, quàm Presbyterorum.*
 51. *Concilium Apostolorum Antiochenum supposititium.*

Ecclēsia Dei duplici Jure regitur in terris: *Divino*, quod superiori capite exposuimus, & *Canonico*, de quo in præsentī tractandum. Hinc in Conciliis duplex codex prolatus, sacræ videlicet scripturæ, & Canonum. Primus potissimum erat usui ad decidendas fidei controversias, adhibitis etiam in auxilium sacris traditionibus; Canonum verò codex ad sancendam confirmandamque Ecclesiæ disciplinam.

Igitur post explicatum Jus Naturæ, Gentium ac Positivum Divinum, **I.** ad Humanum descendimus, atque imprimis ad *Jus Canonicum*, quod nihil *Quid Jus* aliud est, quàm *Collectio sacrorum Canonum, seu regularum* (nam Canon Regu- *Canon-* lam significat) *quas Ecclesia proponit ad dirigendas actiones orthodoxi populi ad cul-* *-cum.* *tum Divinum vitamque cbristianam, in ordine ad obtinendum ultimum finem seu felicitatem supernaturalem.*

Unde etiam *Jus sacrum*, *Jus Apostolicum*, *Jus Ecclesiasticum*, aut *Jus Pontificium*, & aliquando etiam *Jus Divinum*, ut *c. cum de diversis 2. de privil. in 6.* appellari consuevit.

2. *Ejus causa* Ex qua descriptione patere videntur causæ Juris Canonici: nam causa illius efficiens sunt Concilia œcumenica ac summi Pontifices, qui in Ecclesia Dei supremi Principis locum obtinent, quorumque autoritate latum vel approbatum, & per epistolas decretales, constitutiones & rescripta legitime promulgatum fuit. Unde etiam illi Canones, qui ex decretis Conciliorum particularium, aut sententiis SS. Patrum, aut ex legibus civilibus desumpti, in corpus Juris Canonici relati sunt, ab approbatione summi Pontificis vim legis Ecclesiasticæ accipiunt. Pontifex verò potestatem legislativam accepit immediatè ab ipso Christo, dum visibile caput Ecclesiæ gubernandæ proposuit, suasque oves iussit pascere, datisque clavibus regni cœlorum, ligandi atque solvendi potestatem amplifimis verbis concessit Petro, ejusque in Cathedra Successoribus.

Causa finalis proxima & immediata est vita Christiana rectè instituenta, ultimata verò æterna beatitudo supernaturalis obtinenda, atque resultans ex eo gloria Dei extrinseca.

Causa materialis, seu potius *materia*, circa quam versatur Jus Canonicum, sunt actiones humanæ, ad vitam Christianam, cultumque Dei, atque supernaturalem ejusdem possessionem dirigentes; quas proin præcepit, contrarias verò prohibet. *Causa formalis* est intentio seu voluntas obligandi, ut legitime promulgata. *Subjectum* verò sunt omnes unidge Christi fideles.

Ex quibus dignitatem ac præstantiam Juris Canonici facilè est colligere: cum ejusdem origo referatur ad ipsum Dominum Nostrum Jesum Christum, à quo immediatè potestas hæc legislativa, merè spiritualis, atque ad animarum immortalium salutem tendens, in Petrum, ejusque in Apostolica Sede successores promaneat.

Contra verò Jus civile originem suam debet potestati sæculari, à populo proximè in Principem translata: finemque habet merè naturalem ac temporalem, justitiam videlicet legalem, quietem ac tranquillitatem reipublicæ in ordine ad felicitatem ejusdem naturalem. Unde etiam materia illius & objectum personas, res, & actiones temporales duntaxat complectitur. Neque omnes per orbem Christianos obligat, sed certam tantum nationem, aut populum, pro quo fertur, e. g. in S. R. I. constitutum.

Jam verò, quod antiquitatem Juris Canonici concernit, refert illud ætatem suam ad ipsa usque Apostolorum tempora; qui in cœtus aliquoties congregati, ut ex actibus Apostolorum liquet, complures Canones constituisse traduntur, quos S. Clemens Romanus, Divi Petri Discipulus ac Pontifex, collegisse dicitur, & in libro, qui *Canones Apostolorum*, inscribitur, atque

atque in octo libris *Constitutionum Apostolicarum* ad posteros transtulisse. Verum de his magna inter eruditos est disceptatio, an revera ab Apostolis sint tradita, & à S. Clemente conscripta, an verò posterioribus primum temporibus iisdem supposita & afficta. Unde sit

QUÆSTIO I.

HISTORICO-CRITICA.

An constitutiones, quæ dicuntur Apostolicæ, sint ab Apostolis traditæ, & à S. Clemente conscriptæ?

Alexander Natalis in *Hist. Ecclesiastica sæc. 1. Dissert. 19.* apertè pronunciant, *constitutiones Apostolorum esse apocryphas, ab Apostolorum & Ecclesie doctrina alienas, ipsis adeò Apostolis, & Clementi Romano suppositas.*

Antonius Pagi in *Critica in annales Baronii ad annum 100. n. 9.* pariter negat, auctorem illarum esse S. Clementem.

Petrus de Marca *Concord. lib. c. 2.* putat, constitutiones istas scriptori tertii sæculi esse tribuendas.

Cardinalis Bellarminus *lib. de script. Eccles. in Clemente Romano*, ait, licet multa in iis sint utilia, & à Græcis antiquis magni æstimata, in Ecclesia tamen latina nullum ferè nomen eas habere: imò ab ipsis etiam posterioribus Græcis in Concilio Trullano, tanquam ab hæreticis depravatas, rejectas esse.

Idem fermè de iis judicium est Cardinalis Baronii, Perronii, Gabrielis Albaspinæi, Petavii, Sirmondi, Labbei, Petri Annati, qui in apparatu ad Theologiam positivam Methodico *lib. 4. art. 6* ait: *Constitutionum Apostolicarum libri octo, qui Clementi vixit tribuuntur, non minus suppositi sunt quam decem recognitionum libri.*

Denique Christianus Lupus, vir doctissimus *part. 2. ad Con. Trullanum* ait, has constitutiones tanquam apocryphas rejectas esse à Gelasio Papa, ejusque judicio omnem semper latinam Ecclesiam adhæsisse, cum doctissimis recentiorum temporum scriptoribus.

Contra verò has constitutiones, in insula Creta repertas, primus, quod scitur in occidente produxit anno 1551. Petrus Crabbe Ord. Minorum S. Francisci in sua Conciliorum editione secunda, in epitomen tamen contractas, inventore & interprete Carolo Capello Veneto. Postea anno 1567. Laurentius Surius easdem integras collectioni Conciliorum inseruit, è Græco in latinum versas à Carolo Bovio, Ostunensi Episcopo.

Anno dein 1585. Dominicus Nicolinus in veneta editione eas collocauit ex luculentiore versione & eruditissimis observationibus apologeticis Francisci Turriani, Theologi Hispani è S. J. easdem cum Turriani

3.
Auctores
contra
constituti-
ones Apo-
stolicas.
Natalis,
Pagius,
De Mar-
ca, Bellar-
minus,

Baronius,
Annatus,

4.
Auctores
pro illis,
Crabbeus,
Surius,

Nicolinus,
Turrianus.

interpretatione & observatione primæ suæ Conciliorum editioni Coloniensi anno 1606. intulit Severinus Binius, postmodum in altera editione omittas.

Ducaus.

Anno 1618. vir eruditissimus Fronto Ducaus S. J. easdem Græcè & Latinè edidit, una cum commentariis Joannis Zonaræ, quas deinde suæ Conciliorum editioni adjecit Philippus Labbe S. J. anno 1662. suadente Petro de Marca, Archi-Episcopo Tolosano, ac deinde Parisiensi.

Eædem constitutiones visuntur pariter græcè & latinè in novissima Conciliorum editione Veneta, à Nicolao Coletto anno 1728. producta.

Atqui tot viri doctissimi non impendissent tantam operam in vertendis & illustrandis his constitutionibus, neque Conciliorum codicibus eas inferuissent, si credidissent, eas esse apocryphas & Apostolis ac S. Clementi affictas. Accedit, quòd Gabriel Albaspinæus, Episcopus Aurelianensis, lib. 1. observationum dicat, non dubitare se, quin istæ constitutiones olim Græcæ Ecclesiæ fuerint pro legibus, Manuali, Pontificali seu Rituali Codice.

Epiphanius.

Deinde S. Epiphanius constitutionum Apostolicarum sæpè meminit, & plura ex ipsis refert decreta, e. g. hæresi 45. 75. & 80. præsertim verò hæresi 70. quæ est Audianorum: ubi ait, constitutionum Apostolicarum librum, tametsi dubiæ apud multos fidei sit, non esse tamen improbandum, nam in eo omnia, quæ ad Ecclesiæ disciplinam pertinent, comprehendi, neque quidquam aut in fide ac catholica professione depravatum, aut Ecclesiæ administrationi ac decretis contrarium contineri.

Photius.

Photius verò in eruditissima sua Bibliotheca codice 112. Clementis Romani opera recensens, eidem tribuit apertè constitutiones Apostolicas, ac facillè dilui posse, quæ contra eas opponuntur, affirmat. Afferuntur etiam pro illis testimonia ex Cyrillo Hierosolymitano *catechesi* 18. historiam de phænice narrante ex Clemente: item ex S. Athanasio in *synopsi*, ubi meminit *doctrinæ Apostolorum Clementinæ*. Ex Concilio item Trullano, anno 691. habito, quod constitutiones istas tanquam opus Apostolorum videtur agnoscere, sed ab hæreticis depravatum.

Ludovicus du Mesnil S. J. in recenti suo præclaro opere de *doctrina & disciplina Ecclesiæ lib. 3. n. 11.* ait, dubium esse, an S. Clemens sit auctor constitutionum Apostolicarum, Trullanam Synodum, Photium, Græcosque posteriores, eas laudare sub nomine Clementis: earum meminisse Patres antiquiores, præsertim Epiphanium, verùm eas postea ab hæreticis esse corruptas.

In tanta sententiarum, opinionum & dubiorum diversitate ut, quid verisimilius mihi videatur, aperiam, sit

PRO-

PROPOSITIO I.

Octo libri Constitutionum Apostolicarum, ut vocant, non sunt ab Apostolis traditi, neque à S. Clemente conscripti.

Ita docent Petrus de Marca, Alexander Natalis, Christianus Lupus. Antonius Pagi, Petrus Annatus, locis supra citatis: non dissentientibus Baronio, Bellarmino, Perronio, Albaspinæo, Petavio, Sirmondo, Labbeo &c.

Ratio est 1. Quia non invenitur ullus ex SS. Patribus, Conciliis, aut Scriptoribus Ecclesiasticis, primis tribus sæculis eas citasse, aut earum etiam tantum meminisse: ne quidem tum, cum occasio ferebat, & materia exigebat. 5. *Veteres solum de illis:*

Sic planè videtur incredibile, quòd *Victor Papa in causa paschatis celebrandi* orientalibus nunquam objecisset constitutionem Apostolorum *lib. 5. c. 16.* ubi prohibetur cum Judæis celebrari pascha: qua sola producta tota illa controversia fuisset composita. Nec credibile est, quòd *Polycarpus, Papirius, Melito, Polycrates,* alique Episcopi orientales, piissimi & doctissimi, adeò pertinaciter defendissent suum morem, 14. lunæ, cum Judæis nempe celebrandi pascha, si eis nota fuisset dicta constitutio Apostolorum, aut pro Apostolica esset habita. Sed neque Irenæus hac de re prolixè scribens ad Victorem Papam, licèt sæpiùs citarit S. Clementis epistolam ad Corinthios, nec verbo tamen meminit constitutionis illius Apostolorum. In causa Paschatis Victor.

Si Tertulliano nota fuisset constitutio Apostolorum, aut censuisset, ab Apostolis per S. Clementem descendere, quæ habetur *lib. 2. c. 12.* ubi omnes indistinctè peccatores admittuntur ad pœnitentiam, non adeò inventus esset in Zephyrinum Papam, fornicatoribus aditum ad pœnitentiam, concedentem: neque rigida illa nimium severitate in Montani errores prolapsus esset, neque corpoream animam hominis asseruisset, utpote quæ *lib. 6. c. 11.* dictarum constitutionum dicitur incorporea. In causa pœnitentia Zephrinus

Sed neque S. Cyprianus, ac Firmilianus cum suis Episcopis, sibi adherentibus in causa de nullitate baptismi adversus Stephanum Papam unquam citarunt constitutionem *lib. 6. c. 15.* in qua omnium hæreticorum baptismus reprobat; qua tamen citatione vel maximè sententiam suam, quam pertinaciter adeò defendebant, firmare potuissent, imò totam controversiam dirimere. Baptismi Cyprianus

Sic neque Origenes, neque antiquissimi alii Patres unquam adversus hæreticos usi sunt testimonio illarum constitutionum, quod planè signum esse videtur haud obscurum, illas fuisse eisdem aut omnino incognitas, vel pro Apostolicis non fuisse habitas, adeoque indignas, quæ citarentur. Origenes,

*Eusebivs
& Hiero-
nymus.*

Unde etiam neque Eusebius neque S. Hironymus, de scriptoribus ecclesiasticis diligenter tractantes, eorúmque scripta genuina recensentes, de istis constitutionibus Apostolorum, à Clemente conscriptis, quidquam memorant, sed unam tantùm epistolam ad Corinthios eidem tribuunt.

6.
*Imò decla-
rata apocrypha ab
Athanasio.*

Ratio secunda est, quia, licèt tertio jam sæculo, vel saltem quarto jam fuerint scriptæ, tamen positivè fuerunt declaratæ apocryphæ. Nam S. Athanasius, qui quarto sæculo floruit in synopsi *Doctrinam Apostolorum Clementinam* inter eos libros collocat, quibus contradicitur, additque, perverse ac falso scriptos esse, & cum circuitu Petri, Thomæ &c. comparat.

Gelasio.

Gelasius Papa in synodo Romana, anno 404. habita, ita ait: *Item intinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur S. Clementis libri octo, apocryphum.*

Humberto

Idem judicium, imò adhuc apertius de illis tulit Humbertus Cardinalis, Episcopus Sylvæ candidæ, Leonis IX. Constantinopolim Legatus, Nicetæ Pectorato, Presbytero ac Monacho, constitutionum Apostolicarum quædam loca contra sabbati jejunium objicienti, sic respondit: *Hoc asserere conaris ex apocryphis libris & canonibus, pari sententia SS. Patrum repudiatis. . . Unde nos quoque omne apocryphum abjicientes, dedignamur audire eorum fabulosas traditiones: quia non sunt ut lex Domini.*

Bessarion.

Tale responsum etiam detit Bessarion, Metropolita Nicænus, ac postea propter insignia sua merita S. R. E. Cardinalis, Marco Ephesino, schismati Græcorum omnium pertinacissimè in Concilio Florentino adhærenti: ut testatur Sixtus Senensis.

Horum judicium secuta semper est Romana Ecclesia: unde Bellarminus loc. cit. ait, constitutiones illas nullum ferè nomen in Ecclesia Latina habere. Et meritò:

7.
*Continent
falsa.*

Nam plura continent, quæ prorsus incredibile est, esse ab Apostolis tradita, & à S. Clemente eorum Discipulo conscripta. Sic Jacobum fratrem Joannis inducunt narrantem Historiam Concilii Hierosolymitani, ibique cum reliquis Apostolis condentem has constitutiones *lib. 6. c. 14. & 22.* volúntque, præsentem tunc etiam fuisse S. Paulum *l. 4. c. 8.* cum tamen ex actibus Apostolorum cap. 12. constet, Jacobum jam antè ab Herode occisum fuisse.

Statuitur etiam in istis constitutionibus *lib. 2. c. 57.* inter alios libros legendum esse Evangelium S. Joannis; cum tamen Petrus & Paulus, cæterique Apostoli jam fuerint mortui, antequam S. Joannes Evangelium scriberet: utpote quod non scripsit ante annum Christi 97 quo à Nerva Domitiani successore ex Insula Pathmo revocatus est. *L. 5. c. 7.* ait author

constitutionum, Simonem Magum à Philippo Coapostolo esse baptizatum, cum tamen à Philippo Diacono sit baptizatus.

Natalis in *Hist. Eccles. sac. 1. Dissert. 19.* insuper objicit, quòd in constitutionibus illis *lib. 6. c. 14.* Jacobus frater Domini ponatur extra numerum Apostolorum. Sed hoc non est verum: nam ponitur inter Apostolos penultimò loco; ultimum enim ponit auctor S. Paulum. Melius objecisset *lib. 5. c. 7. Constit.* auctorem de Jacobo fratre Domini tanquam de Martyre cum S. Stephano colendo loqui: aliàs verò sapiùs ac nominatim etiam *l. 6. c. 14.* de eo tanquam adhuc vivente.

Idem Natalis dicit, quòd *const. l. 8. c. 4.* Stephanus (jam defunctus) inter septem Diaconos collocetur adhuc viventes; sed de Stephano loc. cit. nulla fit mentio; intellexit enim auctor constitutionum septem Diaconos, qui tunc vivebant, atque inter eos illum etiam, qui S. Stephano jam mortuo est subrogatus. Meliori autem jure alios errores historicos & chronologicos potuisset objicere: e. g. quòd *l. 6. c. 8.* S. Petrus Clementem vocet *Romanum Episcopum*: cum tamen primùm pluribus annis post mortem S. Petri sit factus Romanus Episcopus. Item quòd ibidem S. Petrus inducatur loquens de variis hæreticis, ut Marco, Menandro, Basilide, Saturnino &c. qui tamen necdum omnes surrexerant vivente Petro. Sic etiam *l. 7. c. 47.* plures numerantur successiones Episcoporum in diversis Ecclesiis, quæ tamen primùm evenerunt post mortem Apostolorum, imò etiam S. Clementis. *l. 6. c. 26.* ea narrantur de Judæis, quæ primùm post eversionem Jerosolymæ contingerunt. Quæ planè indicant, auctorem constitutionum illarum esse Apostolis & S. Clemente recentiore: qui tamen per imprudentiam tribuerit Apostolis sermones de rebus, quæ primùm post eorum mortem contigerunt. Taceo, constitutionibus illis, prout hodie saltem exstant, plura contineri, ab Apostolorum & Ecclesiæ doctrina aliena.

PROPOSITIO II.

Sunt tamen dictæ constitutiones valdè antiquæ, multaque continent utilia.

Quod constitutiones illæ sint admodum antiquæ, patet ex eo, quòd S. Athanasius, qui sub initium quarti sæculi florere cæpit, in sua synopsi jam meminerit *doctrina Apostolorum Clementina*: per hanc autem nihil aliud videtur intellexisse, quàm constitutiones Apostolorum, sub nomine Clementis scriptas.

Deinde, ut vidimus, Gelasius Papa sub finem quinti sæculi earundem meminit in Concilio Rom. S. Epiphanius verò jam centum annis prius non tantum earum meminit, sed easdem etiam dilaudat.

8.
Observatio in Natalis Criticam.

9.
Sunt antiquæ,

10.
S. Epiphanius teste.

Neque dici potest cum Alexandro Natale, S. Epiphanium loqui de aliis constitutionibus Apostolorum, non verò de istis octo libris constitutionum, qui hodie existant. Nam hoc gratis omnino est excogitatum, ad earum antiquitatem elidendam; quænam enim fuerunt illæ aliæ constitutiones Apostolorum, de quibus Epiphanium loqui vult Natalis? quis scriptor unquam aliarum meminit?

Sed neque ratio, quam affert Natalis, aliquid probat, quòd scilicet Epiphanius dicas, eas constitutiones ab erroribus immunes esse, hæ autem, quæ hodie existant, erroribus scateant. Nam tempore S. Epiphaniï adhuc puræ erant, postmodum verò ab hæreticis fuerunt corruptæ, ut Trullani Patres sub finem septimi sæculi sunt conquesti.

Et aliis.

Antiquitatem earum etiam probat, quòd, teste Albaspinæo, veteribus Græcis, Concilio Trullano antiquioribus, constitutiones istæ, adhuc puræ, instar codicis legalis fuerint, ad quarum normam ecclesiasticam disciplinam ordinârunt. Ex quo elucet etiam veritas alterius partis:

II.

*Continent
multa uti-
lia.*

Quòd scilicet constitutiones multa utilia contineant. Neque enim alias S. Epiphanius eas tantopere dilaudâisset, neque dixisset, comprehendij in iis omnia, quæ ad Ecclesiæ disciplinam pertinent, neque quidquam in fide ac catholica professione depravatam, aut Ecclesiæ administrationi ac decretis contrarium in iis contineri. Sed neque alii veteres Græci, Latine Ecclesiæ adhuc uniti, tanti æstimâssent, ut instar Juris Canonici eas haberent.

12.

*Summa
materia-
rum.*

Et certè res ad disciplinam Ecclesiasticam utilissimæ ac perquam aptæ in constitutionibus istis, quisunque demum fuerit earum auctor, tractantur: & in primo quidem libro de vitanda avaritia, inimicitia, curiositate, lectione librorum gentilium, luxuria, muliere prava &c.

In 2. De dotibus Episcopi, quomodo se gerere debeat quoad seipsum, populum, pœnitentes; de dignitate sacerdotum, de Judicibus, judiciis, Ecclesia & Clero &c.

In 3. De viduis, laicis, administratione Baptismi &c.

In 4. De pupillis, eleemosynis, oblationibus, parentibus, filiis, dominis, famulis, virginibus, & in quibus oporteat subjectos esse potestati- bus sæcularibus.

In 5. De oppressis propter fidem, de patientia, martyribus, passione Domini, celebrandis festis, præsertim paschatis, vitandis peccatis &c.

In 6. De schismate, sectis, hæresibus, Judæis, Ethnicis.

In 7. De fuga vitiorum, & exercitio virtutum, oratione, gratiarum actione, catechesi &c.

In 8. De miraculis, ordinationibus, Missæ celebratione, præcationibus,

bus, benedictione aquæ, olei, fidelium defunctorum memoria, de singulorum Apostolorum specialibus institutionibus &c.

Hæc summam sunt, quæ in octo libris harum institutionum prolixè tractantur, in quibus, ut dixi, multa piissimè atque utilissimè ad disciplinam morum dicuntur: simulque aptissima ad convincendos hæreticos. Nam licèt hæ doctrinæ non sint ita expressè ab Apostolis traditæ, & à S. Clemente conscriptæ, auctor tamen earum est antiquissimus; & probabile admodum est, plura ex iis ab ipsis Apostolis, præsertim in Conciliis Hierosolymitanis ita esse statuta, ac deinde per traditionem ab iisdem ad primos eorum discipulos propagata, donec circa tertium sæculum pius quidam scriptor ea collegit, crescentibus exinde per varias additiones pluribus articulis, & non rarè etiam ab hæreticis interpolatis ac depravatis; ut nunc demonstratum imus.

Plura ex iis probabiliter ab Apostolis descendunt.

PROPOSITIO III.

Quamvis constitutiones, quæ dicuntur Apostolicæ, fuerint olim puræ, nihilque continuerint contrarium doctrinæ catholicæ, postea tamen pluribus in locis ab hæreticis fuerunt corruptæ.

Pars 1. quodd scilicet olim fuerint ab erroribus immunes, dicere nos cogit gravissimum S. Epiphanius testimonium *Hæresi. 70. quæ est Audianorum*. Ubi, ut supra est demonstratum, clarissimis verbis hoc de illis prædicat. Trullana etiam Synodus can. 2. Divinorum decretorum elegantem ac decoram speciem obscuratam dicit. Ergo censuit, eas prius puras fuisse.

13. Quamvis olim fuerint puræ.

Neque obstat, quodd S. Athanasius & Gelasius Papa, uti etiam postea Humbertus eas constitutiones tanquam apocryphas rejecerint. Nam apocryphæ ab ipsis dicuntur, quia Apostolis ac S. Clementi fuerunt suppositæ & affectæ; sic enim in communissimo sensu libri supposititii dicuntur apocryphi, licèt errores nullos contineant.

Pars altera, quodd ab hæreticis fuerint corruptæ, non tantùm posteriores gravissimi Scriptores testantur, ut Baronius, Bellarminus, Perronius, Albaspinæus, Petavius, Duceus, Labbeus, Pagius, Annatus, Du Mesnil locis suprâ citatis, sed etiam antiquiores. Sic enim cit. synodus Trullana can. 2. ait, quia ad labem Ecclesiæ aspergendam, adulterina quædam, & à pietate aliena sint introducta, tanquam hæreticæ falsitatis fœtus nequaquam admittendas. Atque idè etiam Humbertus Cardinalis loc. cit. fabulosas traditiones, pari sententia SS. PP. repudiatas appellavit.

14. Postea tamen corruptæ.

Juvat aliquos ex iis errores adnotare. Atque imprimis non uno loco **Arianismum & Macedonianismum** videntur sapere, e.g. dum *lib. 6. c. 25. nis.*

Ab Arianis hære-

hæreticis eos accensent, quia suspicantur Jesum esse Deum universi: aut dum *l. 5. c. 20.* ajunt, Patrem genuisse filium ante sæcula, voluntate, potentia, ac bonitate. Aut dum *lib. 8. c. 37.* (non verò *lib. 2. c. 26.* ut Natalis scribit) asserunt, Patrem esse Deum Christi, & Dominum Spiritûs.

Et Macedonianis.

Ex citato *lib. 2. c. 26.* melius objicitur aliud absurdum, nempe quòd ibi instituaturs ridicula & anilis comparatio inter Diaconissam & Spiritum sanctum, quam pluribus exagitat Petavius noster *tom. 2. Theologicorum Dogmatum lib. 1. c. 3. §. 7.* ubi sic scribit: *In constitutionibus Apostolicis ridiculum nescio quid, & hæreticum de Trinitate posuit: nam Episcopum in Ecclesia instar esse Dei Patris ait, Diaconum item ut Christum, qui Patri assistit, & in omnibus ministrat. Quæ, si Christus, ut homo est, considerentur, non improbè dicta videri possunt; sed pestilens est, quod addit, Diaconissam figuram habere Spiritus sancti, quæ nihil sine Diacono facere debeat, aut loqui: que modum neque Paracletus à se ipso aliquid loquitur, aut facit, sed Christum glorificans voluntatem ejus expectat. Quod quidem Macedonianum pus & venenum sapit.* Ita Petavius, addens Photium, de Clementis operibus agentem in constitutionibus notâsse quædam Arianæ impietatis vestigia, quæ non nisi violenter excusari possint.

15. Errores de baptismo, festis.

De baptismo *l. 6. c. 15.* apertus error in constitutionibus illis continetur, dum ab hæreticis collatum iterari jubent. Item *l. 8. c. 33.* de festiuitate sabbati, dum ita loquuntur: *Ego Petrus & ego Paulus constituimus, ut servi quinque diebus opus faciant, sabbato autem & Dominico die vacent in Ecclesia propter doctrinam religionis: diximus enim, habere quidem sabbatum rationem creationis mundi, Dominicum verò resurrectionis. Tota magna hebdomada & proxima sequenti vacent servi.* Pluresque alii dies festi ibi statuuntur, quos non est credibile omnes jam tempore Apostolorum præceptos fuisse. Certè non est credibile, quòd Apostoli ad honorem suum dies festos instituerint: & tamen in hoc capite Apostoli inducuntur sic loquentes: *In diebus Apostolorum vacent. L. 3. c. 2. constit.* dicitur, secundò nubere sceleratum esse, tertium connubium esse intemperantiæ judicium, quartum verò connubium & deinceps planè libidinem esse, & manifestam impudicitiam.

16. Plures tamen falsò illis imputat Natalis, &c.

Alexander Natalis loc. supra cit. plures errores dictis constitutionibus tribuit. Nam ait *lib. 8. c. 32. constitutionum*, concedi ancillis, ut heris infidelibus ad libidines morem gerant, modo solis. Item *lib. 2. c. 57.* contineri, Episcopum debere esse 50. annorum *L. 2. c. 26.* supponi, Apostolos non baptizatis Evcharistiam præbuisse.

Verùm hæc non ita se habent. Nec in Latino, nec in Græco constitutionum exemplari hæc inveniuntur: nam in *lib. 8. c. 32.* ancillis non conceditur, ut cum heris infidelibus commercium carnale exerçant, sed tantum

tum dicitur, quod concubina (quæ tunc temporis minori laborabat infamia) ad baptismum possit admitti, non autem meretrix propter infamiam & scandalum.

Quod Episcopus debeat esse 50. annorum loco à Natale citato omnino non habetur. Sed neque l. 2. c. 26. supponitur, Apostolos non baptizasse Eucharistiam. Imò apertè ibi dicitur contrarium; deinde autem subjicitur, quod si quis ante baptismum ex ignorantia accepisset Eucharistiam, eum confestim in fide instruendum & baptizandum esse, ne Eucharistiam contemnat.

Meliori autem jure Natalis alios errores in illis constitutionibus reprehendere potuisset, e. g. quod *lib. 8. c. 2.* dicatur, Episcopum, ignorantia aut malo animo oppletum, non esse Episcopum, sed falsum Episcopum, non à Deo & c. *lib. 6. c. 15.* ab hæreticis baptizatos, non esse baptizatos, sed inquinatos, non veniam peccatorum, sed vinculum iniquitatis accipere. *Lib. 7. c. 45.* certas preces ad essentiam & valorem baptismi requiri: aliàs enim non animam, sed tantum corpus à fordibus ablui. *Lib. 6. c. 14.* eum, qui uxorem adulteram retinet, esse violatorem legis & c.

Hæc aliæque ejusmodi aut dubiè ab hæreticis, aut schismaticis, aut rerum ignaris fuerunt inspersa. Unde concludendum, has constitutiones non esse quidem ab Apostolis factas, neque à S. Clemente conscriptas, esse tamen valdè antiquas, & probabilius ad pium aliquem ac simplicem authorem tertii sæculi referendas: multa tamen in iis contineri admodum pia & utilia, & ad morum disciplinam perquam accommodata, quorum aliqua ex traditione Apostolica descendere potuerunt; post tempora tamen S. Epiphaniï variè esse ab hæreticis interpolata & corrupta, ut ad eò in Ecclesia Romana exigue omnino sint authoritatis, nec unquam vim Canonum; multò minùs Juris Divini aut Apostolici obtinuerint.

QUÆSTIO II.

Historico-Critica.

An Canones Apostolorum in corpore Juris contenti sint genuini & authenticici?

Aliqui DD. maximè A catholici cum Joanne Dallæo omnem vim legis eisdem denegant, & tanquam merces suppositas rejiciunt. 18. Argumeta contra illos.

1. Quia c. 3. *dist. 15.* Apostolici Canones inter *apocrypha* à Gelasio Papa numerantur.

2. Quia incertum est, quot sint ejusmodi Canones Apostolorum. Nam c. 2. *dist. 16.* numerantur sexaginta, c. 3. ead. quinquaginta. c. 4. ead. octoginta quinque. In corpore Juris Canonici, & juris civilis octoginta

quatuor. Alii cum Baronio tantum quinquaginta duos agnoscunt authenticos.

3. Quia doctrinam continent, ab Apostolis alienam. Sic can. 5. Episcopi, Presbyteri, & Diaconi prohibentur uxores abjicere. Can. 45. & 46. videtur supponi, baptismum ab hæreticis collatum esse invalidum. Can. 65. prohibetur jejunium die Dominica & sabbato. Can. ult. ubi recensentur libri canonici S. Scripturæ veteris ac novi testamenti, omittitur liber Ecclesiastici, Tobie, Judith, & Apocalypsis S. Joannis. Contra verò inter libros S. Scripturæ recensentur Clementis epistolæ duæ, seu constitutiones Apostolorum, octo libris comprehensæ.

19.
Canonistæ
agnoscunt
authenticos.

Contra verò plerique Canonistæ existimant, Canones Apostolorum 84 prout in corpore juris hodie continentur, esse authenticos & verè canonizatos. Ita enim sentiunt Turrianus, qui integro libro eorum auctoritatem vindicat, Covar. Barboza, Gonzal. Schambogen, Plettenberg, Wiestner, Schmier, Schmalzgruber, Pichler, Reiffenstuel. Ratio eorum est, quia, ut ait P. Schmier, *præfati Canones nihil aliud sunt, quam constitutiones, ab Apostolis post excessum Christi Domini rogatæ, atque à Clemente Papa Græco idiomate conscriptæ.* Deinde cap. placuit 4. & cap. quoniam 7. dist. 16. pro canonicis scripturis agnoscuntur. Citant etiam pro se Tertullianum libro adversus Praxeam, & S. Athanasium in synopsi, ut videre est apud P. Schmalzgruber in *Dissertat. præm. §. 7. num. 257.* & apud Bellarminum de *Scriptor. Ecclesiastic in Clemente*, & ante hos in Sixto Senensi in *Biblioth. 1. 2. S. Damascenus verò lib. 4. de fide orthod. c. 18.* eos ponere videtur inter sacras scripturas. Ita quidem Canonistæ passim; quibus accessit Severinus Binius, *tom. 1. concil. notis in Canones Apostolorum*, ubi omnes, exceptis duobus, nempe 65. & 84. pro authenticis habendos contendit.

20.
Critico-
rum discor-
dia.

Quam autem concordēs esse videntur Canonistæ, in omnibus 84. vel (ut alii numerant) 85. tanquam genuinis agnoscendis, tam discordes inter se sunt eruditissimi Critici.

Baronius ad annum Christi centesimum admittit ut authenticos 52. Bellarminus de *Scriptoribus Ecclesiasticis in Clemente* dicit, *Canones legitimos, esse solium 50. priores, reliquos non esse legitimos, quamvis à Græcis recipiantur.* Petrus de Marca Archiepiscopus Paris. in *concordia lib. 3. c. 2.* ait, eos videri posteriores anno Christi 258. antiquiores tamen Concilio Nicæno primo. Idem sentit Antonius Pagi in *Critica in annales Baronii ad annum 100. num. 9. & 10.* Ludovicus du Mesnil verò in *doctrina & disciplina Ecclesiæ lib. 3. num. 9.* contendit, hæc decreta nec Apostolorum, nec Clementis esse, primùmque eorum meminisse Nectarium in synodo Constantinopolitana anno 394. Albaspinæus, eruditissimus Episcopus Aurelianensis, *Observat. lib. 1. c. 13.* putat, Collectionem horum Canonum nihil aliud esse

esse, quam epitomen privatorum Conciliorum, & rerum à privatis Episcopis sancitarum, qui Græcas Ecclesias ante Concilium Nicænum administrarunt.

Nemo verò ex Catholicis Scriptoribus his Canonibus magis inimicum se ostendisse videtur, quam Alexander Natalis in *Historia Ecclesiastica Natalis sæculi I. Dissertat.* 18. fortasse nimium tribuens Joanni Dallæo, homini hæretico, quo in ista controversia usus est, docet enim Natalis, hos Canones non esse antiquiores sæculo sexto, omnésque omnino esse Apostolis suppositos & pseudepigraphos. Ego ut mentem meam aperiam, sit

21.
opinio.

PROPOSITIO I.

Canones, qui dicuntur Apostolici, ante medium tertii sæculi fuerunt incogniti.

Canones istos ante sæculum tertium, ejusque annum quinquagesimum octavum probabilius fuisse Ecclesiæ incognitos, ratio est, quia ante hoc tempus nullus unquam ex PP. aut scriptoribus horum Canonum invenitur meminisse, aut eos citasse, ne tum quidem, quando res & occasio, imò etiam necessitas exigebat eos citari. Sic

22.

Circa finem secundi Sæculi magna exurgebat inter Orientales & Occidentales controversia de celebrando paschate. Orientales, allegantes suam consuetudinem à Joanne & Philippo Apostolis hausam, & traditio ne propagatam, contendebant, pascha celebrandum esse decima quarta luna mensis primi cum Judæis. Occidentales verò cum Victore summo Pontifice, allegantes contrariam consuetudinem, volebant, illud celebrandum non esse cum Judæis, sed semper post æquinoctium vernalium. Jam verò, si canones Apostolorum fuissent tunc temporis cogniti, facile fuisset Victori Pontifici & Occidentalibus Orientales refutare, allegando canonem septimum, qui ita habet: *Si quis Episcopus, aut Presbyter aut Diaconus sanctum diem paschæ ante vernal æquinoctium cum Judæis celebraverit, deponitor.* Et Orientales Episcopi, utpote viri probi, ac plerique postmodum Martyres, non tanto conatu, consuetudini suæ innixi, obstitissent, si hos Canones Apostolicos habuissent cognitos. Cum ergo dicta gravissima controversia per citatum canonem apertè pro Occidentalibus sit decisa, nemo tamen ullam illius mentionem fecerit, signum est, illum tam Orientali quam Occidentali Ecclesiæ tunc fuisse incognitum.

Si fuissent cogniti, non esset orta controversia de Paschate.

Adhuc apertius hæc ignorantia eruitur ex altera gravissima controversia, quæ Sæculo tertio circa annum 258. orta est circa Baptismum, ab Hæreticis collatum. Nam Firmilianus, Episcopus Cæsariensis, cum Asia, ticiis, & S. Cyprianus cum Africanis, magno ardore contendebant, baptis-

23.
Neque controversia de Baptismo.

mum ab Hæreticis collatum esse nullum atque irritum, ac consequenter ab Hæreticis Baptizatos esse iterum baptizandos. Contra verò S. Stephanus summus Pontifex, allegans traditionem, constanter iis resistit, ac docuit, Baptismum Hæreticorum, si materiam & formam à Christo institutam observent, esse validum, adeoque ab iis baptizatos non esse rebaptizandos. Quàm multæ hac in causa ultro citroque scriptæ sint epistolæ, quæ Concilia instituta, eruditis notum est.

Certe cùm Asiatici & Africani omnia conquirerent, quæ S. Stephano. Papæ opponerent, non omisissent pro se citare Canones Apostolorum, si illos habuissent cognitos. Nam canon 45. ita habet: *Episcopum aut Presbyterum, qui Hæreticorum Baptisma aut sacrificium susceperit, deponi præcipimus; quæ enim conventio inter Christum & Belial, aut quæ particula fidelium infideli?* Canone sequenti jubetur deponi, qui pollutum ab impiis non rebaptizaverit: Ubi planè supponitur, Baptismum ab impiis baptizantibus pollui. Et Can. 67. dicitur: *Qui ab Hæreticis baptizati aut ordinati sunt, neque fideles, neque clerici esse possunt.*

Jam verò, si hi Canones S. Cypriano ejusque Concilio Carthaginensi, aut Firmiliano, aliisque Asiæ Episcopis fuissent cogniti, re ipsa exigente, mentionem aliquam de iis fecissent, eosque Stephano objecissent. Quod cùm factum non fuerint, valida inde resultat præsumptio, quod fuerint adhuc medio tertio Sæculo incogniti. Certè silentium omnium veterum apud omnes eruditos Criticos præjudicium ac præsumptionem parit, rem aliquam magni momenti (qualis est hæc de Baptismo) ipsas fuisse incognitam; præsertim si res & occasio poscebat loqui.

24.
Tertullianus falso
citatur pro
Canonibus

Sed objicies cum Turriano, primos Pontifices in epistolis suis Decretalibus Canonum Apostolorum fecisse mentionem. 3. Has epistolas esse supposititias ac Pontificibus illis falso affictas, ut aliàs probabitur. Opponunt ulterius, Tertullianum Canonum Apostolorum mentionem facere in libro, adversus Praxeam scripto; atqui Tertullianus floruit circa finem secundi Sæculi, & initium tertii, sub Imperatore Severo. Ergo habetur testimonium scriptoris ante medium tertii Sæculi. Resp. Legi librum Tertulliani adversus Praxeam; sed nullum testimonium aut mentionem de Canonibus Apostolorum invenire potuit. Unde nescio, quomodo hæc falsitas in Bibliothecam Sixti Senensis lib. 2. in *Clemente*, ac postmodum in plurium aliorum calamum irreperit. Idem dicendum de Synopsi S. Athanasii, quam post eundem Sixtum Senensem aliqui viri, aliàs eruditi, pro Canonibus Apostolicis citant. Nam imprimis S. Athanasius in Synopsi de Canonibus Apostolorum nihil habet. Imò *Doctrinam Clementianam*, sicut Petri, Joannis & Thomæ circuitus, inter Apocrypha nume-

rat. Taceo, quòd S. Athanasius Sæculo quarto floruerit, quo libenter concedo canones illos fuisse notos.

Melius ego fortassis in rem meam argumentum afferam ex facto Origenis, qui Tertulliano supervixit, ac medium tertii Sæculi attigit. De hoc testatur Eusebius *Hist. Eccles. libr. 6. c. 7.* quòd se ipsum absciderit. Hoc facturum fuisse Juvenem, tunc piissimum, & jam eruditissimum (utpote qui, teste Eusebio *loc. cit.* Scholæ Alexandrinæ Ecclesiæ jam præerat) non est credibile, si notitiam Canonum Apostolorum habuisset. Nam *can. 21. 22. & 23.* ejusmodi abscissio sub gravissima pœna prohibetur. Deinde primùm post hoc factum Origenes ordinatus est presbyter, quod tamen *can. 22.* prohibetur. Ergo probabilis est conjectura, hos canones tunc fuisse incognitos.

PROPOSITIO II.

Sunt tamen Canones, qui dicuntur Apostolici, antiquissimi, & jam sub finem Sæculi tertii vel initium quarti in Ecclesia cogniti.

Hæc Conclusio est contra Alexandrum Natalem, qui *loc. cit.* acriter contendit, hos Canones non esse antiquiores Sæculo sexto. Item contra Ludovicum Du Mesnil, qui asserit, primam horum Canonum mentionem factam esse à Nectario in Concilio Constantinopolitano anno 394. est etiam contra Petrum Annatum, qui in *Apparatu ad positivam Theologiam Methodico tom. 2. lib. 6. art. 7.* non tantùm asserit, eos esse suppositos, sed insuper contendit, quoties Concilia, vel SS. PP. vel Auctores Sacri laudant vel memorant Ecclesiæ Regulas, leges, decreta, definitiones, vel Canones, illorum omnium nomine non intelligi Canones, ab Apostolis verè delapsos, sed solum leges vel regulas, in Ecclesia tunc receptas usu, sive à synodo aliqua particulari, sive à particularibus Episcopis, virisque, aliis quibuscunque Apostolicis editas, vel ad summum leges sive regulas ab Apostolis ipsis non scripto, sed sola traditione productas.

Contra hos probatur nostra propositio primò ab autoritate: Nam eandem non tantùm propugnant Canonistæ omnes qui cum Binio & Turrianiano contendunt, quòd per S. Clementem Romanum verè ab Apostolis sint traditi, sed etiam Historiæ Ecclesiasticæ scriptores, & critici severissimi, ut Petrus de Marca, Archi-Episcopus Parisiensis in *Concordia Sacerdotii & Imperii lib. 3. cap. 2.* Ubi ait, eos esse anteriores Concilio Nicæno, posteriores tamen videri anno Christi 258. Baluzius prolixiorum Marcæ discursum contrahens scribit: *Conjicitur, post synodum, Iconii ea de re habitam initum fuisse Consilium edendæ hujus collectionis sub nomine Clementis & Apostolorum, ut Stephano Pontifici opponeretur Petri Apostoli autoritas.* Gabriel

Albaspini.

Albaspinæus *obs. lib. 1. c. 13.* putat, eos canones esse collectos ex variis Conciliis, ante Synodum Nicænam in variis locis habitis: Unde varius eorum numerus, & cum vocarentur *Apostolici*, sensim nascebatur persuasio, eos ab Apostolis esse traditos.

Pagii.

Eandem sententiam nostram tenet Antonius Pagius ad annum Christi 100. n. 10. ubi ait, jam ante Concilium Nicænum I. horum canonum notitiam esse habitam. Imò etiam Censores Alexandri Natalis reformarunt ejus sententiam. Nam in editione Lucensi anni 1734. *ad dissertationem 18 Historiæ Eccles. Sæculi 1* appositam invenio *notam*, in qua contra ea, quæ prius docuerat, expresse dicitur, licet canones illi falso sint adscripti Apostolis, credendum tamen non esse, eos Concilio Nicæno, aliisque illorum Sæculorum Conciliis & Patribus fuisse incognitos: Verisimile Canones Apostolicos collectionem esse quàm plurimum canonum ante primam Oecumenicam synodum Nicænam in pluribus particularibus synodis editorum; quæ collectio cum successu temporum novis canonibus fuerint adaucta, factum esse, ut aliqui ejusdem Canones non facile inter se concilientur: Nec omnes tamen ab Ecclesia Romana esse receptos. Unde licet non sint Apostolorum, esse tamen antiquissimos.

29.

Ademinitorum Canonum Constantinus M.

Probatur 2. Constantinus M. in epist. 2. ad Eusebium Cæsariensem, & Antiochenos Episcopus laudat hunc Eusebium, quod ab Episcopatu Cæsariensi ad Antiochenum, totius Asiæ Metropolitanum, ad quem fuerat electus, transire noluerit, & sic Domini mandatum, & *Apostolicum Ecclesiæque Canonem* servarit; ut testatur ipse Eusebius in vita Constantini *lib. 3. c. 59.* & initio epistolæ ad Eusebium datæ scribit Imperator, *canonem* esse conformem traditioni Apostolicæ. Hic autem Canon Apostolicus, à Constantino laudatur, nullus alius esse potest, quàm XIII. Canon Apostolorum, in quo transitus ab uno Episcopatu ad alterum prohibetur.

Et Nicænum.

Concilium etiam Nicænum primum vetat Clericis transmigrationem ab una parochia ad alteram absque Episcopi facultate, additque hanc migrationem esse contra Canonem. Ergo anterior erat Canon eam prohibens: Hic autem est Canon XIV. Apostolorum.

Neque dici potest cum Alexandro Natali & Annato, Constantinum & Concilium Nicænum per Canonem tantum intellexisse morem & consuetudinem per solam traditionem ab Apostolis propagatam, & in Ecclesia receptam. Nam ut in *Nota* ad Natalis sententiam bene advertitur: *Difficile est, sibi suadere, illam vocem Canon à Synodis usurpatam ad morem tantum designandum, qui tunc vigeret in Ecclesia, quique esset regula rerum faciendarum, seu judiciorum instituendorum, cum eam vocem semper legem scriptam significare omnes crediderint: Atque ipsum etiam Concilium Nicænum morem in Ecclesia vigentem ve-*

lut

lut rem, à Canonibus distinctam indigitavit. Quòd autem hi Canones à Patri-
bus & Scriptoribus Ecclesiasticis rariùs citarentur, causa esse potuit, quòd
non omnes essent Authentici, sed plures adjuncti, quos Ecclesia Roma-
na nunquam recepit: ut mox dicetur.

PROPOSITIO III.

*In Ecclesia Græca omnes 84. Canones, prout in Corpore Juris Canonici
& civilis hodie extant, sunt recepti, non tamen in
Romana.*

Orientalis omnes eos Canones recepisse, videtur ex eo constare, quòd 30.
Justinianus Imperator in Constitutione ad Epiphanium Patriarcham
Constantinopolitanum eos prolixè commendet, & in Nomo-Canonem
ab ipso confirmatum omnes sint relati.

Unde etiam Trullana Synodus can. 2. omnes 84. tanquam ab Apo-
stolis traditos laudat ac recipit. Item Photius in præmio sui Nomoca-
nonis, Zonaras, Belfamon, alique Græci Canones 85. indistinctè refe-
runt, ac recipiunt.

Pars altera Propositionis est quidem contra Canonistas recentiores:
est tamen conformis sententiæ Baronii, Bellarmini, Perronii, doctissimo-
rum S. R. E. Cardinalium, item Petri de Marca, Alexandri Natalis, Pa-
gii, Annati, Du Mesnilii, aliorumque eruditissimorum Historiæ Eccle-
siasticæ Scriptorum ac in critica versatorum, qui docent, posteriores 35.
Canones non habere authoritatem in Ecclesia Latina.

Nam Dionysius Exiguus tantum 50. primos, latinè versos, colle-
ctioni suæ intulit, addens: *Eis plurimos non præbuisse facilem consensum.* Romana
Cresconius Africanus Episcopus in Collectione sua pariter tantum 50. tantum 50.
refert. *recepit.*

Unde Synodus Lateranensis sub Stephano IV. anno 769. act. 7. ut
testatur Anastasius Bibliothecarius, statuit: *Non amplius suscipiantur Apo-
stolorum Canonum prolata per Clementem, nisi 50. Capita, quæ suscipit Sancta DEI
Catholica Romana Ecclesia.*

Hanc decisionem confirmat Cardinalis Humbertus, Leonis IX. in
Orientem legatus, in responsione ad libellum Nicetæ Pectorati contra
Latinos editum. In qua responsione Humbertus scribit: *Clementis librum,
id est, Petri Apostoli itinerarium, & Apostolorum Canones numerant Patres inter
Apocrypha, exceptis 50. Capitulis, quæ decreverunt Orthodoxa fidei adjungenda.*
Carpit hic Natalis Gratianum, quòd *dist. 16. can. 3.* hæc verba Humbert-
ti adscripserit Leoni IX. sed quia Humbertus ea scripsit tanquam Legatus
autho-

authoritate, juffu, & nomine Leonis IX. meritò hic à Gratiano citari potuit.

Idem Gratianus *dist. 32. can. 6.* hæc addit: *Sciendum verò, quòd Canonum Apostolorum auctoritate Orientalis, & ex parte Romana utitur Ecclesia.*

Imò ne quidem Ifidorus Mercator aufus est plures quàm 50. Collektione fuæ inferere.

Sed neque hi statim omnes auctoritatem legalem obtinuerunt: Unde Dionysius, ut supra memoratum, dixit, plurimos eisdem non facilem assensum præbere. Unde eos neque Ferandus, neque Martinus Bracarenfis compilationibus Canonum inseruere. Et teste Hincmaro Remensilib. 55. c. 45. anno 870. necdum extabant in Canone Ecclesiæ Gallicanæ. Idem Hincmarus, opusc. 55. cap. 24. scribit: *Canones, qui vocantur Apostolorum, à devotis quibusque collecti, in quibus quædam receptibilia, quædam verò non sunt servanda, non ab Apostolis scripti esse creduntur.*

Paulatim autem ab Apostolica sede 50. approbati, per occidentem auctoritatem legalem obtinuerunt, ut anno 840. eos in Ecclesia Romana jam usurpatos esse in judiciis constet ex Leone IV. qui in epistola ad Britannicæ Episcopus scribit: *Canones quibus in omnibus judiciis Ecclesiasticis utimur, sunt Canones, qui dicuntur Apostolorum.*

31. *Explicatur aliqui Canones.* Neque obstat Canon quintus, in quo prohibetur, ne Episcopus aut presbyter uxorem suam abjiciat. Nam hic non conceditur Episcopo aut presbytero uxorem ducere, aut cum jam ante SS. Ordines ducta uti matrimonio, sed tantum prohibetur, ne illam, quam ante ordinationem duxerat, postea spernat, omnemque illius curam deponendo, eam omnino abjiciat, in qua prohibitione neque Romanæ Ecclesiæ Canonibus aut consuetudini dicitur aliquid oppositum, cum laudabile omnino sit, uxori ante ordinationem ductæ de necessaria sustentatione providere, illam defendere, atque illius curam gerere.

Si tamen Canon legi præciperet Episcopo, aut presbytero, ut post ordinationem actum conjugalem exerceat, dicendum esset, Canonem in hoc sensu nec esse Apostolicum, neque ab Ecclesia Latina unquam receptum, sed à Græcis insertum.

Idem dicendum de Canone 45. & 46. nam si in iis baptismus, ab hæreticis collatus, tanquam invalidus simpliciter & absolute rejiciatur, ut Natalis contendit, nec Apostolici sunt, nec recepti in Ecclesia, sed post Concilium Iconii celebratum, pro errore Firmiliani & Cypriani confirmando Apostolis afficti. Si verò dicti Canones aliud non velint, quàm baptismum hæreticorum tunc tantum esse invalidum, quando debitam

materiam & formam non adhibent, ut Canonistæ explicant, veri sunt, & doctrina in iis contenta, recepta in Ecclesia.

Manifestus adhuc rejiciendus est Canon 65. in quo jubetur Clericus ^{32.} deponi, & Laicus excommunicari, qui die dominica vel sabbati jejunat. *Alii rejiciuntur.* Et tamen constat, quarto jam sæculo Romæ sabbato jejunatum fuisse, ut testatur S. Augustinus epist. 86. ad Casulanum & Socrates *Hyst. Eccles. l. 5. c. 2.* Unde S. Augustinus loc. cit. ait, non constare ex Apostolis, qua die sit jejunandum, vel non. Et Innocentius I. epist. 1. ad Decentium scribit: *Sabbato jejunandum evidentissima ratio demonstrat.* Deinde cum Nicetas ex can. 65. contra Latinos sabbato jejunantes pugnaret, Humbertus ei objecit, quod ex apocryphis & reprobatis Canonibus id asserat.

Canon etiam ultimus seu 85. plura continet, cum Ecclesiæ doctrina non consentanea. Nam in eo inter libros sacræ Scripturæ numerantur tres libri Machabæorum, item duæ Epistolæ Clementis cum octo libris constitutionum. eidem Clementi ibidem attributis. Contra verò ex numero librorum Biblicorum expunguntur, vel saltem inter Biblicos non recensentur liber Ecclesiastici, Tobix, Judith, Esdræ, Apocalypsis, contra Ecclesiæ etiam veteris definitiones, ut patet ex epist. Innocentii I. ad Exuperium, ex Gelasio in Synodo Romana &c. Ergo Canon iste neque est ab Apostolis traditus, neque à S. Clemente conscriptus, neque unquam in Ecclesia receptus: sed potius ab hæreticis assutus.

Et hinc quando Gratianus dist. 16. can. 1. ex Isidoro scribit, Canones, qui dicuntur Apostolorum, sub nomine Apostolorum ab hæreticis esse compositos, & ab auctoritate canonica alienos, id intelligendum venit de memoratis Canonibus, in quibus aliquid contra Romanæ Ecclesiæ doctrinam statutum invenitur. Quamvis judicem, Canonem 1. citatum parum habere auctoritatis, quia Gratianus eum desumpsit ex Isidoro Mercatore, cujus aliàs fides non est firma; ut patet in Decretalibus primorum Pontificum, ab hoc Isidoro aut malè compilatis, aut omnino confictis. Accedit, quod non in omnibus editionibus collectionis Isidori hoc capitulum habeatur, sed potius contrarium.

PROPOSITIO IV.

Probabilius Canones, qui dicuntur Apostolorum, non sunt ab ipsis Apostolis, neque à S. Clemente scripti.

Ita docent Petrus de Marca, Antonius, Augustinus, Baluzius, Albaspinæus, Alexander Natalis, Pagius, Annatus, Du Mesnil, aliique scriptores eruditissimi, qui hanc rem ex professo examinârunt.

Ratio est 1. Quia usque ad medium tertii sæculi nulla omnino horum Canonum habentur vestigia, aut indicia. Sed probabilis à variis Conciliis particularibus sunt successivè constituti atque aucti. Unde neque ab Eusebio, neque à S. Hieronymo, neque ab aliis Patribus fuerunt scriptis Apostolorum, aut S. Clementis annumerati: & inter fideles dubia erat eorum auctoritas, ut patet ex confessione Dionysii Exigui, suprà allata: quia scilicet successivè plures ab Ecclesia fuerant recepti, & autoritate legali muniti.

Gelasius dicit apocryphos.

2. Quia Gelasius Papa in Decreto Synodi Romanæ anno 494. expressè dicit: *Liber Canonum Apostolorum est apocryphus.* Neque dici potest cum Turriano & Canonistis, à Gelasio inter apocryphos non fuisse ablegatum librum Canonum Apostolorum, quos hodie in corpore Juris habemus insertos, sed alium quemdam librum, à Priscillianistis conscriptum & Apostolis affictum. Nam Gelasius toto illo decreto diligenter enumerat libros Biblicos veteris ac novi testamenti, item Canones Conciliorum, ac scripta Patrum, nihil autem de Canonibus Apostolorum aliud meminit, nisi quòd sint apocryphi.

34.
Refutatur responsio Turriani.

Certè si duo fuissent libri ejusdem tituli, nempe *Canonum Apostolorum*, alter verus ac genuinus, alter falsus & ab hæreticis affictus Apostolis, debuisset Gelasius, ubi ex professo pretiosum à vili secevit, facere discrimen & dicere: *Liber Canonum Apostolorum alter, à Priscillianistis conscriptus, est apocryphus, alter verò à Clemente Romano conscriptus est authenticus.* Quod cum non fecerit, sed sine omni distinctione aut limitatione dixerit, librum Canonum Apostolorum esse apocryphum, profectò, aut nullum alium agnovit, quàm à Priscillianistis conscriptum, quod est incredibile, aut nullum alium, quàm continentem eos Canones, quos hodie habemus. Aliàs planè debuisset inter utrumque distinguere, ne fideles in errorem inducat. Sicut eos in errorem induceret, qui diceret: *Evangelium Lucae est apocryphum*, intelligendo illud, quod à Marcione est confictum ac suppositum.

Bellarmin

Unde neque omnino difficultatem tollere videtur, quod respondet Bellarminus *de Scriptor. Ecclesiast. in Clemente*, decretum Gelasii non loqui de 50. prioribus Canonibus, sed tantum de 35. ultimis, à Græcis superadditis. Nam si Gelasius aliquos habuisset pro verè Apostolicis, alios verò pro supposititiis, non dixisset simpliciter & absque distinctione, librum Canonum Apostolorum esse apocryphum, sed preti osum à vili seperasset, ubi ex professo librorum auctoritatem examinavit, suumque de quolibet judicium tulit, ne homines in errorem inducat, & occasionem præbeat judicandi, omnes Canones, aut majorem saltem partem illius libri,

libri, esse apocrypham. Nullatenus tamen concedo, quod Natalis contendit, Gelasium librum eorum Canonum omnino rejecisse ab Ecclesiasticis scriptis, sed, dicendo esse *apocryphum*, illud duntaxat indicare voluit, Canones eos non esse à S. Clemente conscriptos, sed eidem & Apostolis suppositos.

Quare neque responsio Baronii videtur omnino satisfacere, dum ait: *Baronii.* librum illum à Gelasio vocari apocryphum, quia non est in numero librorum sacræ Scripturæ, nam repugnare videtur huic opinioni, quod Gelasius *loc. cit.* tres ordines librorum assignet. In primo collocat libros Bibliocos sacræ Scripturæ veteris ac novi testamenti; in secundo libros Conciliorum ac sanctorum Patrum, & epistolas decretales Pontificum; in tertio libros supposititios, seu apocryphos: in hoc enim sensu hanc vocem hic acceptat, ut *apocryphi* libri idem hic ipsi sint, ac certis personis suppositi, ac falsò adscripti. Atque ad tertiam hanc classem refert Itinerarium Petri, octo Clementis libros, actus Andreæ, Thomæ Petri, Philippi, Evangelia Thaddæi, Thomæ, Andreæ, Bartholomæi, Barnabæ &c. librum Pastoris, actus Teclæ & Pauli, librum de pœnitentia Origenis & Cypriani: atque inter multos hujusmodi apocryphos ponit etiam nominatim librum *Canonum Apostolorum*.

Igitur Gelasius non tantùm ideo libros in hac tertia classe à se enumeratos vocat apocryphos, quia non sunt in numero librorum Biblicorum (nam etiam libri Conciliorum & SS. Patrum, quos in secunda classe ponit, non sunt in catalogo librorum S. Scripturæ, nec tamen eos vocat apocryphos) sed idèò vocat apocryphos, quia non sunt eorum Doctorum libri, quibus attribuuntur. Unde

Per hoc, quòd librum Canonum Apostolorum Pontifex appellet apocryphum, non negavit, plura valde utilia, doctrinæ ab Ecclesia approbatæ omnino consentanea, in iis reperiri.

Præter allata hætenus argumenta, plures superessent conjecturæ, quæ ^{35.} Canones illos non esse ab ipsis Apostolis, neque à S. Clemente conscri- *Alia argu-
menta.* ptos, suadent, ac deinceps per continuam traditionem propagatos. Cur enim nemo illos unquam usque ad Sæculum ferme quartum citasset, præsertim in causa Firmiliani & Cypriani contra Stephanum Papam, circa valorem baptismi, ab Hæreticis collati, aut in causa de paschate celebrando, inter Victorem Pontificem & Episcopos Orientales tantopere agitata? Ubi tamdiu latuerunt? Quis primus in lucem produxit? Videntur planè res tam memorabiles non potuisse latere antiquitatem:

Deinde videntur non præferre stylum Apostolis usitatum. Com-
plura etiam vocabula sunt iis inserta, quæ in Apostolorum scriptis non
inveniuntur, e. g. vox *Clericus, Lector, Cantor, Sacerdotalis administratio*
&c. Neque satis credibile, quod de quibusdam extraordinariis & exoti-
cis materiis & actibus, quorum tempore Apostolorum nullum extat ex-
emplum, plures Canones statuerent, e. g. de iis, qui se ipsos exci-
dunt &c.

36.
à diversis
Conciliis
editi.

Unde concludendum tandem videtur: Canones illos non esse quidem
à S. Clemente ex Apostolorum ore scriptos, imo usque ad quartum ferme
Sæculum Ecclesiæ fuisse incognitos, ac ne tum quidem certam obtinuisse
authoritatem, multos tamen, à diversis Conciliis statutos, ab Ecclesia
Romana esse receptos, authoritatem legalem obtinere, atque Apostolicos,
idecirco dici posse; sicut Canones Pontificum appellantur Constitutiones
Apostolicæ.

QUÆSTIO III.

Quænam certa habeantur ex Jure Apostolico.

37. Præter scripturas Biblicas, quatuor videlicet Evangelia, Epistolas Pe-
tri, Pauli, Joannis, Jacobi, Judæ, Apocalypsin Joannis, eaque, quæ
in Actis Apostolorum de Apostolis memorantur, constat tum ex his
ipsis libris & Scripturæ Canonicis, tum etiam ex traditione, Apostolos,
sæpius congregatos, plura saluberrimè pro gubernanda Ecclesia sta-
tuisse.

Petri pri-
matus.

Atque imprimis, ut in actibus Apostolorum cap. i. v. 15. habetur
Petrus incipiens Primatus sui officio fungi, & Ecclesiæ sibi à Christo
commisæ curam gerere, Apostolis in Cœnaculo Jerosolymæ congrega-
tis, post Christi in Cælum ascensum, & ante Spiritus S. descensum, pro-
posuit, unum aliquem eligendum esse, qui Judæ proditori succederet in
Apostolatu.

Quo audito, oratione præmissa, cœptus electionis processus, ac duo-
bus in medium statutis, *Barfaba & Matbia*, fors cecidit supèr Ma-
thiam.

38. Quærere hic solent S. Scripturæ Interpretes, an *fortibus*, propriè
dictis, hæc electio fuerint peracta? Ratio dubitandi est, quia S. Antoi-
nus censet, signum aliquod de cælo lapsum, e. g. radium aliquem lu-
cis, super caput Mathiæ apparuisse: Quo modo fert fama S. Grego-
rii in Pontificem esse designatum. Alii cum Dionysio Carthusiano
divi-

divinant, signum illud fuisse columbam, alii aliud signum sibi imaginantur.

At recedendum non est à notione propria fortis. Quin ipse textus facer hoc satis indicat, dum ait: *Et dederunt sortes eis: & fors cecidit super Mathiam.* Neque res nova olim fuit, per fortem eligere. Sic enim in lege veteri sorte constituebatur Sacerdos, qui adoleret incensum ante altare Domini. Saul forte electus est Rex. Sorte divisa terra promissa. Sorte deprehensus Achan. Hoc proin usu retento, instinctu etiam Divino accedente, fors data est duobus, virtute & merito æqualibus, quamvis deinde hic modus electionum in desuetudinem abierit; imò etiam sit prohibitus *cap. Ecclesia de fortileg.* ipsi etiam Apostoli reliquas postmodum electiones, ut septem Diaconorum non commiserunt sorti, sed suffragiis: ut digniores eligantur.

Haud multò post electionem S. Mathiæ congregati sunt rursus Jero-
solymsi Apostoli, ex occasione murmuris Græcorum, quòd despicerentur in 39.
ministerio quotidiano eorum viduæ. act. 6. quia scilicet tunc viduæ, tanquam *Electio*
seniores, & matresfamilias, ministrabant Apostolis & fidelibus ad victum *Diacono-*
& vestitum necessaria ex iis, quæ fideles in commune contulerant. He- *rum qualis*
bræ autem honoratiora circa hoc officia sibi arrogabant, Græcis autem
viliora tantùm relinquebant; inde murmur Græcorum. Hoc ut sedarent
Apostoli collecti, fideles hortabantur, ut eligerent septem Diaconos,
in quos à viduis munus illud mensis ministrandi transferretur, quique
digniores essent.

Sed non hoc unum profanum officium Diaconis illis fuit impositum; 40.
sed etiam ut essent sacræ pariter mensæ Ministri, verè ordinati sunt, sic *Quale illo-*
ut nostri hodie Diaconi. Quorum proin institutio & officium ad pri- *rum officium.*
ma Ecclesiæ tempora referendum est. Negant hoc quidem plures Aca-
tholici: Sed *um.*

Probatur ex iis, quæ de constituendis istis Diaconis sacra narrat historia. Nam seligebant viros, Spiritu sancto & sapientia plenos. Oraverunt super eos, & imposuerunt eis manus, act. 6. Tantis autem & tam sacris ceremoniis non fuisset opus, si unicè fuissent electi ad profanum ministerium. Quare S. Ignatius Martyr in epist. ad Heronem Diaconum scripsit, S. Stephanum ministrasse Jacobo Apostolo sacrificanti. S. Hieronymus epist. 1. Nicolaum, unum ex septem Diaconis ministrasse ut sacrum mensæ sacræ ministrum; ac propterea Nicolai hujus apostasia tantopera fuit deplorata à SS. Patribus. Accedit, quòd Concilium Aquisgranense can. 7. testatur, Diaconos in Ecclesia ordinari in-

istar septem primorum Diaconorum. Ergo illi etiam ordinati sunt, ut sacrificanti sacerdoti assisterent, & sacræ mensæ essent ministri.

41.
*Quid aga-
pa.*

Observatus nimirum in prima Ecclesia fuit ille ritus, ut convenientes fideles quotidie S. Synaxin fumerent, atque post illam simul cœnarent: quæ cœna seu convivium, post sumptionem Eucharistiæ, in signum charitatis & unionis, institutum, appellatum est ἀγάπη seu dilectio, & convivia Christianorum *agapæ*. Utrique verò huic mensæ, tam sacræ, quam vulgari ministrabant Diaconi.

Imò etiam prædicandi verbum Dei, hominesque baptizandi officium Diaconis illis erat impositum, ut constat ex *cap. 8. act.* ubi narratur, quòd occiso S. Stephano primo Diacono, qui Judæis prædicaverat, *Philippus*, qui secundus erat Diaconus, dispersis Jerosolymæ sæviente persecutione fidelibus, in Samariam descenderit, ibique magno cum fructu publicè prædicaverit, atque inter alios etiam Simonem Magnum baptizârît: ac postea etiam Evnuchum Candacis Reginae Æthopiæ.

42.
*Confirma-
tionis Sa-
cramen-
tum.*

Auditis Jerosolymæ tot tantisque conversionibus, Apostoli mittere in Samariam censebant Apostolos, qui baptizatis manus imponent, & Sacramentum Confirmationis impertirent: quia Philippus, tanquam Diaconus, hoc facere non poterat. Delecti igitur ad hoc Petrus & Joannes, Episcopi, profecti in Samariam, *imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum* act. 8. ubi Simon Magus, cum oblata pecunia potestatem imponendi manus vellet emere, à S. Petro est excommunicatus. Ex quo manifestè patet, potestatem illam per manuum impositionem conferendi Sacramentum confirmationis, atque per istud gratiam Spiritus sancti neque baptizatis, qualis erat Simon Magus, neque Diaconis, qualis erat Philippus, fuerit commune. Falsum proinde est, quòd illa manus impositio mera fuerit orandi ceremonia. Cur enim talem Simon Magus voluisset emere? cur opus fuisset, ut Apostoli in Samariam descenderent?

43.
*Et quidem
cum usu
Chrysmatis.*

Et quidem probabilius Apostoli conferendo Sacramentum Confirmationis una cum manuum impositione usi sunt sacro chrysmate, aut saltem oleo, ut censet cum aliis Cornelius à Lapide *comment. in cap. 8. act. Apost. v. 17.* contra S. Thomam, Bonaventuram, Scotum, Durandum, Gabriel, Palaum, Sotum, Suarez, aliósque, qui censent, verè quidem Sacramentum Confirmationis esse collatum ab Apostolis, non tamen adhibitum chryσμα, dispensante in hoc Deo, eò quòd tunc locò chrysmatis fuerit ipsum signum visibile, per quod illapsus est Spiritus S. in confirmandos. Quod confirmant ex *cap. cum venisset s. per frontis, de*

sacra

sacra unctio, ubi Innocentius III. ait: *Per Frontis Chrysmationem manus impositio designatur.* Quasi diceret, chrysmationem fuisse manuum impositioni.

Quibus tamen non obstantibus laudatus Cornelius longè probabilis, imò quasi certum existimat, Apostolos nunquam Sacramentum Confirmationis contulisse sine chrysmate, aut sine inunctione, idque probat

1. Quia in cæteris Sacramentis non habuerunt istam libertatem, neque alia Sacramenta administrarunt sinè sua ordinaria materia.

2. Quia nullus veterum dicit, illos hoc Sacramentum vario modo administrasse: nempe nunc per solam manus impositionem, nunc per chrysmatis unctioem: cum tamen multi dicant, eos usos esse chrysmate, ut S. Dionysius *Hierarch. Eccles. c. 4.* cui Cornelius adjungit S. Clementem *constit. Apost. c. 44.* quæ constitutiones, licèt non sint Clementis, sunt tamen antiquissimæ. Allegat etiam Fabianum Papam *epist. 2.* item Hugonem de S. Vict. *l. 2 de Sacram. p. 7. s. 2.* Thomam Waldensem *tom. 2. c. 113.*

3. Quia sub nomine impositionis manuum commodissime etiam intelligitur inunctio; nam qui inungit, manus imponit: idque probat ex textu *Hebraico*: item ex Patribus, qui manus impositionem & inunctionem pro eodem sumunt, ut S. Cypriano *epist. 70. & 73.* Tertulliano *l. 1. contra Marcionem.* Et hoc ipsum etiam indicat citatus Canon Innocentii III. de sacra unctioem.

4. Quia familiare est scripturæ res plures conjungere una tantùm expressa. Sic act. 8. & 19. ait Lucas, Apostolos baptizasse in nomine *Christi*, relinquens nobis alias personas intelligendas. Et act. 8. dicit, Evnuchum esse baptizatum, cum dixisset: *Credo, Filium Dei esse Jesum*, tamen non est dubitandum, quin de aliis multis fuerit interrogatus Evnuchus.

Accedit, quòd Apostoli facilè habere potuerint oleum & balsamum, utpote quòd in Judæa nascitur: ex his autem conficitur chryisma. Cur ergo hanc materiam Sacramenti à Christo sancitam omisissent Apostoli. Aliud est de libro Evangeliorum, qui tunc necdum scriptus erat: adeoque in ordinatione primorum Diaconorum adhiberi non poterat.

44.

Hoc certum, quòd confirmatio verè sit Sacramentum, à Christo Domino institutum, prout omni tempore tenuit, tenétque S. Ecclesia, non minùs, quàm baptisumus, aut Sacramentum Eucharistiæ: quæ etiam ab A catholicis agnoscentur ut Sacramenta. Sic S. Augustinus l. 2. contra litt. Petiliani c. 104. *Sacramentum Chrysmatis - in genere visibilibus signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse baptisumus.* Et Tertull. de Resurrectione carnis confirmationem expressè inter Sacramenta ponit. Plurimos alios Patres recenset Bellarminus tom. 2. lib. 2. de Sacramento Confirmationis c. 5. & 6.

45.
Editio
symboli
Apostolici.

Porro Apostoli, antequam Jerosolymis descenderent ad prædicandum gentibus Christum, congregati, summa quædam fidei capita ediderant, in 12. articulos *symboli Apostolici* divisa, ut sic unius labii omnes & ubique forent, & dignoscerentur, qui verè Christum prædicarent.

Quamvis enim de symbolo isto nihil nobis manifestè ex scriptura constet, perpetua tamen traditio fatis nos de illo docet: instruente nos solenni illa S. Augustini regula, lib. 5. de Bap. contra Donatistas præscripta: *Quod univèrsa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum, rectissimè creditur.* Atqui tale est hoc symbolum.

Testem locupletem habemus S. Ambrosium, qui epist. 70 ad Siricum ait: *Credatur symbolo Apostolorum, quòd Ecclesia Romana intemeratum semper custodit & servat.* Uti etiam S. Leonem M. epist. 13. ad Pulcheriam sic scribentem: *Siquidem ipsius Catholicis symboli brevis & perfecta confessio, quæ duoducim Apostolorum totidem est signata sententiis, tam instructa sit in omni munitione cælesti &c.*

Ephesinum pariter Oecumenicum Concilium in relatione ad Theodosium Imperatorem de Nestorii depositione testatur, *fidem initio quidem à sanctis Apostolis traditam, postea verò à 318. in Metropoli Nicæna fuisse expostitam.*

Ex quibus, aliisque aded certò in Ecclesia constat, hoc symbolum verè esse ab Apostolis editum, ut temerarium omnino foret, contrarium asserere.

Neque

Neque obstat, quod S. Lucas in describendis actibus Apostolorum nullam illius mentionem fecerit. Nam multa alia sunt acta ab Apostolis, quorum Lucas non meminit. Neque enim meminit, quot & quales Apostoli scripserint epistolas, in quas Provincias singuli sint dimissi, quas regiones peragrârint singuli, quas gentes singuli converterint, quas conciones ad populum habuerint, nequidem iter Petri Romanum refert. Sed id ipsi potissimum videtur habuisse propositum, ut itinera & gesta S. Pauli describat.

Licet autem hoc symbolum verè sit Apostolicum, tamen non est pars S. Scripturæ: quia ab Apostolis non est scripto editum, sed viva voce traditum fidelium memoriæ, teste S. Hieronymo epist. 6. ad Pam-machium scribente: *Symbolum fidei & spei nostræ, quod ab Apostolis traditum, non scribitur in charta aut atramento, sed in tabulis cordis.*

Celeberrima pariter est Apostolica constitutio, quæ refertur in actis Apostolorum c. 15. cum enim Antiochiæ cresceret fidelium numerus, primique ibidem vocarentur *Christiani*, venit pariter eò inimicus homo & superfeminavit zizania, excitata inter eos dissensione ex quaestione, an gentiles conversi tenerentur circumcidi, aliâque legalia observare? 46.
*Contra-
versa An-
tiocbensa.*

Hoc asserebant conversi ex Judæis, præsertim Ebion & Cerinthus, qui ex Judæa Antiochiam delati, conturbarunt Ecclesiam, contententes, gentiles primum fieri debere per circumcisionem Judæos, quibus solis gratia Messiæ sit promissa, & deinde primum Christianos: Paulo & Barnaba opponentibus, Christianos non teneri servare leges ceremoniales Mosaicæ.

Controversia hæc Ecclesiastica poscebat visibilem Judicem, qui eandem posset dirimere. Quare ex utraque parte missi Jerosolymam ad Apostolos, qui convenerunt cum senioribus *videre de verbo hoc*, anno post Christi mortem 16.

In hoc Concilio manifestè primatum tenuit Petrus, ejusdem Præses, qui causa examinata primus sententiam definitivam dixit, Christianos non obligari legibus ceremonialibus Mosaicis, cui sententiæ Jacobus ac totum Concilium accessit; rescriptumque fuit Antiochenæ Ecclesiæ: *Visum est Spiritui S. & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam* 47.
*Concilium
Jerosoly-
mitanum,*

Pars II. M *hæc*

hec necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine & suffocato &c.

Interfuerunt autem huic Concilio (quod esset norma futurorum) Apostoli seu Episcopi, ut judicarent & definirent (*propter quod ego iudico*) seniores seu presbyteri, ut inquirerent & consultarent (*cum autem magna conquisitio fieret*) Laici verò ut tacerent & acquiescerent (*tacuit autem omnis multitudo*) quòd deinceps in reliquis Conciliis in praxim ivit.

Circa numerum Apostolorum, qui huic Concilio interfuerunt, inter eruditos est disceptatio. Alii enim volunt, omnes 12. interfuisse. Sed hoc videtur apertè falsum, cum constet, Jacobum Majorem, fratrem nempe Joannis, jam anno à Christo nato 44. ab Herode fuisse occisum. Concilium autem hoc celebratum est anno 51.

48.
*Quinam
præsentes.*

Alii putant, præter Jacobum omnes Apostolos, jam antè per varias orbis provincias dispersos, Divino instinctu Jerosolymæ convenisse. Sed hoc vix est credibile: cum fieri vix potuisset, ut ex remotissimis orbis partibus omnes convenirent: nec sacra historia ullam de hoc mentionem facit.

Tertia igitur sententia est, Petrum, Joannem, & Jacobum Minorem Jerosolymæ Episcopum, convenisse: videtur hoc patere ex epistola Pauli ad Galatas, in qua c. 2. narrans, iter suum Jerosolymam ad hoc Concilium, tantum Petri, Jacobi, & Joannis meminit. Imò c. 1. ait, reliquorum Apostolorum se vidisse neminem.

Quæri hinc posset, cur ea, quæ in hoc Concilio circa abstinentiam, à sanguine & suffocato prohibentur, jam à multis Sæculis non observentur, cum S. Augustinus lib. 32. contra Faustum dicat, jam suo tempore hoc non fuisse observatum? Quàm faciles nobis est responso, qui sacra traditione accepimus, præceptum illud tantum ad prima Ecclesiæ initia pertinuisse, ut facilius Judæi, qui magnopere à sanguine edendo abhorrebant, cum gentibus conversis convenirent, tam difficilis videretur esse sectariis, qui traditione contempta, probare non possunt, hoc præceptum Apostolicum, primùm anno Christi 51. editum, fuisse abrogatum: cum abrogatio ista nusquam in Sacra Scriptura reperiatur. Cur ergo farcimina, sanguine infarta, contra hoc tam expressum præceptum, in Sacra Scriptura contentum, comedunt?

S. Lucas in actis Apostolorum præcipuè enarrans gesta Pauli c. 20. refert, quòd, cum Miletum venisset, vocaverit Epheso Seniores Ecclesiæ, ipsòsque ad vigilem curam Pastoralem sit adhortatus: *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos, regere Ecclesiam DEI.* Ex quo patet, cujus sit regere Ecclesiam.

Verùm hic quæstio se offert, quid Paulus intelligat per *Episcopos*: 49.
 Unus enim tantum erat civitatis Ephesinæ Episcopus, nempe *Timotheus*? *Quid Episcopus?*
 Respondent aliqui, etiam Presbyteros olim sæpiùs appellatos esse *Episcopos*.
Episcopos seu *Inspectores*, quia una cum Episcopis (gradu, dignitate, ordine ac potestate semper majoribus) invigilabant gregi. Unde idem Paulus scribens ad Philipenses c. 1. ait: *Omniibus Sanctis in Christo JESU, qui sunt Philippis, cum Episcopis & Diaconibus*: ubi per Episcopos videtur intelligere Presbyteros, quia non erant plures Philippis Episcopi. Verùm S. Irenæus lib. 3. c. 14. expresse dicit: *Paulus in Mileto convocatis Episcopis & Presbyteris, qui erant ab Epheso, & à reliquis proximis civitatibus &c.* Quòd etiam Paulus videtur indicare act. 20. v. 30. *Amplius non videbitis faciem meam, per quos transivi, prædicans regnum DEI*: videlicet, non solos Mileti adfuisse Ephesios, sed alios etiam, inter quos plures esse potuerunt verè Episcopi.

Et licèt olim nomine Episcoporum etiam quandoque fuissent comprehensi Presbyteri, nullatenus tamen sequitur, quòd potestate ordinis aut Jurisdictionis fuerint æquales, ut hæresiarchæ Aërius, & Wicleffus asserbant. Certum siquidem est, quòd potestas ordinandi Sacerdotes, & conferendi Sacramentum confirmationis tanquam Ministris ordinariis, nunquam competierit simplicibus Sacerdotibus. Contrarium afferentibus Tridentinum S. 23. c. 7. dicit anathema. *Si quis dixerit, Episcopus non esse presbyteris Superiores, vel non habere potestatem confirmandi & ordinandi, vel eam quam habent, illis esse cum presbyteris communem, anathema sit.* 50.

Quidam cum Baronio, Binio & Turriano censent anno Christi 57. ab Apostolis Antiochiæ celebratum fuisse Concilium, in quo novem editi sint Canones: nempe 1. Ut fideles dicerentur Christiani. 51.
Concilium Apostolorum Antiochenum suppositivum.

2. Ut baptizati non circumciderentur.
3. Ut nullus excludatur à religione Christiana.
4. Ut Ecclesiastici vitent avaritiam.
5. Ut vitent Christiani gulam, ludorum theatra.
6. Ut vitent gentilium mores.
7. Ut ratum sit præceptum de abstinencia à sanguine & suffocato.
8. Ut pingatur Christi effigies.
9. Ut non admittatur ciborum alius delectus more Judaico.

Verùm hoc Concilium esse suppositivum, ex eruditis multi existimant, quia nulla illius in Actis Apostolorum mentio, nullumque vestigium apud veteres scriptores Ecclesiasticos.

APPARATUS ERUDITIONIS

AD

JURISPRUDENTIAM

PRÆSERTIM

ECCLESIASTICAM,

in quo reviso, auctoque

Præter Juris Universalis Principia,

JUS NATURÆ, GENTIUM, DIVINUM,

APOSTOLICUM, & PONTIFICIUM, JUS SYNODALE

OECUMENICUM, NATIONALE AC PROVINCIALE,

Unacum

Provinciarum ac Regnorum Ecclesiastico & Politico

Statu, Disciplina Ecclesiæ, Hæresibus exortis &c. continua Sæculorum

serie ad præsens usque tempus deductum, insertisque in hac præsertim

nova editione pro re nata multis observationibus criticis, ac

controversiis Juridicis, Publicis, ac Polemicis

METHODO HISTORICO - DOGMATICA

colliguntur, & brevi ac clara Idea delineantur.

In Utilitatem eruditionis amantium, quibus vasta Conciliorum, Decretorum

Historiarum &c. volumina perlegendi aut occasio aut tempus deficit.

AUTHORE

P. JOSEPHO BÄNER, S. J.

SS. Theol. & SS. Canonum Doctore, horumque in alma Cæsareo Leopoldina

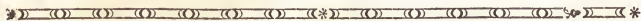
Universitate Oenipontana, nunc in celeberrima Episcopali Academia Dilingana,

Professore Ordinario ac Publico.

PARS III.

De Jure Synodali Universali.

CUM FACULTATE SUPERIORUM AC PRIVILEGIO CÆSAREO.

Augustæ Vindelicorum & Friburgi Brisogæ,

Sumptibus Fratrum IGNATII & ANT. WAGNER Bibliop. MDCCLIV.

PARS III.
 PRÆFATIO
 AD
 LECTOREM.

Eruditum Jurisprudentiæ cultorem non tantum oportet scire Canones & Leges, sed earum etiam fontes, originem, auctoritatem, antiquitatem, totamque Juris Historiam, cum observationibus Dogmaticis ac criticis, hodierno præsertim seculo tantopere æstimatis.

Huc pertinet etiam quàm maximè Jus Synodale, Decreta nempe & Canones Conciliorum. Ex quibus multi quidem sunt selecti, & corpori Juris sparsim inserti, plurimi tamen extra illud in Tomis Conciliorum continentur. Tractaturi itaque de hac materia eruditissima, & Jurisconsulto, præsertim Ecclesiastico, perquam utili ac necessaria, de Jure primum Synodali in genere differemus, tum verò ad illud explanandum in specie descendemus.

CAPUT I.

De Jure Synodali in Genere.

SUMMARIUM.

QUÆSTIO I.

De necessitate & utilitate Conciliorum.

1. Definitio & divisio Conciliorum.

2. Quamvis non sint absolute necessaria,
3. Sunt tamen valde utilia, ad tollendas hæreses, schismata, & restaurandam disciplinam.

A

4. Atque

4. *Atque sic suavis & efficacius Canones dantur executioni.*
5. *Ad quod etiam Synodi particulares sunt utiles.*
6. *ut patet ex damnatione hæresis Fan-
senianæ.*

QUÆSTIO II.

Ad quem pertineat convocare Concilia Generalia ?

7. *Ad Papam spectat convocare Concilia Generalia : ut constat ex ipsis Conciliis, hætenus celebratis, & confessione Imperatorum.*
8. *Qui operam, auxilium & consensum præstant.*

QUÆSTIO III.

Ad quem pertineat Jus præsidendi Concilii Generalibus ?

9. *Sententiæ Protestantium.*
10. *Præsidet Papa, idque semper observatum, etiam in antiquissimis Conciliis.*
11. *Ostenditur exemplis.*
12. *Argumenta Protestantium.*

13. *Quid in casu, si Papa accusetur ?*

QUÆSTIO IV.

Quinam sint vocandi ad Concilium Generale ?

14. *Vocandi sunt omnes Episcopi cum jure suffragii decisivi. Alii DD. vocantur ad consultandum.*
15. *Refutatur opinio Protestantium.*

16. *Quo jure vocentur Cardinales, & Abbates.*

17. *Solvuntur objectiones Protestantium.*

18. *Non debent convocari omnes Clerici : multò minùs omnes Laici.*

19. *Quomodo subscripserint Imperatores ?*

20. *An sola scriptura in Concilio sit Juxta ?*

21. *Concilium Apostolicum est norma cæterorum.*

22. *Quid de sententiâ Brentii, solos electos esse vocandos ?*

23. *Quot requirantur Episcopi ad Concilium Generale ?*

QUÆSTIO V.

An Concilia Generalia possint errare ?

24. *A Papa confirmata errare non possunt, nec in Fide nec in Moribus.*

25. *Probatur ex S. Scriptura,*

26. *Ex Patribus,*

27. *Et ratione.*

28. *Solvuntur objectiones.*

QUÆSTIO VI.

An Concilium sit supra Pontificem ?

29. *Diversæ opiniones.*

30. *Summus Pontifex est supra Concilium.*

31. *Respondetur Argumentis contrariis.*

QUÆSTIO I.

De Necessitate & utilitate Conciliorum.

1. **C**oncilium Ecclesiæ definitur, quoddam Prælatorum Ecclesiæ Congregatio, ad Fidei controversias decidendas, vel schismata tollenda, vel fidelium mores reformandos, à legitimo capite convocata, aut saltem confirmata.

Alia autem sunt *Generalia*, seu *Oecumenica* vel *Universalia*: quæ auctoritate summi Pontificis per majores saltem orbis orthodoxi Provincias indicuntur, ac confirmantur: quibusque interesse possunt (ac, nisi legitime impediatur, etiam debent) omnes Episcopi cum jure suffragii decisivi, quod in ultimis Conciliis etiam Abbatibus & Generalibus Ordinum concessum est, & sic ex consuetudine jam introducta iisdem competit.

Talia, hætenus celebrata, numerari solent 18. ex quibus Græci Schismatici tantum recipiunt prima septem. Lutherani & Calvinistæ vel quatuor, vel quinque, vel sex prima: quia non satis sciunt, quot habent. Eutychiani tantum tria prima. Nestoriani tantum duo prima. Macedoniani tantum unum. Ariani & Trinitarii nullum. Prout nimirum cuilibet spiritus suus privatus & efrænis sentiendi licentia dicat.

Alia verò Concilia sunt *Particularia*, eaque vel *Nationalia*, seu integræ alicujus Nationis, quibus Patriarcha aliquis aut Primas Regni præsidet, qualia sunt Concilia plura Romana, ex Italis congregata: Toletana ex Hispanis: Carthaginensia ex Afris.

Vel sunt *Provincialia*, ex Episcopis alicujus Metropolitanis aut Archiepiscopi Provincia collecta: qualia olim pro singulis annis fuerunt præscripta; his præest Metropolitanus, aut Archiepiscopus.

Vel denique sunt *Diæcesana*, ab Episcopo cum Clero sibi subiecto instituta, in quibus tamen solus Episcopus habet suffragium decisivum: Clerus verò tantum consultivum.

Quamvis autem Pontifex; etiam extra Concilium, in decidendis quæstionibus fidei sit infallibilis, tanquam constitutus à Christo Judex omnium controversiarum, quæ circa fidei & morum doctrinam moventur, eique tanquam Ecclesiæ capiti ac Christi Vicario obtemperare debeat fraternitas universa, ut loquitur S. Cyprianus *lib. 1. epist. 3.* atque sic non absolute & simpliciter sint necessaria Concilia, præsertim generalia, utpote sine quibus primis trecentis annis benè est gubernata Ecclesia, licet multæ hæreses, schismata, vitia & abusus contra illam insurgerent.

Nihilominus tamen Concilia Ecclesiæ valde esse utilia, nemo erit, qui eat inficias. Quid enim ad hæreses opprimendas atque extirpandas opportunius unquam existimatum, quam universale Concilium? Unde contra hæresin Arianam, latè se diffundentem, instituta Nicææ in Bithinia prima synodus Oecumenica: contra Macedonianam secunda Constantinopoli: contra Nestorianam tertia Ephesi: contra Eutychianam quarta Chalcedone: contra hæresin Origenis quinta Constantinopoli: ibidemque sexta contra Monothelitarum errorem, per magna, etiam Patriarcharum, capita grassantem: contra Iconoclastarum tumultuantes septima Ephesi: ste-

2.

Quamvis
Concilia
non sint
absolutè
necessaria

3.

Sunt tamen
valde
utilia

Ad tollendas
hæreses.

que aliis etiam hæresibus Concilia, tanquam utilissimum medium, sunt opposita.

Schismata,

Neque utilius quidquam ad tollenda schismata. Sic synodus octava, decima, decima tertia, decima quarta, decima sexta, decima septima, Constantiensis aliæque temporibus Damasi, Symmachi, Cornelii, Sixti III. Leonis III. &c. contra diversa schismata sunt celebratæ.

Restaurandam disciplinam.

Sed neque aliud efficacius remedium ad extirpandos abusus & vitia, atque ad labescentem Ecclesiasticam disciplinam restituendam. Hinc enim tot saluberrima decreta descendunt ex synodis illis generalibus Lateranensibus, præcipuè sub Alexandro III. & Innocentio III. Romæ institutis, ut etiam ex utroque Lugdunensi, & Viennensi, quorum plura in corpus juris Canonici sunt illata.

4. Et quidem suavius & efficacius.

Licet enim hæc omnia remedia Ecclesiæ afferre posset summus Pontifex, cui cum clavibus regni cælorum amplissimam potestatem ligandi ac solvendi, atque ad eò supream jurisdictionem, à solo Christo dependentem, concessam novimus; suaviori tamen non raro atque efficaciore ratione proceditur, si omnes undique Christiani populi videant, etiam Episcopos suos, in partem sollicitudinis vocatos, omnemque universim per eos Ecclesiam cum capite suo, Romano Pontifice, consentire. Quo sanè pacto fit, ut Ecclesiæ leges atque decreta, sive ad fidei doctrinam illa pertineant, sive ad morum disciplinam, certius ac promptius per provincias innotescant, & apud fideles in usum & praxin eant, obstructo iis etiam ore, qui per hæresin Pontificem non agnoscunt, aut per schisma obedientiam eidem detrectant, aut per nescio quam sentiendi libertatem infra Concilii generalis auctoritatem eum deprimunt.

5. Etiam particularia ad hoc sunt utilia.

Quia autem difficile omnino est, generales orbis terrarum cætus colligere, tum propter locorum distantiam, itinerum molestias, sumptuum magnitudinem, aut Principum sæcularium bella ac dissensiones, tum propter alias difficultates, hisce præsertim temporibus, quibus orbis in tot potestates est divisus, quasque nimium quantum expertum est Concilium Generale ultimum; idèò plurima particularia, in Europa, Asia, & Africa sunt instituta Concilia, tum ad sancendam conservandamque disciplinam ecclesiasticam, tum etiam ad condemnandas hæreses notorias & apertas: prout hæresin Pauli Samosatani à Synodo Antiochena condemnatam annales referunt. Convenerant enim Patres ad depellendum lupum apertum ab ovili Christi.

Atque hac ratione Romanus etiam Pontifex majores Ecclesiæ causas adhibito Concilio, magno vel parvo, solet expedire. Quid enim aliud sunt tot Romanæ Cardinalium atque Episcoporum Congregationes, ac perpetua assistentia, quàm Concilia quædam, unita Christi Vicario, quæ dili-

genti

genti examine, maturóque judicio causis discussis, placita sua ultimata Pontificis sententiæ submittunt.

Sic enim non tantum priscis temporibus plures circa fidem controversias compositas, sed novissimè etiam hæresin Jansenianam à Sede Apostolica condemnata vidimus: quam sententiam tanquam Ecclesiæ definitionem infallibilem veri fideles agnoscunt veneranturque. 6.
Patet in
damnatio-
ne hæresis
Jansenia-
næ.

Atque ex his licet colligere, quid respondendum, & quomodo conciliandæ variæ Patrum sententiæ, dum aliqui Conciliorum necessitatem adstruere, alii verò eandem videntur negare. Nam negant necessitatem absolutam, adstruunt verò necessitatem *secundum quid*, ut loquimur in scholis, vel ad summum necessitatem aliquam moralem, ut suavius ad quorundam hominum genium, & efficacius afferatur remedium. Qua de causa ipsi etiam Apostoli, licet seorsim controversias exortas Antiochiæ de legalibus potuissent dirimere, in cœtum tamen aliquoties se collegerunt, ne viderentur præterire medium ordinarium, ab ipso Christo insinuatam, dum dixit, ubi duo vel tres in suo nomine sint congregati, ibi se esse in medio eorum. Quo deinde medio ordinario semper in Ecclesia usi sunt Romani Pontifices, qui nullam unquam hæresin damnarunt absque omni Concilio, magno vel parvo, optimè gnari, adhibito plurium Concilio & consilio retissimè gubernari Ecclesiam, ne Pontifex temerè & absque sufficienti de liberatione infirmioribus videatur procedere.

QUÆSTIO II.

Ad quem pertineat Jus convocandi Concilia generalia?

Certum est Concilia Diœcesana convocanda esse ab Episcopo, Provincialia ab Archiepiscopo, Nationalia à Patriarcha vel Primate; de Conciliis autem generalibus controversia est inter Catholicos & Sectariorum hujus temporis. Nam isti sicut Ecclesiasticum Regimen, ita etiam jus convocandi Concilia, tribuunt Principi sæculari, ac præsertim Imperatori. Hinc inter alios prætextus, cur ad Concilium Tridentinum, licet sæpius invitati, non venerint, fuit etiam hic, quòd non fuerit indictum ab Imperatore: idèdque non recipiendum clamat Carolus Molinæus. 7.

Catholici verò tenent, jus indicendi Concilia generalia spectare ad summum Pontificem: sufficere tamen, si alius indicat cum ejus consensu, vel approbatione, vel subsequente confirmatione: alioquin non esse legitimum Concilium, sed conciliabulum. *Can. 1. 2. & 5. dist. 17. S. Thomas 2. 2. q. 1. art. 10.* Nam Christus Petrum jussit oves suas pascere. Pastoris autem est oves congregare, non autem ovium congregare pastores. Deinde solus Pontifex in rebus Ecclesiasticis est superior omnium Christianorum totiusque Ecclesiæ, non verò ullus Imperator aut Rex, quorum

Potestas etiam temporalis unius vel alterius nationis finibus circumscriptur. Unde ex terra regna non agnoscerent Imperatoris mandata. Cùmque Protestantes fateantur, Episcopi esse convocare ad Concilium Diœcesanum, & Archi Episcopi ad Provinciale: concedere etiam oportet, summi Pontificis esse indicere Concilia generalia.

*ut constat
ex ipsâ
Conciliis.*

Neque alia unquam fuit in Ecclesia persuasio. Canon siquidem habetur antiquissimus, quo statuitur absque consensu Romani Pontificis non posse Concilia celebrari: quem renovavit Concilium Nicænum I. ut testatur synodus Alexandrina in epistola ad Felicem, & Julius I. in epistola ad Episcopos Antiochenos, cujus meminit Socrates l. 2. c. 13. ubi testatur, Julium scripsisse Antiochenis, Canonem Ecclesiasticum vetare, ne decreta absque sententia Romani Episcopi Episcopis Ecclesiis fanciantur. Idem testatur Sozomenus l. 3. c. 9. scripsisse nempe Julium I. ad Episcopos Orientales, qui Antiochiæ ad Concilium convenerant, eos contra Concilium Nicænum res novas moliri: *Nam legem esse, quæ pronuntiat, acta illa irrita esse, quæ præter sententiam Romani Episcopi constituuntur.* Unde etiam *Can. 2. dist. 17.* dicitur ex eodem Julio Pontifice ad orientales Episcopos, Antiochiæ contra S. Athanasium congregatos, scribente, juxta Canones sinè autoritate Romanæ Ecclesiæ Concilia fieri non debere: nec ullum ratum esse Concilium, quod ejus auctoritate non fulcitur.

Rursus: in Concilio Chalcedonensi act. 1. Dioscuro Patriarchæ Alexandrino prohibitum fuit sedere inter Episcopos, eò quòd synodum (nempe Ephesinam secundam) facere ausus esset sinè auctoritate Apostolicæ Sedis. *Quod (inquit) nunquam licuit, nunquam factum est.* In synodo verò septima generali act. 6. irritum declaratum fuit Concilium, quod sinè consensu Romani Pontificis Imperator indixit Constantinopoli.

Idem sensus erat Patrum in Concilio Romano IV. sub Symmacho: in quo cùm Theodoricus Rex dixisset, se convocasse synodum ad judicandum in causa Symmachi Papæ, responderunt omnes Episcopi, à Papa non à Rege convocari synodum, etiam si Papa accusaretur: nec priùs acquieverunt, quàm Rex litteras Papæ ostenderet, se ex voluntate ejusdem Papæ synodum convocasse, ipsèque Pontifex præsens hoc testaretur *c. 6. dist. 16. cum glossa.* Ad eò nempe persuasum toti antiquitati fuit, nullum legitimum celebrari Concilium, nisi Pontificis auctoritas interveniat.

Hoc ipsum testantur antiqui Pontifices, ut Leo I. in epist. ad Turribus I. Pelagius II. in epist. ad Orientales cap. 1. in qua scribit: *Generalium synodorum convocandi auctoritas Apostolicæ Sedi B. Petri singulari Privilegio tradita est.* Canone verò 5. dist. 17. ex eadem epistola Pelagii si

habe

habetur: *Multis denuo Apostolicis & Canonicis atque Ecclesiasticis regulis instruimur, non debere absque sententia Romani Pontificis Concilia celebrari.*

Imò neque Imperatores hanc adulationem probarunt: Sic, cum *Et ipse* Valentinianus rogaretur ab Episcopis quibusdam, ut permetteret eis *Imperato-* Concilium celebrare, teste Sozomeno l. 6 c. 7. respondit: *Mibi, qui* sum in sorte plebis, fas non est, talia curiosius perscrutari: *Sacerdotes, quibus ista* curæ sunt, quocumque voluerint, loco convenient. *tentibus.*

Denique de hoc argumento est tota distinctio 17. in decreto Gratiani, in qua præter allegatas jam auctoritates, citatur etiam can. 1. epistola Marcelli Papæ ad Maxentium, item testimonium Symmachi Papæ, Gregorii &c.

Cæterum apud Catholicos hæc res certa est, utpote definita in Concilio Laternaensi generali sub Leone X. sess. 11. ubi asseritur, Romani Pontificis esse, Concilia generalia indicere. Duos tantummodo casus excipiemus, in quibus Cardinales & Episcopi, etiam invito Romano Pontifice, se possent in Concilio congregare: nempe in casu, quo Papa laboraret in hæresin, & quo dubium esset, quis sit legitimus Pontifex. In his igitur casibus possent Episcopi Ecclesiæ de capite providere, non tamen articulos fidei definire, aut de aliis gravioribus causis statuere, cum ejusmodi Concilium imperfectum esset. Bellarm. *lib. 1. de Concil. c. 14. ad 2.* nisi postea illa definitio confirmaretur à Papa, ut factum in Concilio Constantiensi à Martino V.

Verum equidem est, Imperatores non rarò in convocandis Conciliis generalibus suam junxisse operam: semper tamen simul intervenit auctoritas Romani Pontificis, aut consentientis, aut approbantis, aut confirmantis. Sic Nicænum I. convocasse Sylvestrum & Constantinum, habetur in 6. synodo act. 18. & Damasus testatur in Pontificali, Concilium in Nicæa esse habitum cum consensu Sylvestri: qui etiam legatos suos ad illud misit. Constantinopolitanum primum indictum fuit per litteras Damasi Papæ, quas Imperator Theodosius ad Episcopos misit, ut constat ex Theodoro *lib. 5. Hist. Eccles. cap. 9.* Ephesina synodus indicta fuit autoritate Cœlestini Papæ ope S. Cyrilli ejus Legati: ut colligitur ex chronico Prosperi, & historia Evagri l. 1. c. 4. Chalcedonensis convocata est autoritate Pontificis Leonis per Martianum Imperatorem, qui Leonem per epistolam rogaverat, ut Concilium statuat, eique præsit. Extat hæc epistola Imperatoris ante Concilium Chalcedonense. 8.
Qui operam & auxilium præstant,

Quamvis ergo dicatur, quatuor ista Concilia ab Imperatoribus esse convocata, tamen id semper autoritate & consensu Pontificis factum est.

De reliquis verbò Conciliis generalibus ipsi protestantes fatentur, indicta & convocata illa esse autoritate Pontificum Romanorum.

Pliures autem causæ erant, cur intervenerit Imperatorum consensus: nam vigeat adhuc lex prohibens collegia, & frequentes hominum cætus absque Imperatoris autoritate. Deinde, quia illis temporibus Episcopi conveniebant potissimum sumptibus publicis, & quidem in civitatibus Imperatoris, decebat utique, ut ejus consensus requiretetur, ejusque auxilium & protectio contra violentiam Gentilium, Hæreticorum & Schismaticorum imploraretur, ut Concilium sit liberum & securum.

QUÆSTIO III.

Ad quem pertineat Jus præsidendi Conciliis Generalibus?

9.
*Sententia
Protestan-
tium.*

Protestantes sicut jus convocandi Concilia tribuunt Imperatori, ita etiam jus eisdem præsidendi, vel per se ipsum vel per suos legatos, illaque gubernandi; vel certè hoc jus deferunt seniori ex Patriarchis, aut Episcopo loci. Atque imprimis afferunt varia Concilia particularia, ut Aquileiense, Constantinopolitanum sub Menna, Carthagenensia &c. quibus Episcopus Romanus nec per se, nec per legatos præfuerit. Verùm hoc argumentum saltat extra rhombum: non enim hic quæstio est de Conciliis particularibus: fatemurque ultro, his præsidendi jus vel Episcopo, vel Archiepiscopo, vel Primati aut Patriarchæ competere. Deinde afferunt nomine Conciliorum quædam Conciliabula, ab Ecclesia semper rejecta, ut Ephesinum secundum, cui Dioscorus præfedit. Sed etiam de his fatemur, eis non præsidere Pontificem, sed alium quemdam.

10.
*Præsidet
Papa.*

Quoad Concilia verbò generalia negamus, alium eis præsidere, quàm summum Pontificem oportere; quia ipsi commissa est cura ovium Christi Joann. 21. ac claves regni cælorum traditæ. Matth. 16. & hac potestate, à Christo data, jam usus est S. Petrus in Concilio Apostolico act. 15. nam ipse in eo proposuit quæstionem, illamque primus definivit, quem deinde secuti sunt Jacobus ac reliqui: quare meritò S. Hieronymus in Epistola ad Augustinum affirmat, Petrum illi Concilio præfedissee. Unde etiam Concilia, Episcopi, & Principes sæculares Pontificem, tanquam Pastorem universæ Ecclesiæ, vocant Patrem, ut constat ex epistola Concilii Chæcedonensis ad Leonem Papam, in qua Episcopi congregati se filios appellant, & Pontificem rogant, ut decretis suis eorum judicia confirmet. Quis autem dubitet, an Pater filiis, Pastor ovibus præesse debeat? Atque hinc Patres, ut Athanasius in 2. apolog. & in Epist. ad solitariam vitam agentes, reprehendunt Constantium, Imperatorem Arianum, quòd in Concilio præesse voluerit.

Neque

Neque aliud unquam in Conciliis generalibus usu ipso est observatum. Nam, quòd Romanus Pontifex ultimis decem Conciliis, quæ *Id semper observatum.* in occidente sunt habita, præfuerit, neque Protestantes dissentent. Quòd autem etiam in octo orientalibus id factum sit, patet ex eo, quòd in primo Nicæno non præfederit Imperator, ut voluit Bæntius: nam Constantinus non tantum sedit loco humilior, sed etiam ultimus omnium subscripsit, ut testatur Basilius Imperator in fine octavæ synodi: factusque est, se debere ab Episcopis judicari. *Ruffinus lib. 10. c. 2. Ambrosius epist. 32.*

Præfuerunt igitur illi Concilio Hosius Cordubensis Episcopus, Vitus & Vincentius, Sylvestri Papæ Legati; nam hi tres primi omnium subscripserunt, etiam ante Patriarchas, testaturque S. Athanasius in *epist. ad solitar. vitam agentes*, Hosium principem fuisse ejus Concilii, ac symbolum Nicænum composuisse.

Ex quo patet, quàm falsò scripserint Centuriatores Magdeburgici, in Nicæno præfedissee Eulathium, Patriarcham Antiochenum, qui tamen ne quidem inter primos subscripsit. Adhuc evidentius falsa est opinio Calvinii, quòd Athanasius præfederit: qui tunc necdum erat presbyter; & tantum Diaconus comitatus est Alexandrum Patriarcham Alexandrinum: unde ne quidem subscripsit.

In secundâ generali Synodo, quam ex duabus coaluisse diximus, Romæ præfedit Damafus Papa, Constantinopoli verò Nectarius, Patriarcha. Imperator verò Theodosius tantum misit ad Episcopos litteras Damasi, quibus ad Concilium convocabantur. *Theodoretus lib. 5. c. 9 & 10.*

In tertiâ, Ephesi habita, præfedit Cælestinus Papa per Cyrillum, Legatum suum, ut testantur Niceph. *l. 14. c. 38.* Evagrius *l. 1. c. 4.* Photius in *lib. de septem synodis* &c. Prosper in *chron.* ubi scribit, Nestorio præcipuè restitisse Cyrilli industriam, & Cælestini auctoritatem. Imperator vero Theodosius Junior misit ad Concilium Candidianum Comitem, non ut se misceret quæstionibus Ecclesiasticis, sed ad synodi defensionem, ut ipse Theodosius scribit in epistola ad Concilium; quæ habetur in actis Concilii Ephesini.

In Chalcedonenfi in sexta actione præfens quidem fuit Imperator Martianus, seditque primo loco, sed non ut Judex controversiarum, verum ut fidem à Patribus explicatam ope & auctoritate defendat, ut firma sit: prout ipse testatur in oratione ad synodum habita, quæ extat actione 6 ad reliquas actiones reliquit Legatos ad defensionem Concilii; ne sicut in prædatorio conciliabulo Ephesino, ubi Dioscorus per milites Episcopos coëgit subscribere, vi, metu ac tumultu res ageretur. Nunquam tamen aut Imperator, aut ejus Vicarii definitivam sententiam dixerunt, II.
ut constat
inductio-
ne.

neque subscripserunt Vicarii (Imperator verò ultimo loco, ut consentiens) sed in omnibus Patrum sententiis acquieverunt.

Præfuerunt autem huic Concilio Paschasinus & Lucentius, Legati Papæ Leonis I. qui quoad sessionem, sententiam dicendam, & subscriptionem ubique primum locum tenuerunt, & *act.* 3. nomine Leonis universalis Ecclesiæ capituli Dioscorum depofuerunt, consentiente Concilio, ac inhærente Leonis epistolæ.

In quinta generali præfedit quidem Euty chius, Patriarcha Constantinopolitanus, qui tamen apertè confessus est primatum Vigiliæ Papæ, ut patet ex ejus epistola ad Vigilium data, in qua ait: *Petimus, præsentibus nobis Vestra Beatitudine, de tribus capitulis quæri & conferrari.* Zonaras etiam in vita Justiniani Vigilium Papam vocat *Principem* hujus Concilii. Neque Euty chius quidquam in Concilio definiti passus est, nisi lectis prius litteris, & sententia Papæ. *Annatus in appar. l. 5. sect. 1. art. 3.*

In sexta Præsides fuerunt Legati Agathonis Papæ, in omnibus actionibus habentes primatum; ut constat ex actis Concilii, & ex Zonara in vita Constantini IV. Imperatoris; qui quidem interfuit Concilio, primoque loco sedit, sed non ut Judex: nam nullam sententiam tulit, & ultimus subscripsit, non definiens, sed consentiens.

In septima & octava absque omni controversia Præsides fuerunt Legati Apostolicæ Sedis: in illa quidem Adriani I. in hac verò Adriani II. nam ubique primi nominantur, primi dicunt sententiam, primi subscribunt. In septima nullus legitur adfuisse Imperator: in octava sub finem adfuit quidem Imperator Basilius, sed apertè testatus est, non esse suum se immiscere Ecclesiasticis judiciis; ut constat ex ejus oratione, quam in Concilio habuit. Subscripsit post Patriarchas ante Episcopos, professus tamen, debuisse se Constantini, Theodosii & Martiani exemplo post omnes Episcopos subscribere, nisi isti hunc honorem ei detulissent.

12.

Argumenta Acatbolicorum.

Opponunt quidem Protestantes cum Brentio exempla aliqua ex testamento veteri, ut Moysis, Josue, Davidis, Salomonis, Ezechia, Josiæ &c. qui non rarè leguntur ecclesiastica negotia Religionis tractasse; cumque Principi sæculari commissa sit custodia legum, Ecclesiæ curam ad eos præcipue spectare. Sed respondetur, Moysen non tantum ducem populi, sed etiam Sacerdotem summum fuisse. Reliqui autem aliqua quantitate, quæ ad sacerdotes aliàs ex officio spectabant, agebant autoritate extraordinaria, à Deo concessa, non tam ut Regibus, quam ut Prophetis, ut ostendit Bellarminus *lib. 1. de Romano Pontifice cap. 7.* custodes autem legum sunt Principes, etiam Divinarum: quia ipsorum est edictis & pœnis coercere blasphemias, sacrilegia, hæreses &c. Quænam autem

fin

sint hæreses, aut quæ fides orthodoxa, ad sedem Apostolicam & Episcopos pertinet docere.

Sed instant, contingere posse, ut ipse Papa in Concilio sit accusandus: tunc autem non convenire, ut ipse indicat Concilium, eique præsit: cum nemo debeat simul esse pars & Judex, sed respondetur, Pontificem non posse privari Jure suo jam per 1700. annos possesso. Nec Princeps supremus definit esse Judex, licet cum ipso litigetur. Unde etiam à Principe malè informato ad eundem meliùs informandum appellari nonnunquam solet.

Fuitque hoc in more positum ab antiquissimis temporibus in Ecclesia, ut Pontifex, cum accusaretur de crimine, partes rei & Judicis simul ageret. Sic in causa Marcellini (si tamen historia de ejus lapsu, & synodo Sinuessana subsistat: de quo Critici multum disputant) Concilium unanimi voce dixit, eum non posse ab ullo damnari, sed ipsum debere suum esse Judicem; ut refertur in epistola Nicolai I. ad Michaëlem Imperatorem. Idem contigit in causa Sixti III. de adulterio accusati: item in causa Symmachi: ubi Episcopi Theodorico Regi apertè dixerunt, Concilium non potuisse ab alio indici, quàm à Pontifice, licet ipse accusetur. Rursus Alexander Patriarcha Alexandrinus litigabat cum Ario, Cyrillus cum Nestorio, Leo I. cum Dioscoro, & tamen fuerunt Judices in Conciliis, Nicæno, Ephesino, & Chalcedonensi. Cæterum aliàs diximus, si Episcopi in Concilio Papam convincere possent de hæresi, posse eum ab illis deponi, aut depositum declarari: uti etiam possunt providere Ecclesiæ de certo capite, quando plures se gerunt pro Pontificibus, & dubium est in Ecclesia, quis eorum sit verus Papa, ut contigit in Concilio Constantensi.

13.
*Quid si
Papa ac-
cusetur?*

QUÆSTIO IV.

Quinam vocandi sint ad Concilium generale?

Respond. Regulariter vocandi sunt omnes totius orbis Episcopi, qui actualem habent jurisdictionem in Diœcesin sibi subjectam, ita, ut nullus positivè excludi possit (nisi sit excommunicatus) quia ad eos pertinet regere Ecclesiam Dei. *act.* 20. adeoque omnes gaudent jure suffragii decisivi.

14.
*Omnes
Episcopi.*

Sufficit tamen, ut ex diversis Provinciis compareant, & absolute multi intersint. Nam in orientalibus Conciliis pauci ex occidentalibus comparuerunt, & in occidentalibus pauci ex orientalibus.

Episcopos tamen suffraganeos aut titulares non est necesse vocari: quia carent actuali jurisdictione. Possunt tamen vocari cum jure suffragii.

Cardinales, etiam non Episcopi, vocantur ex privilegio, vel consuetudine: uti etiam Generales Ordinum, & Abbates, habentes jurisdictionem, ab Episcopo exemptam.

Præter istos vocari etiam, aut ab Episcopis mitti solent docti Theologi, Jurisconsulti, quandoque etiam Laici; qui tamen omnes tantum habent votum consultivum, dum tantum discutiendis rebus, & examinandis adhibentur. Adesse solent etiam quidam tanquam ministri, qui videlicet neque decisivum neque consultivum votum habent in Concilio, sed ministerium tantum aliquod in eodem exercent, ut Notarii, Scribæ &c.

Alii denique interfunt, ut Concilii defensores, caventes, ut omnia in eo pacatè fiant, nec quisquam violentiam ullam exercent, ut Principes, aut eorum Legati.

15.
Acatboli-
eorum
opinio

Huic doctrinæ se rursus opponunt Protestantes. Nam Lutherus vult, ex omni hominum genere viros doctos, etiam laicos habere in Concilio jus suffragii decisivi: Brentius verò & Calvinistæ hoc jus solis electis tribuunt: eò quòd soli ad Ecclesiam pertineant. Alii denique contendunt, omnes Parochos de jure esse vocandos.

Confuta-
tur.

Verum contra errorem Lutheranorum est, quòd Episcopis commissum sit à Deo regimen Ecclesiæ: sic enim *act.* 20. dicitur: *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopus regere Ecclesiam Dei.* Et hinc in primis Ecclesiæ Conciliis, quæ etiam ab illis ut legitima agnoscuntur, soli Episcopi tanquam Judices, & definiens subscripserunt, & quidem hac formula: *Ego N. N. Episcopus definiens subscripsi.* Quia nempe, ut S. Cyprianus scribit ad Jubaianum, *Ecclesia (& Consequenter etiam Concilium, Ecclesiam representans) est in Episcopo.* Unde celebre illud Concilii Chalcedonenis effatum: *Mitte foras superfluos, Concilium Episcoporum est.* Ergo de jure ordinario soli Episcopi ad Concilium sunt vocandi.

Confirmatur autoritate SS. Patrum, qui docent, non ad quosvis, sed ad Episcopos pertinere in Conciliis judicare, ut S. Cyprianus in *epist. ad Julianum*: Hilarius *lib. de synodis*: Hieronymus *lib. 2. apol. contra Rufinum*: Ambrosius *epist. 32.* Augustinus *epist. 119.* Leo *epist. 16.* Rufinus *lib. 10. Hist. c. 1.* Unde etiam Eusebius *lib. 5. Hist. cap. 23.* de primis post tempora Apostolorum celebratis Conciliis tempore Victoris Papæ super quæstione de paschate celebrando scribit, conventus Episcoporum per quasvis provincias esse convocatos. Et Theodosius Junior in *epist. ad Ephesinam synodum*, quæ habetur in actis ejusdem Concilii, ait, illicitum esse, eum, qui non est in ordine Episcoporum, Ecclesiasticis immisceri tractatibus.

Et

Et ratio ulterior est: quia, ut quis in Concilio jure ordinario tanquam Judex damnet hæreses ac hæreticos, aut condat Canones pro reformanda morum disciplina, aut de Episcoporum aliorumque Ecclesiasticorum causis judicet, eosque condemnet vel absolvat, requiritur jurisdictio spiritualis pro foro externo. Atqui soli Episcopi habent talem jurisdictionem, non verò alii docti, Parochi, aut Laici, cujuscunque sint dignitatis. Ergo soli Episcopi jure ordinario possunt esse Judices.

Accedit, quòd Concilium repræsentet Ecclesiam. Ergo soli vocandi, qui Ecclesiam repræsentant. Hi autem sunt Episcopi: nam ut ex S. Cyrilliano notavimus, *Ecclesia est in Episcopo*. Ergo hi soli jure ordinario sunt vocandi. Confr. Sicut in comitiis Imperii Imperator tanquam caput unà cum Statibus repræsentat totum Imperium, quin omnes cives aut omnia membra Imperii ad comitia vocari debeant, aut votum ab iis peti; sic in Conciliis tanquam comitiis ecclesiasticis summus Pontifex tanquam caput Ecclesiæ, unà cum Episcopis (quorum quilibet gerit personam suæ Ecclesiæ) repræsentat Ecclesiam. Unde S. Augustinus *lib. 1. de baptismo* consensum 318. Episcoporum, in primo Concilio Nicæno congregatorum, vocat *consensum totius Ecclesiæ*. Et Eusebius *lib. 3. de vita Constantini* Concilium eorundem Episcoporum appellat *Conventum orbis terrarum*. Consequenter hi jure ordinario, hoc est, ex officio proprio, tanquam repræsentantes Ecclesiam interfunt Concilio generali tanquam Judices ordinarii.

Cardinales verò, qui non sunt Episcopi, vocantur ex consuetudine & privilegio, uti etiam Abbates exempti, & Generales Ordinum. Ratio est, quia Cardinales habent jurisdictionem Episcopalem in Ecclesiis sui tituli, & sunt collaterales summi Pontificis, ejusque consilarii & adjutores in regimine Ecclesiæ, majorésque dignitate ipsis Episcopis. Abbates verò exempti & Generales ordinum in suos subditos Religiosos habent jurisdictionem quasi Episcopalem. Adeoque cum ab Episcopo non omnimodè repræsententur, eò quòd ab eo sint exempti, vocandi sunt etiam ad Concilium generale, utpote quod est repræsentatio totius Ecclesiæ; adeoque etiam subditi horum Prælatorum debent repræsentari.

16.
An & quo
jure vo-
candi Car-
dinales.

Putat quidem Suarez *D. 9. de Concil. sect. 1. n. 7.* Cardinales saltem, etiam jure ordinario esse vocandos: quia habent jurisdictionem Episcopalem. Verum quia istam habent tantum ex privilegio & consuetudine (sicut etiam Prælati Regulares) non videtur dici posse, eos *jure ordinario* esse vocandos. Hinc ad antiqua Concilia neque Cardinales, neque Prælati Regulares debebant vocari: quia scilicet nec illi jurisdictionem, nec isti exemptionem per privilegium adhuc obtinuerant.

Respondetur argumentis Protestantium.

17.
Argumen-
ta Prote-
stantium.

Objicitur à Protestantibus in libro, cui titulus: *Causa, cur Electores, & ceteri Confessioni Augustanæ additi ad Concilium Tridentinum non accedant.* 1. Causam communem omnibus communibus omnium votis esse tractandam: cum ergo causa fidei ac morum disciplinæ sit omnibus communis, omnium, etiam laicorum, suffragiis esse judicandam. Hinc *dist. 96. ex epistola Nicolai I. ad Michaëlem Imper. Can. ubinam* 4. dicitur: Ubinam legistis Imperatores synodaliibus conventibus interfuisse, nisi fortè in quibusdam, ubi de fide tractatum est, quæ ad omnes pertinet Christianos? Resp. Sicut causa belli à toto exercitu est tractanda, non tamen ab omnibus eodem modo, sed aliter à Ducibus, aliter à speculatoribus, aliter à militibus gregariis, aliter ab aliis, ita etiam fidei causa tractatur ab omnibus; ab Episcopis quidem ut Judicibus definitivis, à Doctis, qui non sunt Episcopi, ut inquirentibus, disputantibus & consulentibus, ab aliis verò ut audientibus, acquiescentibus & exequentibus. Unde Theodosius Imperator ad synodum Ephesinam sic scripsit: *Candidianum Comitem ad sacram vestram synodum abire iussimus, sed ea lege & conditione, ut cum questionibus & controversiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune habeat (nefas est enim, qui catalogo sanctissimorum Episcoporum adscriptus non est, illum Ecclesiasticis negotiis & consultationibus se immiscere) verum ut Monachos & sæculares submoveat &c.* tom 3. Concil. edit. Venetæ pag. 990.

18.
Non de-
bent con-
vocari
omnes
Laici,

Objiciunt 2. Conciliorum omnium norma debet esse Concilium Apostolorum super quæstione de legalium cessatione Jerosolymis habitum. Atqui huic Concilio non tantum interfuerunt Apostoli, sed etiam Presbyteri: nam *convenerunt Apostoli & seniores videre de verbo hoc. act. 15.* Imò etiam Laici dederunt suffragium: nam *tunc placuit Apostolis & senioribus cum omni Ecclesia.* ibid.

Neque
omnes Cle-
rici.

Resp. Licet illi Concilio interfuissent etiam Laici, nullatenus tamen probatur, eos dedisse votum decisivum tanquam Judices: nam ex eo, quod omnibus placuerit, non sequitur, quod omnibus eodem modo placuerit, sed Apostolis, ut definitivis, Presbyteris, ut disquirentibus, juxta illud: *cum magna disquisitio fieret, Laicis verò, ut acquiescentibus & obedientibus definitioni Apostolorum.* Hoc ita contigisse, confirmatur ex consuetudine & usu antiquissimo in Conciliis, etiam primis, observato, qui est optimus scripturarum interpres. Deinde postquam Petrus in Concilio illo Apostolico dixit sententiam, subditur: *tacuit autem omnis multitudo: & cum Jacobus accessisset sententiæ Petri, omnes acquieverunt.*

Cæterum licet in illa synodo omnes etiam Presbyteri & Laici essent congregati (quod tamen est incredibile, quis enim credat, omnes Laicos adfuisse) non tamen hoc fieri potuisset in posterioribus Conciliis, aucto jam in immensum fidelium numero. Quid enim, si omnes Parochos totius orbis oporteret convocare? quomodo hoc esset possibile? quis tam innumerabilem turbam posset regere? certè sic Concilia generalia fierent omnino impossibilia: vix enim nunc possibile est, omnes Episcopos congregare.

Deinde sic Princeps, in cujus provincia celebratur Concilium, facile definire posset, quidquid vellet: posset enim ingentem turbam suæ provinciæ introducere in Concilium, quod alii Principes, longius distiti, non possent.

Objiciunt 3. Sæpius coram populo tanquam Judice controversiæ fidei fuerunt discussæ. Sic Ambrosius in epist. 32. ait: *Populus judicat*. Et in Concilio Nicæno multi erant Laici docti, teste Niceph. l. 8. c. 14. Confirmatur ex Carolo Molinæo in *Consilio de Tridentino Concilio non recipiendo* §. 28. & Brentio in confessione Wirtemberg. sæpè unius hominis, etiam laici sententia præposita est sententiæ totius Concilii: quia scripturæ auctoritate magis munita erat.

Resp. Aliquando controversiæ fidei fuerunt disceptatæ coram populo tanquam Judice privato, quando aliter fieri non poterat; quod tamen judicium populi neminem obligabat. Sicut Theologi & Philosophi disputantes, judicium, quid quisque velit sentire de disputatis, auditoribus debent relinquere. Sicut etiam Elias, cum non posset aliter populum avocare à cultu idolorum, instituit certamen cum Prophetis Baal, præsentente populo, dicens: *Qui exaudierit per ignem, ille sit Deus: si Dominus est Deus, sequimini illum: si Baal est, sequimini eum*.

Judicium autem publicum circa fidem nunquam est delatum populo, tanquam Judici publicè & cum auctoritate jurisdictionis pronuntianti sententiam, ita ut cæteri illi deberent acquiescere. Ad Concilium Nicænum laici non sunt vocati, nec interfuerunt Concilio, sed extra illud disputabant, ut colligitur ex Ruff. lib. 10. cap. 3.

Ad confirmationem dicò, falsum esse, quòd unquam privati hominis sententia fuerit prælata definitivæ sententiæ Concilii generalis & legitimi. Hoc enim nunquam probant Adversarii. Si igitur quis post sententiam definitivam Oecumenici Concilii attentet sententiam suam ex S. Scriptura probare, certum est, eum aut scripturam non intelligere, aut maliciosè contra Concilii definitionem detorquere. Sed hoc ad summum verum est, sententiam hominis privati posse anteponi ante definitionem, dum causa adhuc discutitur, & disceptatur: in discussione enim non dignitas sed eruditio personæ attenditur.

Obji-

Objicitur 4. In ultimis tribus Conciliis generalibus, Florentino videlicet, Lateranensi V. & Tridentino, subscripserunt etiam, cum jure voti decisivi, aliqui Abbates & Generales ordinum, licet in prioribus Conciliis id factum non sit. Ergo posset id etiam fieri ab aliis. Confirmat. Etiam Imperatores, Constantinus, Theodosius, Martianus, Basilius subscripserunt. Ergo saltem ex consuetudine, aut privilegio etiam Imperatori debetur votum in Concilio.

Resp. Si Sedes Apostolica per speciale privilegium, exigente aliqua rationabili causa, etiam alios habilitaret, non negamus, eos tunc posse admitti cum jure suffragii etiam decisivi. Admittendi autem Cardinales, & quosdam Prælatos regulares exemptos specialis fuit ratio, postquam ipsi à jurisdictione Episcoporum fuerunt exempti, & illi Episcopalem, hi verò quasi Episcopalem jurisdictionis potestatem sunt adepti, ut sic perfectius à Concilio tota repræsentetur Ecclesia.

19. Quod spectat ad Imperatores, jam dictum est, eos non subscripsisse ut Judices definites controversias fidei, sed ut accedentes ea intentione, ut Judices definites controversias fidei, sed ut accedentes ea intentione, quòd velint esse defensores, & inobedientes coercere: prout Martianus Imperator dist. 96. can. 3. ait: *Nos ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam exemplo religiosissimi Principis Constantini synodo interessè volumus, ut inventa veritate, non ultrà multitudo pravis doctrinis attracta discordet.*

Objicitur à Sectariis ultimò. Solus Christus, & verbum ejus scriptum, in Concilio debet habere suffragium decisivum, ideòque plus valet unus, afferens scripturam, quàm totum Concilium. Ergo Episcopi in Concilio non sunt Judices, neque Concilium est judicium, sed mera *Inquisitio*, tantùmque valet, quantum ejus ratio. Unde cuilibet licet examinare decreta Concilii, recipere, vel non recipere. Ita Lutherus in *assert. art. 29.* ejusque discipuli in libello, in quo proponunt causas, cur ad Concilium Tridentinum non venerint. Kemnitius in *examin. sess. 4.* Calvinus *lib. 4. Inslit. cap. 9.*

20. Resp. Hoc ipsum adduci non rarò in controversiam, in quo sensu *Quomodo* S. Scriptura sit intelligenda, in quo sensu sit verbum Dei, quot & quanam sint libri verè canonici, quodnam sit genuinum & authenticum S. Scripturæ exemplar incorruptum: nam hæc omnia inter Ecclesiam Catholicam & Protestanticas Ecclesias sunt controversa. Unde necesse est, in Concilio de his infallibilem ac judiciale sententiam ferri, cui stare omnes fideles debeant, audiendo Ecclesiam, quam audire Christus ipse jubet, dicens: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Item: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Matth. 18. quòd propriissimè de Ecclesia in Concilio collecta intelligitur. Et Deute-
ron.

ron. 17. jubetur in dubiis recurri ad sacerdotum concilia : *Qui non obedierit eorum sententiæ, morte condemnetur.*

Imò ipse etiam Paulus Apostolus *act. 15. & 16.* pertransiens civitates præcepit observare, quæ in Concilio Jerosolymitano erant statuta. Neque ex Scriptura, sed ex Apostolorum suffragio definita ibi fuerat quæstio, an circumcisio & cæteræ legales ceremoniæ Christianis sint necessariae. Nusquam enim antea continebatur in scriptura, quòd gentes non debeant servare legalia. Deinde illud libenter ex Sectariis discerem, ubinam in Scriptura legatur, quòd ipsis liceat vesci sanguine & suffocato, cum tamen tam in veteri, quàm novo testamento hoc expressè sit prohibitum: Si dicant cum recentiore quodam Tigurino, *quod intrat per os, non coinquinat hominem*: quæro, cur ergo Apostoli in memorato Concilio præceperunt abstinentiam à sanguine? & nunquid, pomum per os Adami intravit?

Illud adhuc notandum, definitionem Concilii Apostolici, quod normam cæterorum ipsi etiam Protestantes esse volunt, veram legem fuisse, obligantem in conscientia, ut satis patet ex actis Apostolorum, in quibus S. Lucas eam modò vocat *præcepta*, modò *decreta*, modò *dogmata*. Neque fuit ea definitio permessa examini discipulorum, sed simpliciter fuit illis præceptum, ut obedirent, ut rursus patet ex actis Apostolorum *cap. 15. & 16.* Unde adversarii decreta conciliorum subjicientes examini hominis privati, aut populi, non tantum cum norma Conciliorum, sed etiam cum S. Scriptura pugnant.

Sententia Brentii, contendentis, solos Electos & Sanctos vocandos esse ad Concilium, non indiget refutatione. Sic enim nullum posset haberi Concilium, neque constaret, unquam habitam esse legitimam synodum; cum non constet, quinam sint electi: quis enim electos à reprobis novit discernere? Ejusdem insipientiæ est eorum error, qui dicunt, Concilium debere constare ex folis illis, qui habent fidem internam. Quis enim videt alterius fidem internam? Concilium est cætus hominum, non Angelorum, aut Deorum, quorum Synedria finxit superstitio.

Quæres, quot requirantur Episcopi, ut synodus generalis dici possit? Resp. Convocatio debet esse generalis ita, ut innotescat majoribus saltem orbis Christiani Provinciis, atque ut nullus Episcopus excludatur, si non sit excommunicatus. Numerus autem eorum, qui constituere possunt Concilium generale, non est determinatus, sed sufficit, ut ex diversis provinciis & nationibus tot conveniant, ut absolutè sint multi. Hinc, ut supra notatum, sufficit, ut ad Concilium occidentale ex diversis occidentilibus nationibus tot conveniant, ut absolutè sint multi, licèt ex orientalibus pauci adsint, præsertim his temporibus, quibus schisma aut hæresis ab Ecclesia Catholica plurimos abstraxit. Propter quam rationem non am-

21.

Concilium
Apostoli-
cum exem-
plum reli-
quorum.

22.

An soli
electi vo-
candi.

23.

Quot re-
quirantur
Episcopi.

plius est necesse, ut Patriarchæ orientales compareant. Imò hoc neque ad prima Concilia orientalia absolutè erat necessarium: cum in Concilio Ephesino absque Patriarcha Antiocheno damnatus sit Nestorius, & in Chalcedonensi sine Alexandrino Eutyches. Sicut etiam ad illa suffecit, quòd pauci quidam ex occidente venerint, à Pontifice missi, qui aliorum locum supplebant.

Unde non ex numero tantum colligitur, Concilium esse generale: nam concilia Nationalia possunt esse multò numerosiora, inferiora tamen quoad auctoritatem. Sic in Concilio Nationali Carthaginensi, tempore S. Augustini, fuerunt præsentès 217. Episcopi: in Concilio verò generali secundo, seu Constantinopolitano primo, contra Macedonium habito, tantum 150. comparuerunt.

QUÆSTIO V.

An Concilia Generalia possunt errare?

24.
Errare
non pos-
sunt.

A catholici hujus temporis in ea solent esse opinione, nullum esse Concilium, quod errare non possit. Docuit hoc Lutherus assert. artic. 28. & Calvinus lib. 4. institut. cap. 9. §. 8.

Catholici verò omnes tenent, Concilia generalia, à summo Pontifice confirmata, errare non posse, neque in fide explicanda, neque in tradendis morum præceptis, toti Ecclesiæ communibus.

Idque probant primò ex eo, quòd non possit nominari ullum Concilium generale, legitimè celebratum, quod aliquando erraverit. Deinde ex S. Scriptura: nam si possent errare Concilia generalia cum capite suo, summo Pontificè, unita, errare posset tota Ecclesia. Nam Concilia totam repræsentant Ecclesiam (sicut Status Imperii cum Imperatore in comitiis congregati repræsentant totum Imperium, & Status Provinciales totam Provinciam, ut aded, quod Status in comitiis statuunt, totum Imperium statuuisse dicatur) cum etenim omnia Ecclesiæ membra convenire non possint, aut consuli, utpote innumera, necesse omnino est, ut præcipua illius membra, Præsides nempe ac Pastores majores Christiani gregis, congregati totam Ecclesiam repræsentent, sicut Apostoli cum illis, qui in concilio Jerosolymitano præsentès erant, totam repræsentabant Ecclesiam: & 3. Reg. 8. cætus Principum, qui cum Salomone in templo convenerat, vocatur *Ecclesia*; ac propterea PP. ut Augustinus l. 1. contra Donat. c. 18. Athanasius, Epiphanius, Gelasius, Eusebius &c. generale concilium vocant *Conventum orbis terræ*, aut *consensum totius Ecclesiæ*. Et Martinus V. in Concilio Constantiensi suspectos de hæresi jussit interrogari, an credant, Concilium generale repræsentare totam Ecclesiam.

His

His igitur majoribus ovilis Christi Pastoribus & Ecclesiæ Prælatiſ at
 que Reſtoribus obedire tenentur oves, ac ſubjecti Eccleſiæ filii, dicente
 ipſo Domino: *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit: Luc.*
 10. Et adhortante Apoſtolo act. 20. *Attendite vobis & univerſo gregi, in*
quo vos Spiritus ſanctus poſuit regere Eccleſiam Dei, & ad Hebr. 13. Obedite
Præpoſitiſ veſtriſ & ſubjacete eiſ. Ac ruruſ, præcipiente Domino: *Omnia,*
quæcumque dixerint vobiſ, ſervate & facite.

15.
 Probatuſ
 ex S. Scri-
 ptura.

Si igitur hi Eccleſiarum Præſidiſ, Epicoſpi nempe in unum collecti
 errarent in fide, aut in tradenda morum doctrina, tota in errorem indu-
 ceretur Eccleſia; cùm oves planè ſequi paſtorem debeant, ac pabulo ab
 eo ſuppeditato nutriri.

Atqui errare Eccleſia non poteſt in fidei ac morum doctrina: cùm
 ſit fundata ſupra firmam petram Matth. 16. columna & firmamentum ve-
 ritatiſ, 1. Tim. 3. contra quam portæ inferi non prævalebunt: Matth.
 16. habeátque promiſſam à Chriſto aſſiſtentiam Spirituſ S. qui cum ea ma-
 neat in æternum. Joan. 14. illámque ſit docturus omnem veritatem, Joan.
 16. & Chriſtuſ ipſe cum ea ſit futurus uſque ad conſummationem ſæculi
 Matth. ult.

Ex hoc autem manifeſta conſecutione concluditur, ſynodus Oecu-
 menicæ, utpote totam Eccleſiam repræſentanteſ, in fide morúmque
 doctrina errare non poſſe: quia eo ipſo in errorem induceretur Eccle-
 ſia. Quare non minùſ, ac primum illud Concilium dicere poſſunt:
viſum eſt Spiritui ſancto & nobiſ act. 15 cùm poſterioribuſ temporibuſ non
 minùſ Conciliis fuerit neceſſaria aſſiſtentia Spirituſ S. ortiſ præcipuè
 noviſ hæreſibuſ; & providentia Chriſti erga ſuam Eccleſiam non tantùm
 ad ætatem Apoſtolorum ſe extenderit, ſed uſque ad conſummationem
 ſæculi.

Neque dubitandum eſt, non tantùm ſuggerente Spiritu S. Canoneſ
 & decreta Conciliorum formari, ſed ipſum etiam uſum Concilia congre-
 gandi ex iſtitutione Divina deſcendere: dum Dominuſ nobiſ teſtatuſ
 eſt, ubi duo aut treſ ſint congregati in ejuſ nomine, ibi ſe eſſe in medio
 eorum: per quæ verba Concilia à Chriſto eſſe monſtrata noſ edocet ſy-
 noduſ Chalcedonenſiſ in epiſt. ad S. Leonem, & ſexta ſynoduſ act. 17.
 uti etiam Cœleſtinuſ Papa in epiſt. ad Concilium Ephelinum. Si enim
 Deuſ eſt in medio eorum, quando duo vel treſ ſunt congregati in ejuſ
 nomine ad aliquid petendum, quantò magiſ, quando Eccleſiarum Antiſti-
 teſ ſunt congregati ad petendam ſapientiam & lumen Spirituſ S. ad rectè
 judicanda ea, quæ ad totiuſ Eccleſiæ gubernationem rectámque iſtitu-
 tionem pertinent?

Certè non minùs Ecclesiæ suæ providisse Christum censeretur debet, quàm Deus olim synagogæ: dum *Nun.* 11. Synedrium instituit seniorum, ad quod posset esse recursus in exortis controversiis.

Et hinc jam Apostoli, ut actorum perhibet historia, in synodos aliquoties collecti, quæ Ecclesiæ gubernandæ visa fuerunt utilia, statuerunt. Sic etenim congregati sunt ad eligendum Apostolorum in locum Judæ prævaricatoris: ad eligendos septem Diaconos pro ministerio mensarum & altaris: ad definiendam controversiam Antiochenam de legalibus &c.

26.
Ex SS.
Patribus.

Cùm igitur & verbi Divini oracula, & Apostolorum usus manifestum adeo lumen præferant, meritò in Ecclesia Christi ea semper fuit fidelium persuasio, Concilia generalia sub capite suo legitimè congregata errare non posse, èstque hæc consona Patrum vox: Concilii generalis sententiam in causa fidei esse *ultimum Ecclesiæ judicium*, à quo appellari non possit. Sic enim loquitur S. Augustinus epist. 162. S. Leo epist. 50. ad Martianum.

Et hinc ipse etiam Imperator *Martianus I. nemo 4. Cod. de summa Trinitate* ait: *injuriam facit iudicio reverendissimæ synodi, si quis semel iudicata ac rectè disposita revolvere & publicè disputare contenderit.* Et S. Athanasius in epist. ad Epictetum miratur, quòd aliqui audeant adhuc quæstionem movere de iis, quæ in Concilio Nicæno sunt definita.

Atque hinc vetustissima est Conciliorum consuetudo dicendi anathema, & tanquam hæreticos pronuntiandi eos, qui Conciliis generalibus non acquiescunt; quod manifesto est argumento, illos in ea fuisse persuasione, talia concilia errare non posse. Unde S. Leo epist. 78. docet, non posse inter Catholicos computari eos, qui Nicæno aut Chalcedonensi Concilio resistunt. Et S. Augustinus lib. 1. de baptis. cap. 18. ex hac tantùm ratione ab hæresi excusandum putat S. Cyprianum, quòd eo tempore à nullo adhuc generali Concilio quæstio illa de hæreticorum baptismo fuerit definita. S. Gregorius verò l. 1. epist. 24. dicit anathema illis, qui non recipiunt Concilia generalia, ante eum habita.

Accedit, quòd Patres passim doceant, canones à legitimis Conciliis generalibus editos esse dictante Spiritu S. vocant eos cælestia ac Divina mandata, Spiritus sancti oracula, divinitus inspiratas sententias, Concilia in Spiritu sancto congregata, ut Athanasius in epist. ad Episcopos Africanos, Greg. Naz. orat. in S. Athan. Cyrillus lib. 1. de Trinit. S. Leo epist. 53. & 54. S. Nicolai I. in epist. ad Michaëlem Imper.

Adduntque, potiùs esse moriendum, quàm recedendum à Conciliorum decretis. Sic S. Ambrosius epist. 32. ait: *Sequor tractatum Nicæni Concilii, à quo me nec mors nec gladius poterit separare.* Et. S. Hierony-

mus

mus lib. contra Luciferianos scribit, Athanasium, Hilarium, Eusebium aliósque Sanctos exilia sustinuisse, quòd Nicænæ synodo noluerint contradicere. Et quot propter eandem causam in persecutione Wandalica martyrium subierunt?

Sed & *ratio* certæ huic sententiæ manifestè suffragatur. Si enim Concilia generalia possent errare, nullum esset firmum Ecclesiæ iudicium in decidendis fidei controversiis, ac servanda Ecclesiæ unitate: possentque in dubium revocari omnes à conciliis damnatæ hæreses: cum enim omnes hæretici sibi blandiantur, se affectos verum S. Scripturæ sensum, possent Arius dicere, errasse synodum primam, Macedonius hoc prætextu possent rejicere secundam, Nestorius tertiam, Eutyches quartam, Origenes ac defensores trium capitulorum quintam, Monothelitæ sextam, Iconoclastæ septimam, & sic de aliis. Nulla amplius esset certitudo de libris S. Scripturæ, multò minùs de sensu ejusdem, cum diversi hæretici diverso omnino sensu scripturam accipiant, sicque esset in Ecclesiâ merum chaos, dissensio, incertitudo, absque omni remedio componendi controversias, tollendi schismata, tradendique morum doctrinam indubitam. Deficerétque Christi providentia in gubernanda sua Ecclesia, sed eam deseruisset, ac desperato scepticismo reliquisset, contra sanctissimam suam promissionem perpetuæ suæ assistentiæ; quod vel cogitare horri esse debet Christianæ menti.

Denique, si Concilia Oecumenica errori essent obnoxia, actu jam omnia, etiam prima, turpissimè errassent, dum novos ediderunt fidei Canones, nova symbola, vel certè novas sententias, aut explicationes, quas haberi voluerunt pro articulis fidei, ac contrarium sentientibus tanquam hæreticis solenne dixerunt anathema: ut fecerunt etiam prima jam generalia concilia, Nicænum, Constantinopolitanum, aliáque. Quid enim erroneum magis, quàm tanquam articulum fidei credendum proponere, de quo meritò dubites, an verum sit, an falsum?

Diluuntur exceptiones A catholicorum.

Sed neque vim ullam habent, quæ ab A catholicis contra Conciliorum infallibilitatem solent opponi. Licet enim Isaias cap. 56. aliique Prophetæ conquerantur, ipsos Pastores & Speculatores esse cæcos, canes mutos, nihil scire &c. per hoc tamen noluerunt omnes comprehendere: cum, ut S. Augustinus de unit. Eccles. c. 12. observat, frequens sit in S. Scriptura propter aliquos malos reprehendi omnes. Deinde illi veteris legis sacerdotes, de quibus conqueruntur Prophetæ, privatim loquentes errabant, non autem in Concilio universali publica autoritate legitime congregati: cum ipsæ sacræ litteræ Deuter. 17. dubitantes de re ali-

qua ad Concilium sacerdotum mittant, & præsertim ad Judicem, qui fuerit illo tempore: qui veritatem sint indicaturi.

Accedit, quòd non omnia, quæ reprehenduntur in Pastoribus anti-quæ legis, possint etiam objici sacerdotibus novæ legis, præsertim in synodo generali congregatis; cum multò certiores & majores infallibilitatis promissiones habeat Christi Ecclesia, quàm Judæorum synagoga.

Quòd autem etiam tempore novi testamenti dentur pseudoprophetæ, & lupi rapaces sub vestimentis ovium, probat potius necessariam esse infallibilitatem Conciliorum, ut detegi possint lupi, confutari, & ab ovili Christi arceri.

Gregorius Nazian. in *epist. ad Procopium* dicit equidem, se omnia Episcoporum Concilia fugere, eò quòd nullius finem viderit faustum. At hoc loquitur de Conciliis sui temporis, ut de Seleuciensi, Tirenfi, Arimnensi, Mediolanensi, Sirmiensi &c. quæ inter Synodum Nicænam & Constantinopolitanam primam (quo tempore scripsit) sunt instituta, & propter multitudinem Arianorum Episcoporum, atque violentiam Constantii Imperatoris hæretici, infaustum exitum habuerunt. Quæ sane causa fuit, cur Gregorius sua ætate (quando scilicet hæc scripsit) nullius Concilii optatum viderit exitum, atque à Conciliis abhorruerit, quia videlicet illo persecutionis tempore, Arianis omnia jus deque vertentibus, nullum sperari poterat, legitimè congregari & continuari posse. Sicut propter persecutiones primis 300. annis nulla synodus generalis congregari poterat. Cum autem melior aura per Catholicos Principes adspiraret, interfuit ipse Concilio generali II. æstimator eximius synodorum congregatarum legitimè.

S. Augustinus disputans cum *Maximino* Ariano ait quidem: *Nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminense, tanquam præjudicaturus proferre Concilium &c.* Verùm hoc eo tantum sensu dixit, quòd in præsentī disputatione ab illis Conciliis velint abstrahere, & aliunde sua argumenta depromere. Quòd autem S. Doctor Nicæno summam æstimationem tribuerit, patet ex lib. 3. contra eundem Maximinum, ubi ait, illud à Catholicis Patribus contra hæreticos Arianos *veritatis auctoritate, & auctoritatis veritate firmatum esse.*

Neque plus probat illud, quod ex S. Augustino hæretici objiciunt ex lib. 2. de *bap. cap. 3.* ubi ait: *Plenaria Concilia priora à posterioribus emendari.* Nam Concilia priora *illegitima* dixit emendari à posterioribus legitimis, sicut Ariana Concilia emendata sunt à Constantinopolitano I. vel si de legitimis locutus est, id intellexit de *quæstionibus facti particularis*: in quibus Concilia errare possunt; quia tunc quæstio facti contra Donatistas agitabatur, an nempe Cæcilianus tradiderit libros sacros hostibus fidei.

Vel etiam intelligi potest loqui de decretis morum juris humani, seu de emendatione disciplinæ, quæ pro variis temporum circumstantiis mutari potest: immutatis semper decretis dogmaticis.

S. Leo Concilium Chalcedonenſe arguit quidem ambitionis & temeritatis epist. 53. ad Anatholium Patriarcham. 54. ad Martianum Imper. 55. ad Pulcheriam: at tantum in eo, quod Concilium illud illegitimè egit: nempe quoad decretum ultimæ ſeſſionis, quo Patriarchatus Conſtantinopolitanus præponitur Alexandrino: quod factum est abſentibus Legatis Sedis Apoſtolicæ, adeoque non à plenario Concilio: nec ſine fraude, atque improbatum à Leone Papa, quia contrarium erat decreto Concilii Nicæni. Deinde hoc decretum Concilii neque circa fidem neque mores verſabatur.

Quando autem c. Domino 28. diſt. 50. dicitur, cùm Concilia inter ſe diſſentiunt, *illius teneatur ſententia, cujus aut antiquior aut potior eſt autoritas*, intelligendum id eſt de Conciliis, quorum non eſt certa autoritas, quæ nempe non ſunt à Papa confirmata; vel de particularibus Conciliis. Gratianus verò collectionem ſuam vocat *Concordantiam diſcordantium Canonum*, quia conatus eſt concordare Conciliorum particularium Canones, qui apparenter ſunt contrarii. Si enim verè eſſent contrarii, concordari non poſſent; oſtendi autem non poſſunt Canones Conciliorum generalium de fide tractantes inter ſe verè contrarii. Etiam SS. Patres laborârunt in concordandis textibus S. Scripturæ: an propterea ſunt verè contrarii? Et Can. 1. diſt. 18. cùm dicit, Concilia Episcopalia eſſe invalida ad definiendum, non ad corrigendum, loquitur de Conciliis provincialibus.

Concilium Neocæſarienſe, confirmatum à Leone IV. c. *de libellis diſt.* 20. non prohibuit ſecundas nuptias ſimpliciter, ſed vel prohibuit eas vivente adhuc prima uxore, vel tantum ſolennem *benedictionem* ſacerdotis, ut habetur *cap. 1. & 3. de ſecundis nuptiis*.

Lutherus invehitur in Concilium primum Nicænum, quòd in uno Canone Clericis prohibeat caſtrationem, in altero uxores. Verùm hîc nihil aliud probat Lutherus, quàm mulierofum & Concilii tantopere à SS. Patribus dilaudati contemptorem animum. An tale, ac tantum Concilium, an Lutherum potius errare dicendum? Militiam autem hoc Concilium non prohibet ſimpliciter, ſed illis pœnitentiam injungit, qui priùs ob fidei confeſſionem militare cingulum depoſuerunt, poſtea verò fidem negant, ut militiæ cingulum recuperent, ut factum fuerat tempore Diocletiani.

S. Auguſtinus dixit, errâſſe Concilium Sardicenſe ab Arianis ſeorſim celebratum, non autem Catholicum.

Concilium Gangrense, *c. de libellis* 20. approbatum à Pontifice, reprehendit eos, qui nolunt interesse sacrificio sacerdotis, qui uxorem *habuit*: jam verò non ampliùs habet uxorem; quia scilicet Manichæi & Eustathius Sebastenus, contra quem Concilium fuit celebratum, dicebant, nuptias absolutè esse malas & à Dæmone. Quod verò Socrates referre de Paphnutio pro conjugio Sacerdotum perorante in Concilio Nicæno, probabiliùs falsum est: cùm Concilium Arelatense, paulò post celebratum, omnino oppositum statuerit.

Quando Concilium Toletanum I. dixit, eum, qui habet concubinam, admitti posse ad communionem, modò non sit uxòratus, per concubinam intellexit eam, quæ sine instrumentis dotalibus & solennitatibus est ducta in veram uxorem, qui modus loquendi olim frequens fuit, ut patet ex *novell.* 18. & *c. omnibus dist.* 34.

Canones Trullani non sunt synodi VI. adeoque ex iis nihil probatur contra infallibilitatem Conciliorum generalium à Pontifice approbatorum. In synodo VII. autem tantùm à privatis quibusdam fuerunt citati, & ferè sicut S. Paulus citavit aliquando Poëtas, quasi ad hominem, non verò approbati, saltem omnes.

Concilium Francofordiense reprobavit septimam synodum, quia deceptum à libris pseudo Carolinis putavit, in ea statutum, ut imagines adorentur cultu latriæ; eamque non esse celebratam authoritati summi Pontificis. Et sic erravit Francofordiense in quæstione facti.

Stephanus VII. in Concilio Romano, quod tantùm particulare fuit, reprobavit acta Formosi Papæ, ex odio & spiritu vindictæ: nihil tamen dedidit tanquam loquens ex cathedra.

Concilium Romanum sub Nicolao II. ut habetur *c. ego Berangarius dist.* 2. *de consecr.* dixit, corpus Christi frangi & dentibus atteri, nempe in signo seu speciebus panis; quia scilicet Berengarius dixerat, merum ac nudum signum adesse, voluit Concilium, ut profiteatur, non nudum signum frangi ac teri, sed ut habens re vera conjunctum corpus Christi.

Sed unde scimus, quòd Concilia sint legitima, quòd Episcopi sint re ipsa Catholici, quòd non vincat pars major meliorem? R. Ex eo, quòd aliàs tota Ecclesia induceretur in errorem, quod est contra promissiones Christi. Ut autem Concilia sint legitima, sufficit Episcopos externè esse Catholicos, ita, ut non constet esse hæreticos, ut docet Bellarminus *l. 2. de Concil. auct. c. 9.* Tenendum tamen indubitatò, suavem Dei providentiam non permittere, ut in Concilio, quod ab Ecclesia legitimum creditur, conveniant Episcopi, aut omnes aut majore ex parte hæretici, aut non legitimi.

Deinde Concilium esse legitimum ex eo etiam est certum, quòd sit convo-

convocatum & celebratum autoritate illius, cui Christus in persona S. Petri dixit: *Pasce oves meas. Tibi dabo claves regni cælorum: quæcunque solaveris &c. Ego autem pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua.* Item ex eo, quòd ex diversis orbis Catholici provinciis conveniant, qui ab omnibus habentur pro Catholicis & legitimis Episcopis, ac animarum Pastoribus.

Objiciunt denique: Episcopi sæpè sunt indocti: Theologi autem & Jurisconsulti non habent jus suffragii. 2. Multi sunt obnoxii Pontifici, aut sæcularibus Principibus: adeoque non satis liberi. 3. Aliqui sunt mali, turbulenti ac factionibus omnia miscentes. 4. Si Concilia essent infallibilia, essent paria cum S. Scriptura autoritatis. 5. Concilia etiam generalia errarunt, ut Ariminense, Ephesinum II. Basileense, &c.

3. Ad primas tres objectiones: cum assistentia Spiritûs S. sit promissa generali Episcoporum Concilio, non requiritur, ut omnes sint docti, probi &c. Deinde nimis malignè, & falsò omnino dicitur, multos Episcopos esse indoctos, malos, aut mundanis duci rationibus, præsertim quando de fide tractatur. Taceo, quòd suos habeant Theologos, & Consiliarios, viros probos & doctos.

Ad 4. N. a. Nam quæ continentur in S. Scriptura, prorsus omnia sunt de fide, non tantum quoad sententias, sed etiam verba. Contra verò non omnia contenta in Concilio: non enim sunt de fide disputationes, quæ præmittuntur, aut rationes, quæ adduntur; sed tantum ipsa nuda decreta seu Canones, isque non omnes, sed ii solummodo, qui proponuntur tanquam de fide: ut quando explicant fidem Catholicam, vel contrarium tenentes condemnantur vel declarantur tanquam hæretici, vel solenne illis dicatur anathema.

Deinde S. Scriptura quoad omnia prorsus est summè infallibilis; non autem Concilia in quæstionibus facti alicujus particularis, non connexis cum quæstione juris: neque in quæstionibus juris merè positivi, non pro tota Ecclesia, sed pro loco aliquo particulari latis, vel pro personis particularibus.

Accedit, quòd Scriptura sacra indubitato contineat verbum Dei immediatè revelatum. Concilia verò secundum probabilem sententiam, non loquuntur aut scribunt novas revelationes, aut ipsum formæ verbum Dei, sed declarant, quodnam sit verbum DEI scriptum vel traditum, & quomodo intelligi debeat; ac insuper ex eo per rationem deducunt conclusiones. Et hinc Concilium Tridentinum ait, ad Ecclesiam spectare interpretari sacras Scripturas, verbum nempe Dei, ejusque sensum nobis proponendo, explicando, & applicando cum assistentia Spiritûs S. Quamvis etiam altera sententia, quòd definitio Concilii in re dogmatica sit ipsum

verbum Dei, jam olim scriptum aut traditum, nunc verò per Concilium repetitum, sit verè probabilis, & à pluribus præclaris DD. tradita; cùm nullatenus repugnet verbum Dei sæpiùs repeti, ut patet in Evangelistis successivè scribentibus Evangelium.

Denique Concilia non sunt rata, nisi à Pontifice sint confirmata. Scriptura autem non accipit authoritatem à Pontifice, sed is tantùm eandem proponit & declarat, ut nobis innotescat.

Cæterùm nihil est absurdum dicere, Concilia generalia, legitimè celebrata & confirmata, in definitionibus fidei esse infallibilia sicut sacram Scripturam, cùm utraque sint summæ infallibilitatis, & nitantur infallibilitate Spiritùs S. vel dictantis, vel assistentis. Unde S. Gregorius I. r. epist. 24. scribit, se venerari quatuor prima Concilia, ut quatuor libros Evangeliorum. Et S. Augustinus, se Evangelio non crediturum, nisi eum Ecclesiæ commoveret authoritas.

Objicere hîc nobis solent A catholici, quòd in decreto Gratiani *c. in Canonicis dist. 19.* asseratur, epistolas decretales Pontificum numerari debere inter epistolas Canonicas: ex quo reluceat, nos Pontificum decreta æquiparare S. Scripturæ. Quam antiquam cramben recoxerunt nuper Præcones Tigurini in opere suo, quod *Urin & Thummim* inscripserunt.

Verùm præterquam, quòd Gratianus deceptus fuerit corrupto codice S. Augustini: non enim ille aliud dixit *lib. 2. doctr. Christ. cap. 8.* quem locum citat Gratianus, quàm judicium de Scripturis sanctis pertinere ad Ecclesiam: dicere aliud non intendit Gratianus, quàm decretales esse Scripta sacra, Canonica, seu Ecclesiastica, prout distinguuntur à scriptis profanis, & scriptis etiam SS. Patrum, quæ non habent authoritatem Canonicam, seu legalem, ut sint instar Canonis seu regulæ obligantis.

Ad quintum argumentum respondetur, errâsse Concilia, illegitimè congregata, neque à Papa confirmata, non autem generalia legitimè celebrata, & confirmata. Atque ex hoc ipso patet, quàm necessaria sit summæ Pontificis approbatio, aut conformatio. An autem Concilia allata, ut Ariminense &c. dicenda sint generalia, est quæstio de nomine; Bellarminus ea vocat *generalia*, sed reprobata. Certè sunt acephala, & hoc ipso non possunt propriè & strictè dici generalia, saltem quoad ea decreta, quæ finè legatis Pontificiis sunt concepta, neque à Pontifice approbata. Nam quo jure dici possit corpus integrum, cui caput deest?

QUÆSTIO VI.

An Concilium sit supra Pontificem?

29.
Diversa
opiniones.

Hæc quæstio emerit sæculo primùm 15. occasione diuturni schismatis dum plures pro Pontificibus se gererent. Tum enim Cardinale colle

collecti in Concilio Pisano deposito Gregorio XII. & Benedicto XIII de Papatu contententibus, elegerunt Alexandrum V. cum autem schisma per hoc non tolleretur, sed potius augetur, tribus dubiis Pontificibus simul existentibus, in Concilio Constantiensi, omnibus tribus depositis, electus est Martinus V. simulque in sess. 4. & 5. cum Joannes XXIII. clam aufugisset, ne Concilium dissolveretur, Patres (quorum tunc adhuc pauci presentes erant) statuerunt, Concilium majorem habere auctoritatem, quam Papam; quod plane de Pontifice dubio intellexerant Patres illi, quales tres tunc erant, rati, Christum dedisse potestatem pro tali casu Concilio providendi necessitatibus Ecclesiae.

Ulterius progressi sunt haud multo post Patres Concilii Basileensis, qui decretum Constantiense ad verum etiam certumque Pontificem extenderunt; ac demum aliqui pauculi Eugenium IV. legitimum Pontificem deponere attentarunt, intruso in ejus locum Felice V. Antipapa, non alio operæ pretio, nisi ut novum in Ecclesia schisma excitarent. Cumque sanctio illa Galliae Pragmatica Basileensium decreta ad tempus amplecteretur, radices apud Gallos potissimum agere cepit illa opinio, Concilium esse supra Pontificem, etiam legitimum ac certum. Quam sententiam, ortis inter Innocentium XI. & Ludovicum XIV. discordiis, innovavit anno 1682. conventus quidam Parisiensis, parum tamen numerosus, Clerici Gallicani.

Verum communis ferme est sententia DD. Catholicorum, *Pontificem esse supra Concilium*, eamque Bellarminus adeo certam esse putat, ut dicat, *Eft supra Concilium*, ferè esse de fide. Neque enim defunt valida argumenta ex ipsa S. Scriptura de prompta. Nam *Matth. 16.* dicitur Ecclesiam supra Petrum esse ædificatam. Ergo Petrus est fundamentum Ecclesiae; cui videlicet totius Ecclesiae ædificium innititur; ac propterea tradidit ipsi claves regni caelorum cum amplissima potestate ligandi & solvendi: *ibid* curæ ac sollicitudini Petri specialiter commendavit, ac tradidit pascendas suas oves. *Joan. ult.* pro Petro Christus specialiter rogavit, ut non deficiat fides ejus: voluitque, ut per eum fratres confirmarentur.

Jam verò hæc aliæque tam illustria, tamque specialia Christi oracula non essent vera, si Papa esset subjectus Concilio; nam tunc non esset Ecclesia ædificata supra Petrum, sed Petrus super Ecclesiam: non ligaret, sed ligaretur; non pasceret oves, sed pasceretur: non confirmaret fratres, sed confirmaretur: deberetque fidem suam, pro qua Dominus rogavit; fidei fratrum suorum accommodare.

Quod autem Christus Petro dixit, deditque, id etiam legitimis ejus in Sede Apostolica successoribus dixisse atque dedisse censendus est: cum

Ecclesiam suam usque ad finem mundi voluerit firmam, eademque ratione gubernatam persistere.

Ex Conci-
liis.

Prælucente sacra pagina, ipsa etiam Concilia generalia veritatem eandem apertè sunt confessa. Sic Chalcedonense Concilium in epistola ad S. Leonem disertè asserit, ipsum S. Leonem fuisse *caput* totius Concilii. In eodem Concilio act. 3. recitantur complures Epistolæ, ad Concilium scriptæ, hac insignitâ inscriptione: *Santissimo ac Beatissimo universali Patriarchæ magnæ Romæ Leoni, & sancto universali Concilio*, nemine reclamante, Pontificem præponi toti Concilio. Concilium Lugdunense II. Pontificem vocat *Rectorem universalis Ecclesiæ*: ut habetur *c. ubi periculum 3. de elect in 6.*

Concilium Florentinum sess. 25. ita definit: *Definimus, sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere Primum, & ipsum Romanum Pontificem successorem esse Beati Petri Apostolorum Principis, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem ac Doctorem existere, & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, ac gubernandi universalem Ecclesiam à Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem esse traditam; quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris Canonibus continetur.*

Adhuc apertiùs veritatem eandem declarat Concilium Lateranense V. sub Leone X. quod sess. 11. ex professo docuit, Pontificem esse supra omnia Concilia, simulque contrarium Basileense decretum reprobavit. Nam ita loquitur: *Solum Romanum Pontificem tanquam super omnia Concilia auctoritatem habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum ac dissolvendorum plenum jus & potestatem habere: nedum ex sacra Scripturæ testimonio, dictis SS. Patrum ac aliorum Romanorum Pontificum, sed propria etiam eorundem Conciliorum confessione, manifestè constat.* Quid clariùs dici posset, & quidem à generali Concilio? quid enim illi deficit? Indictum fuit per orbem Catholicum à legitimo Pontifice, qui etiam illi præfedit: accessus patebat omnibus. Licèt ergo ne quidem centum convenerint Episcopi, generale tamen fuit, quia omnes erant vocati legitimè. Neque obstat, quòd quidam hoc Concilium non recipiant: nam sicut auctoritas & vis obligativa legis non dependet ab acceptatione populi, sic neque auctoritas Concilii.

Imò approbante ipso etiam Concilio Constantiensi edita est Bulla Martini V. in qua jubentur de hæresi suspecti interrogari, an non credant, Romanum Pontificem habere in Ecclesia Dei *supremam potestatem*. Idem Concilium damnavit propositionem Hussi, qua asseruit, Romanum Pontificem non esse caput Ecclesiæ. Si autem caput est, utique superior est.

Neque

Neque sufficit dicere, Pontificem tantum esse caput singularum Ecclesiarum, ac membrorum Ecclesie, non autem totius Ecclesie in Concilio generali collectae. Nam cum S. Scriptura & Concilia prorsus illimitate loquantur, dicantque absolute, Pontificem esse verum Jesu Christi Vicarium, totiusque Ecclesie caput, cum plena potestate eandem gubernandi, prorsus gratis & contra apertam Conciliorum intentionem dicitur, eum tantum esse caput singularum membrorum, non autem totius corporis. Certè singuli non sunt Ecclesia: cum Ecclesia ex ipsa notionem significet congregationem fidelium. Si ergo caput est Ecclesie, est caput congregationis fidelium.

Atque hinc descendit solennis illa Conciliorum protestatio, primam sedem à nemine in terris judicari. Sic in Concilio Chalcedonensi act. 3: damnatus est Dioscorus, tum ob alias causas, tum præcipue quia in Concilio generali Ephesino secundo judicare & damnare ausus fuerat Leonem Romanum Pontificem. Nam ut Nicolaus I. ad Michaëlem Imperatorem scripsit, Dioscorus non tam propter hæresin, quam propter temerariam illam præsumptionem à Concilio est damnatus.

Idem sensus erat Concilio Romano sub Symmacho, in quo approbatus est liber Enodii, in quo scripserat, aliorum hominum causas Deum voluisse per homines terminare, Romanæ verò Ecclesie Præfulem suo reservasse iudicio.

Unde in Concilio generali octavo act. 7. legimus, Pontificem de omnium Ecclesiarum Præsulibus iudicasse, de ipso verò neminem. Et cum Leo III. de variis sceleribus fuisset accusatus, omnes Episcopi in numero Concilio, præsentem etiam Carolo M. conclamarunt, non esse licitum hominibus judicare summum Pontificem. Quare cum Pontifex concessa cathedra juramento se ultro purgasset, omnes acquieverunt. *Consentit c. licet de elect.* in quo dicitur: *In Romana Ecclesia aliquid specialiter constituitur, quia ad superiorem non potest haberi recursus.*

Taceo Concilium Sinuessanum sub Marcellino, quod pronuntiasse fertur, primam sedem à nemine judicari. Verum sit, narrationem illam de Marcellini lapsu & Concilio Sinuessano, aut dubiam esse aut etiam falsam; ut plures eruditi Critici recentiores existimant; hoc certum, in pluribus veris Conciliis id esse pronuntiatum: nominatim etiam in Concilio Romano sub Sylvestro: in cujus Can. ult. dicitur: *nemo judicabit primam Sedem.*

Et quot in jure nostro Canonico habemus veritatis hujus antiqua monumenta! Sic e. g. *c. si Papa. dist. 40.* S. Bonifacius Moguntinus Episcopus ait: *Cunctos judicaturus à nemine judicatur, nisi deprehendatur à fide devius.* Item *c. Significasti de elect.* ait Paschalis, omnia Concilia per Romanæ

Ex Jure Canonico.

manæ Ecclesiæ autoritatem esse facta & robur accepisse, & in eorum statutis Romani Pontificis patenter excipi auctoritatem. Et in *extrav. viam sanctam de majorit. & obed.* Bonifacius VIII. *Si deviat terrena potestas, judicabitur à potestate spiritali: si deviat spiritalis, minor à majori: si verò suprema, à Deo solo, non ab homine poterit judicari: quia scilicet in terris majorem aut superiorem non habet.*

Propterea à Pontifice ad Concilium appellari non potest. Neque sancti homines id unquam leguntur fecisse: cum vice versa complures ex SS. Patribus à Conciliis ad summum Pontificem appellasse manifeste constet. Exemplum habemus in S. Athanasio, Patriarcha Alexandrino & Paulo Patriarcha Constantinopolitano, qui à Concilio depositi appellarunt ad Julium I. Papam, à quo sedibus suis sunt restituti *Sozom. lib. 3. c. 7.* in S. Flaviano, pariter Patriarcha Constantinopolitano, & Theodoro Episcopo Cyri, qui à generali Concilio Ephesino secundo appellarunt ad Leonem I. Pontificem *S. Leo epist. 25. Liberatus in Breviario c. 12.* in S. Joanne Chrysofomo, itidem Patriarcha Constantinopolitano, appellante à Concilio, à quo fuerat depositus, ad Innocentium I. *Gelasius in epist. ad Episcop. Dardan.*

*Ex Praxi
Ecclesiæ.*

Confirmatur denique sententia ex usu antiquissimo & praxi totius Ecclesiæ, ipsorumque adeo Conciliorum generalium, quæ acta sua atque decreta semper petierunt approbari ac confirmari à summo Pontifice. Testem hujus rei habemus ipsam generalem synodum Lateranensem quintam, sub Leone X. celebratam. Hæc enim, abrogata Gallica Pragmatica, sess. XI. in Bulla *Pastor æternus gregem* sic loquitur: *Consueveruntque antiquorum Conciliorum Patres pro eorum, quæ in suis Conciliis gesta fuerunt, corroboratione, à Romano Pontifice subscriptionem approbationemque humiliter petere & obtinere, prout ex Nicæna & Ephesina, ac Chalcedonensi &c. constat.*

Neque dicere fas est, ex humanitate tantum ac reverentia id factum esse; fatentur enim ipsa Concilia, se eam approbationem petere, ut decreta ac Canones accipiant firmitatem. Sic Concilium Nicænum I. in epistola, quæ habetur ad finem Concilii, scribit ad Sylvestrum Papam: *Quidquid autem constituimus in Concilio Nicæno, precamur vestri oris consortio confirmari.* Idem habetur in Concilio Chalcedonensi aliisque.

Et quodnam unquam Concilium, licet de se generale ac frequentissimum, firmitatem in Ecclesia habuit, quod à summo Pontifice non fuit approbatum? Ariminense, 600. Episcoporum, Mediolanense, Seleucien-
se, Syrmien-
se, aliæque, utut numerosa, quam unquam in Ecclesia auctoritatem sunt nacta? evanuerunt: quia à Romanis Pontificibus sunt reprobata. Ephesinum secundum indictum fuerat à S. Leone Papa, qui suos

suos ad illud legatos miserat, eratque generale; sed quia absentibus & contradicentibus legatis Apostolicis, Dioscorus, ejusque sectatores statuerent attentarunt, factum est Concilium spurium, invalidum, cassum, enerve. Idem pluribus post sæculis contigit Concilio generali Basileensi, Ephesino secundo haud multum ab simili. Vide *Francolinum Tyrocin. Theolog. p. 2. P. Antonium Mayr. tract. 7. de virtut. Theolog.*

Quodnam autem signum atque argumentum evidentius superioritatis Pontificiæ, quàm generaliorum, etiam generalium (si tamen generalia esse possunt sine capite) reprobatio? & quot reprobationis istius in historia ecclesiastica habemus exempla? sufficiat hic unum addere. Concilium Ariminense, ut dictum erat numerosissimum, & planè generale, si ullum absque summo Pontifice generale esse possit.

Hoc autem reprobatum fuit primum à Papa Damaso, ut constat ex ejus *epist. ad Episcopos Illyrii*, deinde etiam à S. Leone Pontifice, ut habetur *epist. 55. ad Pulcheriam*, & *lib. 4. epist. 34. S. Gregorii*, & jam S. Basilii *epist. 52. ad Athanasium* rogandum censuit Romanum Pontificem, ut legatos in orientem mittat, qui ejus nomine irritent Ariminense Concilium.

Prætereo argumentum negativum, quòd scilicet ab adversariis ostendi non possit promissio assistentiæ Spiritus S. facta Concilio, quod absque auctoritate summi Pontificis celebratur. Neque enim infallibilitas ejusmodi Concilii Ecclesiæ probatur necessaria: cum aliunde habeatur infallibilitas definitionum, nempe à Concilio per Pontificem confirmato.

Duo tamen casus, ut alias innuimus, à doctrina hætenus tradita excipiendi veniunt, in quibus Concilio, deficiente Pontificis consensu, statuendi atque Ecclesiæ providendi adstruitur auctoritas. Primus est casus schismatis, in quo plures dubii essent Pontifices, ita, ut de nullo legitimo Papa constaret in Ecclesia. Tunc enim possent Cardinales & Episcopi se ipsos congregare, atque de indubitato capite Ecclesiæ providere: ut in Concilio Constantiensi contigisse novimus: tota siquidem Ecclesia Martinum V. ibidem electum tanquam legitimum Pontificem agnovit.

Alter est casus apertæ ac manifestæ hæresis, in quam Pontificem lapsum esse in Ecclesia constaret (quem tamen casum nunquam contigisse, imò propter Christi promissionem nec contingere posse multi docent) in hoc enim casu, si Pontifex in hæresi contumaciter persisteret, posset Concilium eum etiam invitum deponere, vel potius, ut alii volunt, excideret hoc ipso suo officio, possétque Concilium generale declarare, Pontifice à Christo potestate Papali privato, sedem vacari: & consequenter Ecclesiæ de capite providere. In his etenim duobus casibus hæc potestas Concilio, Ecclesiam repræsentanti, esset necessaria: ut schismati afferatur

*Excepiis
duobus
casibus,*

tur remedium, & ne pro Ecclesiæ capite sit habendus, qui propter hæresin manifestam ne quidem est membrum Ecclesiæ.

Poffet tamen Papa arbitros in causa sua constituere.

Cæterùm licet Papa superiorem non habeat in terris, imò neque cuiquam iudicium coactivum in se possit committere: poffet tamen velut arbitros in causa sua constituere, qui eandem discutiant: prout fecerunt Sixtus III. Leo III. Leo IV. Symmachus. Addidit tamen Sixtus, se per hoc suum factum nolle suis successoribus formam aut exemplum dare, si non ultro hoc remedium eligant. *c. mandastis 10. caus. 2. quæst. 5.* Leo autem se purgans addidit: *Hoc autem faciens non legem præscribo cæteris, quæ id facere teneantur, c. auditum 18. ead.*

Respondetur argumentis Adversariorum.

Primo nobis obijciunt SS. Canones. Nam *c. contra caus. 25. q. 1. ait Zosimus Papa: contra statuta Patrum condere aliquid vel mutare, nec hujus quidem sedis potest auctoritas. 2. c. ecce dist. 99.* S. Gregorius non vult dici *Papa universalis. 3. c. primæ ead. dicit Concilium Africanum: primæ sedis Episcopus non vocetur summus sacerdos. 4. c. legimus dist. 93.* ait Hieronymus: *Si auctoritas queritur, orbis major est urbe: ubicunque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii &c. ejusdem meriti, ejusdem est & sacerdotii.* Ergo Papa ne quidem habet potestatem in Episcopos singulos, multò minùs in Concilium Episcoporum.

Resp. ad 1. Zosimus tantum voluit, Pontificem non posse mutare ea, quæ circa fidem à Concilio Patrum cum approbatione Papæ sunt statuta: neque ea, quæ statuta sunt circa doctrinam morum, si versentur circa jus naturale aut Divinum. Non verò negavit, quòd possit aliquando ex rationabili causa pro diversis circumstantiis & temporum exigentia mutare ea, quæ solummodo versantur circa jus humanum.

Ad 2. S. Gregorius noluit appellari Papa universalis, hoc est, singularum Ecclesiarum proprius Episcopus, quasi alii non essent Episcopi. Et hinc *Can. cit.* scribens ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum addit: *Si enim Papan universalem vestra Sanctitas dicit, negat, se hoc esse, quod me fatetur universum.* Ipsum Concilium Chalcedonense Romanum Pontificem appellavit *Patriarcham universalem*, hoc est, habentem supremam potestatem in omnes Ecclesias.

Ad 3. Per primam sedem ibi non intelligitur Romana; sed sermo est de Primato & Metropolitanis Africanis: de quibus Concilium Africanum Nationale dicit, eos non debere uti nomine *summi Sacerdotis.* Quid enim Episcopis aliarum Nationum Concilium illud Africanum potuisset præscribere?

Ad 4. S. Hieronymus l. c. loquitur imprimis de *Diaconis*, quibusdam Romanis, qui se Presbyteris æquiparabant, vel etiam præferebant, consuetudinem Romanam (à Pontificibus nunquam approbatam) prætexentes. Unde Hieronymus ait, orbem majorem esse urbe, seu consuetudinem istam (aut potius abusum) non debere prævalere orbis consuetudini. Quando autem deinde addit, Episcopos æquales esse, id intelligit de charactere, & potestate ordinis Episcopalis, in quibus omnes Episcopi inter se, & etiam Papæ sunt æquales: non autem de potestate Jurisdictionis & autoritatis.

Objiciunt secundò magnam autoritatem, Concilii nempe Pisani, quod duos Pontifices deposuit, & tertium elegit: Concilii Constantiensis, quod tres deposuit, & quartum elegit. Concilii Basileensis, quod etiam certum ac legitimum Pontificem deposuit, & novum elegit; simulque definit, insitens actis Concilii Constantiensis, Concilium Generale majori pollere potestate & autoritate, quàm quemvis Episcopum Papali etiam autoritate fulgentem.

Deinde, ut asserunt, hanc de superioritate Concilii supra Pontificem sententiam propugnârunt gravissimi DD. ut Petrus Alliacenensis Cardinalis Atrebatensis, Nicolaus Cusanus Cardinalis, Zabarella Cardinalis Florentinus, Ludovicus Alemannus Cardinalis Arelatensis; item Abulensis, Adrianus, Major, Almainus, Gerson, S. Antoninus, & ipse etiam Æneas Sylvius, factus postea summus Pontifex sub nomine Pii II.

Quibus accessere Academia Bononiensis, Florentina, & præcipue Parisiensis, approbans Sanctionem Pragmaticam Gallicanam: in qua sententia etiam ista Concilii Basileensis erat comprehensa. Recentiori verò tempore viam eandem inivit Conventus Parisiensis Cleri Gallicani anno 1682.

Resp. plerique ex istis, ut Concilium Pisenum & Constantiense Doctorésque in istis presentes ut Alliacenensis, Cusanus, Zabarella, Antoninus &c. plus non voluerunt, quàm penes Concilium esse potestatem providendi Ecclesiæ in casu gemino, paulò antè memorato, Schismatis nempe & hæresis. Basileense Concilium propter hunc ipsum lapsum potissimum est reprobatum. Æneas Sylvius, sententiam suam retractavit. Academia Bononiensis & Florentina post turbulenta illa Schismatum tempora longè aliud docuerunt, docentque hodie: imò etiam plures ex Pisana.

Reliquis, si tamen non ipsi etiam de casibus supra dictis locuti sunt, opponimus vocem ferme unanimem totius propemodum orbis Catholici, cum Conciliis Generalibus antiquissimis, SS. Patribus Doctissimisque viris innumeris ex omni gente & lingua: adeò quidem, ut multi sententiam nostram certam dicant & ferè de fide: cum planè in Concilio Florentino

tino & Lateranensi V. videatur definita; cùmque in Concilio Tridentino hæc Quæstio fuisset agitata, ex decem partibus Patrum novem partes judicârunt, Pontificem esse supra Concilium, teste Cardinale Pallavicino in Hist. Concil. Trid. sacra tamen Synodus tanquam Articulum Fidei hoc definire noluit: quia ad finem à Concilio intentum hæc definitio minimè erat necessaria.

Objiciunt 3. ipsam adèd Sacram Scripturam: quippe act. 8. dicitur, quòd Petrus & Joannes missi sint in Samariam ab Apostolis. Quod planè signum est, etiam Petrum subjectum fuisse Concilio Apostolico: non enim superior mittitur ab inferiore. Deinde in Concilio Apostolico act. 15. non fit specialis mentio Petri, sed Concilii: *Visum est Spiritui S. & nobis.* Imò Jacobus finalem dixit sententiam, quam Petrus, totusque cœtus secutus est.

Resp. Missio non debet necessariò fieri à superiore & per præceptum: aliàs Spiritus S. non posset mitti à Patre & Filio. Dantur igitur diversæ missiones, vel per emanationem aut processionem, vel per præceptum superioris vel per consilium aut preces: velut si regnum aliquod in senatu congregatum concluderet, optimum fore, si Rex ipse proficisceretur ad exercitum, ut ducum componantur dissidia, & majore auctoritate atque efficacia bellum geratur, atque, ut hoc facere velit, rogaret. Quo casu Rex dici posset mitti à Regno vel senatu. Et hoc modo, per consilium nempe & preces missus est ab Apostolis Petrus.

Quòd autem in Concilio Apostolico Petri non fuerit facta specialis mentio, falsum est. Nam primus locutus est, aperuitque Concilium oratione ad illud habita, in qua explicavit finem Concilii congregati, primusque sententiam dixit; orationem autem suam cum authoritatis prærogativa sic orsus est: *Viri Fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus DEUS in nobis elegit, per os meum audire gentes verbum Evangelii, & credere.* Jacobus autem totusque cœtus assensus est Petro. Quòd autem Jacobus addiderit aliquid de abstinentia à sanguine & suffocato, non probat, Petrum non fuisse superiorem toti Concilio: potest enim etiam Rex in Senatu libertatem loquendi subditis suis permittere, & deinde approbare, quod ipsi visum fuerit.

At Episcopi non sunt in Concilio meri Consiliarii, inquirunt, sed veri sunt Judices. Ergo si per unanimia, vel etiam per majora quid stutuant, etiam absque Pontificis approbatione id ratum firmumque erit, teneurque Papa Concilii sententiæ se submittere. Ergo hoc ipso debent esse infallibiles; cùm eorum sententia sit ultimum Ecclesiæ Judicium.

Resp. ad hoc, ut Episcopi in Concilio sint Judices, non requiritur, ut sint infallibiles, neque sequitur, quòd Papa illorum sententiæ debeat se sub-

submittere, neque quòd sit ultimum Ecclesiæ Judicium, nisi accedat consensus capitis Ecclesiæ. Ne quidem in profanis ac politicis ejusmodi sequelæ locus est. Nam licet Status Imperii Romano Germanici in Comitibus congregati verè sint Judices, & non tantum Consiliarii, non tamen sequitur, quòd sint infallibiles, aut quòd Imperator debeat se subjicere statuum sententiæ, aut quòd hæc sit ultimum Imperii Judicium, nisi Imperatoris tanquam capitis consensus accedat. Hoc verò accedente fit *Recessus Imperii*, ac constitutum Imperialis, habens vim legis universalis: censeturque ultimum totius Imperii Judicium. Quantò magis hoc verum esse existimandum est in Sacris: ubi tam speciales prærogativæ pro summo Pontifice exstant in Sancto JESU Christi Evangelio: ubi Ecclesia est ædificata supra Petrum: ubi Petro claves, cum summa potestate ligandi & solvendi sunt traditæ: ubi Petrus illimitatè oves Christi jubetur pascere? An oves Christi esse desinunt Episcopi in Concilio congregati? Si oves Christi sunt, etiam Petri sunt oves tanquam pastoris. An oves pastorem regant? An summus Pontifex in Concilio definit esse Caput Ecclesiæ? Vicarius Christi? An tunc perdit claves Regni Cælorum? Quis ipsi tunc aufert supremam potestatem ligandi & solvendi? An tunc desinit Ecclesia supra Petrum esse ædificata? Aliud profectò Sacra Evangelii clamant oracula, aliud SS. Patrum effata, aliud melioris orbis persuasio, aliud denique ipsorum Conciliorum Generalium, de quibus manifestè in Ecclesia constat, quòd fuerint legitima, confessio atque decisio.

Neque dicas, Concilium repræsentare Ecclesiam: Ecclesiæ autem promissam esse Spiritus S. assistentiam: adeoque Pontificem vel nullam habere infallibilitatem, vel illam habere ab Ecclesia, aut à Concilio, Ecclesiam repræsentante: præsertim cum Christus Matth. 18. dixerit, ubi fuerint duo vel tres congregati in ejus nomine, ibi se esse in medio eorum: ibi enim quid aliud designatur, quàm Concilia Ecclesiæ Præsulum?

Hæc, inquam, non opponas; nam Concilium capite Ecclesiæ destitutum non satis totam repræsentat Ecclesiam. Tale Concilium est accephalum, adeoque repræsentat Ecclesiam sine capite; cui nusquam promissam Spiritus S. assistentiam legimus. Promissa igitur est assistentia Divina Ecclesiæ, sed non monstrosæ, non meliori ac principali sui parte truncatæ.

Neque verum est, quòd Pontifex infallibilitatem suam habeat ab Ecclesia: nam habet illam immediatè à Christo & Spiritu S. neque est Vicarius Ecclesiæ sed Christi. Sicut claves non accepit ab Ecclesia, sed à Christo. Cardinales autem, quando eligunt Pontificem, tantum designant personam, cui deinde Christus, secundum sanctissima sua promissa, potestatem, authoritatem, & infallibilitatem tribuit.

Quando verò Christus dixit, se esse in medio eorum, ubi duo vel tres sint congregati in ejus nomine, denotat efficaciam precum & orationum, quæ fiunt à collecto populo ad aliquid à Deo impetrandum. Certè si verba illa in sensu adversariorum sumantur, sequeretur, etiam particularia Concilia esse infallibilia, imò etiam duos Parochos, aut duos cives in nomine Christi congregatos.

Opponunt 4. Christus censendus est optimo modo suæ providisse Ecclesiæ: At optimus est, si Ecclesia etiam absque Pontifice sit infallibilis, & Pontificis tanquam inferioris sententia à Concilio sit reformabilis. Nam sic regimen Ecclesiæ non potest fieri despoticum. Et planè, nisi Pontifex debeat obedire Concilio, ejusque judicium sit ab Ecclesia reformabile, tunc Ecclesia nullum haberet remedium adversus nefarium Pontificem, qui Ecclesiam niteretur destruere. Accedit, quòd etiam ipse Pontifex sit frater, quem delinquentem Christus jubet deferri ad Ecclesiam.

Resp. Ex opposita sententia adhuc majora timenda essent incommoda. Nam sic Pontifex non ampliùs posset urgere efficaciter morum disciplinam, & executionem suorum decretorum; imò neque emergentes novas hæreses posset efficaciter condemnare & compescere, cum condemnati mox appellarent ad generale Concilium: ut hodie videmus contingere in iis provinciis, in quibus sententiam de superioritate Concilii aliqui tenent. Cum autem Concilia generalia difficillimè, hoc præsertim tempore, congregari possint, facerent interea ejusmodi appellantes, quidquid ipsis effrænâs licentia distat, agerentque abusus, morum corruptio, atque etiam hæreses interim radices, non ampliùs postea evellendas. Et quid aliud ad frequentiora Ecclesiæ schismata viam sterneret, quàm ejusmodi sententiæ persuasio? cum pronum admodum foret, ut ii, qui aversum à Pontifice gerunt animum, collectis Episcopis eundem exauctorarent, aliis eidem adhærentibus, ut in conciliabulo Basileensi factum novimus: ut aded, dum schismati præcavere intenderent, illud quàm maximè promoverent. Licèt ergo ex opposita sententia aliqua fortassis viderentur sequi commoda, plura tamen & majora haud dubiè sequerentur incommoda: cum nec Ecclesiæ unitas, nec disciplina, nec morum severitas, nec hæresum coercitio satis efficax ampliùs haberi posset.

Falsum etiam, quòd Ecclesia adversus nefarium Pontificem se ipsam tueri non ampliùs posset. Nam si tantum ut privata persona esset sceleratus, non posset multum aded in publicum nocere, multò minùs Ecclesiam destruere. Si autem hæresin conaretur inducere, aut morum disciplinam evertere, imò etiam si tantum ut privata persona in hæresin incideret, atque in ea pertinaciter perseveraret (quod tamen vel omnino non, vel vix fieri

fieri potest) posset Concilium generale Ecclesiæ de orthodoxo capite providere, ut aliàs diximus: imò posset etiam vi & armis Ecclesia se ipsam defendere adversus quemcunque, eam destruere nitentem: cum ad hoc non requiratur jurisdictio.

Cæterum licet Pontifex etiam ipse sit frater fidelium, simul tamen est caput Ecclesiæ & Vicarius Christi: unde licet moneri posset ab Ecclesia, & etiam modestè corripi, ut à Paulo Petrum monitum esse legimus, cœteri tamen pœna propter mores non posset, ex defectu jurisdictionis in ipsum. Si hæc doctrina difficilis aliquibus videatur, considerent, quales ipsi sententias circa supremos Monarchas politicos foveant.

Si urges, Pontificem esse tantum membrum & partem Ecclesiæ: partem autem esse minorem toto: partem abscindi debere, si inficiat reliquum corpus: mori Pontificem, Ecclesiam non mori, adeoque penes Ecclesiam, etiam separatam à Pontifice, debere esse infallibilitatem.

Resp. Si Ecclesia sumatur sinè Pontifice, non est totum, sed pars, quæ unà cum capite constituit totum. Si autem Ecclesia accipiat cum Papa, est major solo Papa extensivè, non autem intensivè. Sicut complexum ex Christo & puris hominibus est totum, majus extensivè, non autem intensivè, quàm solus Christus.

Quod dicitur de parte abscindenda, si inficiat corpus, verum est relatè ad Pontificem, si sit dubius tempore schismatis, aut labatur in apertam hæresin.

Licet autem Papa moriatur, satis tamen provisum est infallibilitati Ecclesiæ per hoc, quòd possit statim eligere novam Pontificem, cui unita Ecclesia sit infallibilis; & sic radicaliter saltem semper manet infallibilis: Sede autem vacante nihil de fide potest definiri, de quo non jam aliàs in Ecclesia constet: ut adeò nullum sit erroris in fide periculum.

C A P U T II.

De Jure Synodali Antiquo.

Cum Jus Synodale magnam Juris Canonici partem constituat, & uberrimam pulcherrimæ eruditionis copiam suppeditet, quæ Jurium Candidatum comprimis decet, orndtque, operæ præsum fuerit, nec ab instituto nostro alienum, post tractatum de Jure Synodali in Genere, ad illud in specie explicandum descendere. Quia autem tantum decreta Conciliorum generalium legitimorum vim Juris communis fortiuntur, de iis præcipuè nobis tractandum venit. Partiemur autem amplissimam banc mate-

riam in Jus Synodale Antiquum, quo octo generalia Concilia, in Oriente celebrata comprehendimus, & in Jus Synodale Novum, quod recentiora Concilia, in Occidente congregata complectitur.

ARTICULUS I.

De Concilio Generali I. Nicæno I.

Contra Arium, Quarto-decimanos, & schisma Meletii, sub Sylvestro I. & Constantino M. anno 325.

SUMMARIUM.

§. I.

Synopsis Historica.

1. *Causæ Concilii tres: nempe 1. Controversia de Christi Divinitate contra Arianos. 2. Controversia de paschate contra Quarto-decimanos. 3. Compendium schisma Meletianum.*
2. *Quot & quinam Patres adfuerint.*
3. *Afferta Filio Dei Divinitas, & consubstantialitas, damnato Ario.*
4. *Definitio controversiæ Paschalis.*
5. *Decisa causa Meletii.*

§. II.

Summa Canonum.

6. *Numerus Canonum incertus.*
7. *Recensentur 20. Canones certi.*
8. *Plures tamen sunt editi, quàm 20.*

§. III.

An Nicænum concefferit Sacerdotibus ufum matrimonii?

9. *Proponitur quæstio.*

10. *Examinatur narratio de Paphnutio pro usu conjugii in Concilio loquente.*

11. *Probabilius falsa est. Certè statutum contrarium à Concilio.*

12. *An narratio illa profit Protestantibus, qui toties eam contra Cælibatum oggerunt.*

§. IV.

De Concilio Sardicensi tanquam complemento Nicæni.

13. *Cur Canones Sardicenses appellati sint Nicæni.*

14. *Furor Ariarorum post Nicænum.*

15. *Præsertim in S. Athanasium.*

16. *Recensentur Canones Concilii Sardicensis, præsertim circa jus appellatio-num.*

17. *Secedentes Orientales à Concilio Sardicensi dicti sunt Semi Ariani.*

18. *Duplex proin Concilium Sardicense, unum Catholicorum, alterum Semi-Ariarorum.*

§. I.

Synopsis Historica Concilii Nicæni.

I.
Causa
Concilii.

Institutum est hoc Concilium generale I. cui tota antiquitas singularem semper venerationem habuit, anno 325. sub Sylvestro I. Romano Pontifice

tifice, pro defendenda Filii Dei Divinitate contra Arium, determinando tempore celebrandi Paschatis contra Quarto-decimanos, & tollendo schismate contra Meletium; quæ hac ratione contigêre.

Anno 321. in Alexandrinum Patriarcham electus est *Alexander*, vir *Arius in doctus & probus*; cui invidens *Arius Alexandrinus Presbyter*, homo im- *Christum* pius, Alexandri doctrinam est insectatus, asserens, Filium Dei non esse ab *impious.* aeterno, nec Deum verum de Deo vero, sed ex nihilo creatum, minorem Patre, voluntate, naturæque mutabilem: nactusque brevi multos & magnos affectas, atque inter eos duos *Eusebios*, Nicomediensem & Cæsareensem.

Alexander ut pestem maturo remedio suffocaret, convocato ex *Ægypto & Lybia* centum Episcoporum Concilio *Arium*, pertinaciter grassantem, à communione fidelium exclusit; qui ad *Eusebium Nicomediensem* fugiens, coactoque illius autoritate in *Bithynia* conciliabulo, jussus est Ecclesiæ communioni restitui. Ex quo hæresis *Ariana* in dies latius serpere cœpit, fortius aliquod & universalius remedium exigens.

Altera Concilii congregandi causa fuit antiquior controversia, nempe jam dudum agitata, de tempore celebrandi festi Paschalis. Quidam enim, Asiatici præsertim, contenderant jam tempore *S. Victoris Papæ*, de cima quarta luna mensis primi cum *Judæis* celebrandum esse Pascha. Unde *Quarto-decimani* dicti, jam pridem ab eodem *Victore*, aliisque Episcopis ritu *Romanæ Ecclesiæ*, *Dominicam* proximam juxta traditionem Apostolorum statuentis, sequi jussi.

Tertia causa fuit tumultus *Meletii*, *Lycopoleos* in *Ægypto* Episcopi, qui funesto schismate scidit Ecclesiam. Hic etenim propter plura crimina, ac præsertim idolorum cultum, à *S. Petro Alexandrino Episcopo* in frequenti synodo depositus, in eundem & successores ejus furens, munere Episcopali contumaciter fungi perrexit, multis, qui propterea *Meletiani* dicti sunt, in partes suas pertractis.

His igitur Ecclesiæ malis ut *Sylvester Pontifex*, & *Constantinus Imperator* occurrerent, Concilium generale *Nicææ* in *Bithynia* celebrandum indixere, anno 327. ut *Bellarminus* sentit, vel anno 325. ut alii cum *Baronio* existimant. Convenerunt igitur, impensas & vehicula suppeditante pientissimo Imperatore, ex toto Oriente 118 Episcopi: inter quos eminebant, non tantum vitæ sanctimonia, sed etiam eruditione viri clarissimi, *Alexander*, Patriarcha *Alexandrinus*, cum *Diacono* suo, *Athanasio*. *Eustathius* Patriarcha *Antiochenus*, postmodum plurium criminum ab *Arianis* falsò insimulatus, pro fide *Christi* in exilio mortuus. *Macarius* *Jerosolymæ* Episcopus, *Arianorum* malleus. *S. Nicolaus*, *Myræ* in *Lycia* Episcopus, vitæ sanctitate ac miraculis toto orbe celeberrimus. *Jacobus Nisibenus* *Papbnutius* *Thebaidos*, *Spiridion* *Cypri* Episcopus, aliique multi

Con-

Confessores, quorum decoras cicatrices, ab Ethnica Diocletiani Licinif que tyrannide relictas, Constantinus ille Magnus venerabundo non raro osculo est veneratus. Neque eodem cum Episcopis ordine sedere voluit, sed inferiori loco, nec nisi illis annuentibus, non Judicem, sed Defensorem Concilii professus.

Cum Episcopis multi Presbyteri & Diaconi aderant, qui tamen non subscripserunt, sed disputando, ac rebus discutiendis inserviebant.

Ex Occidente tantum adfuerunt tres Apostolicæ sedis legati, nempe *Osius* Cordulensis in Hispania Episcopus, *Vitus & Vincentius* presbyteri Romani cum *Nicasio* Dinienti in Gallis Episcopo.

3.
Damnatus
Arius.

Postquam Patres Collecti oratione per *Eustatium* habita, salutaverunt Imperatorem, atque ab eodem ad pacem Ecclesiæ reducendam animati fuerant, lectæ sunt Arii in Filium DEI blasphemias, ad quas cohorrui pius cœtus; invitati nihilominus Ariani, ne conqueri possent, se non auditos damnatos esse. Disputatum proin cum illis, ac præsertim ab Athanasio, tunc adhuc dum Diacono cum ipso Ario: qui rebus probè expensis cum affeclis & hæresi sua ab universo Episcoporum Concilio est damnatus, ac vindicata Filii Divinitas, conscriptumque per *Osium Nicænum Symbolum*, quo Dei Filius asseritur Deus de Deo, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero *ὁμοούσιος*, seu consubstantialis Patri. Hoc Symbolum ita habet:

Symbolum Nicænum.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, Factorem cœli & terræ, omnium visibilium & invisibilium: Et in unum Dominum Nostrum Jesum Christum, Filium Dei Unigenitum, genitum à Patre ante omnia secula, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non creatum, Consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt, qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlo: & Incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine, & Homo factus, crucifixus pro nobis sub Pontio Pilato, mortuus, sepultus: Et Resurrexit tertia die secundum scripturas. Ascendit ad cœlos: sedet ad dexteram Dei Patris in excelsis. Iterum venturus est cum gloria, judicare vivos & mortuos, cujus Regni non erit finis.

Reliqua, quæ habemus in Symbolo, addita sunt à secunda Generali Synodo, seu Constantinopolitana I. ad confutandam præcipuè Macedonii hæresin, Spiritui sancto Divinitatem abnegantis.

Decisio Quæstionis de Paschate.

4.
Definitio
controversæ.

Altera dein Quæstio expensa, ac definitum, Pascha non esse cum Judæis celebrandum decima quarta lunæ mensis primi (erat autem mensis primus, *Nisan* dictus, apud Hebræos, cujus decima quarta lunæ, seu dies pleni-

plenilunii, incidebat vel in ipsum diem æquinoctii verni, vel proximè post *si a pascha.*
 æquinoctium) statutum igitur, ut pascha semper celebretur die Dominica *lis.*
 proximè sequente plenilunium, quod primum occurrit post æquinoctium
 vernum. Hoc autem æquinoctium à Concilio Nicæno fixum est (morali-
 ter ac civiliter) in diem 21. Martii. Unde, si plenilunium incideret in 20.
 Martii, adeoque uno die ante æquinoctium, deberemus adhuc per inte-
 grum mensem lunarem expectare, nempe per 29. dies, usque ad primum
 plenilunium post æquinoctium, nempe usque ad 8. Aprilis: & si illa dies
 esset Dominica, adhuc expectandum esset per septem dies usque ad Domi-
 nicam sequentem, nempe usque ad 25. Aprilis, in quam incidit Festum S.
 Marci, quo die in hoc casu juxta Concilium Nicænum celebrandum esset
 pascha: contra verò, si plenilunium incideret in ipsam diem æquinoctii,
 nempe in 21. Martii, & sequens dies, nempe 22. Martii esset Dominica, hac
 die jam deberet celebrari. Adeoque pascha celebrari nunquam potest
 ante 22. Martii, neque post 25. Aprilis. Si quis ulteriorem hac de re no-
 titiam desiderat, consulat Clavium, Petavium, Guldinum, Deschalles, ac
 præcipuè aureum opusculum P. Josephi Falck S. J. *Christianum Pascha* in-
 scriptum, ac nuper primum editum, præsertim *cap. 3. §. 4.* ubi docet, quid
 ratione paschatis actum sit in Concilio Nicæno, & postea observatum.

Decisa denique tertia Quæstio in causa Meletii, statutumque, ut re-
 tento nudo Episcopi nomine, maneret Lycopoli, abstinens omni Episco-
 pali munere & functione.

5.
Causa
Meletii
Judicata.

Additi insuper saluberrimi Canones pro Disciplina Ecclesiastica, vel
 firmanda, vel restauranda. De quorum tamen numero magna est dissensio.
 Nam *can. 12. dist. 16.* dicitur, constare ex Epistola S. Athanasii 70. fuisse
 Canones. Arabicè scripti habentur omnino 80. nunc etiam latinè versi
 & impressi. Solentque plures citari, qui in 20. illis, quos omnes agno-
 scunt, non continentur. Communiter tamen 20. in omnibus Concilio-
 rum Collectionibus relati, tanquam verè & extra omnem controversiam
 authentici numerantur.

6.
Numerus
Canonum
incertus.

§. II.

Summa Canonum.

Horum Canonum, prout apud Dionysium Exiguum, & Ruffinum in
Hist. Eccles. lib. 11. cap. 6. habentur, hæc est summa. Præmissio
 Symbolo Nicæno tanquam formula Fidei statuitur,

7.

1. Ne admittatur ad clerum, qui se ipsum abscidit. *Huic statuto*
occasionem dedit Leontius presbyter, qui se ipsum abscidit, ut libere uti possit com-
mercio cum muliercula, depositus propterea; & Arianus deinde factus Episcopus.

Pars III.

F

Potest

Potest etiam factum Origenis ansam dedisse Canonis. Ratio autem datur can. 22. Apost. quia sui ipsius homicida est. Unde, qui à Tyranno, aut Chirurgo est castratus, aut eunuchus natus, non est irregularis.

2. Neque ordinetur in Presbyterum vel Episcopum Neophitus, seu recens à gentilitate conversus. *Hic Canon obiectus est à Synodo VIII. Photio, qui miles antea, dejecto Ignatio se intrusit in sedem Constantinopolitanam; verum ille obiecit exemplum Nestarii, Ambrosii & Tharasti. Sed quoad istos speciales circumstantiæ exigebant, aut excusabant: ut Nicolaus I. Photio respondit.*

3. Ne Clericus mulierem in domo habeat, præter Matrem, sororem, amitam, materteram. *Novent hunc Canonem Protestantes: non excipit uxorem. Unde fabula esse videtur, quod de Paphnutio pro retinenda uxore loquente toties oggerunt.*

4. Episcopus ordinetur à totius Provinciæ Episcopis, aut saltem de eorum consensu à tribus, confirmatione reservata Metropolitanò. *Huic occasionem dedit Meletius, qui ab Episcopatu depositus, nihilominus adhuc plures ordinavit Episcopos, non sine magna perturbatione Ecclesiæ.*

5. Excommunicatus ab uno Episcopo non recipiatur ab altero. *Huic occasionem dedit Eusebius Nicomediensis, qui Arium, ab Episcopo suo excommunicatum recepit.*

6. Alexandrinus Episcopus per Ægyptum, Libyam & Pentapolim potestatem habeat: quia & urbis Romæ Episcopo parilis mos est, & Antiochiæ. Unde si quis præter sententiam Metropolitanì sit factus Episcopus, non oportet eum esse Episcopum. *Hoc Canone, occasione Meletiani Schismatis condito, multum abutuntur Protestantes, etiam bodierni, volentes ex eo probare, Romanum Pontificem nihil juris habuisse in reliquos Patriarchas, eorūque Ecclesias, sed quemlibet habuisse sub se certas tantum Provincias determinatas. Verum hic Canon non loquitur de Romano Episcopo, ut est summus Pontifex, Papa Universalis, & Caput totius Ecclesiæ; sub qua consideratione habet potestatem in totam Ecclesiam, & in reliquos etiam Patriarchas: sed loquitur de eo, ut est Patriarcha Occidentis: sub qua ratione habet potestatem in Episcopos & Ecclesias sui Patriarchatus, sicut Alexandrinus & Antiochenus in Episcopos & Ecclesias sui Patriarchatus.*

7. Æliæ (hoc est Jerosolymæ) Episcopo deferatur antiqua honoris prærogativa: salvo tamen jure Cæsariensis Metropolitanæ. *Hunc Canonem Rufinus ponit octavum (septimum verò de consensu, præsertim Metropolitanì requisito, quando est dissensio circa ordinationem Episcopi) Dionysius Exiguus verò Isidorus Mercator, & Gentianus Hervetus, collocant eum septimo loco, in suis interpretationibus & collectionibus. Annatus verò videtur lib. 5. sect. 3. art. 2. per-*
peram

peram scribere, quod Concilium Nicænum Patriarchalem honorem vetusta consuetudine partum confirmavit Episcopo Hierosolymitano: nam illo tempore necdum erat sedes Patriarchalis Hierosolymæ.

8. Novatiani, seu Cathari ad Ecclesiam revertentes, si Clerici sint ordinati in sua secta, maneant in clero, si promittant servare leges Catholicæ Ecclesiæ, & bigamis ac lapsis communicare. Si verò fuerit Episcopus, maneat in ordine Presbyterorum. Ne in una Civitate duo sint Episcopi. *Hanc clausulam Ruffinus ponit in Canone decimo.*

9. Criminosi, aut sine examine promoti ad presbyteratum rejiciantur. Canon decimus, undecimus, duodecimus, & decimus quartus præscribunt penitentiam lapsis in persecutione.

13. Infirmis in vitæ exitu maximè necessarium viaticum ministretur. *Ubi per viaticum maximè necessariam videtur intelligi absolutio Sacramentalis à peccatis, ut explicat Concilium Arausicanum I. can. 3.*

15. Episcopi, presbyteri & Diaconi ab una Ecclesia in aliam non transferantur: & translatio sit irrita, & translati ad pristinam Ecclesiam redeant; quod si non fecerint, excommunicentur. *Hoc statutum est occasione data ab Eusebio Nicomediensi, ab Ecclesia Berocensi ad Nicomediensem transiente. Et cum postea etiam ad Episcopatum Constantinopolitanum se transferri curasset, pluresque Episcopi majoribus sedibus inchoassent, à Concilio Sardicensi distribuitis id est prohibitum can. 1.*

16. Idem fere prohibetur circa transitum ab una parochia ad alteram, Episcopo non consentiente: & ne Episcopi alienos clericos ordinent.

17. Clerici usurarii deponantur.

18. Diaconi tanquam inferiores presbyteris se exhibeant; nec presbytero Eucharistiam porrigant. *In necessitate tamen possunt illam populo porrigere: ut explicat Concil. Carthag. IV. can. 38.*

19. Paulianistæ, hoc est sectarii Pauli Samosatani, ad Ecclesiam revertentes baptizentur. Et Diaconissæ inter laicas personas reputentur. *Baptizatus Paulianistarum laborabat defectu substantiali circa formam.*

20. Ut fervetur conformitas, die Dominica stando fiat oratio. *Ecce antiquitatem hujus moris, in honorem Christi resurgentis introducti!*

Isti sunt celeberrimi illi 20. Canones Nicæni, quos ex interpretatione & Collectione Dionysii Exigui, Isidori, & Herveti, atque ex Ruffini libro summam adducere visum est. Quia non omnibus hi libri, aut tomi Conciliorum sunt ad manum.

Certum tamen esse videtur, Canones multò plures à Concilio Nicæno esse editos, vel temporum injuria deperditos, vel ex Arabica editione, *Plures magnam saltem partem adhuc aliquatenus conservatos. Patere id vel sunt quædam ex eo arbitror, quòd inter 20. memoratos Canones nullus extet, qui de* ^{20.}

Paschate, non decima quarta luna primi mensis, sed Dominica prima sequente celebrando statuat; cum tamen certum sit, hoc in Nicæno statutum fuisse: ut constat ex Epistola S. Athanasii de synodo Ariminensi, & Eusebio lib. 3. de vita Constantini.

Deinde in 20. illis Canonibus nihil memoratur de Bigamis non ordinandis: cum tamen hoc in Concilio illo sancitum esse aperte constet ex S. Ambrosio in epist. ad Vercellensem Episcopum: in qua scribit, non solum Apostolum statuisse, ut non sit Episcopus aut Presbyter, qui secunda conjugia fortitus sit, sed etiam Patres in Concilio Nicæno addidisse, neque Clericum talem esse oportere.

Denique S. Hieronymus epist. 3. de libro Judith sic loquitur: *Sed quia hunc librum synodus Nicæna in numero sacrarum scripturarum legitur computasse, acquevi petitioni vestræ.* Inter 20. autem dictos Canones nulla omnino fit mentio de sacris scripturæ libris, nedum de libro Judith. Taceo, quod passim alii adhuc Concilii Nicæni citentur Canones.

De tempore, quo finita sit hæc synodus, non conveniunt scriptores. Nam Bellarm. lib. 1. de Concil. cap. 5. censet, illam durasse tribus annis, ab anno nempe 327. ad 330. alii verò communiter scribunt, esse inchoatam anno 325. & eodem anno finitam.

Missæ autem sunt acta Concilii, Patribus Nicænis adhuc congregatis, à Constantino Imperatore ad Sylvestrum summum Pontificem, qui coacto 275. Patrum ex Italia, vicinisque provinciis Concilio illa approbavit. ut habetur apud Labbeum & Coletum tom. 2. Concil. ex præfat. Dionysii Exigui ad Concil. Nicænum.

§. III.

An Nicænum Concilium concesserit Sacerdotibus usum matrimonii?

9. **Q**uæres, quid sentiendum de historia, quam narrant Socrates *Hist. Eccles. lib. 1. cap. 8.* & ex eo Sozomenus *lib. 1. c. 22.* quàmque nobis Protestantes, Cœlibatum Sacerdotum impugnant, frequenter objiciunt; quod videlicet Concilium Nicænum Clericis prohibere voluerit usum uxorum, quas adhuc Laici duxerant; intercessisse autem *Paphnutium* huic Patrum Consilio: rem nimium esse difficilem, & incontinentiæ occasionem daturam: fati esse, si more majorum ordinati non amplius admittantur ad nuptias: tunc verò Concilium Paphnutio consensisse.

10.
Narratio
de Paph-
nutio exa-
minatur.

Falsa est.

Resp. Hanc narrationem probabilis esse à mulierosis Græculis confictam, cum Patres & scriptores, antiquiores Socrate & Sozomeno, ut Athanasius, Eusebius, Epiphanius, Rufinus &c. nullam omnino de hac re mentionem faciant. Quamvis plures posteriores, inter quos est Ge-

ladius

Iulius Cyzicenus in sua de Concilio Nicæno historia, illam ex Socrate & Sozomeno exscripserint.

Deinde, licet Paphnutius tale quid proposuisset, falsum tamen omnino est, quòd Concilium consenserit, cùm Can. 3. prorsus contrarium statuerit, nempe nulli Episcopo, vel Presbytero, vel Diacono licere sœminam aliquam domi retinere, præter matrem, sororem, vel amitam: ubi satis apertè excluditur uxor, quæ primo loco nominanda fuerat, si vera esset illa narratio.

II.
Statutum
contra-
rium.

S. Epiphanius etiam paulò post Concilium Nicænum hæresi 59. quæ est Catharorum, disertis verbis scripsit, adversari sacris Canonibus, quòd Episcopus, Presbyter, vel Diaconus ex uxore liberos gignat. Item S. Ambrosius lib. 1. de offic. cap. ult. & Hieronymus lib. contra Vigilantium, scribunt, neque in occidente, neque in oriente licitum esse ad sacrum ministerium assumi nisi virgines, aut continentes, aut qui, si uxores habeant, ab usu matrimonii abstineant.

Idem brevi post Concilium Nicænum in Arelateni Can. 2. & in secundo Carthag. Can. 2. statutum est. Quomodo autem est credibile sanctos illos Patres, & ista Concilia paulò post generalem synodum Nicænam hæc scripturos aut statuturos fuisse, si narratio illa de Paphnutio subsisteret?

Unde Lutherus, more suo eodem ructu nigrum albúmque exhalans, cum referens hanc de Paphnutio historiam dixisset, Concilium à conclusione destituisse, deinde apertè dicit, Concilium Nicænum prohibuisse Sacerdotibus usum uxorum, ac se non intelligere Spiritum sanctum in eo Concilio, cùm & castrationem prohibeat, & contubernium sœminarum.

I2.
Protesta-
sestarii.

Deinde licet omnia vera essent, quæ Protestantes de illa historia narrant, tamen ad nihil eis ferviret, nisi ad majus probrum & dedecus, majorémque suam confusionem. Nam narratio illa apertè dicit, Paphnutium omnino instituisse mori antiquo, ne illi, qui jam sunt Clerici ordinati, ampliùs admittantur ad nuptias. Cui mori antiquissimo & decreto primi Concilii Generalis Lutherus, aliique novi Evangelii Prophetæ prorsus contrarium egerunt, dum jam Sacerdotes sacrilegis nuptiis adhinnierunt: in venerationem videlicet Concilii Nicæni, quod arctissimè se amplecti dicunt.

§. IV.

De Concilio Sardicensi tanquam Complemento Nicæni.

Appendix & complementum Concilii Nicæni fuit Concilium *Sardicense*, utpote in quo nihil novi ad fidem pertinens est statutum, sed ea tantùm novis suffragiis stabilita & confirmata sunt, quæ Patres in Nicæna

13.

synodo tradiderant. Et hinc, quia Patrum in Concilio Nicæno & Sardicensi fuit una mens, unus Spiritus, una sententia; idèd sæpiùs Concilium Sardicense citabatur nomine Concilii Nicæni: Sic Innocentius & Zosimus Pontifices in epistolis ad Concilium Carthag. VI. Sardicenses Canones appellârunt Nicænos, quin tamen propterea crimen falsi commiserint, ut sancti isti Pontifices à Præconibus Tigrinis malignè accusantur.

14.
Furor Arianorum.

Fuit autem Concilium hoc Sardicense omnino *Generale*. Nam post Concilium Nicænum Ariana hæresis perrexit furere, primùm quidem clam, superstite Constantino, pientissimo Nicæni defensore; eo verò defuncto, in Constantio Augusto fautorem naçta in apertum prorupit, auctore potissimum Eusebio Nicomediensi; qui ab Episcopatu quidem depositus, sed Nicænam confessionem simulans, iterum intrusus, ac subin etiam Constantinopolitana fede occupata, quidquid furoris virulenti in corde collegerat, incredibili rabie, immanitate ac violentia in Episcopos orthodoxos effudit, ac præsertim in S. Athanasium, Patriarcham Alexandrinum, Catholicæ veritatis propugnatorem invictissimum; cui proin implacibili odio concepto bellum perpetuum indixere Ariani. Hinc tot illæ falsæ accusationes, fraudes, condemnationes iniquissimæ in tot synodis Arianis, illæ proscriptiones & exilia viri inflexibilis atque integerrimi.

15.
Præsertim in S. Athanasium.

Appellavit ille ab iniquis Episcoporum Arianorum sententiis ad Sedem Apostolicam, Ecclesiarum omnium matrem, ac moderatricem, cui tunc Julius præfuit. Hic suscepto Athanasii Patrocinio, generalem synodum Sardicæ, Illyrici urbe, habendam indicit, anno 347. implorato Constantii atque Constantis Imperatorum auxilio.

Convenerunt Episcopi ex occidente ad 280. ex oriente 76. nomine Julii Papæ præfuit rursus Osius. Aderat etiam Athanasium cum sociis, ad crimina objecta diluenda. Quos cum occidentales Patres ejicere nolent, orientales, præsertim Asiatici, Arij sectatores aut fautores, *Semi-Ariani* dicti, *Philippopolim* abierunt, ibique soli conciliabulum constabant, cui *Sardicenses Concilii* nomen affinxere. In hoc damnato Nicæni dogmate, Julio, Osiò & Athanasio anathema dixerunt. Sardicenses verò Patres ex diversissimis nationibus congregati, Nicænum confirmârunt, damnatis rursus Arianis: additisque 20. Canonibus, Græca & Latina lingua, de disciplina Ecclesiastica. Nempe,

16.
Canones Sardicenses.

Ut nullus Episcopus ad aliam Ecclesiam transeat: ut in litibus Episcoporum judicent Episcopi ejusdem Provinciæ; & si quis ab eis deponatur, relinquatur ei jus appellandi Romam ad summum Pontificem, qui Legatum potest mittere, judicium unà cum Episcopis resumpturum. *Hic est Canon ille, qui à Zosimo Papa in epistola ad Africanos Episcopos, in sexta Carthag. synodo congregatos, sub nomine Canonis Nicæni citatus controversiis occasio-*

nem dedit inter Papam & Afros in causa appellationis: hæreticis etiam nostri temporis ansam inde captantibus accusandi Pontificem, tanquam falsarium. Sed paulè ante ad hoc responsum est.

Reliqui Canones tractant de modestia Episcoporum, ne temerè ad comitatum, & aulam Imperatorum vagentur; de residentia Episcoporum; de dignis eligendis; de non ordinandis alienis sine consensu proprii Episcopi; de excommunicatis non recipiendis ab alio Episcopo; de Clerico, à suo Episcopo expulso, à finitimis Episcopis iudicando; de recipiendis persecutionem patientibus &c.

Nota. Orientales, qui Sardica secesserant, & Philippis in Thracia separatum conventiculum instituerant, in aliquibus Arium damnarunt. Nam Filium Dei nominabant quidem, ante omnia sæcula ex Patre genitum, Deum ex Deo: negabant tamen esse æqualem & consubstantialem Patri; ac propterea *Semi Ariani* sunt appellati. Cùm autem suam formulam fidei ubique disseminarent sub nomine Concilii Sardicenis, ad jutore Constantio Imperatore Ariano, verum Concilium Sardicense fermè in oblivionem venit: unde aliqui, inter quos referunt ipsum S. Augustinum, tantum *Semi Ariani* illius conciliabuli Sardicenis mentionem fecerunt. In ultima Conciliorum editione Veneta Coleti taxatur etiam Bellarminus, quòd non satis distinxerit inter duo ista Concilia Sardicensa, alterum Catholicum, alterum Ariantum & supposititium. At satis ille distinxit lib. 1. de Concil. cap. 7. dum scripsit, Concilium Sardicense partim esse confirmatum, partim reprobatum, eò quòd 300. Episcopi occidentales fidem Catholicam confirmarint, Episcopi orientales verò fidem Arianam scripserint.

ARTICULUS II.

De Concilio Generali II. Constantinopolitano I.

Pro Spiritus S. Divinitate contra Macedonium sub Damaso I.

& Theodosio Seniore anno 381.

SUMMARIUM.

§. I.

Synopsis Historica.

1. *Ex Ariana hæresi nata est Macedoniana contra Spiritus S. Divinitatem.*
2. *Propterea celebratum hoc Concilium.*
- Quot, & quinam interfuerint?*

3. *Idem Concilium in Oriente & Occidente celebratum.*

§. II.

- De Symbolo, & Canonibus Concilii.
4. *Exponitur Symbolum fidei Constantinopolitanum.*
5. *In quo varia hæreses damnata.*
6. *Addi-*

6. *Additi 3. Canones.*8. *S. Gregorii Naz. abdicatio.*7. *Decernitur sedes Constantinopolitana prima post Romanam: contradicente Papa.*9. *Ejus oratio in hunc finem habita in Concilio.*

§. I.

Synopsis Historica.

1. *Ex Aria-
na hares.* **C**onstantio & Valente Imperatoribus Arianis, Catholicam Ecclesiam persequentibus, mirum est, quantas in vires excreverit Ariana hæresis. Innumera, præsertim sub Constantio, instituta diversis in locis conciliabula, nullo alio operæ pretio, nisi ut plures perverterent, & non tantum à Catholicis, sed etiam inter se, in plures sectas divisi, dissentirent. Hinc tot tamque varia apud eos symbola Fidei, Arianorum, Semi-Arianorum, hisque ipsis in diversos rursus errores dissectis, quolibet ingenio luxuriante, ut sit apud omnes novatores, novam sibi sentiendi credendique formam procedente.

*Nata est
Macedo-
niana.* Prodiit ex infecta vitiatâque hac stirpe multifaria lues: atque primis *Macedoniana* hæresis. Sic dicta à *Macedonio*, quem Constantius, Arianorum malis artibus depulso Paulo, in Constantinopolitanam sedem intrusit. Hic igitur non contentus cum Arianis Filium Divinum Patre minorem facere, ut novi quid parturiret, atque ulterius porrigeret blasphemiam, Spiritum Sanctum creaturam esse docebat, nulla in eo agnita Divinitate. Unde ipsius sectatores *Pneumatomachi* appellabantur, hoc est, Spiritus Sancti oppugnatores.

2. *Hæc causa
Concilii,* Ut impium hoc dogma, in plures, ut fieri consuevit, propagines diffusum, eradicaretur, anno 381. ad Damasi Papæ litteras à Theodosio seniore, piissimo Principe, generale hoc Concilium est convocatum, teste Theodoro *lib. 5. Hist. Eccles. cap. 9.*

Convenerunt autem ex diversis Provinciis Orientalibus 150. Episcopi: quos inter quatuor Patriarchæ, videlicet Nestarius Constantinop. Timotheus, Alexandrinus, Meletius Antiochenus, & Cyrillus Hierosolymitanus, item S. Gregorius Nyssenus, & S. Gregorius Nazianzenus. Qui pulcherrima Oratione ad Patres congregatos habita, se lubens abdicavit Episcopatu Constantinopolitano, suffesto in ejus locum Nestario, senatorii ordinis viro, jam grandævoo, sed adhuc Catechumeno.

3. *Duobus
locis cele-
brati.* Ex Occidentalibus nemo aderat, sed Damasus Papa eodem tempore Romæ congregavit Concilium ex Occidentalibus Episcopis, & quidem in eadem omnino causa, nimirum propter hæresin Macedonii. Atque sic duo illa Concilia, locis quidem disjuncta, animis tamen & sententiis unita, in unum Concilium Generale coaluerunt.

§. II.

De Symbolo, Canonibus, & Abdicatione S. Greg. Naz.

Condemnata Macedonii hæresis, editumque Fidei symbolum, quod hodieum in Missa legitur. Quamvis autem hoc potius sit *Symbolum Constantinopolitanum*, dicitur tamen communiter *Symbolum Nicænum*, quia ab hoc non differt, nisi quoddam aliqua verba sint addita, aut magis explicata, ut per illud manifestius variæ hæreses rejiciantur. Addita autem sunt Symbolo Nicæno ad condemnandas præsertim Macedonii, & Eunomii hæreses, hæc verba:

4.
Exponitur
Symbolum.

Et in Spiritum sanctum, Dominum & vivificantem, qui à Patre procedit: & qui cum Patre & Filio adoratur & glorificatur; qui locutus est per prophetas. Et unam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confitemur unum Baptisma, in remissionem peccatorum. Exspectamus Resurrectionem mortuorum: Et vitam futuri sæculi. Amen.

Dicitur igitur 1. *Et in Spiritum Sanctum, Dominum & vivificantem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum &c.* Hoc, inquam, dicitur contra Macedonium, Aëtium & Eunomium, Spiritui S. Divinitatem detrahentes. Quando autem addita sit vox illa *filiòque* procedit, quod Græci Ecclesiæ Latinæ maximè objiciebant, ut patet ex Concilio Florentino, non satis constat. Hoc certum, quoddam hæc additio, vel potius major declaratio, sit in Ecclesia antiquissima. Neque rem ipsam, hac voce significatam multum negabant Græci (præsertim ubi audierunt, secundum nostram doctrinam Spiritum Sanctum ex Patre filiòque tanquam uno principio, atque per unam spirationem procedere) sed carpebant, ab Ecclesia Latina additionem aliquam esse factam contra prohibitionem primorum Conciliorum, dicentium anathema illis, qui symbolo addere aliquid præsumperint.

Dicitur 2. *Factorem cæli & terræ, visibilibus & invisibilibus*, contra Marcionitas & Manichæos, qui asseriebant duo rerum principia, unum bonum, alterum malum.

5.
Contra di-
versas hæ-
reses com-
positum.

Dicitur 3. *Natum ante omnia Sæcula*, contra Photinum, qui verbum Divinum, non æternum, sed in utero virginis primò cæpisse docuit.

Dicitur 4. *Natus ex MARIA Virgine*: contra Apollinarem, delirantem, Christum carnem suam de Cælo tulisse.

Dicitur 5. *Cujus regni non erit finis*: contra Millenarios, temporale ac terrestre Christi Regnum comminiscentes.

Dicitur 6. *Consubstantialiam Patri*: contra Arianos, Semi-Arianos, Homoeousios, qui Filium *similis* cum Patre Substantiæ esse dicebant, &

Pars III.

G

Hete-

Heterousios, qui neque ejusdem neque similis cum Patre Substantiæ, sed diversæ esse volebant. Item contra Constantium Imperatorem, qui edicto vetuit, Christum dici *Homousion*, seu consubstantialem, ut Catholici docebant: (quos propterea *Homousianos* appellabant,) aut *Homœousion*, seu similem substantia, aut *Heterousion*, sive diversæ substantiæ, ut Ariani volebant: sed his vocabulis abstinere voluit, eò quòd natura & substantia Dei sit inscrutabilis, nihilque hac de re expressum habeatur in S. Scriptura.

6. Denique in hoc symbolo fit distinctio Divinarum Personarum; contra Sabellium; qui unam, tantum in Trinitate Personam esse volebat.

Aditi 3. Insuper in hoc Concilio, ut habetur *can. 10. dist. 16.* additi sunt tres Canones potissimum per Nectarium.

In 1. statuitur, ut Nicænum Concilium per omnia firmum maneat: atque anathema dicitur Macedonianis, Arianis, Eunomianis, Sabellianis, Photinianis, Apollinariis, &c. In 2. Patriarchis confirmatur potestas in suas Provincias, à Nicæno designatas. Vetaturque, ne Episcopi alienas Ecclesias accedant, ad faciendas ibi ordinationes, nisi sint vocati.

7. Insuper Episcopo Constantinopolitano decernitur primus locus ac dignitatis gradus post Romanum Episcopum, eò quòd sit Episcopus novæ Romæ.

Hanc clausulam non accepit Romana Ecclesia usque ad tempora Innocentii III. imò in Concilio Chalcedonensi Legati Pontificii sess. 16. sunt protestati, hunc Canonem in Canonicis sanctionibus non reperiri.

In tertio statuitur, *Maximum*, perperam ordinatum Constantinopoli, non esse habendum pro Episcopo.

8. Nam hic homo, Philosophus Cynicus, tumultuariis suffragiis quorundam Episcoporum, maximè Ægyptiorum, ad Episcopatum Constantinopolitanum fuerat intrusus: quem tunc S. Gregorius Nazianzenus, post Macedonium, Eudoxium, & Demophilum, Arianos Episcopos, sanctissimè regebat. Verum, ut pax reduceretur, Gregorius, prout antè memoratum, jure suo ultro cessit, Maximo verò à Concilio deposito, Nectarius suffectus est.

9. Exstat in tomis Conciliorum elegantissima Gregorii Nazianzeni Oratio in Concilio ad Patres habita: in qua memorat, quas persecutiones à Constantio, Juliano, & Valente, tum ipse, tum omnis Ecclesia Catholica sit passa: quomodo ipse Constantinopolitanam Ecclesiam, Arianis procellis tot annos agitatam, expurgârît, atque ad veræ doctrinæ ac disciplinæ normam per mansuetudinem suaviter flexerit. Pergit deinde ad doctrinam suam de Sanctissimo Trinitatis mysterio explicandam: petitque à Con-

à Concilio ætatis senio & laboribus confectæ præmium: sed non aliud, quàm ut onere levetur, & alius pro Ecclesia Constantinopolitana subrogetur, qui dignus sit. Describit Episcoporum quorundam ambitionem & in fide etiam inconstantiam, ad quamvis auram versatilem. Diluit ea, quæ in ipso carpebantur, videlicet, quòd versis rerum vicibus, cum poleret ipse favore Imperatorum, nulla tamen de hæreticis, tam atrocibus antea persecutoribus, ultio sumatur; Quòd abjectam nimis pro tanta dignitate humilémque vitæ rationem ineat. Tandem iterato dimissionem flagitans, in fine orationis datis salubribus monitis, urbi valedicit.

ARTICULUS III.

De Concilio Generali III. Ephesino.

*Pro una in Christo Persona, contra Nestorium, sub Cælestino I.
& Theodosio Juniore, Anno 431.*

SUMMARIUM.

§. I.

Synopsis Historica.

1. Cum Nestorius Christum in duas Personas distraberet, & in DEI Matrem fureret.
2. In Concilio primùm Romano à Cælestino I. damnatus :
3. Dein etiam à S. Cyrillo per 12. Anathematizatos.
4. Cùmque contumax in Concilio Ephesino nollet comparare, est depositus.
5. At ille cum Joanne Antiocheno Conciliabulum Ephesi constat, Cyrillum deponit, & legitimam Synodum Anathemate fulminat.
6. Quare Cyrillus à Theodosio, mendaciis circumvento, datus in custodiam.

7. At brevi liberatus, pulso in Exilium Nestorio.

8. Antiochena Ecclesia conciliata cum Alexandrina.

9. Nestorius in Exilio miserè perit.

§. II.

Acta Concilii.

10. Damnatur Nestoriana hæresis.

11. Vetita mutatio Symboli Nicæni.

12. Canones Concilii contra Nestorianos & Pelagianos.

13. Summa 12. Anathematismorum Cyrilli in Nestorium.

14. Crisis de doctrina Cyrilli & Nestorii.

§. I.

Synopsis Historica.

Sicut à Concilio Nicæno ad Constantinopolitanum I. intercesserunt 50. anni, ita ab hoc ad Ephesinum : nam hoc celebratum est anno 431. contra Nestorium. Quod hac ratione contigit.

*Nestorio
furenti.*

Post Arianos sede Constantinopolitana pulsos, Ecclesiam illam Episcopi 6. Catholici gubernabant, Gregorius Nazianz Nestorius, Joannes Chrysofomus, Arfacius, Atticus, & Sifinnius. Post hujus obitum Theodosius Junior, Arcadii Filius, *Nestorium*, Monachum Antiochenum, Theodori Mopsvesteni Discipulum, eloquentem equidem Hominem, sed incessus & supercilii gravitate, oris pallore ac macie non mediocrem nequitiam tegentem, ad Ecclesiæ illius regimen accersivit, veluti virum, qui veteris disciplinæ imaginem referret.

Venerat cum eo Antiochia *Anastafius* presbyter; qui aliquando in concione dixit, Beatam MARIAM non esse ΘΕΟ-Τόνον, seu Deiparam, eò quòd DEUS ab homine nasci non posset. Collaudavit impiam vocem publica oratione Nestorius, Christum in duas distrahens hypostasas ac personas, in Filios duos, & Christos duos, unum quidem purum DEUM ex patre DEO, alterum verò purum hominem ex homine. Unde vetuit B. V. MARIAM appellari *Theotocon* seu *DEI Genitricem*, *substituitque* vocem *Christotocon*.

Cùmque Dorotheus quidam, Sacris operante Nestorio, ex Cathedra Anathema diceret illis, qui Deiparæ vocem usurparent, facinus insolens probavit Nestorius, horrescente ad impium dogma fulménque inauspicatum urbe Catholica, Deiparæ cultrice, & justo fremitu indignante.

2. At Nestorius, lupum induens, minis, furore, laniena, in gregem grafsatus, immanitate rabida Clericos invasit, qui blasphemias se opponere proposuerant. Cùmque contagium latius serperet, Cælestinus Papa coactò Romæ Concilio Nestorium damnat, atque, ut idem facerent Orientales Episcopi, per Epistolas hortatur, præsertim *Cyrillum* Alexandrinum Patriarcham, cui in Concilio Orientali vices suas demandavit.

3. *S. Cyrillus* Providentia Nestorio Antagonistam, & veritati Orthodoxæ vindicem dedit, scriptis jam antè tribus libris ad Theodosium, Pulcheriam & Eudoxiam contra hæresin Nestorianam, Concilium ex Ægypti Episcopis Alexandriae indixit, in quo condita 12. capita, 12. *Anathematismi* *Cyrilli* dicta; quia scilicet in eis anathema ferebatur in propositiones Nestorii; Nestorius in dies efferatior 12. alios opposuit Anathematismos.

Datis itaque ad Joannem Antiochenum, & Juvenalem Jerosolymitanum, aliòsque Orientales Episcopos litteris, Cyrillus Concilii Generalis necessitatem ob oculos posuit, exposita etiam Cælestini voluntate. Impetratòque Theodosii Imperatoris auxilio, Ephesus Concilio locus designatur.

4. Convenerunt eò 200. Episcopi cum Cyrillo, Præsidente Concilii, nomine & autoritate Cælestini, solo Joanne Antiocheno Patriarcha moram nectente. Nestorius, qui jam antè, comitantium magna stipatus catervâ,
Ephes-

Ephesum advolârat, accersitus tertio à Patribus, ut in Concilio causam dicat, comparere pertinaciter detrectavit, repulsis etiam per milites ignominiosè Legatis Concilii; quare unanimi Patrum sententia damnatus, & ab Episcopatu ac Sacerdotio dejectus est, applaudente Ephesino populo. Subscripserunt etiam postea (quia primum post sententiam advenerat) reliqui Cœlestini Papæ Legati.

Concilio nollet comparere Depositor.

At *Joannes Antiochenus*, qui prolata in Nestorium sententia, cum Episcopis suis serius advenerat, accedente etiam *Candidiani* comitis, quem Imperator Concilii defensorem legaverat, instigatione, mendaciis, ac dolo contra condemnationem Nestorii, se absente factam, & approbationem anathematismorum Cyrilli, de quibus perperam sentiebat, apertè est protestatus, factaque secessione, Nestorio junctus, conciliabulum ex 30. perditis Episcopis coëgit, cui Oecumenicæ Ephesinæ Synodi nomen arrogârunt.

5. *Cum Patri. archa Antiocheno, Conciliabulum Ephefi constat,*

In hoc impio conventiculo primum Theodoretum Cyrensis operâ confutati sunt 12. Cyrilli anathematismi; Cyrillo ac Memnoni, Episcopo Ephesino, tanquam essent infecti Apollinaris hæresi, adeptus Episcopatus, reliquis Patribus veri Concilii communione privatis.

Ac fulmen in Cyrilum retorquet.

Hos impios conciliabuli auctus indignissimè, ut par erat, ferens sacra Synodus, Joannem tertio ad se citat. rationem redditurum de injustis molitionibus, cumque militum armis confusus venire detrectaret, ac Legatos per Clericos suos ignominiosè exciperet, cum fociis suis, Nestorii, Pelagii & Cœlestii lue infectis, communione fidelium per anathema à tota Synodo motus est.

Verum Theodosius Imperator, pius equidem, sed decipi facilis, Joannis, ejusque sequaculum litteris præventus, Nestorium, Cyrillum & Memnonem, legitimè depositos credens, per Joannem comitem dat in custodiam. At missis à Concilio ad Imperatorem octo legatis Episcopis, melius informatus, Cyrillum ac Memnonem liberos dimitti jubet, Nestorium verò pelli in exilium, ejusque in locum alium eligi Ecclesiæ Constantinopolitanæ Antistitem: electusque est *Maximinianus*, vir probæ ac integræ vitæ.

6. *Quare Cyrillus in custodiam datus;*

7. *At liberatus in exilium pulso Nestorio.*

Soluta jam Synodo, per triennium adhuc tenuit Alexandrinæ Ecclesiæ cum Antiochena discordia, ex utriusque Præfulis contrariis studiis orta. Quæ dissidia, cum non nisi ad hæresum ac schismatum incrementum facerent, magno Catholicæ rei præjudicio, tandem mandato Imperatoris Joannes cum Cyrillo rediit in gratiam, & actis Ephesinæ Synodi subscripsit, damnata Nestoriana hæresi. Imperator etiam lege civili damnato Nestorii nomine, sectatorum ejus bona publicavit, ejusque scripta legi severissimè prohibuit.

8. *Antiochenus Conciliatus Alexandrino.*

9. *Mors Nestorii.* Nestorius verò in Libyæ desertis exulare iussus, calamitate non melior factus, quocunque venerat, blasphemias in Christum, & sanctissimam DEI Matrem non destitit evomere, donec, vermibus linguam impiam depascentibus, miserè interiit, documento cum Ario futurus posteris, non impunè os impium in cælum poni.

§. II.
Acta Concilii.

10. *Damnatio Nestoriana hæresis.* Cæterùm hæc Synodus absoluta fuit septem *actionibus*. In 1. cùm Nestorius citatus Legatos protervè abigeret, & Joannès Antiochenus moras ex moris traheret, itum est ad iudicium, atque prælecto Nicæno symbolo discussisque Cyrilli ad Nestorium, & hujus ad illum litteris, scriptisque, damnata est cum auctore suo Nestoriana hæresis, ac definitum, in Christo unicam duntaxat esse personam, ac B. V. Mariam esse Deiparam. Quare in hoc Concilio, vel ab illius tempore addita creditur salutationi Angelicæ illa clausula: *Sancta Maria Mater Dei &c.*

In 2. actione, cum gaudio à Synodo excepti Legati Cœlestini Papæ: cui publicè acclamatum & actæ gratiæ. (*missi autem à Papa alii Legati, quia Cyrillus apud Imperatorem mala suspicione laborabat, adeò, ut eum custodire iusserit tanquam depositum.*)

In 3. lecta sunt Synodi gesta in causa Nestorii coram Legatis Papæ, qui eadem approbârunt, & subscriptione firmârunt.

In 4. & 5. actum de Joanne Antiocheno: contra quem questus Cyrillus de lata injustè in se & Memnonem depositionis sententia, & afflictione hæresis Appollinaristarum.

In 6. damnato novo ac impio Theodori Mopsvesteni Symbolo, prohibita est novi Symboli confectio, & Nicæni mutatio.

11. *Vetita mutatio symboli Nicæni.*

12. *Canones Concilii, contra Nestorianos & Pelagianos.*

In 7. præter 12. Cyrilli anathematismos, jam in prima actione lectos & probatos, additi sunt octo Canones de modo procedendi contra Pelagianos & Nestorianos. Videlicet 1. qui cum Cœlestio sentiunt, deponantur & communione priventur, (*tales plures fuere ex illis 30. Episcopis, qui cum Joanne Antiocheno in conventiculum privatum secesserant*) 2. Adhærentes deficientibus à Concilio deponuntur à Sacerdotio. 3. à Nestorio depositi restituantur. 4. Sectatores Nestorii & Cœlestii deponuntur. 5. Prohibentur restitui à Synodo condemnati. 6. Deponuntur perturbatores Synodi. 7. Nullum aliud symbolum, quàm Nicænum proferatur. 8. Nullus Episcopus in aliena Diœcesi ordinationes faciat.

13. *Samna 12. ana-*

Duodecim autem capitum, seu anathematismorum Cyrilli hæc est summa. In 1. dicitur anathema illi, qui negaverit B. Virginem esse Dei Genitricem, cùm Verbum caro factum sit. 2. Qui negaverit, unum esse Chri-

Christum, Deum simul & hominum. 3. Qui asserit inter Verbum & humanitatem unionem tantum moralem, secundum dignitatem, auctoritatem & potestatem. 4. Qui prædicata Christi duabus personis tribuunt, Divinæ & humanæ. 5. Qui Christum dixerit *Theophoron* seu *Deum ferentem*, non autem Deum veraciter. 6. Qui dixerit, Verbum esse Dominum Christi. 7. Si quis gloriam Unigeniti tribuit duobus. 8. Si quis dixerit Christum hominem tantum coadorandum cum Verbo, tanquam alterum cum altero, & non una veneratione adorandum. 9. Si quis negaverit, Christum ex propria virtute Divina signa fecisse. 10. Si quis dixerit, quod Christus pro se ipso se obtulerit oblationem. 11. Si quis dixerit, carnem assumptam non esse Verbi Divini, sed alterius conjuncti eidem Verbo per dignitatem. 12. Si quis negaverit, Dei Verbum passum carne, & crucifixum carne &c.

*thematif-
morum
Cyrilli.*

Ex quibus patet, Cyrillum perpetuo doctrinæ suæ instituisse, quod scilicet in Christo duplex natura, Divina nempe & humana, per unam subsistentiam, eamque Divinam, in unitate personæ subsistat, ut adeo prædicata naturis propria, non duabus, sed uni Theandro seu Deo-homini sint tribuenda, ac proin dicendum; *Verbum caro factum est, natum, passum, mortuum & sepultum: item hic homo (Christus) est Deus immortalis, æternus, omnipotens:* quia scilicet prædicata duabus naturis propria, uni personæ sunt communia, atque de ea propter communicationem idiomatum prædicabilia; nequaquam verò prædicata unius naturæ de altera in abstracto: sic, ut dici possit: *Deus est passus ac mortuus; hic homo (Christus) est Filius DEI unigenitus ac naturalis, æternus, immensus:* non verò: *Deitas seu natura Divina est passa, aut mortua: humanitas est æterna, immensa &c.* sicut non dici potest, *B. V. Maria est mater Deitatis:* benè verò, *est mater Dei.* Ratio est, quam dixi, nempe unitas personæ, & duplicitas naturæ in Christo.

14.
Crisis.

Contra verò Nestorius, melior Philosophus, quam Theologus, naturali, humanæque rationi, atque ingenio suo nimium confusus, naturam inter & personam nesciens distinguere, ac propterea duas in Christo personas adstruens, Divinam unam, humanam alteram, in gravissimum errorem est prolapsus, ex quo variæ propositiones ipsius hæreticæ pulserunt.

ARTICULUS IV.

De Concilio Generali IV. Chalcedonenſi,

Pro

Duabus in Chriſto naturis, contra Eutychem & Dioſcorum, ſub Leone I. & Martiano Anno 451.

S U M M A R I U M.

§. I.

Synopſis Hiſtorica.

1. *Hæreſis Eutycheſis de una in Chriſto natura:*
2. *A Flaviano in Concilio Conſtantinopolitano damnata.*
3. *Eutycheſes appellat ad S. Leonem Papam, deinde ad Theodoſium Imperatorem;*
4. *Denique Dioſcorum malæ cauſæ patronum implorat,*
5. *Qui decepto Imperatore conciliabulum Ep̄beſi congregat.*
6. *S. Flavianum Patriarcham occidit.*
7. *S. Leonem Papam excommunicat, omniâque inaudito furore miſcet.*
8. *Theodoſio etiam favente; at non impunè.*
9. *Post ejus mortem indictum Chalcedone Concilium à S. Leone.*
10. *Auxilio Martiani Imperatoris.*

§. II.

Acta Concilii.

11. *Accuſatus Dioſcorus à Dorylæi Ep̄ſcopo, damnatus ac depoſitus.*

12. *Dogmatica definitio fidei de duabus in Chriſto naturis.*
13. *Imperator Concilium ingreſſus tria capita circa Diſciplinam Clericorum proponit.*
14. *Theodoretus & Ibas reſtituti ejuſdem Neſtorio.*

§. III.

Summa Canonum.

15. *Cœlibatus Sacerdotum.*
16. *Anatolius obreptitiè inſerit Canonem de prima Sede Conſtantinopolitana poſt Romanam.*
17. *Proteſtantibus Legatis Romanis, & S. Leone.*
18. *Turbæ Alexandrinæ propter damnatum Dioſcorum excitatæ per Timotheum Ælurum.*
19. *An Dioſcorus verè fuerit hæreticus?*
20. *Ratio dubitandi eſt, quia non videtur eſſe damnatus ob hæreſin.*

§. I.

Synopſis Hiſtorica.

I. *Eutycheſes*, Archimandrita Monafterii cujuſdam Conſtantinopoli, ut ab errore Neſtorii de duabus in Chriſto perſonis deſlecteret, in extremè oppoſitum ſcopulum impedit, unâmq; tantùm in Chriſto naturam poſt unionem adſtruebas. Sic enim ille arguit: in Chriſto una tantùm datur per-

persona: atqui natura & persona sunt idem: ergo etiam una tantum datur natura: quia videlicet natura Divina & humana ita sunt inter se confusæ, ut Divina natura humanam absorberet, sicque post unionem sola Divina natura in Christo existeret.

Hujus novæ hæresis accusatus est Eutyches in Concilio Constantinopolitano, quod Flavianus, post Maximinianum & Proclum, Patriarcha, indixerat ad judicandam causam Florentii Episcopi. Ab hac igitur Synodo citatus ad dicendam causam Eutyches, obedire renuit, obtendens excusationem valetudinis, senii, & claustralis solitudinis. Citatus tertio, stipatus Monachorum & militum turba comparuit, atque interrogatus de fide sua in Christum, quæsito primum effugio, denique respondit, ante unionem duas fuisse naturas, post unionem verò unam tantum esse in Christo. Cùmque pertinaciter errori suo inhæreret, damnatus est à Concilio anathemate, 30. Episcopis, & 23. Abbatibus damnationi subscriptibus.

At ille furens, affixis per urbem libellis, injuriam questus, scriptaque ad Leonem I. Romanum Pontificem mendaci epistola, appellationem suam ad sedem Apostolicam rejectam, seque injustissimè oppressum dictans, commovit primò Leonis animum, donec Flaviani litteris & actis Concilii missis Romam, veritas patuit. Hoc igitur asylo erepto à Pontifice ad Imperatorem Theodosium provocat. Hujus jussu (adnitente Chrysostomo, apud Augustum gratioso, & Eutychem jam tum redolente) releguntur acta Concilii; ex quibus integerrima Flaviani fides, Eutycheis verò fallacia eluxit.

Tertiam igitur scenam aperit, ac Dioscori Patriarchæ Alexandrini opem implorat. Hic, vir improbus, & alioquin Flaviano infensus (ut pote cui Ecclesiam Constantinopolitanam invidebat) suscepto causæ profligatæ patrocinio, suadet Imperatori, rem istam in Concilio Oecumenico definiendam esse. Decernitur invito Leone & Flaviano synodus, celebranda rursus Ephesi, ubi ante 19. annos contra Nestorium erat habita; convolat eò Dioscorus cum Eutyche & 130. Episcopis.

Nihil in eo Conventu actum ex lege, nihil moderatum; turbida omnia, violenta, & à more Majorum abhorrentia. Elpidius comes, quem Imperator Concilii defensorem legaverat, potestatem supergressus, pro gubernatore se gerebat: de actis memorati Constantinopolitani Concilii, quæstionem jubet institui; Legatis, quos, petente Imperatore Leo miserat, negatus in sedendo primatus, quem invasit Dioscorus: imò ne lecta quidem Pontificis epistola, in qua doctrinam orthodoxam contra Eutycheis errorem exposuerat; in suspicionem ab Eutyche tracti Legati, quòd

2.
A Flaviano damnatus.

3.
Appellat ad S. Leonem Imperatorem.

4.
A quibus rejectus Dioscorum imploravit.

5.
Qui conciliabulum Episcoporum cogit.

apud Flavianum præsi, plius justo Flavianum olerent. Excessère proin-
ex hoc conciliabulo.

6. Tum verò sursum deorsum ibant omnia. Dioscorus cum Barsuma
In quo oc- Archimandrita, globo militum coacto, in Synodum armatus irrumpit,
cidit S. Episcoporum suffragia per vim extorquet, Theodoretum Cyri, Ibam
Flavia- Edessæ, & Domnum Antiochæ Episcopos, indicta causa absentes con-
num. demnat, & Episcopatu dejecit, expungit è symbolo verba illa: *Qui con-*
ceptus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine: Flaviani comites conjicit in
vincula; laudatur Eutyichis error; Flavianus tanquam hæreticus, com-
pedibus ligatur: & cum ad Sedem Apostolicam appellaret, à Dioscoro
aded pugnibus calcibusque contusus est, ut post triduum veritatis Martyr
obierit: sanguineum vexillum, tanquam victor esset, rotante impio, &
postquam *Anatolium* Clientem suum Flaviano succederat, inaudito exem-
plo anathema in ipsum S. Leonem, Ecclesiæ caput, evomente. En!
dignam impietate stropham, versâsque rerum vices! paucis ante annis,
sub eodem Imperatore, eadem in urbe Ephesina, Alexandrinus Patriar-
cha sanctissimus, proborum Præses, blasphemum Patriarcham Constanti-
nopolitanum damnaverat: jam verò impiissimus Patriarcha Alexandri-
nus, sceleratorum ductor, sanctissimum Constantinopolis Prætulem, ty-
ranno quovis immanior, cruentis manibus interficit. Non aberravit
profectò antiquitas, dum hoc conventiculum, *erraticam & prædatoriam Sy-*
nodum nuncupavit.

7. Depositus etiam in hac pseudo-Synodo *Eugenius Dorylæi* Episcopus,
omnidque eò quòd primus in Concilio Constantinopolitano Eutychem de hæresi ac-
ms. fuit; cusaverit. Restitutus contra hæresiarcha Eutyches, ejusque infania de
una post incarnationem natura approbata: minis & terroribus omnia ex-
torquente Dioscoro, nec parùm auxiliante Elpidio, Legato Theodosii,
Chrysaiphii aulici artibus dolosis, in Dioscorum & Eutychem nimitum
propensi. Quamquam autem in conciliabulo illo omnia per iniquissimam
vim sint acta, videas tamen ex latrocinio isto, ac furioso ficariorum agmine,
hodiernos Sedis Apostolicæ hostes sua arma depromere.

8. S. Leo, ut tantam abominationem ex loco sancto exturbaret, Roma-
Ac in sim- na in synodo acta Ephesina barbaræ illius Synagogæ damnavit ac rescidit,
etiam In- à Theodosio tamen (accedente licèt Valentiniani Occidentis Imperatoris
per aorem commendatione) impetrare non potuit, ut in Italia concilium Generale ha-
corripit. beretur. Quin ille, desciscens à se ipso, Euthychianis fraudibus, præser-
tim Chrysaiphii, circumactus, damnato publica lege Flaviano synodum se-
cundam Ephesinam Nicænæ jussit æquari. At brevi vindictam sensit infe-
lix Princeps, qui innocentem juventutem non æqua senectute commacu-
lans, atque tumultus inter domesticos & externos, vitam inquietam de-
gens,

gens, porrecta etiam plus æquo ad thuribulum profana manu, absque liberis interiit, collapsis elisus equo

Pulcheria, Soror Theodosii, succedens in Imperio, Martianum, ignobili equidem stirpe in Thracia prognatum, at virtute militari virum clarissimum, & apprimè Catholicum, in sponsum & consortem Imperii assumpsit. Ab his Leo Pontifex facilè obtinet, quod Theodosius negaverat, Concilium videlicet Oecumenicum, ad quod celebrandum Martinus Pontificem invitavit, his inter alia verbis ad eum scribens: *Supereff, ut si placuerit tuæ Beatitudini in his partes advenire, & synodum celebrare, hoc facere religionis affectu digneris, nostris utique desideriis sua sanctitas satisfaciet, & sacræ religioni quæ sunt utilia, decernet &c.*

9.
Quo mortuo alia facies.

Convocatum itaque à Martino, ex consensu & adhortatione Pontificis Concilium, primò quidem Nicæam, dein verò, ut etiam Imperator interesse possit (quod magnopere necessarium fore ad comprimendos tumultus legati Apostolici censebant) Chalcedonem translatum, anno 451. post generalem synodum Ephesinam 20.

10.
Indictum Concilium.

Præsidebant pro more Concilio Legati sedis Apostolicæ, *Paschasius* nempe, *Lucentius*, & *Julianus*, Episcopi, cum *Bonifacio* & *Basilio* Presbyteris. Aderat etiam actio 6. Martinus cum *Pulcheria*, non ut tanquam Judex in Fidei controversiis suffragium ferret, sed ut tanquam Defensor, turbas compefceret, ut ipse innuit actio 6. Patres alloquens.

Nulla unquam ad id tempus synodus frequentior; adfuere siquidem, ut quidam supputant, 636. Episcopi, duplò videlicet majore numero, quàm in Nicæno comparuerant.

Venerunt insuper quidam Proceres, qui *Judices* in Concilio nominantur, ab Imperatore præfecti, non ut de rebus ad fidem & religionem spectantibus decernant, sed ut sua autoritate Concilium moderentur, & strepitus ac turbas comprimant, nam in act. 2. doceri se debere ab Episcopis profitentur. Et cum *Dioscorus* act. 3. Judicum præsentiam requireret, responderunt Episcopi, quando regularia tractantur, nullos Judices Laicos interesse posse: Solisque Episcopis datam esse auctoritatem Episcopos judicandi.

§. II.

Acta Concilii.

Celebrata autem est hæc Synodus 16. Actionibus. In prima, longissima, Legati Apostolici protestati sunt, fas non esse, ut *Dioscorus*, *Accusatus* qui *Dioscorus*

qui reus sit, inter Episcopos sedeat tanquam Judex: ipsum generalem Synodum convocasse non consulta Romana fede, eique præsidere auctum contra fas omne: *Hoc nunquam factum, nunquam licuisse.* Orientales etiam Episcopi ejectum volebant Dioscorum: Ægyptii verò *Theodoretum*: unde multi clamores. Dioscorus tanquam reus iussus in medio sedere: ad quem accusandum Eusebius Dorylæi Episcopus (qui primus in Concilio Constantinopolitano Eutychem hæresis accusaverat, depositus propterea à Dioscoro Ephesi) in medium progressus est: & cum Dioscorus tractandum primò de fide dixisset, Eugenius ad impia acta Ephesina provocavit: quæ proin lecta sunt. Hisque convictus Dioscorus, aliud, quod responderet, non habuit, nisi, non tantum à se, sed etiam à *Juvenale* Jerosolymitano, *Thalassio* Cæsarensi, aliisque multis Episcopis acta Concilii approbata & subscripta esse. Responderunt Episcopi, se minis, fustibus & gladiis coactos subscripsisse, atque erroris ac peccati veniam precari. Lecta dein acta Concil. Constant. in quo primò damnatus Eutyches: cumque ad Flaviani causam ventum esset, dixit Dioscorus, eum jure damnatum esse, eò quòd duas in Christo naturas asseruisset: (quo ostendit, se etiamnum in hæresi perseverare.)

In 2. cœptum de fide tractari: lectum symbolum Nicænum & Constantinopolitanum: lectæ insuper plures Epistolæ atque inter eas Epistola Leonis ad Flavianum de Verbi incarnatione, in qua duas esse in Christo naturas declaravit. Hac lecta acclamavit Synodus: *Hæc est Patrum Fides: hæc Apostolorum fides: omnes ita credimus, Orthodoxi ita credimus: Anathema, qui non ita credit: Petrus per Leonem ita locutus est.*

Depositus.

In 3. post trinam citationem non comparens Dioscorus, de gravissimis insuper flagitiis accusatus ab Alexandrinis, & ex publicis Ephesini Synedrii actis convictus, ex Leonis sententia, Episcopali honore & Sacerdotum functionibus privatus pronunciat acclamante Choro Patrum, quia Eutychem à proprio Episcopo excommunicatum in communionem receperit, Epistolam Leonis in Concilio Ephesino secundo legi prohibuerit, ac Leonem ipsum excommunicârît, atque ter citatus ad Concilium venire detrectârît.

In actione 4. Juvenalis Patriarcha Jerosolymitanus, Thalassius Cæsarensis aliique Episcopi, qui cum Dioscoro subscripserant Ephesino Conciliabulo, & jam in prima actione veniam fuerant precati, ad secundam autem & tertiam sessionem non fuerant admissi, ubi de fide, ac duabus Christi naturis tractatum, & causa Dioscori discussa

scussa est, postquam epistolâ S. Leonis susceptâ Eutychi anathema dixerunt, veniam iterum precati, ad Concilium rursus & sedes suas sunt admisi. Tum Ægyptii Episcopi, jussi subscribere Leonis Epistolæ, instanter petierunt, eligi prius Patriarcham Alexandrinum, quem ducem sequi possint (hoc enim in Ægypto esse moris, ut sinè Patriarcha nihil decernerent) idque tandem impetrârunt.

Varii dein Clerici & Monachi in Concilium ingressi postulant, Dioscorum restitui communioni, & dignitati. At unanimi voce Concilium clamat: *Anathema Dioscoro: Dioscorum Christus deposuit: mitte foras superfluos: Concilium Episcoporum est.*

In 5. lecta & approbata definitio, qua *unum, eundemque Christum, 12. Filium Dei unigenitum, perfectum Deum, & perfectum hominem, Divinitate qui Dogmatica definitio. dem Deo Patri, humanitate verò nobis consubstantialem, in duabus naturis confusè, immutabiliter, indivisè, inseparabiliter subsistere declaratur.*

In 6. Imperator, ubi per Legatos fidei definitionem intellexit, Chalcedonem venit, & ad Concilium orationem habuit, in qua dixit, se cum *13. Imperator Pulcheria venisse ad Concilium, ad fidem roborandam, non ad aliquam potentiam Concilium ostendendam sive exercendam, exemplo Constantini, ut veritate inventa, multi-ingressus. tudo non ultrà pravis doctrinis attracta discorderet.* Post orationem Episcopi applaudentes acclamârunt Augusto & Augustæ multos annos.

Recitata dein iterum definitio fidei, cui Episcopi subscripserunt, & quidem primo loco Legati Leonis his verbis: *Paschasinus Episcopus, Vicarius Domini mei Beatissimi atque Apostolici universalis Ecclesiæ Papæ urbis Romæ Leonis, Synodo præsidens, statui & subscripsi.*

Repetitum etiam sæpius anathema in Nestorium, Eutychem & Dioscorum.

Proposuit denique Imperator tria capita, quæ potiùs à Concilio, *Tria pro- quàm lege Imperiali sint faciendâ. posuit ca-*

1. Nullum ædificandum Monasterium præter voluntatem Episcopi: *pita.*
2. Clerici negotiis sæcularibus se non immisceant.
3. Clerici ne transeant ab Ecclesia unius civitatis ad alteram.

Acclamavit Synodus approbando hæc capitula.

In *editione* 7. Compositio amicabile inter Maximum Antiochenum & Juvenalem Jerosolymitanum circa terminos eorum Patriarchatum facta, Synodi subscriptione approbatur ac confirmatur.

In 8. *Theodoretus* Cyrensis Episcopus, qui 12. Anathematismos Cy- *14. Theodoretus. rilli refutaverat, & sic in hæresin Nestorii videbatur prolapsus, cum Ana-*

thema diceret Nestorio, sedi suæ Episcopali est restitutus, à qua dejectus fuerat à Dioscoro in conciliabulo Ephesino, jam antea à Leone in communionem admiffus.

Et Ibas restituti ejurato Nestorio.

In 9. & 10. *Ibas* Edessenus Episcopus, à Dioscoro in Synedrio Ephesino pariter depositus, auditis ejus accusatoribus, lectâque Epistola, ad *Marim* Persam data, in qua in Cyrilli Anathematismos invehitur, restitutus est suæ Ecclesiæ, postquam Nestorio & Eutychi anathema dixit. Etiam Ibas jam antè Leo in communionem receperat. Quæ tamen restitutio magni deinceps incendii fomitem ministrabit.

In 11. & 12. discussa causa Bassiani & Stephani, quorum illo deposito ab Episcopatu Ephesino, hic suffectus est. Concilium decrevit, utrumque contra Canones venisse ad Episcopatum: adeoque tertium eligendum, utrique tamen retenta Episcopali dignitate, & reservata annua pensione 200. aureorum solidorum, ex Episcopatus Ephesini redditibus persolvenda. *Ecce Originem pensionum; antiquiores enim non leguntur.*

In 13. & 14. aliæ causæ particulares Episcoporum decisæ, ut Eunomii Nicomediensis & Anastasii Nicæni Episcopi circa Jus Metropolitanum &c.

§. III.

Summa Canonum.

In 15. Sess. editi sunt Canones 27. disciplinam spectantes.

1. Canones Conciliorum servantur.
2. Nemo ordinationem pecuniâ obtineat.
3. Clerici non conducant aliena prædia.
4. Monachi alienis negotiis se non immisceant.
5. Clerici non migrent ad aliam Ecclesiam.
6. In ordinandis delectus habendus.
7. Clericis prohibentur mundanæ dignitates.
8. Clerici obediant Episcopo.
9. Clericus non conveniat Clericum coram laico tribunali.
10. Non habeant plura beneficia.
11. Litteræ commendatiæ dignioribus tantum dandæ.
12. In una Provincia tantum unus sit Metropolitanus.
13. Peregrini Clerici non ministrent sinè commendatiis.

15. Notabilis est Canon 14. qui sic habet: *Quoniam in quibusdam Provinciis concessum est, Lectoribus & Psalmistis uxores ducere, statuit S. Synodus, non licere cuiquam ex his accipere sectæ alterius uxorem.* Ex quo manifestè patet, non licuisse tunc temporis, ne quidem apud Orientales, Subdiaconis, Diaconis, Presbyteris, & Episcopis uxores ducere, cum ne quidem Lecto-

Lectoribus & Pfalmistis fuerit ubique concessum. Prohibet deinde idem Canon, ne persona Catholica nubat hæretico, Judæo, aut Pagano.

15. Canon statuit, ne Diaconissa fiat ante 40. annos; neque nuptias postea contrahat.

16. Nec Monachi nec Virgines DEO dicatæ, matrimonium ineant.

17. Qui parochiam 30. annis quietè possedit, retineatur. Læsus à Metropolitanò vel apud Primatem vel Patriarcham agat.

18. Prohibentur conspirationes contra Episcopos & Clericos.

19. Bis in anno celebretur Synodus Provincialis.

20. Episcopus alienum Clericum suscipiens excommunicatur,

21. Accusatores Episcoporum aut Clericorum non admittantur passim & sinè probatione.

22. Clerici post obitum Episcopi res ipsius non diripiant.

23. Clerici & Monachi non facilè ad urbem regiam accedant, ibique vagentur, aut turbas concitent.

24. Monasteria ne fiant diversoria sæcularium.

25. Ordinationes Episcoporum ne differantur ultra tres menses, Oeconomus verò interim reservet res Ecclesiæ.

26. Occasione Ibæ, de administratione Ecclesiæ accusati, præcipitur in qualibet Ecclesia Episcopali Oeconomum constitui ex Clero.

27. Raptores mulierum, & Cooperatores, si Clerici sint, deponantur, si Laici, excommunicentur.

Hos 27. Canones ex Collectione Dionysii Exigui in Epitomen redigi. Nec plures in Latinis codicibus antiquis extant.

Postquam tamen Judices cum Legatis sedis Apostolicæ ex ista sessione excesserant, *Anatolius* Constantinopolitanus Patriarcha Episcopos *Anatolius* adhuc retinuit, & Canonem Constantinopolitani I. Concilii referens, de *Canonem* proxima sede Patriarchæ Constantinopolis post Romanum, curavit hunc *obreptitiè* confirmari: non tamen sinè fraude; quia dixit: Romanam sedem Primatum accepisse à Concilio Nicæno, & quidem ex eo capite, quòd vetus *inserit,* Roma fuerit orbis Domina.

In actione 16. Legati Romani contra hunc Canonem adjectum sunt *17.* conquesti & protestati: eò quòd rejectis statutis 318 Patrum Nicæni, no- *Protestan-* vare quid attentârît Anatolius circa dignitatem Patriarcharum, sub præ- *tibus Le-* textu, quòd 150. Patres in Concilio Constantinopolitano huic sedi post *gatis Ro-* Romanam primatum dederint, quod tamen in synodicis Canonibus non *manis,* inveniatur. Cùm autem Episcopi omnes dicerent, se ultro subscripsisse, protestationis nulla est ratio habita.

Rejectus tamen est ille Canon à S. Leone, ut patet ex ipsius epistola *Et S. Leo-* 61. ad Episcopos Concilii. Deinde Canon ille adjectus continet duo falsa; ne- *nempe*

nenipe 1. Sedem Romanam à Synodo Nicæna accepisse primum: cum tamen sextus Nicæni Canon in genuinis codicibus sic habeat: *Ecclesia Romana semper habuit primum, antiqua autem consuetudo servetur &c.* alterum falsum est, quod idem Romana Ecclesia habeat primum, quod ibi sit urbs regia, ut ostendit S. Leo in *epist. ad Martianum*, & S. Gelasius in *epist. ad Episcopos Dardaniæ*. Mediolanum, Ravenna, Sirmium, Treviri, Nicomedia fuerunt sedes Imperii, nihil tamen prærogativæ propterea datum iis Ecclesiis.

Petiit quidem Concilium per epistolam confirmationem hujus præsertim Canonis à S. Leone: ubi inter alia scripserunt: *Rogamus igitur, & tuis decretis nostrum honorare judicium; & sicut nos capiti in bonis adjecimus consonantiam, sic & Summitas tua filiis, quod decet, adimpleat.* Verum S. Leo Anatolii ambitionem, datis ad Martianum & Pulcheriam atque ad ipsum etiam Anatolium litteris vehementer reprehendit.

18. *Turbæ Alexandria post Concilium.* Post Concilium Chalcedonense Alexandria Episcopus electus est Proterius, qui cum Episcopis Ægypti accepit Concilium. At brevi post Timotheus Ælurus pulso Proterio, & interempto, Patriarchalem sedem invasit, Chalcedonensem Synodum damnavit, & Patriarchis omnibus anathema dixit, depositis etiam Episcopis, qui Chalcedonensi Concilio adhæsere, habuitque sibi consentientes paucos Episcopos, ac plebem Alexandrinam, Eutychanam, quæ audita Dioscori sui exauctoratione, ingentes Alexandria turbas excitavit, auctore potissimum memorato Timotheo Æluro, Eutychiano Monacho.

Occasione hujus tumultus Alexandrini multæ in tomis Conciliorum extant Episcoporum totius orientis epistolæ ad *Leonem Imperatorem*, qui Martino successerat: in quibus Concilium Chalcedonense defenditur, & Timotheus graviter accusatur. Sed & in Palæstina adversus Concilium Chalcedonense quidam Eutychiani insurgent, usque aded, ut etiam Juvenalem Patriarcham deponerent, & Eutychanum intruderent.

Porrò, quod Eutyches in Concilio damnatus, devenerit, non satis constat: de Dioscoro autem memoratur, quod militari manu Gangram in Paphlagoniam sit abductus in exilium, in quo brevi post interierit.

19. *An Dioscorus fuerit hæreticus.* Quæres, an Dioscorus verè fuerit hæreticus, an verò tantum spiritu ambitionis & superbix impellente, Eutychetis causam tam ferociter propugnârit? Ratio dubitandi est, quia à Concilio Chalcedonensi non videtur, saltem apertè, damnatus esse ut hæreticus: licet enim legantur quandoque aliqui Episcopi exclamasse: *anathema Dioscoro!* in depositione tamen illius ab Episcopali dignitate, & functionibus sacerdotalibus, non assignatur pro causa hæresis: sed quod Eutychen in communionem receperit,

perit, epistolam Leonis legi vetuerit Ephesi, Leonem excommunicarit, & ter citatus ad Concilium non venerit. Deinde Anatolius actione 5. aperte dixit in Concilio, Dioscorum non esse depositum propter fidem.

Resp. Non esse dubium, quin Dioscorus fuerit hæreticus Eutychnus: Nam in Chalcedonensi act. 1. aperte dixit: *Duas naturas in Christo non suscipio: item, post unionem non sunt duæ naturæ.* Et propterea damnavit Flavianum ac Synodum Constantinopolitanam, quod duas in Christo naturas adstruerent: hocque ipsum in Chalcedonensi actione 1. repetiit, nempe Flavianum propterea jure esse damnatum. Imò propter hanc causam totam illam Ephesinam tragœdiam excitavit, in qua Eutychem absolvit. Quod autem in decretum damnationis illius non fuerit aperte inserta causa hæresis, fieri potuit ex ea ratione, ut parceretur Juvenali Patriarchæ Jerosolymitano, Thalassio Cæsareensi, Eusebio Ancyrano, Eustathio Beritensi, Basilio Seleuciensi, qui cum Dioscoro Ephesinæ pseudosynodo præfuerant, ac subscripserant, nunc verò in Chalcedonensi Synodo pœnitentes veniam rogârunt, dicto anathemate Eutychi. Unde ne etiam ipsi hæresis damnati viderentur, utpote in causa ferè communi, ut Dioscorus in prima actione objecerat, particulares depositionis causæ, eæque Dioscoro propriæ, sufficientes tamen, sunt allegatæ, & à causa hæresis in ipsa depositione abstractum. Post receptos autem actione 4. pœnitentes Episcopos, cum ingressi Archimandrita Dioscorum restitui peterent, non tantum pauci Episcopi, sed totus chorus, exceptis Episcopis Ægyptiis, clamavit: *Dioscoro anathema.*

Quod autem Anatolius in Concilio dixerit, Dioscorum non esse propter fidem damnatum, adscribendum videtur affectui adhuc cuidam erga suum Patriarcham, cujus olim erat Apocripiarius, ejusque favore, interempto Flaviano, ad Constantinopolitanum Patriarchatum promotus.

ARTICULUS V.

De Concilio Generali V. Constantinopolitano II.

Contra tria capitula, & errores Origenis, sub Vigilio & Justiniano Seniore anno 553.

SUMMARIUM.

§. I.

Synopsis Historica.

1. Theodorus Mopsuestiæ Episcopus, Nestorii Magister, plures hæreses libris suis inspererat: non tamen expressit
Pars III.

sè à Chalcedonensi Concilio fuit condemnatus in persona, in Synodo verò ista fuit damnatus in persona.

2. Ejus, uti etiam Nestori, fautores erant Theodoretus, qui contra

I

S. Cy-

20.
Rationes
dubitandi.

- S. Cyrillum scripsit, non satis orthodoxè:
3. Et Ibas, qui erroneam ad Marin Per-
sam scripsit epistolam. Uterque autem
retractato errore à Concilio Chalcedo-
nensi fuit restitutus.
  4. Et hæc sunt famosa illa tria capita-
la,
  5. Quæ tantas controversias in Ecclesia
excitârunt :
  6. Primum quidem in Ægypto per Thimo-
theum Ælurum, & Petrum Moggum,
pseudo-Patriarchas, Dioscori Assen-
clas :
  7. Dein Antiochiæ per Petrum Grapbe-
um, & Severum, pariter pseudo-Pa-
triarchas hæreticos :
  8. Denique Constantinopoli per Acacium
Patriarcham, qui Henoticon procu-
dit, Zenonis edicto roboratum, quo u-
nius aut duarum naturarum in Christo
nuncupatio abrogatur.
  9. Atque etiam per Anthimum; quem ta-
men Agapetus Papa amovit, suspecto
Mena.
  10. Accessere Origenistæ, aliæque pestes.
  11. Ut adeo calamitosissimus esset Ecclesiæ
status: nullo Principe Catholico, sedi-
bus etiam Patriarchalibus hæresi infe-
ctis.
  12. Justiniani Imperatoris imago.
  13. Vastrum ei datum consilium.
  14. Indicitur Synodus V.
  15. Consentiente quidem Vigilio Papa, sed
non comparente in Concilio: licet tunc
esset Constantinopoli.
  16. Cur noluerit comparere.

§. 2.

**Acta Concilii & Canones contra
varias hæreses.**

17. In collatione 1. Legati à Concilio ad
invitandum Vigilium.
18. Damnantur scripta Mopsvesteni cum
auctore.
19. Item scripta Theodoretii contra S. Cy-
rillum: cum epistola Iba; non tamen
auctores, post retractationem à Chalce-
donensi restituti. Sicque damnata sunt
tria capitula.
20. Editi 14. Canones seu anathematismi
contra varias hæreses.
21. In tribus ultimis dicitur anathema illis,
qui defendunt Mopsvestenum aut ejus
scripta: qui defendunt Theodoretii scri-
pta: aut Iba Epistolam.

§. 3.

Canones contra Origenistas.

22. Errores Origenis damnati, ab affectis
illius collecti.
23. Qui eo vivente jam fuerunt damnati.
24. Postea autem magnas transgredias ex-
citârunt, dum S. Joannem Chryso-
stomum, qui Origeni favere videbatur,
colliserunt cum Theophilo Alexandri-
no Patriarcha, & S. Epiphano.
25. Qua occasione Chrysostomus à Theophi-
lo in Synedrio depositus, & in exilium
ejectus est.

§. 4

**Crisis circa controversiam de
tribus capitulis.**

26. Vigilius Papa damnationi trium capi-
tolorum subscribere noluit. Crudeli-
ter propterea à Justiniano habitus: tan-
dem subscriptis.
17. Nec tamen instabilis erat in iis, quæ
pertinent ad fidem: quia quæstio de tri-
bus

- bus capitulis non versabatur circa fidem : in qua omnes Catholici conveniebant ;*
- 28 *Sed tantum circa personas trium illorum Episcoporum, quid de illis sentiendum*
- 29 *Doctrina autem eorum nunquam approbata, ne quidem à Concilio Chalcedonenfi.*
- 30 *In hoc verò Concilio expressè damnata, una cum persona Theodori.*
- 31 *Non verò persona Theodoretì & Ithæ : sed tantum eorum scripta, quæ ab ipsis in Chalcedonenfi fuerunt tractata.*
- 32 *Complures occidentales Episcopi, existimantes, damnationem trium capitulorum synodo Chalcedonenfi esse præjudiciosum, Aquileiæ conciliabulum constant contra Synodum V.*
- 33 *Et licet Pelagius Papa eis ostenderet, meritò damnatum Mopsuestenum.*
- 34 *Epistolam Ithæ, & scripta Theodoretì contra Cyrillum à Chalcedonenfi non fuisse approbata, sed tantum personas penitentes esse receptas ;*
- 35 *Aliqui tamen pertinaciter in schismate perstiterunt.*
- 36 *Quamvis aliqui serventer se eidem opponerent.*
- 37 *Donec tandem sub Sergio Papa est extinctum.*
- 38 *S. Gregorii M. hac de re epistola.*

§. 5.

Schismatis ob tria capitula etiam post Synodum V. continuatio.

§. I.

Synopsis Historica.

Post explicata breviter quatuor prima Concilia generalia, quibus tanquam quatuor Evangeliiis venerationem impertiendam esse dixit Gregorius M. memorandum venit Concilium generale quintum ; cui occasionem aliquam dedisse visum est Concilium Chalcedonenfe, paulò ante exhibitum ; quod hac ratione contigit :

Theodorus, Mopsuestiæ Episcopus (qui plùs quàm decem millia librorum scripsisse dicitur) jam ante Concilium I. Ephesinum contra Euthemium & Apollinarium ita scripserat, ut in novum ipse errorem hæresinque incederet, unam tantum in Christo personam asserens, ac B. V. Mariam Deiparam esse inficians. Ex Theodori libris Nestorius hæresin fuisse dicitur : unde Theodori discipulus appellatur. Cùm igitur Nestorio Ephesi damnato, ejus scripta imperialibus etiam editis essent prohibita, Nestoriani per libros Theodori, in varias linguas versos, hæresin suam propinârunt.

2. *Ejus fau-*
tor Theo-
doretus.
Theodori laudatores erant duo præcipuè Episcopi, nimirum *Theo-*
doretus Cyri Episcopus, qui pugnans pro Nestorio 12. anathematismos
S. Cyrilli refutavit, & tanquam hæreticos perstrinxit. Alter fuit *Ibas*,
Episcopus Edeffenus, qui in prima Ephesina Synodo cum Joanne Antio-
cheno secessione facta, eandem Synodum carpebat, præsertim in episto-
la ad Marim Persam scripta, in qua Theodorum Mopsvestenum laudat,
anathematismos verò Cyrilli vituperat. Hic uterque, Theodoretus
nempe & Ibas, à Dioscoro in conciliabulo Ephesino, quòd duas in Chri-
sto naturas propugnarent, depositus, à Concilio verò Chalcedonensi re-
stitutus est.

4. *Tria capi-*
tula.
Et hæc sunt famosa illa *tria capitula*, nempe scripta *Theodori*, *Theodore-*
ti, & *Ibæ*, quæ ultra duo sæcula ingentes turbas & schismata excitârunt
in Ecclesia, aliis ea tanquam Catholica propugnantibus, aliis verò ut
hæretica damnantibus.

5. *Inde tur-*
ba.
Dubium inde oriebatur, quòd nullus ex istis tribus in Concilio Chal-
cedonensi fuerit damnatus, licèt in eo singulorum specialis facta sit men-
tio, imò Theodoretus & Ibas, tanquam orthodoxi, Ecclesiis suis Epi-
scopilibus fuerint omnino restituti. Unde Catholici in contrarias istas,
de quibus dictum, circa tria capitula abièrunt sententias. Nestoriani verò,
tanquam victores éssent, triumphum canebant, quòd Episcopi, quos fidei
suæ addictos sparserant, synodali judicio tanquam orthodoxi sit absoluti.
Eutychiani contra damnabant Chalcedonense Concilium, afferentes, ab
eo Nestorianos absolutos, & communioni restitutos, adeoque ipsam
etiam Nestorianam hæresin esse approbatam. Ecce barbarum, ac schisma-
tum prætenfos fontes!

Equidem vivente *Martiano*, Imperatore Christianissimo, atque acer-
rimo scelerum vindice, attollere in altum caput non ausa est hæresis: at
verò illo post octo annos imperii ac *Aspæ* Patritio, Eutychiano, per ve-
nenum sublato, vexillum illico cæpit rotare: per sublimes etiam tiaras
grassante infania.

6. *Primum*
in Ægypto
per Timo-
theum
& Moga-
rum.
Prima furoris scena sese in Ægypto aperuit; ubi, ut antè insinuatum,
pars magna Dioscoro suo, quem depositum, atque in exilium deportatum
ægerimè ferebat, contumaciter adhærens, ferali tragœdiæ per cædem
Proterii Patriarchæ, viri optimi, in ipsa sacra æde patratam, & intrusio-
nem *Timothei* Æluri, hominis impii, atque ex asse Eutychiani, prælusit,
in excidium Chalcedonensis Synodi vi iniquissima debachata.

Leo Imperator, qui *Martiano* successerat, ut læsæ religionis vindicem
se præberet, acceptis Italiaium Episcoporum litteris, quibus Concilii
Chalcedonensis authoritatem defendebant, Alexandrino furori se quidem
opposuit, impedire tamen (turbis dein etiam aliis per *Basiliscum*, Augustæ
fra-

fratrem, concitatis) non potuit, quò minus, præter Catholicum Patriarcham, Eutyichianus etiam per plures annos constitueretur, intruso, post Timothei obitum Petro Moggo, præcipuo cum Timotheo tumultus auctore.

Nec segniùs Antiochenam Ecclesiam Eutyichianus turbo concussit: dum Petrus Gnapheus seu Fullo, *Theopaschitarum* parens, Deitatem passam delirantium, concitata adversus *Martyrium* Patriarcham multitudine, in sedem illam violentè se intulit. Quod iniquitatis exemplum aliquot post annis imitatus est Severus, qui propter hæresin Eutyichianam à Monasterio pulsus, Anastasii Imperatoris favore, dejecto Flaviano Episcopo Catholico, sedem Patriarchalem occupavit, atque ut se dignum ferret impietas operæ pretium, Chalcedonensem Synodum execratus, direptionibus, verberibus, carcere, exiliis, cædibus, in Ecclesias atrocissimè defæviit, trecentis & ultrà Monachis immanitate plus quàm barbara trucidatis.

Sed, ut nullum Patriarchatum præteriret Eutyichiana lues, Constantinopolitanum etiam invasit, ubi Acacius, ambitione turgens, Synodi Chalcedonenensis proditor, Henotico suo, seu prætensa hæreticos inter & Catholicos concordia, Zenoni Imperatori porrecta, magis adhuc perturbavit Ecclesiam, dum Concilium Chalcedonense eversum ibat; hodiernorum Novatorum more indifferentissimo quodam viam mediam pertentans. Felix Papa habito Romæ Concilio se opposuit Henotico, missis Constantinopolim tribus Legatis; quorum duo Acacii artibus seducti, tertius renitens in vincula datus est. Quare Felix Acacium anathemate perculit: qui vicissim Felicis nomen è *diptychis*, hoc est Ecclesiasticis tabulis erasit. Petrum Moggom verò in retinenda impiè Alexandrina sede, fidelis scelerum minister, adjuvit, ne Eutyichianus æstus deferberet. Ad hoc operam suam gnavigator etiam impendit *Anthimus*, qui Trapezuntinum Episcopatum in Constantinopolitanum mutavit, ut utrumque inquinaret. At Agapetus Papa, qui propter Theodatium Gothorum Regem (paci impetrandæ gratiâ) ad Justinianum Imperatorem Constantinopolim venerat, hæreticum, obistente licèt Theodora Augusta, eadem Eutyichiana lue infecta, Patriarchatu amovit, suffecto in ejus locum Menna, viro bono & ex integro Catholico, quem Papa propriis manibus consecravit, plaudente populo Catholico.

Nestorianæ & Eutyichianæ hæresi ut nihil calamitatis deesset, tertia pestis accessit, ex Origenis libris collecta à Nonno & Leontio Monachis in Palæstina, atque exinde in omnem orientem sparsa. Docuerant isti, ante corpus productum animam hominis exstitisse in cælo, ubi varia peccata commiserit: cælum, solem, lunam &c. esse animatas & rationales creaturas:

7.
Dein Antiochie
per Gnapheus.

8.
Henotico
Constantinopoli per
Acacium
Henoticon
procedentem.

9.
Et Anthimus.

10.
Errores
Origenis.

in resurrectione corpora fore rotunda. Dæmonum ac hominum damnatorum pœnam esse finem habituram: pro eorum salute Christum rursus crucifigendum.

11. *Tristis Ecclesia stans sub Zenone & Anastasio.* Tot mala profectò agglomerata undique incubuerant, ut nullo unquam tempore Ecclesiæ facies sit v'sa tristior. Hæreses Origenis, Arii, Nestorii, Eutychis, occupatis sedibus Patriarchalibus, dominabantur. Exciso occidentis imperio, Barbari undique irrumpentes, non tantum florentissimas Provincias devastabant, sed in ruinas etiam veræ religionis collaborabant, universo Christiana orbe sub hæreticorum Principum gemente dominio. Orientale siquidem Imperium obtinuit Zeno, tam animo, quàm corpore homo deformis; & post ipsum Anastasius Zenone peior, uterque Eutychiana raptus procella, & in monstrosum illud *Henoticon* orbem deturbans, quo à voce unius aut duarum naturarum abstinendum esse statuebatur. Italiam Odoacer Herulorum Rex Arianus invasit: Galliam inter se partiti sunt Franci adhuc gentiles, & Burgundiones ac Gothi, Ariana impietate imbuti: Gothi Hispaniarum Reges pariter Ariani: Africa Vandalos, itidem Arianos passa est dominos, & immanes persecutores: Catholicos infelix schisma propter memorata tria illa capitula scindebat, orientalibus illa passim damnantibus, occidentalibus verò defendentibus.

Melior equidem radius Ecclesiæ affulgere visus est, dum post Zenonem & Anastasium Justinus & Justinianus Imperii habenas cepervierant: sed brevior erat Justini gubernatio, quàm ut tantis Ecclesiæ & Imperii morbis, ut ut vellet, mederi posset.

12. *Imago Justiniani Imperatoris.* Justinianus equidem, & pacis artibus domi clarus, & orbem terrarum signans victoriis, per Belisarium in Asia Cosroën Persarum Regem, in Africa Gilimerem, extincto Vandalorum imperio, in Europa Gothos devicit, tota tandem per Narsetem exactos Italia. Nec minor legum, ac religionis cura; nam & exaustrationem Anthimi, & electionem Mennæ habuit ratam, & Synodum quintam generalem cura sua ac religionis studio promovit; & Sophiæ templo, Dianæ Ephesiæ & Jovis capitolini magnificentiam extinxit, & severis legibus extinguere velle hæreses est visus.

Summus profectò Princeps, & Magno Constantino comparandus, nisi conjugem habuisset *Theodoram*, ex meretricii quæstus sordibus ad id fastigii evectam, neque aliam dotem afferentem, quàm formæ illecebram, libidine, superbia, hæresi Eutychiana conspurcatam. Huic mulierculæ obnoxius orbis domitor, & legum vindex, Sylverium Papam throno dejectum per Belisarium, in Palmariam relegatum, in ærumnas exilii & mortem compulit, ac *Vigilium*, hominem prius arrogantem, nec purum, ut fertur, à labe Eutychiana, malè surrogatum pro mancipio habuit; qui

quitamen (quæ Dei in Ecclesiam suam est cura provida) post mortem Sylverii legitimè electus, alius à se homo, & ex integro Catholicus, fortiter obstitit periculosis conatibus, & hæresi Eutylianæ; in quam ac præcipuè in Severi errorem (de corrupta Christi carne, aliâque post resurrectionem assumpta, aliâque item à nobis post resurrectionem assumenda) teste Evagrio, Justinianus tandem prolapsus creditur, præclara juvenilis virilisque ætatis gesta corrupens, stultæ senectutis exemplar novum coronatum, cùmque Euty chius se vellet opponere, sede Patriarchali eum dejecit.

Verùm ut ad ea, quæ huc maximè pertinent, redeamus, Justinianus adhuc sapiens, Euty chianus & Origenistas severo coërcuit edicto, ^{13.} *Vasfrum* *Concili-* *um Theo-* *dori Cæsariensis.* *Concili-* *um Theo-* *dori Cæsariensis.* Vigili Papæ & trium orientis Patriarcharum consilio & suffragio probato. Hoc edictum ægerrimè ferens *Theodorus*, Cæsariæ in Cappadocia Episcopus, Origeni devotus ex asse, sectâque Acephalus (quæ, ut hæresis fecunda esse solet, ramus & propago quædam erat Euty chianæ hæresis) Justiniano, cujus pollebat gratia, suadet, ne tot se curis conficiat in defendenda Chalcedonensi Synodo: totam faciliè negotium posse componi, si tria capitula, Theodori nempe Mopsvestini libros, Theodoretî adversus Cyrillum scripta, & epistolam Ibæ publico edicto condemnet: non enim aliam ob causam Euty chianus à Concilio Chalcedonensi abhorrebat, nisi quòd Theodoretum & Ibam ob hæresin Nestorianam Justè depositos restituisset, & ad Synodum admisisset, atque hoc ipso Theodori Mopsvesteni doctrinam videatur approbasse, in epistola Ibæ tantopere colaudatam. His maculis deterfis omnes Concilio illi subscripturos.

Hæc Cæsariensis Euty chianus vasfrè suggestit, ut sic Concilio Chalcedonensi fides abrogatur, & Catholici inter se schismate scindantur, Euty chianus verò robur accederet. Hæc sapienter apud se ponderans Vigilius Pontifex Theodorum ista molientem epistola redarguit. Justinianus tamen Theodoro morem gerens, missis in omnem partem epistolis Episcopos ad damnationem trium capitulorum urget. Pars eorum acquiescit, pars verò metuens Synodo Chalcedonensi hoc præjudiciosum fore, rem non aliter nisi per Concilium novum generale decidi posse respondit.

Igitur anno 553. post Concilium Chalcedonense 102. annos indicitur Synodus Constantinopolitana secunda, inter Generales quinta, Interfuerunt *Euty chius* Constantinopolitanus, Appollinaris Alexandrinus, & Domnus Antiochenus: Jerosolymitanus verò Patriarcha per tres Legatos comparuit: omnesque simul erant 160. Episcopi. ^{14.} *Indicatur* *Concilium.*

Vigilius Pontifex, licèt accitus à Justiniano Constantinopoli tunc versaretur, & in celebrationem Concilii consensisset, accedere tamen noluit,

15. *Consentiente quidem Vigilio sed non comparente: licet tunc esset Constanti-nopoli.*

16. *Et cur?*

noluit, quamvis nomine totius Concilii sæpius invitatus; primò quidem à tribus Patriarchis, & 17. Episcopis, deinde vero à tribus Patriiciis. ab Imperatore missis pluribusque Episcopis: obtenditque eam excusationem, Præcessores suos, Romanos Pontifices nunquam solitos interesse Concilii orientalibus. Prolixè tamen consensus suum est pollicitus in iis, quæ pro Ecclesiæ bono tunc decernenda erant; re ipsa autem ideo neque per se, neque per Legatos interesse voluit, ne per sæcularem potestatem adigeretur ad aliquid. quod in præjudicium Ecclesiæ aut potestatis Ecclesiasticæ cederet, & occidentales, tria capitula defendentes, ab orientalibus, atque à se abscederet schismate.

Unde sibi, sinè cujus autoritate nihil firmum ratumque sciebat posse decidi, totius rei eventum expectandum esse ducebat: maximè cum abessent occidentis Episcopi (quos pari numero venturos Justinianus promiserat, cum eorum etiam causa hinc maximè verteretur) quametiam causam coram Legatis, ipsum invitantibus, & ut Concilio præsidere dignetur, rogantibus allegârat: ut hac ratione integrum sibi foret approbare aut reprobare, quæcunque in causa, tot schismatum fonte, Synodus decrevisset. Quam Vigilii circumspèctam in tanto discrimine prudentiam magnopere dilaudat Baronius, utpote temporibus illis, & in causa aded delicata oppidò necessariam.

Cæptum itaque est Concilium, præsidente ex consensu Vigilii Eutychio Constantinopolis Patriarcha (non virò Menna, ut errat Calvinus) absolutumque octo collationibus seu sessionibus.

§. II.

Acta Concilii & Canones contra varias hæreses.

17. *Legati ad invitandum Vigilium.*

In collatione prima à Concilio tres Patriarchæ præsentibus cum 17. Episcopis Metropolitibus deputati sunt ad Vigilium, rogaturi, ut ad Concilium venire, etque præesse dignetur. Quibus respondit, quæ paulò antè memoravimus, addiditque se suam de tribus capitulis sententiam scripto publico dicturum, & ad Imperatorem missurum.

In secunda, qui iteratò legati fuerant ad Vigilium Patres cum Patriiciis ab Imperatore missis, referunt Concilio responsum Vigilii: quod idem fuerat cum priore: addita tamen mentione de absentia Episcoporum occidentalium.

In tertia profitentur fidem Catholicam, ab Apostolis traditam, & à quatuor Conciliis generalibus declaratam: damnantque hæreticos ab iisdem damnatos.

in quarta lecta sunt impia scripta ex libris Theodori Mopsvesteni, ^{18.}
conclamante Synodo in eum & ejus sectatores anathema.

In quinta lecta sunt ea, quæ contra eum à SS. Patribus, præsertim S. ^{Damna-}
Cyrillo, Proclo & Rabbula sunt scripta. Definitumque, etiam mortuos ^{tur Mops-}
jam hæreticos ab Ecclesia posse damnari tanquam hæreticos, eorumque ^{vestenus.}
nomen è sacris diptychis eradi. Transitum deinde ad Theodoretum impia ^{19.}
scripta adversus 12. anathematismos S. Cyrilli, laudatumque Concilium ^{Dannan-}
Chalcedonense, quod Theodoretum non prius ad communionem admi- ^{tur scripta}
serit, nisi, postquam Nestorio dixit anathema. ^{Theodore-}

In sexta recitata est Iba ad Marim epistola, conclamatumque esse hæ- ^{ti contra}
reticam. ^{Cyrium,}

In septima lecta sunt plures Vigili Pontificis litteræ, in quibus con- ^{Et epistola}
demnarat tria capitula. Factum hoc est jussu Imperatoris, ut Vigilium ^{Iba.}
prævaricationis & inconstantia possit arguere, quasi modò damnasset, ^{Et sic dam-}
modò defendisset illa capitula. Tum ostensum, quod Nestoriani Theodo- ^{nantur}
retum sibi vendicent ac honorent. ^{tria capi-}
^{tula.}

In octava, post recensita hujus Concilii acta, & iterum suscepta ac lau-
data quatuor priora Concilia, concepta est definitiva damnationis senten-
tia in tria capitula.

Ad finem hujus condemnationis adduntur 14. anathematismi seu Ca- ^{20.}
nones, non tantum contra tria capitula, sed etiam contra Origenistas, A- ^{Editi 14.}
rium, Eunomium, Macedonium, Nestorium, Eutychem, aliosque hære- ^{anathe-}
ticos, à primis quatuor Conciliis damnatos. ^{matismi}

In primo Canone anathematizatur, qui non confitetur unam eandem-
que esse naturam, essentiam, virtutem & potentiam Patris, Filii, & Spiri-
tus sancti, Trinitatem consubstantialem, unam Deitatem in tribus subsisten-
tiis, sive personis adorandam. ^{contra ha-}
^{reses.}

*Hoc definitum est contra Sabellianos, Arianos, & Macodonianos, sanctissima
Trinitatis hostes.*

In 2. Ille, qui non confitetur Dei Verbi duas esse natiuitates, unam an-
te sæcula incorporabiliter ex Patre, alteram ejusdem in tempore Incarnati
ex sancta gloriosa Dei Genitrice. *Hic damnantur Nestoriani, qui negarunt, B.
V. Mariam esse Dei Genitricem.*

In 3. Qui dicit, alium esse Dei Verbum, qui miracula fecit, & alium,
qui passus est. *Hic rursus fulminantur Nestoriani.*

In 4. Qui non confitentur veram ac realem unionem inter Verbum
& humanitatem, manente inconfusa tam humanitatis, quam Verbi substan-
tia post incarnationem. *Hoc est contra Nestorium & Eutychem.*

In 5. Qui plures subsistentias seu personas conatur introducere in
Christo. *Damnatur hic Nestorius & Theodorus.*

In 6. Qui dicit, tantum abusive & non verè B. V. Mariam esse Dei Genitricem. *Est contra eosdem.*

In 7. Qui non confitetur duas naturas, Deitatem nempe & humanitatem post incarnationem inconfusè unitas in unitate personæ. *Est contra Eutychianos & Nestorianos.*

In 8. Contra eosdem definitur, Verbum secundum subsistentiam esse unitum carni, unumque esse Christum, consubstantialem Patri quoad Deitatem, nobis verò quoad humanitatem.

In 9. Damnantur, qui duas introducunt adorationes, alteram Dei Verbi, alteram hominis. *Est rursus contra Nestorianos.*

In 10. Qui non confitetur Christum crucifixum carne esse verum Deum. *Est contra eosdem.*

11. Qui non anathematizat Arium, Eunomium, Macedonium, Apollinarem, Nestorium, Eutychen & Origenem, cum impiis eorum scriptis, aliisque hæreticos ab Ecclesia, ac præcedentibus Conciliis damnatos.

21.

Anathema
illis, qui
defendunt
Theodoro-
rum, scri-
pta Theo-
doreti aut
Epistolam
Ibæ,

12. Qui defendit impium Theodorum Mopvestenum.

13. Qui impia Theodoreti scripta propugnat, quæ contra primam Ephesinam Synodum, ac contra doctrinam Cyrilli pro Theodoro & Nestorio scripsit.

14. Qui defendit Epistolam Ibæ ad Mariam Persam.

§. III.

Canones contra Origenistas.

Præter Anathematismos istos in hoc Concilio compositi sunt insuper 15. Canones contra Origenem, quos primò ex vetustissimo Codice manuscripto Bibliothecæ Cæsareæ Græcè edidit clarissimus vir Petrus Lambecius, ac postea Joannes Harduinus S. J. Latinè est interpretatus.

22.
Errores
Origenis
damnati.

Damnantur in istis, qui dicunt, animam ante corpus existisse; astra fuisse animata ac rationalia; ex Angelico statu fieri animale, ex animali dæmoniacum, & humanum, ex humano rursus Angelos, & dæmones; dæmones constare ex animabus hominum; Christum ante omnia sæcula esse Deo verbo unitum: Deinde Angelis Angelum, hominibus verò hominem factum: Corpus Christi post resurrectionem fuisse æthereum, & figura Sphærica, ac talia post resurrectionem aliorum etiam corpora futura, ac denique omnia corpora annihilanda, sola mente remanente, quæ tantum una sit futura, coalescentibus omnibus in unam. Et quæ sunt aliæ ejusmodi fabulæ ac deliria.

23.
Eo ad huc
vivente
jam dam-
nati.

Ut autem de Origene aliquid addamus, notandum est, ipsius adhuc viventis scripta, tanquam hæretici, damnata esse à Demetrio Alexandrino Patriarcha: ut constat ex S. Hieron. *lib. 2. adversus Rufinum.* Origenes

nes verò pro sui defensione ad omnes Ecclesias scripsit, non esse suam illam doctrinam, sed ab hæretico quodam superfeminato lolio viciatam. Verùm cum in omnibus ferè libris Origenis eadem hæreses insperfæ legantur, oportuisset ipsum exprimere errores sibi affictos, illòsque damnare, si suspensionem hæresis voluisset à se amoliri.

Anno 399. *Theophilus Alexandrinus* in Synodo suorum Episcoporum damnavit libros Origenis ejusque fautores communionem privavit. Quod idem Romæ factum ab *Anastasio Papa*. Tum verò Monachi Origenistæ à Theophilo Ægypto pulsi, Constantinopolim ad Arcadium Imperatorem confugientes, Theophilum gravissimè accusarunt, aded quidem, ut in discrimen adduceretur. Creditur Theophilus, *Joannis Chrysoptomi*, Constantinopolitani tunc Episcopi suasu factam delationem, ipsùmque Origenistis favere. Unde ad Chrysoptomum scribit de cogenda Constantinopoli Synodo ad condemnandos Origenistas, sicut ipse Alexandriae à Anastasius Romæ fecisset. Rescripsit Chrysoptomus, plerosque Ecclesiæ Doctores magna ferri in Origenem veneratione, cumque ea causa à nulla Oecumenica Synodo sit definita, timendum esse, ne majus inde diffidium oriretur.

Ephiphanius Constantiæ in Cypro Episcopus, amicus Theophili singularis, & adversus Origenistas socius, suadente Theophilo Constantinopolim profectus, atque à Chrysoptomo perhumaniter exceptus, negavit, se communionem cum eo habiturum, donec Origenis libros damnaret, & Monachos Origenistas expelleret. Cumque disceptando frustra conaretur Episcopus & Clerum à Chrysoptomo avellere, re infecta in Cyprum reversus est.

Theophilus dein, collectis pluribus Episcopis, accessit urbem, atque Eudoxiæ Augustæ, Chrysoptomo infensæ, patrociniò collegit Concilium in Chalcedonis suburbio: Cumque in eo citatus Chrysoptomus non paruisset, damnatur, & à sede Patriarchali depositus, urgente Eudoxia ab Arcadio in Exilium mittitur, Theophilo triumphali veluti pompa urbem regiam subeunte.

§. IV.)

Crisis circa Controversiam tribus Capitulis.

Hæ igitur turbæ, propter hæreses Origenistarum, & trium Capitulorum Controversiam exortæ, durarunt usque ad quintam generalem Synodum: Imo neque per hanc fuerunt finitæ, multis Episcopis, præsertim in Occidente eidem reclamantibus, ed quò existimarent, eam per potentiam sæcularem Justiniani Imperatoris coactam in subversionem Concilii Chalcedonensis, atque damnationem trium Capitulorum ab Eutychianis, ac præsertim à Theodoro Cæsarensi, Imperatori persuasam.

crudeliter
habitus,

Sed neque Vigilus Pontifex confirmare eandem voluit. Unde, ut testatur Cabassutius *de notitia Conciliorum in Concil. Const. II.* à Justiniano carceri inclusus, ac crudeliter habitus, fune ad collum alligato, & comitibus ejus, clericis Romanis, ad metalla damnatis; atque sæviente insuper in omnes, qui acceptare eandem noluerant, sæva tyrannide, ad majora Ecclesiæ mala evitanda, fatiùs duxit, eandem confirmari, ne aliàs totus Oriens infelicis schismate ab Occidente scindatur, & Justiniana persecutio gravem Ecclesiæ eladem afferret.

Tandem
eam con-
firmavit.

Non est verò, quòd quisquam Vigilium Papam, qui antè cum Occidentalibus Episcopis condemnationi trium Capitulorum obstiterat, aut inconstantiæ arguat, aut in hæresis suscipionem vocet. Non enim disceptatio, quæ inter Catholicos de tribus Capitulis fervebat, de fide erat (in qua omnes Catholici convenerant) sed tantùm de personis, an videlicet *Theodorus, Theodoretus & Ibas* habendi sint pro hæreticis. Quia igitur Concilium Chalcedonense eos non damnaverit, sed Theodoretum & Ibas fedi- bus suis, à quibus à Nestorio depulsi fuerant, restituerant, Vigilus Papa cum Occidentalibus Episcopis damnare eos noluit: Nunquam verò eorum scripta approbavit.

27.

Quia con-
troversia
non erat
de Fide.

28.

Sed de
personis.

Non est equidem dubium, quin in libris Theodori Mopsvesteni plura contineantur impia, planè hæretica (ut Vigilus ipse in sua confirmatione quintæ Synodo fatetur) dum inter alia Theodorus scripsit, alium esse Deum Verbum, alium Christum, ad exemplum imaginis Imperatoriæ adorandum, post resurrectionem primùm impeccabilem factum, talisque unione verbum esse unitum Christo, qualem Apostolus dixit de viro & muliere: *Erunt duo in carne una. 1. Cor. 6.* Thomam, dum exclamavit, *Dominus meus, & Deus meus*, ea verba non retulisse ad Christum, sed ad Deum, Christum enim, qui passus ac mortuus est, non esse Deum. Hæc proin aliâque impiè à Theodoro scripta, à quinta Synodo & Vigilio Papa in ejusdem confirmatione, unà cum ipsa persona Theodori, sunt damnata & anathematizata, neque unquam aut à Concilio Chalcedonensi, aut à Vigilio, aut alio Catholico approbata.

29.

Quæ licet
non sint
condem-
nata à
Chalcedo-
nensi.

30.

Doctrina
tamen
nunquam
approba-
ta.

Quòd autem à Concilio Chalcedonensi non fuerit apertè condemna- tus, inde erat, quòd ibi tantùm hæresis Eutychiana de una Christi natura examini fuerit subjecta, atque ad eum solum finem congregata Synodus: licet ergo ibidem aliqua scripta Theodori incidenter fuerint recitata, non tamen ex silentio Concilii in hac parte inferri potest, ea scripta, aut ipsam personam Theodori tanquam orthodoxam fuisse approbatam: quia scilicet ea quæstio tunc non movebatur; & infinitum esset, omnia, quæ inci- denter in Concilio dicuntur aut leguntur examinare.

Insuper Synodus quinta & Vigilus in sua confirmatione damnârunt, ^{31.} *quæ à Theodoro scripta sunt contra rectam fidem, & contra 12. capitula S. Cyrilli, & In hac ve-*
contra Synodum Ephesinam primam, quæque ab eo scripta sunt defensione Theodori & rō Synodo
Nestorii: præterea epistolam ad Marin Perſam hæreticum, quæ ab Iba scripta dicitur, expresse
quæ Christum Verbum ex sancta Deipara, & semper Virgine Maria incarnatum, homi-
nem factum fuisse negat, nudum verò hominem ex eanatum, ita, ut ex hoc intelligitur,
aliud esse Verbum Deum, aliud Christum: S. Cyrillum verò, veræ fidei Magistrum ut
hæreticum, & similia Apollinari scribentem calumniatur, & reprehendit primam Syno-
dum Ephesinam, quasi absque iudicio & disquisitione Nestorium damnaverit: tum capi-
ta 12. Cyrilli impia & rectæ fidei contraria appellat: defendit autem Theodorum &
Nestorium, & impia eorum dogmata atque scripta. *damnata*

Verba hîc recitata sunt ipsius Papæ Vigili, quibus addit sequentia: *Una cum*
Prædicta itaque tria impia capitula anathematizamus & condemnamus, scilicet impium persona
Theodorum Mopsuestiæ, uno cum impiis ejus scriptis: & quæcunque impie Theodore-
tus scripsit, atque etiam epistolam, quæ dicitur ab Iba scripta fuisse. Deinde eos et-
iam, qui tria capitula susceperint, aut defenderint. Quæ autem à me (sub-
jungit Vigilus) aut ab aliis ad defensionem illorum facta sunt, præsentis hujus scripti
nostri definitione evacuuamus. *Theodori.*

Denique addit, Concilium Chalcedonense nunquam approbâsse præ- ^{32.}
 dictas blasphemias, neque admisisse ullum, qui illas non rejecisset. Un-
 de causam de persona Theodori indecisam quidem reliquit, utpote in quæ-
 sitionem tunc non deductam, Theodoretum verò & Ibam admittere prius
 ac restituere noluit, donec anathema dixerunt Nestorio; & postquam
 recepto Concilio Ephesino primo Catholicam fidem professi sunt. Nihil
 autem absurdi habet, aut erroris, pœnitentes ab hæresi ad Ecclesiam re-
 deuntibus recipere, ac sedibus suis restituere. Confessi sunt Chalcedone
 Theodoretus & Ibas, se tunc illa scripsisse, quando orientales cum Joanne
 Antiocheno, infelici illo schismate, à Concilio primo Ephesino &
 Cyrillo Alexandrino dissidebant: post factum autem suorum capitulum à
 Cyrillo declarationem, & restitutam Cyrillum inter & Joannem con-
 cordiam, se ac orientales idem cum sancta Ephesina Synodo & occiden-
 talibus sentire. Unde nec Synodus quinta, nec Vigilus Theodoretum
 & Ibam damnârunt, sed tantum eorum scripta, quæ ipsimet etiam *Sed tan-*
 Chalcedone revocârunt, confitentes unam personam, duas verò naturas *tum eorum*
 in Christo, totique Concilli definitioni subscribentes. *scripta.*

§. V.

Schifnatis ob tria capitula etiam post Synodum quintam
continuatio.

33. Cæterum per Synodum quintam necdum extinctæ sunt diffensiones, sed ultra centum adhuc annos, usque ad Sergium I. Pontificem perduraverunt. Quamvis enim circa fidei definitiones, quas edidit, omnes convenirent Catholici, attamen circa ea, quæ facta & personas concernunt, acerrimè adhuc dimicatum est.

Inter eos autem, qui damnationi trium capitulorum, in quinta Synodo factæ, pertinacissimè se opposuerunt, complures erant Istriæ, Venetiarum, Liguriæ, atque Insubriæ Episcopi, atque comprimis *Paulinus Aquileiensis*, & *Honoratus Mediolanensis* Antistes, persuadentes sibi, vel scripta illa prædictis Episcopis falsè esse imputata, vel Synodò Chalcedonensi damnationem illam esse præjudiciosam.

Conciliabulum Aquileiense.

Hi itaque Synodum quintam, licèt autoritate *Vigilii Papæ* jam confirmatam, coacto *Aquileiæ conciliabulo* reprobârunt, adversante *Pelagio secundo* Romano Pontifice; qui pariter Synodum quintam & damnationem trium capitulorum approbaverat, ut patet ex ejus epistola, plena sanctitate & eruditione, ad *Eliam Aquileiensem*, aliòsque Istriæ Schismaticos Episcopos, quæ actis quintæ Synodi inserta est.

Contra Synodum quintam pro tribus capitulis.

In hac epistola conqueritur Pontifex primò de eorum pertinacia: solvit deinde illorum objectionem, ostenditque, per Synodum Constantinopolitanam Chalcedonensem non esse convulsam, cum in illa tantùm de fide sit tractatum, in qua Synodus quinta illi non dissentiat. *Vigilium* & occidentales, Græcæ linguæ minùs peritos, non satis intelligentes tria capitula, damnationi eorum initio restitisse, dein verò exemplo *Petri & Pauli Apostolorum*, cognita meliùs veritate, atque Ecclesiæ rebus id exigentibus, mutasse sententiam, in re non dogmatica. *Theodorum Mopsvestenum*

34. *Resutatur à Pelagio II. Papa.*

jam ab *Ephesina prima Synodo* fuisse damnatum, & quidem jam mortuum nihil proin absconum fecisse quintam Synodum, eundem mortuum rursus condemnando: desisterent proin defendere hominem, cujus scripta adè essent impia atque in Christum blasphema: neque dubitandum, quin ea sint *Theodori* scripta, hoc enim manifestè *Procli Constantinopolitani*, *Cyrilli Alexandrini*, aliorumque testimoniis comprobari: ac proin damnationi primi capituli, damnationi videlicet *Theodori*, ejusque scriptorum impiorum ab omnibus subscribendum esse: neque obflare, quòd *Mopsvestenus* ab uno vel altero sit laudatus, quando necdum satis fuit cognitus; etiam *Origenem hæresiarcham* ab *Eusebio*, *Gregorio Nysseno*, & *Hieronymo* fuisse laudatum, nec tamen injustè à Synodo quinta & à summis Pontificibus esse damnatum.

Merito damnatum Mopsvestenum.

Progreditur deinde Pelagius Papa in litteris suis ad alterum capitulum, ostenditque, falsum omnino esse, quòd Ibæ Epistola à Chalcedonensi Synodo sit approbata, cum plura eidem omnino contraria definiverit. Si defendere pergant impiam epistolam Ibæ, reprehendere eos Synodum Ephesinum primam, utpote quæ in epistola prævaricationis arguitur: Ibam rejecta hæresi pœnitentem esse à Chalcedonensi restitutum, nullatenus verò ejus epistolam approbatam, sed reprobata: damnarent proin ipsi etiam secundum capitulum, illam nempe Ibæ epistolam, & concordaturos fore cum Concilio generali tertio, quarto, & quinto.

Denique Pelagius de tertio tractat capitulo, atque, se non omnia Theodoretæ scripta damnare, sed illa duntaxat, quæ contra 12. Cyrilli anathematissimos & rectam fidem edidit, quæque ab ipso Theodoro in Chalcedonensi sint retractata. Negari non posse, scripsisse Theodoretum plura, quæ nulla excusatione probari possint, scripsisse ipsum ad Nestorium ejusdem in Ephesina prima Synodo condemnationem: *In his, quæ in te injustè atque iniquè prolata sunt, nec si mihi quis utramque manum absciderit, potero præbere assensum.* Scripsisse insuper illum contra Cyrillum, Christum, si æternus sit, temporalem non esse; si verò temporalis sit, æternum non esse: multaque alia, Nestorianam hæresin olentia. Verùm hæc ab eo in Concilio Chalcedonensi retractata, dum Nestorio, quem antè defende rat, dixit anathema, & toti Concilio subscripsit; temerarium proin esse, Theodoretæ scripta defendere, quæ ipsemet dampnasset. Dum igitur ejus scripta quædam damnantur, & persona recipitur, nullius Synodi sententiæ contrarii: etiam à Chalcedonensi scripta ejus quædam reprobata, ipsum autem pœnitentem, & malè scripta retractantem receptum esse. Ad calcem denique Apostolicæ hujus epistolæ S. Pelagius paterno zelo adhortatur Schismaticos ad unitatem, cum iterata protestatione, se in nulla prorsus re à fide Chalcedonensis Concilii, ejusque definitionibus dogmaticis deflectere.

Accepta hac præclara epistola, complures adhuc Episcopi pertinaciter in schismate hærebant, ut ad eò Pelagius, tentatis frustra paternis remediis, cum Narsete, Justiniani in Italia duce agere coactus sit, qui *Paulinum & Honoratum* obstinatos militari manu Constantinopolim abduci jussit ad Imperatorem, à quo aliàs nova tyrannidis procella erat pertimescenda.

Sed neque sic schisma sublatum: quamvis enim aliqui Episcopi, Sedi Apostolicæ invicta constantia adhæserint, dictaque tria capitula condemnârunt, non pauci tamen pertinaciter se opponere perrexerunt: donec tandem studio & opera Gregorii Magni & Sergii Pontificum, extinctis Ecclesiarum discordiis, Synodum quintam tanquam Oecumenicam omnes acceptârunt, sicque unitas & pax Ecclesiæ est restituta.

25.
Epistolam
Ibæ.

Et scripta
Theodoreti,
neque
à Chalcedonensi
fuisse ap-
probata.

Sad tantum
personas
pœnitentes
fuisse
receptas.

36.
Schisma
tamen
necdum
sublatum.

37.
Quod tantum
sub
Sergio
extinctum.

38.
Epistola S.
Gregorii
de tribus
capitulis.

Memorabilis etiam in hac re est epistola Gregorii Magni ad Joannem Episcopum Constantinopolitanum data, in qua quintam etiam Synodum approbat. Inter alia in illa sic loquitur :

„Sicut S. Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia venerari me fateor . . . quantum quoque Concilium pariter venero, in quo epistola, quæ Ibæ dicitur, erroris plena, reprobat, & Theodorus personam Mediatoris in duabus subsistentiis separans ad impietatis perfidiam ceci disse convincitur. Scripta quoque Theodoreti, per quæ S. Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementiæ prolata refutantur. Cunctas verò, quas præfata veneranda Concilia personas respuunt, respuo, quas venerantur, amplector; quia dum universali consensu sunt constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumit aut solvere, quos ligant, aut ligare, quos solvunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit.

Aliam epistolam celebrem Gregorius scripsit ad Hiberniæ Episcopos, in schismate ob causam trium capitulorum persistentes: in qua repetit ea, quæ Vigilii & Pelagius, præcessores ipsius asseruerant, videlicet: in quinta Synodo de quibusdam tantummodo personis esse actitatum, in fide autem nihil omnino convulsam aut immutatam, nec quidquam Concilio Chalcedonensi contrarium statutum.

ARTICULUS VI.

De Concilio Generali VI. Constantinopolitano III.

Pro duabus in Christo voluntatibus contra Monothelitas sub Agathone & Constantino Pogonato Anno 681.

SUMMARIUM.

§. 1.

Synopsis Historica.

1. Eutybianæ hæresis, in varias sectas diffusa, ingens propago fuit Monothelitismus, seu hæresis de una in Christo voluntate.
2. Per summa utriusque ordinis capita grassata.
3. Ecclésiæ Heraclii hæretica roborante.
4. Sophronio resistente :
5. Honorio Papa connivente :
6. Constante Imp. per Typum non memento.

7. Donec Martinus Papa strenuè se opposuit :

8. Et Agatbo indicta Synodo VI. feram belluam tandem confecit.

§. 2.

Acta Concilii.

9. Macarius Patriarcha Antiochenus contumax.
10. Damnat, & depositus: Resipiscente Georgio Constantinopolitano.
11. Etiam Honorii nomen inter Monothelitas relatum.

12. Dam-

12. *Damnatur Polychronius impostor.*
 13. *Quinam nominatim damnati.*
 14. *Subscribit etiam præsens Imperator Concilio, illudque edito firmat.*

Controversia critica de lapsu Honorii.

§. 3.

Argumenta, quibus probari videtur Honorii lapsus in hæresin.

15. *Probare nituntur ex epistolis Honorii ad Sergium.*
 16. *Ex Synodo VI. VII & VIII. Honorium damnantibus.*
 17. *Ex epistola Leonis II.*
 18. *Ex Anastasio Bibliothec.*
 19. *Ex variis scriptoribus.*

§. 4.

Honorius non fuit lapsus in hæresin.

20. *Quia pro Sancto habitus.*
 21. *Quia ejus epistolæ nihil continent hæreticum.*
 22. *Quia tantum erravit languidius se opponendo.*
 23. *Quia Nicolaus I. & Agatho scripserunt Orientalibus, nullum unquam Romanum Pontificem esse lapsum in hæresin.*
 24. *Quia nunquam negavit duas in Christo voluntates.*
 25. *Sed tantum duas in humanitate negavit. Testimonium S. Maximi.*
 26. *Indè professus est duas operationes, Divinam & humanam.*
 27. *Quia Scriptores plurimi stant pro Honorio.*

Pars III.

§. 5.

Acta tamen Synodi VI. &c. referentia nomen Honorii probabiliter non sunt corrupta.

28. *Argumenta, quod acta sint corrupta.*
 29. *Sed non est satis credibile, omnia exemplaria esse corrupta, aut potuisse corrumpi.*
 30. *Quod probatur.*

§. 6.

An Synodus VI. erraverit in damnando Honorio?

31. *Censent aliqui, errasse Synodum in questione facti.*
 32. *Sed hæc sententia est difficilis.*

§. 7.

Quomodo ergo Honorius absolvendus ab hæresi?

33. *Tertia sententia Criticorum recentiorum media.*
 34. *Erravit conniventia, & dissimulatione veritatis, non satis coercendo Sergium & Cyrum.*
 35. *Hæc sententia media absolvit à corruptione acta Concilii: ab hæresi Honorium, & ab errore Concilium.*
 36. *Cobassutius male comparat epistolas Honorii, in quibus voluit abstineri à vobis unitus aut duplicis voluntatis, cum Henotico Zenonis, & Typo Constantis Imper.*
 37. *Neque locutus est ex Cathedra. Sed tantum duas privatas ad Sergium scripsit epistolas.*
 38. *Neque ut homo privatus incidit in hæresin*

resin propriò dictam. Inò ne quidem videtur peccasse formaliter.

39. *Errores Historici Melchioris Cani, & Bartolomæi Caranzæ, in hac re.*

§. 8.

De Diptychis.

40. *Quid sint: Quid contineant: Quænam nomina lecta.*

41. *Diptycha Sanctorum. Utraque antiquissima.*

42. *Schisma ortum, quia Acacius nomen Felicis Papæ à Diptychis erasit.*

§. 9.

Appendix de Synodo Trullana.

43. *Hæc post Synodum VI. à solis Orientalibus coacta 102. Canones edidit. Sed reprobata est à Sergio Papa.*

44. *Aliqui tamen Canones sunt probi: Et aliunde in Ecclesia recepti: Serviuntque, tanquam argumentum ad hominem adversus hæreticos, hoc synedrion multum dilaudantes.*

§. I.

Synopsis Historica.

I.
*Eutychia-
na hæresis*

Eutychiana hæresis, à Martino Principe repressa, per Zenonis & Acacii hænoticon vires resumens, per Anastasii, eidem henotico insistentis, impietatem adolescens, in varios se se ramos diffudit. Ex ea enim orti *Theophascitæ, Severiani, Jacobitæ* per totum Orientem sparsi, *Acephali*, sic dicti, quod sine certo capite delirabant. Sed instar amnis in multos rivulos divisi exaruit propemodum illa hæresis, ut adeò sub Justino II. Tiberio, Mauritio & Phoca sat tranquilla pace sit gavisæ Ecclesia. Quod indignè ferens humani generis hostis, novas ex orco misit suppetias. Cùm enim Eutychiani viderent suam de una tantùm in Christo natura hæresin damnatam esse à Chalcedonensi Synodo, cùmque nec per trium capitulorum damnationem convellere, ut sperabant, possent auctoritatem ejusdem Chalcedonensis Concilii, ad alias artes versi, *unam* tantùm in Christo *voluntatem, unamque operationem* esse dicebant: Cùm enim una tantùm in Christo sit persona, unus volens, unus Operator, unam quoque voluntatem, unamque operationem esse oportere, eamque non humanam sed Divinam duntaxat, cùm etiam Persona tantùm sit Divina. Perinde autem est, sive hanc hæresin omnino novam dicamus, sive novam quandam hæresin Eutychianæ propaginem, Lernæa velut hydra in nova capita renascente, dum videlicet, cùm apertè unam tantùm in Christo voluntatem assereret, unam paritur naturam tacita illatione persuaderet. Novo tamen nomine novatores isti signati sunt, atque ab *una voluntate*, quam adstruebant, *Monotelitæ* dicti.

*Propago
est Mono-
telitif-
mus.*

Ingentem stragem hæc pestis edidit: útque majores ederet, per sub-
 limes vertices grassata, magnos viros aut auctores aut patronos naçta est: *Per subli-*
Theodorum comprimis Pharanitanum Episcopum, *Athanasium* Jacobitarum *mia capita*
 Patriarcham; *Cyrum* Alexandrinum, & *Sergium* Constantinopolitanum Pa-
 triarcham, hujusque successores *Pyrrhum*, Petrum, *Paulum*: pertracto *grassatus*,
 etiam in partes suas *Heraclio* Imperatore, qui Persico confecto bello, ab A-
 thanasio primùm, deinde etiam à Cyro & Sergio, persuasus hanc hæresin
 vulgavit publico edicto, quòd *Ecbesin*, seu expositionem fidei appellavit; *3.*
 quam dein Sergius in Conciliabulo Constantinopoli coacto Episcoporum *Ecbesi*
 subscriptione firmavit: Anno 629. Severo præcepto omnibus imposito, *Heraclii*
 unam in Christo voluntatem profitendi; quæ hæresis in Ecbesi erat *promoven-*
 contenta. *te.*

Exhorruit melior orbis ad novum hoc monstrum. Nec desuere he-
 roës, qui cum illo decertarent. Hos inter primo loco celebrandus venit *4.*
Sophronius, magnæ probitatis atque eruditionis Mopachus, factus postea *Resistente*
 Patriarcha Jerosolymitanus, qui datis primò ad Cyrum ac Sergium litteris, *Sophronio*
 convocata deinde Jerosolymis Episcoporum Synodo, errorem istum dam-
 navit.

Hoc cum ægrè ferret Sergius, Sophronium apud Honorium Papam *5.*
 accusavit, quòd novis *duarum voluntatum* vocabulis Ecclesiam turbet. *Languente*
 Scripsit etiam Honorio Sophronius. Visum nonnullis, ut dissidia ista tollantur, *Honorio.*
 novisque Ecclesiæ perturbationibus obviam eatur, abstinendum ab istis
unius vel *geminæ voluntatis* nominibus. Consensit, immaturo & præcipiti
 iudicio, etiam *Honorius*; datis ad Sergium, quem virum bonum crediderat,
 litteris. At fidem datam fallens Sergius (qui tamen Honorium induxe-
 rat) cum Cyro aliisque sectariis, unam in Christo voluntatem asserere
 perrexit, sèque ex sententia Honorii hoc facere mendacissimè prædi-
 cabat.

Constans Imperator, rejecta Avi sui Heraclii Ecbesi, novam fide for-
 mulam, per *Paulum* Patriarcham Constantinopolitanum, Monothelitam, *6.*
 compositam, quam *Typum* vocârunt, ad Martinum Papam transmisit. In *Constante*
 sioc Typo prohibetur utraque assertio, tam unius, quàm duarum volunta- *Imperat.*
 tum & actionum, ut sic discordiæ præcidantur. Martius Papa, coacta Ro- *per Typum*
 mæ Synodo, conclusit, laudabile quidem esse pacis studium, verùm hanc *non me-*
 non esse viam ad pacis Orthodoxæ decus: Non esse supprimendam Catho- *dente.*
 licam veritatem; præter Divinam, humanam etiam in Christo esse natu-
 ram, ex Chalcedonensibus haberi tabulis: ubi autem humana natura est,
 ibi humanam etiam esse voluntatem: Neque enim humanam posse esse
 naturam, quæ intellectu & voluntate careat humana: Non igitur cum im-
 piis conticescendum in tenebris, sed dogma Orthodoxum in apertam orbis

lucem producendum. Hæc Synodus: simulque Cyrum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Theodorum damnat, rejecta Heraclii Ecthesi & Constantis Typo, in hæreticorum Officinis fabricatis.

7. *Martinus se opposuit* Cùmque Martinus Papa de his Concilii decretis Apostolicas ad omnes fideles litteras misisset, excandescens Imperator Constans per Theodorum Calliopam S. Pontificem Constantinopolim abductum, in Chersonesum jubet deportari; ubi ærumnis confectus obiit, veritatis Orthodoxæ Martyr. Relegatus pariter in Exilium post exactam linguam ab eodem tyranno *Maximus*, Monachus sanctitatis & eruditionis fama celeberrimus.

8. *Agatho in dicto Concilio ox-timat.* Postquam autem Constans, probis omnibus invisus, Roma propemodum expilata, in Siciliam digressus, est interemptus in balneo, successit, in Imperio Filius *Constantinus Pogonatus*, à Patre piè degener, justitiæ & religionis cultor eximius, qui laceratas tot dissidiis atque hæresibus Provincias ut reparet, cum Agathone Pontifice Concilium tot malis amovendis opportunum inivit. Cùmque lues per tot annos jam depascens Romanum Imperium non aliter extinguenda videretur, nisi ope generalis Concilii, indictum illud est anno 680. autoritate *Agathonis* Papæ, atque Consilio & auxilio *Constantini*. Habita itaque Romæ Synodo particulari 125. Episcoporum Occidentalium, qui tam longo itinere ad Concilium generale Constantinopolim proficisci non poterant, cum legatis Agathonis miserunt nomine Romanæ Synodi tres Episcopos, qui sententiam Occidentalis Ecclesiæ exponerent. Instruxit etiam Agatho legatos suos litteris, quibus fidem Orthodoxam de Christo non minus clarè quàm eruditè exposuit.

Convenerunt itaque anno 680. Constantinopoli ex variis Provinciis Episcopi 289. (quidam pauciores numerant) præsidentibus Concilio Legatis Sedis Apostolicæ, *Theodoro* & *Georgio* Presbyteris, & *Joañne Diacono*: præsentem etiam Imperatore, ut Defensorem & Protectorem Synodi. Ex Patriarchis duo tantum per se ipsos aderant, nempe *Georgius* Constantinopolitanus, & *Macarius* Antiochenus: Nam *Alexandrinus* & *Jerosolymitanus* miserunt Legatos.

§. II.

Acta Concilii.

9. *Macarius Antiochenus con-tinuit.* **O**ctodecim autem actionibus constabat Synodus. In prima propositus est finis Concilii, nempe ut hæresis Monothelitarum, à Sergio & successoribus ejus in vesta damnetur. *Macarius Antiochenus* Patriarcha, Monothelita, negavit esse hæresin, sed esse doctrinam, acceptum à Conciliis & Patribus, præsertim ab Honorio Papa & S. Cyrillo; cùmque ex Cyrillo legeretur, omnipotentem esse Christi voluntatem, atque *Macarius*

ex hoc loco vellet inferre unitatem voluntatis, Legati Agathonis reposerunt, Cyrillum loqui de Divina Christi voluntate.

In secunda actione Legati Apostolici ex epistola S. Leonis à toto Concilio Chalcedonenſi acceptata ostenderunt, duas in Christo esse naturas & operationes.

In tertia ostensum est, Monothelitarum fraude actis quintæ Synodi insertam esse epistolam Mennæ ad Vigilium, supposititiam ac commentitiam: cum quinta Synodus sex annis post mortem Mennæ sit habita.

In quarta præter Synodi Romanæ epistolam lecta est, quam Agatho per Legatos suos miserat, in qua ostendit, duas esse in Christo voluntates, nullamque ex Romanis Pontificibus unquam à Catholica fide aberrasse. *Quomodo hoc scribere potuisset S. Agatho ad Oecumenicum Concilium, si S. Honorius paulò ante in hæresin Monothelitarum fuisset prolapsus?*

In pluribus deinde actionibus lecta sunt, quæ Macarius pro suo errore stabiliendo, & quæ Legati pro sua sententia allegarunt; cumque deprehensa esset impostura Macarii ac Monothelitarum in falsificatis ac depravatis textibus, integra verò fides Legatorum in citandis testimoniis ex authenticis codicibus elucet, Georgius Constantinopolitanus, pluresque alii Episcopi, deserta Monothelitarum perfidia, ad veritatem orthodoxam reversi, epistolam Agathonis, Spiritu S. dictante per os Petri scriptam conclamabant. Macario verò pertinaci unanimi voce dictum anathema, latæque in eum depositionis sententia, uti etiam in Stephanum ejus Diaconum. Sophronii verò Jerosolymitani doctrina comprobata: Macario in Monasterium detruso.

In actione 12. & 13. lectæ Sergii ad Honorium & Cyrum litteræ: Macario deposito subrogatus Patriarcha Antiochenus *Theophanes*. Lecta damnationis sententia in omnes Monothelitas, & nominatim in Cyrum, Sergium, Pyrrhum, Honorium, Paulum, Petrum.

In actione 14. epistolæ aliquæ à Monothelitis confictæ, & suppositæ Mennæ & Vigilio, rejiciuntur.

In actione 15. Polychronius Presbyter & Monachus citatus ad Concilium, postquam ad fidem Monothelitarum demonstrandam in mortuo refuscitando frustra laborasset, tanquam contumax hæreticus & impostor damnatus est.

In actione 16. Gregorius Constantinopolitanus cum Episcopis suæ sedi subjectis rogat, ne sui antecessores, Sergius, Pyrrhus, Paulus, Petrus &c. nominatim anathemate feriantur; sed à Synodo preces sunt rejectæ.

IO.

*Damnatus
& depositus.*

*Georgio
Constanti-
nopolitano
reversiscente.*

II.

*Honorii
nomen etiam inter
Monothelitas relatum.*

I2.

Damnatur etiam Polychronius.

In 17. concepta fidei definitio, anteriorum etiam Conciliorum symbolo roborato, & repetita condemnatione omnium Monothelitarum, eorúmque defensorum ac fautorum.

13. Denique in 8. actione definitio fidei coram Imperatore iterum lecta approbatur, clamantibus omnibus, se ita credere: renovatúmque anathema in Theodorum Pharonitanum, Sergium & Honorium, Pyrrhum & Paulum, Cyrum & Petrum, Macarium, Stephanum & Polychronium; rogátusque Imperator, ut Concilium firmet edicto imperiali, ut contumaces efficacius coërceri possent.

14. Subscripserunt Concilio primò Legati Apostolici, tum Patriarchæ, dein Legati Synodi occidentalis, & reliqui præsentés Episcopi, & post istos Imperator his verbis: *Constantinus in Christo Deo Rex ac Imperator Romanorum, legimus, & consensimus.* Cúmque paulò post S. Agatho Papa migrasset è vita, *Leo secundus*, ejus Successor, hanc Synodum confirmavit: simulque Constantinus edicto imperiali mandat, ut omnes sexto huic Concilio generali venerationem dependant, decreta in pervicaces pœna.

Et edito firmat.

Controversia critica incidens: An Honorius Papa in Monothelitarum hæresin sit lapsus?

§. III.

Argumenta, quibus probari videtur Honorii lapsus.

15. **E**as inter objectiones, quibus varii Pontifices Romani in hæresin incidisse arguuntur, hæc omnium difficillima meritò videri potest. Nam duas ad Sergium Patriarcham C. P. Monothelitam scripsit epistolas, in hac Synodo VI. act. 12. & 13. publicè lectas, in quibus cum Sergio & Cyro contra Sophronium visus est convenire, & unam duntaxat in Christo voluntatem atque operationem asserere. Propterea ab eadem Synodo Oecumenica unà cum Sergio, Cyro, Pyrrho, Paulo &c. damnatur: hæcque eadem damnatio in sequentibus actionibus sæpiùs repetitur.

16. Septima item Synodus generalis act. ult. & octava Synodus act. 7. inter Monothelitas hæreticos retulerunt etiam nominatim Honorium, eoque anathema dixerunt. In eadem Synodo octava act. 7. lecta & probata est epistola Concilii Romani sub Adriano II. in qua asseritur, Honorium in sexta Synodo de hæresi fuisse accusatum & judicatum post mortem.

17. Deinde *Leo secundus* Papa, qui Synodum VI. confirmavit, & in Latinum transtulit, in Epistola ad Imperatorem Constantinum, quæ ad finem actorum hujus Concilii exstat, inter alios anathema dicit etiam Honorio, quia Apostolicam Ecclesiam Romanam non Apostolicæ traditionis doctrina

na lustraverit, sed immaculatam fidem subvertere permiserit, eandem Honorii damnationem etiam in epistola ad Hispaniæ Episcopos repetit S. Leo.

Anastafius etiam, Bibliothecarius Ecclesiæ Romanæ, qui septimam & octavam Synodum in Latinum vertit, & octavæ Synodo præfens interfuit, 18.
 in hujus actione 10. recenset, etiam Honorium à S. Synodo esse damnatum; idémque invenitur in omnibus antiquissimis exemplaribus tam Latinis quàm Græcis, omnibus quinque Patriarchalibus Sedibus communicatis; ut constat ex act. 18. *Ex Anastasio Bibl.*

Denique Honorium fuisse hæreticum varii scriptores Latini & Græci 19.
 asserunt; ut Tharafius Patriarcha C. P. in epistola, quæ habetur actione *Et variis*
 3. Synodi septimæ: Theodorus Jerosolymitanus Patriarcha in epistola *Scriptori-*
 synodica, quæ extat in eadem Synodo actione 3 Epiphanius Diaconus *bus.*
 in disputatione cum Gregorio hæretico, quæ habetur in sexta Synodo, Pfellus in carm. de 7. Syn. Beda de 6. ætat. in vita Constantini IV. liber Pontificalis in vita Leon. II. seu *liber Diurnus Romanorum Pontificum*, in quo extat formula, quæ recens electi Pontifices olim hæreticis anathema dicebant; ubi inter alios etiam Honorius insertus erat.

§. VI

Honorius non fuit lapsus in hæresin.

Propter hanc difficultatem Auctores in varias abeunt sententias. Honorium, tanquam personam privatam, fuisse hæreticum affirmat Melchior Canus lib. 6. de locis, verum hoc videtur non posse dici: Nam Occidentalis Ecclesia eum nunquam pro hæretico habuit, sed potius ut virum Sanctum. Deinde, si fuisset hæreticus, id desumeretur ex gemina ejus ad Sergium epistola, ut volunt adversarii. Sed ex ista hoc non potest desumi: nam in hac nihil invenitur hæreticum, sed cum controversia de una vel duabus voluntatibus in Christo asserendis tunc suscitaretur, & Sergius esset conquestus, Sophronium per vocum illarum novitatem totum Orientem turbare, ac de novo collidere inter se Ecclesias, Honorius, Sergii fraudibus circumventus, nec unam, nec duas dicendas esse voluntates ac operationes scripsit, sed ab ejusmodi contentiosis vocabulis omnino abstinendum: ne dum una dicitur, Eutychiani inde inferant, unam etiam tantum naturam esse: & si dux dicantur Nestoriani inde ansam arripiant dicendi, duos esse operantes, seu duas personas Unde standum is, quæ à quinque Conciliis & Patribus sunt definita, videlicet, unum esse Christum, unum volentem & operatorem, seu unam personam, in Divina & humana natura operantem, in Deitate quidem Divina, in humanitate vero humana. In quibus planè nihil est hæreticum. 20.
Quia colitur ut Sanctus.

21.
Quia ejus epistola nihil hæreticum continent.

In

22.
In quo er-
raverit.

In eo tantum Honorius videtur peccasse, quod Sergio & Cyro faciles nimium aures adversus Sophronium præbuerit, nec ea se constantia, qua pastorem summum decebat, se opposuerit, & sic veritatem de duplici voluntate (in illis controversiæ initiis necdum, expressè saltem, decisam, neque satis adhuc discussam) non quidem negarit, sed tamen reticendam esse putarit, timore perculsus, ne Ecclesia de novo scindatur, & hæretici inde occasionem fumant, Chalcedonensem aut Ephesinam primam Synodum cavillandi, ac propterea silentium utrique parti imponendum dubito: Ut aded non tantum in hæresin Monothelitarum non sit prolapsus, cum unam tantum voluntatem asserere, expressè prohibuerit, sed ne quidem peccatum formale commississe videatur.

Verum sit, peccasse eum timore, silentio, vel etiam præpropere, re necdum satis discussa, responsione privato ad Sergium deceptorem data: in hæresin propterea incidisse nego. Ex cathedra locutus est nihil, cum responsionem suam non direxerit ad totam Ecclesiam, sed ad privatam Sergii epistolam. Deinde neque ut privatus Doctor propositionem ullam hæreticam epistolæ suæ inseruit. Quis S. Hieronymum hæreticum dicat, quod ante Ecclesiæ definitionem in epistola ad Damasum censuerit, non esse dicendas tres in Deo hypostases? nec Stephanus Papa S. Cyprianum hæreticum censuit, licet (ante Ecclesiæ definitionem) Sententiam suam de nullitate baptismi ab hæreticis collati, pertinaciter defendere.

23.
Nicolaus
I. & Aga-
tho scrip-
serunt nul-
lum un-
quam Pon-
tificem es-
se lapsum
in hæresin.

Rursus: Si Honorius in hæresin est prolapsus, quomodo Nicolaus I. in sua ad Michaëlem Imperatorem epistola scribere potuit de Romanis Pontificibus: *Hos enim nec tenuis saltem rumor asperfit, aliquando cum prava sapientibus sapere, quanto minus concertare.* Quomodo S. Agatho in sua ad Constantinum Imperatorem epistola I. scribere potuit, Romanam Ecclesiam à tramite Apostolicæ traditionis nunquam aberrasse, nec hæreticis novitatibus depravatam succubuisse, sed ab exordio fidei illibatam permanisse, secundum ipsius Christi promissionem, Apostolorum Principi in Evangelio factam: *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Hoc Apostolicos ipsius Antecessores semper fecisse, hocque omnibus esse compertum, nempe eos semper fratres in fide confirmasse: Quomodo, inquam, hæc scribere S. Agatho potuit in re tam recenti, si Honorius pauld antè in hæresin est prolapsus? Quomodo scribere potuit epistola 2. ad Constantinum, quæ actione 4. Synodi IV. est recitata, fidei lumen per Apostolicos successores Petri & Pauli usque ad eum (Agathonem) servatum esse, *Nulla hæretici erroris tetra caligine tenebrarum, nec fulsitatis nebulis confedatum, nec intermixtis hæreticis pravitatibus perumbratum, immune atque sincerum?* Quomodo scribere potuisset eadem episto-

la :

la: *Nostræ pravitatis prædecessores... Apostolicam Confessionem... absque cuiuspiam novitatis errore citra ambiguitatem determinarunt?* Et cur Agatho, vir aded Sanctus non posuisset Honorium in numero Monothelitarum, quos nominatim enumerat?

Neque dicas, Honorium in epistola secunda ad Sergium expressè dicere: *Unde & unam voluntatem fatemur Domini nostri JESU Christi.* Nam hîc non dicit, in Christo unam tantum esse voluntatem, sed in *humanitate Christi* tantum unam esse. Scripserat nempe Sergius Honorio, quosdam in Oriente asserere contrarias in humanitate Christi voluntates, unam carnis, alteram Spiritus, inter se pugnantem. Hunc errorem rejecit Honorius, scripsitque, in Christi humanitate non existere duas voluntates, sed unam tantum, & quidem voluntati Divinæ perfectè subiectam & obediendem; ut aded in eo caro non concupierit adversus Spiritum, (contrà ac in nobis post originale peccatum contingit) ut ex contextu manifestè patet.

Confirmatur autoritate *S. Maximi*, Honorio coævi, qui in dialogo contra Pyrrhum, Sergii successorem, Monothelitam, proferentem pro se testimonium Honorii, respondet, Honorium semper fuisse Catholicum, mentemque ejus nunquam fuisse, negandi duas in Christo voluntates, sed tantum negandi duas contrarias & pugnantem in natura humana: idque probat ex testimonio Joannis (postea Papæ Joannis IV.) Secretarii ipsius Honorii, qui Epistolas illas ab Honorio dictatas scripsere, atque tunc adhuc superstes erant. Hic igitur Secretarius, qui à *S. Maximo* multum dilaudatur, ad Constantinum Imperatorem sic inter alia scripsit ex mente Honorii, sibi perspecta: *Sanè quoddam unam Domini nostri voluntatem diximus, non Teste S. est accipiendum, quasi de dicibus, Divinæ & humanæ naturæ dictum voluntatibus, sed Maximo. humanæ tantum. Cum enim Sergius scripsisset, prædicare quosdam, duas esse Christi voluntates contrarias, nos rescripsimus, Christum duas voluntates contrarias non habere.*

Denique cum Honorius in tota illa Epistola contendat, non esse dicendam unam in Christo Deo & homine voluntatem, neque duas, sed ab his vocabulis abstrahendum, quis credat, eum sibi ipsi aded manifestè contradicere, & unum tantum in supposito illo Theandrico voluntatem asserere? Igitur unam dixit voluntatem humanæ naturæ.

Sed quid opus hoc pluribus comprobare, cum veritatem Catholicam circa duas voluntates in Christo in ipsis illis epistolis, quæ Honorio obijciuntur, fatis apertè fateatur, solumque à vocabulis abstinendum asserat, ne Ecclesia novis scindatur diffidiis? Sic in 2. epist. ait: *Utrasque naturas*

in uno Christo, unitate naturali copulatas, cum alterius communionem, operantes atque operatrices confiteri debemus; & Divinam quidem, quæ Dei sunt, operantes, & humanam, quæ carnis sunt, exequentem. Quæ planè verba sunt Catholica, & hæreli Monothelitarum directè contraria.

27. DD. pluri-
vimi stant
pro Hono-
rio.

Omitto proin Honorii fidem pluribus vindicare; possent enim plurimi testes, non tantum recentiores, sed antiquissimi etiam adduci, qui Honorium semper Catholicum fuisse scribunt: ut Theophanes Isauros in historia, quam citat Emanuel Callega in libro, quem scripsit pro Latinis contra Græcos. Photius etiam, licet Romanæ Ecclesiæ hostis, in libello de septem Synodis, & Zonaras in vita Constantini IV. quamvis nominatim referant damnatos à VI. Synodo, Honorium tamen inter eos non ponunt.

Taceo Scriptores Latinos, qui ferè omnes, cum Blondo, Nauclero, Sabellico, Platina &c. Honorium tanquam Catholicum & sanctum Pontificem agnoscunt; imò etiam Beda, licet eum Canus contra Honorium citet: nam Beda illum modò ut beatum, modò ut sanctum dilaudat, ut videre est in *Historia Anglorum l. 2. c. 17. &c.* Unde Bellarminus putat, in librum de sex ætatibus mundi ab aliquo Sciolo nomen Honorii esse insertum, eò quòd in Synodo VI. sæpius invenerit ejus nomen positum inter Monothelitas damnatos.

§. V.

Acta tamen Synodi VI. &c. referentia nomen Honorii probabilius non sunt corrupta.

28. Argum-
ta, acta
esse corru-
pta.

Sed quid dicendum ad difficultatem initiò propositam? est enim innegabile, nomen Honorii in editionibus Synodi VI. VII. & VIII. inter Monothelitas damnatos inveniri, uti etiam in epistola Leonis secundi, qua Synodum sextam confirmavit.

Baronius, Bellarminus, Spondanus, Binius, Ant. Mayr. *Theol. tract. 7. d. 3. art. 13.* censent, acta Synodi VI. esse corrupta, & Honorii nomen fraude Græca esse insertum. Probant id 1. ex eo, quòd epistola Honorii nihil contineant dignum damnatione: consequenter si Concilium ipsum tanquam hæreticum damnâsse, in absurdum errorem vel iniquitatem esset prolapsum; quod dici non potest. 2. Quia S. Agatho asseruit, nullum unquam ex suis Prædecessoribus fidem hæretica pravitate miscuisse, vel hæreticum fuisse.

3. Quia Concilium Agathonis epistolam act. 3. recipit, tanquam à Spiritu S. per os Petri d. statam. Si autem Concilium Honorium toties tanquam hæreticum damnâset, manifestè sibi ipsi contradiceret; imò Spiritus

ritus S. secum ipso pugnaret: qui per epistolam Agathonis omnes Antecessores Romanos Pontifices, adeoque etiam Honorium, ab hæretica pravitare immunes pronuntiaret, simulque per Concilium Honorium hæreseos damnaret.

4. In Concilio Romano sub Martino I. cui notissima erat Honorii doctrina ac fides, damnantur nominatim alii Monothelitæ, nunquam autem Honorius. Item quia Synodus VI. in epistola ad Agathonem scribit, se damnasse Monothelitas *ex sententia Agathonis per litteras de iis prius lata*. Atqui Agatho in suis litteris non damnavit Honorium: ergoneque Concilium: sed nomen Honorii obreptitiè fuit actis insertum.

5. Quia plures Scriptores, etiam Græci, Honorium omittunt, dum damnatos à Concilio VI. recensent.

6. Quia aliàs consuetudo fuit Græcorum corrumpendi libros: & in hac ipsa VI. Synodo act. 12. & 14. deprehensæ fuerunt plurimæ corruptiones Concilii V. ab hæreticis factæ, adeò ut tres quaterniones spurii inserti fuerint. Idem manifestè ostenditur de multis aliis epistolis, Græca perfidia corruptis: uti etiam de Synodo tertia, quarta, quinta & septima corruptis, ut conqueruntur Pontifices Leo I. & Nicolaus I. cur ergo id dici non possit de Synodo VI. eam videlicet inferendo nomen Honorii esse corruptam à Græcis, ut inter tot orientales Patriarchas condemnatos exstaret etiam nomen unius Romani? præsertim cum post Synodum VI. multi rursus orientales Episcopi Constantinopolim redierint, ibique ediderint Canones *Trullanos*: quorum non alius scopus videtur fuisse, quam taxandi ac reprehendendi Romanam Ecclesiam; vide Bellarminum *tom. I. controver. 3. de Roman. Pont. l. 4. c. II.* ubi etiam adducit testimonium Anastasii Bibliothecarii, qui ex Theophane Isauro Græco refert, nomen Honorii postea primum actis Concilii insertum esse.

Jam verò corrupta semel sexta Synodo, facile fuit, errorem illum etiam in septimam & octavam Synodum irrepere, repetitum enim in eis fuerant, quod in actis Synodi VI. legerant. Accedit, quòd etiam acta Synodi VII. & VIII. non sint incorrupta. Unde etiam idem responderi potest ad allatam auctoritatem Concilii Romani sub Adriano II. quando dicit, Honorium in Synodo VI. esse judicatum: nam asseruit id, quod in actis Synodi VI. corruptis legerat. Confirmatio Leonis II. corrupta ab illis ipsis est, à quibus Synodus VI. fuit corrupta: cum epistola Leonis sit pars actorum illius Concilii: nisi omnino sit supposititia; nam, ut notant Baronius & Binius, tempus, quo data dicitur, non concordat, cum illo tempore necdum fuerit Pontifex, & tantum decem menses sederit.

Addit Spondanus *ad an. 681.* probabilissimè Theodorum Monothelitam (qui alius fuit à Theodoro Pharanitano, condemnato à Synodo

VI.) prius depositum à Patriarchatu Constantinopolitano, sed post mortem Georgii, ob simulatam pœnitentiam rursus restitutum, illa acta in manus recepisse, suumque nomen delevisse, ac Honorii supposuisse; non enim esse credibile, hunc Theodorum nunquam in Concilio nominari, cùm tamen etiam reus fuerit.

29.
Sed non
est satis
credibile,
omnia ex-
emplaria
esse corru-
pta.

Ita quidem isti Doctores. Verùm alii magnam in his difficultatem inveniunt non enim videtur ipsis satis credibile, omnia omnino exemplaria Synodi VI. esse corrupta, seu potuisse corrumpi: nam, licet ea quæ Constantinopoli afferbantur, potuerint corrumpi, quomodo autem corrumpi potuerunt illa, quæ alii Patriarchæ, ut act. 18. insinuatur, ad finem Concilii. secum asportarunt. & præsertim illud exemplar, quod Romam deferebant Pontificii Legati? Quomodo ista Theodorus corrumpere potuit, præsertim cùm primùm triennio post Synodum VI. Georgio mortuo in sedem C. P. fuerit restitutus? Cur nemo corruptionem illam tunc advertit, & redarguit, in re tanti momenti, sicut alias corruptiones? cur Romani non vindicârunt innocentiam sui Pontificis? cur Legati Romani in septima & octava Synodo non sunt protestati? cur Anastasius Bibliothecarius Pontificius in VIII Synodo Legatus, in hujus versione actione decima recenset, etiam Honorium à Synodo VIII. esse damnatum? An credibile, septimam & octavam Synodum generalem tam facilè per imposturam corruptionem acta Synodi VI. in errorem inductas, immaturo judicio Honorio dixisse anathema? cur idem Anastasius in præfatione in sua collectanea ad Joannem Diaconum scribit: NB. Honorium à Synodo VI. esse damnatum, non tamen fuisse hæreticum? cur Humbertus Cardinalis doctissimus, Leonis IX. ad Imperatorem orientis Legatus, ac in libro adversus Nicetam Pectoratum ingenuè fatetur, à Synodo VI. anathema dictum esse Honorio? cur Ado Viennensis in chronico: Hincmarus Remensis *lib. de non trina Deitate*, pag. mihi 146. Cedrenus, alique vetusti scriptores idem affirmant? cur usque ad Baronium imposturam illam nemo advertit? cur ipsi Pontifices Leo II. & Adrianus II. acta illa circa Honorium vera supponunt, imò testantur? Epistola Leonis II. qua confirmavit Synodum VI. ubique est recepta: aut qua alia epistola confirmavit illam Synodum, si hæc est supposititia? cur omnes Conciliorum collectores tam Latini quàm Græci hanc imposturam actis Conciliorum intulerunt? cur hodie id faciunt in tot novis Conciliorum editionibus? & quidem spectante Roma? Si impostura est, cur non rejicitur: ut acta pura habeantur?

Facile equidem fuit Græcis, aliqua epistolarum, & actorum Conciliarium exemplaria corrumpere. At quomodo potuerunt omnia exemplaria, per orbem dispersa, corrumpere, ut nec unicum manserit integrum?

grum? certè fraudes Græcorum, quibus varias epistolas, & Synodum V. in aliquibus exemplaribus corruerunt, per adducta alia exemplaria, pura ac integra, in Synodo VI. detecta sunt. Cur ergo corruptiones Synodi VI. detegi non potuerunt in Synodo VII. & VIII. adductis exemplaribus incorruptis, & recentiore adhuc rei tam magnæ ac novæ memoria? deinde an non sic etiam alia veterum Conciliorum acta suspecta reddi possunt? & cur Græci non potius corrupissent ipsas Honorii epistolas, ut sic hæresis illius esset manifesta?

§. VI.

An Synodus VI. erraverit in damnando Honorio?

Propter has difficultates aliam adhuc adducit Bellarminus sententiam ^{31.} ex Turrecremata *lib. 2. de Ecclesia cap. 93.* damnatum quidem in Synodo VI. esse Honorium, sed ex falsa informatione, ac proinde in eo iudicio errasse. ^{Aliqui censent Synodum errasse.} Licet enim Concilium generale legitimum errare non possit in definiendis fidei dogmatibus, errare tamen posse in quæstionibus facti: atque sic à Concilio, falsis rumoribus, & non intellectis Honorii epistolis, immeritò cum hæreticis Honorium esse connumeratum: meliusque illas epistolas esse intellectas à Joanne IV. Martino I. Agathone & Nicolao I. summis Pontificibus, quàm à Græcis in Synodo VI., Legatos autem Agathonis non reclamasse ad evitandum majus malum, ne scilicet impediretur definitio rectæ fidei, & non posset tolli schisma, quod annis 40. jam duraverat: cum enim in eo sint Concilio damnati Sergius, Pyrrhus, Paulus & Petrus, Patriarchæ Constantinopolitani, Cyrus Patriarcha Alexandrinus, Macarius Patriarcha Antiochenus, non facile acquieturos fuisse Græcos, nisi etiam Honorius damnaretur, qui unà cum illis accusatus fuerat.

Verùm etiam hæc sententia magnam patitur difficultatem, neque eam ^{31.} Bellarminus tam ex sua quàm Turrecrematæ mente protulit. ^{Sed hoc habet difficultatem.} Nam ad modum difficulter videtur dici, Concilium ex falsis informationibus, & non intellectis litteris Honorii in negotio tanti momenti leviter processisse, & ita errasse. Et quomodo est credibile, Romanam Ecclesiam, ipsosque Pontifices Synodum in re tanti momenti errantem absque ulla limitatione approbaturus fuisse, cum aliàs in rebus minoris momenti reclamârint? Viderint, qui ita respondent, an non ansam aliquam præbeant hæreticis dicendi, Concilia & Pontifices in damnandis hæreticis non esse infallibiles, e. g. Concilium Tridentinum in damnando Luthero & Chalvino, Innocentium X. in damnando Jansenio tanquam hæretico. Quanvis magna sit disparitas; cum horum libri in ipsissimo sensu ab auctoribus intento sint manifestè hæretici, adeoque etiam ipsi censendi sint hæretici; Doctrina

autem Honorii nihil hæreticum in se continebant im sensu ab ipso intento.

§. VII.

Quomodo ergo Honorius absolvendus ab hæresi, si Synodus eum damnando ut hæreticum non erravit?

33. *Tertia sententia criticorum.* Tertia proin est sententia Ludovici du Mesnil de *Doctr. & Discipl. Eccl. ad an. 681. libr. 33. n. 30.* Joannis Cabassutii de *Notitia Conciliorum in Syn. VI. Oecum.* Petri Annati in *Appar. ad Theol. l. 5. art. 7.* Antonii Pagi *crit. in Annales Baronii ad an. 633* Alex. Natalis *Dissert. 2. ad sec. 7.* Joan. Garnerii S. J. *Dissert. 2. ad Diurnum librum Rom Pontif.* Petri de Marca, ut testatur Baluzius in ejus vita, quam præfixit ejus operi de concordia Sacerdotii & Imperii.

34. *Erravit dissimulatione veritatis.* Scriptores isti eruditi agnoscunt quidem veritatem & integritatem actorum Synodi VI. negant tamen Honorium fuisse verè hæreticum, nec propterea in eo damnando errasse Concilium; quia Honorium vocavit hæreticum, damnavitque, non quòd epistolæ ejus fuerint hæreticæ, aut propositio aliqua hæretica in iis fuerit inventa, aut quòd proprio judicio & sententia animi proprii hæresis fuerit auctor, sectator aut defensor, sed nideò, quia silentio, dissimulatione, & negligentia, Sergio & Cyro nimium indulgendo, sicque nascenti hæresi se non opponendo, ut debebat, hæresi & hæreticis faverit, ut adeò ex ipsius dissimulatione & veritatis silentio hæresis in majores vires excreverit, ut patet ex epistola Leonis II. ad Episcopos Hispaniæ, in qua de Honorio scribit: *Qui flammam hæretici dogmatis non, ut decuit, Apostolica auctoritate, incipientem extinxit.*

Non satis coercendo Sergium & Cyrum Quare non fuit hæreticus, hæresin aliquam docendo, aut tenendo, aut defendendo, sed in sensu latiore & minus proprio, tunc tamen non inusitato, à Concilio dictus fuit hæreticus, tanquam hæresis fautor, quia non restitit hæreticis, eos coercendo, ut summi ejus Officii ratio postebat, ejusdem autem culpæ rei censentur erroris Authores & Fautores, scribente Cælestino Papa ad Galliæ Episcopos: *Merito namque nos causa respicit, si silentio faveamus errori; quare in sensu aliquantum ampliore hæresum auctores, sectatores, defensores, & fautores conniventes, promiscuè hæreticorum nomine sunt appellati & condemnati.*

35. *Hæc sententia media absolvit à corruptione acta.* Hæc sententia, quamvis etiam ipsa difficultate non careat, videtur tamen expeditius controversiam istam dirimere, media quasi via incedendo. Nam absolvit à corruptione acta Concilii, ab hæresi Honorium, & ab errore Concilium. Salvat epistolam Agathonis, in qua scripsit, nullum suorum antecessorum à fide defecisse: nam Honorius non defecit à fide. Quòd

Quòd autem Concilium VI. approbârit epistolam Agathonis, in qua Honorius non fuerat damnatus, nulla est contradicção; nam Agatho tantùm damnavit præcipuos auctores Monothelitismi, Concilium verò omnes Monothelitas, eorùmque fautores: Unde Concilium damnavit etiam Macarium & Polychronium, quos Agatho non nominaverat. Salvari etiam videtur id, quod dicit Concilium, nempe, Honorium in omnibus secutum esse sententiam Sergii, ejúsque impia confirmâsse dogmata. Nam secutus est ejus sententiam de abstinendo à vocabulis unius ac duplicis voluntatis & operationis, atque de imponendo Sophronio silentio, hæresin verò Sergii, quam ille de una tantùm in Christo voluntate constanter tenuit, impiâque ejus dogmata Honorius non est secutus, nec confirmavit ea positivè: Nam de hac confirmatione in ejus epistolis nihil invenitur, sed secutus est, & confirmavit ea negativè, silendo, connivendo, dissimulando, negligendo, ac non resistendo, prout oportuit. Et in hoc sensu dixit Concilium, Honorium secutum esse sententiam Sergii, ejúsque impia dogmata confirmâsse: Cùm hac conniventia pusillanimitatis, ac meticulosa, majores vires acceperit hæresis; præsertim tum Monothelitæ falsò spargerent, Honorium secum sentire, occasione inde arrepta, quòd Sergio & Cyro, non resisteret, & in suppressionem vocabulorum de una & duplici Christi voluntate consentiret contra Sophronium, strenuè se opponentem.

*Ab hæresi
Honorium*

*Ab errore
Concilium*

At vehementer hinc insurgit contra Honorium Cabassutius loc. cit. quamvis enim dicat. Honorium hæreticum non fuisse, adeò tamen acriter in eum invehitur, reprehendendo illius epistolas, quibus prohibuit vocabula unius ac duplicis voluntatis, ut videatur, assertionem suam rursus velle evertere, & probare, Honorium fuisse re vera hæreticum. Maximè autem urget paritatem epistolæ Honorii cum *Henotico* Zenonis, & Constantis *Typo*, in quibus pariter nihil aliud fancitum sit, quàm in illo quidem silentium de una vel duplici natura, in hoc verò de una vel duplici voluntate: & tamen utrumque tanquam nefarium esse rejectum. Sed

36.

*Disparitas
cum Henotico,
&
Typo.*

Resp. Henoticon contrarium fuisse Synodo Chalcedonenfi, fabricatum videlicet, postquam hæc Synodus jam definierat, duas in Christo esse naturas, adeoque erat hæreticum. Typus vero Constantis ante Synodi VI. definitionem de duabus in Christo voluntatibus, non erat propriè hæreticus per hoc præcisè, quòd vellet, abstinendum esse à vocabulis unius & duplicis voluntatis. Sed rejectus à Martino I. & Concilio Romano, tum quòd imprudens esset & improbandum ejusmodi silentium, & veritatis dissimulatio, tum quòd Monothelitæ hoc silentio abuterentur ad stabilendam suam hæresin. Econtra Honorius sub initium illius controversiæ, & ante illius decisionem silentium de una & duplici voluntate imponendum putavit, ex fine, ut ipsi videbatur, bono, nempe ne nova in

Ecclesia

Ecclesia oriantur schismata & dissidia. In quo tam parùm in sensu proprio & stricto fuit hæreticus, quàm parùm hæreticus fuit S. Hieronymus, dum ante Ecclesiæ definitionem putavit abstinendum à dicenda trina in Deo hypostasi: imò ne quidem S. Cyprianus censendus est fuisse hæreticus, licèt ante Ecclesiæ definitionem positivè assereret nullitatem baptismi ab hæreticis collati. Nam hæresis propriè est iudicium intellectus pertinax contra veritatem, de cujus revelatione in Ecclesia sufficienter constat.

37.

Neque est
locutus ex
cathedra.

Cæterum notandum, licèt Honorius re ipsa fuisset prolapsus in hæresin, & in stricto omnino ac proprio sensu damnatus fuisset à Concilio ut hæreticus, nihil tamen inde evincerent hæretici contra infallibilitatem Pontificis, loquentis ex cathedra, seu docentis totam Ecclesiam circa dogmata fidei. Non enim ille epistolam scripsit encyclicam, aut eam ad totam Ecclesiam seu omnes fideles direxit, neque illum dogma fidei definivit, sed tantùm ad privatam epistolam Sergii privatâ pariter epistolâ respondit, consequenter tanquam privatus Doctör. Neque verum est, quod P. Anton. Mayr. *Theol. tract. 7. disp. 3. art. 13. num. 389.* asserit, Pontifices semper loqui ex cathedra, quando responsa ad quæstiones fidei spectantia, privatis tantùm Episcopis mittunt, quia non rarò privatam tantùm sententiam suam exponunt, absque definitione Papali, ut in hoc negotio fecit Honorius, nihil circa fidei dogmata definiendo. Si talia responsa, Juri Canonico inserta, totam Ecclesiam ad credendum obligant, id contingit ideò, quia constat, vel aliunde jam illa ab Ecclesia esse definita, vel Papam illa non tantùm ad privatum Episcopum, sed ad omnes fideles direxisse, iisque sufficienter definitionem suam intimasse, quod non fecit Honorius: adeòque nullatenus inferri potest, eum locutum esse ex cathedra. Unde Cardinalis Sfondrati in Gallia vindicata dissert. 3. §. 1. num. 9. ait: *Utcunque Honorii res se habeant, certum est, nihil causæ nostræ ejus exemplum aut errorem obstare, si quis fuit: quis enim nescit, epistolas Honorii ad Pyrrhum & Sergium, ob quas hæresis accusatus dicitur, privatas fuisse non publicas, nec dogmaticas, & in quibus nihil Honorius definivit, sed mentem tantùm suam privatâque sententiam aperuit &c.*

Sed privatam scripsit epistolam.

Et planè constat apertè, Honorium in suis ad Sergium epistolis censuisse, abstinendum à vocibus unius vel duarum voluntatum; si ergo responsum ejus ad quæstionem fidei spectat, & ex cathedra locutus est, vereor, ne inde inferri possit id, à quo laudatus supra auctor, Pontificiæ infallibilitatis Defensor eximius, quàm maximè abhorret. Deinde, si Honorius censendus est locutus ex cathedra, inferre fortassis quis posset, etiam alios pontifices, quibus varii errores objiciuntur, ex cathedra esse locutos, e. g. Vigilium, dum initio censuit, tria capitula non esse damnanda: Ste-

phanum

phanum VI. & Sergium III. dum ordinatos à Formoso iterum ordinandos decreverunt: Joannem XXII. dum animas ante diem judicii in cælum non venire docuit.

Cæterum, ut dixi, Honorium neque ut personam privatam in hæresin incidisse existimo, cum illius epistolæ nihil hæreticum contineant. Imò ^{38.} *Imò neque* re quidem formaliter peccasse videtur; cum in illis controversiæ initiis, à *formaliter* Sergio & Cyro deceptus, ea intentione scripserit, ne Ecclesia novo scinda *peccasse* tur schismate, & ne Nestoriani & Eutychiani inde hæresi suæ prætextum *videtur.* quærant.

Falsum etiam est, quod idem auctor asserit in sua Theologia loc. cit. num. 389. quòd Agatho ut Pontifex Synodum VI. confirmaverit. Nam Agatho neque ut Pontifex, neque ut persona privata Synodum illam confirmavit, cum jam fuerit mortuus, quando Legati ipsius à Synodo Romam cum actis Synodi sunt reversi, ut patet ex epistola Leonis II. ad Constantinum Imperatorem scripta, in qua Synodum VI. confirmavit; exstat hæc epistola ad finem actorum Synodi VI. Unde non Agatho, sed Leo II. ejus successor, Synodum illam confirmavit.

Multò autem magis contra fidem historicam peccavit *Melchior Canus*, dum scripsit, Agathonem in sua ad Constantinum Imperatorem epistola, quæ actione VI. habetur, anathema dixisse Honorio, tanquam Monothelitæ. Sed fortè Canus recursum habet ad *Bartholomæum Carranzam*, confodalem suum, qui in summa Conciliorum *Actione IV.* dum in epitomen *Et Carranza.* contraxit Agathonis epistolam, ante Synodi VI. initium scriptam, inter hæreticos nomen Honorii eidem inseruit, falso omnino; ab hoc proin se deceptum dicere Canus potuit. Taceo alterum Cani lapsus, leviozem, dum scripsit, hanc epistolam Agathonis datam esse ad Synodum VI. non enim ad Synodum, sed ad Imperatorem Constantinum Pogonatum scripta est, antequam Synodo VI. initium erat datum. Taceo etiam alterum Carranzæ lapsus historicum, dum statim ad initium Synodi VI. scribit, *Cyrum & Theodorum*, qui à Synodo VI. sunt damnati, fuisse Archiepiscopos Constantinopolitanos: cum Cyrus fuerit Patriarcha Alexandrinus, Theodorus verò Episcopus Pharanitanus.

§. VIII.

De Diptychis.

Cum in hoc VI. Concilio de Ecclesiæ Diptychis ablata sint nomina Cyri, ^{40.} *Quid con-* Sergii, aliorumque Monothelitarum, quæres, quid sint illa *sineant.* Diptycha?

Resp. *Diptycha* seu *Duplicata* dicebantur geminæ tabulæ, quarum una continebat nomina fidelium vivorum, altera mortuorum; cumque

pro utriusque in Ecclesia sacrificia & preces offerrentur, ea nomina ex Diptychis publicè legebantur è pulpito; excommunicatorum autem nomina ex iis debebantur. Cum autem fidelium omnium nomina propter multitudinem recitari non possent in quotidianis fidelium collectis, præcipua tantum, nempe Episcopi Romani, Patriarcharum viventium, Episcopi loci & Imperatoris legebantur, reliquorum nominibus generali memoria comprehensis.

41. *Diptycha Sanctorum*
 Ultraque antiquissima.
 Usus est antiquissimus, cujus meminerunt S. Dionysius Eccles. Hier. c. 3. Cyprianus epist. 10. Liturgiæ Basilii, Innocentii I. Chrysothomi. Erant autem præter hæc fidelium vivorum & mortuorum Diptycha, pro quibus orabat Ecclesia, etiam *Diptycha Sanctorum*, quos publicè colebant & invocabant fideles inter Missarum solennia, ut constat ex omnibus veterum liturgiis, ac Patribus, ut Cyrillo Jerosol. catechesi 5. ubi ait: *Postea mentionem facimus eorum etiam, qui ante nos obdormierunt, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, ut Deus orationibus illorum & deprecationibus suscipiat preces nostras.* Viderint hinc A catholici morem antiquissimum, solennem & publicum colendi & invocandi Sanctos, ac pro defunctis sacrificia & preces offerendi: qui mos hodie dum continuatur in Ecclesia Catholica in Missæ Canone.

42. *Schisma occasione Diptychorum.*
 Cæterum propter deletionem nominum ex prædictis Diptychis sæpius magni tumultus sunt excitati, præsertim verò cum *Acacius* Patriarcha C. P. Henotici (in quo abstinendum à vocibus unius aut duplicis in Christo naturæ decernebatur) auctor & suasor Zenoni, à *Felice* Papa tertio damnatus fuerat: nam *Acacius* nomen ipsius *Felicis* è Diptychis Ecclesiarum, sibi subjectarum erasit, ex quo schisma 36. annorum est exortum, urgentibus Romanis Pontificibus, ut nomen *Acacii* è sacris Diptychis deleteretur, obstantibus cum *Anastasio* Imperatore Patriarchis Constantinopolitanis: donec sub *Hormisda* Papa, & *Justino* Principe inter orientalem & occidentalem Ecclesiam restituta est concordia, damnatis *Zenone*, *Anastasio* & *Acacio*, ablatis eorum nominibus è sacris Diptychis, ac *Felicis* nomine restituito.

§. IX.

Appendix.

De Synodo Quini-Sexta Trullana.

43. *Synodus Trullana*
 Reprobata
 Cum in quinta & sexta generali Synodo nulli essent editi Canones, ad Ecclesiasticam disciplinam spectantes, Orientales Episcopi post plures annos ad habita Synodo VI. convenerunt rursus Constantinopoli in Secretario palatii Imperatoris, quod *Trullum* dicebatur, ibique 102. Canones condidèrè, tempore *Justiniani* secundi *Rhinotmeti*. Hæc Synodus, quam *Græci Penthecten* seu *Quini-Sextam*, tanquam supplementum quinta & sexta

sextæ generalis Synodi appellârunt, à Sergio Papa reprobata est, ut testatur Anastasius Bibl. in Sergio, Beda de sex ætat. Paulus Diaconus l. 6. c. 4. Otto Frisingensis l. 5. c. 13. Ado Vienn. in Chron. quia nec auctoritate Papæ fuit convocata, nec præfente illo, aut ejus Legatis; & quia plures sunt inter eos canones meritò reprobandi.

Sic Canone 2. recipiuntur 85. Canones Apostolorum, de quibus supra diximus, aliquos ab Ecclesia nunquam esse receptos, c. 13. permittitur usus matrimonii Presbyteris & Diaconis, jam ante ordinationem conjugatis, can. 36. Constantinopolitanum Episcopum æqualem faciunt Romano. Can. 55. Sabbatorum jejunium etiam in quadragesima reprobatur, damnato Ecclesiæ Romanæ usu. Prohibentur etiam omnes alii Canones, exceptis istis Trullanis. Sicque hoc conventiculum videtur prima sparsisse semina erumpentis postea schismatis.

Isti proin Canones hujus Conciliabuli vim legis non habent, ab isto saltem Synedio. Multi tamen sunt ex iis probi admodum, & Ecclesiasticæ Disciplinæ perquam opportuni, qui aliunde auctoritatem habent, vel quòd jam antè ab œcumenicis Conciliis sint editi, vel ab Ecclesia postmodum recepti. Saltem serviunt, tanquam argumentum ad hominem, ad convincendos hæreticos, qui hoc Concilium non rarò nobis objiciunt: plerique enim Canones sunt omnino Catholici, & Novatorum doctrinæ prorsus contrarii.

Sic Canon 12. usum conjugii Episcopis conjugatis interdicit. Canon 32. reprobatur usum Armenorum, qui in SS. Missæ sacrificio vinum non miscebant aqua, ritumque vinum modica aqua permiscendi ex liturgia S. Jacobi Apostoli, & S. Basilii probat. Canon 82. venerabiles imagines pingi præcipit, præsertim etiam Christi sub agni specie.

44.
Aliqui tamen Canones.

Et aliunde in Ecclesia recepti.

ARTICULUS VII.

De Concilio Generali VII. Nicæno II.

Pro

Cultu SS. Imaginum, contra Iconoclastas, sub Hadriano I. Constantino & Irene. Anno 787.

SUMMARIUM.

§. I.

Synopsis Historica.

1. Leo Isaurus contra Sacras imagines cœpit rugire.

2. Dejecto S. Germano, & S. Joanne Damasceno iniquissimè accusato.

3. Excommunicatus propterea à Papa, spirans minarum miserè perit.

N 2

4. Revixit

4. *Revixit impietas albuc immanior in Copronymo filio, altero velut Antiocho.*
5. *Qui Conciliabulum cogit, Constantino- poli conare SS. imagines.*
6. *Leo VI. Patris, Avique insistit ve- stigiiis.*
7. *Eo mortuo, sub Irene & Constantino indictum Concilium Nicænum. In quo vindicata SS. Imaginum religio.*

§. 2.

Acta Concilii.

8. *Recepti plerique pœnitentes Episcopi, qui Conciliabulo Copronymi interfue- rant.*
9. *Actandem etiam Gregorius Neocæsari- ensis, fax antè & tuba Iconoclasta- rum, atque Conciliabuli illius Præses.*
10. *Ostensa antiquitas cultûs SS. Imagi- num.*
11. *Angelos posse depingi.*
12. *Definitio cultûs SS. Imaginum.*
13. *Lectâ in Concilio sententia Joannis Thessalonicensis, quod Angeli depingi possint, quia sunt corporei.*
14. *Esse corporeos plures olim putabant Patres.*
15. *Concilium autem definivit quidem eos posse depingi: rationem tamen, quod sint corporei, non approbavit: imò decidit eos esse incorporeos.*

§. 3.

Canones Concilii.

16. *Electio Episcopi non fiat per sæcula- res &c.*
17. *Sacræ Reliquiæ exponendæ in templis.*
18. *Prohibiti libri heretici.*
19. *Quod infertur Monasterio, non vesti- tuendum, licet exeant.*

§. 4

De Concilio Francofordiensi, in quo damnata Synodus VII.

20. *Hæresis Elibandi & Felicis Urgeli- tani damnata.*
21. *Item Synodus VII. ex duplici falso sup-posito; quia putabant, coactam sine con- sensu Papæ: & in ea decretum Ina- ginibus supremum cultum Latriæ.*
22. *Nomine adorationis, cum agitur de cultu Imaginum, propter pusillos cautè utendum.*
23. *Exemplo Concil. Trid.*
24. *Non tamen Francofordienses PP. abjicerunt SS. Imagines, ut faciunt novi Iconoclastæ.*

§. 5.

Crisis de libris Carolinis.

25. *Hi libri nuper detecti multum dilau- dantur à Pœconibus Protestantibus.*
26. *Sed sunt merè supposititii.*
27. *Nam Carolus M. fuit Doctus. Hi autem libri rudissimi & ineptissimi.*
28. *Scatentque falsitatibus.*
29. *Plura argumenta contra istos libros.*
30. *Confundunt tamen ipsos Sectariorum.*
31. *Horum indoles.*

§. I.

Synopsis Historica.

Postquam hæresis in Oriente adversus Christum Dominum per plura sæcula rabiem suam exprompserat, modò cum Arianis eum Patri substantialem negans, modò cum Nestorio in duas eum personas dividens, modò cum Eutychianis in unam naturam, aut cum Monothelitis in unam voluntatem constringens, Nicænis, Ephesinis, Chalcedonensis, ac Constantinopolitanis fulminibus contrita fuerat; tandem ut revivisceret, adversus Christi Sanctorumque imagines furere cœpit, idoneum ac potentem ad hoc nastâ adjutorem, *Leonem Isauricum* Imperatorem, præstigiis quibusdam dementatum.

Hic quippe sacras imagines edicto imperiali proscrispsit: cùmque se populus Constantinopoli opponeret, immani persecutione sæviit, sancto *Germano* Patriarcha dejecto & in exilium pulso, inque ejus locum suffecto *Anastasio* Iconoclasta. Atrociozem adhuc tragœdiam lusit cum *S. Joanne Damasceno*, sacrarum imaginum defensore eximio. Hunc enim *Leo* apud Damasci Principem falsò accusat, quòd Damascum, cui præfectus erat, sibi vendere voluerit; unde Princeps manum ei dexteram jussit amputari, quam tamen *Deipara* eidem restituit.

Gregorius II. Pontifex, cùm frustra huic *Leoni* per litteras se opposuisset, contumacem à communionem fidelium abscindit, Italia (ut fertur) imperio ejus subtracta, & tributa pendere prohibita; cùmque classe armata immineret Italiæ devastandæ, ad Adriatici litora eandem turbo allisit: defectioibus, fame, peste, aliisque malis imperium ejus prementibus, & læsum imaginum honorem vindicantibus: donec dira inter tormina rugire ac furere desit.

At revixit sacrilega rabies in pejore filio *Constantino*, cui ob sædatum, cùm salutaribus undis tingeretur, sacrum lavacrum *Copronymi* nomen adhæsit. Hic quippe magicis flagitiis præstigiisque totus deditus, cùm immani crudelitate sacras icones Sanctorumque persequi cultum pergeret, à populo depulsus est throno, designato Imperatore *Artabaso* *Curopolate*, ejus affine.

At *Copronymus* expugnata Constantinopoli, quam terra marique obsederat, plenas furori habenas laxans, cædibus, ruinis, proscritionibus urbem complevit, effossis *Coropalati* oculis, ac liberis ejus interemptis, ne unquam ex illis vindex adolefceret.

Cùm autem *Romanus* Pontifex, grassanti malo quæsiturus remedium, diversa in occidente contra Iconoclastas celebraret Concilia, *Copronymus* pseudosynodum 330. Præfulum Constantinopoli collegit adversus sacras

facras imagines: quas abjiciendas synagoga ista decrevit, sub nomine Concilii generalis septimi se ipsum efferens. Tum verò nihil tam sanctum erat in urbe, quod non deturbaret, confringeret, atque pollueret feralis impietas, faciem præferente utroque Constantino, imperatore videlicet & pseudo-Patriarcha. Verùm hic mox debitam locatâ operâ mercedem ab illo retulit, per urbem flagellari & jugulari jussus, ob evulgatam de abroganda Christi Divinitate mentem Copronymi: qui & ipse, amisso exarchatu atque Pannonia (quam Hunni dixêre Hungariam) ultrices inter flammâs exæstuans, horrendo cum ejulatu, alter velut Antiochus, infelicem animum exspuit, seræ pœnitentiæ non seriæ novum paradigma.

Absterrere debuerat *Leonem IV. Porphyrogenitum* Copronymi filium tremenda Patris, Avique mors ab eorum vita. At is non minùs impietatis quàm imperii hæres, simulata, donec solium firmaret, orthodoxa fide, mox totus in sacrilega illorum ivit vestigia, sacrarum imaginum hostis professus. Sed & simili exitu finem vitæ imposuit; dum enim radiantem gemmis coronam, à Mauritio Principe sacris ædibus dedicatam, inde abstraheret, eaque caput suum incingeret, venenatis velut carbunculis ex eadem erumpentibus est exustus, in eo duntaxat laudandus, quòd *Irenem* reliquerit viduam, & sub ejus tutela *Constantinum* filium, decennem adhuc puerum, mali corvi bonum ovum.

6. *Leo IV. Patris avi- que insistit vestigiis.*
 7. *Hoc mor- tuo melior facies.*
 Sub his enim Principibus pax reducta Ecclesiæ: dum abdicante se Paulo Patriarcha & ad pœnitentiam agendam, quia impio Copronymi conciliabulo subscripserat, monasterium ingresso, *Tharasius*, Augustorum Secretarium, laicum hætenus, & politicis aulæ studiis innutritum, virum tamen Catholicum, ac rerum usu clarum, eidem surrogârunt: qui tamen dignitatem illam non antè acceptavit, quàm Principes curam universalis Concilii convocandi adpromitterent.

Indictio Concilio.
 Communicato igitur cum Adriano I. Pontifice Consilio, *Tharasius*, *Constantinus* & *Irene* per litteras rogant, ut Synodum convocet, suosque, si venire ipse nequeat, pro more ad eam Legatos mittat. Magnum hæ litteræ Pontifici solatium attulêre. Unde mox Archi-Presbyterum Ecclesiæ S. Petri & Abbatem S. Sabæ Legatos designat, suo nomine præfuturos Concilio; cùmque Constantinopolis Iconoclastarum furoribus adhuc dum turbaretur, Nicæam Bithyniæ illud convocatur anno 787. ubi convenêre 350. orientales Episcopi: inter quos licet præsiderent Legati Apostolici, de horum consensu, eminebat *Tharasius*, linguæ Græcæ peritia, ac doctrina præstans; Patriarchæ reliqui per Legatos adfuerunt. His accessêre multi Abbates cum Monachis, doctrina & sanctitate fulgentibus. Mense uno Concilium tenuit, actionibus septem absolutum.

§. II.

Acta Concilii.

In prima actione post lectas Augustorum litteras ad Concilium dadas, I. causa lapsorum Episcoporum, qui conciliabulo Copronymi subscripserant, in utramque partem est agitata: restitutis quibusdam ejurata hæresi in sedes suas: aliis verò, qui diutius ac pertinacius hæresi inhæserè, in aliam sessionem dilatis.

In 2. tanquam reus adducitur in Concilium *Gregorius Neocæsareæ* Episcopus, Iconoclastarum Coryphæus, & conciliabuli prædicti veluti Præses. Rogat veniam & gratiam, sed rejicitur in sequentem actionem. Legitur *Adriani Papæ* epistola ad Augustos & Tharasium, cui honorificè à Concilio acclamatur & subscribitur. Sed epistola ad Augustos non est lecta quoad eam partem, in quæ Tharasi à statu laico ad Patriarchatum assumptionem improbat, & nomen universalis Patriarchæ (quæ jam tunc, imò præcedentibus etiam temporibus Præsulum C. P. erat arrogantia) reprehendit.

In tertia *Gregorius Neocæsarensis* aliique Episcopi lapsi, pœnitentes sedibus suis restituntur. Leguntur *Tharasi* litteræ ad Patriarchas, quibus eos ad Synodum invitaverat.

In quarta S. Scripturæ & Patrum testimoniis ostenditur usus ac veneratio sacrarum imaginum, jam inde ab Ecclesiæ exordiis recepta ac traditione continua propagata. Tum lectis *Gregorii III.* ad S. Germanum, hujusque ad plures Episcopos litteris, in Iconoclastas à Concilio prolatum est anathema, editæque fidei professioni subscriptum.

In quinta demonstratum impium de abolendis sacris imaginibus dogma ab hæreticis, Judæis & Saracenis haustum. Ubi Concilium definivit, Angelos etiam depingi posse, quos *Joannes Thessalonicensis*, in disputatione cum homine gentili, docuerat esse corporeos. Vetùm hanc Joannis rationem, quòd scilicet Angeli sint corporei, Concilium non definivit, aut approbavit, nec ad illam attendit, sed simpliciter decrevit, de quo solo erat quæstio, imaginum usum esse retinendum. Imò Angelos *Actione 4.* in confessione sua Concilium expressè dixit *incorporales*. Quare rursus præeuntibus Legatis Sedis Apostolicæ editum est decretum de restituendis sacris imaginibus: renovatumque in Iconoclastas anathema.

In sexta conciliabuli Copronymi argumenta frivoia, à *Gregorio Neocæsarensi*, jam converso, recitata, impugnantur & profligantur: damna-
to illo conciliabulo.

In septima comprobatis sex Conciliis Oecumenicis, editur fidei definitio, ac recitatur symbolum fidei: damnatis omnibus hæreticis, quos
prio.

8.

Recepti
pœnitentes

9.

Etiam
Gregorius
Neocæsarensis.

10.

Cultus SS.
imaginum
antiquissimus.

11.

Angelos
depingi
posse.

12.

Definitio
de Sancto.

vum ima-
ginibus.

priora sex Concilia damnaverant; fitque simul professio de omnibus traditionibus Ecclesiasticis, sive ex scriptura, sive ex consuetudine descendentibus retinendis. De sacris verò imaginibus definitur, eas *in templis esse collocandas, ut omnes, qui eas contemplantur, in prototyporum memoriam veniant, illis salutationem & honorariam adorationem exhibeant: imaginis enim honor in prototypum refultat.* Decretum pariter, ut fideles debito cultu Sanctorum reliquias prosequantur; hisque contradicentes declarantur hæretici. Nota: in aliquibus Conciliorum collectionibus subjungitur actio octava, sed in hac nihil aliud actum, quàm quòd Patres Concilii Constantinopolim evocati ab Imperatoribus, definitionem Nicææ factam coram illis repeterint, cum iterata damnatione Iconomachorum, & acclamatione Augusti facta.

13.

Joan-
Tbess. do-
cuit Ange-
los esse
corporeos.

Circa ea, quæ in actione quinta ex *Joanne Thessalonicensi* de Angelis sunt lecta, notandum, authorem illum pro ratione, quòd Angeli & animæ Sanctorum figuris corporeis possit repræsentari, hanc attulisse, quòd utrisque Ecclesia Catholica corporeas substantias attribuat, sed tenuissimas, igneas nempe aut aëreas, idque probare nîsus est ex illo scripturæ: *Qui facit Angelos suos Spiritus, & ministros suos flammam ignis:* item autoritate Athanasii, Basilii, aliorumque Patrum. Noluit tamen asserere Joannes Episcopus, hoc ab Ecclesia Catholica esse definitum, sed tantum à pluribus Patribus sententiam eam traditam prævaluisse tunc temporis: idque non tantum apud Græcos, sed etiam Latinos.

14.

Idem sen-
serunt plu-
res PP.

Certè de S. Augustino testatur Vasquez tract. de Angelis, eum non dubitasse Angelos esse corporeos, sed tantum, an eorum corpora contrectari possint; vide Cabassutum in *Notit. Concil. pag. 506.* ubi multos Patres assert, opinionis illius Patronos. Complures etiam adducit, qui putarint, Angelos, antequam cælo essent exclusi, ex mulieribus gigantes genuisse, ut Justinum, Irenæum, Clementem Alexandrinum, Eusebium Cæsareensem, Tertullianum, Lactantium &c. prævaluerat etiam tunc apud Patres Philosophia Platonis, dæmones ex clementis, & Animas ex igne constituentis. Cui oppositum docuit Aristoteles 12. *metaph. cap. 6. 7. & 8.* Videlicet Intelligentias ab omni materia & quantitate esse immunes. Quam sententiam post Lombardum & S. Thomam amplexi sunt Theologi scholastici, probantque illam ex Jure Canonico, videlicet ex *cap. firmiter de summa Trinit.* ubi Innocent. III. ait: *DEUS utramque de nibilo condidit naturam, Spiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam, deinde quasi communionem ex Spiritu & corpore constitutam &c.* Clariùs adhuc certa hæc sententia probatur ex hac ipsa septima generali Synodo, quæ actione quarta in sua Confessione in qua profitetur, se honorare, salutare, ac honoranter adorare venerabiles icones Christi, Dei Genitricis, San-

15.
Sed hæc
Synodus
definiuit
esse incor-
poreos.

San-

Sanctorum Apostolorum, Prophetarum, Martyrum, *Sanctorum etiam & incorporalium Angelorum: ut homines enim justis apparuerunt.*

Quamvis autem priscis illis sæculis licuerit dicere, Angelos esse corporeos, imò etiam cum mulieribus habuisse commercium, antequam cœlo exularent, his tamen temporibus absque temeritatis nota hæc asseri non possent. *Multa nunc scimus, quæ à primis Patribus aut dubitata, aut prorsus ignorata fuerunt, ait Alphonfus à Castro lib. 1. de hæres. cap. 17. & ut inquit Serlogus anteloq. 3. in cant. sect. 3. multa didicit Mater Ecclesia, processu temporum multa stabilivit, declaravitque Fidei dogmata, quæ licitis olim opinionibus jactabantur.*

§. III.

Canones Concilii.

Sub finem Concilii hujus septimi Patres 22. Cánones, ad disciplinam Ecclesiasticam spectantes ediderunt. Summa est hæc.

1. Canones Apostolorum, Conciliorum & Patrum serventur.
2. Episcopus ordinandus calleat S. Scripturam & Sacros Canones.
3. Irrita sit electio Episcopi, Presbyteri & Diaconi facta à sæcularibus.

Episcopus ordinetur ab Episcopis comprovincialibus aut saltem à tribus ipsorum. Confirmationis autem jus maneat apud Metropolitanum.

4. Episcopi à Clericis non exigant pecunias turpis lucrì gratiâ.
5. Vetatur Simoniaca ordinatio propter pecuniam.
6. Episcopi singulis annis Synodum Provincialem celebrent.
7. In templis Sanctorum Reliquiæ reponantur.

8. Judæi deceptores non admittantur ad baptismum & Ecclesiam, nisi serid sint conversi.

9. Prohibentur omnes libri Iconoclastarum, jubenturque cum aliis libris hæreticis ad Episcopum Constantinopolitanum deferri, decreta in clericos pœna depositionis, in alios anathematis, si tales libros occultent. *Videant hic Novatores, non esse novum in Ecclesia præceptum, prohibens legere aut asservare libros hæreticos. Imò jam ante hanc Synodum hæc lex vigeat.*

10. Clericus ad aliam parochiam ne transeat sine consensu Episcopi. Nec negotiis sæcularibus se immisceat.

11. Quælibet Ecclesia suum habeat Oeconomum.

12. Episcopi & Abbates alienantes bona Ecclesiarum deponantur.

13. Monasteria ne fiant sæcularium habitacula. Profanata ab Iconomachis restituantur.

16.
Electio
Episcopi.

17.
SS. Reliquia.

18.
Prohibitio
librorum
hæreticorum.

14. Prima tonsura insigniti non legant publicè, donec sint ordinati Lectores ab Episcopo, vel Abbate in Monasterio.

15. Clericus duo beneficia ne habeat: nisi sit clericorum penuria.

Hunc Canonem Gratianus in Decretum suum retulit. caus. 21. quæst. 1. c. 1.

16. Clericis interduntur fulgidæ ac pretiosæ vestes, uti etiam unguenta odorata.

17. Monachi ne incipiant ædificare domos & oratoria, si non possunt consummare.

18. Fæminæ in Episcoporum domibus vel Monasteriis virorum non tolerentur.

19. *Dos illata monasterio non restitur ex-euntibus.* Ne exigatur pecunia pro admissione ad Sacros Ordines, aut ad vitam religiosam. Si quid autem à Parentibus datur Filiis more dotis, vel si ipsi ingredienti ex propriis rebus offerant, manent illa monasterio, sive perseverent in illo, sive exeant.

20. Prohibentur duplicia monasteria, simul cohærentia, Monachorum hinc, inde Monialium. Non cubet Monachus in muliebri monasterio. Nec Monachus aditum habeat ad Monacham, nec hæc ad illum, secretò ad colloctionem. Cibaria submissa ad portam recipiat Abbatissa cum vetula moniali. Si Monachus velit colloqui alicui suæ propinquæ, in præsentia Abbatissæ id fiat brevi sermone; & mox recedat.

21. Nullus Monachus aut Monialis relicto Monasterio proprio ad aliud se conferat.

22. Christianorum convivia sint modesta: Clerici ac Monachi cum mulieribus non manducant secretò.

Absoluto Concilio scripsit Tharasius ad Adrianum Pontificem, qui Concilii acta accepit, & approbavit; licèt ritu solenni, aut data ad Ecclesias aut ad Imperatores epistola illud specialiter non confirmârît. Approbatum autem rursus fuit postea à Leone III. ut patet ex Ivone *part.*

4. cap. 147.

§. IV

De Concilio Francofordiensi, in quo damnata Synodus VII.

20. *Hæresis Elipandi & Felicis damnata.*

Quia Protestantes frequenter contra cultum SS. Imaginum ac Synodum Nicænam secundam ista nobis objiciunt, brevem hic de iis mentionem subjungendam duxi. Celebrata est Synodus à trecentis & ultra Patribus Francofordiæ ad Mœnum anno 794. tempore Adriani I. & Caroli Magni Francorum Regis. In hac damnata fuit hæresis *Elipandi* Episcopi Toletani, & *Felicis* Episcopi *Urgelitani*, qui, in hæresin Nestorii desectentes Christum hominen asserabant esse Filium DEI adoptivum tan-

tantum, Deique servum, non autem Filium Dei naturalem & quoadhujus damnationem hæresis approbata est à Pontifice Adriano Synodus Francofordiensis, non autem quoad eam partem, qua damnavit Synodum Nicænam secundam.

Damnârunt autem Francofordienses Patres illam Synodum ex duplici falso supposito circa quæstionem facti: Quia Græcæ linguæ ignari, & ^{21.} *Item Synodus Vll.* ab Orientalibus Iconomachis, aut etiam ab auctore librorum Carolinorum decepti, existimârunt, Concilium Nicænum decrevisse Imaginibus adorationem & cultum latriæ, soli Deo debitum, & Concilium illud habitum esse sinè consensu Pontificis: Quod utrumque est falsissimum. Nam ^{Ex duplici falso supposito.} Nicænum expressè cavit, ne cultus latriæ Sanctorum Imaginibus deferatur, sed inferior quidam, ac præcisè respectivus, ut constat ex actione 3. 4. & 7. cum honor delatus Imagini referatur ad prototypon, quod per imaginem representatur. Cum igitur Deo soli exhibendus sit cultus latriæ, Dei Genitrici cultus hyperdulæ, ac reliquis Sanctis cultus dulæ, & quidem absolutus, eorum Imaginibus cultus deferendus est respectivus, ac pro ratione prototypi seu exemplaris per Imaginem representati; Imaginibus videlicet Divinarum Personarum, ac Christi crucifixi cultus latriæ respectivus, Imagini Deiparæ cultus hyperdulæ, & Imaginibus Angelorum ac reliquorum Sanctorum cultus dulæ, uterque tantum respectivus, respectu nempe semper habito ad prototypum per Imaginem positum.

Et licet Nicænum usum sit etiam voce *adorationis*, Imagines scilicet Sanctorum esse adorandas, tamen hæc vox in sensu Concilii, & multorum adhuc hodie auctorum non tantum significat supremum latriæ cultum, soli Deo proprium, sed ampliori significatione & generica cultum, etiam multò inferiori Sanctis debitum comprehendit. Unde quia hæretici vocem *adorationis* (& in vernacula nostra *anbetten*) fumere solent pro cultu laticæ, nom verò pro adoratione honoraria: & propterea ob sinistrum vocis intellectum nos idololatrias clamant, quasi Numen aliquod Imaginibus inesse credamus, prout ethnici in suis idolis: ideo, ne voce ^{22.} *Nomen adorationis.* (*Cautè usurpandum.*) offendantur, ab ea temperandum censerem, quando de cultu Imaginibus Angelorum & Sanctorum hominum deferendo loquimur, dicendumque nos non adorare (in eorum sensu) Angelorum & Sanctorum hominum Imagines, sed eas colere ac honorare propter Sanctos, qui nobis per eas representantur, ad quos honor ille ac cultus refertur.

Hanc cautelam (ob pusillos fortassis, eorumque pravam vocis acceptionem) adhibuisse video ipsum etiam Concilium Tridentinum, dum ^{23.} *Exemplo Tridentini Concilii.* *Sess. 25. de Invocatione & veneratione & reliquiis Sanctorum, & Sacris Imaginibus*, vocem *adorationis* nunquam usurpavit, quando de Imaginibus Angelorum

gelorum aut Sanctorum hominum est locutum, sed voces *honorationis, venerationis &c.* dum ait, Sacras imagines, *in templis præsertim habendas, & retinendas, eisque debitum honorem & venerationem impertiendam, non quòd credatur inesse aliqua in iis Divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ, vel quòd ab iis aliquid sit petendum, vel quòd fiducia in Imaginibus sit figenda veluti olim fiebat à gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant, sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ ille repræsentant, ita, ut per Imagines, quas osculamur, & curam quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur.* Ecce! Quomodo Concilium, ubi de Christo est sermo, *adorationis* utitur vocabulo; & quando de Sanctis, vocabulo *venerationis*. Et eodem omnino sensu locutum est Concilium Nicænum, quamvis *Προσκύνησις* adhibuerit, quæ adorationem significat: Per hanc enim vocem noluit significare veram latrîam, ut Sess. 7. in sua confessione Fidei expressè protestatur, sed honorem & venerationem longè inferiorem, & duntaxat honorariam: *Τμητικὴν Προσκύνησιν, ἢ μὴν ἀληθινὴν τὴν λατρείαν*: Honorariam adorationem, non tamen veram latrîam. Unde etiam Tridentinum loc. cit. ad Nicænum se refert his verbis: *Id quod Conciliorum, præsertim verò secundæ Nicænæ Synodi decretis contra Imaginum oppugnatores est sancitum.*

24.

Non tam
men abje-
cit imagi-
nes.

Cæterùm Concilium Francofordiense non abjecit Sacras Imagines; nec eas frangi, aut è templis exturbari iussit, ut faciunt Calvinistæ & Zwingliani, sed adorandas esse negarunt, persuasi, Synodum secundam Nicænam, (quam ignari eam autoritate Papæ esse celebratam, pro particulari tantùm Græcorum Concilio habebant) Divinam eis adorationem veramque latrîam, SS. Trinitati debitam, eisdem decreviffe. Hanc igitur adorationem eis denegavit Synodus. Persuasio autem illa falsa orta fuit, ut antè insinuatum, vel ex libris illis pseudo-Carolinis, vel, ut Ludovicus du Mesnil cum pluribus aliis putat, ex falsis epistolis Iconomachorum Orientalium, qui apud Gallos Nicænum perfidè accusabant, falsamque doctrinam ei affingebant, vel etiam ex imperitia linguæ Græcæ: Nam licèt Nicænum translatum fuerit jam tunc in latinum, tamen teste Anastasio Bibliothecario ea versio aded erat confusa, ut intelligi non posset, quid statuerit Nicænum; unde idem Anastasius aliam postea ac meliorem versionem suscepit.

§. V.

Crisis de libris Carolinis.

25.
Aschari-
is laudati.

Anno 1549. prodiit in lucem novum opus, alter velut Melchisedech, sinè patre, sinè matre, sinè genealogia, absque ulla scilicet loci ac Ty-
po-

pographi notatione. Adscribitur Carolo Magno, in quatuor libros divisum: unde, à Protestantibus præsertim, *libri Carolini* appellantur: multumque se eis jactant, quando de imaginibus scribunt. Et quidem Calvinus *lib. 1. Instit. cap. 11.* ex iis duo concludit: primo Nicænum Concilium fuisse statim refutatam ab orthodoxo Principe. Secundò, in Concilio illo manifestam impietatem definitam, nempe imaginibus deberi honorem sacrificiorum, & eum cultum, qui tribuitur vivificæ Trinitati.

At esto, libros istos à Carolo M. ad Hadrianum I. Pontificem esse missos (nam ipse Hadrianus eos refutavit, ut patet ex epistola ipsius Hadriani ad Regem Carolum, in qua doctissimè omnia dissolvit, quæ in libris illis Concilio Nicæno fuerant objecta) nego esse partum Caroli: patet ex laudata epistola, ab hæretico Iconoclasta esse compositos, & à Carolo ad Papam missos, ut eos refellat; sicut etiam fecit.

26.
*Non sunt
Caroli.*

Deinde Carolus M. homo fuit, græcè & latinè peritus, prudens, ingeniosus: libri autem isti sunt hominis mendacis, barbari, levis, & oppidò imperiti: ut patet ex epistola citata Hadriani Papæ, in qua illos confutat. Scribit enim inter alia inepta, Græcorum Synodum Constantinopoli in Bithynia pro adorandis imaginibus esse celebratam sinè consensu Romani Pontificis, & eundem iis cum Deo cultum decrevisse. En! uno halitu duas ineptias, & quatuor mendacia. Quid enim ineptius atque imprudentius, quàm Constantinopolin ex Thracia in Bithyniam transferre? quid rudius, quàm scribere, Synodum illam Constantinopoli esse celebratam? Carolus M. utique scivit, ubi terrarum sit Constantinopolis, Imperatoria civitas, nova Roma, ubi sit Bithynia, ubi Thracia: Concilium illud Nicææ in Bithynia, jam à prima generali Synodo urbe adeò celebri, esse habitum. Præter hæc duo mendacia falsissimum est, Synodum illam celebratam esse sinè consensu Romani Pontificis; cum miserit duos ad eam Legatos, qui sessionibus omnibus præsidebant, & nomine Pontificis primi subscriperunt. Falsissimum pariter est, quòd illa Synodus imaginibus parem Deo cultum attribuerit, ut ex dictis patet, & manifestè tum ex aliis ejusdem actis, tum ex confessione illius constat. Quintum mendacium est, Synodum illam definiisse, Evcharistiam esse imaginem Corporis Christi: quòd Concilium non tantum non definiit, ut auctor iste larvatus somniat, sed prorsus contrarium. Sextum mendacium est, quòd Constantinus, Constantiæ Cypri Episcopus, in Nicæno anathema dixerit iis, qui non adorant imagines eo cultu, quo adoratur SS. Trinitas. Taceo multa alia, quæ in istis libris Synodo Nicænæ tribuuntur, de quibus aut nunquam cogitavit, aut ab Adversariis sunt dicta. Quis ejusmodi imposturas, & ineptias Carolo M. tanquam auctori tribuat, nisi ineptus ipse sit aut impudens.

27.
*Quia sunt
inepti ac
rudes.*

28.
*Scitent
falsitati-
bus.*

29. *Alia argu-
menta.* Et profectò Carolus M. semper fuit apprimè Catholicus, & cum Adriano I. & Apostolica Sede conjunctissimus; scripsitque Jonas Aurelianensis (tempore Ludovici Pii Caroli filii) Claudium Taurinensem, Iconomachorum hæresis fautorem, toto tempore, quo vixit Carolus, non ausum fuisse mutire. Constat insuper ex Paulo Æmilio, quòd, cum Stephanus Papa Romæ celebraret Synodum contra Græcos Iconoclastas, Carolus ad eam miserit 12. Episcopos. Quis ergo credat, eum fuisse auctorem librorum hæreticorum, qui errorem illum Græcorum contra sacras imagines propugnent? quomodo credibile, eum, quem Catholici pium sanctumque semper vocabant, fuisse Iconomachum?

Constat ex historiis Græcorum & Latinorum, ut Zonaræ Cedreni, & Pauli Diaconi in vita Leonis Isauri, Romanos Pontifices, Gregorium III. Adrianum I. & Leonem III. defecisse à Græcis Imperatoribus, eos excommunicasse, & victigalia eis tribui ex Italia prohibuisse, seque in tutelam Regum Francorum contulisse, atque in eos tandem ac specialiter in Carolum M. imperium transtulisse, ea præcipuè de causa, quòd Græci Imperatores hæresin Iconomachorum foverent, Franci verò in fide antiqua constantes essent. Quomodo ergo verisimile Carolum M. iisdem Pontificibus amicissimum Græcorum hæresi laborasse, & pro ea quatuor libros scripsisse? alia profectò fuerant publica privatæque negotia, quibus tantus Princeps tempus dependeret, quàm libris scribendis.

At quid? si daremus, ea scripsisse, quid aliud sequeretur, quàm unum hominem, eumque laicum ac militem in re prorsus Ecclesiastica, & ad Episcopos atque Pastores Ecclesiæ pertinente se opposuisse generali Concilio?

30. *Ostentant
Prote-
stantes no-
velium hoc
inventum,
Sed suam
in pernitenti-
em.* Ostentant quidem hos libros Protestantes, deque iis tanquam de invento raro thesauro sibi gratulantur; non tamen incauti isti homines considerant, si standum sit istis libris, novella Lutheri Calvinique sphalmata penitus eversum iri. In his enim libris apertè docetur, ultimum judicium de controversiis fidei pertinere ad Romanum Pontificem: eumque non à Conciliis, sed à Deo habere primatum: exorcismum esse adhibendum in baptismo: templa dedicanda certo ritu: orandum pro defunctis, Sanctos invocandos, Reliquias venerandas, Chrysmatis, aquæ ac salis benedicti usum in Ecclesia retinendum: in Evcharistia verè esse corpus Christi, idque adorandum, & tanquam verum ac proprium sacrificium offerendum. Ecce! qualem thesaurum Novatores effoderint, in quo tot continentur Catholica dogmata, quæ apud ipsos sunt hæreses. Si volunt, ut his libris credamus, cum dicunt, Nicænam Synodum errasse, jure merito etiam nos exigimus, ut credant & ipsi iisdem, quando Catholica dogmata adstruunt.

Sed hæc est hominum istorum indolēs: quando in conciliabulo aut libro aliquo vel minimum quid reperiunt, quod vel Sedi Apostolicæ, vel usui alicui nostro particulari contrarium putant, mox altum glocitant, librumque illum aut Concilium extollunt, e. g. conciliabulum Copronymi, Trullanum &c. nec considerant miseri, si illis standum, novella sua inventa penitus esse subversa: eò quodd pleraque in iis contineantur, quæ eorum erroribus sunt omnino contraria.

Denique neque libri pseudo-Carolini dicunt, abjiciendas à templis, confringendas, aut comburendas esse Sanctorum imagines, sed retinendas in templis pro memoria Sanctorum, qui repræsentantur, & instructione circa Sanctorum vitam, virtutes, martyria &c. ut notat eruditissimus Sirmondus in Canonem secundum Concilii Francofordiensis, in quo ex falso supposito, ut dictum, reprobatur Concilium secundum Nicænum. Igitur neque quoad imagines libri illi cum Calvinistis & Zwinglianis conveniunt. Certa mihi manet sententia, non posse eos adversum nos uti armis, nisi quibus se ipsos conficiant.

ARTICULUS VIII.

De Concilio Generali VIII. Constantinopolitano IV.

Pro restituendo S. Ignatio contra Photium. Sub Hadriano II. & Basilio Anno 869.

SUMMARIUM.

§. I.

Synopsis Historica.

1. Irene dejecta Imperio, illo recepto, crudelis Mater, à Nicephoro rursus dejectur & relegatur.
2. Nicephoro post malè gestum Imperium, cæso surrogatur Michaël Curopalates.
3. Hunc Leo Armenus mox pulsusum dejorat, ac bellum adversus SS. Imagines instaurat.
4. Interemptus in aede Sacra, quam iconomachia polluerat, opera Michaëlis Babi.
5. Qui ex carcere scandit Thronum; patri Iconoclasta.
6. Uti etiam Theophilus Filius, Parente immanior.
7. Theodora ejus vidua reducit cultum Imaginum.
8. Atque Ignatium ad Patriarchatum promovet.
9. Sed inde à Barda Theodoræ Fratrem dejectur, intruso Photio.
10. Imago Photii. Nunquam majores dotes majoribus vitiatæ flagitiis.
11. Furore in Ignatium æstuans, imposturis Thronum firmare nititur.
12. Legatos Nicolai Papæ, fraudibus impetratos, fraudibus ac minis prævaricatores facit.

13. Et

13. *Et iis assentientibus in Concilio Spurio deponit Ignatium, frustra ad sedem Apostolicam appellantem.*
14. *Intellecta fraude & prævaricatione reclamatur Nicolaus, & assistit Ignatio.*
15. *Celeberrima ejus ad Michaëlem Imp. Theophili & Theodoræ Filium, epistola.*
16. *Photius in Nicolaum Papam fulmen vibrat. Variósque errores Ecclesiæ Romanæ objicit.*
17. *Confutatur ista objectio.*
18. *Protestantes dum eadem contra nos adducunt, se ipsos conficiunt.*
19. *Bardas columen Photii, occiditur à Basilio.*
20. *Ac brevi post etiam Michaël Imperator, sæculi sui Heliogabalus.*
21. *Basilii dejecto mox Photio restituit Ignatium.*
22. *Qui Romane sedis Primatum agnoscit, Divinis assertum litteris.*
23. *Authoritate Hadriani II. & opera Basilii indicitur ac celebratur Concilium.*

§. 2.

Acta Concilii.

24. *Recepti penitentes. Pauci tamen respiciunt.*
25. *Photius adductus in Concilium, Christi coram Judicibus consistentis verbis & persona abutitur, veterator versipellis.*
26. *Adducti Photiani Episcopi, pariter effrontes & contumaces.*
27. *Anathema in Photium.*
28. *Et Iconomachos.*

§. 3.

Canones Concilii.

29. *Servandæ Sacræ traditiones.*
30. *Ordinationes Photii declarantur irritæ. Et quo sensu.*
21. *Decernuntur Interstitia SS. Ordinum.*
32. *Iterata damnatio Photii & Iconoclastarum.*
33. *Et opinionis de duabus animabus. Reflexio super hunc Canonem.*
34. *Res Ecclesiæ ne alienentur.*
35. *Concilia celebranda ad solos Ecclesiasticos pertinere.*
36. *Quando bona in emphiteusen concessa possint repeti.*
37. *De electionibus Episcoporum.*
38. *Jus appellationum.*
39. *Jus Pallii explicatur.*
40. *Etiam in hoc Concilio Papæ datur titulus Summi Pontificis & Universalis Papæ.*

§. 4.

Bellum Photianum recrudescens post Concilium.

41. *Photii conatus turbulenti.*
42. *Basilii refrigescens aufert Legatis Romanis Græcorum Chirographa & Subscriptiones, factas in Concilio. Tandemque restituit.*
43. *Causa Bulgariæ, cui Patriarchatus subesse debeat, novastricas & dissensiones excitat.*
44. *Photius & Santabarenus Basilium Imp. novis imposturis dementant.*
45. *Ut revocatus in aulam, & in eam gratiosus, mortuo Ignatio, rursus ad Patriarchatum promoveretur.*

46. *Joanne VIII. fraudibus circumvento, consentiente, sub certis tamen conditionibus.*
47. *Indictio propterea Concilio, in quo Legati Romani rursus ad prævaricationem impulsæ.*
48. *Cum autem Photius litteras Papæ corrupisset, & conditiones non servaret; à Joanne VIII. anathemate est percussus.*
49. *Ut etiam à pluribus ejusdem successoribus.*
50. *Mortuo Basilio Principe domi forsque præclaro, sed inconstante, Leo ipsius Filii mox Santabareno impostore multato, & Photio iterum dejecto.*
51. *Ad Patriarchatum promovet Stephanum Fratrem suum: Sed non sine triccis; quia à Photio ordinatus fuerat Diaconus. Quam ob causam Stephanus V. & Formosus Pontifices difficultatem in initio moverunt, promotionem Stephani ratam habendi.*
52. *Mors Photii in Exilio, hominis, ut doctissimi, ita Ecclesiæ summe noxii.*
53. *Ejus libri recensentur.*
54. *Matthæi Raderi docti labores in collectione, versione, & explanatione bujus Synodi VIII.*

§. I.

Synopsis Historica.

Irene, cum per *Stauratium* administraret Imperium indignante aula & exercitibus, in ipso palatio, quod ædificaverat, carcerem patitur, ad motu ad gubernacula Filio, & *Stauratio* dato in vincula. At Filii gesto malo Imperio laudavit Matrem; quæ proin octo post annos resumpto Sceptro, vindictæ impotens, matremque exuens, Filium effossis oculis in mortem adegit: Quatuor ad hoc annos rerum potita.

I.

Irene recepto Imperio.

Crueliter Mater,

Tum enim à *Nicephoro* solio dejecta, & in *Lesbum Insulam* relegata, obscuro sine interit: Fœmina exceptione major, si aut non fuisset Mater, aut Matrem se exhibuisset. *Nicephorò*, post novem annorum Imperium crudeliter & ignavè gestum, à *Crunno Bulgarorum Rege*, cæsò *Michaëli Curopaleti* *Nicephori* genero defertur Sceptrum, viro pietate, constantia, Fideorantissimo, dignoque Parenti *Ignatii*, propter quem octava Synodus postea est celebrata.

Iterum de- jectur à Nicephoro

2.

Michaël à Leone.

Verum non ultra biennium ad rerum clavum sedere eidem licuit. Mox enim à *Leone Armeno*, quem legionibus in Oriente præfecerat, perfidè proditus, cum Uxore *Procopia*, *Nicephori* Imperatoris Filia, & liberis Regiis *Theophilacto*, jam dicto *Cæsare*, & *Ignatio*, castratis, in diversas Insulas deportatus, arctissimo Monasterio inclusus est, triginta duos annos ruine suæ superstes.

3.
*Qui in
staurat
bellum
contra
Imagines,*

Sub Irena, & Curopalate Catholicis Principibus fremere non ausa est Iconoclastorum rabies. At nova Leone rugiente in apertum prorumpens furor, dignas sua indole Ecclesiis calamitates & Sacris Imaginibus clades attulit, coacto Constantinopoli impio Synedrio, prædatorio Ephesino parùm absimili. Sed ferrum infelix acuit, quo ipse interiret: Nam post septem annos tyrannidis, qua Nicephorum Patriarcham, Theodorum Studitam, Nicetam, aliósque viros Sanctissimos, Sacrarum iconum defensores eximios, omni crudelitatis genere est persecutus, odio populi flagrans, ipsa nocte Nativitatis Christi à conjuratis in Ecclesia est interemptus.

4.
*At non im-
pure*

5. Videre tunc licuit volubilem ludentemque rerum humanarum rotam. *Micbaël Balbus* è carcere ad Thronum. *Micbaël Balbus*, ob conjurationem à Leone jam antè in carcerem conjectus, alteraque die occidendus, proditurum se conjurationis socios minitans, nisi Leonem interficerent, ex carcere ad Thronum ducitur, Leonis Armeni Iconoclastæ immanissimi, in frustra dissecti, tota excisa progenie.

*Iconoma-
chus.*

Necdum tamen cum fero illo Leone calamitas Ecclesiæ desit. Licet enim Balbus, pariter Iconomachus, mitius sæviret, cultum tamen SS. Imaginum extirpare conatu omni est aditus: Scripta etiam ad Francos epistola, qui utramque damnaverant Synodum, & Copronymi, quæ Imagines abjiciendas statuerat, & Nicænam, quam adorationem latreviticam iisdem decrevisse putabant.

6.
*Uti etiam
Theophi-
lus.*

Post annos octo Balbum mortuum excepit Filius *Theophilus*, paternæ impietatis & soli hæres, Tyrannus crudelior Patre. Quippe & Monachos, Catholicorum triarios, sævissimis tormentis excruciauit, & omne pictorum genus excisum volebat, ne superesset manus nutriendæ religioni Imaginum.

7.
*Reductus
cultus sub
Theodora.*

Duodecim annos, quoad videlicet vixit, adversum Sacras Imagines bellum gessit, in earum defensores lanienam exercuit: Cùm sub tutela *Theodoræ* Augustæ, ejúsque Fratris *Burdæ*, ac *Theophilis* reliquit *Micbaëlem* triennem Filium. His adnitentibus reducta est Imaginum religio, pulso Joanne Pseudo-Patriarcha impio, & *Methodio* viro Sanctissimo, à Balbo relegato, iterum restituto. Ut adeò, sicut Deus per Irenem trium Imperatorum Iconoclastarum, Leonis Isauri Constantini Copronymi, & Leonis Porphyrogeniti vindicavit impietatem, ita per Theodoram, fæminam pientissimam, trium pariter Imperatorum, Leonis Armeni, *Micbaëlis* Balbi, & *Theophili* hæresin Iconoclasticam profligavit: Emendantibus fæminis, ut Numinis dextera se signet patientius, virorum scelera.

8.
*Ignatius
Patriar-
cha,*

Methodio paulò post defuncto, *Theodora Ignatium*, *Micbaëlis* Curopalate Imperatoris Filium (Nicetam antea dictum à Leone Armeno, in Monachum detonsum, Constantinopolitano Patriarchatui admovendum curavit,

curavit, virum planè integerrimum, atque per omnia recti tenacem. Undecim annos tanto sub Præsule tranquilla pace conquievit Orientalis Ecclesia, cum repentinus turbo turbavit malaciam.

Concitavit illum *Bardas* Theodoræ Augustæ Frater: Qui ambitione 9.
 turgens, persuasit Imperatori Michaëli, ut amota à gubernaculis matre, à *Bardæ*
 habenas ipse capeſſat, præſumpta ſpe ex nota Principis vecordia, Imperii *dejeſtus.*
 poteſtatem in ſe unum transferendam. Cùmque Ignatius Patriarcha de-
 treſtaret Theodoram Monasterio invitam includere, Bardas Mejeſtatis
 reum apud Michaëlem poſtulavit, ac ſede deturbatum deportavit in Inſu-
 lam Terebinthum aliàsque, ſurrogato in ejus locum *Pbotio.* Cauſa au- *Intruſo*
 tem præcipua furendi in Ignatium Bardæ erat, quòd ejus turpem conſue- *Pbotio.*
 tudinem cum nuru propria reprehenderit, eùmque propterea ab Euchari-
 ſtica communionem excluſerit.

Pbotius, erat illuſtris natalibus, Tharaſii Patriarchæ nepos, conſpi- 10.
 cius inter aulæ proceres, primuſque à ſecretis; vir immenſæ lectionis, *Imago*
 omnium prope liberalium diſciplinarum ſtudio & cognitione clariffimus, *Pbotii.*
 reruſque civilium & politicarum uſu, prudentia & ſcientia tantopere flo-
 rens, ut ævi ſui facilè Princeps haberetur, imò & cum veteribus certare
 jam poſſet. Omnia quippe in eo concurrebant: Aptitudo quædam, & *Dotes*
 mentis incredibilis viſ, ac facilitas, ſtudio, opes, quibus magnam libro- *præclares*
 rum ſuppelleſtilem ſibi comparabat, totaſque sæpè noctes, ut lectioni
 vacaret, ducens inſomnes, ut inter ejus opera, eruditione omnigena re-
 ferta, vel Bibliotheca ipſius, locupletiffima, quam ex innumeris ſcripto-
 ribus concinnabat, abundè oſtentat. Et quoniam Eccleſiæ Thronum *Majori-*
 conſeſſurus erat, Sacra quoque & Eccleſiaſtica volumina cœpit leſtitare. *bus vitiiſ*
 Sed tantas naturæ, ingenii atque induſtriæ dotes corruptit immenſa ambi- *corruptiſ.*
 tio, faſtus, ac gloriæ cupiditas, ſimulque perſidia, ſimulatio, & verſatilis
 ad omnia genius.

Hic ergo homo hoc apparatu ſuccinctus Patriarchalem Conſtantino-
 poli ſedem, detrufo Ignatio, optimo, ac priſci moris viro conſcendit (or-
 dinatus à Gregorio Epifcopo Syracuſano, ab Ignatio propter ſcelera de-
 poſito) implacabili odio, crudelitate, calumniis, quoad vixit Bardas, in
 eundem Ignatium exæſtuans. Neque illius Exilio nocendi ſitum explevit,
 ſed vita etiam exturbare eundem tota virium contentione laborabat.

Hoc cùm evincere non poſſet, multique adhuc Orientis Epifcopi 11.
 Ignatio adhærentes, fraudum artibus, quibus pollebat, agendum ratus, *Sedem im-*
 Sedis Apoſtolicæ authoritate ſedem ſuam firmare ſperabat. Mittit proin *poſturis*
 cum Michaëliſ Imperatoris litteris, per duos Epifcopis Legatos Romam *firmare*
 confeſſionem ſuam, ex integro Catholicam, ad Papam Nicolaum I. ſigni- *tentans.*
 ficans (falſo omnino) Ignatium morbis ac Senio confeſtum munere ſuo

se abdicasse, se verò reluctantem eidem subrogatum esse communi omnium consensu: simulque à Papa Legatus petit ad restituendam collapsam Ecclesiæ disciplinam, & damnatus Iconoclastarum reliquias penitus extinguendas. Has litteras pretiosis insuper donis ad Pontificem communiit.

12.
Legatos
Nicolai

Nicolaus duos pariter Episcopos, *Rhodoaldum* & *Zachariam*, Constantinopolim Legatos mittit, cum litteris ad Michaëlem Imperatorem, in quibus suum jurisdictionem primatum stabilit, conquestus, ausam fuisse Synodum (ut scripserat Imperator) Ignatium deponere, ac Photium substituere absque autoritate Sedis Apostolicæ; simulque ostendit, contra SS. Canones factum esse, ut homo laicus repente ad summum Sacerdotium ascenderet. Hoc idem reprehendit Papa in scripta ad Photium epistola: consentire se non posse, donec ex Legatis suis intelligat, quomodo res ista se habeat.

Corrum-
pit.

Verùm Legati Romani datam sibi potestatem supergressi, partim minis impulsu, partim donis illecti perfidè ad Photii partes transeunt, & conciliabulo adversus Ignatium coacto interfunt; adductus ad hoc synedrium ex Insula Therebintho Ignatius, ac vehementer impulsus, ut Patriarchate se abdicet, constanter detrectavit, ad Papam provocans, ejus iudicium se subiturum. Verùm ab impio & cruento conciliabulo, presentibus Michaële & Barda tyrannis, consentientibus etiam Romanis Legatis, iniquissimè omnique calumniarum, verberum & tormentorum genere, ut antè in exilio, ita etiam nunc Constantinopoli excruciatu; cùmque Photius in mortem etiam ejus machinaretur, vili ac servili lacernula tectus se subduxit, per solitudines, montes & speluncas & cavernas terræ oberans, victum ad mortem arcendam emendicabat & Patriarcha & filius Imperatoris, Photio nequidquam quaquà versum ad eum aut capiendum aut occidendum emittente ficcarios.

13.
In syne-
drio Igna-
tium ad
Sedem A-
postolicam
appellan-
tem depo-
nit & per-
sequitur.

Photius, versipellis veterator scribit rursus epistolam ad Papam eloquentissimam equidem, sed fraudibus & imposturis plenam, coactum se minis & carcere consentire: Canones (Concilii Sardicensis) & decretales, quas citet Nicolaus, in Constantinopolitana Ecclesia nunquam esse receptos: variarum Provinciarum varios esse mores: etiam Ambrosium, Nestarium, & avunculum suum Tharasium à laicali statu ad Episcopatum esse promotos: paratum se tamen à sede descendere. *Nota hic incidenter in hac epistola Photium, dum confessionem suam exponit, aperte asserere, commune panem per miraculum in Corpus Christi mutari, & commune vinum sanguinem ejus fieri.*

14.
Resistente
Nicolao.

Nicolaus Papa epistola ista intellexit prævaricationem suorum Legatorum; ac Photio (quem non Patriarchæ, sed *prudētissimi viri* titulo compellat) rescribit, Legatos suos contra mandatum egisse: se eos pro dejectione

dejectione Ignatii & promotione Photii non misisse, neque se in hoc consensisse, nec consensurum unquam. Nectarium à statu laicali ad Episcopatum assumptum propter necessitatem temporum, & inopiam sacerdotum idoneorum: Tharasium propter defendendam Ecclesiam adversus Iconoclastas; Ambrosium miraculorum signis ac Divino præfagio. Nihil horum hæc subesse; casus proin illos extraordinarios non trahendos esse in exemplum, contra placita SS. Canonum; Concilium Sardicense, in oriente habitum, ejusque Canones ab omni Ecclesia recipi: Decretales Romanorum Pontificum si Constantinopolitani non habeant, de incuria & neglectu esse arguendos, si habeant, & non observent, de temeritate corripiendos: autoritate & sanctione summi Pontificis omnes Synodos roborari, & stabilitatem sumere. Similia rescripsit Michaëli Imperatori, qui significarat, Ignatium à 318. Episcoporum Concilio fuisse depositum. Reposuit Nicolaus, Romanos Antistites in Synodis non tantum personarum numerum, sed pondera sententiarum pendere solitos: Synodi, quantumvis numerosæ, non esse irreformabile judicium, nisi primæ sedis consensus accedat.

Dedit insuper encyclicam ad omnes fideles orientales epistolam, in qua Legatorum suorum prævaricationem significat, se Ignatium non damnare, nec Photium recipere. Alloquitur deinde tres reliquos orientis Patriarchas his verbis: „ Ut vos hujus sedis privilegium ritè servantes, pari religione Catholici, pari etiam nobiscum super venerabilis Patriarchæ Ignatii sacerdotii recuperatione, & Photii peravoris expulsi-
“ eadem sententiatis, Apostolica autoritate vobis injungimus atque jube
“ mus. Et ut hujus Prælati nostri paginam in cunctis Parochiis ve
“ stris ad omnium faciatis notitiam pervenire, atque de hac re juxta A
“ postolicæ sedis definitionem prædicare curetis aliis, ipsique similiter in-
“ commutabiliter teneatis, paterno more præcipimus. “

Photius ad artes suas reversus epistolas istas interceptit, mutatasque 15.
& passim corruptas Imperatori obtulit. Unde Nicolaus fraude deprehen-
“ fanovam, eamque omnium celeberrimam, à Bellarmino, aliisque Polemi-
“ cis passim citatam, ad Michaëlem mittit: in qua prolixè atque eruditè de
“ sacerdotii dignitate, de Romanæ Sedis primatu ac potestate &c differit, si
“ mülque eat, quæ Michaëli, distantibus Photio & Barda, objecerat, diluit:
“ ac insistat, ut Photius & Ignatius ad dicendam causam Romam mittantur,
“ aut Legatos mittant. Scriptis denique pluribus aliis litteris ad varios in
“ oriente hortatur, ut Ignatio adhæreant.

Quibus auditis Photius in Nicolaum Pontificem anathema regerit, 16.
depositumque à generali Synodo, datis ad Ludovicum II. Imperatorem
“ litteris, confingit; scriptis insuper ad orientales Patriarchas encyclicis,
“ ne Eccle-
“ Roma-
“ hæ objecit.

Romanæ Ecclesiæ objicit. Quòd contra Canonem Apostolorum 64. & 55. sextæ Synodi (Trullanæ) sabbatis jejundet. (*Suprà dixi, hunc Canonem non esse Apostolorum, nec generalis Synodi VI., nec unquam in Ecclesia Romana receptum.*) 2. Quòd prima quadragesimæ hebdomade non ritè jejundet. *Verùm quia occidentales etiam sabbatis jejunabant, jejunii dies non minùs complebant, quàm orientales, cum sex sabbata septimæ Græcorum hebdomadæ æquivalent.* 3.

17.
Refutatur.

Quòd contra Canonem 4. Synodi Gangrensis & 13. Trullanum, sacerdotibus usum uxorum prohibeat. *Verùm Græcos in ea re à disciplina primitivæ Ecclesiæ & Patrum doctrina deflexisse, aliàs demonstravimus.* 4. Quòd confirmationis Sacramentum iteret. *Sed hoc est falsum, quòd valide collatum iteret. Erat tunc magna controversia, ad quem Patriarchatum Bulgari, recens conversi pertinere debeant, an ad Romanum, an verò ad Constantinopolitanum. Misit Photius, Pseudo Patriarcha & depositus, Presbyteros simplices, qui confirmationis Sacramentum conferrent Bulgaris: quòd cum esset irritum, Legati Papæ, qui erant Episcopi, sacro eos Chrysmate rursus inunxere. Hoc tamen factum non probat, falsum esse illam sententiam, quæ dicit, ex commissione summi Pontificis etiam à simplici sacerdote valide posse conferri Sacramentum Confirmationis. Nam Photius non erat summus Pontifex, imò ne quidem habendus erat pro Episcopo.*

5. Quòd sacro Symbolo addiderit, Spiritum S. non tantum à Patre, sed etiam à Filio procedere: adeoque illud contra decretum Nicænæ Synodi mutârît. At hæc non tam est mutatio, quam uberior declaratio. Sic licet prima Synodus (Nicæna) prohibuerit mutari suum Symbolum, tamen secunda Synodus plura verba addidit, ut est notorium, hæcque non esse mutationem, sed majorem declarationem est professâ. Idem circa vocem *Filiòque* responsum est Græcis in Concilio Florentino, ostensumque ex Conciliis & Patribus, etiam Græcis, hanc perpetuò fuisse Ecclesiæ doctrinam; quibus convicti Græci acquieverunt. Cæterum in antiquissimis latinis actis Synodi VII. in Symbolo jam exstat vox *Filiòque*.

18.
An Protestantibus profint.

Hæc omnia sunt, quæ Photius infensissimus Ecclesiæ Romanæ hostis objecit post suam damnationem (nam ante illam omnia probaverat, & communionem cum Ecclesia Romana modis omnibus quærebat) viderint hic A catholici nostri temporis, qui secessionem orientalis Ecclesiæ ab abusibus Romanorum tantopere exaggerant, quos abusus capitalis eorum hostis, studiosè omnia excutiens, invenire potuerit. Et quidem nec in unico puncto ex his objectis Protestantes cum Græcis conveniunt. Non enim in primo & secundo circa jejunia: nam Photius observata voluit qua-

quadragesimæ aliâque jejunia (dempta duntaxat circumstantia sabbati) & hodieum Christiani orientales rigidè illa observant. Protestantès jejunium quadragesimale explodunt; in honorem fortassis Christi Domini, qui 40. dies jejunavit: & exemplum nobis dedit, ut, quemadmodum ipse fecit, ita & nos faciamus. Sed quid? complanandæ erant rugæ asperæ ac severæ disciplinæ, ut procos inveniat.

Sed neque in tertio puncto cum Græcis conveniunt. Illi enim Episcopis non concedunt usum uxorum: neque Sacerdotes admittunt ad conubia; quàm alia habemus in Luthero, Zwinglio, Vermilio &c. exempla?

Neque in quarto. Photius enim Confirmationem habuit pro vero Sacramento: Habétque hodieum orientalis Ecclesia. Quàm hoc cum Novatorum phantasmate conveniat, satis compertum est.

Neque in quinto: nam Protestantes nobiscum confitentur, Spiritum S. à Patre *Filiòque* procedere.

Dum Photius Constantinopoli tumultuatur, atque insana rabie in Ecclesiam Romanam grassatur, suffultus favore Bardæ Cæsaris, ac Imperatoris Michaëlis vecordia, magna rerum mutatio turbulenta illius consilia afflixit. Nam Bardas avunculus Michaëlis, jam dudum Cæsar dictus, & in consortem Imperii assumptus, cum ageret omnia, & populari aura *Bardas* supra ipsum Imperatorem efferretur, à Basilio Macedone interimitur: *occisus*. hoc uno commendatum posteris, quòd litteratos amaret & coleret: plusque aliis consuleret, quam sibi.

Basilium, cubiculi Præfectus, operæ præmium mox cœpit, à Michaële Cæsar dictus & consors imperii. Magnum in Bardæ columen amisit Photius: sed homo in partem omnem versatilis, ut ambitioni suæ lenocinetur, cædem laudavit, & Bardam vituperavit; cumque nefanda Michaëlis scelera, supra, impietatem, projectamque vitæ mollitiem dissimularet, auræ blandienti rebus suis ubique captandæ intentus, ejusdem gratia increscens, furere non desit, donec inopinus eum turbo fregit.

Michaël siquidem Imperator, cum sana Basilii Cæsaris consilia non ferret, vitæ illius insidias itruxit, designato successore *Basilisco*. At Basiliius cædem præveniendam ratus, Michaëlem vino obrutum per excubitores interemit. Nihil hic novus Heliogabalus præter nomen Imperatoris gessit, nisi inter gesta ejus recenseas scurrilitates, temulentiam, crudelitatem, spurcitas, impietatem, flagitia: dicere solitus, tres esse Constantinopoli Patriarchas, Ignatium Catholicorum, Photium Bardæ, suum vero esse Theophilum: hominem videlicet spurcissimum, & scelerum ejus administrum.

Basilium, humili licèt loco natus in Macedonia, vir tamen fortis, probus, & initiò saltem apprimè Catholicus, regia occupata, Imperator con salu-

19.

Bardas

20.

Et Michaël Imperator à Basilio.

21.

Basiliius Photio do-

jecto resti-
tuit Igna-
tium.

salutatus, illicò Photium throno suo deturbatum cœnobio inclusit, atque Ignatium, novem annorum dirissimum exilium passum, restituit. Qui, ut dispersas Ecclesiæ reliquias colligat, morbósque sanet, Oecumenicum à Basilio Concilium flagitat; missique ad Romanum Pontificem ab Imperatore & Ignatio Legati cum epistolis. Basilius in sua petit, ut Papa de Photii affectis sententiam ferat, atque restitutionem Ignatii ratam habeat, addiditque: *Ut autem Divinum & Apostolicum judicium de sanctissimo Patriarcha Ignatio, & infelicissimo Photio, Photianis quoque palàm fiat, ab utraque parte missi sunt Legati, ut presentibus illis causa à te definiatur, tuique Legati unà cum nostris certissimam toti Ecclesiæ fidem facturi mittantur.*

22.
Primatus.

Ignatius verò in sua inter alia sic scripsit: *In membris autem Christi, DEI ac Salvatoris (consanandis) unum tantum ac solum selectum, ac universalissimum medicum, tuam nempe fraternam paternamque Sanctitatem supremum Dei Verbum constituit, cum Petro, supremo sanctissimoque vertici dixit: tu es Petrus, & super banc petram œdificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam: tibi tabo claves regni cœlorum, & quod ligaveris super terram, ligatum erit in cœlis, & quod solveris, erit solutum. Hujusmodi enim beatas voces non soli Apostolorum Principi privata quadam sorte transcripsit & assignavit, sed per illum ad omnes Romanæ Sedis Pontifices illi successivos transmisit. Hinc retrò olim semper, cum hæreses & scelera pullularent, noxias illas herbas & Zizania Apostolicæ Sedis Vestræ successores extirpârunt.*

En! quid nono adhuc sæculo sanctissimus Constantinopolis Patriarcha, ac pientissimus orientis Imperator de primatu Apostolicæ Romanæ Sedis, jure divino constituto, fenserint. Profectò hæc confessio non tantum confundit subsequentes orientales Schismaticos, sed etiam modernos Novatores, eorum Advocatos.

23.
Inditum
Concilium

Nicolaus I. interim abiit; unde successor ejus *Hadrianus II.* missit Constantinopolim Legatis, Donato Ostiensi Episcopo, Stephano Nepesino, & Marino (postea Pontifice) adhuc dum Diacono, Basilium laudat: toti occidentali Ecclesiæ placuisse restitutionem Ignatii, significat, ac grates agit. Lapsos, Photio excepto, si pœniteant, restitui concedit; additque: *Volumus ergo, per vestræ pietatis industriam illic numerosum celebrari Concilium, cui nostri quoque missi præsidentes, & culparum personarumque differentias liquidò cognoscentes, juxta quod in mandatis acceperunt, singulorum liberè discretiones exercent.*

Magna omnino veneratione excepti sunt Legati Apostolici, cœptumque Concilium in templo S. Sophiæ anno 869. 5. Oct. finitumque ultima Febr. anni sequentis. Nulla autem generalis Synodus fuit hac infrequentior; initio enim præter Legatos Romanos, Ignatium, & Legatos orientalium Patriarcharum pauci aderant Episcopi, nec postea plures, quàm

102. convenère (receptis etiam aliquot Photianis pœnitentibus) ut ex Niceta & omnibus Conciliorum collectionibus constat. Unde nescio quo facto apud Bellarminum lib. 1. de Concil. cap. 5. scriptum inveniatur, adfuisse Episcopos 383. à quibus unus Patriarcha Photius, ac deinde Ignatius. Nam plures non erant, quàm 102. & Photius nunquam ut Patriarcha interfuit, utpote ab Imperatore jam depulsus, & à Nicolao Papa depositus & anathemate percussus: sed omnibus actionibus aderat Ignatius. Photius autem in quinta primùm actione à Laicis tanquam reus adductus ad dicendam causam ad Judices Concilii; quostamen vix responsò dignatus est.

Constat autem hoc Concilium actionibus decem: Canonibus editis 27.

§. II.

Acta Concilii.

In actione 1. præsidentibus Legatis Romanis lecta est Adriani epistola ad Basilium, ac libellus, in quo continetur definitio, Synodi Romanæ sub Nicolao, qua Iconoclastarum hæresis cum Photio damnatur.

In 2. ingressi sunt lapsi Episcopi illi, qui à Methodio & Ignatio ordinati, Photii postea partes sunt secuti, deprecantes veniam & pœnitentiam; ac postquam libello Romanæ Sedis subscripserunt, recepti ac ordine suo sedere jussi sunt. Recepti etiam alii Clerici lapsi, injuncto tamen iis *epitimio*, seu pœna Ecclesiastica certijunii & precum usque ad Nativitatem Domini, ante quod tempus non licebat eis ordinibus fungi.

In 3. duo Archi-Episcopi, Ancyranus nempe & Nicænus, à venia exclusi, quòd libellum, à Papa missum, nollent subscribere. Lectæ dein plures litteræ de Photii damnatione, ut Adriani ad Ignatium, Basilii ad Nicolaum, Ignatii ad eundem.

In 4. duo Photiani Episcopi ex litteris Nicolai ad Michaëlem & Photium de mendaciis convicti, ejecti sunt.

In 5. per laicos citatus Photius adducitur ad Concilium: interrogatus de sceleribus suis, respondit: *posui ori meo custodiam: quod sequitur, ipsi legitote*: Intelligi volens: *Cum confisteret peccator adversum me*. Instant Legati, per obstinatum silentium non evasurum damnationem; reponit ille: *Neque Jesus tacendo evasit damnationem*. Jussus iterum, ut se justificet, ait *versipellis hypocrita: Justificationes meæ non sunt de hoc mundo: Nihilque aliud exprimi potuit.*

In 6. præsente Basilio lecta sunt, quæ à Nicolao I. & Adriano II. contra Photium sunt decreta. Orientales dixère, à suis Patriarchalibus sedi-

*Photiani
Episcopi.*

bus nunquam receptum Photium. Episcopi à Photio ordinati, quorum magnus erat numerus, jussu Imperatoris ingressi condemnationi Photii non acquiescunt, sed Ignatii depositionem justam fuisse proluxa oratione conantur ostendere. Quos refutat Metrophanes Sirmiensis Episcopus. Imperator hortatur eos ad pœnitentiam concessio novem dierum spatio.

Contumaces.

27.

Anathema

In 7. reversus in Concilium Photius, pedo instructus, cum Gregorio Syracusano (à quo dudum propter scelera excommunicato & deposito contra SS. Canones ordinatus fuerat Photius sex continenter diebus) atque avulso ex manu ejus pastorali baculo, interrogatus, an pœniteat, respondit, ipsos potius pœnitere debere, reliquis pariter in contumacia persistentibus. Unde in Photium ejusque affectas à Concilio pronuntiatur anathema.

28.

*Etiã in
Iconomachis.*

In 8. combustis Basilii jussu scriptis Photii adversus Nicolaum & Ignatium, actisque conciliabulorum tum veris, tum suppositiis, lectisque in falsarios decretis, actum est de Iconomachis, aliquot eorum introductis. Cùmque ostenso numismate, cui Imperatoris Imago erat insculpta, ex uno illorum quæreret *Babanes* Patricius, an illam veneretur, & ille annuere, reposuit Bahanes: *Si mortalis regis Imaginem veneraris, cur venerari renuis Imaginem Christi, Regis immortalis, Sanctissimæque Matris ejus & omnium Sanctorum?* Veneraturum se, replicat ille, si Præceptum Christi ostendatur: Responsum fuit, de eo, quod ab Ecclesia Catholica est definitum, non esse quærendum Christi præceptum. Receptis tum aliquibus pœnitentibus, in reliquos Iconomachos ac Photium repetitum anathema.

In actione nona Josephus fedis Alexandrinæ Legatus, tunc primùm adveniens, approbavit gesta Concilii. Examinati falsi in Ignatium testes, & pœnitentes recepti: Ut etiam tres laici, Sacerdotii illufiores, qui Michaëlis Imperatoris jussu habitu Sacerdotali & Episcopali ad ludibrium induti per urbem incedere consueverant, gesticulatores levissimi.

§. III.

Canones Concilii.

29.

In act. 10. præsentibus Basilio Imperatore Orientis, & Legatis Ludovici Imperatoris Occidentis, unà cum *Anastasio Bibliothecario* Ecclesiæ Romanæ, atque Legatis Bulgaria Principis, & 102. Episcopis, editi ac promulgati 27. Canones. Lecta Fidei definitio: In qua damnata jam antè hærefes rursus damnantur, cum Photio. Subscripsere Legati Apostolici, Imperator, cæterique Patres, calamis, non atramento. sed ipso Salvatoris Sanguine tinctis, ut testatur Nicetas in vita S. Ignatii Patriarchæ,

chæ,

chæ. Basilius Imperator post Episcopos volebat subscribere exemplo Constantini M. sed rogatus à Patribus post sedium Patriarchalium Legatos ante Episcopos subscripsit, non definiens ut protestabatur, sed suscipiens & consentiens.

Canonum autem hæc est epitome.

1. Servandi Canones: Traditiones item non scriptæ, secundum illud Apostolice *state & tenete traditiones &c.* Traditiones Servanda.

2. Et Nicolai I. & Adriani II. decreta.

3. Sacræ Imagines honorandæ.

4. Ordinationes & Consecrationes factæ à Photio in vasore declarantur irritæ, ipsùmque nunquam fuisse verum Episcopum. *Hic exurgit dubium, quo sensu Concilium ordinationes Photii declaravit irritas, eumque non fuisse verum Episcopum: nam licet contra SS. Canones à statu laicali ad Patriarchatum fuerit intrusus, & quidem per Laicos, licet etiam à Gregorio Syracusano Episcopo excommunicato & depositio fuerit ordinatus Monachus, Lector, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter & Episcopus, sex continenter diebus, ipse tamen ordinatio erat valida, eratique verè Episcopus, consequenter etiam ordinationes, quas ipse fecit, erant validæ.* (Similis postea Romæ orta est difficultas circa ordinationes Formosi Pontificis, quas Stephanus VI. & Sergius III. declararunt irritas) 30. Quo sensu ordinationes Photii irritæ.

plura hujusmodi exempla afferunt Morinus & Cabassutius, Congregationis Oratoril presbyteri: Sic irritas esse declaratas ordinationes Constantini, in vasore Romanæ Sedis, & absque interstitiis tumultariè ordinati: Ebbonis item Archi-Episcopi Remensis (ob conspiracyonem cum Filiis Ludovici Pii) depositi ac postea per Lotharium restituti, ordinationes irritas & repetendas esse declaratas ab Hincmaro illius Successore, & Concilio Sueffionensi. Unde isti auctores putant, sicut olim dubium erat in Ecclesia, an validus sit baptismus ab hæreticis collatus, sic etiam fuisse dubium, an valeat ordinatio accepta ab Episcopo deposito & excommunicato. Sed meliùs

Respondetur: Has ordinationes Photianus re ipsa omnes fuisse validas, cum factæ sint ab Episcopo, cujus character & potestas ordinis est indelebilis. Sed quia erant susceptæ contra SS. Canones, & sic illicitæ & illegitimæ, à Concilio declaratæ sunt irritæ, hoc est illicitæ, & illegitimæ, conjunctæ cum irregularitate, ut adeò nec Gregorius, nec Photius, neque ab hoc ordinati potuerint licite functiones Sacrorum ordinum exercere. Et sic in sensu latiore, usitato tamen in Antiquioribus Sacris Canonibus, non tantum id dicitur irritum, quod in se ipso est invalidum ac nullum, sed etiam, quod nullum effectum licite potest producere. Et hinc etiam Adrianus II. in sua ad Ignatium epistola, quæ actione 3. est recitata, scribit: Quia Photius vir Forensis, Cürialis, Neophytus, in vasor atque adulter, nec non & anathemate condemnatus existens nihil habuit, nihil dedit, nisi

fortè damnationem habuit, quam se sequentibus propinaverit: *Nempe nihil habuit, nihil dedit licite, canonicè, legitimè. Quo sensuetiam dicitur à Concilio, Photium nunquam fuisse verum Episcopum, hoc est, eum tanquam irregularem nunquam potuisse licite exercere functiones Episcopales, & si nunquam habendum fuisse pro vero Episcopo. Eodem sensu à SS. Canonibus dicitur, eum non esse Episcopum, qui non sit consecratus à tribus Episcopis.*

Fuisse autem Photium validè ordinatum & consecratum, ac consequenter ordine & caractere Episcopali re ipsa insignitum, patet etiam ex eo, quod Joannes VIII. eum postea restituerit absque nova ordinatione: Quia priorem supponebat validam. Quod de Formoso additum fuit, illius ordinationes non tantum validæ: sed etiam licitæ & legitimæ fuerunt: Quæque à Stephano & Sergio contra eum acta sunt, ex ira & odio peccaminosè contra eum sunt acta, peccato facti, non erroris in Fide.

31. Quinto Canone vetatur, ne quis Laicus, nuper primùm tonsus *Interstitia*. assumatur in Episcopum, & nisi probatus fuerit per varia temporum interstitia, nempe.

Per annum in ordine Lectoratus,

Per duos annos in Subdiaconatu,

Per tres in Diaconatu,

Per quatuor in Presbyteratu. Permittit tamen Concilium Episcopo potestatem ex justa causa dispensandi. *Concil. Tridentinum interstitiorum annum constituit à Minoribus ordinibus ad Subdiaconatum, & sic ulterius, nisi necessitas aut Ecclesiæ utilitas iudicio Episcopi aliud exposcat. Vetat autem duos ordines maiores eidem conferri uno die. Quod antiquitus etiam observatum; hinc ne quidem Photio plures eodem die sunt collati, sed singuli sex diebus singulis.*

In 6. iterum damnatur Photius ob multiplex crimen falsi.

32.
*Iterata
damnatio
Photii,
I. onocla-
stærum.*

7. Imaginum hostes damnantur: Et à docendis Divinis humanisque scientiis arcentur.

8. Episcopi non extorqueant more Photii ab ordinandis subscriptiones, quibus sibi adhæsurus promittant.

9 Subscriptiones à Photio extortæ neminem obligent.

10 Ne quis ante Synodicam sententiam, à suo Patriarcha, Metropolita, vel Episcopo se separet.

33.
*Et opinio
nis de du-
bus ani-
mabus.*

11. Opinio de duabus hominis animabus, quam Photius tenuisse dicitur, damnatur, tanquam S. Scripturæ & SS. Patribus contraria. *Hanc tenuerunt etiam Manichæi, præter animam rationalem, aliam distinctam sensitivam asserentes, eamque ex natura sua malam, & à malo principio extortam. Contra quem errorem S. Augustinus librum scripsit de duabus animabus contra Manichæos. Et jam ante Augustinum Aristoteles lib. 1. de anima text. 66. & 91.*

Con-

Contra quosdam veteres Philosophos, unam tantum in homine animam asseruit, quæ simul sit rationalis, sensitiva & vegetativa. Fortassis tamen Concilium istud tantum eos damnat, qui duas animas rationales in homine asserunt. Licet enim videatur, universaliter duas animas rejicere, ratio tamen, quam offert ex S. Scriptura, tantum contra duas animas rationales pugnat. Sic enim Canon iste, ex Anastasii versione incipit: Veteri & novo Testamento unam animam rationalem & intellectualem habere hominem docente, & omnibus Deiloquiis Patribus & Magistris Ecclesiæ eandem opinionem asseverantibus, in tantum impietatis quidam, malorum inventionibus dantes operam devenerunt, ut duas eum habere animas impudenter dogmatizare &c. Ubi tantum de duabus animabus rationalibus videntur loqui, nihil cogitantes de principio sensativum & vegetativum.

12. Ne Tyrannica Principum potestate eligantur Episcopi.

13. Ad Ecclesiæ Constantinopolitanæ dignitates nemo assumatur: nisi ex illius Clero, si in eo inveniantur digni.

14. Dignè honorentur Episcopi, etiam à Principibus.

15. Bona Ecclesiastica non alienentur, nec in emphytevsin concedantur, nisi pro redimendis captivis.

16. Damnantur illufores rerum Sacrarum.

17. Metropolitæ ad Synodum vocati à Patriarcha compareant: reprobaturque imperitorum excusatio, sinè Principis præsentia celebrari non posse Synodum; cum nusquam SS. Canones sanxerint, convenire in Conciliis sæculares principes, sed solos Ecclesiarum Præsules.

18. Bona & privilegia, ab Ecclesia 30. annos quietè possessa, firma maneat.

19. Ne prætextu visitationis Metropolitæ sibi subditos gravet Episcopos.

20. Bona Ecclesiæ in emphytevsinjam concessa non repetantur prætextu non soluti Canones annui, nisi per tres annos continuos non fuerit solutus. Idque fiat ordine judiciali coram Judice competente.

21. Ne Synodus universalis sententiam audacter dicat contra Romanos Pontifices, nec alii more Photii & Dioscori contra eos insurgant. Anathema dicitur Magnatibus & Principibus sæculi, qui Patriarchis, & præsertim Romano Pontifici debitam reverentiam & honorem violaverint.

22. Principes sæculares Episcoporum electionibus se non immisceant. *Hoc Canone usi deinde sunt Pontifices in controversia circa Investituras.*

23. Episcopi alienæ Ecclesiæ possessiones non invadant, conferant, aut locent.

34.
Bona Ec-
clesiæ ne
alienentur

35.
Concilia
ad solos
Ecclesi-
asticos per-
tinere.

36.
Emphy-
tevsis.

37.
Electiones.

24. Metropolitæ ipsi fungantur suo munere: neque per suffraganeos tantum illud obeant.

25. Clerici Photio pertinaciter adhærentes depositi declarantur, absque ulla spe restitutionis.

38. *Appellatio.* 26. Cuilibet Clerico læso ad majores sedes gradatim appellare licet, nempe à proprio Episcopo læsis ad Metropolitanam, Episcopo per Metropolitanam gravato ad Patriarcham.

39. *Jus pallii.* 27. Episcopi, qui habent jus pallii, ne illud gestent extra tempora & loca, à SS. Canonibus statuta. Monachi autem ad Episcopatum assumpti retineant ordinis habitum. *Cap. 1. de auctoritate & usu pallii statuitur, intra quamlibet Provinciae suae Ecclesiam posse Archi-Episcopum uti pallio, non verò extra suam Provinciam. Et cap. 3. non esse vocandum Archi-Episcopum, quamvis consecratum, nisi à Pontifice acceperit pallium: conferrique per illud plenitudinem pastoralis officii & Archi-Episcopi appellationem. Cap. 4. Soli Papa esse licitum ubique uti pallio.*

40. *Titulus Papa.* Nota etiam in hoc Concilio Romano Pontifici à Græcis quoque datum esse titulum *Summi Pontificis*, & *universalis Papæ*: atque hunc titulum ejusdem Legatus subscriptionibus suis inferuisse.

§. IV.

Bellum Photianum recrudescens post Concilium.

41. *Artes Photii.* Confectum videri poterat hoc bellum Photianum, paxque reducta Ecclesiae. At quis crederet, hominem, à Nicolao I. Adriano II. ac novissimè ab Oecumenico Concilio, atque ab omnibus sedibus Patriarchalibus anathemate profligatum, atque ab ipso adeò Imperatore Basilio dejectum & in exilium pulsum, ab eodem Basilio, & quidem annuente Romano Pontifice Patriarchali Cathedræ, quasi jure postliminii, restituendum, & quidem non emendatum, sed contumaciæ suæ infordescens? debentur hæc paradoxa artibus Photii.

42. *Ablata obirogra pba.* Cum enim post Concilium mitius cum eo contumacibus Episcopis, quam tempora ferebant, ageretur, datis quaquà versum ad asseclas suos litteris Synodum istam tanquam inauditum latrocinium, in quo omnia per vim, nihilque ex lege actum esset, infandis calumniis proscidit. Tum ad collidendam Constantinopolitanam Ecclesiam, ipsùmque Imperatorem cum Ecclesia Romana ejusque Præsulibus conversus, Græcos sollicitat, ut apud Imperatorem conquererentur, quòd Constantinopolitanam Ecclesiam velut famulam Romanæ subdi permiserit, traditis tot

tot Episcoporum orientalium chirographis; quibus Imperator commotus, Legatis Romanis chirographa clam subtrahi jubet. At iis amare de hoc queitis, ac sine authenticis chirographis se Romam non redituros protestantibus, sicque totum negotium, tanto molimine confectum, collapsurum asserentibus, illa restituit: deportata cum actis Græcis Romam ab Anastasio Abbate Benedictino, celeberrimo Romanæ Ecclesiæ Bibliothecario, qui inter tres Ludovici II. Imperatoris Legatos Concilio interfuit, & Synodum postea in Latinum transtulit.

Alterum caput, quod utramque Ecclesiam cœpit collidere, quôque in rem suam graviter uti novit Photius, dabat *Bulgaria*, quæ ad Leonis ^{43.} *Causa Bul-* Isauri usque tempora subjecta fuerat Patriarchatui Romano. Hæc nuper, ^{garice.} converso ope Imaginis, extremum iudicium exhibentis, Bogore ejus Principe, ad Ecclesiam recepta, petitis impetratisque à Nicolao I. Sacerdotibus & Episcopis, Archi-Episcopum etiam primum quidem à Nicolao, tum etiam illo moram trahente à Synodo octava Constantinopoli petiit. Jurgio tunc orto, ad quem Patriarchatum Bulgaria pertinere debeat, Græca fraude, & orientalium Legatorum studio, Basilio bladientium, Constantinopolitano adjudicata est, misso illuc per Ignatium Theophilasto Archi-Episcopo, protestantibus Legatis Romanis; ac postea Adriano Pontifice, Bulgariam frustra repetente. His actis dimissi Legati, sed non ea veneratione, qua venientes excepti fuerant. Missus sub id tempus ad Ignatio Archi-Episcopus etiam Russis, in fœdus cum Basilio pertractis: unde tam Bulgaros quàm Russos Græcorum schisma postea involvit.

Photius, licet in exilium relegatus, piscatus in turbido, confirmans itentidem Episcopos sibi abhærentes, tum per eos tum per litteras in aulam clam proserpere, sêque insinuare non desuit; urque se totum expromeret, fabulam adornat, placituras Basilio; Genealogiam textit plenam mysteriis & vaticiniis, atque ut antiquitatis speciem præferret, litteris *Ægyptiacis*, ac Logogryphicis fucatam. In hoc Basilio genuæ refert ad Tiridatem, Armeniæ Regem; imperium ei prædicit, quantæque cum gloria sit regnaturus exponit; urque auctor lateret, Theophanem Bibliothecæ regiæ Præfectum actorem constituit. Is acceptam Photii Genealogiam in Bibliotheca reponit, eamque tanquam inventum thesaurum Basilio, Bibliothecam obeunti, exhibet & laudat, ejus stirpem regiam, Majores, atque ipsum etiam, ejusque gesta mysterioso præfatio adumbrari affirmans.

Basilii curiositate ductus librum legit, ac mysteria recondita explanari sibi postulat. Theophanes reponit, videri sibi non alium illa posse exponere, nisi Photium, in omni litteratura & arcanorum sensu versatissimum. Ecce bellum atque quæsitum fabulæ epilogum! Accersitur ab exilio in aulam Photius, rem suam personamque strenuè agit, accito etiam in societatem *Theodoro Santabareno*, homine sibi simili, nisi quòd insuper magicis artibus operam suam locaret. His igitur auctoribus ita immutata est rerum scena, ut Photius rursus in aula & apud Basilium gratosus, dominari aded videretur, ut Episcopali rursus potestate uteretur, & Ignatius de cathedra sua periclitaretur iterum.

Et Santabareni.

45. *Mortuo Ignatio Invadit rursus Patriarchatum.*

Cùm autem decennio post restitutionem exacto, octogenario major is decessisset, viam omnino planam ad resumendum summum sacerdotium Photium habuit, rescissis Ignatii actis; cùmque is ad Joannem VIII. Adriani II. successorem litteras, sua indole plenas, hoc est, fraudibus & mendaciis, direxisset, significans, se à tota Ecclesia Constantinopolitana coactum ad reditum in Patriarchatum, accedente insuper Basilii commendatione, approbationem ab eo obtinuit, ea tamen adjuncta conditione, ut in Synodo, hac de re celebranda, veniam postulet, & Bulgaricam Ecclesiam Ecclesiæ Romanæ restituat, néve deinceps post ejus obitum quisquam ex laico statu ad Episcopatum admittatur.

46. *Joannis VIII. languor.*

Mittit proin Papa ad illam Synodum duos Legatos, qui minis ac muneribus Photii atque Basilii corrupti (corruptis etiam Pontificis litteris) quidquid his libuit, concessere, Episcopis pluribus, Photium toties depositum & ab Ecclesia ejectum execrantibus. Numerosa tamen fuit illa conciliabuli colluvies, ut gloriaretur Photius, grandi miraculo ex trecentis, quos ipse consecraverit, Episcopis, nec unicum à se defecisse. Aduère etiam Legati Patriarcharum orientalium; unde Græci Schismatici, loco Concilii, ante decennium sub Adriano II. celebrati, hoc conciliabulum Synodum generalem octavam vocitat, ut videre est in Zonara, Nilo, Balsamone, aliisque Græcis, ac Conciliorum collectoribus.

47. *Conciliabulum Photianum.*

Meritò etiam Baronius conqueritur de Juliano Cæsarino Cardinale, quòd in Concilio Florentino contra Marcum Ephesinum disputans, veram illam octavam Synodum, sub Adriano II. celebratam, quasi eripi sibi passus: neque obstiterit contumaci illi Schismatico, cum diceret, Synodum sub Adriano II. celebratam rescissam esse tempore Joannis VIII. ita est: rescissa est, sed à conciliabulo Photiano, prorsus reprobatum.

Joan-

Joannes VIII. intellecta prævaricatione suorum Legatorum, nihilque ^{48.}
 in synedrio illo Photiano servatum esse eorum, quæ ipse præscripserat, ^{Cum Pho-}
 accepto in manus Evangelio ambonem ascendit, ubi reprobato illo con- ^{tius condi-}
 ciliabulo Photio dixit anathema. Quia tamen initiò Photii fraudibus in- ^{tiones non}
 ducise passus, remissioem, quam decuit, exhibuit, notam aliquam imbel- ^{servaret.}
 lis animi apud occidentales contraxit: ut adeò non pauci sint scriptores, ^{Joannes}
 qui putent, facilitatem ipsius, qua Photio Eunucho cessit, ridiculæ fabulæ ^{VIII. ei}
 de Joanna Papissa occasionem dedisse. ^{dixit ana-}
^{thema.}

Cæterum non tantum Joannes VIII. anathema dixit Photio, sed etiam ^{49.}
 ipsius Successores, Marinus, Hadrianus III. Stephanus V. Formosus, ^{Ejusque}
 Bonifacius VI. aliique, Basilio Imperatore acerbis de hoc litteris con- ^{Successo-}
 quæsto. ^{res.}

Sed anno 886. obiit Basilius, à cervo, ut fertur, in venatione raptus ^{50.}
 ac vulneratus; successit Leo, cognomine *Sapiens* vel *Philosophus*, qui ^{Photius à}
 mox Santabarenus, cujus fraudibus in fuscipionem insidiarum apud Pa- ^{Leone ite-}
 trem Basilius vocatus, atque in captivitate datus fuerat, oculis orbatam ^{rum deje-}
 in exilium relegat; ejus verò fautorem & consiliorum socium, imò au- ^{ctus.}
 thorem, Photium Patriarchatu iteratò dejectum, monasterio includit, ^{51.}
 suffecto in ejus locum *Stephano*, fratre suo. Quia autem hic à Photio or- ^{Suffecto}
 dinatus fuerat Diaconus, scripsit Leò Imperator ad Stephanum V. Papam, ^{Stephano,}
 ut tam fratrem suum, quàm alios, qui à Photio ordinati fuerant, anathema ^{fratre Le-}
 tis vinculo exsolvat, ac restituat; addiditque, eos veniam mereri, eò quòd ^{onis.}
 à quatuor Legatis Romanis, Photium bis restituentibus, fuerint decepti.

Stephanus Papa timens Græcorum fraudes (Leonis enim litteræ nun- ^{Sed non}
 tiabant, Photium se abdicasse, *Stilianum* autem Neo Cæsariensis, eum vi de ^{finè tricus.}
 jectum) per legatos causam decidendam scribit. Venerunt illi Romam
 primò tempore Formosi, cujus mirabile responsum, ex Synodo VIII. re-
 petitum, exstat, *nihil potuisse dare Photium præter damnationem*. Unde etiam
 decernit, ut anathematis sententia, à Romanis Pontificibus & Synodo
 VIII. lata, in ævum firma permaneat, ordinati verò ab eo, si pœnitentia
 veniam rogent, ut Laici ad communionem recipiantur; sed non constat,
 hæc à Græcis esse servata.

Photius in hoc secundo suo exilio vivere desiit anno 891. homo, si
 quis alius, Ecclesiæ noxius: à novem summis Pontificibus excommuni-
 catus. Jecit fundamentum grandi illi diròque Græcorum schismati cum ^{52.}
 Romana Ecclesia. Unde plures infelicem ejusdem apocham ducunt à ^{Mors}
 Photio. Licèt enim usque ad Michaëlem Cerularium utcunque unio te- ^{Photii.}
 nuerit, tamen illa non ampliùs ex parte Græcorum satis erat sincera: Sæ-
 piùs postea restaurata semper tamen iterum Græculorum levitate & perfidia
 fracta.

53. *Ejus libri* Cæterum Photius, homo licet pessimus, magnam tamen apud eruditos famam reliquit. Composuit *Bibliothecam*, in qua 280. libros, à se lectos, recenset, cenforem in eos agens. Multaque antiquitatis monumenta cum fontibus deperdita, hoc pacto posteritati transmittit. Edidit etiam *Nomocanonem*, titulis 14. distinctum, ac Canones Apostolorum, Conciliorumque veterum, cum legibus Imperialibus collatur exhibentem. Septem item Conciliorum generalium epitomen adumbravit; Quatuor libros contra Manichæos, à Christophoro Wolfio haut ita pridem Hamburgi editos. Taceo plurimas illius epistolas; uti etiam descriptas quinque ipsius Pseudo-Synodos, contra Ignatium habitas. Quarum duabus Legati Romani prævaricatores descripserunt: Condemnati propterea Romæ, & ab Episcopatu depositi.

54. *Raderilabor circa Synodum VIII.* Denique nota, octavæ Synodi, totiusque controversiæ, Ignatium inter ac Photium tantopere agitæ historiam optimè descriptam esse à *Niceta Davide* Paphlagonè in vita S. Ignatii Patriarchæ, quam Matthæus Raderus noster in Latinum vertit: Eamque Binius, Labbeus, Harduinus, Coletus, Conciliorum collectioni actisque hujus Concilii inseruerunt, cum notis eruditissimis ejusdem Raderi, de collectione, versione & explanatione hujus octavæ Synodi quam optimè meriti.

CAPUT III.

De Jure Synodali Novo.

Amplior fortassis, quam institutum postulet, hæc de Jure Synodali videri posset tractatio. Verum, cum res sit momenti sanè maximi, atque ad apparatus Jurisprudentiæ, præsertim Canonice, comprimis pertinens, æqui bonique Lector, eruditionis æstimator, consulat, si cœptam telam prosequamur & Jus Synodale etiam *Novum*, in decem Occidentalibus Conciliis Oecumenicis propositum, subjungamus: Totum Jus Synodale sub unum velut aspectum daturi.

ARTICULUS I.

De Concilio Generali IX. Lateranensi I.

Pro

Reducenda Concordia inter Sacerdotium & Imperium, propter Investiturasturbata sub Callisto II. & Henrico V. Anno 1122.

SUM-

SUMMARIUM.

§. I.

Synopsis Historica.

1. Origo feudorum secularium in Germania.
2. Ecclesiasticorum, cum Investitura Cæsarea.
3. Usus in abusum & Simoniam degenerans, præsertim tempore Henrici IV.
4. Cui se opponit Gregorius VII. & Proceres Imperii.
5. Henricus Canusii supplex Pontifici: Mox recidit.
6. Unde abdicatur Imperio, electo Rudolpho.
7. Hoc mortuo Henricus Guibertum Antipapam excitat.
8. At fato suo infelici.
9. Instaurata discordia sub Henrico V. ratione Investituræ, intruso Burdino Antipapa, ac Paschali II. capto.
10. Tandem sub Callisto II. pax sancita, sopitaque tantisper Investiturarum controversia.

11. Conditiones pacis ex parte Imperatoris.
12. Conditiones ex parte Pontificis.
13. Crisis de isto bello Ecclesiastico, propter Investituras suscepto.
14. Vanæ Protestantium querelæ adversus Henricum V. quem ajunt, dimidium Imperii perdidisse.
15. Canones antiqui circa electiones Ecclesiasticas.
16. Per illos tamen nihil derogatum Privilegiis variorum Principum: Nec potestati Pontificiæ concedendi ejusmodi Privilegia.

§. 2.

Canones Concilii.

17. Concubinatus proscriptus.
18. Bellum Sacrum promulgatum.
19. Alienationes rerum Ecclesiasticarum vetitæ.
20. Finis Concilii pacem cum imperio sancire & confirmare &c.

§. I.

Synopsis Historica.

Post Caroli M. & Ludovici Pii obitum, maximèque post extinctam per mortem Ludovici infantis Carolingicam stirpem Teutonicam, Provinciarum Præfecti, qui Duces, Marchiones, Comites appellabantur, Provincias, quas pro Imperatore administraverant, hæreditarii paulatim juris fecere, non quidem absoluti & independentis, sed feudalis, agnito nempe supremo ac directo Imperatoris dominio, cui homagium ac fidelitatis sacramentum præstiterunt, exhibitis etiam certis obsequiis in aula & militia. Sic filius successit patri, atque sub hisce conditionibus feudum regale ab Imperatore accepit; dictaque est solennis hujusmodi feudi acceptio *Investitura*.

I.
Origo Feudorum secularium.

2. *Ecclesia
sicorum.* Episcopi Germaniæ, sub Carolinajam stirpe temporalibus etiam administrationibus admoti, cum viderent Proceres propria jam facere, quæ alieno prius nomine administrarant, secuti exemplum, Episcopales urbes cum terra adjecta feudali pariter jure ab Imperatoribus acceperunt; aucta plurimum per Henricum Aucupem, Othonem M. Henricum Sanctum, aliosque subin Cæsares liberales Ecclesiarum fundatores, temporali Episcoporum & Abbatum potestate, reservato tamen consensu Cæsareo in electione, & jure domini directi, ac potestate regalia feuda iis conferendi. Quæ collatio seu concessio per traditionem annuli & baculi Pastoralis fieri consueverat.

3. *Ufus in ab-
usum ac si-
moniam
degenerans.* Hic usus toleratus aliquamdiu in magnum degeneravit abusum. Nam per eum factum est, ut non amplius libera esset Cleri electio, sed Episcopatus & Abbatia venales prostantur cuique concubinario & indignissimo, plus offerenti, imposita etiam pensione Ecclesiis.

Cumque nefanda hæc sacrorum nundinatio, labesque simoniaca Henrici IV. præsertim tempore adeo in Germania dominaretur, ut vix quinque essent Episcopi, qui absque simonia ad Episcopatum pervenerint, Gregorius VII tandem efficac tanto malo adhibiturus remedium, quas diximus *Investituras*, occasionem velut simoniæ proximam, severè interdictas voluit: indignum etiam ratus, & Ecclesiasticæ libertati pugnans, quodd Episcopi annulum & Pastorale pedum, quæ potestatis spiritualis sunt insignia, à laicali manu reciperent.

4. *Cui cum se
opponeret
Gregorius
VII.* Monitus propterea à Gregorio Henricus Cæsar, cui jam depravato nundinatio illa simoniaca familiaris erat, cum Pontificiam authoritatem sperneret contumax, excommunicationis fulmine percussus est; quod tamen ipse in Pontificem per Episcopos, luxuria & simonia insignes, in conciliabulo Wormatiæ coacto, retorquere ausus est. At pessimè insolenti hoc facinore rebus suis consuluit.

5. *Ortatur
hæc.* Nam cum Gregorius regni eum jure excidisse declarasset, populosque sacramenti religione exsolvisset, Imperii Proceres ei denuntiant, nisi intra anni spatium cum Pontifice rediret in gratiam, & Ecclesiæ communioni redderetur, statutum sibi esse de alio capite providere Imperio.

Cumque hac de causa comitia Imperii à Principibus jam essent Augustam indicta, atque Gregorius Papa ad eam iter iniisset, Henricus regni amittendi timore percussus, ne annus præfixus elaberetur, in Italiam difficillimis itineribus advolans, *Canusii* vili omnino habitu ac nudis pedibus incedens, ad Pontificem tandem post triduum admissus, scelerum vaniam petiti promissaque emendatione, & abjuratis investituris, impetravit, ab excommunicatione absolutus.

Tempestate hac depulsa, exprobrantibus ei humilem adeò coram Gregorio abjectionem Longobardiæ Episcopis, simoniæ & concubinatûs fordibus contaminatis, ad ingenium rediit, atque fractis, quæ juraverat, pactioibus, in Gregorium insurgens, Forchemii ab Imperii Principibus est exauctoratus, electo in ejus locum *Rudolpho* Sueviæ Duce: qui tamen haud multò post altero in prælio cecidit, quamvis in utroque Victor. 6.
Abdicatus

Henricus vero coactò Brixinæ conciliabulo, dejecturus Gregorium, *Guibertum* Ravennatensem Episcopum, hominem impium & excommunicatum, sub nomine Clementis III. creat pseudo-Pontificem; cùmque Romam advolaret, eamque caperet, Duce Bullionio, feliciore postmodum Jerosolymæ expugnatore, subductus furori Gregorius Salerni haud ita multò post sanctè obiit. Visus tunc quidem Henrico hostis prostratus: sed mox ab Urbano II. diræ in perduellem renovatæ: & post mortem Urbani, cùm obstinatum pectus cum cælo luctans persisteret, à Paschali II. sed maturus tandem pænæ filiis propriis debellandum traditur, primum quidem Conrado, eo autem sublato, Henrico, Moguntinæ patrem adigenti, ut sæptrum poneret, profugum postea, exosum, ac egenum, 7.
*Guibertus
Antipapa*

miseriis suis obstinatè immortuum Leodii, anno 1006. capacem equidem imperii animam natura dedit: sed dotes infelix vertit in crimina. Regni annos 50. bellis implevit; tres procos imperii, tres Pontifices passus sacris fulminibus in se tonantes, duos filios in se pugnantes: bis corona exutus; sæpius à Saxonibus & Suevis bello appetitus: bis etiam acie cæsus: nunquam tamen tot malis se factus melior: quamquàm aliqui pœnitentem obisse scribant. 8.
*Fata Hen-
rici.*

At necdum quies Ecclesiæ. Amavit in se ipso filius Henricus V. quod in parte odisse ac persequi visus est. Is siquidem, projecto licèt patris cadavere, quòd diris devotus obiisset, fatale mox bellum cum summo sacrorum Antistite restauravit: nam postquam in Germania prælusit, exercitu in Italiam trajecto, Paschalem II. magna veneratione eum excipientem Romæ, subito oppressum in castra sua abducit, & à captivo per vim extorquet jus *Investituræ*. At post ejus discessum à Paschali rescissa coacta pactio in Concilio Romano, urgentibus Cardinalibus & Episcopis, illigatusque anathemati Imperator, nisi malè extorta ejuraret, maluitque Paschalis, ut Episcopi Germaniæ omnino restituant dominia sua ac bona temporalia, quàm ut investituram à Cæsare accipiant. 9.
*Instaurati
motus sub
Henrico
V.*

Verùm ille defunctus bello Saxonico, armatus Italiam repetiit: ubi post mortem Paschalis *Burdinum* Archi Episcopum Bracharensem, patria Lemovicensem, Antipapam opposuit Gelasio II. in Galliam profugo, ibique paulò post demortuo.

10.
Tandem
pax.

Tandem sub Callisto II. pex dudum exul rediit. Burdinus captus Suetrii: Saxones denuò arma mittentes, Procures turbarum pertæsi, expugnârunt Henrici animum, adniteute potissimum Adalberto Moguntinorum Archi Præfule, Pontificis Legato ad Germaniæ Principes. Cùm enim geminus exercitus propè jam stans congressurus videretur, duodecim utrinque viri delecti convenère tandem de pace, & tollendo pertinaci schismate.

11.
Conditio-
nes Casa-
ris.

Incredibili cum gaudio Papa accepit hoc nuntium, missisque illicò tribus Cardinalibus Legatis in Germaniam, Wormatiæ conventus est habitus: ubi pax his utriusque partis conditionibus coaluit: & quidem ex parte Imperatoris:

Ego Henricus, DEI gratiâ Romanorum Imperator Augustus, pro amore Dei & S. Romanæ Ecclesiæ, & Domini Papæ Callisti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo & Sanctis ejus Apostolis Petro & Paulo, sanctæ Catholice Ecclesiæ omnem investituram per anulum & baculum, & concedo in omnibus Ecclesiis fieri electionem & liberam consecrationem, possessiones & regalia S. Petri; quæ à principio hujus discordiæ usque ad bodiernum diem ablata sunt, quæ habeo, eidem S. Romanæ Ecclesiæ restituo, quæ autem non habeo, ut restituantur fideliter juro. Possessiones etiam omnium aliarum Ecclesiarum & Principum, & aliorum tam Clericorum quàm Laicorum, consilio Principum & justitia, quæ habeo, ut reddantur, fideliter juro; & do veram pacem Domino Papæ Callisto, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & omnibus, qui in parte ipsius sunt, vel fuerunt: & in quibus S. Romana Ecclesia auxilium postulaverit, fideliter juro.

12.
Conditio-
nes Papæ.

Ex parte verò Pontificis: Ego Callistus, Servus servorum Dei, tibi dilecto Filio Henrico, Dei gratiâ Romanorum Imperatori Augusto, concedo electiones Episcoporum & Abbatum Teutonici Regni, quæ ad Regnum pertinent, in præsentia tua fieri absque simonia & aliqua violentia; ut si quæ inter partes discordia emerferit, Metropolitanis & Provincialium consilio vel judicio, saniori parti assensum & auxilium præbeas. Electus autem Regalia per sceptrum à te recipiat, exceptis omnibus, quæ ad Ecclesiam Romanam pertinere noscuntur, & quæ ex his jure tibi debet, faciat: ex aliis verò partibus imperii consecratus, infra sex menses regalia per sceptrum à te recipiat. De quibus verò mihi quærimoniam feceris, secundum officii mei debitum; auxilium meum præstabo. Do tibi veram pacem, & omnibus, qui in parte tua sunt, vel fuerunt, tempore hujus discordiæ.

Hæ pacis conditiones, utrinque initæ, propter innumeram populi multitudinem in publico campo ad Rhenum sunt lætæ, ac mutuo extraditæ.

ditæ. Tum verò Lambertus Cardinalis, Osiensis Episcopus, primus ex Legatis, Imperatorem cum exercitu ejus, omnibusque eidem adherentibus, Pontificis nomine ab anathemate absolutos in Ecclesia communionem recepit.

Ut autem hæc sacerdotium inter & imperium concordia firmius persisteret, conventum est, ut Papa universale indiceret Concilium, in quo à toto orbe Catholico confirmaretur. Indictum proin est à Callisto Concilium generale Lateranense I. in quo unanimi consensu 300. & ultrà Episcoporum, concordata, Wormatiæ inita, sunt approbata & confirmata: declaratis simul omnibus Burdini pseudo Pontificis actis irritis.

Mirari hinc profectò subit, quomodo fieri potuerit, controversia ista de Investituris tantas, tam diuturnas, tamque cruentas excitare potuerit tragædias. Nam enim persuadere mihi possum, ut credam, voluisse Imperatores Catholicos, simoniam aut sacrorum nundinationem fieri licitam: neque voluisse eos per traditionem baculi & annuli spiritualem Episcopis potestatem conferre. Sed neque credere possum, voluisse Pontifices omni potestate etiam temporali quoad investituras privatos Imperatores, liberalissimos Ecclesiarum, Episcopatum & Abbatiarum fundatores, ut nullum omnino jus sibi reservare potuerint, cum jus Patronatus SS. Canones Laicis etiam ab antiquis temporibus concedant.

Usi fuissent inchoè moderamine, hac in pace invento, ut loco annuli & baculi Imperator per sceptrum feuda regalia Episcopis & Abbatibus contulisset, nunquam opus fuisset tanta collisione sacerdotii & Regni. Quid enim interesse poterat Cæsaris, an per hoc vel illud instrumentum, tanquam signum concessi feudi, eos in fidem, & ad clientelare obsequium reciperet? & quid obesse poterat Romanæ Ecclesiæ, quòd Imperatores Episcopis Germaniæ ampla bona temporalia in feudum elargirentur, requisitis ac reservatis sibi iis, quæ feudi naturam consequuntur, nec statum Ecclesiasticum dedecent? unde non video, cur alia ex ratione Gregorius VII. alique post ipsum Pontifices tantopere investituris se opposuerint, nisi quòd sint experti ex hoc fonte, sæculi corrupti vitio, promanasse simoniacas illas nundinationes, & indignorum intrusiones in Ecclesiarum sacra, adempto fermè penitus Clericis electionum arbitrio.

Sed neque video, qua veritate scribere possint Protestantes, Henricum V. dimittendo investituras Ecclesiasticorum, dimidium amisisse Imperii: nam imprimis falsum omnino est, quòd investituras dimiserit: has enim super temporalibus feudis Callistus Papa Imperatori concessit: *Electus autem Regalia per sceptrum à te recipiat.* An mutando cæremoniam annuli & pedi in usum sceptri dimidium Imperii amisit? profectò abjectè nimium sentiunt de Majestate Imperii, qui ita scribunt. Et quid convenien-

I 3.
Crisis de
istò bello
Ecclesiastico.

I 4.
Vana Protestantium
querela.

venientius Imperatori, usus sceptri, an Pastoralis baculi? utinam non magis circumscriptissemus Protestantes potestatem Imperatoris, gestis tot cruentis adversus eundem bellis, ut, quod vellet, extorquerent.

Neque dicere possunt, amisisse tunc Cæsarem jus conferendi pro libitu Episcopatus & Abbatias quoad potestatem spiritualem, per anulum & pedum significatam. Nam potestatem illam spiritualem nunquam habuerunt Imperatores, neque arrogarunt sibi unquam Constantinus M. Gratianus, Valentinianus, Theodosius, Arcadius, Honorius, Carolus M. Ludovicus Pius, Othones, Henricus Sanctus, alique verè Catholici Cæsares. Imò ne quidem primis 300. annis, quibus sub Ethnicorum tyrannide presso gemebat Ecclesia, Episcopi ab Imperatoribus sunt constituti, sed à Clero electi, præsentem & assistentem populo. Tum verò crescente fidelium multitudine ad solum Clerum potestas illa est devoluta: his etiam numero auctis ad Metropolitanum & Comprovinciales Episcopos, vel ad primarios ex Clericis, pro diversitate temporum & circumstantiarum.

15. Unde etiam Canone 3. Concilii Nicæni II. sic decernitur; *Omnis electio Episcopi, Presbyteri & Diaconi à Magistratibus facta maneat irrita, juxta Canonem (Apostolorum 31.) expressè dicentem: Si quis Episcopus secularibus Magistratibus usus, per eos Ecclesiam obtinuerit, deponatur & segregetur, & omnes, qui cum eo communicant. Oportet enim eum, qui est promovendus ad Episcopatum ab Episcopis eligi, quemadmodum à sanctis Patribus Nicææ decretum est in Canone (quarto) qui dicit: Episcopum oportet maximè quidem ab omnibus, qui sunt in Provincia, constitui, si autem hoc difficile fuerit, tres omnino eodem convenientes, iis quoque, qui absunt, suffragium ferentibus, & assentientibus per litteras, tunc facere electionem: eorum autem, quæ à se fiunt, confirmationem in unaquaque Provincia dari Metropolitanò. Ita Concilium Oecumenicum Nicænum II. citans Nicænum I. & Canonem Apostolicum adhuc antiquiorem.*

Consonat Canon 22. Concilii Constantinopolitani IV. Generalis VIII. qui ex versione Anastasii ita habet: *Promotiones atque consecrationes Episcoporum, concordans prioribus Conciliis, electione ac decreto Episcoporum Collegii fieri, sancta hæc & universalis Synodus definit & statuit; atque jure promulgat, neminem Laicorum Principum vel potentum sinit inferere electioni vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitanæ, aut cujuslibet Episcopi: ne videlicet inordinata hinc & incongrua fiat confusio.*

Et post pauca: *Quisquis autem secularium Principum & Potentum, vel alterius dignitatis Laicus adversus communem ac consonantem atque Canonicam electionem Ecclesiastici ordinis agere tentaverit, anathema sit, donec obediat & consentiat*

sentiat in hoc, quod Ecclesia de electione ac ordinatione proprii Præfulis se velle monstraverit.

Qui Canones cùm à nemine erudito ignorari possint, in medio relinquo, an Protestantes quidam ex inciticia, an ex spiritu mendacii scribant, 16.
Non derogatum Privilegiis Principum
primùm fuisse Gregorium VII. qui potestatem Episcopos eligendi Imperatoribus negârit.

Per Canones tamen istos tantùm interdicitur, ne Principes Episcopos pro arbitrio ejciant, aliòsque intrudent, ut contigit in casu Ignatii depositi, & Photii suffecti, & ne, secluso privilegio Apostolico, Episcopos pro lubitu constituent, tanquam jure regali hanc potestatem haberent. Unde nequaquam reprobatum jus investituræ in feudis & bonis temporalibus, quale in Conventu Wormatiensi, ac dein in Concilio Lateranensi Imperatoribus fuit concessum, cum jure præsentix in electionibus, & si quæ discordia inter partes emerferit, saniori parti assentiendi absque simonia & violentia.

Neque derogatum est potestati summorum Pontificum Principibus, aliisque sæcularibus concedendi jus patronatus, nominandi, & præsentandi Episcopos & Abbates, à superiore Ecclesiastico instituendos (prout concessum pluribus Principibus, & nominatim per concordatum inter Leonem X. & Franciscum I. Gallix Regem initum) aut Imperatori concedendi jus primarum precum &c.

Imò non rarò ipsos etiam summos Pontifices nominandi Imperatoribus est concessa potestas extraordinaria ac veluti delegata, tum præcipuè, cùm libera eorum electio violentis partium studiis est turbata, aut schisma fatale pertimescendum fuerat, ut contigit tempore Henrici III. quo Tusculani Comites homines indignos sæpiùs intrusere. Tum enim ad Imperatorem, supremum Ecclesiæ Advocatum ac Protectorem est recursum, ut ipse dignum aliquem nominet, ac proponat, qua ratione factum, ut plures ex inclyta natione Germanica insignes viri ad Sedem Apostolicam sint evecti.

Cæterùm concordia, per Concilium Lateranense cum Henrico V. inita, non adeò firma fuit, ut subsequenter temporibus non recruduerit, præsertim sub Fridericis, primo & secundo, colliso rursus imperio cum sacerdotio: donec tandem sub Augustissimæ Domûs Austriacæ Imperatoribus sicut Imperio, sic etiam Ecclesiæ pax alma rediit, posito per Rudolphum I. fundamento, per Fridericum verò tertium, erectis concordatis Germaniæ, perfecto opere.

§. II.

Canones Concilii.

Editi in Concilio Lateranensi I. 22. Canones, quorum multos Gratianus Decreto suo inferuit.

In I. vetantur simoniacæ promotiones & consecrationes.

2. Nullus fiat Præpositus aut Decanus, nisi sit Presbyter.

17. *Cælibatus* 3. Innovatur Canon Nicænus, quo contubernium cum concubinis aut uxoribus penitus interdicitur Clericis. *Multum invaluerat concubinitus tunc temporis, præsertim in Germania & Longobardia, unde Episcopi ejusmodi & Presbyteri uxorati Antipapis adberere solebant, qui labem illam permittebant.*

4. Laici de Ecclesiasticis rebus non disponent.

5. Consanguineorum matrimonia, Divinis humanisque legibus contraria, contrahentes reddunt infames.

6. Burdini Antipapæ ordinationes declarantur irritæ.

7. Sinè consensu Episcopi nemo conferat curam animarum.

8. Nemo Beneventum invadat.

9. Excommunicati à suis Episcopis ab aliis non recipiantur in communionem.

10. Nemo Episcopum consecret, nisi canonicè electum. Secus uterque deponatur.

18. *Pellum sacrum.* 11. Conceduntur indulgentiæ profecturis Jerosolymam ad bellum sacrum: & bona eorum in tutelam Romanæ Ecclesiæ recipiuntur, lato in invasores anathemate.

12. Peregrinorum bona non invadantur.

13. Pœnam excommunicationis statuit in eum, qui pertinaciter treugam, seu inducias ab Ecclesia indictas violat.

14. Oblationes Ecclesiis factas à Laicis auferri vetat.

15. Falsarii monetæ excommunicantur.

16. Romipetæ non molestentur.

17. Religiosi Chrysuma, oleum infirmorum, consecrationes altarium, ordinationes Clericorum ab Episcopis accipiant. Externos oleo non iniungant.

18. Parochi constituantur ab Episcopis, hisque respondeant de cura animarum. Decimas & Ecclesias non recipiant à Laicis sinè consensu Episcoporum.

19. Confirmatur facultas, à Gregorio VII. Religiosis concessa faciendi servitium Episcopis.

20. Anathema fertur in eos, qui Ecclesiis, Clericis, Religiosis, eorūque bonis molestiam intulerint.

21. Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, Religiosis concubinas habere, seu matrimonia contrahere omnino interdicit: contracta dissolvantur, & contrahentes secundum Canones puniantur.

22. Alienationes exarchatūs Ravennatenfis, omnēsque universim aliorum etiam bonorum Ecclesiasticorum irritæ declarantur: ordinatio-
nes item, sinè communi Clericorum illius Ecclesiæ consensu, aut per simo-
niam factæ. *Intelligendum hoc sensu, supra explicato, ordinationes videlicet illas esse
illicitas, prohibito omni usu, executione & exercitio ordinum, sic susceptorum.*

Hi sunt Canones Concilii Lateranensis I. quorum plures, ut dixi Gratianus, qui hoc sæculo vixit, in Decretum transtulit. Sic

Primus	habetur	I. q. I. c. 10.
Secundus	---	dist. 60. c. 2.
Tertius	---	dist. 27. c. 8.
Quartus	---	16. quæst. 7. c. 25.
Quintus	---	35. q. 2. c. 2.
Septimus	---	16. q. 7. c. 11.
Decimus	---	dist. 62. c. ult.
Decimus quartus	---	10. q. 1. c. 14.
Decimus sextus	---	24. q. 3. c. 33.
Decimus septimus	---	16. q. 1. c. 10.

Citantur autem isti Canones à Gratiano sub nomine Calixti II. reliqui autem in Gratiani decreto citantur sub nomine Urbani II. desumpti ex collectione Anselmi.

Ex quibus colliges, finem primarium hujus Concilii fuisse, ut confirmetur concordia inter Sacerdotium & Regnum, & terminetur discordia circa investituras, in Germania præcipuè & Anglia per multos annos, tantis inter tumultus, agitata. Alter finis erat, tollere vitium simoniæ & concubinatūs Sacerdotum, temporibus illis passim grassatum. Tertius finis erat expeditio nova adornanda pro recuperanda ex integro terra sancta: in qua Godefredus Bullionius Jerosolymam jam expugnaverat.

ARTICULUS II.

De Concilio Generali X. Lateranensi II.

Contra

*Petrum Leonis Antipapam, Hereticos Petrobusianos & Arnaldistas,
sub Innocentio II. & Lothario II. Anno 1138.*

SUMMARIUM.

§. I.

Synopsis Historica.

1. Intrusi Antipapæ frequentium causa schismatum.
2. Sæculo tertio Novatianus intrusus.
3. Sæculo quarto Felix & Ursicinus. Sæculo 5. Eulalius & Laurentius.
4. Sæculo 6. Dioscorus & Vigilius.
5. Sæculo 7. Theodorus & Pascalis.
- 6 Sæculo 8. Constantinus.
7. Tum verò sub finem sæculi noni ac decimo omnium luctuosissima Ecclesiæ facies.
8. Sedes Pontificia violentiæ infelix præda.
9. Illibata tamen semper fidei morumque doctrina:
10. Manifesto Divinæ Providentiæ argumento.
11. Unde frustra Novatores nobis obijciunt aliquorum Pontificum malos mores.
12. Joannes XII. opem Othonis I. adversus tyrannos implorat.
13. Imperator ab eo salutatus & coronatus. At deficiente Joanne ad Lambertum, per eundem Othonem Leo VIII. Antipapa eidem est oppositus.
14. Sub Othone II. intrusus Bonifacius. Otho III. verò Gregorium V. eligi curavit, & adversus Antipapam à Crescentio intrusum protexit.
15. Cùm tempore Henrici III. tres Pontifices simul diversas Romæ regiones & Ecclesias tenerent, Imperator Clementem II. curavit eligi, & post eum plures Germanos, insignes viros, eosque contra Tusculanos Comites protexit.
16. Henricus IV. Alexandro II. Cadalum Antipapam opposuit:
17. Gregorio VII. verò Guibertum.
18. Henricus V. Gelasio II. Burdinum.
19. Sub Lothario Cæsare Petrus Leonis, & alius quidam sub nomine Victoris IV. intrusus, at opera S. Bernardi Innocentio II. legitimo Pontifici se subjecit.
20. Ad penitus extinguenda schismata indictum hoc Concilium: uti etiam ad condemnandam hæresim Petri de Bruis, & Arnaldi Brixienfis.
21. Summa Canonum bujus Concilii.

§. I.
Synopsis Historica.

Ut fatale propter *Investituras* dissidium, ita sæpiùs varii pseudo-Pontifices turbârunt Ecclesiæ pacem, eamque in tristia non rarò schismata discidère. Et nescio, an quidquam Ecclesiæ funestius. Persecutiones tyrannorum sæcundârunt agrum Ecclesiæ, rigante illum Martyrum sanguine. Hæreses putrida membra absciderunt. At schismata in ipsa Ecclesiæ viscera grassata, dum membra cum capite colliderent, totam corporis compagem deplorandum in modum concusserunt.

Signum prætulit reliquis sæculo tertio *Novatianus*, Romanus Presbyter, à *Novato* Episcopo Africano, *Felicissimi* infelicis Presbyteri fautore, in sedem Romanam intrusus contra Cornelium Papam, electum legitimè; primus Antipapa, non tantum Schismaticus, sed etiam hæreticus, ut qui doceret, lapsos in fide, ut ut pœnitentes, recipiendos non esse.

Quarto sæculo præter *Felice* pro Liberio intrusum, & post hujus lapsum, (saltem præsumptum) ab Ecclesia acceptatum, adversus Damasum insurrexit *Ursicinus* Diaconus, magna quorundam violentia intrusus.

Quintum vidit duos pseudo-Pontifices, *Eulalium* nempe Romanum Archidiaconum, à minore Cleri parte contra Bonifacium electum. Honorius ipse Imperator, Symmachi urbis Præfetti litteris deceptus, initiò adhæsit *Eulalio*, & Bonifacium urbe belli præcepit. At melius edoctus vices mutavit, depulso *Eulalio*. Alter erat *Laurentius*, Symmacho legitimè electo à quibusdam pecunia corruptis subintroductus; imploratur, ne Ecclesia schismate scindatur, Theodoricus Rex Italiæ, qui pro Symmacho priùs, & majori suffragiorum numero electo tulit sententiam.

Sexto sæculo, præter *Dioscorum* quemdam Bonifacio II. oppositum, paucosque intra dies mortuum, *Vigilius* à Theodora, Justiniani conjuge, Sylverio per Bellisarium relegato, intrusus, post mortem Sylverii, ultrò cedens Papatu, liberis Cleri suffragiis eligitur: strenuè resistens inde malefanis Theodoræ conatibus, cujus antè favore intrusus fuerat.

Septimo S. Sergius invitus adeptus est, quod ambiebant *Theodorus & Paschalis*; ille æquior facilè cessit, hic pertinacior monasterio includi debuit.

Octavo, mortuo Paulo I. per 13. menses sedes vacavit; quia *Constantinus* quidam intrusus fuerat: quo tamen brevi in pœnam exarescente legitimè electus est Stephanus IV.

Tum verò sæculo nono simente, ac decimo luctuosissima multò Ecclesiæ facies: intrusis non rarò profana potestate in Sedem sanctissimam sceleratis hominibus: quin (quod dictu sædum atque horrendum) scortis etiam

iam ac meretricibus sacratissima per orbem dignitas deberi debuit. Mali origo Tusculani Comites; ac præsertim Adalbertus ejusque conjux Theodora, cum propudiosa sua sobole gemina, Marozia & Theodora; quarum libidinis Roma facta est præda, & tyrannicæ dominationis infelix spoliū.

Et primò quidem contra Formosum intrudere conati sunt *Sergium*, Marozix procum. Tum verò *Bonifacius* sanctam Sedem invasit; hunc post 15. dies Stephanus VI. Tusculanorum armis dejecit, qui vel in cadaver Formosi furorem exercuit, quòd is Arnulphum Imperatorem adversus Lambertum aliòsque tyrannos (qui post Caroli Crassi mortem Italiæ Regnum invaserant ac lacerarant) in Italiam accivisset, & Imperatorem coronasset. Verùm Stephanus meritis brevi violentiæ pœnas dedit, anno sequenti in carcerem conjectus & strangulatus.

Sergius.
Bonifaci-
us.

8.
Romana
Sedes vio-
lentiæ spo-
lium.

Post brevem deinde Pontificatum Theodori II. Joannis IX. Benedicti IV. & Leonis V. laudabilium admodum Pontificum, *Christophorus* se intrusit conjecto in carcerem Leone V. ibique haud multò post mortuo, *Christophorum* *Sergius* dejecit, factione Tusculana prævalente.

Hic est ille *Sergius*, qui jam ante octo Pontifices Sedem Apostolicam invadere tentaverat, cum *Formosus* eligeretur: unde hostem in eundem capitalem professus, acta illius, à pluribus Pontificibus optimis approbata, rescidit ad exemplum *Stephani VI.* Tusculanæ pariter factionis homine: mortuo verò *Christophoro* Pontifex agnitus, sub nomine *Sergii III.* filium reliquit ex famosa illa *Marozia*, *Adalberti* Tusculani Comitis potentissimi filia; sub nomine *Joannis XI.* intrusum postea à matre *Marozia*: quæ *Joannem X.* in carcere suffocaverat. Sed & *Joannes XI.* cum impura & impia matre ab *Alberico* fratre suo Pontificatu dejectus in carcere obiit. Hujus postmodum *Alberici* Comitis Tusculani filius suorum armis Sedem Pontificiam occupavit 18. annorum juvenis, noménque *Joannis XII.* assumpsit.

Hos tamen contra SS. Canones intrusos Romanæ Ecclesiæ Præsules Ecclesia agnovit acceptavitque, acceptatione sua supplens defectus electionis Canonice: fatiusque ducens, malos etiam homines ac malè obtrusos tanquam veros Pontifices agnoscere, quam iis se opponendo funesto Ecclesiam schismate scindere; mirumque sanè, & Divinæ providentiæ opus singulare, decimo illo corruptissimo tyrannidis sæculo nullam omnino hæresin emeruisse, quæ aliàs omnium sæculorum fastos infecerat. Nec minus ejusdem, Ecclesiæ suæ assistentis, providentiæ argumentum fuit, quòd scelerati etiam Pontifices in iis, quæ ad Ecclesiam in spiritualibus gubernandam pertinuerant, nihil unquam perversi dogmatis sparserint; quin multa laudabilia ordinarint, ut ex eorum, ac nominatim *Joannis X.* & *Sergii III.* epistolis constat.

9.
Illibata
tamen
semper
fidè.

Profectò hæc benè perpendenti vel ipsi mali Pontifices, per sæcularem tyrannidem intrusi, & ab Ecclesia ad evitandum majus malum acceptati, firmissimum argumentum suppeditant, non tantùm Ecclesiam, sed ipsos etiam summos Pontifices ex cathedra loquentes, seu Ecclesiam circa fidem aut mores instruentes Divino munere, in S. Evangelio tam sanctè promisso, esse infallibiles: ut ad eò Novatores Pontificum Romanorum vitiiis omnes fermè pagellas suas conspurcantes, eaque in immensum adaugentes, prudenti, omniàque ritè perpendenti intellectui non aliud judicium possint ingerere quàm aliud esse hominem, aliud Christi Vicarium, illòque sibi malo, hunc bonum esse Ecclesiæ: signante se patentius Numine in malo licèt homine, bono tamen Pontifice.

Neque hæc mea est animadversio, sed illius doctrina; qui dixit, *Super Cathedram Moysi sederunt scribæ & Pharisei: Quæcunque dixerint vobis, servate & facite; secundùm opera verò eorum nolite facere.* Ipsa Sanctissima Sacræ Scripturæ oracula per eos etiam homines placuit Deo nobis proponere, qui non semper fuerunt boni. Quis nescit Davidis, Salomonis &c. scelera? Ipsos Apostolos, alios dubitantes, alios incredulos, alios negantes, omnes fugientes legimus. Est hæc Numinis providentia, qui vel ex persecutore vas electum novit facere. Divinos inter satus crescere nonnunquam sinitur infelix lolium. Plerosque Sacrorum summos Antistites invenimus bonos, integritate, virtute, constantia, probitate, martyrio, Sanctitate conspicuos: Horum intueri ideas: & sectare exempla: Malignæ mentis est, tot pulchras præterire Imagines, & non nisi deformes suis & alienis oculis objicere, aut potius haud bona fide studiosè eas deformare, ut deformes appareant. Est sanè, quod homines isti domi expurgent. Quis unquam Novatorum, quos sectantur, probam castamque vitam duxit? Notæ sunt nimium rupta sacra fœdera, spurcitiæ sacrilegæ, gentes integræ in tot bella armatæ collisæque; & tamen non erant custodes duntaxat eorum, quæ acceperunt, ut Romani Pontifices, sed speciosi, si superis placet, Reformatores Christi Ecclesiæ, prævalentibus inferorum portis de petra sua excussæ ac prostratæ.

Ceterùm turbæ illæ Romanæ ortæ potissimum sunt post mortem Arnulphi Imperatoris, tempore Ludovici IV. Conradi I. Henrici I. quos Itali non agnoverant Imperatores, sed proprios sibi elegerant factionibus per Italiam sus deque vertentibus omnia.

Quare fessis tandem tyranniderebus Italiæ, Joannes XII. (Alberici comitis Tusculani Filius, qui primus Pontificum nomen mutavit, Octavia Joannes natus antea dictus) ad Othonem I. Germaniæ Regem respexit, ejusque adversum Tyrannos opem imploravit.

Otho,

IO.
Assistens
Providentia.

II.
Nil prodest
Novatoribus malos
fuisse Pontifices.

12.
Joannes
XII.

13. *Otho.* Otho, trajecto in Italiam valido exercitu, domitis in vaforibus, Romæ exceptus, Imperator à Joanne est salutatus & coronatus: Atque ut vices rependeret, perpetuam Sanctæ sedi protectionem addixit, confirmatis novo diplomate Pipini & Caroli M. donationibus, Romanæ Ecclesiæ factis novisque adjectis.

Leo VIII. Verùm Joannes Papa, homo versatilis, ad hostes Othonis deficiens, in Conciliabulo Romæ coacto, præsentè Imperatore, depositus est suffecto in ejus locum Romano Presbytero, sub nomine *Leonis VIII.* factum pessimè. Licet enim Joannes fidem datam fregerit, & aliàs etiam (ut equidem assentator quidam Othonis sub mentito Luitprandi nomine scribit) homo fuerit nefarius, admodum juvenis factione Tusculana intrusus; quia tamen à tota per orbem Ecclesia fuerat acceptatus, deponi non potuit: nullumque est dubium, quin Leo VIII. fuerit Antipapa. Mortuo Joanne XII. electus est Benedictus V. qui adnitente Pseudo- Pontifice Leone VIII. sede dejectus, Hamburgum est deportatus, ubi piè vitam duxit ac finit, electo post ejus & Leonis mortem Joanne XIII. postea in carcerem coniecto à suis Romanis, ab Othone propterea multatis.

14. *Bonifacius.* Mortuo Othone I. cum Itali quidam, Cincio duce, ætatem Othonis II. spernerent tumultuari rursus cœperunt. Nam Bonifacio VI. strangulato, intrusus est *Bonifacius* quidam, qui Vaticana Basilica direpta Constantinopolim profugit; Electo vero Pontifice Benedicto VII. eo verò defuncto impius Bonifacius, Constantinopoli redux, occiso Joanne XIV. rursus se intrusit, duorum Pontificum parricida.

Cumque deinde Joannis XV. tempore Crescentius Romanus tyrannidem exerceret, Otho III. in Italiam movit, ac mortuo Joanne *Brunonem* affinem suum Pontificem eligi curavit, sub nomine *Gregorii V.* (cui institutionem septemviratus plures tribuunt) at Crescentius Placentinum Episcopum sub nomine *Joannis XVI.* Antipapam eidem opposuit; ab Othone mutilatum postea cum ignominia, interfecto Crescentio.

15. *Tres simul Pontifices.* Sub Imperatoribus Henrico II. & Conrado II. utcumque Ecclesia ab Antipapis fuit libera. Nisi quoddam Benedictus VIII. à Gregorio quodam pulsus, ab Henrico Sancto est restitutus. At tempore Henrici III. novum rursus schisma erupit: Nam Benedictus IX. Alberici Comitis Tusculani Filius, homo nefarius, in sedem Apostolicam intrusus, receptus tamen est ab Ecclesia metu majoris mali. Romani morum ejus pertæsi Antipapam *Sylvestrum III.* substituunt. Benedictus IX. cum omnibus exosum se videret, accepta pecunia, Pontificatu se abdicavit, electo in ejus locum Gregorio VI. At cum Benedicto rursus se intrudente, tres in diversis urbis regionibus pro Pontificibus se gererent, Imperatore Italiam ingresso Gregorius VI. in Concilio Sutрино, ut pacem Ecclesiæ conciliaret, Gregorii

Naz. exemplo, jure suo cessit; electusque est Clemens II. Saxo, Bambergenſis Episcopus, *Suidgerus* ante nominatus, quo altero anno demortuo, cum Benedictus factione Tusculana se rursus vellet intrudere, Imperator Popponem, Bavarum, Brixinensem in Tyroli Episcopum Romam misit, ubi Pontifex electus est ac Damafus II. appellatus; cui post 23. dies successit Bruno Lotharingus, Tullenſis Episcopus, sub nomine Leonis IX. atque huic Victor II. Gebhardus antea dictus, Eustettenſis Episcopus.

Sub Henrico IV. à Cardinalibus liberè electus est Stephanus IX. Abbas Cassinenſis, Lotharingæ Ducis Frater, vir Sanctissimus. Post ejus mortem Sacram Sedem invasit *Mincius*, qui Benedictus X. dici voluit. At ubi vidit legitimè electum Gerardum, Episcopum Florentinum, sub nomine Nicolai II. accedente etiam consensu Henrici IV. Imperatoris, insignia Pontificia deposuit.

Gravius schisma exortum est, cum mortuo Nicolao à Cardinalibus electus consecratusque est Alexander II. Nam Henricus IV. Imperator ægrè ferens, absque legatorum suorum præsentia hæc acta, *Cadaloum*, Parmensem Episcopum, hominem impium, sub nomine Honorii II ab Episcopo Mediolanensi & Vercellenſi eligi curavit, ejusque electionem in Conciliabulo Basileæ habito confirmavit. Sed ope Annonis Episcopi Colonienſis receptus Alexander, damnatusque Cadalous: Qui Romam armatus ingressus, victus est, ac postea miserè periit: Alexandro etiam in Concilio Mantuano approbato.

Alexandro Cardinalium suffragiis subrogatus est Hildebrandus, Gregorii VII. nomine assumpto, cui postea, ut aliàs memoratum, Henricus *Guibertus* Antipapam opposuit, Clementem III. dictum: qui Bennonem, mandacissimum scriptorem, aliisque Cardinales nominavit.

Recruduit schisma, cum opera Henrici V. Gelasio II. Pontifice intrusus est Antipapa Mauritius *Burdinus*, Gregorii VIII. nomine usurpato.

Denique cum Calistus II. & Honorius II. Gelasii successores absque Antipapis gubernassent Ecclesiam, à majori Cardinalium numero electus est Innocentius II. à minori verò parte *Petrus Leonis*, qui Anacletus II. dici voluit, ac urbe vi occupata, Innocentium legitimum Pontificem in exilium eiecit; quem tamen, ab omnibus Principibus (excepto Rogerio Siciliae duce) agnitus, studio, industria & eloquentia S. Bernardi, Lotharius piissimus Imperator cum exercitu ingressus Italiam restituit. At Petro Leonis mortuo Schismatici alium quemdam sub Victoris IV. nomine obtrudere conabantur. Verùm is à S. Bernardo, hujus diuturni schismatici debellatore invictissimo, persuasus, Innocentio Pontifici se subjectit.

Hæc breviter placuit prænotare, occasione Concilii Lateranensis II. quod ad extinguendum penitus schisma contra Antipapas est inditum ab Innocentio II. & à mille ferræ Episcopis celebratum.

20. *Hæretici.* Verùm quia non tantùm pseudo-Pontifices turbârunt pacem Ecclesiæ, sed etiam hæretici, videlicet *Petrus de Bruis*, hujusque discipulus *Arnaldus Brixienfis*, qui dicebant, baptismum non prodesse parvulis, templa esse destruenda, confringendas cruces &c. idèd contra istos etiam in hoc Concilio est actum; & primo quidem rescissa sunt acta pseudo-Pontificum: deinde damnati hæretici memorati: ac denique pro restauranda Ecclesiæ disciplina, per tot schismata collapsa, editi 30. Canones.

§. II.

Summa Canonum.

21. **P**rimò, simoniace ordinatus deponatur.
2. Pro beneficiis & rebus sacris nihil detur aut exigatur.
  3. Excommunicatum à suo Episcopo nullus recipiat.
  4. Si Clerici propter indecentem habitum ab Episcopo moniti non emendentur, deponantur.
  5. Mortui Episcopi bona nemo diripiat, sed Ecclesiæ & successori aserventur.
  6. Subdiaconi, Diaconi & Presbyteri uxorati, aut concubinarij beneficiis priventur.
  7. Nemo illorum Missas audiat.
  8. Neque Moniales nubant.
  9. Monachi & Canonici Regulares ne legibus Juris civilis aut Medicinæ discendæ temporalis lucri gratiâ se applicent.
  10. Laici non possideant decimas.
  11. Securitas publica omnibus præstetur.
  12. Trenga sedulo observetur.
  13. Usurarii sint infames: & nisi resipuerint, Christiana careant sepultura.
  14. Prohibentur feriæ illæ, quibus gladiatores congregari solebant.
  15. Excommunicantur Clericorum percussores, neque Episcopus eos absolvat, nisi mortis urgente periculo. Statuitur asyilia Ecclesiæ & Cæmeterii.
  16. Ecclesiastica beneficia ne sint hæreditaria.
  17. Matrimonia consanguineorum vetantur.
  18. Incendiariis statuuntur pænæ.
  19. Quas Episcopus non relaxet.
  20. Relicto tamen jure Regibus & Principibus eos pariter puniendi.

21. Filii Presbyterorum à ministerio altaris arcentur.
22. Falsa pœnitentia non admittenda : & quænam illa sit,
23. Tanquam hæretici damnantur, qui Evcharistiam, Baptismum parvulorum, Sacerdotium, aut matrimonium reprobant.
24. Nullum pretium exigatur pro oleo sacro & sepultura.
25. Beneficium Ecclesiasticum ne recipiatur de manu Laici : recipiens autem eo privetur.
26. Monialis ne in privatis ædibus habitet.
27. Moniales ne cum Monachis aut Canonicis in eodem choro ad psallendum conveniant.
28. Defuncto Episcopo Ecclesia ne ultra tres menses vacet. Néve excludantur Religiosi ab electione.
29. Ballistariorum & sagittariorum ars inter Christianos sub excommunicatione prohibetur.
30. Ordinationes à Petro Leonis aliisque schismaticis factæ declarantur irritæ.

ARTICULUS III.

De Concilio Generali IX. Lateranensi III.

Sub

Alexandro III. & Friderico I. pro Reformatione Ecclesiasticæ disciplinæ, regulanda electione Pontificis, & contra hæreses Waldensium & Albingensium anno 1179.

SUMMARIUM.

§. I.

Synopsis Historica.

1. Rogerius schismatum fautor tandem agnoscitur Rex : & qua conditione.
2. Romani cogitant antiquam reipublicam Romanam formam reducere.
3. Origo discordiarum Friderici I. cum Adriano IV.
4. Offensus Cæsar propter picturam, epistolam, & negatas in Italia investituras Episcoporum.
5. Quare adheret Octaviano Antipapæ contra Alexandrum III.
6. Dein Guidoni.
7. Manuel offert Alexandro auxilia contra Fridericum, qui Romam capit, fugiente Pontifice.
8. Cæsar tertium Antipapam suscitatur.
9. At fœdere inter Pontificem, Venetos, civitates Longobardiæ, & Regem Siciliae inito, terra marique adeo cæsus est, ut pacem petere coactus fuerit.
10. Conditiones proposita.

11. *Pax conclusa Venetiis.*
 12. *Fabula de calcato Cesaris collo.*
 13. *Landino, quarto Antipapa Alexandri III. se subjiciente extinctum tandem schisma 20. annorum.*
 14. *Ut collapsa interim restituantur, inditum Concilium.*
 15. *De negotiis Clericorum, pluralitate beneficiorum, foro competente, juramento irrito.*
 16. *Ursura utriusque testamenti pagina vetita.*
 17. *Damnati hæretici.*

§. 2.

Summa Canonum.

15. *Regulatur electio Pontificis, requirendo duas tertias. De ætate Episcopi, Parochi.*
 16. *De visitationibus, titulo mensæ, censuris, synonia, Ecclesiis non vacantibus.*

§. 3.

Observatio circa hæresin Waldensium & Albingensium.

20. *Waldensium errores.*
 21. *Albingensium.*
 22. *An Lutherani ab istis hæreticis Religionis suæ epocham possint ducere.*

§. I.

Synopsis Historica.

1.
*Rogierius
 Rex.*

Post Concilium Lateranense II. (vel ut alii scribunt, in Concilio) Innocentius II. Pontifex excommunicavit Rogerium, Siciliae & Apuliae Ducem, pseudo-Pontificum fautorem ac defensorem præcipuum, quem propterea Petrus Leonis Regem dixerat. At Rogierius captum Pontificem compulit, ut regiam ei dignitatem confirmaret, concessa simul Apulia & Principatu Capuano, sub pacto tamen de homagio, & 600. aureis annuatim Camerae Apostolicæ præstandis; sicque tandem fatale illud schisma in tota Ecclesia est extinctum.

2.
*Romani
 rempubli-
 cam medi-
 tatur.*

Successoribus Innocentii multum negotii Romani facessiverant, qui Arnaldo Brixinensi in centore antiquam reipublicæ Romanæ formam restituere sunt conati, electo Patritio ac Duce Jordane Petri Leonis filio. Sub Eugenio III. S. Bernardi olim discipulo, hæ turbæ ad eum exarserant, ut sanctissimus Pontifex urbem deseruerit, & in Galliam se contulerit.

Sub Hadriano IV. deinde jacta sunt semina gravissimi schismatis inter Sedem Apostolicam & Fridericum I. Imperatorem (quem Latini *Ænobarbum*, Itali *Barbarossam* cognominarunt) Conradi III. ex fratre nepotem, ingentis animi ac spiritus Principem.

Petierat Imperator, ut pictura quædam, quæ Pontificem, & Cæsarem aliquantum inclinatum referebat, deleteretur Romæ; quod cum Pontifex non fecisset, captus est in transitu Pontificius in Daniam Legatus, rebusque omnibus spoliatus, dissimulante Imperatore.

Adrianus

Adrianus Papa duos ad eum Legatos mittit cum Epistola, in qua scribit: *Debes ante oculos mentis reducere, --- quantam tibi dignitatis plenitudinem contulerit Romana Ecclesia, & qualiter Imperialis coronæ insigne conferens . . . te suscepit; sed si majora Beneficia Excellentia tua de manu nostra suscepisset --- gaude-* 3.
Origo discordiarum cum Friderico I.

Lectis publicè his litteris Vesuntione in comitiis, graviter offensi Imperii Principes, maximè in verbo illo *beneficia*, quasi Imperator à Papa imperium acciperet tanquam feudum, Legatos contumeliosè habitos die altera Romam remiserunt. Moxque Fridericus Imperator missis per universum imperium circularibus litteris graviter de Pontifice conquestus est. 4.
Offensio Cæsaris.

Pontifex, ne per unius vel alterius vocabuli sinistram intellectum concordia sacerdotium inter & imperium turbaretur, missis aliis ad Imperatorem Legatis scripsit, se per vocem *beneficii* non intellexisse feudum, sed *bonum factum*, & per voces *insigne coronæ conferens*, idem ac *coronam imponens*, quòd scilicet ei coronam imperialem imposuerit. Qua interpretatione Cæsar placatus aliquantum, Legatos cum honore & muneribus dimisit.

Recruduit tamen haud satis benè obducta cicatrix, cùm Cæsar ab Episcopis Italiae homagium propter regalia concessa exigeret, atque à Pontifice novis litteris se offensum existimaret.

Sub cinere tamen ignis adhuc dum gliscebatur, nec ultra mutuas querelas processum, donec Adriano Pontifice mortuo in apertum erupit incendium, exorto pertinaci schismate, atque tribus successivè Antipapis per Fridericum intrusis.

Ac primò quidem mortuo Adriano Cardinales 22. elegerunt *Rolandum Senensem*, virum doctum, magnique animi, (quem etiam S. Bernardus laudaverat) sub nomine *Alexandri III.*

Duo verò Cardinales, facta jam Alexandri electione, *Octavianum* Cardinalem Pontificem dixêre. Qui assumpto *Victoris V.* nomine, militari manu irrumpens, Alexandrum insignibus spoliavit, & cum Cardinalibus in fugam compulit. 5.
Quare adhaeret Octaviano.

Fridericus Imperator qui tunc in Italia cum exercitu versabatur, cùm jam antè Rolandus ipsi esset exosus, apertè favit Octaviano, eumque ad se accedentem in *Synedrio Papiensi* Pontificem proclamavit, magnaque veneratione est profectus. Alexander verò Fridericum, Octavianum, ipsiusque asecelas, prius commonitòs, communionem Ecclesiæ movit; atque in Siciliam primum, tum in Galliam profugit.

Tum verò in partes scissus orbis Catholicus, Germani, (excepto S. Eberhardo Salisburgensi, & Hartmanno Brixinensi Episcopo) adhærebant cum Imperatore suo Octaviano, Hispania, Gallia, Anglia, Oriens Alex-

andro, Italiâ in utrumque distractâ; mirumque dictu est, quantum laborârit Cæsar, ut omnes, Galliæ præsertim Regem, jam nutantem, ab illo abstraheret.

6. Mortuo inter conatus istos Octaviano Antipapa, pseudo-Cardinales, quos ipse creaverat, voluntate Cæsaris eligunt *Guidonem* Cremensem Episcopum, *Pascalem III.* compellatum; cui Principes & Episcopi Germaniæ obedientiam jurare compulsi sunt; quod tamen facere plures detrectaverant.

7. *Manuelis legati.* Licet autem Imperator tota contentione Alexandro se se opponeret, & Henricus etiam Angliæ Rex ab eo factus esset alienior: quod S. Thomam Cantuariensem, protegeret, tamen cum Rex Siciliæ, Longobardiæ Civitates, ac Veneti adversus Cæsarem conspirassent, Romam Alexander ex Gallia rediit, Wilhelmi potissimum Siciliæ Regis auxilio. Convenere illum ibi Legati Manuelis Imperatoris Orientis, qui pecuniam & auxilium adversus Fridericum offerebant, cum omnibus iis, quæ Carolus M. Ecclesiæ Romanæ dederat, si abrogato occidentali Imperio reliqua sibi restituerentur. At responso non satis grato accepto cum pecunia Constantinopolim redierunt.

Roma capta à Friderico. Fridericus interea cum Pascali Antipapa in Italiam profectus, Mediolano jam antè solo æquato Romam capit, profugiente vili habitu Alexandro Pontifice. Sed peste absumente Cæsaris exercitum, & aliunde civitatibus Italicis adversus eum conjurantibus, ex Italia profugere est compulsus.

8. *Tertius Antipapa.* Extincto paulo post cancri sanie Pascali Antipapa, fautores ejus subrogarunt Joannem Abbatem strumiensem, sub nomine *Calisti III.* quem Imperator approbavit. Rursusque cum exercitu adversus Alexandrum & Longobardiæ civitates conjuratas in Italiam movit. Cumque Alexandriam (ante sex annos conditam, & in Alexandri Pontificis venerationem sic nuncupatam) quatuor mensibus frustra oppugnasset, de pace agere cœpit; quæ tamen non coaluit. Unde Italos aggressus, ingenti prælio fusus est: Navali pariter clade accedente, illata à Venetis, qua Otho Cæsaris Filius cum 46. navibus captus, Venetias est abductus. Ad cujus victoriæ perpetuam memoriam Dux Venetiarum quot annis projecto in Mare Adriaticum annulo despondere illud solet Reipublicæ.

9. *Cæsar casus pacem petit.* Tum verò, cum Principes discessum à Cæsare minitarentur, nisi cum Ecclesia pacem componeret, seridè animum ad illam adjecit, missisque Anagniniam, ubi Papa tunc morabatur, Legatis, eandem petiit.

10. *Conditio- nes.* Conventum denique in hæc capita *Preliminariorum*, ut vocant. Cæsar Alexandrum Papam agnoscat ac veneretur, eique ac successoribus, totique Romanæ Ecclesiæ veram pacem concedat. Præfecturam urbis & ter-

ram Comitissa Mathildis eidem restituat. Quod Papa de Calisto Antipapa statuerit, habebit ratum. Regalia B. Petri & possessiones Ecclesiæ Romanæ ablatis restituat. Pax universalis ineatur Venetiis vel Ravennæ: Ibi que componantur etiam dissidia cum civitatibus Longobardiæ & terris Regis Siciliæ.

Venetias igitur Alexandro cum Legatis Civitatum & Regis Siciliæ, cumque Legatis Cæsaris ingresso, atque compositis circa feuda civitatum dissidiis, pax utrinque firmata est. Tum verò Imperator cum suis ab anathemate absolutus, Venetias pariter ingressus, à Pontifice, præ foribus Ecclesiæ S. Marci cum Cardinalibus expectante, amicissimè exceptus est, dato mutuo pacis osculo, plaudente & gaudio exultante tota corona. Fabula proin est vanissima, quam de calcato Cæsaris collo mendaces obtrectatores confinxêre: cujus nullus veterum scriptorum meminit.

Porro Antipapa Calistus, ubi ab Imperatore se desertum vidit, primum in montem Albanum confugit; tum verò cum quibusdam suis Clericis ad Alexandri pedes accedit, peccati veniam precatus. Pontifex eum Archi-Episcopum & Præfectum Beneventanum constituit.

At cum eodem adhuc anno obiisset, schismaticorum quædam reliquiæ Landinum elegerunt Antipapam Innocentium III. dictum, à Fratre Octaviani, odio in Alexandrum adhuc flagrante, in arce munita protectum. Verùm arce in Pontificis potestatem redacta captus Landinus, & in exilium est deportatus. Sicque tandem schisma extinctum est, quod ultra 20. annos Ecclesiam distraxerat.

Ut autem pax ea firmitus teneret, & futuris etiam consuleretur temporibus, atque Ecclesiæ turbis, ex Pontificum electione non rarò exortis, objiceretur repagulum, Alexander Pontifex Generale indixit Concilium, Lateranense tertium, in quo à 302. Episcopis statuta est norma eligendi Pontificem; rescissa acta Pseudo-Pontificum; Episcopi iis adhærentes recepti in gratiam; damnata Catharorum, Waldensium & Albingensium hæresis; Disciplina Ecclesiæ, tot tumultibus concussa, denuo instaurata. Atque ad hos fines obtinendos 27. condidit Canones.

§. II.

Summa Canonum.

I. Nullus deinceps in summum Pontificem legitimè censeatur electus, nisi à duabus tertiis Cardinalium partibus fuerit electus; nullo tamen præjudicio aliarum Canoniarum electionum, in quibus majoris & sanioris partis debet sententia prævalere, quia quod in iis dubium venerit, superioris poterit iudicio diffiniri. In Romana verò Ecclesia aliquid speciale constituitur, quia non potest recursus ad superiorem haberi.

2. Ordinationes Octaviani, Guidonis, & Joannis pseudo-Pontificum declarantur irritæ, cum aliis eorum actis.

3. Episcopus ante 30. ætatis annum non eligatur: nec Parochus, aut curam animarum exercens ante 25. annum.

16.
Visitatio.

4. Prælati subditos ne gravent in visitationibus nimio hominum equorumque comitatu.

5. Si Episcopus aliquem ordinat sine titulo, unde sustentari possit, debet eum alere, donec ei provideatur, nisi propria habeat.

6. Prælati non ferant censuras, nisi prævia canonica commonitione. Nec Religiosi appellent à correctione sui Prælati, sed humiliter ac devotè correctioni se subjiciant.

Simoniam.

7. Nihil exigatur pro Episcoporum, Abbatum, aliarumque personarum benedictione: neque pro sepulturis, exequisque defunctorum, aut benedictionibus nuptialibus: reprobaturque longa etiam consuetudo contraria, tanquam criminosa.

Vacantia.

8. Beneficia Ecclesiastica, necdum vacantia, non promittantur: ne desiderare quis mortem proximi videatur. Vacantia verò intra sex menses conferantur.

9. Religiosi ac Clerici de manu Laici decimas vel Ecclesias ne recipiant absque autoritate Episcopi: & Templarii ac Hospitalarii equites tantum semel in anno Ecclesias interdictas aperiant, nec mortuos ibi sepe-liant.

10. Monachi non recipiantur in Monasterium pretio. Neque aliquid tanquam proprium possideant. Neque soli extra monasterium versentur.

11. Clerici continentiam servant, expulsis mulierculis, sub pœna privationis officii & beneficii. Sodomitici verò ejiciantur è Clero; si verò sint Laici, excommunicentur.

17.
*Negotia
clerico-
rum.*

12. Clerici non agant Advocatos coram Judice sæculari, nisi in sua vel Ecclesiæ causa, aut personarum miserabilium. Neque sint procuratores sæcularium. *Nemo enim militans Deo implicat se negotiis secularibus.*

*Pluralitas
beneficio-
rum.*
Forum.

13. Nemo plura beneficia Ecclesiastica possideat. Præcipitur residentia. Aliàs, quod contra SS. Canones accepit, amittat: & qui tradiderit, largiendi potestate privetur.

14. Ne Clerici accipiant Ecclesias absque consensu Episcopi. Néve Laici Clericos suo judicio stare compellant, sub pœna excommunicationis incurrendæ.

15. Reditus beneficiales post mortem Clerici maneant Ecclesiis.

*Juramen-
tum irri-
tum.*

16. Quod à majore & saniore parte Capituli constitutum fuerit, consequatur effectum, non obstante juramento contrario, nisi à paucioribus aliquid rationabile fuerit ostensum.

17. Si plures sint Patroni & Electores discrepantes in votis, ille præferatur, quem majora merita & suffragiorum pluralitas commendant. Si hoc fieri non possit, Episcopus Ecclesiæ vacanti provideat.

18. In qualibet cathedrali Ecclesia constituatur Magister, qui gratis doceat.

19. Onera Ecclesiis & Clericis non imponantur à sæcularibus.

20. Vetantur iterum torneamenta.

21. Servetur treuga.

22. Sinè autoritate Regum & Principum non imponantur nova pedagia.

23. Leprosi proprium habeant oratorium & cœmetèrium: & à decimis sint immunes.

24. Vetantur arma &c. deferri ad Saracenos, sub pœna anathematis.

25. Cùm usuræ utriusque testamenti pagina condemnentur, manifesti usurarii communionè & sepultura Christiana priventur. 18. Usuræ.

26. Christiani Judæos & Saracenos in domibus suis ne quidem ut seruos retineant; nisi convertantur.

27. Condemnantur Cathari, Waldenses, & Albigenses hæretici, & contra eos propositis indulgentiis indictum bellum sacrum. 19. Hæretici, damnantur.

§. III.

Observatio circa hæresin Waldensium & Albigensium.

Observo. 1. Waldenses, à Petro Waldo mercatore Lugdunensi exorti, initio genus quoddam vitæ monasticæ affectâsse: sed cùm à Sede Apostolica fuissent reprobati, jugo excusso in omne genus vitiorum hæresimque sunt prolapsi. Quippe dicebant, Romano Pontifici non esse obediendum: ejus decreta nullius esse momenti: à judicio sanguinis omnibus abstinentium: Laicos justos consecrare & absolvere à peccatis posse: Sacerdotes verò impios potestatem consecrandi & absolvendi amittere: consecrabant semel in anno, dicendo septies *Pater noster*: indulgentias, purgatorium, invocationem Sanctorum, dies festos, jejunia, salutationem Angelicam, Symbolum Apostolorum contemnebant: urente carnis libidine omnem commixtionem esse licitam: omne juramentum esse illicitum: perfectos manibus laborare non debere: in libris veteris testamenti non contineri verbum Dei: quamlibet fæminam suæ sectæ esse verum sacerdotem, qui consecrare possit.

Observo. 2. Waldensium propaginem quamdam fuisse *Albigenses*, in Albigeo exortos in Gallia. Docebant isti cum Manichæis duo esse re- 20. Waldensium errores.
21. Albigensium.

rum, purgatorium, infernum, resurrectionem corporum, Funeralia, Ecclesias, baptismum, Eucharistiam, extremam unctionem &c. abjiciebant Transmigrationem animarum in corpora etiam brutorum prædicabant. Christum non fuisse verum Deum & hominem. Ante adventum Christi nullos fuisse bonos. Malum hominem desinere esse Episcopum. Ecclesiam non posse aliquid possidere, neque in communi: neque posse constitutiones facere, neque excommunicare: nullum esse peccatum originale: mundum semper existisse: matrimonium esse malum: ablata non esse restituenda. Vide Sanderum de visibili Monarchia lib. 7. ad an. 1198. hæresi 151. ubi hæreses istas recenset ex Bernardo Luzenburgensi, S. Antonino &c.

22.
An ab iis
Lutheranorum
epocha.

Observ. 3. Lutherum aliisque Novatores complura ex profligatissimis istis, atque sceleratissimis hæreticis desumpsisse, atque in farraginem novi sui sistematis intulisse, ut adeo quidam epocham Lutheranismi ad Waldensium & Albigenium tempora referant. Verum utut Lutherus, ipsiusque progenies varia ex mercibus illis pestiferis collegerint in multis tamen ab iisdem discrepant, ut proin nullatenus blandiri sibi possint, Ecclesiam suam (quod tamen insigni ipsis esset probro) in Waldensibus & Albigenibus fuisse visibilem; nisi promiscuum chaos, & miserandum scepticismum atque informem indifferentismum, ex desperatione altioris originis, velint invehere, ut latius ostendi adversus Præcones Tigurinos *Observationum part. 3. de Ecclesia colloq. 2. cap. 2.*

ARTICULUS IV.

De Concilio Generali XII. Lateranensi VI.

Sub

Innocentio III. & Friderico II. pro recuperanda terra sancta
anno 1215.

SUMMARIUM.

§. I.

Synopsis Historica.

De expeditionibus sacris.

1. Expeditiones sacræ.
2. Fuerunt decem præcipuæ.
3. Prima Bullionii, aliorumque Principum gloriosa, expugnata Nicæa, Antiochia & Jerosolyma, erecto regno.
4. Altera Welfonis, perfidia Alexii Comeni frustra.

5. Bullionio in regno succedit Baldunus;
6. Equitum ordines instituti.
7. Venetorum virtute Tyrus expugnatur.
8. Tertia expeditio à Conrado III. Imperatore & Ludovico VII. Gallie Rege suscepta, infausta propter invidiam ac perfidiam Manuelis ac Græcorum, atque discordias Ducem.

9. Sala-

9. *Saladinus Guidonem Lusignanum Jerusalem Regem vincit ac capit.*
 10. *Amissa Jerusalem ac Palestina.*
 11. *Suscepta igitur quarta expeditio à Friderico I. Imperatore, Leopoldo Austriaco, & Richardo Angliæ Rege. At rursus infaustra. Imperator in balneo obiit, reliquos discordia fregit; unde capta Ptolomide redierunt.*
 12. *Richardus felicior in itinere, quàm reditu; in illo Cyprum cepit, in hoc ipse captus est.*

13. *Ordo Teutonicus.*
 14. *Quinta expeditio pariter sine suo frustrata.*
 15. *In sexta, à Balduino & Dandalo suscepta expugnata Constantinopolis, translato ad Latinos orientali Imperio.*
 16. *Venetis Creta concessa cum Ægæi insulis.*
 17. *Septimam adornavit Andreas Rex Hungariæ; expugnata denuo Jerusalem cum Damiatâ: at mox amissa.*
 18. *Octavam Fridericus II. Imperator, qui recepta Jerusalem mox rediit.*
 19. *Nona decreta est in Concilio Lugdunensi I. suscepta à S. Ludovico: qui à Barbaris captus, Damiatam restituere coactus est.*
 20. *Decimam denique idem Rex molitus est cum Eduardo Angliæ Principe. At expugnata Caribagine obiit.*

§. 2.

Observatio critica circa istas expeditiones.

21. *Protestantium querelæ contra illas. Vindicantur.*
 22. *Saraceni in Hispaniam.*
 23. *Iruptiones Turcarum.*

24. *Opporenda arma communi studio.*
 25. *Obstruendi fontes irruptionum.*
 26. *Frustrum insignes.*
 27. *Hodieum perdurantes.*
 28. *Equitum Hospitaliorum origo & progressus.*
 29. *Rhodum strenuè propugnant, sed tandem amittunt.*
 30. *Ordinis Teutonici initia & progressus.*
 31. *Prussiam & Livoniam occupant.*

§. 3.

Decretum Concilii IV Lateranensis pro adornandis sacris expeditionibus.

32. *Summa frequentia Prælatorum in hoc Concilio.*
 33. *Refertur decretum circa suscipiendam sacram expeditionem.*

§. 4.

Canones conditi pro Ecclesiastica disciplina

34. *Recensentur 70. hujus Concilii Canones, qui sub nomine Innocentii III. inserti sunt Juri Canonico.*

§. 5.

Observatio circa errores in hoc Concilio damnatos.

35. *Albingsium furor.*
 36. *Simonis Montfortii inaudita fortitudo.*

37. *Damnatus etiam libellus Joachimi Abbatis, contra Petrum Lombardum scriptus.* *Trinitate reprobata.*
 40. *Doctrina Lombardi de eadem approbata.*
 38. *Crisis de Theologia illius ævi, & libris sententiarum Lombardi.* 41. *Almarici errores.*
 42. *Initium Ordinis S. Dominici & S. Francisci.*
 39. *Doctrina Joachimi Abbatis de SS.*

§. I.

Synopsis Historica de Expeditionibus sacris.

I. **Inciderunt in hæc tempora Expeditiones sacræ, quas Cruciatas appellant:** *Expeditiones sacræ.* quia videlicet *Cruce prædicabatur*, atque Christiani per Europam commovebantur, propositis indulgentiis, ut cruce insigniti ad *bellum sacrum* proficiscerentur; principaliter quidem adversus Mahometanos, pro recuperanda ac defendenda *Terra sancta*, seu Palæstina, Christi Domini vestigiis ac sepulchro nobilitata: tum etiam adversus eosdem Mahometanos, Saracenos, & Turcas, Hispaniam aliâsq; Christiani orbis Provincias invadentes: denique etiam contra hæreticos, maximè Albigenes in Gallia, ac postmodum adversus Hussitas in Bohemia, uti etiam quandoque contra pacis Ecclesiasticæ perturbatores. Diplomata autem, quibus summi Pontifices ad ejusmodi expeditiones bellicas pro defensione Christianæ fidei Christianos adhortabantur, appellatæ sunt *Bulle cruciatæ*: quarum nomen hodieum est frequens, cum non modica contineant privilegia.

Porro cruces, quas benedictas vel ad dexterum humerum, vel ad pectus, vel in pileo assutas gestabant, pro diversitate nationum diversi erant coloris; Angli siquidem gerebant albas, Franci rubras, Belgæ virides, alii alias. Et quoniam præcipua cura temporis hujus Pontificum & variorum Conciliorum fuit, expeditiones in terram sanctam adornare, non erit ab instituto alienum, epitomen earum præmittere.

2. *Decem.* Decem autem celebriores ejusmodi numerantur Expeditiones. Primum enim auctore Urbano II. adversus Saracenos pro recuperanda terra sancta crux prædicata est in Concilio Claromontano anno 1095. *Petro Eremita*, è Palestina reduce, exhibente gementis sub jugo immani terræ sanctæ suspiria. Altero subin anno à Christianis Proceribus *prima* expeditio suscepta, Principe *Godefredo Bullionio*, Duce Lotharingæ: cui comites ibant *Balduinus & Eustacbius* ejus fratres, *Hugo* frater Regis Galliæ, *Robertus* Flandriæ Comes, *Stephanus* Blefensis, *Raymundus* Tolosanus, *Boëmundus* Apulus, cum effusissima mortalium copia.

3. *Prima Bullionii.*

Præ-

Prælufum expugnatione *Nicææ* in Bithynia & *Antiochiæ* in Syria, centum facilè millibus Saracenorum cæfis. Tum verò Bullionius, Boëmundo Antiochiæ Duce præposito, ad ipsam *Jerofolymam* advovit exercitum, quam memorabili ad posteros fortitudine, primus in muros affiliens, incredibilibus hostium strage edita, 38. obsidionis die in potestatem Christianorum redegit, non tantùm murali sed regia corona dignus, quam copiarum Duces ei imposuère anno 1099. Atque hoc pacto *Jerofolyma* non tantùm jure postliminii, sed belli etiam Christianorum facta, ad multos annos *regnum* eisdem dedit, ad hodiernum autem usque diem *regni titulum*. Ad *Ascalonem* mox promotà victoriâ, Barbaris ubique magna suorum clade in fugam actis.

Res tam prosperè atque ultra Europæ spem in Asia gestæ, mirum dictu, quantum erexerint animos, quos operis tam ardui atque ancipitis desperatio antè dejecerat. Secunda igitur anno 1101. expeditio adornatur, tripartito exercitu, ex Germanis, Gallis, & Italis conflato, Duce *Welfone* *Bavariæ* Principe, ut auspiciis aded felicibus par coronis imponi queat. At hæsit fortuna, fatigante illam invidia *Alexii Comneni* Imperatoris Græcorum, qui, licèt à Saracenis & Turcis undique oppressi, & in majores semper redacti angustias, ægrius tamen ferebant, Latinos in agro suo, ut rebantur, metere: unde non tantùm consilia & arma cum Latinis non conjungebant, quibus increfçens illa ac formidanda Ottomanorum potentia succidi poterat, sed intentatum nihil reliquère, quo sacras illas expeditiones irent perditum. Et cum vis eorum à *Boëmundo* novo Antiochiæ Principe cruento prælio esset fracta, ad artes Græcas, hoc est, fraudes conversi, *Welfonis* expeditionem cassam reddere sunt conati.

Malum alterum mors *Godofredi Bullionii*, quem altero ab inito regno anno immatura rebus Christianis falce demessuit. Successit in regno *Jerofolymæ* *Balduinus* frater; urbésque maritimæ *Palestinæ* *Genuensium* ope expugnata. Jasta pariter tenui principio magnarum rerum semina, institutis anno 1104. *Hospitalariis*, quorum erat ad S. Christi sepulchrum peregrinis providere necessaria: atque ut id muneris obirent religiosius, sacris vestibus cum alba cruce in pectore à vulgo sunt distincti. Necessitas tuendi peregrinos accendit in eis militares spiritus; unde ex *Hospitalariis* istis orti generosi Equites, dicti primùm Equites *Jerofolymitani* sancti *Joannis* postea *Rhodii*, dein *Melitenfes*, irrumpentis *Turcæ* agger perennis, & succrescens sibi ipsi sinè sæmina soboles *Martia*.

Haud multò post anno videlicet 1118. *Jerofolymis* Ecclesiæ nata altera progenies, instituti fermè similis, *Templarii* nempe, sic dicti, quia juxta porticum templi sedem fixère. Finis erat, peregrinos in *Pa-*

Capta Ni-
cææ, Anti-
ochiæ & Je-
rosolyma.

4.
Alterà à
Welfone.

Perdita à
Græcia.

5.
Bullionio
succedit
Balduinus

Equitum
ordines.

læstinam deducere, & ad versus grassantem Saracenum tutos præstare: magno in futurum nomine & opibus immensis. At inde perniciës & ruina Ordinis.

7. *Venetorum virtus* Venetorum tunc etiam gloria grandibus in oriente rebus gestis inclaruit. *Michaël* quippe eorum Dux, instructa classe tranans maria, *Joppen* à Turcis obsessam liberavit, *Tyrumque* Alexandro æmulus expugnavit: felicior illo, quia promptior.

8. *Tertia à Conrado III. & Ludovico VII.* Cùm autem subsidente jam Christiana fortuna Saraceni *Edeffam* cepissent, neque Hospitalarii & templarii Equites peregrinos ab eorum injuria defendere possent, regnùmque ipsum Jerosolymæ periclitaretur, auctore *Eugenio III. S. Bernardus*, Rex ille animorum, Christianos Principes ita permovit, ut *Conradus III. Imperator*, & *Ludovicus VII. Rex Galliæ Tertiam* expeditionem cum innumerabili signatorum multitudine anno 1145. susciperent. At irritus fuit tantus apparatus, *Manuelis* præcipuè Imperatoris Græci invidia atque perfidia. Is enim promissò transitu & comæatu, frumento substracto, aut gypso permixto, morbis, fame, viarùmque erroribus corrupit exercitus. Delatæ tandem accisæ tot malis copiarum reliquæ in Syriam, *Damascum* oppugnârunt; sed orta Duces inter invidia, atque, rerum gerendarum peste, discordia, soluta obsidio, redeuntibus in Europam Cæsare ac Rege.

Atque ita florentissimi exercitus, à generosis ducti Principibus, ex fortissimis conflati nationibus, religioso sanctoque impulsu consilio, non modò re profus infecta, sed calamitosissimè gesta, perierunt.

9. *Saladinus Guido.* Tum verò ad ruinam properavit Palæstina, & spe & subsidiis destituta. *Saladinus* quippe (ingens apud Saracenos nomen) *Ægypti Calypha* magna virtute conferto prælio *Guidonem Lusignanum* Jerosolymæ Regem acie victum, captivùmque abduxit, flore Equitum cæso, ipsaque Jerosolyma Barbaris tradita, funestum exemplum sequentibus reliquis urbibus, ut ad eò tres duntaxat civitates, Tripolis, Tyrus & Antiochia Christianis superessent; sicque amissum Jerosolymæ regnum, quod 88. annos à novem Christianis Regibus variantibus inter se prosperis & adversis gubernatum fuerat.

10. *Amissa Jerosolyma.* Ingemuit Occidens audita fatali Orientalis clade: móxque reparandis ruinis animum applicuit. Quare auctore *Gregorio VIII.* ingentes tota Europa delectus fiunt; atque Ducibus Imperatore *Friderico Barbarossa*, *Leopoldo Austriæ Duce*, *Philippo II. Rege Galliæ*; *Richardo I. Rege Angliæ*, totus fermè occidens in orientem moveri visus est anno 1190. Quis non crederet, obruendum tanta mole Saracenum, lascivientem victoriis? at minor semine fuit messis. Causa non una exspectationis fru-

11. *Quarta à Friderico I.* Quare auctore *Gregorio VIII.* ingentes tota Europa delectus fiunt; atque Ducibus Imperatore *Friderico Barbarossa*, *Leopoldo Austriæ Duce*, *Philippo II. Rege Galliæ*; *Richardo I. Rege Angliæ*, totus fermè occidens in orientem moveri visus est anno 1190. Quis non crederet, obruendum tanta mole Saracenum, lascivientem victoriis? at minor semine fuit messis. Causa non una exspectationis fru-

frustratæ; & casus funestus Friderici Imperatoris, infelicius Alexandro balneantis in Cydno, & dissidia (perpetua Christianorum labe) ad obsidionem *Ptolomaidis* Gallos inter Anglósque, hósque inter & Leopoldum Aufriacum ob detracta à tentorio insignia, exorta, mórsque Friderici *Infansia.* Junioris, Imperatoris in flumine extincti, filii. Occupata proin Ptolomaidæ, exili tantæ molis monumento, in Europam rediére exercitus, captúsque in reditu à Duce Leopoldo Richardus Rex Angliæ (in sinu adriatico naufragium passus & ad terras Austriacas appulsus) ob injuriam ad Ptolomaidem propter decussa insignia Aufriaca irrogatam.

Felicioꝝ in itu quàm reditu Richardus fuit, dum enim Palæstinam ver- 12.
sus classem trajiceret, in transitu *Cyprum* perfidis Græcis eripuit, atque Guido- *Cyprus.*
ni Lusignano ejecto Regi Jerosolymæ dedit: unde extincto Solymæo (retentóque solo illius titulo) novum à Christianis regnum erectum, sub 17. Cypri Regibus per 283. annos, ac denique per alios 95. usque ad annum Christi 1571. sub Venetorum potestate, continuatum.

Tunc & tertius Militum Ordo, nempe *Teutonicus*, anno nempe 1192. 13.
Hospitalariis & templariis in oriente accessit ad repellendos Saracenos; *Ordo Teu-*
crucibus nigris chlamidibus albis assutis distincti hi Equites: cúmque *tonicus.*
Hospitalarii & Templarii ex Francis potissimum & Belgis tunc essent assumpti: ex Germaniæ nobilitate isti sunt selecti; ut haberet fortissima natio etiam ultra mediterraneum & virtutis generosæ campum & palmarum. At desperatis in Asiæ rebus Europæus Septentrio, gentilitati adhuc permixtus, fortitudini spatium aperuit, Prussia & Livonia potituræ; at nescio, quo jure inde dejiendæ.

Urgebat subin anno 1195. *Cælestinus III.* quintam expeditionem crucia- 14.
tam, mittente etiam *Henrico VI.* Barbarossæ filio, ex Germania suppetias. At *Quinta.*
hujus pariter prosperos initio successus vetus malum, discordia & perfidia evertit.

Sextam magnopere urgebat *Innocentius III.* adjutore Martino Perisii 15.
in Alsatia Ordinis Cisterciensis Abbate. Cùm igitur anno 1204. *Baldwinus* *Sexta.*
Flandriæ Comes sacræ Dux militiæ pervenisset in Italiam, persuasus à Venetis, ut conjunctis cum *Dandalo* eorum Duce armis, per Thraciam iter arriperet, in transitu repositurus Alexium Angelum Juniorem, ad Venetos profugum ac supplicem, in thronum, quo ipse cum patre suo excæcato à patruo Alexio Comneno fuerat dejectus.

Expugnat igitur Baldwinus cum signato suo exercitu Venetis junctus 16.
Constantinopolim, cogitque Græcos, ut Alexium Juniorem Imperatorem ag- *Constanti-*
noscerent; qui tamen ea erat moderatione & pietate, ut patrem *Isacium*, *nopolis*
quamvis excæcatum à fratre, reddito diademate collegam adscisceret. *capta.*

Quia

Quia tamen Græci pro sua levitate, odio in Latinos flagrantes, *Alexium Ducas*, regii generis hominem, *Murzulum* cognominatum, throno imponerent, interempto Alexio & Isaco, Latini rursus expugnârunt Constantinopolim, Balduino dicto orientis Imperatore: qui Venetis Cretam seu Candiam cum plerisque Archipelagi insulis cessit, debitum auxilii præmium. Aliis pariter laborum sociis in partes vocatis: Bonifacio videlicet Montferratensi Thessaliæ & Peloponesi Rege dicto, Achaiam & Athenas Godofredo occupante. Græci verò Europa ejecti, transmissio Bosphoro, Helleponto & Propontide, primum Nicææ dein etiam Trapezuntii novum fundârunt Imperium, ut ad eod 60. annis esset Orientis Imperator, Latinus in Europa, Græcus in Asia.

Quamvis autem ingens expeditionis istius sextæ fructus extiterit, Thracia videlicet, Macedonia, & Græcia, cum adjacentibus insulis: Balduino tamen haud diu fruilicuit victoria, cum Adrianopolin obsideret, à Bulgaris capto, & in carcere crudeliter occiso, (succedente in Imperio Constantinopolitano *Henrico* fratre) nec multum profuit Terræ sanctæ sub dira Saracenorum tyrannide gementi. Quare Innocentius III. omnem curam intendens eidem liberandæ, Concilium Generale, Lateranense IV. indixit, ut totum Christianum orbem incitaret ad ferendum oppressis auxilium: moxque plures Principes, quos inter Fridericus II. Imperator, cruce signati sunt.

17. *Septima*
ab Andrea *Septima* dein expeditio suscepta est anno 1217. ab Andrea Rege Hungariæ & Leopoldo Austriæ Duce. Expugnata denuo Jerosolyma cum Damiatia; at mox iterum in Saracenorum potestatem relapsa.

18. *Ottava à*
Friderico
II. Tristi hoc rerum orientalium statu *Joannes Brennus*, uxorio nomine Regis Jerosolymæ titulo insignitus, venit in Italiam anno 1223. ubi filiam suam *Folantham* Friderico II. Imperatori ac Siciliae Regi despondit, dato in dotem jure Regni Jerosolymitani. Quare Imperator, jam anno 1215. cruce signatus, & sub anathematis minis ad exsolvendum votum impulsus, tandem anno 1228. validissimo instructus exercitu iter iniit, sicque *octavam* in orientem expeditionem suscepit.

Jam inde à prima Bullionii expeditione nulla hac felicior fuisset, si viribus suis uti Fridericus voluisset. Cum enim Jerosolymam, Bethlehemum, ac Nazarethum, cum aliis quibusdam locis recepisset, coronatus anno 1229. Rex Jerosolymæ, cum faciliè totam expugnare Palæstinam potuisset, inita cum Barbaris pace, nullo tentato prælio, in Europam rediit. Jerosolyma autem brevi post iterum à Saracenis est occupata, relicto duntaxat Siciliae ac Cypri Regibus titulo.

19. *Nona à*
Ludovico. *Nona* expeditio decreta est in Concilio Lugdunensi I. atque suscepta à S. Ludovico, Rege Galliae anno 1248. adhortante Innocentio IV. expugnata

pugnata tum quidem est *Damiata*: sed peste in exercitum grassante, reliquæ à Barbaris cæsæ sunt, capto ipso Rege Ludovico, qui pro lytro *Damiatam* restituere debuit, sicque tota expeditio effectu optato est frustrata.

Verùm Rex sanctus, zelo honoris Dei, & Christianorum suspirantium charitate flagrans, anno 1270. alteram *decimam* nempe cum *Eduardo* Angliæ Principe expeditionem ingressus, expugnata Carthagine, Tunetum obsidens, in Africa ora maritima sanctissimè obiit. Carolus ejus frater, Rex Siciliæ, cum Tunetanis pacem iniit; Eduardus verò intellecta Ludovici morte, pactus cum Saracenis inducias, ex Palæstina rediit.

20.

*Decima
ab eodem.*

§. II.

Observatio critica circa istas expeditiones.

Protestantes passim invehuntur acerbo calamo in sacras istas expeditiones, easque velut inconsultas, temerarias, prorsusque inutiles, atque ex politicis duntaxat rationibus ad occidentis regna exaranda, ac dominatum suum stabilendum, à Romanis Episcopis sub fuco religionis, ac facri sepulchri recuperandi adornatas reprehendunt.

21.

*Vindicam-
int.*

Verùm nescio cujus spiritus esse videatur, tot Imperatores, Reges, Principes prudentissimos, omnémque adeò Europam turpis insipientiæ arguere. Quis credat, tot Principes aliósque viros sapientissimos sibi præsentia non visuros fuisse, quæ post Sæcula temporis nostri Aristarchi, longissimè remota, se videre prætendunt? Quid aliud tot gentes sedibus suis ac patria emovere poterat, nisi honor Dei, amplificatio Religionis Christianæ, gemitus Christianorum oppressorum, recuperatio terræ, patribus olim populóque illi electo, promissæ, ac dein Divini Servatoris Nativitate, vestigiis, sudore, sanguine, morte ac sepulchro sacratæ, repressio denique immanis Saracenorum Turcarumque tyrannidis, jugisque Barbari, Christianorum cervicibus undique jam imminentis? Quid aliud quærere poterant summi Pontifices, Synodus Claromontana, Lateranensis IV. Lugdunensis I. aliæque complura orbis Concilia, in quibus expeditiones istæ summa voluntate & melioris orbis consensu sunt decretæ? Aut cui tandem Principum, dum bello sacro impliciti procul foris aberant, quidquam domi ereptum, detractumve?

Quamvis autem princeps finis non tanta stabilitate, qua sperabatur, firmari potuerit, quis tamen neget, prudenti omnino sanctoque Consilio Sacram illam militiam esse conflata? Nam præterquam, quòd dignissima omnino fuerit Christiana mente cogitatio, terram illam Sanctissimam, Religionis Christianæ Mysteriis tantopere insignitam decoratamque, è mani-

bus impiissimorum pietatis hostium, atque iniquorum usurpatorum eripendi, verumque Christi cultum ibidem restaurandi; necessitas profecto ipsa Consilium ejusmodi inire Christianos compulit. Quippe non tantum Asia & Africa, sed neque Europa immaniores, magisque periculosos hostes habuit, quam Saracenos, iisque foederatos Turcas.

22. *Saraceni in Hispaniam.* Nam postquam funesta illa orbis fax *Mahometes*, impostor impius, saeculo septimo Arabes suos in arma concitaverat, Saraceni isti non tantum Arabiam, Persiam, Ægyptum, Cyprum, Rhodum, Asiam Minorem, atque Africam occuparunt, sed etiam columnas illas Herculis transgressi, atque in Europam effusi, caeso Roderico Rege, turbinis instar, Hispanias pervolarunt potius victoriis, quam emensi fuerint, trepidantibus undique, quas Mediterraneum aluit, florentissimis Provinciis.

23. *Turca.* Atque ut nihil ad calamitatem & ruinam Christianorum deesset, saeculo octavo gens alia, multo inauspicatissima, ex Scythia, transmissa Caucaſo, in Christianas terras irrumpens, velut fulmen quoddam horrendum, Armeniam, Mesopotamiam, Babyloniam, Assyriam, ac universas ad Tygrin & Euphratem Provincias prostravit, atque immane barbarumque sub jugum misit. Quodque omnium formidandum maximè fuerat, gens ista Scythica cum Arabica illa Saracenum pace inita ac foedere juncta, in populum unum, *Turcarum* nomine insignitum, potentiamque vastissimam ad Christianitatis cladem coaluit.

24. *Opponen- da arma.* Hic igitur hostis, talis tantusque cum esset, non contentus Asia, Africa atque Hispania, in totum Mediterraneum dominatum exporrexit: Atque in eo Candiam, Siciliam, Sardiniam, Corsicam, Calabriam, Apuliam, aliasque Italiae Provincias truculentis armis subegit, & crudelitate plus quam barbara oppressit, trepidante non raro Roma ipsa, quod vis illorum effera pervaserat.

Jam verò in hoc rerum articulo, num Christiani Principes otiosi torpentisque spectarent Europam diripi? Urbium cineres, Provinciarum vastationes, oppressorum singultus, Christianitatis excidium, nullum sensum generosis spiritibus ingererent? Torrenti rapido nulli opponendi ageres? nulla meta figendi crescenti in dies immani potentiae? Nulli Pontificum, nulli Principum hæc curam aliquam injicerent? Non arma Christianorum socianda ad versus hostem singulis fortiolem?

At in Europa profligandus erat hostis: Non ultra mare eundem ad restinguenda incendia propriis domi tectis ardentibus (hæc crisis eorum est, quibus nihil tam sanctum, quod arrodere non sit volupe) verum quamvis sæpe pugnatum cum Saracenis in Europa fuit, à Pelagio videlicet, Alphonso, Froila, Ramiro in Hispania, à Carolo Martello, & Carolo M. in Gallia, ab Othone II. & Normannis in Calabria, Apulia, Sicilia, hy-

dræ tamen instar portentosum hoc monstrum semper succreverat, novis identidem copiis ex Asia & Africa affluentibus.

Fontes igitur obstruendi erant, non sola semper Europa bellorum injuriis conquassanda; in hostile solum transferendum bellum, atque Scipionis illius Africani arte pugnandum. Hic siquidem heros incomparabilis, cum Romani Hannibalem pellere Italia non possent, transmissio cum exercitu mari, in Africam bellum transtulit, sequi coactio, ingemiscente fato suo, Hannibale, cum proprios Penates ardere cerneret. Quo pacto non tantum ab hoste invincibili liberata est Italia, sed & Carthago sub jugum missa.

25.
Obstruendi fontes.

At non ea fuit, inquit, cruciatæ expeditionis felicitas; habitatoribus viduatæ Christianæ Provinciæ; multa mortalium millia miserè perditæ; occupata Palæstina, at non alio proventu, quam ut turpius inde ejiceremur. Sed, quamvis non ab eventu sint metienda consilia, magnam tamen utilitatem expeditiones illas attulisse est in comperto. Quid enim ad supremi Numinis honorem gloriosius, quam tot exercitus sibi uni auctores sacratosque cernere, novosque velut Machabæos ad eliminandam abominationem desolationis stantem in loco sancto, accurrere, zelo reparandi Divini cultus accensos?

Sed neque effectus pio consilio defuit. Expugnata jam in prima expeditione a Bullionio & Balduino Jerosolyma cum reliquis Palæstinæ urbibus: Erectum crucis vexillum; Cultus Divinus redditus: Terra sancta Christianis confita: Fundatum Regnum, quod sub novem Regibus ad nonaginta annos stetit, per intervalla postea etiam reparatum: Magnis Europæ Principibus hodie dum ejusdem titulo ac jure gloriantibus. Erepta tunc etiam Saracenis Nicæa, erectus Antiochiæ Principatus, qui centum ultra annos sub Boëmundi, fortissimi Normanni, Christianis hæredibus floruit: Atque hoc pacto Antiochenus ac Jerosolymitanus Patriarchatus ad Ecclesiam reductus.

26.
Frustrus.

Quid Cyprum memorem, in expeditione quarta, depulsis perfidis Græcis, Ecclesiæ assertam, condito ibidem regno, sub 17. Regibus per 283. ac deinde sub Venetis per 95. annos staturo? Quid Cretam, Rhodum, aliásque Mediterranei & Ægei Insulas?

An contemnenda nobis res esse videatur Orientale Imperium expugnata Constantinopoli, Latinis atque Ecclesiæ assertum? Taceo ea, quæ in Ægypto ac Regno TUNETANO Christianis accrevêre.

At amissa sunt hæc rursus omnia: Quid tum? An insipientes propterea, an inutiles expeditiones illas dicemus? Amissa est Monarchia Assyriorum, Persarum, Græcorum; eversa Romanorum, Carthaginensium Spartanorum, Atheniensium Respublica; extincta tot Regna & Imperia:

An propterea insipienter ac frustra tot curis quæsitæ, bellisque parta? Insipientem Alexandram, Pompeium, Cæsarem, qui ea per arduas expeditiones quærerent, quæ rursus amitterent! Est hæc rerum humanarum indoles: Temporales sunt: Volvuntur, revolvuntur. Cessent mortalium industriæ, si perennitatem in terris quærant: Si ea moliantur, quæ nullis sint obnoxia temporum injuriis. Unum duntaxat Regnum est, cujus non erit finis.

Sed neque amissos omnes belli sacri fructus dicere possumus. Nobis etiam militavit provida antiquitas: Hodiedum metimus, quæ illa seminavit. In Turciam fortassis dudum abiisset omnis Europa, nisi aggerem possuissent Sacræ Cruces. Cum enim Barbari in Oriente bellis cum nostris essent impliciti, nullas amplius in Occidentem mittere poterant suppeditas. Exarescente proin fonte, rivi facilè sunt exsiccati.

27. *Hodiedum presentes.* Atque hoc Concilio sanè auspiciatissimo, spirare liberiùs Europæ licuit: Recepta Hispania, à Mauris antea per tot annos tantæque pertinacia pressa: Fundatum Lusitanæ Regnum, hodieum florentissimum, Saraceno-
 rum ruinis superstructum; Via aperta ad erigendum firmandumque Christianis Regnum utriusque Siciliæ. Sardiniam & Corsicam jam Anno 852. Mahometani rapuerant: Nec recipi poterat infelix spoli-
 um, donec accessis per Sacram militiam Barbarorum rebus, illa cessit Friderico II. Cæsari, hæc Genuensi Reipublicæ, adempta hostibus non tantum utraque Insula, sed etiam spe ac redeundi voluntate. Clausa erant, quæ Europam Africamque separant, maria, compressa navigatio, turbata commercia, Saraceno tridente vindicante sibi maris dominium. Cruciatas classibus, signatisque Heroibus debetur libertas, qua Europa fruitur. Quin dicere possumus, ipsas etiam, optimas adèd, navigationes in Asiam & Americam, atque hac ratione utramque Indiam Europæ atque Ecclesiæ apertam, Sacrarum Expeditionum fementem esse. Nisi enim validissimæ illæ cohortes aliò avocassent Saracenos, ac prætervectæ non rarè cruciatæ classes fuissent Christianis auxilio, sicque Hispaniam & Lusitaniam liberassent, nunquam tam vastis navigationibus via fuisset aperta.

28. *Equites Hospitalarii.* Sed neque illi, quos suprâ memoravi, exigui fructus sunt belli sacri, hodieum primævo flore vernantes, status inclyti Romani Imperii, fundati videlicet complures Religiosi Equitum Ordines, ad Religionis tutelam, ac perenne Ecclesiæ decus. Et quidem Hospitalarii, jam in prima expeditione, sub Gerardo primo Magistro, instituti, peregrinantes Europæi perpetuam habent, fidamque corporis custodiam, Dicti Hospitalarii ab Hospitali, quod Jerosolymis pro pauperibus & peregrinis erexerant, & administrabant. Et quia ibidem templum sub titulo & invocatione

S. Joann-

S. *Joannis* coniderant, ab illo etiam nomen acceperunt, Equites *Jobannitæ* dicti.

Jerosolymâ à Saracenis denuo expugnatâ, Ptolomaidem centum adhuc annos magna fortitudine defenderunt, ad annum 1291. Tum in Cyprum progressi; indèque etiam post 18. annos à Saracenis pulsi *Rbodum* occupârunt: (unde *Rbodii Equites* nuncupati) quam Insulam ad ducentos annos propugnârunt contra Turcas, & ipsum etiam Mahometem II. qui post eversa duo Christiana Imperia, Constantinopolitanum & Trapezuntinum, post domitos Persas, magnùmque illum Scanderbegum Græciâ pulsum, ad hunc tandem scopulum impegit. At cum anno 1522. Solymanus II. ducenta Barbarorum millia ad obsidendam urbem adduceret, hoc etiam Christianorum propugnaculum amissum est, non sinè proditione Amaralii Ordinis Cancellarii: Cui, ut dignum perfidiæ præmium caperet, vivo cutem abstrahi Solymanus iussit: Ut filia sua potiatur, prius exuendam Christianam pellem & Turciam induendam distitans.

Dispersi tum sunt Equites, aliis in Cretam ad Venetos, aliis in Siciliam ad Hispanos, aliis Viterbium, ab Adriano VI. in Italia ipsis concessum, dilapsis: Donec Carolus V. Imperator Melitam Insulam eisdem permisit, quam in hanc usque diem memorabili constantia propugnant, *Melitenenses* inde Equites dicti.

Quidquid autem Equestris hic ordo per sexcentos & ultra annos pro Christiana Republica adversum juratos ejusdem hostes fortiter gessit, sacrarum Expeditionum fructus est. Defensa à Religiosis istis militibus per 88. annos Jerosolyma, per 188. Ptolomais, per 213. Rhodus aliæque Insulæ, per 200. & ultra Melita: Depulsus anno 1440. à Rhodo Sultanus Ægypti, anno 1480. fulmen illud belli Mahometes, anno 1565. Solymanus à Melita: Attrita ferocientis Ottomanni vires, disjectæ classes, cæsa per intervalla plura centena Turcarum millia: Et quidquid à generoso isto Equestri ordine per Europam, Asiâque ad cultum Dei, ad defensionem Christianæ Republicæ, ad Ecclesiæ Sanctæ decus & incrementum gestum novimus, cruciatis id omne in Palæstinam Expeditionibus tanquam fonti est adscribendum.

Quid jam dicam de ornamento, utilitate, salute, quæ ex altero Equestri Ordine, prioris æmulo, Teutonico nempe in Christianam Religionem rémque publicam omnem profluxit? fundatus hic fuerat anno 1191. à Guidone Lusignano, Rege Jerosolymæ, approbante Patriarcha, ipsòque summo Pontifice, post expugnatam à sacris exercitibus Ptolomaidem, ubi generosa virtus Teutonice Nobilitatis, quæ Fridericum I. Imperatorem fuerat comitata, post mortem etiam hujus, comprimis enituit; primus Ordinis Magister Walpotus Passenheimius.

& peregrinorum suæ Nationis adversus Saracenorum incurfus. Sedes fixa Jerosolymæ in monte Sion; habitus vestis alba Cruce nigra distincta. Dicti etiam Equites *Mariani*, quia sub tutela & invocatione potentissimæ Cælorum Regina militabant.

31.
Prussia.

Et militabant strenuè in Palæstina adversus Barbaros 130. annos. Tum virtute multitudini hostium cedere coacta, in Germaniam se receperunt, fixa sede principe Marburgi in Hassia: Cùmque fortitudo eorum bellica ubique inclaresceret, Dux Masovia adversus incurfus infidelium adhuc Prussorum in auxilium eos vocavit, ea conditione, ut jure belli retinerent, quod essent occupaturi. Neque fortuna virtuti defuit: Devictis namque pulsisque Prussis Marienburgi confedère, consta regione Christianis coloniis. Tum verò promota ad Livones victoria, ex ea pariter Provincia gentiles, qui Christianos opprefferant, ejecere: Atque hoc pacto, sicut Prussiam, ita Livoniam etiam sunt adepti: Possessione utriusque ad sæculum usque 16. continuata. Quo tempore, sanè turbulento, nescio quo novo ac peregrino *Secularizationis* titulo ac nomine invento. Prussia ab Alberto Brandenburgico, Livonia verò à Gothardo Kettlero est occupata, usurpantibus ad novi Evangelii placita Magistris, ut propria, quæ toti ordini erant communia. Equites verò per Germaniam dispersi, inque varias Provincias divisi, sedem primariam Mergenthemii in Franconia collocarunt; quo in circulo inter Ordines imperii hodieum sunt conspicui: Magno Magistro in Imperii comitiis ante Episcopos, proximo loco post Salisburgensem Archiepiscopum sedem occupante.

Livonia.

Hæc uberiùs forsàn, quàm Lector expectarit, occasione Concilii IV. Lateranensis, quod pro recuperanda terra sancta institutum est, advertere placuit, adversùs malignam Protestantium quorundam crisin, qua expeditiones illas sacras, tanquam temerarias, insipientes, atque omnino irritas pleno splene solent explodere. Ad institutum jam nostrum redeamus.

§. III.

Summa Decreti Concilii IV. Lateranensis, pro adornandis sacris expeditionibus.

32.

Innocentius III. Antecessorum suorum more, Christianæ religionis propagandæ ardore flagrans, curam omnem intendit, ut terra sancta per novas expeditiones sacras è Barbarorum manibus eriperetur. Quem finem planè sanctissimum ut obtineret, ut patet ex litteris ejus circularibus, Concilium generale Lateranense IV. indicendum putavit, ut collectus orbis Catholicus de republica Christiana contra Saracenos ac Turcas defendenda, restaurandisque orientalibus palmis decerneret.

Invi.

Invitati itaque per litteras, Romæ in Lateranenſi S. Salvatoris Eccleſia anno 1215. convenère ex univerſo Chriſtiano orbe Patres 1285. (qua frequentia nulla unquam major) atque inter eos, Præſide ipſo Innocentio Papa, Patriarcha Conſtantinopolitanus ac Jerofolymitanus ipſimet, Antiochenus verò & Alexandrinus per Legatos: 70. Archi Epifcopi: 400. Epifcopi: 12. Abbates: 800. Priores, Decani, Præpoſiti: cum Legatis utriuſque Imperatoris occidentalis & orientalis, Regum Franciæ, Hiſpaniæ, Angliæ, Hungariæ, Aragoniæ, Siciliæ, Jerofolymæ, Cypri, aliorumque Principum, Rerumpublicarum ac civitatum.

His tanto numero ex toto orbe Chriſtiano congregatis, Eccleſiaſticis, ac ſæcularibus, Innocentius Papa facunda atque eleganti oratione Concilium Oecumenicum aperuit, finemque propoſuit trinum, liberandi nempe à Mahometanorum tyrannide gementem Jerofolymam, terramque ſanctam; extirpandi ſuccreſcens in agro Eccleſiæ hæreſum infelix lolium; & reformandi Eccleſiaſticam diſciplinam, multis in locis labefactatam.

Decretum itaque conditum ſacræ expeditionis in terram ſanctam inſtaurandæ; cujus hæc eſt epitome.

Ad liberandam terram ſanctam de manibus impiorum ardenti deſiderio aspirantes, ſacro approbante Concilio diſſimimus, ut ita cruce ſignati ſe præparent, quodd omnes, qui diſpoſuerunt tranſire per mare in calendas Junii conveniant in regnum Siciliæ, aut apud Brundufium, ubi nos perſonaliter diſpoſuimus aſſeſſe. Sacerdotes in Chriſtiano exercitu munere ſuo ritè fungantur: diſſenſiones & æmulationes omnes evitent, ut adverſus communem hoſtem ſecuriùs præſententur, non de ſua præſumentes potentia, ſed de Divina virtute ſperantes.

Ipi autem Clerici beneficia ſua integra percipiant per triennium, ac ſi eſſent in Eccleſia residentes, eaque interim pignori valeant obligare. Ne igitur hoc ſanctum propoſitum impediri aut retardari contingat, univerſi, qui nomen ſuum dederunt, ſub pœna excommunicationis compellantur vota ſua Domino reddere; & à Prælatiſ ad auxilium ferendum incitentur, in remiſſionem peccatorum ſuorum, prout in generalibus litteris eſt expreſſum.

Ne verò in humeros hominum onera gravia imponere videamur, quæ digito noſtro movere nolimus, 30000. liberarum in hoc opus donamus, præter navigium & 3000. marcarum argenti, quæ apud nos de quorundam fidelium eleemoſina remanſerunt: aliis jam per Patriarcham, Magiſtrum templi, & Hoſpitalis diſtributis. Omnes pariter Eccleſiaſtici vigefimam partem Eccleſiaſticorum proventuum in triennium conferant: exceptis iis, qui ipſi ſunt profeſturi. Nos autem & Cardinales fideliter decimas perſolvemus; cruce ſignati autem à collectis, talliſ, aliſque gravami-

33.
Decretum
expeditionis

minibus sint immunes; quorum personas & bona sub B. Petri & nostra protectione suscepimus, ut integra maneant & quietæ: nec interim usuræ ab eis exigantur: Judæis etiam ad hoc compulsis.

Cæterum quia piratæ nimium impediunt subsidium terræ sanctæ, adjuutores & fautores eorum excommunicationis vinculo innodamus, inhiabentes, ne quis cum eis communicet aliquo emptionis vel venditionis contractu. Excommunicamus præterea illos falsos & impios Christianos, qui Saracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum, aut qui galeas eis vendunt vel naves, vel aliâs illis consilium impendunt vel auxilium. Prohibemus insuper omnibus Christianis, ne per quadriennium in Saracenum terras navigent, ut Major navigii copia præparetur, transfretare volentibus in subsidium terræ sanctæ. Torneamenta etiam per triennium sub excommunicatione sint prohibita.

Quia verò ad hoc negotium exequendum maximè necessarium est, ut Principes Populi Christiani ad invicem pacem observent, sancta universali Synodo suadente, statuimus, ut saltem per quadriennium in toto orbe Christiano servetur pax generaliter, sub excommunicatione in ejusdem perturbatores lata, quam si contempserint, per auctoritatem Ecclesiæ in eos inducatur sæcularis potentia.

Tandem omnibus cruce signatis, opem & subsidium præstantibus, si fuerint corde contriti, & ore confessi, plena peccatorum indulgentia impertitur.

§. IV.

SS. Canones conditi pro Ecclesiastica Disciplina.

34.

Canones 70. omnino sunt in Concilio isto sanciti, qui in 5. libros Decretalium Gregorii IX. sunt relati, magnamque Juris Canonici partem conficiunt: cujus titulos & capitula in margine annotata reperies.

Cap. 1. de
summa
Trinitate.

Primus & secundus habetur *lib. 1. Decretal. tit. 1. cap. firmiter, & cap. damnatus de summa Trinitate & fide Catholica*: in quibus continetur tota de SS. Trinitate doctrina, damnaturque libellus Joachimi Abbatis, contra Petrum Lombardum editus, cum impiis Almarici dogmatis.

c. 13. de
Hæreticis.

In 3. excommunicantur omnes hæretici, eosque post damnationem sæculari potestati subjici ac bona confiscari jubet, nemo eos toleret in sua ditione.

c. 6. de
captis.

In 4. excommunicat Græcos, qui Latinos Sacerdotes ad Altaria execrantur, aut rebaptizant Latinos.

c. 23. de
privil.

In 5. deciditur tandem plurium sæculorum lis, quæ etiam non modicam Græco schismati occasionem dedit, ut nempe post Romanum pri-

mus Patriarcha fit Constantinopolitanus, alter Alexandrinus, tertius Antiochenus, quartus Hierosolymitanus, qui hoc tempore omnes Romanæ erant juncti Ecclesiæ. Præcipitur, ut omnes Patriarchæ à Papa recipiant pallium, præstito eidem fidelitatis & obedientiæ juramento. Patriarchæ autem sibi subjectis possunt dare pallia, & admittere appellationes salva appellatione ad Sedem Apostolicam.

6. Metropolitæ singulis annis celebrent Concilium.

c. 25. de
accusat.

7. Prælati corrigant excessus. c. 13. de offic. Jud. Ord.

8. Contra delinquentes procedi potest vel per occasionem, vel denuntiationem, vel inquisitionem. Accusationem tamen præcedat legitima inscriptio, denuntiationem charitativa admonitio, inquisitionem clamosa insinuatio, seu infamia publica.

c. 24. de
accusat.

9. In eadem civitate ne sint duo Episcopi, ritu tamen cuius proprio sacrificia Divina celebrentur & Sacramenta ministrantur. Statutum hoc est offic. Juris propter permixtos in eadem urbe cum Latinis Græcos, præsertim ubi Latini Thraciam & Græciam expugnaverant; non tamen per hunc Canonem concessum est, ut hæretici volunt, in qualibet lingua Divina Sacrificia celebrare: sed tantum in Latina & Græca.

c. 14. de
dic. Ord.

10. Episcopi bonos Concionatores & Confessarios constituent.

c. 15. ibid.

11. In Cathedrali constituentur Magistri, qui gratis doceant.

c. 6. de

12. Singulis trienniis instituantur capitula Religiosorum.

Magistris

13. Vetatur institutio novorum ordinum Religiosorum.

c. 7. de sta-

14. Incontinentes Clerici puniantur secundum Canones. Qui autem

tu Mo-

secundum regionis suæ morem non abdicarunt copulam, legitimo matrimonio uti possunt. Videtur hoc Canone Concilium Græcis concedere usum uxorum, quas ante ordinationem duxerunt.

c. 9. de Re-

15. Interdicitur Clericis crapula & venatio.

lig. domib.

16. Clerici se non immisceant negotiis sæcularibus, quæ statum eorum

c. 13. de

dedecent; aleis, & tabernis abstineant, tonsuram & coronam gerant.

vita & ho-

17. Abstineant commensationibus, intersint diligenter Divinis officiis.

nest Cle-

18. Ne intersint Judicio sanguinis, & abstineant à chirurgia, quæ fit per unctionem aut incisionem.

c. 14. ibid.

19. Vasa & suppellectilia templi sint munda. c. 2. de custod. Euchar.

c. 16. ibid.

20. Chryisma & Eucharistia sollicitè custodiatur. c. 1. ibid.

c. 9. de ce-

21. Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata solus confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio Sacerdote, & injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere: Suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum. Alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens

lebrat.

Miss.

c. 9. ne

Clerici.

Christiana careat sepultura. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit iusta de causa confiteri, licentiam habeat à proprio Sacerdote: Aliàs non potest eum alter absolvere. *Hic est ille celeberrimus Canon, quem Hæretici tanquam novum Concilii inventum tantopere averfantur. Verùm Concilium hic tantum declaravit, tempus quo Præceptum Divinum confessionis & communionis debeat impleri. Ceterùm usus confessionis privata & S. Communionis jam inde ab Apostolorum tempore continua praxi in Ecclesia viguit, ut plurimis Sæculorum omnium testimoniis jam sæpè à Pœnemicis, ut Bellarmino, & Theologis Dogmaticis, ut Ludovico Simonet est demonstratum. Ceterùm per proprium Sacerdotem intelligitur Papa, Episcopus, Patrobus, aut quibus biper delegationem vel per privilegia potestatem dederint.*

- ¶ 13. *ibid.* 22. Medici corporis ante omnia advocari curent Medicos animæ. Nec suadeant aliquid, quod obsit animæ.
- ¶ 41. *de elect.* 23. Ultra 3. menses Ecclesia Cathedralis aut Regularis non vacet. Aliàs electores eligendi potestate pro ea vice priventur, devoluto jure ad proximè superiorem, qui ultra menses non differat providere.
- ¶ 42. *ibid.* 24. Triplex modus eligendi, per *Inspirationem, Scrutinium & compromissum.* Aliter facta electio non valet. Convocatis omnibus, qui debent, possunt & volunt interesse, assumantur tres Scrutatores de collegio qui secretò & singulatim voces exquirant, & inscriptis redacta mox publicent in communi, nullo prorsus appellationis obstaculo interjecto, ut is eligatur, in quem major vel sanior pars consenserit. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur &c. Ne quis autem Procuratorem constituat, nisi absens sit in eo loco, de quo debeat advocari, justòque impedimento detentus venire non possit: Facta de hoc, si opus, fide per juramentum. Tunc verò uni de Collegio vices suas committat.
- ¶ 43. *ibid.* 25. Electio facta per sæcularem potestatem est ipso jure nulla. Et consentiens fit inhabilis ad dignitatem.
- ¶ 44. *ibid.* 26. Confirmator diligenter examinet factam electionem, & personæ aptitudinem. Ultra Italiam in concordia electi possunt interim Ecclesiam administrare, nihil tamen alienare.
- ¶ 14. *de a. tat. &c.* 27. Episcopi promovendos ad Sacerdotium diligenter instruant, aut instrui curent. Præstat enim paucos habere bonos, quàm multos malos Ministros.
- ¶ 9. *de renunt.* 28. Quibus concessa est facultas beneficiis renuntiandi, compellantur renuntiare: Quia vel propter Ecclesiæ commodum, vel propter Salutem propriam renuntiatio ipsis est concessa.
- ¶ 18. *de præbend.* 29. Qui habens jam beneficium curatum aliud curatum recipit, ipso jure est privatus: Est si utrumque retinere velit, etiam secundo ipso-

spolietur. *Corrigitur hic dispositio Alexandri III. qui optionem dabat, utrum ex duobus beneficiatus velit retinere. Nec quisquam in eadem Ecclesia plures Dignitates aut Personatus habeat, licet non habent annexam curam. Cum sublimibus tamen & litteratis potest sedes Apostolica dispensare.*

30. Ad Ecclesias assumantur idonei reje&ctis indignis.

c. 29. ibid.

31. Canonicorum filii, maximè spurii, ne fiant Canonici in Ecclesiis, in quibus eorum Patres fuerunt instituti.

c. 16. de Filiis presbit.

32. Parochis congrua portio detur ex proventibus Ecclesiæ. Parochus non per Vicarium, sed per se ipsum deserviat, nisi fortè præbendæ vel dignitati essent annexa Parochialis Ecclesia.

c. 50. de præbend.

33. Procuraciones extra actualem visitationem non exigantur: Et etiam tunc sint moderatæ. Cùm visitatores non debeant quærere, quæ sua sunt, sed quæ JESU Christi.

c. 23. de censibus.

34. Prælati ne plus exigant à subditis, quàm solvant in procuracionem legati vel alterius.

c. 8. de immunit. Eccles.

35. Ne appelletur absque rationabili causa ad superiorem Judicem ante sententiam. Causa autem debet exponi ipsi Judici.

c. 59. de appellat.

36. Licet pars appellaverit à sententia interlocutoria, si tamen Judex eam revocaverit, potest in causa pergere. Quia cessante causa cessat effectus.

c. 60. ibid.

37. Nemo per litteras Apostolicas ad Judicem, ultra duas diætias remotum, trahi possit, nisi litteræ de assensu partium fuerint impetratæ, aut de isto canone Concilii specialem faciant mentionem. Nec quis absque mandato speciali sui Domini litteras impetret pro illo. *Bonifacius VIII. c. statutum s. cum verò de rescript. in 6. postea statuit, ut quis non possit ultra unam diætiam extra suam diæcesim ad judicium trahi, seu ultra 10. horas.*

c. 28. de rescript.

38. Judex curet omnia judicii acta diligenter conscribi, nempe citationes & dilationes, recusationes & exceptiones, testimonia, instrumenta, interlocutiones, appellationes &c.

c. 11. de probat.

39. Si quis à fure rem alienam scienter acceperit, contra possessorem hujusmodi spoliato per restitutionis beneficium succurratur, licet non probet dominium: (non obstantè rigore Juris civilis) cùm detentor rei alienæ succedat in vitium, & non multùm intersit, præsertim quoad periculum animæ, detinere injustè & invadere alienum.

c. 18. de restit. spoliat.

40. Quando actori propter contumaciam rei adjudicatur detentio rei, custodiæ causa, is verò illam à reo consequi non potest, nihilominus post annum elapsum fit fereus illius rei possessor, consequenter omnia possessionis commoda consequitur. Super rebus spiritualibus ne compromittantur in Laicum.

c. 9. de dolo &c.

c. 8. de
arbitris.

41. Quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est, absque bona fide nulla valeat præscriptio tam canonica, quàm civilis. Cùm sit generatim omni constitutioni ac consuetudini derogandum, quæ absque mortali non potest observari peccato. Unde oportet, ut, qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ.

c. 10. de
præscript.

42. Nec Laici Clericorum, nec Clerici Laicorum jura invadant: ut reddantur, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.

c. 30. de
jurejur.

43. Ecclesiastici, qui nihil temporale habent a Laicis, ne cogantur ab istis juramentum fidelitatis deponere.

c. 12. de
rebus Ec-
cles.

44. Alienatio feudorum, rerumque Ecclesiasticarum sinè legitimo personarum Ecclesiasticarum consensu non valent; licèt approbentur per constitutiones Laicorum.

c. 12. de
pænis.

45. Patroni, Advocati Ecclesiarum &c. ne plus sibi usurpent, quàm jure concessum est: quia, quod ad defensionis subsidium est inventum, ad depressionis dispendium non debet detorqueri.

c. 7. de
immunit.
Eccles.

46. Confirmatur anathema, à Concilio Lateranensi III. latum in Rectores civitatum & alios, qui Ecclesias & Clericos collectis & exactionibus premunt. Si necessitas postulet, ut subsidium conferat Ecclesia, id fiat absque coactione, ubi facultates Laicorum non sufficiunt: consulto prius Romano Pontifice, cujus est communibus necessitatibus providere. (*Secluso scilicet speciali privilegio.*)

c. 48. de
sentent.
excom.

47. Ne quis excommunicationis sententiam ferat, nisi communiōne præmissa, præsentibus idoneis personis, & manifesta justaque de causa.

c. 61. de
appellat.

48. Si quis Judicem velut suspectum recusaverit, coram eo causam recusationis proponat, ac simul cum Judice communiter arbitros eligat; causa coram arbitris non probata Judex utatur jurisdictione: Ea verò probata remittat negotium ad superiorem: vel cum consensu recusatoris tertio committat. Si verò crimen sit manifestum, nulla appellationis habeatur ratio: quia appellationis remedium non ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiae est inventum.

49. Nullus cupiditatis seu avaritiæ causa excommunicet, aut excommunicatum absolvat.

c. 8. de
consang.
& affinit.

50. Prohibitio matrimonii inter consanguineos ad quartum gradum restringitur. (*Antea usque ad septimum gradum erat prohibitum*) tollitur etiam prohibitio matrimonii in secundo & tertio affinitatis genere.

c. 3. de
clandest.
despons.

51. Clandestina prohibentur matrimonia, & proles ex iis susceptæ censentur illegitimæ. *Tridentinum deinde illa omnino irritavit.*

52. Cùm olim confanguinitas ufque ad feptimum gradum dirimeret *c. 47. de*
 matrimonium, fufficiebant testes de auditu; jam verò cùm ab hoc Concilio *testib.*
 hoc impedimentum fit reſtriſtum ad quartum gradum, requiruntur testes
 de viſu; qui deponant, ſe vidiffe perſonas, ſaltem in uno ex prædictis qua-
 tuor gradibus haberi pro confanguineis. *Hoc præcipuè requiritur, quando*
agitur de matrimonio diſſolvendo.

53. Domini prædiorum decimalium non committant illa excolenda *c. 34. de*
 hominibus, qui nullas decimas ſolvunt. *decimis.*

54. Cùm in ſignum univerſalis domini, quaſi quodam titulo ſpeciali *c. 33. ibid.*
 ſibi Dominus decimas reſervaverit, ſolvantur priùs decimæ ex fructibus,
 quàm cenſus & tributa. Si autem hæc priùs ſoluta fuerint, de iſtis etiam
 tributis ſolvi debent decimæ.

55. Regulares ex alienis terris (ſubjectis oneri decimarum) deinceps *c. 34. ibid.*
 acquirendis decimas perſolvant Eccleſiis, licèt eas propriis manibus &
 ſumptibus excolant.

56. Pacta, quibus in præjudicium parochiarum locationes aut infeuda- *c. 7. de*
 tiones fiunt, ea lege, ut locatoribus decimæ ſolvantur, prohibentur, cum *pactis.*
 obligatione reſtitutionis.

57. Declarantur aliqua Privilegia Regularibus conceſſa, præſertim *c. 24. de*
 circa fraternitates reſtringendas, & apertionem unius tantùm Eccleſiæ fe- *Privil.*
 mel in anno tempore interdicti.

58. Quod non nullis Regularibus eſt conceſſum, conceditur etiam E- *c. 25. ibid.*
 piſcopis, ut Divina officia poſſint celebrare tempore interdicti, ſed exclu-
 ſis excommunicatis, & interdictis, januis clauſis, ſubmiſſa voce, & non pul-
 ſatis campanis.

59. Vetatur, ne Religioſi fidejubeant absque Prælati & majoris partis *c. 4. de*
 capituli conſenſu, vel pecuniam mutuò accipiant, ultra ſummam commu- *fidejuſſ.*
 ni providentia conſtitutam. Alias non tenetur conventus pro his respon-
 dere, niſi fortè manifeſtè conſtiterit, in bonum communitatis redundâſſe.

60. Abbates ſe non ingerant iis, quæ ſunt Officii Episcopalis, circa *c. 12. de*
 cauſas matrimoniales, pœnitentias publicas, Indulgentias, niſi ſpecialiter *exceſſ.*
 eis fuerit conceſſum. *Prælat.*

61. Regulares non recipiant de manibus Laicorum Parochias aut de *c. 31. de*
 cimas ſinè conſenſu Episcopii. Neque excommunicatos vel nominatim in- *præbend.*
 terdictos admittant ad Divina. Item in Parochiis, quæ ad ipſos non perti-
 nent pleno jure, Presbyteros idoneos Episcopio præſentent inſtituendos,
 qui eidem circa curam plebis & adminiſtrationem rationem reddant: nec
 inſtitutos Presbyteros ſinè conſenſu Episcopii amoveant.

62. Sacræ Reliquiæ non ſint venales, nec oſtendantur extra capſam; in *c. 2. de*
 ventas autem de novo nemo publicè venerari præſumat, niſi priùs authori- *Reliquiis.*

tate Romani Pontificis fuerint approbatæ. Evitentur omnes deceptiones, figmenta, & falsa documenta.

c. 14. de pœnit. & remiss. Eleemosinarum quæstores non admittantur, nisi Papæ aut Diœcesani litteras exhibeant: adhæc, quia per indiscretas & superfluas indulgentias claves Ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio enervatur, temperandæ sunt. Cum dedicatur Basilica, tantum unius anni indulgentia concedatur, in anniversario autem dedicationis tantum 40. dierum: nec plurimum pro aliis etiam causis: quia etiam Papa hanc moderationem observare consuevit.

c. 39. simonia. 63. Nihil exigatur, quocunque prætextu, pro Episcoporum consecrationibus, Abbatum benedictionibus, & Clericorum ordinationibus. Consuetudo contraria magis est corruptela, penitus reprobata.

c. 40. ibid. 64. Quoniam simoniaca labe adeò plerasque Moniales infecit, ut vix aliquas sine pretio recipiant in sorores, paupertatis prætextu volentes hujusmodi vitium palliare, ne id de cætero fiat, penitus prohibetur sub gravi pœna. Idem aliis etiam Regularibus prohibetur. *Verum aliud est pro susceptione seu ingressu in Religionem aliquid petere, quod utique esset simoniacum; aliud, petere aliquid pro alimentacione, dote, aut legitima. Sicut aliud est aliquid petere pro Sacramento matrimonii: aliud facere conventiones dotales ad ferenda matrimonii onera temporalia.*

c. 41. ibid. 65. Episcopi nihil exigant pro concessione institutionis beneficalis, professionis religiosæ, aut sepulturæ.

c. 42. ibid. 66. Exequiæ mortuorum, benedictiones nuptiales, administrationes Sacramentorum fiant gratis; servata tamen laudabili locorum consuetudine.

c. 18. de usuris. 67. Si Judæi à Christianis immoderatas usuras extorserint, Christiani nullam cum illis communicationem habeant, donec satisfecerint. Compellendi etiam Judæi ad solvendas decimas ex possessionibus, antequam ad eos devenirent, huic oneri obnoxiiis.

c. 15. de Judæis. 68. Judæi à Christianis habitu ubique locorum debent esse distincti. In diebus autem lamentationis & Dominica passionis in publicum ne prodeant: Nec Christum crucifixum sinantur blasphemari.

c. 16. ibid. 69. Judæi aut Pagani ne præficiantur publicis officiis.

c. 4. de apostatis. 70. Judæi alisque, ad Christianam fidem conversi, ne permittantur eandem cum veteribus eorum ritibus permiscere.

§. V.

Observatio circa errores in hoc Concilio damnatos.

35. Albingensium furor. **D**amnati sunt in hoc etiam Concilio Albigenses. Hi in Gallia Tolosæ agròque finitimo fautore ac duce ipso Tolosatum comite *Raymundo* tantam

tantam multitudinem perverterant, ut necesse fuerit aduersus eos crucem prædicare, signatorúmque exercitum ad compefcendos eorum tumultus colligere.

Cruciatis copiis Dux præerat *Simon Comes Montis fortis*. Qui ea gefit, ut puderet Athenienfes ostentare fuos in Marathoniiis campis Miltiades, ac Spartanos in Thermopylis fuos Leonides. Cùm enim Comes Tolofæ, cui Rex Aragoniæ in auxilium venerat, Murellum castrum obfideret, Montfortius heros incomparabilis cum oftingentis equitibus & mille peditibus Cruce signatorum, ut castrum obfisione liberaret, pugna prope incredibili conferta, centum millia Albingenfium profligauit, cæfo in acie Rege Aragoniæ. Cùmque peruicaces Hæretici necdum arma ponerent, à superiore clade fuperfites ad internecionem prope delevit. Quare in Concilio hoc Lateranenfi ditio Raymundi Tolofani hæretici Montfortio eft iudicata, tantæ fortitudinis & virtutis præmium.

Damnatus eft etiam in Concilio ifto libellus, quem contra Petrum Lombardum fcripferat Joachimus Abbas de myfterio SS. Trinitatis, cuius rei hæc fuit occasio.

Petrus nempe, quod Novaræ in Longobardia effret natus, dictus Lombardus, abfolutis Bononiæ ftudiis, in Galliam profectus, inter Theologorum doctiffimis, quos fcripfit, dictus *Magifter fententiarum*: in quas poftea S. Thomas, Scotus alifque veteres Theologi Scholaftici ultra 240. commentarios fuos ediderunt.

Cùm enim Lombardus cerneret, vanum quoddam nec fati dignum in Theologiam inductum effe philofophandi genus, cuius occasione plura ingenia, in cogitationibus fuis evanefcentia, cum Gilberto Porretano, Abailardo, Rosulino, aliisque in varios errores circa fidei myfteria fuerant abrepta: graviffimas de Religione quæftiones jacere neglectas, Scripturam Sacram, traditionem, Romanorum Pontificum & Conciliorum decreta, Patrum fententias, Hiftoriam Ecclefiafticam (qui præcipui funt loci Theologici) aut paffim ignorari aut ex defectu genuinæ criticæ vel ex apogryphis hauriri, vel depravata allegari: Rationem verò naturalem, quæ in Theologicis circa fidei myfteria quæftionibus infimum locum obtinet tanquam in fuprema fpecula collocari, eaque iudice inani quadam fubtilitate, ac vocabulorum confictu quæftiones graviffimas decidi, aut confundi potius: Cùm inquam hunc abufum Difciplinæ Sanctiffimæ fcientiarúmque facilè principis, Lombardus cerneret, Theologicum opus aggreffus eft, in quo tot tricis eas opponeret authoritates, quibus refractari homini Orthodoxo nefas effet.

Collectas itaque magna induftria Patrum fententias in quatuor libros digeffit.

digessit. In 1. tractatur de Trinitate Divinisque attributis. In 2. de creatione & opere sex dierum, de lapsu Adami, libero arbitrio & gratia, peccato originali & actuali. In 3. de Incarnatione, Christi perfectionibus, fide, spe, charitate, donis Spiritus Sancti, & præceptis Divinis. In 4. de Sacramentis in genere & in specie. Denique subnectit tractationem de resurrectione, extremo judicio, & statu Beatorum.

Quamvis autem hoc opus toto Christiano orbe haberetur celeberrimum, tantique æstimatum, ut plurimi, intèrque eos Theologorum Principes in illud commentarentur; attamen & sol suas habet maculas. Severa crisis reprehendit omillas quæstiones de scriptura, traditionibus, Ecclesia, Pontifice, Conciliis, & factis dogmaticis: Insertas quæstiones aliquas inutiles, allegoricas scripturarum expositiones, apocryphas aliquando allegationes, & probationes quandoque minùs solidas: Atque quod gravissimum est, 26. ejus opiniones ab omnibus Catholicis meritò reprobandas. Inter quas etiam ille est error, quòd *Christus, secundum quod est homo, non sit aliquid*. Licèt enim Lombardus videatur nihil aliud velle, quàm quòd Christus non habeat personalitatem seu subsistentiam humanam, attamen propositio prout jacet, malè sonat, facilèque in hæresin Eutychetis posset inducere.

Unde meritò Alexander III. præcepit Archi-Episcopo Senonensi, ut pravam hanc doctrinam Petri abroget, omnèsque eandem detestentur; contra verò doceant, Christum, sicut perfectum Deum, sic & perfectum ac verum hominem esse ex anima & corpore consistentem: ut patet ex epistola Alexandri III. quæ exstat in actis Concilii III. Lateranensis.

39.
Joachimus
Abbas
contra
Lombardum.

Atque hanc fuisse occasionem existimat Severinus Binius in notis ad Concilium Lateranense IV. cur Joachimus Abbas contra Lombardum libellum scripserit. Cum autem ejus errores refutaret, in alium incidit, ut habetur Can. 2. hujus Concilii, relato in cap. 2. de summa Trinitate. Ibi: *Dannamus & reprobamus libellum, quem Abbas Joachim edidit contra Magistrum Petrum Lombardum de unitate seu essentia Trinitatis appellans ipsum hæreticum & insanum, pro eo, quòd in suis dixit sententiis: Quoniam quædam summa res est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & illa non est generans, neque genita, nec procedens.*

Ex quibus verbis Lombardi falsò inferebat Joachimus, eum non tam Trinitatem quàm quaternitatem adstruere, videlicet tres Personas, & illam communem essentiam quasi quartam. Asserebat ulteriùs Joachimus, nullam rem esse, quæ sit Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: Unitatem naturæ in tribus Personis non esse veram & propriam, sed quasi collectivam & similitudinariam, quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, & multi fideles una Ecclesia. Ad quod probandum adduxit illud

Joan.

Joan. 17. *Volo Pater, ut sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus, ut sint consummati in unum.*

Hanc Joachimi doctrinam reprobatur Concilium, probaturque sententiam Lombardi, quod scilicet *una quædam summa res sit, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus*: Et ideo Trinitatem esse in Deo, non quaternitatem: Quia quælibet trium Personarum est *illares*, sive substantia, essentia, natura Divina: Et illa res non est generans, neque genita, nec procedens: Sed est Pater, qui generat, Filius, qui gignitur, & Spiritus S. qui procedit, ut distinctiones sint in Personis, & unitas in natura. Licet igitur *alius* sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, non tamen *aliud*: Sed *id*, quod est Pater, est Filius, & Spiritus Sanctus, ut secundum Catholicam Fidem *Consubstantiales* esse credantur. Pater enim ab æterno generando Filium *suam Substantiam ei dedit, sine diminutione*; ut aded in Patre, Filio, & Spiritu Sancto verè una indivisibilis sit Substantia, una res, una natura.

Quod verò Joachimus objiciebat, sic solvit Concilium: *volo, ut ipsi (fideles) sint unum in nobis* (unione charitatis in gratia) *sicut & nos unum sumus* (in natura) quem admodum veritas alibi dicit: *Estote perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est*: Hoc est: estote perfecti perfectione gratiæ, sicut Pater vester cælestis perfectus est perfectione naturæ: utraque videlicet suo modo: quia inter Creatorem & creaturam non potest tanta esse similitudo, ut non sit major dissimilitudo.

Non tamen damnata est à Concilio persona Joachimi; quia omnia sua scripta Sedi Apostolicæ obtulit ejus judicio aut appropanda aut corrigenda, cum protestatione propria manu subscripta, quod firmiter teneat eam fidem, quam Romana tenet Ecclesia. Et ided Concilium etiam cautum vult Florensi Monasterio, cujus Institutor fuit, utpote in quo vigeat regularis disciplina & salutaris observantia.

Denique damnata ab eo Concilio sunt perversissima dogmata impii *Almarici*, cujus mentem sic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica censenda sit, quàm insana.

Erat autem Almaricus Carnotensis Gallus, qui teste Genebrardo *lib. 4. chronol.* viginti errorum est convictus: quorum unus erat, Christi corpus non magis esse in pane, quàm in qualibet aliare. Plures illius errores recenset Sanderus *lib. 7. de visibili Monarchia*, videlicet, nullam esse resurrectionem, nullum Paradysum, nullum infernum; thurificationem in Ecclesia esse idololatriam; stupra, adulteria, aliisque flagitia non esse peccata, si fiant ex charitate: & quæ sunt alia ejusmodi deliria absurdissima. Corpus ejus exhumatum & exustum est; ejus autem sectatores, quos inter erat, Aurifaber, qui se Prophetam dicebat, Pa-

rifiis vivi sunt concremati. Habeant sibi istos martyres, qui non habent alios.

42.
S. Domini
ci & S.
Francisci
Ordo.

Hos inter turbines Ecclesia, palmæ instar eluſtantis in pondera, nova eaque immensa aucta propagine, in Dominico & Francisco defensores nata est fortissimos, adversum circumfrementes; in agro præsertim Tolosatum, Albingentès aliòsque hæreticos. Et quidem B. Dominicus, quem meritò facem fulgentissimam, totum orbem virtutum & doctrinæ luce illustraturam dixeris, cum Fulcone Tolosano Episcopo ad hoc Concilium profectus, suum Innocentio III. de instituendo Prædicatorum Ordine consilium aperuit, ab Honorio deinde III. & Innocentio IV. sub regula S. Augustini approbato. B. Franciscus verò, solo cælo dives, Seraphicum Ordinem FF. Minorum, nova sub regula institutum, Innocentio III. & Concilio confirmandum obtulit; meruitque votis potiri paupertatis cultrix præclara Religio, in novas deinceps frondes vel repullulans vel reflorescens, propagines suas sanctissimas in ultimos terræ fines ævumque omne exporrectura. Superis videlicet curæ est sancta Mater Ecclesia, fœcundante illam rore cœlesti, ut in sobolem amplissimam, fructusque uberrimos sese per orbem terrarum explicet.

ARTICULUS V.

De Concilio Generali XIII. Lugdunensi I.

Sub

Innocentio IV. contra Fridericum II. Imperatorem anno 1245. celebrato.

SUMMARIUM.

§. I.

Synopsis Historica.

1. Sicilia à Normannis ad Sueviæ Duces translata per Constantiam.
2. Discordiæ inter Pontificem & Henricum VI. Imperatorem, Constantiæ Conjugem.
3. Friderici II. initia.
4. Philippus contra Ottonem IV.
5. Turbæ inter Pontificem & Fridericum II.
6. Qui à pluribus Pontificibus excommunicatur.
7. Henricus Raspo & Gulielmus Hollandiæ Comes electi contra Fridericum.
8. Filii Friderici se mutuo perimunt.
9. Carolus Andegavensis, regno Siciliae inauguratus, contra Manfredum Friderici Notum,
10. Et Conradinum. Hujus cruenta tragœdia.

11. *Perempto etiam Hencio Friderici Filionaturali.*
 12. *Constantia, Manfredi filia, Siciliam in dotem offert Petro Aragonio.*
 13. *Vesperæ Siculæ.*
 14. *Constantiæ Christianum facinus in Carolum Claudum Andegavensem.*
 15. *Sicilia per tres feminas Principes ad tres domos Principes translata.*
 16. *Magnum Inter-regnum Imperii.*
 17. *Melior orbis facies sub Rudolpho Habspurgico, & Augustissima Domo Austriaca.*

§. 2.

Acta Concilii.

18. *Quinam in eo præsentés.*
 19. *Dictum anathema Friderico II.*
 20. *Qui factiones Gibellinorum adversus Gvvelpbos excitat per 200. annos Italianam laceraturas.*

§. 3.

Canones Concilii.

21. *Canones editi inserti sunt à Bonifacio VIII. libro sexto Decretalium, qui loci citatis referuntur.*

§. I.

Synopsis Historica discordiarum inter Pontifices & Fridericum II.

Exactis Italia Longobardis, & Exarchatu ad Pontificem translato Carolus M. Siciliam, Calabriam atque Apuliam Græcis adhuc Imperatoribus reliquerat; quas tamen negligentibus defensas Saraceni postmodum invasere. Hos Normanni expulserunt; dicti primum Comites Apuliæ, tum Duces, denique Reges utriusque Siciliæ sub Rogerio II. Hujus filia *Constantia* nupsit *Henrico VI.* tunc adhucdum Romanorum Regi: qui post extinctam legitimam Normannorum in Sicilia masculinam stirpem uxorio nomine Regnum dotale adire conabatur, fortiter se opponente *Tancredo*, Normanniæ quidem stirpis, sed illegitimo thoro prognato. Quare bellum civile acerrimum conflatum est, aliis *Henrico*, *Tancredo* aliis adherentibus. Favuit huic *Clemens III.* Papa, eique investituram regni imperavit, *Henrico* re infecta in Germaniam redire coacto, ubi melior ei fortuna affulsit.

I.
Sicilia à Norman- nis ad Sue- vie Ducem per Con- stantiam.

Mortuo namque in expeditione sacra patri suo *Friderico I.* Imperatori successit; eumque cum conjugè *Constantia* Romæ coronavit *Cælestinus III.* non tamen insolenti eo modo, quem fingunt scribillatores quidam A-catholici: quod videlicet Papa coronam, *Henrici* capiti impositam mox pede decusserit, ut suam in Imperatorem potestatem ostenderet. Futilis hæc est fabula, qualem supra de *Alexandro III.* retulimus, quæ à nemine

scriptorum veterum fidem habet; quin ea Cælestinus erat in Imperatorem veneratione, eoque affectu, ut, cum Imperatrix Constantia, proditione Salerni intercepta, Tancredo captiva esset tradita, omni cura evicerit, ut captivitate liberata Cæsari restitueretur.

2. At cum idem Pontifex tandem effecisset, ut etiam Richardus Rex Angliæ, ob prosectum ad obfidionem Ptolomaidis vexillum Austriacum, in reditu interceptus, atque ultra annum in captivitate detentus, liberaretur, pecuniam quoque, quam pro lytro dederat, reddi eidem postulabat; quod cum facere Henricus Cæsar recusasset, Pontifex eum excommunicavit, cumque mortuo Tancredo, rejectoque ejus filio Wilhelmo, ultimo Guiscardorum ac fortissimæ gentis Normanniæ furculo masculinæ stirpis, ad Regnum Siciliae tandem pervenisset, acerbissima crudelitate in eos sæviit, qui Tancredo paruerant, Jordano Comite, quod regno inhiasse argueretur, fellæ candenti imposito, ac ferrea corona clavis affixa capiti; dictus propterea *Henricus Asper*, cum ab hac asperitate non desisteret, ipsa Imperatrix Constantia conspiratione cum Siciliae Proceribus adversus eum inita, a propriis subditis pacem coëgit petere. Nec diuturnum fuit ejus imperium, septimo illius anno, dum de invadendo orientali imperio agitaret consilia, extinctus, veneno, ut suspicio sparferat, ab ipsa Constantia conjuge sublatus aano 1198. obiit tamen reconciliatus Ecclesiæ, restitutus eidem, quæ abstulerat, missisque in Palæstinam auxiliariis copiis.

3. Reliquit filium Fridericum, ex Constantia jam quinquagenaria susceptum, regni Siciliae hæredem unicum, uberem Historiæ daturum materiam. Et licet supposititium non pauci dicerent (ut levis ad obtrectandum in hujusmodi rebus solet esse rumor) nihilominus Papa Cælestinus III. corona utriusque Siciliae eum insignivit, postquam mater ejus Constantia, de crimine partus suppositi juramento se purgaverat.

4. Imperium iterea *Philippum* inter Barbaros filium Natu minimum, Henrici VI. fratrem, & Othonem IV. Saxonem, distractum in partes ibat. Conventum denique, ut Philippus imperaret, Otho verò eidem succederet; quod factum, occiso Bambergæ Philippo à Comite Palatino. Cum autem Otho IV. ab Innocentio III. Romæ coronatus, Pontificii Juris territorium invasisset, ab eodem Pontifice à fidelium communione est motus, ac Fridericus Henrici VI. filius Rex Siciliae, quem à teneris fovebat, Papa, eique in bellis civilibus, quibus Siciliam ei adimere nitebantur, semper adfuerat auxilio, Germaniæ Proceribus commendatus, abdicato Othone, Imperator est renuntiatus.

5. At Fridericus avum suum imitatus, beneficiorum immemor, perpetuum ferè cum Romana Ecclesia bellum gessit, à tribus Pontificibus quater sacro fulmine percussus. Et primò quidem, quod dudum sacra cruce ornatus,

ornatus, arma, quæ ex voto edito adversus Saracenos impendere tenebatur, in Pontificem convertisset: dein iterum à Gregorio IX. quodd Saracenis faveret, & Joannem Jerosolymæ Regem exulem, omnésque in Asia bellantes Christianos, pace iniquissimis inita conditionibus, cum Barbaros vincere, & Palæstinam recuperare, si voluisset serió, facilitè potuisset, prodiderit. Tertio ab eodem, quodd Ecclesiæ civitates invasisset, perniciosissimam *Guelpborum & Gibellinorum* factionem Italiam dilacerantem excitasset, Cardinales aliósque Prælatos in vinculis haberet, Concilium Generale congregare impediret, Episcopis interceptis, & in captivitate detentis, ipsóque Pontificè Gregorio per Gibellinos suos Roma pulso, atque in omnibus Ecclesiæ & Apostolicæ Sedis se hostem demonstraret; quare Papa crucem adversus eum prædicari iussit.

ficem & Fredericum. II.

6.

Pontifices plures excommunicant Fredericum.

Denique, cum post Cælestini IV. mortem Sedes Romana, ob detentos à Friderico Cardinales in carcere, per annum & octo menses vacasset, electus tandem est *Innocentius IV.* Hic tantis ut turbis finem imponeret, pristinamque, quam privatus cum Friderico habuerat, amicitiam renovaret, Legatos ad eum misit, quos ille ad laqueum condemnavit, tendens etiam Pontifici insidias; has ut declinaret, in Galliam ad S. Ludovicum Regem profugit, ubi collecto Lugdunensi hoc primo Concilio Fridericum ad dicendam causam citavit; cumque is nil nisi contemptum, minasque reponeret, quartò sacro anathemate est percussus, subditis sacramenti religione exsolutis.

Germani proin Principes *Henricum Rasponem* Thuringiæ Landgravium, S. Elisabethæ filium, Imperatorem dixere: eoque haud multò post in Ulmæ obsidione mortuo, *Guilielmum Hollandiæ Comitem.* At propterea non melior factus Fridericüs, quin in dies efferatior, Italiam omnem factionibus, cædibus, ruinis miscuit: donec ad Parmam, duorum annorum obsidione pressam, facta tandem felici eruptione, accurrente altera ex parte cum exercitu Pontificio Legato, cruento prælio victus, & in fugam actus, vel animi mæore contabuit, aut à Manfredo Notho suo veneno extinctus, vel, ut alii scribunt, pulvillo ori ingesto suffocatus, anno 1250. postquam 32. annos imperasset.

7.

Henricus Raspo & Wilhelmus Hollandus contra Fridericum.

Sed neque in posteris suis fuit felicior; nam quatuor filios reliquit, duos legitimis ortos natalibus, Conradum & Henricum, duos ex concubinis, Henricum & Manfredum, violenta omnes morte abreptos.

8.

Filii Friderici parvici.

Henricum quippe, Siciliæ aut Regem aut Proregem, Conradus frater interemit. *Conradum IV.* qui cum Guilielmo Batavo de Imperio contenderat, in Italiam ad capeffendum regnum utriusque Siciliæ profectum, Manfredus frater veneno sustulit, cum annis quatuor aut imperasset, aut de Imperio litigasset, anathemate adhucdum ligatus. *Manfredus,*

tanquam scelus coronare oporteret, regnum utriusque Siciliae, Saracenum etiam ope, invasit; sed Neapolitanis Pontificem appellantis excommunicatus ab Alexandro IV. patris exemplo persecutus est Ecclesiam; cumque omnia misceret, ab Urbano IV. in Concilio, Orvieti celebrato conclusum est, ut *Carolus Andegavensis Comes* S. Ludovici Regis frater, adversus Manfredi tyrannidem advocaretur in Italiam, cum titulo Regis utriusque Siciliae. Ad Beneventum praelio unico debellatum, occiso Manfredo in pugna (relicta filia *Constantia*, Aragoniae Regi nupta, ex qua magnarum deinceps rerum series) *Carolus* victor inauguratus Regno à Pontifice *Clemente IV.* ea conditione, ut feudi titulo Ecclesiae Romanae quadraginta aureorum millia quot annis penderet.

9.
Carolus
Andegavensis
in
Manfredo
du.

10.
Et Conradinum.

Conradus IV. occisus in Italia anno 1254. reliquit in Germania filium unicum *Conradinum*, Ducem Sueviae, duos duntaxat annos natum. Hic anno ætatis decimo septimo cum exercitu adversus *Carolum Andegavensem* movit in Italiam, avicum regnum ut vindicaret. At *Fucinum lacum* pugnatum est; factus ex victore victus *Conradinus*, & in fugam actus, ex fugiente nova calamitate captivus, ligatus vinculis. Altero subin anno vidit Neapolis cruentum sanè luctuosumque spectaculum, politas inter gentes auditum haud facile. *Minutus Conradinus* in ætatis flore, in urbe regia, publico in foro; expeditionis comite & sortis acerbae *Friderico Badensi*, in spem veteris Austriae ex *Gertrude Friderici Bellicosi* filia prognato; fuitque facinus atrox *Caroli*, si non jus summum, summa injuria, certè summa invidia, plúsque moriens *Carolo Conradino* nocuit, quam vivens; creditumque, jure gentium sacrosancta esse Regnum capita, tantique non habenda regna, ut iis nati ea propter, præsertim ex armati, perirent Principes. Falsum autem omnino est, nulloque teste idoneo comprobatum, consilio aut voluntate *Clementis IV.* Pontificis immanem hanc cædem esse patratam. Quin constat, hunc Pontificem, quem moderatio & pietas insignis ornaverant, vehementer id facinoris exprobrasse *Carolo*.

Sed neque cælo probata crudelitas, vespericis ficulis vindicantibus Purpuratum sanguinem; repetamus originem.

11.
Et in Henricum.

Occiso anno 1268. *Conradino*, unicus supererat Ducum Suevorum stirpis masculinae *Surculus*, *Henricus* videlicet, *Friderici II.* Filius, *Conradini* patruus, sed illegitimis ex concubina ortus natalibus. Qui post infelicem Patris pugnam *Parmensem* captus à *Bononiensibus*, & cavæ ferreae inclusus, post 29. annorum captivitatem in carcere obiit, anno à cæde *Conradini* quarto, videlicet 1272.

12.
Constantia.

Ad unicam igitur sæminam redacta est Magni illius *Ænobarbi* progenies, *Constantiam* videlicet, *Manfredi* supra memorati *Filiam*, quæ
Petro

Petro III. Aragoniæ Regi nupta, Regni utriusque Siciliæ titulum in dotem attulit. Quare 13. annis post Conradini cædem erupere tandem suppressa diu Consilia: Cùm Galli omnes per Siciliam dispersi, ipso paschatis die, audito companæ signo, ad Vesperas convocantis (unde *Vesperæ Siculæ* dictæ) ^{13.} in singulis urbibus ab ipsis Siculis trucidati sunt. *Causa* cædis Siculorum in Gallos odium: *Instrumentum* Joannes Prochyta aliena veste testus opida Siciliæ circumcursans: *Socius* Michaël Palæologus Byzantino Imperio timens à Carolo, qui, Filiam suam Balduino II. à Constantinopolitano Throno depulso desponderat. Totius denique Tragædiæ aut Auctor tacitus, aut Spectator remotus Petrus Aragonius. Qui, ne dotalis titulus esset otiosus, hac cæde regno potitus Siciliæ: Jactaque diurnæ Gallos inter Hispanósque discordiæ semina, pretiosis nimium odiis in posterum nutrienda, nimumque multo humano sanguine ad gentis utriusque perniciem excretura.

Interea Carolus Andegavenfis Divina humanaque ope vindictam spirans, Martini IV. in Petrum anathemate, & Gallorum armis se succingit. Sed infra iram erant vires: Alterum contemptu eludente Aragonio, alterum astu Indicto quippe ad Burdigalam cum Carolo singulari certamine amovit Petrus bellum à Sicilia: Detrectans deinde duellum, cujus præmium jam teneret in manibus, translatum bellum in Aragoniam; sed utrique regi fatale: Petro occumbente ex vulnere, Carolo contabescente ex tædio & dolore amissæ Siciliæ, filiique capti ab Hispanis.

Spectaculum videre tunc in Aragonia licuit, quod novo Neapolitanam lanienam pudore obrueret. Captus *Carolus Claudus* ^{14.} Caroli Andegavenfis Filius; traditusque Aragoniis ad motus neci, immolanda Conradini piis manibus victima: Sed donatus Christo crucifixo à Constantia Petri vidua, atque abdicata Sicilia libertati redditus. Nobile profectò vindictæ genus, quo Constantia Conradini patruelis sui sanguini litaret, ac fœmina virum mansuetudine superaret. *Carolus Claudus.*

Nec tamen destitit Carolus Claudus, quibus vitam debebat, bellum, facere. At fortiter resistere Aragonii, eaque felicitate, ut tandem etiam Neapolitanum Regnum Gallis eriperent, utrumque felici connubio ad Augustissimam Domum Austriacam transmissuri.

Ubi tres notandæ veniunt fœminæ Principes, duæ Constantiæ & Johanna, per primam Constantiam, Henrico VI nuptam Regnum utriusque ^{15.} Siciliæ pervenit à Normannis ad Sueviæ Duces: Per alteram Constantiam desponsam Petro III. à Suevis ad Reges Aragoniæ: Per Joannam Ferdinandi Catholici Filiam, Philippo Austriaco junctam, ac Caroli V. & Ferdinan- *Sicilia per tres fœminas translata.*

dinandi I. Matrem, ab Aragoniis ad Austriacos; donec hoc sæculo pilæ instar de manu ad manum jactaretur.

16. *Inter regnum.* Cæterum post Friderici II. mortem tristis erat Imperii facies, inagno illo vigenti & ultra annorum *Interregno* capite vacui.

Licet enim & *Wilhelmi Batavi* & *Conradi IV.* & *Alphonfi sapientis Castilia* Regis, & *Richardi Angli* legamus nomina; nomina tamen sunt. Adeò enim vel electi turbidè, vel in mutuum perniciem commissi atrociter: ut lacerâsse potius Imperium, quàm gubernâsse dicendi sint. Certè rerum tunc omnium in Germania erat confusio. Corpus sinè capite nervorum compage ac nexu dissolutum: Nullum Imperii tribunal; perpetuum Justitium, sublata publica privatâque tranquillitas: Nullus Electorum, nullus Imperii ordinum consensus: Jus suum in armis ferebant, inductis in ruinam minus potentium *diffidationibus* illis seu vindicationibus privatis, aut potius *grassationibus* & *latrociniiis*. Unde mutux cædes, rapinæ, incendia, direptiones, populationes, aliæque Reipublicæ humanæ pestes.

17. *Melior facies.* At fessis tandem rebus succurrit provida Numinis cura. Divinis auspiciis datus Imperator, par omnino tantæ rerum moli; qui Imperii ruinas sistat, abrupta reducatur, disrupta consolidet, & distortam Rempublicam in ordinem suum reponat. Fuit is Magnus ille *Rudolphus Habsburgicus*, gloriosissimus Fundator Augustissimæ Domûs Austriacæ, sub cujus auspiciatissimo Imperio parta Germaniæ salus, pax data Ecclesiæ, provec̃ta in immensum Majestatis Imperii, florentis domi, hostibus formidandi foris.

§. II.

Acta Concilii Lugdunensis I.

18. **T**ot tantisque, quæ diximus Ecclesiæ malis ut remedium pararet Innocentius IV. ac præsertim ut contumacem Friderici II. animum flecteret, Concilium Generale indicendum existimavit. Cùm autem in Italia Friderici armis, & Gibellinorum, eidem adhærentium furore omnia essent turbata, Lugdunum in Gallia Concilio locum delegit.

Præsentis. Interfuere, præter multos Cardinales, duo Patriarchæ Majores, Constantinopolitanus nimirum & Antiochenus, Episcopi 140. Balduinus II. Imperator Byzantinus, Galliæ, Angliæ, aliorumque Principum Legati, imò etiam Imperatoris Friderici Orator, Thaddæus cameræ Imperialis Judex: qui rerum forensium usu exercitatus, magno animo pro Friderico in Concilio peroravit, crimina objecta alia inficiando, alia excusando, quædam etiam in Pontifices ipsos retorquendo. Sed visa est Patribus ejus oratio magis facunda & ornata, quàm rationum pondere roborata: quare Fridericus, de multis ac gravibus criminibus, ac præsertim de

de violentia in Sedem Apostolicam, virósque Ordinis Ecclesiastici Principes, accusatus, & ad Concilium citatus cum contemptu monita sacri Senatùs eluderet, sacro anathemate percussus, atque Imperii Regniq̄ue Siciliæ jure excidisse est proclamatus, exsolutis sacramenti religione subditis.

19.
*Fridericus
excommu-
nicatus.*

In varias partes sensúsque hæc sententia Europam distrahit, aliis aliter, ut sit, vel pro effectu vel varitate loquentibus. Certè face velut ventilata in majus ignis exarsit incendium, Friderici ira in furorem concitata, & sex annis, quibus supervixit, implacabili odio ac vexationibus statum Pontificium, & Guelphos Pontifici adhærentes, persequente. Nec morte Friderici desit cruentus ille Guelphorum, seu Pontifici faventium, & Gibellinorum, seu Cæsaris partes sequentium, conflictus, ad ducentos usque annos à Friderico grandi Italiæ calamitate exporrectus.

20.
*Guelphi &
Gibellini.*

Prima equidem ac princeps causa indicendi Concilium fuit Fridericus: at morbis pluribus laborabat Ecclesia; qui tamen ipsi etiam magna ex parte Friderico sunt imputati, quòd Advocatus, & Protector Ecclesiæ non ad defensionem illius, tunc temporis adèd necessariam, sed ad ruinam coronatas vires impenderet.

Unde in oratione ad Patres in Concilio habita Innocentius Papa dolores Ecclesiæ quinque Christi vulneribus comparavit. Quorum Primus erat de Turcarum & Saracenorum in Christianorum terras irruptione; Secundus de Græcorum schismate; Tertius de hæresum grassantium labe; Quartus de terræ sanctæ amissione; Quintus de Friderici in Ecclesiam persecutione, qua se Italia expulsum in Galliam profugisse ingemuit.

Ut igitur reliquis etiam vulneribus obduceretur cicatrix, decreta est nova expeditio *cruciata* adversum Saracenos in terram sanctam: cujus dux designatus est S. Ludovicus Rex Galliæ: variæque pro signata militia statuta privilegia.

§. III.

Canones Concilii.

In Concilio isto Lugdunensi, quod tribus duntaxat sessionibus constabat, complures etiam pro more sunt editi Canones, ad disciplinam Ecclesiæ spectantes, quos Bonifacius VIII. sexto Decretalium libro inseruit.

21.

1. Quando Papa rescripto Judicem delegat, cum clausula, ut qui-
dam alii etiam conveniri coram eo possint, tantum quatuor alii, qui in
citatorio sunt nominandi, conveniri possunt. *De re-
script.in 6.*

2. Delegati Sedis Apostolicæ sint in dignitate constituti, ut Canonici *Eod.*
vel Prælati, & tantum in civitatibus, ubi est copia Jurisconsultorum.

De elect.

3. in 6.

De Judic.
*in 6.**De litis*
*contest.**De re-*
*script.**De eo, qui*
*mittitur.**De appel-*
*lat.**De sen-*
tent. ex-
*com.**a. r. de of-*
fic. ord.
in 6.

3. Vota conditionata, alternativa, dubia & incerta irritantur.

4. Delegatus non potest compellere partes, ut personaliter coram se in judicio compareant, si ad hoc non habet speciale mandatum (extra causas tamen criminales.)

5. Exceptio peremptoria non impedit litis contestationem, nisi sit exceptio rei judicatæ, aut transactæ.

6. Actor non comparens in termino per citationem præfixo, condemnatur reo comparenti in expensas. Nec citatur ulterius ad ipsius petitionem reus, nisi actor caveat de judicio fisci.

7. Si quis contra alium plures movere vult quæstiones, omnes illas coram iisdem Judicibus tractet. Nec valent rescripta aliter obtenta: processus etiam est nullus, teneturque parti ad diversos Judices tractæ ad expensas.

8. Quando quis litigat de beneficio obtinendo, non est mittendus in illius possessionem, licet possessor illius sit contumax: sed lite non contestata ad finalem sententiam est procedendum.

9. Appellans ad Papam appellare debet in scripto, causam exprimere & Apostolos petere.

10. Judex recusatus statuatur arbitris certum terminum ad cognoscendum de causa recusandi Judicem: quo termino elapso recusatus procedat in causa principali.

11. Excommunicatio in participantes cum excommunicatis lata non teneat, nisi præmissa sit monitio.

12. Administrationem Ecclesiæ adeuntes inventarium diligenter conficiant coram testibus, solvantque debita Ecclesiæ: nihil autem alienent, neque debita contrahant, neque pignori obligent, sine debita solemnitate, & evidenti Ecclesiæ necessitate aut utilitate, singulisque annis administrationis rationem reddant.

13. Decernitur subsidium pro Imperio Constantinopolitano, quod Græci Schismatici jam totum ferè in Europa à Latinis recuperaverant, Asiam Turcis diripientibus.

14. Monentur Prælati, ut pro liberanda terra sancta subsidia conquirant.

15. Statuuntur præsidia contra Tartarorum irruptiones.

16. Decernitur expeditio in terram sanctam, eodem ferè tenore, quo Concilium Lateranense IV. est usum.

Præter ista capitula, à Binio edita, exstant plura in sexto Decretalium, quæ huic Concilio ejusque Præsidi Innocentio IV. attribuuntur: videlicet

1. Archi Episcopus non potest sibi constituere Officiales in Diœcesibus suorum Suffraganeorum, ne quidem pro futuris causis ad eum per

appel-

appellationem devolvendis; quamvis post interpositam apud eum appellationem possit vices suas alicui in Diœcesi suffraganei existenti delegare.

2. Qui fuit Advocatus vel Procurator in prima instantia, non potest in iudicio appellatorio esse testis. Neque indistinctè appellanti defertur juramentum (quia præsumptio stat pro eo) nisi Judici ex circumstantiis aliud videatur. *c. 3. de testibus.*

3. Constituens, mandans, juvenis, recipiens aut protegens Assassinum ipso facto est excommunicatus, depositus ab officio, & beneficio. Sit etiam cum bonis suis mandans omnibus à toto Christiano populo perpetuò diffidatus, seu hostis declaratus, absque ulla alia excommunicationis, depositionis aut diffidationis sententia. *c. 1. de homicidio.*

4. Exempti ratione delicti, rei sitæ, aut contractus initi in loco non exempto, ratione horum conveniri possunt coram loci illius Ordinario, aliud, si delictum sit commissum, res litigiosa sita, aut contractus initus in loco exempto. Religiosi tamen exempti à loci Ordinario excommunicari, suspendi, aut interdicti non possunt; nisi forsitan sint in Prioratu, qui Ordinario subjectus est. *c. 1. de privilegiis.*

5. Episcopi, ipsisque superiores Prælati nullam suspensionem aut interdictum incurrunt, nisi expressè nominentur. *c. 4. de sententia.*

6. Archi-Episcopus non relaxet censuras, à subditis suorum Suffraganeorum latas: nisi hoc habeat ex consuetudine. Ejus sententia generalis ligat tantum ejus subditos. Censuræ absque competenti monitione præmissa sunt injustæ, sive in genere sive in specie illas promulgent. Non ferant censuras, nisi culpabiliter in mora satisfaciendi fuerint delinquentes. In integrum collegium vel universitatem non feratur sententia excommunicationis, ne innocentes irretiantur. *c. 5. eod.*

8. Cum omnes leges, omniâque jura vim vi repellere, cunctisque se defendere permittant, Prælatus contra injustum aggressorem suorum bonorum temporali & spiritali gladio se potest defendere. *c. 6. eod.*

9. Si quis electionem aut provisionem impugnans ad Papam appellat, intra mensem tam ipse, quàm reus, quorúmque interest, vel per se, vel per Procuratorem iter Romanum suscipiant. Si mense elapso parte una comparente pars altera per 20. dies absit, procedatur in negotio. Si actor tunc non plenè probârit, quod contra formam electionis objicit, condemnandus est reo in expensas. Si autem non probet, quod contra personam objicit, à beneficiis triennio est suspensus: si autem interea in ea se ingesserit, ipso jure est iis perpetuò privatus. Hæc tamen pœna locum non habet, si manifestissimis constet documentis, quòd ipsum à calumniæ vitio causa probabilis & sufficiens excuset.

*c. 1. de re-
sit. spol.*

10. In civilibus non admittitur exceptio spoliationis, facta ab alio, quàm ab actore: in criminalibus verò etiam facta à tertio, in utroque autem casu exceptio probari debet intra 15. dies, aliàs excipiens actori condemnatur in expensas, quas interim propter hoc fecerit. Agenti autem super rebus Ecclesiasticis opponi non debet exceptio spoliationis in privatis rebus.

*c. 1. de ex-
cept.*

11. Si reus actori opponat exceptionem excommunicationis, hujus speciem ac nomen debet exprimere, atque intra octo dies apertissimis documentis probare; aliàs Judex procedens in causa condemnat eum in expensas, propter eam exceptionem factas. Si post rem judicatam talis exceptio opponatur, executionem impedit, licèt sententia sit valida. Si autem actor publicè esset excommunicatus, reo etiam non excipiente, repelli deberet à Judice.

*c. 1. de
sentent. &
re judic.*

12. Si Judex contra conscientiam & contra justitiam in gravamen partis quidquam fecerit per gratiam, vel per sordes, ab executione officii per annum se noverit suspensum, ad æstimationem litis parti læsæ condemnandus. Si durante suspensione se ingesserit Divinis, sit irregularis: potèitque à solo Papa cum eo dispensari. Salvis aliis constitutionibus, quæ alias insuper pœnas injustis Judicibus statuunt.

ARTICULUS VI.

De Concilio Generali XIV. Lugdunenfi secundo

Sub

Gregorio X. & Rudolpho I. pro unione Græcorum cum Latina
Ecclesia anno 1274.

S U M M A R I U M.

§. I.

Schisma Græcorum per Photium
inchoatum.

1. Patriarchatum distributio.
2. Omnes subsunt summo Pontifici.
3. Ad quem cuilibet datur Appellatio.
4. Sæpè etiam Patriarchas judicavit.
5. Photius intrusus à Barda.
6. Legati Nicolai I. ab illo corrupti.
7. Nicolaus excommunicat Photium, &
Photius Nicolaum.

8. Quos errores Latinæ Ecclesiæ objecerit.

9. Ingens in Oriente rerum mutatio, occiso Michaële Imperatore & Barda, Basilio coronato, Photio dejecto, & restituito Ignatio.

10. Post mortem Ignatii restitutus Photius à Basilio, præstigiis decepto.

11. Et quidem annuente Joanne VIII. Papa.

12. Sub

12. *Sub certis tamen conditionibus : quas non implevit, sed in conciliabulo Constantinopolitano magno fastu omnia contraria egit, corruptis iterum & contemptis legatis Romanis.*
13. *Unde excommunicatur à Joanne VIII. edocto à Marino legato suo.*
14. *Photius rursus reprehendit doctrinam Latinorum de processione Spiritus S. & vocis Filii que in symbolo additionem.*
15. *Antiquitas bujus doctrinæ.*
16. *Et additionis in symbolo, jam in Concilio Toletano I. factæ.*
17. *Mors Basilii, ejusque effigies.*
18. *Nova in Oriente scena, duo Leo Philosophus, Basilii filius, ex carcere ad thronum ascendit, Photius à throno ad custodiam descendit*
19. *Excipiente etiam Santabarenum præstigiatores condigna sceleribus pœna.*
20. *Missis Romam legatis restaurata unio.*
21. *Colentibus illam probis Patriarchis, Stephano fratre Leonis Imp. Caulea, Euthymio &c*
22. *Nicolaus Mysticus, Patriarcha, ingentes adversus Leonem Imperatorem pientissimum turbas excitat, propter illius quartas nuptias. Joannes IX. eum absolvit, substitutus Nicolao Euthymius.*
23. *Mors Leonis ejusque opera eruditissima.*
24. *Alexander, frater Leonis, dejecto Euthymio restituit Nicolaum Mysticum : quem pacis causa Papa approbavit : relicta Græcis sua consuetudine circa tertias & quartas nuptias prohibendas.*

25. *Constantinus Porphyrogenitus Leonis filius Imperii socium asciscit Romanum : qui filium suum Theophylactum adolescentem facit Patriarcham*
25. *à Joanne XI. malè confirmatum, quem tamen Orientales post banc confirmationem agnoverunt : durante semper utriusque Ecclesie unione.*
26. *Licet à Sifinnio & Sergio Patriarchis impugnata, Sedisque apostolicæ Primatus semper agnitus.*

§. II.

Schisma Græcorum per Cerularium instauratum.

27. *Variis tragædiis prælusum schismati Græcorum : sursum deorsum euntibus omnibus : impiis hominibus, sub Patriarchis impiis per sanguinem antecessoris ad thronum Imperialem passim ascendentibus. Romani, Stephani, Constantini, Nicephori Phocæ, Zimisces, Romani Argyri, Michaëlis Paphlagonis, Michaëlis Calaphatis, Imperatorum tragædiæ, Theophane & Zœe furore & libidine aulam miscentibus.*
28. *Theophylacti Patriarchæ spurcissimæ effigies.*
29. *Alii etiam Patriarchæ ad scelera omnia abusus, morumque corruptionem connivent : imò promovent.*
30. *Hac rerum facie Cerularius, homo infiniti fastus, ad Rempublicam Ecclesiasticam accessit :*
31. *Edmque in schisma præcipitavit, omnibus ad ruinam pergentibus.*
32. *Usus opera Nicetæ Pectorati : qui librum scribit adversus usum panis azymi in Eucharistia.*

33. *Hunc refutat Humbertus Cardinalis, Leonis IX Constantinopolis legatus, ipsūque Nicetam cum Imperatore Constantino Monomacho convertit.*
34. *Cerulario furorem continuante, ac schisma in alios etiam Patriarchatus spargente.*
35. *Totus tamen Oriens jam passim plenus erat Hæreticis, Turcis & Saracenis. Maronitæ Monothelitæ postea conversi, Nestoriani.*
36. *Jacobitæ seu Copti Eutychiani, Armeni.*
37. *Græcorum Religio toto cælo diversa à Religione Protestantium.*
38. *Quæsitæ unio per Lotharium Imper. & Græcos Imperatores: sed frustra: Stratiota, Andronico, Isacio & Alexio Angelo cruentas tragædias continentibus.*
39. *Schisma sopitum sub Latinis Constantinopoli Imperatoribus.*
40. *Renovatum amissa rursus Constantinopoli.*

§. III.

Unio à Concilio Lugdunensi restaurata.

41. *Michaël Palæologus recuperato Imperio unionem urget.*
42. *Præsertim apud Gregorium X.*
43. *Qui indicit Concilium Generale Lugdunense, ad quod missi legati Græcorum.*
44. *Fines hujus concilii.*
45. *Sancita unio.*
46. *Veccus, unus ex legatis, fit Patriarcha, unionis defensor.*

§. IV.

Constitutiones Concilii Lugdunensis.

47. *Insertæ pariter libro sexto Decretalium.*

§. I.

Schisma Græcorum per Photium inchoatum.

1.
Patriarchatus.

Una est Christi in terris Ecclesia; in varias tamen orbis terrarum diffusa provincias, sub uno visibili capite in unitate fidei congregata, in duas tamen magnas mundi partes divisa, alteram *Orientalem*, *Occidentalem* alteram, ab antiquissimo jam tempore. Occidentales per potissimam Europam, Africamque, & nunc etiam Americam exporrecta, sub uno Patriarchatu Romano coaluit. Orientalis per Thraciam, Græciam, Asiam, & Ægyptum extensa, quatuor Patriarchatus est complexa, Constantinopolitanum videlicet, Alexandrinum, Antiochenum, atque Hierosolymitanum.

2.
Omnes subsunt summo Pontifici.

Quamvis autem Patriarchæ isti Orientales magnam auctoritatem in subjectos sibi Metropolitanos & Episcopos exercuerint, Romani tamen Pontificis, Petri Apostolorum Principis, cui peculiari omnino ratione Christus ovium suarum curam, & regni cælorum claves concedidit, Successoris Primatum summamque in Ecclesia auctoritatem sunt venerati.

Hinc,

Hinc, licèt Patriarchæ, præsertim Constantinopolitani, qui ex ultimis facti sunt in Oriente primi, Romæ novæ sedisque Imperatoriæ typho elati, non rarò caput surrigerent, Romanus tamen Pontifex, quem antiquissima etiam concilia Orientis *Papam Universalem* nuncupabant, ac specialis prærogativæ honore colebant, primos semper tenuit: Adcò quidem, ut ejus ad octò prima Concilia, in Oriente propter hæreses turbasque, ibidem exortas, celebrata legati, licèt simplices quandoque tantùm essent Presbyteri, primo semper loco federint, primi dixerint sententiam, primique in omnibus actis subscriberent ac nominarentur, ejusque epistolas, ut Cœlestini, Leonis, Agathonis, Adriani velut oracula ex Petri ore prolata fusciperent, imò in ipsos etiam Patriarchas Romæ novæ jurisdictionem semper exercuerint.

Demonstrant hoc manifesta profundæ etiam vetustatis exempla, quibus constat, viros sanctissimos atque multò doctissimos, Orientis Patriarchas, S. Athanasium, S. Flavianum, S. Joannem Chrysostrum, S. Ignatium, ab Orientalibus conciliis damnatos, ad sedem *Apostolicam* (semper ita nuncupatam & ætimatam) Romam appellasse, tanquam ad superiorem, non tantùm Patriarchis, sed etiam conciliis. 3. *Ad quam appellatio*

Maximè autem & manifestè id comprobatur ab exemplis ipsorum Patriarcharum Constantinopolis, Anatolii, Acacii, Flavitæ, Euphemii, Epiphani, Mennæ, Eutychii, Cyriaci, Sergii, Pyrrhii, Pauli, Petri, Anastasii &c. quos judicatos esse novimus à Romanis Pontificibus, Leone, Simplicio, Felice, Gelasio, Hormisda, Agapeto, Vigilio, Gregorio, Theodoro, Martino, Eugenio, & Agathone; Aliisque summis Ecclesiæ Romanæ Præsulibus ante & post sævam Iconoclastarum tyrannidem; qua capitis ac Judicis supremi unitate factum sanè est, ut neque Patriarcharum quorundam fastus, atque ambitio, neque surgentes in Oriente novæ identidem hæreses, quas communi consilio, studio, vigilantia utraque Ecclesia semper damnaverat, fundatam illam in Christo, ejusque Vicario unionem potuerint scindere. 4. *aliisque judicavit.*

Unanimis ille consensus tenuit firmiter ad dimidium usque sæculi noni, quo primùm labefactari cœpit. Mali origo, ut supra ad Concilium Generale octavum memoravimus, *Photius*, qui Bardæ artibus corrupto Michaële Imperatore, amota Theodora matre, & Theoctiste Cancellario à gubernaculo, depulso Ignatio, Patriarchatum in vaserat, licèt adhuc Laicus: quem tamen se tueri non posse videbat, nisi Romani Pontificis, quem tunc ipse totaque Orientalis Ecclesia pro Papa universali agnoverat, assensu firmaretur. 5. *Photius intrusus.*

6. *Legati Nicolai prævaricatores.* Missis igitur Romam ad Nicolaum I. Pontificem tam suis quam Imperatoris legatis, lupum sub ovina pelle tegens, fraudibus impetravit duos à Nicolao legatos: qui tamen aliud mandatum non acceperant, nisi renovandi decreta, contra Iconoclastas lata, de causa verò Ignatii & Photii informationem tantum Romam mittendi, absque decisione controversiæ. Imò communionem iis cum Photio vetuit: sicut & ipse Romæ legatos Photii ad suam aut Episcoporum communionem non admisit.

Legati Romani ubi Constantinopolim venere in arctam mox custodiam dati, atque ultra tres menses in ea detenti minis tandem ac spebus victi, in conciliabulo Constantinopolitano in depositionem Ignatii, sedem Apostolicam appellantis, perfidè consenserunt. Nihilque intentatum reliquit Photius, quo suam in sententiam Nicolaum pertraheret.

At in virum consiliis suis minimè opportunum incidit: condemnatus ab eo cum affectis suis Episcopis; Rhodoaldo & Zacharia legatis propter prævaricationem excommunicatis atque depositis.

7. *Photius excommunicat Papam.* Quare Photius abjecta ovina pelle lupum jam palam ostentabat, insurgens adversus Romanam Ecclesiam, ejusque Antistites. Litteris confictis, acsi ab Orientalibus tribus Patriarchis essent scriptæ, falsisque adversus Nicolaum Pontificem testibus subornatis, in novo conciliabulo excommunicationis sententiam in eundem dicere attentavit: cohorrescentibus ad inauditum facinus plerisque Episcopis, licèt alioquin servili studio additis Photio, qui per Principes, Michaëlem & Bardam omnia poterat.

8. *Errores obijcit.* Insârunt magis adhuc illius arrogantiam duorum Archiepiscoporum Germaniæ, Coloniensis videlicet & Trevirensis litteræ, qui à Nicolao Pontifice excommunicati atque depositi (quòd in conciliabulo Aquisgranensi & Metensi in divortium *Lotbarii Junioris*, Austriæ Regis, cum *Tibitberga* Regina ac legitima conjuge, atque in adulterinas cum *Valdrada* nuptias consenserint) communionem cum Photio petebant. Has ille litteras per totum Orientem, additis suis circularibus, quibus Patriarcham universalem se dixit, Episcopis misit: objiciens latinis, quòd sabbato jejurent; quòd ova manducent in quadragesima; quòd parvulos in baptismo chrysmate ungant; quòd chryisma permisceant aqua; quòd Clerici barbam radant; quòd Diaconi sinè ordine Presbyteratûs transeant ad Episcopatum; quòd dicant, Spiritum S. à Patre Filióque procedere; quòd Patriarcha Constantinopolitanus non sineretur litteras Decretales ad omnes fideles mittere.

9. *fortis mutatio* Dum hac ratione Photius Orientalem niteretur Ecclesiam ab Occidentali avellere, subita in aula mutatio ejus consilia evertit. Occisus Bardas, columen Photii; assumptus in regni societatem Basilius, in Macedonia parentibus rusticis natus, sed virtute ac fortitudine per omnes honorum gradus

gradus eò fastigii proventus, occisus à Basilio Michaël, temporis sui Nero. Photius in monasterium relegatus, restitutus Ignatius, indistum Concilium Generale octavum: damnatus Photius, restitutio Ignatii confirmata, ubi notandum, quòd Photius Patriarchatu dejectus, rursus supplices ad Papam litteras dederit, cum omni submissione tanquam universalem & supremum Ecclesiæ Pontificem veneratus, quem antè, Bardæ & Michaëlis favore turgens, iterato anathemate ferire non erubuit.

Quamquam autem Basilius omni honore ad concilium illud accedentes legatos Pontificios exceperit, magnòque componendæ pacis Ecclesiasticæ zelo flagrans concilio in templo S. Sophiæ præfens adfuerit, non ea tamen veneratione legatos dimisit; tum quia obtinere non poterat, ut Ludovicus II. Imperatoris nomine abstineret; tum quia Episcopi Orientales conquererentur, Ecclesiam Constantinopolitanam tanquam famulam Romanæ in concilio fuisse subjectam, tum quia causa Bulgarorum, de qua aliàs meminimus, animos Orientalium alienaret.

Hæc tamen tanta non erant, ut unionem utriusque Ecclesiæ scinderent: sed post mortem Ignatii, Basilius rursus à Joanne VIII. legatos petiit, qui surrogationem Photii, per imposturas suas Imperatori interim reconciliati approbarent. Addidit etiam Photius preces suas ad eundem Romanum Pontificem, sine cujus communione se non posse firmiter Patriarchatum retinere cernebat: manifesto argumento, quòd Orientales etiam, non obstantibus quibusdam dissidiis, autoritatem supremam Papæ adhuc sint venerati: & ipse etiam Photius non ob aliquam dissensionem in fide aut abusus Romanæ Ecclesiæ egisse, quæ contra eandem egerat, agnitus lubenti animo ejus primatum, si ipse vicissim receptus in communionem Patriarchæ Constantinopolitanus agnosceretur.

Joannes VIII. quamquam haud ignarus, quibus motibus esset Photius, quidquid contra eum varia statuissent concilia, nihilominus, quia Saraceni undique vastabant Italiam, nullumque aliud videret præsidium, ut Basilium, fortissimum Saracenorum victorem, protectorem haberet, consensit in restitutionem Photii, sub conditione tamen humilis deprecationis, coram concilio ab eo faciendæ, & Patriarchatui Romanæ restituendæ Bulgaricæ.

Quas tamen ille, corruptis more suo Papæ litteris, non implevit, sed in conciliabulo, quòd ipse synodum VIII. dixit, ante legatos Pontificios omnia pro potestate magno cum fastu egit, nemine obluçtari aucto, causa verò Bulgarorum ad Imperatorem remissa. Ut verò suas partes magis firmaret, appellatione ad Papam sublata, quam concilium Sardicense adstruxerat, statuit, ut neuter ab altero excommunicatos admitteret.

IO.
*Mortuo
Ignatio à
Basilio re-
stitutus
Photius.*

II.
*Annunte
Joanne
VIII.*

12.
*sub condi-
tionibus
tamen,
quas non
implevit.*

13.
Unde à
Joanne ex
communi
catus.

Cùm Papa rei iniquissimè gestæ feriem deprehendit, damnata legato-
rum suorum pusillanimitate & prævaricatione *Marinum*, virum inflexibilis
animi misit Constantinopolim, in carcerem primum missum à Basilio, dein
remissum Romam, à quo edoctus plenius Joannes de abolita per Photium
synodo VIII. de imposturis, & non impletis conditionibus Photium rursus
excommunicavit: sicque schisma recruduit. Restauravit sacrum fulmen
idem Marinus Joannis Successor.

14.
Photii ob-
jectio.

Tum verò Photius recoacta illa de processione Spiritus S. à Filio con-
troversia, hæreseos Ecclesiam Romanam arguebat, Concilii Ephesini lato
in eos, qui symbolum mutarent, fulmine prostratam. Quæ res, cùm plu-
rimùm à Græcis objiceretur nostris, operæ pretium fuerit, hîc altius ali-
quantùm eandem repetere.

In primis quatuor Ecclesiæ sæculis nemo unquam adduxit in con-
troversiam, an Spiritus S. à Patre Filiòque procederet; nam in synodo se-
cunda ac Romana, contra Macedonium de Spiritu S. habitis id duntaxat est
definitum, Spiritum S. verum esse Deum, ejusdem cum Patre & Filio sub-
stantiæ, neque dubitavit tunc quisquam, quin sicut unigenitus Dei Filius,
qui est verbum & sapientia Patris per intellectum à Patre procedit, ita Spi-
ritus S. qui est mutus Amor Patris & Filii, per voluntatem ab utroque
tanquam uno principio procedere: nemine unquam contradicente.

Primus sæculo quinto famosus ille *Theodoretus* Cyri Episcopus, Ne-
storii adhuc sectator, & Magistro suo Theodoro Mopsvesteno, malè in-
tellecto, negavit, Spiritum S. procedere à Filio, ut contradiceret S. Cyrillo,
cujus odio propter anathematismos in Nestorium latos flagrabat.

15.
de proces-
sione Spi-
ritus S.

Contra verò sicut jam ante sæculo IV. Damasus Papa, ut ex ejus con-
fessione fidei ad Paulinum Antiochenum Patriarcham missa constat, sic
etiã sæculo quinto S. Leo, rescriptis Turibio Austuriæ Episcopo, impium
esse asserere, quòd *non sit alius, qui genuit: alius qui genitus est; alius, qui
ab utroque procedit.* Hanc dein doctrinam ab Ecclesia Catholica omni tem-
pore receptam ac traditam à Patribus Concilium Toletanum I. fidei defi-
nitioni inseruit, addens symbolo Constantinopolitano vocem *Filiòque*, ad
condemnandos Priscillianistas. Quo nihil contra Ephesini decreta est
actum; per additionem enim illius vocis non mutatur symbolum, sed
magis declaratur, sicut synodus Nicæna declaravit symbolum Apostolo-
rum per additionem vocis *consubstantialis Patri*, ad condemnandum Arium,
& synodus secunda symbolum Nicæni per additionem plurium vocum, ad
condemnandum Macedonium.

16.
Quando
additio
symboli.

Exemplum Concilii Toletani converso ad fidem Recaredo, Visigo-
thorum Rege, tota Hispania est amplexa; subin etiam Gallia, ut patet ex
professione fidei, quam Historiæ suæ præmisit Gregorius Turonensis, sæculi
sexti

sexti scriptor; eandem vocem *Filioque* fidei symbolo adjecit concilium Generale Nicænum secundum, prout antiquissimis exemplaribus Græcis est exhibitum. Idem definitum est à Paulino Patriarcha Aquilejensi in Concilio Foro-Julienfi. Testis etiam est Walfridus Strabo *de rebus Eccles. c. 22.* tempore Caroli M. symbolum cum ea additione in Gallia & Germania inter missarum solemnità cantari solitum, cùmque Joannes Monachus Jerosolymitanus hanc doctrinam impugnasset, Concilium Aquisgranense sub eodem Carolo M. eandem expressè definivit, & cùm Carolus M. acta hujus concilii ad Leonem III. misisset, hanc veram fidem esse is decedit, contrariamque damnavit: noluit tamen, ut ea vox, ut à Catholica, fidei symbolo inserta publicè in Missa cantaretur in Italia, relicta in sua consuetudine Hispania, Gallia ac Germania, donec ad preces Imperatoris Henrici sancti Benedictus VIII. in Concilio Romano morem illum etiam in Italia introduxit.

Sed neque Orientales additionem illam morèmq; Ecclesiis occidentalibus unquam objiciebant: ne ipse quidem Photius, quamdiu promotionem suam ad Patriarchatum à Romanis Præsulibus confirmandam sperabat, repetitis autem fulminibus percussus à pluribus Pontificibus, hunc prætextum abstrahendi Orientales ab obedientia Romani Pontificis quærebant, condemnans doctrinam de processione Spiritus S. à Filio: utque in Occidente etiam turbaret, Patriarcham Aquilejensem, quem aliàs à Pontifice alienum noverat, litteris, verbosa eloquentia fucatis, in erroris societatem pertraxit.

At diu furere ei non licuit, nam liberato ex carcere Leone Basilii filio, in quem Photii & Santaberini fraudibus fuerat conjectus, obiit Basilus, anno Imperii fortiter gesti vigesimo, hostium Domitor, Saracenorum Terror, virtute, prudentia, regnandique artibus præstans: eo duntaxat infelix, quòd duobus impostoribus Photio & Santaberenò obnoxius, synodo octavæ, quam tanta cura procuraverat, renuncians, Pontificibus nullo jure inensus, schisma foverit, quod temulento Antecessore suo damnaverat; in eo verò longè felicissimus, quòd successorem reliquit Leonem filium, cæterà patri similem, nisi quòd Ecclesiæ pacem dederit, ad posteritatis memoriam insigni consilio.

Hic namque Princeps ab obsequio in Deum Imperium auspiciandum ratus, lectis Stephani V. Pontificis ad Basilium litteris, mox Photium, barbarum omnique schismatis auctorem in arctum Monasterium abduci præcepit, substituto ei voluntate Pontificis, in Patriarchatu fratre suo Stephano, Principe integerrimo, sacris jam priùs admoto. Periit in exilio

17.
Mors Basilii.

18.
Leo filius deponit Photium.

19.
Santabe-
renipœna.

Photius: Santaberenus verò scelerum ejus minister, qui Leonem fraudibus suis patris iræ objecerat, adempto pingui Archi-Episcopatu, quem Photius dederat, majoribus pœnis servatus: fustibus cæsus, oculis orbatus, in perpetuum exilium deportatus: Orthodoxi verò Episcopi revocati ab exiliis, in quæ eos Photius ejecerat. Missi illico ab Imperatore & Episcopis Romam legati, qui recognita Romani Pontificis, Papæ Universalis, suprema in totam Ecclesiam autoritate, extincto schismate, unitatem reducerent.

Princeps legationis Stylianus, Metropolitanus Neo-Cæsareæ, nomine totius Cleri Constantinopolitani expositis actis Photii dixit, ad sanctam sedem pertinere eos corrigere, & ad gregem Ecclesiæ aberrantes reducere; cùmque multi Episcopi non nisi vi ac metu compulsi, Photio adhæserint, æquissimum esse, impostorem illum omni rigore juris punire, Episcopos verò lapsos supplices ad pœnitentiam admitti, & Ordinum atque officii exercitio restitui: uti factum in quarta synodo cum Dioscori affectis, & in septima cum Iconoclastis.

20.
sopitum
schisma.

Pontifex igitur confirmato Stephani Patriarchatu, & receptis in gratiam lapsis Episcopis, reunita utraque Ecclesia, schisma illud aut extinxit, aut certe ita repressit, ut longo tempore nulla illius scintilla eruperit: manifesto documento, Græcos ad schisma illud conflandum non esse motos doctrina illa de processione Spiritûs Sancti, aut abusibus, Romanæ Ecclesiæ à Photio objectis, sed sola hujus tyrannide, terrore, violentia, imposturis.

21.
sub probis
Patriar-
chis.

Plurimum autem ad schisma evellendum contulit Stephani Patriarchæ Zelus, virtus, morumque sanctimonia; quam Deus remuneraturus brevi eum ex humanæ vitæ fluxibus eripuit. Nec minus Sanctum successorem habuit *Antonium Cauleam*, sub quo unio cum Latina Ecclesia ex integro est confirmata, missis novis legatis ab Imperatore Leone ad Stephanum V. Pontificem: ad quas *Formosus Papa*, mortuo interim Stephano, respondit, data plena lapsis venia.

Antonio Patriarchæ successit *Nicolaus Mysticus*, tamen exactæ vir disciplinæ, ut in rigorem nimium deflecteret, quo, servata cum Ecclesia Occidentali concordia, non parùm turbata est Ecclesia Constantinopolitana. Ecce fontem!

quarta
Leonis nu-
ptia.

Leo Imperator post mortem trium uxorum, ex quibus prolem nullam susceperat, transit ad quartas nuptias cum Zœe (ex qua deinde Constantinum nactus est Porphyrogenitum) quia verò Canones Ecclesiæ Orientalis, (ut *can. 37. Concilii Neocæsariensis*) prohibent tertiæ & quartas nuptias (quod Leo ipse *Constitut. Novell. 90.* confirmavit) Nicolaus Patriarcha non tantum Benedictionem nuptialam ei negavit, sed etiam

pres-

presbyterum, qui eam impertiverat, deposuit, & Imperatorem ab ingressu Ecclesiæ prohibuit, ac tandem excommunicavit; cùmque absolutionem instanter peteret, constanter ei Patriarcha negavit, Episcopis id aliis probantibus, aliis improbantibus.

Quare Imperator ad Pontificem Joannem IX. pro impetranda absolutione ac dispensatione recurrit; qui missis legatis causaque discussa eum absolvit, ac matrimonium confirmavit. Nicolaum verò Patriarcham, pertinaciter adhuc obstantem Imperatori deponi & in monasterium detrudi curavit, surrogatio viro pientissimo *Euthymio*: qui mox Leonem à Papa absolutum in suam communionem recepit: multis tamen adhuc pertinaciter Nicolao adhærentibus, ac schisma foventibus; cum quibus usque ad mortem moderatissimo Imperatori conflictandum fuit. Obiit autem anno 911. Imperii 25.

Edidit plures doctissimos ingenii partus, ab illo enim habemus 113. novellas Constitutiones, post Justiniani & Justini constitutiones novellas in Corpore Juris collocari solitas: tractatum item de re militari: Epistolam ad Omarum Saracenorum Principem de veritate Religionis Christianæ contra errorem & Sectam Mahometis, ubi de mysterio SS. Trinitatis dissertens, confitetur Spiritum S. à Patre & Filio procedere: 204. orationes disertissimas: 33. Panegyres in festa primaria totius anni: Epistolam circularem ad omnes suos subditos, in qua doctè aded atque ferventer eos hortatur ad vitam Christiano homine dignam, ut Basilium aliquem aut Chrysostomum testes legere, dignus sanè Princeps, quem suspiciant, amèntque litterati dignus, cui ad posteritatis commendationem *Philosophi* ac *Sapientis* cognomen adhæreat.

Recevit post ejus mortem Constantinopolitanæ Ecclesiæ secum ipsa diffidium; reliquit etenim Leo filium unicum *Constantinum Porphyrogenitum* in tenera adhuc ætate: dedit proin ei consortem Imperii *Alexandrum fratrem suum*, quem jam Basilius Cæsarem dixerat, hominem stolidè ferocem ac planè impium: patrique Basilio ac fratri Leoni per omnia dissimilem; hic, ut specimen daret, qua sit indole, restituit illico Nicolaum Mysticum, deposito sancto *Euthymio*, quem schismaticorum, Nicolao adhærentium, furori objecit, pugnis calcibusque contundendum. Denique inauditis contumeliis, ludibriisque affectum vix adhuc spirantem in exilium relegavit. Verùm ultra annum furendi spatium mors ademit.

Nicolaus, hac ratione aut restitutus, aut intrusus, pristinam suam crudam atque inflexibilem severitatem necdum deposuit: sed nulla Imperatoris Constantini ratione habita matrimonium Leonis cum Zœe improbare perexit, epistola ad Joannem X. Romanum Pontificem data acerbè conquestus, injustè se judicatum: quartas nuptias in Ecclesia non esse

23.
*Leonis
opera.*24.
*Nicolaus
Mysticus
restitutus.**deposito
Euthymio.*

tolerandas. Tandem cum schisma invalesceret, aliis Nicolaum aliis Euthymium agnoscentibus Patriarcham, imploratus Papa legatos in Thraciam misit, ubi in synodo, mortuo interea Euthymio, receptus Nicolaus: relicta Græcis sua circa tertias & quartas nuptias consuetudo: quæ à Constantino etiam edicto est firmata: consentientibus tamen omnibus, penes Pontificem tanquam caput Ecclesiæ potestatem esse in lege eorum & consuetudine dispensandi.

Reducta hoc pacto in Ecclesiam Byzantinam pace, floruit toto sæculo decimo unio cum Romana Ecclesia, licet per infandam tyrannidem scelerati etiam Pontifices essent intrusi, ac nunquam plures abusus irruerent, agnita semper Romanæ sedis auctoritate: id, quod sequens eventus comprobavit.

25. *Romanus.* Constantinus Imperator Romanum Lecapenum Belliducem suum Imperii socium asciverat: qui sprete Constantini ætate & inertia, relicto solo ei titulo, omnia cum gubernaret, *Theophylactum* filium suum, sedecim duntaxat annorum adolescentem, moribusque corruptissimum, Patriarcham propria auctoritate creavit contra SS. Canones. Cùmque ea res vehementer offenderet Orientis Episcopus, Romanus Albericum comitem Tusculanum, qui simile facinus in Ecclesia occidentali patrârat, muneribus corruptum permovit, ut à Joanne XI. quem in potestate habebat, dispensationem pro *Theophylacto* impetraret.

25. *Theophylactus.* Albericus igitur Joannem adegit, ut legatos in orientem mitteret ad confirmandum nomine suo *Theophilactum*, & conferrendum Pallium, jure Pallii omnibus ejus successoribus tradito, licet à Papa illud non peterent. Huic Pontificis voluntati acquieverunt Orientales Episcopi: licet Johannes XI. Marozix turpissimæ filius, tyrannide intrusus, acceptatus tamen ab Ecclesia, persona sua nihil dignum tanto Orientis consensu præferret, nisi sedis Apostolicæ auctoritatem ac supremam in sacris per orbem jurisdictionem: manifesto rursus argumento, Græcos sæculo decimo, quo nullum fuit Ecclesiæ Romanæ luctuosius, sola veneratione sedis Romanæ, licet homines etiam indigni illam occuparent, summam Pontificum auctoritatem agnovisse, eidemque se subjecisse.

26. *Sisinnius.* Tenuitque hæc Orientalis Ecclesiæ in Romanam reverentia ad annum usque 981. quo non quidem sublata, sed tamen tenata fuit à *Sisinnio* Patriarcha, homine impio, qui litteras encyclicas Photii, ad Patriarchas Orientis contra doctrinam & Disciplinam Latinorum olim scriptas, suo duntaxat nomine subscripto, iterum ad Patriarchas misit, invitans eos ad bellum indiciendum Romanæ Ecclesiæ. Idem attentavit vehementiùs successor illius *Sergius*, additis pluribus calumniis: At irrito conatu. Patriarchæ enim Alexandrinus, Antiochenus & Jerosolymitanus fideles unionem cum Romana Ecclesia coluerunt.

Imò etiam *Eustathius* successor *Sergii* supremam Pontificis Auctoritatem agnovit. Quod vel ex ambitione illius perspicuè elucet: induxit enim *Basilium* Imperatorem, ut an. 1024. communi utriusque nomine legatos ad Joannem XX. mitterant, qui peterent, ut ejus auctoritate Patriarcha Constantinopolitanus diceretur *Oecumenicus* in toto Oriente, sicut ipse *Oecumenicus* esset Patriarcha per totum Occidentem, & Papa universalis per totum orbem. Quo facto liquidè constat, sæculo adhuc undecimo persuasum fuisse non tantum toti Orienti, sed etiam Imperatori ac Patriarchæ Constantinopolitano, Ecclesiam Græcam Romanæ subiectam esse; cum arrogantem illum titulum *Oecumenici*, quem tot Patriarchæ Constantinopolitani frustra extorquere conati sunt, assumi ac retineri non posse censebat absque Romani Pontificis auctoritate. Qui tamen, non obstantibus magnis promissis, ac precibus, constanter illum negavit, redeuntibus re infecta Græcis.

§. II.

Schisma Græcorum per Cerularium instauratum.

Quamquam titulus, *Oecumenici* per Orientem Patriarchæ, negatus à Pontifice ægrè haberet Imperatorem ac Patriarcham *Eustathium*, tenuit tamen adhuc unio ad medium usque sæculi undecimi: Quo tandem fatale Græcorum schisma à *Photio* cœptam per *Michaëlem Cerularium* est instauratum.

27.

Variis autem tragædiis prælusum est à Græcis funestæ huic pesti. Cum enim Patriarchæ fæminarum Principum libidines, & virorum cruentos furores coronarent, Imperatores, ut scelerato obsequio præmium rependerent, Patriarchis, quidquid illis ambitio, novandique cupiditas suggerit, concessere: sicque sursum deorsum euntibus sacris profanisque Græcorum rebus confusa sunt omnia.

*Græcorum
res lapsæ.*

Imprimis enim solium Imperatorum vix aliter turbulento illo tempore scandere contigit, nisi per strata antecessorum cruenta cadavera, mulierumque maritis suis exitiales libidines. *Constantinus Porphyrogenitus*, ut dictum, Imperii socium Romanum asciverat. Hic à filio *Stephano* spoliatus diademate, & in exilium projectus. *Stephanus* à *Constantino* deportatus & suam & patris pœnam luit. *Theophylactus* frater *Stephani*, Patriarchatus propudium, equorum amator, ab equo in murum alifus interit. *Constantinum* filius Romanus veneno sustulit. Romanus pariter veneno, à propria, ut creditum, conjugè *Theophane* Imperatrice misto, periit. Hæc *Medea* proprio etiam interfecto filio, *Nicephorum Phocam*, vix ad thalami & Imperii societatem admissum, per *Zimiscen* occidit. *Zimisces* *Theophanem* à thoro, quem speraverat, in Insulam deportavit;

*Et inter-
necini fu-
roras.*

portavit; veneno & ipse extinctus, à cubiculario suo propinato. Relictum tunc Imperium Basilio & Constantino IX. Romani & Theophanes filiis, jam antè à Zimisce in Imperium societatem assumptis. Uterque periit prole nulla relicta mascula. Romanus Argyrus, propria dimissa uxore legitima, Zöen Constantini filiam duxit, ut Imperium in adulterinam dotem acciperet. At Zöe Romanum conjugem Imperatorem, cum venenum ei propinatum spe pigrius esset, per Michaëlem Paphlagonem strangulavit, ut amoribus hujus ficitii, quem deperibat, potiretur. Imperium, more Byzantii haud peregrino, mercedem sceleris Michaël retulit, & Zöen Imperatricem conjugem: At brevè in insanam rabiem actus flagellante Nemese vindice interiit.

Zöe tot parricidiis superstes ad Michaëlem Calæphaten & sui copiam, & diadema tot cædibus cruentatum attulit. At Calæphates, cum Zöen in Monasterium intrussisset, & Patriarcham impium, tot scelerum administrum, vellet deponere, orta seditione, à populo obsessus in suo palatio, cum in Monasterium Studitarum, tanquam in asylum profugisset, & Monachalem habitum induisset, oculis nihilominus est orbatus. Unde Zöe, sceptrum rursus admota, cum Constantinum quemdam, quamvis conjugatum maritum peteret, Constantinus à sua uxore, ne Zöe illo potiretur, veneno est enecatus. Hac spe frustrata Zöe, in alium *Constantinum*, cognomento *Monomachum*, hominem spurcitiis corruptum oculos jam aniles & amores convertit, eumque in thori ac throni consortem admisit.

28. *Teophylasti effigies.* Hæc erat aulæ Augustalis facies, cum sub Imperio hujus Imperatoris Monomachi Græcorum schisma erupit. Sed nec Patriarcharum melior. Pudet memorare Theophylasti sordes, mores turpes, vitam infamem, propudiosas comestiones, lascivos saltus, sacrorum nundinationes, equorum numerum incredibilem, quos Mytratus hic stabuli præfectus unctis manibus exquisitissimis atque inauditis pabulis infarcire est solitus: Taceo ipsam etiam sacras aras contaminatas, dum hinnulum effusum audiens, cum die Jovis Sancto Divina in Ecclesia celebraret officia, his interruptis, stabulo accurrit: Dignus, qui per equum periret equorum amator insanus.

29. *Corruptio Græcorum.* Successorem Polieucten habuit, qui non tantum secundas Theophanis cum Nicephoro Nuptias approbavit, licet is Theophanis prolem sacro ex fonte Patrinus levasset, pronuntiante Jurisprudentia Græca, Principes non ligari impedimentis matrimonii sacrisque canonibus, Bigamiam statutibus obicem. Basilius post eum Patriarcha scelera gravi infamis fuit. Nicolaus Chrysoberges Photii & Ignatii acta, contradictionem nempe multifariam, approbavit. Alexius cum Theologis suis ac Juris-Consultis Romano Argyro potestatem fecit, ut abjecta uxore legitima Zöen ducatur. Idem, grandi corruptas pecunia, Zöen Michaëli Paphlagoni adultero suo

fuo junxit nuptiali fœdere, postquam communi opera Romanum Argyrum Imperatorem peremissent, & quidem eum in finem, ut matrimonii fūco adulterinas libidines obducerent. Cùmque Episcopi eidem Nicolao objicerent præter alia, eum contra SS. Canones esse promotum ad Patriarchatum, adeoque deponendum, respondit: Si ita est, vos omnes oportet deponi. Idem tertium etiam quartumque matrimonium Zoes ratum habuit. En! Nicolai illius Mystici rigorem, quem impientissimum Imperatorem Leonem exercuerat! tunc SS. Canonum Decretis, atque Imperatorum edictis vetitum erat tertium quartumque matrimonium, tunc neque summus Pontifex dispensare poterat. Jam verò post cæsos communi consilio ac ope maritos tertiæ quartæque nuptiæ omnino sunt licitæ. *Et abusus.*

Ex quibus planè videre est Græcorum ineptias. Quantas adversus Imperatorem Sanctissimum Leonem, quoad viveret, & post ejus etiam mortem excitârunt tempestates propter quartas initas nuptias, ut Imperii hæredem relinqueret? Jam verò agglomeratæ & Imperatorum & maritorum cædes, & multiplicatæ nuptiæ, & criminosæ, & Bigamiâ irritæ, & vivente adhuc legitima conjuge contra Divina humanaque jura cum altera initæ, & consequenter dissolutum matrimonii jam consummati vinculum, pro nihilo habita à Græculis istis levissimis, ad omnem Principum, etiam sceleratissimorum, auram se vertentibus. Veniant jam isti Canonum legumque custodes & Romanæ Ecclesiæ abusus exprobrent, suæque pravitate inde prætextum quærant, videntes festucam in oculo alieno, trabe in suo relicta, excoriantes culicem, camelum autem glutientes.

In hac rerum profanarum sacrarumque summa confusione Græca Ecclesia fuerat constituta, cùm Michaël Cerularius, homo projectæ audaciæ, ambitionis immensæ, inquieti, turbulentique omnino ingenii ad Sacram Patriarchatus Rempubliam accessit: Qui jam prius conspirationis adversus Michaëlem Paphlagonem initæ reus, pro temporum illorum more, in Monasterium detrusus est. Sed versipellis genii cùm esset auræque servire doctus, in Constantini Monomachi, Principis alioquin, ut diximus, corrupti gratiam adeo subdolè blandèque se insinuare novit, ut Patriarcham illum tot scelerum reum, constituerit, habiturus Sacerdotem sui genii, sibi que quæ vellet, indulgentem. *30. Cerularius.*

Hicigitur homo talis cùm esset, metuens, ne summus Pontifex intrusionem suam, contra SS. Canones factam, improbaret, iraque adversus Latinos, ob negatum quoddam, ut Allatius ait, Privilegium concepta, ambitione insuper stimulante, ut solus omnia posset, neminemque censorem formidare deberet, jugum statuit excutere, & bellum Romanæ Ecclesiæ a pertè denunciare. *31. Scibisma instaurat.*

Hæc, ut vellet insanire, faciebant, ut posset, rerum in Oriente per-

Religionis, nisi quam mollis & projecta in voluptates vita inspirabat: Ecclesiasticus ordo à Cerulario fraudibus, mendaciis, calumniis tentatus, & alioquin jam in inertem vappam subsidens, & ab Imperatoribus, & Patriarcha Constantinopolitano, qui, cum omnia in aula posset, & favores & terrores distribuit, servili pendebat obsequio.

32.
Liber Ni-
ceta con-
tra Azy-
ma.

Accessit perniciosus, plenusque dolo, calumniis, & imposturis liber, Cerularii jussu à *Niceta Pectorato*, presbytero in magno Studitarum monasterio, scriptus adversus abusus, ut ferebat Romanæ Ecclesiæ, reprehendens potissimum, quod in Missæ sacrificio pane *Azymo* uteretur. Quem usum, Christi Domini, in Azymo consecrantis, exemplo, continuæque jam inde ab Apostolico tempore, traditione firmatum, neque Photius, omnia excutiens, neque quisquam alius ad illam usque diem objecerat.

Seditiosum hoc scriptum encyclicis suis additum Cerularius misit ad Orientis Episcopos, Monachosque, alios minis, promissis alios flectens, quosque obfistentes invenerat, atque ad sanctam sedem provocantes, excommunicatione, verberibus, catenis, carcere fregit, oclusis, quas Latini Constantinopolitani habebant, Ecclesiis. Quin eò insanix devenit, ut baptizatos à Latinis rebaptizari juberet: Cum tamen secundum Concilii Nicæni primi decreta ne quidem Baptismus, ab Hæreticis collatus, iterari debuerit.

Missæ etiam in Apuliam, ubi Græci aliquas adhuc civitates habebant, litteræ, sollicitantes ad defectionem. Capita accusationis in Romanam Ecclesiam erant, quod judaizet, sabbatum & azyma observando, quod animalia suffocata manducet, quod tempore quadragesimæ à canendo *Alleluja* abstineat. Grandia enim verò momenta tantorum tumultuum!

33.
Humber-
tus lega-
tus.

Hæc epistola incidit in manus *Humberti* Cardinalis & Episcopi Sylvæ candidæ, viri doctissimi, qui eam latinè versam obtulit *Leoni IX.* sancto omnino, doctrina, integritate, religione, zelo, omniumque virtutum ornamentis præstanti Pontifici. Is tanto Ecclesiæ vulneri ut mederetur, ad Cerularium scripsit epistolam, admodum prolixam, doctrina, eruditione, paterna gravitate & charitate plenam, ostendens concessum ab ipso Christo Domino Romanæ Ecclesiæ, ipsiusque Præfulibus, S. Petri Apostolorum Principis successoribus Primatum, à synodis Oecumenicis & Patriarchis Constantinopolitanis plurimas inventas esse hæreses, quas semper Romani Pontifices represserint. Quæ objicerentur, tanti non esse, ut luctuoso schismate Ecclesiam scinderent: Fidem illis non tangi; sed neque abusus esse: Diversas diversis in Provinciis vigere posse consuetudines atque disciplinam, salva fidei unitate: Intra ipsam Romam tolerari ritus, quibus Græci à Latinis discreparent: Quamdiu doctrina fidei sit una, unionem non esse scindendam.

Accepta hac epistola Cerularius simulans concordiae studiosum animum, legatos mitti petiit, qui pacem componerent. Missi à Leone tres, ^{34.} Fridericus Cardinalis, Ecclesiae Cancellarius, post triennium deinde electus Papa sub nomine Stephani X. Petrus Amalphis Archiepiscopus, & Legationis Princeps, quem dixi, Humbertus Cardinalis. Excepti pro dignitate ab Imperatore, qui eis exhibuit libellum Nicetae Pectorati adversus abusus Romanae Ecclesiae editum. Humbertus brevi tempore tam doctè atque perspicuè eundem confutavit, ut Imperator scriptum Nicetae jussit publicè comburi, additio edicto, ne quis præsumat primatum Romanae Ecclesiae negare, aut doctrinam ejus, semper orthodoxam, impugnare: Ipse etiam Nicetas damnans suam temeritatem, à legatis in communionem receptus est.

Cerularius contra legatos, quos ut excommunicatos & hæreticos damnabat, ne quidem in conspectum admisit. Quare legati in Ecclesia S. Sophiae, enarratis coram populo ejus sceleribus & erroribus, excommunicationis sententiam in eum pronuntiârunt. Quia autem Constantino non multò post mortuo in Imperio successit Theodora soror Zoës, Patriarchæ obnoxia, irritum fuit unionis negotium, dominante per Orientem Cerulario: Qui tandem etiam reliquos tres Patriarchas in schismatis communionem machinis suis pertraxit, ad casum alioquin prono Oriente, quem immanis sectarum colluvies in varias jam dudum hæreses abstraxerat.

Ibi enim jam tum dominabantur *Mabometani*, *Turcæ* nempe & *Saraceni* innumeri: multi etiam erant *Maronitæ* circa montem Libanum à Monothelitis pridem infecti: Sed deinde conversi, sub peculiari Patriarcha, qui Concilio Lateranensi IV. præfens fuit, constanter fidem Catholicam & unionem cum Romana Ecclesia retinuerunt, inter Mahometanorum & Schismaticorum persecuciones, velut rosæ inter spinas efflorescentes. Quapropter Gregorius XIII. illis Romæ sub directione Patrum Societatis JESU Collegium fundavit, in quo bonis artibus ac Theologiæ præsertim studio imbuerentur, ut in patriam reduces Patriarchæ & Episcopis utile in religionis & animarum cura obsequium præstent. Officia Divina peragunt lingua Chaldaica: Ritu autem utuntur ferme Græco, nisi quoddam antiquissimis temporibus in Azymo consecrent; etiam, dum tempore Cerularii adhuc erant Monothelitæ. ^{35.} *Maronitæ.*

Plurimi insuper erant *Nestoriani*, dicti etiam *Chaldæi*, cis Euphratem per Mesopotamiam aliàsque Orientis provincias, & trans Tygrim usque in Indias, ipsosque Asiæ fines magno numero diffusi Tartaris etiam multis ea peste infectis.

Nec pauciores forsan erant *Eutybiani*, per Asiam & Africam propagati;

36.
Jacobita.

gati; & quamvis in varias sectas inter se essent divisi, sectæ tamen *Jacobitarum*, sic dictæ à *Jacobo* quodam Syro, Eutychetis & Dioscori discipulo, accesserunt, & numero & amplitudine, inter eas potiori. Duos habebant Patriarchas, alterum in Mesopotamia, qui se Antiochenum, alterum in Ægypto, qui se Alexandrinum dicebat: Ut aded duo essent Antiocheni, & duo Alexandrini Patriarchæ: Quorum alter Græcus, alter Eutychianus. Post Schisma autem Cerularii *Copti* seu Jacobitæ in Ægypto aded prævaluerunt, ut ferme soli obtinuerint Patriarchalem sedem Alexandrinam, sub qua etiam est Patriarchatus Æthyopiæ, ubi omnes ferme Christiani erant Jacobitæ seu Eutychiani, donec David Imperator Æthyopiæ missis ad Clementem VII. legatis, impetravit, ut postea à Paulo IV. Andreas Oviedo Societatis Jesu missus ed Patriarcha, alisque, sub Imperatore Claudio, Davidis filio, multos converterit; sed ob pertinaciam Cænobitarum Eutychianorum, tam pulchra sementis penitus ferme est extincta. Postea tempore Clementis VIII. etiam Gabriel Copthorum seu Jacobitarum Patriarcha Legatos misit Romam ad renovandam unionem.

Mediam quandam inter Eutychianam & Nestorianam hæresin professi sunt *Armeni*, horum unio cum Ecclesiâ sæpè suscepta, hodieum ex parte viget.

Memorare hæc visum, ut pateat, operosum minimè fuisse Patriarchis Constantinopolitanis Orientis reliquias, tot ruinis circumseptas, convellere. Quanquam multi semper Ecclesiæ Romanæ adhæserint; Nec est, cur sibi Lutherani aut Calvinistæ blandiantur, ac Græcorum Schismate numerum suum augeant: Cùm Schismatici isti omnes Protestantibus tanquam hæreticos execerentur, & integris convocatis Synodis sint detestati.

37.
Græcorum
Religio.

Profitentur illi Sanctorum cultum & invocationem, cultum item sacrarum Imaginum & Reliquiarum, vota Monastica, purgatorium, suffragia pro mortuis, libertatem arbitrii, meritum bonorum operum, septem Sacramenta: Sacrificium Missæ, ac præsentiam veram & realem Christi in SS. altaris Sacramento; ut aded Protestantium quidam aut omnino sint peregrini in rebus Græcorum, aut fallere velint, dum eos partibus suis conantur accensere. Azymorum usus ad disciplinam pertinet; Spiritum S. à Patre per Filium, imò etiam ex Patre Filiòque; tanquam uno principio, procedere, non rarè in Conciliis facti sunt Græci, cœlibatus Sacerdotum, barbæ rasæ, modus non nihil diversus juniorum, tanti utique non erant, ut scindi debuerit unio. Adcoque ad quæstionem de primatu Papæ Schismaticis causa videtur reduci, manifestis Scripturæ patrùmque testimoniis asserto. Sed neque quoad hoc Græci cum protestantibus conveniunt; agnoscunt enim illi Romanum Episcopum tanquam Patriarcham Occi-

Occi-

Occidentis, cui in Ecclesiasticis omnes Occidentales Ecclesiæ sint sub-
jectæ & parere debeant.

Vera igitur causa ambitio fuit, ex urbe Augusta ac Roma nova infla-
ta, odiûmque in occidentales conceptum propter avulsam Imperium oc-
cidentale, & ad Germanos translatum. Cerularii autem factus est pro ces-
sit, ut ipsos Imperatores deponeret novosque constitueret; nam Michaë-
lem Stratiotam, post Theodoram, Zoës sororem, euestum ad Imperium ^{38.} *tentata*
abducauit, & Isacium Comnenum coronavit: Adversus eundem etiam su-
perbissimè postea insolescens. *unio.*

Anno 1136. Lotharius II. Imperator Anselmum Episcopum Havel-
bergensem Legatum misit Constantinopolim, qui cum Niceta Archi. Epi-
scopo Nicomediensi, Græcorum Doctissimo, publicam de capitibus con-
troverfis disputationem inivit. Factus est Nicetas, ea non esse tanti, ut
scindi propterea Ecclesia debuerit; circa processione Spiritûs S à Filio
Græcos verbis potius, quam re ipsa differre. Unde indicto generali Con-
cilio unionem facilè restaurari posse. At, quia Comnenus in Oriente bel-
lum Latinis intulit, frustra obsessa Antiochia, quam crucitati exercitus
Saracenis eripuerant, totum negotium effectu caruit.

Manuel, ejus Successor cum ipsis Turcis fœdus inivit contra Christia-
nos Occidentales: Simul tamen dēiderium uniendī Ecclesias Romano
Pontifici significavit. Andronicus, ejus patruelis, usurpato Imperio omnes
Latinos crudeliter interemit Constantinopoli, quod Alexio Manulis Filio
faverent: Qui Ludovici VII. Galliæ Regis filiam duxerat. At vastantibus
propterea latinis Græciam, à populo, in seditionem concitato, atrocissī-
ma inter supplicia est enecatus: Isacio Angelo, proclamato Imperatore.
Qui à fratre suo Alexio Angelo, Latinorum hoste jurato, erutis oculis Im-
perio est spoliatus. Sed cū intelligeret Alexium Isacii filium in Italiam
elapsam ad conquirenda contra tyrannidem patruī auxilia, scepro me-
tuens, ab Innocentio III. Ecclesiarum unionem flagitavit.

Cū autem, ut supra memoratum, Constantinopolis esset à Latinis ^{39.} *Schisma*
expugnata, ac Balduinus creatus Imperator, electus pariter est Patriarcha ^{supitum}
Latinus, reductaque in Thracia, Græcia & Bulgaria cum Ecclesia Romana ^{sub Latinis}
unio. Verū cū diversi Græci Principes in Asia novos principatus eri-
gerent, eò quoque schisma translatum est, protegente illud *Theodoro*
Lascari, quem Græci in Asia Imperatorem salutârunt; ejus Successor
Joannes Ducas, dictus *Vatatus*, Princeps strenuus, totum ferme Imperium,
Constantinopoli excepta; Latinis eripuit, Balduino II. ad imploranda au-
xilia Europam percurrente, non tamen ab unione alienus fuit Ducas;
quin ea bis sub ipso tentata, semper tamen evanuit. Quamvis *Nicepho-*

rus Blemmida, Græcorum Doctissimus, ac Religiosissimus, scriptis etiam pro Romana Ecclesia libris, vehementer illam suaderet.

40. *Constanti-*
nopolis
Latinis
erepta. Successorem in Imperio Ducas habuit Theodorum Lascarim Junio-
rem, qui magis alienum à concordia animum ostendit. Reliquis sceptrum
Joanni Lascari, filio suo sexenni, qui à *Michaële Palæologo*, Administratore
Imperii, abductus in custodiam, oculisque privatus est. Interea verò
Alexius Dux præclarus à Michaële Cæsar jam dictus, Constantinopolim
facili manu die unico expugnavit. Quam dein Imperator imaginem Dei-
paræ prælatam pedes secutus, subiit redeuntibus Græcis pro levitate sua
sub Græcis Imperatoribus ad schisma.

§. III.

Unio à Concilio Lugdunensi restaurata.

41. *Michaël*
Palæolo-
gus. Recuperata rursus à Græcis Constantinopoli, quam Latini ad 50. an-
nos tenuerant, in id curam suam intendit Palæologus, ut Imperium
suum ab hostili incurfu tutum præstaret; timuit, ne cruciata aliqua expeditio
rursus in provincias suas prorumperet. Præcipuè verò metum ei
incussit magnus belli apparatus, quem Carolus Andegavensis in utraque
Sicilia instruebat.

Quare, ut tempestatem à se averteret, æquosque sibi haberet Occi-
dentis Principes, cum pluribus Romanis Pontificibus de unione tractare
cœpit; ac tum maximè, cum, post duorum annorum & novem mensium
vacationem Ecclesiæ, electus tandem per compromissum fuit Theobal-
dus, è nobilissima Vice-comitum prosapia ortus Placentiæ; qui cum Edu-
ardo, Angliæ Principe, in Palæstinam profectus, Ptolomaide tunc versa-
42. *Greg. X.* batur, cum in Italia Pontifex ipse fuit electus; nomen assumpsit *Gregorii X.*

Cum insigni hoc Pontifice ferventiùs concordix negotium urgebat
Imperator Græcus. At Patriarcham & alios quosdam Episcopos, fœmi-
narum Principum patrocinio firmatos, plurimum in schismate obstinatos
deprehendit. Primus contumaciam posuit *Joannes Veccus*, Græcorum
eruditissimus, qui lectis SS. Patrum de processione Spiritûs S. à Filio testi-
moniis, Orthodoxam veritatem professus, magna deinceps constantia pro-
pugnavit. Valuit viri tam præstantis exemplum ad plures convertendos,
accedente præsertim Imperatoris industria: Cui solus ferme Patriar-
cha restitit.

43. *Legati ad*
Lugdun.
Concil. Missi proin Legati ab Imperatore ad Concilium Lugdunense II. erat
hoc Concilium* mille ferme Patrum. Summus illius Præses ipse Papa
Gregorius: Cardinales aderant 15. Patriarchæ duo Latini, Constantino-
politanus & Antiochenus, Archi-Episcopi 60. Episcopi 500. plurimique
Abbates

Abbates & inferiores Prælati: Legati utriusque Imperatoris, Rudolphi I. & Michaëlis Palæologi, Regum Galliæ, Angliæ, utriusque Sicilia, aliorumque Principum & Rerumpublicarum totius ferme Europæ: Cum duobus Magnis Magistris Templi & Hospitalis, atque ipso Rege Aragoniæ Jacobo. *S. Thomas Aquinas in itinere ad hoc Concilium obiit in Monasterio Fossæ novæ. S. Bonaventura verò, Cardinalis creatus, in ipso Concilio Lugduni est defunctus.* *S. Thomas, & S. Bonaventura.*

Sex autem Sessionibus, trium mensium spatio absolutis, constabat.

In prima Sessione Gregorius, habita ad Patres eleganti oratione, finem con vocandi Generalis Concilii proposuit, videlicet, ad decernenda subsidia pro liberanda terra Sancta, ad uniendam Græcam Ecclesiam cum Romana, ad reparandam Ecelesiasticam disciplinam, ac nominatim ad præscribendum modum promptius eligendi summum Pontificem, ne amplius tanto tempore Sanctam Sedem vacare contingat.

In secunda & tertia Sessione editæ sunt variæ constitutiones ad fidem & disciplinam pertinentes. Definitum, Spiritum S. à Patre Filioque, tanquam uno principio, procedere, decretæ in sex annos decimæ ex omnibus proventibus Ecclesiasticis in subsidium terræ Sanctæ.

In quarta Sessione recepti advenientes Legati Græcorum, quibus Episcopi & Proceres multi obviam processerant. Legati litteras Imperatoris & Metropolitanorum suorum offerunt, & tam suo, quam illorum nomine schisma ejurant, Romanæ Ecclesiæ fidem publicè professi, agnito Papæ per universalem Ecclesiam Primatu, & jure appellationis ad S. Sedem: Addito insuper juramento, se nunquam amplius recessuros ab obedientia, Romano Pontifici debita; sicque instaurata unione, cantatus Hymnus Ambrosianus, symbolum item fidei cantatum primùm latinè: Tum à Græcis græcè cum additione *Filioque*, ter ab ipsis repetita. *44. Unio.*

In quinta excepti sunt legati Tartarorum Principis, ad Concilium ab eo missi ad eundem fœdus adversus Turcas. Latæ variæ constitutiones; habitæ solennes exequiæ S. Bonaventuræ, inter quartam & quintam Sessionem mortuo, incredibili Patrum luctu.

In sexta Sessione editi duo adhuc Canones, nempe *c. Religionum diversitatem* & *c. Cum Sacrosancta* & c. tum Pontifex gratulatus Concilio felicitatem unionem utriusque Ecclesiæ, Prælatos ad zelum, vigilantiam ac disciplinam servandam cohortatus finem Synodo imposuit.

Legati Græcorum cum muneribus & epistolis ad Imperatorem & Metropolitanos dimissi, una cum Abbate Cassinensi, Pontificis Nuntio, ubi Constantinopolim venerunt, successumque Legationis & factæ unionis exposuerunt, magno Imperatorem gaudio affecerunt, præcipuè ubi

se à toto Concilio Imperatorem agnitus intellexit, curamque Pontificis, ne ab occidentalibus Principibus ejus Imperium invadatur.

Atque ut ferio negotium hoc actum ostenderet, illudque in futurum firmaret, convocata Synodo Concilii Lugdunensis acta eidem communicavit; approbata fidei professio, agnitus Primatus Papæ, promissa eidem obedientia, noménque ejus restitutum sacris Dyptichis, inter Divina officia primo loco memorandum sub hac formula: *Gregorium Summum Ecclesiæ Apostolicæ Pontificem, & Papam Oecumenicum.*

45.
Veccus
Patriar-
cha.

Quia autem Patriarcha Josephus, homo, quàm doctrina vacuus, tam plenus contumacia, assentiri noluit, in Monasterium remissus, & in ejus locum electus est, quem suprâ laudavi, *Joannes Veccus*, qui unus è Legatis Imperatoris Concilio Lugdunensi interfuit, & propter magnam auctoritatem, quam virtute & doctrina eximia apud Græcos sibi comparaverat, ad unionem illam, toties frustra tentatam, consummandam plurimum contribuit. At tantæ molis substructio brevè concidet, ut dicemus ad Concilium Florentinum.

§. IV.

Constitutiones Concilii Lugdunensis II.

46.
De summa
Trinit. in
6.

Constitutiones hujus etiam Concilii Bonifacius VIII. libro sexto Decretalium inferuit; quarum hæc est epitome.

c. 3. de
elect.

I. Fidei ac devota professione fatemur, quod Spiritus S. æternaliter ex Patre & Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio, non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit. Hoc professus est hætenus, prædicavit ac docuit, hoc firmiter tenet, prædicat, profitetur & docet Sacrosancta Romana Ecclesia, Mater omnium Fidelium & Magistra; hoc habet Orthodoxorum Patrum atque Doctorum, Latinorum pariter & Græcorum incommutabilis & vera sententia. Sed quia nonnulli ex ignorantia veritatis, in varios errores sunt prolapsi, sacro approbante Concilio damnamus omnes, qui negare præsumpserint Spiritum S. ex Patre & Filio procedere, aut temerario ausu asserere, quòd ex iis tanquam ex duobus principiis, & non tanquam ex uno procedat.

2. Occasione sumpta ex diuturna vacatione Sedis Apostolicæ post obitum Clementis IV. edita est in hoc Concilio solennis constitutio *ubi periculum*, de electione summi Pontificis; in qua decretum Concilii Lateran. III. renovatur, additurque, ut Cardinales in civitate, in qua Papa obiit, præsentés, per decem tantum dies expectent absentes: Quibus elapsis præsentés in palatio Pontificis conveniant, in uno omnes conclavi inclusi, nullo intermedio pariete vel velamine in communi habitantes: Singuli uno, vel ad summum duobus inservientibus contenti: abscisso

abscisso omni cum externis commercio. Si intra tres dies post ingressum non fuerit Ecclesiæ proviſum, per quinque subſequentes dies unum tantum ferculum iis detur tam in prandio, quàm cœna; quibus lapsis absque electione absoluta, solo pane, vino & aqua deinceps sint contenti, donec fiat proviſio.

3. Qui electionem vel postulationem Ecclesiasticam vult impugnare, vel contra illam appellare, omnia, quæ vel ratione formæ electionis, vel contra personam electi vult opponere, scripto instrumento expresse inferat, cum juramento, se credere vera, & posse probare, quæ expressit. Non audiendus super iis, quæ non sunt expressa: Nisi juret, novas probationes primum postea esse detectas. *c. 4. ib.*

4. Electus in administrationem se non ingerat ante confirmationem. *c. 5. ib.* Aliàs jure quæſito ipſo facto est privatus.

5. Electio quamprimum intimetur electo. Hic verò intra mensem consentiat; aliàs omni jure ipſo facto est privatus. Si post consensum præstitum intra tres menses non petat confirmationem, electio viribus vacuetur. *c. 6. ib.*

6. Licet quis suffragium suum indigno scienter det, non privatur suffragio, si is, cui datum est, non fuit communiter electus. *c. 7. ib.*

7. Electione peracta, & consensu præſtito, nemini licet amplius electionem impugnare, nisi juret, defectum primum postea innotuisse. *c. 8.*

8. Si quis per duplo majora suffragia sit electus, non potest amplius à minori parte impugnari prætextu minoris meriti, zeli, aut auctoritatis: Nisi ostendatur votum fuisse nullum ipſo jure. *c. 9.*

9. Temeraria appellantium audacia & frequentia prohibetur. *c. 10.*

10. Si quis eligendo defectum objiciat, ante omnia id examinandum erit. Si defectus non subsit, opponens puniatur, ac si in probatione omnium defecisset. *c. 11.*

11. Qui alios gravat propter negatum in electione suffragium, ipſo facto sunt excommunicati. *c. 12.*

12. Usurpatores bonorum vel jurium Ecclesiasticorum, ipſo facto subiacent excommunicationi. Qui verò ex fundatione vel antiqua consuetudine jus aliquod habent, eo non abutuntur. *c. 13.*

13. Nullus fiat parochus ante 25. ætatis annum, (estque promotio irrita) & à scientia & moribus sit commendatus; resideat in parochia. Inter annum fiat Sacerdos: Quod si non fiat, nulla præmissa monitione Ecclesia est privatus. Circa residentiam verò potest Ordinarius ex rationabili causa ad tempus dispensare. *c. 14.*

14. Nemo Parochiam det in commendam, nisi in ætate legitima & sacerdotio constituto, nec nisi unam uni, & propter evidentem Ecclesiæ utilitatem. *c. 15.*

utilitatem aut necessitatem: Et ad sex menses tantum. Secus facta sunt irrita ipso jure.

*c. 2. de
tempor.
ordin.*

15. Scienter ordinans Clericum alienæ Ecclesiæ, per annum à collatione ordinum est suspensus. Et postquam ejus suspensio fuerit notoria, poterunt Clerici, absque ejus licentia, à vicinis Episcopis ordinari.

*c. un. bi-
gam.*

16. Bigami omni Privilegio clericali sunt nudati: Et foro laicali subjeti: Consuetudine contraria non obstante; & sub anathemate ipsis prohibetur gestare tonsuram aut habitum clericalem.

*c. 2. de of-
fic. Jud.
ord.*

17. Canonici non cessent à Divinis; cessationis causam authentico instrumento expriment. Aliàs fructus non faciunt suos: Uti etiam, si causa expressa non fuerit inventa canonica.

c. 3. ib.

18. Plures dignitates vel beneficia curata habentes, aut cum dignitate curatum beneficium, ad exhibendam dispensationem ab Ordinario compellantur. Si nullam habeant dispensationem, aliis conferantur, quæ sine dispensatione possident. Si de valore dispensationis dubitetur, consulatur Sedes Apostolica.

19. Advocati Ecclesiastici præstent juramentum, uti etiam Procuratores singulis annis.

*c. un. de
bis qua vi.*

20. Absolutio à censuris, per vim aut metum extorta est irrita. Sicque extorquentes excommunicantur.

*c. 2. de reb.
Eccles.*

21. Si Pontifex beneficia in curia Romana vacantia intra mensem non contulerit, ad ordinarios collatores jus redit.

22. Res Ecclesiasticæ non alienentur à Prælatibus absque capituli consensu, & Sedis Apostolicæ licentia speciali: Et ne quidem præscribendi conditionem ejusmodi alienatio parit.

*c. un. de
Relig.
dom.*

23. Ne quis novum ordinem Religiosum instituat. Ordinésque Mendicantium, post Concilium Lateran. IV. instituti, & necdum confirmati abrogantur.

*c. 2. de
cens.*

24. Renovatur constitutio Innocentii IV. circa temperandas expensas in visitationibus Ecclesiarum. Non exigantur aut acceptentur pecuniæ.

25. Omnis profana negotiatio absit ab Ecclesiis. *C. 2. de Immunit. Eccles.*

*c. 1. de
usur.*

26. Renovantur prohibitiones usurarum; nemo usurariis habitationem concedat.

c. 2. ib.

27. Usurarii sepultura Ecclesiastica arcentur, licet in testamento restitutionem mandârint: nisi restitutio re ipsa facta sit.

*c. un. de
injur.*

28. Pignorationes, quas *Repressalias* vulgus dicit, omnino prohibentur, tanquam æquitati naturali & legibus etiam civilibus contrariæ, si iis unus præ altero gravetur.

29. Excommunicatio lata in communicantes cum excommunicatis *c. 9. de non valet, ſi non prius fuerint canonicè moniti: Hoc eſt, aliquot dierum intervallo.* *ſent. ex-comm.*

30. Relaxationis beneficium ad cautelam in generali interdicto locum non habet. *c. 10.*

31. Fertur Sententia Excommunicationis in omnes, qui vel perſonas vel bona eorum gravant, à quibus, vel quorum opera aut confilio fuerunt excommunicati. *c. 11.*

ARTICULUS VII.

De Concilio Generali XV. Viennenſi.

Sub

Clemente V. & Henrico VII. pro extinguendo ordine Templariorum & dammandis Hæreticis Anno 1311.

SUMMARIUM.

§. 1.

Synopſis Historico-critica de Templariis.

1. Templariorum ordo primum bonus & Eccleſiæ utilis.
2. Tum ab Instituto ſuo deſciens inmanium criminum accuſatur.
3. Et teſtibus convictus exſcinditur.
4. Reſpondetur Proteſtantium querelis contra iſtam abolitionem.

§. 2.

Acta Concilii.

5. *Damnata varie hæreſes.*
6. *Fratricelli & Beguardi.*
7. *Quinam fuerint præſentes in Concilio.*
8. *Decreta Concilii de Templariis, & ferendo terræ Sanctæ auxilio.*
9. *Et Canones.*
10. *Diverſæ Pontificum conſtitutiones circa Regularium Jus prædicandi, ſepeliendi &c.*

§. I.

Synopſis Historico-Critica de Templariis.

Anno 1118. fundatus fuit Jerofolymis Ordo Equeſtris Templariorum sub primo illius Magiſtro *Hugone de Paganis*, qui cum octo aliis vota Religioſa emiſit in manibus Patriarchæ Jerofolymitani; Et quia juxta templum habitabant in domo, à Balduino II. ipsis conceſſa, Templariorum nomen ipsis adhæſit. Finis hujus Inſtituti erat, Chriſtianos, præcipuè ad S. Chriſti Sepulchrum peregrinantes à barbarorum, latronum, & piratarum incurſibus defendere; Quo in munere cum ſtrenuam per plures annos operam poſuiſſent, adeò, ut non pauci ſanguinem etiam pro

Mali.

Christo funderent, tandem à pio suo ac Religioso Instituto degeneres, immensis opibus aucti, eò malitiæ sunt prolapsi, ut Christum abnegarent, ejusque imaginem conspuerent, occulta cum Saracenis & Turcis fœdera pangerent, sœque nefandis impietatis ac libidinis flagitiis polluerent.

2.
Accusati.

Horum aliorumque gravissimorum scelerum cum apud Clementem V. Pontificem accusati essent, is, an vera essent, diligenter tum per se, tum per Cardinales & Episcopos inquisivit. Comprobata sunt omnia, per diversas Provincias Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ institutis processibus, testium ferè 2000. depositione, ac ipsa 72. Equitum confessione.

Non equidem ignoro, non defuisse, nec hodieum deesse, præsertim ex Protestantico genere, qui, licet immani odio Religiosos Ordines persequantur, omnesque excisos cuperent, majore tamen odio in summum Pontificem æstuantes, eorum patrocinium suscipiant, dicantque, in favorem Philippi Pulchri Galliæ Regis, Templariorum opibus inhiantis, Clementem V. patria Gallum, Gallòque Regi, cujus ope ad Pontificatum pervenisset, obnoxium, in extinctionem Ordinis consensisse. Ipsum Magistrum, licet objecta scelera fuerit antè fassus, tamen, cum ad supplicium raperetur, confessionem suam revocasse, ac per omnes superos suam susque ordinis innocentiam esse contestatum. Philippum brevi post ad Divinum tribunal abreptum in tribus filiis sterilem, pœnas luisse, Anglis postea Galiam occupantibus.

3.
*Et merito
damnati.*

Verum quis sibi persuadeat post tantam testium nubem, ex tot diversissimis Provinciis, agglomeratam, post tot editos processus, post tot reorum confessiones, post examen ab universali totius orbis Concilio institutum, in præsentia duorum Patriarcharum, 300. Episcoporum, Regum Galliæ, Angliæ, Aragoniæ, aliorumque Principum, Legatorum, Doctorum, quorum haud exigua pars nobilissimis illis Equitibus sanguine vel affinitate erat juncta, ordinem illum illustrissimum, totòque orbe propagatum, non tantum unanimi omnium assensu per summum scelus fuisse abolitum, sed etiam innocentem ad atrocissima supplicia injustissimè fuisse condemnatum? Quodnam tribunal absolvet deinceps Judices, si hoc judicium, tot testibus, tam matura causæ cognitione, in orbis luce peractum eos condemnat?

*Et extin-
di.*

Fuerint sanè aliqui innocentes: Bona sua id erant indole, non amplius Professionis integritate; quæ hæresi, idololatria, nocturnis propudiosis conventiculis, infandisque spurcitiis perhibetur infecta: Ipso Ordinis Magistro & duce & complice flagitiorum. Pudet meminisse, quæ plurimi testes deposuerant, scriptoresque Historici annotarunt. Fuerit arbor bo-

na; at jam fructibus vacua, umbras horto noxias projicit, vermésque nutrit: Excindenda est, ut quid enim terram occupat, fini inutilis, imò nociva.

At revocavit confessionem suam in morte Magister Ordinis: Innocentiam per omnia Numina est contestatus. Hoc si sufficiat ad innocentiam probationem, nullus amplius erit in mundo homo tam nefarius, ut pœna capitis plecti possit: Modò rursus neget scelera, de quibus antè convictus & confessus est. Quot sceleratos annales memorant, qui pertinaci scelerum silentio obstinati, cœlum innocentiam testem, & Divini tribunal Judicis appellârunt. Dein revocârunt Magister, quod absque tortura ante confessus est: At non revocârunt alii, ad extremum usque vitæ Spiritum confessioni suæ inhærentes.

Sed Philippus eorum opibus inhiabat: Divites fuisse erat ruina: Subornati falsi testes, corrupti Judices, ut innocentem adipe faginetur avaritia. Quasi verò tota Europa, quin totus orbis Catholicus tot millenis oculis nihil viderit, aut ita faverit Gallo, ut ad cupiditatem ejus exfatiantur, tot viros innocentes, populares, consanguineos, affines suos, illustrissimos ortos profapiis, ex omni genere & natione unanimi consensu conspirantes adversum innocentiam ad atrocissima supplicia condemnarent. Ad duo millia falsorum testium: Iniquissimi Judices innumeri ex toto orbe, Provinciis regnisque omnibus: trecenti Episcopi, tres Reges, Principes plurimi, uno omnes assensu ad opprimendam inaudito scelere innocentiam conspirabant, ut unius Principis avaritia saturetur: Quis hoc sanæ mentis credat? Quodnam in orbe tribunal, quod judicium à calumnia se tuebitur, si maligna hæc crisis locum habeat? Si vindicta Pontificem & regem rapuit, cur non statim? Cur tribus annis Concilio supervixerit?

Mirum sanè, eos potissimum Ecclesiasticorum bonorum sitim Principi Catholico objicere, qui ultimis istis temporibus instar immanis cujusdam charybdis & immensi vorticis patrimonium Christi, tot Episcopatus pinguisimos, tot abbatias pia vetustatis liberalitate fundatas, inaudita ab omni retro ætate usurpatione absorpserunt: Et fortassis Principum etiam Catholicorum animos pertentant, ut sequantur exemplum.

Deinde bona illa Templariorum non tam obvenerunt Regi Philippo, quàm Ordini Equitum S. Joannis Hierosolymitani (qui hodie Melitenses dicuntur) saltem Clemens V. in Concilio Viennenfi illis eadem addixit, non verò Philippo; ut patet ex *sententia de extinctione*, in Concilio lata.

§. II.

Acta Concilii.

Concilium istud principaliter congregatum fuit propter causam, quam diximus, nempe ad abolendum Ordinem Templariorum, propter

nimios abusus atque impietatem factum Ecclesiæ noxium. Quia enim ordo ille toto orbe erat propagatus, ex illustrissimis Europæ familiis collectus magnasque ante pro Ecclesia res gesserat, Synodo generali ad ejus suppressionem opus esse visum est: Ut toti orbi pateat, quanta accuratio- ne & justitia ea in re procedatur. Sublatus igitur est ordo ille non per modum definitivæ sententiæ, sed per viam *provisionis seu ordinationis Aposto- licæ*, ut loquitur Pontifex; prohibitumque, ne quis pro Templario se ge- rere deinceps præsumat, sub excommunicatione ipso facto incurrenda.

Altera Causa Concilii fuerunt varii errores Petri- Joannis, Fratricel- lorum, Dulcinistarum, Beguardorum, & Beguinarum, tunc grassantes.

5. *Varia hæ- reses.* Erat autem Petrus Joannis Discipulus Joachimi Abbatis; negabat is, animam rationalem esse formam humani corporis; item Gratiam & virtu- tes in baptismo infundi. Contrà verò asseruit, Christi latus adhuc viventis esse lancea percussum.

6. *Fratricelli.* *Fratricelli* (dicti etiam *Dulcinistæ* à Dulcinio quodam, cujus concubi- nam de Spiritu Sancto concepisse impiè delirabant) promiscuos concubi- tus in locis occultis exercebant: Visionem beatarum animarum usque ad novissimum judicii diem differri asserbant.

Et Be- guardi. *Beguardi*, & *Beguniæ* docebant, hominem in hac vita ad tantam per- fectionem venire posse, ut reddatur penitus impeccabilis, & gratiam ul- terius augere non possit, aliàs enim fore, ut perfectior fieret Christo. Ho- minem in hoc perfectionis gradu posse corpori concedere, quidquid lub- et; nec amplius esse subiectum præceptis; talem jam in hac vita tenere finalem beatitudinem: Intellectualem naturam per se ipsam esse beatam, nec indigere lumine gloriæ, ipsam elevante ad Dei visionem beatificam. Virtutum actus exercere esse hominis adhuc imperfecti, non autem perfe- cti. Actum carnalem non esse peccatum, eò quòd ad eum inclinet natu- ra; Hominem perfectum contemplativum non debere Christo Eucharisti- co reverentiam exhibere, ne contemplatio turbetur.

Porro errores isti damnati sunt ab hoc Concilio Viennensi; nam, ut ha- betur *Clement. 1. de Summa Trinit. & Fide Cathol.* definit, unicum Dei Filium in essentia Dei æternaliter subsistentem, verum corpus humanum assump- sisse de Virgine & in eo passum, & jam mortuum lancea perforatum. Dein- de eum tanquam hæreticum damnat, qui dixerit, animam rationalem non esse formam humani corporis. Denique approbat tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum & Doctorum illius temporis Theologiæ magis conso- nam, illam opinionem, quæ dicit, *Tam parvulis, quàm adultis conferris in baptis- mo infermantem gratiam & virtutes*, quoad habitum.

Beguardorum (Virorum) & *Beguinarum* (mulierum) errores damnati sunt in eodem Concilio, ut habetur *Clement. III. de Hæret.* mandaturque Ordinariis & Inquisitoribus, per Alemanniam, in qua hæc secta est orta, ut eos puniant.

Tertia Causa convocandi Concilium fuit, decernendum subsidium pro recuperatione terræ sanctæ. *Quarta*, restituenda Ecclesiæ disciplina.

Adfuerunt Clemens V. Præses Concilii, Cardinales multi, Patriarcha Alexandrinus & Antiochenus, 300. Episcopi, multique alii Prælati, *Philippus IV.* cognomento *Pulcher*, Rex Galliæ, cum tribus filiis, qui omnes successivè facti sunt postea Galliæ Reges, videlicet *Ludovico X. Philippo V. & Carolo IV.* item, *Eduardus II.* Angliæ Rex, gener *Philippi Pulchri*: *Jacobus II.* Rex Aragoniæ.

7. *Præsentes.*

Tenuit Concilium septem mensibus: tribus tantum sessionibus absolutum. In prima, post expositas à Papa Concilii causas, variasque deliberationes, & tractationes de Templariis, Pontifex eorum ordinem extinxit in privato coram Cardinalibus Consistorio.

8. *Decreta.*

In secunda deinde sessione approbata & confirmata est à Concilio pleno Templariorum abolitio, eorumque reddituum ad Equites Rhodios translatio.

In tertia Pontifex sermonem habuit de ferendo terræ sanctæ Auxilio. *Philippus Rex* promisit sacram Expeditionem suscipere; quem in finem Galliæ Præsules in sexennium ei decimas Ecclesiasticorum proventuum addixerunt. Sed promissum Regis effectu caruit.

Edita sunt insuper in hoc Concilio multa alia decreta: quorum præcipua sunt:

1. *Philippus Pulcher* propter gravissima dissidia & collisiones cum *Bonifacio VIII.* (quarum causas & seriem exposui in prima Apologia contra Præcones *Tigurinos* §. 10. pag. 404.) petierat à *Clemente V.* ut acta, decreta, ac memoria omnis *Bonifacii VIII.* (quem hæresis falsò accusaverat) aboleretur: Negavit Concilium, se unquam hoc facturum: Quin eundem *Bonifacium* tanquam probum, integrum ac verè Catholicum Pontificem contra *Philippi* calumnias strenuè vindicavit, decrevit tamen, *Philippi* adversus *Bonifacium* acta nunquam ei ejusque filiis ac hæredibus fraudi fore.

9.

*Et cano-
nes.*

2. Gravissimam edidit constitutionem contra usuras; dum sub excommunicatione prohibet, ne ulla communitas vel officialis statutum condat, quo usuræ ut licitæ permittantur. Fœneratores etiam sub censuris compellendos esse decernit ad exhibendos rationum libros.

*Clement
1. de usu-
ris.*

Addit deinde, si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere usuras non esse peccatum, velut hæreticum puniendum esse.

3. Ex-

Clemen. 1.
de sepultu-
riis.

3. Excommunicati sunt ipso facto, etiam exempti, qui extra casus sibi permixtos, in suis cœmetriis sepeliunt mortuos tempore interdicti, aut nominatim excommunicatos, vel interdictos, vel manifestos usurarios.

c. 2. de se-
pult. in ex-
trav. com.

Bonifacius VIII. constitutionem *super cathedram* (quæ habetur inter *extravag. comm. c. 2. de sepult.*) ediderat, qua FF. Prædicatoribus & Minoribus concessit prædicare in suis Ecclesiis, & plateis publicis, hora tamen illa excepta, qua locorum Prælati vel per se vel per alios prædicare voverint: Nisi ipsi Prælati illa etiam hora prædicandi specialem licentiam ipsis dederint. Prohibuit etiam, ne prædicti Religiosi prædicent in parochiis, nisi invitati aut obtenta licentia ab Episcopo aut Prælato loci. Superiores Prædicatorum & Minorum à Prælato loci facultatem petant, exponendi suos Religiosos ad audiendas confessiones: Qua obtenta aptos deputent, & Prælato præsentent. Quodsi Prælatus facultatem dare recuserit, concedit illam ex plenitudine potestatis Apostolicæ ipse Pontifex.

IO.
Cica Re-
gularium
prædica-
tionem &
sepultu-
ram.

Statuit deinde Bonifacius in eadem Constitutione, ut Fratres dictorum Ordinum in Ecclesiis, vel locis suis sepelire possint omnes, qui in iis sepulturam elegerint, soluta tamen Ecclesiæ parochiali *quarta*, seu Canonica portione funeralium, omniumque, quæ ratione funeris & sepulturæ Fratris obvenerint, non obstantibus quibuscunque privilegiis, aut consuetudinibus contrariis.

c. 1. de pri-
vil. in ex-
trav. com.

Hanc Constitutionem Bonifacii quoad puncta, in quibus FF. Prædicatores & Minores videbantur gravati, abrogavit ejus Successor Benedictus XI. ex Ordine S. Dominici assumptus, ut videre est in *Extravag. comm. c. inter cunctas 1. de privileg.* ubi ipsis concedit licentiam non tantum absque facultate Diœcesani aut Prælati loci prædicandi in suis Ecclesiis, & plateis communibus (excepta tamen hora, qua in parochia esset concio) sed etiam audiendi confessiones sæcularium. Superiores tamen Diœcesano significant, se Fratres ad confessiones audiendas deputasse, petantque licentiam: Quodsi illam intra triduum non impetraverint, possint nihilominus confessoriorum officio fungi. Si autem à Diœcesano data fuerit licentia, tunc ea per mortem Diœcesani non extinguitur. Non tamen major potestas Fratribus prædictis conceditur, quàm Sacerdotes Parochiales habeant: Unde in casus Episcopo, aut Papæ reservatos se non immisceant. Concionatores verò populum adhortentur, ut saltem semel in anno suis Sacerdotibus confiteantur. Denique sublata *quarta*, ex omnibus, quæ fratribus à defuncto obveniunt, Ecclesiæ Parochiali juxta Constitutionem Bonifacii solvendis, statuit Benedictus, ut *medietas* ex solis funeralibus seu ex iis, quæ in funere ipso deferuntur, & in oblatione exequiarum offeruntur Religiosis, Parochiæ detur, nihil verò ex aliis.

Hanc

Hanc constitutionem Benedicti XI. iterum revocavit Clemens V. in Concilio Viennensi; & observari præcepit Bullam Bonifacii VIII. in qua proportione Canonica, Ecclesiæ parochiali persolvenda, statuta est *quarta* Pars omnium, quæ ratione funeris ac sepulturæ Monasterio obveniunt. Restituit pariter eandem constitutionem quoad præscripta circa prædicationem verbi Divini, & administrationem Sacramenti pœnitentiæ; ut patet ex *Clement. Dudum 2. de Sepult.* ubi integra Constitutio Bonifacii VIII. apponitur, & innovatur.

5. Prohibet Concilium sub pœna excommunicationis, ne Religiosi Clericis aut Laicis Sacramentum extremæ unctiõnis, vel Eucharistiæ ministrent, aut matrimonia solennizent sine speciali Parochi licentia: Præcipitque Religiosis venerationem erga Clerum Sæcularem.

6. Bonifacius VIII. excommunicationis sententiam tulit in Laicos, exigentes seu extorquentes ab Ecclesiis Ecclesiasticisque personis tallias, seu collectas, aut exactiones quascunque, ac insuper etiam in Clericos talia solventes. *c. 2. de Immunit. Eccles. in 6.* Jam verò Clemens V. in Concil. Vienn. quoad secundam partem, nempe quoad excommunicationem à Clericis solventibus incurrendam Canonem illum revocavit.

7. Exponitur Regula Fratrum Minorum S. Francisci, & variæ circa illam elucidantur à Concilio quæstiones, præsertim circa strictam paupertatem; ut fusè habetur *Clement. 1. de verbor. signif.*

8. Statutum fuit, ut in scholis & universitatibus, Romæ, Parisiis, Oxonii, Salmanticæ, & Bononiæ constituantur Catholici Magistri, qui publicè doceant linguas, Hebraicam, Chaldaicam, & Arabicam.

9. Instituta jam ab Urbano IV. sacra Corporis Christi festività decernitur ab hoc Concilio celebranda feria 5. post octavam Pentecostes.

Multi præterea Canones in hoc Concilio sunt editi, qui cum aliis tum antè tum post Concilium à se editis, in unum volumen congesti Clemens V. sed morte præventus promulgare eos non potuit. Promulgati autem sunt ab ejus successore Joanne XXII. qui ab autore suo eas constitutiones *Clementinas* appellavit: Habenturque post sextum Decretalium in corpore Juris Canonici.

ARTICULUS VIII.

De Concilio Pisano & Constantiensi

Ad

Tollendum Schisma celebratis sub initium Sæculi XV.

SUMMARIUM.

§. 1.

Synopsis Historica Concilii Pisani.

1. Pontifices Avenione residentes. • Extravagantes Joannis XXII.
2. Gregorius XI. Sedem Pontificiam reducit Romam; inde occasio diuturni Schismatis. Nam
3. Non satis liberè electus Urbanus VI.
4. Unde eidem oppositus Clemens VII.
5. Urbano Romæ subrogati, Bonifacius IX. Innocentius VII. & Gregorius XII. Clementi verò Avenione Petrus de Luna.
6. 7. Concilium Pisanum utrumque deposuit, & elegit Alexandrum V.
8. An Concilium fuerit legitimum.

§. 2.

Synopsis Historica Concilii Constantiensis.

9. Alexandro mortuo electus est Joannes XXIII. ut adeo tres essent Pontifices.
10. Joannes, quem plerique pro vero habebant Pontifice, persuasus à Sigifundo Imperatore, indicit tandem Concilium Constantiense.
11. Ex quo, cum ad cessionem urgere-
tur, aufugit, capitur & deponitur,
utè etiam Petrus de Luna: Gregorio
XII. ultro se abdicante.
12. Eligitur Martinus V.

13. Petri de Luna character.

14. Ac pertinacia.

15. Extinctio Schismatis, quod dimidio Sæculo tenuit.

16. Altera causa Concilii Wicleffi & Hus-
si hæresis.

§. 3.

Summa Actorum in 45. Sessionibus.

17. Cum pro via tollendi Schismatis electa esset via ultroneæ cessionis, & Joannes ad eandem urgere-
tur,
18. Aufugit, cum magna perturbatione Concilii.
19. Unde Sessione quarta & quinta deci-
sum, Concilium non esse dissolutum,
cum sit supra Pontificem.
20. Quod de dubio Pontifice intelligen-
dum, quales tunc erant tres illi.
21. Hieronymus Pragensis clam venit
Constantiam, sed rursus aufugiens,
captus reducitur.
22. Depositio Joannis: Qui Concilii de-
cretum ratum habet, seque abdicat.
23. Petrus Dresdensis & Jacobellus,
necessitatem communionem sub utraque
specie sumendi asserentes, damnantur.
24. Cessio Gregorii XII.
25. Hus exustus.
26. Sigismundus abit in Hispaniam, ad
impetrandam à Lunensi cessionem.

27. Hie-

27. *Hieronymus Pragensis in Concilio ejurat hæresin.*
28. *A Concilio nihil actum contra fidem datam in salvo conductu : utpote qui non est datus illimitatè : Ac jure aliàs excidissent.*
29. *Hieronymus Prag. exustus.*
30. *Processus contra Lunensem.*
31. *Depositiò.*
32. *Electio Martini V.*

§. 4.

Errores Wicleffi & Hussi, à Concilio damnati.

33. *Errores Wicleffi, præcipuè circa sacramenta, & Potestatem gubernativam, Ecclesiasticam & Politicam.*
34. *Errores Joannis Hus, præcipuè circa caput & membra Ecclesiæ, statum Religiosum, & Potestatem Jurisdictionis.*
35. *Wicleffi Character.*
36. *Seditiones ab eo excitatæ in Anglia.*
37. *Propositiones ejus quinque damnatæ in Concilio Londinensi.*
38. *Origo hæresis Hussitarum.*
39. *Mutatio Academiæ Pragensis, propter quam Teutones discedunt.*
40. *Artes Hussi pervertendi Bobemos.*

Duo hæc Concilia, quamvis Generalia sint, atque rerum gestarum magnitudine celeberrima, quia tamen de Pisano dubium est, an fuerit legitimum, Constantiense verò tantum quoad decreta, fidem concernentia, & quoad ea, quæ contra Wicleffum, Hussum, ac Hieronymum Pragensem acta sunt, est approbatum, ideo à Cardinale Bellarmino aliisque, præsertim Italis, inter Generalia approbata non recensetur. Juvat tamen illorum acta brevi synopsis constringere: Cùm magna gestorum copia hic se prodatur: Multaque Jurisconsultis discutienda sint reliqua, quæ hodie magna contentione agitantur.

§. I.

Synopsis Historica Concilii Pisani

Cum translatio sedis Pontificiæ in Galliam schismati, atque Conciliis, ad hoc tollendum, institutis occasionem dederit, operæ pretium fuerit, rem istam ex altioribus aliquantò principiis deducere.

Post mortem Clementis V. sub quo Concilium Viennense est habitum, quique sedem Apostolicam Româ Avenionem transtulerat, sedes vacavit per duos annos; tum verò electus tandem Lugduni est *Joannes XXII.* natione Gallus, anno 1316. à quo habemus 20. Constitutiones, corpori Juris insertas; quæ *Extravagantes Joannis XXII.* nuncupantur.

Extra-
vagantes
Joannis
XXII.

Memorabilis est constitutio *Execrabilis de præbend. & dignit.* in qua infaurat atque exasperat decreta Antecessorum, statuitque, ut qui plures Dignitates, Personatus, aut Beneficia curata obtinet: unico retento, reliqua intra mensem publicè resignet (exceptis Cardinalibus & Regum filiis) aliàs utrumque perdit, & fit inhabilis ad sacros ordines suscipiendos, & ad quodcunque beneficium habendum.

Cap. un. de voto & voti redempt. dicitur, per votum solenne, ordinibus sacris annexum, dirimi matrimonium sequens, non tamen antecedens, licèt necdum sit consummatum. Si quis autem durante matrimonio suscipiat sacrum ordinem, fit irregularis; & nisi religionem ingrediatur, matrimonio necdum consummato, compellitur ad matrimonii consummationem per excommunicationem, si uxor petierit.

In *cap. ad Conditorem 3. de Verborum signif.* contra Nicolai IV. aliorumque Pontificum sententiam, in materia ad fidem non pertinente, definit, in rebus usu consumptibilibus simplicem usum facti à dominio earundem rerum esse inseparabilem: adeòque non Ecclesiam Romanam, sed ipsos Fratres Minores habere dominium illarum rerum. In cap. verò sequente ut hæreticam reprobatur sententiam, quæ dicit, Christum ejusque Apostolos iis, quæ ipsos habuisse scriptura sacra testatur, utendi, vendendi, donandi non habuisse jus, aut ex ipsis alia acquirendi.

De animarum immortalitate impudenter mentitur Calvinus, eum perperam sensisse. Erroneam tamen aliquando privatim sententiam sustinuit, Lactantii, Irenæi, aliorumque quorundam Patrum fretus auctoritate, animas ante diem judicii non recipi in cælum. Cùmque publico decreto opinionem suam vellet firmare, morte præventus, ut inquit ejus Successor Benedictus, perficere illud non potuit; argumento haud obscuro, promissam tot sacris eloquiis providentiam suæ assistere Ecclesiæ, ne quis unquam Pontificum falsum ex Cathedra dogma proponat.

Imò paulo ante mortem revocavit apertè hanc sententiam, & asseruit, quòd animæ purgatæ sint in cælo, & videant Deum facie ad faciem: Ut patet ex ejus epistola 1. quæ exstat in *tom. 15. Concil. collect. Coleti.* quin ipse etiam *Ockamus*, propter aliquot errores excommunicatus à Papa, in quem propterea multa calumniosè scripserat, apertè fatetur, Joannem esse protestatum, nunquam suæ intentionis fuisse, dicere aliquid contra fidem, &, si aliquid dixisset, se totum revocare. Ex quo apparet, neque ut privatum

vatum hominem incidisse in hæresin: Cùm hæresis non detur sine pertinacia. Taceo, tempore Joannis, quæstionem illam de animarum beatitudine ante diem iudicii necdum adeò clarè fuisse definitam ab Ecclesia.

Porro Joannes XXII. gravissimis discordiis collisus est cum Ludovico Bavoro Imperatore, mutuo fulmine tonante utroque, & Petro Corbario Minorita, sub Nicolai V. nomine Antipapa intruso. Qui tamen Cæsare cum exercitu ex Italia regresso captus, & ad Joannem Papam Avenionem abductus, pœnitens in carcere obiit.

SUCCESSOR Joannis *Benedictus XII.* ex ordine Cisterciensi assumptus, omnium virtutum scientiarumque ornamentis decoratus, definivit, quòd animæ Sanctorum post ascensionem Christi in cœlum sint translatae, & transferantur etiamnum ad visionem beatificam, si satis sint purgatae. Censuras in Imperatorem Ludovicum innovavit: Ejus verò Successor *Clemens VI.* Electoribus persuasit, ut abdicato Ludovico Carolus Bohemiæ Regis filium eligerent. Hic Pontifex Avenionem emit à Joanna Siciliæ Regina. Regem Galliaë & Angliæ frustra conciliare est conatus. Ut à etiam Urbanus V.

Hujus denique Successor Gregorius XI. cùm videret ditionem Ecclesiasticam in Italia undique discerpi, atque tyrannidem passim dominari, hortatu S. Catharinae Senensis sedem Pontificiam, quam Clemens V. Avenionem in Galliam transtulerat, Romam reduxit, postquam 70. annos sub quinque Pontificibus, qui omnes natione erant Galli, & potissimum Lemovicenses, Avenione hæserat. Atque hæc res diuturno deinceps schismati Occasionem dedit. Nam

Gregorio XI, anno 1378. Romæ mortuo, cùm Cardinales, majori ex parte Galli, conclave fuerant ingressi, populus timens, ne si Gallus eligeretur, sedes Pontificia iterum in Galliam transferretur, tumultu per urbem concitato, in ipsum conclave violentè irrupit, extrema minitans Cardinalibus, nisi Italum eligerent.

Quare illi metu percussi Bartholomæum Prignano, Neapolitanum, Bari in Apulia Episcopum, quamvis nec præsentem nec Cardinalem, confestim eligunt; qui ab Ecclesia acceptatus, & ab ipsis etiam Cardinalibus per plures menses ut verus Pontifex agnitus, assumpto *Urbani VI.* nomine, ubi Romam venit, ferviorem se, quam tempora ferebant, Cardinalium Censorem ac Reformatorem opere ipso est professus: Quo rigore adeò sibi illos inensos reddidit, ut Anagniam primùm deinde sub protectione Joannæ Reginae Fundos secederent; ubi electione Urbani, tanquam metu extorta, declarata irrita, Robertum Cardinalem Gebennensem sub nomine *Clementis VII.* elegerunt: Eumque Avenionem in Galliam abduxerunt.

5.
Schisma.

Atque sic ortum est pertinacissimum illud Schisma, quod 50. annis usque ad Concilium Constantiense, & ultra, laceravit Ecclesiam: Pontifice uno Romæ sedente, altero Avenione. Gallis, Neapolitanis, Hispanisque Avenionensi, Italis, Germanis, Anglis, Romano adhærentibus, reliquo orbe in partes distracto: Ac Pontificibus ipsis inter se armis Ecclesiasticis & profanis acriter decertantibus. Docti pariter ibant in partes: Urbanum defendebat Baldus, celeberrimus Jctus, Clementem Abbas à S. Walto &c. qua occasione cùm Joanna I. Regina Neapolis partes Clementis acriter tueretur, Urbanus Regnum Carolo Dyrrachino Joannæ cognato clientelari jure concessit. Illa verò Ludovicum Andegavensem adoptavit, enecata propterea in carcere à Dyrrachino.

Duo Pontifices.

Urbano anno 1389. Romæ mortuo Cardinales Romani suffecerunt *Bonifacium IX.* Neapolitanum, qui *Annatarum* Author dicitur. Clementi verò Avenione defuncto Cardinales Avenionenses subrogarunt *Petrum de Luna*, Hispanum, qui nomen *Benedicti XIII.* assumpsit, & ultra 30. annos pertinacissimè apud suos retinuit.

Porro post mortem Bonifacii IX. Cardinales singuli juratò promiserunt, se omnem operam impensuros, ut schisma tollatur, si ad Pontificatum promoverentur, deposituros etiam eundem, si opus fuerit, & Petrus de Luna idem faceret. Hoc igitur promisso obstricti suffecti sunt Bonifacio primò quidem Innocentius VII. & hoc brevè mortuo *Gregorius XII. Angelus Corbarius* antea dictus, Patriarcha Aquileiensis.

Verùm cùm negotium non procederet, neque *Antonius de Butrio* Jctus celeberrimus ultro citròque Legatus ad resignationem persuadere eos posset, veriti Cardinales, ne partium studiis, & novorum subrogatione in Italia & Gallia Pontificum, nullum Schisma finem acciperet, postquam Gregorium XII. & Benedictum XIII. sæpius sunt hortati, ut alteruter aut ambo Pontificatu se abdicarent, consulturi Ecclesiæ, Concilium Pisas indixère.

6.
Concilium Pisanum.

Fuerunt in hoc præsentis partis utriusque Cardinales 24. tres Patriarchæ, Alexandrinus, Antiochenus & Hierosolymitanus, 300. Episcopi, cum plurimis aliis Prælati, Religionum Superioribus, Doctoribus, Principum ac Civitatum Legatis, de indubitato capite Ecclesiæ provisuri anno 1409. Præside Cardinale Pictaviensi, Decano Sacri Collegii.

7.
Alexander V.

Citati à Concilio fuère Gregorius & Benedictus, sed neuter comparuit. Quare tanquam contumaces, Schismatici, & perjuri, condemnati, & Pontificatu depositi sunt: Electusque est in eorum locum communibus suffragiis Petrus Philaretus, Mediolanensis Archi-Episcopus ac Cardinalis, ex Ordine F. F. Minorum, ex Creta oriundus, vir magna virtute & doctrina (ut aded immeritò reprehendatur maledico calamo Theodorici à Niem;

à Niem; eidem infero, quòd interdicta ei esset Sacrorum nundinatio, cui sub prioribus pontificibus in hoc Schismate, tanquam eorum officialis, affueverat) Neo-Electus dictus est *Alexander V.* qui deinceps Concilio præfuit, ejusque decreta confirmavit, tanquam Concilii generalis.

De hoc Concilio disputant D. D. an inter approbata aut reprobata sit censendum. Qui inter approbata illud recensent, ea ducuntur ratione, quòd, ubi non constat in Schismate, quis verus sit Pontifex, ad Concilium pertineat, se ipsum congregare, & Ecclesiæ de certo capite providere. Atque hinc Alexandrum V. à Concilio electum, tanquam verum Pontificem esse agnitum; ut aded sequentes ejusdem nominis Pontifices Alexandrum sextum, septimum & octavum se appellarint; majorque Ecclesiæ pars Alexandrum V. ejusque Successorem Joannem XXIII. tanquam veros Pontifices agnoverit. Atque ita senserunt Ægidius Viterbiensis, Dominicus Jacobatius, Joannes Gerson, omnes Doctores Parisienses, omnésque ferme alii etiam Hispani. Et sanè nisi hoc legitimum sit Concilium, & Alexander V. verus Pontifex, etiam Constantiense non erit legitimum, neque Martinus V. verus Pontifex: Quod dici non potest.

8.
An sit verum Concilium.

Alii autem cum S. Antonino Concilium istud tanquam illegitimum repudiant; eò quòd non sit indictum à Gregorio XII. quem verum credunt Pontificem, neque sublatum per illud sit Schisma, sed potius auctum: Cum pro duobus postea tres Ecclesia habuerit Pontifices, quolibet eorum Syria trahente sequacium, ut nunc declarabitur. Nam licèt pleræque nationes Alexandrum V. agnoscerent, Gregorium tamen adhuc sequebatur Sicilia, cum aliquot urbibus Italiae: Benedictum verò Aragonia, Castilia & Scotia.

§. III.

Synopsis Historica Concilii Constantiensis.

Alexandro V. post decimum Pontificatus mensem Bononiæ defuncto, omnium ferme Cardinalium consensu electus est *Balthasar Cossa*, Neapolitanus, dictus *Joannes XXIII.* qui Electoribus Imperii persuasit, ut *Sigismundum* Bohemiæ ac Hungariæ Regem, Caroli IV. filium ac fratrem Wenceslai, eligerent Imperatorem. Princeps iste pientissimus, incredibili pacis unionisque desiderio flagrans, Joannem permovit ad indicendum Generale Concilium Constantiam, ut per illud tolleretur tandem Schisma, & Bohemi Hussitæ ad unitatem Ecclesiæ reducerentur. Quare ut tantum negotium promoveretur, ipse Imperator Sigismundus, non tantum Italiam peragravit, litterasque ac legatos in omnem partem dimisit, sed postea etiam ex Constantiensi Concilio profectus in Galliam, Hispaniam, Angliamque, ut Petri Lunensis petrinaciam frangat, aut saltem ipsi adhærentes subtrahat, & ad Concilium Constantiam permoveat.

9.
Joannes XXIII.

10. *Concilium Constantiense indicit.* Convenerunt igitur Constantiæ anno 1414. Patres fere mille; ex quibus 4. Patriarchæ, 300. Episcopi, cum ipso Imperatore Sigismundo, & Joanne Pontifice, qui primis duabus Sessionibus præfedit.

Cùm autem Joannes videret, graves adversum se accusationes esse paratas, mutato habitu, clam se subtraxit, ope Friderici Archiducis; Quæ res cùm Imperatorem in eum concitaret, magnas eidem molestias ac damna attulit.

Deponitur At Joannes primùm Schaffhusium profugus, inde Lauffenburgum, Friburgum, ac Brisacum, ab ipso Friderico & Concilii legatis reductus, Cellæ, ad inferiorem lacum Acronium oppido, tribus circiter horis Constantia distante, de 60. & ultrà criminibus accusatus, à Pontificatu est depositus: Approbans ipse sententiam contra se latam; traditus inde custodiendus Ludovico Electori Palatino, atque per tres annos captivus detentus, primo quidem Heidelbergæ, deinde verò in arce Manheimensi.

Greg. XII. Citatus tum à Concilio Gregorius XII. qui comparere initiò recusavit; at dein persuasus à Sigismundo, *Carolus Malatestam* Legatum misit, qui unanimi Concilii sententia percepta, nomine ipsius renunciavit Pontificatui: Quam renuntiationem ipse Gregorius ratam habuit.

Benedict. XIII. Petrus de Luna verò cùm nulla ratione flecti posset, & citatus nec per se nec per Legatum compareret, sed pertinaciter tiaræ suæ inhæreret, à Concilio est depositus.

In eodem Concilio damnati sunt errores Wicleffitarum, & Hussitarum, eorùmque Principes Joannes Hufs & Hieronymus Pragënsis exusti.

His omnibus peractis ad electionem novi Pontificis processum. Ut autem eò certius orbis Catholicis consentiret, & schisma penitus extingueretur, consentientibus Cardinalibus decretum à Concilio fuit, ut pro illa vice non solum Cardinales Papam eligerent, sed adjunctis 30. aliis, ita quidem, ut quælibet ex quinque Nationibus nempe Italica, Germanica, Gallica, Hispanica & Anglica, sex Legatos deligeret.

12. *Martinus V.* Hi ergo delecti unà cum Cardinalibus Conclave ingressi, anno 1417. elegerunt Cardinalem *Columnam*, qui *Martini V.* nomen assumpsit; quòd ipsa die S. Martino Sacra esset electus. Huic omnes se subjecerunt tanquam indubitato legitimo Pontifici.

Nam Gregorius XII. constitutus à Concilio perpetuus Legatus in Marchia Anconitana, ante Concilii finem obiit. Joannes verò XXIII. è custodia, qua, ne quietem Ecclesiæ ulterius turbaret, detentus fuerat, elapsus, ad Martinum V. Florentiam confugit, atque ad pedes illius se abjecit; clementissimè exceptus: permessa illi Cardinalis dignitate, concessoque Episcopatu Tusculano, cum Decanatu Sacri Collegii: Post sex menses mortuus.

Solus igitur Petrus de Luna, qui minimum juris habuerat, (quamvis 13.
 S. Vincentius Ferrerius causam ejus justiore in initio censuisset, eumque *Petrus de*
 propterea Regi Aragoniæ commendârit) Concilii decretis pertinacissimè *Luna.*
 obustari perrexit. Is primò Avenione sedit: Sed cùm Gallia ab eo post
 Pisanum Concilium defecisset, in Aragoniam profugit ad Ferdinandum
 regem. Ad hunc ex Constantiensi Concilio usque in Aragoniam profes-
 sus Sigismundus. Ubi Lunensis ab utroque Principe multùm rogatus,
 ut Ecclesiæ pacem daret, & exemplum Collegarum secutus judicio Con-
 stantiensis Concilii se subiceret, pertinacissimè obstitit, sua identidem
 jura exaggerans.

Cùm autem Rex Ferdinandus secessionem ab eo minaretur, clàm dila-
 psus est in Peniscolam, arcem gentis suæ, munitam propugnaculis, mili-
 tumque suorum præsidio. In hoc Angulo reliquum vitæ exegit cum Pon-
 tificiis insignibus, septem adhuc annos à Concilio Constantiensi superstes:
 Quamvis ab omnibus suis Cardinalibus, duobus exceptis, desertus.

Sed neque morte ejus, omnino extinctum est schisma; nam duo Car- 14.
 dinales eo moriente adjurati, successorem elegerunt sub nomine *Clementis* *Pertina-*
VIII. cui ipse etiam Aragoniæ Rex Alphonso adhæsit, in sensu Martino *cus.*

V. quòd is in Ludovicum Andegavensem (cum quo Alphonso de Nea-
 politano Regno contendebat) videretur propensior; & Alphonso *Investi-*
turam negaret. At Clemens iste, quamvis ad novos creandos Cardinales 15.
 ac schisma continuandum incitatus ab Aragonio, discordia tamen hunc in- *Extin-*
 ter & Martinum Papam composita, meliore usus consilio post aliquot an- *ctum schis-*
 nos se ultro Martino subjecit: Cardinalibus ejus, Othonem Columnam *ma.*
 Martinum nempe V. eligentibus. Atque sic tandem schisma per 50. an-
 nos continuatum penitus extinctum est.

Altera causa hujus convocandi Concilii, Sigismundo comprimis, Im- 16.
 peratori fuit, ut erroribus in Bohemia potissimum grassantibus, occurra- *Huffite.*
 tur opportuno remedio. Cùm enim Joannes *Wicleffus*, sacerdos Anglus,
 homo ambitiosus & turbulentus, varias hæreses disseminasset, pluribus
 libris easdem complexus, multi novandi libidine abrepti venenum hau-
 serunt, præsertim Bohemi, ad quos pestiferi ejusdem libri fuerant
 delati.

Pestem auxit *Joannes Hufs* lingua promptus. Presbyter vafer inge-
 nio; & toto corporis habitu ad fallendum opportunus; Qui libros *Wic-*
leffi miris encomiis ornabat, additis non paucis ex sua penu hæresibus,
 quas in Synodo generali se defensurum jactabat. Cùm igitur hæc lues
 in dies latius per Bohemiam serperet, invalescente insuper labe simonia-
 ca, omnem Sigismundus operam impendit, ut collecto Constantiensi Con-
 cilio huic etiam Ecclesiæ malo remedium quæreretur.

Examinata in illo Bohemorum nova doctrina à viris multis & doctis-
simis; Qui apud Wicleffum 45. apud Hussum verò 30. propositiones, com-
primis perniciosas; notarunt. Wicleffus tanquam hæreticus à Concilio
est damnatus, ejúsque ossa è sepulchro erui, & concremari iussa. Hussus
verò, cum jam sub initium Concilii Constantiam venisset, ut Wicleffi ac-
suas hæreses coram synodo propugnaret, atque initiò Synodo se assensurum
simulasset, tum verò ad ingenium rediens erroribus suis pertinaciter
insisteret, primùm Constantiæ in carcerem datus, dein Episcopo Constans-
tientiensi traditus, & in arce Gotliebenfi custoditus, tandem à Concilio tan-
quam hæreticus damnatus, ac vivus exustus est.

Accessit ad idem Concilium *Hieronymus Pragensis*, Hussi socius, cui
postulanti fidem publicam dedit Concilium, *salva tamen justitia*, ut apertè
synodus addidit. Detestatus est ille quidem initiò suam hæresin, ac fidei
Catholicæ professionem edidit, sed postea fugâ elapsus (qua salvi Condu-
ctus jure excidit) sed retractus, atque reversus ad vomitum, debitas sce-
leri pœnas luit, ad rogam pariter condemnatus.

Concilium istud cœptum est 5. Novembr. Anno 1414. & tandem post
4. ferme annos anno 1418. 22. Apr. absolutum 45. sessionibus. Quo
tempore Imperator Sigismundus Fridericum Comitem Castellorum seu
Burggravium Norimbergensem, ex Domo Zollerana, tradita Brandebur-
gia, quam ipse priùs possederat, Electorem creavi; Comitatus Cliviæ &
Sabaudix in Ducatus evexit. Henricum ab Ulm Consulem Constantien-
sem solenniter *Equitem* dixit. Plures Principes solemnè Investitura conde-
coravit. Cum Friderico Archiduce in gratiam rediit, cui bellum antè in-
dixerat. Necem Præposito Lucernensi illatam est ultus &c.

§. III.

Summa Actorum.

17. *Via cessio-
nis.* In 1. sessione, post orationem à Joanne XXIII. habitam, lecta est bulla
convocationis Concilii. Monitusque Joannes de cedendo Papatu,
quod se sponte facturum promisit. *Hæc sola sessio est habita anno 1414.*

In 2. sessione idem promisit cum juramento, si Benedictus & Gre-
gorius idem facerent. Grates propterea egit ei Imperator, pedes ejus
exofculatus.

18. *fuga.* In 3. cum compertum esset, Joannem sub ipsis ludis Equestribus, quæ
Fridericus Archidux instituerat, assumpto servili habitu, vesperi clam
Schaffhusium, Austriacæ tunc ditionis Urbem, profugisse, in Concilio, cui
præfedit *Petrus de Alliaco*, Cardinalis Cameracensis, *Franciscus Zabarella*,
Cardinalis Florentinus, Patres hortatus est ad perseverantiam: Atque
ex decreto synodi promulgavit, Concilium legitimè convocatum & in-
choatum,

choatum, per Papæ discessum non esse dissolutum, nec ab ipso posse dissolvi, aut alio transferri usque ad extinctionem schismatis. Neque licitum esse Prælati finè justa causa à Concilio discedere. Causas autem à deputatis Nationum esse examinandas. Ipse etiam Sigismundus Imperator urbem obequitans, tumultus, ex fuga illa ortos, compressit. Impediri tamen non potuit, quin Cardinales aliqui, à Joanne evocati, Constantiâ profugerent: reversi tamen postmodum.

In 4. Præsidente Cardinale Ursino à Zabarella ex Concilii decreto est declaratum, *Concilium Generale immediatè à Christo habere potestatem, cui qui libet cujuscunque status, vel dignitatis, etiamsi Papalis existat, obedire teneatur in his, quæ pertinent ad fidem & extirpationem schismatum, & ad Generalem Ecclesiæ DEI reformationem in capite & in membris.* 19. Concilium supra Pontificem.

Lectæ dein litteræ Joannis ad Imperatorem, in quibus excusat recessum suum à Concilio ob æris insalubritatem, re ipsa autem, depositionem fugiens, Concilium dissolvere nitebatur.

In 5. Confirmatur decretum de superioritate Concilii supra Pontificem. *Verùm quoad hoc punctum concilium Constantiense, præterquam quod tunc necdum fuerit plenum, neque à Martino V. neque ab alio Pontifice est confirmatum. Potèstque Concilium etiam intelligi de Pontifice dubio loqui, & pro tempore Schismatis, quale tunc erat. Nam pro tali casu dedit Deus Ecclesiæ suæ potestatem providendi de capite certo: Aliàs nunquam possent tolli Schismata; ut satis ex hoc ipso tam diuturno Schismate apparet.* Crisis.

Quod autem Concilium Constantiense sit locutum de tali casu Pontificis dubii, patere videtur partim ex ipsis circumstantiis temporis, quo tres erant Pontifices aded dubii, ut sciri non potuerit, quis sit legitimus; partem ex circumstantiis fugæ. Nam Concilium timens ne Prælati dilaberentur, aut plures ad Joannem confugerent, (cùm alioquin quidam in controversiam adducerent, an post discessum Joannis Concilium sit integrum) tantum voluit decidere, Synodum non obstante fuga Joannis, Papæ dubii, esse legitimam, habentem à Christo potestatem Ecclesiæ in tali casu & necessitate providendi. 20. Sermo erat de dubio Pontifice.

Quod autem addat, etiam Papam debere obedire Concilio in iis, quæ pertinent ad fidem, intelligi pariter potest de casu Papæ dubii; item de casu, quo Papa incideret in manifestam hæresin, tunc enim possent Cardinales & Episcopi se ipsos congregare in Concilio, & Papam hæreticum deponere, vel potius per hæresin jure suo excidisse, & à Christo depositum esse declarare, novumque eligere, ut Ecclesiæ necessitati consulatur.

Quod verò PP. Constantienses voluerint, etiam extra hos duos casus, nempe hæresis & Schismatis, Papam certum & indubitatum esse subiectum Concilio,

lio, non est credibile. Nōrant enim viri sapientissimi effata Evangelica, super Petrum ædificatam Ecclesiam, non Petrum super Ecclesiam: Petro datas claves Regni Cælorum, cum independente potestate ligandi & solvendi; pro Petri fide specialiter Christum rogasse, Petro demandatum, ut confirmet fratres suos. Petro commissam curam ovilis Christi. Num Pastor oves regat, an oves Pastorem? An desinunt fideles in Concilio esse oves? An desinit Papa in Concilio esse Caput Ecclesiæ Universalis, Vicarius Christi, quibus cum titulis Oecumenica Concilia solenni definitione honorarunt?

Quis nescit, idem esse tribunal Principis & ejus Vicarii? Princeps Christus, Legitimus Papa ejus est Vicarius in terris: Idem ergo utriusque tribunal. Quodnam altius illo? Peregrina fuerat per 14. Sæcula in Ecclesia illa à Romano Pontifice appellatio, aut saltem à nemine Sanctorum hominum unquam attentata. At à Conciliis ad Papam provocasse quot Sanctos novimus, Athanasios, Flavianos, Chrysoctomos, Ignatios &c. aliosque doctrina & sanctinonia viros clarissimos!

Quæ vis unquam Conciliorum in Ecclesia fuit, frequentissimorum licet, quibus auctoritatem negavit Romanus Pontifex? Antiochenum, Mediolanense, Ariminense, Sirmienſe, Ephesinum secundum, Constantinopolitanum sub Copronymo, sat documento sunt. Conciliorum in Asia sub Firmiliano, in Africa sub S. Cypriano in causa baptismi, quæ vis unquam fuit in Ecclesia? Quanta verò veneratio particularium etiam Synodorum, quibus auctoritatem & confirmationem impertivit Sedes Apostolica!

Quot hæreses damnatæ à solis Romanis Pontificibus! Nulla à Conciliis sine Pontifice, aut præſente per se vel legatos, aut volente, aut consentiente, aut approbante, vel confirmante.

Et quanta semper veneratio Generalium etiam Conciliorum erga Romanum Pontificem! Quanta Concilii Chalcedonenſis erga epistolam Leonis Papæ! hac decernente decreta sunt omnia. Quanta sextæ Synodi erga epistolam Agathonis! Quanta octavæ erga epistolam Hadriani! Os Petri per eas locutum esse, tota acclamârunt Concilia. Præſidebant toti Concilio legati Papæ, licet quandoque nequidem essent Episcopi. Quot Conciliorum protestationes, primam sedem à nemine judicari! Concilium Generale Lateranense quintum disertè & ex professo Sess. II. docuit, solum Romanum Pontificem, tanquam super omnia Concilia auctoritatem habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum ac dissolvendorum, plenum jus & potestatem habere, ex S. Scriptura, dictis SS. PP. atque Pontificum, & ipsorum Conciliorum confessione manifestè constare. Quin in hoc ipso Constantiensi Concilio edita à Martino V. est Bulla, ipso approbante Concilio,

in qua jubentur suspecti de hæresi interrogari, an non credant Romanum Pontificem habere supremam potestatem in Ecclesia Dei. At suprema est, qua nulla est major: Cui nulla æqualis. Et cum Poloni ad finem Concilii appellassent ad futurum Concilium, respondit eis Papa Martinus, banc appellationem esse illicitam; quamvis Papæ contradixerit Joannes Gerson.

In 6. Sess. præside Cardinale Vicariensi, Episcopo Ostiensi, postquam priori Sessione declaratum est, Joannem illegitimè Constantiâ decessisse, tenerique sub pœna depositionis stare promissis & Papatum abdicare, decreta ad eum honorifica legatio, quæ reditum suadeat. *At nihil impetratum: Quin ab uno loco in alium profugit, evasurus in Burgundiam, cujus Dux ipsi favebat.*

In 7. publica est citatio Joannis ad Concilium ad novem dies; judicatum etiam de contumacia Hieronymi Pragensis, citati & non comparentis. Is clam Constantiam venerat; ubi intellecta Hussi Magistri sui captivitate Schedam affixit Ecclesiæ Cathedrali, in qua se ad defendendam Wicleffi & Hussi doctrinam offerebat, cautione sibi data. Cum autem inde mox aufugiens in itinere Bohemiam versus indignis Concilium probris lacefferet, captus Constantiam reductus est, & Hussio in carcere socius additus. 21.
Hieronymus Prag.

In 8. promulgata damnatio 45. propositionum Wicleffi: Cum mandato omnes ejus libros & ossa exhumata concremandi.

In 9. decreta rursus citatio Joannis.

In 10. præside Patriarcha Antiocheno Joannes declaratur contumax. Examinatisque testibus de ejus simonia, aliisque criminibus lata est in eum sententia suspensionis ab omni administratione & functione Ecclesiastica.

In 11. Promotores Concilii ad 60. crimina cum testibus exhibuerunt Synodo. Cùmque Joanni, qui interea Cellam erat reductus, essent transmissa, respondit, se illa non negare, quin potius judicio Concilii se totum subjicere, cessionem voluntariam Papatus se iterum offerre.

In 12. pronuntiata in Joannem depositionis sententia; qui illico depositionis Pontificiis insignibus acquievit. Decretumque, ne quis è 22. tribus istis dubiis Pontificibus eligeretur in Papam. *Balbassarus Cossa, depositus. nuper Joannes XXIII. Cellâ Gotliebensem in Arcem, ne rursus elaberetur, & turbas moveret, ductus, donec Electori Palatino custodiendus est traditus.*

In 13. contra Petrum Dresdensem, & Jacobellum Misnensem, Hussi socios, communionem sub utraque specie, etiam non jejunis distribuentes, docentésque communionem sub utraque specie esse necessariam, de- 23. *Communio sub utraque specie.*

cretum est, erroneam & hæreticam esse sententiam, asserentem, quod communicatio sub utraque specie sit omnibus necessaria. Simulque sub excommunicatione prohibitum Sacerdotibus, communionem sub utraque specie populo distribuere. Hanc consuetudinem, tantum sub specie panis Eucharistiam distribuendi non fuisse quidem semper in Ecclesia usitam; attamen ad multa evitanda scandala, & pericula rationabiliter esse introductam. *Hic ritus cum non ad fidem sed disciplinam tantum spectet, potuit pro variis temporum exigentiis variari in Ecclesia, absque ullo præjudicio doctrinæ fidei.*

24.
Cessio
Greg.
XII.

In 14. *Gregorius XII.* degens Arimini, per *Carolus Malatestam* coram Concilio abdicavit ultro Papatum; unitique sunt & acceptati utriusque Pontificis Cardinales; vetiti tamen circa electionem novi Pontificis aliquid moliri citra consensum Concilii. Acta autem *Gregorii* habentur rata à Concilio.

25.
Hufs exu-
stus.)

In 15. *Joannes Hufs* è carcere *Gotliebenfi*, in quo sæpius examinatus fuerat, productus in Concilium, altòque sedili, ut ab omnibus conspici posset, collocatus, per *Henricum de Piro* de hæresi accusatus & convictus, cum libris suis & 30. Articulis est condemnatus. Degradatus, relictusque sæculari judicio cum maneret pertinax, cum libris suis ad rogam eductus, flammis est absumptus: Cineribus ejus in *Rhenum* sparsis.

In 16. actum de persuadendo *Petro Lunensi*, ut exemplo *Cossæ*, & *Corarii* pariter abdicet Papatum.

26.
Sigismundus in Hi-
spaniam.

In 17. *Pientissimus Imperator Sigismundus* cum *Legatis Concilii ad Regem Aragoniæ*, *Lunensis* fautorem, profecturus, publicis precibus commendatur. Cumque multis itineribus *Perpinianum* tandem pervenisset, nec *Lunensem* movere posset, *Aragoniæ* primum, dein etiam *Castellæ*, *Navarræ* ac *Portugalliæ* Reges ab eo abstraxit: *Parisiis* quoque & *Londinum* profectus, tum ut *Schisma* ubique tolleret, tum ut pacem etiam civilem inter *Galliæ* & *Angliæ* Reges componeret. *Angelus Corarius*, quondam *Benedictus XII.* non tantum *Cardinalis* agnitus, verum etiam perpetuus *Legatus à Latere* in *Provincia Marchiæ Anconitanæ* est constitutus.

In 18. *Constituti* *Judices delegati* ad discutiendas alias causas ad *Concilium* pertinentes, reservata tamen *Concilio* definitiva sententia.

27.
Pragenfis
ejurat hæresin.

In 19. *Hieronymus Pragenfis* introductus in *Concilium*, de hæresi accusatus & convictus, *Fidei Catholicæ* professione emissa, ejurat hæresin. Declaratum à *Synodo*, non obligari *Patres* per *Salvum Conductum*, à sæculari potestate hæreticis concessum, si in hæresi pertinaces persistant; quòd

quò minis eos punire possint. *Non est hic decisum (ut Novatores suggillant) hæreticis non esse fidem datam servandam ab iis, qui eam dederunt, & quo modo dederunt. Concilium illam non aliter dedit, nisi, ut expressè addidit: Salva Justitia, & quantum fides Orthodoxa exigit; ut patet ex Sess. 6. Sigismundus verò Salvum Conductum dedit, in quantum ad ipsius Jurisdictionem & potestatem secularem pertinuit: Præstititque, quantum potuit. Plus neque promisit, neque præstare tenebatur; ut constat ex Sess. 19. deinde, totum jus Hieronymus amisisset per fugam perfidam, qua elapsus est: Quamvis iterum retractus.* 28.

In 20. approbata sunt 12. capitula cum Hispanis Narbone constituta: In quibus Concilium promittit, Lunensis Acta habere rata, ipsiusque Cardinales agnoscere. Actum etiam de Controversiis inter Fridericum Archi-Ducem & Episcopum Tridentinum exortis. Omnes prædictæ Sessiones, excepta prima, sunt habitæ anno 1415.

In 21. anno 1416. 30. May celebrata Hieronymus Pragensis, relapsus in hæresin, quam priùs ejuraverat, convictus, & degradatus, relictus est judicio sæculari; à quo ad rogum condemnatus, combustus est, absente adhuc Cæsare. 29. *Exustus.*

In Sess. 22. introducti Legati Regis Aragoniæ; Cùmque postea etiam Legati Regum Castellæ, Navarræ & Portugalliæ successivè accederent, & unirentur Concilio, quinta Natio, nempe Hispanica, paria cum reliquis suffragia obtinuit. *Quamvis non sinè tricus.*

In 23. Lecti 12. Judices delegati in causa Petri de Luna.

In 24. approbata citatio Petri de Luna.

In 25. receptus in Concilium Comes Fuxensis.

In 26. receptus in unionem Rex Navarræ.

In 27. & 28. anno 1417. processum in causa Friderici Archi-Ducis, & Episcopi Tridentini. Magna solennitate exceptus Sigismundus Imperator, ex Hispania redux Constantiam.

In 29. declaratus contumax Petrus de Luna. Novæ nihilominus indulgentiæ dilationes.

In 30. auditi Legati, qui Petrum de Luna convenerant. Laudatusque Rex Aragoniæ, quòd se ab illo subtraxerit.

Sessiones, 31. 32. 33. 34. consumptæ in variis relationibus circa Lunensem, ejusque citationes, ac deliberationem circa sententiam definitivam.

In 35. in unionem receptus Rex Castellæ, cujus Legati tunc primùm advenerant.

In 36. citatus Lunensis ad audiendam sententiam definitivam concilii.

30.
Acta in
Lunen-
sem.

31.
Deposito.

In 37. lata sententia definitiva in Petrum de Luna contumacem : Quà à Papatu deponitur, omnesque fideles ab ejus obedientia absolvuntur.

In 38 absoluti, vel potius absoluti one non indigentes declarati, quos Lunensis excommunicaverat.

In 39. statutum, ut post quinquennium rursus celebretur Concilium generale: Ab illo rursus aliud post septennium, ac deinceps singulis decenniis, ad evitanda Schismata &c. *Intentio bona Concilii, sed in praxi impossibilis.*

In 40. statuitur, in quibus Pontifex mox eligendus cum Concilio disciplinam reformare debeat. *Magnam hæc res in Concilio excitavit controversiam: Nationes enim, præsertim Germanica cum Cæsare magnopere contendent, curiam Romanam, præsertim quoad reservationes beneficiorum, Annatas &c. esse à Concilio reformandam ante electionem Papæ, Cardinalibus vehementer se opponentibus, eamque reformationem electo jam Pontifice suscipiendam contendentibus. Evicit tandem Cardinalium sententia. Zabarella Cardinalis Florentinus tanto æstu pro Cardinalium causa certasse dicitur, ut brevi post in Concilio sit mortuus.*

32.
*Electio
Martini
5.*

In 41. adhuc præside Cardinale Ostiensi, post lectam constitutionem Clementis VI. circa electionem Papæ, Cardinales præsentis 20. cum 30. aliis, è quinque Nationibus selectis, conclave sunt ingressi, & tertio post die, nempe 11. Nov. anni 1417. ab iis electus est *Otho Columna*, dictus *Martinus V.* tunc Subdiaconus. *Qui altero die ordinatus est Diaconus, tertio Sacerdos, quarto Episcopus. Ludi Equestres celebrati.*

In 42. Præside jam Martino V. liberantur Sigismundus, & Ludovicus elector ab onere custodiendi Balthasarum de Cossa, olim Joannem XXIII. quem Martinus ad se duci jubet.

In 43. anno 1418. editæ constitutiones, prout antè fuerat statutum, circa simoniam, dispensationes, decimas, vitam & honestatem Clericorum. *Quamvis plures majorem disciplinæ reformationem requirerent: Sed dilata illa ad proximum Concilium.*

In 44. pro futuro post quinquennium celebrando Concilio designata est Papia à Martino Papa.

In 45. & ultima, cum pontifex omnia decreta Concilii *ad fidem pertinentia* confirmasset, finitum est Concilium, cuilibet abeundi concessa licentiâ. Poloni tamen, non nisi cum protestatione & provocatione ad futurum Concilium discessere, eò quod Pontifex non apertè damnasset libellum quemdam *Joannis Falckenbergii*, in quo plura Polonis eorumque Regi ac Principibus injuriosa scripserat. Nec satis acquiescebant Petrus de Alliaco, Cardinalis Cameracensis, & Joannes Gerson Cancellarius Academiæ Parisinæ (viri doctissimi, qui orationibus, scriptisque in Concilio variis

variis tractatibus magnum nomen sibi fecerant) eò quòd, vehementer licèt urgerent condemnationem libri *Joannis Parvi*, Theologi Burgundi, de tyrannicidio, obtinere tamen istud non potuerint. Sicut etiam Allicensis non obtinuit, ut Calendarium à Concilio corrigeretur; quod edito hac super re tractatu urgebat.

§. IV.

Præcipui errores Joannis Wicleffi, & Hussi, à Concilio damnati.

Wicleffus docuit, panem & vinum manere in Sacramento Altaris; accidentia non manere sinè subjecto. Christum non esse realiter præsentem. Episcopum vel Sacerdotem in peccato mortali existentem, non ordinare, consecrare, baptizare validè: Non esse fundatum in Evangelio, Christum ordinasse Missam. Deum debere obedire diabolo: Si homo sit debitè contritus, confessionem esse superfluum. Si Papa sit malus, nullam eum habere potestatem. Vivendum esse more Græcorum sine Papa; esse contra scripturam, quòd Ecclesiastici habeant possessiones. Non esse excommunicandum Clericum, qui appellat ad Regem. Nullum esse Dominum civilem, nullum Episcopum, dum est in peccato mortali. Dominos temporales pro arbitrio posse auferre bona Ecclesiastica. Malis prælatis non deberi decimas. Speciales orationes uni applicatas non plus prodesse, quàm generales; esse excommunicatum, qui Fratribus dat elemosynam. Per Religionis ingressum fieri quem ineptiorem ad observanda Mandata Dei. Sanctos instituendo religiones peccasse. Religiosos non esse de Religione Christiana. Fratres non debere mendicare, sed labore manuum victum quærere.

Simoniacos esse, qui se obligant orare pro aliis, qui eis in temporalibus subveniunt. Orationem præciti nihil valere. Omnia evenire ex absoluta necessitate. Universitates, studia, Gradus & Magisteria tantum prodesse, quantum diabolus: Excommunicationem esse censuram Antichristi. Ingredientes claustra esse viros diabolicos. Ditare clerum esse contra regulam Christi: Hinc errasse Constantinum Imperatorem. Omnes de ordine Mendicantium esse hæreticos. Papam & omnes Clericos possessiones habentes esse hæreticos. Ecclesiam Romanam esse Synagogam Sathanæ. Decretales epistolas seducere à fide Christi, stultosque esse, qui eis student. Electionem Papæ à Cardinalibus faciendam à diabolo esse introductam; fatuum esse credere Indulgentias: Illicita esse juramenta, quæ fiunt ad firmandos contractus. Augustinum, Benedictum, & Bernardum esse damnatos, quòd habuerint possessiones, & instituerint, atque intraverint Religiones: Et sic à Papa ad ultimum Religiosum omnes

omnes esse hæreticos. Omnésque universim Religiones esse à Diabolo. *Et isti quidem sunt crudissimi errores Wicleffi, hominis ex asse impij.*

34.
H. ff.

Joannis Hufs verò errores præcipui sunt : Ecclesiam esse universitatem prædestinatorum. Paulum nunquam fuisse membrum diaboli. Præscitos non esse partem Ecclesiæ. Duas naturas, Divinam & humanam esse unum Christum. (*Hæc propositio reprobat, quia Filius Divinus subsistens in utraque natura est Christus*) Petrum non fuisse Caput Ecclesiæ. Sacerdotes criminosos hoc ipso esse infideles. Papæ dignitatem esse à Cæsare ; eum non esse Caput Ecclesiæ : Tradentes Clericum puniendum sæculari potestati esse similes Phariseis tradentibus Christum Pilato. Obedientiam Ecclesiasticam esse inventum Sacerdotum ; Vitiosum omnia agere vitiosè : Virtuosum verò omnia virtuosè. Licitum esse Sacerdoti cuivis prædicare, non obstante quacunquè prohibitione. Censuras procedere ab Antichristo.

Papam malum, & præscitum esse diabolum, & ne quidem membrum Ecclesiæ. Papam non debere dici Sanctissimum, etiam secundum officium ; aliàs etiam diabolum debere dici Sanctum ; quia est Officiarius Dei. Damnationem 45. propositionum Wicleffi esse iniquam. Nec scintillam esse apparentiæ, quòd oporteat esse unum Caput Ecclesiæ. Nullum esse Dominum civilem, nullum Prælatum, nullum Episcopum, dum est in peccato mortali.

Ex quibus apparet, Sectarios istos in pluribus convenire cum recentioribus novatoribus : In pluribus tamen iis esse contrarios, ut proin isti Sectæ suæ originem ad Wicleffitas & Hussitas referre nequeant : Nisi velint effrænem *libertinismum*, ac desperatum *scepticismum* in Religionem suam inducere.

§. V.

Origo hæresis Wicleffiticæ & Hussiticæ.

35.
Imagolvi.
eleff.

Cæterum Joannes Wicleffus erat Anglus Sacerdos, Doctor Oxoniensis, in qua Theologiam docuerat, homo quanti ingenii, tantæ ambitionis & audaciæ, novitatum amator ingens. Cùm Papa ei negasset Episcopatum Vingorniensẽ, furere in S. Sedem cœpit, ejusque auctoritatem, quacunquè ratione posset, extinguere. Occasionem dabat murmur Anglorum adversus nimias Legatorum Pontificiorum exactiones & effusam Cleri vivendi licentiam. Unde extollebat sæculares potestates, Ecclesiasticam verò deprimebat : Flabellum hoc esse ratus, quo Magnatum sibi afflaret favonios.

Utque Sanctitatis & severioris disciplinæ imagine magis deciperet, Apostolicum vivendi morem præferens, cum Discipulis suis Angliam nudi-

nudipes percurfabat, reformationem Cleri, purum Evangelium, primitivam Ecclesiam ubique clamans, atque hærefum suarum lolium disseminans.

Gregorius XI. opposuit se equidem surgenti contagio, sed quia Wicleffus haud ingratum melos quibusdam optimatibus cecinit, ipsamque adeo Oxoniensem Academiam peste afflaverat, simulque decipiendi artibus non leviter imbutus esset, curationem facile elusit: Præsertim, ubi Gregorio mortuo, turbulento Ecclesiasticæ Reipublicæ statu electus est Urbanus VI. eique oppositus Clemens VII. excitato pernicioso & pertinaci Schismate.

Tum enim verò Wicleffus securus sui, plenas erroribus suis habenas permisit, & voce & calamo in sedem Pontificiam detonans, eò liberius, quo duo Pontifices magis in se ipsos collisos, Richardi vero Regis teneram ætatem sistendis furoribus minùs aptam videbat: eò denique infaniæ ac temeritatis prolapsus, ut omnem humanam potestatem protritum iret.

Quò factum, ut plebs, aliàs ad jugum excutendum prona, per totam Angliam concitata in seditionem ad ducenta millia adversus Regem & optimates concurreret, *libertatem* undique rebelli fremitu conclamans, Londinùmque usque immani rabiegrassata, Rege ipso vix furori subtracto.

36.
Tumultus
ab eo con-
citati.

En! Pulchros novi Evangelii fructus, in funestum exemplum per Germaniam ituros post Sæculum.

Tandem Rex comparato exercitu rebelles domuit, confessos, dum quæstioni subjicerentur se deletis Magistratibus, ac nobilitate, instituta democratia, omnes æquales facere intendisse. Wicleffus tamen, sicut postea Lutherus, videri noluit auctor tumultus rusticani. Quasi verò necesse sit inflare tubas, & pulsare tympana ad accendendum Martem plebejum, & non sufficienti seditionis conciones, & scripta, ostentantia libertatis & effusæ licentiæ spes cupitas.

Reversus ad genium suum in omnem partem versatilem Wicleffus commendare rursus cœpit potestatem politicam sacrâmque deprimere, spe ea fretus, fore, ut hoc pacto apud Regem & optimates gratiam iniret.

At spes eum sua fefellit; expertus enim ordo uterque, quo veteratoris conatus tenderent, ad convellendam videlicet utriusque potestatem, Archi-Episcopo Cantuariensi, totius Angliæ Primati judicium commisit; qui collecta Londini Synodo Episcoporum, has potissimùm quinque Wicleffi propositiones damnavit.

1. Substantia panis materialis & vini post consecrationem manet in Sacramento Altaris.

2. Accidentia in eo non sunt sinè subjecto. Docuerat namque, *accidentia non distingui à substantia.*

3. JEsus Christus in eo non est verè, realiter & corporaliter præfens.
4. Quando homo est contritus, confessio est superflua.
5. Post Urbanum VI. nullus agnoscendus est Papa. Sed exemplo Græcorum propriis vivendum legibus.

37.
Damnatus in Anglia.

Cùm autem Wicleffitæ urgerentur ad damnandas istas propositiones, haud aliter se torquebant, in sensu illarum detorquendo, ac nostro tempore Janfenistæ in damnandis quinque propositionibus Janfenii: Donec tandem utraque potestate conspirante inauspicata hæc lues Regno est exterminata. Wicleffus tamen fato suo obiit: ac nescio, qua ratione contingat, ut tantorum tumultuum ac hæresum auctores cum pace canos suos deducant ad inferos.

Postquam autem Wicleffitæ furrigere in Anglia caput non ampliùs audebant, Bohemus quidam nobilis, qui Oxoni litteris operam dederat, afflatus lue illa, eandem cum libris Wicleffi Patriæ suæ intulit: In quo adèd grassari incepit, ut pertinaci malo vix ampliùs remedium videretur reliquum.

38.
Origo Hussit. hæresis.

Sectæ illius Bohemicæ caput se efferebat præcipuè Joannes Hufs, Sacerdos, acuto ingenio, facundiâque præditus, Reginæ Sophiæ Confessarius, & Academiæ Pragenfis Nationis Bohemicæ Procurator. Sed consiliiis ejus obicem initiò posuit hæc ipsa Academia, quæ 45. propositiones Wicleffi damnaverat.

Hufs, ut consensum Academiæ turbaret, Nationem Germanicam exterminandam duxit, in versis statutis Academicis, quæ Carolus IV. Imperator ac Rex Bohemiæ sanciverat: Hic etenim Princeps Academiam illam ad imaginem Parisiensis à se fundatam constare volebat ex Natione Bohemica & Teutonica: Hæc verò in Polonicam, Saxonicam & Bavaricam est subdivisa: Quarum singulæ suum dabant suffragium in omnibus electionibus, honoribus ac collationibus: Ita, ut Natio Teutonica tribus gauderet suffragiis, Bohemica verò tantùm uno.

39.
Mutatio Academia Pragenfis.

Hanc rem tanquam indignam Hufs proposuit Wenceslao Regi, facileque ab homine inerte, ac Rempublicam negligente impetravit, ut in versis Parentis statutis, Nationi Bohemicæ tria decernerentur suffragia, uno duntaxat Teutonibus relicto.

Ingentes hæc mutatio turbas excitavit: Cùmque Wenceslâus Teutonum protestationes rejiceret, ingenti numero Academici discessere, tum Erfordiam, tum Lipsiam, ubi ex isto discessu Academia coaluit.

40.
Artes Hufsi.

Hussus votorum potitus, à Bohemis suis, jam solis dominantibus, electus Rector Universitatis, occasionem nactus est errores suos disseminandi: Usus ad hoc opera *Hieronymi Pragenfis*, qui Philosophiam in Academia docebat cum plausu, & *Jacobelli Misnensis*, qui primus errorem

rem

rem illum in Bohemiam innoxit, necessarium esse, ut Eucharistia sumatur sub utraque specie.

His adiutoribus succinctus libros Wicleffi in Bohemicam Linguam convertit Hussus, uti etiam Sacra Biblia, neque tantum ejus lectionem, sed prædicationem quoque publicam omnibus etiam sæminis, communem esse voluit. Tum verò non serpere sed cursitare ac volitare cæpit error, per tot prædicantium, etiam muliebrium guttura publicè proclamatus.

Archi - Episcopus Swinko opposuit equidem auctoritatem suam efræni licentiæ combustis Hussitarum libris, vetitisque concionibus. At eo paulò post demortuo, sub Albico ruptis repagulis pleno torrente se lues effudit, dormitante ignavo Rege, *Sophia* autem Regina etiam apertè tutela sua protegente Hussum, cui conscientiam suam dirigendam commiserat. Quàm alia hæc à prima Wenceslai conjuge! Quam alius confessarius!

Atque hinc descenderunt incredibiles illi tumultus, illæ seditiones, cruenta illa bella, cum infanda Divinorum humanorumque confusione. Quæ tum maximè incrementum nacta est, cum Joannes XXIII. adversus Ladislaum, Caroli Byrrachini filium, Regem Neapolis, propositis Indulgentiis crucem prædicari jussit. Tum enim tribus Hussitis, qui concionatori publicè occlamaverant, Papam esse Antichristum, jussu Regis interfectis, ingens multitudo confluens tumultum concitavit, auctum postea plurimum, ubi Bohemi Joannem Hufs Constantiæ combustum audierunt.

ARTICULUS IX.

De Concilio Basileensi

Pro

Restauranda disciplina & Unione Bobemorum. Anno 1431.

SUMMARIUM.

1. Concilium indictum à Martino V. primò Papiam, dein Senas.	verò, cum in Pontificem insurgeret, Bononiam illud transferre decrevit.
2. Denique Basileam.	4. At resistente Concilio cum Cæsare aliisque Principibus decretum revocavit.
§. I.	5. Cum autem disceptaretur de loco Concilii pro unione Græcorum, ortum est Schisma.
Synopsis Historica Concilii Basileensis.	6. Depositis à Schismaticis Eugenius. Etique oppositus Amedeus.
3. Eugenius IV. primò ratam habuit indictionem Concilii Basileensis: Deinde	7. Bobemi ad Concilium.

§. 2.

Summa Sessionum.

8. *Basileenses definiunt, Concilium esse supra Pontificem.*
9. *Acta in Eugenio.*
10. *Qui decretum suum revocat.*
11. *Annata non sunt Simoniacæ.*
12. *Basileenses nituntur reformare curiam Romanam.*
13. *Schisma inter Patres propter locum Concilii.*
14. *Eugenius transfert illud Ferariam.*
15. *Acta in Eugenio Præside Cardinale Arelatensi.*
16. *Laudata sententia de Immaculata Conceptione B. V. M.*
17. *Amedeus Antipapa.*

§. 3.

Observatio de Bohemorum Unione, facta in Concilio Basileensi.

18. *Hussitarum rebellio ac furor, duce Zizca, ac dein Procopio.*

2.

Concilium Constantiense, ut paulò ante expositum, Sess. 39. decrevit, ut post quinquennium rursus celebretur Synodus Generalis, ad reformandam Ecclesiæ Disciplinam, motusque Bohemicos Hussitarum componendos.

*Indictum
primò Pa-
piam tum
Senas.*

Quod Synodale decretum ut executioni daret Martinus V. Papiam designavit in annum 1423. sed cum pestis urbem illam invasisset, Senas Concilium transtulit, ubi habita sessio, in qua Wiclefitarum & Hussitarum hæresis damnata est iterum: Cæptumque de restauranda unione Græcorum tractari missis à Martino Papa Constantinopolim ad Patriarcham & Imperatorem Legatis.

Verum cum minus opportunum negotio tempus esse responderet Imperator, ac propter imminentes bellorum turbas, metumque ab Alphonso Aragoniæ Rege, Schisma renovante, exiguus Patrum numerus compareret, Martinus V. dissolvit Senense Concilium, aliudque septennio post, anno videlicet 1431. *Basileæ* celebrandum indixit, prout Constantiæ statutum fuerat.

19. *Postulata 4. Bobemorum in Concilio.*

20. *Responsum Concilii.*
21. *Argumenta contra usum calicis.*
22. *Concessus tamen Bobemis.*
23. *Disceptatio Bohemorum de Dominio Ecclesiasticorum, & Ecclesiarum.*
24. *Quid iis concesserit Concilium.*

§. 4.

Observatio circa Sanctionem Pragmaticam Gallorum.

25. *Summa Articulorum bujus Sanctionis.*
26. *Abrogata per concordatum.*

§. 5.

Crisis de Cardinale Arelatensi, Præside Conventus Basileensis.

27. *Si factum non potes, intentionem excusa.*

Quia autem Concilium Basileenſe cum Florentino magnam connexionem habet, quin potiùs in Florentinum fuerit commutatum, haud abs re me facturum exiſtimo, ſi priùs illud breviter exponam.

2.
Denique
Baſileam

§. I.

Synopsis Historica Conſilii Baſileenſis.

Exacto à diſſoluta Senenſi ſynodo ſeptennio Martinus V. *Julianum Cæſarinum* S. Angeli Cardinalem Diaconum, legatum ſuum à latere, Concilii Baſileenſis Præſidem nominavit. Mortuòque ante Concilii initium Martino V. *Eugenius IV.* ejuſdem ſucceſſor indictionem illam ratam habuit, confirmato Juliano Legato ſuo & Concilii Præſide.

à Martino
V. tum ab
Eugenio
IV.

Cùm autem anno 1431. magna Prælatorum multitudine Baſileæ confluente, Concilium cœptum varia in præjudicium Sedis Apoſtolicæ ſtatuert, Eugenius decretum de revocando Juliano & diſſolvendo Concilio Baſileenſi, atque *Bononiam* transferendo edidit, ut ibi ſit commodior locus inœundæ cum Græcis concordia, ut ferebat.

3.
Ejus de-
cretum de
transfe-
rendo
Concilio

Huius Eugenii decreto vehementer ſe oppoſuerant Baſileenſes Patres cum ipſo Concilii Præſide Juliano aſſerentes, Concilium legitimè congregatum non poſſe invitum à Papa diſſolvi, aut transferri.

Incredibile eſt, quantas hæc altercatio turbas excitârît; quot accuſationes in Eugenium, citationes, condemnationes de contumacia, ſuſpenſionis ac depositionis minas, donec tandem anno 1434. Eugenius Papa, adnitente Sigismundo Imperatore, & Carolo VII. Gallia Rege, decretum de Concilio diſſolvendo revocavit, reſciſſis pariter à Concilio decretis aſperitùs in Pontificem latis.

4.
Tandem
revoca-
tum.

Cùm ecce! triennio poſt, anno videlicet 1437. nova diſſidiorum procella incubuit. Acriter nempe Seſſ. 25. inter Patres diſceptatum fuerat, quis futuro Concilio pro unione Græcorum designandus eſſet locus: Parte una, majore ac ſaniore, ducibus Legatis Apoſtolicis, Florentiam decernente altera verò duce *Ludovico Alemanno Cardinale Arelatenſi*, Baſileam, vel Avenionem vel Sabaudia aliquam civitatem, depoſcente.

5.
Schisma
propter
locum.

Pars utraque pro ſententia ſua decretum promulgavit. Ex quo natum inter ipſos Patres Baſileenſes Schisma: Parte altera ſe ſeparante ab altera. Eugenius Papa Florentiam ſtatuit, eò quòd hæc aptior eſſet pro Græcis. Perpeſſus propterea partis alterius indigniſſimas minas, citationes, ſuſpenſiones attentatas. Quas tamen anathemate in Baſileenſes reliquias lato retudit, Concilio Ferrariam primùm, deinde Florentiam translato. Unde plerique Episcopii Baſilea diſceſſere, remanentibus tantùm ſeptem Baſileæ cum uno Cardinale.

6.
Depoſitus
Eugenius.

*Amedeus
Antipapa.*

Ab eo tempore Basileense legitimum esse Concilium desit. Nihilominus tamen aliqui pertinaces per plures adhuc annos Conciliabulum illud continuârunt, electo in Præsidentem *Ludovico Cardinale Arelatenſi*, & introductis contra morem Ecclesiæ ob paucitatem Episcoporum multis presbyteris cum jure suffragii. Aususque est contumax iste manipulus Eugenium legitimum Pontificem deponere, electo, seu verius intruso, in ejus locum *Amedeo*, (quem Sigismundus Imperator tempore Concilii Constantiensis primum Sabaudia Ducem creaverat) ex Eremita facto Antipapa, sub nomine *Feliciſ V.* Sess. 39. anno 1439. continuatis etiam eo Præsidente Sessionibus adhuc sex. Dum interim Ferrariæ, ac dein Florentiæ celebratur legitimum Concilium. Donec tandem suo se Felix infelici abdicavit Antipapatu, adnitentibus Friderico Imperatore, & Carolo Gallie Rege.

Ubi observare licet paradoxa Amedei fata; ex Comite enim Sabaudia factus est Dux anno 1416. ex Duce, Marito, plurimumque liberorum Parente, Eremita 1434. ex Eremita Pontifex 1439 ex Pontifice Cardinalis 1449. ex Cardinale Monachus 1451. quo anno ad stabiliorem in altera vita statum abiit.

7.
Bobemi.

Multum etiam Concilio huic Basileensi negotium fuit cum Bohemis, qui per Legatos suos præsentés in omnibus Ecclesiæ se subjecerunt præter usum calicis, quem Concilium ipsis ac Moravis indulgendum censuit.

Licet autem hoc Concilium initiò fuerit Generale ac legitimum, ut pote ex ordine à Papa indictum & convocatum, cui etiam per Legatum suum præfedit. Evasis tamen Conciliabulum omnino reprobatum à Concilio Lateranensi V. à quo Sess. 11. vocatur *Conciliabulum Schismaticum, seditiosum, & nullius prorsus auctoritatis*: Exceptis tamen quibusdam dispositionibus circa Beneficia, quas Pontifex Nicolaus V. amore pacis ratas habuit. Placet nihilominus eruditionis gratia summam Sessionum breviter adstruere.

§. II.

Summa Sessionum.

8.
*Concilium
esse supra
Pontificem.*

In 1. Sessione anno 1431. lectis Bullis Martini V. & Eugenii IV. de Concilio Senis Basileam transferendo constituti Officiales Concilii.

In 2. anno 1431. definitum, Synodum esse legitime congregatam, ac habere majorem Pontifice auctoritatem immediate à Christo.

In 3. repetitur & confirmatur decretum Concilii Constantiensis de superioritate Concilii generalis supra Papam. Monetur Eugenius, ut ab attentata dissolutione Concilii desistat; citantur etiam Cardinales, puniendi ut contumaces, nisi certum intra tempus compareant. *Ubi notandum*

tandum, malè à Baſileenſibus allegatum eſſe decretum Concilii Conſtantienſis, utpote quod non loquebatur de Pontifice certo ac legitimo, ſed de dubio, pro tempore Schiſmatis, quales tunc erant, exiſtente.

In 4. prohibetur Papæ, ne extra Concilium novos Cardinales creare, aut eos à Concilio avocare præſumat. Cardinalibus verò vetatur, ne extra Concilium Papam eligant, ſi Eugenius decederet. Datus ſalvus conductus Bohemis.

5. Ne præſentes in Concilio ad curiam Romanam trahi ſe ſinant.

6. Accuſatur Eugenii, diſſolutionum Concilii non revocantis, contumacia, uti etiam Cardinalium abſentium.

7. & 8. Citatur Eugenius ad Concilium ſub minis gravibus, niſi intra 60. dies compareat. Lata in eos excommunicatio, qui alio vellent transferre Concilium.

9. Anno 1433. Acta Eugenii adverſus Concilium eſque adhærentes declarantur irrita.

10. Accuſata iterum contumacia Eugenii.

11. Decreta contra Pontificem varia.

12. Ad inſtantiam Sigismundi data iterum Eugenio dilatio 60. dierum: Intra quos niſi obediat, Concilii diſſolutionem revocet, & decreta in eo facta approbet, atque legitimè inchoatum ac continuatum declaret, ipſum ut contumacem à Papatûs adminiſtratione ſuſpenderit.

13. Inſtante Wilhelmo Baviaræ Duce Concilii Protectore, data adhuc Eugenio dilatio 30. dierum.

24. Præſcribitur formula, qua Eugenius acta Concilii confirmare, & quæ contra Concilium eſque adhærentes dixit, conſtituitque, revocare & irritare debeat.

15. Quotannis celebretur Concilium Diœceſanum, & ſingulis triennii Provinciale.

16. Anno 1434. Eugenius revocat decretum de diſſolvendo Concilio, cenſuras item, ſuſpenſiones ac privationes, tribus bullis latas: quas pariter revocat. Concilium ab initio legitimè continuatum, continuandumque porro declarat, ac ſi nunquam decretum diſſolutionis emanâſſet. *Per hoc tamen nullatenus approbavit acta priora Concilii, neque quanta ſit authoritas illius definiivit.*

17. Præſentibus 5. Legatis Pontificiis, Sigismundo Imperatore, multisque aliis Principibus ſtatuta Sefſio proxima. *In hac Sefſione Prælati, mitras albas in capite geſtantes comparuerunt, & Sigismundus habitu Imperatorio.*

18. Renovata rurfus Conſtantienſia Sefſ. 4. & 5. decreta (perperam intellecta) de ſuperioritate Concilii; adduntque, etiam Papam eſſe puniendum.

dum, si non obediat Concilio. *Hoc attentatum rursus alienavit Eugenii animi.*

19. Actum de loco Concilii pro Græcorum unione. Vetita communicatio cum Judæis.

20. Anno 1435. Statutæ pœna in concubinos.

21. *Annatæ* pro Beneficiorum collatione, electionum confirmatione, postulationum admisione, aut pro præsentatione datæ reprehenduntur ut simoniacæ, & abrogantur.

II.
*An Annatæ
Simoni-
acæ.*

„ *Verum in hoc, sicut in multis aliis decepti sunt Patres Basileenses, ex zelo fortè, sed non secundum scientiam, laborantes falso supposito: Non enim igitur Annatæ pro collatione, confirmatione aut provisione Beneficiali, aut tanquam pretium pro re spirituali, aut spirituali annexa, sed solvuntur ex fructibus Beneficialibus tum in recognitionem supremæ potestatis in Ecclesiasticis, quæ in Papa residet (quo sanè titulo, supermi nempe dominii, Principibus tributa solvuntur) tum pro sustentatione tot officialium, quibus summus Pontifex ad regendam universalem Ecclesiam perpetuò indiget: Item ut indigentibus succurrere, fidem propagare, & contra hostes: e. g. Turcas, collato subsidio possit defendere, atque exules pro fide sustentare. Et quot piæ fundationes Nosocomiorum; aliorumque Hospitalium, Seminariorum, Collegiorum, Convictuum, Romæ, in Germania, aliisque Provinciis liberalitate Pontificum erectorum, insigni sanè commodo, præsertim Nationis Germanicæ, quæ gaudet suos, etiam Nobiles, in ejusmodi Collegiis gratis sustentari!*

„ Deinde *Annatæ* subrogatæ sunt decimis, quæ à Christianis olim Pontifici solvebantur, utpote cui non minùs, quàm aliis animarum pastoribus, à fidelibus debetur congrua sustentatio, cum iis omnibus, quæ ad regendam Ecclesiam ei sunt necessaria. Quid igitur sæcularibus hominibus magis commodum, quàm has veluti decimas non à se, sed ab Ecclesiasticis exigi?

„ Neque hæc res nova est, sed Juri Divino etiam veteri conformis: Etenim Num. 18. Levitis & Sacerdotibus præcipitur, ut singulis annis decimam decimarum & primitiarum summo Sacerdoti persolvant. Deinde Jus istud annatorum plurimum jam sæculorum usu invaluit, ut ignoretur ejus initium.

„ Quamvis enim non legatur aperta illarum mentio in Jure Canonico ante *c. cum nonnulla in extrav. comm. de præbend.* non tamen docet constitutio illa Joannis XXII. tunc primùm esse impositas annatas. Et quidem Joannis tempore omnes fructus vacantium Beneficiorum primi anni exigebantur, Bonifacius autem IX. ad me-

„ diam

„ diam partem illas postea reduxit. Imò etiam de hac multum remi-
 „ sit Camera Apostolica, ut aded ex Parochiis & Canonicatibus, licet
 „ pinguissimis in Germania nihil sit solvendum, teste Pichler in tit. de
 „ præbend.

„ Nulla igitur simoniæ apparentia in annatis illis deprehenditur,
 „ nisi dicere quis velit, omne beneficium Ecclesiasticum esse simonia-
 „ cum, dum præbet fructus temporales pro functione spirituali: Cùm
 „ beneficium detur propter officium: Aut solvere decimas esse simo-
 „ niacum, quia solvuntur, ut Parochus sustentetur in ordine ad Eccle-
 „ siasticas functiones peragendas. Accedit, quò annatæ non debean-
 „ tur ex pacto, sed ex lege jam antecederet existente tanquam onus
 „ reale, fructibus primi anni impositum: Quod tam parùm est simonia-
 „ cum, ac, si lex juberet, fructus primi anni Hospitali applicari: Aut
 „ constituitur super Beneficio aliqua pensio pauperi Clerico, vel alteri
 „ Ecclesiæ singulis annis persolvenda. Aut si Episcopus subsidium
 „ charitativum, Cathedraticum aut synodaticum, vel Provisiones in
 „ Visitationibus exigit. Nempe, qui servit altari, de altari vivat:
 „ Et de Operariis Apostolicis Veritas dixit, dignos eos esse mercede
 „ sua, si tamen contingeret, ut aliqui officiales Pontificii hac in parte
 „ excederent, nequaquam id Pontificem approbare censendum est. „

In fess. 22. damnatus libellus *Augustini de Roma* ex Ord. Eremit. S. Aug. de *Christo & Ecclesia*; in quo inter alia dicebat, Christum quotidie peccare: *Quamvis de membris ejus, quos cum Capite unum Christum esse dicebat, intelligeret.*

23. Anno 1436. Decreta circa electionem Pontificis lata, variæque
 ei leges præscriptæ: E. g. ut curiam reformet: Immunitatem Ecclesiasti-
 cam & Ecclesiæ ditiones protegat: Nullum Consanguineum aut affinem,
 Ducem, aut Marchionem, aut Feudatarium, aut Provinciæ vel urbis gu-
 bernatorem constituat. (*Hoc statutum occasione querelarum de Condelmerio Car-
 dinale Eugenii nepote, qui gubernatione sua Italos offenderat*) Numerum Cardinalium ad 24. redigat, qui sint Theologiæ aut SS. Canonum Doctores.

21.
Reforma-
tio curiæ
Romanæ.

24. Pactum cum Imperatore & Patriarcha Græcorum per Legatos ini-
 tum à 10. Episcopis & 23. Abbatibus de Concilio in Occidente celebrando.
 Datusque salvus conductus pro 700. Græcis. Promulgatæ etiam indulgentiæ plenariæ, pro iis, qui tantum Græcis darent, quantum ipsi una hebdomade absumerent. *Ecce! Indulgentias promulgatas in Concilio, à Protestantibus tot laudibus celebrato.*

25. Anno 1437. Ortum dissidium inter Patres de loco Concilii pro
 unione Græcorum, parte una cum legatis Pontificiis Florentiam decer-
 nente,

nente, parte altera cum Ludovico Cardinale Arelatenſi Baſileam, aut Avenionem &c.

13.
ſchiſma.

26. Cúmque Eugenius pro Florentia pronuntiáſſet, de multis criminibus falſò à parte altera eſt accuſatus: Et ad 60. dies cum Cardinalibus iterum citatus.

27. Interdicta Eugenio Cardinalium electio, & venditio vel oppignoratio urbis Avenionenſis, quam in ſubſidium Græcorum vendere eum velle erat ſuſpicio.

14.
*translatio
Concilii
Ferrari-
am.*

28. De contumacia accuſatur Eugenius. Qui Concilium Ferrariam tranſfert, quò maxima pars Præſulum ſe conſert.

29. Pars Baſileæ remanens irritam declarat translationem Concilii, & ſub cenſuris vetat, ne quis Eugenio obediat &c.

15.
*Acta in
Eugenium
præſide
Cardinale
Aleman-
no.*

30. Anno 1438. declaratur, non ſacrificantes non adſtringi ad Communionem ſub utraque ſpecie.

31. Rejeclæ appellationes frivolæ ad Romanam curiam. Ne Papa deinceps gratias exſpectativas concedat, nec Beneficia reſervet. Atque ut contumax Eugenius à Papatu ſuſpenderit, adminiſtrationem ad Baſileenſes devolutam decernunt.

Tum verò Cardinalis Julianus relicto Baſileenſi Conciliabulo Ferrariam ad Pontificem ſe contulit. Præſidem verò Baſileæ agere cœpit Ludovicus Cardinalis Arelatenſis. Qui ſolus ex Cardinalibus contra Eugenium pugnabat, cœpta etiam Neutralitas Germaniæ, quæ ſex annis tenuit.

32. Damnatur Concilium Ferrarienſe cum Eugenio, omnésque, qui ei interſunt, excommunicantur à Baſileenſi ſynedrio.

33. Anno 1439. declarat ſynagoga Baſileenſis, hæreticum eſſe, qui negaverit, Concilium eſſe ſupra Pontificem: Aut qui aſſereret, Papam poſſe Concilium, legitime congregatum diſſolvere, aut transferre.

34. Pronuntiatur ab eodem ſynodulo de poſitionis ſententia in Eugenio Papam, cum graviffimis calumniis.

35. Deſignata dies electioni novi Pontificis.

16.
*Immacu-
lata con-
ceptio.*

36. Declaratur pia, ſancta, fidei Catholicæ, rectæ rationi & S. Scripturæ conſona, ſententia de Immaculata Conceptione. Contraria doceri vetita. *Ita videlicet conſeſſus iſte lucida intervalla inſaniæ ſuæ intercalabat.*

37. & 38. Actum de electione novi Pontificis.

17.
Amedeus.

39. A Cardinale Arelatenſi & 32. viris, ex diverſis Nationibus ad id deputatis, eligitur in Papam Amedeus, Sabaudia Dux.

40. Anno 1440. promulgatur, obtentus tandem, Amedei conſenſus. Cui *Felicis V.* nomen impoſitum.

41. Sententia Eugenii IV. contra Felicem ejusque ſectarios damnatur.

42. Aſſi-

42. Assignata Felici quinta pars proventuum Ecclesiasticorum.

43. Anno 1441. decernitur festum *Visitationis B. V. Mariæ.*

44. Ab Eugenio privatos Beneficii restituendos esse decernitur.

45. Anno 1442. Lugdunum decernitur pro futuro Concilio. Verum, ne pertinacia interim remitteret, translato Laufannam Conciliabulo, nihil actum memorabile, nisi quod Felix V. hortatu Friderici Cæsaris ad pacem dandam Ecclesiæ Antipapatu suo se abdicârit, in Ripalliæ suæ regressus solitudinem.

Atque hæc est series sessionum Basileensis turbulenti ac seditiosi conventiculi, monstrofi velut portenti, cujus caput pulchrum in deformem caudam desinebat, vel instar illius ominosæ statuæ in pedes luteos. Videre hîc licet, quàm difficile, imò impossibile foret, conservare unionem, unitatémque Ecclesiæ sine unitate visibilis capitis, cui membra sint subiecta, atque ad illius præscriptum se moveant. Quo sanè ex defectu desperata est apud A catholicos fidei & Ecclesiæ unitas.

§. III.

Observatio de Bohemorum unione facta in Concilio Basileensi.

Cum in Concilio Constantiensi Joannes Huss & Hieronymus Pragensis ^{18.} *Hussitæ & rebelles.* *Zisca.* essent exusti, Bohemi, quorum partem magnam hæresis infecerat, in iram concitati, anno 1419. sub Duce *Joanne Zisca* collecto 40000. exercitu Sigismundum Regem Bohemiâ pellunt, eamque immanitate incredibili diripiunt, hæresin Hussiticam latè ferro propagantes; Quamdiu scilicet *Zisca* superfuit vita, quam deinceps quinque annis assiduis coronavit victoriis; *Tabore* urbe in monumentum gloriæ ædificata: Victoriæ tam certus, ut eam etiam cæcus inveniret. Nam utroque orbatus oculo pugnavit, & vicit. Peste tandem periit, patriæ ipse & Religionis pestis vel vincendo.

Sed neque morte ejus finitum bellum, *Procopio*, quamvis non æquo *Procopiar.* passu, prosequente victorias; Licet signato cruce Germanorum exercitu & Pontifex & Imperator in eos moveret.

Pacis artibus cum belligera fortique gente actum ire facilius rati Basileenses Patres, urgente præsertim Sigismundo Cæsare, ad Concilium litteris primùm, dein legatione etiam honore & charitate plena, Bohemos invitârunt.

Miserunt & ipsi Bohemi, accepta fide publica seu salvo Conductu, sub ^{19.} *Postulata Bohemorum.* initium Concilii suos Legatos, pacem & unionem non respuentes; Dummodo quatuor in rebus ac articulis ipsis satisfactum fuerit. 1. In *concedendo calice.* 2. In firmanda doctrina, quod *hominibus etiam privatis publi-*

ca scelera plectere liceat. 3. *In permittenda libertate cuiusvis prædicandi.* 4. *In prohibitione, ne clerici bona temporalia possideant.*

Pro calice peroravit in Concilio Basileensi Joannes *Rokizana*, *Huffita*, Legationis Princeps, vir versipellis, magnique apud suos nominis; ac postea Pseudo-Archi-Episcopus Pragensis; pro privata punitione scelerum Wenceslaus *Taborita*; pro libertate prædicandi Widaricus *Orphanita*, seu *Orphanorum* presbyter; contra Clericorum possessiones Petrus Payne Anglus, *Wicleffita*: Ut aded ex quatuor Bohemorum Sectis adessent Legati, ac perorarent, Joannem *Wicleffum*, & *Huffum* Doctores Evangelicos appellantes.

Responderunt istis totidem Orationibus, per plures dies continuatis, totidem Doctores Catholici; & quidem *Rhokizanae* de communione sub utraque specie respondit *Joannes de Ragusio*, Dominicanus: Qui cum sæpius voce *hæreticorum* uteretur, surgens *Procopius* Ductor *Huffitici* exercitus, qui inter Legatos aderat, publicè conquestus ac protestatus est: Vixque placari poterant.

Taboritam refutavit *Ægydius Carlerius*, Decanus *Cameracensis*: *Orphanitam* *Henricus Kalteisen* Dominicanus, *Petrum Anglicum* *Joannes Polemarius*, Auditor causarum Sacri palatii. Cùmque replicantibus rursus Bohemis, præsertim *Rhokizana*, contra *Ragusium* sex diebus dicente, disputatio disputationem pareret, nullusque dicendi esset finis: Visum est *Wilhelmo Bavarie Duci*, qui loco *Sigismundi*, in *Italiam* profecti, Concilii Protector aderat, unionem amicè facilius, quàm disputationum contentione iniri posse; frustra omnia. Nam in quatuor illis articulis pertinentes hærebant Bohemi. Et cùm *Julianus Cardinalis* Præses Concilii ipsis diceret, compertum esse, quòd in pluribus articulis ab Ecclesie Catholice doctrina recesserint, illos proin etiam esse proferendos & examinandos, responderunt, sibi à gente sua plus non esse commissum, quàm ut de quatuor illis articulis in Concilio tractandum proponerent.

20.
Responsa
Concilii.

Cùm igitur nihil cum illis ex sententia succederet, missi sunt cum Bohemis, abituris urgentibus Legati à Concilio Pragæ, qui humaniter excepti, declarationem quatuor articulorum proposuerunt. Et quoad correptionem quidem scelerum, *potestatem puniendi criminosos non ad privatas personas, sed ad eos tantummodo pertinere, qui jurisdictionem in eos habent fori, Juris & Justitiæ ordine observato.*

De libertate prædicandi declaratum, *quòd verbum Dei à Sacerdotibus idoneis, & per Superiores, ad quos pertinet, approbatis & missis, liberè, non tamen passim, sed ordinatè & fideliter prædicetur, salva auctoritate Pontificis, qui est præordinator in cunctis, juxta SS. Patrum instituta.*

3. Quoad possessiones Clericorum, declaratum, Clericos, nullo paupertatis voto obstrictos, posse acquirere & habere quævis bona temporalia, ex hæreditate, donatione, contractu &c. Ecclesiæ etiam posse habere & possidere bona mobilia & immobilia, clericos verò horum bonorum fideles administratores esse debere: Nec posse ab aliis sinè Sacrilegio usurpari.

Bohemi, audita hac Legatorum declaratione dixerunt, se nolle ad eam respondere, nisi prius audirent, quid super articulo de communione sub utraque specie sibi concederetur.

Quare Legati super hoc etiam articulo, quid à Concilio commissum habeant, exponunt: Videlicet, consuetudinem generalem Ecclesiæ, quam etiam Bohemi observârint, per longissima tempora hoc habuisse; & habere, quòd non deficientes tantùm sub specie panis communicent. Hanc consuetudinem ab Ecclesiâ & SS. PP. rationabiliter introductam non licere pro libitu mutare; ecclesiâ verò ex rationabilibus causis posse concedere, ut etiam Laici sub utraque specie Eucharistiam sumant. 21.
*Contra
ulum ca-
licis.*

Addiderunt deinde, consuetudinem tantùm sub specie panis populum communicandi rationabiliter esse introductam propter duas possimùm causas: Nimirum propter periculum *erroris & irreverentiæ*. Errorem namque fuisse Nestorii, quòd sub specie panis sit sola Caro Christi, & sub specie vini solus Sanguis. Ut igitur huic errori obviaretur, & magis imprimeretur fidelium mentibus, sub qualibet specie esse totum Christum, visum fuisse sub una tantùm specie ministrari.

Causam alteram fuisse *periculum irreverentiæ*; si enim ministraretur populo sub specie liquida, multa facilè posse contingere, tam ex parte ministrandis, quàm etiam ex parte suscipientis, quàm etiam ex parte speciei vini (quæ ad alterationem magis est disposita) quæ in irreverentiam tanti Sacramenti cedant. Auditum esse, plures in Bohemia contigisse ejusmodi irreverentias, horrore plenas: Nec illas in tanto fidelium numero satis caveri posse.

Nihilominus, si Bohemi petitioni calicis pergant insistere, in reliquis verò omnibus ritui universalis Ecclesiæ se conforment, fore, ut Concilium ipso- 22.
Concessus.
rum sacerdotibus det facultatem, Eucharistiam etiam sub specie vini populo ministrandi: Dummodo sic communicantibus semper dicant, quòd firmiter debeant credere, sub specie panis non tantùm carnem, & sub specie vini non tantùm sanguinem, sed sub qualibet specie integrum Christum esse, ac sumi.

Resumpti deinde à Bohemis sunt tres reliqui articuli. Et quidem pro *privata scelerum punitione* dicebant, Deum sæpius privatos excitasse ad puniendam crimina. Responderunt legati: Quando punita fuerunt crimina
Divi-

Divino mandato, jam non esse punita privata autoritate, sed Divina. Verùm rem fore plenam periculi, ne quis falsò sibi persuadeat, se esse constitutum à Deo scelerum vindicem, nisi autoritate publica polleat.

Pro libertate prædicandi objecerunt, quandoque Prælaturum ex invidia & malitia prohibere prædicationem boni & idonei concionatoris, sinè rationabili causa.

Responsum, pro tali casu prædicatori apertam esse viam appellandi ad superiorem, cujus sit disquirere, an inferior Prælatus justè an verò injustè prædicationem inhibuerit.

23.
De Domi-
nio Cleri-
corum.

Circa quartum articulum interrogârunt Bohemi, an liceat Prælati Ecclesiasticis actus temporalis domini in propria persona exercere?

Responsum à Joanne Polemario, Jcto, uno ex legati, aliquos actus posse Prælaturum exercere in propria persona, ut vendere, oppignorare, in feudare &c. alios, qui prohibentur sub rubrica, *ne clerici sæcularibus negotiis se immisceant*, eos non posse in propria persona exercere; sed exercendos per œconomum, vice-dominum aut Procuratorem sæcularem.

Dùmque instarent, an potestas disponendi, quæ exerceri debet per Procuratorem, sit apud Prælaturum Ecclesiæ? Respondit Polemarius, hanc quæstionem dependere ab alia; Penes quem scilicet sit dominium Ecclesiæ, item an actiones sint in persona tutoris vel procuratoris. Varias autem quoad hæc esse DD. Sententias, quarum nulla ab Ecclesia sit definita: Relinquere proin se illis optionem, cui sententiæ velint accedere.

Cùm tamen urgerent Polemarium, ut suam ipse hac de re sententiam dicat, respondit, suam opinionem esse, quòd dominium rerum Ecclesiæ sit penes Christum, & Prælati Ecclesiastici ac Canonici sint tantùm administratores, ac instar tutorum: Ampliorem tamen eos habere potestatem quàm tutores: Oeconomum vero vel Procuratorem constitutum à Prælato habere potestatem delegatam, & exercitium Jurisdictionis. Bohemi repofuerunt, suam pariter sententiam esse, Ecclesiasticos viros tantùm esse administratores rerum temporalium Ecclesiæ, non verò dominos.

Ubi miror, nec Polemarium, nec Bohemos distinxisse inter bona, fundos, & res ipsius Ecclesiæ, Monasterii, vel Hospitalis, seu ad Ecclesiam ipsam aut aliam causam piam immediatè pertinentes, & inter bona beneficalia, seu fructus, & redditus annuos, ex Ecclesiæ fundis provenientes. Posteriorum dominium pertinet ad ipsos clericos; ut ad titulum de peculio cleric. docetur ex Concil. Trid. ex communi sententia DD. persuasione & praxi, ex divisione reddituum Ecclesiasticorum, ex Bulla cum sicut Julii III. &c.

Dominium verò bonorum ipsius Ecclesiæ, ut fundorum &c. vel est penes Ecclesiam, Monasterium, vel Hospitalis, tanquam personam fictam (uti

(*utrum est penes civitatem &c.*) vel penes totam communitatem capituli, Collegii, Monasterii, nisi velis cum Palmerio, Innocent. Navar. Donat. &c. dicere, illud esse penes Christum: Homines verbè esse administratores.

Tandem post multos tractatus, Pragæ, Ratisbonæ, Egræ, Brunæ, ad Albam Regalem in Hungaria, coram Sigismundo Cæsare, denique Iglaviæ in Moravia, eodem Cæsare præsentè, anno 1438. inita est inter legatos Concilii & Bohemorum concordia; promiseruntque isti, se declarationem trium articulorum recepturos, erecto concordiaë instrumento, quod *Compactata* vocant.

Missi deinde ad Concilium Basileense novi Oratores, qui confirmationem ab eodem peterent: Ac 1. petierunt pro Regno Bohemiæ, & Marchionatu Moraviæ universim facultatem ministrandi populo Eucharistiam sub utraque specie. Rogant insuper, hoc sibi non concedi ad eum modum, quo olim Judæis propter duritiam cordis est concessus libellus repudii, sed, ut sinè peccato, ad consolationem totius Regni, possint uti S. Calice.

24.
Concessa
à Concilio.

Respondit Concilium, se non obligari quidem ad compactata illa legatorum confirmanda, ad pacem tamen & concordiam restaurandam, atque ad quietem Regni Bohemici, rata illa habere; Adeoque concedere usum calicis illis, qui petiverint, & quidem tanquam licitum ex hac ipsa speciali concessione Ecclesiæ; sic tamen, ut ad eum invitus nemo trahatur, aut cogatur. Hæc tamen omnia Concilium speciali Bulla & instrumento declaraturum.

Petunt 2. facultatem, etiam parvulis præbendi eucharistiam: Utpote quem usum Bohemia, magnorum SS. DD. scripturis & exemplis mota, susceperit, & à multis annis exercuerit: Aliàs magnum in populo scandalum atque perturbationem orituram.

Respondit Concilium, quòd compactata expressè excludant communionem parvulorum.

Petunt 3. licentiam, Evangelium, Epistolam, & symbolum in Missa vulgari lingua coram populo legendi & cantandi in Ecclesia. Jam olim enim esse Bohemis & Moravis concessum, in lingua Sclavica ista exercere.

Respondit Concilium, etiam hanc petitionem esse expressè contra compactata, in quibus promississent, se excepto usu calicis, omnes ritus Ecclesiæ universalis esse observaturos. Neque in ipsa urbe Pragensi ante motus istos Bohemicos hoc in usu fuisse.

Petunt 4. ut Concilium providere ipsis velit de Pastoribus animarum idoneis, atque acceptis, ut Joannem de Rokozana in Archiepiscopum Pragensem.

Respondit Concilium, hoc petatum esse æquissimum. Non esse tamen consultum, ut Ecclesia Pragensis committatur Magistro Joanni de Rokozana: Cùm is conatus fuerit compactata conveilere, & pacem rursus turbare.

Petunt 5. ut ad modum aliarum Universitatum Academia Pragensis reformetur, atque Beneficia aliqua Ecclesiarum Cathedralium & Parochialium eidem annectantur.

Responsum, hoc Concilio curæ fore: Aliquas videlicet præbendas designandi, ad quas Universitatis Pragensis Doctores assumi debeant.

§. IV.

Observatio circa sanctionem Pragmaticam Gallorum.

25. Sicut Provisiones Beneficiales in Germania, Anglia, aliisque provinciis, magnas excitârunt controversias, ita etiam in Gallia, colliso non rarò regno cum sacerdotio; Jam anno videlicet 1267. tempore Clementis IV. deinde in Concilio Lugdunensi II. anno 1274. rursus in dissidiis Bonifacii VIII. & Philippi IV. circa annum 1303. denique in Concilio Basileensi.

Cùm enim hoc varia decreta contra Romanos Pontifices, eorúmque jura ac privilegia condidisset, 38. ejusdem Canones in Catalogum relati, Carolo VII. Francorum regi fuerunt à Concilio missi. Rex in quodam Conventu Bituricensi anno 1438. eosdem Canones Concilii Basileensis recipit, ac famosa illa Gallorum *sanctione Pragmatica* firmavit, in senatu Parisiensi promulgata. Cui deinceps Romani Pontifices acriter se opposuerunt. Juvat summatim illius articulos adducere.

26.
Summa
Articulorum.

1. Papa singulis decenniis Concilium celebret. Si negligat, Patres suppleant.
2. Basileensis Concilii Autoritas sit perpetua.
3. Prælaturas electivas Papa non reservet, neque Canonicatus, nisi in casibus, in Jure scripto expressis.
4. Electiones sint omnino liberæ.
5. Electionis forma observetur; Et electus à Prælatis confirmetur.
6. Papa huic sanctioni non deroget. Si faciat, deferatur ad Generale Concilium.
7. Si electio sit irrita: Electoribus altera relinquatur. Electus ab immediatè Superiore confirmetur.
8. Generali Synodo etiam Papa obediat, quatenus fides & schismatum abolitio postulat.
9. Concilii decreta à Christo protinus auctoritatem obtinent.
10. Ecclesiis digni præficiantur.
11. Expectativis gratis non sit locus.

12. Beneficia vivo rectore nemini reserventur.
13. In qualibet Ecclesia Episcopali constituatur Theologus.
14. In Beneficiis conferendis præferantur Graduati.
15. Graduati nomina sua offerant.
16. Collatio prima, aliis facta, est nulla.
17. Nemo, quatuor dierum itinere Roma distans, in Jus vocetur Romam, nisi in majoribus causis.
18. Appellatio fiat ad immediatè superiorem. Exemptorum verò causam Papa Judici regionis committat.
19. Qui inaniter ante sententiam appellat, 15. florenos pendat, præter litis expensas.
20. Triennalis possessio quieta non ampliùs turbetur, nisi impedimentum justum obtiterit, quò minùs potuerit possessor impeti.
21. Cardinales sint tantùm 24. docti, 30. annorum, legitimis natalibus.
22. De dignitatibus ac beneficiis Ecclesiasticis nihil prorsus, neque annatam, neque primitias Pontifex exigat. Secus irrita est provisio: Et pœna simoniacis debita infligatur. Scribis tantùm & Notariis merces solvatur.
23. Res Divina sanctè ac devotè peragatur.
24. Qui tantùm in aliqua horarum est præsens, non fruatur distributione quotidiana.
25. Hoc etiam ad Decanum & Præpositum extendendum.
26. Idem de garrientibus aut deambulantibus in Ecclesia.
27. Infuper unius mensis stipendiis priventur.
28. Tabula officiorum hebdomadaliùm in Choro sit appensa.
29. Symbolum integrum canatur.
30. Camænæ vulgi in Ecclesia ne canantur.
31. Missa non celebretur sine Ministro, illàque alta voce legatur.
32. Canonici debita non solventes statuto tempore, interdicuntur Divinis, & trimestri stipendio Ecclesiæ.
33. Solemnibus diebus nullum celebretur capitulum.
34. Profana faceffant ab Ecclesia.
35. Clericus Concubinarius post secundam sanctionis istius promulgationem non respiciens, tribus mensibus fructibus beneficii careat.
36. Hæretici non denunciati non sunt vitandi.
37. Nulli communitati sacris interdicator, nisi per se ipsam, aut per Magistratus suos deliquerit.
38. Non credendum litteris, quibus scribitur, quempiam beneficio suo se abdicasse, nisi testibus id aut documentis idoneis comprobetur.

Hæc sunt capitula Sanctionis Pragmaticæ Gallicanæ, ex Concilio Basileensi prognata. Quamvis autem Rex Carolus ista reciperet ac promulgaret, quoad ea tamen, quæ Conciliabulum egit in deponendo Eugenio Pontifice, noluit consentire, quin imò ad disturbandum illud Conventiculum Ludovicum filium ad fines Basileensium misit, qui cruento prælio Helvetorum copias fudit.

Porro successor Caroli VII. Ludovicus XI. rescidit quidem anno 1462. Sanctionem istam Pragmaticam, (tanquam seditionis & schismatis tempore latam ad infringendam Sedis Apostolicæ auctoritatem) urgente Pio II. cui Ludovicus illam rescissionem promiserat, si quietè ad Regnum perveniret. Verùm cum Galli Sanctionem Regno admodum utilem dicerent, propter abolitionem appellationum, reservationum Beneficialium, gratiarum expectatarum, ac præsertim Annatarum, per quas multum pecuniæ è Regno esset exportatum, quoties minùs ipsis cum Pontifice conveniebat, eandem rursus instaurarunt. Donec anno 1516. illà abrogatà inter Leonem X. & Franciscum I. erectum est *Concordatum*; quo sublata electionum libertate concessum est Regi Jus Præsentandi ad Episcopatus & Prælaturas Galliæ, Pontifici verò reservatæ Annatæ, Controversiæ Ecclesiasticæ, ac Jus confirmandi Episcopos & Prælatos sibi à Rege legitime præsentatos.

27.
*Abrogata
per Con-
corda-
tum.*

Ægrè hoc concordatum Clerum Gallicanum habuit, eò quòd per illud Capitulis sit adempta eligendi potestas, & electis impositum Annatarum onus. Unde Leonem Papam suggillabant, quòd Regi concefferit Spiritualia, sibi verò retinuerit temporalia.

Sed neque ipsi Reges concordatum, quantumcumque sibi favens, integrum semper reliquerunt: Quin ultra Sanctionem Pragmaticam & Basileensis decreta est progressus Ludovicus XIV. dum cum Innocentio XI collisus, anno 1675. Beneficiorum Ecclesiasticorum Collationem, ac perceptionem fructuum ex Beneficiis vacantibus, tanquam *Jus Regale* ac Majestaticum prætendit. Unde magnæ illæ *Regaliarum* controversiæ, quæ tandem sopitæ: Restituto in integrum concordato; agnitioneque jus præsentandi ab Ecclesiastica potestate esse concessum: Permissæque Pontifici Annatæ.

§. V.

Crisis de Cardinale Arelatenfi, Præsede Conciliabuli Basileensis.

28.

Quæres, quid sentiendum de Ludovico Alemanno Cardinale Arelatenfi, Conciliabuli Basileensis post Julianum Cæsarinum Præsede: Qui solus post depositionem Eugenii ex Cardinalibus remansit, acerrimus illius defensor? Ratio dubitandi est, quòd *Æneas Silvius*, qui Concilio

cilio Basileensi ipse interfuit, & initiò cum eo adversus Eugenium sensit, factus postea Pontifex sub nomine Pii II. in *descriptione Europæ cap. 42.* de Alemanno jam Pontifex sic scribit: *In Arelate ad sepulcrum Ludovici Cardinalis S. Cæcilie ejus urbis Episcopi, quem Basileæ in confessu Patrum præsentem vidimus magna miraculorum opinio orta est: Et invalidorum frequens undique confusus spe sanitatis factus.*

Imò Spondanus ad annum 1438. & Odoricus Raynaldus ad annum 1450. testantur, eum, sanctitate & miraculis illustrem, à Clemente VII in Beatorum numerum esse relatum. Producitque Ciaconius diploma Pontificium de cultu illi deferendo.

Quomodo autem combinari hæc possunt cum iis, quæ Alemannus Basileæ gessit tanta vehementia ac pertinacia in Eugenium Pontificem, atque ad continuandum tanto tempore Schisma?

¶. Referre plurimùm, imò unicè, an quis bona vel mala fide agat. Sua enim quemque conscientia aut absolvit aut condemnat. Firmilianus in Asia, S. Cyprianus in Africa cum numerosis Conciliis se opposuerunt S. Stephano summo Pontifici in causa baptismi: Concilium Carthaginense 218. Episcoporum, inter quos erat S. Augustinus, Zosimo & Bonifacio Romanis Pontificibus in causa appellationum. Paschasius S. R. E. Diaconus Laurentii Schisma fovit, & tamen post mortem miraculis claruisse dicitur; in Purgatorio tamen errorem fuisse, S. Gregorius scribit in Dialogis; & recentiori ætate, Vincentius Ferrerius & Petrus Lutfenburgus, viri sanctimonia celebres, partes Petri de Luna sectabantur: Quas Catharina Senensis aliique Sancti tanquam Schismaticas averfabantur; bona nempe fide agebant.

Eodem modo in Alemanno Cardinale si factum non potes, intentionem excusa. Altè vir iste animo impreserat sententiam de Superioritate Concilii Generalis supra Pontificem, quam non tantùm à multis viris doctis tunc temporis teneri videbat, sed etiam à Concilio Constantiensi Sess. 4. & 5. definitam & à Martino V. confirmatam esse putabat. Cernebat eandem esse sententiam Patrum multorum Basileensium, eandemque bis à Concilio esse latam, atque Eugenium Bullas suas contra Concilium pro ejusdem dissolutione editas revocasse, propter quas rationes censebat, Pontificem etiam legitimum debere obedire Concilio, irritamque esse dissolutionem aut translationem Concilii, Papamque Concilio non parentem posse deponi.

Adhæc magno zelo ducebatur reformandi Ecclesiasticam disciplinam, quam existimabat à Romana curia labefactatam. Unde in ejus reformationem juxta Constantiensis Concilii decreta magna contentione incumbendum esse putabat: Sicque fervore indiscreto ultra æquum abreptus, in auctoritatem, Juramque antiquissima Romanæ Ecclesiæ summique Sacro-

rum Antifistis est grassatus; assumpto etiam, cum Prælati dilaberentur, contra morem omnium temporum, magno numero simplicium Presbyterorum, qui sententiam dicerent.

Accedit, quod fortassis de pertinacia sua & malè attentatis egerit pœnitentiam, præsertim ubi vidit Amedeum, quem Antipapam creaverat, resipiscere, totumque mundum agnoscere Eugenium tanquam legitimum Pontificem. Certè Maimburgius de Magno Schismate Græcorum lib. 6. ad annum 1447. testatur, eum errorem suum pœnitentia eluisse.

ARTICULUS X.

De Concilio Generali XVI. Florentino.

Pro

Uniendis Græcis cum Ecclesia Latina sub Eugenio IV. & Alberto II. Anno 1438.

S U M M A R I U M.

§. 1.

Synopsis Historica de Græco Schismate post Concilium Lugd. II. denuo instaurato.

1. Status Religionis sub Michæle Palæologo: Qui obit Catholicus.
2. Sub Filio ejus Andronico Seniore reductum antiquum Schisma.
3. Continuatum sub Andronico Juniore: At non impunè, nam Græci à Turcis in majores semper rediguntur angustias.
4. Cantacuzeni infelix tutela.
5. Turcarum ingentes progressus.
6. Joannes Palæologus, Andronici Junioris Filius, frustra à Christianis petit auxilia.
7. At succurrit Tamerlanes:
8. Bajazetis Victor.
9. Manuël, Joannis filius, obit frustra aulas Principum Occidentium pro impetrandis auxiliis.

Unio etiam religionis frustra tentata.

10. Joannes Manuëlis Filius ardentius urget unionem cum Ecclesia Latina.
11. Eugenius Papa, & Basileenses, utrique ad se invitant Græcos, missa Legatione.
12. Græci præferunt Legatos Pontificis, atque unà cum Imperatore & Patriarcha Ferrariam proficiscuntur.

§. 2.

Acta Concilii Florentini.

13. Initium Concilii Ferrariæ.
14. Frustra expectantur Principes Occidentales propter Conciliabulum Basileense.
15. Græci vehementer impugnant additionem vocis Filioque in Symbolo.
16. Translatio Concilii Florentian.

17. Dispu-

17. *Disputationes de processione Spiritus S.*
 18. *Definitiva sententia.*
 19. *Obit Florentiæ Patriarcha, omnino Catholicus.*
 18. *Doctrina de Eucharistia.*
 19. *De Purgatorio.*
 20. *Et Primatu Romani Pontificis.*
 21. *Decretum Unionis.*
 22. *Græcorum regressus in patriam.*

§. 3.

Græcorum relapsus & suprema ruina.

23. *Obstinatio Marci Epbefini, omnia turbantis.*
 24. *Et populum concitantis.*
 25. *Electus Theophanes Patriarcha sanctissimus.*
 26. *Excommunicatus à reliquis Patriarchis Orientalibus, à Marco circumventis.*
 27. *Russia etiam obstreperit Unioni.*
 28. *Caso Ladislao Hungariæ Rege, Joannes intepefcit in fervore Unionis.*
 29. *Constantinus Palæologus ejus frater succedit in exilibus Imperii reliquit.*
 30. *Contra eum assurgit Mabometes II. ingens belli fulmen.*

§. I.

Synopsis Historica de Græco Schismate post Concilium Lugd. II. denuo instaurato.

Postquam magnis laboribus unio Græcorum cum Latina Ecclesia in Concilio Lugd. II. sub Gregorio X. & Michaële Palæologo Orientis Imperatore est confecta, atque in Græcia promulgata, plurimi eandem fuerant amplexi: Verùm cum Martinus IV. homo Gallus, Carolo Andegavenfi utriusque Siciliæ Regi, usque adeo faveret, ut eundem Michaëlem

I.
 Status vi-
 vente Pa-
 laologo.

Impe-

31. *Desperata Græcorum pertinacia.*
 32. *Mabometes biennio obsidet Constantinopolim.*
 33. *Edmque tandem expugnat ac diripit.*

§. 4.

Decretum Eugenii IV. in Concilio Florentino pro Armenis unitis.

34. *Summa hujus Decreti.*
 35. *Doctrina celebris de Sacramentis.*
 36. *De Baptismo.*
 37. *De Confirmatione.*
 38. *Præsertim de illius materia.*
 39. *An simplex Sacerdos possit esse illius Minister.*
 40. *De Eucharistia.*
 41. *De Pœnitentia.*
 42. *De extrema Unctione.*
 43. *De Ordine.*
 44. *De contactu physico instrumentorum.*
 45. *De Matrimonio.*

§. 5.

De Decreto Eugenii IV. pro Unione Jacobitarum.

46. *Summa hujus Decreti.*
 47. *Unio cum Æthiopicibus.*
 48. *Concilium translatum Romam.*
 49. *Obitus Eugenii Papæ.*

Imperatorem, unione necdum satis firma, tempore sanè importuno, per excommunicationem rursus ab Ecclesiæ Societate, tum ante tum post Vesperas Siculas separâisset, ejusque Legatos acerbè habuisset, (eò quòd cum Rege Arragoniæ & Siculis conspirâsse adversus Carolum diceretur) Græci irritati, in Schisma rursus propendebant; relabentibus etiam non paucis Imperator verò commemorationem Pontificis in Missarum solemnibus equidem prohibuit, in Unione tamen cum Ecclesia Latina ad mortem usque permanst, distitare solitus, Religionis veritatem agnitam majori sibi esse in pretio, quàm ut propter similtates suas cum Romano Pontificè ab illa deficeret. Imò quoad vixit, Græci non sunt ausi Unionem apertè rumpere. Digna sanè Constantia, quæ Henrico VIII. Regi Angliæ, aliisque Principibus esset exemplo.

2. Michaële verò, præclaro Principe & Imperatore anno 1283. perceptis Ecclesiæ Sacramentis, piè defuncto anno vitæ 58. Imperii 24. successit *Andronicus Filius*, dissimilis omnino Patri Juvenis stolidè ferrox, qui illico abjecta, quam Patris metu induerat, larva, Græcorum errores civitate denuo donavit, projecto etiam in profanam scrobem Patris in honore funere, quòd in hæresi Latinorum, ut ajebat, obiisset.

Tum verò rupto velut aggere torrentis instar sese effudit Schismatis insania: Dejectus Patriarchatu inflexibilis ille veritatis vindex *Joannes Veccus*, in cœnobium primùm detrusus, dein in Exilium, in quo Martyr pro fide obiit. Pari laude dignus *Manuël Calæcas*, qui doctissimos quatuor libros contra errores Græcorum scripsit.

At impunè non fuit genti levissimæ impietatis flagitium: Religionis quippe excidium reipublicæ etiam ruinam traxit: Ab Occidente & Meridie Genuensibus, Venetis, Pisanis, Catalaunis; à Septentrione Tartaris & Scythis; ab Oriente Saracenis; in Insulis & Oris maritimis prædonibus; undique verò Turcis incumbentibus, & Imperii decidui artus, nervis incisis, distrahentibus.

Ea enim infausta Andronici fuere tempora, quibus sub initium sæculi decimi quarti ad perniciem Christiani nominis enatum est formidandæ illud potentix *Imperium Ottomanicum*; super ruinas Græcorum fundatum ab *Ottomano* seu *Osmanno I.* qui dispersos Turcas sub unam Monarchiam collegit, sub *Sultani*, hoc est, supremi imperantis nomine, & fufis Andronici copiis, ad Bosporum usque Thracicum promovit victoriam.

3. Sed neque felicior *Andronicus Junior*. Hic etenim, postquam anno 1325. Andronicum seniozem, Schismatis instauratorem, avum suum, oculis erutis in carcere coëgit contabescere, ad eas à Turcis, ad Hællæspontum jam tumultuantibus, redactus est, angustias, ut missis ad Roma-

num Pontificem ac Christianos Principes Legatis, oblata unione cum Ecclesia, rogârit subsidia. At negotium unionis *Nicephorus Gregoras*, famosus ille Historiæ Bizantinæ scriptor, fraude abruptit, Legatis, quos Pontifex miserat, re infecta redeuntibus.

Defunctus anno 1339. *Andronicus Palæologus Junior*, Filium reliquit *Joannem* novennem puerum, sub tutela *Joannis Catacuzeni*, in quo magna virtutes cum grandibus vitiis de palma certarent. Is ex tutore factus usurpator Imperii, nil, nisi cassum Collegæ nomen pupillo reliquit. Atque ut magna se parentela domi forisque firmaret, filiam alteram Joanni Palæologo pupillo suo, alteram *Orchani* Sultano, Ottomanni Filio ac successori, despondit. 4. Catacuzeno.

Sed neutrum vinculum nexu sat stabili colligare potuit coronam, malè usurpatam, quin ea deflueret: Genero utroque poscente dotem, pretio grandi nimium staturam Socero. Quippe *Archanes Helleponto* trajecto in Europam atque in ipsam aded Thraciam Turcas infudit. *Joannes* verò Palæologus anno 1355. gestæ tutelæ rationes deposcens, avitum Imperium repetiit, tutore perfido Monasterio incluso, ubi sceptro cum calamo commutato historias scriberet. Atque hoc pacto 5. Turcarum progressus.

Joannes, Princeps optimus, recepit quidem Imperium, aut nomen potius Imperii, undique laceri & fatiscantis: at postquam *Amurathes Orchani* Filius, tertius Turcarum Sultanus *Adrianopolim* aliásque Thraciæ urbes, cum *Macedonia* & *Græcia*, occupavit, Romam usque excurrit, exoraturus Christianorum auxilia. Verum, licet ejuratis Romæ Græcorum erroribus, Catholicæ fidei professionem ediderit, anno 1369. subsidiorum tamen nihil impetravit: Christianis Principibus, quæ perpetua nostra est calamitas, in se ipsos arma vertentibus, mutuisque claudibus aperientibus campum, in quo Christiani nominis hostes nova semper trophæa defigerent. 6. Joannes frustra petit auxilia.

Sed cum Christiani non succurrerent Christianis, succurrit homo gentilis ac Barbarus, à cunis enutritus ad orbis terrarum victorias. *Tamerlanes* is est, *Scytha* origine, qui miles gregarius duratus inter aspera, ad summum Imperium imbutus, subactis Indis ac Parthis, *Mesopotamia* quoque & *Ægypto* sub jugum missis, adversus *Bajazetem*, *Amurathis* Filium, quartum Turcarum Sultanum, in Asia & Europa victoriis lascivientem, movit: Eumque in *Cappadocia* sibi cum immani exercitu occurrentem inaudito prælio victum captumque, aureis vinculis oneratum, caveæ ferreæ inclusit, ac circumvexit, prostratæ superbiæ ingens trophæum; utente Numine hoc flagello in Turcas, ut amplius Græcis resistendi spatium concederet. 7. Succurrit Tamerlanes.

8. Hac enim ratione Bajazetes, qui toto Græcorum Imperio occupato, *Bajazetb.* Constantinopolim obsederat, diraque fame jam ferme ad deditiōnem compulerat, avocatus à Tamerlane, Græcis respirandi tantisper tempus concessit. Quare *Manuël*, Joannis Filius & Successor, qui in Galliam, *Manuël.* Angliamque, inter se bello collisas, suppetias impetraturus concesserat, Constantinopolim redux circa annum 1400. negotium unionis seriò aggredi cœpit, missis ultro citroque Legatis, de loco Concilii deligendo disceptantibus. Quo tamen in puncto convenire non poterant, Græcis Constantinopolim designantibus, Latinis verò urbem in Occidente despoſcentibus.

10. Obiit inter istos conatus *Manuëi Palæologus* circa annum 1418. Filius illius *Joannes VII.* Imperio admotus, vehementius urgebat unionem, primùm quidem apud Martinum V. Pontificem anno 1430. qui voluit, ut Græci in Concilio, quod Basileam indixerat, comparerent. Cum autem mortuo Martino, Eugenium inter Pontificem, ac Basileense Concilium turbæ illæ, de quibus antè memoratum, essent ortæ, pars utraque Legatos Constantinopolim misit, ac Imperatorem cum Patriarcha, & Episcopis ad se invitavit.

Prævenērunt Legati Basileenses: Quare Imperator Basileam Oratores suos misit. Cum quibus rursus de loco Concilii est disceptatum: Pars minor, minúsque sana, designavit Basileam, aut Avenionem, ut aliquam Sabaudia civitatem: útque sumptus pro itinere 700. Græcorum corrogaret, Indulgentias plenarias promulgavit pro omnibus, qui tantum contribuerent, quantum pro victu unius septimanæ infumendum esset.

11. Pars altera major & sanior, cum Legatis Sedis Apostolicæ decrevit *Duplex Legatio ad Græcos.* Florentiam. Huic decreto accesserunt Græci, nolentes Alpes transcendere; igitur Eugenio de necessariis itineris sumptibus providente, pars illa sanior sub nomine Concilii Basileensis misit iterum Constantinopolim Legatos suos, inter quos *Nicolaus Cusanus*, Leodiensis Archidiaconus, & *Joannes de Regusa*, Generalis Dominicanorum, uterque postea Cardinalis: Quibus etiam Papa suos adjunxit, cum triremibus advehendis Græcis destinatis.

Quamvis autem Ecclesia non soleat quæstiones jam definitas disputationi rursus subicere, datum tamen hoc est Græcorum infirmitati, ut promitteretur, ipsis locum & tempus concedendum proponendi in Concilio, quidquid placeret.

Legati tum Eugenii Pontificis, tum veri Concilii Basileensis, amicissimè excepti ab Imperatore, qui repudiatis navibus, quas Basileensem pars contumax Avenione Constantinopolim pariter miserat, Eugenii Pontificis naves ingressus est cum Demetrio fratre suo, Patriarcha Josepho,

Metro-

Metropolitanis & Episcopis, relicto ad Imperii gubernacula Constantino fratre altero.

Anno 1438. appulsi Venetias summo honore à Duce & Senatu sunt 12.
 excepti. Ubi Legatus pariter Pontificis, & *Julianus Cæsarinus* nomine ve-
 ri Concilii, ad majorem Græcorum commoditatem Basilea *Ferrariam* ab Venient
 Eugenio translati, Imperatorem & Patriarcham salutârunt, Nicolao Esten-
 si, Ferrariæ Marchione, urbem suam ditionemque eisdem offerente. Ferr-
viam.

Digressi igitur Venetiis Ferrariam, omnes Cardinales, plurésque Prin-
 cipes extra urbem habuerunt obvios, à quibus solenni pompa in urbem ad
 Eugenium Pontificem deducti. Cùmque Imperator ad osculum pedum se
 vellet demittere, protinus humanissimè eum Pontifex sublevatum tenerrimo
 affectu est amplexus. Peractisque mutuæ salutationis officiis ad pala-
 tium præparatum Imperator solenni pompa est deductus.

Plus tricarum erat, quibus cæremoniis Patriarcha, qui seriùs aliquan-
 tùm Venetiis advenerat, excipiendus esset. Quamvis enim olim omnes Pa-
 triarchæ Constantinopolitani, dum res Græcorum adhuc florerent, Lega-
 tis etiam Pontificiis inferiorem locum ubique occuparent, postmodum ta-
 men, accisis licèt rebus, eò usque intumuère eorum animi, ut Romano
 Pontifici æquales vellent haberi.

Eugenius Pontifex, ne controversiæ ejusmodi cursum negotii suffla-
 minarent, deferendum, quantumcunque fieri posset, Patriarchæ ratus, qua-
 tuor Cardinales & 25. Episcopos cum quibusdam Principibus misit, qui
 eundem navi egredientem exciperent, atque ad palatium Pontificium du-
 cerent. Quo delatus, ab Eugenio assurgente amplexu ac pacis osculo
 salutatus, atque inde ad sinistram humiliori sede, quali Cardinales uteban-
 tur, collocatus.

Invitati à Pontifice petente Joanne Imperatore Christiani Principes;
 quos dum exspectant, selecti interea, sexdecim Doctores Latini totidém-
 que Græci, qui in privatis cætibus, exponendo doctrinam, ac disputan-
 do de quinque Articulis controversis, differerent, nimirum *de processione*
Spiritus S. de additione facta in Symbolo Latinorum. De purgatorio, & statu a-
nimarum ante diem Judicii. De usu Azymorum in Consecratione panis. De pri-
matu & suprema Romanæ Sedis auctoritate.

§. II.

Acta Concilii Florentini.

Auspice Deo convenit anno 1438. Ferrariæ Concilium Orbis Christiani, 13.
 quale nulla retro ætas viderat, conflatum videlicet ex plurimis Epi-
 scopis Occidentalis & Orientalis Ecclesiæ, cum jure Suffragii; cum in Sy-
 nodis, quæ in Oriente fuerant celebrata, pauci adessent ex Occidente, & Initium
Concilii.

in Occidentalibus pauci quidam ex Oriente. Sed & finis tanto Conventu dignus, uniendus videlicet Oriens cum Occidente, ut unum posthac sit ovile & unus Pastor. Præsidem agebat Eugenius Papa, etiam antequam de Primatu ejusdem esset pronuntiatum ab hac Synodo.

Locus Concilio delectus Ecclesia Cathedralis S. Georgii; in dextro latere collocatus thronus Pontificis, & prope ipsum Thronus Alberti Austriaci (licet absentis) paulò antè in Imperatorem electi, ac deinceps ex illo latere Cardinales, Archi-Episcopi & Episcopi Occidentalis Ecclesiæ, cum Abbatibus, Generalibus Ordinum, ac Doctoribus, partem inferiorem templi complementibus.

Ex parte verò sinistra Græci erant collocati, & quidem primus in Throno, è regione Throni Occidentalis Imperatoris positi, sedebat Joannes Palæologus Orientis Imperator, post eum Josephus Patriarcha, ac deinceps Metropolitæ & Episcopi Græci. Aderant insuper Legati Alexandrinæ, Antiochenæ, & Jerosolymitanæ Ecclesiæ: Ut adeò manifestè pateret, à tanto orbis fenatu universam representari Ecclesiam: Dum ex una parte videbantur Eugenius in habitu Papali, Archi-Episcopi & Episcopi, cum ornamentis Pontificalibus & mytris in capite, ex altera parte Imperator cum Patriarcha atque Prælatis Græcis diversi omnino habitu ornatis.

In 1. Sessione declaratum est, hanc Synodum esse Oecumenicam, legitimè congregatam. Habita Oratio eloquentissima à *Bessarione*, Archi-Episcopo Nicæno, Græcorum doctissimo.

14.
Exspectantur
Principes.

Ab hac Sessione per sex menses expectati sunt Principes aut eorum Legati. At nullus ferme illorum advenit; quia nimirum Imperator Albertus, ac Germaniæ Principes, Reges Galliæ, Castiliæ, Lusitaniæ, Navarræ, Dux Mediolani, &c. licet omnes Eugenium ut legitimum Pontificem agnoscerent, putabant non esse Episcopos suos & Legatos Ferrariam mittendos, donec ad concordiam reducerent residuos Basileæ Patres, qui magno æstu ac strepitu adversus Eugenium ac Ferrariensem Synodum tonare ac fulminare perrexerunt.

Altera Sessio, uti etiam subsequentes, non est habita in Ecclesia Cathedrali, sed in magno sacello palatii Pontificii, eò quòd Eugenius morbo quodam pedum laboraret. Ordo tamen sedendi idem. Electi ad disputandum sex ex parte Latinorum, videlicet Julianus Cæsarinus Cardinalis S. Angeli, qui antea Præsides erat Concilii Basileensis: Andreas Archi-Episcopus Latinus Rhodensis seu Colossensis, ex Ordine S. Dominici: Ludovicus Forolivienensis ex Ordine S. Francisci: Joannes à S. Thoma ex Ordine Eremit. S. August. &c. sex item ex Græcis, tres nempe Metropolitæ, Marcus Ephesinus, Isidorus Rutenus, & Bessarion Nicænus, cum Theodoro Xantopulo Custode S. Sophiæ, Michaële Balfamon, Bibliothecario, & Georgio

Georgio Gemisto. Tum verò Andreas Colossensis Orationem habuit de laudibus Papæ, Imperatoris, Patriarchæ totiùsque Concilii.

In 3. decretum, Græcos in disputatione habituros partes oppugnantium, ut ipsi petebant, Latinos verò respondentium.

In 4. & 12. sequentibus Sessionibus, Marcus Ephesinus & Bessarion Nicænus vehementer impugnabant additionem illius vocis *Filioque* in Symbolo, omnem additionem à Conciliis & Patribus esse vetitam.

Responderunt Latini, præsertim Andreas Rhodius, qui Marcho Ephesino opponeretur, nullam esse propriè loquendo additionem aut mutationem, sed solum explicationem Articuli. Veritatem verò processionis Spiritûs Sancti à Patre & Filio probabant etiam ex Patribus Græcis: Maxime ex S. Chrysostomi Homil. 38. in Joan. ubi dicit, totum, quod habet Pater, habere Filium, excepta paternitate: Afferente ipso Dei Filio Joan. 16. *Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt.* Idem ergo Patri & Filio commune est principium Spiritûs S.

Explicationes autem seu declarationes Symboli nequaquam esse prohibitas, quo minùs autoritate Ecclesiæ eidem inferantur, quando id necessarium videtur ad instructionem fidelium contra exurgentem novam hæresin. Id solum esse vetitum, proponere aliquid Symbolo contrarium, (prout Nestoriani tempore Concilii Ephesini inferuerant) non autem implicite jam contentum magis declarare. Contineri autem in Symbolo Nicæno implicite processionem Spiritus S. à Filio, dum ait, eum à Patre procedere, cum omnia, quæ habet Pater, habeat etiam Filius, excepta paternitate.

Ab ipsis etiam Conciliis præteritis Nicæno Symbolo complura verba esse addita, ad meliùs exprimendas contra novos hæreticos veritates fidei, maxime à Synodo II. quæ integras lineas addidit eidem Symbolo, licet Nicænum Concilium prohibuerit Symbolum mutari: In Ephesino etiam adversus Nestorium, aliisque, quin tamen Nicænum Symbolum dictum propterea fuerit mutatum, aut contra prohibitionem priorum Synodorum fecisse posteriores. Solum ergo prohiberi additionem Symbolo contrariam. Imò à Synodo Ephesina appellatum esse Symbolum Nicænum, licet illud recitaret, prout à Constantinopolitano pluribus insertis lineis ad majorem declarationem auctum fuerat. Sicut ergo in Oriente ad extinguendas hæreses ibidem exortas addi potuerit clarior Symboli explicatio, sic etiam in Occidente ad clariùs instruendos fideles adversus hæreses ibidem exortas. Neque ignorasse Græcos in pluribus posterioribus Conciliis atque post agitatam etiam à Photio eam controversiam, additionem illam in Symbolo, & tamen Romanæ Ecclesiæ tanquam

matri mansisse unitos : Non causam proin Schismatis eam additionem fuisse, sed merum prætextum.

Cùm autem Græci allegâssent Synodum septimam, contra Iconoclastas celebratam, in cujus Symbolo additio illa necdum contineatur, produxit Julianus Cardinalis vetustissimum manuscriptum Concilii VII. in quo additio illa ab ipsa illa Synodo inserta esse monstrabatur. Et quis neget, posteriori Synodo tantam esse potestatem, quanta est priori ?

Dum per 12. Sessiones de hac una additione vocis *Filiòque* prolixè disputatur, invasit Ferrariam pestis. Quare partis utriusque consensu in Sess. 16. promulgata est translatio Concilii Florentiam.

16.
Translatio Florentiam.

Igitur anno 1439. Papa, Imperator, Patriarcha omnesque Prælati Florentiam se contulerunt : Et quia ibi Concilium istud finitum est, potius Florentinum, quàm Ferrariense dicitur.

In Sessione igitur 17. Florentia I. conventum est, ut, cùm disputatum Ferrariæ hæctenus sit de additione in Symbolo, nunc Florentiæ de ipsa veritate processionis Spiritûs S. disceptetur, permittùmque Græcis, ut privatam deliberationem & consultationem præmittant.

17.
Processio Spiritûs S.

In Sess. 18. inter Marcum Ephesinum, & Joannem Theologum Dominicanum Provinciale Longobardiæ, inchoata est disputatio de processione Spiritus S. à Filio ; & per alias quinque sequentes Sessiones continuata. Ubi Joannes Marcum solidissimè confutavit, adducto præsertim testimonio S. Basilii ex antiquissimo manuscripto Constantinopoli apportato, quo S. Doctor asserit, Spiritum S. non tantùm ex Patre, sed etiam ex Filio procedere. Ubi simul detecta est perfidia Schismaticorum, qui in suis exemplaribus, quæ producebant, vocem *Filiòque* expunxerant.

Tandem cùm videret Imperator, Marcum Ephesinum convictum sola amplius pertinacia repugnare, Græcos suos in domum Patriarchæ ægrotantis convocavit, proposuitque ; cùm Latini fateantur, unicam tantùm esse causam Spiritûs S. (ita enim loquebantur Græci, fumentes causam in sensu latiore, nihilque aliud per illam intelligentes, quàm nos nomine *principii*) cùm putârint ipsi, quòd Latini duo distincta statuunt Spiritûs S. principia, ideòque in doctrina fidei videantur convenire, id solum esse reliquum, ut una adhuc Sessione argumenta sua proponant, altera dein doctrinam Ecclesiæ Latinæ perciperent, tum verò ad plura Suffragia concluderent.

18.
Decisio.

Sessione igitur 24. & 25. hoc præstitum. At Marcus Ephesinus, toties in angustias redactus, vel causæ diffusus, vel morbo vero detentus, vel consilio Imperatoris, non amplius comparuit. Quare Joannes Theologus veritatem Catholicam magnis rursus rationum momentis firmavit,

ex

ex S Scriptura , atque SS. Patrum Orientalium & Occidentalium testimoniis.

Græci post plures deliberationes & consultationes privatas in eam tandem plerique concessere sententiam ; cum Latini doceant, Spiritum S. ex Patre & Filio tanquam *uno principio* atque per *unam productionem seu spirationem*, procedere, nihilque aliud intelligant, quàm ii Patres, qui dicunt, Spiritum S. à Patre *per Filium* procedere, eorum doctrinam omnino esse Orthodoxam ; ac proin nihil esse, quod unionem ultrà retardet.

Hujus sententiæ authores , ac fervidi promotores fuerunt *Isidorus*, Metropolita Russiæ, *Bessarion* Metropolita Nicænus, qui postea in Cardinalium numerum ab Eugenio Papa sunt relati. At pertinaciter se opposuit Marcus Metropolita Ephesinus, usque aded, ut Latinorum de processione Spiritus S. doctrinam hæreticam diceret.

Facta igitur à parte utraque definitio, quòd Spiritus S. à Patre & Filio procedat, tanquam unico principio & unica Spiratione: Et additio illa *Filiòque*, necessitate tunc in Occidente exigente, rationabiliter sic facta: Relicta tamen Græcis libertas, vocem illam Symbolo suo inferendi, modò processionem Spiritus S. etiam à Filio credant.

Ad salvandum autem honorem Græcorum declaratum fuit, eos, dum dicerent, Spiritum S. à Patre procedere, non exclusisse processionem à Filio, sed ita locutos, quia existimaverint, Latinos docere, Spiritum S. à duobus principiis distinctis emanare. Latini verò sunt contestati, se nunquam afferuisse duo principia ; tum verò mutuo amplexu unionem magno cum gaudio confirmarunt, anno 1439.

Josephus Patriarcha paulò antè Florentiæ obierat, scripta tamen in supremo morbo Fidei Catholicæ professione, se omnia credere, quæ *Catholica & Apostolica Ecclesia Romæ veteris credit*: *Beatissimum autem Patrum Patriarcha.*
trem, summum Pontificem, Romæque veteris Papam, Domini nostri Jesu Christi Vicarium esse.

Ex dictis hætenus, omnibusque Actis Concilii patet, totam ferme disputationem ac controversiam Græcorum cum Latinis fuisse de processione Spiritus Sancti ; de reliquis enim articulis facillè conventum. Et quidem de *Primatu* Pontificis peroravit idem Joannes Provincialis Longobardiæ, de *azymis* verò & verbis consecrationis Joannes de *Turrecremata*, Doctor pariter celeberrimus ex Illustrissimo Ordine Prædicatorum.

Circa *Eucharistiam* declararunt Græci, conversionem panis & vini in Corpus & Sanguinem Jesu Christi fieri vi verborum Domini. Quatuor-
que ad valorem Sacramenti istius Divinissimi esse necessaria, materiam, seu panem triticeum, sive *fermentatum*, sive *Azimum*: Formam seu verba Christi: Ministrum, ritè ordinatum Sacerdotem: Et intentionem Mini-
stri;

ftri ; hæc Græcos credere, semper credidisse, semperque credituros, aditumque, quamlibet Ecclesiam debere juxta consuetudinem suam consecrare ; Latinos in *Azymo* pane, Græcos verò in fermentato.

19. *Purgatorium.* Definitum insuper, animas in gratia Dei decedentium, antequam pro peccatis per fructus dignos pœnitentiæ satisfaciant, purgari pœnis *purgatorii* (non tamen determinando, quales sint pœnæ illæ, aut quis locus) quòdque suffragiis fidelium, Missæ sacrificiis, orationibus, elemosynis, aliisque pietatis operibus juvari possint. Sin autem post baptismum homo decedat absque reatu culpæ & pœnæ, aut à reatu pœnæ sive in corpore, sive extra corpus fuerit sufficienter expurgatus, animam illius illico recipi in Cælum ad visionem beatificam, & gloriam, diversam tamen pro meritis ; in peccato mortali verò decedentes damnari ad æternas inferni pœnas, pariter diversas.

20. *Primatus Pontificis.* Decisum denique, quòd Sancta Sedes Apostolica & Romanus Pontifex primatu gaudeat in universo orbe ; sitque Successor S. Petri Apostolorum Principis, & verus Jesu Christi in terris Vicarius, Pater & Doctor omnium Christianorum, eique plena potestas pascendi, regendique Ecclesiam Universalem sit collata in persona S. Petri à Christo Domino. Secundum à summo Pontifice esse Patriarcham Constantinopolitanum, tertium Alexandrinum, quartum Antiochenum, quintum Jerosolymitanum.

Articuli isti 4. scilicet de processione Spiritûs S. à Filio & rationabili additione in Symbolo ; de Azymis, de purgatorio, & de primatu Papæ, subscripti sunt à toto Concilio, non tantum Patrum Latinorum, sed etiam Græcorum, & ab ipso Imperatore : solo Marco Ephefino in contumacia persistente.

21. *Decretum Unionis.* Promulgatum deinde decretum unionis ab Eugenio Papa per Bullam, quæ incipit : *Lætentur Cæli & exultet terra : Sublatus est enim de medio paries, qui Occidentalem Orientalémque dividebat Ecclesiam, & pax atque concordia rediit.*

22. *Reditus Græcorum.* Tum verò Imperator cum Prælati suis reditum in Orientem apparavit, multoque plura beneficia Eugenius eis præstitit, quam promiserat. Nam præter sumptus itineris & triremes ad eos devehendos, trecentos milites eisdem dedit, servituros Imperatori, quamdiu Eugenius viveret, cum duabus triremibus probè instructis & armatis pro defensione Constantinopolis : Naves item peregrinos in Terram Sanctam deportaturas Constantinopolim in transitu venturas promisit, quibus uti posset : Si indigeret, se missurum 20. naves bellicas ad sex menses, vel 10. ad annum : Hortaturum etiam Christianos Principes ad ferenda itinere terrestri subsidia.

Quibus recreatus Imperator comitantibus tribus Cardinalibus, magnoque Prælatorum numero anno 1439. finiente Venetias venit, ibique paratas triremes conscendens initio anni 1440. felici navigatione Constantinopolim attigit.

§. III.

Græcorum relapsus & suprema ruina.

Eugenius ante abitum Græcorum proposuit, quæ ratione agendum cum Marco Ephesino, qui solus frontem obduratam adversus Concilii Oecumenici definitiones ostentaret: Ejusmodi pertinaciam in nulla toleratam Synodo; in Nicæna Eusebium Nicomediensem à Concilio depositum & à Constantino relegatum, quoddam Arianæ condemnationi nollet subscribere. Idem in aliis fastidat. Rem mali fore exempli, si unus, toties convictus, omnibus impunè insultaret.

23.
*Obstinatio
Marci E-
pbesini.*

Quibus Patres Græci permoti citârunt hominem, ut perviciaciam suam rationem reddat. At ille depositionem veritus, ad Imperatorem confugit, eumque obsecravit, ne senectutem suam coram Latinis confundi patiatur: Sed moram tantum rogare, donec in Patriam rediissent.

Assensit Imperator versipellis petitioni, at suo malo. Nam Constantinopolim redux obstinatus querelis, mendaciisque concitare populum non desit adversus Concilium. Habuitque Monachos & Clericos præsertim faventes, qui Prælatos Græcos, ad Concilium profectos, tanquam Latinorum mancipia, apostatas, & fidei proditores infectati, unum Marcum in Cælum laudibus efferebant, tanquam Heroem & Propugnatorem invictissimum Græcæ Ecclesiæ.

24.
*Concitat
populum.*

Restitère initio tumultui, qui Concilio subscripserant, Patres: Aliqui tamen sensim defecere. Inter quos *Antonius Heracleæ* Metropolitæ, jam Florentiæ à Synodo alienior, *Michaël Balsamon*, & *Sylvester Syropulus*, qui postea historiam scripsit Concilii Florentini, aut potius Satyram, mendacis, imposturis & calumniis plenam: Quam tamen Robertus Creighton Anglus dignam duxit versione Latina & tutelis suis.

Has equidem aliasque calumnias scriptores Græci celeberrimi, qui Concilio interfuerant, refutabant, ut *Bessarion*, *Gregorius Protophilax*, & *Georgius Scholarius*, postea sub nomine Gennadii Patriarcha: At prævaluit apud imperitum vulgus Marci favor, eò usque clericos concitantis, ut eos, qui unioni subscripserant, tanquam excommunicatos vitarent.

Imperator tamen Concilii decretis insistens ut unionem ubique induceret, in Patriarcham eligi curavit *Theophanem* Metropolitanum Cyzici, virum apprimè Catholicum, qui Florentiæ ordine sextus subscripserat.

25.
*Theophanes Patri-
archa.*

Hic igitur Patriarcha, munitus & sua & Imperatoris autoritate, ut omnes ad unionem reduceret, obstinatos Episcopos & Clericos loco movit, eisque Catholicos Pastores surrogavit.

At refrixit Imperatoris fervor; sive quod suos subditos, aut Amurathem Sultanum timeret, qui obliquo oculo unionem illam cum Occidentalibus initam intuebatur, sive quod mortuo Alberto Imperatore, qui bellum adversus Turcas inchoaverat, parùm subsidii à Christianis Principibus sperare posset, Quare lenioribus morbo usus remediis, ad disputationes rediit, commisso Bartholomæo Florentino cum Marco Ephesino; non alio operæ pretio, quàm ut iste contentionis æstu sanguine effervescente paucos intra dies digno se fato obierit, quia Arii æmulo, cui vitam similem duxerat.

26.
Excommunicatus ab Orientalibus.

Verùm sicut Ariana perfidia cum Parente suo non potuit inferri tumulo, sic neque schisma cum Marci funere. Quin potius vehementius recruduit: Dum Patriarchæ, Alexandrinus, Antiochenus & Jerosolymitanus, qui per Legatos suos unioni Florentiæ subscripserant, à Marco aliisque Schismaticis mendaciis, calumniisque decepti, coactò Jerosolymis Syne-drio, Metrophanem Patriarcham tanquam hæresis Latinorum fautorum excommunicârunt, atque Synodum Florentinam velut execrandum Conciliabulum condemnârunt, intentata etiam Imperatori excommunicatione, nisi ab unione desisteret.

Quo metu, Imperatore adhuc magis refrigescente, tam benè cœpta ubique rediére in antiquum chaos, illa duntaxat Cleri Constantinopolitani parte excepta, quæ suum adhuc Patriarcham sequebatur.

27.
Turbæ in Russia.

At non contenti Græci Schismatici, populares suos pervertere, in Moscoviam etiam seditionem propagarunt. Russi etenim, ubi *Isidorus* Kiowix Arch-Episcopus, ac totius Russiæ Metropolita, creatus jam Cardinalis, ac Legatus Apostolicus Decretum unionis promulgare voluit, tanquam fidei proditor, qui Latinis eos vendiderit, à populo captus & in carcerem detrufus est: è quo tamen elapsus, ad majora servandus certamina.

28.
Caso Ladislaw.

Quin imò Græci missa etiam ad Hussitas in Bohemiam epistola, eos ad fœdus secum adversus Ecclesiam Romanam ineundum invitârunt. Habent hoc nempe hæreses; diversissimis viis iisque contrariis recedendo à centro veritatis, unionem tamen quærunt, non alio impellente, nisi quia & alii à centro deviant. Catholicorum pro unione stantium partes adhuc magis sunt accisæ post infaustum illud ad Varnam prælium, in quo ab Amurathe cæsus occubuit Ladislaw Rex Hungariæ unacum Juliano Cæsarino Cardinale Legato Pontificio, strenuo illo veritatis Catholicæ in Concilio Florentino defensore: Anno 1444.

Tum enim Imperator, desperatis subsidiis Occidentalium, pacem cum Amurathe Sultano iniit. Et ne unio cum Latinis alienos Turcas redderet, dissimulavit deinceps omnia, & quoad Religionem Græcos arbitrio suo permittit. Ultimo tamen actu vitæ suæ, curas inter innumeras transactæ, Catholicum se probavit, dum paulò ante mortem Metrophani Patriarchæ pietissimè demortuo substituit *Gregorium Hiromonachum*, qui ipsi à Sacris fuerat confessionibus, virum Sanctitatis consummatæ, doctrinæ eminentis, ac pro veritate Catholica, ac decretis Concilii Florentini, quibus ipse etiam Florentiæ præfens subscripserat, adversus Schismaticos ac maximè Marcum Ephesinum, propugnandis zeli singularis. Qui tamen postea insolescente adversus eum Schismate, cum majus cerneret malum remedio, more Apostolico excusso calcibus pulvere, Romam abiit, sanctè, ut vixit, obiit.

Devenimus jam ad ultimum Græcorum Imperatorem *Constantinum Palæologum*, Joannis sine prole defuncti fratrem natu proximum. Cui negotium ac bellum domesticum faceffivit *Demetrius* Peloponesi Princeps, frater ætate quidem minor, sed Jure *Porphirogenitura*, quod nempe patre jam Imperatore natus esset, Imperium undique lacerum sibi vendicans. Hoc scilicet malum adhuc deerat fatiscensibus Græcorum rebus, ut certarent fratres, quis prior illas in scopolum fatalem impelleret & altiori ex apice dejectus ruinas cadentis Imperii cumularet. Quoddamque adhuc calamitosum magis, ad Amurathem deferendum erat arbitrium, quemnam ex duobus filiis ejus Mahometes Throno deturbaret. Pro Constantino Amurathes *Laudum* tulit: Anno 1449.

At rapuit quinquennio post Filius, quod Pater dederat. Defuncto quippe Amurathe Filius ejus *Mahometes II.* Imperium Ottomanicum occupavit ingentium Spirituum Princeps; in quo natura, industria & fortuna collaborasse sunt visæ, ut humani generis tyrannum formarent. Natura indolem dedit capacem magnarum rerum, audacem, & immensa gloria cupiditate tumidam, industria militem, Mathematicum, Historicum, & quinque linguarum peritum fecit. His juncta fortuna duo evertit Imperia, duodecim Regna & ultra ducentas urbes illi subjecit.

Vix folio admotus fuerat anno 1450. cum oculos suos in Imperatoriam Urbem Constantinopolim convertit, hanc unam vastis suis consiliis præreliquis dignam ratus. Et quamvis sædus renovaret cum Constantino, non ita tamen perfidos apparatus tegere poterat, quin inter pacis fucata officia tralucerent.

Imparem se videbat tam immani toto pondere incumbenti procellæ Imperator. Unde Sacram ad aram antecessorum suorum more confugiens, auxilia, à Christianis Principibus per Pontificem impetranda, implo-

ploravit, prolixè restaurationem unionis pollicitus, si à Turcarum jugo substractus, sibi & Imperio relinqueretur.

Nicolaus V. qui Eugenio Papæ successerat, vaticidico calamo rescripsit, post tot violato unionis pacisque fœdera, post tot perfidias, post tot labores, sumptus, culturas steriles, satis esse illud Numini, securim ad radicem positam, excidendam post triennium infructuosam ficulneam nisi toties speratos, totièssque promissos fructus proferat. Vaticinium eventus comprobavit.

31. *Pertinacia Græcorum* Nam velut olim infelices mortales infami vita orbis terrarum diluvio præluferant, & Judæi Jerosolymæ excidio, ita Græculi. Nunquam enim majori insolentia errori suo inhæserant, quàm fatali hoc triennio; quo Divina eos exspectabat indulgentia. Ex uno facinore discamus reliqua.

Venerat Constantinopolim Isidorus Cardinalis, Legatus Pontificis, deferens decretum unionis, quod Imperator recepit. At cum deinde Isidorus in Templo S. Sophiæ Sacris operatus, Papæ & Gregorii Patriarchæ exulis memoriam infereret, instigante Gennadio Pseudo-Patriarcha, una voce civitas impia anathema in Latinos, eisque adhærentes fulminavit: Sophiæ templum profanum habitum: Liturgiæ præsentem communionem moti, dirisque omnibus devoti: Faceffere jussi *Azymitarum*, ut vocabant ritus: Fæminis pariter in furoris partem non segniter venientibus. Accita igitur tanto scelere vindicta invenit urbem muturam excidio. Mahometes namque Sultanus, devicto in Asia Curamane, cum Joanne Hunniade in Hungaria pactus inducias, ad expugnandam Constantinopolim cum valido exercitu se accinxit, eoque gemino, terrestri uno, alterò navali, anno 1452.

32. *Obsidio Constanti-nopolis.* Longum esset, nec nostri instituti, urbis illius obsidionem, atque expugnationem describere. Biennio ferme illa tenuit, Venetis & Genuensibus Duce Justiniano torpentes Græcorum animos ad strenuam defensionem excitantibus, & fortitudinis memorandæ exemplo præeuntibus. Imperator ipse Princeps planè optimus, & melioribus subditis dignus, nihil omisit in suprema illa calamitate, quod aut ab Imperatore, aut milite posset requiri: Donec à Turcis in urbem irrumpentibus est occisus anno 1453. sicque cecidit in manus barbaras urbs Augustalis, nova Roma, tot Imperatorum per undecim & ultra Sæcula superba Sedes; à Constantino ædificata, in Constantino sepeliens Majestatem Orientalis Imperii; disponente ita vindice Numine, ut sicut ante annos sexcentos Græci propter Iconoclastarum hæresin amiserunt Occidentale Imperium, ita etiam, propter propudiosum ac pertinax Schisma, Orientale amitterent; suspiraturi deinceps sub jugo barbaræ tyrannidis; ad eum ferme modum, quo Judæi, excisa Jerosolyma, alienis sub Imperiis dispersi squalent.

Constantinopolis capta triduo direptioni data. Quo tempore nihil crudelitatis barbaræ, furoris, spurcitæ, ac scelerum infandorum omiffum est. Tum verò Sultanus, ut pro Imperatore Constantinopolitano se gereret, quietem imperavit, & incolas à laniena superstites, in domos suas redire iussit. Quin etiam Patriarcham more veteri constitui voluit: Oblatusque est ei *Georgius Scholarius*, doctissimus Græcorum, ac pientissimus, qui magno fervore Florentiæ pro Unione laboraverat, atque in ea constantè perseveravit, assumpto *Gennadii* nomine, ut dedecus Pseudo Gennadii, qui antè Patriarchatum invaserat, aboleret.

33.
Direpti

Magnos illi Sultanus honores detulit: cùmque templum S. Sophiæ Turcæ in fanum Mahometanum jam commutassent, assignatum ipsi est templum SS. Apostolorum. Postquam autem quinquennio gentis suæ, Turcico jugo pressæ, atque post tot insiicta verbera à Deo perfidiæ vindice, adhuc obduratæ, salutis & Unioni cum Sancta Christi Ecclesia, frustra insudasset, abdicato Patriarchatu Monasterium ingressus sancto sine quievit.

§. IV.

De Decreto Eugenii IV. pro Armenis.

Græcis anno 1439. Florentia discedentibus, necdum finitum est Concilium Florentinum, sed Triennium adhuc tenuit: Nam paulò ante discessum Græcorum advenerunt Legati Patriarchæ *Armenorum*, petentes & ipsi unionem cum Romana Ecclesia. 34.

Cùmque fidem suam diligenter exposuissent, variis disputationibus, collationibus, mutuisque congressibus probati, decreta tandem est feliciter eorum unio. Atque ut firmi deinceps in ea persisterent, tradidit eis Eugenius, ut perennem haberent instructionem, fidei velut Synopsis, quam Armeno populo, latè per Orientem & Septentrionem diffuso exhiberent. Quòd factum sub finem anni 1439. ut ad eò illo ipso anno, quo Basileense conventiculum Eugenium Papam deponere attentans ab unione per Schisma se separavit, duæ vastissimæ Nationes, Græcorum & Armenorum ad unionem redierint.

Quantquam autem Instructio illa Armenis data appellari soleat *Decretum Eugenii pro Armenis*: Non tamen solus illud confecit, sed ut ipse in eodem Decreto testatur, *Sacro approbante Florentino Concilio*. Nam Græci quoque, qui abitum in Patriam urgebant, hanc unionem cum Armenis approbarunt.

Decreti autem hujus celeberrimi hæc sunt capita, dignissima omnino, quæ hinc inferantur, cùm clarissimè explicent Religionis nostræ, præsertim Sacramentorum, mysteria.

Summa.

1. Datur eis fidei Symbolum à 150. Patribus in Oecumenico Concilio Constantinopolitano I. editum, cum additione vocis *Filiòque*, declarandæ veritatis gratia & urgente necessitate, rationabiliter apposita. Jusque singulis saltem Dominicis & majoribus festivitatibus illud in Ecclesiis suis cantare vel legere.

2. Quia Armeni in Eutychianam hæresin erant prolapsi, data fuit eis definitio Concilii Chalcedonensis, in quinta & sexta deinde Synodo renovata, de duabus naturis in una Christi persona.

3. Definitio de duabus Christi voluntatibus, ac duabus operationibus, in sexto Concilio adversus Monothelitas promulgata.

4. Quia Armeni tanquam Eutychiani tantum tres primas Synodos susceperant, nempe Nicænam, Constantinopol. & Ephesinam, existimantes, Chalcedonensem Synodum cum sequentibus in hæresim Nestorii incidisse, injunctum ipsis fuit, ut Chalcedonensem Synodum, contra Nestorii & Eutychis errores habitam, suscipiant, ac reliquas omnes autoritate Romani Pontificis legitime celebratas.

35.
Doctrina
de Sacra-
mentis.

5. Traditur ipsis doctrina de Sacramentis: Videlicet, septem esse novæ legis Sacramenta; quæ multum differant à Sacramentis antiquæ legis. Illa enim non causasse gratiam, sed eam solum per Passionem Christi dandam figurasse: Hæc verò nostra & continere gratiam, eamque dignè summentibus conferre. Prima quinque ad spirituales cujusque perfectionem, ultima duo verè ad Ecclesiæ regimen, & multiplicationem ordinata esse.

Et quidem per baptismum spiritualiter nos renasci; per confirmationem augeri in gratia, & roborari in fide; per Eucharistiæ Divina alimonia nutrirî: Per pœnitentiam sanari ab ægitudine animæ per peccatum contracta: Spiritualiter etiam aut corporaliter, prout animæ expedit, per extremam unctionem: Per ordinem verò gubernari Ecclesiam, & spiritualiter multiplicari; & per matrimonium corporaliter.

Hæc omnia Sacramenta tribus perfici, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona Ministri, conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia. Quorum si aliquid desit, Sacramentum non perfici.

Tria ex istis, nempe baptismum, confirmationem & ordinem, quia characterem seu signum quoddam distinctivum indelebile imprimunt animæ, non reiterari, bene verò reliqua quatuor, quæ characterem non imprimunt.

36.
Baptismus

Primum omnium esse baptismum, ad salutem necessarium, tanquam vitæ Spiritualis januam, per quem membra Christi, ac de corpore Ecclesiæ efficiamur. *Materiam* ejus esse aquam veram ac naturalem, nec inter-

interesse an frigida sit an calida: *Formam* verò: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*. Non tamen negatur, valere etiam istam: *Baptizetur Servus Christi in nomine Patris &c.* Cùm enim principalis causa, ex qua virtutem habet, sit SS. Trinitas, Instrumentalis autem Minister, sufficere, si is cum invocatione SS. Trinitatis exprimat actum, quem exercet. *Ministrum* autem Ordinarium esse Sacerdotem, in casu autem necessitatis quemlibet posse baptizare, dummodo servet formam, & facere intendat, quod facit Ecclesia. *Effectum* hujus Sacramenti esse remissionem omnis culpæ originalis & actualis, omnisque pœnæ. Propterea nullam Satisfactionem baptizatis imponi, eosque, antequam peccant, morientes, statim ad Regnum Cœlorum & visionem Dei pervenire.

Alterum esse *Confirmationem*, cujus *materia Chryisma*, ex Oleo & Balsamo confectum, & ab Episcopo benedictum. *Forma: Signote Signò crucis, & confirmo te Chrysmate salutis, in Nomine Patris &c. Minister Ordinarius* Episcopus: Et cum cæteras unctiones simplex Sacerdos valeat adhibere, hanc non nisi Episcopus debere conferre. Aliquando tamen per Apostolicæ Sedis dispensationem, ex rationabili & urgente admodum causa simplicem Sacerdotem, Chrysmate per Episcopum confecto ministrasse confirmationis Sacramentum. *Effectum* illius esse robur Spiritus S. ad confitendum Christi nomen.

§. V.

Observatio in hunc Cononum.

Nota, ex hac doctrina Eugenii ortam esse triplicem quæstionem. 1. An ^{37.} Chryisma sit materia necessaria confirmationis, an verò sufficeret etiam oleum simplex sine admixtione balsami? 2. An Chryisma aut oleum necessario debeat esse benedictum ab Episcopo? 3. An hoc Sacramentum conferri etiam possit à simplici Sacerdote? *Confirmatio.*

Ad 1. Respondent Suarez 3. p. D. 34. S. 1. Layman, Bonac. Pirhing, alique magni nominis DD. admixtionem Balsami adeoque Chryisma esse omnino necessariam materiam confirmationis, consequenter non sufficere ad valorem simplex oleum. Rationem desumunt ex hoc ipso Decreto Eugenii, in quo dicit materiam confirmationis esse *Chryisma ex Balsamo & Oleo confectum*: Item ex forma: *Confirmo te Chrysmate salutis*. Addunt traditionem & usum Ecclesiæ, ab ipso Apostolorum tempore semper continuatum.

Oppositam tamen sententiam defendunt, Cajetanus p. 3. q. 72. a. 2. Navar. *Man. c.* 22. n. 8. Sotus in 4. *dist.* 7. q. 1. a. 2. S. v. *confirmatio*. Barbos. *De offic. Episc. alleg.* 3. n. 3. ac recentiores Canonistæ cum Schmalzgrueber

38.
Ilius ma-
teria.

grueber, Pichler &c. ad *tit. de Sacra unctiōe* communis. Probátque ex *c. Pastoralis* I. de *Sacram. non iterand.* ubi Innoc. III. refcribit, in casu, quo confirmandus non Chrysmate sed oleo tantum inunctus est, *non esse aliquid iterandum, sed cautè supplendum, quod incautè fuerat prætermissum.* Atqui si admixtio balsami esset materia ad valorem necessaria, sicque ad essentiam Sacramenti pertineret, iterari hoc debuisset in dato casu. Sicut iterari, aut potius verè conferri deberet baptismus, si non fuisset adhibi a aqua vera. Confirmant autoritate S. Cypriani epist. 70. S. Basilii de Spirit. S. epist. 27. S. August. l. 5. de bapt. c. 20. & aliorum PP. Chryisma appellantium oleum benedictum, sine balsami mentione

Ad rationem allatam ex Decreto Eugenii respondent, in eo non tantum contineri ea, quæ sunt de necessitate Sacramenti, sed etiam, (ad meliorem Armenorum instructionem) quæ sunt adhibenda ex præcepto. Nomine *Chrysmatis* autem intelligi à PP. etiam oleum benedictum; traditionem autem illam non arguere institutionem Divinam, sed præceptum tantum Apostolicum.

Ad secundam quæstionem, an Chryisma necessariò debeat esse ab *Episcopo* benedictum, respondent affirmativè Laym. l. 5. tr. c. 2. n. 3. Conink. D. 2. a. 3. dub. 1. *Conclus.* 4. Barbos *alleg.* 30. n. 6. Henriq. l. 3. c. 2. Schmalzgrueber ad *tit. de Sacra Unct.* n. 5. aliique. Moventur ex cit. Decreto Eugenii, quod dicit, materiam confirmationis esse Chryisma ab *Episcopo benedictum.* Confirmant ex usu & praxi Ecclesiæ: quæ nunquam simplici Sacerdoti commisit potestatem conficiendi Sacrum Chryisma, licèt dederit potestatem administrandi ipsum Sacramentum confirmationis, ut Gregorius XIII. concessit Patribus Societatis JESU pro Indiis.

Contrariam tamen sententiam tenent, Cajetanus p. 3. q. 72. a. 2. Victoria in sum. de confirmat. §. 43. Gobat. *Experient.* tr. 2. n. 745. Pichler, ad *tit. de Sacra unct.* n. 7. aliique. Probantque ex eo, quòd possit à Papa delegari simplici Sacerdoti benedictio olei pro extrema unctiōe, collatio ipsius Sacramenti confirmationis, collatio etiam Minorum Ordinum, quam potestatem multi habent Abbates mytrati, imò etiam Subdiaconatus, & Diaconatus; ut concessum est Abbatibus Cisterciensibus. Schmalzgr. ad *tit. de temp. Ordin.* n. 35. quare ergo non etiam confectio Chrysmatis, quod videtur esse aliquid minus? Confirmant ex Concil. Tolet. 1. n. 2. ubi prohibetur quidem simplici Sacerdoti confectio Chrysmatis, non tamen pronuntiatur irrita.

Ad rationem allatam ex Decreto Eugenii respondent eodem modo, illud scilicet non tantum assignare ea, quæ pertinent ad valorem, sed etiam

etiam ea, quæ vi præcepti fieri debent. Ultra autem fatentur Authores isti, grave esse præceptum non adhibendi Chryisma, nisi ab Episcopo consecratum: Atque in eo præcepto neminem nisi summum Pontificem dispensare posse; nec mala est hæc observatio P. Pichler, adversus P. Schmalzgrueber; qui in quæstione priore, an necessario requiratur admixtio balsami, dicit, ex Decreto Eugenii id non probari, quia Eugenius ibi ea etiam enumerat, quæ ex præcepto tantum sunt necessaria: in hac posteriore verò quæstione, an necessario debeat esse benedictum ab Episcopo, eam doctrinam paulò antè traditam subruere; cùm responsio ipsius eodem modo pro secunda quæstione pugnet.

Ad usum & praxin objectam respondent, hoc argumentum merè negativum bonum esse, si de factò sit quæstio, non si quærat de Jure & possibilitate. Multa enim fieri possent, licèt non habeantur exempla factorum; certè plures dispensationes non leguntur esse datæ, non tamen sequitur, eas absolutè dari non posse. Deinde cùm Episcopi non tam facilè in remotissimas infidelium solitudines possint transferri, sicut Sacrum Chryisma, ab Episcopo benedictum, fuit necessitas dispensandi in eo, ut simplex etiam Sacerdos Sacramentum confirmationis possit conferre, non autem in eo, ut possit uti Chrysmate, ab Episcopo non consecrato.

Ad tertiam quæstionem ratio dubitandi est: Quia in Decreto Eugenii dicitur, cæteras unctiones simplicem etiam Sacerdotem posse exercere, hanc autem in confirmatione adhibendam, non nisi Episcopum debere conferre: *Quia de solis Apostolis legitur, quorum vicem tenent Episcopi, quòd per manus impositionem Spiritum S. dabant. Loco autem illius manus impositionis in Ecclesia datur confirmatio* (hoc est, quod tunc dicebatur *manus impositio*, postea appellatum est *confirmatio*: ita, ut non alius fuerit ritus, sed alius modus loquendi.)

Sed respondetur. Decretum sufficienter se ipsum declarat, dum addidit: *legitur tamen, aliquando per Sedis Apostolicæ dispensationem ex rationabili & urgente admodum causa, simplicem Sacerdotem Chrysmate, per Episcopum confectio hoc administrasse confirmationis Sacramentum.* Unde quando dicit, quòd *hanc unctionem non nisi Episcopus debeat conferre*, id intelligitur de necessitate præcepti, non autem Sacramenti.

39.
An simplex Sacerdos Minister.

§. VI.

Continuatio Decreti.

Pergit deinde Decretum Eugenii ad tertium Sacramentum, nempe Eucharistiæ, cujus materia est panis triticeus, & vinum de vite, cui Euchar.
ante consecrationem modicissima aqua admisceri debet. (Ecce! Hic.
Pars III. M m rursus

rursus Decretum assignat aliquid, quod non est necessarium ad valorem Sacramenti, nempe aquam, sed tantum præcepto præscribitur; ut adeò sine admixtione aquæ consecratio sit illicita, non tamen invalida) addit autem, aquam admisceri, quia Christus eam admiscuisse creditur ex PP. Testimonio. Et quia convenit Passionis Dominicæ repræsentationi: quia Sanguis & aqua ex Christi latere profluxit: tum etiam ad ostendendum effectum, nempe unionem populi Christiani cum Christo: Nam per aquam populum intelligi, per Vinum Sanguinem Christi. Denique allegat usum perpetuum Latinae ac Græcæ Ecclesiæ, allato etiam testimonio S. Alexandri Papæ & Julii I. quare etiam Armenis Sacerdotibus deinceps hunc ritum observandum esse.

Forma hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris: Sacerdos enim in persona Christi hoc conficit Sacramentum. Nam ipsorum verborum virtute, substantia Panis in Corpus Christi, & substantia Vini in Sanguinem convertuntur: Ita tamen, quòd totus Christus sub specie Panis, & totus sub specie Vini: sub qualibet quoque parte Hostiæ consecratæ, & Vini consecrati, separatione facta, totus est Christus. Nota: Christus equidem jam ante separationem partium est in qualibet parte Hostiæ consecratæ, hoc tamen Eugenius noluit definire: Unde ait: separatione facta.

Effectum hujus Sacramenti ait esse unionem cum Christo per augmentum gratiæ, omnémque effectum, quem materialis cibus & potus quoad vitam agunt corporalem, Divinum illum cibum animæ operari quoad vitam Spiritualem.

41. *Quartum Sacramentum est Pœnitentia: Cujus quasi materia sunt tres Pœnitentia. Actus Pœnitentis, cordis nempe contritio, qua doleat de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero? deinde oris confessio, qua peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, Sacerdoti confiteatur integraliter. Denique satisfactio pro peccatis secundum arbitrium Sacerdotis: Quæ præcipuè fit per Orationem, jejunium & elemosynam (En iterum partem integram Sacramenti assignatam, nempe Satisfactionem, quæ ad valorem non requiritur.)*

Forma hujus Sacramenti sunt verba Absolutionis: Ego te absolvo &c. Minister est Sacerdos, habens auctoritatem absolvendi, vel ordinariam, vel ex commissione Superioris. Effectus absolutio à peccatis.

42. *Quintum Sacramentum est extrema unctio, cujus materia est oleum Extrema unctio. olivæ, per Episcopum benedictum. Nulli tamen conferri debet, nisi infirmo, de cujus morte timetur; qui unguendus est in oculis, auribus, naribus, ore, manibus, pedibus & renibus. (Neque hic unctio omnium prædi-*

prædictarum partium pertinet ad substantiam Sacramenti. Imò renum inunctio in fœminis consultius omittitur.

Forma est hæc : *Per istam unctionem & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid per visum &c. Minister est Sacerdos. Effectus mentis sanatio, & in quantum expedit, etiam corporis. Prout promulgavit Jacobus c. 5.*

Nota. *Etiã oleum infirmorum ex commissione Pontificis posse à simplici Sacerdote benedici.*

Sextum Sacramentum est *Ordinis*, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur Ordo : Sicut *Presbyteratus* traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem. *Diaconatus* per dationem libri Evangeliorum. *Subdiaconatus* per traditionem calicis vacui, cum patena vacua superposita : Et sic alii Ordines per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem. 43. Ordo

„Nota. *Queri hic solet, an requiratur contactus physicus horum instrumentorum* : Certum autem est 1. Graviter peccari omittendo contactum physicum. 2. Non requiri, ut ordinandus tangat Hostiam aut Vinum immediatè. 3. Non requiri contactum eo momento, quo Episcopus ordinans profert formam : Quia sufficit, si moraliter conjungantur. 4. Non requiritur ad valorem contactus materiæ immediatus, sed sufficit mediatus, ut si quis calicem tangat, & sic mediatè tantùm patenam : Quia in æstimatione morali etiam hanc tangere censetur. 44. De contactu phy-

„Solùm igitur disputatur, an ad valorem Sacramenti requiratur ; ut ordinandus physicè tangat ipsa instrumenta, quæ ipsi porriguntur ab ordinante ? Respondent Laymann *Theol. Moral. l. 5. tr. 9. c. 5. n. 4.* Vasquez *disp. 246. cap. 2.* Albertus, Cajet. Sot. Zambr. Henr. riq. Armilla, apud P. Laym. l. c. & post eum Diana tract. 4. de Sacram. n. 185. Pichler ad tit. de temp. ordin. n. 8. aliique, contra S. Thomam & communiorem, probabilius non requiri ad valorem contactum physicum ; Tum quòd talis necessitas non probetur, tum quòd potestas, Jurisdictio, ac Dominium rei traditæ acquiri possint sine physico contactu, per ostensionem rei factam præsentis & acceptanti. At hinc, ut notat Laym. l. c. ne quidem ad ipsum matrimonium, quo traditur potestas in corpora, requiritur contactus physicus corporum, cum per alia signa traditio illius juris & acceptatio fieri possit, quantò igitur traditio spiritualis potestatis fieri potest sine reali contactu per solam exhibitionem Symboli factam præsentis ordinando ? Quo in sensu sufficienter videntur salvari verba formæ, *accipe potestatem &c.* Imò ad valorem ordinis ne quidem

„ requiritur semper acceptatio ordinandi, aliàs parvuli incapaces ejusmodi acceptationis non possent validè ordinari.

„ Accedit, quòd, ut testatur Sannig. *de temp. Ordin. c. 2. n. 111.* in Ecclesia Græca tantum soleat ostendi & exhiberi calix cum vino, & patena cum Hostia sine ullo contactu physico ordinandi. Taceo, quòd juxta communem sententiam non requiratur contactus physicus omnium, quæ exhibentur, e. g. Vini, Hostiæ, &c.

„ Verum licet speculativè hæc sententia videatur probabilior, in praxi tamen non licet ea uti: tum quia datur grave præceptum physicè ac realiter tangendi instrumenta ab ordinante porrecta, tum quòd non liceat Sacramentum exponere periculo nullitatis. Unde Clemens VIII. dicitur jussisse reordinari eos, sub conditione, qui à Saggiensi Episcopo, ostensa tantum sibi materia fuerant ordinati. König. *de temp. ordin. n. 33.* atque hinc est illa praxis & consuetudo Ecclesiæ, illa item Ordinandorum & Ordinantium sollicitudo de contactu physico præstando. Licet enim probabile sit, illum contactum ad valorem non requiri, non est tamen probabile, quòd liceat illum omittere.

„ Nota 2. Licet Papa ungetur Chrysmate in capite, Episcopus in capite & manibus, Sacerdos vero oleo Catechumenorum in ambabus manibus conjunctis. Nulla tamen ex istis unctionibus est de substantia consecrationis. De Papali est certum: Nam per illam non confertur aliquis ordo, imò neque potestas, cum illam jam antè habeat. Videtur id etiam esse certum de unctione Sacerdotali; nam licet hæc cæremonia sit antiquissima; materia tamen Ordinis presbyteratus sufficienter habetur quoad potestatem in Corpus Christi verum significandam per traditionem patenæ cum Hostia, & calicis cum vino: Quoad potestatem verò in Corpus Christi mysticum per impositionem manuum Episcopi.

„ Sed neque in consecratione Episcopali (in quo aliqui dissentiunt cum Medin. Sylvio &c.) unctio pertinet ad substantiam. Quia habetur alia sufficiens materia consecrationis Episcopalis, nempe impositio manuum Episcopaliū: Quam solam cum impositione pallii adhibet Orientalis Ecclesia; deinde, ut habetur c. un. de Sacra unct. Innocent. III. unctionem in consecratione Episcopali omniam jussit *suppleri*, non verò reiterari ipsam consecrationem: Atqui non sufficeret, eam suppleri, si esset de substantia. Unde unctio illa in nova lege est tantum præcepta Jure Ecclesiastico, quamvis in veteri fuerit Juris Divini.

Porro forma Ordinis Sacerdotalis secundum Decretum Eugenii est: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium in Ecclesia pro vivis & mortuis. In nomine Patris &c. Ordinarius Minister* hujus Sacramenti est Episcopus. *Effectus* augmentum gratiæ ad dignè exercenda Sacra ministeria.

Septimum est *Sacramentum Matrimonii*, quod est signum conjunctionis Christi & Ecclesiæ. Causa illius efficiens est mutuus consensus, regulariter per verba de præsentia expressus. Assignatur autem triplex bonum Matrimonii. Primum est proles suscipienda, & educanda ad cultum Dei; Secundum est fides, quam conjuges mutuam servare debent. Tertium indivisibilitas matrimonii, quia significat indivisibilem conjunctionem Christi & Ecclesiæ; quamvis autem ex causa fornicationis liceat thori separationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere, cum vinculum sit perpetuum.

„Nota. Matrimonii materiam & formam determinatè non assignat Eugenius, sicut aliorum Sacramentorum, sed tantum ait, causam efficientem esse mutuum consensum. Dicit tamen potest, materiam illius remotam esse, ipsa corpora contrahentium, ad generationem habilia: Materiam proximam traditionem mutuum juris in corpora: Formam verò verba, vel alia signa, quibus hæc mutua traditio juris significatur. Sicut in reliquis Sacramentis plerisque materia remota est aliqua res, ut in baptismo aqua, in confirmatione Chryisma, in extrema Unctione oleum, in ordine instrumentum aliquod significativum potestatis collatæ, e. g. calix &c. materia proxima verò applicatio materiæ remotæ, seu actio ministri, per quam materiam applicat: Puta ablutio, inunctio, traditio instrumenti: Forma verò verba Ministri, quæ actionem illam significant.

„In Sacramento autem Eucharistiæ materia remota est panis & vinum, proxima verò Corpus & Sanguis Christi cum accidentibus eucharisticis. Sacramenti pœnitentiæ verò materia remota sunt peccata: proxima materia, vel quasi materia tres actus pœnitentis, ut dictum.

6. Eugenius in suo decreto tradit Armenis compendiosam fidei regulam contentam in Symbolo S. Athanasii: *Quicumque vult salvus esse.*

7. Datur ipsis decretum unionis, cum Græcis initæ, cujus initium *Lætentur celi &c.* in quo 5. supra memorata puncta continentur, de processione Spiritûs S. à Filio, de rationabili hujus vocis additione in Symbolo, de pane sive azymo sive fermentato tanquam materia valida, de purgatorio, & de Primatu Papæ.

8. Decernitur, ut Armeni festa eodem die celebrent, quo Ecclesia Romana & Orientalis ea celebrare consueverunt: Ut etiam in hoc sit conformitas.

Hoc Synodale Decretum, in publica Concilii Sessione datum, Armeni receperunt suo & Patriarchæ sui nomine: Séque in omnibus profus cum Romana Ecclesia univerunt anno 1439.

§. VII.

De Decreto Eugenii IV. pro Unione *Jacobitarum* promulgato.

46.
Summa
Decreti.

Post initam cum Græcis & Armenis Unionem Florentiam ad Eugenium & Concilium adhuc continuatum anno 1441. venerunt Legati Patriarchæ Orientalium *Jacobitarum*, hoc nomine appellatorum à *Jacobo Zanselo*, Natione Syro, Eutychetis & Dioscori Sectatore. Petierunt etiam isti Legati suo & *Jacobitarum* omnium nomine Unionem cum Romana Ecclesia traditis Patriarchæ sui ad Eugenium litteris, in quibus se scribit *Ministrum Sedis S. Marci, magnæ Alexandria, & totius Ægypti, Libyæ, Æthiopiæ, Pentapoleos Occidentalis, Africa, totiusque prædicationis Apostoli Marci &c.* Eugenium verò appellat *Omnium Ecclesiarum Christianarum Apostolicum Pastorem, Patrum ac Sacerdotum Principem.*

Edidit proin Eugenius Papa in Concilio Florentino Bullam, quæ incipit *Cantate Domino*, & communiter appellatur *Decretum Eugenii IV. pro Jacobitis.* In hoc imprimis DEum laudat, quòd *intra triennium in hac Sancta Oecumenica Synodo saluberrimam trium magnarum Nationum unionem ad commune totius Christianitatis gaudium tam copiosè effecerit: Ut adeò totus ferè Oriens, qui gloriosum Christi nomen adorat, ac non parva Septentrionis portio post longa dissidia cum Sancta Romana Ecclesia in eodem fidei & charitatis vinculo convenerit: Primum quidem Græci, & qui subsunt quatuor Patriarchalibus Sedibus, multas gentes, nationesque & idiomata continentibus: Deinde Armeni, multorum populorum gens: Nunc verò Jacobiti, magni etiam per Ægyptum populi.*

Deinde exponit Christianam fidem. Damnat Sabellium, distinctionem Divinarum Personarum inficiantem. Arianos, Eunomianos, Macedonianos, Filium & Spiritum Sanctum in creaturarum ordine collocantes. Enumerat libros Veteris ac Novi Testamenti.

Damnat Ebionem, Cerinthum, Marcionem, Paulum Samosatenum, Photinum, qui Christum DEum esse negârunt: Item Manichæum, somniantem, Christum non verum, sed phantasticum tantum corpus assumpsisse: Valentinum, qui dixit, Christum non esse natum de Maria, sed Corpus cœleste attulisse: *Ætium*, dicentem, Corpus ex Virgine assumptum anima caruisse, voluitque loco animæ fuisse Deitatem. *Apollinarem*, qui

qui Corpori ex Virgine nato solam animam sensitivam concessit, loco animæ rationalis autem fuisse Deitatem.

Theodorum: Mopsuestenum & Nestorium, asserentes, humanitatem Filio Dei tantum unitam esse per gratiam, ac propterea duas esse in Christo Personas. *Eutychem*, qui unam tantum in Christo naturam adstruxit. *Macarium Antiochenum*, qui unam tantum duarum naturarum voluntatem & operationem admisit.

Profitetur Romana Ecclesia, legalia veteris Testamenti, ut cæremonias, Sacrificia, Sacramenta, (quia significandi alicujus futuri gratia fuerant instituta) licet Divino cultui illa ætate congruerent, significato per illa Christo adveniente cessasse, & Novi Testamenti Sacramenta cœpisse: Atque illis (veteribus) velut ad salutem necessariis se subdentem peccare mortaliter. Per hoc tamen non negatur illa à Passione Christi usque ad promulgationem potuisse servari: Modò non crederentur ad salutem necessaria. Post promulgatum verò Evangelium finè salutis æternæ dispendio servari non possunt, ut circumcisio, Sabbatum, ciborum mundorum & immundorum differentia, cessante etiam illa Apostolorum prohibitione abstinendi ab immolatis simulacrorum, à sanguine & suffocato, quia causa cessavit, nempe necessitas convivendi cum Judæis. Ex virtute tamen & observantia regularis disciplinæ à multis posse abstineri, dicente Apostolo, multa licere, sed non omnia expedire.

Profitetur ac firmiter credit, neminem extra Ecclesiam Catholicam posse salvari: licet pro Christi nomine sanguinem funderet.

Recipit Concilium Nicænum 318. Patrum: Constantinopolitanum 150. Patrum: Primum Ephesinum 200. Patrum: Chalcedonense 630. Patrum: Constantinopolitanum II. Constantinopolitanum III. aliæque Romani Pontificis autoritate legitimè congregata, celebrata & confirmata, & præsertim hanc Sanctam Florentinam.

Inferuntur deinde per extensum huic Jacobitarum instructioni decretum pro Græcis, & alterum pro Armenis promulgatum. Explicat formam Sacramenti Eucharistiæ. Quartas & posteriores etiam nuptias licitas esse declarat: Quamvis, sicut Virginitas viduitati, sic viduitas nuptiis sit præferenda.

Tum verò Andreas Abbas S. Antonii in Ægypto Legatus Joannis Patriarchæ Jacobitarum, suo suorumque nomine omnia in hoc Decreto contenta recepit, anno 1441.

Hoc eodem anno Nicodemus, Abbas Æthiopum, Jerosolymis degentium, ad Eugenium Papam oratorem misit cum litteris: Qui multum de prædicat, quanta vigeat in Æthiopiæ Imperio amplissimo reverentia in Romanum Pontificem, impensèque optare Imperatorem uniri Imperium suum

fuum cum Romana Ecclesia, à qua non recefferint ex perfidia, ut alii, sed propter distantiam locorum, & negligentiam Romanorum Pontificum, nunquam de eis curantium.

Verùm non tantùm per suos Jerosolymæ degentes egit Constantinus, Imperator Æthiopiæ, sed ipse etiam scripsit ad Eugenium Papam, & Unionem flagitavit, misso pariter Legato Petro Diacono, anno 1442.

48. *Concilium translatum Romam.* Interim Eugenius, ut Conciliabulo Basileensi, pervicaciter obluſtanti resisteret, utque major rerum agendarum esset commoditas, Concilium Florentinum Romam transtulit, ibique per plures adhuc Sessiones continuavit.

In hoc igitur Concilio unionem perfecit Eugenius non tantùm cum Æthiopiæ Imperatore, sed etiam cum Syriæ, & Mesopotamiæ populis, inter Tigrim & Euphratem habitantibus: Qui suos quoque Legatos miserant, inter quos Abdala, Archi-Episcopus Edeffenus. Anno 1444. & anno sequenti Decretum Unionis in eodem Romano Concilio confectum est pro Unionem cum Nestorianis Orientalibus, qui *Chaldaei* vocabantur: Et cum *Maronitis*, qui Macarii Antiocheni hæresin de una in Christo voluntate sectabantur. Nam & hi per Legatos Unionem petiverant.

49. *Obitus Eugenii.* Post tantam deniquererum gestarum immortalem gloriam anno 1447. ad capeſſendam Cœlestem Coronam abiit Eugenius Papa, ortus ex familia Veneta de Candelmeris, quæ post ejus electionem in Patritiorum seu Nobilium Venetorum dignitatem est relata.

ARTICULUS XI.

De Concilio Generali XVII. Lateranensi V.

Sub

Julio II. & Leone X. ac Maximiliano I. Imp. ad tollendum Schisma Pisani, & reformandam Disciplinam anno 1512.

S U M M A R I U M.

§. I.

Causæ Concilii ejusque convocatio.

1. *Bella cruenta Italiæ ineunte Sæculo XVI.*
2. *Sunt Occasio tetri Schismatis:*
3. *Et Pisani Conciliabuli.*
4. *Cui à Julio II. oppositum fuit Concilium Lateranense V.*

§. 2.

Acta Concilii.

5. *Causæ Concilii propositæ.*

6. *Irritata Acta Conciliabuli Pisani.*
7. *Maximilianus I. Cæsar favet & adhaeret Synodo Lateranensi.*
8. *Electio Papæ Simoniaca declaratur irrita: Quo sensu.*
9. *Julii II. obitus & gesta bellica.*
10. *Leo X. prosequitur Concilium.*
11. *Pisani Patres resipiscunt, ut etiam Rex Galliæ.*

12. *Definita animæ immortalitas.*
 13. *Enumerantur Decreta Reformatio-
 nis.*
 14. *Statuitur, Papam eſſe ſupra Conci-
 lium.*

§. 3.

De Concordatis Gallicis, à Conci-
 lio iſto approbatis.

15. *Abrogata Sanctione Pragmatica*

*Galliæ approbatur concordatum, à
 Leone X. cum Franciſco I. initum.*

16. *In hoc conceditur Regi Galliæ Jus
 nominandi ſeu præſentandi Episcopos
 & Prælatos Galliæ, reſervatis Pon-
 tifici Annatis.*

17. *Enumerantur Articuli bujus concor-
 dati.*

18. *Appellatio ad immediatè ſuperiorem
 decernitur.*

19. *Criſis Brietii de iſtis concordatis.*

§. I.

Cauſa Concilii ejúsque convocatio.

Semper equidem cruentam Martis Scenam Italia aperuit, nunquam ta-
 men forſan magis, quam ſub initium Sæculi decimi ſexti: Quo à Ger-
 manis, Gallis, Hispanis, Helvetis, ipſisque ſuis incolis fuit diſcerpta. I.
Bella Ita-
lia.
 Quanto partium ſtudio certatum de Neapoli, Gallos inter & Hispanos
 diſtracta; hoc uno clades ſuas ſolantibus Francis, quòd à Gonſalvo M.
 Cordubeniſi ſint victi: Quo majorem ætas illa heroëm non vidit! Quot
 procos potentes Inſubria habuit, extincta Vice-Comitum familia! Quot
 alternantis fortunæ caſus exercuerunt Sfortianos Duces! Quot exercitus
 ſub Ludovico XII. & Franciſco I. immiſſi in Mediolanenſem Ducatum!
 Quoties victores! Quoties viſti, ac tota ejeſti Italia! Quot, & quanta
 cum Venetis bella, quanta Fortunæ rerúmque varietate! Maximilianus
 Germanus, Ferdinandus Hispanus, Ludovicus Gallus, Julius Italus, modò
 omnes in Venetos, modò in ſe ipſos converſi, hoſtes ex focis! Veneti
 ipſi jam victores adverſus Maximilianum Imperatorem animoſi, jam ad
 Ghiaraddam à fœderatis cæſi, demiffè eidem ſupplices, ut à ruina vindicetur
 reſpublica: Jam Julio & Ferdinando in partes ſuas pertractis, ani-
 mum urbésque recipientes!

Julius II. Papa, qui pacem inter Filios conciliare debuerat, milita-
 ribus ſpiritibus ardens, accendere bellum magis eſt viſus: Dum modò
 Helvetos armat in Ludovicum, eorúmque opera Gallos Mediolano ejicit;
 modò Gallis junctus in Venetos irruit: Modò recepta Romandiola Venetis
 conciliatus, iterum in Ludovicum vires irásque colligit: Modò initio cum
 Venetis & Italis Principibus fœdere, de ipſo etiam Maximiliano Cæſare
 Italia ſubmovendo conſilia agit: modò cum Italicis Principibus colliſus.

Turca interim ex discordiis Christianorum Principum crescente, pluresque semper Christianas Provincias depascente.

2. *Occasio Schismatis.* Quæ sanè res deploranda gravibus Ecclesiæ turbis ac Schismati pernicioso occasionem dedit. Cum enim Julius, dum in pontificem eligeretur, jurasset, se intra biennium convocaturum Generale Concilium, ad reformandos Ecclesiæ mores, & conciliandam inter Principes Christianos pacem, armæque convertenda in communem hostem Christiani nominis: Fidem datam non liberavit: vel quia noluit, vel quia non potuit, bellis profanis implicitus.

3. *Et Pisani Concilii.*

Urgetur promissis stare, atque juramento satisfacere: At de anno in annum differt Concilium. Quare cum aliunde Maximilianus Imperator non admodum amico esset in Julium animo, Ludovicus verò etiam hostili, anno 1511. primùm Turonem in Gallia, dein eodem anno Cardinales Ducibus Bernardino Caravali, Guilielmo Briffoneto, Renato Priano, & Federico San-Severino, *Pisas* indixerunt Generale Concilium, contra voluntatem Julii; ex voluntate autem Ludovici XII. Galliarum Regis: Qui licet parùm tribueret huic Synedrio, terrendum tamen per illud Julium dicebat, tanquam per larvam, ut mitiora inerat consilia.

Julius, ut Pisani hoc Conciliabulum (quod postea Mediolanum, Taurinum, ac Lugdunum etiam fuerat translatum) efficacius dissolveret, & Schismati jam jam inundanti aggerem objiceret, indixit Concilium Generale *Lateranense V.* pro restauranda Ecclesiæ disciplina, armisque in Turcam convertendis, composita inter Christianos pace. Quam eò magis exoptabat Papa, quo majorem à Gallis ad Ravennam cladem acceperat: Ubi ipse Julii ac Ferdinandi Catholici exercitus à Gallis ingenti prælio fusus est.

4. *Cui oppositum Lateranense.*

Interfuerunt huic Concilio, præter Julium Pontificem, ac deinde Leonem X. 18. Cardinales. 2. Patriarchæ Alexandrinus nempe & Antiochenus: Episcopi fere 100. Abbates, & Generales Ordinum, Patres universim ad 114. inter duos *Thomas de Vio Cajetanus*, Generalis Prædicatorum, ac postea Cardinalis. *Angelus*, Sac. Ord. B. M. V. Servorum Generalis: *Ægyptius* Ord. Eremitarum S. Augustini, viri celeberrimi: cum Oratoribus Hispaniæ, & Venetiarum.

Inchoatum autem est Concilium anno 1512. finitum verò anno 1517. Constans 12. Sessionibus. Primis quatuor præfedit Julius II. quintæ Raphaël Cardinalis Ostiensis, reliquis septem Leo X. infrequens tamen fuit hæc Synodus, tum propter Schisma Conciliabulo Pisano adhærentium, qui potissimum fuere Galli: Tum quia Episcopi non satis securè accedere poterant Romam, propter exercitum Gallicum, post victoriam Ravenatensem in Italia circumvolitantem.

§. II.

Acta Concilii.

In Sessione I. 10. Maii 1512. Julius Oratione ad Patres aperuit Concilium, 5.
 ejusque fines explicavit, nempe disciplinæ reformationem, Schisma- *Fines Con-*
 tis extinctionem, pacem componendam, & arma in Turcas converten- *cilii.*
 da; refutat etiam Conciliabuli Pisani objectiones contra se promulgatas.
 Ostendit, se semper Concilii celebrandi fuisse cupidissimum, sed non po-
 tuisse, donec bella, jam sub Alexandro VI. cœpta, essent finita, & sua
 Ecclesiæ restituta.

Re ipsa maturandi nunc Concilium causa præcipua fuit clades Ravenatensis, ne illius occasione, ex longiori mora Conciliabulum Pisanum, cui Ludovicus XII. favebat, vires suas auget; ut satis indicat Ægydius Viterbiensis in pulcherrima Oratione, ante Concilii initium habita: In qua ait, Ecclesiam plus proficere Spiritualibus armis, Conciliorum nempe auctoritate, quàm profanis.

In Sess. II. legitur Bulla, in qua damnatur Conciliabulum Pisanum 6.
 (à quo Julius contumaciæ accusatus, & à Pontificatu fuerat suspensus) *Irrita A-*
 omniâque in eo gesta declarantur irrita. Lateranense verò hoc Concilium *cta Pisani.*
 definitur esse legitimè & in Spiritu Sancto congregatum. Habita Oratio
 à Thoma de Vio, Cajetano, Generali Prædicatorum: In qua explicans
 verba illa Apocalipsis: *Vidi civitatem, Sanctam, Jerusalem, novam, descen-*
dentem de Cælo, ostendit, quinque conditiones hîc insinuat inveni-
 ri in Concilio Lateranensi Ecclesiam repræsentante, nullam verò earum in
 Conciliabulo Pisano.

In Sess. III. lectum est Mandatum Maximiliani I. Imperatoris, quo
 Episcopum Gurcensem Procuratorem suum cum pleno jure mittit ad Con- 7.
 cilium, data etiam potestate, nomine Cæsaris consentiendi in abolitio- *Cæsar fa-*
 nem concilii primùm à Gallis Turonibus, deinde Pisis coacti. *vet Late-*
ranensi.

Igitur Procurator Cæsareus revocat quodcunque mandatum conces-
 sum Conciliabulo Pisano, omniâque illius acta irrita declarat. Ample-
 ctitur verò Synodum Lateranensem tanquam legitimè congregatam, &
 Universalem Ecclesiam repræsentantem. Denique declarat, Cæsarem
 nunquam dedisse mandatum ad Conciliabulum Pisanum,

Si hoc verum est impostores fuerunt, qui in illo Conciliabulo pro Cæsareis
Procuratoribus se venditabant. Fuit quidem initio Cæsar non omnino alienus à
Pisanis Patribus, utpote offensus à Julio, quod is Societate sua deserta privatam
cum Venetis pacem sædâsque inierit, non sine magno Maximiliani damno:

At Princeps sanè optimus & apprime Catholicus plus virtuti & Religioni, quàm iræ, ut ut justæ, dedit. Unde privatis offensionibus posthabitis, misso cum plena potestate Legato omnem operam impendit, ut Schisma tollatur, ac Romano Pontifici sua constet auctoritas.

In eadem Sess. Julius Galliam ac præsertim Lugdunum, quò Conciliabulum Pifanum se receperat, interdicto subjecit: Damnátque rursus Acta.

Habita denique Oratio ab Episcopo Malfetano; in qua inter alia conqueritur, plures tanta contentione expetiisse Synodum, nunc verò ad illam invitatos non comparere.

In Sess. IV. lecta est epistola Ludovici XI. ad Pium II. data anno 1461. in qua revocavit, adhortante Pio, Sanctionem Pragmaticam Galliæ.

Quæ Sanctio, tanquam præjudiciosa Sedi Apostolicæ, à nullo Pontifice approbata, à nullo legitimo Concilio lata, sed tempore Schismatis fabricata, & perabusum in Gallia invalescens reprobanda decernitur, citatis Gallis, si qui vellent illam defendere.

8. *Electio Si-*
montana
irrita.
In Sess. V. habita anno 1513. præfedit Raphaël Cardinalis Episcopus Ostiensis, ægrotante Julio Pontifice. In hac recepta fuit Julii II. Bulla, qua irritavit electionem summi Pontificis per Simoniam obtentam: Cardinales verò sic eligentes omni dignitate, officio, & beneficio ipso facto privatos voluit. *Salubris equidem constitutio, sed in praxi difficilis, & majorum fortè turbarum ac Schismatum fomitem datura. Licet igitur Ecclesia electionem Simoniacam irritet, censuit tamen non raro, satius esse acceptare Pontificem, etiam illegitimè electum, imò etiam intrusum, quàm Schismati occasionem præbere. Est igitur tunc acceptatio populi altera quasi electio, supplens omnes defectus, qui sunt juris humani.*

9. *Julius II.*
Quatriduo post Sessionem V. obiit *Julius II.* Pontifex anno 1513. postquam novem annis rexit Ecclesiam, Sacris & profanis tonans fulminibus. Cæsarem Borgia, (Alexandri VI. Filium, abjecta, quam Pater dederat, purpura, hominem nefarium, multarumque tragædiarum in Italia auctorem & actorem, à Rege Galliæ creatum Ducem Valentinum) quem Pius III. custodiæ mandaverat, ea conditione dimisit, ut Castrum Cæsenæ & Fori Livii Ecclesiæ restituat. Cum pluribus Principibus contra Venetos, Ravennam & Ariminum detinentes, fœdus iniit; receptaque Romandiola, fœderatos suos Maximilianum Cæsarem, & Ludovicum Galliæ Regem reliquit, ac novum fœdus cum Venetis iniit: Cæso ejus postea exercitu ad Ravennam, Ducem Ferrariæ propter occupatas Salinas excommunicatum armis profligavit. Mutinam ac Mirandolam Gallis eripuit. Inducto ea de causa ab his Pifano Conciliabulo, Cardinales Schismaticos cum Rege Ludovico & Florentinis anathemate perculit: implorato & obtento Hispanorum

norum & Anglorum auxilio; horum ac præcipuè Venetorum & Helvetiorum ope, fractus licèt Ravennensi clade, Gallos tota Italia ejecit, restitutiō Mediolanō Maximiliano Sfortiæ per Helvetos, quos *Propugnatores & Defensores Pontificiæ Dignitatis* appellavit Julius, Leo X. verò *Ecclesiæ Defensores*, postquam iterato Gallos Italia expulerant. Porro Julius Bononiam à Bentivoliis occupatam recuperavit. Denique hoc Generali Concilio molitiones Schismaticorum fregit. Basilicam Vaticanam, orbis miraculum, ædificare aggressus.

Post ejus mortem pacificè & unanimiter electus est Joannes Medicæus, 10.
annorum 37. dictus Leo X. qui deinceps per Sessiones adhuc septem Con- Leo X.
cilium continuavit: Pontifex insigni virtute, fide, mansuetudine, Con-
stantia: Litteratorum amator eximius; nam Doctos complures invitavit Romam, inter quos fuerunt *Bembus & Sadoletus*, qui humaniore litteratura conspicui ipsierant ab Epistolis, à Paulo III. deinde creati Cardinales.

In Sess. VI. deputati Patrum aliqui ad agendum de pæce inter Christianos Principes componenda: alii de reformatione disciplinæ, alii de abroganda Sanctiōne Pragmatica: Alii de fide Catholica contra Turcas defendenda. Habita Oratio ab Episcopo Modrusiensi de Schismate & Turcarum immanitate.

In Sess. VII. comparuit etiam Legatus Regis Poloniæ, & Ducis Mediolanensis. Bernardinus Carvalius & Fridericus de S. Severino Cardinales, 11.
Pisani re-
oblato supplici libello, Concilio Pisano renuntiantes, veniam rogant, *spiscunt.*
atque à Leone X. pristinæ dignitati restituntur.

In Sess. VIII. tres Oratores Ludovici XII. Regis Galliæ ad Concilium Et Galli.
Lateranense missi, Pisano renuntiant Regis nomine, & Lateranense tanquam legitimum agnoscunt, uti etiam Legati Electoris Brandeburgici, & Marchionis Montisferrati, accusata Gallorum in Provincia contumacia.

Definitum hominis animam esse immortalem, atque in singulis hominibus existere singulas, non verò unam tantum in omnibus. Mandatum insuper Philosophiæ Professoribus, ut gentiliū errores diligenter confutent. 12.
Anima
immorta-
litas.

Dicebant quidam animam aut esse mortalem aut unam tantum in pluribus, saltem secundum Pbilosophiam. Quos inter erant Pomponatius, Lætus, Pheærus, Politianus, Calderinus, mundana sapientia celebres.

Actum pariter de reducendis Bohemis.

In Sess. IX. anno 1514. præsentē etiam oratore Regis Lusitaniæ, actum de Reformatione curiæ Romanæ, decretumque. 13.

1. Tantum idonei promoveantur.

2. Episcopus aut Abbas non judicetur, nisi auditus.

3. Monasteria deinceps nulla dentur in commendam.

Decreta
reforma-
tionis.

4. Uniones perpetuæ ne fiant, extra casus in Jure expressos, & rationabilem causam.

5. Ne dispensetur in possidendis pluribus quàm duobus beneficiis incompatilibus, nisi magna & urgens necessitas exigat.

6. Cardinales, (quos declarat Synodus summo Pontifici proximos esse dignitate) non resideant extra curiam Romanam.

7. Magistri pueros in virtute & doctrina diligenter instruant.

8. Renovantur Constitutiones contra Simoniacos.

9. Si quis post sex menses ab obtento beneficio Divinum officium non dixerit, non tantùm teneatur restituere fructus pro rata temporis, sed etiam, si contumaciter pergat omittere, monitione prævia, privetur beneficio. Pius V. postea hoc decretum adhuc magis asperavit, restitutionem singulis diebus, imò etiam omissioni singularum horarum respondentem fructuum decernens.

In Sess. X. anno 1515. approbantur *Montes Pietatis*, & sub excommunicatione prohibentur impugnari. Nullus prodeat liber, nisi ab Ordinario vel Inquisitore approbatus. *Causæ* in prima instantia extra Romanam decidentur.

14.
Papa supra Concilium.

In Sess. XI. anno 1516. promulgata celebris Bulla *Pastor æternus*; in qua abrogatur Sanctio Pragmatica Gallicana; assertumque, quòd Pontifex super omnia Concilia potestatem habeat, ac plenum jus illa indicendi, transferendi, ac dissolvendi: Idque probatur multis exemplis.

Approbatum concordatum à Leone X. cum Francisco Gallie Rege inquit Bononiæ.

Edita constitutio de prædicatione verbi Divini. *Ad banc Sessionem venit etiam Legatus Patriarchæ Maronitarum.*

In Sess. XII. anno 1517. celebrata excommunicantur, qui tempore electionis novi Pontificis Cardinalium domos invadunt.

Hæc Concilii Acta Leo X. speciali Bulla confirmavit.

§. III.

De Concordatis Gallicis à Concilio isto approbatis.

15.
Abrogata Pragmatica.

Quinam Ortus, progressus, & indoles fuerit Sanctionis Pragmaticæ Gallicanæ, dictum aliàs: Jam verò in hoc Concilio antiquata illa fuit & abrogata substitutis in illius locum *Concordatis*, cum Francisco I. initis Bononiæ à Leone X. per ista in Cathedralibus & Abbatialibus Ecclesiis adempta est Capitulis Gallie potestas electionum. Nam

16.
Jus Patronatus.

1. Conceditur Regi jus nominandi, seu præsentandi ad Ecclesias Cathedralis & Abbatiales intra sex menses idoneum, qui gradu Theologie vel Juris Canonici sit insignitus in celebri aliqua Academia, prævio rigoroso examine & saltem 27. annos ætatis habentem.

Quodfi

Quodſi autem Rex inidoneum Pontifici nominaret aut præſentaret inſtituendum, poterit Rex intra tres meſes, à die recuſationis numerandos nominare Pontifici alium. Quo tempore finito pertinet ad Sedem Apoſtolicam Eccleſiæ providere.

Reſervantur etiam Pontifici vacantia apud S. Sedem.

Aliter factæ proviſiones ſunt irritæ: Exceptis tamen perſonis Regii Sanguinis & Religioſis mendicantibus, in quibus nominandis non requiruntur omnia prædicta.

2. Pariter in Monaſteriis, & prioratibus conventualibus, & verè electivis ſecundum formam Capituli *Quia propter*, deinceps nominatio Abbatis, Prioris, aut Prælati ad Regem pertineat. Qui intra ſex meſes Pontifici præſentabit idoneum ejusdem ordinis, ad minimum 23. annorum. Aliàs recuſari poterit.

3. Salvis tamen Privilegiis, à Sede Apoſtolica ſpecialiter conceſſis alicui Eccleſiæ eligendi proprium Prælatum.

4. Tolluntur gratiæ expectativæ, & ſpeciales vel generales reſervationes ad vacatura beneficia.

17.
Articuli.

5. Si Statuta requirant, ut obtenturus dignitatem, ſit Canonicus, obſervandum eſt.

6. Unus Canonicatus detur Theologo doctenti.

7. Tertia pars Beneficiorum detur graduatis ab Ordinariis Collatoribus & Patronis Eccleſiaſticis. Unde ſtatuuntur meſes pro graduatis præſentandis, & alii meſes pro aliis.

8. Decernuntur multa circa perſonas graduatas, tempus ſtudii, Teſtimonia Academica, ordinem dignitatis &c.

9. Parochiæ Urbicæ ſolis conferantur graduatis ex Theologia vel Jure Canonico.

10. Quilibet Pontifex ſemel in vita ſua poſſit litteras in forma mandati dare; ita, ut collatorem 10. beneficiorum in uno tantum beneficio, collatorem verò 50. beneficiorum in duobus tantum beneficiis gravare poſſit.

11. Cauſæ omnes (exceptis majoribus, in Jure expreſſè Pontifici reſervatis) à Judicibus, qui de Jure, vel conſuetudine, vel Privilegio, aut præſcriptione cognitionem habent, terminari debent.

12. Appellationes juſtæ ſiant ad immediatè Superiorem, ita, ut ne quidem ad S. Sedem fieri poſſint, præteritis Judicibus mediis. Ante Sententiam verò definitivam abſolutè non poteſt appellari; niſi gravamen tale eſſet illatum, quod in definitiva ſanari non poſſet; & tali etiam caſu non niſi ad immediatum Superiorem poteſt appellari.

18.
Appella-
tio ad im-
mediatè
Superio-
rem.

13. Si exempti à Jurisdictione Judicum Ordinariorum, ſeu immediatè ſubjecti Sedi Apoſtolicæ, ad eandem duxerint appellandum, per reſcriptum

ptum Papa committat causam Judicibus delegatis in Gallia : à quibus appellari non possit, nisi in casu denegatæ Justitiæ, aut metus injustè incussi. Cardinales tamen & Officiales Pontificii in hoc non comprehenduntur.

14. Lites beneficiales intra biennium terminentur.

15. A duabus Sententiis interlocutoriis, & tribus definitivis conformibus ulterius non appelletur : Sed mox ad executionem procedatur.

16. Qui per triennium possedit Beneficium pacificè & cum titulo colorato, neque in petitorio neque possessorio amplius molestetur, ne quidem ratione instrumenti noviter reperti : Nisi violentus fuerit ingressus aut pars altera justum impedimentum reclamandi doceat. Nullum tamen tempus illum juvat, qui sinè titulo Beneficium possidet.

17. Concubinatus, tamquam Divino præcepto vetitus omnibus, ac præsertim Clericis, severè prohibetur.

18. Interdicta localia non ferantur propter culpam privatæ personæ.

19. Hæc concordata vim habeant veri Contractûs, utrimque obligantis. *Sintque voluntate Regis publicata, ac registrata in Senatu Parisino.*

Hæc concordata jam anno 1515. iniri cæpta sunt ; sed cum multæ difficultates occurrerent, & præsertim quia Prælati Ecclesiæ Gallicanæ, utpote quibus electionum potestas ablata fuerat, & in Regem translatum Jus Nominationis, consentire nolebant, præsertim in Delphinatu ; tum etiam quia Pontifex in his concordatis *Annatas*, Camera Apostolicæ solvendas, sibi reservabat, ad annum usque 1518. multas hæc res turbas in Gallia excitavit.

19.
Crisis
Brietii.

Acerba tamen nimium videtur esse *Crisis Philippi Brietii* : Qui in *Annalibus mundi* ad annum 1515. sic scribit : *Hic (Bononiæ) factum concordatum, abolita Pragmatica Sanctione, malæ matris Soboles pejor, quæ, ut pinguiorres Annatas, & pecuniæ plus acciperet Pontifex, spirituale Francisco dedit, ejusque Successoribus ; videlicet ad Ecclesias Cathedralis, & Abbatis nominationem, Rege ipso sub initium repudiante gratiam, quasi nocituram conscientiæ suæ : Quam tamen deinceps & ipse, ejusque Successores, sinè scrupulo concocère, potissimum ex quo Sessione XI. Concilii Lateranensis V. hoc concordatum probatum est ; ad cujus tamen cogitationem boni hactenus omnes Theologi, ambitionis expertes, intremuerunt.*

CAPUT IV.

De Fure Novissimo Tridentino.

Nihil celebrius Canonibus & Decretis Tridentini Concilii, quod ex hæctenus celebratis est Generale ultimum, omniumque locupletissimum, sive doctrinam Fidei, sive Decreta Disciplinae spectemus. Celebratum est circa medium Sæculi XVI. contra Lutheri, aliorumque Novatorum errores sub Paulo III. Julio III. Pio IV. Summis Pontificibus, & Carolo V. ac Ferdinando I. Imperatoribus. Juvat materiam multò utilissimam & quotidiani usus partim historicè, partim dogmaticè proponere, ut, quæ per vastos tomos sunt dispersa, brevi Synopsi sub aspectum cadant. Inquiramus primò in Synodi causas.

SUMMARIUM.

§. I.

Origo Lutheranismi.

1. *Indulgentiarum salubris usus in Ecclesia,*
2. *Abusibus permixtus,*
3. *Sub Leone X. Tezelio prædicante,*
4. *Ingentium turbarum originem dedidit.*
5. *Dum Lutherus, urente invidia, non tantum contra abusum tonat, sed etiam contra ipsas Indulgentias.*
6. *Quas propugnant Tezelius, Eckius, Prieras.*
7. *Lutheri Congressus Augustæ cum Cardinale Cajetano.*
8. *Appellat ad Concilium, deluso Militio.*
9. *Disputatio Lipsiaca Eckii cum Carlstadio & Luthero.*
10. *Leo X. damnat 45. Propositiones. Pars III.*

Quare furens Lutherus comburit libros Juris Canonici.

11. *Fautores Lutheri Saxo, Palatinus, Huttenus, &c.*
12. *Erasmo modo amico, modo inimico.*
13. *Lutherus edicto Imperiali proscriptus Wormatiæ.*
14. *In Wartburgensi arce latet, emissis tamen pluribus libris pestiferis.*
15. *Damnatus ab Academiis, & à Rege Angliæ refutatus.*
16. *Insurgit contra Carlstadium propter Imagines. Carlstadii fata.*
17. *Lutherus corrumpit S. Scripturam.*
18. *Meliorem versionem opponunt Emserus, aliique.*
19. *Lutherani Norimbergæ centum Gravamina proponunt.*

O O

§. 2.

§. 2.

Progressus Lutheranismi.

20. *Lutheranismus inductus in Sueciam: Spoliorum Ecclesiasticorum cupiditate Rege peruerso:*
 21. *Et in Daniam per Pomeranum.*
 22. *Campegius in Comitibus Norimbergensibus urget executionem edicti Wormatiensis; at frustra: Lutheranis appellantis ad Concilium.*
 23. *Catholici Ordines verò aliud decretum Ratisbonæ faciunt.*
 24. *Boreales Provinciæ passim pervertuntur.*
 25. *Quomodo Prussia & Livonia.*

§. 3.

De bello Rustico, variis Comitibus, & Confessione Augustana.

26. *Lutherus accendit bellum Rusticorum.*
 27. *Postulata Insolentia Rebellium Rusticorum.*
 28. *Et immanis furor.*
 29. *Ubique ingenti clade caesi, cum Münzero.*
 30. *Sacrilegæ Lutheri nuptiæ in communi Germaniæ luctu.*
 31. *Hassium pervertit.*
 32. *Hungariæ clades, negantibus Lutheranis auxilia.*
 33. *Roma capta & direpta.*
 34. *Protestatio Lutheranorum in Comitibus Spirensibus contra Edictum Imperiale.*
 35. *Unde Protestantium nomen.*
 36. *Vienna liberata.*

37. *Marpurgense colloquium inter Lutherum & Zwinglium.*
 38. *Initia fœderis Smalcaldici.*
 39. *Cusa Augustana confessio à Melancthone,*
 40. *Et Cæsari oblata in Comitibus Augustanis,*
 41. *Consutata à Catholicis.*
 42. *Recessus Imperii Augustanus.*
 43. *Cur Protestantes ad Concilium appellarint.*
 44. *Fœdus Smalcaldicum.*
 45. *Suspensio Edicti Wormatiensis & Augustani.*

§. 4.

Concilium de convocanda Synodo.

46. *Conditiones celebrandi Concilii à Pontifice & Cæsare propositæ.*
 47. *Rejectæ à Lutheranis.*
 48. *Qui alias proponunt, in Ecclesia Dei inauditas.*
 49. *Paulus III. tamen urget Concilium.*
 50. *Illudque indicit primò Mantuam, deinde Vicentiam.*
 51. *Protestantibus Lutheranis.*
 52. *Unio Catholicorum.*
 53. *Papa Niceam usque profectus, ut Reges conciliet.*
 54. *Post obitum Georgii Saxonis, & Joachimi Brandeburgensis Septemviri, Frinipum apprime Catholicorum, res in deterius lapsæ.*
 55. *Disputatio Ratisbonensis frustranea.*
 56. *Tridentum pro Concilio propositum.*
 57. *Amsdorfius intrusus dejecto Pflugio.*

- 58. *Concilium Tridentinum indictum.*
- 59. *Sed propter bella dilatatum.*
- 60. *Hermannii Colonienfis lapsus.*
- 61. *Facilitas in Lutheranos.*
- 62. *Pax Crespiaca.*

- 75. *Sessio VIII. Actum de Concilio transferendo Bononiam.*
- 76. *Sessio IX. & X. Decreta Bononiæ prorogatio Concilii ad opportuniora tempora.*

§ 5.

Concilium Tridentinum inchoatum sub Paulo III.

- 63. *Sessio I. Propositæ causæ celebrandi Concilii.*
- Sessio II. Statutus modus vivendi in Concilio.*
- Sessio III. Lectum Symbolum Nicænum.*
- 64. *Sessio IV. De libris S. Scripturæ, versione vulgata, editione librorum.*
- 65. *Sessio V. De peccato Originali.*
- 66. *De Immaculata Conceptione B. V.*
- 67. *De prælectione S. Scripturæ, instructione & prædicatione.*
- 68. *Sessio VI. Doctrina de Justificatione.*
- 69. *Canones seu anathematisini de Justificatione.*
- 70. *Quinque Capita de Reformatione circa Residentiam Episcoporum, aliorumque Beneficiorum &c. &c.*
- 71. *Sessio VII. Canones de Sacramentis in genere.*
- 72. *Canones de Baptismo.*
- 73. *Canones de Confirmatione.*
- 74. *Decreta Reformationis de Clericis, Beneficiis Ecclesiasticis, Ordinationibus, &c.*

§ 6.

Bellum Smalcaldicum, translatio, & suspensio Concilii.

- 77. *Smalcaldorum apparatus bellicus.*
- 78. *Disputatio in Comitibus Ratisbonensibus.*
- 79. *Mors Lutheri, & elogium.*
- 80. *Cæsar fœdus init contra Smalcaldos.*
- 81. *Publicat belli causas.*
- 82. *Smalcaldi frustra tentata Tyroli, haud procul Ingolstadio castra locant, ac bellum Cæsari denuntiant.*
- 83. *Cumque frustra tormentis impetissent Castra Cæsarea.*
- 84. *Arte & Virtute Cæsaris attriti.*
- 85. *Plerique ejus gratiam implorant.*
- 86. *Cæsar decernit bellum Saxonicum per se ipsum gerere.*
- 87. *Memorabilis trajectio Albis.*
- 88. *Mühlbergensis victoria, capto Electore;*
- 89. *Et Landgravio, indignantibus Mauritio & Brandeburgo.*
- 90. *Crisis de Landgravii captivitate.*
- 91. *Cæsar fidem non violavit, nec clementiam, aut æquitatem.*

92. *In Comitibus Augustanis etiam Lutherani decernunt, parendum esse Concilio Tridentino.*
93. *Diffidia circa translationem Concilii Bononiam.*
94. *Urget Cæsar, ut revocetur Tridentum.*
95. *At suspenditur Concilium tempore omnino importuno.*

§. 7.

De Constitutione Interim & Reductione Concilii Tridentum.

96. *Cum disceptatur, an Tridenti, an verò Bononiæ continuandum sit Concilium, Cæsar Constitutionem Interim confici curat.*
97. *In qua, cateroquin Catholica, concessa Protestantibus communicatio sub utraque specie, & presbyteris communicata.*
98. *Neutri parti satis placuit hoc Interim.*
99. *Urgente tamen ejus observationem Imperatore.*
100. *Unde nova Lutheranorum divisio in Rigidos & Molles &c.*
101. *Obitus Pauli III. & electio Montani, primi Concilii Præsidis, qui Julius III. est dictus.*
102. *Hic, quamvis mordicus Bononiensem partes prius defenderit, jam facile in reductionem Concilii Tridentum consentit, Crescentio nominato Præside.*
103. *Sessio XI. & XII. Decreta Reassumptio Concilii Tridentini, & Sessio- nis 13. dies.*

§. 8.

Continuatio Concilii Tridentini sub Julio III.

104. *Digressio in Belgium Cæsare Protestantem fidem datam frangunt, & tam Constitutionem Interim, quam Concilium spernunt.*
105. *Mittunt tamen ad Concilium quosdam, sed potius ad expostulandum.*
106. *Insolentia postulatorum.*
107. *Sessio XIII. Doctrina dogmatica de Sacramento Eucharistiæ.*
108. *Canones de eodem.*
109. *Decreta Reformationis, de Judiciis & Appellationibus &c.*
110. *Sessio XIV. Doctrina dogmatica de Sacramento Pœnitentiæ.*
111. *Observatio de Sacramento pœnitentiæ valido & informi.*
112. *De Contritione & attritione.*
113. *De Confessione peccatorum.*
114. *De Circumstantiis peccatorum.*
115. *De Jurisdictione Ministri, & Casuum Reservationem.*
116. *De Satisfactione.*
117. *Canones de Sacramento Pœnitentiæ.*
118. *Doctrina dogmatica de Sacramento Extremæ Unctionis.*
119. *Canones de eodem.*
120. *Decreta Reformationis, de Sacris Ordinationibus.*
121. *De pœna non gestantium habitum clericalem.*
122. *Observatio de Irregularitate ex homicidio &c.*

§. 9.

§. 9.

De Suspensione Concilii propter bellum Mauritianum.

123. Sessio XV. *Prorogata Sessio, quia exspectabantur adhuc Protestantes. Quibus novus atque amplissimus datus Salvus Conductus.*
124. *Cur Mauritius à Cæsare Patrono suo defecerit.*
125. *Magdeburgum dat ei occasionem apparandi bellum.*
126. *Mauritii fœdera cum Protestantibus & Rege Galliæ.*
127. *Bellum infert Cæsari inopinitum.*
128. *Quem, irrumpens in Tyrolim, inermem intercipere cogitat.*
129. *Transactio Passaviensis calamitosa.*
130. *Reservatum Ecclesiasticum.*
131. *Henricus II. tres Lotharingiæ urbes occupat.*
132. *Albertus Brandenburgicus, fax Germaniæ, proscriptus: ac victus à Mauritio: cadente victore.*
133. *Sessio XVI. Hos inter bellorum turbines suspensum fuit Concilium, mortuo Crescentio Præsidente. Tenuitque ad lecenium suspensio, ob varias causas.*
134. *Ablicatio Caroli V. ejus elogium.*
135. *Pax Cameracensis, confirmata nuptiis;*
136. *Sed Henrico II. lethiferis.*
137. *Ferlinandus I. Imperator.*
138. *Coloquium Wormatiense, cum Lutherianorum dedecore abruptum.*

139. *Desperata apud Acatolicos unitas Fidei.*
140. *Pius IV. Pontifex jubet continuari Concilium Tridentinum.*
141. *Centuriæ Magdeburgicæ.*
142. *Pius IV. mittit Legatos ad Conventum Protestantium Principum Naumburgensem, qui ad Concilium eos invitant.*
143. *Errores Baji confixi.*
144. *Præsides Concilii Tridentini sub Pio IV.*

§. 10.

Absolutio Concilii sub Pio IV.

145. *Sessio XVII. Decreta Concilii celebratio.*
146. *Sessio XVIII. Decretum, conficiendum esse Indicem librorum prohibitorum.*
147. *Sessio XIX. Postulatum, ne dicatur Concilium continuari, sed de novo inchoandum.*
148. *Sessio XX. Decreta iterum prorogatio; propter varias molestias ab Oratoribus causatas.*
149. *Postulatus usus calicis.*
150. *Sessio XXI. Doctrina dogmatica de Communionem sub utraque specie.*
151. *Canones de eadem.*
152. *An aliquando concedendus usus calicis, in aliud tempus remissum, ac denique Pontifici permissum.*
153. *Decreta Reformationis, de Ordinationibus gratis facierdis: De titulo mensæ &c.*
154. *De distributionibus quotidianis.*
155. *De novis Parechiis erigendis.*

156. *De Unione Beneficiorum.*
 157. *De Ecclesijs collapsis.*
 158. *Quæstores, elemosynarii obrogati.*
 159. *Sessio XXII. De Sacrificio Missæ. Dogmata de potestate, fructu, Latria, Canone, Cæremonijs, Missa privata, aqua vino miscenda &c.*
 160. *Canones de Sacrificio Missæ.*
 161. *Decretum de Missa devotè ac reverenter celebranda.*
 162. *Decreta Reformationis, de Canonicis, distributionibus promovendis, Rescriptis, Commutationibus, Visitationibus, rationibus reddendis, Notariis, usurpatoribus bonorum Ecclesiasticorum.*
 163. *Sessio XXIII. De Sacramento Ordinis. De reformanda Romana curia.*
 164. *Lis inter Oratores Gallie & Hispaniæ de Loci prærogativa.*
 165. *Doctrina de Sacramento Ordinis.*
 166. *Canones de eodem.*
 167. *Decreta Reformationis circa Residentiam Episcoporum, & aliorum Curatorum.*
 168. *Circa consecrationem Episcoporum.*
 169. *De Ordinandis, eorumque qualitatibus &c.*
 170. *Statuitur necessaria, approbatio Confessariorum.*
 171. *Erigenda Seminaria & Scholæ.*
 172. *Sessio XXIV. De Sacramento Matrimonii.*
 173. *Canones de polygamia, impedimento consanguinitatis & affinitatis, potestate statuendi impedimenta dirimentia, de divortijs, statu conjugali, Virginali &c.*
 174. *Decreta de Reformatione Matrimonii.*
 175. *Præmittenda trina denuntiatio.*
 176. *Clandestinitas impedimentum dirimens.*
 177. *Benedictio nuptialis à quo impertienda.*
 178. *Cognatio Spiritualis inter quos.*
 179. *Impedimentum publicæ honestatis restrictum.*
 180. *Item Affinitatis ortum ex copula illicita.*
 181. *Impedimentum Raptûs. Pœna.*
 182. *Quid circa vagabundos?*
 183. *Et Concubenarios?*
 184. *Magistratus cogentes?*
 185. *Viginti alia capita de Reformatione.*
 186. *De electione Episcoporum, & Cardinalium.*
 187. *Synodi Particulares.*
 188. *Visitationes.*
 189. *Prædicationes frequentes sint, & à quibus.*
 190. *Causæ criminales majores Episcoporum ad Pontificem.*
 191. *Ampla potestas Episcoporum dispensandi in irregularitatibus, suspensionibus, & casibus occultis.*
 192. *Pœnitentiarius in Cathedrali.*
 193. *De ætate & qualitatibus Præfectorum.*
 194. *Sede vacante sit Oeconomus & Vicarius.*
 195. *Unum Beneficium uni.*

196. *Concursus in collativis & electivis. Quid in Patronatis?*
 197. *Gratiæ expectativæ sublata.*
 198. *Prima Instantia coram Ordinario. Limitatio.*
 199. *Acta primæ Instantiæ ab appellante ad Judicem appellatum ferenda.*

Sessio XXV.

De Purgatorio, Veneratione Sanctorum, Sacris Reliquiis & Imaginibus.

200. *Doctrina dogmatica de Purgatorio.*
 201. *Invocatione Sanctorum, ac sacris Reliquiis.*
 202. *De cultu Sacrorum Imaginum.*
 203. *Tollendi circa hæc omnes abusus.*

De Reformatione Regularium.

204. *De paupertate Religiosa: Bonis immobilibus: Recessu ex monasterio: Clausura: Electionibus &c.*
 205. *De Visitationibus; de Monialibus &c.*
 206. *Jura Episcopi in Regulares.*
 207. *Ætas 16. annorum ad Professionem requisita.*
 208. *Abdicatio bonorum.*
 209. *Quinquennium ad agendum de nuditate.*

Alia Capita de Reformatione. Ac finis Concilii.

210. *Quinam emittere debeant Professionem Fidei. Moderatio censurarum. Reductio Missarum.*

211. *De Beneficiis & Judiciis Ecclesiasticis.*
 212. *Pæna duellantium &c.*
 213. *Servanda immunitas Ecclesiastica.*
 214. *Concilium protestatur se nolle derogare potestati Sedis Apostolicæ.*
 215. *De Indulgentiarum usu.*
 216. *Index librorum prohibitorum, à Deputatis Concilii confici captus, ad Pontificem renissus.*
 217. *Decretum petendi confirmationem Concilii à Pontifice.*
 218. *Numerus subscribentium Concilio.*
 219. *Pius IV. approbat Concilium, prohibetque ejus interpretationem: Ac derogat Privilegiis contrariis.*
 220. *Bulla de initio obligationis Concilii.*
 221. *Promulgatio ejusdem.*
 222. *Pius IV. edit formulam Professionis Fidei.*

§. II.

An Protestantes justam excusationem habeant, cur in Concilio non comparuerint, eique obedire detrectarint?

223. *Quamvis Protestantes sæpius ad Concilium appellarint: comparere tamen detrectarunt.*
 224. *At sine justa causa. Nam*
 225. *Concilium convocatum est legitime.*
 226. *Suffragium concessum, quibus debebatur.*
 227. *Præsidere debuit Pontifex.*
 228. *Libertas Concilio plena est permessa.*

229. *Neque propter dissidia possunt illud rejicere:*

230. *Neque propter locum:*

231. *Aut propter viros congregatos.*

232. *Quoad dogmata receptum ubique à Catholicis.*

233. *An, & quomodo receptum in Gallia.*

234. *Pallavicini de hac re testimonium.*

235. *Epitome Actorum.*

236. *Nibil ultra requirere possunt Protestantes.*

§. 12.

De Congregatione Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum.

237. *A quibus instituta ista Congregatio, & ad quem finem.*

238. *Declarationes Comprehensivæ habent vim legis. Probatur.*

239. *Solvuntur objectiones.*

240. *Tria requisita, ut sint authentica, nempe 1. ut sint comprehensivæ. 2. in debita forma productæ. 3. & consulto prius Pontifice, ejusque nomine litteris expresso.*

241. *Extensivæ tantum sunt Doctrinales.*

§. I.

Origo Lutheranismi.

I.
Indulgentiarum
usus.

Res non minùs salutaris quàm antiqua in Christi Ecclesia est usus Sacramentum *Indulgentiarum*; quibus ex meritis Christi Sanctorumque applicatis, remissa per Sacramentum pœnitentiæ culpa lethali, remittitur pœna adhuc residua culpæ debita.

Prout S. Paulus 2. Cor. 2. incestuoso illi Corinthio remisit pœnam sceleri debitam. Et Episcopi primitivæ Ecclesiæ ad intercessionem Martyrum temperabant pœnitentiæ Canonicæ spatium apostatis ad Ecclesiam revertis.

Hunc usum approbârunt non tantum SS. Patres, Pontifices, & Concilia, sed semper in Ecclesia viguit, ut Polemici nostri solent ostendere. Præcipuè verò ejusmodi Indulgentiæ publicè promulgatæ sunt, cum Sacræ in Palæstinam expeditiones sunt adornatæ: ut constat ex Concilio Claramontano, Lateranensibus, Lugdunensibus, &c.

2.
Et abusus.

Verum nihil tam sanctum piùmque est, quod abusus non possit esse obnoxium S. Cyprianus jam suo ævo est conquestus, quòd Martyres absque discrimine sceleratis dent libellos, & Episcopi nimis frequenter, aut nimis faciliè indulgentias impertiantur.

Qua occasione arrepta Novatiani cum Tertulliano, jam à se ipso degere, non tantum abusus, sed ipsam doctrinam, sanctam, & puram impugnârunt. Idem evenit plura post Sæcula.

Nam

Nam Leo X. cum Basilicam S. Petri, ab antecessore suo Julio II. cœptam, ob pecuniæ penuriam non posset absolvere, per *Albertum Brandebur-Sub Leone* 3.
gicum, Archi Episcopum Moguntinum & Brandeburgensem, Joachimi I. Electoris fratrem ac postea Cardinalem, in Germania Indulgentias promulgari iussit pro iis, qui ad fabricam illam aliquid contribuerent.

Albertus hanc provinciam demandavit *Joanni Tezelio* ex Ordine Prædicatorum Inquisitori Fidei, qui jam antè prædicando Indulgentias non exiguam pecuniam pro bello adversus Moscos gerendo Equitibus Teutonicis comparaverat.

Verùm hæc res non sinè abusibus, & nimis fortassis exaggerationibus acta est; satisque compertum est, pecuniarum collectores aliquos se immiscuisse, qui nullum mandatum habebant, vel certè illius limites fuerunt transgressi. Qui planè excessus ingentium deinde turbarum fontes erant. 4. Turbarum occasio.

Cùm enim aliàs Patribus Augustinianis munus ejusmodi prædicationis fuisset impositum, *Staupitius* eorum per Germaniam Generalis Vicarius, urente invidia, non solum contra illos abusus, sed etiam contra prædicatores prædicare cœpit.

Adhibuit in hanc rem suos in Academia Wittembergensi Doctores, interque eos primo loco *Martinum Lutberum*, hominem, quàm præclaris corporis ingenique dotibus instructum, tam malè iis abusum.

Natus is erat anno 1483. prope Islebiam in Saxonia obscuro genere. Litteras Humaniores didicit Isenaci, Philosophiam Erfordiæ, Magister artium creatus: Ac subin relicto Studio Juridico sanctissimum Ordinem Eremitarum S. Augustini ibidem ingressus anno 1505. alteroque post anno Sacerdos ordinatus: Ac dein Wittenbergæ ab *Andrea Carlstadio* Theologiæ Doctorem inauguratus.

Hunc ergo potissimum hominem contra Indulgentiarum Prædicatores fuscitandum Staupitius putavit, ætate, gutture, lacertis, eloquentia, ingenio, audaciâ, conspicuum. Nec ille segniter negotium aggressus, 5. Lutherus contra Indulgentias
 spem de se conceptam superavit. Nam magna contentione, non tantum contra abusus, nec tantum contra Prædicatores, sed etiam contra ipsas Indulgentias altum tonare cœpit: Plus eas detrimenti in Ecclesia, quàm utilitatis afferre; ignaviæ illas blandiri, bonorumque operum studium ac salutis curam enervare: Melius in pauperes quàm in superbam fabricam aurum distribui. Simulque 97. propositiones, potissimum erroneas, foribus templi Wittembergæ affixit. Docebat in illis, per Indulgentias pœnam non remitti; quidquid circa liberandas animas è purgatorio potest Pontifex, hoc etiam Parochum posse. Ecclesiæ thesaurum, ex quo Pontifex Indulgentias expromat, non constare ex meritis Christi ac Sanctorum, Pontificem non posse absolvere, sed tantum declarare absolutionem.

6. *Quas Tezelius defendit.* His *Tezelius* Francofordiæ ad Oderam 106. alias *Theses* opposuit, eo ardore, ut alter alterius propositiones publicè comburi curaverit. Scripseruntque mox contra Lutheri propositiones *Joannes Eckius*, Professor Ingolstadii, & *Sylveſter Prieras* Dominicanus Sacri palatii Magister. Quibus Lutherus respondit; atque ad Leonem X. misit litteras obsequii & obedientiæ, plenas quibus se doctrinam ejus velut oraculum recepturum promisit: Germanis verò potestatem Pontificiam invisam reddere omni conatu laboravit.

7. *Colloquium cum Cajetano.* Citatus proin anno 1518. Romam, ubi *Theses* ejus declaratæ fuerant hæreticæ, ad dicendam causam, per *Fridericum Electorem Saxonie* & *Academiam Wittembergensem* impetravit, ut causa sua Augustæ coram *Thoma de Vio Cardinale Cajetano*, Pontificio ad imperii comitia ibidem Legato, judicaretur. Hic se rursus Romanæ submitit Ecclesiæ: Si quid ab illa alienum scripserit, dixeritve, nolle se illud ratum habere.

Cùm autem Cardinalis eum urgeret, ut citra disputationem propositiones suas absolutè retractet, affixa appellatione ad Pontificem noctu Augusta aufugit Wittembergam: Sparsis in Cardinalem probris, quòd argumentis suis nihil reposuerit, sed inhumaniter secum agens veritatem retractare imperarit. Unde audacior factus antiquis hæresibus novas addidit, detrectans Sedem Apostolicam pro *Judice controversiarum* agnoscere: Alium non esse *Judicem nisi verbum Dei*.

8. *Appellatio ad Concilium.* Insolentiùs autem prorupit, cùm per *Staupitium*, & *Georgium Spalatinum*, Electoris *Friderici Secretarium* hujus favorem & protectionem sibi comparavit. Tum enim à Pontifice, qui errare posset, ut *S. Petrus*, quando à *S. Paulo* fuit reprehensus, appellavit ad *Generale Concilium*, more omnium *Novatorum* *Rebellium*. Crevitque hominis insolentia, cùm anno 1519. *Maximilianus I. Imperator*, invictissimus Ecclesiæ Defensor, est mortuus, & *Saxo Septemvir* tempore interregni *Vicarii* munere fungetur.

9. *Disputatio Lipsiæ.* Tum enim & *Miltitium* Apostolicum Nuntium, mitiùs ac blandiùs agentem Lutherus delusit, & pertinaciùs errores suos publicè disseminavit. Cùmque *Carlstadius* Lutheri *Theses* scripto propugnandas suscepisset, atque ad disputationem publicam provocasset, condixit ad illam *Eckius* conventumque, ut *Lipsiæ*, urbe ad *Georgium Ducem*, Electoris patrualem, spectante, institueretur. Quamvis autem *Carlstadius* ad eam provocasset, diffidens tamen Lutherus & causæ & illius patrono, ipse interesse ac personam agere suam voluit.

Disputatum de libero arbitrio, de hominis cooperatione ad bonum, de bonis operibus, & an homo in omni bono opere peccet (ut Lutherus dicebat) de purgatorio, indulgentiis, remissione peccatorum &c. Constatque

que ex Actis authenticis, victoriam penes Eck'um apertè stetit. Certè Georgius Dux, in cuius præsentia concertatio illa fuerat suscepta ingenti posthac zelo & invidio prorsus animo novella Lutheri commenta ab eo tempore profligavit, nullòque in ditione sua loco est passus consistere.

Interea Lutherus licèt à Superioribus Ordinis sui monitus, ut resipisceret, qua voce, qua scriptis pluribus libellis Sedem Apostolicam invivam reddere, plenamque vitæ licentiam invehere est conatus, Nobilitatem præcipuè Germanicam exstimulans, ut tandem evigilet, & tyrannidem intolerabilem excutiat.

Qui furor ac rabies in immentum augebatur, ubi anno 1520. Leo X. 10. 45. propositiones, ex Lutheri libris collectas damnavit, intentato anathemate, nisi intra 60. dies easdem retractaret: Tum enim combusto Wittembergæ publicè Jure Canonico, Romanum Pontificem velut Anti-Christum, & Diabolis omnibus pejorèm ore ac calamo maledico calumniabatur, ac proscindebat, plurésque in dies libertatis & effrænæ licentiæ avidos sectatores est nactus.

Tanto igitur hominis unius furori, animarumque multarum damno ut occurreretur; Pontifex à Carolo V. electo nuper Imperatore per Hieronymum Aleandram, Nuntium suum Apostolicum petiit, ut cremari Lutheri pestiferos libros edicto jubeat, eumque ex Imperii finibus ejiciat, ne tabes ulterius serpat, malumque morâ crescens superius evadat remedio. Primum obtentum facile: Nam & in Belgio & in pluribus Germaniæ locis Lutheri libri sunt exusti: Alterum verò Cæsar ad Imperii comitia differendum censebat. Timendum siquidem fuerat, ne homo refractarius obsequium detrectet, confisus potentiæ suorum fautorum.

Non enim solum Electorem Saxonie sed etiam Palatinum cum grandi hominum multitudine in partes suas pertraxerat: Attamen alios inter studio & amore in Lutherum facile eminebat Ulricus Huttenus, Nobilis Franco, tam expertus profanæ litteraturæ, quam expertus Sacræ, hostis Pontificis juratus. II.

Quid multum? Principibus ac Nobilitati dabat Lutherus opima Ecclesiarum spolia, plebi effrænem libertatem, Ecclesiasticis, jam aliàs corruptis, ac monachis connubia; sicque facile Festentrionem, jam aliàs ad casum pronum, in ruinam præcipitavit.

Neque nihil initio authoritati Lutheri addidit Erasmus Roterodamus homo ut obscuri generis, sic ingenio, eruditione, Sermonis Latini Græcque nitore clarus. Hic ingressus Gaudæ Ordinem Canonicorum Regularium S. Augustini, post novem Religionis annos elapsus, præcipuas Europæ Universitates percurrit, tantamque eruditionis famam sibi comparavit, ut præcipui ætatis illius viri, etiam Episcopi, Cardinales, ipsique aded summi Pontifices litterarum commercio eum honorârint. 12. Erasmus.

Sed quia in cœnobitas præcipuo quodam flagrabat odio, Lutherum initio laudavit, interrogatusque à Friderico Electore Saxonie, quid de libris Lutheri sentiret, respondit, bonos videri, styllum tamen nimis asperum esse & violentum. Postmodum tamen etiam ipse in Lutherum calumiam strinxit, amicus modò, modò adversarius: Ut adeo hodie dum dubitent eruditi, plùsne Catholici sanguinis, an verò Lutherani habuerit.

13.
Lutherus
proscri-
ptus.

Anno 1521. indicta sunt Wormatiam Imperii comitia, in quibus Alexander contra Lutherum perorans ostendit, eum fidem Orthodoxam penitus niti convellere; everti potestatem Ecclesiasticam à Christo constitutam, liberum arbitrium, meritum bonorum operum, efficaciam Sacramentorum, Sacra profanàque omnia confundi: Eò jam proVectum mali contagium, ut lenibus remediis irriteretur potiùs quam confanetur: Efficacius nihil videri quàm edictum Imperiale Ordinum consensu firmatum, quo nova hæc hæresis cum auctore suo funesto penitus proscribatur.

Magno consensu à Statibus itum in hanc sententiam, excipiente Electore Saxonie, audiendum ipsum etiam Lutherum, priusquam damnetur. Igitur Cæsar data securitatis cautione Lutherum Wormatiam deduci imperat, addito tamen interdicto, ne in itinere ad populum verba faciat, aut turbarum quidquam moliat. Quo tamen mandato non stetit, sed Erfordie ad concionem dixit: Sicque jure salvi conductus excidisset.

Adductus ad comitia, atque interrogatus, an libros suos agnoscat pro suis, & an eos retractare velit, respondit, esse suos, retractare verò se eos non posse, nisi verbum Dei velit retractare. Cùmque pertinax huic responso insisteret, dimissus est, & post lapsum mensis edicto Imperiali ex toto Imperio proscriptus tanquam hæreticus.

14.
Ex Wart-
burgen-
sibus
arce tonat

Verùm Fridericus Elector, ut securitati Lutheri consuleret, eum ciam per larvatos equites interceptum, in arcem Wartburgensem abduci iussit; ubi novem menses moratus, consilium de Missa privata abolenda ab Alastore didicit: pluràque scripta emisit virulenta contra Doctores Lovanienses, & præcipuè contra *Latomum*: Quibus docebat, Missam non esse Sacrificium, non prodesse defunctis: Nullum esse purgatorium, nullam conversionem eucharisticam, sed corpus & sanguinem Christi unà cum pane & vino esse præsentia: Omnes Christianos posse consecrare, prædicare, administrare Sacramenta, absque status laicalis aut Ecclesiastici discrimine: Nullum Mandatum legemque nullam obligare, nisi exstet in Evangelio &c. Atque ut plenam in Ecclesiasticum ordinem licentiam inveheret, contra vota monastica, & cœlibatum Sacerdotum tonare cœpit. Quo factum est, ut multi desertis Monasteriis Sacrilegas nuptias contraherent, prout ipse etiam Lutherus postmodum fecit, eductis monialibus ex asceterio, unàque ex iis ad infandum concubinatum assumpta.

Hos

Hos inter infanos furores Lutheri non defuerunt, qui eidem sese opponerent; nam præter Universitates, Coloniensem, Lovaniensem, atque ipsam etiam Parisiensem, ad cujus iudicium toties provocaverat, ipsius doctrinam tanquam hæreticam condemnantes, Henricus VIII. Rex Angliæ eruditum opus polemicum pro defensione Sacramentorum scripsit contra Lutheri librum de captivitate Babylonica, meritis propterea à Pontifice titulum *Defensoris Ecclesiæ*: quem utinam semper esset meritis, nec infanis amoribus æstuans à se ipso degenerasset. 15.
*Damnatus
ab universitatibus.
Et rege
Angliæ.*

Lutherus Academiis Regiæque Angliæ inhumana prorsus & planè scurrilia probra reposuit. Imò etiam in sectarios suos horrendum detonuit, si quò d præter ejus intentionem procedebat.

Expertus id est *Carlstadius*, qui cum primus Sacerdotum approbante Luthero uxorem duxisset, adversus sacras Imagines furorem exerens, atque cum globo insolentium juvenum in templum Wittembergæ irrum pens, Cruces, Imagines, atque Altaria subvertit. Quo audito Lutherus è latebris suis contra Electoris voluntatem prorumpens, in Carlstadium rabiem exprompsit, indignatus, Discipulum velle supra Magistrum sapere: retinendæque sacras in templis Imagines contendit. 16.
*Damnatus
in Carlstadium.*

Carlstadius interea, ut verbis illis S. Scripturæ *in sudore vultus tui vesceris pane*, satisfaceret, agricolam induit, pertracto in eandem ineptiam Melanchtone, qui pistorem agere cœpit.

Cum autem Carlstadius novam induceret hæresim, inficiendo realem præsentiam Christi in eucharistia, rupta omnino est hos inter hæresiarchas amicitia. Nunquam enim Lutherus adduci potuit, ut articulum illum fidei sicut reliquos extereret, dictitans, verba scripturæ nimium circa hoc esse clara. Unde Carlstadium primùm Wittembergæ, deinde etiam Orlamunda exegit. Tota denique Saxonia proscriptus, Tigurum in Helvetiam ad Zwinglium se contulit, cùmque illo Sacramentariorum hæresim elaboravit: Quamvis, ut Novatorum mos est, neque hi duo fabri convenire potuerint, quolibet systema ad phantasticam suam ideam procedente. Cùmque Zwinglius novi inventi gloriam solus deinde prensaret, Carlstadius omnium egenus Wittembergam rediit, ubi tantus Doctor & antea Archidiaconus, ab omnibus contemptus, & rustico labore se agrè sustentans, tandem Basileam abiit, ubi præconis munere aliquam diu perfunctus, miserè periit, suffocatus à Diabolo, si Lutheranis scriptoribus fides est. Filius verò ejus, sapiëntior Patre ad Ecclesiam rediit.

Ut verò Lutherus verbi Divini prætextu homines magis deciperet, sacra Biblia, variè mutata, truncata & mutilata, in Germanicam Linguam transtulit; quo sanè effecit ut etiam fœminæ passim disputarent. 17.
*Corruptis
S. Scripturis.*

18. *Emserus.* Hæc res complures viros Catholicos excitavit, ut ostensis Lutheri depravationibus, majori fide Biblia in linguam Germanicam verterent. Hos inter eminuit Hieronymus *Emserus*, Lipsiensis Doctor, Consiliarius Georgii Ducis Saxoniae, insignis Lutheri oppugnator, cujus ostensis plurimis prævaricationibus Biblia vertit; ejus postea exemplum alii sunt secuti, ut Ekius, Ulebergius, Dietenbergius &c.

19. *Gravamina Norim.* Anno 1523. Legatus Adriani VI. Pontificis in comitiis Norimbergensibus urgebat executionem Bullæ Leonis X. & edicti Wormatiensis contra Lutherum. Verùm prævalente ibidem factione Lutherana, responsum est Legato, hoc postulatum jam non ampliùs esse de tempore. Reformandam priùs per Concilium Generale, in aliqua Germaniæ Civitate instituendum, curiam Romanam. Atque ut Lutherani eandem exofam redderent crepando abusus, *centum Gravamina* (quæ exinde *Norimbergensia* dicta sunt) confarcinabant.

§. II.

Progressus Lutheranismi.

20. *Luthernismus in Sueciam.* Postquam lues Lutherana Saxoniam, aliàsque nonnullas Germaniæ Provincias corripuerat, in extremum Septentrionem pervasit, anno 1523. nam Olaus quidam, postquam in Academia Wittembergensi pestem contraxerat, eandem in Sueciam Patriam suam intulit, afflato primùm Laurentio Archi-Diacono, ac ipso etiam Regis *Gustavi Erichsonis* Secretario.

Hic Regi de mediis inquirenti, qua ratione ærarium bellis exhaustum reparari, contractaque debita dilui possent, novæ Sectæ libertatem ostentabat; hanc Ecclesiasticorum bonorum copiam facere; ex iis fisco illatis Republicæ posse consuli: Plures Germaniæ Principes hanc viam jam inisse, magno ærarii publicarumque necessitatum levamine. Nec operosum fore ad novam Religionem Regnum pertrahere: Relinquendam conscientiae libertatem, Lutheranis Ministris prædicationem, Sacerdotibus uxores, optimatibus portionem Ecclesiastici Spolii, maxima Regi reservata.

Rege verso Spoliorum cupiditate. Hac esca illectus Rex liberum primò reliquit hæreseos exercitium; tum verò toto pectore venenum hauriens apertè ab Ecclesia descivit, pertracta exempli verborumque vi majori parte Regni, ut aded in comitiis abolita veteri Religione novella decerneretur, additumque, bona Ecclesiarum inferenda esse Regni ærario. Sicque retentis plerisque externis ritibus ac cæremoniis quatuor ferme intra annos nobilissimum Sueciæ Regnum Lutheranæ hæresis procella raptum est.

Eadem lues incubuit Daniæ, in qua *Friſericus I.* tantum libertatem docendi ſentiendique indulſit: Ejus verò Filius *Chriſtianus III.* coronatus à *Joaſanne Bugenbazio* ſeu *Pomerano*, quem Lutherus ad eum ex integro pervertendum ſubmiferat, ſtabilita Oldenburgica ſua ſtirpe in Regno, decreto ſoleni Episcopatus abrogavit, plenòque alveo Lutherum admittit. 21.
Et in Dani-
am per
Pomer-
anum.

Interea etiam in Germania majores latius proſerpando vires accepit contagium, præſertim poſt altera comitia Norimbergienſia, anno 1524. celebrata. Miſit ad iſta *Clemens VII.* qui Adriano VI. ſucceſſerat, Legatum Cardinalem *Campegium*: Quem Principes magna quidem honoris ſignificatione exceperunt: Sed cum plures Lutherum animo jam imbibiffent, fruſtra *Campegius* inſtitit executioni edicti *Wormatienſis*, urgentibus Lutheranis, ut prius tollantur centum Gravamina Norimbergienſia contra curiam Romanam atque Ordinem Eccleſiaſticum Superioribus comitiis propoſita. Editum tamen urgentibus Lutheranis decretum de convocando Concilio, ut interea profundas hæreſis radices poſſit agere. 22.
Compegius
urget edi-
ctum Wor-
matienſe.

Catholici Principes cum Legato Pontificio hoc ipſum metuentes Ratiſbonæ aliud decretum formârunt, ut videlicet edictum imperiale contra Lutherum editum exactè obſervetur: In ritibus Eccleſiæ nihil mutetur: Eccleſiaſtici uxorati & Monachi Apoſtatæ ſeverè puniantur: Evangelium prædicetur juxta interpretationem Patrum & Doctorum in Eccleſia receptorum: Subditi Catholicorum *Wittembergæ* ſtudentes revocentur: Lutheranus proſcriptus à Catholico Principe, ab altero in ditione ſua non toleretur. Si quis ob hoc fœdus infeſtetur, cæteri ſint auxilio. 23.
Decretum
Ratiſbo-
nenſe Ca-
tholico-
rum.

Lutherani ac præſertim urbes Imperiales, quarum jam multæ ad Lutheri caſtra deſciverant, ægrè ferentes conventum illum Catholicorum Ratiſbonæ, & ipſi talem indixerunt *Spiram*, ubi Confeſſio Fidei Lutheranæ cuderetur, cui omnes ſubſcriberent. Interceſſit *Carolus Cæſar* litteris ex *Hiſpania* miſſis, quibus ſeverè vetabat Congreſſum *Spirenſem*, edictumque *Wormatienſe* rurfus imperavit quantociùs executioni dari.

Omiſſum quidem *Spirenſe* conventiculum, edictum verò obſervatum nunquam: *Luthero* ſui ſecuro *Wittembergæ* debachante, & inde novos Apoſtolos ſuos ad diſſeminandum novum Evangelium emittente. Quippe hoc tempore lues *Wittembergica* in Ducatum *Luneburgicum*, & *Mechlenburgicum*, in *Pomeraniam*, *Holfatiam*, in *Pruſſiam* & *Livoniam* eſt propagata. 24.
Provincia
Boreales
perverſa.

Utraque hæc Provincia ad Ordinem Teutonicum pertinuerat. At *Albertus Brandeburgicus*, Ordinis Magiſter, Eccleſia Catholica, quam deſendere voto fuerat obſtriſtus, deſerta, Lutherum ſecutus eſt; utque alterum etiam votum Religioſum ſolenne frangeret, uxorem duxit Filiam *Regis* 25.
Pruſſia.

Regis Daniæ. Submisit se deinde Sigismundo I. Regi Poloniæ, à quo Prussiam Orientalem sub nomine *Prussiæ Ducalis* in feudum accepit.

Lutherus his adeò prosperè gestis monachalem habitum, quem hæc-
nus gestaverat, abjecit, dicique voluit *Doctor Martinus Lutherus*. Tædi-
um tamen aliquod sensit à pristino suo amico Erasmo: Qui anno 1524.
Diatribam suam edidit de *libero Arbitrio* contra Lutherum; ab Emsero de-
inde in Germanicum versam. Opposuit tandem Lutherustractatum de
seruo Arbitrio, more suo crassum & petulantem, omnia fato quodam & ne-
cessitate ineluctabili fieri dictitans.

§. III.

De Bello Rusticorum, variis comitiis, & Confessione Augustana.

26. *Origo Bel-
li Rustici.* Anno 1525. Lutherus seditiosis scriptis classicum ad arma Rusticana ceci-
nit, abusus verbis Domini, non venisse se, ut pacem mitteret, sed gla-
dium. Doctrinam istam graviter sibi imprefferant quidam ejus Discipuli,
fortassis ultra Magistri votum dociles.

Hos inter eminebant *Thomas Mincerus & Nicolaus Storckius*, qui liber-
tatem Christianam, toties à Luthero laudibus celebratam, per Germaniam
discurrentes prædicabant; omnes inter se pares esse debere; nullas Le-
ges, nulla Præcepta, onera nulla esse imponenda. Hæc erat illa tuba,
quæ Martem plebejum accenderat, Rusticorum undique turba adversus
Dominos suos insurgente, & ad arma confluenta.

27. *Postulata
Rustico-
rum.* Initium factum in Suevia: Ubi Rustici 12. Articulos Principibus &
Magistratibus suis proposuerunt: Quibus postulabant, ut pro arbitrio li-
ceat sibi Ministros eligere, qui prædicent purum verbum DEI, sinè mixtura
humanarum inventionum. Ut ex solo frumento petantur decimæ; ut
Sylvæ sint communes; ut in iis tantum teneantur obedire, quæ ipsis justa
& honesta videbuntur: Ut aboleantur omnia, quæ libertati pugnant.

28. *Ac furor.* Cum autem Nobiles in has pactiones ire nollent, innumera Rustico-
rum examina per Sueviam, Franconiam, Alsatiam, Thuringiam ac Rhena-
nas Provincias directionibus, rapinis, incendiis, arcium everfione, cædi-
búsque, furore inaudito sunt grassati, Helffensteinio Comite cum multis
aliis de Nobilitate barbarè trucidatis.

29. *Rustico-
rum cla-
des.
& Mince-
ri.* Quare Principes isto sædere adversus Rebelles subditos arma corri-
pere coacti sunt; atque in Suevia à Fürstenbergio & Truchfessio, ad Rhe-
num à Palatino & Trevirensi, in Lotharingia & Alsatia ab Antonio & Fra-
tre ejus Duce Guisio multa Rusticorum millia cæsa sunt. In Thuringia
adhuc restabat bellum, ubi *Mincerus* ipse Propheta Victoriæ Rusticos
ducebat. At etiam ibidem à Joanne Electore Saxonix, qui Friderico
Fratri

fratri nuper successerat, à Georgio Duce, Philippo Hasso, & Henrico Brunsvicensi facillè fusi sunt, capto Mincero, & manu carnificis interfecto; attamen, ut fertur, pœnitente. Atque sic finitum est Bellum Rusticum; in quo intra trimestre spatium ultra centena rusticorum millia occubuisse p̄hibetur.

Lutherus, cùm videret rusticos passim vinci, cædique, contra eos calamum convertit; ne tot seditionum, cædium, atque ruinarum Author esse videretur. Quàm parùm tamen Germaniæ ingementis cladibus tangatur, satis prodidit: dum hoc ipso luctuoso tempore Sacrilegas nuptias contraxit cùm Catharina Bore, una ex illis, quas biennio ante Leonardus Koppen è monasterio Wittembergam Luthero adduxerat. Valuitque perniciosum exemplum ad multorum ruinam. Frustra tamen Alberto Cardinali Brandenburgico has tædas admovere est conatus, quem sollicitare non erubuit proxeneta propudiosus, ut cognati sui Magni Prussiæ Magistri exemplum secutus, uxorem ducat, & Archi-Episcopatus Moguntinum & Magdeburgensem Filiis suis hæreditarios relinquat. At Cardinalis impudentem ac carnalem rabulam nec responso dignatus est. Rex Angliæ & Georgius Dux Saxonix responderunt quidem ad novas Lutheri incantationes, quibus in suas eos partes trahere nitentur; sed quia solide ejus errores confutârant, nil nisi olida sputa & scurriles contumelias ab eo deinceps reportârunt.

30.
*Lutheri
Nuptia.*

Felicioꝝ autem fuit (quin infelicioꝝ) in p̄vertendo Philippo Hassiæ Landgravio, potenti deinceps Sectæ novellæ Patrono, qui primus in comitiis Spirensibus, anno 1526. habitis, rei Divinæ veteri more celebratæ interesse noluit: Cùm hæctenus quoad externos ritus nihil admodum mutatum vellent heterodoxi Principes.

31.
*Hassus se-
ductus.*

Proposuit in his comitiis Ferdinandus Archi-Dux nomine Cæsaris Fratris sui executionem decreti Wormatiensis, & suppetias ferendas Ludovico Hungariæ Regi, adversus Solimannum eas ennixè flagitanti. Neutrum impetratum, Luthericolis ad mutua adversus Catholicos fœdera se jam parantibus. Sicque Ludovicus destitutus auxilii ad Mohatum cæsus, vernanti in ætate occubuit, & cum eo flos exercitûs, omnisque fermè Hungaria, magnis deinceps adversus Turcas bellis, magnaque variantis fortunæ vicissitudine, reparanda ab Augustissima Domo Austriaca, perenni aggere, ne in Germaniam se effundant fluctus Ottomannici.

32.
*Hungariæ
clades.*

Sed neque intra Germaniam se continuit furor Lutheri; Romam usque, quod unicè concupierat, pervasit, cum incredibili urbis ruina anno 1527. cùm enim Clemens VII. consilio præcipiti adversus Carolum V. Cæsarem fœdus cum quibusdam iniisset, Carolus Borbonius Cæsarei Dux exercitus transivit per urbem Romanam copiis petebat: Quo ne-

33.
Ac Romæ.

gato urbem oppugnavit, & expugnavit, in ipso tamen assaultu globo trajectus occumbens, irrumpente in urbem, leviter defensam, Cæsareo milite. Tum verò dictu incredibile, quæ rabie Lutherani, quorum multi erant in exercitu, urbem sint deprædati. Nulli partum sexui aut ætati, ne quidem iis, qui Cæsarearum erant partium: Tam sanctum nihil, quod non pollutum, inhorrescente ipso Cæsare, cum tristi nuntio barbaram crudelitatem accepit. Errant profectò, qui militum excessus Principi tribuunt, præsertim absenti: Sæpè nec Duces præsentem compefcere possunt ferocientem licentiam. Per hæc Caput nostrorum jurgia & Turcis & Lutheranis crescendi spatium est concessum: Quare remedium paraturus

34.
In comitiis
Spirensibus
protestantur
Lutherani.

Anno 1528. Carolus Cæsar comitia Ratisbonam indixit, consultura de Religionis negotio, & bello adversus Turcas apparando. Verùm propter falsas Lutheranorum suspiciones in annum sequentem differri oportuit. Igitur anno 1529. comitia *Spire* sunt habita. Ubi miranda Pontificis nomine subsidia contra Turcas obtulit; licet urbs à direptione necdum se collegisset. Circa Religionem decretum denique, nullum ampliùs Catholicum à Religione posse deficere, sed expectandum usque ad decisionem Concilii: Ubi verò nova sit recepta, posse illam interim ibi persistere: non impedito tamen Catholice Religionis exercitio: Missam aboleri non posse: Sacramentarios ex Imperio proscribendos Anabaptistas verò morte plectendos: Evangelium prædicandum in sensu ab Ecclesia recepto.

35.
Unde Protestantium
nomen.

Contra hoc Decretum protestati sunt sex Principes Lutherani, Saxo nempe, Onolsbacensis, duo Luneburgici, Hassus & Anhaltinus cum 14. Urbibus Imperialibus. Unde ortum famosum illud nomen *Protestantium*, quod subin alii etiam Novatores usurpârunt.

36.
Vienna liberata.

Circa subsidia adversus Turnas mittenda nihil à Protestantibus istis obtineri potuit, unde Solimannus direpta Hungaria ad ipsam Viennam ingentem admovit exercitum. Verùm strenue illam propugnante Philippo Palatino Principe Catholico, Electoris Lutherani nepote, Turca amissis sexaginta suorum millibus, quæ cæsis, quæ fame, frigore, morbisque consumptis, turpi fuga Constantinopolim se recipere coactus est: ringente Luthero, Catholicos non fuisse protritros.

Hac tempestate missi à Lutheranis Legati Placentiam ad Carolum Cæsarem, qui protestationem suam contra Decretum Spirensis apud eundem interponerent, ac liberum Religionis exercitium per Germaniam usque ad decisionem Concilii, in Germania celebrandi, deposcerent. Reposuit Augustus, pessimè factum, quod pauci Status contra Decretum sint protestati: In comitiis Imperii valere majorem partem suffragiorum: Hoc nisi observetur, bases ac fundamentales ejusdem leges subversum iri.

Philip-

Philippus interim Haſſus, ut majori numero adverſus Catholicos pugnaret, omnem operam intendit, ut Zwinglianos uniret cum Lutheranis; convenerunt proin Marpurgi, evocati cum Luthero Wittembergâ Melancton, & Juſtus Jonas, Norimbergâ Oſiander, Brentius Hala Sueo- rum, & Stephanus Agricola Auguſta; cum Zwinglio, Sacramentarium Duce, Oecolampadius, Bucerus, & Hedio. Diſputatum triduo de Euchariftiæ Sacramento: at irrito conatu, Luthero veram ac realem præſentiam Chriſti ex Evangelio comprobante, Zwinglio ex eodem Evangelio probante oppoſitum: Ita videlicet novis his prophetis Spiritus contrarias omnino veritates inſpiravit: & Evangelium utrique clarum erat pro ſua ſententia. Unde factum, ut pars utraque triumphum caneret; cæptum- que Lutheranos inter & Zwinglianos bellum illud Sacramentarium, quo ſe mutuò acerbiffimis ſcriptis tanquam teterrimos hæreticos proſci- derunt.

37.
*Marbur-
genſe col-
loquium.*

Haſſus in colloquio Marpurgenſi fine ſuo fruſtratus, aliò vertit con- ſilia, ut hæreſis jus civitatis in Imperio extorqueret. Unde jacta Smalcal- dici fæderis femina, in ingentem bellorum ſegetem excretura.

38.
*Initia fæ-
deris Sma-
caldici.*

Cæſar collato Bononiæ cum Pontifice conſilio, poſtquam bellum Gal- licum & Italicum confecit, anno 1530. Comitiam totius Imperii Auguſtam indixit, per ſe ipſum iisdem præſuturus.

Interea Proteſtantes cudebant famoſam ſuam *Confefſionem Auguſtanam* 28. articulis comprehenſam: præerat huic novo operi *Philippus Melancton*, quàm obſcuro in Palatinatu ad Rhenum genere, tam illuſtri ingenio, atque humaniore litteratura ac Philoſophicis diſciplinis egregiè exculto. Commotus fama Juvenis Fridericus Elektor Saxonix ad Academiam ſuam Wittembergensem eundem accivit. Ubi præcipua quadam cum Luthero, quamvis in dole diſſimili, familiaritate & amicitia junctus, aſperos illius mores doctriinamque, licèt Diſcipulus, moderari ac temporare quandoque fatagebat; homo ſcepticus, dubitans, varians, vacillans; de quo hodie- dum diſceptatur, cujus fidei fuerit, Lutheranis illum ſibi vendicantibus, reſoſcentibus Calviniftis, Arianis ſuum eſſe dicentibus.

39.
*Melanct-
ton cudit
Confefſio-
nem Augu-
ſtanam.*

Imperator Carolus magnifica pompa ingreſſus Auguſtam die altero, in quem feſtum Corporis Chriſti incidebat, deductionem SS. Sacramenti ſolenniſſimo apparatu celebrari voluit; cui dein ipſe cum omnibus Princi- pibus Catholicis interfuit: Lutheranis comparere detreſtantibus. Inhi- bitæ iſtis à Cæſare ſunt conciones & Miſſæ; ac orationi, quam Campegius, legatus Pontificius, habuerat, a deſſe compulſi ſunt.

40.
*In Comitiiſ
Auguſta-
niſ Cæſari.
Oblatam*

Oblata postea Imperatori à sex illis Principibus, quos antè memoravimus, & duabus civitatibus, Norimbergensi nimirum & Reutlingana, Confessio Augustana, ac publicè lecta. Cæsar illam Catholicis Doctõribus examinandam dedit: qui illam adè solidè confutârunt, ut multo majori suffragiorum numero fuerit rejecta, confutatio autem illius approbatione roborata: Philippo Landgravio indignante, & ne quidem salutato Cæsare, discedente.

41.
ac solidè
refutatam.

Ad reliquos Principes Protestantes Joachimus I. Elector Brandeburgicus, apprime Catholicus, facundam Orationem habuit, qua eos adhortabatur ad abjiciendam Confessionem suam, tam solidè S. Scripturæ Patrumque Autoritate refutatam, deputati ex utraque parte, qui eandem rursus examini subjicerent, Præsilibus Eckio & Melanchtone. Et quamvis hic multa remitteret, temperaret, variaret, quia tamen Lutherus, ad quem in propinquo Coburgi hærentem omnia deferebantur, contumaciter resistebat, quin hoc ipso tempore complures seditiosos libellos adversus Imperatorem, & Episcopos spargebat, unio constitui non poterat.

42.
Decretum
Cæsareum.

Quare Imperator Decretum edidit, quo Protestantibus tempore ad deliberandum præfixo, an rejecta sua confessione sequi in omnibus velint doctrinam Ecclesiæ Catholicæ, vetuit, ne interim scripta ederent, aut quenquam ad festam suam pertraherent, aut Catholicos ab exercitio suæ religionis impedirent: Contra verò ad exterminandos Sacramentarios & Anabaptistas collaborent: se operam daturum, ut propediem à Pontifice generale indicatur Concilium.

Principes accepto hoc decreto, apologiam pro Confessione Augustana à Melanchtone compositam offerunt Cæsari: Qui eandem abjecit, ac decreto suo morem geri voluit. At illi parere recusantes discesserunt, nec quidquam in subsidium adversus Turcam conferre voluerant. Unde Cæsar ad finem comitiorum novum decretum publicavit, quo sanxit, solam religionem Catholicam in Imperio exercendam, omniâque in statum pristinum reducenda: Vetita severè omni contraria doctrina, consuetudine, ac ritu, usque ad decisionem Concilii.

43.
Eur petie-
rint Con-
cilium.

Ubi notandum venit, Protestantes, licèt sæpiùs ad Concilium generale appellârint, nihil tamen minùs optâsse, quàm Concilium, ut postea etiam apparuit; cum ad illud invitati comparere noluerint. Sed petebant Concilium, quod videbant propter bellorum tumultus aliâsque difficultates tam brevè haberi non posse, ut interea impunè sectam suam viresque augere possint.

44.
Fædus
Smalcal-
dicum.

Nam paulò post Smalcaldiæ in Hassia convenerunt, ac fædus inierunt in mutuam sui defensionem contra quoscumque, qui in religionis suæ exerci-

exercitio turbare eos vellent; pertractis etiam in fœderis societatem civitatibus Imperialibus.

Quin Reges etiam Galliæ & Angliæ, quibus in visam esse nôrant Caroli V. vastam potentiam, sollicitârunt: at illi negato novæ sectæ patrocínio, pro juribus tantùm imperii Ordinum conservandis, & libertate Germaniæ auxilia addixêre.

Cùm autem anno 1531. Solimannus cum innumerabili exercitu Germaniæ finibus immineret, atque Protestantes isto fœdere Smalcaldico tumultuarentur, quin & Catholici etiam quidam Principes subsidia Turcica negarent, offensi, quòd Carolus Cæsar Ferdinandum fratrem suum Colonia eligi curârit in Regem Romanorum; idè cedendum aliquantùm temporis ratus, missis Norimbergam, ubi Smalcaldici fœderis socii congregati erant, legatis, edictum Wormatiense & Augustanum suspendit usque ad futurum Concilium: Permissio interim Lutheranis religionis suæ exercitio, protestante licet legato Apostolico.

Facta hac Norimbergenfi pace Cæsar magno cum exercitu Solimanno obviam processit, anno 1532. at ille Caroli virtutem & fortunam nolens experiri, expilata Hungaria in Thraciam se retraxit.

§. IV.

Consilia de convocanda Synodo.

Cum Protestantes sæpiùs simulata Concilii spe illud expeterent, & Imperator etiam in memorato paulò antè tractatu Norimbergenfi religionis libertatem illis indulisset usque ad illius decisionem, convenerunt anno 1533. Pontifex & Imperator Bononiæ, de Concilio inituri Consilium.

Consensit facilè Pontifex, modò Protestantes his starent conditionibus: ut scilicet Concilium sit liberum & universale pro more omnium temporum: ut eligatur commodus pro eo locus, Bononia, vel Mantua, vel Placentia: ut Principes in eo vel per se vel per Legatos compareant: Ut omnes se subjiciant Concilii Decretis: aliàs frustra convocatum iri. Quod si non fieret, Cæsar ac Principes Ecclesiam defendere teneantur. Si articuli isti acceptentur, Pontifex intra sex menses Concilium indicat, post annum ab indictione celebrandum.

Hi articuli à Pontifice & Cæsare missi ad Joannem Fridericum, Electorem Saxonie, qui Joanni nuper mortuo successerat: ille communitate cum sociis Smalcaldicis consilio respondit: nullum admitti posse Concilium cum ejusmodi conditionibus: elucere ex illis Pontificis tyrannidem; everti libertatem. Postulari Concilium, in Germania celebrandum: in quo Pontifex neque præsideat, neque Judicem agat: cum

45.
Suspensio
Decreti
Wormati-
ensis &
Augustani.

46.
Conditio-
nes cele-
brandi
Concilii.

47.
Rejctio à
Lutherani-
s.

48. pars sit, contra quam agendum: tale item Concilium, cujus sententiam nemo teneatur amplecti, nisi quæ Verbo Dei conformis reperitur.

qui alias
proponant

49. Anno 1534. mortuo Clementi VII. successit Cardinalis Alexander Farnesius assumpto nomine Pauli III. qui illico magnopere urgebat Religionis & Concilii convocandi negotium. Atque ut prætextibus Lutheranorum obviaret, delegavit quosdam cum plena potestate corrigendi abusus, qui in curiam Romanam aut Ecclesiasticum Ordinem irrepsissent: creatis etiam ad hoc Cardinalibus, viris, doctrina & vita præstantibus, Simoneta, Contareno, Jacobatio, Montano, Sadoletto, Bembo, Fischerio, Schombergio, Caraffa &c.

Paulus
III. urget
Concilium.

Anno igitur 1535. Paulus III. legatum ad omnes misit Principes Paulum Vergerium (qui postea factus Episcopus Justinopolitanus in Istria, cum fratre suo infelix apostata, ad Grifones profugit) Protestantes Smalcaldicæ erant congregati, ubi novum inter se fœdus in decennium inierunt, pertracto etiam (diversis licet ex finibus) in societatem Regibus Galliæ & Angliæ. Hic ultimus, licet à Romana Ecclesia schismate se absciderit, Lutheranostamen in Anglia non est passus.

Smalcaldici dein fœderati Pontificio ad se Nuntio acerbè respondent, atque eas Concilii condiciones præscribunt, quas acceptari non posse fatentur. Constare debere synodum ex illis, quos Imperator, reges & Principes deligerent, laicos juxta & Ecclesiasticos, qui causam religionis ex verbo Dei definirent. Atque hoc erat, cur Clemens VII. quoad viveret, à Concilio alienior sit visus, satis prospiciens, Protestantes in nullo legitimo comparituros; quod Paulus III. deinde expertus est.

50.
Illudque
indicit
Mantuum

Is anno 1536. Concilium indixit, urgente Cæsare, à gloriosa expeditione Africana reduce, in qua expugnata Galatha & Tuneto Barbarofsam Algerii Regem devicit, liberatis 20000. Christianorum mancipiorum.

Protestantes interea Wittembergæ congregati in cudenda Unione cum Zwinglianis rursus laborabant, ut per eorum accessum potentiam suam auferent. At frustra: Quia Lutherus immobilis erat in asserenda reali præsentia Christi in Eucharistiæ Sacramento. Solus Bucerus Præconum Argentinesium primipilus admissa tandem Christi præsentia in ipso usu Sacramenti, Lutheranis unitus est: Postquam errores Zwinglii ejuravit. Bucerum deinde secuta est ipsa Argentina, cum præcipuis Ministrellis, uti Musculo, Capitone &c.

51.
Protestan-
tibus Lu-
theranis.

Anno 1537. crescente Smalcaldico fœdere ex accessione Regum Daniæ, & Sueciæ, Ducis Wirtembergici aliorumque Principum, convocati sunt Lutherus, Melancthon, Pomeranus, Bucerus, Osiander, alique
Luthe-

Lutheranorum Myſtagogi ad examinandam Bullam indiſtionis Concilii, quam Proteſtantibus obtulerant Vorſius Legatus Pontificis & Heldenus Orator Cæſaris. Sed viribus ſuis conſiſſi cum ſaſtidio reſponderunt, ſe nunquam conſenſuros in Concilium extra Germaniam celebrandum: indicendum illud eſſe ab Imperatore, Regibus & Principibus, Pontifici verò comparandum tanquam parti litiganti & accuſatæ. Scriptum denique per omnem Europam vulgabant, in quo momenta ſua proponerent, cur Concilium Mantuam indiſtum rejicerent. Rex Galliæ ab illis ruruſſi ſollicitatus, protectionem quidem ſuam adverſus Cæſarem, cum quo bellum ruruſſi inſtauraverat, ipsis addidit, Concilium tamen celebrandum *ſecundum conſuetudinem antiquam* reſpondit.

Cum autem Catholicos ex ditionibus ſuis expellerent, atque ad Sectam Lutheranam adigerent, Principes Catholici Norimbergæ congregati, ſædus & ipsi inter ſe inierunt, adverſus omnes, qui exercitium Catholicæ Religionis impedire præſumerent. *Unionis* iſtius Protectores ac Duces declarati Carolus Imperator, & Ferdinandus Rex. Pontifex autem cum Dux Mantuæ urbem ſuam Concilio cunctaretur concedere, Vicentiam illud convocavit, ratus, urbem ditionis Venetæ gratiorem Germanis futuram.

Igitur anno 1538. ut ſenio jam conſectus Niceam uſque profectus eſt, ut ibidem pace inita Cæſarem inter & Regem Galliæ, (quorum uterque Præſens erat) Concilium congregari poſſet. At ultra inducias in decennium obtinere nil potuit. Principibus verò iſtis aliò diſtractis, cum pauci Vicentiæ comparerent, in aliud tempus Concilium prorogare coactus eſt, non ſinè magno ſuo dolore, quem in Bulla indiſtionis teſtatur.

Annus 1539. & 1540. inter varia colloquia utriusque ſæderis, Francofurti, Hagenoæ & Wormatiæ inſtituta, eſt tranſactus: At omnia in caſum. Nec Concilio Generali locus, fociis Smalcaldicis Concilium more veteri celebrari nolentibus; Galliæ verò Rege Mediolanum depoſcente, bellumque ruruſſi minitante, ac dein etiam inferente. Obiit hoc tempore Georgius Dux Saxonie Catholice Religionis deſenſor eximius, quem propterea Lutherus petulantiffimis ſcriptis invaſit. Poſt ejus autem mortem Lipſia, omnesque aliæ ejusdem urbes & ditiones in Saxonia, Miſnia & Thuringia à Luthero perverſæ ſunt. Idem contigit in Marchia Brandeburgica Anno 1535. poſt mortem Joachimi I. ferventiſſimi Electoris Catholici. Imò ipſe etiam Cardinalis Albertus, Joachimi Frater, in Diœceſi Magdeburgenſi & Halberſtadienſi novitiam Sectam tolerare coactus eſt.

Anno 1541. indiſtus eſt à Cæſare novus Conventus Ratiſbonam: Cui præſens etiam fuit Cardinalis Contarenus Pontificis Legatus. Correxit is 21. Articulos à Bucero, Apoſtata Dominicanò, compoſitos. Delecti dein

52.

Unio. Ca-
tholico-
rum.

53.

Papa Ni-
ceam pro-
fectus.

54.

Obitus Ge-
orgii Sa-
xonis &
Brandeburgi.

55.

Disputatio
Ratiſbo-
nenſis.

dein tres Theologi ex utraque parte à Cæsare, nempe ex parte Catholicorum Julius Pflugius, Joannes Gropperus, & Joannes Eckius: Ex Protestantibus Melancton, Bucerus, & Pistorius. Sed post mensem, disputationi impensum, nihil actum erat. Ostendit profectò experientia, per ejusmodi tractatus circa Religionem malum irritari potius quàm sanari: Sicut enim Zenonis Henoticon, Heraclii Ectesis & Constantis typus auxerunt potius discordiam, ita ejusmodi Tractatus cum Lutheranis.

56.
*Negata
Vicentia
Tridentum
propositum*

Re igitur infesta Cæsar in Italiam discessit; ubi de necessitate maturandi Concilium cum Pontifice collocutus, ad alteram Africanam expeditionem se accinxit. Quâ tempestatum injuriâ frustratâ in Hispaniam reversus est. Pontifex autem, cum Veneti, ne Solimanno suspicionem aliquam moverent, Vicentiam ægrè concederent, *Tridentum* indicere Concilium statuit: idque per Nuntium suum *Moronum* Statibus Imperii Spiræ congregatis proponi curavit anno 1542.

57.
Pflugius

Acceptatus illico locus fuit à Ferdinando Rege, omnibusque Catholicis, protestantibus rursus Lutheranis: *Tridentum* urbem esse magis Italicam, quàm Germanicam; Pontificem non debere convocare Concilium, imò ne nomen quidem ejus in litteris convocationis exstare. Factique conniventia audaciores, in dies magis adversus Catholicos insolecebant. Sic dum Julius Pflugius a Capitulo Naumburgensi electus esset Episcopus, Fridericus Elector Saxonie electionem illam irritam declaravit, eò quòd Pflugius non esset Confessionis Augustanæ, atque Nicolaum Amsdorffium, ex Lutheri triariis hominem, intrusit: Quem Lutherus manibus impositis consecravit.

58.
*Indictio
Concilii
Tridentini*

Pontifex tamen Paulus incredibili ardens desiderio uniendo Ecclesiam, Concilium indicit Tridentinum Bulla hac super re edita: In qua narratis Ecclesie totiùsque Christiane Reipublice calamitatibus, à Turca illatis in Hungaria, Germania, atque Italia, dum interim Christiani Principes inter se armis & animis dissentirent. Quo factum, ut omnes conatus sui hactenus fuerint frustranei, quos adhibuerit in convocando Concilio: Malum jam in dies ulterius serpens exposcere, ut etiam non expectato Principum consensu medicina adhibeatur. Se proin Concilium Oecumenicum indicare in 1. Nov. anni 1542. invitatis ad id omnium nationum Episcopis.

-29.
*Dilatatio
illius*

Verùm erumpente rursus bello Carolum inter Cæsarem & Franciscum Regem, ac Turca etiam Hungariam depopulante, advenire ad Concilium Prælati Nationum non poterant: Qua propter Legatis Pontificiis per sex menses Tridenti frustra expectantibus, in aliud iterum tempus Concilium differri debuit.

Accidit hoc tempore *Hermanni* Comitis de Weiden, Archi-Episcopi & Electoris Colonienſis infelix lapſus. Is enim, rudis omnino doctrinæ, que expreſſa Lutheranis, in ejus aulam ſe inſinuantibus, perſuaſus eſt, ut Martinum Bucerum, qui Eccleſiam Argentinenſem reformáſſet ac poſtmodum etiam Melancthonem, & Piſtorium advocaret, quibus ſe totum pervertendum obtulit: Opponente ſe Clero Colonienſi, præcipuè *Grop- pero*, Eccleſiæ illius Archi-Diacono, ac poſtmodum Cardinale à Paulo IV. creato: Cujus præſtanti doctrinæ, cum inſigni probitate & Religionis conſtanti zelo conjunctæ, Colonienſis Eccleſiâ à procella illa conſervata plurimum ſanè debet.

Cùm autem *Hermannus*, in Lutheranam hæreſin prolapſus, contumaciter in ea perfeveraret, à Pontifice excommunicatus eſt, atque depoſitus, ſurrogato in ejus locum *Adolpho Schauenburgio*: Qui provincia ſua à hæcibus expurgata, exactis Novatoribus, rem Catholicam reſtituit. Infelix verò *Hermannus*, devictis à Cæſare atque diſſipatis *Smalcaldici* fœderis focis, ab Electoratu pariter depoſitus, in hæreſi obſtinatus in comitatu ſuo *Weidenſi* octogenarius interiiit.

Anno 1543. *Franciſcus* Rex Galliæ *Carolus* Imperatorem ſuis & *Turcarum* viribus invaſit, *Cliviæ* etiam Duce in partes ſuas pertracto; Quem Cæſar primò aggreſſus fœderi Gallico renuntiare coëgit.

Utque hoſti ab Oriente & Occidente incumbenti unitis Germaniæ viribus occurreret *Carolus*, anno 1544. *Spiræ* Imperii Comitia ſunt habitata. In quibus, excluſo Legato Pontificis, multa Lutheranis conceſſa, reductâque ferme ad æqualitatem Jurium Catholicæ & Lutherana Religio.

Ingemuère Catholicis, ſummos Eccleſiæ Catholicæ Principes pertinacibus ad eò bellis ſe mutuò ad ea conſilia impellere, quæ ipſiſmet ingrata, & Religioni Orthodoxæ, utrique communi, plurimum detrimenti afferant. Quare Pontifex prolixam ad Cæſarem dedit epiſtolam, in qua adverſus decretum *Spirenſe* conqueſtus eſt. Reſpondit *Carolus*, meliora expectanda eſſe tempora.

Et proſectò meliora affuſerunt, cùm hoc eodem anno 1544. pacem *Creſpiacam* *Carolus* & *Franciſcus* inierunt, à toto Orbe Catholico & præſertim à Pontifice tantopere exoptatam. Majus adhuc gaudium allatum eſt, ubi innotuit, utrumque Principem ſe obligáſſe ad agendam communi concilio & opera cauſam Religionis, curandúque, ut quamprimùm Concilium *Tridentinum* convocetur à Pontifice.

Anno igitur 1545. in Comitiiſ Wormatienſibus *Ferdinandus* Rex, & Cardinalis *Otho Truchſeſius*, Episcopus *Auguſtanus*, indicabant, Cæſarem ac Regem Galliæ procuráſſe convocationem Concilii, toties deſiderati: Standúmque illius decretis. Deinde urgenda ſubſidia pro bello *Turcico*,

ad quod etiam Rex Galliæ promiserit auxilia. Protestantes inhærebant suo responso, in Germania celebrandum Concilium, cui Pontifex nec per se nec per Legatos præsit. Aliàs nulla ab ipsis sperari posse adversus Turcam subsidia.

Cernens igitur Imperator Protestantes spreta autoritate sua adversus omnia edicta obstinatos, neque aliter, nisi armis, compesci posse, dissolutis comitiis Wormatiensibus, alia Ratisbonam indixit. Quod ægrè ferebant Catholici, ignari taciti Imperatoris consilii.

§. V.

Concilium Tridentinum inchoatum sub Paulo III.

Primæ IV. *Sessiones.*

63.
Sessio I.

Interea Pontifex Legatos suos, Cardinalem *de Monte & Cervinum*, cum *Reginaldo Polo Tridentum* misit ad inchoandum Concilium. Habitæque prima Sessio 13. Decembris: in qua propositæ causæ celebrandi Concilii, videlicet extirpatio hæresum, pax & unio Ecclesiæ, reformatio Cleri & populi Christiani, ac depressio hostium Christiani nominis; præsentibus duntaxat præter Legatos quatuor Archi-Episcopis, 22. Episcopis, & 6. Generalibus Ordinum cum Legato Ferdinandi Regis. Legati autem Galliæ propter dilationem Concilii revocati fuerant.

64.
Sessio II.

Anno 1546. die 7. Jan. celebrata est altera Sessio, in qua statutus est modus piæ, & modestè se gerendi in Concilio. Addita protestatio, quod ordo sedendi in Concilio nemini debeat præjudicare, aut novum Jus tribuere.

65.
Sessio III.

In tertia 4. Febr. lectum est Symbolum Nicænum.

66.
Sessio IV.

*de libris S. Scripturæ
Versione
vulgata
&c.*

In quarta 8. April. præsentibus jam 5. Cardinalibus, 9. Archi-Episcopis, & 41. Episcopis, statutus numerus *librorum S. Scripturæ* secundum antiqua Concilia, & perpetuam Ecclesiæ traditionem. Tenendam *versionem vulgatam* pro authentica: Eoque sensu intelligendam, quem tenuit & tenet S. Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu & interpretatione SS. Scripturarum: Libros non esse edendos sine approbatione & Facultate debita; nec sine addito nomine Auctoris. Verba Scripturæ non adhibenda ad facetias, jocos, incantationes &c.

Sessio V.

De Peccato originali.

In quinta 17. Junii editum decretum de peccato Originali: Adamum per peccatum amisisse Justitiam, & secundum corpus & animam in deterius esse mutatum: Origine unicum propagatione transfusum omnibus inesse cuilibet proprium: Atque solum tolli per merita Christi nobis applica-

plicata per baptismum: per quem adimitur, etiam parvulis, quicquid propriam rationem peccati habet: remanente concupiscentia, quæ non est verum peccatum: quamvis aliquando peccatum vocetur, quia est ex peccato & ad peccatum inclinatur. *Lutherus docebat, peccatum non tolli per baptismum, sed tantum non imputari: Et concupiscentiam esse peccatum.*

Ubi autem definit Concilium, peccatum Originale omnibus inesse, addit, non esse suæ intentionis comprehendere in hoc decreto *Beatam & De Immaculatam Virginem Mariam*: Sed observandas Constitutiones Sixti IV. quæ habentur in *extravag. commun. c. 1. & 2. de Reliquiis & venerat. Sanct. Conceptione.* 66.

In his Capitulis Sixtus IV. Missam & Officium de Conceptione Immaculatæ Virginis instituit, insignisque Indulgentias hoc festum & Officium devotè celebrantibus impertitur: Statuitque, eos ipso facto incurrere excommunicationem, qui alterutram sententiam de Immaculata Conceptione hæresis aut peccati mortalis condemnant.

Postmodum verò Paulus V. Gregorius XV. & Alexander VII. adhuc pressius prohibuerunt sententiam de Immaculata Conceptione quovis modo improbare, aut refutare.

Addita fuerunt duo decreta de *Reformatione*. Primum est de constituendo Theologiae Professore in Cathedralibus Ecclesiis & insignibus collegiatis pro lectione S. Scripturæ, eisque comparando congruo stipendio: Item de constituendo Magistro inferiorum Scholarum in minoribus Ecclesiis, qui gratis doceat Clericos & pauperes Grammaticam. 67. *De prælectione S. Scripturæ & prædicatione.*

Alterum Caput declarat, omnes Episcopos, Archi Episcopos & Ecclesiarum Prælatos teneri per se ipsos, si non sint impediti, prædicare Evangelium: si verò impediti fuerint, viros idoneos ad hoc munus eligere.

In Monasteriis quoque habeatur lectio S. Scripturæ: Nec possint Regulares extra suas Ecclesias prædicare sinè facultate Episcopi. Si scandala aut hæreses disseminent, poterit Episcopus tanquam delegatus Sedis Apostolicæ contra eos procedere secundum Juris dispositionem.

Sessio VI.

De Justificatione.

In sexta Sessione celebrata 13. Jan. 1547. editum est decretum de *Justificatione*: Quo statuitur 68.

1. Perveniri non posse ad Justificationem per vires naturæ, aut Legem Mosaicam,

2. Propterea misit Pater Divinus Filium suum.

3. Per cujus merita tribuitur nobis gratia, qua justus efficiatur. Licet autem Christus pro omnibus sit mortuus, tamen illi solum mortis ejus beneficium recipiunt, quibus passionis ejus meritum applicatur.

4. Justificatio autem fieri non potest sine baptismo, aut ejus voto.

5. In adultis præparatio ad Justificationem fit per gratiam excitantem & adjutantem, eidem liberè assentiendo & cooperando, cum illam abjicere possent.

6. Unde disponimur per fidem, timorem Divinæ Justitiæ, & spem, incipiendo Deum diligere tanquam omnis Justitiæ fontem.

7. Dispositionem sequitur ipsa Justificatio, quæ non est sola peccatorum remissio, sed sanctificatio per susceptionem gratiæ. Justificationis autem causæ sunt: *Finalis* gloria Dei & Christi, ac vita æterna. *Efficiens* Deus. *Meritoria* Christus. *Instrumentalis* Baptismus. *Formalis* Justitia Dei: Non quia ipse justus est, sed quia nos justos facit, Justitiam in nobis recipientes secundum propriam dispositionem. Simulque infunditur Fides, Spes & Charitas: Sinè quibus mortua est.

8. Dicimur tamen *per Fidem* justificari: Quia Fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis Justificationis, sinè qua impossibile placere Deo. *Gratis* autem justificamur, quia gratiam justificationis non meremur per nostram præparationem.

9. Nemo autem scire valet certitudine Fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

10. Augetur autem gratia justificans per bona opera, & observantiam Mandatorum:

11. Quæ non sunt impossibilia, & quamvis etiam justus in levia & quotidiana peccata quandoque cadant, non desinunt tamen esse justus. Neque justus in quolibet opere peccat.

12. Citra specialem revelationem nemo pro certo scire potest, an sit prædestinatus.

13. Similiter de perseverantiæ munere nemo certò aliquid sibi pollicetur absoluta certitudine: Tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare omnes debeant.

14. Justificatio post baptismum lapsi fit per Sacramentum Pœnitentiæ, distinctum omnino à baptismo. Neque tantum est cessatio à peccatis, aut peccatorum detestatio, sed insuper continet etiam eorum confessionem, saltem in voto, & absolutionem, item satisfactionem per jejunia, eleemosinas, Orationes, & alia bona opera, pro pœna temporali, quæ non tota semper, ut in baptismo, statim remittitur Justificatis per Sacramentum Pœnitentiæ.

15. Per omne peccatum mortale amittitur gratia Justificationis, non tamen Fides, nisi sit peccatum infidelitatis.

16. Justificato exercenda sunt bona opera, quæ per gratiam Christi peracta sunt meritoria vitæ æternæ, quæ tanquam merces & corona Justitiæ à Deo promissa est operibus bonis. Nemo tamen in se ipso confidat aut glorietur, sed in Domino, cujus erga nos tanta est bonitas, ut nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.

Canones de Justificatione.

Post 16. ista Capita de Justificatione editi sunt de eadem 33. Canones 69. contra Lutherum & Calvinum. In quibus dicitur anathema.

1. Illi, qui dixerit, absque gratia Christi posse hominem justificari.
2. Per gratiam tantum facilius posse hominem justè vivere, & mereri vitam æternam.
3. Sinè gratia posse hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere, prout oportet.
4. Liberum hominis arbitrium nihil cooperari, neque posse dissentire, si velit: Sed nihil omnino agere, merèque passivè se habere.
5. Post Adæ peccatum esse extinctum.
6. Proditionem Judæ non minùs esse opus Dei, quàm vocationem Pauli.
7. Omnia opera, ante Justificationem facta, verè esse peccata.
8. Gehennæ metum, propter quem peccata detestamur, esse peccatum.
9. Sola Fide impium justificari.
10. Nos sinè Christi Justitia justificari, aut per eam ipsam formaliter justificari.
11. Nos justificari vel sola imputatione Justitiæ, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia inhærente.
12. Per solam fiduciam nos justificari.
13. Ad obtinendam remissionem peccatorum opus esse, ut quis credat, ea sibi esse remissa.
14. Justificationem consistere in fide, qua quis credat, se esse justum.
15. Justum teneri ad certò credendum, se esse in numero prædestinatorum.
16. Si quis finalem perseverantiam absoluta & infallibili certitudine sibi promittat, citra specialem revelationem.
17. Justificationis gratiam tantum prædestinatis conferri.
18. Dei præcepta homini gratia instructo esse impossibilia.
19. Nihil esse præceptum in Evangelio præter Fidem.

20. Evangelium esse nudam promissionem vitæ æternæ, sinè conditione observationis Mandatorum.

21. Christum non esse legislatorem.

22. Justum sinè speciali gratia posse perseverare, vel cum ea non posse.

23. Justificatum non posse amplius peccare, aut gratiam amittere, aut posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, sinè speciali Dei Privilegio, ut de B. V. tenet Ecclesia.

24. Justitiam non augeri per bona opera: Sed hæc tantum fructus esse aut signa Justificationis acceptæ.

25. In quolibet bono opere peccari.

26. Justum non debere expectare aut sperare æternam retributionem pro bonis operibus.

27. Nullum peccatum esse mortale, nisi sit infidelitas.

28. Amissa gratia semper etiam amitti Fidem.

29. Post baptismum lapsum sola Fide sinè Sacramento Pœnitentiæ justificari: aut per gratiam non posse resurgere.

30. Cuilibet peccatori post acceptam gratiam Justificationis ita culpam remitti & reatum pœnæ æternæ, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis, vel in hoc Sæculo vel in purgatorio exsolvendæ.

31. Justum peccare, si intuitu æternæ mercedis operetur bene.

32. Bona opera justii ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justii merita: Aut justam per ea non mereri augmentum gratiæ, ac vitam æternam.

33. Per doctrinam de Justificatione derogari meritis Christi.

70.
Quinque
Capita Re-
formatio-
nis circa
Residenti-
am &c.

Addita sunt 5. Capita de Reformatione. In primo obligantur Episcopi ad *Residentiam*: Ut, si per 6. continuos menses fuerint absentes, absque legitima causa, à suis Ecclesiis, multentur quarta fructuum parte unius anni, Ecclesiæ & pauperibus loci applicanda.

Hæc pœna *Sess.* 23. *Cap.* 1. adhuc magis asperata fuit: Ut Episcopus, ultra tres menses, sive continuos sive interpolatos absque urgente causa absens, præter reatum peccati mortalis, pro rata absentiae fructus non faciat suos, sed teneatur eos fabricæ, aut pauperibus erogare.

Alterum Caput Beneficiatorum etiam inferiorum *Residentiam* decernit: Si eam beneficia requirant. *Sess.* verò 23. c. 1. fructibus privat etiam.

Cap. 3. Regulares extra Monasterium degentes quoad crimina Ordinariis subjiciuntur, tanquam Apostolicæ Sedis delegatis.

Cap. 4. Visitare possunt Episcopi, quoties opus fore videtur.

Cap. 5. Episcopi in aliena Diœcesi Pontificalia non exercent, sine expressa Ordinarii licentia: Neque ordines conferant.

Sessio VII.

De Sacramentis.

In Sessione VII. celebrata 3. Martii 1547. actum primò de Sacramentis 71.
in genere, editique contra Novatores 13. Canones: **Ac**

1. Anathema dicitur illi, qui dixerit, Sacramenta novæ legis non fuisse omnia à Christo instituta, aut esse plura vel pauciora, quàm septem.

2. Illa non differre à Sacramentis antiquæ legis, nisi quatenus sint aliæ cæremoniæ, ac ritus.

3. Nullum esse altero dignius.

4. Illa esse superflua.

5. Propter solam fidem nutriendam esse instituta.

6. Ea non conferre gratiam, sed signa tantùm esse externa acceptæ gratiæ, & notas Christianæ professionis.

7. Non semper per illa conferri gratiam, licèt ritè & sinè obice suscipiantur.

8. Non conferri per ea gratiam ex opere operato: Sed sufficere solam fidem Divinæ promissionis ad gratiam consequendam.

9. In Baptismo, Confirmatione, & Ordine non imprimi characterem, unde iterari non possint.

10. Christianos omnes habere potestatem Sacramenta administrandi.

11. In Ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia.

12. Ministrum in mortali constitutum non conficere aut conferre Sacramentum, licèt omnia faciat, quæ ad rationem Sacramenti pertinent.

13. Ecclesiæ ritus in solenni Sacramentorum administratione à quocunque Pastore posse omiti aut mutari.

De Baptismo & Confirmatione.

Post istos in eadem Sessione conditi sunt 14. Canones de Baptismo, 72.
feu potius totidem anathematismi. Nam

1. Dicitur anathema illi, qui dixerit, Baptismum Joann's habuisse eandem vim cum Baptismo Christi.

2. Aquam veram & naturalem non esse de necessitate baptismi.

3. In Ecclesia Romana non esse veram de Baptismo doctrinam.

4. Baptismum collatum ab hæreticis non esse verum Baptismum.

5. Eum non esse necessarium ad salutem.

6. Baptizatum non posse gratiam amittere.

7. Per Baptismum solius Fidei debitores fieri, non autem totius Legis Christi servandæ.

8. Ba-

8. Baptizatos liberos esse ab omnibus Ecclesiæ Præceptis.
  9. Vota omnia post Baptismum facta esse irrita.
  10. Peccata omnia, post Baptismum commissa, sola recordatione & Fide suscepti baptismi dimitti, aut fieri venialia.
  11. Baptismum ritè susceptum iterandum esse ab eo, qui ab apostasia ad pœnitentiam convertitur.
  12. Neminem esse baptizandum, nisi in ea ætate, qua Christus baptizatus est, vel in ipso mortis articulo.
  13. Parvulos, qui actum Fidei non eliciunt, suscepto baptismo, non esse inter fideles computandos, ac proin rebaptizandos, cum ad annos discretionis pervenerint: Aut præstare omittere Baptismum, quàm baptizate actu non credentes.
  14. Parvulos baptizatos, si postea ratum habere nolint, quod patrini nomine illorum promiserunt, suo arbitrio esse relinquendos.
- Denique additi sunt tres Canones de Confirmatione. In quibus anathematizantur, qui dixerint,
1. Confirmationem otiosam esse cæremoniam, aut olim non fuisse aliquid quàm catechesin quandam, qua Fidei suæ rationem exponebant.
  2. Injurious esse Spiritui S. qui confirmationis Chrysmati virtutem aliquam tribuunt.
  3. Confirmationis Ordinarium Ministrum non esse Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem.

Decreta Reformationis.

Adjuncta fuerunt 15. Capita de Reformatione.

1. Ad Regimem Cathedralium Ecclesiarum assumantur legitimè nati, probi ac docti.
2. Tenentes plures Episcopatus omnes dimittant, uno excepto. Aliàs ipso jure omnes vacant, excepto ultimo.
3. Inferiora Beneficia, præsertim curata, conferantur dignis, & qui per se ipsos residere & curam exercere possint.
4. Plurium Beneficiorum contra SS. Canones detentor, ipso jure illis privatus existat,
5. Nisi dispensationem Ordinario exhibeat. Et tunc de idoneo Vicario provideatur.
6. Uniones Beneficiorum examinentur ab Ordinariis.
7. Unita visitentur ab Ordinario singulis annis. Constituantur Vicarii cum tertia parte fructuum.
8. Reparandæ Ecclesiæ: Et cura animarum sollicitè exercenda.

9. Ad

73.
De Confir-
matione.

74.
De Cleri-
cis, Benefi-
ciis Eccle-
sasticis.

9. Ad majores Ecclesias promoti ultra 6. menses consecrationem non differant.

10. Sede vacante Capitulum intra annum à die vacationis nulli concedat licentiam ordinandi, aut litteras dimissoriales, nisi occasione beneficii obtinendi, vel jam obtenti arctato. Si Capitulum contraveniat, subiaceat interdicto: Et sic ordinati ab executione Ordinum Jure ipso sint suspensi, ad beneplacitum futuri Prælati.

11. In litteris dimissoriis exprimenda causa, ob quam à proprio Episcopo ordinari non possint. Nec ordinandi sine prævio examine.

12. Facultas de non promovendo annum non excedat.

13. Electi, præsentati, aut nominati ad beneficium non instituantur sine prævio examine: Exceptis iis, qui præsentantur ab Academia.

14. Causæ civiles exemptorum extralocum exemptum ab Episcopo cognoscantur.

15. Curent Ordinarii, ut hospitalia accuratè administrantur.

Sessio VIII.

De Concilio transferendo Bononiam.

In Sessione VIII. habita XI. Martii 1547. à majori parte Prælatorum decreta est translatio Concilii Bononiam, propter morbum quendam Tridenti grassantem. Jam aliàs sæpius de hac translatione actum est, urgentibus etiam Legatis Apostolicis, tum propter tumultus Belli Smalcaldici, in propinquo tonantis, tum fortassis ex privatis rationibus, ut sint Romæ propiores, si Pontificem Octogenerium mori contingeret.

Evicit tandem major numerus migrationem, protestantibus ex voluntate Cæsaris Hispanis Episcopis, atque Tridenti remanentibus cum Cardinale Pacieco.

Cum Bononiæ 21. Aprilis in Sessione IX. pauci Prælati convenissent, prorogata est Sessio in secundam Junii. Et quia idem contigit in Sessione X. dies 15. Septembris Sessio XI. est destinata: Ubi materia Sacramentorum tractaretur. Verùm propter varia impedimenta Concilium per quatuor annos suspendi, atque ad annum usque 1551. differri debuit, ut nunc breviter exponemus.

§. VI.

Bellum Smalcaldicum: Translatio, & suspensio Concilii.

Cum Smalcaldici fæderati cernerent Concilium Tridentinum inchoatum, veriti, ne Cæsar eos ad illud amplectendum cogeret, Francofurti ad Mænum convenerunt anno 1546. renovaturi fædus Smalcaldicum, ut unitis viribus Concilio Tridentino se opponerent, plenam Religionis

Ordinationibus.

75.

76.

Prorogata
Sessio
Bononiæ.

77.

Smalcal-
dorum Co-
natus.

gionis suæ libertatem extorquerent, atque ex contribulibus suis aliquos Judices in Cameram Imperialem intruderent.

78. *Disputatio Ratisbonensis.* Indixit interea Cæsar colloquium Ratisbonam; ad quod delecti ex utraque parte rursus Theologi, qui de Religionis Controversiis disceptarent: Et quidem ex Catholicis Petrus Malvenda Dominicanus, Erardus Bilichius Carmelita, Joannes Hoffmeisterus Augustinianus cum celeberrimo Doctore & Antagonista Lutheri Joanne Cochlæo: Ex protestantibus Martinus Bucerus, Joannes Brentius, Georgius Major, & Erardus Schneppius. Cùmque in Disputatione de Justificatione Bucerus varia concedere coactus esset contra voluntatem Protestantium, quatuor illi disputatores ignominiosa fuga ex campo contentionis se subtraxerunt.

79. *Mors Lutheri, & elogium.* Territi fortassis etiam sunt morte Lutheri, quæ in hoc tempore incidit: Quia sinè illius consilio ab ejus Sectatoribus nihil agebatur. Is ultima vitæ ætate, cùm audiret, congregatum esse Tridenti Concilium, furorem, rabiem, & apparatus omnem, quo probè erat instructus, maledicæ eloquentiæ exprompsit adversus illud atque Romanum Pontificem, edito libro, quem inscripsit: *Contra Pontificatum à Satana institutum*: Additis etiam picturis se auctore dignis, quibus propudiose proponebat Pontificem, auribus asininis horrentem, atque à dæmonibus coronatum. Vindicare fortasse sic voluit ignominiam, quam incurrit, dum ex puella diabolum niteretur expellere, ab illo foribus oclusis in olidas redactus angustias. Obiit autem Islebii, quo à Comitibus Mansfeldicis ad Controversias quasdam componendas Wittembergâ evocatus fuerat: Ubi 17. Februarii anno 1546. postquam lauto convivio inter solitos jocos & facetias benè passus & potus ad quietem se composuisset, die altero mortuus inventus est anno ætatis clymaçterico 63.

Orbi inclaruit, ut Herostratus quondam incenso Dianæ templo: Homo levis, spurcus, petulans, & inauditæ maledicentiæ: qua scripta sua vitæ tamque implevit. Dignum tamem censuêre Wittembergenses Mausolæo marmoreo 12. Apostolorum staturis coronato.

Venerat inter hæc Ratisbonam ad Comitia Cæsar, in quibus nullum ex Principibus fœderatis invenit: Nec iteratò citati comparuerunt, in privatos inter se conventus abstracti. Habita nihilominus comitia, statutùmque, ut omnes Tridentini Decretis morem gerant: protestantibus more suo legatis Lutheranis.

80. *Fœdus Cæsaris contra Smalcaldicum.* Tum verò cernens Cæsar, omnia Comitia, edita, omnesque amicè componendæ pacis vias eludi à Lutheranis, fœderi suo Smalcaldico mordicus inhærentibus ac confisis, armis ad officium revocandos existimans, cum Pontifice, Principibus Catholicis, & nonnullis etiam Lutheranis, ut Mauritio & Augusto Saxonie Ducibus, item Alberto & Joanne Marchionibus

nibus Brandeburgensibus, fœdus iniit. Cùmque Smalcaldici per Legatos quærerent, quò armorum ille apparatus pertineret? Ad compescendos Rebelles subditos, respondit Cæsar.

Non enim Bellum Religionis causa paratum videri voluit, ut quosdam ex Lutheranis etiam ad se pertraheret: Sed in læsa Majestatis Divinæ & humanæ reos se moturum, qui falso Religionis prætextu incisis nervis ac nexibus Rempublicam, totamque Imperii molem conentur evertere, despesta potestate Cæsarea, omnibusque viis pacem in Germania per tot Comitia stabiliendi protervè abjectis: Contra Imperatorem Conventus cogi, & cum exteris Principibus pangi fœdera: Relicto judiciorum ordine privata illa atque truculenta diffidationum Jura suscitari denuo, in perniciem quietis & tranquillitatis publicæ. Subditos Imperii impunè jam toties armis invasos, atque vi injusta Principes etiam Provinciis suis dejectos: Henricum Brunsvicensem à Landgravio urbibus suis spoliatum adhucdum vinctum teneri, & in carcere squalescere: Ipsas Imperii bases propediem eversum iri, nî Caput invigilet, & turbulentis conatibus obviam eat.

81.
Cæsar publicat Belli causas.

His Belli causis ad urbes Imperii liberarum dimissis, sola Argentina Cæsaris scriptum refutare est ausa.

Joannes Fridericus Septemvir, & Philippus Landgravius, Smalcaldici fœderis Duces, responderunt Cæsari (editis dein etiam litteris publicis) non aliâ quàm Religionis causâ Bellum in se parari, ut vis inferatur conscientis, & sub jugum Pontificis ac Coneilii mittantur. Simulque non tantum principes & civitates socias, sed Regem etiam Galliæ ac Angliæ in Imperatorem suum concitant. At illi, pace nuper cum eodem composita, domesticis Germaniæ turbis immiscere se nolebant. Cùmque initæ cum Solimanno induciæ etiam tenerent, liberum Cæsar nactus est spatium, cum pace non posset, armorum virtute constituendi Rempublicam.

Cum autem Legiones suas ex diffitis Provinciis, Hispania, Italia, Belgio, Hungaria accire deberet, fœderati autem Smalcaldici suas in propinqua haberent, multò hi viribus superiores erant. Octo enim tantum millia Cæsar Ratisbonæ collegerat.

Primi autem Wirtembergici cum civitatibus Sueviæ Lutheranis, collectò viginti millium exercitu doctore Sebastiano Schertelio Augustano in campum armati prodeunt, atque ut copias, quas Pontifex ex fœdere Cæsari mittebat, transitu prohiberent, expugnato Ehrenbergensi propugnaculo, Oeniponto imminebant. Verùm Schertelius, ubi comperit, duodecim millia Tyrolensium Duce Castelato Comite ad arma confluxisse, territus, viam, qua venerat, repetiit, & fœderatorum copiis,

82.
Smalcaldi frustra tentata Tyroli.

ad Ulmam collectis, se conjunxit. Atque inde fœderatus iste exercitus Donawerdam movit, ubi se Elector & Landgravius cum copiis, quas per Franciam adduxerant, juxxit.

Octoginta millibus peditum & decem millibus equitum constabat istæ exercitus, centum & triginta tormentis bellicis instructus. Opprimi multitudine Cæsarem facile potuisse creditur, si rectâ Ratisbonam movissent, ubi illius exercitus, nec decimam hostium partem æquans, stabat: Atque inde digressus prope Landisbutum castra communiit.

Prope Ingolstadtium castra locant. Ac Bellum Cæsari denuntiant.

Verùm Smalcaldici, dum lentè Rainam ac Neoburgum intercipiunt, atque inde progressi Ingolstadtium inter & Monachium castra locant, spatium Imperatori dederunt suas operiendi copias. Ne autem fœderati nihil egisse videantur, misso tubicine Bellum *Carolo Gandavenfi*, ut loquebantur, denuntiat. Dux Albanus supremus post Cæsarem copiarum Dux, remisso tubicine, proscriptionem Imperialem eis promulgat.

Venerant interea, Smalcaldico tam grandi exercitu in castris otiosè desidente, memorabiles Cæsari suppetiæ, nemine se opponente; duodecim nimirum millia peditum & sex millia Equitum, quæ Pontifex miserat, duce Octavio Farnesio Parmensi Duce, Cæsaris genero, ac patre Alexandri Farnesii, incomparabilis postea herois, ac Belgii Salvatoris. Italicis hisce copiis accessere tria Hispanorum millia, à Principe Sulmensi Neapoli adducta: Quatuor item Germanorum millia, ex Brisgoia à Schaumburgio Tribuno collecta.

83. Frustra Cæsaris castra tormentis impetunt.

Cum his copiis, quamvis adhuc multò inferioribus hostium numero, Carolus Cæsar Neostadii trajecto Danubio ad Ingolstadtium castra posuit: Cùmque necdum ea satis muniisset, fœderati omnibus tormentis explosis ingenti vi Cæsareos impetebant. Tenuitque ad novem omnino horas illa globorum grando, mira Cæsaris ejusque copiarum constantia. Nam cernens Landgravius ordines ubique servari integros, hostem aggredi non ausus, retrocessit Neoburgum atque inde Donawerdam, intercepturus Comitum Burensem 12000. peditum & 3000. equitum ex Belgio adducentem. At ille declinatis cautè insidiis felici itinere ad Imperatorem pervenit.

84. Arte & virtute Cæsaris attriti.

His ille copiis auctus hostem aggredi statuit. Egressus igitur Ingolstadianis castris, occupatisque in transitu Neoburgo, Donawerda, Nordlinga, aliisque civitatibus, mira bellandi arte hostilem exercitum ita circumduxit, pressit, attrivitque, ut in rerum omnium penuriam ac desperationem eundem conjecerit. Crevitque calamitas, cùm Elector, accepto tristi nuntio, Saxoniam ferme omnem à propinquo suo Mauritio, Albertinæ stirpis Principe, esse occupatam, à Landgravio se separavit, & ad restinguendum domi incendium accurrit.

Tum enim etiam Landgravius re desperata campo excessit, cumque paucis suis residuis copiis in Hassiam rediit, fœderatis se passim dedentibus & Imperatoris gratiam implorantibus. Horum primus erat Fridericus Elector Palatinus, quamdiu fuerat Catholicus Cæsari fidissimus; durioribus conditionibus gratiam impetravit Ulrichus Dux Wirtembergicus.

Secutæ sunt urbes; quibus imperatâ pecuniâ, & Tormentis bellicis, *85. Plerique Augustam, Ulmam, Memingam, Campidunum, Lindavium, Biberacum, ejus gra-* Ravenfpurgum, Francofurtum & Argentoratum in deditionem accepit: *tiam im-* Adeptus hoc pacto Subsidia ad solvenda militi stipendia & bellum porro *plorant.* profequendum.

Reliquum hyemis ordinandæ Germaniæ impensum. Cum autem *86.* Imperator Ulmæ anno 1547. moraretur, nuntium accepit, Electorem Sa- *Decernit* xoniæ non tantum sua recuperâsse, sed etiam Mauritio pleraque ademisse, *Bellum Sa-* cæso Alberto Brandenburgico, quem Cæsar ei auxilio miserat. Quare Sa- *xonicum.* xonicum bellum, licet laboraret arthritide, per se ipsum gerere statuens, sub initium Martii Ulmâ discessit Nordlingam, ubi Albanus exercitum, quamvis multum accisum, collegerat. Cum hoc Egram processit, Ferdinando Fratri & Duci Mauritio se conjuncturus.

Indemovens in Misniam, perruptis claustris transitum impredientibus, *87.* ad Albim castra metatus est, Electore trans Albim ad Mühlbergam cum *Trajectio* exercitu stante, ac transitum fluvii prohibente. Ardua profectò erat tra- *Albis.* jectio tam lati tamque profundi fluminis, obstante in adversâ ripa armato exercito cum tormentis bellicis, undique in Cæsareanos dispositis.

At aperuit illa dies, quantum virtus cordata possit; dum Carolus heroica vetustatis supergressus facinora, incomparabili fortitudine & fluvium vicit & hostem. Nam elector territus recessit, Wittembergam, unitam urbem, se recepturus. Verum cum levioris armaturæ Equites ac dein etiam Albanus cum Equitum turma eundem affecuti, prælio initium dederant, superveniens Cæsar insignem ad posteritatis memoriam victoriam reportavit, deleto ferme ad internecionem Saxónico exercitu, & quod rei caput est, Electore ipso Joanne Friderico per Albanum capto. *88. Mühlber-* *gensis vi-* *ctoria.*

Imperator mortis sententiam tulit in captivum: Verum deprecanti *Capto Ele-* busei vitæ veniam pluribus Principibus, consensit Imperator, cum his tamen conditionibus, ut Wittembergam se dedat Cæsari: Electoratus Duci Mauritio cedat: Elector verò exauthoratus ad arbitrium Cæsaris captivus maneat. *ctore.*

Præcipuo hoc Smalcaldici fœderis autore bellique Principe debellato, trepidi per Germaniam Protestantes accurrerunt, Cæsarisque arbitrio se permisere.

89.
Et Land-
gravo in-
dignante
Mauritio.

Solus supererat Philippus Landgravius, qui, licet ferocia esset inflexibili, tamen cum Dux Mauritius ejus gener & Elector Brandeburgicus, vitæ, libertatis ac bonorum ipsi spem fecissent, si Cæsaris se permetteret arbitrio, Halæ Saxonum Cæsari Throno insidenti suppliciter accidit. Qui ei per Consiliarium quendam respondit, quamvis læsæ Majestatis reus necem esset commertus, quia tamen crimen fateretur, veniamque suppliciter peteret, atque Principes etiam pro eo intercederent, vitam ei donari, nec bonis omnibus spoliandum, neque *perpetuo carcere* plectendum.

90.
Causa
Landgra-
vii.

Cum autem abduceretur captivus, Dux Mauritius & Elector Brandeburgicus apud Cæsarem vehementer conquesti sunt: Infringi sic pactio- nem cum Landgravio à se initam: Nunquam eum compariturum fuisse, nisi fidem dedissent, libertatem ac ditiones ei servatum iri: Neque se unquam suavos fuisse, ut compareret, si carceris oriri potuisset suspicio; Agi de fide sua publicè data: Obtestari se, ut Cæsar fidem ipsorum liberet ac honori consulat, nec patiatur, ut proclamentur per orbem tanquam perfidi proditores, qui turpissimè decepissent Principem amicum & cognatum, cumque falsis promissis in carcerem conjecissent.

Respondit Imperator, ex genio Albani Ducis ad asperitatem semper declinantis, vera quidem, sed fortasse temporum rationi non omnino consentanea: exstare Articulos Landgravio proponendos, ac dein propositos: id unum in iis contineri, eum non esse mulctandum carcere *perpetuo*: Si quid ultra ipsi promississent, excessisse limites suæ potestatis. En originem perniciosi deinceps belli, & cladis rei Catholicæ! Nam responso hoc Cæsaris irritati Principes jam tum ad ultionem animum intenderunt, quamvis tunc res eorum necdum ferrent, ut eandem expromerent, erupturam, ubi opportunior occasio tulerit.

Aucta fuit indignatio, cum geminos Principes captos velut in Triumpho per Germaniam duci cernerent, magnamque tormentorum vim ex Saxonia, Hassia, & Civitatibus Imperii liberis aliò avectam. Aversum tamen à Cæsare animum dissimulantes, iram interim corde tegebant.

91.
Cæsar Fi-
dem non
violavit,
nec cle-
mentiam.

Quamvis autem sint, qui magnanimam Cæsaris clementiam hinc requirant; nihil tamen ille egit, quo Fidem datam læserit, aut limites Justitiæ fuerit transgressus. Nullum enim Mauritius aut Brandeburgus mandatum habebant, ut Landgravio libertatem ac ditionum securitatem adpromitterent: Suo id sensu ac voluntate fecerunt, quam ratam habere Imperator non tenebatur. Considerare etiam oportet, quanta à viginti jam annis à Principibus istis, Smalcaldici contra se fœderis Ducibus, fuerit perpeffus; quanto ardore Principes, civitates & Germaniam ferme omnem adversus eum concitarent; quo fastu atque ferocia adjudicata ei Imperatoria dignitate, *Caroli Gandavensis* nomine obscurare, & contemnere eum præ-

præsumperint: Quantum denique in discrimen bello gravissimo eundem conjecerint. Hæc enim aliæque qui animo limato atque à præjudiciis libero perpenderit, non multum, credo, Cæsaris iram accusabit, sed justam omnino dicet. Accedit prudens ac providus timor, ne Principes isti, si dimitterentur liberi, turbarent rursus Imperium. Sunt enim beneficia quædam, quorum haud æquo animo recordantur Principes, præsertim ubi iræ, ad tempus pressæ, potentes habent socios. Expertus fuit ipse Carolus Cæsar, quàm noxium sibi fuerit beneficium, quo Franciscum I. Regem Galliæ liberum dimisit, ruptis dein pactis bello ab eodem impositus.

Imò tantum abest, ut Imperator inclementiæ arguendus videatur, ut haud pauci sint Scriptores, qui Mühlbergensi victoria mitius usum existiment, totumque Lutheranismum excindi potuisse, si severitatem præhabuisset clementiæ. Vix enim fuisse putant qui debellatis Principibus, sociisque eorum dissipatis, tanto Victori Victoriam prosequenti resistere voluisset aut potuisset.

Interim ille, ut laceram Rempubicam per pacem constituat, lenibus que remediis ejusdem morbos sanet, Comitia Imperii Augustam indixit. In his Ordinibus proposuit, quantopere semper optarit quietem & tranquillitatem Germaniæ; eam constantem esse non posse, nisi Religionis discordiæ per Concilium generale, cui omnes se subjiciant, radice evulsa, extirpentur. Convocatum superioribus jam annis esse Tridenti, urbe ad Germaniam spectante, Concilium, plurisque ibidem jam celebratas Sessiones: Decernendum jam esse à Statibus, illius decretis omnibus esse parendum.

Assensere Cæsari tres Electores Ecclesiastici: Palatinus, Saxo, & Brandenburgus recipiendum quidem censebant Concilium, sed cum conditionibus, quas Lutherani essent adjecturi: Alii Principes omnes statuerunt, parendum esse Concilio, postquam etiam Protestantes in eo fuerint auditi. Cùm autem Imperator petiisset, hoc negotium curæ suæ ac fidei committi, omnes assenserunt, solo excepto captivo Duce Saxonæ. Urbes Imperiales Cæsarem veritæ, pariter iverunt in Principum sententiam. Sancitumque denique fuit, parendum omnibus esse Concilii Tridentini decretis.

Hoc durante Bello Smalcaldico continuatum fuerat; non tamen sine molestis controversiis. Nam cùm Schertelius per claustra Tyroleos irrupisset, trepidi Patres quidam cum ipsis Præsidibus, Montano, & Cermino, de transferendo Concilio cogitabant: Opponentibus se Legatis Cæsareis, & Episcopis Hispanis. Neque Pontifex adduci tunc potuit, ut in translationem consentiret. At postea morbo quodam Tridenti aliquantum grassante in Sessione VIII. majori Suffragiorum numero decretum est, ut

Con-

92.
Comitia
Augusta-
na.

Parendum
esse Con-
cilio Triden-
tino etiam
Lutherani
decernunt

93.
Disidium
circa
translationem
Con-
cilii.

Concilium transferatur Bononiam, consentiente etiam Pontifice. Illuc se major pars contulit, 14. Prælatiſ cum Cardinale Pacieco Tridenti remanentibus, ex voluntate Cæſaris; Qui tunc ad Bellum Saxonicum se accingebat.

Ex hac divisione Schisma timendum erat, quale Basileæ contigit, nisi providus Cæſar prohibuiſſet Tridenti celebrari Sessiões, quod idem Pontifex Bononiensibus inhibuit, cum cerneret, ferme non nisi Italos eò convenire. Unde meræ prorogationes Concilii ibi Sess. 9. & 10. fuerunt decretæ.

94. *Urget Cæſar ut revocetur Tridentum* Cùm dein Cæſar confecto Bello Saxonico in Augustanis Comitibus impertraiſſet, ut Status decernerent, se parituros Tridentino Concilio, non dubitavit, se apud Pontificem facile effecturum, ut Concilium Tridentum revocetur, ne fructus tanto labore partus intereat.

Aliter præparatum invenit Pontificem à Bononiensibus jam præventum. Quare summopere commotus Cæſar, per Legatos suos Bononiæ & Romæ publicè est protestatus contra omnia, quæ in Bononiensi Conciliabulo, ut loquebantur, essent agenda. Concilium Tridentum esse indictum: Promiſſiſſe Patres, cum Bononiam fecerent, sublato morborum periculo se redituros Protestantes in aliam urbem non venturos: Facilem iis fore excusationem, cum tantum Concilio Tridentino obedientiam promiserint: Si Ecclesiæ paci consulere negligant, se pro Officio Advocati Ecclesiæ proviſurum.

95. *Suspensio Concilii inopportuna.* Pontifex accepta hac protestatione, in neutram partem decedit: Suspensumque fuit Concilium per quatuor annos, quo tempore quàm maxime expediſſet, illud Tridenti proſequi, ut florenti illo rerum Cæſarearum statu Protestantes efficaciter potuiſſent adigi ad standum promiſſis & decretis Concilii Tridentini. Cùm econtra ex illa Concilii translatione & suspensione, mutato Germaniæ statu non exigua Ecclesiæ mala emanarint: ut nunc narratum imus.

§. VII.

De Constitutione *Interim* & reductione Concilii Tridentum.

96. *Cum viget disceptatio, an Tridenti, vel Bononiæ continuandum esset Concilium.* Cùm Cæſar Pontificem & Bononienses Patres persuadere non posset, ut Concilium tunc Tridentum reducerent, neque Generali Concilio necdum dissoluto, Nationale in Germania posset institui, Theologis committendum censuit, ut formulam aliquam confessionis communi opera conciperent, quæ *Interim* ab omnibus observaretur, donec à Concilio Generali dogmata Fidei definita fuerint.

Selecti ex Catholicis ad hanc formulam conscribendam, Julius Pflugius, Episcopatui Naumburgensi postea restitutus, & Michaël Haldingus Pro. Episcopus Moguntinus, ab Merseburgensis postea Episcopus: Ex

Pro-

Protestantibus Joannes Agricola, Concionator Joachimi II. Electoris Brandenburgici. Petiitque Imperator, ut etiam Pontifex suum Legatum mittat, qui cum tribus istis Theologis formam Confessionis, ab omnibus interim acceptandam, componat.

Verum quò minus hoc fieret, præter alia, obstabat Henricus II. Rex Galliarum, qui Parenti suo Francisco I. nuper successerat. Hic enim Princeps, veritus magnam Caroli V. potentiam, in animum suum induxerat, quæcunque posset via eidem se se opponere. Quare Concilium Bononiæ, non autem Tridenti continuari voluit, missis eò suis Episcopis, Cardinalibus autem Gallis ad Pontificem, cauturis, ne Pontifex Cæsaris postulatis annuat: Eò tendere istius consilia, ut non tantum in politicis Italiæ atque Europæ se Dominum constituat, sed etiam in Sacris & Religionis negotio supremum arbitrum.

At Cæsar cognita Romanæ curiæ cunctatione tam in decernendo loco Concilii, quam mittendo legato ad Augustana comitia, instituendamque in iis Theologos inter conventionem, Anno 1548. formulam à tribus illis Theologis conceptam Statibus approbandam obtulit, atque dein Imperialis edicto sanxit. Et quia tantum interim servanda erat, donec conclusio fieret generalis Concilii; dicta est hæc constitutio vulgari vocabulo *Interim*.

In hoc Schemate Fidei 26. visebantur Articuli, circa statum Adami ante & post peccatum, redemptionem per Christum & Justificationem peccatoris, bona opera, Ecclesiam ejusque notas, potestatem, Pontificem, Episcopos, Sacramenta, Missam, Invocationem Sanctorum, preces pro defunctis, ritus in administrandis Sacramentis. Omniaque in iis erant Orthodoxa, præsertim si bono sensu acciperentur, quæ ad Fidei doctrinam pertinent. Duo tamen Lutheranis concessa sunt interim capita, matrimonium nempe Presbyterorum & Communio sub utraque specie: Quæ capita non ad Fidem, sed disciplinam spectant.

Neutri parti hæc confessio ex integro placuit. Pontifex eam à Cæsare submissam tum ipse examinavit Romæ tum etiam Bononiensibus examinandam dedit. Hæreticum in ea inventum nihil: Jussit tamen Imperatori per Cardinalem Sfondratum nuntiari: Neque pertinere ad Cæsarem negotia Religionis disponere, neque permittenda esse duo illa capita: matrimonium Presbyterorum pugnare cum traditione Apostolica, usum calicis cum more jam dudum recepto. Persuasus tamen Pontifex à Cardinale Morono fuit, ne apertiùs constitutioni *Interim* se opponat; tolerari duntaxat ab eo interim ex necessitate minimam particulam Lutheranismi, qui aliàs ex integro tolerandus foret. Quare etiam Cæsar ad evitanda majora mala interim toleranda illa duo existimavit in Lutheranis, modo

Cæsar con-
stitutio-
nem Inte-
rim confici
curat.

97.

In qua ca-
teroquin
Catholica
concessa
Luthera-
nis com-
munitio sub
utraque
specie &
matrimo-
nium Pres-

98.

Neutri
parti satis
placuit.

dò in reliquis omnibus, ac præsertim quæ ad Fidem pertinent, cum Ecclesia Catholica conveniant.

Varia deinde scripta tum pro tum contra constitutionem istam prodierunt. Nimsque acerbè scripserunt, qui eandem cum Henotico Zenonis, Ecthesi Heraclii, & Constantis Typo compararunt. Certè Nicolaus Bobadilla, cum ob dicta scripta quæ contra illam formulam à Cæsare in Italiam fuisset remissus, ne quidem in conspectum à S. Ignatio fuit admittus.

Præsertim verò eidem se opposuerunt complures Præcones Protestantici. Bucerus, cum ab Electore Brandenburgico, ut subscribat, urgeretur, Argentinam profugit, asserens, constitutione illa firmari potestatem Pontificiam. Ita etiam Musculus Augustanus Præco, Brentius Halensis, Oslander Norimbergensis, Calvinus Genevensis, & præsertim Joannes Fridericus exauthoratus Elector Saxonie contra eandem tonabant: Confutante Cochleæo libello Protestantico.

99. Efficaciùs autem Cæsar ipse constitutionem suam executioni dabat; *An Cæsar cumque Magdeburgum, & Constantia reliquis pertinaciùs se se opponerent, Imperiali banno seu publicæ proscriptiõni sunt subjectæ.*

100. *Orta etiam est occasione constitutionis Cæsareæ nova Lutheranorum divisio: Alii enim, qui contumaciùs cum Illyrico & Amsdorffio eidem obluclabantur, nullam admittentes in doctrina Lutheri mutationem, Lutherani rigidi dicebantur: Alii vero, qui cum Melanchtone tempore servientium putabant, Lutherani molles, Adiaphoristæ, & Indifferentes sunt appellati; Alii rursus Interimistæ Imperiales, alii Interimistæ Lipsienses: Ut aded Lutheranismus, qui tempore conditoris sui in 34. Sætas jam fuerat divisus, post ejus mortem in plures quàm centenas sit dissectus.*

Imperator compositis hoc pacto utcumque Germaniæ rebus in Belgium discessit, Ducem Saxonie & Landgravium captivos secum abducens. Episcopi verò, prout desiderabat Imperator, Diæcesanos conventus celebrabant pro instauranda secundum SS. Canones Ecclesiastica disciplina, declaratumque, conjugium Presbyterorum & usum calicis per Constitutionem *Interim* nemini permitti, nisi illis, qui ex Lutheranismò convertuntur ad Ecclesiam. Pontifex pariter requisitus Episcopis Germaniæ potestatem dedit concedendi usum calicis humiliter dispensationem petentibus, & fatentibus, Ecclesiam posse usum calicis interdicere.

101. *Anno 1459. obiit Paulus III. electusque Cardinalis de Monte, primus in Concilio Tridentino Legatus Pontificius, assumpto Julii III. nomine. Et quidem, quod mirum, etiam Cardinales Cæsarearum partium cum Farnesianis juncti, eidem dederunt suffragium, licet offenderit Cæsarem, quòd translationem Concilii Tridento Bononiam summopere promoverit, nolueritque illud Bononia amoveri. Cardinalis Polus, vir integerrimus, in suspicio-*

nem

nem nescio cujus propensionis in Lutheranismum vocatus, rejectus est. At restituendo postmodum in Anglia Religionem Catholicam satis ostendit, qua Fide esset.

Julius, qui antea Legatus pro Concilio Bononiæ continuando mordicus steterat, jam ex altiori prospiciens specula facilè concessit, ut Tridentum reduceretur, obtento consensu non tantum Cardinalium Patrumque Bononiensium, sed etiam Regis Galliæ, modò in illa urbe, Imperatori obnoxia, nihil concluderetur contra Jura Galliæ, & immunitatem Ecclesiæ Gallicanæ.

102.

*Resurrectio
Tridentini
decreta.*

Igitur Pontifex edita Bulla re assumptionis Concilii Præsides nominavit Cardinalem *Crescentium* cum duobus Episcopis. Atque die prima Maii annò 1551. celebrata est Sessio XI. in qua decreta est resumptio Concilii Tridentini.

Sessio XI.

In Sessione XII. prima Septembris habita præcisè decretum est, ut Sessio XIII. celebretur die undecima Octobris; quia scilicet, paucis adhuc præsentibus, expectabatur major Prælatorum, præsertim, ex Germania numerus.

103.

*Sessio XII.
indicta
Sessio proxima.*

§. VIII.

Continuatio Concilii Tridentini sub Julio III.

Postquam Imperator cum plerisque copiis militaribus ex Germania discesserat, cessante timore, non diuturno Officii Magistro, plerique Protestantes constitutionem *Interim* rejecerunt. Cùmque Cæsar certior de hoc factus anno 1550. in Comitibus Augustanis conquereretur, responderunt Principes, non posse populos tam citò adduci ad fidem priori contrariam: Vi verò eos velle compellere periculosum esse.

104.

*Protestantes
nec Interim
nec Concilium
accipiunt.*

Legati autem Mauritii apertè declarârunt, intentionis suæ non fuisse, subjicere se Concilio Tridentino, nisi sub conditione, quòd Theologi Confessionis Augustanæ gaudeant ibi jure suffragii, Pontifex non præsideat, omniâque hæcenus Acta tanquam irrita declarentur, ac Concilium de novo inchoetur.

Quia tamen per majorem Suffragiorum numerum conclusa fuerat subjectio, præstanda Concilio Tridentino, & Imperator urgebat Protestantes, ut suos ad illud mittant Theologos, doctrinæ suæ rationes proposituros, advenerunt tandem Tridentum deputati præcipuorum Principum & aliarum Civitatum: nempe initio Octobris 1551. Joachimi II. Electoris Brandeburgici, Ducis inde Wirtembergici, ac nomine Argentinæ aliarumque civitatum Joannes *Sleidanus*, famosus ille ac mendax Historiæ Lutheranæ scriptor, cum nonnullis Ministris: ac demum etiam Legati Mauritanii.

105.

*Mittunt
tamen aliquos
Legatos.*

Brandeburgici per Slavium Juris Consultum obedientiam deferebant Concilio, ac Julium III. appellant *Summum Pontificem Sanctæ Ecclesiæ Romanæ*

106.

*Insolentia
& Uni-
postulata.*

& *Universalis*. Aliter multò se gesserunt reliquorum Legati, præsertim Saxones. Auditii illi sunt 24. Jan. 1552. petebant autem, contra promissa & conclusain binis Comitibus Augustanis, ut statim declaretur, an Pontifex sit supra Concilium, ut Pontifex, contra quem graves habeant accusationes, non ut Judex, sed ut reus adsit in Concilio, ut episcopi à Juramento Pontifici præstito absolvantur. Ut Theologi Protestantium Jure Suffragii gaudeant, atque ut omnia hæc in Concilio acta irritentur. Spiritus credentis arrogantiæ eis suggererant Mauriti, novi Saxonix Electoris, turbulenta consilia, hæc in pressa, sed brevi in apertum eruptura: ut §. sequenti referemus: Postquam ea, quæ Sessione 13. & 14. gesta sunt, exposita fuerint.

Sessio XIII.

Decreta de SS. Eucharistia.

107. In Sessione XIII. Præsidente nomine Julii III. Cardinalis Crescentio, cum Pighio Archi Episcopo Sipontino Aloysio Lipomano Episcopo Veronensi, & Cardinali Madrucio Episcopo Tridentino, præsentibus etiam tribus Electoribus Ecclesiasticis, & Oratoribus Cæsaris & Regis Romanorum, celebrata 11. Oct. 1551. editum fuit decretum de SS. Eucharistiæ Sacramento, octo Capitibus comprehensum.

In 1. decernit, Christum verè, realiter & substantialiter sub specie earum rerum sensibilium contineri.

2. Institutum esse hoc Sacramentum à Christo in sui memoriam, in Spiritualem animarum cibum, in antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præservemur: Atque in pignus futuræ gloriæ, & in Symbolum unitatis.

3. Christum statim post consecrationem etiam ante usum esse præsentem; Corpus quidem sub specie panis, Sanguinem verò sub specie vini, *vi verborum*: Corpus autem sub specie vini, & Sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque vi naturalis illius connexionis, qua partes Christi inter se copulantur: Divinitatem autem propter unionem hypostaticam cum Corpore & anima. Unde tantundem esse sub una specie, quantum sub utraque: Cum totus & integer Christus sub qualibet specie, & sub quavis illius parte existat.

3. Per consecrationem fieri conversionem totius substantiæ panis in Corpus Christi & vini in Sanguinem: Quam conversionem Catholica Ecclesia *transubstantiationem* appellat.

5. Cultum patriæ hujus SS. Sacramento esse exhibendum, cum Deus ipse sit præsens. Ideoque convenienter institutum Festum solenne.

6. Consuetudinem antiquissimam Eucharistiam in Sacratio asservandi, & ad ægros deportandi retinendam.

7. Eam probationem esse necessariam, ut nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali confessione accedat; idque de Sacerdotibus etiam intelligendum, si adfit copia confessarii. Si autem necessitate urgente absque prævia confessione celebraverit, quàm primùm confiteatur.

8. Triplici modo posse sumi: *Sacramentaliter tantum*, à peccatoribus. *Spiritualiter tantum*, per votum seu desiderium. *Sacramentaliter & Spiritualiter simul*, cum scilicet Sacramentum verè & cum augmento gratiæ suscipitur. Communionem à Sacerdote accipiendam.

Canones de Eucharistia.

Undecim dein editi sunt Canones seu anathematismi contra hæreticos, hoc Sanctissimum Sacramentum impugnantes. Nam anathema dicitur illi, qui dixerit:

108.

1. In SS. Eucharistiæ Sacramento non contineri verè, realiter, & substantialiter Corpus & Sanguinem cum anima & Divinitate Christi, ac proinde totum Christum, sed tantum esse in eo tanquam signo vel figura aut virtute.

2. Qui dixerit remanere substantiam panis & vini, negaveritque conversionem totius substantiæ panis in Corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis & vini.

3. Qui negaverit, sub unaquaque specie, & sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri.

4. Qui dixerit, Christum tantum in ipso actuali usu esse præsentem, non autem antè vel post.

5. Qui dixerit, unicum aut præcipuum fructum esse remissionem peccatorum.

6. Christum in hoc Sacramento non esse adorandum cultu latriæ vel solenni processione circum gestandum.

7. Non licere Eucharistiam in Sacratio asservare, sed statim post consecrationem esse distribuendam, aut: Non licere illam ad ægros deferre.

8. Christum Spiritualiter tantum manducari, & non etiam Sacramentaliter & realiter.

9. Si quis negaverit obligationem Communionis Paschalis.

10. Qui dixerit, non licere Sacerdoti celebranti se ipsum communicare.

11. Qui dixerit, solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendam Eucharistiam.

Subjuncta denique sunt octo Capita de reformatione.

In 1. præscribitur forma, qua Episcopi subditos regere & corrigere debeant; prohibetur appellatio à sententia interlocutoria Episcopi aut Vicarii ante sententiam definitivam.

109.
*Decreta
Reformationis.*

*De Judicii
& appellationibus.*

2. Quando appellatur à sententia Episcopi ad Papam, isque causam appellationis alicui in partibus vult committere seu delegare, Metropolitanò committatur, aut, si is suspectus, vel ultra duas diœtas distet, vicinioribus Episcopis, aut illorum Vicariis, non verò inferioribus iudicibus.

3. Acta primæ instantiæ intra 30. dies dentur gratis appellanti; aliàs absque illis Judex *ad quem* potest procedere.

4. Si determinatus à SS. Canonibus Episcoporum numerus non potest depositioni ac degradationi Clerici assistere, assistant Abbates, aut his deficientibus aliæ personæ in dignitate constitutæ.

5. Grata remissionis pœnæ, ob-vel subreptitiè obtenta revocetur à concedente.

6. Episcopus non citetur personaliter, nisi depositionis causa.

7. Testes contra Episcopum non admittantur, nisi idonei & graves.

8. Graves Episcoporum causæ à summo Pontifice cognoscantur.

Data deinde cautio seu Fides publica, quam *Salvum Conductum* appellant, Protestantibus.

Sessio XIV.

Doctrina de Sacramento Pœnitentiæ.

IIIO. In Sessione XIV. celebrata 25. Nov. 1551. tractatum est de Sacramento Pœnitentiæ & Extremæ Unctionis. De illo novem Capita sunt proposita.

1. Pœnitentiam semper peccatoribus fuisse necessariam: Elevatam autem ad rationem Sacramenti à Christo, dum post resurrectionem insufflavit in Discipulos dicens: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remisistis peccata &c.*

2. Differre Pœnitentiam à baptismo, quoad materiam, formam, Ministerium, effectum: Omnibusque post baptismum lapsis esse necessariam, sicut nondum regeneratis ipse Baptismus.

De materia & forma. 3. *Formam*, in qua præcipua vis sita est, esse verba Ministri: *Ego te absolvam &c.* quibus ex more preces addantur, non tamen pertinere ad essentiam formæ, neque esse necessarias. *Quasi-materiam* esse actus ipsius pœnitentis, nempe contritionem, confessionem & satisfactionem: Qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione partes Pœnitentiæ dicuntur.

IIII. *Observatio de Sacramento Pœnitentiæ valido & informi.* Videtur hic Concilium tantum definiisse, quænam sint partes integrales, requisite ad fructum Sacramenti, abstrahendo, quænam ex iis sint essentielles, adeoque pertinent ad valorem: Relinquendo scilicet disputationi Theologorum, an universalitas doloris, quatenus cadit etiam in peccata, quorum non amplius exstat memoria, pertineat ad valorem, vel tantum ad fructum. Ex quo principio præstantissimi Theologi, etiam post Tridentinum defenderunt, Sacramentum quoque Pœnitentiæ posse esse validum & informi: Quia scilicet universalitas doloris, ut cadens etiam in peccata memoriæ non oc-

currentia, juxta Tridentinum tantum videtur requiri ad integritatem & fructum, non autem ad essentiam & valorem, sicut satisfactio: De qua eodem modo loquitur.

4. Agitur de *Contritione*: Quæ est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero: Fuitque omni tempore necessaria ad veniam peccatorum. Quare non solum est cessatio à peccatis, sed etiam veteris vitæ odium ac detestatio. Et quamvis ista contritio aliquando charitate sit perfecta, aded ut peccatorem justificet ante actualem confessionem: Hoc tamen non contingit sine voto seu desiderio & proposito serio suscipiendi ipsum Sacramentum: Cum hoc votum sit inclusum contritioni perfectæ. Contritio verò imperfecta, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccati excludat, cum spe veniæ, non solum non facit hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam Dei donum est, & Spiritûs S. monentis impulsus: Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ ad Justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.

112.

De Contritione.

Non obscure hæc Concilium declarat, attritionem cum Sacramento conjunctam sufficere ad Justificationem.

5. Tractatur de *Confessione*, à Domino instituta, omnibusque post baptismum lapsis Jure Divino necessaria: Quia Christus Sacerdotes sui ipsius Vicarios constituit, tanquam Præsides & Judices, ad quos omnia peccata mortalia deferantur: Non enim possunt Judicium hoc incognita causa exercere, neque æquitatem in pœnis injungendis observare, si tantum in genere, & non potius in specie ac singillatim sua ipsi peccata declarassent. Unde oportet à pœnitentibus omnia mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in Confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint. Venialia autem, licet rectè & utiliter exponantur, taceri tamen possunt, multisque aliis remediis expiari.

113.

De Confessione.

Circumstantiæ autem eæ sunt exponendæ, quæ speciem peccati mutant: Quia sine illis peccata non possunt integrè exponi, nec de peccatorum gravitate Confessarius rectum Judicium ferre potest, nec Pœnitentiam proportionatam injungere.

114.

De Circumstantiis.

Hæc Concilium tantum exigit, ut Confessarius habeat notitiam de numero & specie peccatorum, possitque imponere Pœnitentiam proportionatam numero peccatorum & gravitati specificæ. Unde non exigit, ut exponantur circumstantiæ intra eandem speciem aggravantes.

Porro peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in univèrsum eadem Confessione inclusa esse intelliguntur.

Nempe

Nempe in Confessione fructuosa, ad quam requiritur dolor universalis, qui ratione motivi universalis, cadat etiam supra peccata gravia, memoriæ non occurrentia. Vel si Concilium loquatur etiam de Confessione valida, possunt esse inclusa in proposito universalis non peccanti de cætero.

6. Minister hujus Sacramenti est solus Sacerdos; qui non tantum declarat, peccata esse remissa, sed tanquam Judex pronuntiat sententiam absolutionis.

115. *De Jurisdictione, & casuum Reservatione.* 7. Quæ tamen ferri debet in subditum: Cum omnis Judicii ratio & natura id exposcat. Unde nullius momenti est illa absolutio, quam Sacerdos profert in eum, in quem ordinariam aut delegatam non habet Jurisdictionem. Quia autem ad disciplinam magnopere confert, ut atrociora quædam crimina non à quibusvis, sed summis tantum Sacerdotibus remittantur, locum habet *Casuum Reservatio*: Non tamen in Articulo mortis, in quo quilibet Sacerdos quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris potest absolvere.

116. *De Satisfactione.* 8. Quia falsum omnino est, & à verbo Dei alienum, culpam à Domino nunquam remitti, quin universa etiam pœna condonetur, imponenda pœnitenti à Confessario est *Satisfactio*, quæ medeatur peccatorum reliquiis, & quasi fræno à peccato coërceantur cautioreque efficiantur pœnitentes. Quare Sacerdotes, quantum Spiritus & prudentia suggererit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutare, & convenientes satisfactio-nes debent injungere.

9. Non autem solum pœnis, sponte à nobis in vindictam & castigationem peccatorum susceptis, aut à Sacerdote pro delicti mensura impositis, sed etiam temporalibus flagellis, à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Jesum Christum satisfacere valemus. Aditi sunt deinde 15.

Canones de Sacramento Pœnitentiæ.

117. 1. Anathema sit, qui dixerit, Pœnitentiam non esse verè & propriè Sacramentum reconciliationis à Christo institutum.

2. Pœnitentiam non esse distinctam à baptismo: Nec rectè appellari secundam post naufragium tabulam.

3. Verba Christi: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remisistis peccata &c.* non esse intelligenda de Sacramento Pœnitentiæ, sed de autoritate prædicandi Evangelium.

4. Ad integram & perfectam peccatorum remissionem non requiri tres actus Pœnitentis, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem.

5. Attritionem non esse verum, & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, aut, esse dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium.

6. Confessionem Sacramentalem non esse institutam à Christo: Nec ad salutem necessariam Jure Divino, aut, modum confitendi secretè ab initio Ecclesiæ

Ecclesiæ constanter observatum, alienum esse ab institutione & mandato Christi, aut inventum humanum.

7. Non esse necessarium Jure Divino confiteri omnia & singula peccata mortalia, quorum memoria habetur, etiam occulta, & quæ sunt contra ultima duo præcepta Decalogi, & circumstantias, quæ peccati speciem mutant

8. Aut qui dixerit, Confessionem esse impossibilem, & traditionem humanam, aut non esse obligationem semel in anno confitendi.

9. Aut, Absolutionem Sacerdotis non esse Actum Judiciale, sed nudum Ministerium declarandi, remissa esse peccata: modò tantùm credat, se esse absolutum, aut Sacerdos joco absolvat.

10. Vel, Sacerdotem, qui est in peccato mortali, non haberi solvendi ac ligandi potestatem: Aut, non solos Sacerdotes esse Ministros absolutionis.

11. Aut, Episcopos non habere jus reservandi sibi peccata, nisi quoad externam politiam.

12. Aut, totam pœnam semper simul cum culpa remitti à Deo: Neque Satisfactionem esse aliam, quàm Fidem de Satisfactione Christi.

13. Aut, quoad pœnam temporalem Deo non satisfieri, per Christi merita, pœnis ab eo inflictis, & patienter toleratis, vel à Sacerdote injunctis, aut sponte susceptis, ut jejniis, orationibus & elemosynis, vel aliis etiam pietatis operibus.

14. Satisfactiones pro peccatis non esse cultum Dei, sed traditiones hominum, quæ doctrinam de gratia obscurant, ipsùmque beneficium mortis Christi.

15. Aut, claves Ecclesiæ tantùm datas ad solvendum, non autem ad ligandum: Et propterea impositionem pœnæ esse contra finem clavium, & institutionem Christi.

Doctrina de extrema Unctione.

In eadem Sessione XIV. edita sunt tria Capita, & quatuor Canones de Sacramento *Extremæ Unctionis*. 118.

In 1. Cap. Concilium declarat hoc Sacramentum à Christo *Marc. 6.* in sinuatum, per Jacobum autem Apostolum fidelibus commendatum ac promulgatum, dum dixit: *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros &c.* Ex quibus intellexit Ecclesia, materiam esse oleum ab Episcopo benedictum; formam verò illa verba: *Per istam Unctionem &c.*

In 2. effectum hujus Sacramenti esse gratiam ad peccati ejusque reliquias abstergendas: Utque infirmus morbum leviùs ferat, & tentationibus dæmonis fortiùs resistat, & sanitatem corporis, si saluti animæ expedierit, interdum consequatur.

In 3. Ministerium esse Sacerdotem, qui tunc illud debet administrare quando infirmus ita periculose decumbit, ut in exitu vitæ constitutus videatur: Quotiesque in simile vitæ discrimen devenerit.

119. *Canones.* In Canone autem 1. dicitur anathema illi, qui dixerit, Extremam Unctionem non esse verè ac propriè Sacramentum, à Christo institutum, & à Jacobo promulgatum.

In 2. dicenti, illam non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos, sed jam cefsasse.

In 3. dicenti, hunc ritum repugnare S. Jacobo, idèoque mutandum, ac posse sinè peccato contemni.

In 4. dicenti, Presbyteros Ecclesiæ, quos S. Jacobus ad infirmum adducendos esse monet, non esse Sacerdotes, sed Seniores in quavis communitate; adeoque proprium extremæ unctionis Ministrum non esse solum Sacerdotem.

Decreta 14. de Reformatione.

120. *Decreta Reformationis.* 1. Prohibiti, interdicti, aut suspensi ascendentes ad Sacros Ordines, puniantur.

2. Episcopus ordinans alienum subditum sinè proprii Prælati consensu, ipso Jure uno anno ab exercitio Pontificalium sit suspensus, ordinatus verò ab executione ordinu sic susceptorum, quamdiu proprio Prælato placuerit.

3. Episcopus ab alio ordinatus, absque suo examine prævio & litteris dimissoriis, potest ab exercitio ordinu suspendere, si minus idoneos invenerit.

4. Episcopi tanquam Sedis Apostolicæ delegati possunt corrigere quoscunque Clericos sæculares, quantumcumque exemptos, etiam extra visitationem.

5. Conservatorum potestas ad certos limites restringitur.

121. *Pœna non gestantium habitum.* 6. Clerici, qui sunt in sacris aut beneficium possident, condecentem gestent habitum clericalem, si autem moniti ab Episcopo non pareant, suspendantur ab ordinibus, officio & beneficio: Si necdum se emendent, beneficiis & Officiis priventur.

122. *De irregularitate ex homicidio.* 7. Homicida voluntarius, licet occultus, est irregularis. Casualis autem, aut vim vi repellens, cognita & probata causa dispensetur.

Nota. *Congregatio Cardinalium anno 1588. & 1599. declaravit: Concilium loqui de eo, qui fuit in aliqua culpa, & ideo indigeat aliqua dispensatione. Eum verò, qui casu merè fortuito, aut vim injustam cum moderamine inculpatae tutelae repellendo, alterum occiderit, non esse irregularem, adeoque non indigere dispensatione.*

8. Episcopus, cui ex Privilegio licet alienos subditos punire, Clericos tamen alienos non puniat, nisi interventu eorum Episcopi, aut personæ ab eo deputatæ.

9. Beneficia unius Diocesis sub nullo prætextu uniantur Beneficiis alterius Diocesis.

10. Regularia Beneficia conferantur Regularibus.

11. Regulares translati ad alium ordinem in claustrum sub obedientia vivant, & Beneficiorum sæcularium incapaces existant.

12. Jus Patronatus nemo obtineat nisi ex fundatione aut dotatione: Institutione præsentati reservata Episcopo.

Hoc intelligendum de tempore post Concilium, seu de Jure Patronatus post illud acquirendo: Nam circa anteriora Jura quoad hoc nihil mutatum est.

13. Præsentatio fiat Ordinario, aliàs Institutio sit nulla.

14. Indicitur Sessio proxima, in qua tractandum de Missa, Ordine & Reformatione.

§ IX.

De suspensione Concilii propter Bellum Mauritianum.

Sessio XV. celebrata est 25. Jan. 1552. in hac duo Decreta fuerunt condita; alterum de prorogatione Sessionis usque ad diem 19. Martii, quod tempus deinde usque ad 1. Maji est extensum, propter Protestantes, quorum Theologi semper expectabantur: Unde alterum etiam editum Decretum, de Salvo Conductu in uberiori forma, prout Hussitis à Concilio Basileensi datus fuerat, iisdem impertiendo. Verùm, surgentibus novis iisque improvisis omnino turbis atque Belli tumultibus, Concilium suspendendum rursus fuit, & quidem in integrum decennium, usque ad annum videlicet 1562. quod qua ratione contigerit, haud abs re erit, breviter enarrare.

Carolo V. Imperatori anno 1552. Bellum subito gravissimum illatum est ab eo, quem inter primos amicos suos censebat, grandibus & recentibus adhuc Beneficiis sibi devinctum: à Mauritio videlicet, quem post confectum Bellum Smalcaldicum, capto & exauctorato Joanne Friderico, Saxoniae Electorem constituerat, translata ab Ernestina stirpe ad Albertinam dignitate, cum potissimis Saxoniae ditionibus.

Hic Princeps, fidus in Bello Smalcaldico Cæsari, quin & Socius, Protestantium odium incurrerat, non obscuro murmure perstreptentium, quòd Joannem Fridericum captivum in Cæsaris manibus relinquat, ut spoliis ejus impinguescat. Ut igitur eorum in se amorem ac studium transferret, ducem adversus Cæsarem constituere se jam pridem tacite meditabatur, ut Lutheranos ab obedientia, Concilio Tridentino præstanda, viollata exfolveret, sectamque Novatorum in Romano Imperio donaret civitate; quod votis omnibus exoptabant.

Causa altera defectionis erat Philippus Landgravius Hassiæ ipsius focer, quem libertati restitui frustra sæpius à Cæsare petierat: Jam ab eo tempore ultionem tacite excoquens, quo Cæsar eundem captivum abduxit.

Opportunum consiliis locum dedit ipsa provincia, quam Imperator ei demandaverat, compellendi videlicet armis ad deditonem, & obsequium Magdeburgum, quòd acceptandæ Constitutioni Interim pertinaciter repugnaret, & Sacerdotium juribus suis vi dejiceret. Validas ad hunc finem à Carolo acceperat copias; quas hoc furo testas identidem auxit, protracta

de industria in annum obsidione. Quo tempore Protestantium Principes, Brandenburgum, Palatinum, Wirtembergicum, Bipontinum, Mechlenburgos, Badensem cum Guilielmo Hasso, captivi Filio, tacito fœdere in partes suas pertraxit.

126.
*Fœdera
Mauritii.*

Utque illas magis adhuc firmaret, externa etiam respexit auxilia, pertracto in armorum societatem Henrico II. Rege Galliæ: Qui ad vindicandam, ut ferebat, Germaniæ libertatem, numerofo cum exercitu vere ingruente venturum se promisit, Cammeracum, Tullum, Metas, Virodunum pro se pactus. Hæcque tanta fœderata secretò fuerant conflata, ut Cæsar prius viderit Bellum, quàm crediderit. Aded namque fidebat Mauritio, tot nominibus, ut rebatur, suo, ut Moguntini aliorumque sincera monita tanquam vana & importuna abjiceret: Etiam tunc, cum Mauritianæ copiæ Electorum Ecclesiasticorum terras jam devastarent, ipsique Tridento ad propria defendenda recedendi facultatem à Cæsare frustra peterent. Mauritius rebus suis cum Protestantibus & Galliæ Rege clam compositis, dedito per collusionem velut in Cæsaris potestatem Magdeburgo, adjectoque copiis suis, qui urbi præsidio impositus fuerat, milite, scripto publico se vindicem obtulit libertatis conscientiæ, ac Lutheranismi in Imperio stabilendi, atque sub finem Martii exercitum Augustæ admovet, intra quatrimum ad deditionem vel compulsæ, vel compelli se simulanti. Inde verò ad Ulmam obsidendam progreditur.

127.
*Bellum in-
fert Cæsari
imparato.*

Carolus Imperator Bello Parmensi implicitus, præter eas legiones, quæ sub signis Mauritii militabant, vix aliquas in Germania, quam undique pacatam crediderat, habebat copias. Quare cum se proditum ab amico, & inermem Oeniponti, ubi tunc degebat, videret, per Ferdinandum Fratrem pacis conditiones iniri posse sperabat.

128.
*Irumpit
in Tyro-
lim.*

Convenerunt proin Lincii Ferdinandus Rex & Mauritius, qui fœderatos suos consulendos dicebat, ut Passavii deinde pax iniri possit: Paclûsque 15. dierum inducias, ad suum ad Ulmam exercitum accurrit. Atque ut Cæsarem inermem Oeniponti interciperet, cum toto suo exercitu movit Abudiacum, urbem ad Licum amnem & alpium pedem sitam, eaque intra biduum occupata, depulsisque, qui claustrorum aditus obsidebant, Ehrenbergensem arcem, & situ & opere munitam, cepit.

Carolus Imperator, percepto tristi hoc nuntio, cum Ferdinando Fratrem, qui expositurus, quid cum Mauritio Lincii egisset, quidque ulterius agendum, cum Cæsare consulturus, Oenipontum advenerat, Villacum in Carinthiam profugit, comitante eum etiam Joanne Friderico Saxone, licet ab Imperatore liber esset dimissus.

129.
*Trans-
actio Pas-
saviensis.*

Mauritius autem Oenipontum ingressus, ea, quæ Cæsaris erant, militum licentiæ permittit, intactis iis, quæ ad Regem Ferdinandum aut cives pertinebant. Cùmque induciæ Lincii sancitæ pro ineunda pace appropinquarent,

quarent, Passavium se recepit. Ubi famosa illa *Transactio Passaviens* (quam *Pacem Religiosam* appellant) est inita, anno 1555. Augustæ postea confirmata.

In hac pactione vi armata extorta, & 12. Articulis comprehensa decernitur libertas Landgraviæ, & Religionis Lutheranae secundum Confessionem Augustanam, cum Jure Emigrandi cum suis bonis, si cui lubeat; & quamvis bona Ecclesiastica, eò usque à Lutheranis direpta, iis sint permessa, si tamen Episcopus aut alius Prælatu à Religione Catholica deinceps deficeret, bona Episcopatus Capitulo extradenda fore, statutum est.

Hic quartus Articulus (qui *Reservatum Ecclesiasticum* dicitur) magnos ^{130.} deinde motus excitavit, Lutheranis cum expunctum volentibus, & *Reservatum Ecclesiasticum* Episcopatus ad se rapientibus. Quod Bello postea Suecico *Reservatum Ecclesiasticum* occasione dedit.

Henricus II. Galliaæ Rex interea Tullum, Virodunum, & Metas in Lotharingia occupaverat: adversus quem, facta Passaviensi pace; Carolus Imperator processit, & Metas, quas propugnavit Franciscus Guisus, Lotharingiaæ Dux, obsedit. Sed quia annus in hyemem jam inclinaverat, imbribus, nive, frigore ac morbis acciso exercitu, soluta obsidione, in Belgium abcessit. ^{131.} *Gallus in Lotharingiam.*

Albertus Brandeburgicus transactioni Passaviensi nolens acquiescere, ^{132.} viginti millium circumtulit prædonem exercitum, ut alienas Provincias, *Albertus Brandenburgicus prescribitus.* præsertim Moguntini & Trevirensis posset depascere, permessa omni licentia militi. Atque primò Gallorum partes secutus, deinde Cæsaris, post obsidionem Metensem, se ipso non melior, in obvios quosque, præsertim Ecclesiasticos irruit, immani ubique grassatus latrocinio.

Quare Imperialis Camera tanquam hostem Imperii, & turbatorem ^{Ac vicus à Mauri-} quietis publicæ, Mauritio Saxoni, veteri ejus amico, eundem debellandum *tio.* ac compescendum dedit. Qui felici pugna ad Visurgim in ditione Lunenburgica cum eo commissa, totum fermè ejusdem delevit exercitum, ut ad eò in exilium ejectus, & ab omnibus desertus, tertio post anno apud Badensem obscuro sine quieverit.

Mauritius verò, Bellidux memorabilis, ac Cæsari, à quo summa acceperat beneficia, perfidus, allata Germaniæ miserrima pereundi facultate, jam antè ex vulnere, quod in pugna, cum Alberto conferta acceperat, impolis obiit. Et quanquam Joannes Fridericus post ejus mortem consequi rursus Electoratum Saxoniam omni ope allaboraret, cessit tamen ille Fratri Mauriti *Augusto*, in cujus glorioso sanguine hodie dum floret, emendaturis posteris nimia in Lutherum studia.

Cæterum hos inter Bellorum tumultus, cum Mauritius per fractis alpium claustris in Tyrolim irrumperet, vehementer perculsi Tridentini Patres diffugere, *Marcello Crescentio* Cardinale, primo Pontificis Legato, quòd æger decumberet, Veronam deportato, ibique intra triduum demortuo.

Quare Julius Papa ex Cardinalium consilio 15. Aprilis suspensionem Concilii decrevit.

133. Eadem suspensio decreta est à Concilio Sess. 16. celebrata 28. Aprilis 1552. protestantibus contra illam duodecim Prælatiſ Hispaniſ, qui Concilium continuari volebant.

133.
Sessio
XVI.
ſuſpenſi
Concilii
In decen-
nium ob
varias
cauſas.

Opinione diutius tenuit hæc Concilii ſuſpenſio, propter Bellum Cæſarem inter Carolum & Henricum II. continuatum tum in Italia, tum etiam in Belgio. Interveniente quoque anno 1555. morte Julii III. ſucceſſit Marcellus Cervinus, Pauli III. Legatus ad Concilium Tridentinum, retento proprio nomine *Marcelli II.* quem laude omni ſuperiorem terris tantum oſtenderunt fata, ut loquitur de eo Brietius, poſt 22. dies illatum tumulto. Cui Cardinales ſucceſſorem dederunt Petrum Caraffa, Neapolitanum Epiſcopum Theatinum, Confundatorem Ordinis Theatini, ſub nomine *Pauli IV.* auſterioris animi virum, & ab Auſtriacis alieni. Quare cum Henrico II. fedus iniit, ac conſilia contulit de occupando Regno Neapolitano.

134. Hæc inter Carolus V. poſt ſignatum orbem terrarum victoriis, ut ad ultimam expeditionem ſe ritè præpararet, ſeque ipſum ſolum regeret, Bruxellis in Belgio tot Regniſ ſuiſ ſe ultrò abdicavit, relicto Imperio terris que Auſtriaciſ Ferdinando Fratri, Hiſpania, Italia, Belgio & Tranſmariniſ Provinciis Philippo Filio. Profeſſuſque in extremam Hiſpaniam in Monafterio S. Juſti vivum quodammodo ſe ipſum ſepelivit, per biennium adhuc pientiffimæ huic morti ſuæ ſuperſtes. Sicque in terræ angulum ſe collegit immenſus ille gigas, cujuſ vaſtitaſ munduſ capere non poterat: Heros profeſſò, cui parem nulla ætaſ vidit: Nulla re tamen major, quàm quòd poſt devictaſ quatuor mundi plagas ſe ipſum vicerit: Quia majus nihil erat, quod vinceret.

135. Poſt hujus Principum Principiſ mortem, terra marique continuatum eſt bellum Philippum inter II. & Henricum II. tranſeuntibuſ in Filioſ parentum animiſ. Verùm Galli Sanquintino & Gravelingano prælio fracti anno 1559. pacem inière *Cameraci*, ſibi acerbam, glorioſam Philippo, ſequeſtro Monmorantio, ut liberetur carcere Hiſpano. Acceſſit complementum paciſ, matrimonium Philippi Regiſ cum Eliſabetha Henrici II. Filia. Qua in ſolemnitate haſtiludio ſe exercens Henricuſ Rex à Mongomerio Comite haſta tranſfixuſ occubuit. Relicto Regno ſub pupilliſ, ab Hugonotiſ deinceps per 40. annos dilacerando, præſertim à Coliniſ Fratribuſ, Gaſpare, Anđelotto, & Odetto Cardinale, à Diana Piſtavienſi vipera in ſinu Henrici malè antea proteſtiſ.

136. *Mors
Henrici II
in nuptialiſ
latitiã.*

137. *Ferdinanduſ Impe-
rator.*

Francordiæ interea Ferdinanduſ agnituſ tandem Imperator ab Ordinibuſ, nunquam tamen à Paulo IV. quòd favere nimium crederetur Lutheraniſ; at falſò. Nam Tractatum Paſſavienſem inire neceſſitaſ compulſit. De cætero in omnem erat occaſionem intentuſ, qua ſublataſ diſſidiſ Religioniſ conſuleret. Et quamquam experientia docente comperiſſet, partiſ utriſque Theologorum Congreſſu ac Diſputatione animoſ potiùſ incaleſcere

ac irritari, quàm malo remedium parari, ne tamen quidquam intentatum 138.
relinqueret, anno 1557. *Wormatiæ* novum colloquium instituit, 12. *Colloqui-*
tholicis Theologis (quos inter Petrus Canisius) totidémque Protestanti-
bus ad hoc delectis, Julio Pflugio Præside. *um Worm-*
matienfe

Quo in conventu id ridiculum & Lutheranis probrosum accidit, ut *Cum Lu-*
potius inter se, quàm cum Catholicis decertarent. Quinque enim ex illis *therano-*
Confessioni Augustanæ præcisè inhærendum putabant: Sex alii, quos inter *rum dede-*
Illyricus, Brentius, Bullingerus, ac tres Saxones, magna contentione illis se *core.*
opponerent, Melanchtone more suo partem inter utramque medio. Dúm-
que sic tanquam hæreticos & Augustanæ Confessionis desertores ac corru-
ptores se mutuo proclamarent, ultra clamores nihil est actum.

Et profectò ubi deserto controversiarum Judice à Christo constituto qui- 139.
libet S. Scripturæ verba pro arbitrio suo interpretatur atque in privatum *Desperata*
phantasiæ suæ sensum detorquet: quæ doctrinæ ac Fidei unitas atque con- *apud Lu-*
cordia sperari poterit? Quot sunt capita, tot ferme Religionis Systemata *theranos*
pro dire necesse est. Hinc tot illæ in Palatinatu, Saxonia, Wirtembergia, ali- *unitas Fi-*
isque Provinciis & civitatibus Protestantibus Fidei mutationes: Hinc *dei.*
liber *concordiæ* tot discordiarum fomes: Hinc ipsa Confessio Augustana toties mu-
tata ac reformata.

Remedium tot discordiis certum fuisset, si Concilio Oecumenico, eo
modo, qui sæper in Ecclesia viguit, celebrato voluissent acquiescere. Ve-
rùm quàm importunè illud antè expetierant, dum celebrari non posse cer-
nebant, ita contumaciter celebrato resistere: Nec celebrari illud volebant,
nisi inaudita methodo, contra morem totius antiquitatis.

Novem jam annis propter Bella erat suspensum Concilium Tridenti- 140.
num, nec tempore, quo Marcellus II. & Paulus IV. erant Pontifices, reassu- *Pius IV.*
mi poterat. At hoc anno 1559. mortuo, eique successo Pio IV. major spes *Pontifex*
affuit. Nam per pacem Cameracensem composita erant Europæ jurgia, & *jubet con-*
Ferdinandus Imperator cum Galliæ & Hispaniæ Regibus resumptionem *tinuari*
Concilio expetebant. Accedebat, quòd Galli post conspirationem Ambrosia- *Concilium*
num in Guisios & Regiam Familiam detectam in Comitibus Bellaqueensibus *Tridenti-*
statuerint, ut, si Concilium Generale obtineri non posset, institueretur in *num.*
Gallia Concilium Nationale pro turbis Calvinistarum sedandis.

Publicavit proin anno 1560. Pius IV. Pontifex Bullam continuationis 141.
Concilio Tridentini, contra quod, ut se præmunirent Protestantes, vulgare *Centuria*
cæperunt Magdeburgi Historiam suam Ecclesiasticam, innumeris refertam *Magde-*
erroribus ac mendaciis, in *Centurias* distributam; unde quatuor ejus Autho- *burgica*
res (plures alii fabri postmodum accesserunt) dicti *Centuriatores Magdebur-*
gici. His postea Cardinalis Baronius opposuit 12. suos tomos Annalium
Ecclesiasticorum. Ipsèque Schlüsselburgius, famosus Præco Luthericus,
Matthiam Illyricum Principem centuriarum Architectum tanquam hære-
ticum catalogo suo inferuit.

142. Anno 1561. Principes Protestantes Naumburgi in Saxonia convenerant, *Conventus* consulti, quid agendum, si Concilium Tridentinum reassumendum foret. *Naumburgensis* Erant aliqui in ea sententia, ut Confessione Augustanæ, prout ea an. 1530. *Protestantium* Carolo V. erat porrecta, omnes subscriberent, ne propter suas dissensiones contemptui Catholicorum se ulterius exponerent. At opponentibus se aliis, in Calvinismum declinantibus, concludi nihil poterat.

Pontificis ad eundem Misit tamen Pontifex ad conventum illum Naumburgensem duos Legatos, Delphinum & Commendonum, cum Legatis Ferdinandi Cæsaris: Ut *Legati invitati ad Concilium* omnes ad Concilium Generale invitarent. At Nuntii præter reverentiam in prima exceptione nihil obtinuerunt. Singulas deinde Principum Protestantium aulas accefferunt, humaniter excepti, præsertim ab Augusto Electore Saxonix, & Joachimo II. Electore Brandeburgico.

143. *Errores Baji.* Commendonus ex Germania in Belgium se contulit, ubi comperit, periculosas quasdam & in Lutheranismum declinantes propositiones doceri à Michaële Baji, celebri Professore Lovaniensi, de gratia & libero arbitrio. Pontifex à Commendono certior factus Cardinalem Granvellanum monuit, ut disputationes illas inhiberet. Cum autem post absolutum Tridentinum Concilium propositiones Baji adhuc publicè propugnarentur, Pius V. 79. ex illis condemnavit per Bullam, quam Gregorius XIII. deinde promulgavit per Franciscum Toletum, Postea Cardinalem, qui doctrina ac prudentia Bajum ad retractationem & sanio rem mentem reduxit. Sed propositiones illas postmodum Janfenius Iprensis periculosius instauravit, sub ficta S. Augustini doctrina incautis mentibus propinatas.

Pergere deinde Commendonus volebat in Daniam & Sueciam, sed non admittus, sperante Dano, se in Regem Romanorum à Protestantibus Electoribus eligendum, prout spem ipsi fecerant. At unanimi suffragio electus est Maximilianus Ferdinandi Cæsaris Filius.

144. *Præsides Concilii.* Pontifex munere suo se functum ratus, ad Concilium Tridentinum continuandum præstantissimos doctissimosque quatuor Cardinales, suos Legatos, misit, *Herculem Gonzagam*, Episcopum Mantuanum, *Hieronymum Seripandum*, ex Generali Eremitarum S. Augustini factum Episcopum Salernitanum & Cardinalem: *Stanislaum Hosium*, Episcopum Warmiensem, à præclaris libris suis gestisque orbi notissimum: Et *Ludovicum Simonetam*.

§. X.

Abolutio Concilii Tridentini sub Pio IV.

Anno 1561. pauci tantum Episcopi Tridentum venerant; unde Sessio prima sub Pio IV. quæ ab inchoato Concilio erat decima septima, in 18. Januarii anni 1662. differenda erat.

145. *Sessio XVII. de* In Sessione XVII. igitur lectum decretum, quo declaratum fuit, sublata esse impedimenta, celebrandumque Concilium ad componendas Religionis con-

controversias, reformandam disciplinam morum, firmandamque Ecclesiæ creta Con-
pacem; surgente interim etiam Calvinii hæresi magis perturbatam. cilii cele-
bratio.

Sessio XVIII. celebrata est 26. Februarii an. 1562. in qua lectum decre- 146.
tum, à deputatis conficiendum esse *Indicem librorum prohibitorum*: Qui Sessio
tamen tempore Concilii publicatus non fuit, ne iritentur Protestantes: XVIII.
Qui hoc eodem decreto rursus ad Concilium invitabantur, datis eis plenæ decretis
securitatis litteris. Index li-

Sessio XIX. habita 14. Maji, in qua decreta prorogatio Sessionis ad diem librorum
4. Junii. Uti per litteras petierant Legati Gallici. Cùmque hi advenissent, prohibito-
petierunt, non esse *continuandum*, sed de novo inchoandum Concilium. rum.

Quod idem etiam Cæsareani Oratores postulabant: Ne Lutherani voce illa 147.
continuationis offendantur, & absterreantur à Concilio. Contrarium cen- Sessio
suère Itali, & Hispani præcipuè; abstrahendum interim ab ea voce censebat XIX.
Pontifex, ac nihilominus inde incipiendum tractari, ubi Sessiones sub Julio proroga-
III. desierant. tio Sessio-

In Sessione XX. decreta est prorogatio ad 16. Julii, propter diversas nis. Postu-
difficultates, & impedimenta, ab Oratoribus præsertim Principum objecta; lata Cæsa-
in quibus componendis magnæ Legatis Pontificiis molestiæ fuerunt perfe- reorum &
rendæ. Ut enim taceam varias lites de ceremoniis & honoris sessionisque Gallorum.
prærogativa, instanter ab Oratoribus Cæsareis, Bohemicis, Bavaris, & Gal- 148.

licis petitum est, ut communio sub utraque specie concederetur: Hoc enim Sessio XX.
reducendis hæreticis fore opportunum: Benignam matrem oportere esse Decreta
Ecclesiam, quæ condescendat infirmitati filiorum, quantum potest: Possit iterum
autem; & aliàs jam variis temporibus in hac parte condescendisse: Aliqui- proroga-
bus saltem populis ad solatium hanc gratiam indulgendam, ne inflexibilis tio, prop-
severitas objici possit Concilio. ter varias

Facile conventum est in eo, usum calicis non esse necessarium iis, qui molestias
non consecrant, cùm utraque species pro sacrificio, non autem pro Sacra- factas ab
mento requiratur: Ac proin Ecclesiam justis de causis posse Laicis calicis Oratori-
usum prohibere: Cùm certum omnino sit, totum Christum sub singulis bus.
speciebus contineri. In eo igitur solum est disceptatum, an pro statu re- 149
rum præsentis videretur, aliquibus saltem populis id indulgendum, cùm in- Postula-
stanter ad eò petant. tum circa

Plerisque, præsertim Hispanis ea stabat sententia, nihil in hac parte
esse permittendum: Pugnare adhuc rationes, propter quas ritus ille sit in-
terdictus: Non alia de causa illius restitutionem peti à Protestantibus,
quàm ut Ecclesiam arguere possint erroris, in illius prohibitionem commis-
si; nec tamen ideo reversuros, sed alia quoque mutari, abrogari, everti
petituros: Adeoque ex concessione illa boni nihil, mali autem quàm plu-
rimum oriturum.

Sessio XXI. *Doctrina dogmatica de communione sub utraque specie.*

150. In Sessione igitur XXI. 16. Julii celebrata frequenti Patrum senatu conventum est in 4. hæc de communione sub utraque specie & parvulorum capita.

1. Decernitur, illos, qui non conficiunt, nullo Divino præcepto urgeri ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie sumendum, nec dubitari posse, quin sumptio sub una specie ad salutem sufficiat.

2. Eam perpetuò in Ecclesia fuisse potestatem, ut in Sacramentorum dispensatione, salva eorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, & Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire judicaret. Hinc licet sub initium Ecclesiæ non infrequens fuerit usus utriusque speciei, progressu tamen temporis gravibus & justis de causis mutatam illam consuetudinem, hæcque sub una tantum specie communicandi approbatam & pro lege habendam decrevisse: Quam mutare sine autoritate Ecclesiæ non liceat.

3. Quamvis autem Christus in ultima cœna hoc Sacramentum sub utraque specie instituerit & Apostolis tradiderit, fatendum tamen, totum & integrum Christum sub altera tantum specie contineri, verumque Sacramentum sumi: Ac proin nulla eos gratia ad salutem necessaria defraudari, qui speciem unam solum accipiunt.

4. Parvulos usu rationis carentes non obligari hoc Sacramentum sumere: nec tamen damnandam antiquitatem, quæ aliquando morem illum servavit.

151.

Canones.

Additi sunt 4. Canones, quibus anathematizantur.

1. Si quis dixerit, ex Dei præcepto seu necessitate salutis omnes fideles utramque speciem sumere debere.

2. Aut Ecclesiam non justis de causis communicare Laicos sub una tantum specie.

3. Qui negaverit, sub una specie totum & integrum Christum sumi.

4. Qui dixerit, parvulis, antequam ad usum rationis perveniant, necessariam esse communionem.

152.

An concedendus, remissum ad Pontificem.

An autem re ipsa usus calicis aliquando sit permittendus Laicis, & quales causæ hunc concedendi sint justæ, Concilium in aliud tempus decidendum reservavit, Quod tamen in hoc Concilio fieri non potuit, ed quod multi illud absolvi citius desiderarint. Remissum igitur est hoc negotium ad Pontificem: Qui aliquibus Episcopis indulgit facultatem eum usum concedendi. At absque fructu, ut postea patuit. Quare personalem tantum esse eam facultatem declaravit; consequenter non transire ad Successores.

153.

Decreta Reformat.

Decretum de Reformatione.

1. Episcopi, eorumque Ministri nihil accipiant, quocumque prætextu, & etiam sponte oblatum, pro collatione ordinum, litteris dimissoriis, aut sigil-

gillo, sed gratis ista omnia fiant. Omnésque contrariæ consuetudines, ac statuta, tanquam simoniacæ pravitati faventia, penitus cassantur & interdicuntur. Notarii verò, ubi viget consuetudo pro dimissoriis, aut testimonialibus litteris aliquid accipiendi, decimam tantum unius aurei partem possunt accipere: Dummodo eis nullum salarium sit constitutum pro Officio exercendo.

*tionis de
ordinationibus &
Ecclesiis.*

2. Nullus, licet aliàs idoneus ad majores Ordines admittatur, nisi habeat beneficium, ad congruam sustentationem sufficiens. Nec illud resignare possit, nisi constet, eum ad illius titulum esse ordinatum, & aliunde vivere possit. Patrimonium verò vel pensionem etiam sufficientem pro sustentatione possidentes ordinari non possint, nisi, quos Episcopus pro necessitate vel utilitate Ecclesiarum suarum ordinandos esse judicaverit; neque illa deinceps sine licentia Episcopi alienari possint.

3. Pars tertia proventuum & fructuum in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis separetur in distributiones quotidianas, (ubi tales vel nullæ vel tenues sunt) solisque præsentibus in Divinis Officiis distribuatur proportionaliter juxta divisionem Episcopi. Salva tamen consuetudine Ecclesiarum, in quibus non residentes, vel non interessentes nihil vel minus tertia parte accipiunt.

154.
*Distribu-
tiones
quotidia-
næ.*

4. Ubi unus Rector non sufficit, cogatur ab Episcopo plures Sacerdotes assumere. Ubi verò ob locorum distantiam, aut difficultatem Parochiani sine magno incomodo ad percipienda Sacramenta, & Divina officia audienda accedere non possunt, novas Parochias, etiam in vitis Rectoribus Episcopi possunt constituere, assignata pro arbitrio Episcopi portione ex matrici Ecclesia. Hac autem non sufficiente compellendus populus ad supeditanda necessaria.

155.
*Novæ pa-
rochia.*

5. Propter paupertatem Ecclesiarum, & in cæteris casibus à Jure expressis, possunt Episcopi facere Uniones quarumcunque Ecclesiarum parochialium, & aliorum beneficiorum curatorum, vel non curatorum cum curatis.

156.
*Unio Be-
neficio-
rum.*

6. Imperitis Rectoribus, honestè tamen viventibus, Vicarii aut Coadjutores pro tempore deputentur, cum parte fructuum assignanda. In malitia autem & scandalo pertinaciter viventes, priventur beneficiis, juxta SS. Canonum constitutiones, exemptione & appellatione remota.

7. Ecclesiæ, vetustate vel aliàs collapsæ, restaurentur ex fructibus ad eas pertinentibus: qui si non fuerint sufficientes, Patroni, & alii, qui fructus aliquos ex Ecclesiis illis percipiunt, & in horum defectum Parochiani contribuant. Si nimia egestate omnes laborent, ad matrices, aut viciniores Ecclesias transferantur beneficia. Ecclesia verò diruta in profanos usus (non tamen fordidos) convertatur, erecta ibidem cruce.

157.
*Ecclesiæ
collapsæ.*

8. Monasteria commendata, in quibus non viget regularis disciplina, & beneficia, qualitercunque commendata, singulis annis visitent Episcopi.

158.
*Quæstio-
res subla-
ti.*

9. Quæstorum eleemosynarum nomen & usus penitus tollitur. Indulgentias verò & Spirituales gratias Ordinarius publicet adhibitis duobus de Capitulo, qui eleemosynas recipiant absque omni mercede, ut tandem cœlestes hos Ecclesiæ thesauros non ad quæstum, sed ad pietatem exerceri omnes verè intelligant.

Sessio XXII. *Doctrina de Sacrificio Missæ.*

159.
Dogmata.

Celebrata est hæc Sessio 17. Sept. 1562. editaque novem Capita de Sacrificio Missæ: De quo per tres horas ex sublimiori suggestu peroravit P. Jacobus Laynez Societatis Jesu Generalis.

*de pote-
state.*

1. Christus in cœna Apostolis, quos tunc Sacerdotes constituit, dedit *poteſtatem & præceptum* offerendi Corpus & Sanguinem suum sub speciebus panis, & vini, tanquam jure sacrificium visibile relinquens Ecclesiæ suæ, per quod virtus sacrificii in cruce peracti, nobis applicatur in remissionem peccatorum.

Fruſtu.

2. Et quoniam in hoc sacrificio Christus incruentè immolatur, qui in ara crucis semel se ipsum cruentè obtulit, verè est *propitiatorium* pro vivis & defunctis.

Latria.

3. Licèt autem in Missa fiat commemoratio Sanctorum, ipsum tamen sacrificium *Soli DEO* offertur, non autem Sanctis, quorum duntaxat patrocinia imploramus.

Canone.

4. *Canon Missæ*, cùm constet verbis Domini, Apostolorum traditionibus, & Sanctorum Pontificum institutis, nihil omnino vitiosum continet.

Ceremoniis.

5. Per *Ceremonias* externas, vestes, lumina &c. mens erigitur & præparatur ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent, æstimationem & contemplationem.

Missæ privata.

6. Licèt optaret sacra Synodus, ut in Missa præsentis Sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent: Missæ tamen illæ, in quibus solus Sacerdos communicat, verè communes censeri debent, tum quòd in eis populus spiritualiter communicet, tum quòd à publico Ecclesiæ Ministro non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad Corpus Christi pertinent, celebrentur.

Aqua miscenda.

7. Vinum aqua miscendum, tum quòd Christus ita fecisse credatur, tum quòd è latere Christi exierit sanguis & aqua, quod hac mixtione recolitur: tum etiam quòd aqua populum cum Christo capite unitum significet.

8. Missa non est equidem dicenda lingua vulgari, sed more antiquo, in Romana Ecclesia, omnium Ecclesiarum Matre & Magistra usitato, ejus tamen mysteria frequenter populo sunt explananda.

9. Demum Synodus errores sequentibus 9. Canonibus damnat.

Cano.

Canones de sacrificio Missæ.

1. Dicitur anathema illi, qui dixerit, in Missa non offerri Deo verum & proprium sacrificium. 160.
Canones.
2. Verbis illis: *Hoc facite in meam commemorationem*, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes.
3. Non esse sacrificium propitiatorium, vel soli prodesse fumenti: Neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus & aliis necessitatibus offerri debere.
4. Derogari sacrificio Christi in cruce peracto.
5. Non esse licitum Missas celebrare in honorem Sanctorum, ad impetrandam eorum intercessionem.
6. Canonem Missæ continere errores.
7. Ceremonias, vestes, & externa signa, irritabula potius esse impietatis, quàm officia pietatis.
8. Missas, in quibus solus Sacerdos communicat, esse illicitas.
9. Ritum, quo summissa voce pars Canonis, & verba consecrationis proferuntur, damnandum esse. Aut lingua tantum vulgari Missam dicendam esse. Aut aquam non miscendam.

Conditum dein decretum de Missa reverenter celebranda. Quare prohibetur omnis simonia & turpis quæstus. Vagi & ignoti ne sinantur celebrare. Neque in privatis domibus, aut extra Ecclesiam, & Oratoria, ad Divinum tantum cultum dedicata, à quoquam celebretur. Moneatur populus, ut frequenter ad suas Parochias, saltem diebus Dominicis & Festis majoribus accedant. 161.
De Missa
reverentia

Decreta Reformationis.

1. Clerici modeste, graviter ac sanctè se gerant, ut aliis sint exemplo. 162.
2. Ad Ecclesiam Cathedralam assumendus natalibus, ætate, moribus, doctrina, à SS. Canonibus requisitis, sit præditus, Doctor aut Licentiatus Theologiæ vel Juris Canonici, aut publico Academiæ testimonio instructus, & saltem sex mensium spatio antea in sacro ordine constitutus. De Cano-
nicis.
3. Distributiones quotidianæ constituendæ ex tertia parte quorumcunque fructuum. Absentium portio cedat fabricæ, aut alteri pio loco arbitrio Episcopi. Qui tamen extra civitatem in Ecclesia curata ministrat, habeatur pro præsentem. Distribua-
tionibus.
4. In Cathedrali vel collegiata, etiam Regulari vocem in Capitulo non habeat, qui non est Subdiaconus. Intra annum suscipiendi ordines ad Ministerium requisiti. Provisio fiat solum iis, qui habent ætatem aliâque requisita. Promo-
vendis.
5. Dispensationes extra curiam Romanam committantur Ordinariis eorum, qui eas impetrârunt. Nec rescripta gratiæ sortiantur effectum, nisi ab iisdem, tanquam Sedis Apostolicæ delegatis summarie, & extrajudicialiter fuerint cognita, nulli illa sub - vel obreptionis vitio subjacere. Rescri-
ptis.

*Commu-
tationi-
bus.*

6. In commutationibus ultimarum voluntatum, quæ non nisi ex justa & necessaria causa fieri debent, Episcopi tanquam Sedis Apostolicæ delegati, summarîe & extrajudicialiter cognoscant, preces nec sub. nec obreptionis vitio esse obnoxias.

*Visitatio-
nibus.*

7. In appellationibus servetur *cap. Romana de appellat. in 6.*
8. Omnium piarum dispositionum executores sint Episcopi: Habeantque Jus visitandi Hospitalia, Collegia, ac confraternitates Laicorum, ac Scholas, iis exceptis, quæ sunt sub immediata protectione Regum.

*Rationi-
bus.*

9 Administratores piorum locorum singulis annis reddant rationem Ordinario, nisi aliter in fundatione sit cautum.

Notariis.

10. Notariorum sufficientiam scrutentur Ordinarii, & non sufficientes aut delinquentes à Causis Ecclesiasticis arceant.

*Usurpato-
ribus.*

11. Bonorum Ecclesiasticorum aut proventuum occupatores, & usurpatores anathemati subjaceant, quamdiu ea detinent vel impediunt, quò minùs ab iis percipiantur, ad quos pertinent, & absolutionem à summo Pontifice obtineant, quodsi usurpator ejusdem Ecclesiæ Patronus sit, etiam Jure patronatùs privetur: Ut etiam Clericus beneficiis Ecclesiasticis, cum inhabilitate ad alia, & suspensione ab executione ordinum, si ejusmodi usurpationum fuerit particeps.

Denique Synodus resumens quæstionem, an aliquibus Provinciis petentibus usus calicis sit permittendus, ad summum Pontificem refert negotium. Ut suprâ memoratum est.

Sessio XXIII. De Sacramento Ordinis.

163.
*De Refor-
manda Ro-
mana cu-
ria.*

Sessionem hanc ultra decem menses differre oportuit, propter duas controversias molestissimas. Nam Imperator Ferdinandus & Rex Galliæ cernentes, Lutheranos & Calvinistas sub prætextu Romanæ tyrannidis nunquam Concilio acquieturos, nisi reformarentur abusus Romanæ curiæ, in id maximè incumbant. At Pontifex constanter respondit, ad se pertinere, ea, quæ Romæ corrigenda viderentur, emendare: Atque abundè se id jam præstitisse, constitutione novissimè edita, qua omnia, quæ jure objici possent, emendârît in omnibus tribunalibus Romanis, Cancellaria, Rota, Palatio Apostolico, circa distributiones gratiarum, Privilegiorum, Indulgentiarum: Facturumque se porro omnia, quæ possint desiderari: Ut proin nullum omnino ex iis prætextum pertinaciæ protestantes possint objicere.

164.
*Lis inter
Oratores.*

Altera controversia quæ non parùm rerum cursum morabatur, erat de loci prærogativa *Lunensem* inter comitem Legatum Hispanum, & Galliæ Oratores, minitantibus istis, se cum omnibus Gallis abituros, si Hispanus præponeretur. Ad litem sopiendam datus huic locus extra ordinem Legatorum.

His compositis celebrata est Sessio 23. 15. Julii anno 1563. præsidibus Legatis Sedis Apostolicæ, Hosio, Simonetta, Morono, & Navagiero, Car-
dina-

dinalibus (nam Cardinalis Mantuanus, Legatorum primus, & Seripandus Tridenti interea obierant, Altempsius verò Cardinalis, Pontificis nepos, qui quintus Legatus advenerat, Constantiam ad Episcopatum suum jam discesserat) adventitque etiam cum Gallis Episcopis ad Sessionem istam Carolus Guisus Cardinalis Lotharingus.

Edita 4. capita de *Sacramento Ordinis.*

1. Christus Apostolis, eorúmque in Sacerdotio successoribus dedit potestatem consecrandi & offerendi visibile sacrificium, atque remittendi & retinendi peccata.

2. Ad venerationem tanti sacrificii ab ipso Ecclesiæ initio fuerunt in usu septem ordines, tres majores seu sacri, & quatuor minores.

3. Ordo est verè ac propriè Sacramentum, cum conferat gratiam, ut habetur 2. *Tim. 1.*

4. Soli illi sunt Sacerdotes, qui legitimè sunt ordinati ab Episcopis. Hi sunt majores Presbyteris, & confirmationis ac ordinis Sacramentum conferunt: Neque ad hoc requiritur Magistratus aut populi consensus. Ordinatis imprimitur character indelebilis, propter quem nunquam amplius effici possunt Laici.

Contraria autem his capitibus doctrina damnata est pro more octo Canonibus.

1. Damnatur, qui dixerit, in Novo Testamento non esse Sacerdotium visibile, aut potestatem consecrandi & peccata remittendi, sed Officium tantum & nudum Ministerium prædicandi Evangelium.

2. Præter Sacerdotium nullos alios esse ordines, per quos velut per gradus ascendatur ad Sacerdotium.

3. Ordinationem non esse verè ac propriè Sacramentum, à Christo institutum, sed tantum esse ritum eligendi Ministros verbi Dei.

4. Per eam non imprimi characterem, vel eum, qui Sacerdos semel fuit, Laicum rursus fieri posse.

5. Sacram unctionem in ordinatione usitatam non requiri.

6. In Ecclesia non esse Hierarchiam, Divina ordinatione institutam, quæ constet ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris.

7. Episcopos non esse Presbyteris Superiores, vel non habere potestatem confirmandi, ordinandi &c. vel eam ipsis esse cum Presbyteris communem: Vel ordines absque populi, vel potestatis sæcularis consensu esse irritos: Aut eos, qui ab Ecclesiastica potestate non sunt ordinati & missi, legitimos esse verbi & Sacramentorum Ministros.

8. Episcopos, qui auctoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos & veros Episcopos. *Hi: multum disputabatur, an Episcopi potestatem Jurisdictionis immediatè babeant à Christo, an verò mediante Pontifice. Placuit tandem ab ea quæstione controversa abstrahere.*

His Capitibus & Canonibus in eadem Sessione subjuncta sunt 18. Decreta
De Reformatione.

167. *Decreta circa Ref. dentiam Episcoporum.* 1. Quia jure Divino Rectoribus Ecclesiarum præceptum est, gregem suum pascere ac regere, Episcopus ac superiores Prælati nunquam absint à sua Diœcesi, nisi ad summum per tres menses, continuos vel interruptos: Si urgente causa ultra abesse velint, causam eam Pontifici aut Metropolitano in scriptis approbandam offerant. Nisi incidat peragendum officium tamen Reipublicæ aut Episcopatui annexum, atque notorium, aut repentinum. Ita pro tempore absentia Ecclesiæ suæ provideant, ut nullum inde detrimentum patiatur. Aliàs fructus non faciunt suos, sed tenentur eos pro rata absentia aut fabricæ, aut pauperibus loci erogare, etiam alia monitione non secuta.
- Et aliorum Curatorum.* Idem decernitur de inferioribus Curatis: In quorum absentia constituendi idonei Vicarii, ab Ordinario approbandi. Discedendi autem licentiam, in scriptis ac gratis concedendam, ultra bimestre, nisi ex gravi causa non obtineant.
168. *Consecratio Episcoporum.* 2. Episcopi, ultra tres menses consecrationem differentes, fructus teneantur restituere. Si rursus per tres menses consecrationem negligant, Ecclesiis ipso Jure sint privati. Consecratio autem fiat in Ecclesia, ad quam sunt promoti, aut in Provincia, si commodè fieri potest.
3. Episcopi per semet ipsos ordines conferant. Si ægritudine impediti fuerint, subditos suos non aliter, quàm jam examinatos & probatos ad alium Episcopum ordinandos dimittant.
169. *De ordinandis.* 4. Prima tonsura non initientur, quæ Sacramentum confirmationis necdum receperunt, aut Fidei rudimenta, item legere & scribere nesciunt: Et de quibus non sit probabilis conjectura, eos non ad subterfugendum sæculare judicium id genus vitæ elegisse.
- Qualitatibus.* 5. Ad minores ordines promovendi bonum testimonium habeant à Parocho & Magistro Scholæ. Omniaque ante ordinationem circa natalis, ætatem, mores &c. diligenter inquirentur.
6. Nullus prima licet tonsura aut etiam minoribus initiatus, obtineat Beneficium ante 14. ætatis annum. Neque privilegio feri gaudeat, nisi habeat Beneficium, aut clericalem habitum ac tonsuram gesserit, alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviens, aut in Seminario Clericorum vel Academia de licentia Episcopi versetur.
7. Episcopus ordinandorum omnes qualitates diligenter investiget & examinet, ascitis viris peritis.
8. A proprio Episcopo quilibet ordinandus: Vel ab alio cum proprii licentia & testimoniis, & in Cathedrali Ecclesia, vel si Episcopus sit in alio loco suæ Diœcesis, in digniore Ecclesia loci, quantum fieri potest, instituitur ordinatio, ac publicè, præsentè Clero.
9. Episcopus familiarem suum ordinare non potest, nisi per triennium fuerit

rit cum eo commoratus: Tunc autem statim ei Beneficium conferre debet.

10. Abbates nulli sæculari, vel Regulari, sibi non subdito, tonsuram aut ordines minores conferant, aut dimissorias quæcunque Capitula concedant: Ne quidem Sede vacante.

11. Etiam minores Ordines per interstitia conferantur, nisi Episcopo aliter videatur. Tum verò non nisi post annum ad sacros Ordines promoveantur, nisi necessitas aut utilitas Ecclesiæ Judicio Episcopi aliud exigat. Tempore autem interstitiorum diligenter se exercent in virtute & doctrina, ac munere ab Episcopo sibi commisso, ut digni inveniantur ascensu ad altiores ordines.

12. Nullus promoveatur ad Subdiaconatum ante ætatis annum 22. Diaconatus 23. & Presbyteratus 25. Regulares quoque nec in minori ætate, nec sine diligenti examine Episcopi ordinentur, quibuscunque Privilegiis quoad hoc penitus exclusis. (*Intelligendum de Privilegiis ante Concilium Tridentinum acquisitis.*)

13. Subdiaconi & Diaconi ordinentur in minoribus jam probati, ac scientia, quæ ad officium exercendum requiritur, probè instructi, continentibus &c. diebus Festis solennibus & Dominicis maximè decet, ut communicent. Per annum interstitia servent, nisi aliter visum Episcopo, ob Ecclesiæ necessitatem vel utilitatem. Duo sacri ordines nulli eodem die conferantur.

14. Qui piè & fideliter in prioribus ordinibus ac Ministeriis se gesserint, ad Presbyteratum ascensuri, iis sint imbuti litteris, ut populum docere possint ea, quæ scire omnibus ad salutem necessarium est, & ad ministranda Sacramenta. Vitæ bono exemplo præluceant. Diebus saltem Dominicis & Festis solennibus celebrent: Et, si curam animarum habuerint, quoties hoc munus exigit. Cum promotis per saltum potest Episcopus dispensare, si non ministraverint.

15. Quamvis Presbyteri absolvendi potestatem in ipsa ordinatione accipiant, ut tamen sæcularium, etiam Sacerdotum, Confessiones audire possint, debent omnes, etiam Regulares, (nisi Parochiale Beneficium habeant) ab Episcopo *approbari*, seu idonei judicari, prævio examine, nisi aliunde constet. *Approbatio* autem gratis fiat. *170. Approbatio Confessoriorum.*

16. Singuli ordinandi adscribantur illi Ecclesiæ, pro cuius necessitate aut utilitate assumuntur, ubi suo munere fungantur, nec vagentur incertis Sedibus. Qui inconsulto Episcopo locum deseruerit, ei sacrorum exercitio interdicitur. Nullus peregrinus sine litteris commendatitiis sui Ordinarii ad celebrandum, aut ministranda Sacramenta admittatur.

17. Functiones minorum ordinum restituendæ, assignatione facta fructuum ex simplicibus Beneficiis vel fabrica; ne ab hæreticis tanquam otiosi traducantur. Deficientibus tamen minoristis cælibatum colentibus, sufficientur conjugati, monogami tamen, tonsurati, & induti clericaliter in Ecclesia.

171. *Evigenda Seminaria & Schola.* 18. In Cathedralibus pro ratione facultatum erigantur seminaria Clericorum, in quæ præcipuè pauperes assumendi, & ad sacra Ministeria præparandi, itémque Scholæ erigantur communibus Ecclesiasticorum sumptibus &c.

Sessio XXIV. *De Sacramento Matrimonii.*

172. Indiſta fuerat Sessio in diem 16. Sept. sed proroganda fuit in 11. Nov. 1563. in qua exposita fuit doctrina de matrimonio, quòd Christus in novo Testamento ad rationem Sacramenti elevavit, testante ipso Apostolo, Sacramentum hoc magnum esse in Christo & Ecclesia. Quia autem Novatores hæretici etiam in hoc Sacramentum sunt grassati, Synodus sequentibus 12. Canonibus eorum errores condemnavit.

173. *Canones.* 1. Anathema sit, qui dixerit, Matrimonium non esse vere ac propriè Sacramentum, à Christo institutum, neque gratiam conferre.

2. Licere Christianis plures habere uxores simul: Hoc nulla lege Divina esse prohibitum.

3. Eostantum consanguinitatis & affinitatis gradus, qui Levitico exprimuntur, impedire posse Matrimonium contrahendum & dirimere contractum; nec posse Ecclesiam in nonnullis eorum dispensare, aut constituere, ut plures impediunt & dirimant.

4. Ecclesiam non potuisse statuere impedimenta, Matrimonium dirimentia.

5. Propter hæresin, aut molestam cohabitationem, aut absentiam conjugis, dissolvi posse Matrimonii vinculum.

6. Matrimonium ratum tantum, per solennem Religionis professionem alterius conjugum non dirimi.

7. Errare Ecclesiam, dum docet, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non dissolvi: Nec posse, etiam innocentem aliud Matrimonium contrahere, quamdiu vivit alter conjugum, mæcharique eum, qui dimissa adultera aliam ducit.

8. Errare Ecclesiam, dum decernit, ob multas causas fieri posse separationem conjugum quoad thorum, seu cohabitationem, ad certum tempus, aut incertum.

9. Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solenniter professos posse Matrimonium contrahere: contractumque validum esse non obstante lege Ecclesiastica, vel voto.

10. Statum conjugalem præponendum esse virginali, vel cælibi, huncque non esse meliorem illo.

11. Prohibitionem solennitatis nuptiarum certis temporibus, benedictionem, aliásque ceremonias, esse superstitionem.

12. Causas Matrimoniales non spectare ad Iudices Ecclesiasticos.

Edita dein sunt decem Capita.

De Reformatione Matrimonii.

I. Quamvis Matrimonia *clandestina* fuerint valida, quamdiu Ecclesia 174.
 ea non irritavit, sintque damnandi, qui affirmant, sine Parentum consensu *Decreta*
 contracta esse invalida, aut Parentes ea rata vel irrita reddere posse; Eccle- *de Refor-*
 sia tamen ea semper prohibuit. Quia autem sola prohibitio non sufficit ad *matione*
 coercenda scelera & abusus, præsertim eorum, Iqui ad alias nuptias trans- *Matrimo-*
 eunt vivente priori conjugē, & sic in adulterio vivunt, ideo Synodus *nii.*
 præcipit, ut antequam Matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahen-
 tium Parocho tribus continuis diebus festivis, in Ecclesia, inter Missarum 175.
 solennia publicè *denuntietur*, inter quos Matrimonium sit contrahendum. *Trina De-*
 Tum, si nullum impedimentum opponatur, Matrimonium in facie Eccle- *nuntiatio.*
 siæ celebretur, Parocho intellecto consensu eos conjugente.

Si probabilis fuerit suspicio, Matrimonium malitiosè impediendum 176.
 propter tot denuntiationes, tunc vel una tantùm fiat, vel saltem Parocho *Statuitur*
 & duobus vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur. Qui *Impedi-*
 verò aliter quàm præsentē Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius Parochi *mentum*
 seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus Matrimonium contra *clandestini-*
 here attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles *teitatis.*
 reddit: Atque hujusmodi contractus irritos facit, & annullat: Gravibus
 insuper pœnis ab ordinario mulctandi, qui aliter fecerint.

Ante benedictionem autem Sacerdotalem, à proprio Parocho in tem-
 plo impertiendam (nisi alius Sacerdos à Parocho vel Ordinario licentiam
 habeat) in eadem domo non cohabitent conjuges.

Si autem Parochus, vel alius Sacerdos, alterius Parochiæ Sponsos, 177.
 sinè illorum Parochi licentia, Matrimonio jungeret, aut benediceret, ipso *Benedi-*
 tamdiu suspensus maneat, donec absolvatur ab Ordinario ejus Parochi, ad *ctio nup-*
 quem pertinebat Sponsos conjugere & benedicere. *tialis.*

Habeat Parochus librum, in quo conjugum & testium nomina, diem-
 que & locum contracti Matrimonii describat.

Monendi etiam Sponsi, ut ante Matrimonium *confiteantur*, & Eucha-
 ristiam sumant. Aliis etiam piis consuetudinibus in suo vigore permanfuris.

Hoc Decretum promulgetur sæpiùs in singulis Parochiis, præsertim pri-
 mo anno: Post 30. autem dies à promulgatione facta robur suum habeat.

2. Unus tantùm patrinus, vel una, aut ad summum unus & una bapti- 178.
 zatum de Baptismo suscipiant. Impedimentum autem *cognationis Spiritualis* *Patrini*
 solùm contrahunt patrinus & baptizans cum baptizato, ejusque Patre & *cognatio*
 Matre. Unde horum nomina diligenter scribenda sunt à Parocho in libro *Spiritua-*
 Baptismali. Si alij, præter designatos infantem tetigerint, non contra- *lis.*
 hitur cognatio. Similiter ex Confirmationis Sacramento eadem tantùm
 contrahitur à Patrino cum confirmato ejusque Patre & Matre.

3. Impedimentum *publicæ honestatis* non oritur ex sponsalibus, quacun- 179.
 que, *Publica*
 que, *honestas.*

que ratione invalidis. Si autem valida fuerint, primum gradum non excedat.

180.
Affinitas.

4. Impedimentum *affinitatis*, ortum ex fornicatione, ad primum tantum & secundum gradum restringitur.

5. Si quis scienter intra gradus prohibitos Matrimonium contrahit, separetur, & spē dispensationis careat. Idem statuitur, si neglectis solennitatibus ignoranter cum impedimento contraxerit. In contrahendis Matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel rarò, idque ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & publicam ob causam.

181.
Raptus.

6. Inter *raptorem* & raptam, quamdiu rapta in potestate raptoris manserit, non potest consistere Matrimonium. Raptor & omnes adjuutores sint ipso jure excommunicati, & perpetuò infames: Et si Clerici fuerint, de proprio gradu decident. Si rapta à raptore separata, & in loco tuto ac libero constituta, in Matrimonium cum illo liberè, consenserit, potest eam raptor ducere. Tenetur tamen eam dotare, siue duxerit, siue non.

182.
Vagabundi.

7. *Vagabundi* non facilè ad Matrimonium admittendi. Magistratus sæcularis eos severè coërceat. Parochi non intersint eorum Matrimoniis, nisi priùs diligenter inquisierint, & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam obtinuerint.

183.
Concubinarii.

8. *Concubinarii* post trinam Ordinarii monitionem excommunicentur. Si contumaces ultra annum permanerint, severiùs puniantur. Concubinæ post trinam monitionem graviter puniantur & extra Diœcesim ejciantur, invocato etiam, si opus, brachio sæculari. Aliis pœnis in suo robore permanentibus.

184.
Cogentes.

9. Domini ac Magistratus directè vel indirectè *cogentes* subditos suos contrahere Matrimonium cum certis personis ipso facto incurrunt excommunicationem.

10. Ab Adventu usque ad Epiphaniam, & à feria quarta cinerum usque ad octavam Paschatis inclusivè, antiquæ prohibitiones solennium nuptiarum diligenter observentur.

Superaddita sunt deinde alia viginti Capita.

Alia Decreta de Reformatione.

185.

1. Traditur norma creandi Episcopum & Cardinales. Nempe ut post mortem Episcopi indicantur publicæ preces ad impetrandum à Deo bonum Pastorem. Declaratque Synodus, eos mortaliter peccare, qui non promoverint eos, quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, seposito omni humano affectu, legitimè natos, vita, ætate, doctrina, atque omnibus aliis qualitatibus, à SS. Canonibus requisitis, præditos. Hæcque omnia in publicum instrumentum redacta, unà cum forma electionis, & professione Fidei, à promovendo facta, quam primùm ad summum Pontificem mittantur. Ubi per quatuor Cardinales omnia diligenter examinentur; tum

186.
De Electione Episcoporum.

per unum ex ipsis in Consistorio referantur : Ac deinde Judicium feratur.

Eædem qualitates exigendæ in creatione Cardinalium, qui ex omni *Et Cardi-*
 bus Christianis Nationibus, quantum commodè fieri potest, assumentur *natum.*
 à summo Pontifice, qui lectissimos tantum sibi asciscet, & bonos ma-
 ximè atque idoneos Pastores singulis Ecclesiis præficiet.

2. Quolibet triennio celebrentur Concilia Provincialia per Metro- 187.
 politanum, aut, eo impedito, per Coëpiscopum antiquiorem. Ad ea *Synodi*
 conveniant, quicunque de jure vel consuetudine interesse debent. *Provincia-*
 Episcopi autem, qui nulli Archi-Episcopo sunt subjecti, ad Synodum *les &c.*
 Provinciam alicujus vicini Metropolitanæ accedant; & quæ ibi ordinata
 fuerint, observent: In reliquis omnibus eorum Privilegiis & exemptione
 salvis. Synodi verò Diœcesanæ quot annis celebrentur.

3. Episcopi &c. per se ipsos, aut, si legitimè impediti fuerint, per 188.
 suum Generalem Vicarium, aut Visitatorem, si quot annis totam Diœce- *Visitatio.*
 sin, propter ejus latitudinem, visitare nequeunt, saltem majorem ejus par-
 tem visitent, ita, ut intra biennium visitationem absolvant. Metro-
 politani verò non visitent Diœceses suorum Comprovincialium, nisi causa
 cognita & probata in Concilio Provinciali. Visitatores inutilibus sum-
 ptibus non sint molesti, nec quidquam accipiant, nisi quod jure debetur,
 nempe victualia necessaria. Patroni verò administrationi Sacramento-
 rum se non immisceant, neque proventuum visitationi, nisi quatenus
 eis ex institutione & fundatione competat.

4. Prædicationis munus in Ecclesia sua Episcopi diligenter exercent, 189.
 vel per se, vel si impediti fuerint, per eos, quos ad id assumunt: In aliis au- *Prædica-*
 tem Ecclesiis per Parochos, vel iis impeditis, per alios, ab Episcopo de- *tio.*
 putandos, saltem omnibus Dominicis & Festis solennibus. Episcopus
 populum moneat, teneri quemque Parochiæ suæ interesse, ubi commo-
 dè id fieri potest, ad audiendum verbum Dei. Nullus autem sæcularis
 aut Regularis etiam in Ecclesia suorum ordinum contradicente Episcopo
 prædicare præsumat. Curent Episcopi pueros saltem Dominicis & Fe-
 stis in Fidei rudimentis instrui.

5. Causæ criminales graviore Episcoporum à solo summo Pontifice 190.
 cognoscantur & terminentur. Si autem causa sit talis, ut extra curiam *Causæ*
 Romanam sit committenda, nemini committatur, nisi Metropolitanis, *crimina-*
 aut Episcopis, & quidem propria manu Pontificis, atque quoad solam facti *les Episco-*
 cognitionem, definitiva sententia Pontifici reservata. Minoris verò *porum.*
 causæ criminales Episcoporum in Concilio tantum Provinciale cognoscantur
 & terminentur.

6. Possunt Episcopi dispensare in irregularitatibus omnibus, & suspen- 191.
 sionibus, ex delicto occulto provenientes (excepta ea quæ oritur ex ho- *Potestas*
 micidio voluntario, & exceptis aliis, ad forum contentiosum deductis) *Episcopo-*

*vum di-
spensandi.*

possunt etiam in quibuscunque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscunque sibi subditos in Diœcesi sua per se ipsos, aut per Vicarium, ad id specialiter deputandum, in foro conscientię gratis absolvere. Idem possunt in crimine hæresis in eodem foro conscientię, non autem eorum Vicarii.

7. Explicanda diligenter populo doctrina de Sacramentis etiam lingua vernacula; item salutis monita singulis festis explananda, omisiss inutibus quæstionibus.

192.
Pœnitentiarius.

8. Publicis & scandalosis sceleribus publica injungenda pœnitentia, nisi Episcopo aliter fuerit visum. Pœnitentiarius in qualibet Cathedrali collocandus; qui sit Doctor Theologiæ aut Juris Canonici, vel Licentiatus, & annorum 40. Vel qui alias aptior pro loci qualitate reperitur.

9. Ecclesia sæcularis, quæ nullius est Diœcesis, ab Episcopo proximiorie visitetur.

10. Subditi Episcoporum suspendere non possunt per appellationem executionem eorum, quæ in visitatione sunt decreta circumorum emendationem &c.

11. Honorarii tituli, aliquibus concessi, non derogant Juri Episcoporum.

193.
*De ætate
& qualitatibus
Præficientorum.*

12. Nemo ad dignitatem, cui animarum cura est annexa, promoveatur, nisi, saltem 25. ætatis annum attigerit. In clericali munere versatus, doctrina & moribus conspicuus. Archidiaconi, qui oculi dicuntur Episcopi, sint Doctores aut Licentiati in Theologia aut Jure Canonico. Ad cæteras dignitates aut personatus, nullam curam habentes annexam, requiruntur saltem 22. anni ætatis. Provisus beneficio curato tenetur intra duos Menses ab adepta possessione professionem Fidei emittere in manibus Episcopi, vel, eo impedito, coram Vicario Generali. Provisi de Canonicatu vel dignitate tenentur idem facere etiam in Capitulo. Aliis prædicti omnes fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur. Canonici sint Presbyteri, vel Diaconi vel Subdiaconi: Ita tamen, ut dimidia saltem pars sint Presbyteri. Si commodè fieri potest, dignitates omnes, & saltem dimidia pars Canonicatum conferantur tantum Doctoribus vel Licentiatis Theologiæ vel Juris Canonici. Non absint Canonici &c. ultra tres menses, aliis primo anno priventur dimidia parte fructuum: Altero omnibus. Tenentur autem omnes Divina per se ipsos, & non per substitutos, obire officia. Ab illicitis venationibus, aucupiis, choreis, tabernis, lusibus abstineant.

13. Ecclesiis Cathedralibus tenuibus succurrendum unione Ecclesiarum, aut aliis proventibus. Providendum etiam paupertati Parochialium Ecclesiarum. Beneficia tenuia non graventur pensionibus aut aliis oneribus. Omnes pertineant ad aliquam Parochiam, cujus Rectorem suum Pastorem agnoscant.

14. In provisionibus, aut admissione in possessionem beneficii, nulli fructus detrahantur, aut convertantur in usus non pios.

15. Tenuitati Ecclesiarum & beneficiorum subveniatur vel unitione plurium simplicium, vel aliquorum suppressione, de consensu patronorum.

16. Sede vacante Capitulum constituat Oeconomum, qui rerum ac proventuum curam gerat: Item Vicarium infra octo dies à morte Episcopi. *194. Sede vacante.*
Qui saltem in Jure Canonico sit Doctor vel Licentiatus, vel aliàs idoneus. Uterque Episcopo dein electo gestorum rationem reddat.

17. Unum tantum beneficium uni conferatur. Si unum non sufficiat sustentationi, addatur aliud simplex, dummodo non utrumque requirat personalem residentiam. Qui vero plures habet Parochiales Ecclesias, vel unam Parochialem & alteram Cathedralem, cogatur, retenta una, alteram intra sex menses dimittere. Aliàs utraque vacare censeatur ipso jure, & aliis conferantur. *195. Unum Beneficium uni.*

18. Dum vacat Parochia, Episcopus statim constituat Vicarium, cum portione congrua. Tum concursu publicato, venientes gratis examinentur ab Episcopo vel Vicario, & tribus aliis, Magistris aut Licentiatis, vel aliis, Clericis aut Regularibus. Peracto examine, qui idonei sunt inventi, renuntientur Episcopo, qui eum debet ex his eligere, quem cæteris digniorem judicaverit: Illique conferri debet Ecclesia. *196. Concurfus in collativis & electivis.*

Si verò sit Juris patronatus Ecclesiastici, & institutio pertineat ad Episcopum, à patrono ex approbatis ab examinadoribus is præsentandus est, quem ipse digniorem judicaverit. Si verò institutio non pertinet ad Episcopum, tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem patronus præsentare debet ei, cujus est instituere. Quod si Ecclesia sit Juris patronatus Laici, debet is, qui præsentatus fuerit à deputatis examinari, & non nisi idoneus inventus fuerit, institui. *Quid in Patronatibus?*

1. Mandatis provisionis & gratiis expectativis, hætenus concessis, nulli fas sit uti; sed nec reservationes mentales, nec ullæ gratiæ ad vacatura, aut indulta ad alienas Ecclesias vel Monasteria ulli concedantur, & hætenus concessa abrogata esse censeantur. *197. Gratia expectativa tolluntur.*

20. Causæ omnes ad forum Ecclesiasticum pertinentes in prima instantia coram Ordinario loci cognoscantur, & saltem intra biennium à die mortæ litis terminentur; ultra quod tempus lite protracta integrum est partibus superiores Judices adire, qui causam in eo statu, in quo fuerat, assumant, & quam primum terminari curent: Nec antea aliis committantur, aut avocentur, neque appellationes ab eisdem interpositæ per superiores quoscunque recipiantur, nisi appellatum fuerit à definitiva aut definitiva vim habente, & cujus gravamen per appellationem à definitiva reparari nequeat. *198. Prima instantia coram Ordinario.*

Excipiuntur causæ juxta SS. Canones coram sede Apostolica specialiter tractandæ vel quas ex urgenti & rationabili causa Pontifex per speciale scriptum suæ signaturæ, manu propria subscriptum, judicaverit committendas aut avocandas. *Limitatio.*

Causæ Matrimoniales & criminales, non inferiorum Judicum, sed Episcopi jurisdictioni relinquuntur: Neque à Nuntiis Apostolicis, impediuntur, aut turbentur. Qui neque contra Clericos debent procedere, nisi Episcopo priùs requisito & negligente. Aliàs eorum processus sint irriti.

199.
Appellatio.

Appellans ab Episcopo tenetur acta omnia primæ instantiæ ad Judicem appellationis suis impensis deferre, admonito priùs eodem Episcopo. Copiam actorum autem tenetur Notarius intra mensem appellanti extradere. Secus puniendus una cum Judice à quo, si is tergiversationis particeps fuerit.

Subjunct denique Synodus protestationem, quòd per verba illa: *Quæ proponentibus Legatis ac præsentibus &c.* nolit, ut solita ratio tractandi negotia in Generalibus Conciliis ulla ex parte mutetur. Tum indicta Sessio in nonam Decembris.

Sessio XXV. De Purgatorio, veneratione Sanctorum &c.

200.
Doctrina
dogmatica
de Purgatorio,

Celebrata est hæc Sessio ultima 4. Dec. 1563. editumque primò decretum de Purgatorio; esse videlicet Purgatorium, animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum verò sacrificio Missæ, juvari. Doctrinam de Purgatorio populo diligenter explicandam, omisiss subtilioribus, incertis, curiosisque quæstionibus, iisque omnibus, quæ superstitionem aut turpe lucrum sapiunt.

201.
Invocatio
Sanctorum,

Lesum deinde Decretum de *Invocatione, veneratione & Reliquiis Sanctorum, & sacris Imaginibus*; mandátque S. Synodus fideles circa ista diligenter instrui: Sanctos orationes pro hominibus Deo offerre: Bonum atque utile esse suppliciter eos invocare; contrariumque dicentes impiè sentire.

Et Reliquiis.

Sanctorum quoque *corpora* veneranda esse, per quæ multa beneficia à Deo hominibus præstantur: Damnandos proin, quid dicunt, Sanctorum *Reliquiis* non deberi venerationem.

202.
De cultu
Imaginum.

Imagines porro Christi, Dei paræ, & Sanctorum in templis præsertim habendas & retinendas, eisque debitum honorem impertiendum: Non quòd credatur inesse iis aliqua Divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ: Vel quòd ab eis sit aliquid petendum, vel quòd fiducia in Imaginibus sit figenda, ut olim fiebat à gentibus, quæ in idolis spem collocabant: Sed quia honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ ab Imaginibus repræsentantur, ita, ut per Imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus & Sanctos veneremur.

Insuper per picturas populum erudiri & confirmari in Articulis Fidei commemorandis & recolendis: Moneri que intuentes Beneficiorum, acceptorum à Christo, Miraculorum, & exemplorum, ad imitationem propositorum. Qui autem his contraria docuerit, sit anathema.

203.
Abusus
tollantur.

Abusus autem omnes aboleantur, si qui irrepererint, omnisque superstitio,

tio, quæstus, lascivia tollatur. Unde nulla insolita proponatur Imago, nisi ab Episcopo approbata fuerit. Sicut nec nova Miracula, aut novæ Reliquiæ recipiendæ, nisi eodem recognoscenæ & approbante. Si gravior quæstio incidat, Provincialis Synodus de ea cognoscat: Nihil tamen novum aut in Ecclesia hæcenus inusitatum decernatur inconsulto Pontifice.

Quodsi aliquando historias aut narrationes S. Scripturæ figurari contigerit, doceatur populus, non propterea Divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit.

Dogmaticæ huic doctrinæ addita sunt 22. Capita.

De Reformatione Regularium.

1. Regulares vivant secundum regulam, servantes exactam disciplinam.
2. Regulares nulla re tanquam propria utantur. Acquisita statim superiori tradantur & incorporentur Conventui. 204.
De paupertate.
3. Omnia Monasteria ac domus Regularium possidere possint bona immobilia, exceptis Franciscanis de Observantia & Capucinis. Non recipiant plures, quam honestè sustentari possint ex redditibus vel eleemosynis consuëtis. Deinceps Monasteria non erigantur sine Episcopi licentia. Bonis immobilibus.
4. Non licet à Monasterio recedere, etiam prætextu pii operis aut accedendi ad superiores, nisi ab eis missi aut vocati fuerint. Qui sine prædicto mandato, in scriptis obtento, reperitur, tanquam desertor puniatur ab Episcopo. Studentes in Universitate, in Conventibus tantum habitent, aliàs subjacent Ordinario. Recessu.
5. Curent Episcopi, servari exactè clausuram. Moniali ne quidem ad breve tempus licet egredi sine rationabili causa, ab Episcopo approbanda. Ingredi autem intra septa nemini omnino est licitum, sine Episcopi aut Superioris licentia, in scriptis obtenta, sub pœna excommunicationis, ipso facto incurrenda: licentia autem tantum danda in casibus necessariis. Clausura.
6. Omnes Superiores virorum & mulierum eligantur votis secretis, nunquam publicandis. Absentium vota non suppleantur. Aliàs electio erit nulla. Electione.
7. Abbatissa, vel quæcunquæ Præfecta eligenda, 40. annos habere, & octo saltem annis post professionem laudabiliter vixisse debet. Aliàs eligatur ex alio Monasterio ejusdem Ordinis. Si hoc incommodum præfidi electionis videatur, 30. saltem annos habeat, & 5. annos professionis. Duobus verbò Monasteriis nulla præficiatur. Episcopus autem vel alius Præses electionis non ingrediatur claustra Monasterii, sed ante cancellorum fenestellam singularum vota excipiat. In reliquis serventur constitutiones Ordinis vel Monasterii.
8. Monasteria, quæ non habent ordinarios Visitatores Regulares, neque subdita sunt Episcopo, sed immediatè sub protectione Sedis Apostolicæ, Congregationem ex una vel pluribus Provinciis constituent, singulis 205.
De Visita
tionibus.

trienniis convocandam : Si deputati non visitent, Monasteria Episcopo tanquam Sedis Apostolicæ Legato Jus esto visitandi.

*De Monia-
libus.*

9. Monasteria Monialium, immediatè subjecta Sedi Apostolicæ, gubernentur ab Episcopis.

10. Moniales singulis mensibus confiteantur & communent. Bis autem in anno confessarius extraordinarius iis dandus, qui omnium confessiones audire debeat. Eucharistia tantùm in publica Ecclesia afferretur.

206.
*Jura Epi-
scopi in
Regulares.*

11. Etiam Regulares quoad curam animarum in sæculares exercendam & administrationem Sacramentorum subsint visitationi & correctioni Episcopi. Excepta cura in eos, qui sunt de familia Monasteriorum, exercenda. Excipiuntur etiam loca, in quibus Abbates, Generales, & capita Ordinum Sedem Ordinariam Principalem habent: Item, in quibus Regulares jurisdictionem Episcopalem & temporalem in Parochos & Parochianos exercent.

12. Censuræ etiam Episcopales à Regularibus servantur; item festa Diocesana.

13. Controversias de præcedentia illico componat Episcopus. Etiam exempti in publicis processionibus compareant: iis tantùm exceptis, qui in strictiori clausura perpetuò vivunt.

14. Regularis extra Monasterium dans scandalum à Superiore suo puniatur; aliàs puniendus ab Episcopo.

207.
*Ætas 16.
annorum.*

15. Professio non fiat ante annum 16. expletum: Et postquam à suscepto habitu per annum in probatione stetit. Professio autem antea facta sit nulla.

208.
*Abdicatio
bonorum.*

16. Renuntiatio etiam jurata & in favorem piæ causæ factæ ante duos ultimos menses Novitiatus est nulla. Neque est efficax, si professio re ipsa non sequatur. Finito Novitiatu admittantur aut ejiciantur. Per hæc tamen nihil derogatur pio instituto Clericorum Societatis Jesu.

17. Virgines non assumant habitum Religiosum ante annum ætatis 12. nec Professionem emittant, nisi priùs Episcopus earum voluntatem &c. exploraverit.

18. Excommunicantur omnès, qui cogunt sæminam ad ingressum Monasterii: Item, qui sinè justa causa ab ingressu impediunt.

209.
*Quinquen-
nium.*

19. Post quinquennium ab emissâ professione non ampliùs audiendus volens agere de nullitate suæ professionis. Nullus transferatur ad laxiorem Religionem.

20. Superiores diligenter visitent Monasteria sibi subjecta.

21. Monasteria reformatur: iisque non nisi regulares Superiores ejusdem ordinis præficiantur.

22. Hæc Decreta diligenter servantur.

Alia 21. Capita de Reformatione.

210.

1. Episcopi exemplo bono præluceant. Ex redditibus Ecclesiasticis ne dident consanguineos aut familiares suos.

2. Epi-

2. Episcopi emittant Professionem Fidei in prima Synodo Provincia-
li: Item obtinentes Beneficium Ecclesiasticum, & docentes in Univerfita-
te, fingulis annis. *Professio Fidei.*
3. Censuræ non faciliè ferendæ: Præsertim si aliàs executio realis vel
personalis fieri potest: Nec nisi bina saltem monitione præmissa, qui per
annum inforderit, tanquam de hæresi suspectus tractandus. *Tempe-
randæ cen-
sura.*
4. Episcopi, Abbates & Generales Ordinum possunt Missas nimis nu-
merosas reducere. *Reductio
Missarum.*
5. Onera Beneficiis annexa diligenter præstentur.
6. Episcopo adjungatur duo Canonici in judiciabilibus. Si ambo di-
scordent ab Episcopo, eligatur tertius &c. *211.
De Benefi-
ciis & Judi-
ciis.*
7. Prohibetur regressus ad Beneficia. Coadjutor cum jure successio-
nis Prælato non detur, nisi causa priùs à Papa fuerit cognita.
8. Commendatur hospitalitas &c.
9. Jus patronatûs probandum &c.
10. Præter locorum Ordinarios aliæ quædam personæ idoneæ depu-
tentur tanquam Judices, quibus causæ delegentur, ac breviter terminentur.
11. Bona & Jura Ecclesiastica non elocentur.
12. Jubentur solvi decimæ, etiam sub censura.
13. Quarta funeralium solvatur Parochiali Ecclesiæ.
14. Statuuntur pœnæ in concubenarios.
15. Filius Clerici non habeat Beneficium in Ecclesia, in qua Pater ali-
quod habet aut habuit.
16. Beneficia curata non convertenda in simplicia. Vicario assignen-
tur congrua portio.
17. Episcopi vivant secundùm statum suum tanquam Patres & Pasto-
res: Nec indecorè se demittant coram sæcularibus.
18. SS. Canones ab omnibus servandi. Si urgens ac gravis ratio po-
stulet dispensari, id causa cognita atque gratis fiat.
19. Qui locum concedunt duellantibus, sunt excommunicati: Uti
etiam ipsi duellantes eorûmq; patrini. Et si in ipso conflictu decesserint,
perpetuò careant Ecclesiastica sepultura. Item suadentes & spectatores
excommunicationis vinculo teneantur. *212.
In duel-
lantes.*
20. Nemo violet Ecclesiasticarum personarum immunitatem; Dei
ordinatione, & Canonicis sanctionibus constitutam. *213.
Immunitas
Ecclesiasti-
ca.*
21. S. Synodus omnia Decreta de Reformatione ita facta esse decla-
rat, ut in his semper salva sit & esse intelligatur auctoritas Sedis Apostolicæ.
*214.
Nihil de-
rogatum
potestati
Pontificis*
- Absolutio Concilii.*
- Continuata dein est Sessio hæc ultima eadem die 4. Decembris: Promul-
gatumque Decretum de *Indulgentiis*, potestatem nempe illas concedendi à
Christo esse collatam Ecclesiæ, & ab antiquissimis temporibus earum usum, *215.
De Indul-
gentiis.*

Christiano populo maximè salutarem viguisse, conciliorum auctoritate probatum, atque retinendum in Ecclesia, moderationem tamen adhibendam, ne disciplina enervetur. Abusus omnes, prava quæstus &c. omnino abolendos.

Servandi delectus ciborum, jejunia, dies Festi.

216. Synodus quosdam ex Patribus deputaverat ad conficiendum *Indicem* *librorum noxiorum*: Quia tamen non potuit distinctè & commodè de singulis dijudicari, præcipit, ut deputati illi, quidquid ab iis in hac re est præstitum, summo Pontifici exhibeant, ut ejus judicio & auctoritate terminetur & evulgetur. Idemque Synodus mandat deputatis de Catechismo, Missali, & Breviario.

217. Quoniam spes nulla affulgebat, comparituros hæreticos, & Patres ad Ecclesias suas properabant, decretum est, finem esse imponendum Concilio, ejusque confirmationem petendam à summo Pontifice. Postque acclamationes, præeunte Cardinale Lotharingo, factas subscripserunt 255. nempe 4. Legati Pontificis, 2. alii Cardinales, 3. Patriarchæ, 25. Archi-Episcopi. 168. Episcopi, 7. Abbates, 7. Generales Ordinum, 39. Procuratores absentium; qui ultimi tamen non subscripserunt definiendo, cum illis nunquam suffragii Jus fuerit concessum.

Pius IV. Pontifex edita dein Bulla *Benedictus Deus* Concilium Tridentinum confirmavit, & observari præcepit, prohibuitque, ne quis audeat commentarios, glossas, annotationes, scholia, ullumve omnino interpretationis genus super ipsius Concilii decretis quocunque modo edere. Si quid verò obscurius dictum & statutum, eamque ob causam interpretatione aut decisione egere cuiusvis visum fuerit, Sedem Apostolicam, omnium fidelium Magistrum, consulat, cujus auctoritatem etiam ipsa sancta Synodus tam reverenter agnovit.

219. Alia dein Bulla idem Pontifex statuit, ut Decreta Tridentini, quæ sunt Juris merè positivi, licet in secreto Consistorio jam mense Januario anni 1564. sint confirmata, tamen primum à Calendis Maii ejusdem anni observari debeant: Ed quod non parùm temporis impendendum fuerit iis emendatè imprimendis. Præcipit insuper, ut officiales sui Romani Concilium Tridentinum, & reformationem à se factam diligenter observent.

Speciali etiam Bulla derogavit omnibus Privilegiis, gratiis & immunitatibus, quomodocunque concessis, quæ sunt contraria Concilii Decretis.

221. Porro Concilium Tridentinum promulgatum ac receptum mox fuit in tota Italia, atque in omnibus Regnis & Provinciis Hispaniarum Regis, ut etiam in Lusitania, Polonia, & multis Germaniæ locis, ac successu temporis in aliis etiam Regionibus Catholicis cum variis tamen limitationibus quoad Decreta reformationis, disciplinam spectantia. Nam quoad Dogmata ab omnibus Catholicis cum summa veneratione statim ubique est receptum.

Anno deinde post absolutum Concilium altero, nempe 1564. Pius IV. 222.
 juxta mentem Tridentini edidit formam Professionis Fidei, quam hodie- *Pius IV.*
 dum emittimus, & quia frequens est illius usus, ac velut Synopsin Dog- *edit for-*
 maticam continet, eam hinc subjungendam duxi. *mulam*
Professio-
nis Fidei.

§. XI.

Forma Professionis Fidei.

„ Ego N. firma fide credo, & confiteor omnia & singula, quæ continen-
 „ tur in symbolo fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet:
 „ Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, vi-
 „ sibilem omnium & invisibilem, & in unum Dominum Jesum Christum,
 „ Filium Dei Unigenitum, & ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum de
 „ Deo, Lumen de Lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum,
 „ Consubstantialiam Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter
 „ nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis: & incarnatus
 „ est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus est. Crucifixus
 „ etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus & sepultus est, & Resurrexit
 „ tertia die secundum scripturas, & ascendit in cœlum, sedet ad Dexteram
 „ Patris, & iterum venturus est cum gloria judicare vivos & mortuos, cu-
 „ jus Regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum & Vivi-
 „ ficantem, qui ex Patre Filioque procedit; qui cum Patre & Filio simul
 „ adoratur, & conglorificatur; qui locutus est per Prophetas: Et Unam,
 „ Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum
 „ Baptisma in remissionem peccatorum; & expecto Resurrectionem mor-
 „ tuorum, & vitam venturi sæculi. Amen.

„ Apostolicas & Ecclesiasticas Traditiones, reliquasque ejusdem Ec-
 „ clesiæ Observationes, & Constitutiones firmissimè admitto & amplector.
 „ Item sacram scripturam juxta eum sensum, quem tenuit, & tenet sancta
 „ Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu & interpretatione sa-
 „ crarum scripturarum, admitto, nec eam unquam, nisi juxta unanimem
 „ consensum Patrum accipiam, & interpretabor.

„ Profiteor quoque, septem esse verè & propriè Sacramenta novæ le-
 „ gis, à Jesu Christo Domino Nostro instituta, atque ad salutem humani
 „ generis, licèt non omnia singulis, necessaria, scilicet Baptismum, Confir-
 „ mationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordi-
 „ nem, & Matrimonium; Illaque gratiam conferre, & ex his Baptismum,
 „ Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Rece-
 „ ptos quoque & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in supra dictorum
 „ omnium Sacramentorum solenni Administratione recipio, & admitto:
 „ Omnia & singula, quæ de peccato originali, & de Justificatione in Sacro-
 „ sancta Tridentina Synodo definita, & declarata fuerunt, amplector & re-
 „ cipio. Profiteor pariter, in Missa offerri Deo verum, proprium, & pro-

„ pitiatorium Sacrificium pro vivis & defunctis, atque in sanctissimo
 „ Eucharistiæ Sacramento esse verè realiter & substantialiter Corpus &
 „ Sanguinem, unà cum anima & Divinitate Domini Nostri Jesu Christi,
 „ fierique conversionem totius substantiæ panis in Corpus, & totius sub-
 „ stantiæ vini in Sanguinem, quam conversionem Catholica Ecclesia
 „ Trans-Substantiationem appellat. Fateor etiam, sub altera tantum
 „ specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi.
 „ Constantè teneo, Purgatorium esse, animasque ibi detentas Fidelium
 „ Suffragiis juvari. Similiter & Sanctos unà cum Christo regnantes, ve-
 „ nerandos atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis
 „ offerre, atque eorum Reliquias esse venerandas. Firmissimè assero,
 „ Imagines Christi, ac Deiparæ semper Virginis, nec non aliorum San-
 „ ctorum, habendas & retinendas esse, atque eis debitum honorem ac
 „ venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem à
 „ Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano popu-
 „ lo maximè salutarem esse affirmo. Sanctam, Catholicam, & Apo-
 „ stolicam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum Matrem & Ma-
 „ gistram agnosco: Romanoque Pontifici; Beati Petri, Apostolorum
 „ Principis, Successori, ac Jesu Christi Vicario veram obedientiam
 „ spondeo ac juro. Cætera item omnia à Sacris Canonibus, & Oecu-
 „ menicis Conciliis, ac præcipuè à Sacrosancta Tridentina Synodo
 „ tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque pro-
 „ fiteor; simulque contraria omnia, atque hæreses quascunque, ab
 „ Ecclesia damnatas, rejectas, & anathematizatas, ego pariter damno,
 „ rejicio, & anathematizo.

„ Hanc veram Catholicam Fidem, extra quam nemo salvus esse po-
 „ test, quam in præsentì sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem
 „ integram, & inviolatam, usque ad extremum vitæ Spiritum constan-
 „ tissimè (Deo adjuvante) retinere, & confiteri, atque à meis subditis, vel
 „ illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, &
 „ prædicari, quantum in me erit, curaturum. Ita spondeo, voveo ac
 „ juro: sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei Evangelia.

*Si plures sint, qui simul Professionem fidei emittunt, tunc unus ex illis præ-
 dictam formulam devotè prælegit, reliquis simul genu flectentibus, ac post illam sin-
 guli accedunt, & tactis duobus digitis, (Indice & medio) sacris Evangeliiis, sub-
 jungunt:*

„ Ego N. idem spondeo, voveo, ac juro: sic me Deus adjuvet, &
 „ hæc sancta Dei Evangelia.

Hanc autem Professionem fidei tenentur emittere 1. omnes provifi
 de Beneficio curato, coram Episcopo vel Vicario Generali, & quidem
 intra duos menses à die adeptæ possessionis. *Trid. s. 24. c. 12. de Ref.*

2. Provifi

2. Provisi de Canonicatu aut Dignitate in Ecclesia Cathedrali, pariter intra duos menses, coram Episcopo & Capitulo. *Trid. ibid.*

3. Promoti ad Episcopatum vel Archi-Episcopatum, in prima Synodo Provinciali. *Trid. f. 25. c. 2. de Ref.* quia autem ejusmodi Synodi Provinciales his temporibus rarius celebrantur, solent Episcopi Professionem emittere in manibus Nuntii Apostolici, aut alicujus Episcopi. Illa autem Romam mittitur scripta, ac Instrumento Electionis inserta.

4. Promoti ad Prælaturam Monasterii, Conventus, aut alterius Domus Religiosæ. Uti statuit Pius IV. *Const. Injunctum.* Quæ tamen Constitutio non ubique in usum est deducta.

5. Professores, ac Magistri, quamcunque liberalem Disciplinam publice docentes, & quidem initio cujuslibet anni. *Trid. f. 25. c. 2. de Ref.*

6. Promovendi ad Gradus Litterarios in Academiis. *Pius IV. in Constit. Sacrosancta 1564.*

Cæterum ne tam salubris instituti neglectus irrepat, Tridentinum S. 24. c. 12. statuit, ut si provisi de Beneficio curato, Dignitate, aut Canonicatu Cathedrali, intra duos menses à die adeptæ possessionis, Professionem fidei non emittant, postea *fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur.*

Unde probabilis fructus postea perceptos tenentur restituere, seu ad Ecclesiæ fabricam vel in pauperes expendere, ante omnem sententiam Judicis. Ratio est: quia fructus, post bimestre percepti, non sunt in dominio Beneficiati, sed sunt res aliena: cum Tridentinum noluerit, ut fructus faciant suos pro casu, quo Professionem culpabiliter omittunt. At verò res aliena ante omnem sententiam debet restitui.

Neque obstat, quòd lex Tridentini, utpote privans Beneficiatum jure jam quæsito, sit pœnalis. Nam hæc lex, quomodocunque appelletur, re ipsa impedit, ne fructus faciat suos. Ergo hoc ipso Beneficiatus tenetur jure naturali illos, tanquam rem non suam, sed alienam, restituere Ecclesiæ, ad causas pias applicandam.

Deinde hæc pœna videtur esse merè negativa, quæ non privat jure jam quæsito, (cum Beneficiatus ad illos fructus nunquam jus absolutum habuerit) pœnam autem merè negativa, quæ non aufert jus jam prius habitum, sed tantum impedit acquisitionem juris, incurritur ante omnem sententiam Judicis; ut parte prima de lege pœnali diximus.

Unde non obstat lex 19. *de Hæreticis in 6.* ubi bona Hæreticorum ipso jure decernuntur confiscata, nihilominus tamen executionem hujus pœnæ præcedere debet sententia Judicis Ecclesiastici, criminis declaratoria. Nam hæc pœna non est merè *negativa*, sed *privativa* juris jam quæsiti, & domini bonorum, jam prius habiti. Ad quam incurrendam requiritur sententia declaratoria criminis. In nostro verò casu, ut dictum, pœna est merè negativa, non privans jure aut dominio, jam prius habito. Nam Bene-

Beneficiatus curatus (idem de Canonico) qui per duos menses neglexit professionem fidei, nunquam habuit jus ad illos fructus, quos post lapsum duorum mensium percepit, multò minùs illorum dominium. Adeoque lex tantùm impedit acquisitionem juris & dominii.

Disputari hïc etiam solet, an quis per Procuratorem possit emittere professionem fidei? videtur autem probabilius, id fieri posse, nisi statutum speciale professionem personalem exigat. Nam, quod quis facere potest per se ipsum, facere etiam potest per alium. A qua regula Juris hïc casus non videtur excipiendus.

§. XII.

Dissertatio: An Protestantes justam excusationem habeant, cur in Concilio Tridentino non comparuerint, eique obedire detrectârint?

223.
*Sæpius ap-
pellantes
ad Conci-
lium.*

*Compare-
re detre-
ctant.*

Protestantes Germaniæ frequenter ad Generale Concilium appellaverant, non, quòd illud celebrari cuperent, sed quòd moram interea quærent, qua errores ipsorum possint radices agere. Cum enim illud tandem, magnis superatis difficultatibus, esset congregatum, & quidem præcipuè in eorum gratiam, ne ullam contumaciæ suæ possint excusationem prætexere, comparere in illo detrectârunt, licèt à Pontifice & Synodo sæpius invitati, ab Imperatoribus jussi, ipsique Carolo V. in Augustanis Comitibus promiserint accessum, & obsequium. Dico, detrectâsse eos comparere; nam quòd Mauritius, Cæsaris favore Septemvir, aliique pauci Legatos aliquando miserint, non ad veritatem quærendam, sed ad exostulandum, protestandum, & tegenda Belli seditiosi consilia factum constat. Quæstio igitur magni momenti hïc se offert, an Jure negârint concilio præsentiam & obsequium?

224.
*At sine
causa.*

Dico absolutè & cum omni veritate, nullam excusationem idoneam eos contumaciæ suæ posse prætere. Nam Concilium fuit *Generale & legitimum*, cui omnes Christianæ mentes debent obsequium. Vel quid tandem illi deesse potuit? Indictum fuit per totum orbem Christianum, & quidem ab eo, ad quem de Jure & consuetudine perpetua id muneris pertinet, nempe à Romano Pontifice, cui in persona Petri Christus Oves suas tanquam supremo in terris Pastori pascendas tradidit, cum potestate solvendi & ligandi, ac clavibus, evidentibus potestatis argumentis. Neque alia in Ecclesia Dei consuetudo unquam fuit, ut *Cap. 1. quæst. 2.* demonstratum dedimus: Ubi decisum, *Ad quem pertineat convocare Concilia generalia.* Et, si requirant Novatores, ut ab Imperatore indicatur, (quod tamen ibidem ostendimus non requiri) summa voluntate Imperatorum est indictum continuatumque.

225.
*Convoca-
tum legi-
timè.*

Vocati sunt omnes, qui vocari debent cum jure suffragii, omnes videlicet per orbem Christianum Episcopi, quos tanquam majores Pastores Apostolus monet attendere universo gregi, quòsque Spiritus S. posuit tanquam Præsides regere Ecclesiam Dei. Vide hanc quæstionem decisam atque probatam

cap. i. quæst. 4. ubi expensum, quinam sint vocandi ad Concilium Generale.

Et, si protestantes prætendant, etiam se debuisse vocari, vocati sunt: Et quidem sæpè, missis tot litteris, tot quaquaversum Legatis, data fide publica plenæ securitatis & libertatis, eo modo & tenore, quo ipsi voluerant.

At suffragium etiam decisivum dandum fuerat Doctoribus Protestantibus. Quo Jure? Nunquam id datum Parochis & Doctoribus privatis. An non omnes hæretici; à primis etiam Conciliis damnati, potuissent istud objicere? An propterea non fuerunt legitima Concilia? Jure Divino, more & instituto Majorum Concilium Episcoporum est, horum ne mini negatum suffragium. An novum & in Ecclesia Dei inaudium Concilium celebrandum fuit? Quid hoc aliud est, quàm formam omnium Conciliorum tollere? *Vide Cap. i. quæst. 4.*

226.
*Luthera-
nis nullum
debeatur
suffra-
gium.*

Sed Pontifex, inquit, præfidere non debuit, cum ipse de Ecclesiæ corruptela fuerit accusatus. Sedere neminem oportet ut partem litigantem si mul & ut Judicem. Subsistamus paulisper. Hoc idem dicere potuisset Arius, cum in Concilio Nicæno federet Alexander Episcopus Alexandrinus, & quidem ut Judex, cum quo de fide litigabat. Hoc dicere posset Nestorius contra Synodum Ephesinam, cui præfedit Cyrillus, licet altera litigantium pars esset. Hoc dicere potuissent eodem jure Eutyches & Dioscorus contra Synodum Chalcedonensem, cui per Legatos præfedit Leo I. Pontifex: Cum tota causa inter Leonem & Dioscorum versaretur. An non hoc idem dicere possunt omnes ab omni retro ætate in Conciliis, quibus semper vel per se vel per alios præfederunt summi Pontifices, damnati hæretici, qui semper Ecclesiam ejusque antistites postulârunt corruptelam? An propterea nullum legitimum celebratum Concilium? An à possessione sua, & sacris asserta litteris, & tot sæculorum usu firmata, Papa deturbandus? Neque verum est, agendum tunc fuisse de privata Pontificis causa. De Fide, de Religione & publica Ecclesiæ causa tractandum fuit. Quod verò dicunt, non debere eundem Judicem esse & partem locum habet in privatis hominibus, non verò in Principe supremo; quamdiu non declaratur vel legitimè judicatur potestate sua excidisse. Hic enim non desinit esse Judex, quamvis cum ipso litigetur. Et hinc à Principe malè informato ad eundem melius informandum appellari quandoque solet. Certè cum Sixtus III. de adulterio fuisset accusatus, in Concilio, quod Imperator indixerat, nemo ausus est ipsius causam discutere, donec ipse Pontifex jussit. In Concilio verò Romano sub Symmacho omnes Episcopi dixerunt, Concilium non potuisse indici, nisi à Pontifice, licet ipse sit accusatus. Deinde orbe toto notæ erant Protestantium accusationes, tot Præconum clamoribus, tot famosis libellis in publicum sparsæ. Judicavit de his non tantum Papa sed senatus universæ Ecclesiæ, & quidem omnino liberè.

227.
*Præfidere
debit
Papa.*

228.
*Libertas
rum. Concilii.*

Liberè, inquam; falsum quippe profus est, Concilium non fuisse libe-

rum. Quisquis Historiam Concilii legerit, quam Pallavicinus edidit, fide summa, & eruditione singulari, passim oculis subjiciet, quanta libertate Patres sint locuti, quæcunque visa sunt, ac sententias suas atque suffragia tulerint, ne quidem aulæ Romanæ parentes, sed Pontificum gratias restringentes: Data à Paulo III. Concilio libertate, tribunalia etiam Romana curiamque reformandi, statuendique, quæ ad communem Ecclesiæ statum oportuna viderentur. Certè nec unicum dogma, neque unica lex disciplinæ in privatam rem Pontificum est firmata. Argumento vel illud sit, quòd, licet ex decem Patrum partibus novem convenirent in statuenda prærogativa Romani Pontificis supra Concilium, quia tamen pauci Galli cum affectuum modicissimo numero reclamârunt, Pontifex minimè institerit, ut ea decisio firmaretur. Ipsa urbs, qua Concilium est celebratum, non Pontifici, sed Imperatori erat obnoxia, oratoribus omnium Nationum Orthodoxarum, quæcunque libuit, proponentibus & objicientibus.

229.
Dissidia
non obsunt
Concilio.

Orta quidem est ex hac ipsa tot Legatorum Nationumque frequentia & libertate non rarè dissensio, non quidem quoad Fidei dogmata, sed quoad sedendi prærogativas, titulos, ac etiam disciplinæ reformationes, quas Principes sæpius juribus suis atque Privilegiis pugnantes crederant. Sed qui ejasmodi dissidia à tanto orbis senatu exclusa voluerit, mundo exeat necesse est, ut Angelorum intersit Synodo. Sique, propter incidentes in tanta loquendi proponendique libertate discordias, quis hoc Concilium minus astringendum existimet, prima etiam Oecumenica Ecclesiæ Concilia abjiciat; cum erudito cuivis sit exploratum, ne sextam quidem discordiarum rixarumque partem contigisse in Concil. Trid. quæ vel in sola Synodo Ephesina aut Chalcedonensi exarserant. Dissidia illa sunt testimonia plenæ libertatis.

Sed ex sola Sacra Scriptura, inquirunt ferendæ erant sententiæ, non ex traditionibus & Canonibus, neque ad pluralitatem suffragiorum. *Resp.* Concilium, antequam ad alia progredieretur, definivit, quænam Scripturæ pro verbo Dei sint habendæ: Atque ex iis conclusiones suas deduxit dogmaticas. Ut verò *Traditiones* Divinæ, Apostolicæ & Ecclesiasticæ, etiam antiquissimæ, abjiciantur, postulatum est iniquissimum, & planè impium, atque ipsi etiam Sacræ Scripturæ, veteris ac novi Testamenti contrarium: Utpote quæ patentibus adè verbis nobis præcipit, tenere traditiones. An totam antiquitatem, Concilia, Patres, ipsùmque Divinissimum Domini verbum abjiciamus? Audiant sectarii, qui sacra spernunt oracula, quid Jus civile *Leg. nemo 4. C. de summa Trinit. & Fide Cathol.* Imperiali edicto fanciat: *Injuriam facit Reverentissimæ Synodi judicio, si quis semel judicata, ac rectè disposita revolvere & publicè disputare contenderit.* Constat autem, Concilia Oecumenica frequenter usa esse sacris traditionibus, & in Synodo Generali VII. definitum esse, traditiones non scriptas esse recipiendas. Idem dicendum de Sacris Canonibus. Cur enim veneranda Patrum decreta repudiemus? Quòd verò exigant

exigant non ad pluralitatem suffragiorum ferri sententias, non tantum est contra morem Majorum & consuetudinem totius antiquitatis, omniumque Conciliorum, sed etiam contra finem eorundem. Quomodo enim fieri potest, ut deveniatur aliquando ad finem controversiarum (qui est finis Conciliorum) nisi valeant plura suffragia? Cum enim utraque pars proferat scripturarum testimonia, quomodo potest cognosci, quæ sit Concilii sententia, nisi colligantur suffragia, & plurium sententia valeat?

At in Germania oportuit cogi Synodum, ut, docente Cypriano, *illic lites judicentur, ubi exortæ sunt.* Audio: Et audio vocem toti antiquitati peregrinam. Erravit vetustas: Errarunt prima Ecclesiæ Orthodoxæ Concilia. Alexandria in Ægypto enata est Ariana hæresis; cur Nicææ in Bithynia est damnata? Constantinopoli prorupit Nestoriana impietas: Cur Ephesi proscripta? In Europa exorta est causa Eutyichis: Cur in Asia judicata? Africam afflavit Donati virus: Ut quid Romæ à Melchiade quæsitum remedium? In Thracia exortus Iconoclastarum furor: Cur non ibidem, sed Romæ & Nicææ profligatus? Ipsi errarunt Apostoli, dum controversiam de legalibus, Antiochiæ exortam, non Antiochiæ, sed in Concilio Jerosolymis congregato, judicârunt. Deinde Tridentum, Nationum comœtati opportunum, urbs est Germaniæ, Germani Juris, pars Tyrolis, quæ utique Provincia est Germaniæ. Nunquid? Wittembergæ celebrari debuit Concilium, cui Lutherus præsideret? Quod idem fuisset, ac, si Ariani postulâssent, Synodum congregari Alexandria, cui Arius præsideret. Voluit Cyprianus, ut *privatæ lites judicentur, ubi exortæ sunt*, non verò publicæ, ad Fidem pertinentes, & Ecclesiam totam concernentes.

Sed neque dici potest, ex hominibus ignorantibus Concilium illud esse confiatum, aut causam leviter duntaxat, minus perpensis rerum momentis, discussam. Nam viri erant, doctrina, eruditione, prudentia, judicio, toto orbe clarissimi, ex omnibus Nationibus Orthodoxis selecti. Neque leviter duntaxat librata sunt rerum pondera, sed summa accuratatione, industria, studio: Aded quidem, ut sæpè de uno vel altero vocabulo addendo, demendo, immutando, tempore haud modico fuerit deliberatum. Neque quis dixerit, decisiones non esse conformes Verbo Dei. Nam hoc gratis omnino & absque omni probatione objicitur. Quæ tandem, quæso! cum Verbo Dei contrarietas? An non hoc ipsum eodem jure, hoc est, nullo, dicere potuissent omnes Hæretici, ab omnibus retro Conciliis damnati? Nullum dogma definitum, quod Verbo Dei non sit revelatum, assistente illo ipso Spiritu, qui secundum promissiones Evangelicas Ecclesiæ suæ suggerit omnia, omnemque docet veritatem. Venissent Protestantes (ut ter invitati fuerant à Concilio cum plenissima Fide publica omnis securitatis, nominatim Sessione 13. 15. & 18.) venissent, inquam, & proposuissent sua, si quæ habent, scripturæ testimonia. Cur lucem fugerunt? Cur Legati Illi, qui

ante Bellum Mauritianum Tridentinum advenerant, non produxerunt textus Scripturæ? Cur tantum ad exprobandum & expostulandum accesserunt? Non est, non est profecto hæc indoles mentis, veritatem quærentis, sed averfantis, turbulentis, perversitatem suam, ex malignis præjudiciis conceptam nimium amantis.

232.
Quoad dogmata ubique à Catholicis receptum.

Opponent fortassis adhuc, Conc. Trid. nequidem in omnibus Catholicis Regnis ac Provinciis esse receptum, ut in Gallia, Helvetia &c. Quis ergo vitio vertet Lutheranæ aut Calvinianæ professionis hominibus, si nihil sibi cum illo commune esse velint? R. Tridentinum quoad doctrinam & dogmata Fidei ab omnibus Catholicis ubique gentium esse receptum. Protestantes verò quoad ista potissimum eidem contradicunt. Deinde etiam quoad reformationem disciplinæ plerisque in provinciis Catholicis est receptum, ut supra memoravimus: Deberetque (seclusa speciali ac gravi causa) ab omnibus recipi & observari, si Legislator absolutè urgeret: Neque enim in potestate est subditorum, legem acceptare vel recusare pro arbitrio. Sed indulgendum quandoque aliquid infirmitati Filiorum prudenter censet pia Mater Ecclesia, ne, quod remedium esse debuerat, magis irriter morbum, stomacho debili non concoquente solidiorem cibum.

233.
An & quomodo receptum in Gallia.

Ex Gallia cum Cardinale Lotharingo & Oratoribus Regis successive Concilio interfuerunt Prælati 26. omnesque, qui sub finem aderant, subscripsere. Neque ullus ex Catholicis Gallis ullum unquam dogma, in Tridentino assertum, vocavit in dubium. Ut autem quoad correctionem etiam disciplinæ universim induceretur, à Catharina Medicæ Caroli IX. tutelam tunc gerente, impetrari non potuit: Tum quòd Hugonottos metueret, nollétque irritare: Tum quòd vetuisset Concilium, ne Regularium Sacerdotia in commendas traderentur: Qua ratione Rex plurimos viros primarios sibi devinciebat, quorum operâ in illis maximè Hugonoticis procellis indigebat. Quam ob causam Cellarius non est veritus Pontificis Nuntio dicere, Cardinalem Lotharingum, postquam sibi ventrem oppleverat, velle aliis jejunium præscribere. Querebatur etiam Ferrerius Galliæ ad Concilium Legatus, in Sessione XXIV. sancitum fuisse, ut Episcoporum causæ cognoscerentur Romæ; quod pugnare dicebat cum Privilegiis Galliæ de non evocandis causis è Regno. Certum nihilominus est, magnam etiam in Gallia de Concilio conceptam æstimationem. Audiri hac super re meretur Sfortia Pallavicinus, scriptorum Historia Conc. Trid. facilè Princeps.

234.
Pallavicini testimonium.

Satis in comperto mihi est, ait ille lib. 24. Cap. 10. n. 15. per universam Christianam Rempublicam, per Galliam præsertim, sanctam de illo (Concilio) existimationem fuisse diffusam: Et primò quidem Decreta doctrinæ adorata illic fuere tanquam Sacra sancta ab universis Catholicis: Dein, quanquam disciplinæ Decreta in difficultatem offenderent, propterea quòd aliqui ex consilio & ex Senatu ea quasi detrimetosa Privilegiis Regis & Ecclesiæ Gallicanæ depinxerant, tamen Episcopi in Synodis Provin-

vincialibus illa pro virili sunt imitati; & per hanc imitationem Ecclesia in Gallia ultra modum meliorem in formam redacta est. Et multis post Concilium annis elapsis magnus Galliarum Rex Henricus IV. jure jurando spondit Clementi VIII. Pont. Max. omnem à se operam navatum iri, ut Concilium suis in Regnis integrè reciperetur: Ad quod animum non induxisset generosus & tunc victor Princeps, si eas Synodi sanctiones injustas, aut noxias exilimasset. Addit deinde, Offatum Cardinalem Galliarum Regis Ministrum scripsisse eidem Regi, Tridentinam Synodum displicere in Gallia duobus hominum generibus, ac primò quidem cunctis hæreticis, qui ab omni Concilio abhorreant, deinde iis, quibus grave accidebat, interdicti sibi Sacerdotia, natura sua insociabilia, cum abusus vetitis à Concilio: Nihil à se repertum, quod authoritati Regiæ adversaretur; plurimum in eo esse, quod faveret, nihil, quod officeret Ecclesiæ Gallicanæ: Nisi quis fortasse crederet, simonias, aliàque vitia & corruptelas esse Ecclesiæ Gallicanæ Privilegia. Eundemque sensum fuisse Cardinalium Perronii & Richelii, acceptationem Concilii in publicis Galliarum conventibus urgentium.

At sit, quædam disciplinæ Decreta visa fuisse severa nimium infirmioribus quibusdam animis, quid inde aliud conficitur, nisi validè os obstrui Protestantibus, de disciplinæ laxitate & corruptela non rarè querelantibus? Non quòd severiorem ipsi ament disciplinam, aut eandem exoptent, sed ut Catholicis exprobrent. Cæterum, ut sæpius memoratum, nullus Orthodoxorum in toto orbe fuit, qui doctrinam dogmaticam, à Tridentino traditam, non illico cum summa veneratione exceperit. Cur non idem consilium inière A catholici? Quam tantæ contumaciæ excusationem possunt obtendere?

Dicere non possunt, tractatas non fuisse in Concilio illas materias, 235.
 quas tractari oportuit, aut quæ cum illis fuerant controversæ. Nam *Epitome*
 more Majorum edita principio à Synodo professione Fidei, tanquam *actuum*
 basis & fundamen agendorum proposita est Sacra Scriptura: Enumerati, *in Con-*
 profundæ vetustatis exemplo, libri veteris ac Novi Testamenti singuli. *cilio.*
 Atque ut ne quidem de verbis, propter varias editiones, posset esse contentio, approbata, communi usu jam prius recepta, & Græcis & Hebraicis translatio. Tum de originali peccato, & naturæ corruptæ miseris demonstrata Orthodoxa veritas. Ad justificationis naturam, causas, effectus ac proprietates exponendas promotà Divina prorsus doctrina, ad confusionem veterum recentiumque hæresum.

De SS. Sacramentis tractatum deinceps, ac primò quidem de omnibus, tum verò de singulis, distinctè, ordinatè, Christianè, diviniissimè. Ostensa institutio, incholes, materia, forma, vis atque efficacia SS. horum Mysteriorum, cœlestiumque charismatum. De SS. Missæ sacrificio, & communionem sub utraque specie, parvulorumque, proposita dein opportunè doctrina, discussa diligenter, definita orthodoxè. Subjuncta denique saluberrima do-

gmata de Indulgentiis, Purgatorio, veneratione & invocatione Sanctorum, sacris Imaginibus & reliquis. Hæcque omnia tam sapienter, dilucidè, sanctèque ad verbi Divini amussim sunt acta, ut ex Divino promisso à Spiritu S. omnem docente veritatem, suggesta atque dictata esse nemini sapientum possit esse dubium.

Sed non tantùm digito Dei demonstrata sunt dogmata sanctæ Fidei, cultusque Divini Religio, sed abusus etiam sublati: Eliminata omnis superstitio, quæstus turpis irreverentia. Sacratissimum Missæ sacrificium à privatis, profanisque domibus ad Domini sacraria revocatum, interdictumque vagis ac criminosis Mystis. Exesse jussi è domo Domini molliores cantus, garritus, profana commercia, abolitis quibusdam, quæ scandalo potius erant, Matrimonii impedimentis; novum sancitum saluberrimum, maximèque ad tollendos gravissimos abusus necessarium, quo videlicet clandestina connubia sunt irritata.

Quot alia ad vindicandam revocandamque disciplinam concepta decreta! Eligendi ad Ecclesiastica Officia, non ambitione aut avaritia turgidi, sed probitate, virtute, doctrina præstantes, prodesse magis dilectis oviculis, quàm præesse fatagentes, præbito iisdem frequentius & curatius verbi Divini salubri pabulo. Episcopi aliique animarum Pastores, interdicta evagandi licentia, gregi suo adesse atque cura vigili jussi attendere. Quid salubrius? Quid æquius? Quid Pastorum muneri, quid Ovium securitati, integritati, saluti convenientius?

Circumscripita Privilegia, quæ in abusum aut malè vivendi, aut malè docendi alicubi degeneraverant. Ab avaritiæ ac Simonix sordibus expurgatum Sacerdotium: Sacramenta gratis conferri jussa: omnis sacrorum nundinatio severè damnata: Propulsati penitus ab Ecclesia circulatores, injussi Indulgentiarum diribitores, & sordidi eleemosynarum quæstores; Ut proin nihil amplius sit, quòd in hac parte Protestantes possint conqueri, aut desiderare ab Ecclesia.

Et quot alia ad Divini Numinis cultum, ad animarum proventum, ad nitorem sacrorum, ad immortale Ecclesiæ decus decreta sunt condita? Divino prope consilio proscripita perniciofa illa Beneficiorum coacervatio, ut & avaritia coërceatur, & suis Pastores Ovibus adesse queant. Provinciales in stata tempora restitutæ Synodi; Visitorum dilatata diligentia, & restricta cupiditas. Vel invito etiam Rectore matricis Ecclesiæ erigi jussa curata sacerdotia, ubi populi exposcit salus. Traditæ Ministris Ecclesiæ vivendi, pascendique leges. Atque ut à prima mox ætate virtute imbuantur & doctrina, qui in sortem Domini vocantur, comendata Episcopis virtutum scientiarumque seminaria, in florentes satus, amplamque sementem surrectura.

236.
Nihil ultra desiderare.

Quid amplius? desiderare quid amplius potestis, quicumque supremo huic sanctissimòque Ecclesiæ Senatui negatis obsequium? Censuris Ecclesiasticis,

sticis, ac præsertim excommunicationibus modum poni? Est positus. Prima Judicorum instantiæ eum locum designari, ubi lites sunt ortæ? Est designatus. Reformari Clerum, tolli concubinatus, quæsturas, negotiationes, profana commercia, scandala? Sunt sublata. Dirimi controversias Fidei, recens exortas? Sunt diremptæ, Judicio maturo, diligentia magna, Fide integerrima: Et à quot quantisque viris ex omni genere & natione! à Germanis, Italis, Gallis, Hispanis, Hungaris, Bohemis, Anglis, Hibernis, Lusitanis, Polonis, Suecis, Belgis, Moravis, Croatis, Illyricis, Græcis; à Cardinalibus, Patriarchis, Archi Episcopis, Episcopis, Oratoribus, Abbatibus, Generalibus Ordinum, Procuratoribus, Theologis, Jurisconsultis ac Doctoribus, doctrina eruditissimis, ingenio perspicacissimis, pietate religiosissimis, vita integerrimis, usu rerum & experientia peritissimis.

possunt
Protestantes.

Quid ergo desideratis amplius? Concilium indixit, eique per Legatos præfedit, qui, suffragante sacra pagina, atque ex usu & instituto Majorum indicere ac præsidere debuit. Convocati sunt, cum jure suffragii, ex omni orbe Christiano, quos *Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*, omnium etiam vetustissimarum in Ecclesia Synodorum exemplo. Discussa omnia summa industria, librata Protestantium argumenta, dictæ sententiæ maxima libertate, nihil dissimulatum, singula omnium vulnera detecta, summa contentione certatum, ut robustiores veritatis nervi studiosius atque accuratius explorarentur. Quid igitur concludendum aliud, nisi inanes omnino & frivolas esse excusationes illas, quas obtendunt Protestantes, quòd ad Concilium venire noluerint, ejusque saluberrimis Sanctionibus parere ad hucdum detrectent?

§. XIII.

De Congregatione Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum.

Pius IV. Pont. Max. severè, ut supra memoratum, prohibuerat, ne quis glossas, aut interpretationes Concilii Tridentini facere præsumat, sibi soli reservata interpretationis potestate. Postea tamen, cum varia dubia inciderent, idem Pontifex instituit Congregationem octo Cardinalium, quibus eam curam comittebat, ut observantiæ decretorum intenderent, & si dubium aliquod aut difficultas occurreret, ad Pontificem referrent. Pius V. deinde Sixtusque V. eidem congregationi potestatem fecerant, decidendi controversias, Synodumque interpretandi quoad decreta morum, sibi reservatis iis, quæ spectant ad dogmata.

237.

238.
Instituta
Congregatio.

Quæri autem hîc solet, quam auctoritatem habeant. *Declarationes Congregationis Cardinalium*, an scilicet sint interpretationes *authenticae*, & sic habeant vim legis Ecclesiasticæ? Negant auctores non pauci, cum Sanchez *lib. 8. de Matrim. disp. 2. n. 10.* Layman *l. 1. tr. 4. c. 7.* Diana, Bonacinna, Vega, Pelliz &c. Affirmant verò Barbosa *l. 1. Jur. Eccles. c. 4. n. 8.* Pignatelli *tom. 1. consult. 86. n. 19.* Fagnanus, Lezana, Salas, multique alii.

Ter-

239.
 Declaratio-
 nes Car-
 dinalium
 Compre-
 hensivæ
 habent
 vim legis.

Tertia ac melior sententia, inter utramque quasi media, discrimen facit inter Declarationes *Comprehensivas* & *Extensivas*. *Comprehensivæ* dicuntur, quæ comprehenduntur in verbis Concilii propriè intellectis, seu, sunt secundum propriam & communi usu receptam significationem, quam habent verba Concilii. Et de his declarationibus docent cum Card. de Luca in *annot. ad Concil. Trid. disc. 1. n. 17.* Gobat, Engel, Wiestner, Reiffenstuel, Schmalzgrueber, Pichler &c. quòd sint interpretationes authenticæ, adeoque habeant vim legis.

Probatur.

Ratio est 1. Quia ab ipso Papa Congregationi data est potestas interpretandi Concilium. Quod autem quis facit per alium, perinde est, ac si faciat per se ipsum. 2. Quia juxta Constitutionem Sixti V. declarationes istæ in rebus dubiis non fiunt, nisi consulto priùs Pontifice, &, ut Gregorius XIV. statuit, litteris expresso nomine Pontificis. Ergo non minùs habent auctoritatem Legalem, quam responsa Jurisconsultorum, quibus Justinianus dedit olim auctoritatem interpretandi Leges. Atque hinc Rota Romana has declarationes accuratè observat, relictis etiam propriis Rotæ decisionibus, si sint contrariæ, ut testantur Barbosa l. 1. *Jur. Eccles. c. 4. n. 8.* Fagnanus, de Luca &c. & planè per se patere videtur, Cardinalibus illis majorem potestatem esse concessam, quàm privatis tantùm Doctoribus, quorum interpretatio non est authentica, sed doctrinalis tantùm.

240.
 Solvuntur
 objectio-
 nes.

Neque dicas, quòd illæ declarationes non fiant modo præceptivo vel prohibitivo, neque debito modo promulgentur. Nam verbum *consensendi*, quo Cardinales uti solent, (*consensit congregatio*) juridicè hic idem significat, ac authenticè declarare. Neque opus est, ut interpretationes specialiter promulgentur: Cùm enim non faciant Jus novum, sed tantùm declarent Jus antiquum Concilii Tridentini, retrotrahuntur ad tempus latæ legis, seu habiti Concilii: Unde decreta Concilii sic accipiuntur, ac si jam in initio cum hac declaratione essent lata & promulgata. Unde neque requiritur, ut tempus & locus factæ declarationis exprimatur. Sed tantùm opus est, ut sint *comprehensivæ*, & in *forma debita* exhibeantur, hoc est Sigillo Congregationis munitæ, & à Cardinale Præfetto ac Secretario subscriptæ, ut ordinavit Urbanus VIII. ac in super *nomen Pontificis* exprimentis, ut voluit Gregorius XIV. Card. de Luca l. c. propter defectum harum trium conditionum multæ non sunt authenticæ, adeoque vim legalem non habent.

241.
 Tria re-
 quiritur,
 ut
 sint au-
 thenticæ.

Sic declarationes *Extensivæ*, quæ nempe ultra id, quod verba Concilii propriè & secundum sensum communem accepta significant, egrediuntur, aliquid concedendo, dispensando, disponendo, non sunt *authentice*, sed tantùm *doctrinales* quæ vim legis non habent; Quia non ad extensionem instituta est Congregatio, sed ad interpretationem. Aliud esset, si fierent ex specialia mandato Papæ, & legitimè promulgarentur: ut quandoque factum est.

242.
 Extensivæ
 sunt tan-
 tùm do-
 ctrinales.

Ex quo cadit etiam objectio, quam hic aliqui formant, quòd scilicet Ec-

clesia perturbaretur nimia legum multitudine, si declarationes illæ, sæpè inter se contrariæ, aut revocatæ, vim legis haberent. Nam *comprehensivæ*, in forma debita consulto priùs Pontifice emanantes, non sunt nimis multæ, neque inter se re ipsa contrariæ, aut revocatæ. Si tamen aliquando re ipsa ita essent contrariæ, ut combinari non possent, posteriores derogarent prioribus, sicut in aliis legibus contrariis aut revocatis contingit.

Cæterum ista Congregatio, quæ ex meris constat Cardinalibus, excepto Secretario, qui est Prælati inferior, ut olim fuit Fagnanus, habetur singulis hebdomadis, aut saltem bis in mense prout negotia exigunt, & quidem die Sabbati in palatio Apostolico, & aliquando etiam coram ipso Pontifice.

APPENDIX.

De Conciliis Generalibus Reprobatis, & partim Approbatis, partim Reprobatis.

SUMMARIUM.

Generalia Reprobata.

1. *Antiochenum Arianorum.*
2. *Mediolanense Arianorum.*
3. *Ariminense Arianorum.*
4. *Ephesinum II Eutybianorum.*
5. *Constantinopolitanum sub Leone Isaurico Iconoclastarum.*
6. *Constantinop. sub Copronymo Iconoclastarum.*
7. *Pisanum II. Schismaticorum.*
8. *Wittenbergense Lutheranorum, cui addi potest Doracense Calvinistarum.*

Generalia partim Approbata partim Reprobata.

9. *Sardicense, Catholicorum & Arianorum.*
10. *Sirmiense Arianorum. Exhibita duplex formula, quarum uni subscripti Liberius.*
11. *Trullanum Græcorum.*
12. *Francfordiense Germanorum & Gallorum.*
13. *Constantiense.*
14. *Basileense.*
15. *Pisanum I. nec manifestè probatum, nec manifestè improbatum.*

De his equidem sparsim jam tractatum est, & de aliquibus, ut Constantiensi, Basileensi &c. ex professo; non ingratum tamen lectori fore existimo, si hîc illa brevissimè sub unum velut aspectum ponam; licèt aliqua aliàs jam dicta sit necesse repetere.

Igitur Cardinalis Bellarminus de Concil. & Eccles. l. I. Concilia Generalia dividit in *approbata, reprobata, partim approbata, partim reprobata.*

Inter *reprobata* ponit octo: Nempe *Antiochenum*, in quo tempore Constantii Imperatoris Ariani anno 345. damnatus & depositus est ab Episcopatu Alexandrino S. Athanasius, & via patefacta ad everfionem Concilii Nicæni. In Editione Veneta Coleti ponitur hoc Conciliabulum ad annum 341.

I.
Generalia
Reprobata.
Antiochenum.

2.
*Mediola-
nense.*

Alterum est *Mediolanense* plùs quàm 300. Episcoporum sub eodem Imperatore Constantio, in quo omnia per vim Arianorum, ac præsertim Ursacii & Valentis, relapsorum, ipsiusque Constantii, præsentis, acta sunt; damnatusque rursus Athanasius. Cui damnationi cùm subscribere nollet Liberius Papa, in Exilium pulsus est, anno 355. una cum Eusebio Vercellensi, Lucifero Calaritano, aliisque Episcopis.

3.
*Arimi-
nense.*

Tertium ejusdem tempore anno 363. *Ariminense*: in quo 600. Episcopi ex Oriente & Occidente convenerant. Ac vox *ὁμοούσιος* seu *consubstantialis* ex Symbolo Nicæno expuncta fuit, stupente mundo & ingemiscente. ut ait S. Hieronymus, se Arianum esse. Reprobatur autem est hoc Conciliabulum à Damaso, summo Pontifice. Benè autem distinguendum est hoc Secundum Ariminense Concilium à Primo Ariminensi, quatuor annis priùs habito à 400. Episcopis, quod Catholicum fuit, & explosa Sirmienfis Ariani Conciliabuli confessione, Arianos cum Ursacio & Valente præsentibus condemnavit. Hoc tamen Ariminense Concilium Catholicum fraude Arianorum obscuratum est, dum Conciliabulum suum hæreticum sub nomine Ariminensis Concilii ubique divulgârunt; sicut antè cum Sardicensi fecerant.

4.
*Ephe-
sum II.*

Quartum *Ephestinum Secundum* anno 449. tempore Theodofii Junioris: In quo dominabatur impius Dioscorus Patriarcha Alexandrinus, hæresis Eutychnianæ Patronus. Et quia Eutychnianorum factione in hac Synodo occisus est S. Flavianus Patriarcha Constantinopolitanus, Legati Romani Pontificis pulsî, omniâque perturbatè ac per vim agebantur: veteres hanc Synodum *prædatoriam* appellârunt.

5.
*Constan-
tino-
pol. sub
Leone
Isaurico.*

Quintum est Concilium Constantinopolitanum, sub *Leone Isaurico* contra sacras Imagines anno 730. habitum, nullo præsentè Patriarcha, excepto S. Germano, qui sede Constantinopolitana pulsus est, quia impiis Iconomachorum decretis consentire noluit.

6.
*Sub Co-
pronimo.*

Sextum est Constantinopolitanum, sub *Constantino Copronimo*, Leonis Filio, anno 755. in quo 338. Episcopi statuerunt, abolendas esse sacras Christi & Sanctorum Imagines. Ex Patriarchis autem nullus aderat, excepto Pseudo Episcopo Constantinopolitano. Hoc Synedrium sub nomine Concilii Generalis sæpe citant hodierni hæretici, quando contra sacras Imagines insurgunt, illudque multùm dilaudant; non attendentes, in pluribus aliis ipsis esse contrarium: Dume.g. anathema dicit omnibus, qui rejecerint intercessionem B. V. & aliorum Sanctorum.

7.
*Pisanum
II.*

Septimum Generale, sed reprobatur à Concilio Lateranensi sub Julio II. Bellarminus ponit *Concilium Pisanum II.* an. 1511. congregatum ab Imperatore & Rege Galliæ ac aliquot Cardinalibus.

8.
*Witem-
bergen-
se.*

Octavum denique in hac classe ponit *Witembergense*, in quo 300. Pastores Præsede Luthero convenerant, anno 1536. cui addi posset Synodus *Dordracena* an. 1618. à Calvinistis celebrata, ad componenda dissidia inter Gomaristas & Arminianos in Hollandia exorta.

Verùm hæc non sunt nominanda Concilia, sed Conciliabula: utpote quæ à Sede Apostolica neque indicta, neque congregata, neque gubernata neque approbata, sed ex integro reprobata fuerunt. Neque propriè dici possunt *Generalia*, utpote quibus, præter alia, Caput deerat.

Partim approbata, partim reprobata, numerantur à Bellarmino sex. Primum est *Sardicense* anno 351. tempore Julii I. & Constantii celebratum: In quo 300. Episcopi Occidentales Fidem Catholicam & Concilium Nicænum confirmârunt (unde hoc Concilium Sardicense tanquam complementum Nicæni est consideratum, & etiam aliquando sub Nicæni nomine citabatur) Episcopi verò Orientales 76. cum nolent communicare cum Athanasio, Sardica digressi Fidei formulam Semi-Arianam conscripserunt: In qua Christum Deum, ante omnia sæcula ex Patre genitum professi sunt, non tamen *consubstantialem*. Quia autem Arianum hoc Concilabulum non Sardicæ, sed Philippis in Thracia est habitum, ideo fortè meliùs ab aliis Concilium Sardicense inter Generalia ex integro approbata collocatur, nempe ut omnino distinctum ab illo Semi-Ariano, quod falsò Sardicensis Concilii nomen assumpsit.

Alterum est *Sirmiense*, Sirmii nempe in Pannonia celebratum, quinquennio post Sardicense. In illo ab Arianis Episcopis duplex Fidei formula est conscripta: Una, quæ positivè nihil contra Fidem continebat. Et huic subscripsit Liberius Papa, ærumnis & calamitatibus Exilii pressus, atque cum aliquibus Arianis Episcopis, Catholicos se simulantibus, communicavit, consensitque etiam in depositionem Athanasii, gravium criminum accusati. Altera formula planè Ariana fuit, asserens, Patrem Majorem esse Filio, honore, dignitate ac Deitate: à voce verò *Consubstantialis* abstinendum esse, eò quòd de illa nihil scriptum sit in sacris litteris (*Ecce dogma Arianum, nihil credendum, quòd non sit expressum in S. Scriptura*) In hoc Conciliabulo Sirmienfi succubuit ille tot palmarum heros, tòtque Conciliorum Præses fortissimus, magnus Osius, Cordubensis in Hispania Episcopus, propè jam centenarius, dum infelix, per vim & tormenta ab Arianis impulsus, secundæ eorum formulæ, planè impiæ, subscripsit, & Arianis Episcopis Sacrorum communionem sociatus est. Resipuit tamen ante mortem, damnata Ariana hæresi, de plagis ac vi sibi illata conquestus. Ut tamen Athanasium damnaret, neque in lapsu illo suo adduci potuit.

Tertium est Concilium *Trullanum*, quod Balsamon *quini sextum* appellat: Quia nec est quintum nec sextum, sed ex utroque Canones (ante non editos) collegit, & plures ex suo addidit; ut aded 102. Canones Trullani prodirent. Dictum est autem *Trullanum*: quia aliquot annis post sextam Synodum Generalem aliqui Episcopi in palatio, quod *Trullum* vocabatur, Constantinopoli convenerant, & dictos Canones ediderunt, nec Pontificem nec ejus Legatis præsentibus. Unde etiam Sergius Papa tanquam errat-

9.
Partim approbata,
partim reprobata.
Sardicense.

10.
Sirmiense

11.
Trullanum.

ticam Synodum reprobavit. Quare Canones isti per se non habent vim legis. Aliqui tamen postea approbati & recepti sunt à Pontifice aut legitimis Conciliis: Sic Canon 82. de pingendis sacris Imaginibus receptus est ab Adriano I. & Synodo VII.

12. *Franco-*
fordiense. Quartum est *Francofordiense* anno 794. celebratum sub Carolo M. hoc Concilium, in quantum ex errore damnavit septimam Synodum reprobavit Adrianus I. in quantum verò definivit, Christum non esse Filium Dei adoptivum, illud approbavit.

13. *Constantiense.* Quintum in hac Classe Bellarminus collocat *Constantiense*, Patrum ferme 1000, & inter eos Episcoporum ultra 300. frequentia celebratum ab anno 1414. usque ad 1418. adnitente maximè Sigismundo Imperatore, ad tollendum Schisma inter Gregorium XII. Benedictum XIII. & Joannem XXIII. eorumque adherentes exortum. Unde, his abdicantibus aut abdicatis, à Concilio electus est Martinus V. hoc igitur Concilium recipitur à tota Ecclesia quoad Sessiones ultimas, quibus præfuit Martinus V. & quoad ea decreta, quibus damnati sunt Wiclephitæ & Hussitæ. Quoad ea verò, quibus Concilii auctoritatem supra Pontificem extollere visum est, reprobatum fuit à Concilio Lateranensi ultimo.

14. *Basileense.* Ultimum in hac Classe à Bellarmino ponitur *Basileense*, ab anno 1431. usque ad 1449. tum Basileæ, tum Lausannæ continuatum, magnas inter turbas & discordias. Nam, ut supra dictum, legitimè quidem cæptum est, sed cum in Eugenium IV. summum Pontificem insurgeret, transfuit hic Concilium primùm Ferrariam, deinde Florentiam, septem Episcopis cum uno Cardinale pertinaciter Basileæ ac Lausannæ hærentibus, imò Eugenium deponentibus, ac Amadæum Sabaudia Ducem, sub nomine Felicis V. eligentibus. Tandem Nicolao V. Eugenii Successori, tam Concilium illud, quam ipsius Pseudo Papa, se subjecerunt. Conciliabulum hoc reprobatum fuit in Concilio Lateranensi sub Leone X. Sess. XI. exceptis quibusdam dispositionibus circa Beneficia Ecclesiastica, quas Nicolaus V. approbavit.

15. *Pisanum*
dubium. De Concilio *Pisano I.* in quo anno 1409. depositi sunt Gregorius XII. & Petrus de Luna (qui sub nomine Benedicti XIII. Pontificatum invaserat) electusque Alexander V. dubium est, an sit Generale approbatum, an verò reprobatum. Ratio dubitandi est, quia ex una parte communis fermè est opinio Alexandrum V. in hoc Concilio electum, & Joannem XXIII. qui Alexandro successit (viventibus adhuc Gregorio XII. & Benedicto XIII. in hoc Concilio depositis) fuisse veros Pontifices: Aliàs Borgia non Alexandrum Sextum, sed, Quintum se nominasset. Contrà verò S. Antoninus cum aliis Concilium Pisanum pro illegitimo habet: In quo non sublatum Schisma, sed auctum est. Propter quas causas Bellarminus hoc Concilium vocat, *nec manifestè probatum, nec manifestè improbatum.*

APPARATUS ERUDITIONIS

AD

JURISPRUDENTIAM

PRÆSERTIM

ECCLESIASTICAM,

in quo reviso, auctoque

Præter Juris Universalis Principia,

JUS NATURÆ, GENTIUM, DIVINUM,

APOSTOLICUM, & PONTIFICIUM, JUS SYNODALE

OECCUMENICUM, NATIONALE AC PROVINCIALE,

Unacum

Provinciarum ac Regnorum Ecclesiastico & Politico

Statu, Disciplina Ecclesiæ, Hæresibus exortis &c. continua Sæculorum

serie ad præsens usque tempus deductum, insertisque in hac præsertim

nova editione pro re nata multis observationibus criticis, ac

controverfiis Juridicis, Publicis, ac Polemicis

METHODO HISTORICO - DOGMATICA

colliguntur, & brevi ac clara Idea delineantur.

In Utilitatem eruditionis amantium, quibus vasta Conciliorum, Decretorum

Historiarum &c. volumina perlegendi aut occasio aut tempus deficit.

AUTHORE

P. JOSEPHO BINER, S. J.

SS. Theol. & SS. Canonum Doctore, horumque in alma Cæsareo Leopoldina

Universitate Oenipontana, nunc in celeberrima Episcopali Academia Dillingana,

Professore Ordinario ac Publico.

PARS IV.

De Jure Synodali Universalis.

EX FACULTATE SUPERIORUM AC PRIVILEGIO CÆSAREO.

—————

Augustæ Vindelicorum & Friburgi Brisgojæ,

sumptibus Fratrum IGNATII & ANT. WAGNER Bibliop. MDCCLIV.

APPENDIX

OF THE

PROCEEDINGS

OF THE

COMMISSIONERS

OF THE

LAND OFFICE

Facultas R. P. Provincialis
cum Privilegio Cæsareo.

Cum *D. Ignatius Wagner* Bibliopola Augustanus denuo vulgare typis desideret sex primas partes Apparatus Eruditionis à P. JOSEPHO BINER S. J. conscripti, ego ADAMUS DICHEL ejusdem Societatis per Germaniam Superiorem Præpositus Provincialis, potestate ad id mihi facta ab A. R. P. nostro IGNATIO Vicecomite, universæ Societatis Præposito Generali, eidem ad tertiam duñtaxat hanc editionem facultatem impertio, simulque communico Privilegium Cæsareum, quo aliis Bibliopolis, Typographis &c. interdicitur, ne dictum Librum citra consensum Superiorum recudere, aut intra fines R. I. inferre præsumant. In cujus rei fidem has ei manu propria subscriptas, & consueto Officii sigillo munitas dedi. Monachii 3. Septembris 1753.

L.S.

ADAMUS DICHEL.

CONCILIA NATIONALIA PROVINCIALIA

Et

DIOECESANA

Per singula sæcula Distributa : cum synopsis
Historica & Observationibus Dogmaticis
ac Criticis.

Primo Christianæ Religionis sæculo pauca admodum celebrata sunt Concilia; eaque sola ad nos devenerunt, quæ ab ipsis Apostolis sunt congregata. Et quamquam de illis in tertia jam operis hujus parte, ubi de Jure Apostolico tractandum suscepimus, aliqua sint commemorata, supervacaneum tamen non fuerit, hic de illis, ordinis saltem melioris gratiâ, aliquid addere: ut hoc pacto suscepta tractatio per singula æræ Christianæ sæcula decurrat.

Pars IV.

A

CAPUT

CONCILIA
CAPUT I.
De Conciliis
SÆCULI I.

SUMMARIUM.

1. Sex Concilia ab Apostolis celebrata.
2. Quaestiones circa ista Concilia attinguntur remissivè.
3. An Nicolaus, unus è septem primis Diaconis, fuerit auctor nefariae hæresis Nicolaitarum?
4. Argumenta pro Nicolao.
5. Argumenta contra Nicolaum.
6. Conciliantur distinctione ac limitatione.

I.

I.
Sex Concilia Apostolorum.

Primum Concilium, Præsidente S. Petro, celebratum est Jerosolymis paulò post Ascensionem Domini. Interfuère fermè centum viginti homines. Postquam S. Petrus causam synodi exposuit, sufficiens videlicet aliquem in locum Judæ proditoris Apostolum, statuerunt duos ex 72. Christi Discipulis, Barsabam & Mathiam, dignitate & meritis adeò æquales, ut humanitus sciri non posset, uter esset di-

gnior. Electio proin commissa est *forti*, quæ cecidit super Mathiam.

Alterum Concilium Apostoli Jerosolymis congregârunt, propter dissensionem Græcorum & Hebræorum. Conquesti siquidem fuerant Græci, quòd viduæ eorum despicerentur in ministerio quotidiano. Electi proin & ordinati ab Apostolis sunt septem Diaconi, ut mensis non tantum profanis, sed etiam sacris ministrarent. Testem habemus S. Ignatium Martyrem, Apostolorum Discipulum, qui in Epistola ad Trallianos scribit: *Oportet & Diaconos mysteriorum Christi ministros per omnia placere, nec enim ciborum & potuum ministri sunt, sed Ecclesie Dei administratores. Quid verò Diaconi, quàm imitatores Angelicarum virtutum, qui purum & inculpatum ministerium illis (Sacerdotibus) exhibent?*

Tertium Concilium Apostolorum Petrum & Joannem misit in Samariam, ut converfis ibidem à Philippo Diacono & baptizatis Confirmationis Sacramentum impertirent.

In

In quarto Concilio editum est *Symbolum Apostolorum*, divisaque inter Apostolos Provincia ad prædicandum Evangelium.

In quinto composita Antiochena de Legalibus controversia.

Sextum S. Paulus congregavit Mileti, in quo Episcopos, Ephesium nempe & finitimos hortatus est, ut intendant curam suam pastorem universoni grege, & sollicitè regant Ecclesiam Dei.

II.

OBSERVATIO

In Concilia Apostolica primi Sæculi.

Circa Concilium primum, in quo per sortem electus est Mathias, quæri potest, an ergo licitum sit per sortes Ecclesiæ Ministros eligere? 2. *Questio- nes circa Concilia Sæculi I.*

Circa secundum quæritur, an Diaconi tantum fuerint destinati ad ministrandum mensis profanis, & necessitatibus temporalibus, an verò etiam ad res sacras?

Quoad tertium disputatur, an Petrus & Paulus verè administrarint Samaritanis Sacramentum Confirmationis, & quidem cum usu Chrismatis?

Occasione quarti Apostolici Concilii disputatur, an symbolum, quod dicitur Apostolicum, re vera ab ipsis Apostolis fuerit confectum?

In causa quinti discutitur, cur non amplius observetur abstinencia à sanguine & suffocato: quæ tamen in Concilio illo fuerat statuta?

Circa sextum quæritur, quid intelligatur nomine Episcoporum, quos allocutus est Mileti S. Paulus, cum unicus adfuisse videatur Episcopus? Verùm has omnes quæstiones decisas invenies parte 3. *hujus operis cap. 2. quæst. 3.* quo loco disputatum est de Jure Apostolico.

Ex occasione tamen secundi Concilii, in quo electi sunt septem Diaconi, quæri adhuc potest, an *Nicolaus*, advena Antiochenus, qui septimus fuit inter electos ab Apostolis Diaconos, auctor fuerit nefandæ hæresis Nicolaitarum? Natalis Alexander *Dissert. 9. in Hist. An Nico. Eccles. sæc. 1.* Du Mesnil doct. & discip. Eccles. lib. 2. n. 98. Baronius ad annum 68. cum pluribus aliis censent, falsò id nefas Nicolao imputari. Argumenta hujus opinionis sunt: 3. *An Nico. laus fuerit auctor hæresis.*

1. Quia sacra Scriptura hunc Nicolaum annumerat viris boni testimonii, plenis Spiritu S. & sapientia: nusquam verò sordidam

illam hæresin eidem adscribit. 2. Quia S. Ignatius Martyr in Epist. ad Trallianos scribit: *fugite quoque impuros Nicolaitas, falsum sibi nomen sumentes*. 3. Quia S. Clemens Alexandrinus *lib. 2. Strom.* asserit impuros illos homines Nicolai nomine abufos, ejúsque verba in falsum sensum detorsisse, ut tanto nomine sectæ impurissimæ auctoritatem conciliarent. 4. Quia Eusebius *lib. 3. Hist. Eccles. cap. 29.* citans Clementis Alex. testimonium, ait Nicolaitas sectæ suæ Authorem Nicolaum jactasse. Idem asserit Theodoretus *lib. 3. Hæret. fabularum cap. 23.* nempe falsò eos sibi de Nicolai appellatione nomen arrogare. Consentit Victorinus Petabionensis *comment. in Apocahyp.* 5. Quia Nicolaus iste postea ab Apostolis inauguratus est Samaritanorum Episcopus; quod fidemejus integram fuisse demonstrat.

4.
Argumen-
ta pro Ni-
colao.

His tamen non obstantibus, videtur probabilius, Nicolaum illum lapsum esse, & hæresis nefandæ aut Authorem fuisse, aut saltem eidem occasionem dedisse. Hoc enim plurimi testantur antiqui Patres. Sic S. Irenæus *lib. 1. c. 27.* ait: *Nicolaitæ Magistrum habent Nicolaum, unum ex septem qui primi ad Diaconatum ab Apostolis ordinati sunt.* Ecce! non dicit Irenæus, Nicolaitas jactare, se Nicolaum habere magistrum, ut textum torquet Natalis, sed absolutè ait, eos magistrum habere Nicolaum. Idem adhuc clarius testatur S. Epiphanius, dum hæres. 25. scribit: *Nicolaum, cum uxorem haberet eleganti specie, ab ea aliquandiu sibi temperasse, ut eos imitaretur, quos Deo addictos, cerneret, sed non intemperantiam suam perpetuò coercere potuisse - - cum uxore sua rursus consuetudinem habuisse, & jactare illud ausum, neminem salutem æternam consequi posse, nisi singulis diebus luxuriæ vacet.* Similiter S. Hilarius ad illud Matthæi, & falsi prophetæ erunt, addit: *ut Nicolaus unus ex septem Diaconis fuit.* Et S. Hieronymus Epist. 1. scribit: *Stephanum suspicis, sed & Nicolaum respice, quem Dominus in Apocalypsi sua damnat sententia; qui tam turpia & nefanda commentus est, ut Nicolaitarum hæresis ex illa radice nascatur.*

5.
Argumen-
ta contra
Nicolaum.

Quibus accedit Nicephorus Calistus, qui *Eccles. Hist. lib. 3. cap. 15.* scribit: *Auctor ejus (hæresis) fuit Nicolaus, eorum unus, qui unò cum Stephano ad pauperum curam & ministerium in Actis Apostolicis, sunt delecti.* Eandem sententiam tenent Philastrius *lib. de hæresib. cap. 5.* Cassianus *collat. 18. cap. 16.* S. Isidorus Hispalensis *lib. 8. originum cap. 5.* Constantinus Roncaglia, qui notas Historiæ Natalis addidit, citat etiam S. Gregorium Nyssænum, S. Gregorium M. S. Hippitum. Plures superaddit Cotelerius in notis ad *cap. 8. l. 6. Constit. Apostol.*

Baronius verò, quamvis contrariæ sententiæ patronus, citat etiam

etiam antiquissimum Tertullianum *lib. de præscript. cap. 46.* ibi: *alter Hæreticus Nicolaus emerfit. Hic de septem Diaconis; qui in Actis Apostolorum allekti sunt, fuit.* Tot autem testes sufficienter videntur probare quæstionem facti, multumque superare testes, pro opposita sententia à Natali allatos.

Addidi tamen in conclusione mea, Nicolaum aut auctorem fuisse illius hæresis, aut saltem eidem occasionem dedisse. Probabile siquidem est Nicolaum non malitiâ, sed imprudentiâ lapsum esse: atque per id occasionem dedisse, ut libidinosi homines eum impuræ illius doctrinæ, qua promiscuus mulierum usus conceditur, auctorem allegârint. Res ita se habet. Nicolaus, cum de zelotypia pulcherrimæ uxoris culparetur ab Apostolis, eam in medium productam, cui vellet, nubere permisit, adjiciens, *sua quemque carne abuti oportere.* Hoc igitur factum imprudens, dictumque ambiguum pro exemplo temerè sibi proponentes illi Hæretici, licenter in promiscuos concubitus, & omne genus spurcitiarum ferebantur; & quia asserbant, Nicolaum uxorem suam omnibus communem fecisse, *Nicolaitæ* dicti sunt, tanquam ejus doctrinæ sectatores. Ita rem describit Clemens Alexandrinus *lib. 2. & 3. Strom.* & ex eo Nicephorus *lib. 3. cap. 15.* qui addunt, Nicolaum cum nulla, præter uxorem suam, muliere concubisse, & susceptas ex ea filias permansisse virgines, filium quoque continentem vixisse. Dum verò dixit, *sua quemque carne abuti oportere*, in bono sensu ab ipso dictum, frænandam videlicet & coercendam carnem; ac propterea, ut ostenderet, se carni dominari posse, uxorem suam in medium productam quasi abdicasse, aliisque obtulisse.

In hanc sententiam loquitur etiam S. Augustinus *lib. de hæres. Nicolaitæ*, inquit, à Nicolao nominati sunt, uno ex septem, quos Apostoli Diaconos ordinaverunt. *Iste, cum de zelo pulcherrimæ conjugis culparetur, velut purgandi se causa permisisset fertur, ut ea, qui vellet, uteretur. Quod ejus factum in sectam turpissimam versum est, quâ placet usus indifferens faminarum.* Et Theodoretus *loc. cit.* ait: *non hoc lege aliqua decernentem (promiscuos posse haberi uxores) sed ut accusatorum calumniam redargueret. Inde nonnulli id, quod ab eo prædicta de causa gestum fuerat, pessimè accipientes, communes habere uxores sanxerunt.* Licet autem hæc vera essent, non tamen vel ab imprudentia, vel simplicitate, vel levitate factum ejus excusari potest (licet fortè à malitia formali & hæresi excusari possit) & hinc nihilominus verum est, eum, uxorem suam ad adulterium offerendo, Nicolaitarum hæresi occasionem dedisse, atque in hoc sensu ejus auctorem fuisse.

Unde etiam sententia nostra, ita limitata, facilè solvit ea, quæ à Natali aliisque sunt objecta. Nam Resp.

Ad 1. licèt Scriptura septem Diaconos plenos Spiritu sancto & sapientia dilaudet, non tamen sequitur, semper omnes tales mansisse. Salomonis, Judæ, Tertulliani, Origenis, Osii, aliorumque tristia exempla identidem nobis inelamant: *qui stat, videat, ne cadat.*

Ad 2. dici potest, S. Ignatium, dum ait, Nicolaitas falsum sibi nomen assumpsisse, non intellexisse nomen Nicolai, sed nomen *Gnosticorum*, nam Nicolaitæ *Gnosticos* se appellabant postea, hoc est, *intelligentes & sapientes*. Si hæc responsio non sufficiat, dici potest; falsum eos nomen assumpsisse, eò quòd factum imprudens & dictum Nicolai falsè acceperint.

Ad 3. Clementi Alexandrino opponi possunt multi alii Patres, quorum complures citavimus. Deinde licèt omnia essent vera, quæ dicit Clemens, tamen simul verum esset, quòd imprudente illa uxoris suæ oblatione distòque inconsulto, aliis fuerit scandalo, & impuræ hæresi occasionem dederit. Unde

Ad 4. eadem est responsio. Nam præterquam quòd Eusebius & Theodoretus multos habeant sibi contrarios, illi non negant, quòd Nicolaus ansam dederit hæresi.

Ad 5. Nicolaum factum esse Episcopum ex authenticis documentis non constat. Deinde non sequitur, quòd imprudentia non dederit occasionem hæresi. Imò licèt verè illius auctor fuisset, potuit postea mutari & converti.

C A P U T II.

De Conciliis

SÆCULI II.

Præsertim contra quartodecimanos & Montanistas.

Historiam Ecclesiasticam secundi sæculi celebrem fecit duplex controversia: altera Victorem inter Papam & Polycratem flagrans, de tempore celebrandi Paschatis: altera cum Montanistis, in rigorem nimium deflectentibus.

SUMMARIUM.

§. I.

1. Concilium Siculum contra *Heracleonem*.

2. Romanum contra *Theodotum*.

3. *Paschalis controversia*.

4. Ce-

4. <i>Celebrata propter illam Concilia,</i> Romanum, Palæstinum, Pon- ticum, Gallicum.	7. <i>Montanistarum hæresis.</i>
5. <i>Renitente Polycrate cum ejus</i> Concilio Ephesino.	8. <i>Tertulliani effigies.</i>
6. <i>Primatus Romani Pontificis.</i>	9. <i>Concilium Hierapolitanum damnat</i> <i>Montani errores.</i>
	10. <i>Praxeas damnatus.</i>

§. II.

QUÆSTIO I.

An Victor excommunicârit Asiaticos ?

11. <i>Lis de Paschate cæpta inter S.</i> <i>Polycarpum & Anicetum Papam.</i>	<i>cum Episcopis Ephesini Concilii non</i> <i>fuisse excommunicatos.</i>
12. <i>Acrius flagrat inter Polycratem</i> <i>& Victorem.</i>	14. <i>Conclusio contraria probatur.</i>
13. <i>Argumenta Natalis, Polycratem</i>	15. <i>Crisis de Natalis critica.</i>
	16. <i>Solvuntur ejus argumenta.</i>

§. III.

QUÆSTIO II.

An hæc controversia spectârit ad solam disciplinam ?

17. <i>Argumenta Natalis pro affirmati-</i>	20. <i>Uterior responsio ad argumenta</i>
18. <i>Solvuntur distinctione. (va.</i> <i>Natalis.</i>	
19. <i>Post Ecclesie definitionem invol-</i> <i>vebatur etiam quæstio fidei, an obe-</i> <i>diendum Ecclesie? unde Quartode-</i> <i>cimani pertinaces fuerunt hæretici.</i>	21. <i>Quid sentiendum de Scotis, &</i> <i>Britonibus, qui diutius in illo</i> <i>errore circa tempus Paschatis sunt</i> <i>versati?</i>

§. I.

Synopsis Historica.

Primum, quod in novissima Coleti editione Veneta exstat, est ^{1.} Concilium quoddam *Siculum*, anno 125. celebratum, contra *Siculum*. *Heracleonem*, qui varios in Sicilia errores de baptismo disseminaverat, ac præsertim baptizatis peccata non esse noxia.

Alterum est *Romanum* circa annum 140. contra *Theodotum coria-* ^{2.}
rium Byzantium, qui cum in persecutione Christum negâisset, expro- *Roma-*
brantibus id scelus Christianis respondit, se non negâsse Deum, sed *numa.*
nudum hominem. Sub finem sæculi II. Victore I. Pontifice vehe-
menter agitari cæpit controversia *Paschalis*. Complures siquidem ^{3.}
Orientales Episcopi cum *Polycrate* Ephesino Episcopo, existimantes *Paschalis*
se Evangelio mori, & instituto majorum inhærere, contendebant, *Contro-*
pascha *versia.*

pascha celebrandum esse cum Judæis decima quarta luna primi mensis. *Victor* autem Papa cum Occidentalibus & multis Orientalibus volebat, Pascha juxta traditionem Apostolicam celebrandum esse die Dominica sequente. Complura igitur hac super re sunt instituta Concilia præcipiente *Victore* Papa, præsertim anno 198.

4. *Roma.*
num. Primò *Romanum*, ipso *Victore* Præsidente. Decretum in eo, Pascha non cum Judæis, sed Dominica proximè sequente celebrandum, qui contumaciter reluctarentur, communionem suam privatis. Hæc pœna non nihil asperior visa est *S. Irenæo* Lugdunenſi Episcopo, datis super ea re ad *Victorem* litteris: quibus decenter monuit, propter diversos ritus non esse solvendam unionem inter Ecclesias. Nihilominus decretum obtinuit, dictique, qui pergebant obſistere, Quartodecimani. Idem eodem tempore decretum in Concilio *Palæstin.*
Ponticum.
Gallicum. *Palæstino* seu *Cæsariensi* Præsidente *Theophylo Cæsariensi* Episcopo, in Concilio *Pontico*, ac *Gallico*, cui præſedit *S. Irenæus*: qui eandem cum *Victore* tenuit sententiam, renitentes tamen ab Ecclesia non esse segrégandos censuit. Contrà verò *Polycrates* Episcopus *Ephesinus* collegit Concilium ex *Asiæ minoris* Episcopis: in quo decretum, pascha celebrandum semper 14. luna, sive sit dies Dominica sive alia: scripsitque hoc synodale decretum *Victori*, exponens simul traditionem Ecclesiarum in *Asia*: hunc morem se habere à *Philippo Diacono*, & *Joanne Apostolo*, atque à *Polycarpo Smyrnenſi Episcopo*. *Victor* Papa de hoc Concilii decreto certior factus à *Polycrate*, reprobavit Concilium, atque pertinaces excommunicavit. Hanc *Victoris* sententiam innovavit postea *Synodus Nicæna, Ephesina, Chalcedonenſis, Arelatenſis I. Antiocbena I.*

6. *Primitus*
Pape. Notent hîc Protestantes, quàm apertè in primis etiam Ecclesiæ sæculis se manifestet *primatus Romani Pontificis*. In Europa & in *Asia* Concilia indicit; speciale mandatum dirigit ad *Theophilum, Cæsareæ* in *Palæstina* Episcopum, ut vicinos Episcopos congreget; parent illi *Victori Pontifici*, conveniunt. Eorum *Metropolitani* non conqueruntur. Ut *Judex supremus* fert sententiam; renitentes excommunicat, nemine protestante, jus aliquod novum usurpari. In sententiam Pontificis eunt concilia generalia ac particularia, imò omnis postea orbis Christianus, qui rejecta *Asianorum* traditione, ut ut speciosa, pascha secundum *Victoris Papæ* mandatum in hodiernam usque diem celebrat. Agnovit nimirum profundissima etiam Ecclesiæ antiquitas, jure ipso divino concessum primatum, Jurisdictionisque universalis potestatem *Romano Pontifici, S. Petri Apostolorum Principis* successori. Sub finem sæculi

culi II. serpere cœpit *Cataphrygum* infelix hæresis, *Montano* præcipuè 7.
 Auctore, homine evnucho & neophyto, qui velut prophetam se *Montani-*
 efferens, simulato quodam austerioris disciplinæ rigore, multos pri- *starum hæ-*
 mum in Mysia & Phrygia, deinde in aliis etiam orbis provinciis de- *resis.*
 cepit: adhibita in hac fraudem muliercularum quarundam opera,
 præsertim Priscillæ & Maximillæ, quas tanquam prophetissas secum
 ducebat. Tres in anno præcepit quadragesimas: non tantum la-
 psos à fide, sed ferme omnes, graviorum criminum reos, negata spe
 veniæ, arcebat à pœnitentia; negavitque, licitum esse persecutio-
 nis tempore fugere. Addebat varia deliria, ut mirum omnino sit,
 potuisse viros alioquin Doctos, ipsùmque aded Tertullianum in
 turpem illam insaniam abripi.

Fuit autem *Septimius Tertullianus* Chartaginenfis, primùm gen- 8.
 tilis, tum Christianus, dein Presbyter, postea odio Romani cleri *Tertullia-*
 schismaticus, denique hæreticus Montanista; vir omni litteratura, *ni effigies.*
 & studiorum genere eximiè cultus, sed uti acris & vehementis in-
 genii, ita asperi sermonis. Complures scripsit libros apprimè Ca-
 tholicos: alios verò cum senectute sua vitiatos, ut *de exhortatione*
castitatis, de pudicitia, de fuga in persecutione, de monogamia, de jejuniis.

Damnati sunt Montani errores in pluribus Asiæ Conciliis, teste 9.
 Eusebio *lib. 5. Hist. Eccl. cap. 16.* præsertim verò in *Concilio Hierapoli* *Hierapo-*
tano circa annum 173. ab Apollinare, aliisque 26. Episcopis. *linum.*

Addit Eusebius, Montanum & Maximillam, ab infano spiritu
 incitatos, laqueo sibi gulam fregisse, atque ita instar proditoris Ju-
 dæ vitam finisse.

Montani sectam professus inter alios fuerat *Praxeas*, natione 10.
 Phryx, illa tamen postea deserta, Divinarum Personarum Trinita- *Praxeas*
 tem negavit, formâ etiam Baptismi corruptâ. Damnatus à Zophy- *damnatus.*
 rino Papa. Exstat Tertulliani *liber adversus Praxeam.*

§. II.

Q U Æ S T I O I.

Historico - Critica,

An Victor Papa Asianos Episcopos excommunicaverit propter
 controversiam Paschalem?

Celeberrima sæculi II. ut ex dictis patet, fuit controversia de 11.
 tempore celebrandi paschatis. Cœpit hæc sub medium secun- *Lis de Pa-*
 di sæculi: quo tempore S. *Polycarpus* Romam profectus est ad S. *schate sub*
æctum Papam, dissidium istud componendi gratia. At neuter cedere *Aniceto.*
Pars IV. B *voluit.*

voluit. *Polycarpus* siquidem se morem & consuetudinem decima quarta luna cum Judæis celebrandi pascha hausisse à Joanne Apostolo & Philippo Diacono dicebat. Anicetus verò insistebat traditioni Ecclesiæ Romanæ, à SS. Apostolis Petro & Paulo acceptæ. Atque sic *Polycarpus* more suo retento, Româ discessit, servato tamen cum Aniceto & Ecclesia Romana vinculo pacis.

12. *Sub Victo.* Acrius deinde exarsit contentio sub *Victore* Papa. Qui plura in Oriente & Occidente hac super re Concilia celebrari præcepit. *re 1.* Omnia illa definierunt, ad normam Ecclesiæ Romanæ pascha celebrandum, juxta veterem consuetudinem, post æquinoctium die Dominica, (in honorem Christi resurgentis) decimam quartam lunam proximè subsequente. Unus *Polycrates* Ephesinus Episcopus, cum aliquot aliis Episcopis minoris Asiæ, indicto *Ephesi Concilio* contrarium statuit, mori suæ Ecclesiæ contumaciter inhærens: ut adeò totus ferme mundus Christianus, excepta minore Asia, Romanæ disciplinæ subscriberet. Quare *Victor* Papa, dehortante licet per Epistolas S. Irenæo, *Polycrati* ejusque affeclis Episcopis excommunicationem est minitatus. Hæc certa. An autem ad excommunicationem ipsam devenerit, acriter disceptant eruditi. Placet quæstionem istam, ex qua elucet Romani Pontificis prima jam ætate primatus, & in totam Ecclesiam Jurisdictio, examinare. *Ludovicus Du Mesnil, Doctrin. & Discipl. Eccles. lib. 4. num. 42.* *Sandinus in disputationibus Historicis ad vitas Pontificum disp. 5.* & præsertim *Alexander Natalis Dissert. 5. in Hist. Eccles. sæculi 2.* mordicus conatur eam persuadere sententiam, *Polycratem*, eique adhærentes Episcopos Asiæ non fuisse excommunicatos.

13. *Argumen- ta Natalis.* 1. Quia *Firmilianus* (dum controversia de baptismo hæreticorum ferveret) in Epistola ad S. *Cyprianum* ait, propter controversiam de paschate non fuisse discessum ab Ecclesiæ Catholicæ pace & unitate.

2. Quia *Eusebius l. 5. c. 24.* scribit, edixisse *Victorem*, Asianos à communione secludendos esse. Idem testantur S. *Hieronymus* & *Photius*; adeoque res intra minas stetit: cohibente vibrationem fulminis S. *Irenæo*.

3. Quia certum est, S. *Irenæum*, *Lugdunensem* in Gallia Episcopum, aliisque *Victorem* dehortatos esse, ne Ecclesias Asiæ propter istam diversitatem moris anathemate percellat. Atqui frustra fuissent dehortati, si eos jam antea excommunicavisset. Quis enim roget aliquem, ne malum inferat, quod jam intulit.

4. Quia

4. Quia Pontifices, Victoris antecessores, Asiaticos non præciderunt ab unione Ecclesiæ propter illam disciplinæ diversitatem. Ergo neque Victorem id fecisse censendum est. Præsertim cum hæc diversitas, in disciplina duntaxat, non fuerit causa sufficiens tam severæ censuræ.

Verùm probabilius videtur, Victorem Papam, cum sententia totius ferme Ecclesiæ unitatem ex celebratis in Oriente & Occidente Conciliis vidisset, Polycratem aliósque contumaciter renitentes Asiæ Episcopos excommunicasse. Hanc sententiam propugnant cum Pagio Crit. in Baron. ad ann. 196. Schelestrato Artic. Illustr. p. 2. Roncaglia in animadvers. in Natalem loc. cit. &c.

Probatur 1. ex Eusebio, qui lib. 5. cap. 24. postquam dixisset, Victorem anathematis minas intentasse, hæc subjungit: *Datisque litteris universos, qui illic erant, fratres proscribit, & ab unitate Ecclesiæ prorsus alienos esse pronuntiat.* Quæ planè verba excommunicationem significant. Ut adeò mirùm videatur, quòd Natalis hunc authorem pro se citet.

Prob. 2. ex S. Epiphano, qui hæresi 72. quæ est Audianorum, scribit, Polycratis & Victoris ætate Orientales ab Occidentalibus *divulsos, pacificos à se invicem litteras nullas accepisse.* Quæ rursus verba satis indicant, Victorem ultra minas processisse, & actu communicatione privasse.

Prob. 3. ex Nicéphoro *Hist. Eccles. cap. 38.* ubi hæc habet: *Quam ob causam & subito litteras conscripsit (Victor) omnesque simul à communicatione prohibebat.* Quid autem hoc aliud est, quàm eos excommunicationis censurâ perstringere?

Prob. 4. ex Socrate, qui lib. 5. *Hist. Eccles. cap. 21.* sic ait: *Victor Episcopus Romanus, supra modum irâ inflammatus, omnes in Asia, qui 14. die mensis Pascha celebrabant, excommunicavit.*

Respondet Natalis, Socratis viri Novatiani in hac causa meritiò suspectam esse fidem. Eum in rebus Historicis gravissimos in errores esse prolapsum, & putidissima mendacia. Mentiri illum manifestè, dum lib. 5. cap. 21. scribit, in Ecclesia Romana triumphum hebdomadam jejunium observari ante pascha, & quidem etiam in illis sabbato non jejunari. Plura alia adducit Socratis mendacia.

Verùm erit fortasse, qui hac in re Natalis crisin requirat. Dum Socrates narrat, & quidem post centum annos primus, Paphnutium in Concilio Nicæno intercessisse decreto, quo Ecclesiasticis interdiceretur usus uxorum, ibi Socrates Historicus est veracissimus:

14.
Victor A-
sianos ex-
communi-
cavit.

15.
Crisis in
Natalem.

ibi non obstat, quod fuerit Novatianus: ibi non obstat, quòd in multis aliis sit mendax: ibi laudatur, vindicatur, absolvitur. Hic verò, dum narrat id, quod jam plures ante ipsum scripserant, ex quo Romani Pontificis Primatus, atque suprema Jurisdicção in omnes, etiam Asiaticas, Ecclesias secundo jam sæculo exercita, manifestè colligitur, hïc, inquam, est Novatianus, suspectæ fidei, mendax. Hïc obstat alia mendacia, ne fides ei adhibeatur. Esto: modicam esse Socratis auctoritatem, cùm primus aliquid narrat, ut circa intercessionem Paphnutii contigit. At ubi Eusebium, Epiphanium, aliòsque bonos Scriptores, antiquiores se testes habet, momentum aliquod addere potest.

Neque propterea hïc contra eum excipere Natalis potest, quòd fuerit Novatianus; nam multi Novatiani in hac re conveniebant cum Romana Ecclesia: ut patet ex testimonio Acesii Novatiani Episcopi, quem sub finem Concilii Nicæni ad Imperatorem Constantinum, sic loquentem introducit ipse Socrates lib. 1. cap. 10. *Nihil novi, ó Imperator, Concilium decrevit: nam antiquitus à primis Ecclesiæ jactis fundamentis, & ab Apostolorum temporibus idem tempus paschatis celebrandi accepi.* Non erat proin, cur Socrates in gratiam Novatianorum fingeret.

Probatu denique 5. ex S. Nicolao I. summo Pontifice, qui Epistola nona ad Michælem Imperatorem sic scribit: *cum Asiani omnes inter cæteros, Evangelista Joanne Auctore, quartodecima luna cum Judæis putarent pascha celebrandum: hos Præsul, meritis & nomine Victor, à communionem collegii separavit.*

At contra hunc etiam testem excipit Natalis, atque, eum quævis laudare monumenta, quibus majestatem sedis Apostolicæ tueatur. Citari ab ipso quædam Apocrypha, ut Synodum Romanam sub Sylvestro, actaque ipsa Sylvestri, nec non acta Synodi Sinuesfanæ: quædam verò in contrarium omnino sensum ab eo intorqueri. Sicque, disputationis æstu abreptum, in Epistola, quæ contentiosa magis sit, quàm dogmatica, scripssisse, Asianos à Victore excommunicatos fuisse, ut supremam sedis Apostolicæ authoritatem demonstret.

Verùm acerbior videtur hæc crisis, quàm mereatur Pontifex doctus ac sanctus. Sit, Nicolaum citasse aliqua, quæ severiore deinde crisi magis eliquata, inter apocrypha hodie à pluribus reponantur. At tamen certè ex testimonio tanti viri habetur, ipsius etiamnum ætate viguisse traditionem, fundatam in antiquis scriptoribus de excommunicatione à Victore Asianis intorta. Credibile planè

non est, doctum adeò Pontificem, allegando falsum factum epistolam suam irrisioni & contemptui Græcorum objicere voluisse. Notandum etiam, quòd Natalis alibi observat: si ex eo, quòd scriptor falsi aliquid admisceat, nihil amplius ipsi credendum, omnes (exceptis Biblicis) historias delendas fore. Sed neque reliqua, quæ Natalis objecit, operosum videtur solvere. Nam

Ad 1. Firmilianus non scripsit, propter controversiam de paschate non fuisse discessum à pace, sed non fuisse discessum à pace *propter diversitatem morum in aliis provinciis.* Sic enim habet: *in cæteris quoque plurimis provinciis multa pro locorum & hominum diversitate variantur, nec tamen propter hoc ab Ecclesiæ Catholicæ pace atque unitate aliquando discessum est.* Ecce! ultima verba non refert ad controversiam de Paschate, inter Romanos & Asianos exortam, sed ad varias alias diversitates in cæteris plurimis provinciis. Accedit, quòd cum pax inter Victorem & Asianos brevi fuerit reducta, vix ab ea discessum dici possit.

16.
Solvuntur
ejus argu-
menta.

Ad 2. Ex Eusebio, Hieronymo, & Photio habetur quidem, Victorem Asianos à communione secludendos censuisse, ipsisque censuram esse comminatum. Verùm non sequitur, rem intra minas stetitisse. Nam primò quidem excommunicationem est comminatus, cum autem contumaciter resisterent, eandem re ipsa in illos vibravit. Ut apertè testatur Eusebius loc. cit. *universos proscribit, & ab unitate Ecclesiæ alienos esse pronuntiat.*

Ad 3. verissimum est, quòd S. Irenæus, licèt ipse cum tota fere Ecclesia Romanam consuetudinem celebrandi Pascha observaret, atque sic Asianorum morem reprobaret, Victorem Papam fuerit dehortatus, ne tot Ecclesias propter illam diversitatem excommunicet. At nihilominus Victorem ad censuram processisse, constat ex iis, quæ diximus. Mirum, quòd Natalis hic absurdum aliquod velit eruere; quasi ex nostra sententia sequeretur, quòd Irenæus post latam jam excommunicationis sententiam Victorem dehortatus fuisset, ab ea ferenda. Quis enim adeò ineptit, ut hoc dicat. Antequam lata fuerat sententia, Irenæus non est dehortatus. Et postquam lata fuerat, ut Asianos rursus absolveret, est cohortatus. Sicque pacem Ecclesiæ conciliavit sua intercessione.

Ad 4. complures Pontifices, Victoris antecessores, conati fuerant Asianis persuadere, ut & ipsi legem Apostolorum Petri & Pauli, per constantem traditionem propagatam observarent, atque hac in re se conformarent Romanæ Ecclesiæ, omnium Ecclesiarum Matri & Magistræ (in qua, ut scribit Irenæus *lib. 3. advers. hæres.*

cap. 3. perpetuo conservata est integra, quæ ab Apostolis est, traditio. Et ad quam Ecclesiam, propter potentiorē principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam hoc est, eos, qui sunt undique fideles.)

In hac proin causâ jam Anicetus laboraverat: Et Eleutherius Blastum, Romanæ Ecclesiæ Presbyterum, excommunicaverat, quod doceret, paschatis diem secundum legem Moysis determinandam. Victor verò Papa, cum plurimum conciliorum, in Oriente & Occidente ipsius jussu eam ob causam celebratorum, unanime decretum accepisset, secundum traditionem Romanam Petri & Pauli ab omnibus celebrandum esse pascha, non dissimulandum amplius duxit, ut soli Asiæ minoris Episcopi ab universalis Ecclesiæ disciplina in re tanti momenti dissentirent. Quare sæpius commonitos, minisque impulsos, cum contumaces experiretur, tandem ex potestate, sibi à Deo commissa, excommunicationis sententia, ordinario adversus Ecclesiæ rebelles remedio perculit.

Neque hanc non sufficientem fuisse tantæ pœnæ causam ququam dixerit, nisi ipsum etiam Oecumenicum Nicænum Concilium aut injustitiæ aut nimis severitatis velit arguere. Illud enim pariter definivit illam quæstionem: dum, approbata Ecclesiæ Romanæ traditione, secundum ejus morem Pascha celebrandum definivit, damnatis, qui contra niterentur: Verum inde exurgit

§. III.

Q U Æ S T I O II.

Dogmatico - Critica.

An controversia de tempore paschatis ad fidem vel ad solam disciplinam pertinuerit ?

17. *Argumenta Natalis.* Natalis *loc. cit. art. 5.* docet, eam ad meram spectasse disciplinam; 1. Quia quæstio ista erat de re, quæ in variis Ecclesiis variè observabatur. Ergo solam disciplinam spectabat. Nam fides necessariò eadem est in omnibus Ecclesiis, nec potest mutari. 2 Nisi ad solam disciplinam spectasset, S. Irenæus non fuisset dehortatus Victorem Papam à ferenda excommunicationis sententia in Asianos. 3. Addi potest, ea, quæ pertinent ad fidei dogmata, esse à Deo revelata. At, quo tempore Christianis celebrandum sit Pascha, non est revelatum.

18. Distinguendum ego censeo, dicendumque, quæstionem eam primitus ad solam disciplinam spectasse, ex Apostolica traditione propagatam: postea verò etiam circa fidei dogma versatam esse.

Primam partem probant ea, quæ ex Natali retulimus. Eam verò disciplinam ab Apostolis promanasse non tantum Occidentales Ecclesiæ semper docuerunt, sed etiam multæ Orientales. Certè Concilium Palæstinum sub Theophilo Cæsarensi & Narcisso Jerosolymitano Episcopo congregatum asseruit, traditionem de Paschate diæ Dominico post 14. lunam celebrando ab Apostolis ad se gradatim esse deductam. Atque hinc Anicetus & Victor, Romani Pontifices tantopere urgebant, ut hanc disciplinam, ab Apostolorum Principe derivatam, omnes fideles amplecterentur. Eandemque postea Nicæni Patres lege lata confirmârunt.

Neque obstat, quòd Polycarpus, Polycrates, aliique Asiæ Episcopi contrariam traditionem à S. Joanne Apostolo acceperint. Nam licet ille Pascha adhuc cum Judæis, secundum legis Mosaicæ præscriptum celebrârît (sicut initio Christianæ Religionis plura alia illius antiquæ legis præcepta adhuc observabantur, ut facilius ad Christum converterentur Hebræi) nullam tamen circa hoc legem tulit, aut mandatum dedit: sed Asiatici merum ejus exemplum sunt secuti. Contra verò S. Petrus legem tulisse traditur, non nisi Dominica, 14. lunam proximè sequente celebrandi Pascha. Licet enim tale mandatum, ab Apostolis scriptum non habeatur, ut ait Socrates l. 5. c. 21. non tamen est dubitandum voce, prædicatione, ac doctrina non scripta, ut multa alia, illud datum esse.

Probanda jam altera pars, videlicet, postea etiam quæstionem fidei involutam esse. Nam postquam Romani Pontifices ac Nicænum deinde Concilium lege expressa præceperant, ut ab omnibus fidelibus Pascha celebretur eodem die secundum traditionem Apostolicam Romanæ Ecclesiæ, quidam pertinaciter adhuc reluctabantur, asserentes, non esse in hac parte obediendum decretis Romani Episcopi, aut Nicæni Concilii, sed potius morem gerendum legi Mosaicæ, quam cum lege Evangelica conjungere volebant; disti- que sunt isti *Quartodecimani*, quòd contenderent 14. luna cum Judæis agendum Pascha.

19.
Post defini-
tionem
involuta
questio
fidei.

Hos autem Quartodecimanos hæreticis accensent S. Augustinus lib. de hæres. cap. 29. S. Epiphanius hæres. 50. Theodoretus lib. 3. hæret. fabul. cap. 4.

Et certè hæreticum est dicere, in rebus Ecclesiasticis ac spiri- tualibus non esse obediendum Summo Pontifici, & generali Conci- lio: Christianis observandas leges ceremoniales legis Mosaicæ (qua- lis erat lex de Paschate) ergo post Ecclesiæ definitionem, latamque legem universalem controversia illa non ampliùs versabatur circa

meram

meram disciplinam; sed involvebat etiam quæstionem dogmaticam, an in causa celebrandi paschatis obediendum Summo Pontifici & generali Concilio? an leges ceremoniales veteris Testamenti præferendæ legibus Ecclesiæ Christianæ? quæ planè sunt quæstiones, ad fidem pertinentes.

Atque ex his facile solvuntur ea, quæ Natalis contra hanc propositionis nostræ partem objecit. Nam

20. *Ad argu-
mentum
Natalis.* Ad 1. post Ecclesiæ definitionem à fidelibus in hac re non amplius variabatur. Sed qui obedire detrectaverant, alieni ab Ecclesia sunt habiti. Variabatur autem, quamdiu res ista solam disciplinam spectabat.

Ad 2. Polycrates, ejusque affectæ consuetudinem suam non fundabant in lege ceremoniali Mosaica, sed in exemplo S. Joannis. Neque dicebant (sicut postea quartodecimani) non esse obediendum Ecclesiæ. Neque damnabant morem Romanæ Ecclesiæ, sed tantum putabant, ritum istum, ad solam disciplinam spectantem, relinquendum secundum cujuslibet Ecclesiæ consuetudinem. Unde non erant hæretici.

Atque hinc neque est, quod ex hac Asianorum renitentia arguant hæretici, eos non agnovisse *Primatum* & infallibilitatem summi Pontificis: aliàs, cum essent viri probi, haud dubiè eidem prompte fuisse gesturos morem. Nam cum reliquis Orientalibus agnoscebant *Primatum* Romani Pontificis; & hinc ipsi etiam ad mandatum ejusdem congregarunt Synodum. Agnoscebant etiam illius infallibilitatem in quæstionibus dogmaticis fidei. Sed quia existimabant, hanc de paschate controversiam ad solam disciplinam spectare: ultrà, quam fas erat, moris sui antiqui retinentes, se opponebant: adeò quidem, ut peccaminosa sua inobedientia & pertinacia excommunicari sint meriti. Aliud est, obediendum esse agnoscere, aliud obedire. Obediendum Divinis præceptis omnes fatemur, non tamen omnes obedimus.

Ad 2. Irenæus, quamvis eorum contumaciam improbaret, putabat tamen, ad evitanda majora, quæ timebat mala, non cum tanto rigore esse plectendos.

Ad 3. Quamvis non habeamus revelationem Divinam de tempore celebrandi Paschatis, & hinc ea res secundum se spectata, tantum ad Ecclesiæ disciplinam pertineat; tamen cum postea quidam *Nazaræorum* hæresin excitare vellent, dicerentque, observandam legem Mosaicam, Ecclesiæ verò legibus non esse obediendum, contra veritates à Deo revelatas insurgebant, erantque hæretici. At-

que

que hanc ob causam controversia cum Quartodecimanis non amplius meram disciplinam spectabat, sed etiam doctrinam fidei.

Quæres, quid sentiendum de Scotis & Britonibus, qui ab anno 566. ad annum 716. in eo versati sunt errore, ut semper quidem die Dominica celebrarent pascha, sed tamen etiam ea die Dominica, quæ inciderat in 14. lunam. Quod ultimum erat contra Decretum Nicænum: an etiam isti Quartodecimanis hæreticis sunt accensendi?

22.
Quid de
Scotis &
Britoni-
bus?

Respondetur. Multi ex illa gente videntur potius ex ignorantia & simplicitate tunc aberrasse, quam ex malitia, ac pertinacia: ut testatur venerabilis Beda lib. 3. *Hist. Eccles. Anglorum cap. 25.* ubi ita scribit: *Unde & illos Dei famulos, ac Deo dilectos esse non nego, qui simplicitate rustica, sed intentione pia, Deum dilexerunt. Neque illis multum obesse paschæ talem reor observantiam, quamdiu nullus advenerat, qui eis instituti perfectioris decreta, quæ sequerentur, ostenderet. Quos utique credo, si quis tunc ad eos Catholicus calculator adveniret, sic ejus monita fuisse secuturos, quomoda ea, quæ noverant, ac didicerant, Dei mandata, probantur fuisse secuti.*

Et cap. 4. scribit: *Sciebant enim ut Christiani, resurrectionem Dominicam, quæ prima Sabbati facta est, prima Sabbati semper esse celebrandam, sed ut barbari & rustici, quando eadem prima Sabbati, quæ nunc Dominica dies cognominatur, veniret, minimè didicerant.* Cùm igitur multorum error ex simplicitate & ignorantia computi Ecclesiastici profluxerit, non erant hæretici: quia neque resistebant agnitæ veritati, neque pertinaces dici possunt.

Dixi autem, multos ex ea gente fuisse innocentes; nam aliquos fuisse culpæ obnoxios & contumaces, non est dubitandum: præsertim ubi eorum Doctores & Episcopi S. Augustino Anglorum Apostolo, ipsos ad communem Ecclesiæ disciplinam reducere conanti, aded pertinaciter restiterunt, ut nec miraculis ab erroneo suo ritu avocari potuerint. Et hinc Joannes IV. Papa, ut refert Beda lib. 2. cap. 19. ad Scotos scripsit: *Reperimus quosdam, contra orthodoxam fidem, novam ex veteri hæresin renovare conantes, pascha nostrum, in quo immolatus est Christus, nebulosa caligine, refusantes, & quarta decima luna cum Hebræis celebrare nitentes.*

C O N C I L I A
C A P U T III.

De Conciliis
SÆCULI III.

Præsertim de Iteratione Baptifini & Pœnitentia
Lapforum.

Pressa adhuc immanibus tyrannorum persecutionibus Ecclesia, pauca admodum Concilia congregari poterant. Duæ tamen & hanc Ecclesiæ ætatem gravissimæ controversiæ memorabilem faciunt. Altera sanctos inter magnosque viros Stephanum I. summum Pontificem, & Cyprianum, Carthaginensem Archiepiscopum, totiùsque Africæ Primatem, gloriosum deinde utrumque pro Christi fide Martyrem, exorta, *an Baptismus, ab hæreticis collatus, ratus esse debeat, an verò eo invalido declarato, Baptismus reiterari, aut potiùs de novo conferri debeat.* Altera circa usum *Pœnitentiæ Publicæ*, hoc sæculo, occasione eorum, qui in persecutionibus lapsi fuerant, solenniter introductum, versabatur. Utraque ad Jurisprudentiã Ecclesiasticam, quæ peculiare habet titulus *de Baptismo non iterando, atque de pœnitentiis & remissionibus*, quàm maximè spectat, pluribusque Conciliis causam dedit.

S U M M A R I U M.

ARTICULUS I.

Concilia de Iteratione Baptifini.

1. <i>Error Tertulliani, Agrippini, ac præsertim Cypriani circa iterationem Baptifini.</i> 2. <i>Tria Carthaginensia Cypriani Concilia ad hunc errorem stabiendum, contra S. Stephanum I. Romanum Pontificem.</i>	3. <i>Concilium Iconiense & Synodense in Asia ad eundem finem.</i> 4. <i>Observatio de auctoritate & infalibilitate summi Pontificis, cujus sententia contra tot Concilia obtinuit veritatem & orbis assensum.</i>

ARTICULUS II.

Concilia de pœnitentiis & remissionibus.

5. <i>Lapsi Thurificati, Sacrificati, Libellatici, Traditores.</i>	6. <i>Descriptio Pœnitentiæ Publicæ solennis.</i>

7. *Libelli Martyrum Pacifici pro lapsis, species Indulgentiarum.*
 8. *Communio Ecclesiastica, Peregrina, Laica, Eulogica, Agapica.*
 9. *Concilia in causa lapsorum.*
 10. *Quibus causam dedit Novatiani rigor:*
11. *Et Felicissimi laxitas.*
 12. *Decretus temperatus rigor, seu pœnitentia publica minus solennis.*
 13. *Concilium Romanum, in causa Dionysii Alexandrini de hæresi accusati.*
 14. *Concilium Antiochenum contra Paulum Samosatenum.*

ARTICULUS III.

De Concilio Eliberitano.

15. *In causa lapsorum præcipuè habitum. Lapsis negat communionem, etiam in mortis Articulo.*
 16. *Temperatus rigor à posterioribus Conciliis: dum morientibus communionem concedunt.*
 17. *Expenditur canon 34. de accensis cereis.*
 18. *Item Canon 36. de Imaginibus in pariete non depingendis.*
 19. *Nota in bodiernos sectarios.*

ARTICULUS IV.

De rigore pœnitentiæ sæculo tertio.

§. I.

20. *An pœnitentiam ad mortem differentibus fuerit negata absolutio?*
21. *Negatam affirmat Natalis, ejus Argumenta.*
 22. *Negata communio, sed non absolutio.*
 23. *Probatur ex Innocentio I.*
 24. *Ex Nicæno, Cypriano.*
 25. *Mos antiquus Galliæ circa condemnatos ad mortem non probandus.*

§. II.

An absolutio data fuerit post satisfactionem?

26. *Natalis opinio rigida.*
 27. *Ejus Argumenta solvuntur.*
 28. *Pœnitentia publica præmittenda erat communioni, non autem absolutio Sacramentali.*
 29. *Cur mitius sentiendum de Ecclesia?*
 30. *Observatio in Gallos Criticos.*
 31. *Argumenta Tournelii, quibus probare contendit, absolutionem datam*

tam fuisse primum post satisfactio-
nem.

32. *Solvuntur.*

33. *Data, Canonicorum criminum*
reis, gemina absolutio: prima Sa-
cramentalis, etiam ante satisfa-
ctionem: altera Canonica pro fo-

ro externo post peractam satisfa-
ctionem seu pœnitentiam publi-
cam.

34. *Probatur ex Sozomeno, Conci-*
liis.

35. *Quibus neganda vel differenda*
absolutio Sacramentalis?

§. III.

36. *An peccata occulta necessariò expiari debuerint*
pœnitentia publica?

37. *Conclusio negativa, contra Natalem &c.*

38. *Probatur ex Conciliis, & Patribus.*

39. *Argumenta Albaspinæi pro affirmativa solvuntur.*

§. IV.

Quo tempore in Ecclesia cœptus finitúsque ritus pœni-
tentiæ publicæ?

40. *Benignitas sæculi primi & me-*
dii secundi.

41. *Rigor temporatus post Monta-*
nistas.

42. *Major post Novatianos.*

43. *Officium Pœnitentiarii Constan-*
tinopolitani.

44. *Finis pœnitentiæ publicæ in O-*
riente.

45. *In Occidente.*

§. V.

46. *An relapsi rursus fuerint admissi ad pœnitentiam?*

47. *Pœnitentia publica tantùm semel*
peracta.

48. *Relapsis negata communio usque*
ad mortem.

49. *Concessa tamen pœnitentia priva*

ta Sacramentalis.

50. *Natalis Argumenta.*

51. *Solvuntur.*

52. *Probarent nihil.*

53. *Mens Patrum expenditur.*

ARTICULUS V.

Resolvuntur quæstiones aliquot criticæ circa controversiam
de Baptismo hæreticorum.

54. *An Cyprianus & Fyrrilianus à*
Stephano Papa fuerint excommu-
nicati?

55. *Proponitur sententia Natalis ne-*
gativa.

56. *Baronii affirmativa.*

57. *Eli-*

57. *Eligitur media.*
 58. *An Africani & Asiani putarent, quæstionem de rebaptizandis hæreticis esse dogmaticam?*
 59. *Respondetur negativè, & probatur.*
 60. *An Cyprianus & Firmilianus errorem suum deposuerint?*
 61. *Affermat cum Hieronymo Baronius.*
 62. *Negat Natalis, ex Dionysio Alexandrino.*
 63. *Dubitat Augustinus, manetque etiamnum dubium.*
 64. *Quodnam sit Plenarium Concilium, quo ista quæstio de baptismo est definita.*
 65. *Resp. Augustinum intellexisse Nicænum, non Arelatense.*

ARTICULUS I.

De Iteratione Baptismi.

Sæculum tertium exercuit duplex magna in Ecclesia controversia: an iterandum sit baptisma ab hæreticis collatum, & quomodo recipiendi sint lapsi ad Ecclesiam redeuntes? prior initium sumpsit in Africa à *Tertulliano*: qui cum adhuc esset Catholicus nihil cum hæreticis, ne quidem baptisma, commune habere voluit: ut adeò baptizatos ab hæreticis in Ecclesiam suscipiendos negaret, nisi iterato baptismo.

Sub annum deinde 225. tempore Zephyrini Papæ *Agrippinus Agrippini*. Carthaginensis Episcopus convocato ex Africa & Numidia Concilio definit, baptismum ab hæreticis collatum esse iterandum: eò quòd nullum sit baptisma extra Ecclesiam. Recruduit ea controversia multò vehementiùs anno 258. *Stephano I.* Pontifice: & quod mirum, inter viros sanctos. Nam *Cyprianus* Carthaginensis Episcopus, cum in Africa variarent sententiæ de valore baptismi ab hæreticis collati, congregata *Carthagine Nationali Synodo*, cum Patribus Africanis decidit, unum esse in Ecclesia Baptismum, adeoque foris baptizatos rebaptizandos esse. Idemque decretum convocata altera à Cypriano 71. Episcoporum ex *Africa & Numidia Synodo* fuit confirmatum.

Cum autem Stephanus Papa Synodos istas reprobasset, mandassetque, ut nihil innovaretur, sed starent traditione Apostolica de non iterando hæreticorum baptismo, modò debita materia & forma utantur; Cyprianus, necdum acquiescens, novum idque numerosius, ex Africa, Numidia & Mauritania *Concilium* 87. Episcoporum collegit. Quod pariter Carthagine congregatum iterum definit, baptismum ab hæreticis collatum esse irritum, ac proin

accedentes ad Ecclesiam Catholicam genuino baptismo initiandos. Mirum! quot & quàm vehementes hac super re ultro citroque sint scriptæ epistolæ, præsertim à Cypriano ad Stephanum Papam, ad Pompejum, ad Jubaianum, ad Firmilianum &c. manente tamen unione fidei, eò quòd hæc controversia tunc temporis necdum satis in Ecclesia esset definita.

3. *Concilium Iconiense.* Sed neque in Africa stetit ea contentio. In Asiam etiam grafata turbas concivit. Eodem namque Anno 258. quo prædicta tria *Carthaginensia Concilia* sub Cypriano sunt habita, occasione Cataphrygum hæresis *Iconii* in Phrygia celebratum est *Concilium*, convocatis ex Cappadocia, Galatia ac Cilicia &c. Episcopis. Ventilata eadem quæstio, decisumque à Synodo, non tantum baptismum, sed etiam Ordines, & quidquid sacrum ab hæreticis esset collatum, casum omnino esse atque invalidum. Idemque in *Synadensi Concilio* est confirmatum.

Et Synadense.

Stephanus Papa non tantum reprobavit hæc Concilia tanquam erronea, & cum traditione Apostolica pugnantia, sed eos etiam, qui subscriperant, communionem suam privavit (comminatum tantum scribit du Mefnil, dehortante eum ab excommunicatione Dionysio Alexandrino) ne quidem admitti eorum legati, qui Romam venerant, ut gestorum rationem reddant. Exstat hac de re *Firmiliani Cæsareæ* in Cappadocia Episcopi vehemens ad Cyprianum epistola, ira in Stephanum Papam & querelis plena. Si tamen illa sit genuina Firmiliani epistola, & non potius supposititia aut corrupta, utpote quam ignoravit Augustinus, & primum *Morellus Calvinista*, nescio unde, produxit. Certè acerbior & mordacior illa est, quàm ut Firmiliani, viri sancti, probitatem & modestiam redolet. Scribit Firmilianus inter alia, in Asia morem esse rebaptizandi baptizatos ab hæreticis. Verum hoc contigit, quia Orientales hæretici, ut Marcionicæ, Valentiniani, Ophitæ, Carpocratiani, Cataphryges &c. baptismi substantiam corruperant.

4. *Observatio de auctoritate Romani Pontificis.* Advertere autem ex his licet tum *authoritatem* Romani Pontificis, tum *infallibilitatem*: autoritatem quidem; quia tandem in orbe universo Christiano ejus obtinuit sententia, licet numerosa in Africa, & Asia Concilia tenerent oppositam: infallibilitatem autem, quia veritatem assecutus est, à Conciliis deinceps etiam Generalibus confirmatam, atque usu perpetuo totius Ecclesiæ in hanc usque diem comprobata, adèò quidem, ut hodie nemo prudens de illa amplius ambigat; luculento argumento assistentis Numinis, semper vigilantis, semper providi. Unde non nisi se ipsos impetunt

Secta-

Sectarii, qui illam Cypriani, & Firmiliani contentionem cum Papa Stephano, sancto & glorioso deinde Martyre, nobis objiciunt. Evicit, ut in controversia illa de Paschate, sic etiam in ista de baptismo, Romani Pontificis sententia, ita quidem, ut etiam ipsi Protetes illam utramque & veram fateantur, & usu comprobent.

Patet ex his, quod art. I. probavimus Concilia etiam Nationalia, ut ut numerosa, errare posse, si à Sede Apostolica non approbentur. Cæterum contentiones illas, Christianorum inter se, compressit infecuta mox Valeriani persecutio, quæ non tantum Romæ Stephanum Papam, Sixtum & Laurentium; sed etiam in Africa Cyprianum cum pluribus ex iis Episcopis, qui memoratis Conciliis subscripserant, glorioso martyrio coronavit, abluente sanguine, si quam maculam obfistendi pertinacia aspererat.

ARTICULUS II.

Concilia de Pœnitentiis, & Remissionibus.

Altera quæstio celebris Sæculi III. erat de *lapsis* in persecutione, *Lapsi* *v4.* an & qua ratione recipiendi sint ad Ecclesiam? Erant autem *viii.* lapsum alii *thurificati*, qui idolis thus adoleverunt. Alii *sacrificati*, qui quacunq; ratione idolis sacrificium obtulerant. Alii *libellatici*, qui privatim fidem negantes, ne publicè ad cultum Idolorum trahantur, oblata pecunia à tyrannis libellos obtinuerant, quibus securitas eis fuerat promissa. Alii denique *traditores*, qui post Diocletiani impium edictum metu persecutionis vasa sacra, aut sacros libros, aut catalogum, quo descripta erant Christianorum nomina, tradiderant. Porro lapsis, ubi in Ecclesiam rursus recipi petierunt, pœnitentia canonica ac publica fuit subeunda, & quidem aliquando in quatuor stationibus, seu gradibus, per quos ad reconciliationem cum Ecclesia erat eluctandum.

Prima erat statio *fletus* seu *flentium*, in qua consistentes lapsi necdum poterant templum ingredi, sed præ foribus stantes sordidi, fletu debebant implorare ingredientium pro se preces. *6.*

Altera statio erat *Auditionis*, seu *Audientium*, qui intra fores Ecclesiæ lectionem sacram & concionem audire poterant: ab aliis factis exclusi. *Pœnitentia publica.*

Tertia *Prostrationis*, seu *Prostratorum*, qui intimiùs in Ecclesiam admissi prostrati ad pedes Episcopi benedictionem & manus impositionem exorabant. Poterantque interesse orationibus etiam, necdum tamen sacrificio Missæ.

Quar-

Quarta *Consistentiæ*, seu *Consistentium*, qui etiam Missæ cum fidelibus interesse poterant, non tamen ad sacram communionem accedere.

Tandem sequebatur *Exomolegesis*, seu Confessio, primò quidem *privata* & sacramentalis, dein verò *publica*, non sacramentalis, publica nempe peccati publici confessio & detestatio, facta coram Episcopo, vel Presbytero; vel etiam, illis absentibus, coram Diacono. Et hæc, accepta ab Episcopo absolutione, erat pœnitentis ultima & perfecta reconciliatio cum Ecclesia, ut adedò etiam ad S.S. Eucharistiæ Sacramentum potuerit accedere.

Porro solennis ille pœnitentiæ publicæ ordo inter multiplices *manuum impositiones* contigit. Nam in quolibet transitu ab una statione ad alteram Episcopus super pœnitentes manus imponebat.

7. *Libellum Martyrum.* Cæterum hoc pœnitentiæ publicæ tempus sæpiùs abbreviatur propter *Pacificos Martyrum Libellos*, seu *litteras Confessarias*, quas *Confessores* in carceribus detenti, & ad Martyrium destinati, per Diaconos, ad eos in carceribus invisentes, Episcopis offerre solebant, ac rogabant, ut quibusdam publicè pœnitentibus, quos nominabant, indulgeatur, seu cœptæ pœnitentiæ, juxta Canonum rigorem peragenda, partem relaxarent, & pacem ac communionem darent. Quod in venerationem Martyrum faciebant Episcopi, ad eum ferè modum, quo S. Paulus ad preces Corinthiorum incestuoso illi Corinthio residuam satisfactionem & pœnitentiam indulgit, ac relaxavit. 2. *Cor.* 2. quo *Indulgentiarum* potestas & usus manifestè comprobatur.

Quia tamen per ejusmodi libellorum usum aliqui abusus irumpebant. Dum per frequentiam libellorum disciplina infringebatur, eorúmque spe plures metu persecutionis fidem negabant, ac simplices putabant, non ab Episcopis, sed à Martyribus pacem dari; ideo adhibitum in hac re moderamen, & datæ ab Episcopis litteræ *Communicatoriæ*, ut constaret, lapsos ab ipsis Episcopis admitti ad communionem per intercessionem Martyrum.

8. *Communio multiplex.* Multiplex autem apud antiquos fuit *Communio*, cujus notio necessaria est ad intelligendos S.S. Canones.

Prima Communio dicebatur *Ecclesiastica*, eaque in tot species subdivisa, quot sunt gradus sacrorum Ordinum; nam si Episcopus redigebatur propter aliquod crimen ad Presbyterorum Ordinem, dicebatur privari communionem Episcopali, & redactus ad communionem Presbyterorum: quia scilicet privatus juribus, officiis & functionibus Episcopalibus, sola Presbyterorum officia obire pote-

poterat. Eodem modo Sacerdotes privabantur communionem Presbyterorum, & redigebantur ad communionem Diaconorum. Et hæc vocabatur *Communio Peregrina*. Quando verò omnibus officiis, & functionibus Clericalibus privabatur, dicebatur redigi ad communionem *laicam*: hoc est ad ea, quæ laicis sunt propria.

Alia Communio erat *Eulogica*. Mittebantur enim ab Ecclesia matrice sollemnissimis diebus *Eulogiæ*, seu benedictiones, Ecclesiis Parochialibus subjectis & fidelibus, ac potissimum panis benedictus, tanquam signum unionis & communionis cum Episcopo, tanquam capite, ac membrorum inter se.

Ejusmodi communio inter primos Christianos erat etiam *Agapica*. Erat enim *Agape* convivium seu cæna omnibus communis, ad demonstrandam unionem & charitatem Christianam, festis quibusdam præcipuis in Ecclesia fieri solita: primitus quidem ante communionem Evcharisticam, ad imitationem Cænæ Christi. Deinde verò, ut SS. Evcharistia majori cum reverentia sumeretur à jejunis, post sumptam Evcharistiam instituebatur convivium Agapicum.

Quia tamen hæc res in abusus degeneravit, de quibus jam S. Paulus I. Cor. II. conqueritur: *alius quidem esurit* (quia pauperibus nihil amplius dabatur) *alius autem ebrius est* (ex abusu illius convivii agapici) ideo ritus ille est abrogatus à pluribus Conciliis.

Hæc breviter prænotare placuit, ad intelligendos varios canones pœnitentiales, quibus *lapsi* variis communionibus privabantur, & ad pœnitentiam publicam adstringebantur.

Complura autem circa lapsos *Concilia* sunt celebrata, præsertim circa medium Sæculi III. Nam anno 252. & sequente, cùm in persecutione Deciana multi fuissent lapsi, duo Romæ sunt habita. In priore, sede vacante, post obitum Fabiani, Episcopi Romæ vicini responderunt ad litteras Cypriani (qui iudicium Romanæ Ecclesiæ circa lapsos exquisierat) infirmos & de vita periclitantes prævia confessione esse recipiendos. Circa alios lapsos expectandum iudicium Papæ. Moderamen tamen suaferunt.

Cùm deinde S. Cyprianus in Concilio *Carthaginensi* decrevisset, ut lapsi extra casum urgentis necessitatis ad Ecclesiæ communionem non admittantur ante impletum tempus pœnitentiæ, & satisfactionis: atque à Cornelio Papa rogasset sententiam, ille in altera Romana Synodò, hac in causa celebrata, confirmavit decretum Concilii Carthaginensis: videlicet, lapsos admittendos quidem ad

pœnitentiam, non tamen ad communionem Ecclesiæ ante expletum tempus satisfactionis: additumque, ut Sacerdotes lapsi peracta pœnitentia ad Ecclesiam recipiantur, sed à *presbyterali* communionem ad laicam redigantur.

IO. Concilii hujusmodi pluribus occasionem dedit geminus error, *Novatiani*, Presbyteri Romani, primi Anti-Papæ, qui adversus Cornelium, legitime electum, se intrusit. Hic ut Cornelium exofum redderet, ejus erga lapsos facilitatem accusans docuit, lapsos non esse recipiendos, quantamcunque pœnitentiam & satisfactionem præstiterint: additis aliis etiam erroribus ac hæresibus: ut de rebaptizandis hæreticis, secundis nuptiis &c.

Et *Novatus*. Socium Novatianus habuit *Novatum* Carthaginensem Presbyterum propter scelera ex Africa Romam profugum, qui schisma Novatiani strenuè promovit: & licet in Africa, ut S. Cyprianum apud lapsos, (qui absque pœnitentia ad Ecclesiam denuo admitti vehementer urgebant) in invidiam vocaret, docuisset, lapsis omnibus, etiam ante præstitam satisfactionem, dandam esse pacem & communionem; tamen cum Romam venisset, ut Cornelio Papæ agrè faceret, extremè oppositum Novatiani sententiam defendit.

II. *Felicissimus* pariter Africanus Presbyter, infensus S. Cypriano, à Novato impulsus, cum quinque aliis Presbyteris schisma constat (*Fortunato*, uno ex illis quinque schismaticis creato pseudo-Episcopo) atque ut Cypriani disciplinam, velut austeram nimis traderet, & lapsos, quorum plurimi erant, præsertim in Africa, in suas adversus Cyprianum partes perduceret, docuit disciplinam Novatiano errori extremè oppositam, nempe lapsos indiscriminatum omnes abque pœnitentia recipiendos esse in Ecclesiam, ac communioni restituendos: id quod lapsi importunè extorquere nitebantur. S. Cyprianus, excommunicato Felicissimo cum suis schismaticis, novam *Carthaginem* indicit *Synodum* anno 255. in qua idem, quod in prioribus conciliis, decretum; mediâ nempe in causa lapsorum incedendum viâ: lapsis rogantibus dandam pacem & communionem, sed post expletum tempus pœnitentiæ, nisi mortis periculum, aut instans tyrannica persecutio exigat pœnitentiæ relaxationem. Et hæc disciplina passim in aliis etiam orbis partibus obtinuit.

12. *Concilia*. Accidit deinde, ut duo Hispani Episcopi, quia lapsi erant *Libellatici*, fuerint depositi, substitutis in eorum locum novis Episcopis.

pis. Cùmque illi, postquam perfecutionis procella deferbuerat, petiissent restitui, res ad Ecclesiam Africanam delata est, quæ *Concilio collecto* depositionem Libellaticorum comprobavit, confirmante Hispanorum & Afrorum sententiam sede Apostolica.

Anno 263. celebratum est *Concilium Romanum* sub Dionysio Papa, in causa *Dionysii Alexandrini* de hæresi à Pentapolitanis accusati. Nam cùm hoc tempore *Sabellius*, in Libya natus, Mysterium SS. Trinitatis pestifera doctrina invadens, Personarum Trinitatem ac distinctionem negaret, Dionysius Alexandrinus adversus hunc subditum suum ita scripsit, ut Pentapolitanis videretur non tantum Personarum sed etiam Naturarum Trinitatem asserere, filiumque Patri consubstantialem negare. Accusatus proin Romæ, apologeticis quatuor libris & Epistola ad Pontificem missa, ita se purgavit, ut ab eo ac Concilio Romano fuerit absolutus.

13.
*Causa
Dionysii
Alexan-
drini.*

Concilium Antiochenum, in Jure Canonico *cap. de libellis 1. Dist.* 20. à Leone IV. Pontifice specialiter approbatum, sub medium *Antioche.* tertii sæculi celebratum est, in causa *Pauli Samosatani*, Episcopi *num.* Antiocheni, qui docuit, Christum purum esse hominem: ante Virginem Mariam non existitisse: nomen Filii Dei ex bonis suis operibus accepisse &c.

Cùmque Concilium ex eo quæreret, de Divinitate Filii Dei quid sentiret? pœnitentiam simulans, hæresin abjuravit, & orthodoxam fidem professus est. *Dionysius Alexandrinus*, de quo paulò antè facta est mentio, cùm ob corporis infirmitatem comparere in hoc Concilio non posset, pulcherrimam scripsit Epistolam, in qua omnes Samosatani objectiones doctissimè solvit.

Sed postmodum miser ille reversus ad vomitum, hæresin suam renovavit. Quare Episcopi (inter quos S. Gregorius Thaumaturgus) anno Domini 272. altera Synodo, Antiochiæ habita, eum, de hæresi & perveris moribus convictum, atque damnatum, Episcopatu moverunt; suffecto in ejus locum Domno.

Epistolam dein Synodicam ad Dionysium Romanum Pontificem miserunt, de Divina Christi natura, & consubstantialitate Verbi cum Patre. Cùm autem Paulus Samosatenus è domo Episcopi nollet excedere, ab Aureliano Imperatore, quamvis ethnico, postquam is Romani etiam Episcopi sententiam intellexisset, est expulsus.

Nota. Patres Antiocheni hîc non definierunt novum aliquem Articulum fidei (quod Concilia Particularia facere non possunt) sed de Divinitate Christi ea statuerunt, quæ jam aliàs satis erant definita, ac hæreticum manifestum, tanquam lupum ab ovili Christi depulerunt.

ARTICULUS III.

De Concilio Eliberitano.

Famosum in causa lapsorum est Concilium *Eliberitanum*, (quidam *Illiberitanum* scribunt, alii *Eliberinum*) in Hispania Bætica celebratum circa annum 305. Marcello Pontifice & Constantio Chloro & Galerio Imperatoribus, à 19. Episcopis Hispaniæ: quos inter Ofius Cordubensis. (Quidam plures fuisse existimant) conditi 81. Canones, plerique de *Pœnitentiis & Remissionibus*, & quidem admodum severi, qui aliquibus favere videntur Novatianis & Montanistis.

15. *Negat lapsis communionem.* Nam Canone 1. & 2. etiam in fine vitæ interdicitur communicatio iis, qui post baptismum lapsi sunt in idololatriam. In can. 5. illi, qui maleficio alterum occiderit. In 7. illi, qui accepta pœnitentia denuo fuerit fornicatus. In 8. fæminæ, quæ relicto marito se copulaverit alteri. In 12. lenonibus. In 17. desponsanti filiam idolorum Sacerdoti. Clericis tempore sacri Ministerii mæchantibus. In 63. adulteræ fœtum occidenti. In 66. ducenti privignam. In 71. stupratoribus puerorum. In 75. appetenti Clericum falsis criminibus. His inquam omnibus communicatio etiam in fine vitæ neganda decernitur.

Verùm Concilium istud per *communione*m non intelligit absolutionem à peccatis, ut quidam interpretabantur, sed *Evcharistiam*, quam quibusdam peccatoribus illis persecutionum temporibus negandam putavit, ut alios absterreat. Contra verò Novatiani, Montanistæ, & Cathaphryges, non tantum *Evcharistiam* sed omnem reconciliationem pœnitentibus moribundis denegabant, & quidem ex desperatione veniæ.

16. *Mitigatus rigor.* Sed illam, quamvis clementiorem Novatianâ, rigidiorē tamen adhuc justò Concilii hujus disciplinam mox mitigârunt celebrata paulò post Concilia, ut Ancyranum can. 6. Nicænum can. 12. Agathense can. 11. unde Innocentius I. in Epistola ad Exuperium Tolosanum Episcopum scripsit: *Observatio prior durior, posterior*

sterior interveniente misericordia inclinior est. Nam prior consuetudo tenuit, ut concederetur pœnitentia, sed communio negaretur &c. & durior em esse remissionem fecit temporis ratio. Sed postquam Dominus noster pacem Ecclesiis reddidit, jam depulso terrore communionem dari obeuntibus placuit.

Alii duo Canones habentur in hoc Concilio Eliberitano, quibus mirè exultant, nobisque insultant hodierni sectarii. Prior est 34. qui ita habet: *Cereos placuit per diem in cœmeterio non accendi: inquietandi enim sanctorum Spiritus non sunt.* Nam hoc Canone cum Vigilantio abutuntur ad improbandum usum accensis ceteris funera ad cœmeterium comitandi.

17.
Canon de
accensis
cereis vin-
dicatur.

Verùm Concilium non prohibet omnem usum cereorum, sed tantum superstiosum, ac ritu gentilium factum, ad inquietandos per magiam sanctorum spiritus; id est, ad animas evocandas, gentilitio & magico ritu. Hunc enim fuisse gentilium morem, testatur Svetonius in vita Neronis, & Plinius lib. 3. cap. 2. Deinde gentiles putabant, defunctos indigere lumine: hinc etiam tumulis accensas lucernas includebant, cujusmodi etiamnum ad effossas eorum urnas dicuntur inveniri. Hanc igitur superstitionem, inter quosdam Christianos, à gentilitate conversos, adhuc vigentem Concilium prohibet, tanquam displicentem spiritibus seu animabus sanctorum. Post abolitas autem superstitiones gentilium fideles Christiano more funera profecuti sunt ad sepulturam cereis accensis, ad significandam lucem æternam, quam fideles defunctis precantur.

Sic S. Gregorius Nyssenus in vita Macrinæ sororis testatur, Clericos funus ejusdem comitatos esse gestatis manu accensis cereis. Et S. Hieronymus scribit, ad funus S. Paulæ multos Clericos & Monachos cum accensis cereis convenisse.

Si autem quærat aliquis, antiquissimorum rituum, ac ceremoniarum contemptor, cur pleno meridie accendamus in Ecclesiis lumina? respondet idem S. Hieronymus in *Epist. ad Riparium*, ea accendi non ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum, in honorem Christi & Martyrum. Quam piam consuetudinem derisit quidem Vigilantius Hæresiarcha, sed tanquam laudabilem ac retinendam propugnâunt adversus eum S. Hieronymus, S. Ambrosius, alique sancti Ecclesiæ Patres.

Alter famosus Canon est ordine 36. quem Præcones præsertim Tigurini nobis objiciunt. Is ita sonat: *placuit, picturas in Ecclesia esse non debere, ne, quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.*

18.

Item Ca-
non de
picturis
in Ecclesia
non de-
tur.

Imagibus.

tur. Verùm hic Canon non favet Iconomachis, non enim absolute prohibet imagines, sed tantùm, ne in parietibus Ecclesiæ depingantur. Cujus prohibitionis variæ potuerunt esse causæ, pro illo præfertim tempore. Nam tunc adhuc sæviebat Galerii persecutio. Vetat igitur Concilium imagines parietibus appingi, ne Judæis & Gentilibus essent ludibrio, & exponerentur eorum contumeliæ. Quod periculum non erat circa imagines, in tabulis appensas, aut per statuas repræsentatas, quæ ingruente persecutionis procella subduci & occultari poterant. Hanc rationem affert Nicolaus Sanderus *lib. 2. de cultu imag. cap. 4.* Ubi alteram etiam rationem addit: quia scilicet tunc periculum fuerit, ne existimarent gentiles, à Christianis adorari ligna & lapides, in quibus depictas videbant imagines. Et fortassis, ut existimat Alanus Copus in *Dialog. lib. 5. cap. 16.* Christiani recens à gentilitate conversi imagines illas adorabant tanquam Deos, uti gentiles sua idola. Similem ferme rationem affert Alexander Natalis *Dissert. 21 in Hist. Eccles. Sæculi IV.* Illiberitanos Patres prohibuisse re vera usum imaginum, non quòd colendas eas esse negarent, cùm earum cultum supponat potius quàm evertat laudatus Canon, sed quòd earum usus Christianæ Religioni primis illius Sæculis noxius magis, quàm utilis futurus esset, si in omnibus Ecclesiis invaluisset: existimassent enim ethnici, Christianos idola magis mutasse, quàm reliquisse. Ita Natalis. Qui dein fusè conatur probare, primis tribus Sæculis vix ullum fuisse in Ecclesiâ usum imaginum; idque ex silentio Ethnicorum evinci putat; qui non omisissent argumentum, contra idola sua allatum, in Christianorum imagines detorquere.

Tertiam rationem cum aliis affert Bellarminus *de Imag. cap. 9.* Nempe, imagines non esse parietibus appingendas, quia in parietibus facillimè corrumpuntur vel humore, vel decrustatione parietum, vel alia ratione, sicque magis exponerentur ludibrio, quàm venerationi. Propter quam rationem Justinianus Imperator olim ex Theodosio & Valentiniano, ut habetur *leg. unic. Cùm sit nobis Cod.* dixit: *Signum Salvatoris Christi nemini licere vel in Solo, vel in Silice, vel in marmoribus humi positus insculpere vel pingere.* Ne videlicet conculcetur, aut conspuatur ab ijs, qui in loco sacro conveniunt. Idem postea statuit Synodus Trullana, addita hac ratione, ne incedentium conculcatione Victoriæ trophæum injuria afficiatur.

Taceo, quòd hoc Concilium 19. tantùm Episcoporum sit provinciale, nunquam confirmatum; quod utique prævalere non debet

bet Concilio Oecumenico Nicæno II. tôtque aliis, quæ, totius antiquitatis insistentia vestigiis, decreverunt, imagines Christi ac Sanctorum laudabiliter collocari in templis, ac congruæ fidelium venerationi exponi.

At sit venerabile, sit antiquissimum hoc Concilium, prout prædicant Protestantes: cur illius decretis non stant? Multos, ut ut pœnitentes, in perpetuum Communione excludit, ut ostensum. 19. *Nota in hodiernos Sectarios.*
Can. 22. præcipit jejuniis omnibus Sabbatis. *Can. 33* prohibet usum uxorum Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis. Cur non observant *Venerabile* hoc & *antiquissimum* Concilium? habent hoc isti homines, quando in aliquo Concilio vel S. Patre aliquid inveniunt, quod ad suas novitates putant pertrahi posse, mox altum glocitant, illudque nobis objectant, licet in multis aliis sit ipsis prorsus contrarium. Hoc certè deberent advertere, vel ex ipsis iis Canonibus, quos nobis objiciunt, quod jam ineunte quarto sæculo usus imaginum in Ecclesia percrebuerit: Contrà, ac ipsi rerum imperitis volunt persuadere, imagines novum esse hominum inventum.

ARTICULUS IV.

Controversia Historico - Dogmatica de rigore pœnitentiæ,

SÆCULO III.

Occasione Concilii Illiberitani, quod magnam austeritatem præferet circa lapsos, & præsertim occasione hæresis Novatianæ, non erit abs re, hinc breviter examinare, quænam fuerit disciplina primitivæ Ecclesiæ quoad pœnitentiam, & absolutionem à peccatis.

§. I.

An absolutio fuerit negata, pœnitentiam ad mortem differentibus.

Non est equidem dubium, admodum rigidam fuisse post medium tertij Sæculi Ecclesiæ disciplinam circa administrationem Sacramenti pœnitentiæ. Verùm rigidiorẽ, quàm fas est, eandem facere videtur Alexander Natalis *Dissert. 7. in Hist. Eccles. Sæc. 3.* 20.

Nam ibidem propositione prima ait: *Canonicorum Crininum reis,* 21.
in

Affirmat Natalis. in supremo vitæ discrimine, absolutio sacramentalis negat est, si in infirmitate dundaxat pœnitentiam postulassent. Hanc suam propositionem probat

1. Ex S. Cypriano, qui Epist. 52. ait, non esse dandam communionem & pacem iis, qui in infirmitate primùm petunt: quia rogare illos non delicti pœnitentia, sed morbi urgentis admonitio compellit. Atqui per communionem non tantùm intelligi Evcharisticam, sed absolutionem à peccatis, manifestum esse ait Natalis.

Ejus rationes.

2. Probat ex Concilio Arelatensi I. quod Can. ult. pariter dicit, communionem iis non dandam. Idem dicit Innocentius I. qui per communionem evidentissimè intelligit absolutionem. Quæ non est danda, nisi iis, qui dignos pœnitentiæ fructus egerint. Additque Natalis postea, quòd *Ecclesia semper dubitaverit de valore pœnitentiæ, in extremis actæ, & de absolutionis tunc concessæ efficacia; habita ratione status, ad quem redactus est bis in angustiis peccator; quia potius dimitti videtur à peccato, quàm dimittat ipse peccata.* Quibus videtur innuere, nunquam licitum esse eos absolvere, qui usque ad mortem differunt pœnitentiam.

3. Ait, in Ecclesia Gallicana usque ad annum 1396. eam mansisse disciplinam, ut criminum capitalium reis, ad mortem damnatis, absolutio negaretur, donec Carolus VI. Rex Galliæ, Cleri, Procerumque precibus, annuens, consuetudinem istam abrogarit.

Verùm quod Natali manifestum & evidentissimum est, aliis omnino falsum apparet. Nec quidquam affert, quod rigidam ad eò ipsius sententiam probet; cum nunquam probet, per communionem, quæ negata aliquando dicitur, intelligi non posse, administrationem Evcharistiæ. Certè *Communio* multò communius & strictius significat sumptionem Evcharistiæ, quàm absolutionem sacramentalem. De illa proin S. Cyprianus, & Arelatense congruè

22.
Non fuit negata ab absolutio sed communicatio.

possunt intelligi. Imò S. Cyprianus per communionem, expressè intelligit *Evcharisticam*, ut patet ex Epist. 10. in qua invehitur in lapsos, qui necdum facta exomologesi ad S. Communionem se intruferant. Nunc crudo tempore, ait, ad communicationem admittuntur; nondum peracta pœnitentia, nondum exomologesi facta: nondum manu ab Episcopo & Clero imposta, *Evcharistia* illis datur. Ubi planè inter communionem & absolutionem distinguit.

Mirum pariter est, quòd Natalis in hac re pro se citet Innocentium I. qui tamen Epist. 3. ad Exuperium Tolosanum Episcopum cap. 2. manifestè ad eò tenet sententiam nostram, Natali contrariam.

Proposita nempe Innocentio fuerat quæstio, quid observandum cum iis, qui toto tempore incontinentiæ & voluptatibus dediti, in fine vitæ pœnitentiam & communionem petunt?

23.
Probatur
ex Inno-
centio I.

Respondet Papa, distinguendo inter morem antiquum rigidiorum, & recentiorum benigniorum. *De his, inquit, observatio prior durior est; posterior, interveniente misericordia, inclinatio. Nam consuetudo prior tenuit, ut concederetur eis pœnitentia, sed communio negaretur.*

Ecce! apertè Pontifex distinguit inter pœnitentiam & communionem: illam enim (quæ etiam absolutionem in se comprehendit) in rigidiorum quoque antiquitatis disciplina moribundis concessam ait, istam verò negatam.

Nam cum illis temporibus, pergit Innocentius, crebræ persecutiones essent, ne communionis concessæ facilitas homines de reconciliatione (per communionem Evcharisticam publicè faciendæ) securos non revocaret à lapsu, negata meritò communio est, concessa pœnitentia, ne totum penitus negaretur.

Jam quæro: quam pœnitentiam peccatoribus moribundis concessam ait Pontifex? an publicam? at quomodo moribundi, seu in extremo vitæ termino constituti, poterant illam peragere? ergo sacramentalem. Hæc autem tanquam partem sui principalem includit absolutionem. Et quid proderat concedi pœnitentiam, si neganda necessariò fuit absolutio? ad quid peccatorum confessio, nisi ad obtinendam absolutionem.

Recentiorum deinde mitiorumque disciplinam exponens Innocentius ait: *sed postquam Dominus noster pacem Ecclesiis suis reddidit, depulso jam terrore, communionem dari obeuntibus placuit, & propter Domini misericordiam quasi viaticum profecturis; ne Novitiani hæretici, negantis veniam, asperitatem & duritiam subsequi videamur. Tribuetur ergo cum pœnitentia extrema communio, ut homines hujusmodi, vel in supremis suis pœnitentes, miserante Salvatore nostro à perpetuo exitio vindicentur: per geminum, scilicet pœnitentiæ & Evcharistiæ Sacramentum.*

Sic igitur habes peccatoribus obduratis, qui non præbent sufficientia signa verè contriti propter peccata commissa animi, cum serio proposito non peccandi de cætero, semper ab Ecclesia utrumque Sacramentum, pœnitentiæ nimirum & Evcharistiæ negatum est.

Illi etiam peccatores, qui antea semper fuerant improbi, & atrocium ac nefandorum quoque criminum rei, in mortis articulo

admittebantur ad confessionem Sacramentalem, & si sufficientia signa contritionis & propositi dederant, absolvebantur à peccatis, ne æternùm pereant. Non tamen semper admissi fuerant ad Sacramentum communionis seu Eucharistiæ. *Negata communicatio est, concessa pœnitentia, ne totum penitus negaretur*: ut ait Innocentius. Concessa igitur illis est pœnitentia, ne animæ pereant. Negata autem Eucharistia (quod Sacramentum non est aded necessarium ad æternam salutem sicut pœnitentia peccatoribus, quæ est secunda post naufragium tabula) hinc temperamentum istud adhibitum, ut simul æternæ animarum saluti consuleretur, simulque disciplinæ nervus adstringeretur, in quantum ad absterrendos à sceleribus mortales pro illis temporibus necessarium est visum.

Rigor igitur severioris illius disciplinæ consistebat in tribus. 1. Quòd aliquibus peccatoribus, pœnitentiam ad articulum mortis differentibus, negata fuerit aliquando sacra communicatio, licèt à peccatis essent absoluti. 2. Quòd, cùm rarior adhuc esset indulgentiarum usus. Sacramentum pœnitentiæ severius fuerit administratum, majorésque pœnæ ac satisfactiones injunctæ. 3. Quòd præter pœnitentiam privatam ac sacramentalem, propter enormia quædam scelera pœnitentia etiam publica fuerit peragenda.

Nulli autem unquam peccatori, ritè pœnitenti, negata fuit absolutio Sacramentalis in mortis articulo. Quin absolutionem impetrant sacri Canones. Sic enim habetur *Can. Apost. 51. Si quis Episcopus aut Presbyter à peccato revertentem non recipit, sed rejicit, depouatur: quoniam Christum molestia afficit, qui dixit: gaudium est in celo propter unum peccatorem pœnitentiam agentem.* Sunt autem Canones illi, ut aliàs dictum, antiquissimi.

24.
Ex Nicæno. Nicænum autem Concilium Can. 13. expressè loquens de moribundis, servandam ait legem antiquam, regularémque, ut si quis egreditur de corpore, ultimo & maximè necessario viatico (absolutione nempe à peccatis) non privetur.

Cypriano. Et jam ante Nicænum S. Cyprianus Epist. 52. ad Antonianum scripsit: *miror autem, quosdam sic obstinatos esse, ut dandam non putent lapsis pœnitentiam, aut pœnitentibus existiment, veniam denegandam: cùm scriptum sit: memento, unde excideris, & age pœnitentiam.*

Et num Christus cuiquam peccatori pœnitenti veniam denegavit? an latronem in mortis articulo pœnitentem rejecit? pro quibus Sacramentum pœnitentiæ instituit? quibus illud magis necessarium, quàm moribundis peccatoribus? certè peccatoribus, in mor-

tis articulo verè pœnitentibus, absolutionem negare, non videtur multùm abesse ab illo rigore, quem primitiva jam Ecclesia, in Montanistis & Novatianis damnavit.

Esto igitur, Ecclesiam aliquando & in aliquibus locis negâsse quibusdam peccatoribus, in articulo primùm mortis pœnitentibus, sacram communionem? negâsse absolutionem Sacramentalem constanter nego. Nec probat Natalis. Quæ enim affert, videtur more suo afferre, ut ostendendæ eruditionis gratia novi quid afferat.

Si Galli ad mortem damnatis propter crimina sacramentum pœnitentiæ & absolutionem à peccatis universim negârunt, id omnino improbandum est, & propterea meritò abrogatum: & jam dudum antea abrogandum fuisset, imò nunquam introducendum. Fortassis sæcularis tantùm potestas consuetudinem illam introduxit, sicut eadem rursus illam abrogavit, si Natali credimus.

25.

*Mos Gal-
lie anti-
quus circa
condem-
natos.*

Quòd verò idem Author dicat, absolutionem sacramentalem non esse dandam, nisi iis, qui dignos pœnitentiæ fructus egerint, id ita accipiendum est; non esse dandam absolutionem nisi iis, qui de peccatis suis commissis verè doleant, eaque detestentur, cum serio animi proposito deinceps non ampliùs peccandi, atque peccata omnia, quæ post diligentem conscientiæ discussionem memoriæ occurrunt, sincera confessione Confessario exposuerint. Si autem plus velit, id ei probandum erit. Certè ante fructum est arbor. Dignos igitur pœnitentiæ fructus ex pœnitentia enasci necesse est. Quare fructus pœnitentiæ ante pœnitentiam requirere, est, ex arbore necdum nata velle fructus decerpere.

§. II.

An absolutio data fuerit post satisfactionem?

At insurgit Natalis, proditque, quosnam pœnitentiæ fructus velut absolutio prætendendos esse. Nam *Dissert. 9. in Hist. Eccl. 3. Sæc.* sic sententiam suam exprimit. *Graviorum peccatorum reis absolutio Sacramentalis post peractam duntaxat pœnitentiam & impletam satisfactionem, primis Ecclesiæ sæculis ordinaria lege concedebatur. Additque postea, contrariam praxin fuisse improbatam, ut violationem discipline Ecclesiasticæ, & prævaricationem Canonum.*

26.

*Natalis
opinio.*

Quid autem per ordinariam legem intelligat, explicat sequentibus propositionibus. Nam *Propos. 2.* ait: *Cum urgebat mortis periculum,*

culum, aut in discrimine versabatur penitentis salus, veluti cum periculum erat, ne capitalium criminum rei ad hæreticos aut gentiles transfugerent, absolutio ante impletam omnino satisfactionem concedebatur. Videat lector; an ea, qui hic dicit de concessa absolutione, urgente mortis periculo, ante impletam satisfactionem, satis cohæreant cum iis, quæ ex Dissertatione ejus septima paulò antè sunt recitata: Nèræpe *Canonicorum criminum reis in supremo vitæ discrimine absolutionem sacramentalem esse negatam, si in infirmitate duntaxat penitentiam postulassent; imò Ecclesiam semper dubitasse de valore penitentiæ in extremis actæ, & absolutionis efficacia.* Hic autem disertè ait, graviorum etiam criminum reis, cum urgebat mortis periculum, absolutionem esse concessam, & quidem etiam ante impletam satisfactionem.

Alteram deinde exceptionem à lege ordinaria addit *Propos. 3. ibi: Imminente persecutione lapsis concedebatur absolutio ante satisfactionem impletam, ut subeundo martyrio idonei redderentur.*

Tertiam: *Lapsis, qui Martyrum libellis commendati fuerant, concedebatur interdum absolutio, nullis penitentiæ toleratis laboribus.*

Quartam: *Lapsis, qui post scelus commissum, arduum aliquid & exitium edebant, aut patiebantur pro Christi gloria, concedebatur absolutio (sacramentalis de qua semper loquitur) priusquam satisfactionem implevissent.*

Quintam: *Cum absque periculo schismatis differri diu non poterat absolutio, tunc lapsis concedebatur ante impletam satisfactionem, & penitentiæ disciplinæ severitas erga ipsos relaxabatur.*

Sextam: *Cum ex reditu lapsorum ingens aliquod bonum in Ecclesiam redundabat, ut schismatis extinctio, vel immutatio, aut multorum ad Ecclesiam reductio, tunc absolutio statim ipsis tribuebatur, & penitentiæ luctuose labores condonabantur.*

Præter hos igitur casus, secundum Natalis primam propositionem, graviorum criminum reis sacramentalis absolutio nunquam concedebatur, ante impletam satisfactionem.

27.
Rationes
Natalis.

Primum fundamentum hujus assertionis est, quòd S. Cyprianus Epistol. 52. disertè dicat, satisfactionem esse fructum penitentiæ.

Soluntur.

Verùm, præterquam quòd S. Cyprianus loco citato hoc non disertè dicat; concedo faciliè, satisfactionem esse fructum penitentiæ. Sed num ex hoc inferam, quod satisfactio præcesserit penitentiam, aut præcedere debeat? an fructus debet præcedere matrem suam, pomum arborem, messis agrum? Fundamentum secundum

secundum est, quòd teste eodem S. Cypriano Epist. 10. lapsi ab Episcopis petierint reconciliationem, statim atque redirent ad Ecclesiam, illi autem differendam judicaverint, quousque satisfecissent.

Resp. S. Cyprianus loc. cit. hoc non dicit: sed exprobrat ibidem lapsis, quòd ante confessionem Sacramentalem postulaverint admitti, fuerintque admissi ad sacram communionem, quæ erat publicum pacis & reconciliationis symbolum. *Nunc crudo tempore (verba sunt Cypriani) ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum, & nondum pœnitentia (Sacramentali) acta, nondum exomologesi facta, nondum manu eis ab Episcopo & Clero inposita, Eucharistia illis datur.* Omnes hoc ipsum dicimus, nempe, peccatores non esse admittendos ad S. Evcharistiam ante factam exomologesin, seu pœnitentiam & confessionem Sacramentalem. Imò etiam si S. Cyprianus loqueretur de pœnitentia publica, tantùm sequeretur, illam præmittendam fuisse sacræ communioni (quod non negamus) non autem absolutioni Sacramentali à peccatis. Huic enim tantùm præmittenda erat confessio Sacramentalis cum debita contritione & proposito legitimè facta.

Non enim probari potest ex antiquitatis monumentis, quòd toto eo tempore, quo peragebant pœnitentiam publicam (quod sæpiùs erat tempus totius vitæ) carere debuerint Sacramento pœnitentiæ, & in statu peccati mortalis (abstrahendo à contritione perfecta) cum magno salutis æternæ periculo permanere.

Sic etiam S. Cyprianus Epist. 59. improbat quidem, quòd Terapius Episcopus cuidam Presbytero pacem per publicam cum Ecclesia reconciliationem dederit ante impletum tempus satisfactionis seu pœnitentiæ publicæ. Nulla autem voce indicat, quòd satisfactio seu pœnitentia publica (de qua satisfactio loquitur) debeat præcedere pœnitentiam Sacramentalem & privatam, seu absolutionem Sacramentalem. Nempe gravissimorum quorundam & publicorum scelerum rei, licèt privatim jam essent Sacramentaliter absoluti, antequam tamen ad S. Communionem admitterentur, & sic publicè cum Ecclesia reconciliarentur, subire debebant pœnitentiam publicam. Hoc urget S. Cyprianus: eosque, qui hunc ritum neglexerant, reprehendit.

Quando verò tractatu de lapsis (quem locum pariter Natalis objicit) idem S. Pater conqueritur de abusu lapsorum, nullo verbo indicat, quòd satisfactio debeat confessionem Sacramentalem

28.

Pœnitentia publica præmittenda erat communioni,

Non autem absolutioni sacramentali.

præcedere. Sed coarguit eos, quòd ante confessionem ad S. Communionem irrumpant: à diaboli aris revertentes, inquit, ad sanctum Domini sordidis & infectis nidore manibus accedunt: mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc scelus suum faucibus, & contagio funesta redolentibus, Domini corpus invadunt, ante expiata peccata, ante exomologesin factam criminis, ante purgatam conscientiam &c. hoc autem neque nunc licet, nempe ante factam exomologesin & purgatam conscientiam ad S. Communionem accedere. Imò licèt S. Pater loqueretur de pœnitentia publica, tantùm sequeretur, quòd eos coarguat, qui ante illam pœnitentiam peractam invadunt corpus Domini. In quo ex veteris Ecclesiæ disciplina merito erant coarguendi.

Fundamentum tertium petit Natalis ex S. Ambrosio, qui l. 2. de pœnit. c. 9. carpit eos, qui ideo possunt pœnitentiam, ut statim reddi sibi communionem velint.

Resp. sermonem esse de iis, qui absque debita contritione & proposito petunt absolvi. Quod patet ex verbis Ambrosii subjunctis: *Hi non tam se solvere cupiunt, quàm Sacerdotem ligare: suam enim conscientiam non exuunt, Sacerdotis induunt.*

Fundamentum quartum substernere jubetur Innocentius I. qui Epist. 1. ad Decent. cap. 7. ait: *de pondere æstimando delictorum, Sacerdotis est, judicare, ut attendat ad confessionem pœnitentis, & ad fletus atque lachrymas corrigentis, atque tunc jubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem.*

Resp. per congruam satisfactionem Pontifex hic intelligit eam, quam prioribus verbis requisivit, nempe fletus & lachrymas pœnitentis, animum scilicet verè contritum, peccata commissa desentem, ac detestantem, cum serio vitæ melioris proposito. Vel loquitur de pœnitentia publica, vultque, non esse publicè ad communionem Ecclesiæ admittendum, nisi per pœnitentiam publicam, secundùm Canones pœnitentiales requisitam, satisfecerit.

Idem respondetur ad locum ex Epist. 91. S. Leonis depromptum; & ad cap. Concilii Toletani III. nam loquuntur de pœnitentia publica, ante quam peractam nolunt pœnitentem ad communionem Evcharisticam, ac publicam cum Ecclesia reconciliationem admitti, secundùm temporis illius ritum. Eadem quoque responsio est ad id, quod adducitur ex S. Paciano, nempe veniam dari post multos gemitus, effusionemque lachrymarum, post totius Ecclesiæ preces. Nam & ipse loquitur de pœnitentia publica.

Fundamentum ultimum P. Natalis est, quòd ex SS. Patribus, SS.

SS. Conciliis, & SS Canonibus constet, pluribus annis in *fletu, auditione, & substratione* peccatores permanisse, cum ne quidem liceret eis cum fidelibus in Ecclesia consistere.

Resp. Hæc testimonia apertè loquuntur de pœnitentia publica; quòd scilicet, quibus illa erat indicta, pluribus annis solennes illos austeræ disciplinæ ritus subire debuerint, donec ad communionem & publicam reconciliationem admitterentur; quamvis jam prius in Sacramentali confessione privatim & pro foro interno fuerint absoluti.

Videtur quidem Natali, non esse verisimile, homines, per ab-
solutionem sacramentalem jam justificatos, conditionem tam duram
subire debuisse, ut Christo adhærentes per charitatem, ne quidem
pre-cum communionem fidelibus jungerentur.

At mirum est, hoc Natali non esse verisimile: & non potius
ipsi esse incredibile, quòd homines, seriò pœnitentes & emendati,
ne quidem in foro interno animæ fuerint sacramentaliter absoluti
à peccatis suis, sed in iis, privati gratia Dei sanctificante, privati
meritis, merendique copia, debuerint squalere & contabescere, do-
nec finierint pœnitentiam publicam, quæ sæpè pro multis annis atque
etiam pro tota vita fuerat indicta. Quomoddò sic consultum ani-
mabus, quarum æterna salus gravi fuisset exposita discrimini? an
medicina saluberrima, Salvatoris sanguine parata, tamdiu differen-
da, ut sapiùs ægri obirent, & æternùm perirent, antequam immi-
tes medici eandem applicarent. Neque dicat quispiam, relictum
illis fuisse remedium charitatis & contritionis perfectæ, cujus ope
obtinerent justificationis gratiam. Nam hoc medium arduum est,
& volutus multis nimium sublimis.

Mitius profectò sentiendum de Domini nostri ac Redemptoris
bonitate, sapientiùs de Ecclesiæ ejusque Præsidiis æquitate, prudentia,
charitate. Mansuetudine illi ita temperabant rigorem discipli-
næ, ut & publicæ pœnæ severitas incuteret horrorem sceleris, &
privata indulgentia animarum saluti consuleret. Distinguendum
videlicet prudenter existimabant forum inter extèrnum Ecclesiæ,
& forum internum animæ: in illo severi, in hoc faciliores: in illo
omnia sacri horrores plena, asperi ritus, strepitosa solennitates,
sordida corporum facies, sacci squalidi ac diurni: in hoc charita-
tis Christi & mansuetudinis effusa viscera, è fontibus Salvatoris hau-
sta medicina, à Divinissimo Samaritano infuso oleo & vino, sine
strepitu alligata vulnera: existimantibus Ecclesiæ Prælati, non ad
destructionem sed ædificationem se constitutos.

Hæc

Hæc fuit sæculorum etiam primorum indoles, hic ritus, hæc disciplina. Et quid hodieum usu receptius, quam imposita pœnitentia, etiam gravi, peccatores absolvere, quam dimissis in foro conscientiæ peccatis, arduam adhuc in foro externo pœnam infligere?

Non occinat nobis Natalis non eadem decempeda metiendam veteris Ecclesiæ & hodiernæ disciplinam. Hoc novimus, non metimur. Discrimen agnoscimus, & assignavimus. Sed hoc ferendum non putamus, homines, qui Catholico nomine gloriantur, hæreticorum instar, ut novitate doctrinæ curiositatem demulceant, antiquissimos Ecclesiæ ritus novitatis postulare, etiam tunc, quando nulla illis pro sua sententia suppetunt certa antiquitatis monumenta, sed mera novandi libido industriam accendit, ut aliquas Patrum, ambiguas sæpè, imò contrarias, sententias in sensus suos detorqueant.

30. *Observatio in Gallorum Criticam.* Atque ut universim, quid sentiam, prodam; debetur hæc laus Galliæ; celeberrimorum criticorum est patria. *Petavius, Sirmondus, Ducæus, de Marca, Albaspinæus, Dupinus, Espenæus, Lanoius, Bossuetus, Thomassinus, Natalis, Pagius uterque, Baluzius, Morinus, Annatus, Dumefnilius, Cabassutius &c.* Galli sunt; viri eruditi, quis neget? sed an nihil debetur aliquorum ex illis menti præoccupatæ? sententiæ de superioritate Concilii supra Pontificem? sententiæ de Pontifice reformabili, in decisionibus etiam dogmaticis? an nihil eorum in senatum Parisinum religioni? an nihil rigidiori, quàm fas est, Gallorum quorundam doctrinæ, qua Sacramentum pœnitentiæ, aliàs difficile, exosum reddunt? judicent ista, qui libros illorum legunt.

Certè Ludovicus Thomassinus, celeberrimus scriptor criticus, conqueritur in sua *responsione ad notas scriptoris Anonymi*, quodd magna Parisiis flagrârit invidia, & famosis etiam libellis sit profcissus, prælo mandatis atque in vulgus sparsis; quasi in amplificanda sedis Apostolicæ autoritate ultra modum sit provectus. Et tamen hic author scribit in *præfat. tom. 1. de veteri ac nova Ecclesiæ disciplina*, Christum dedisse Apostolis omnem supra Ecclesiam autoritatem, eamque transisse ab Apostolis ad Episcopos, ab Episcopis ad Concilia, & à Conciliis ad sedem Apostolicam devenisse. Et part. 3. l. 1. c. 9. n. 2. scribit, Episcopos successisse eminentiæ supremæ & plenitudini potestatum spiritualium sancti Petri.

Verùm ad institutum nostrum revertamur. Honoratus Tournely Doctor Sorbonicus in suo *curso Theologico, Scholastico-Dogmatico*

tico tom. 4. de sacrament. pœnit. q. 7. art. 3. & ipse verisimilius esse censet, quo tempore in usu fuit pœnitentia publica, sacramentalem à peccatis abolutionem lege communi & ordinaria datam fuisse post expletam satisfationem. Et præter ea argumenta, quæ ex Natali jam attulimus hæc affert.

1. Ex Zephyrino Papa, qui dixisse fertur: ego & machia & fornicationis delicta pœnitentiâ dimittis. 31.

2. Ex Syrico, qui ait, in idololatriam lapsis semper agendam pœnitentiam, quamdiu vivunt, & in ultimo fine suo tribuendam illis reconciliationis gratiam. Quia, docente Domino, nolumus mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat. Quibus postremis verbis non obscure significatur, reconciliationem non tantum fuisse canonicam & ceremoniam, sed verè sacramentalem. Exceptio-
nes Tour-
nelii.

3. Ex S. Gregorio, cujus hæc verba recitantur: videndum quæ culpa præcesserit, aut quæ sit pœnitentia secuta post culpam, ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam vivificat, illos pastoris sententia absolvat. Tunc enim vera est absolutio præsentis, cum aeterni sequitur arbitrium Judicis.

4. Sic arguit: eam ipsam peccatorum veniam & abolutionem post pœnitentiam concedebant orthodoxi, quam Montanistæ & Novatiani negabant, ab Ecclesia posse concedi. Atqui hæc non tantum erat ceremonialis & canonica reconciliatio cum Ecclesia, sed vera à peccatis absolutio.

Verum & hæc videntur ad eundem ferme modum solvi posse. Nam isti Pontifices, quando dicunt, quòd absolutio sit danda post pœnitentiam, vel intelligunt per pœnitentiam dolorosam, ac verè contritam confessionem peccatoris, paratamque voluntatem ad præstandam omnem satisfationem, à Confessario injungendam: & talis pœnitentia utique hodieum debet præcedere abolutionem sacramentalem. Vel, si loquuntur de pœnitentia publica, tunc volunt, ut primùm post istam peractam detur absolutio canonica & ceremonialis pro foro externo, reconciliatio nempe solennis & publica cum Ecclesia, licet jam antea data fuerit privatim ac pro foro interno animæ absolutio sacramentalis. Vel etiam aliquando volunt, non statim omnibus, præsertim consuetudinariis, dandam esse abolutionem, sed eam quandoque differendam, donec emendatio appareat? Quod est æquissimum. Hinc Resp. 32.
Solutur.

Ad 1. Zephyrinus, contra Montanistarum rigidam doctrinam, ait, se machis verè pœnitentibus, hoc est, illis, qui peccata sua cum vero dolore & contritione confessi sunt, per abolutionem sacra-

mentalem dimittere. Vel si adversarii velint, eum loqui de pœnitentia publica, sensus est, quòd post eam peractam pro foro etiam externo per absolutionem canonicam in facie Ecclesiæ ipsis delicta, quoad reatum pœnæ dimittat, sicque eos publicè cum Ecclesia reconciliet, atque ad communionem admittat.

Ad 2. Quòd majorem habet difficultatem, responderi potest. Etiam Syricium intellexisse reconciliationis gratiam canonicam tantùm, non verò sacramentalem, primùm in fine vitæ dandam. Neque obstat, quòd addat, nolle Deum mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat. Nam ista verba non præcisè refert Syricius ad ultimam illam in fine reconciliationem, sed ad totam priorem etiam pœnitentiam privatam & publicam. Certè *Conversio* talis pœnitentis jam ante finem vitæ facta est: & tamen additur, *ut convertatur*: ergo etiam, licet jam antea pro foro conscientiæ sit absolutus à culpa peccati, addi nihilominus potuit, *nolle Deum mortem peccatoris*. Quia scilicet hæc verba (contra Novatianorum errorem) referuntur ad totum justificationis negotium pro foro interno & externo.

Ad 3. Sententiæ illi Gregorianæ Catholici omnes debent commodam interpretationem adhibere. Nam certum est ex doctrina omnium Theologorum, quòd absolutio Sacramentalis, à confessario data, non præsupponat necessariò, jam priùs à Deo remissa esse peccata. Igitur S. Gregorius plùs non vult, quàm, confessarium nemini debere absolutionem impertiri, nisi illi, quem Deus secundùm institutionem Sacramenti pœnitentiæ voluit absolvi. Et hinc addit Gregorius: *Tunc enim vera est absolutio præsentis, cum aeterni sequitur arbitrium Judicis*: nempe voluntatem Dei, per institutionem Sacramenti manifestatam, dum Sacerdotes veros constituit Judices. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo.*

Ad 4. melius retorquetur Argumentum. Nam Montanistæ & Novatiani negabant gravioribus peccatoribus absolutionem Sacramentalem, etiam ante satisfactionem præstitam. Ergo Orthodoxi illam concedebant. Certè illam concedendo multo magis receditur ab errore illarum sectarum. Neque ex altera parte in ullum impingitur scopulum. Econtra in sententia adversariorum multi, qui repentina sæpè morte abripiuntur, non meliori fuissent conditione, quàm in sententia Novatianorum, cum pariter absque absolutione Sacramentali debuissent decedere.

Doctrinam hæcenus traditam manifestè comprobare videtur Sozomenus, qui *lib. 7. Hist. Eccles. cap. 16.* loquens de Presbytero Pœnitentiario, Constantinopoli constituto, ejusque officio ait: *Ad quem accedentes ii, qui deliquerant, actus suos confitebantur: ille verò pro cujusque delicto, quid aut facere singulos, aut luere oporteret, pœnæ loco indicens: absolvetat confitentes, à se ipsis pœnas criminum exaudiveros.* Ecce! datam absolutionem Sacramentalem, post indictam quidem & impositam satisfactionem, sed tamen ante illam opere ipso adimpletam.

33.
Gemina
absolutio
ex Sozo-
meno.

Deinde verò, postquam Sozomenus descripserat ritum pœnitentiæ publicæ, clarè significat, aliam finalem absolutionem fuisse duntaxat relaxationem à pœnis Canonicis. Nam sic pergit: *Ubi verò præstitutus dies advenit, tanquam debito quodam persoluto, à pœna commissi sceleris liberatur, & reliquo Ecclesiæ populo sociatur.* Ubi planè non est sermo de absolutione Sacramentali à culpa (utpote quæ jam præcesserat) sed de absolutione Canonica à pœna, ac ceremoniali reconciliatioe publica cum Ecclesia.

Hunc autem morem in Ecclesia Romana usque ad sua tempora observatum fuisse testatur. *Hæc, inquit, Episcopi urbis Romæ, jam inde ab ultima vetustate ad nostram usque ætatem custodiunt:* impertiendo videlicet duas absolutiones, unam Sacramentalem à culpa, quæ præcedebat satisfactionem & pœnitentiam publicam: alteram non Sacramentalem, sed Canonicam ac publicam à pœna, quæ sequebatur, & complementum erat totius pœnitentiæ.

Tournelius, postquam hæc fideliter retulit, respondet, hac in parte hallucinatum fuisse Sozomenum. At hoc tam facilè dici non potest: describit enim ritumque sui temporis: quem utique noverat. Et falsa scribendo se atque Historiam suam Ecclesiasticam publicè prostituisset tanquam fabulam, in rebus notissimis à vero aberrantem. Sed neque ullam causam fingendi habuit. Imò, Novatianus cum esset, finxisset potius, nullam datam fuisse absolutionem.

Quod verò Tournelius addit, eum falsò supponere, in Romana Ecclesia, perinde ac Constantinopolitana, institutum ab initio fuisse Presbyterum Pœnitentiarium, excipiendis pœnitentium confessionibus præfectum: hoc non videtur ita se habere; nam Sozomenus tantùm dicit, quòd Episcopi urbis Romæ ritum illum geminæ absolutionis, unius nempe Sacramentalis à culpa, satisfactionem antecedentis, & alterius non Sacramentalis à pœnis Canonicis, satisfactionem subsequens, antiquissima consuetudine observent.

Ubi quidem supponit, Episcopos ipsos, vel alios confessarios, absolutionem Sacramentalem dedisse pœnitentibus, sed non supponit, determinatè unum talem Pœnitentiarium, ad eum modum quo Constantinopoli, fuisse constitutum. Et si hoc supposuisset, non sequeretur statim, eum falsum supposuisse.

34. Verùm non unus est Sozomenus, qui de geminæ illius, quam
Ex Con- diximus, absolutionis usu testimonium ferat: integra id testantur
liis. Concilia. Sic Concilium Carthaginense IV. can. 76. ait: *si petens pœnitentiam continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia. Si supervixerit, admoneatur, petioni suæ esse satisfactum, & subdatur statuis pœnitentiæ legibus.* Ex quibus manifestè colligitur gemina illa absolutio: nam Eucharistia gravi peccatori (de quo est sermo) præberi non potuit, nisi prius absolutionem Sacramentalem accepisset: *Reconcilietur: & infundatur ori ejus Eucharistia.* Et tamen si talis, jam sic absolutus & privatim reconciliatus, reconvaluerit, jubetur subire pœnitentiam Canonicam, & præstare adhuc satisfactionem; postquam expletam utique fuit etiam publicè absolutus à pœna, & pro foro etiam externo reconciliatus Ecclesiæ.

Si autem diceret quispiam, etiam hanc posteriorem absolutionem fuisse Sacramentalem à culpa; cùm nihil hodieum sit usitatus, quàm pœnitentem ab eodem peccato sæpius Sacramentaliter absolvi: si, inquam, hoc diceres, possemus utique & nos, absque præjudicio nostræ sententiæ, hoc ipsum dicere, videlicet, geminas datas fuisse absolutiones Sacramentales; primam, quando peccator cum debita animi præparatione privata confessione omnia sua gravia exposuit peccata; alteram ab Episcopo, quando pœnitentia publica erat finita, simulque cum illa absolutionem à pœna Canonica pro foro externo, plenamque cum Ecclesia reconciliationem.

Hæc inquam, concedere possumus, modò id nobis concedatur, de quo disceptamus, jam ante finitam pœnitentiam publicam admittos etiam fuisse ad Sacramentum pœnitentiæ, datamque ritè dispositis absolutionem à peccatorum culpa, cum onere & obligatione imposita sustinendi pœnitentiam publicam, propter crimina Canonica, quæ erant notoria.

Hoc ipsum enim colligitur quoque ex can. 78. Concilii Carthaginensis IV. qui sic habet: *Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum Eucharistia acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si supervixerint.* Ubi profectò sermo est de absolutione Canonica & publica à pœna. Nam manifestè supponitur, præcessisse absolutionem

nem sacramentalem à culpa. Quomodo enim alias accipere potuissent viaticum Eucharistiæ?

Hic pariter sensus est Concilii Arausiaci I. quod can. 3. de iisdem pœnitentibus ait: *Si supervixerint, stent in Ordine pœnitentium, & ostensis necessariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione percipiant.*

Taceo, absolutionem, quæ post expletos pœnitentiæ ritus fequebatur, etiam à Diaconis potuisse conferri, saltem ex dispensatione & delegatione Episcopi. Quod de absolutione sacramentali dici nequaquam potest.

Per ea tamen, quæ diximus hactenus, neutiquam conamur evincere, absolutionem sacramentalem statim datam esse promiscuè quibusvis peccatoribus; sed iis duntaxat, qui per veram animi contritionem, detestationem peccatorum, atque propositi ferri firmitatem, peccata sua ritè confessi fuerant, simulque satisfactionem præstandam, peccatis proportionatam, à confessario parato animo acceptarant, & sic spem optimam emendationis præbebant.

Aliter enim tractabantur, ut hodie dum, pravis consuetudinibus constricti; quibus fateor negatam esse absolutionem, dilatamque, donec emendatio sit subsecuta. Atque de his etiam plures SS. Patres ac Concilia possunt intelligi, quando dicunt, Peccatores ad præstandam prius satisfactionem fuisse adstrictos. Neque etiam negamus, graviores multò, juxta Canones pœnitentiales admodum severos, à Confessariis injunctas fuisse pœnitentias, ac satisfactiones pro expiando reatu pœnæ.

§. III.

An peccata occulta necessariò expiari debuerint
pœnitentia publica?

Certum est, non omnia peccata mortalia, etiam notoria, & publica, subjecta fuisse pœnitentiæ publicæ, ut ex variis Synodorum ac Patrum monumentis constat.

Certum pariter est, tria peccata, idololatriæ nimirum, homicidii, & adulterii (quæ propterea peccata *canonica* appellabantur) pœnitentiæ illius severæ legibus fuisse obnoxia. Quibus successu temporis nonnulla alia fuerunt addita.

Illud tamen inter criticos controversum est, an canonicis illis peccatis decreta fuerit pœnitentia publica, etiam tunc, quando nullo teste, vel solo complice præsentate fuerunt patrata, atque sic per-

manferunt occulta?

35.
*Quibus
neganda
vei differenda
absolutio.*

36.

Ludovicus Thomassinus *part. 3. novæ & vet. Discipl. l. 1. cap. 14. n. 5.* dicit, quoddam pœnitentiæ canonicæ perinde fuerint impostæ peccatis secretis, ac publicis. Additque in *resp. ad notas scriptoris Anonymi*; hoc videri Petavio, Morino, aliisque magni nominis & summæ eruditionis viris, tritissimum & maximè probabile. Sed pace tantorum virorum

37. *Conclusio negativa.* Dicendum. *Nulla peccata, omnino secreta & occulta, absque scandalo facta, necessariò, ac vi SS. Canonum, expiari debuerunt pœnitentiæ publica.*

Prob. 1. ex Concilio Neo Cæsarensi; quod can. 4. à pœnitentiæ publica excipit peccatum adulterii, sola cogitatione commissum.

2. Ex Concilio Valensî I. quod can. 8. decernit, Episcopum non debere indicare pœnitentiæ publicam propter scelus, quod probare non potest, licet sibi privatim sit cognitum.

3. Ex Concilio Carthaginensî III. anno 397. can. 32. *Cujuscunque, inquit, pœnitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod universa Ecclesia noverit, ante absidem manus ei imponatur.* Colligitur ergo, si publicum crimen non fuerit, non esse publicè manus imponendas. Et confirmatur ex Concilio Remensî II. quod can. 31. dicit: *Discretio servanda inter pœnitentes, qui publicè, & qui absconsè pœnitere debent.*

4. Ex S. Augustino homil. 50. dicente, si peccatum sit in scandalo aliorum, in notitia populi agenda esse pœnitentiæ. Et *serm. 82. de verbis Domini c. 7.* ergo, inquit, corripienda sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus: ipsa verò corripienda sunt secretiùs, quæ peccantur secretiùs. Et cap. 8. ait: *Corripio in secreto (homicidam soli Episcopo cognitum) pono ante oculos Dei judicium: terreo cruentam conscientiam: persuadeo pœnitentiæ. Hac charitate præditi esse debemus. - - sunt homines adulteri in domo sua; in secreto peccant; aliquando nobis produntur ab uxoribus suis, plerumque zelantibus, aliquando maritorum salutem quærentibus; nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur malum.*

Ecce! hæc loquitur S. Augustinus de homicidio & adulterio, quæ erant peccata canonica: quæ, si fuissent publica, pœnitentiæ publica debuissent expiari.

38. *Probationes ex Conciliis & Patribus.* 5. Ex S. Eligio, qui homil. 16. hæc habet: *Vos propterea, fratres mei, alloquimur, quos publica actio criminalis publicam cogit agere pœnitentiæ.*

6. Denique probatur ex eo, quòd veteres non aliam ferme causam reddant, cur aliqui ad pœnitentiam publicam fuerint adstricti, quàm quòd publicè & cum multorum scandalo peccaverint.

Sic S. Cæsarius Arelatenfis *homil. 1. in quadrages. graves*, inquit, *causæ graviores & acriores & publicas curas requirunt, ut, qui cum plurimorum afflictione se perdidit, simili modo cum plurimorum ædificatione se redimat.*

Et hæc disciplina, quamvis non tanto cum rigore hodieum obtinet. Nam Concilium Tridentinum *sess. 24. cap. 8. de Reform. publicis & scandalosis sceleribus publicam vult injungi pœnitentiam; nisi aliter visum fuerit Episcopo.*

Dixi autem 1. quod non debuerint *necessariò, & vi canonum* publicè expiari; nam aliqui vel sua sponte, vel hortatu & consilio Confessarii propter occulta etiam publicam agebant pœnitentiam; quin tamen scelera sua in specie divulgarent. Et hinc malè fecit fœmina illa, de qua Sozomenus, quòd facinus, cum Diacono in templo patratum, publicè fuerit confessâ. Hoc enim sine scandalo & læsione charitatis ac famæ alienæ fieri non poterat.

Dixi 2. *omnino occulta* non debuisset publicè expiari. Nam quando erant notoria *jure*, seu in judicio Ecclesiastico sufficienter probata, aut publica confessione peccatoris certa, injungebatur ipsi ab Episcopo pœnitentia publica. Si autem renueret eidem se subicere, censuris primùm Ecclesiasticis, & si hæ non proficerent, invocato etiam brachio sæculari compellebatur: ut latè Morinus probat.

Quando autem crimen notorium erat *facto* tantùm, nempe, multis quidem cognitum, sed tamen nec delatum ad judicium Ecclesiasticum, aut non probatum juridicè, nec propria confessione eidem denunciatum, tunc aliquando à Confessario ipsis in satisfationem pro suis peccatis injungebatur, ut pœnitentiam publicam ab Episcopo petant. Quod, ni facturos se promitterent, negabatur à Confessario absolutio sacramentalis. Non tamen arcebantur à publica Eucharistiæ perceptione, nisi aut fuissent ad tribunal Ecclesiæ delati, aut publica confessione propria convicti.

Testatur hoc S. Augustinus *homil. 50. inter 50. ibi: à communi-
one prohibere quemquam non possumus, - - nisi aut sponte confessum,
aut in aliquo sive sæculari, sive Ecclesiastico judicio nominatum atque con-
victum.*

Contra eam doctrinæ nostræ partem, qua diximus, peccata
●cculta non fuisse pœnæ publicæ per Canones subjecta, objicitur
ab *Argumen-
ta Alba-
spini.*

ab Albaspinæo & Morino 1. veteres Canones non distinxisse inter peccata publica & occulta. 2. Neque tantum attendisse ad scandalum datum, sed etiam gravitatem delicti. 3. Dixisse S. Basilium; *qui mulierem vel vi, vel clam à se vitiatam habet, necesse est, fornicationis pœnas subeat.* Deinde autem explicat pœnitentiam publicam, 4. à Canonibus publicam imponi pœnitentiam criminibus, quæ secretò committi solent, ut bestialitati; aliàs enim, si publica fuissent, capitali supplicio in ea fuisset animadversum. 5. Clericos propter crimina occulta excommunicandos, & deponendos esse, ergo laicos propter eadem pœnitentiæ publicæ subjiciendos. 6. peccatores ex pudore abhorruisse à publica pœnitentia: quia scilicet eorum scelera priùs fuerant occulta: 7. Laudari ab Ambrosio eos, qui propter occulta crimina publicam agunt pœnitentiam. 8. S. Leonem sustulisse ab usum publicè confitendi peccata occulta, integrum tamen servasse usum pœnitentiæ publicæ pro peccatis occultis.

Denique afferunt S. Augustinum: qui *homil. 49.* asserat, non sufficere occultam pœnitentiam pro adulterio occulto. *Qui, inquit, post uxores vestras vos illicito concubitu maculastis, agite pœnitentiam, qualis agitur in Ecclesia, ut pro vobis oret Ecclesia. Nemo sibi dicat: occultè ago; apud Deum ago; novit Deus, qui mihi ignoscat, quia in corde ago.*

Solvuntur.

Responderi ad ista potest, ex doctrina, jam tradita, hæc vel intelligenda esse de sceleribus sufficienter notis, vel de iis, quæ primò quidem fuerunt occulta, deinde autem sunt propalata, & ad iudicem deducta ac probata; nam de his publica erat agenda pœnitentia. Vel si aliqua ex allatis intelligenda sunt de peccatis, quæ sunt occulta, manentque occulta, sacræ illæ adductæ autoritates volunt, ea expianda esse pœnitentia sacramentali, vel hortatu & consilio Confessarii pœnitentes fuisse persuasos, ut pœnitentiam agant publicam.

Atque ut singillatim etiam aliquid ad ea, quæ fuerunt objecta, respondeatur. Ad 1. falsum est veteres Canones non distinxisse inter peccata publica & occulta, ut ex iis, quæ in probationem nostræ sententiæ adduximus, luculentè constat. Ad 2. ad scandalum & gravitatem simul attenderunt veteres, ut pœnitentiam publicam injungerent. Ad 3. S. Basilius pœnas decernit illi, qui mulierem, clam vitiatam, domi suæ publicè retinet, veluti raptam. Ad 4. crimina illa, licet fortè initio occulta, fuerunt postmodum propalata; nec tamen capitali supplicio fuerunt punita, eò quòd vel ad

ad iudicium sæculare non fuerint delata, vel non probata, vel quòd præveniente iudicio Ecclesiastico, atque ad pœnitentiam Canonica condempnante, potestas laica acquieverit, præsertim cùm sæpiùs Episcopi pro facinorosis ejusmodi intercederent. Si autem ejusmodi crimina fuerunt omnino secreta, secretò pariter pœnitentia fuit indicta.

Ad 5. falsum est Clericos propter crimina occulta fuisse excommunicatos & depositos. Ad 6. licèt crimina fuerint publica, tamen peccatores ex pudore abhorrebant, in publico velut theatrò tam abjectè ac contemptim tractari, plebique. Sicut hodièdum facinorosi etiam publici, tamen ex pudore horrent fustigationes, aliàsque pœnas publicas. Imò multi sunt, quos pudor revocat à peccatis etiam notoriis Confessario clam exponendis. Ad 7. meriò laudantur à S. Ambrosio, qui propter occulta etiam crimina *sponte* pœnitentiam publicam expetierunt, ac subierunt: eisque spem *venia*, hoc est, absolutionis Canonicae, & publicae cum Ecclesia reconciliationis facit. Ad 8. S. Leo sustulit quidem ab usum publicè confitendi peccata occulta: quia hoc sæpiùs sine scandalo & læsione alienae famae fieri non poterat, ut contigit in muliere illa publicè confitente peccatum cum Diacono commissum in templo. Nullo tamen verbo S. Leo prodit, fuisse morem occultis peccatis decernendi pœnitentiam publicam.

Ad locum, ex S. Augustino allatum, respondeo, S. Doctorem ibi disputare contra eos, quia more, quem sequuntur hodierni hæretici, asserbant, non Sacerdotis in aures, sed soli Deo in corde confessionem peccatorum esse faciendam. Unde non loquitur de confessione publica, sed privata sacramentali. Ad quam non sufficit dicere: *Apud Deum ago: novit Deus &c.* Unde Augustinus hanc subjungit interrogationem: *Ergo sine causa dictum est, quae solveritis in terra, soluta erunt in caelo? ergo sine causa sunt claves datae Ecclesiae Dei? Frustramus Evangelium Dei. Frustramus verba Christi.* Neque obstare videtur, quòd S. Doctor addat, agendam pœnitentiam, ut pro pœnitentibus *Oret Ecclesia*, nam etiam per Confessarium, tanquam Ecclesiae ministrum, ab Ecclesia constitutum orat Ecclesia, sicut per eum in Missae sacrificio, aliisque precatationibus orat.

§. IV.

Quo tempore in Ecclesia cœptus finitûsque fuerit ritus pœnitentiæ publicæ?

40.
Benignitas Sacculi I.

Primo Ecclesiæ Sæculo, atque altero dimidio, benigna admodum fuit disciplina pœnitentiæ, donec videlicet Montanistæ, nimium rigorem præferentes, facilitatem Ecclesiæ vehementiùs carperent.

Varia siquidem supersunt primæ Ecclesiæ monumenta, quibus docemur, peccatores facile cum Ecclesia fuisse reconciliatos. Sic S. Paulus incestuosum illum Corinthium, anathemate fulminat, brevi restituit Ecclesiæ. S. Joannes Apostolus (quod ex Clemente Alexandrino refert Eusebius lib. 3. c. 23.) juvenem illum, suum priùs charum discipulum, deinde latronem, ac ducem latronum, quamprimum conversus fuerat, in gratiam & communionem Ecclesiæ recipit. Sic etiam in libro *Pastoris*, apocrypho licet, magni tamen ab antiquis æstimato, frequens occurrit pœnitentiæ mentio, nullum tamen ejusdem tempus definitur. Sicut neque in cæteris primæ ætatis monumentis.

41.
Rigor post Montanum.

Sed neque à Montani hæresi usque ad Novatianam certum pœnitentiæ tempus canonibus præscriptum fuerat. Ut tamen hæreticis illis eriperetur occasio, Ecclesiam nimæ indulgentiæ arguendi, severior cœpit disciplina, atque aliquod pœnitentiæ publicæ initium: colligere id licet ex historia de lapsis Sæculi III. sub Decio præsertim tyranno: atque ex testimonio S. Cypriani, *qui Epist. 32. ad Antonianum*, conqueritur adversùs *lapsos*, qui libellis martyrum muniti, vel nulla, vel levissima pœnitentiâ actâ, reconciliari postulabant, atque ad communionem Ecclesiæ admittebantur.

Unde eorum in causa duplex decretum est emissum: unum *provisorium*, ut vocabant, quo nempe provisum fuit, ut lapsis ejusmodi pax & communio concederetur; si urgeret mortis periculum &c. Alterum verò *peremptorium*, quo sancitum fuit, ut (extra mortis periculum) lapsi diutiùs agerent pœnitentiâ; quin tamen certum tempus definiretur.

42.
Post Novatianum.

Post Novatianam deinde, tertio sæculo exortam hæresin, severissima cœpit Ecclesiæ disciplina circa gravissimos peccatores, in quatuor solennes gradus, *fletum* nempe, *auditionem*, *prostrationem* & *consistentiam* distributa: atque determinatum, pro ratione criminum, publicè pœnitendi spatium. Horum enim graduum expressè meminerunt

nerunt S. Gregorius Thaumaturgus, S. Basilus, S. Gregorius Nyssenus, aliisque Patres ac scriptores antiqui.

Probabilius igitur est, circa medium tertii Sæculi, quo tempore grassari cœpit hæresis Novatiana, cœpisse gradus illos solennes pœnitentiæ; quia illo tempore Gregorius Thaumaturgus (qui Primus illorum meminit) vivebat. In Ecclesia autem Latina nulla eorum gratum mentio invenitur ante sæculum sextum; quamquam haud dubiè aliquis pœnitentiæ publicæ usus in eandem jam ante fuerit introductus: ut testatur Sozomenus *lib. 7. Hist. Eccles. cap. 16.*

Sicut autem in Oriente prius cœpit, sic etiam, magnam saltem per partem, citius desit hic ritus, quàm in Occidente. Rem enarrant Socrates *lib. 5. cap. 19.* & Sozomenus *lib. 7. cap. 16.* & ita se habet.

Sæviente Decii persecutione, *Ecclesiarum Episcopi*, ut refert Socrates, *Canonij adjunxerunt, ut in singulis Ecclesijs Presbyter quidam pœnitentiæ præset, coram quo lapsi peccata sua confiterentur.* Secretas igitur hic Pœnitentiarius audiebat Confessiones, ac secretas injungebat pœnitentias. Quando autem quis crimen aliquod Canonicum commiserat (cui nempe Canones pœnitentiales Pœnitentiam publicam decreverant) Pœnitentiarius eum sacramentaliter absolutum ad Episcopi tribunal remisit, ut ab eo pœnitentiam publicam acceptaret. *Presbyterum itaque (verba sunt Sozomeni) vitæ integritate quàm maximè spectabilem, secretorum etiam tenacem ac sapientem, huic Officio præfecerunt. Eum accedentes, qui peccarunt, acta vitæ suæ confuebantur. Ille verò pro cujusque delicto, quid aut facere singulos, aut luere oporteret, interminatus, absolvebat, ut à se ipsis commissorum pœnas exigent (en! datam absolutionem sacramentalem ante satisfactionem præstitam.)*

Accidit autem Constantinopoli sub Nectario Episcopo, ut fœminæ, quæ Pœnitentiario secretò confessa fuerat, publice confiteretur, se, dum in templo preces, quas Pœnitentiarius imposuerat, perfolveret, à Diacono vitiatam fuisse. Hæc res magno urbi fuit scandalo, nec leviter populum in Clerum commovebat. Quare Nectarius, licèt Pœnitentiarius immunis omnino à culpa esset (neque enim jusserat fœminam id flagitium propalare) cum munere Pœnitentiarii sustulit pœnitentiam publicam de peccatis occultis, quam aliqui sponte susceperant: facta omnibus potestate, ut Sacerdoti, cui vellent, confiterentur, & ad communionem Evcharisticam accederent. Hòcque exemplum reliquæ per

Orientem Ecclesiæ sequebantur, quæ & ipsæ Pœnitentiarium illum cum pœnitentia publica de peccatis saltem occultis sustulerunt.

44.
*Finis in
Oriente.*

Igitur circa finem sæculi quarti abrogatus est in Orientali Ecclesia usus pœnitentiæ publicæ pro peccatis saltem occultis, quam nonnulli pœnitentes, sive ex consilio, sive ex mandato illius Pœnitentiarum subibant. Dixi autem: *Pro peccatis saltem occultis*. Nam licet etiam de peccatis Canonicis omnino publicis ab eo tempore mitior fuerit pœnitentia publica, tamen eam adhuc aliquamdiu viguisse constat: donec sexto dein sæculo, sub Patriarcha Joanne Jejunatore, eadem omnino extinctâ, secretæ duntaxat pœnæ injungerentur, & abstinencia aliquanto tempore à communione Eucharistica: quando gravissimum aliquod scelus fuerat patratum.

45.
*In Occi-
dente.*

In Occidente autem diutius tenuit pœnitentiæ rigor, ad octavum videlicet usque sæculum. Tum verò antiquatus omnino fuit ille quorundam mos, de peccatis etiam occultis (quod sponte fecerant) agendi pœnitentiam publicam. Imò ne quidem amplius propter peccata publica solennes illæ quatuor pœnitentiæ stationes erant subeundæ. Tenuit tamen ad sæculum usque duodecimum aliqua in Occidente species pœnitentiæ publicæ, donec & illa abrogaretur; quando nempe usus obtinere frequentius cœpit, sacris Indulgentiis, eleemosynis, jejuniis, precationibus, expeditionibus in terram sanctam, spontaneisque corporis afflictationibus, pœnas canonicas redimendi.

§. V.

An relapsi rursus fuerint admissi ad pœnitentiam?

46.

Resp. Certum est, eos, qui post expletam pœnitentiam publicam in peccata mortalia quidem, non tamen canonica, inciderunt, non fuisse subiectos pœnitentiæ publicæ; sed secreta tantum pœnitentia sacramentali peccata expiâsse: ut hodieum contingit; quamvis gravior tunc imponeretur à Confessario satisfactio secreta, quàm hodie fieri consuevit.

47.
*Pœniten-
tia publica
tantum
semel.*

Si autem pœnitentia publica perfunctus in eadem vel graviora scelera fuerat relapsus, non amplius admittebatur ad pœnitentiam publicam, utpote quæ semel tantum peragebatur. Testem habemus S. Ambrosium, *lib. 2. de pœnit. cap. 10.* sic loquentem: *reprehenduntur, qui sæpius agendam pœnitentiam putant, quia luxuriantur in Christo.*

Christo. Nam si verè agerent pœnitentiam, iterandam postea non putarent: quia sicut unum baptisma, ita una pœnitentia, quæ tamen publicè agitur. Et S. Augustinus Epist. 153. ait, locum illius humillimæ pœnitentiæ ab Ecclesia semel tantum concedi.

Debebant autem tales relapsi, à sacra communione Evcharistica exclusi, toto vitæ tempore privatam agere pœnitentiam. In fine autem vitæ sacra communio ipsis dabatur.

Exprimit hunc ritum Siricius Papa Epist. 1. ad Himerium Episcopum, cap. 5. à quo interrogatus, quomodo procedendum cum iis, qui post actam pœnitentiam publicam, in eadem scelera relaberentur, respondit: *De quibus (relapsis) quia jam suffragium non habent pœnitendi (publicè) id duximus decernendum, ut sola intra Ecclesiam fidelibus oratione jungantur, sacra mysteriorum celebritati, quamvis non mereantur, intersint: à Dominicæ autem mensæ communione segregentur, ut hac saltem districtione correpti, & ipsi in se sua errata castigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obscuris cupiditatibus retrabantur.* (en! privatam pœnitentiam, & publicam sacrae communionis privationem) quibus tamen viatico munere, cum ad Dominum ceperint proficisci per communionis gratiam volumus subveniri. (Ecce communionem Evcharisticam in fine vitæ relapsis præbendam.)

48.
Ritus circa relapsos.

Negata communio usque ad mortem.

Videtur tamen probabilis, talibus relapsis, verè contritis, Sacramentum pœnitentiæ non esse negatum, neque dilatam absolutionem sacramentalem usque ad articulum mortis, sed post longiorem vitæ emendationem ritè confessis datam fuisse. Ratio est; quæ non habentur (clara saltem) antiquitatis monumenta, quibus præbetur tantus rigor, ut humiliter supplicantibus, verè dolentibus, omniâque sincerè promittentibus, & longiori jam tempore re ipsa emendatis, negatum fuerit Sacramentum pœnitentiæ, atque sic ritè confessis atque dispositis absolutio Sacramentalis.

49.
Concessa pœnitentia sacramentalis.

Imò videtur non obscurè colligi contraria praxis. Nam imprimis omnia, quæ ex Patribus & Conciliis afferuntur de concedenda semel tantum pœnitentia, intelligenda sunt de pœnitentia publica, nullatenus autem de privata Sacramentali. Sic enim S. Ambrosius *loc. cit.* expressè ait, illam negatam esse pœnitentiam, quæ publicè agitur. Ex altera verò parte veterum testimonia plus nos evincunt, quàm communionem Evcharisticam fuisse negatam, atque ad finem vitæ dilatam.

Sic enim Siricus Papa *loc. cit.* relapsis privatam pœnitentiam indiget (quàm Sacramentalem fuisse non incongruè dicimus) tan-

túmque communionem sacram iis usque ad vitæ exitum differendam afferit; nulla omnino mentione facta de differenda eò usque pœnitentia & absolutione sacramentali. S. Augustinus verò *Epist.* 54. ad Macedonium ait, neminem ita desipere, ut dicat, relapsis non prodesse bona opera. Supponit ergo, per pœnitentiam privatam deleta esse peccata, gratiamque Dei impetratam; aliàs enim nulla merita supernaturalia potuissent ponere. Additque S. Doctor, quamvis relapsis locus humillimæ pœnitentiæ in Ecclesia non concedatur, *Deum tamen super eos suæ patientiæ non oblivisci.* Quibus verbis negat iis pœnitentiam publicam, concedit autem privatam, propter quam, secretò peractam, Deus eis veniam tribuit. Idem S. Pater eadem Epistola scribit, licèt altera pœnitentia (*publica*) relapsis negetur, rationabilem tamen esse eam consuetudinem, qua Episcopi etiam pro illis apud Iudices intercedebant, ne morti adjudicarentur. Si autem Ecclesia aded illos abjecisset, ut nequidem ad privatam pœnitentiam eos admitteret, cur Episcopus pro iis intercedebat, ne merito à Iudice sæculari plecterentur supplicio? Num animæ vitam negaret, corporis autem vitam etiam intercessione sua procuraret? meliùs utique atque optabilius illis fuisset, à peccatis absolutos, & sacra communione resectos statim mori, quàm istis privatos, in peccatis, ac Dei inimicitia diu vivere.

Hinc idem S. Augustinus l. c. subdit: *Deus etiam super tales (relapsos) facit oriri solem suum, nec minùs tribuit, quàm ante tribuebat, largissima munera vitæ & salutis.* Ecce! Deus post relapsum non minùs tribuit largissima munera vitæ & salutis. Atqui ante relapsum tribuit illis munera vitæ spiritualis & salutis per Sacramentum pœnitentiæ. Ergo etiam postea. Ac propterea sic prosequitur: *& quamvis eis in Ecclesia locus humillimæ pœnitentiæ (nempe publicæ) non concedatur, Deus tamen super eos patientiæ suæ non obliviscitur.* Quatenus nempe per Sacramentum pœnitentiæ peccata remittit, & eos in gratiam recipit.

Et certè si Deus omnem peccatorem, etiam relapsum, qui contritionem perfectam, charitate informatam, elicit, in gratiam recipit, cur dicamus, eum à Sacramento pœnitentiæ rejici, aut Dei ministros aded immites esse, ut ei absolutionem negent, quem Deus absolvit, eumque rejiciant, quem Deus recipit? Unde non videtur verisimile, S. Augustinum in istis locis de sola pœnitentia, *quatenus est virtus*, locutum esse, sed etiam, & principaliter, de eadem, *ut est Sacramentum.* Visum nempe antiquitati, homines absterrendos irigore pœnæ à vitis, non tamen in desperationem impellendos. Unde

concessa quidem, necessaria ad salutem ex Christi institutione, sacramentalis pœnitentia, qua amissam Dei gratiam repararent, imposta tamen pro toto vitæ tempore pœnalis satisfactio privata, & usque ad mortem (quæ magna sanè homini Christiano est pœna) negata: communio Eucharistica.

Alexander Natalis, qui *dissert. 10. in Hist. Eccles. sæc. 3.* asserit, non tantum ad publicam, sed etiam privatam pœnitentiam præclusum fuisse relapsis aditum, sententiam suam probat ex Tertulliano, qui plures rationes affert negatæ illis pœnitentiæ. Verum (præterquam, quod etiam Tertullianus intelligi possit de negata pœnitentia publica) illius autoritas hac in re non magni est momenti: cum constet, eum in nimium rigorem prolapsus, & tandem Montani Doctrinæ adhæsisse. Et planè, si bonæ sunt illius rationes, quas Natalis dilaudat, sequeretur, Ecclesiam posterioribus sæculis imprudenter egisse, quod relapsis aditum ad pœnitentiam concedat: cum illa (ut *gravitas relapsus, timoris extinctio, Dei contemptus & ingratitude, diaboli prælatio*) pro posteriore etiam ætate pugnent, imò etiam pro mortis articulo.

S. Clemens Alexandrinus pariter intelligendus est de pœnitentia publica, relapsis negata, uti etiam S. Ambrosius; cum expressè dicat, se loqui de pœnitentia, *quæ publicè agitur*. Quando autem addit: *nam quotidiani nos debet pœnitere delicti: sed hæc delictorum leviorum est, illa graviorum*, in eo ponit discrimen, quod pœnitentia privata de delictis non Canonicis plenè reconciliet, etiam Ecclesiæ, ac pro foro externo, non autem pœnitentia de peccatis Canonicis, quæ communionem non tribuit. Cæterum si relapsis concessa est pœnitentia privata de peccatis mortalibus non Canonicis, hoc ipso etiam concessa est de Canonicis; cum unum peccatum mortale remitti non possit sine altero.

At frustra fuissent minæ, inquit Natalis, quæ à SS. Patribus fuerunt intentatæ secundò peccantibus, si privata ipsis fuisset concessa pœnitentia. Imò feliciores fuissent, atque mitius excepti, quam primò peccantes.

Resp. primò peccantes, peracta pœnitentia publica, plenè reconciliabantur cum Ecclesia, atque ad communionem etiam Eucharisticam admittebantur. Relapsi autem perpetuè usque ad finem vitæ ab illa arcebantur: quod homini verè ad Deum converso est gravissimum, præsertim cum esset species quædam excommunicationis perpetuæ. Unde durius cum illis actum recta æstimatione censeretur; neque ineptæ erant minæ, quibus pœnitentiâ publica perfuncti à relapsu absterrebantur.

Cate-

50.
Natalis
argumen-
ta.51.
Solun-
tur.

Cæterum illud adhuc nota. Si, ut ait Natalis, relapsis illimitatè omnis pœnitentiæ, tam privatæ quàm publicæ, præclusus fuit aditus, sequitur planè, illos ne quidem pœnitentiam, prout est virtus, potuisse agere. Nam pœnitentia privata dividitur in eam, quæ est virtus, & in eam, quæ est Sacramentum. Si ergo simpliciter à pœnitentia privata fuerunt exclusi, (ut ait Natalis) ab utraque fuerunt exclusi. Quod utique est nimium.

52.
Nimium
proba-
rent.

Et hoc est, quod probarent Argumenta Natalis, si quid probarent. Nempe, ne quidem per pœnitentiam, ut est virtus contritionis perfectæ, potuisse relapsos obtinere veniam; imò quòd ne quidem in articulo mortis admissi sint ad Sacramentum pœnitentiæ & absolutionem.

Nam si semel tantum pœnitere licuit; si relapsis nunquam amplius fuit concessa pœnitentia; propter gravitatem relapsus, timoris extinctionem, Dei contemptum: prælationem diaboli, nunquam amplius referata fuit pœnitentiæ janua: ut ex Tertulliano arguit. Si voluntariè peccantibus jam non amplius relinquitur hostia; si sæpè pœnitere est rursus meditatio peccatorum, ut ex Clemente Alexandrino asserit. Si sicut unum baptismum, sic una tantum est pœnitentia; si meritò reprehenduntur, qui pœnitentiam sæpius agendam putant, ut S. Ambrosium loquentem inducit. Si, inquam, hæc ita universaliter non tantum de pœnitentia publica, sed etiam privata intelligenda sunt, ut vult Natalis, profectò neque per pœnitentiam, ut est virtus, obtinere amplius poterant veniam, neque in articulo mortis admissi sunt ad pœnitentiam, ut est Sacramentum. Quid autem hoc aliud est, quàm id docere, quod in Novatianis damnavit Ecclesia, & desperationis laqueum collo injicere? num dicerent cum Caino: *Major est iniquitas mea, quàm ut veniam merear?*

De pœnitentiâ igitur publica, non iteranda, locuti sunt isti Patres. De privata autem senserunt, quod S. Joannes Chrysostrmus *homil. 20. in Epist. ad Hebr.* sic enim ille, ut citatur à Magistro sententiarum *lib. 4. dist. 14.* in illa verba S. Pauli, *voluntariè peccantibus nobis non relinquitur pro peccatis hostia: sciendum, inquit, quod hic quidam exurgunt, horum occasione verborum pœnitentiam auferentes, quasi per pœnitentiam non valeat peccator post lapsum resurgere secundò, & tertio & deinceps. Verum etiam in hoc pœnitentiam non excludit (S. Paulus) nec propitiationem, quæ sæpè fit per pœnitentiam, sed secundum baptismum, & hostiam.* Adeoque reiteratio baptismi, & hostiæ, cruento modo in cruce oblata, negatur à S. Paulo, non autem reiteratio pœnitentiæ.

Idem

Idem sensus est secundum aliam lectionem ejusdem textus S. 53. Chrysostomi, quæ ita habet: *hæc non tollit (S. Paulus) penitentiam, nec eam, quæ per penitentiam fit, placationem: neque expellit, & dejicit per desperationem eum, qui est lapsus (non enim est aded inimicus nostræ salutis) sed secundum tantum lavacrum aufert. Non enim dixit: non est amplius penitentia, neque est amplius remissio; sed: non est amplius hostia: hoc est: non est amplius crux secunda: hoc enim vocat hostiam.*

Eodem modo S. Thomas part 3. q. 84. art. 10. ad 1. respondet ad objectionem, petitam ex eodem Apostolo, qui ad Hebr 6. ait, impossibile esse, eos, qui semel sunt illuminati, & gustaverunt cæleste donum, & participes facti sunt Spiritus sancti, renovari rursus ad penitentiam. En! S. Doctoris verba: *quia apud Judæos erant secundum legem quædam lavacra instituta, in quibus pluries se ab immunditiis purgabant, credebant aliqui Judæorum, quod etiam per lavacrum baptismi aliquis pluries purificari possit. Ad quod excludendum, Apostolus scribit Hebræis, quod impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati, scilicet per baptismum, rursus renovari ad penitentiam, scilicet per baptismum, qui est lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti.*

S. Thomas loco citato ex instituto de hac re tractat; & licet quæstionem Juris, *utrum Sacramentum penitentiae debeat iterari*, potissimum examinet, tamen ex ea quæstio etiam facti de antiquitatis usu decisa colligitur.

Nam cit. art. 10. in corp. ait, circa penitentiam quosdam errasse, dicentes, *non posse per eam hominem secundo consequi veniam peccatorum.* Novatianos hunc errorem adhuc ulterius extendisse, ut dicerent, *post primam penitentiam, quæ agitur in baptismo, peccantem non posse per penitentiam iterato restitui.* Ecce! errorem geminum notat, alterum Novatianorum, qui absolute negabant, peccata post baptismum commissa per penitentiam posse dimitti: alterum eorum, qui dicebant, tantum semel per penitentiam obtineri peccatorum veniam.

Hos etiam posteriores hæreticis annumerat Doctor Angelicus: nam proximè hæc subdit: *alii vero fuerunt hæretici (ut Augustinus dicit in lib. de penitentia) qui post baptismum dicebant quidem utilem esse penitentiam, non tamen pluries, sed semel tantum.* Quis autem dicat, eam in veteri Ecclesia fuisse consuetudinem, quam S. Doctor hæreticam hinc dicit?

Refutat deinde argumentum geminum, quo error ille nitebatur. Alterum illorum (quo etiam Natalis utitur) qui errabant circa

æstimationem gravitatis peccati. *Putabant enim* (verba sunt S. Thomæ) *aded græve esse peccatum, quod aliquis committit post impetratam veniam peccatorum, quod non sit possibile ipsum remitti. In quo quidem errabant &c.* Pergit que commendare infinitam Dei misericordiam, quæ peccantibus per pœnitentiam veniam præbet absque ullo termino citatque illud Paral. ult. *immensa & investigabilis misericordia promissionis tuæ super malitiam hominum.* Promisit videlicet Deus O. M. cujus miserationes sunt super omnia opera ejus, per Prophetas suos, in quacunque hora peccator pœnitentiam egerit, se omnium iniquitatum ejus non recordaturum.

Respondet Natalis, S. Thomam spectasse disciplinam suo tempore vigentem. Sed hoc falsum esse patet ex eo, tum quod prorsus universaliter loquatur; tum quod errorem Novatianorum, aliisque antiquissimos referat, & refutet; tum etiam, quod objectiones ex S. Paulo, S. Ambrosio, & S. Gregorio, petitas solvat. Denique, citans S. Augustinum, inter hæreticos collocat eos, qui dixerant, pœnitentiam non posse pluries agi. Quo sanè docet, nunquam in Ecclesia fuisse eam doctrinam.

Rursus in 4. *sentent dist. 14. q. 1. art. 5. quæstionc. 2.* postquam S. Thomas tres rationes attulit, cur pœnitentia solennis, seu publica, non debeat iterari, mox subjungit: *si tamen postmodum peccaverit* (nempe post pœnitentiam publicam actam) *non clauditur ei locus pœnitentiæ: sed pœnitentia solennis ei iterum injungenda non est.* Ubi planè non de disciplina sui temporis est locutus S. Doctor (ut vult Natalis) cùm tempore S. Thomæ non ampliùs fuerit in usu pœnitentia publica.

Quàm fideliter autem hic Thomista cæteroquin etiam S. Thomam sequatur, ex eo quoque apparet, quod S. Doctor *part. 2. quæst. 84. art. 10. ad 2.* expressè doceat, S. Ambrosium loqui de pœnitentia solenni, quando dicit, reprehendi eos, qui sæpiùs agendam pœnitentiam putant. At Discipulus Magistrum reformat, dicitque S. Ambrosium non loqui de pœnitentia publica, sed privata.

A R T I C U L U S V.

Resolvuntur quæstiones aliquot criticæ circa controversiam de Baptismo hæreticorum.

54. **Q**uæritur 1. *An S. Cyprianus cum suis Africanis, & Firmilianus cum suis Asiaticis Coepiscopis, à Stephano Papa fuerint communionem privati?*

Natalis Alexander *Differt.* 12. in *Hist. Eccles. sæc. 1.* cum Ludovico Du Mesnil, aliisque nonnullis, censet, Stephanum eis excommunicationem tantum fuisse comminatum.

Quia S. Augustinus *lib. 5. de bapt. contra Donat. cap. 25.* ait, eos in unitate & vinculo pacis permanisse, vincente pace Christi in cordibus eorum, ut nullum inter eos schismatis malum oriretur. Et quamvis S. Cyprianus in suis ad diversos Episcopos Epistolis vehementius in S. Stephanum Papam fuerit investus, semper tamen, etiam in trino suo Concilio, Carthagine habito, est contestatus, se propter illam disensionem pacem & unitatem cum Stephano nolle abrumpere.

Baronius verò ad annum 258. scribit, *Firmilianum* cum Episcopis, qui in *Synodo Iconiensi* statuerant, baptismum, ab hæreticis collatum, esse invalidum, à Stephano Papa fuisse excommunicatos. Constantinus autem *Roncaglia* in suis animadversionibus ad Natalis hac de re dissertationem contendit, etiam S. Cyprianum fuisse excommunicatum.

Idque probat ex Epistola Firmiliani ad S. Cyprianum, in qua acriter conqueritur de Stephano, quòd pacem & unitatem in Asia & Africa ruperit, quòd Legatos *Iconiensi Concilii* neque ad alloquium venire sit passus, sed prohibuerit eos vel domo recipi. *Dionysius* etiam Alexandrinus (ut est apud Eusebium *lib. 7. cap. 4.*) scripsit ad Xistum, Stephani successorem, quòd Stephanus cum illis noluerit communicare.

Ad melius dici videtur, eos non quidem fuisse anathemate percussos, seu excommunicatos excommunicatione strictè dicta, sicque ab Ecclesia Catholica abscissos; fuisse tamen communionem cum Stephano privatos, sicque excommunicatos excommunicatione minùs propriè tali: quatenus nempe à Stephano Papa, qui eorum errori, & pertinaciæ in eodem defendendo, indignabatur, nullas amplius pacificas Epistolas acceperunt, neque eorum Legati in conspectum, aut in domum admissi fuerant: ut ipsos hac ratione ad debitam obedientiam flecteret. Aliud enim erat apud veteres, ut advertit P. Du Mesnil, aliquem excommunicare; & aliud, eundem communionem privare, omittendo tantum amicitiae & fraternitatis familiaria officia. Etiam pater quandoque filium conspectu & mensa sua prohibet, quin propterea eundem omnino abdicet, aut à familia sua abscindat.

Ratio autem in hac controversia ita distinguendi est, quia sic optimè combinantur testimonia, quæ pro utraque sententia oppo-

sita afferuntur. Sic enim explicatur, quod testatur S. Augustinus, eos nempe mansisse pacis vinculo colligatos, quin schisma aliquod oriretur: quia nunquam per expressam excommunicationis sententiam à corpore Ecclesiæ Cyprianus & Firmilianus fuerant abscissi, simulque solvitur ratio oppositæ sententiæ. Nam Firmilianus, dum scripsit, à Stephano ruptam esse pacem & unitatem, aliud non intellexit, quam Stephanum excommunicationem esse minitatum, & neque Epistolas neque Legatos voluisse ab eis amplius admittere, sicque eos communionem suam privâssa: non autem quod anathema & excommunicationis propriè dictæ fulmen in eos actu intorserit.

58. Quæritur secundò, *an Asiatici Africanque Episcopi existimarent, controversiam de rebaptizandis hæreticis ad fidem pertinere?* Videri posset, visum ipsis fuisse, quæstionem esse dogmaticam Quia Cyprianus *Epist. 74. ad Pompeium* sententiam Stephani vocat errorem, quem pro causa hæreticorum propugnet contra Ecclesiam Dei; additque, eum antepone humanam traditionem Divinæ dispositioni: & in *Epist. ad Subajanum* innuit, sententiam de rebaptizandis hæreticis esse à Spiritu S. revelatam, cui Stephanus pertinaciter obstitat.

59. *Negativa.* Verùm Cyprianus sententiam Stephani errorem vocat, tantùm contra disciplinam, non autem contra fidem: Divinam verò dispositionem & revelationem sumpsit in sensu latiore: prout scilicet sententia sua (ut errabat) esset nixa ratiocinio, quo putabat colligi, eam veritati, ac Divinæ dispositioni magis consentaneam. Hinc crebrius repetebat, Stephanum pugnare consuetudine & traditione, se autem veritate: quam se assecutum nimis fidenter & pertinaciter tuebatur. Indignissimum nempe ipsi visum est, quod hæretici, qui sunt extra Ecclesiam, Ecclesiæ membrum possint efflicere, & dare Spiritum S. quem non habent. Hinc tot illius verbosæ exclamationes in S. Stephanum Papam.

Sententiam tamen suam nunquam credidit esse de fide, aut oppositam hæreticam. Quod vel ex eo manifestè patet, quod ad Stephanum Papam scripserit, se salvo pacis & concordie vinculo nemini legem dare: *Cum habeat in Ecclesiæ administratione voluntatis suæ arbitrium liberum unusquisque Præpositus, rationem actus sui Domino redditurus.* Hinc etiam illa toties in Conciliis & in Epistolis facta ab eo protestatio, se propter istam dissensionem neminem, si diversum senserit, à jure communionis amovere, sed servaturum unionis vinculum integrum. Atqui si credidisset, sententiam suam esse

esse de fide, non retinisset unionem cum illis, qui tuebantur oppositam. Neque enim in iis, quæ pertinent ad fidem, est liberum Episcopo administrare Ecclesiam pro suo arbitrio, sed necesse habet eam regere secundum fidem Catholicam. Igitur S. Cyprianus quæstionem illam meram disciplinam spectare existimabat, non autem fidem. Idem dicendum de Episcopis Africanis, qui Cypriano adhærebant, & Episcopis Asiaticis, qui Firmilianum sequebantur. Imò ante Ecclesiæ definitionem, quæstio illa etiam ab aliis non habebatur pro dogmatica: quia nondum sufficienter constabat de revelatione. Postquam verò Ecclesia, præsertim in Concilio plenario Nicæno, sententiam Stephani Papæ circa Baptismum definivit (sicut sententiam Victoris Papæ circa tempus Paschatis) hæreticum jam esset dicere, ab hæresi conversos esse rebaptizandos, si jam antè cum debita materia, forma, & intentione, fuissent baptizati: quia nunc de Divina traditione & revelatione sufficienter constat.

Quæritur tertio, *an Cyprianus & Firmilianus errorem suum deposuerint?* Cardinalis Baronius ad annum 258. censet, eos respuisse atque errorem deposuisse. Quo ad respicientiam Cypriani & Afrorum testem habet S. Hieronymum, qui in Dialogo contra Luciferianos asserit, Africanos Episcopos errorem de rebaptizandis hæreticis deposuisse: *Denique illi ipsi, inquit, Episcopi, qui rebaptizandos hæreticos cum eo (Cypriano) statuerant, ad antiquam consuetudinem revoluti novum emisere decretum.*

Pro conversione Firmiliani ejusque affeclarum argumentum affertur ex S. Dionysio Alexandrino, qui ad Stephanum Papam scripsit, omnes Orientales Ecclesias, eorùmque Præsides (quos inter etiam nominat Firmilianam) nonnulla dissensione distractas, ad concordiam esse reductas. Et S. Augustinus *lib. 3. contra Crescon.* *Inclinat Augustinus.* ait, quinquaginta Episcopis Orientalibus id esse visum (circa Baptismum) quod septuaginta Afris, contra tot millia Episcoporum, quibus hic error in toto mundo displicuit. Et addit: *Cur non potius etiam ipsos paucos Orientales suum judicium correxisse dicamus?* Neque sufficit dicere cum Natale, Orientales rescidisse quidem suum judicium, sed non eos ipsos, qui tulerant, id est, Firmilianum & ejus Coepiscopos. Nam S. Augustinus loquitur de 50. Orientalibus, qui Firmiliano, & 70. Afris Episcopis, qui tempore Stephani Cypriano adhæserant.

Denique Baronius ex eo etiam argumentum adducit, quòd potest eam controversiam Firmilianus Catholicos inter Episcopos

in Concilio Antiocheno damnationi Pauli Samosatani subscripserit, & in fama sanctitatis Sardis decesserit, atque à Græca Ecclesia pro sancto colatur. Quæ argumento sunt, eum ab errore recessisse.

62. *Negat Natalis.* Contra verò Natalis loc. cit. conatur evincere, Firmilianum, aliòsque Orientales Episcopos, errorem suum de Baptismo non deposuisse, tempore saltem Dionysii Alexandrini: (qui non tantum Stephano, sed etiam Xisto & Dionysio Romanis Pontificibus superstes fuit) quia hic sanctus in Epist. ad Xistum successorem Stephani, sententiam Cypriani & Firmiliani apertè approbat propter auctoritatem maximorum Conciliorum, Iconiensis nempe & Synadensis. Quod argumento est, Orientales, qui istis Conciliis interfuerant, errorum suum tunc necdum revocasse. Aliàs Dionysius non tenuisset adhuc eorum errorem.

Ex Dionysio Alexandrino. Verum, S. Dionysium rebaptizantium errori adhæsisse, non adèd apertè constat ex Eusebii *lib. 7. cap. 5.* (vel potius 4.) quem locum citat Natalis: cum ibi Dionysius præcisè narret, in hac causa maxima concilia esse celebrata, seque pro Afris & Asianis apud Stephanum per Epistolam esse deprecatum.

Imò Roncaglia, in animadversione ad hunc Natalis locum, pluribus argumentis conatur probare, Dionysium Alexandrinum nunquam rebaptizantium errorem approbasse. Quia fuit vir sanctus (*at etiam Cyprianus vir sanctus fuit*) quia Basilius pro Dionysio fert testimonium in Epistola canonica ad Amphiloichium (*at Basilius loco citato nihil de hoc habet*) quia deprecatus est Stephanum pro Afris & Asiaticis, ergo non fuit in eadem cum eis causa. (*at potuit esse latentius, & primum post martyrium Stephani, quod brevi subsequutum est, animum suum prodere.*)

Certè ipse Baronius ad ann. 258. apertè dicit, eandem sententiam, quam Cyprianus in Africa, Firmilianus in Cappadocia propugnabant, Dionysium in Ægypto acerrimo studio defendere conatum esse. Citatque Baronius in hanc rem S. Hieronymum, qui lib. de Scriptorib. Eccles. in Dionysio ait: *hic in Cypriani & Africana Synodi dogma consentiens, de hæreticis rebaptizandis ad diversos plurimas misit Epistolas.*

Sed quidquid sit de sententia Dionysii in hac causa; ex ejus scriptis non eruitur, Firmilianum & Cyprianum errori suo fuisse immortuos. Imò non sequitur, quòd vivente adhuc Dionysio errorem suum non retractarint. Præsertim cum Dionysius ad plurimum Pontificum vitam ætatem suam extraxerit. Quo tempore tam ipse (si etiam erravit) quàm alii resipere potuerunt.

Quare

Quare incerta manet hæc res: ut dudum fassus est S. Augustinus, qui *lib. 2 de bapt. contra donat. cap. 4* ait, Cyprianum fortassis revocasse errorem, sed hoc nos nescire. Et Epist. 48. ad Vincentium Donatistam de eodem S. Cypriano scribit: *correxisse istam sententiam non invenitur: non incongruenter tamen de tali viro existimandum est, quod correxerit: & fortasse suppressum sit ab eis, qui hoc errore nimium delectati sunt, & tanto velut patrocinio carere noluerunt.*

63.
Dubitat
Augustinus.

Licet igitur S. Hieronymus loco citato existimet, errorem illum à Cypriano fuisse depositum, pieque id credi possit, tamen cum S. Augustinus nullum de hac re monumentum noverit, incertamque relinquat, fortassis in quæstione facti Africani magis adhærendum est Afro, quàm Dalmatæ: dicendumque, quamvis probabile sit, eam revocationem esse factam, rem tamen incertam manere; præsertim cum Augustinus controversiam de non iterando baptismo ex professo contra Donatistas tractarit: & si solidum quid invenisset pro retractione Cypriani, non omisisset illud expromere contra Donatistas rebaptizantes, qui vel maximè aggerebant auctoritatem S. Cypriani, quem sententiæ suæ Magistrum jactitabant. At aliud erat, necdum eliquata, ut S. Augustinus ait, veritate & re necdum ab Ecclesia definita errare, quod Cypriano & Firmiliano contigit: aliud, postquam plenarii Concilii, ut loquitur idem Augustinus, habemus Oraculum. Sed

Quæritur quarto, quodnam fuerit illud plenarium Concilium, quod appellat S. Augustinus, & in quo controversiam istam definitam dicit? an Arelatense I. an verò Nicænum I.?

64.

Quidam putant, fuisse illud Concilium Arelatense primum: hoc etenim anno 314. celebratum can. 8. statuit: *ut, si ad Ecclesiam aliquis ab hæresi venerit, interrogent eum Symbolum, & si perviderint, eum in Patre & Filio, & Spiritu sancto esse baptizatum, manus ei tantum imponatur, ut accipiat Spiritum sanctum.* Quod ipsissimum antè S. Stephanus Papa rescripserat.

Alii verò existimant, plenarium illud totius orbis Concilium, fuisse ab Augustino intellectum Nicænum, quod can. 8. statuit, ut Cathari sive Novatiani, ad Ecclesiam redeuntes, manuum impositione reconciliati, maneant in Clero, si in secta sua sint ordinati clerici. Ut autem rursus baptizarentur, nullatenus est decretum: quia hæretici illi debitam materiam & formam adhibebant. Canone verò 19. sancitum est, ut Paulianistæ, seu sectatores Pauli Samosatani iterum baptizentur: quia non servabant formam legitimam.

Ex quibus bene inferitur, ex mente Concilii Nicæni, baptismum

omni-

omnium hæreticorum, qui determinatam à Christo materiam & formam cum debita intentione adhibent, esse validum: cum eadem pugnet ratio. Consequenter tales non esse rebaptizandos.

Atque hinc S. Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos ait; *Synodus quoque Nicæna omnes hæreticos suscepit, exceptis Pauli Samosatensis Discipulis.* Et S. Athanasius ad Constantium Imperatorem scripsit, per Concilium Nicænum omnes hæreses esse confossas. Quod dici non potuisset, si in ea Synodo non fuisset damnata etiam hæresis Donatistarum rebaptizantium, quæ tunc per Africam grassabatur. Cum igitur ex utroque illo Concilio, Arelatenfi nempe & Nicæno, habeatur, hæreticos non esse rebaptizandos, acriter disceptant eruditi, quodnam ex illis sub nomine *plenarii Concilii* fuerit intellectum à S. Augustino.

Nam alterutrum ex illis fuisse intellectum, vix est dubium: ait enim S. Augustinus, celebratum illud fuisse *post Cypriani passionem* (quæ contigit anno 258) & *antequam ipse natus esset.* (Natus autem est Augustinus anno 355) atqui intra obitum Cypriani & nativitatem Augustini tantum illa duo Concilia sunt celebrata, quæ de baptismo tractârunt.

65. *Nicanum.* Censeo autem, probabilius ab Augustino intellectum esse Nicænum. Nam licet Arelatense clarius quàm Nicænum exprimat, hæreticos redeuntes non esse baptizandos; tamen, quæ Augustinus de illo dicit, videntur minùs convenire Arelatensi: nam in libris suis de baptismo, contra Donatistas scripto sæpiùs repetit, controversiam de baptismo, ab hæreticis collato, finitam fuisse à *plenario totius orbis Concilio, ab universæ Ecclesiæ Concilio, à sancto Concilio cunctarum gentium, à Concilio Catholico orbis terrarum.* Per quæ sanè verba S. Doctor intelligit Concilium *Oecumenicum & universale totius Ecclesiæ.* Atqui intra obitum S. Cypriani & nativitatem S. Augustini nullum est celebratum Concilium Oecumenicum, quàm Nicænum.

Licet enim Concilium Arelatense I. (in causa Cæciliani congregatum) fuerit admodum numerosum; ex solis tamen Occidentalibus Episcopis erat conflatum, quod Augustinus non poterat appellare *plenarium totius orbis Concilium*: imò *Judicium Episcopale* tantum appellavit.

Neque obstat, quòd S. Augustinus etiam Nationalia quandoque Concilia appellet *plenaria*; nam appellat plenaria alicujus gentis seu Nationis, puta, Africæ, Italiæ, Galliæ &c. non autem plenaria totius orbis; sicut istud, de quo loquimur, appellavit.

Neque

Neque etiam obstat, quòd aliqui adhuc SS. Patres, ut Cyrillus Hierosolymitanus, Athanasius &c. post Nicænam Synodum videantur dixisse baptismum hæreticorum esse invalidum. Nam hoc dixerunt, vel de baptismo, qui non cum debita materia & forma est administratus, uti apud plures hæreticos, præsertim Orientales contigit; vel id tantum voluerunt, invalidum esse quoad effectum gratiæ in adultis baptizatis; non verò quoad Sacramentum & characterem.

Vel certè illa ætate necdum fat noti omnibus fuerunt omnes Nicæni Canones. Prout non fat noti erant Carthaginensi Concilio; dum eosdem Constantinopoli & Alexandria accersere necesse fuit, quando causa Appellationis cum Zosimo Papa agitabatur.

CAPUT IV.

De Conciliis

SÆCULI IV.

Præsertim contra Donatistas & Arianos.

SUMMARIUM.

ARTICULUS I.

De Conciliis

Contra Donatistas.

1. *Origo Donatistarum ex Cæciliani electione.*
2. *Quem accusant & condemnant tanquam Traditorem in Carthaginensi Conciliabulo, in centore Donato, eliguntque Majorinum pseudo-Episcopum.*
3. *Donatus damnatus in Romano Concilio, Cæcilianus absolutus.*
4. *At illi, causam non satis examinatam questi, ad Imperatorem appell-*
Pars IV.
5. *Cumque pervicaces iterum ad Imperatorem provocarent, tum Romæ, tum Mediolani iterum condemnantur.*
6. *Quia Cæcilianum falsò traditionis accusabant, cujus ipsi verè erant rei.*
7. *Duo deinceps per multos annos Car-*
I
thagin-

- thaginenses Episcopi, Catholicus & Donatista.*
8. Concilium Carthaginense I. *contra Donatistas, & pro disciplina.*
9. *Immanis ac sacrilegus Donatistarum furor, (Calvinistarum typus) eorum in sectas divisio.*
10. Concilia Catholica, & celebris Collatio Carthag.
11. *Donatistæ totam Ecclesiam defectionis accusabant, sequè solos puros dicebant.*
12. *Typus bodiernorum sectariorum.*
13. *Misera facies Africanæ Ecclesiæ.*

A R T I C U L U S II.

Observatio in Concilia, celebrata in causa Donatistarum.

14. *Donatistarum Conciliabula.*
15. *Eorum contradictio in causa adversus Cæcilianum.*

Q U Æ S T I O I.

An Constantinus in causa Cæciliani partes Judicis assumpserit, & an jure?

16. *Affirmat Natalis.*
- 17 18. 19. *Ejus Argumenta.*
20. 21. *Responsiones Roncagliæ ad Natalis Argumenta.*
22. *Causæ Ecclesiasticæ non pertinent ad forum sæculare.*
23. *Probat ex Conciliis, ex Imperatoribus.*
24. *Ex iis, quæ Constantinus in causa Cæciliani egit, nullum inferitur præjudicium immunitati Ecclesiasticæ.*

Q U Æ S T I O II.

An ex causa Cæciliani probetur jus appellandi à Pontificis sententia ad Concilium?

25. *Argumentum Bossueti ex S. Augustino depromptum expenditur, & solvitur.*
26. *Observatio: non obesse infallibilitati Papæ, si causa, ab eo indicata, iterum judicetur à Conciliis.*
27. *Quis fuerit auctor Donatistarum hæresis?*
28. *Oppugnatores Donatistarum.*

A R T I C U L U S III.

De ortu Arianæ Hæresis sub Constantino M.

29. *Origo Arianismi.*
30. *Arius damnatus à Concil. Alexandrino I.*

31. *Principes Arianorum.*
 32. *Damnati ab Alexandrino II. & Nicæno.*
 33. *Eusebii Nicomediensis effigies, & machinationes.*
 34. *Tyrensis Conciliabuli impostura.*
 35. *Athanasius relegatus in exilium à Constantino.*
 36. *Arii turpis interitus. Mors Constantini.*

ARTICULUS IV.

Observatio in Concilia, tempore Constantini M. habita in causa Arianorum.

37. *An Osius auctoritate Imperatoris, an verò summi Pontificis præfederit Conciliis.*
 38. *An omnes Ariani Concilio Nicæno subscriperint?*
 39. *An Arius receptus fuerit à Nicæno.*
 40. *Crisis de Eusebio Cæsarensi.*
 41. *Subscripsit quidem, sed mansit Arius.*
 42. *Error de ejus sanctitate, antiquis Martyrologiis insertus.*
 43. *An Tyria & Palæstina Synodus legitimam sententiam tulerit in Athanasium.*

ARTICULUS V.

Progressus Arianæ hæresis sub Constantio & Concilia sub eo habita.

44. *Divisio Imperii inter tres filios.*
 45. *Constantius Arius ejecit Episcopos Catholicos.*
 46. *Athanasius absolutus à Concilio Romano.*
 47. *Antiocheni Conciliabuli impietas. Intrusus per vim in sedem Alexandrinam Gregorius Cappadox.*
 48. *Ariani ex Concilio Sardicensi secedentes Philippopolim semi-Arianismum procedunt.*
 49. *Sirmiense I. Conciliabulum Arianorum. Mediolanense Concilium Catholicorum.*
 50. *Obitus Constantis Imperatoris.*
 51. *Arianorum furor. Conciliabulum Mediolanense, Episcoporum exilium.*
 52. *Liberius Papa depositus, ac relegatus.*
 53. *Laniena Alexandrina & Constantinopolitana.*
 54. *Saturnini in Gallia rabies. Biterrense Conciliabulum. Hilarii exilium.*
 55. *Sirmiense II. Conciliabulum. Liberii infirmitas. Lapsus Osi.*
 56. *Varia Arianorum sectæ.*
 57. *Hæresis Aëtii.*
 58. *Ancyranum Conciliabulum Semi-*

- mi-Arianorum. Cui accedit Constantius.*
59. *Voluitque, ut omnes huic subscribant; indicto in Oriente Seleuciensi Conciliabulo Arianorum: in Occidente Concilio Catholicorum*
60. *Ariminenses Patres tandem formulæ Sirmiensi subscripserunt: reclamante Liberio Papa.*
61. *Conciliabulum Antiochenum deponit Meletium.*
62. *Interitus Constantii tyranni.*
63. *Julianus, licet apostata, exules Episcopos liberat.*
64. *Concilium Alexandrinum de recipiendis lapsis in hæresin.*
65. *Declarata vox hypostasis.*
66. *Damnati in eadem synodo, Subliciani, Eunomiani, Apollinaristæ.*
67. *Eusebius Vercellensis, & Hilarius Pictaviensis. Hic celebrat Concilium Parisiense: in quo damnantur Ariani.*

ARTICULUS VI.

Observatio in Concilium Antiochenum I.

68. *Varie Arianorum in Catholicos Episcopos machinationes & Conciliabula.*
69. *An Antiochenum Concilium, in quo in locum S. Athanasii susceptus*
- Gregorius Cappadox, fuerit legitimum? an Canonica illa electio.*
70. *Canones hujus synodi de disciplina.*
71. *An recepti in Ecclesia?*

ARTICULUS VII.

Observatio in Concilium Ariminense.

72. *Synopsis Conciliabulorum Arianorum.*
73. *An Ariminenses lapsi sint in hæresin?*
74. *Licet essent lapsi, non tamen errasset tota Ecclesia.*
75. *Sed nec ipsi lapsi sint in hæresin.*
76. *Quia decepti verbis ambiguis Arianorum.*
77. *An verum, tunc votum orbem se Arianum esse miratum?*
78. *Hieronymus & Ambrosius explicantur.*

ARTICULUS VIII.

Conversio rerum sub Joviniano.

79. *Juliani, Athanasium persequentis interitus. Joviani pietas.*
80. *Concil. Alexandrinum. ensu it synopsin fidei, & Joviano offert.*
81. *In Antiocheno Concilio Ariani Episcopi ad Ecclesiam redeunt.*
82. *Prematurus obitus Joviani.*

ARTICULUS IX.

Furor Arianae hærësis sub Valente.

83. *Semi-Ariani in Concil. Lampſaceno damnant Arianos.* cum Auxentio, Ursacio, & Valente, Episcopis Arianis.
84. *Eudoxius pervertit Valentem.* 88. *Dira persecutio Valentis Imp. Ariani.*
85. *Singedunenſe Conciliabulum Arianorum.* 89. *Atbanasii obitus, & elogium.*
86. *Auxentii Mediolanenſis fraudes.* 90. *Martyres Nicomedienses cum navi exusti.*
87. *Romanum Concil. sub Damaso damnat Conciliabulum Ariminense* 91. *Eudoxius Ulpbilam, & per eum Gothos Ariana impietate inficit.*
92. *Interitus Valentis Imp.*

ARTICULUS X.

Ariana hærësis extincta in Oriente.

93. *Valentinianus II. à S. Ambrosio conversus.* 96. *Antiochenum schisma.*
94. *Gratianus restituit Episcopos, à Valente ejectos.* 97. *Concilium Aquileiense contra Palladium & Secundinum.*
95. *Theodosius M. Religionem restaurat.* 98. *Concilium Romanum contra Arianos.*

ARTICULUS XI.

Observatio in schisma Antiochenum.

§. I.

Synopsis Historica.

99. *Eustatbius, Episcopus Sanctissimus, ab Arianis depositus: intruso Eudoxio. Cui, ad Sedem Constantinopolitanam promotus ab Arianis suffectus Meletius. Qui dein publicè Nicenam fidem profitetur.* Paulinum inaugurat. Unde schisma.
100. *Lucifer Calaritanus, Legatus Apostolicus, Meletio repudiato,* 101. *Intignante Eusebio Vercellensi, altero Legato Apostolico adversus acta Luciferi.*
102. *Contra pactum initum mortuo Meletio subrogatur Flavianus: Paulino verò Evagrius, cujus causæ favet Damasus Papa.*

§. II.

Utrum Meletius, an verò Paulinus fuerit legitimus
Antiochiæ Episcopus?

103. <i>Uterque fuit vir sanctus.</i>	106. <i>Sub crisin vocatur.</i>
104. <i>Argumenta contra Meletium.</i>	107. <i>Meletius tandem agnitus à Pa- pa.</i>
105. <i>Opinio Natalis pro Meletio; quòd nunquam fuerit Arianus, & sufficiat unio mediata cum Eccle- sia Romana.</i>	108. <i>A quo tempore uterque fuit ve- rus Episcopus Antiochiæ.</i>

ARTICULUS XII.

Observatio circa schisma Luciferianum.

109. <i>Synopsis Historica.</i>	<i>hereticus, an verò tantum schisma- ticus? quid Luciferiani?</i>
110. <i>An Lucifer Calaritanus fuerit</i>	

ARTICULUS XIII.

Arianismus per Gothos, Vandalos &c. reducitur
in Occidentem.

111. <i>Discerptum sub Honorio Occi- dentale Imperium à peregrinis gen- tibus: Ministrorum insuper ambi- tione & perfidia in ruinam impul- sum.</i>	113. <i>Irruptione Hunnorum, duce Atila.</i>
112. <i>Stiliconis malis artibus in Ita- liam exciti Gothi: à Bonifacio Æ- tiii fraudibus impulsio, in Africam Wandalis, utriusque Ariani.</i>	114. <i>Herulorum sub Odoacro Aria- no, Roma capta. Theodoricus Go- thorum Rex novum fundat in Ita- lia Regnum Arianum.</i>
	115. <i>Conciliabulum Africanum Aria- norum sub Genserico.</i>

ARTICULUS XIV.

Arianismus in Occidente extinctus.

116. <i>Clodoveus, Alarico superato, conversus, Arianos ex Gallia eji- cit.</i>	<i>Burgundionibus ab Arianismo con- versis.</i>
117. <i>Concilium Aurelianense II.</i>	119. <i>Gilimer Vandalorum Rex Aria- nus à Belisario ex Africa Constan- tinopolim captivus abductus.</i>
118. <i>Epaunense, Sigismundo cum</i>	

120. <i>Africa ab Arianismo conversa.</i> <i>Concilium Carthaginense.</i>	126. <i>Hispania, converso Recaredo,</i> <i>ab Arianismo expurgata.</i>
121. <i>Dux Novellæ Justiniani contra</i> <i>Arianos in Africa.</i>	127. <i>Concilium Toletanum I</i>
122. <i>Qui rebelles compeſcuntur à</i> <i>Belisario.</i>	128. <i>Narfetis perfidid Longobardi</i> <i>in Italian acciti.</i>
123. <i>Victoriæ Belisarii in Sicilia &</i> <i>Italia, Vitige Gotborum Rege ab-</i> <i>ducto captivo.</i>	129. <i>Et cum eis Arianismus reductus.</i>
124. <i>Narfes tandem evertit Gotbo-</i> <i>rum in Italia Regnum,</i>	130. <i>Alboini primi Regis interitus.</i>
125. <i>Et ab Arianismo liberat.</i>	131. <i>Per Theodelindam reflorefcit</i> <i>Religio.</i>
	132. <i>Longobardi converſi ab Aria-</i> <i>nifino.</i>
	134. <i>Extinctus ubique Arianismus.</i>

ARTICULUS XV.

135. Reflexio in Arianam hærefin & Eccleſiæ de ea triumphum.

ARTICULUS XVI.

De novis Arianis, in Tranſylvania & Polonia.

136. <i>Arianismus reſuſcitatus à</i> <i>Serveto. Hujus effigies.</i>	141. <i>Moyses, Arianorum ductor, à</i> <i>Baſta caſus.</i>
137. <i>Blandrata & Alciatus, Medi-</i> <i>ci, inferunt peſtem in Tranſylva-</i> <i>niam.</i>	142. <i>Arianismus, cum hærefum va-</i> <i>riorum illuvie in Poloniam proſer-</i> <i>pens,</i>
138. <i>Synopſis Historica Tranſylva-</i> <i>næ.</i>	143. <i>Per Gentilem, aliòsque nigros</i> <i>novi Evangelii Apoſtolos.</i>
139. <i>David, ex Præcone Lutherico</i> <i>factus Arianus, pervertit Princi-</i> <i>pem & aulam.</i>	144. <i>Oebini effigies.</i>
140. <i>Sigismundi Batborii debilitas,</i> <i>& inconfiantia.</i>	145. <i>Et Fausti Socini.</i>
	146. <i>Novus Arianismus proſcriptus</i> <i>ex Polonia.</i>

ARTICULUS XVII.

Obſervatio de Lutheranis & Calviniftis, novi Arianifmi parentibus.

147. *De modo diſputandi Lutheranorum cum Arianis.*

148. *Li-*

ut illa sibi retinere possent, graviter accusant & iniquissimè Cæcilianum trium criminum; primò, quòd scæviente persecutione sacros libros tradiderit. Secundò, quòd à *Felice Aptungitano* Episcopo, *traditore* sit ordinatus Carthagenensis Archiepiscopus. Tertiò, quòd alimenta Martyribus, in carcere detentis, afferri prohibuerit: ac propterea eum non esse Episcopum, sed in vaforem & usurpatorem. Et quamvis omnia tria accusationis capita essent falsa, tamen segregabant se ab ejus communione.

Horum dein operà, ac opibus Lucillæ scævinae divitis & præpotentis, quæ à Cæciliano adhuc Diacono se offensam putabat, ^{2.} *Et condemnatum est Carthagine anno 306. Conciliabulum 70. Episcopo demnatus.* convocatum est Carthagine anno 306. Conciliabulum 70. Episcopo *demnatus*, præsertim ex Numidia; inter quos illi, qui antea in *Cirtensi* conciliabulo, anno 305. celebrato, fassi sunt, se *Traditores* esse, sibi que motu veniam indulserant, ne pœnam depositionis subeant. Jam verò indignè ferentes, se non expectatis ordinatum Cæcilianum, eundem absentem condemnârunt, tanquam ordinatum illegitimè à traditore, eique substituunt pseudo Episcopum Carthagenensem *Majorinum*, Lucillæ domesticum, missis per totam Africam litteris.

Divisa igitur est Africa in duas partes, altera Cæcilianum, altera Majorinum agnoscente Episcopum; atque altera alteram condemnante. Et quia schismatis incentor ac princeps erat *Donatus à casis nigris*, Episcopus, qui Cæciliano se opposuerunt, ac Majorino ^{3.} *Donati error.* adhærebant, dicti sunt *Donatistæ*, (aliqui volunt eos ab alio Donato, Majorini successore, ita appellatos esse) quorum error in eo versabatur, quòd dicerent, ordinationem ab hæretico, aut malo Episcopo factam, esse nullam, atque omnino irritam, uti etiam baptismum ab hæreticis collatum. Videtur proin Donatistarum error enatus ex errore Cypriani & Conciliorum ab eo collectorum contra sententiam Stephani Romani Pontificis. Quamvis Donatistæ ulterius deinde progressi, à Catholica Ecclesia, quam corruptionis & defectionis accusabant, se omnino separârint, neque Catholicorum amplius nomine orthodoxos compellârint, sed *Cæcilianistarum*. Donatistæ, ut Cæcilianum exturbarent, sublato Maxentio ad Constantinum Imperatorem causam deferunt. Ille verò causam Ecclesiasticam ad Sacerdotes pertinere asserens, ad *Melchiam* Papam atque Episcopos eos remisit.

Idictum igitur anno 313. *Romæ Concilium*, Papa Præside, in *Damna-* quo Cæcilianus absolutus, declaratusque legitimus Episcopus: *tus Romæ.* jussis Donatistis eidem tanquam vero Episcopo Carthagenensi & *Pars IV.* K *Afri-*

Africæ Primate, se subdicere. Donatus verò tanquam schismatis incentor excommunicatus est. At illi per Africam tumultuantes rursus ad Constantinum provocant, suamque causam melius examinari postulant: quærebantur etenim, causam *Felici Aptungitani*, traditoris, à quo Cæcilianus ordinatus fuerit, ne quidem tactam fuisse in eo Concilio. Quare Constantinus Proconsuli Africæ mandavit, ut causam illam disquireret. Inventus Felix innocens, convictusque *Ingentius* scripta de crimine falsi; quodd scilicet Cæciliani ad Felicem litteras falsificaverit. At illi instabant, causam melius examinari, quàm Concilium Romanum, alioquin sibi suspectum, fecisset.

4. *Et in Concilio Arclatenfi.* Constantinus nimirum in eos facilis, *Arelatense Concilium I.* procurat sub Sylvestro I. anno 314. in quo, absoluto Cæciliano, à 200. Episcopis rursus damnati sunt Donatistæ; editique 22. Canones. In octavo statuitur contra Donatistas, non esse rebaptizandos, qui cum debita forma ab hæreticis sunt baptizati. In nono litteræ Confessorum mutantur in communicatorias. In 13. traditores ab ordine cleri amovendos, ordinationes tamen eorum subsistere. Nullus autem traditionis alterum accuset, nisi ex actis publicis possit probari.

5. *Appellant iterum ad Imperatorem.* Donatistæ iterum ad Imperatorem appellant, sed iterum tum Romæ, tum Mediolani damnantur, etiam à Constantino, Cæcilianum absolvente, cum nihil adversus eum esset probatum. Nec sic tamen fracta illorum pertinacia. Sed in Catholicos furere perrexerunt, fixa etiam in ipsa urbe Romana sede Episcopali, Constantino nimirum illis indulgente.

6. *Insania.* Mirum sanè est, Donatistas tanta pervicacia in Cæcilianum potuisse grassari, objicientes eidem, & quidem falso, quodd à traditore ordinatus esset, cum tamen ex ipsis multi fuissent traditores, ut à traditoribus ordinati, ut in conciliabulo Cirtensi patuit. Imò in Synodo schismatica, quam anno 328. Carthagine ex multis suis Episcopis collegerant, statuerunt, ut *traditores* ad communionem reciperentur, etiam si nollent rebaptizari. Adeò nempe sibi ipsis erant contrarii, ut, qui apud se solos veram Ecclesiam esse jactabant, atque se solos omnino puros prædicabant, totum orbem Christianum defectionis arguentes propter communionem cum Cæciliano, in se ipsis amarent, quod in aliis damnabant.

7. *Duo Episcopi Carthagine.* Mortuo Cæciliano Catholici *Gratum* creverunt Carthaginensem Episcopum, Donatistæ verò post mortem *Majorni* Donatum, ut adeò deinceps duo essent Carthaginenses Episcopi, Catholicus, & Dona

Donatista. Constans Imperator Majori efficacia, quam pater ejus, Donatistis se opposuit. Cùmque adversus ejus legatos tumultum concitassent, plures occisi sunt. Quos inter Martyres suos Donatistæ numerabant, ad eum modum, quo ultimis hisce sæculis Lutherani & Calvinistæ Martyres ostentant, in quos tanquam rebelles Principibus suis & turbarum incentores justitia animadvertit.

Habitu dein Præsidi Grato Carthagine Concilium Catholicum anno 348. in quo conditi 14. Canones contra Donatistas, & pro instauranda disciplina. In primo prohibita rebaptizatio. Secundus tractat de Martyrum sepulchris & honorificentia. Tertius de Monialibus. Reliqui de Clericis. 8. Concil. Carth.

Sub Juliano apostata revocati exules Donatistæ furorem in Catholicos, Ecclesias, sacræque omnia instaurant, Sacramenta Ecclesiæ indignissimè tractant, Eucharistiam canibus projiciunt, sacrum Chryisma effundunt, frangunt sacros calices, altaria subvertunt, aut sacrilego ritu ea radunt, tanquam polluta à Catholicis, gaudente impio Imperatore apostata, Christianos inter nutrir discordias. Miseranda subinclinante sæculo IV. Africanæ Ecclesiæ facies, Donatistis, qui ad 400. Episcopos numerabant eandem ubique lacerantibus. Sed, ut aliis contigit hæresibus, in plures mox sectas divisus est error, *Maximianistis præcipuè, & Primianistis se mutuo damnantibus, postea tamen iterum inter se communicantibus: quam contradictionem sæpiùs eis S. Augustinus objecit.* 9. Furor & sectæ De. nat.

Sub initium dein sæculi V. complura à Catholicis Concilia habita. In primo decreta legatio ad Anastasium Pontificem, ut confirmet decretum, Donatistas conversos in pristino dignitatis gradu relinquenti, ut eò faciliùs converti possent.

In secundo Concilio decreta conventio cum Donatistis. At illi pertinaces errori inhæserant. Imò armata vi in Episcopos & Ecclesias irruerant. Quare Honorius Imperator gravissimo edicto eorum hæresin prohibuit.

In tertio Concilio decretum, agendas Honorio gratias pro edicto Imperiali, quo multi ad Ecclesiam reduci sint. Cùm autem alii abhuc contumaces crudelitate plùs quàm barbara in Catholicos sævirent, Honorius, ruentibus jam Imperii rebus, amicè dissidia componenda ratus, *collationem Carthagine* celebrari jussit ab utriusque partis Episcopis anno 411. Convenère Catholici 280. quos inter *Aurelius* Carthagenensis, *Augustinus* Hipponensis, & *Alippius* Tagastensis Episcopus. Donatistæ 270. cum *Primiano*, *Petiliano*, *Emerito*, *Gaudentio*. Præfuit huic colloquio nomine Honorii 10. Concilia & collatio Carth.

Cæsaris *Marcellinus* (postea à Donatistis falso accusatus, à Marino Honorii Duce capite plexus) multi ad Ecclesiam reversi, convicti præsertim ab Augustino; cujus tum memorabile illud fuit effatum: *Quisquis ergo ab hac Catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existinet, hoc solo scelere, quòd à Christi unitate disjunctus est, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum.*

II.
Crispi de
Donat.

Nota. Donatistæ (præterquam, quòd omnes, extra sectam suam baptizatos, rebaptizarent) Ecclesiam omnem extra Africam dicebant pollutam, maculatam ac deperditam propter communionem cum Cæciliano, adeoque eandem penès se solos in Africa reperiri, utpote qui se puros, integros ac mundos dicebant; ineptè sibi, in parte terræ meridionali degentibus, applicantes illud sponsæ in canticis: *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie.* Viderint hic, quos imitentur, qui Ecclesiam Christi corruptam ac deformatam criminantur, seque tanquam puros ab eadem separant. Legant isti libros, quos contra Donatistas S. Augustinus scripsit, & se ipsos mutato nomine confutatos confusosque invenient.

Duo maximè adversuse eos urgebat S. Doctor: quantæ nempe sit dementia, Ecclesiam Christi, tot promissis ornatam atque per totum orbem diffusam defectionis arguere, seque solos reputare puros. Alterum erat contradictio, qua secum ipsis pugnant, dum ab universali Ecclesia se separârunt, eò quòd hæc cum Cæciliano *traditore*, ut aiebant & à traditore ordinato, communicaret; cum tamen inter ipsos multi Episcopi essent *traditores* & à traditoribus ordinati, ac *Maximianistas* etiam recepissent, absque novo baptismo & ordinatione, quos tamen velut hæreticos antea damnârunt; imò decretum etiam fecerint, recipiendi hæreticos, etiam si baptizari nolint.

22.
Typus ho-
diernorum
sectario-
rum.

Si hodie revivisceret Augustinus, eodem jure Argumentum suum urgeret contra Lutheranos & Calvinianos; qui arbitrari se solos sapere, seque solos puros, ab universali Ecclesia tanquam corrupta se separârunt; quamvis eam in fide orthodoxa corruptam fuisse nunquam probârint, & Evangelica promissa eandem manifestè absolvant. Dein quàm evidens contradictio! à Catholica Ecclesia se separant, quia illam in aliquibus Articulis erroris accusant; & tamen Calvinistæ, si Præconibus Tigurinis fides, non tantùm Lutheranos, sed & Hussitas, Wicleffitas, Waldenses, Græcos, tanquam religionis ejusdem confortes, ad Ecclesiam suam novellam referunt; licèt in plurimis, ut alias ostendimus, fidei Articulis

ticulis sint discordes, sēque mutua damnatione tanquam teterrimos hæreticos sint infestati.

Optamus illis fortem meliorem, quàm experta sint Africana Ecclesia. Quæ primò gentilium tyrannorum persecutionibus atrocissimè vexata, dein domesticis turbis in causa baptismi agitata; tum à Donatistis ultra sæculum miserè lacerata; postea à Vandalis exitiali laniena propemodum deleta; denique à Saracenis, communi velut Catoclysmo, penitus est absorpta.

13.
Africa
fata.

ARTICULUS II.

Observatio in Concilia, celebrata in causâ Donatistarum.

Ut ex dictis constat, in hac causâ complura celebrata sunt Concilia, tum à Donatistis, tum à Catholicis, tam ab utrisque simul.

Et quidem à Donatistarum antesignanis jam anno 305. in *Concilio Cirtensi*, (Cirtæ nimirum in Numidia celebrato) acriter initio inquirebatur in Episcopos *Traditores*, atque à Traditoribus ordinatos; sed cum nimis multi invenirentur rei, atque inter eos ipse etiam Concilii Præses, *Secundus*, Numidiæ Primas, quod scilicet sæviante Diocletiani persecutione sacra Ecclesiæ vasa, libros ac thesauros gentilibus tradiderit, totam hanc rem silentio involvendam duxere, totumque traditorum gregem in communionem receperunt.

14.
Donati-
starum
Concilia.

Alterum *Concilium* celebrârunt paulò post *Carthagine*; in quo Cæcilianum, falsò accusatum, quòd à traditore (Felice Aptungitano) ordinatus esset, deposuerunt, & *Majorinum* intruserunt, illi ipsi potissimum Episcopi qui traditionis conviçti, in Cirtensi Conciliabulo, criminis hujus veniam sibi mutò indulserant. Id, quod ipsis sæpe objecerunt Catholici. Sic enim Optatus Milevitanus *lib. 1. adv. Parmenianum*, tertium Donatistarum Carthaginensem pseudo-Episcopum, *habes ergo* (inquit) *Parmeniane frater, qui manivesti fuerint traditores. Deinde non post longum tempus iidem ipsi, tot & talis, ad Carthaginem profecti, Traditores, conjurati homicidæ; Majorinum, cujus tu Cathedram tenes, post ordinationem Cæciliani ordinarunt, scdsma facientes.* Missa deinde ad Imperatorem existola Judices ex Gallia sibi dari postularunt. Imperator autem ad Pontificem Romanum eos remisit, destinatis tamen eò tribus Episcopis Gallis, qui interessent Concilio.

15.
Eorum
contradi-
ctio.

In tertio deinde *Concilio Carthagine* pariter celebrato, sub Donato, altero Carthaginensi pseudo-Episcopo, traditores (& à traditoribus ordinati) à Donatistis in communionem recepti sunt, licet nolent baptizari. Quod ipsi objicit S. Augustinus *Epist. 46. ad Vincentium*.

Catholici verò in causa Cæciliani contra Donatistas celebrârunt primò *Concilium Romanum*, Præsidi Melchiade summo Pontifice, cui assedêre 18. Episcopi, tres Galli, reliqui Itali, à Papa electi. Damnatus in hoc Donatus, quòd schisma fecerit, & rebaptizavit; absolutus Cæcilianus (anno 313.) cùmque Donatistæ ab hoc *Romano Concilio* ad Constantinum provocâset (vel saltem ut aliqui volunt, querelas detulissent, quòd malè sit judicatum, quia causa Felicis Aptungitani sit prætermisâ) ejus & Pontificis operâ anno sequente *Concilium Arelatense I.* multò numerosius, 200. nempe Episcoporum, ex variis Occidentalibus Provinciis est collectum. Atque in eo rursus absolutus est Cæcilianus, damnatque Donatistæ. At cùm necdum acquiescerent, primùm Constantinus, dein Constans ejus filius, exilio eos damnârunt. Ac postea etiam Valentinianus, Theodosius senior, & Honorius variis in rebaptizantes pœnis animadverterunt. Ex quibus jam resultant aliquæ quæstiones, breviter discutiendæ.

QUÆSTIO. I.

An Constantinus Imperator in hac causa Ecclesiastica Judicis partes jure assumpserit.

16. *Natalis* Non tantùm Protestantes, ex Lutheri & Calvini disciplina, id affirmant, sed etiam quidam Catholici cum Alexandro Natali *Disfert. 5. in Hist. Eccles. sæc. IV.* ubi ait: *Jure suo Constantinus Imperator usus est; sive cùm Cæciliano & Donatistis Judices dedit, qui eorum causam in Concilio Romano discuterent, ac finirent, sive cùm Donatistis, ejus tribunal appellantis, alterum judicium Episcopale in urbe Arelatensi concessit; sive cùm Felicis Aptungitani causam Eliani Proconsulis examini ac judicium commisit; sive cùm rursus ad ejus Majestatem provocantibus Hæreticis post Concilium Arelatense, ultimum hac in causa tulit judicium.*

Argumentum primum.

Probatque primam partem hujus suæ propositionis (circa indicationem *Concilii Romani*) ex S. Augustino, qui *Epist. 162.* ait: *Rogatus quippe Imperator, Judices misit Episcopos, qui cum eo (Melchiade) sederent: addit Natalis, Constantini mandatum à Melchiade, & ab aliis Episcopis magna veneratione fuisse exceptum. Principis esse,*
pa-

pacem in Ecclesiæ & republica servare, quia & Ecclesiæ Protector est, & pacata esse non potest Respublica, nisi pacata sit Ecclesia. Atqui factum Constantini, dantis Judices Ecclesiasticos, neutri parti suspectos, Concilium Romanum indicentis, & partes Romam vocantis, totum collineasse ad Ecclesiæ & Reipublice pacem, & ad schismatis extinctionem: jure proin suo usum esse, dum hæc ageret. At negatur suppositum, quod Constantinus propria auctoritate Concilium illud indixerit. Nam *Donatus de casis nigris* cum suis affectis Episcopis petiit à Constantino, ut causa sua judicaretur ab Episcopis ultra marinis. Quod postulatum Imperator ad Melchiadem Papam detulit; réque cum illo collata, tres ex Gallia Episcopos Romam destinavit, quibus Papa 15. Italos addidit, qui ipso Præside causam judicârunt. Unde utriusque conjuncta opera & voluntate Concilium illud indictum fuit.

Alteram partem suæ propositionis (*de indictione Concilii Arelatensis*) probat rursus ex S. Aug. qui Epist. 68 scribit: *sed rursus majores vestri ad Imperatorem redierunt, & non rectè judicatum, neque causam omnem auditam esse conquesti sunt. Unde ille alterum Episcopate judicium dedit in Arelatensi Galliæ civitate, ubi multi vestri vana & diabolica dissensione damnata, cum Cæciliano in concordiam redierunt.* Ergo Constantinus jure suo appellationi detulit, & aliud frequentius Concilium indixit. In quo jussu Imperatoris comparuerunt ex diversis Occidentis Provinciis 200. Episcopi: sempérque hoc Concilium legitimè convocatum ac celebratum esse, existimavit Ecclesia. Idem probat ex epistola Constantini ad Ablavium, Africæ Vicarium, in qua ei mandat ut ex utraque dissentientium parte aliquos ad Concilium Arelatense cum aliquot Episcopis mittat additque, se id facere, ne Deus ejusmodi dissensionibus ultra offendatur.

Verùm quidquid hic actum est, id actum voluntate & consensu Sylvestri summi Pontificis; misit enim ad illud Concilium suos legatos; miseruntque ad eum Concilii Patres relationem actorum, petieruntque, ut auctoritate sua illa confirmaret, & promulgaret; ut patet ex epistola synodica ad Sylvestrum.

Tertiam partem, de *causa Aptungitani*, probat primo ex optati Milevitani lib. 1. adv. Parmen. ubi: *Constantinus ad Ælianum Proconsulem scripsit, ut de vita Felicis Aptungitani publicè quæreretur.* 2. ex S. August. dicente: *etiam hæc ergo causa Felicis discussa est Proconsulari judicio, ubi liquidissimè innocentia Felicis apparuit* Epist. 162. ait: *an fortè, sicut quidam dixit non debuit Episcopus Proconsulari judicio purgari? quasi verò ipse sibi hoc comparaverit, ac non Imperator ita quæri jusserit, ad cujus curam,*

de qua rationem esset redditurus Deo, res illa maxime pertinebat. Arbitrum enim & judicem causæ traditionis, & schismatis illi (Donatistæ) eum fecerant, qui ad eum etiam præces miserant, ad quem postea provocarunt, & tamen iudicio ejus acquiescere noluerunt. Cùm igitur sacrilegii à Donatistis esset accusatus Felix, nimirum traditionis & exustionis sacrorum codicum, & propterea Cæciliani ordinationem illegitimam esse contenderent, quòd à traditore esset ordinatus, jure Proconsul, imperatoris mandato, causæ illius cognitionem suscepit, & Felicem infontem judicavit. At fortè Constantino dici potuisset, quod ejus filio Constantio causis Ecclesiasticis se nimium immiscenti dictum est à Magno illo Hosio Cordubensi (ut refert S. Athanasius in Epist. ad solitar. vit. agentes) quid tale à Constante actum est, inquit, aut quando iudiciis Ecclesiasticis interfuit? ne te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potius ea à nobis disce. Tibi Deus Imperium commisit, nobis, quæ sunt Ecclesiæ, concedidit. Et quemadmodum qui Imperium tuum malignis oculis carpit, contradicit ordinationi Divinæ: ita & tu cave, ne ea, quæ sunt Ecclesiæ, ad te trabens, magno crimini obnoxius fias: date, scriptum est, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Neque igitur fas est, nobis in terris Imperium tenere: neque tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes.

19.
Quartum. Quartam partem, de ultimo Constantini in hac causa iudicio, probat Natalis ex eo, quòd Imperator partes iudicis suscepit coactus, & ob temporum necessitatem, ob Ecclesiæ pacem, & ad fragendam pertinaciam schismaticorum, non verò, ut causam, ab Episcopis jam iudicatam ad examen revocet, sed id unum expenderit, an iudiciorum ordo in Ecclesiastico negotio fuerit servatus? Ad hoc autem probandum adducit S. Augustinum, qui Epist. 68. ait, post Arelatense Concilium multos quidem ex Donatistis cum Cæciliano rediisse in concordiam, alios verò pertinacissimos ad eundem Imperatorem appellasse; qui postea & ipse coactus Episcopalem causam inter partes cognitam terminaverit, & primus contra partem Donati legem constituerit, ut loca Congregationum ejusdem fisco vindicarentur.

Et Epist. 162. ait idem S. Doctor, Constantinum cessisse Donatistis, post Concilium Arelatense rursus ad se appellantis, ut de illa causa post Episcopis iudicaret, iussisse siquidem Imperatorem, ut partes ad agendam causam Romæ convenirent. Cùm autem ibi Cæcilianus non compareret, interpellatum Imperatorem, ut Cæcilianum tanquam contumacem condemnet, præcepisse, ut se

se Mediolanum sequerentur; atque ibi Cæcilianum præsentem, causa diligenter cognita, innocentissimum, Donatistas verò improbissimos fuisse judicatos. Hæc Natalis.

At verò Roncaglia, illius Censor, in animadversionibus in hanc Dissertationem, ait primò, non potuisse Constantinum Judices destinare, qui Cæciliani & Donatistarum causam discuterent. Neque enim posse jurisdictionem aliis delegare, qui non habet ordinariam. Atqui Imperatores non habere jurisdictionem ordinariam in causis Ecclesiasticis. Cùm Arcadius Theophilum Alexandrinum à Joanne Chrysofomo, ac deinde hunc ab illo judicari voluisset, utrumque hanc delegationem respuisse, tanquam Canonibus contrariam: cùm neuter alteri subditus esset, neque ex Principis delegatione potestatem in se mutuò potuerint accipere. Canones Nicænos velle, ut causarum Ecclesiasticarum judicia in propriis provinciis primò instituantur: quapropter Judices, ex Gallia à Constantino assumptos illegitimos prorsùs fuisse, omnique carentes potestate.

Ait secundò, non fuisse juris Imperatorii Donatistas alterum judicium Episcopale in urbe Arelatensi concedere. Neque enim laicæ potestatis esse, Concilia Ecclesiastica cogere; cùm, quæ in iis pertractantur, ad spirituales pertineant jurisdictionem. Quamvis proin Imperatores Regesque in convocandis Conciliis se immiscuerint, hujusmodi tamen vera non habuisse potestatem; neque ex factis jus adstruendum. Tum verò legitima fuisse Concilia, dum Præfules, sive Romanus Pontifex, convocationi assentientes, eorundem postea sanctionibus non refragarentur. Hinc factum, ut, dum Constantius Antiochiæ indixisset Concilium, irrita omnino illius decreta sint habita, eò quòd Romani Pontificis assensus non accesserit, teste Socrate *lib. 2. cap. 5.* Nicephorus *l. 9. c. 5. & 6.* Sozomeno *l. 2. c. 9.* nulliusque valoris esse declarata à Julio I. Pontifice, in litteris ad Episcopos, Antiochiæ congregatos. Additque Roncaglia ex Thomassino, Constantinum M. aliqua, circa convocanda Concilia, vi fecisse (ut in conciliabulis contra S. Athanasium institutis,) alia ex permissione Episcoporum. Alia, ut Optatus *lib. 1. adversus Parmenianum* ait, *barum rerum adhuc ignarum.*

Dicit 3. non potuisse Imperatorem jure proprio in causa Cæciliani & Donatistarum judicare. Ab ipsis enim primis Ecclesiæ sæculis Præfulus invigilasse, ne post ipsorum judicium causæ Ecclesiasticæ ad Principum tribunal deferrentur. Constare id ex Synodis Antio-

20.

Roncaglia
Responsio
ad 1.

21.

Ad 2.

22.

Ad 3.

chena & Sardicensi: illam dicere, ut Presbyteri, quos Concilium Provinciale majori pœnæ subjecisset, ad numerosius Episcoporum Concilium possint provocare; simulque vetâsse, ne querelas ad Imperatorem deferrent. Sancitum à Concilio Carthaginensi III. anno 391. can. 9. ut deponatur Clericus, si relicto judicio Ecclesiastico, judiciis publicis se subjecerit. A Concilio verò Milevitano can. 10. sic statutum: *placuit, ut, quicumque (Clericus) ab Imperatore cognitionem publicorum judiciorum petierit, honore proprio privetur.* Concilium Sardicense, ad extirpandam, quæ invalescebat, consuetudinem, in causis Ecclesiasticis Imperatorem adeundi, decrevisse, si judicati nollent Synodi sententiæ acquiescere, eos ad Romanum Pontificem appellare posse.

Quod Concilia decreverunt, Carolum M. capitularibus suis intulisse, *lib. 1. cap. 38.* statui, solum Episcopum de Clericorum delictis posse cognoscere: *lib. 5. cap. 225. 237. & lib. 6. cap. 125.* sanciri, Clericorum crimina, sive civilia fuerint, sive canonica, ad Episcopi tribunal deferenda esse: *lib. 7. cap. 107.* nec laico licere Clericum in sæculari judicio accusare: *lib. 5. cap. 179.* ita loqui Carolum M. *placuit, ut Monachi, & Presbyteri, nec non & Clerici, qui postposita canonica auctoritate passim palatium adeunt, & nostris sacris auribus importunissimam molestiam inferunt, ut non hoc facere præsumant. Quoniam hujusmodi factis & vigor Ecclesiæ contemnitur, & religio Sacerdotalis, & professio monastica vilior efficitur.* Hanc canonicam disciplinam strenuè inter alios tutatum esse Hincmarum Remensem; postquam enim Regii Judices Hincmaro Laudunensi diem dixissent, & cum obedire nollet, ipsius res occupâssent, scripssisse Remensem ad Carolum Calvum, ab illis peccatum fuisse in sacram scripturam, in SS. Canones, in Imperatorias Constitutiones, & in Caroli M. Capitularia. Cùm verò postea hic ipse Episcopus Laudunensis, quod Ecclesiæ tribunal judicârat, ad Judices sæculares deferre voluisset, scriptum ei fuisse ab Hincmaro Remensi: *non licet tibi postposito, vel contempto judicio Ecclesiastico, ad judicia sæcularia convolare, nec etiam personam laicam pertrahere, aut sequi ad forum suum, si ipsa persona laica consenserit Ecclesiasticum subire judicium, sicut lex Valentiniani, quam probat Ecclesia, demonstrat.*

23.
Probatio
nes.

Et jam dudum antea Marcianum Imperatorem agnovisse, post Ecclesiæ judicium (in causa Ecclesiastica) nihil sibi judicandum superesse. Imò ipsum Constantinum M. fallum, non esse suæ potestatis, in causa Cæciliani Episcopi se immiscere. Auditam aliàs etiam

(te-

(testibus Ruffino, Socrate, & Sozomeno) memorabilem illius, Episcopus alloquentis, vocem: *Deus vos constituit Sacerdotes, & nobis à Deo dati estis Judices, &c.* repetitam hanc à Carolo M. in suis Capitularibus Constantini sententiam lib. 5. c. 165. & lib. 6. c. 210. hujusmodi immunitatem in dignitatem sacrorum Ministrorum refundi à Carolo, hæc alia Constantini verba usurpante: “mihi de hujusmodi rebus non licet habere auditorium, Sacerdotum scilicet accusantium, & simul accusatorum.” Additque in iisdem Capitularibus & hæc Valentiniani I. Imperatoris Episcopus alloquentis, verba: “Supra nos est vestrum negotium, & idèd vos de vestris inter vos agite causis, quia supra nos estis.”

In eundem sensum prolocutum Imperatorem Basilium ad Synodum VIII. actione videlicet; *datum non esse laicis, secundum canonem jus dicendi quidquam de Ecclesiasticis causis: opus enim hoc Pontificium & Sacerdotum est: quia etsi laicus omni pietatis & sapientiæ laude præset, tamen laicus est, & ovis, non pastor.* S. Athanasium autem exprobrasse conciliabulo Tyrio, quòd Constantinus Imperator, mittendo ad illud Dionysium Comitem eidem se immiscuerit. *Si istud iudicium Episcoporum: quid cum eo commune habet Imperator?* Hæc Roncaglia. Ex quibus concludit, nisi velimus necessitati, cui jura cedunt, vel charitati adscribere, quæ gessit Constantinus in causa Cæciliani, suæ potestatis limites esse supergressum. Addit tamen, si indispensabilis necessitas suaderet, Principem extendere debere suum patrocini-um ad opem ferendam Ecclesiæ, ac proinde etiam ad impios ministros arcendos, & innocentes defendendos; cùm etiam Ecclesia ad illius tutelam soleat confugere. At dum hæc necessitate impellente Princeps perageret, non jurisdictionem exerceret, sed matrem suam, sanctam videlicet Ecclesiam, tueretur. Ita ille.

In notis verò ad cap. 2. *Hist. Eccles. Sæc. IV.* docet idem auctor, Ministrum Ecclesiæ, manifestam injuriam à suis iudicibus passum, posse ad principis tutelam confugere; cùm ipsum jus naturæ necessariam sui defensionem tribuat: Sic Athanasium, à Tyria Synodo ibique damnatum, cùm aliud tunc non haberet innocentiae adversos Arianos præsidium, ad Imperatorem confugisse. Hanc tamen viam non esse tentandam, quamdiu ab ipsa Ecclesia sperari possit auxilium: juxta illud S. Ivonis effatum: *ab ipsa ad ipsam confugiant.*

Demum subjungit, nulli esse dubium, quod si aliquis Ecclesiæ Minister Republicæ paci insensus, eandem perturbaret, ac in illum Ecclesiæ tribunal non animadverteret, Principis fore, qua meliori

posset via, imminenti malo occurrere. Cum potissimum Principis munus sit, publicæ tranquillitatis hostes avertere.

24. *Conclusio.* His in utramque partem relatis, censeo, ex iis, quæ Constantinus Imperator in causa Cæciliani egit, dixitque, non tantum nullum Ecclesiasticæ Immunitati creare præjudicium, sed eandem vel maximè confirmari. Nam ipsemet Imperator agnovit, & sæpius professus est, eam causam non pertinere ad suum forum. Hinc Donatistas importunè ad ferecurrentes, ad tribunal Ecclesiasticum remisit: & primo quidem Romam ad Melchiam Summum Pontificem, qui in Concilio 18. Episcoporum causam judicavit. Cum autem nolent acquiescere, causamque non benè judicatam conquererentur, ut omnem contumaciæ prætextum eis eximeret, remisit eos Imperator, consentiente Sylvestro Papa, ad alterum Judicium Ecclesiasticum, ad Arelatense nempe Concilium plenius atque frequentius.

Unde S. Augustinus Epist. 95. Donatistas ita alloquitur: *Scitote, quod primi Majores vestri causam Cæciliani ad Constantinum Imperatorem detulerunt --- sed quia non est ausus de causa Episcopi judicare, eam discutendam ac finiendam Episcopis delegavit. Et Ep. 43. neque enim est ausus (inquit) Christianus Imperator, sic eorum tumultuosas & fallaces querelas suscipere, ut de judicio Episcoporum, qui Romæ sederent, ipse judicaret, sed alios, ut dixi, Episcopos dedit. Agnovit proin, causam illam non ad se, sed ad Episcopos pertinere. Cum autem Donatistæ à Concilio Arelatensis sententia rursus ad Imperatorem provocarent, vehementer (ut testetur August. Epist. 43.) de hac eorum pervicacia, in Epist. ad Patres Arelatenses data, est conquestus: meum judicium expostulant, inquit, qui ipse judicium Christi expecto. Dico enim, ut se veritas habet, sacerdotum judicium ita debet haberi, ut si Dominus ipse residens judicet. Nihil enim licet bis aliud sentire, vel aliud judicare, nisi quod Christi magisterio sunt edocti. Quid igitur sentiunt maligni homines officia diaboli? perquirunt sæcularia, relinquentes cælestia. O rabida furoris audacia! sicut in causis gentium fieri solet, appellationem interposuerunt. Quid hi detractores legis, qui venientes cæleste judicium, meum putaverunt postulandum, sic sentire de Christo salvatore.*

Hic planè Constantinus disertis verbis asserit, causam eam ad forum sæculare non pertinere. Unde Ludovicus Du Mesnil lib 9. Doctr. & Discip. num 51. post relatam istam Constantini Epistolam, subjungit: *qui religionis causas ad Magistratus civiles pertinere putant, atque ad eos à judiciis Ecclesiasticis provocare licitum esse, Con-*

fianti-

stantiniquè exemplo suam opinionem tuentur, hac ejus Epistola revincuntur. Perspicuè in ea profitetur, ut se veritas habet, sacerdotum judicium ita debet haberi, ac si ipse Dominus residens judicet. Eorum caeleste judicium non nisi perversissimè, per appellationem infirmandum desertur sæcularibus.

Quòd autem Constantinus post geminum Ecclesiæ judicium, continuis aditionibus & perversis adulatorum consiliis inductus, ut schismaticis os occluderet, Donatistis adhuc aures præbuerit, ac causam rursus judicandam susceperit, in eo peccatum esse non nego. Imò ipse Imperator: licèt bona intentione duceretur, comprimendi nempe Imperiali sententia vesaniam & tumultum furentium, litèmq; finiendi, sciebat, se limites transgredi, tùm quia professus sæpiùs ante fuerant, causam illam ad judicium pertinere Ecclesiasticum, tum quòd facti hujus veniam se ab Episcopis petiturum dixit.

Testatur hoc S. Augustinus Ep. 43. in qua sic loquitur: *eis* (nempe Donatistis) *ipse cessit, ut de illa causa post Episcopos judicaret, à sanctis Antistitibus postea veniam petiturus.* Cur autem ab Episcopis veniam peteret, si, ut Natalis ait, jure suo usus est? an jure suo usus in judicanda causa, quam ad se non pertinere toties professus est?

Sicut ergo oportuit Donatistas stare sententiâ Conciliorum, sic Imperatorem oportuit eorum illegitimam appellationem rejicere, & sententiæ, à Conciliis latæ, executionem urgere. At Princeps optimus, incredibile pacis & tranquillitatis studio flagrans, quamvis sciret irritam omnino esse & illegitimam illam appellationem, tamen ei detulit, ut postea Donatistæ, qui ad eum toties provocaverant, nihil ampliùs haberent, quod dicerent, ac contumaciam suam deponerent: sperans, effectu bono secuto, Episcopos illius culpæ facilem sibi duros veniam.

QUÆSTIO II.

An ex causa Cæciliani probetur jus appellandi à Pontificis sententia ad Concilium?

Utitur hoc Argumento Calvinus, ad infrigendam auctoritatem sedis Apostolicæ, quidam verò Catholici cum Bossueto in *defens. declarat. Cler. Gallic. p. 2. l. 14. c. 10.* ad probandum, à Pontifice appellari posse ad Generale Concilium. Nam, ut ajunt, causa à Melchiade Papa jam judicata, voluntate Imperatoris in Are-

25.

latensi Concilio pleniore rursus examini est subjecta & iudicata. Et quidem jure. Nam S. Augustinus Ep. 43. hac de re ita differit: *Ecce! putemus, illos Episcopos, qui Romæ judicant, non bonos fuisse Judices: restabant ad hoc plenarium Ecclesiæ universæ Concilium, ubi etiam cum ipsis Judicibus causa posset agitari; ut, si malè judicasse convicti essent, eorum sententiæ solverentur.*

Verùm longè alia est mens sancti Augustini, quàm isti interpretentur. Nam imprimis hæc erat *quæstio facti*, an scilicet Cæcilianus commiserit ea crimina, quæ ipsi à Donatistis fuerant objecta. Licèt ergo à sententia Pontificis in quæstione facti data fuisset provocatio ad plenarium Ecclesiæ Concilium, nullatenus tamen data fuisset appellatio in quæstionibus *Juris*, seu dogmaticis fidei ac morum, in quibus summum Pontificem, dum ex cathedra loquitur, infallibilem esse censemus.

Mens Augustini.

At neque in quæstione facti, quæ tunc vertebatur, S. Augustinus censuit, necessarium fuisse plenius Concilium. Sed magno pere improbat impudentiam Donatistarum, quod præsumpserint accusare Romanam synodum apud Imperatorem, malè ab ea esse iudicatum. Si enim ad aliud tribunal deferenda fuisset illa causa, *potius* ad aliud Episcoporum Concilium, quàm ad Imperatorem deferendam fuisse. Cessisse nihilominus Constantinum eorum importunitati, atque ad Arelatensem synodum eos misisse: non, quòd hoc necessarium fuerit (cum causa jam esset finita) sed, ut os obstrueretur schismaticis, & eorum impudentia cohiberetur; dum viderent, ab altero etiam pleniore Concilio se esse damnatos.

Verba in hanc rem S. Augustini l. c. sunt: *dedit aliud Arelatense iudicium, aliorum scilicet Episcoporum: NB. non quia jam necesse erat, sed eorum perverſitatibus cedens, & omni modo cupiens tantam impudentiam cohibere.* Ecce! perverſitatem & impudentiam S. Doctor vocat, quòd Donatistæ Romanæ sententiæ non acquieverint. Necesse non fuisse, ait, aliud concedere iudicium: adeoque causam pro finita habuit: perverſitatibus tamen provocantium cessisse Imperatorem, non juri: ad cohibendam earum impudentiam, non ad deferendum justæ appellationi, quæ non erat. Certe si jus aliquod habuissent provocandi à sententia Romana, dici non posset, quòd Imperator *cesserit eorum perverſitatibus*, quòd fuerint *impudentes*, nam jure suo essent usi. Neque dicere potuisset Augustinus: *non fuisse necesse, aliud eis dare iudicium.* Si enim eis competisset jus appellationis, necesse fuisset, eis aliud iudicium concedere.

Quan-

Quando igitur S. Doctor dixit: *restabat adhuc plenarium Ecclesiæ universæ Concilium &c.* non voluit significare aliquod jus appellandi à sententia Melchiadis; sed, nihil aliud superfuisset ad compescendam eorum impudentiam, & perversitatem, quàm ut hoc adhuc eis indulgeatur.

Deinde si vera & legitima fuisset appellatio à Romana Synodo ad Arelatensem, non potuissent Episcopi Romani Concilii rursus in Aralatenfi sedere Judices. Atqui constat, non tantùm *Maternum* Agrippinensem, *Rheticum* Augustodunensem, & *Marinum* Arelatensem, quos Imperator Romam invitaverat, sed etiam ipsius *summi Pontificis Legatos* in Areletensi sedisse Judices & pronuntiâsse denuo sententiam.

Cæterùm ex eo, quòd quæstiones etiam dogmaticæ, post definitionem summi Pontificis, à generalibus Conciliis iterum tractentur & definiantur, nullatenus sequitur, Pontificiam sententiam esse fallibilem, aut reformabilem, aut ab ea appellari posse; sed id fit, ut hæreticorum aut schismaticorum contumacia evidentius confundatur & frangatur, si videant, à toto orbe Christiano se condemnari.

Hanc ob causam Arius, à Sylvestro Papa, vel ejus autoritate, ab Ofio jam condemnatus, à Nicæna Synodo iterum est judicatus & damnatus. Causam Nestorii, à Cælestino I. vel ejus autoritate à S. Cyrillo, jam damnatam, iterum damnavit Ephesina Synodus, Causam Eutychetis, à S. Leone jam profligatam, profligavit rursus Chalcedonenfis Synodus. Causam Monothelitarum, à Martino I. & Agathone jam judicatam, iterum judicavit sexta Synodus. Causam Iconoclastarum ab Hadriano I. judicatam, Synodus VII. Causam Lutheri à Leone X. judicatam, Synodus Tridentina. Hæc, inquam, omnia Concilia, & quidem voluntate summorum Pontificum, sunt convocata, ut causas, ab ipsis jam judicatas, denuo judicarent, non ut inde Pontificiæ definitiones infallibilitatem, robur, firmitatémque acciperent, sed ut hæreticis, Pontificis autoritatem non agnoscentibus, os obstruatur, totique orbi manifestè pateat, quid sentiendum credendumque sit.

Atque ex hoc ipso Apostolicæ sedis elucet infallibilitas in quæstionibus fidei decidendis. Quod enim illa jam priùs deciderat, hoc ipsum postea deciderunt etiam Concilia Oecumenica; non igitur absolutè necessariùm erat, ut Concilia propterea congregarentur. Nam plures hæreses Pontifex absque Concilio Generali condemnavit, ut Pelagii, Montani, Priscilliani, Joviniani, Vigilantii &c.

26.
Crisis de
Papa.

Imò etiam in quæstione meri facti oportet summo Pontifici præstare obedientiam cum reverentia, licèt in ea decidenda non sit infallibilis. Insinuat hoc Papa Innocentius III. *cap. à nobis de sentent. excommunicat.* Ibi: *Judicium Dei veritati, qua non fallit, nec, fallitur, semper innititur: judicium autem Ecclesiæ non nunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contingit, & falli. Propter quod contingit interdum, ut, qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus: & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia innodatus.*

27.
*Quis au-
tor Do-
natista-
rum Schis-
matis?*

Quæres 1. quis fuerit auctor Donatistarum schismatis? & quis ille Donatus, qui fuit Romæ condemnatus? Ratio dubitandi est, quia duo fuerant *Donati*: alter *casarum Nigrarum Episcopus*, alter Donatistarum Carthaginensis Episcopus. Resp. ex his prior, nempe Donatus à *casibus nigris*, qui nunquam fuit Carthaginensis Episcopus, primus auctor & incensor erat illius schismatis, atque in Romano Concilio à Melchiade damnatus. Alter verò dictus fuit *Donatus Magnus*, secundus Donatistarum Carthaginensis Episcopus. Donatistæ tamen non à Donato Casensi primo suo incensore nomen hauserunt (ed quòd ille Romæ nominatim fuerit damnatus) sed à Donato Magno, Carthaginensi ipsorum Episcopo. Primus enim factionis Donatisticæ Episcopus Carthagine fuit *Majorinus* (à Donato Casensi, ordinatus) alter *Donatus Magnus*, tertius *Parmenianus*, ut ex Augustino & Optato Milevitano colligitur. Notare hoc placuit, ne nominum illorum fiat confusio.

28.
*Oppugna-
tores Do-
natista-
rum.*

Quæres 2. quinam fuerint præcipui Donatistarum impugnatores? Resp. S. Augustinus, & S. Optatus, Episcopus Milevitanus in Numidia. Et hic quidem sex libros scripsit contra Parmenianum circa annum 370. In 1. ostendit, quinam sint Traditores & schismatici. In 2. quæ & ubi sit una Ecclesia. In 3. non esse petitum à Catholicis, ut milites adversus Donatistas à Constante Imperatore in Africam mittantur. In 4. quis sit peccator, cujus sacrificium Deus repudiat. In 5. tractat de baptismo. In 6. de inconsideratis præsumptionibus & erroribus Donatistarum.

Post Optatum plurimos libros contra Donatistas scripsit S. Augustinus: uti tres libros contra *Epistolam Parmeniani*, quam hic ad Tichonium Donatistam scripserat. Ubi S. Augustinus potissimum examinat, an in communione Sacramentorum mali contaminent bonos. Libros 7. de baptismo contra Donatistas, auctoritate S. Cypriani abusos. Librum de unico baptismo contra *Petilianum* Donatistam,

stam, Constantinensem Episcopum. Quatuor contra Cresconium Grammaticum. Unum ad Donatistas adhuc contumaces post collationem Carthaginensem. Breviculum seu compendium gestorum in illa celebri collatione, multosque alios, quorum plures non amplius exstant: præter epistolas plurimas contra eosdem scriptas. Quorum tamen pleræque interciderunt.

ARTICULUS III.

De ortu Arianae Hæresis sub Constantino M.

Altera pestis sæculi IV. quæ orbem terrarum infecerat, hæresis Ariana fuit. Nulla hac unquam potentior. Imperatores, Reges, Episcopos, quin omnem ferme mundum infecit. Inunte jam Sæculo IV. proserpens Alexandriae per Arium, ex Libya oriundum; qui primò Meletiano se schismati immiscens, à Petro Patriarcha, glorioso deinde sub Maximino Martyre, jam tunc (ut multi tradunt) inconfutilem Christi tunicam ab eo dissuendam prædicente, ejectus est. At ab Achilla successore contra Petri monitum receptas, & presbyter ordinatus, ad Patriarchatum aspirabat. Cùm autem mortuo Achilla præponeretur ipsi Alexander, urente invidia, orthodoxam ejus de Christo & Ss. Trinitatis mysterio cœpit doctrinam reprehendere; cùmque versipellis hypocrita non mediocrem probitatis & doctrinæ famam sibi comparasset, ingentem in Ægypto adversus Alexandrum Patriarcham tempestatem concitavit, ut aded necesse fuerit Alexandrino I. 100. Episcoporum Concilio tumultuantem compercere. Damnata ejus doctrina, Sacerdotali munere depositus, excommunicatus, atque urbe ejectus est.

Ille ad Eusebium Nicomediensem Episcopum, hominem sibi similem, jam aliàs de Christi Divinitate perversè sentientem, fugâ elapsus; Patronum invenit potentem, & factionis Arianae deinceps Principem. Cùm enim, aulicis artibus imbutus, Constantiæ (quæ erat Licinii vidua, Constantini soror) gratia ac favoribus polleret, plures facilè Episcopos, præsertim Eusebium Neo-Cæsareensem, hominem cæteroquin doctum, & Constantino charum, (qui in persecutione Diocletiani Christum negaverat) & Theognidem Nicænum, in Arii partes pertraxit, habitoque conciliabulo ejusdem doctrinam approbavit, aded se ipsum & Arium Clientem suum callidis artibus apud Imperatorem Constantinum insinuandi

peritus, ut is Alexandrum, Patriarcham Alexandrinum, velut turbarum Auctorem reprehenderet.

32. *Damnati à Concilio Alexandrino & Nicæno.* At cùm cereret Constantinus Christianam Ecclesiam aded in se ipsam gravissimo schismate collisam, ut ipsis etiam gentilibus, qui illius incrementum lividis oculis aspexerant, fieret ludibrio, facilè consensit, ut à Sylvestro Papa, ad quem Alexander Patriarcha recurrit, indiceretur primò quidem *Concilium Alexandrinum II.* cui nomine Sylvestri præfedit Hosius (in quo damnatus rursus Arius) ac deinde etiam, cùm malum ulterius serperet, Oecumenica Episcoporum Synodus, ad causam illam gravissimam definiendam finendamque.

Congregata illa fuit Nicææ in Bithynia, ut *part. 3. cap. 4. art. 1.* memoratum. Patres, ultra trecentos, mox professionem orthodoxam, à Magno illo Olio Cordubensi Episcopo, Sylvestri Pontificis ad Concilium legato, compositam, amplexi sunt; sexdecim Arianis Episcopis primo reclamantibus, præsertim in eo, quod Filius Divinus diceretur *consubstantialis* Patri. Tandem tamen & ipsi cum Eusebio Nicomediensi, & Cæsareensi subscripserunt, tam Symbolo Nicæno, quàm condemnationi Arii: gaudio exultante Constantino, totòque Senatu Patrum. Sylvester Papa Concilio 267. Episcoporum habito Synodum Nicænam confirmavit, simulque Arium, Photinum, & Sabellium damnavit: additis 20 Canonibus. In 3. distincta fit mentio Ordinum Clericalium, Ostiariorum videlicet, Lectorum, Exorcistarum, Acolythorum, Subdiaconorum, Diaconorum, Presbyterorum, & Episcoporum.

In 4. fit quadruplex partitio proventuum Ecclesiæ, ut prima eedat Episcopo, altera Clero, tertia fabricæ, quarta pauperibus.

In 5. à nullo presbytero conficiendum Chrisma.

In 6. fit mentio Cardinalium.

In 8. Subdiaconis prohibentur nuptiæ. Nota. *Suppositi aliquibus videntur isti Canones, quos Isidorus suæ collectioni inseruit.*

Verùm Eusebium, hominem nullius conscientiæ, qui jam antè contra SS. Canones, tunc severè observatos, à Beritensi Episcopatu ad Nicomediensem transferat, & quod turpius, Licinii persecutoris partes secutus fuerat, fraude egisse mox patuit. Nam etiam Meletiani à Concilio Nicæno damnati essent, cum iis dem se conjunxit, ac Athanasium, mortuo Alexandro ritè electum Patriarcham Alexandrinum, gnavum Concilii executorem, variis mendacijs Constantino exosum reddere conatus est. At iis detectis cum Theognide Nicæno ab Episcopatu depositus, & in exilium

lium eiectus est. Affectus verò Arii *Porphyrianos* dici deinceps Imperator voluit, à Porphyrio apostata impio; cujus blasphemias innovabat Arius. Verùm cùm Constantinus regiam sedem Nicomediâ *Bizantium*, recens exornatam, ac *Romam novam*, à nomine suo *Constantinopolim* dictam, urbem transtulisset, in celebritate illa Constantia soror Eusebio reditum ad Episcopatum exoravit. Ille ad artes suas & machinationes in Athanasium pariter reversus, persequi illum non desuit, atque ut sternere posset facilius, cum affectis suis Arianis, & Meletianis, exactissimam Nicæni observantiam simulans, subornatis testibus complura Athanasi crimina confinxit, & ad Imperatorem detulit, deposcens Episcoporum Concilium, de iis judicaturum.

Constantinus nimium credulus indixit *Conciliabulum*, primùm ^{35.} Cæsaream Palæstinæ, ac postea *Tyrum*; in quo, ex Arianis & Meletianis potissimum confiato, incredibile dictu, quàm perversè ac violentè acta sint omnia: quot mendaciis & imposturis itum in ruinam innocentiae: Dionysius Comes, Arianorum fautor, modo rabatur conventiculum, præerant duo Eusebii: Arsenii tanquam occisi manus amputata exhibita: sed Arsenius integer ostensus: Mulier Athanasium de stupro insimulans producta, sed, impostura demonstrata, damnatus nihilominus in illo *Tyrensi* conventiculo, Ariusque, postquam per Arianum quendam presbyterum, impostorem insignem, primùm quidem apud Constantiam, dein etiam apud Constantinum se callidè insinuâisset, ac professionem ad speciem Catholicam, ommissa tamen voce *consubstantialis*, scriptam eidem obtulisset, remissus ad Eusebianos Episcopos, qui ferventes Nicæni cultores se hæctenus simulaverant, ab iisdem est absolutus; atque innocens declaratus.

Athanasius verò ex impiissimo *Tyrensi conciliabulo* ^{34.} Constantinopolin profectus, à Constantino, Arianorum artibus in Athanasium, tanquam pacis turbatorem, concitato, vix tandem in conspectum admittus est. Implorat patrociniū. At cùm quinque Episcopi *Ægyptii*, ab Eusebio corrupti, falsum adversus eum testimonium dicerent, quodd frumentum ex *Ægypto* Constantinopolim devehî prohibuerit, iratus Imperator Tre viros eum in exilium relegavit. Noluit tamen alium ei in Patriarchatu Alexandrino subrogari. Patri furore Ariani, duo præcipuè Eusebii, Theognis Nicænus, Ursacius & Valens, Pannoniæ Episcopi, coactò *Constantinopoli conciliabulo Marcellum Ancyræ Episcopum* deposuerunt: absoluto rursus

& in communionem recepto Ario, postquam perjurio dolofo Nicænum fidei symbolum integrum se recipere Imperatori mentitus est.

36.
Arii interitus.

At imminebat ultionis Divinæ dies, qua Deus exaudiit Alexandri Episcopi Constantinopolitani populique Catholici preces. Cum enim Eusebius cum suis sectariis, Arium in Ecclesiam induturus, solenni cum pompa per urbis plateas incederet, Arius premente subito ventris onere secedens, visceribus & intestinis effusus repente crepuit, anno 336. Interiisset tunc haud dubie cum auctore suo Ariana hæresis, nisi altero post anno obiisset Constantinus.

ARTICULUS IV.

Observatio in Concilia tempore Constantini M. habitæ
in causâ Arianorum.

37.
Osii Legatus.

Dubitatur I. An Osius Cordubensis, quem Concilio II. Alexandrino, in quo Arius iterum damnatus est, præfuisse diximus, à Sylvestro Pontifice, an verò à Constantino Imperatore missus fuerit? Ratio dubitandi est; quia Eusebius asserit, eum à Constantino missum Alexandriam, ut inter Alexandrum Patriarcham, & Arium pacem componeret. Idem confirmant Socrates, Theodoretus, Sozomenus, Photius. Unde Natalis concludit, Osium non à Sylvestro Pontifice, sed ab Imperatore ad Concilium illud, & componenda Ecclesiæ Alexandrinæ dissidia missum esse.

Contrà verò Cardinalis Baronius cum aliis contendit, illum à Pontifice fuisse missum, illiusque autoritate præfuisse, ac sententiam in Arium tulisse; eò quòd Osius, Cordubensis in Hispania Episcopus, qui nullam in Alexandrinam Ecclesiam, ejusque Clerum, jurisdictionem habuit, non potuisset congregare Synodum, (quam S. Athanasius Apolog. 2. *generalem* vocat) eique præesse, nisi Apostolici legati munere fuisset perfunctus. Accedit, quòd in Epistola, à Constantino ad Alexandrum & Arium scripta, nulla fiat Osii mentio, adeoque non ab Imperatore sed Pontifice eò missum esse.

At fortassis utrique sententiæ aliquid concedendum, dicendumque ab utroque missum esse. Nam constat, Osium sedis Apostoli-

stolicæ legatum per Orientem fuisse. Unde, cum turbæ illæ in Ægypto essent ortæ, Constantinus illum, aliàs jam autoritate ac potestate Legati Apostolici instructum, Alexandriam misit; ubi dein autoritate à Pontifice sibi concessa usus, Synodum congregavit, eique præfedit. Quam fanè potestatem in aliena Provincia, imò in Patriarcham, post Romanum, primum, nemo alius præter Romanum Pontificem dare eidem poterat, præsertim in judicanda causa fidei, quæ tunc vertebatur. Prætereo, quòd Alexander Patriarcha, ut plures asserunt, causam jam tunc ad Romanum Pontificem detulerat; cujus planè dein fuit, in re tanti momenti Ecclesiæ consulere, atque per Legatum suum, quem alloquin in Oriente habuit, tanta in fide diffidia componere.

Idem Osius postea nomine Sylvestri Papæ præfedit etiam Magno Concilio Nicæno. Quod pariter à Constantino convocatum esse Natalis scribit. Verùm id factum cum consensu, & operâ conjuncta Sylvestri Pontificis, probavi *parte 3. cap. 3. quæst. 2.* & quomodo aliàs Osius nomine Pontificis præfidere potuisset? Præfuisse autem certum est, ut testatur S. Athanasius in *Epist. ad Solitar. vit. agent.* Ubi Arianos sic loquentes inducit: *Hic est princeps Synodorum: & si quid scribit, ubique auditur. Hic formulam fidei in Nicæno Synodo concepit &c.* Et in *Apolog. de fuga sua:* sic loquitur Athanasius de Osio: *In qua Synodo ille non dux & autesignanus fuit? quam non ille recta tuendo in suam sententiam pertraxit? quæ Ecclesia illius præfidentia non pulcherrima monumenta retinet?* Atqui privatus Cordubensis Episcopus non potuisset tanta cum auctoritate Synodis præfidere, etiam in quibus plures Patriarchæ præfentes erant, ut in Nicæna, nisi tanquam sedis Apostolicæ Legato ea honoris, loci, & potestatis prærogativa fuisset delata. Unde Gelasius Cyzicenus in *Hist. Concil. Nicæn. lib. 2. cap. 5.* expressè ait, Osium in Concilio Nicæno loco Romani Pontificis, cum Presbyteris Romanis, Vito & Vincentio, præfuisse.

Dubitatur 2. An omnes Ariani Concilio Nicæno subscripserint? Ratio dubitandi est; quia Socrates lib. 1. cap. 5. scribit, quinque Episcopos, inter quos præcipui, Eusebius Nicomediensis, & Theognis Nicænus, noluisse subscribere: ac propterea cum Ario excommunicatos, & in exilium ejectos esse: nec restitutos, donec libello Episcopis oblato pœnitentiam simularent. 38.
An Ariani Nicæno
subscripserint?

Resp. Socratem hoc asserere contra commune antiquorum testimonium, ut S. Athanasii *lib. de Syn. Nic. decret.* S. Hieronymi in *Dial. adv. Luciferianos &c.* Qui omnes subscripsisse &

Ario anathema dixisse testantur. Theodoretus *lib. I. Hist. Eccles. cap. 7.* duos solos excipit, videlicet Theonam Marmaritanum, & Secundum Ptolomaidis Episcopum. *Arii patrocinio suscepto*, inquit, *doctrinæ Apostolicæ contradixerunt* (Ariani Episcopi) *quin etiam fidei formulam, quam posuerant, Concilio proposuerunt: quæ, ut primum perlecta fuit, quoniam omnes eam adulterinam & spuriam esse vociferabantur, illico discerpta est.* Ac cum ingens tumultus contra eos esset concitatus, & omnes eos ut pietatis proditores instimularent, metu percussi surrexere, primique ipsi omnes unâ, solis Secundo & Theona exceptis, sententiam excommunicationis contra Arium pronuntiavere. Quocirca impio illo ab Ecclesia exturbato, fidei formulâ, quæ adhuc in Ecclesia servatur, communi consensu compositâ, & subscriptionibus omnium confirmata, Concilium dimissum est. Igitur Eusebius, etiam & Theognius subscripserunt: sed cum postea eorum fraudes innotescerent, depositi sunt; aliis in eorum sedes subrogatis. At novis fraudibus decepto Constantino rursus sunt restituti.

39. Putant quidem aliqui cum S. Hieronymo in *dial. ad Lucif. & Au Arius. Ruffino lib. I. Hist. Eccles. c. 11.* Arium, postquam excommunicatus fuerat, errorem recantasse, atque à Concilio receptum fuisse. Verum ex epistola Nicænæ Synodi, ad Ecclesiam Alexandrinam scripta, colligitur contrarium; & ipse S. Athanasius, qui Concilio præfens fuit, in Apologia 2. ait, Eusebium à se petiisse, ut Arium recipiat, respondisse autem se, *Hæreseos inventores, veritati infestos, & damnatos ab universi orbis Concilio, minime recipiendos esse.* Quod sanè scribere non potuisset, si Arius à Concilio illo fuisset receptus. Cur enim ipse non reciperet, quem generale Concilium recepisset? Et ad quid tot Eusebianorum technæ, ut Imperatorem Ario reconciliarent, si in Ecclesiam jam à Concilio, præfente Constantino, fuisset receptus? Igitur S. Hieronymus de alio quodam, ejusdem nominis, homine locutus esse censendus est.

40. De *Eusebio Pampbili, Cæsarensi* in Palestina Episcopo, major est disceptatio. Quidam enim ab Ariana labe illum omnino absolvunt: eò quòd & ipse in Nicæno Arium damnaverit; à Socrate, & Gelasio Cyzicensi ejus innocentia vindicetur, & in pluribus martyrologiis, ut Ufuardi, Adonis Viennensis, Notkeri ad 21. Junii recolatur ut Sanctus, ut etiam ab Ecclesia Lemoviensi, quæ in veteri Breviario de sancto suo Eusebio hæc legit: *Hic, cum aliquando Ariana hæresi laborasset, ad Synodum Nicænam accedens, Spiritu sancto inspiratus, Patrum sententiam secutus est, ac deinceps usque ad mortem sanctif.*

sanctissime cum orthodoxa fide vixit. Additque Papebrochius in actis SS. ad 21. Junii, Eusebii hujus nomen in fastis Ecclesiasticis mansisse usque ad Gregorii XIII. tempus, quo Baronius illud expunxerit, atque ejus loco nomen *Eusebii Samosatani*, quem Græca Ecclesia pridie, videlicet 20. Junii, colat, Martyrologio Romano inferuerit.

At vix dubium est, quin Ariana lue infectus fuerit jam ante Concilium Nicænum, ac post illud in eadem contabuerit. Hinc condemnationi Arii primò subscribere recusavit, & quamvis postmodò subscripserit, id tamen simulato tantùm ac dolosè factum esse constat, ne gratia Constantini, qua pollebat, & Episcopatu excidat.

Nam, cum Eusebio Nicomediensi colludens, Arium pro innocente defendere, & Athanasium persequi, tanquam turbatorem pacis, non cessavit. Patuit id tum aliàs, tum in Concilio 41.
Manst.
Arianus.bulo præsertim illo Tyrio, cui cum Eusebio Nicomediensi præsedit.

Historia quoque ipsius Ecclesiastica satis prodit, quo calamo profluxerit. Cur enim illam præcisè usque ad Concilium Nicænum deduxit? cur tam celebrem orbis terrarum conventum non accuratè descripsit? cur condemnationem Arii reticuit? cur de illo nihil excidere est passus, quo errasse illum constaret? cur non saltem in vita Constantini tam memorabiles res gestas recensuit? cur de solo paschate meminit tractatum de causa Arii, ac definita filii Divini consubstantialitate altùm siluit?

Quid multa? scripta illius plus satis tabem Arianam redolent. Nam *lib. 7. præparationis Evangelicæ cap. 15.* tres distinguit gradus Divinitatis, quorum alter sit altero præstantior, velut sol luna: solum Patrem esse supremum Deum, filium infra Patrem, & Spiritum S. adhuc inferiorem. Et *lib. 4. Demonstrationis Evangelicæ cap. 3.* ait: *Pater prius, quàm Filius, & ante generationem ejus subsistit.* Et ne putemus, eum origine tantùm Patrem priorem asserere, non autem naturâ, utitur exemplo solis & luminis; hoc autem est illo naturâ posterior. Eodem *lib. 4.* Patrem modò appellat *Deum primum, Filium Dominum*, modò Filium *secundum causam*, causâ primâ inferiorem, *secundum Dominum, Opificium, alteram præter Patrem essentiam, medium inter Patrem & Angelos.* Rufus *lib. 1. de Ecclesiastica Theologia contra Marcellum* ait, Patrem solum Deum esse & Filii sui & hominum; hinc Filium rogare Patrem, obedire Patri,

tri, esse minorem Patre, de cælo descendisse non ut suam voluntatem faciat, sed Patris, qui eum misit.

Et ne suspicaremur, hæc Eusebium non de verbi Divini substantia, sed de assumpta humana natura proloqui, protinus subdit: *Quid ad ista dicturus est Marcellus, cum eum, qui de cælo descendit, ista ipsa docentem audiat? non, opinor, illud allegare poterit, carnem servatoris hoc prolocutam; non enim caro de cælo descendit.* Quæ planè omnia ipsissimam Arii pestem eructant.

Accedit manifestum Patrum testimonium. Sic S. Athanasius, qui homines illos omnium optimè noverat, lib. de Synodi Nic. decret. ait: *Eusebius Cæsareensis in Palæstina, cum pridie abnegasset, in eandem tamen sententiam (Nicæni Concilii) subscripsit postridie-omnibusque manifestè apparuit, eum prius, & temerè errasse, & frustra contra veritatem pugnasse.* Et paulò inferius addit, Eusebianos tanquam canes ad vomitum rediisse. S. Hieronymus, præsertim in apologia sua in Ruffinum, Eusebium Cæsareensem sæpè appellat Arianum, imò signiferum Arianae factionis. Idem testantur S. Hilarius in lib. ad Constantinum; ubi commenta Ariana duobus Eusebiis attribuit. S. Epiphanius hæres. 68. Cæsareensem Eusebium cum aliis Arianis Tyriæ Synodo præfuisse scribit. Theodoretus pariter, Tharadius in 7. Synod. Photius, Nicephorus, Callistus &c. eundem inter hæreticos Arianos collocant.

Quare tot tantisque Argumentis ac testibus prævalere non debet Socrates & Cyziceni autoritas, præsertim cum neuter sit scriptor admodum accuratus. Sed neque Argumentum quod afferunt, quidquam probat. Subscripsit quidem Eusebius Nicæno, sed invitus, sed simulatò, sed ut canis ad vomitum reversus. Etiam Nicomediensis subscribit, an propterea Arianus non fuit?

¶ 2.
Error de
ejus san-
ctitate.

Majorem difficultatem movent martyrologia antiqua sacræque fasti, in quibus Eusebius inter sanctos recensetur. Fatentur plerique, nomen *Eusebii Cæsareæ in Palæstina Episcopi ac Historiographi* per errorem irrepsisse, dum veteres quidam vel ex incuria vel imperitia hunc Eusebium alteri cuidam sancto Eusebio supposuerunt.

Duplex autem præcipuè circa hunc errorem est sententia: prima Cardinalis Baronii, qui censet martyrologii conditorem errasse in nomine civitatis, & pro *Eusebio Samosateno* in Syria Episcopo, sanctoque Martyre, quem Græci 20. Junii colunt, posuisse *Eusebium Cæsareensem*. Hinc idem Baronius, ut dixi, expuncto isto, ad diem 21. Junii, illum Martyrologio intulit.

Con-

Contra verò Daniel Papebrochius in *actis sanctorum ad diem 21. Junii*, existimat, non fuisse erratum in nomine civitatis, sed in nomine provinciæ & pro Eusebio Cæsareæ in *Cappadocia* Episcopo, depositum fuisse Eusebium Cæsareæ in *Palæstina* Episcopum.

Quæri potest 3. *an legitimum fuerit Synodi Tyriæ & Jerosolymitanæ* 43.
judicium? prænotandum autem, hanc Synodum utramque anno *Tyria Synodus.*
 335. Eusebianos aliòsque Arianos impetrâsse à Constantino M. ut S. Athanasium Ecclesiastico ac Synodali iudicio condemnatum esse appareret, atque absolutum Arianum; cùmque Dionysio comite, à Constantino misso præerant Tyriæ duo Eusebii. Catholici Episcopi Arianis permixti fedebant; majore tamen Ariani erant numero. Accusatus in ea de variis criminibus Athanasius, condemnatus, & ab Episcopatu Alexandrino est depositus. Tum verò iidem Episcopi, Jerosolymam ad dedicationem templi profecti, coacto ibidem Synodo, in Ecclesiam receptus est Arius, approbata fallaci quadam fidei ejus formula, quam Imperatori obtulerat. His prænotatis

Dicendum, illegitimum atque injustum fuisse utriusque Synodi *illegitima.*
 iudicium. Nam imprimis neutra Synodus fuit legitimè congregata; quia duo Eusebii, Cæsareensis nempe & Nicomedienfis Episcopi, non habebant potestatem convocandi Synodum adversus Patriarcham Alexandrinum, se multò superiorem, eùmque tanquam reum judicandi: neque ad Constantinum pertinebat, Synodum Episcoporum adversus tantum Archiepiscopum & Patriarcham propria auctoritate indicere.

Sed neque habeant potestatem, causam Arii, in Oecumenica Nicæna Synodo jam judicatam definitamque, rursus judicandi Jerosolymis, eùmque absolvendi. Notorii sequidem juris est, causam à superiore Judice jam definitam non posse ab inferiore retexi, aut sententiam à superiore latam reformari.

2. In Tyrio conciliabulo omnia per vim & errores acta sunt omnisque libertas loquendi Catholicis Episcopis fuit adempta, Dionysio comite armatis cum militibus præsentem, & præsidem conventui: ut scribit S. Athanasius in apolog. 2.

3. Quia Ariani potissimum, capitales conjuratique Athanasii hostes, sederunt in eum iudices. Nec ulla exceptio contra eos aut recusatio admittebatur.

4. Quia ferme solos Arianos & Meletianos, hostes omnes Athanasio infensissimos, admittebant, & quidem subornatos. Imò iidem & testes erant & iudices, ut Theognius, Macedonius, Valens,

lens, Ursacius &c. neque testes recepti præsentè Athanasio, aut ejus clericis.

5. Quia licèt ad oculum ostensum fuerit, falsam esse testium depositionem, merisque calumniis nixam, adeoque nihil prorsus fuisse probatum, ut de fracto calice, occiso Arsenio, exactione tributì &c. nihilominus tamen condemnatus fuit. Quid autem iniquiùs vel fingi posset?

ARTICULUS V.

Progressus Arianae Hæresis sub Constantio, & Concilia de ea habita.

44.
*Diviso
Imperii.*

Constantinus M. tres filios reliquit, ex Fausta, Maximiani Herculi filia, susceptos. Quos inter, jam antea *Cæsares* dictos vastum Imperium ita est partitus, ut Constantino, natu maximò, Gallia, Hispania, Britannia, & quidquid trans Alpes ingenti tractu terrarum porrigitur, obtingeret; Constantio, jam tum Arianum plus redolenti, Thracia cum urbe Regia Constantinopoli, Asia, Ægypto, ac toto Oriente; majore profectò, quam meruerat, portione; Constanti natu minimo, Provinciæ intermediæ, Italia videlicet, Illyricum, Macedonia, Græcia, & Africa.

45.
*Constanti
us Ari-
anus.*

Porro Constantinus & Constans apprimè erant Catholici: Constantius autem, jam antè ab Eusebio Nicomediensi seductus, & Ariano spiritu imbutus (quem tamen vivente patre prodere non sustinuit) apertè quidem favebat hæresi, non ausus est tamen obfistere, quò minùs Athanasius à Constantino fratre Alexandriam ad Patriarchatum suum remitteretur, licèt Ægyptus Constantio subjecta esset. Restituti pariter, per eosdem duos fratres Catholicos, Episcopi, qui in Tyri conciliabulo ab Eusebianis fuerant dejecti.

46.
*Athanasius
absolutus,
à Concilio Rom.*

Cùm autem Ariani fremerent, & autoritate *Constantii* Catholicos Episcopos rursus deponerent, in exilium ejicerent, atque Athanasium præsertim à Concilio depositum restitui non posse dicerent, *Julius I.* post Sylvestrum & Marcum Romanus Pontifex, cùm Athanasius, Marcellus, Ancyranus, & Paulus Constantinopolitanus, ab Eusebio invasore depositus, ad eum provocassent, causam *Romæ in Concilio* judicandam avocavit.

Invitati ad hoc Concilium omnes Orientales. Comparuit Athanasius, non verò Eusebiani, qui ultra annum *Romæ* expectati

ticum futes excufationes contumaciæ suæ prætexerent, in *Concilio Romano* 50. & ultra Episcoporum absolutus est Athanasius, reliquique Episcopi sedibus suis sunt restituti. Ariani interea, ducibus Eusebiis, Nicomediensi, qui Constantinopolitanam sedem post Beritensem & Nicomediensem invaserat: Et Cæsarensi, qui larvam post Constantini mortem posuerat penitus *conciliabulum Antiochenum impietas*. cogunt, in quo depositio Athanasii confirmatur, intruso in Alexandrinam sedem *Gregorio Cappadoce*, homine impio, à quo omnes boni abhorruerunt. Depositus etiam in illo conciliabulo & in exilium eiectus est *Eustathius*, Patriarcha Antiochenus, invictissimus Nicænæ fidei defensor. Occasionem calumniæ dedit, ab Eusebianis subornata ac mercede corrupta meretrix, subito in conventiculi locum irrumpens, cum infante, brachiis gestato, quem Eustathii esse pejeravit. In Eustathii autem locum intrusus est *Eudoxius*, Arianus, multarum deinceps tragædiarum auctor.

47.
*Antioche-
ni Synedrii*

At nihil turpius & atrocius actum quam sacrilegalaniena Alexandrina, à Philagrío gubernatore & Gregorio illo intruso pseudo-Patriarcha Constantii viribus patrata. In publicas Catholicorum Ecclesias irrupit armatus furor. Nihil tam sanctum, quod non proculcatum pollutumque; cædes inter promiscuas fuga Romam elabente Athanasio. Triennium cum aliis exulibus Episcopis ibi delituit; donec à *Concilio Sardicensi*, ex voluntate *Constantis* (qui occiso ad Aquileiam fratre Constantino jam solus Occidentem regebat) anno 347. celebrato, sunt restituti. Indetamen brevi rursus ab Arianis eiecti.

Nam hi 80. circiter jubente Constantio *Sardicam* profecti, cum viderent, Catholicos numero multò superiores esse, in Concilio comparare detrectarunt, addito prætextu, se non posse comparare in Conventu, in quo *Athanasius*, *Marcellus*, alisque excommunicati & depositi, præsentessent. *Philippopolin* proin in Thraciam secesserunt, habitoque ibidem Synedrio, sextam fidei formulam (nam quinque Antiochiæ procuderant) *Semi-Arianam* ediderunt, atque Julium Papam, Osium, aliósque excommunicarunt, quodd Athanasium reciperent.

48.
*Semi Ari-
ani.*

Tum verò recruduit atrox in Catholicos Episcopos in Oriente persecutio, aliis sede deiectis, aliis relegatis, aliis omnino interemptis, ut ad eò redire viderentur Neroniana ac Diocletiana tempora, Constans Occidentis Imperator, missis ad fratrem Constantium legatis, restitutionem Episcoporum petit. Cum autem is, ab Arianis suis undique obsessus, moras ex moris neceretur, Constans bel-

lum ei denuntiat, nō oībus Catholicos Episcopos restituat. Territur hoc fulmine Constantius, Athanasium, magna honoris significatione Antiochiæ exceptum, aliōsque Episcopos jubet restitui. Arianī tunc *Syrmiū Concilium* celebrārunt adversus *Pbotinum* Episcopum, qui Sabellii & Pauli Samosateni hæresin resuscitaverat. Editahic septima fidei formula: cæteroquin, ad speciem saltem, satis Catholica, nisi quōd vox *consubstantialis* iterum fuerit suppressa, uti etiam vox *genitus non factus*. Catholici verō *Mediolani Concilium* celebrārunt, in quo confirmatum Symbolum Nicænæ & Sardicensis Synodi: cui *Ursacius* etiam & *Valens*, Arianī in Pannonia Episcopi, ejuratis Arianis erroribus, subscripserunt; recepti propterea à Pontifice.

50. At rem Catholicam subita procella mox afflixit. Interemptus à *Obitus* *Magnentio* Tyranno, purpuram invadente, *Constans* Imperator, fulcrum fortissimum religionis, ab Arianis & Constantio viribus omnibus in ruinam impulsæ. Cū enim Magnentius, qui Galliam, Italiam, Africam Ægyptum, & Illyricum jam occupaverat, prælio victus in Pannonia, (victoriam Constantio per insignem imposturam nuntiantem velut divinitus revelatam Valente Arianō Episcopo) in sui & Decentii fratris necem adactus esset, sicque Orientis & Occidentis Imperium coalescens sub unius *Constantii* dominationem veniret, hæresis Ariana, quæ vivente Constantino M. se prodere non audebat, ante mortem Constantis in solo Oriente, nec tamen aperta omnino facie serpebat (quia nemo apertè Arianum se professus fuerat) rupto velut aggere in Occidentem etiam se effudit.

51. Tum enim deturbatus iterum, & interemptus Paulus Constantinopolitanus Episcopus, insignis defensor fidei, atque intrusus *Macedonius*. Decretum à Constantio, urgentibus Arianis, contra fidem juramento firmatam, exilium Athanasii, paulò antè restituti jussis omnibus Episcopis proseriptioni subscribere.

Mediolanenſe. Indictum Concilium alterum *Mediolanense* Generale anno 355. in quo omnia per vim acta ab Ursacio & Valente, reversis ad Arianam perfidiam. Compulsi minis à Constantio Episcopi Catholici subscribere condemnationi Athanasii: renitentes atrocissimè vexati: *Hilarius Diaconus Romanus*, Pontificis legatus, flagellis cæsus, *Lucifer Calaritanus* pariter legatus Pontificius, *Eusebius Vercellensis*, *Dionysius Mediolanensis*, Episcopi, à sede sua dejecti & in exilium pulsi. Imò ipse etiam Papa *Liberius* à conciliabulo isto depositus, & in Thraciam relegatus; intruso ab Arianis in sedem Apostolicam

52. *Episcoporum,* *Et Liberii exilium.*

cam *Felice*, Romanæ Ecclesiæ Diacono, qui Athanasii damnationi subscripsit: averfante clero populòque Romano ambitiosi in vaforis communionem, quem tres Ariani Episcopi ordinarant Pontificem.

Neque hic stetit vis truculenta, ac barbara impietas. Missus in Ægyptum cum exercitu Cyrianus Comes. Intrusus jam antè per vim in Patriarchatum Alexandrinum Gregorius, homo Arianus. Cæsi passim Catholici, sine status, aut sexus discrimine; grassante immani laniena per univèrsam Ægyptum, Cyrenem, Libyam: conquifitus undique ad necem Athanasius: qui tamen elapsus, per multos annos latuit, & in latebris suis apologias scripsit, atque epistolam ab solitaria vitam agentes de Arianorum gestis ac fraudibus.

In Constantinopolitana Ecclesia expulso Paulo atque immaniter trucidato, suadente *Acacio*, post Eusebium, Cæsarensi pseudo-Episcopo (qui purum Arianismum professus fuerat, & Filium simpliciter negabat esse Deum) *conciliabulum* cogit Constantius; in quo damnatis *Semi Arianis*, qui Filium Deum fatebantur, consubstantialiam Patri negabant, depositus Macedonius *Semi-Arianus*, qui tamen novam deinde prouidit hæresin, Divinitatem Spiritus sancti inficiatus. In Galliam *Saturninus*, Episcopus Arelatenfis, Arianismum inducere omni ope adlaboravit; coacto eum in finem *Biterensi conciliabulo*. At cum aliis fortiter obstitit *S. Hilarius Pictaviensis*, qui propterea, à Constantio sede pulsus & in exilium eiectus fuit.

Cùm Constantius per sævam tyrannidem, Neroniana & Deciana truculentior, excindere non posset Catholicum de Christo dogma, religionis tamen in suo Imperio uniendæ cupidus anno 357. Concilium generale *Sirmiense* indixit (quod est aliud ab eo, in quo Photinus damnatus est, & *Semi-Ariana hæresis* decreta) in quo, ut suprà memoratum, Ariani duas fidei formulas proposuerunt: in altera nihil continebatur hæreticum, (omissa tamen erat vox *consubstantialis*) cui subscripsit *Liberius*, alteram planè Arianam, cui tandem tormentis victus infeliciter subscripsit magnus ille *Osius* Conciliorum ac Patrum pater. Porro in hac formula continebatur, Patrem esse majorem filia, à voce autem consubstantialitatis omnino abstrahendum.

Cæterùm inter ipsos Arianos variæ ortæ sunt sectæ, quæ mutuis discordiis collidebantur. Alii enim erant *Semi-Ariani*, ut *Basilus Ancyranus*, qui dicebant, Filium non esse quidem consubstan-

53.

Laniena
Alexan-
drina.Constanti-
nopolita-
na

54.

Saturni-
nus.

55.

Sirmiense.

Osi Lap-
sus.

56.

Sectæ Ari-
anorum.

tialem Patri, seu ejusdem substantiæ atque essentiæ, esse tamen similis substantiæ, ac per omnia similem. Alii vocabantur *pari* Ariani, ut *Acacius Cæsareensis* (unde *Acaciani* sunt dicti) *Ursacius, Valens &c.* hi dicebant, Filium nec ejusdem nec similis esse substantiæ, esse tamen similem Patri, fere sicut imago hominis est similis homini, licet diversæ omnino sit substantiæ. Alii appellati sunt *Ætiani* ab *Ætio* Antiocheno presbytero; qui reliquos accusabat, eos non loqui consequenter: cum enim dicant Filium non esse ejusdem cum Patre essentiæ & substantiæ, necessaria consecutione inferri, eum esse creaturam (nisi plures Deos velint facere) adeoque esse dissimilis omnino substantiæ, Patrique prorsus dissimilem.

57.
Ætius.

Lapsus est insuper *Ætius* in alios etiam errores circa justificationem: dicebat enim, ad salutem non esse necessaria bona opera nec observationem mandatorum Dei, sed sufficere cognitionem Dei & Christi. Ex quo hæresiarcha Lutherus deinde videtur defumpsisse suos de solo fide justificante errores.

58.
Ancyranum.

Porro diversæ hæ Arianorum sectæ se mutuò damnabant; ut adeò *Basilii Ancyranus*, licet consubstantialitatem negaret, collecto tamen *Ancyra Semi-Arianorum Concilio* anathema diceret illis, qui negarent, Filium esse perfectè Patri similem. Hanc sectam *Basilii* persuasit etiam ipsi Imperatori: eamque amplexi sunt ii quoque, qui prius purum Arianismum fuerant professi, ad omnem auram instantis Principis versatiles.

59.

Ut autem huic *Semi Arianorum* formulæ omnes subscriberent, *Constantius* duas eodem tempore indixit Synodos, pro Orientalibus quidem *Seleuciensem*, pro Occidentalibus verò *Ariminensem*: in illa 200. Episcopi convenerant, in hac 400. (inter quos 80. erant Ariani) unde contigit, ut plures scriptores 600. Patres in Concilio *Ariminensi* fuisse scribant; conjungendo videlicet loci utriusque Episcopos.

Antequam autem conciliabula ista inchoarentur, Ariani inter se vehementer disceptabant, quænam formula fidei esset Episcopis porrigenda, ut subscribatur. Tandem post multas altercationes à *Marco Aretibusio* consarcinata est nova formula, quæ erat *nona* Arianorum. In hac omissa voce *substantiæ & consubstantialitatis*, Filius dicebatur Patri quoad omnia similis. Istique jussu *Constantii* subscribere omnes debebant. Quo factò *Basilii Ancyranus* ad *Seleuciense* conciliabulum abcessit, *Valens* verò ad *Ariminense*.

Incredibile dictu est, quas rixas in *Seleuciensi* conventiculo
Aria-

Ariani & Semi-Ariani inter se moverint, alteris alteros damnantibus, ac deponentibus: donec soluto Synedrio & Constantium (qui adhuc erat Catechumenus) aufugerunt, tanquam oraculum in fide; quod aded in suis responsis variabat, ut decimam jam formulam probaret; prout nempe, cum ferme esset primò occupantis, ab hac vel illa factione versabatur. Mutabant nempe Ariani fidem suam, sicut postea Lutherani confessionem Augustanam.

In Ariminensi ultra 300. Episcopi Catholici protestati sunt, se 60. nulli alteri fidei formulæ subscripturos nisi Nicænæ; simulque Valentinianum, Ursacium, & Auxentium (qui, egesto Dionysio, in sedem Mediolanensem intrusus fuerat) damnârunt. Quò irritatus Constantius, Legatos Catholicos ne quidem in conspectum admisit: jusitque Episcopos tanquam captivos tamdiu detineri Arimini, donec subscriberent formulæ *Sirmiensi*, in qua continebatur, nihil dicendum esse de *substantia*, de *coeternitate*, & *consubstantialitate*, eò quòd hæ expressiones in scriptura non inveniantur; filium non esse creaturam, sicut alias creaturas. De cætero anathema Ario & Arianismo dicitur. Huic formulæ plerique Episcopi tandem subscriperunt, putantes in ea seridò hæresi Arianæ dici anathema, & Christum non haberi pro creatura, sed Deo. Liberius autem Papa, ad pristinam suam fortitudinem (post mortem S. Felicis) reversus, cum Episcopis Italiæ & Clero Romano formulam illam constanter abjecit, Concilio Nicæno firmissima adhærens; ac Roma propterea ab Arianis pulsus, ad obitum usque Constantii tyranni in Catacumbis delituit.

In alios pariter dira persecutio desæviit, præsertim in S. Gaudentium, S. Ruffinum, S. Maximum, Episcopos: ac mox etiam in Meletium, qui ab Arianis electus Patriarcha Antiochenus, subito, dum ad populum diceret, contra Arianorum expectationem, voce & gestu Deum unum in essentia, & distinctionem personarum, secundùm Nicænum symbolum prædicavit. Quare indicta Antiochena Synodus ab Arianis; in qua depositus Meletius, & in exilium jussu Constantii pulsus. In hoc conciliabulo duodecima procusa est fidei formula, qua Filius Patri *substantia & voluntate dissimilis, atque ex nihilo ortus dicebatur*. 61. Antiochenum.

Tandem superna ultio Constantium sustulit. Cùm enim Juliano Constantii in Gallia proclamatus esset ab exercitu Imperator, Constantius interitus, 62. aversus à Persis, (à quibus plurimas clades acceperat) dum Juliano cum exercitu obviam procedit, incredibiles inter æstus animam expuit, anno 361. paucis ante mortem diebus ab Eudoxio Ariano An-

Antiocheno Pseudo-Episcopo, ac deinde Constantinopolim translato, baptizatus.

63. *Julianus.* Julianus in quietam totius Imperii possessionem immissus, mox equidem gentilem idololatriam se publicè professus est, Catholicis tamen Episcopis reditum ad sedes suas indulgit, ab Arianis alienior in odium Constantii, quod Gallum fratrem ejus occidisset.

64. *Alexandrinum.* Igitur Liberius Papa ad reparandas Ecclesiæ ruinas intentus, legatos suos (inter quos Eusebius Vercellensis) misit ad *Alexandrinum Concilium*, restituto jam ex tertio suo exilio Athanasio. In hoc celebri Concilio anno 362. decretum est primò, ut Episcopi resipiscentes ad pristinam dignitatem recipiantur, qui vel ex ignorantia, vel tormentis victi, in hæresin Arianam sint lapsi: qui verò authores aut defensores hæresis fuissent, ad communionem tantùm laicam admitterentur. Statutum insuper, ne deinceps vocabulorum ambiguitas turbas in Ecclesia cieat, ut per vocem Græcam ambiguum *hypostasis* non substantia, sed *subsistentia* aut *persona* significetur, adeoque tres in Trinitate dicantur hypostases & una substantia. Quæ vocum significatio, licèt adhuc Hieronymo visa sit anceps, ac propterea à Damaso Papa earum explicationem petierit, tamen usus deinde in Ecclesia & apud Theologos obtinuit, ut secundùm explicationem Athanasii, & Concilii Alexandrini, per vocem *hypostasis* intelligeretur persona aut personalitas, adeoque tres in Deo dicerentur hypostases.

66. *Sabellius* Deinde damnata *Sabelli* hæresis, quæ dicebat nullum esse realem distinctionem personarum divinarum, sed plura tantùm esse munera, ac nomina. Item hæresis *Macedonii* & *Eunomii*, qui negabant divinitatem Spiritus S. cui errori Basilius etiam Ancyranus aliique Semi-Ariani adhæsere: damnata etiam hæresis *Apollinaris*, qui humanam in Christo animam negavit. Denique damnata formula Ariana, quam falsò Concilio Sardicensi attribuerant.

67. *Eusebius Vercellensis. Parisiense.* Absoluto Alexandrino Concilio S. *Eusebius* Vercellensis, Orientem emensus, plurimos Arianos ad Ecclesiam reducerat. *Hilarius* verò Pictaviensis pluribus annis pro fide exul, à Constantio remissus in Galliam post illius mortem anno 362. celebravit *Concilium Parisiense*, in quo damnatis Arianorum formulis, vox consubstantialis Catholicorum *characteristica*, restituta symbolo: ac contestatione facta, quod decepti fuerint Arimini Episcopi, Auxentius, Valens, Ursacius, alii Ariani damnati sunt.

ARTICULUS IV.

Observatio I. in Concilium Antiochenum I.

Nunquam plura, tum Concilia, tum Conciliabula, fuerunt celebrata, quàm tempore Constantii Imperatoris Ariani, qui Ecclesiasticis se causis nimium immittens, vi atque tyrannide fidem Nicænam eversum ibat. Cùm autem à Tyranni nomine abhorret, Ecclesiasticæ ac Synodalis iudicii specie impietatem suam obducere nitebatur; usus in hanc rem Ariani Episcopis, ad omne nefas accinctis, & luporum instar in ovile Christi grassantibus.

68.
Arianorum
Machina.

Et primum quidem eorum sub Constantio Conciliabulum fuit Constantinopolitanum, in quo anno 339. deposuerunt Paulum, integerrimum illius Urbis Episcopum, intruso in ejus locum Eusebio Nicomedensi, Arianorum antesignano.

Eodem anno centum Episcopi Catholici Ægypti, Lybiæ, & Pentapolis in Concilio Alexandrino causam S. Athanasii, sui Patriarchæ, in Tyrio Synedrio damnati ac depositi, strenuè propugnare decreverunt. Quare Synodicam Epistolam de ejusdem innocentia ad omnes Episcopos Catholicos miserunt, ac præsertim ad Julium I. Romanum Pontificem: ad quem etiam Eusebiani legatos, cum actis Conciliabuli Tyrii, miserant. Quæ non obscuro sunt argumento, ab ipsis etiam Ariani Primatum ejusdem fuisse agnatum. Hinc in tota hac historia tot occurrunt eorum machinæ, ut vel fraudibus ac vi etiam Romanos Pontifices in partes suas pertraherent.

Concilium Antiochenum Arianorum I. præsentente Constantio habitum in dedicatione templi magnifici, à Constantino cœpti, & à Constantio absoluti. In hoc conventiculo Ariani in locum S. Athanasii, à se depositi designarunt, primò quidem Eusebium Emisenum, hominem Arianum (sub cujus nomine hodiedum plures circumferuntur Homiliæ, quæ tamen ipsius non sunt) at hic odium & indignationem Ægyptorum veritus, acceptare sedem Alexandrinam recavit. Unde Gregorium Cappadocem impium hominem, atque ex asse Arianum intruserunt, & quidem militari manu Alexandriam deductum.

Vehementer hoc facinus improbavit Julius Papa, data ad Eusebianos Epistola: 1. quòd non expectassent sententiam Synodi, à se Julius im-

69.

incitæ. 2. quòd contra Canones hominem peregrinum atque in-

gnatum elegerint, ac per vim militari manu intrussissent. Si enim post

Par IV.

O

Syno-

Synodum, inquit, *in culpa fuisset deprehensus Athanasius: non tamen oportuit creationem novi Episcopi ita illegaliter & præter canonem Ecclesiasticum fieri, sed in ipsa Ecclesia, & ex ipso sacerdotali ordine, & ex ipso clero eius provinciae Episcopos constitui, & nequaquam ex illis, quæ nunc Apostolorum Canones violant.*

Socrates inter alia Synedrii illius vitia etiam adducit, quod *Fructus Romanus Episcopus neutiquam aderat, neque quemquam, qui ejus locum suppleret, ed misit, idque cum Canon Ecclesiasticus jubeat, non oportere absque sententia Romani Episcopi decreta Ecclesis sancire.* Quod sanè luculentum argumentum est Primatus ac supremæ jurisdictionis, in Orientalem etiam Ecclesiam, ac sedes Patriarchales.

Porro scenâ illa illegitimæ electionis, ac violentæ intrusionis, contra omne jus canonicum peractâ formulas iterum varias fidei concinnavit hoc conventiculum: & quamvis pluribus vocabulis æquivocis Nicænam fidem exprimere simulabant, *consubstantialem* tamen Filium Patri nunquam fatebantur: licetque Filium Deum appellarent, tamen nunquam exprimebant, eum non esse creaturam.

70.
Canones.

Denique Synodus ista 25. Canones edidit, disciplinam Ecclesiasticam spectantes. Decernitur in iis, pascha cum Judæis non esse celebrandum; cum excommunicatis non esse communicandum: non esse devitandas orationes Publicas Ecclesiæ: suspendendos Ministros à sacris, qui ab una Ecclesia transferunt ad aliam: adversus perturbatores Ecclesiæ sæcularem potestatem esse implorandam: Excommunicatum à suo Episcopo non esse recipiendum ab alio: Peregrinos non esse recipiendos absque pacificis Epistolis. In aliena Diœcesi ordinationem non esse faciendam: Episcopum, ab Episcopis suæ Provinciæ condemnatum, non esse judicandum ab aliis; ac supremam esse in his causis Concilii Provincialis auctoritatem: non esse ordinandum Episcopum extra Synodum Coëpiscoporum &c.

An recepti.

De his Canonibus disputant eruditi, an ab Ecclesia sint recepti? Ratio dubitandi est, quia ex una parte, Concilium illud, in quo conditi dicuntur, fuit Arianum, & nimis magnam Conciliis particularibus tribuere videntur auctoritatem, nempe supremam, atque minuere potestatem sedis Apostolicæ. Ex altera verò parte citantur à Synodo Chalcedonensi act. 11. collectique sunt à Dionysio Exiguo.

Videtur dicendum, aliquos ex illis per observantiam in Ecclesia invaluisse, sicut aliqui Canones Trullani: sicut igitur isti fuerunt

runt à Latinis collectoribus compilati, & aliquando citantur, sicut iam illi; quin Ecclesia eos specialiter approbârit, aut decreto aliquo receperit. Probabile etiam est, non omnes istos Canones in Synodo Antiochena fuisse editos, sed aliquos saltem aliunde collectos.

Cæterum etiam Gratianus dist. 16. can. 11. recenset hanc Synodum Antiochenam: geminum tamen admiscet errorem: primum, quòd dicat, canones illos præcipue ab Eusebio Palæstinenfi fuisse constitutos; cum tamen tempore Synodi jam fuerit mortuus, ipsiusque successor *Acacius* in ea præsens fuerit: alterum, quòd dicat, tantum 29. adfuisse Patres, eum tamen 80. numerentur.

Concilium Antiochenum II. quatuor post annis ab Arianis coactum fuit. In quo prolixorem fidei formulam ediderunt; eamque per legatos ad Episcopos Occidentis miserunt. Verum ab istis rejecta fuit; eò quòd omnes ejusmodi formulæ ipsis suspectæ essent, in quibus verbi divini *Consubstantialitas* cum Patre non esset expressa.

ARTICULUS VII.

Observatio in Concilium Ariminense.

Anno 351. in *Concilio Romano*, ad quod etiam Eusebiani à Julio Papa vocati fuerant, sed inani excusatione belli Perfici comparere detrectaverant, tanquam innocens absolutus est S. Athanasius; uti etiam in *Sardicensi* anno 347. eodemque adhuc anno in *Mediolensi Concilio* hæresis Ariana est damnata, *Valens & Ursacius* verò à communione suspensi, rogatâ veniâ, in gratiam recepti sunt. 72.
prenotanda.

Verum illi reversi ad vomitum, cum Liberius Papa Anquilejæ Concilium generale vellet indicere, apud Constantium, profligato Magnentio in Galliis tunc versantem, cum *Saturnino* Arelatensi Episcopo Ariano id effecerunt, ut *Arelate* anno 353. cogeretur *Conciliabulum* Arianum; in quo Episcopi Catholici Athanasii damnationi subscribere coacti sunt, solo fermè *Paulino Trevirensi* Episcopo constanter abnuente; qui propterea ab Arianis depositus, & in Phrygia exulare jussus est; ubi anno 358. sanctissimè obiit.

Nec minùs atrocem Tyrannidem Constantium cum Arianis suis in Orthodoxos Episcopos exercuit anno 355. in *Concilio Mediolanensi*, quod ex Ecclesia in palatium translatum est. In hoc conventiculo, quos ante dixi, constantissimi pugiles, S. Eusebius Vercellensis, &

Dionysius Mediolanensis (qui deceptus subscripserat antea, sed ingeniosè ab Eusebio retractus fuerat) cum Lucifero Calaritano, Hilario Diacono Romano &c. in exilium sunt ejecti, quòd Nicæna fidei firmiter inhærent, nec damnationi Athanasii vellent subscribere. Eadem persecutio anno sequente in S. Hilarium Pictaviensem desæviit: dum enim Gallicanos Præsules adhortaretur, ut à communione Saturnini, Ursacii & Valentis se separarent; ab istis in *Conciliabulo Pyterrensi* depositus, & in Phrygiam ejectus est.

Dum interea Ariani etiam & Semi Ariani inter se decertarent, Semi Ariani in *Synodo Ancyrana*, Præside Basilio Ancyrano, anno 358. statuerunt, Filium esse Patri in essentia similem, non tamen ejusdem essentia. Annòque sequente *Sirmii* alia rursus procusa est formula, in qua filius per omnia similis dicitur Patri, de substantia autem Dei nullam esse mentionem faciendam.

Utque hanc formam omnibus persuaderet Constantius, Concilium generale indixit; in Orientale, nempe *Seleuciense*, & in Occidentale, *Ariminense*, videlicet, divisum. Cùmque Catholici Ariminenses Patres adduci non possent, ut à forma Nicæna deflecterent, sed Arianos damnarent, Constantius eorum Legatos Nicæam Thraciæ (Nissam) pertraxit, coëgitque (sicut Arimini detentos reliquos) subscribere formulæ, à Semi-Arianis conceptæ; in qua suppressa voce *substantiæ & consubstantialitatis*, Filius *similis* Patri dicebatur. His prænotatis

73. *An in hæ. resin lapsi.* Jam oritur quæstio, *an Ariminensis Concilii Patres, subscribendo illi formulæ, in hæresin sint lapsi?* quam quæstionem hic breviter tractare vel ideo etiam juvat, quòd A catholici hinc argumentum petant, quòd probent, totam errasse Ecclesiam: quòd quidem ineptè faciunt.

74. *Non erravit Ecclesia.* Licet enim Ariminenses Patres errassent in fide, neutiquam tamen dici posset, totam errasse Ecclesiam; tum quòd illegitimum hoc fuerit Concilium, à sede Apostolica neque convocatum, neque præsidio directum, neque confirmatum unquam fuerit, sed à Liberio, & Damaso Pontifice tanquam tyrannicum conciliabulum reprobatum; tum quia caput Ecclesiæ, Summus Pontifex, ut dixi, cum S. Athanasio, S. Eusebio Vercellensi, S. Hilario Pictaviensi, S. Paulino Trevirensi, S. Dionysio Mediolanensi, Lucifero Calaritano, multisque aliis diversarum Provinciarum Episcopis, ac Clero Romano, nunquam subscripserunt, sed constanter, quidquid vi actum est, sunt detestati.

75. *Non errant hæretici.* Sed neque de ipsis Catholicis Episcopis, qui subscripserunt, dici potest, quòd in hæresin sint lapsi. Nam formula, quæ eis

* sub-

subscribenda fuit obtrusa, re ipsa nihil continebant hæreticum; imò Ario in illa dicebatur anathema: licèt ergo vox *consubstantialitatis* in ea fuerit omiſſa (quod etiam in Catholicis professionibus quandoque factum fuerat) tamen eam, cum Ario diceretur anathema, subintellectam esse putabant. Cum igitur verba Catholicam doctrinam sonabant, neque fraudem Arianorum adverterent, pacis studio subscribendum esse putabant. Bona igitur fide, pleròsque saltem egisse censendum est. Idque ex eo etiam patuit, quòd, postquam fraus Arianorum fuerat detecta, illico sint protestati, se *consubstantialitatem* Verbi cum Patre nunquam negasse, sed eandem subintellectam credidisse.

Testem habemus S. Augustinum, qui Epist. 48 de Ariminensibus Patribus ait: *parvi sensus quod essent, delusi sunt obscuris verbis, ut putarent, hoc credi ab Arianis, quod etiam ipsi credebant &c.* Additque, eos *verba insidiosa intelligere non potuisse.* Hinc Ariani doctissimos Episcopos Catholicos, quorum aliquos paulò antè nominavi, priùs varia in exilia eiecerant, ut simpliciores eò faciliùs circumvenirent. Addit denique S. Augustinus loc. cit. aliquos timore cessisse, & post simulatam consensionem statim rediisse.

Synodus etiam Parisiensis brevì post subscriptionem illam celebrata, in Epistola ad Orientales Episcopos candidè fatetur, simplicitatem suam fraude fuisse circumventam. *Cum ex litteris vestris inquit, fraudem se passam in Usiæ silentio simplicitas nostra cognoscat -- nos quoque ab his omnibus, quæ per ignorantiam gesta sunt perperam referimus.*

Idem constat ex Hist. sacra Sulpitii Severi, qui lib. 2. scribit: *Interea legatos Ariminensis Concilii compellit Imperator uniri Hæreticorum communioni, eisdemque conscriptam ab improbis fidem tradit, verbis fallentibus involutam, quæ Catholicam disciplinam, perfidia latente, loqueretur. -- eadem fides similem Patri Filium loquebatur: sed interiùs aderat fraus parata, ut esset similis, non esset æqualis.* Additque: *Valens tanquam nostros adjuvans, subiecit sententiam, cui occultus inerat dolus, Filium Dei, non esse creaturam sicut cæteras creaturas: fefellitque audientes fraus -- que tum non intellecta, serò animadversa est.*

Neque objicias effatum illud S. Hieronymi in *Dial. adversus Luciferianos*, ubi de lapsu Ariminensium Patrum sic loquitur: *tunc Usiæ nomen abolitum est, tunc Nicænæ fidei damnatio conclamata est. Inge-* 77.
Objectione
ex Hiero-
nymo.
ruit totus orbis, & se esse Arianum miratus est. Nam juxta S. Doctorem Usiæ seu Subintellectæ nomen non est abolitum positivè, sed negativè tantùm; in quantum omiſſum fuerat: & in quantum A-

riani inde occasionem captabant, illud etiam positivè abolendi, tanquam nomen, quod in S. Scriptura non inveniretur. Nicæna autem fidei damnatio conclamata est, non ab Ariminensibus Patribus Catholicis, sed ab Arianis, qui triumphum cecinerunt, & gloriati sunt, dogma suum (impium) fuisse approbatum. Ingemuit tum equidem orbis, tot Episcopus fuisse deceptos.

Sed dum addit S. Hieronymus orbem se Arianum esse miratum, hyperbolicè loquitur. Certè semper multò plures in orbe erant Catholici, quàm Ariani, ut constat ex Christiana fortitudine illorum, qui Alexandria, Constantinopoli, Antiochiæ, Samosata, Mediolani, aliisque locis Arianis restiterunt. Hinc S. Athanasius in *Ep. Synod. ad Jovin Imp.* testatur, exceptis paucis Arianis, omnes Ecclesias, quæ sunt in Hispania, Gallia, Britannia, Italia, Dalmatia, Dacia, Mæsia, Macedonia. Achaia, Ægypto, Libya, Ponto, Cappadocia, quæque sunt per Orientem porrectæ, tenere fidem Catholicam; paucos autem quosdam, qui huic fidei contradicant, non posse orbi terrarum præjudicare.

Interpretandi autem sic S. Hieronymum prolixè suppeditat causam ipse S. Hieronymus; qui in Dialogo suo adversus Luciferianos multis ostendit, Episcopus Concilii Ariminensis fuisse verè Catholicos, sed ab Arianis, ac præsertim à Valente, in speciem Arii blasphemias abjurante, fuisse deceptos, ac propterea ab Ecclesia esse recipiendos: *cur damnassent eos, ait inter cætera, qui Ariani non erant? cur Ecclesiam scinderent, in concordia fidei permanentem? cur denique benè credentes obstinatione sua facerent Arianos? Additque recipiendos proin esse, non quod Episcopi esse possent, qui fuerant hæretici, sed quod constaret, eos, qui reciperentur, hæreticos non fuisse.* Quomodo ergo in proprio sensu dicere potuit Hieronymus, totum orbem Arianum fuisse, si ne quidem Ariminenses Patres juxta ipsum fuerunt Ariani aut hæretici?

78.
*Objectio
ex S. Am-
brosio.*

Quando autem S. Ambrosius ait, perfidè in Ariminensi Concilio prævaricationis auctores, dum Imperatoris gratiam sequuntur, Dei gratiam perdidisse, loquitur de Arianis, qui Catholicis fuerant auctores formulæ illi ambiguae & fallaci subscribendi. Intelligi etiam hicalitque textus possunt de quibusdam, Catholicis antea, Episcopis, qui tyrannicæ persecutioni tandem ex infirmitate cessarunt, ac formulæ arianizanti subscribendo sunt lapsi. Neque enim omnes adeò fuisse simplices dicimus, ut fraudes Arianorum non adverterint; sed id duntaxat asserimus, maximam Episcoporum

rum partem ambiguis verbis Catholicum sensum præferentibus, fuisse deceptam, atque inductam, ac proin in hæresin non fuisse lapsam. Et hinc ipsum etiam Concilium Alexandrinum, hac super re postea celebratum, discrimen facit inter eos, qui ex ignorantia subscripserant, & inter eos, qui auctores & defensores perfidia fuerant.

ARTICULUS VIII.

Conversio rerum sub Joviano.

Quamvis res Catholica sub Juliano, ethnico licet Principe, Episcopis restituta, refloresceret, non deserunt tamen Ariani odio implacabili Athanasium persequi, Ecclesiam Alexandrinam totumque suum Patriarchatum, plurimorum etiam gentilium conversione, sanctissime restaurantem. Quare per gentiles Philosophos, & aruspices, in aula dominantes, eum accusant, tanquam juratum Deorum hostem coram Juliano; qui propterea illum occidi imperat. Athanasius, ut imminentem sibi procellam evitet, cymbæ impositus fugit. Qua in fuga contingit ille occursum, ac responsum datum satellitibus insequentibus, Athanasium non procul abesse.

At brevi deseruit ille persecutionis æstus. Nam altero Imperii anno impius Julianus in expeditione Persica ictus sagitta, manu incerta immissa, interiit, anno Christi 362. ætatis 30. post confectum bellum Persicum aliud atrocius in Christianos meditatatus. 79.
Juliani interitus.

Exercitus annona & duce destitutus Imperatorem proclamavit *Jovianum*, Principem Pannonicum, probitate & religione eximium: qui non prius purpuram acceptavit, quam milites exclamarent, se Christianos esse. Facta dein cum Sapore pace, licet difficili, exercitum, à Juliano in fauces velut Caudinas adductum, Antiochiam reduxit. Nihilque antiquius habuit, quam ut, revocatis impiis Juliani decretis, Imperium à superstitione & idolis purgaret; petita ab Athanasio certa fidei regula. Ille, jam quartò sedi suæ restitutus, ut optimi Principis vota impleret, & tempore rei Catholicæ tam oportuno uteretur, illico *Concilium Episcoporum* ex omni Ægypto, Thebaide ac Libya *Alexandriæ* congregavit anno 363. confecta in eo, juxta symbolum Nicænum, Catholicæ fidei epitome, ac Imperatori ab ipso Athanasio, Antiochiam profecto, oblata; qua ita firmatus est, ut Arianis, varios libellos offerentibus, 80.
Alexandrinum.

bus, responderet, se nec latum unguem à fide Nicæna discessurum.

81.
Antiocheno
Meletii.

Cùm igitur Ariani cernerent se frustra conari Augustum in sectas suas pertrahere, ut illius favore potiantur, anno 363. in *Concilio Antiocheno*, quod *Meletius* Patriarcha Catholicus indixerat, Nicænam fidem ex integro receperunt, & propria subscriptione approbârunt. 27. in Concilio præsentibus erant Ariani Episcopi, interque eos ipse *Acacius*, qui omnes, seu seridè seu simulatò, Catholicam formulam, à se subscriptam, Imperatori obtulerunt: fortassis purpuram magis Principis, quàm Christum adorantes.

82.
Obitus Jo-
viani.

At frui diu non licuit Ecclesiæ religiofissimo hoc Principe, qui, anno necdum in Imperio exacto, in lecto repentè mortuus est inventus. Creditum, vapore carbonum, in ejus cubiculo accensorum, esse suffocatum. *Valentinianum*, pariter Pannonicum, atque insignem bello ducem, Imperatorem surrogavit exercitus, propter religionis zelum à Juliano baltheo militari exutum, & in exilium pulsus.

ARTICULUS IX.

Furor Arianae hæresis sub Valente.

83.
Lampsa-
cenum.

Valentinianus Imperator, ut cætera præclarus, in eo tamen minus providus malè consuluit Ecclesiæ, quod fratrem *Valentem* in Imperii consortem asciverit, commisso illi Oriente, Occidentalibus provinciis sibi reservatis. Nam postquam Semi-Ariani *Lampfaci* in Hellesponto anno 365. *Concilium* celebrâssent contra Arianos pueros, eosque una cum conciliabulo Ariminensi damnassent, porrectâ *Liberio* formulâ Catholicâ, sunt recepti. At *Eudoxius* Constantinopolitanus Pseudo-Episcopus, Arianorum tunc coriphæus,

84.
Eudoxius
Valentem
pervertit.

in aula adversus Semi-Arianos & Catholicos erroris præsidium quæsit: adeoque callidè insinuare se noverat apud Imperatricem sinuosus serpens, ut Ariana eam tabe infecerit, & per illam ipsum *Valentem* Imperatorem; ut aded, antequam is ad bellum Gothicum proficisceretur, ab eodem impostore Eudoxio voluerit baptizari; addito juramento, se fidem (Arianam) quam nuncedoctus esset ab Eudoxio, perpetuò conservaturum, & quantum posset per univèrsum Imperium propagaturum.

Ab eo tempore, licèt Valens, fratrem *Valentinianum* veritus, non statim aperte persequeretur Catholicos, plenam tamen Eudoxio & Arianis infaniendi licentiam permisit.

Hac

Hac freti aduersus Semi-Arianos, à quibus Antiochiæ fuerant damnati *Singeduni conciliabulum* cogunt, in quo, authoribus Ursacio & Valente, confirmata formula Ariminensis conciliabuli. At *Singedu.* frustra ad subscribendum invitârunt Semi-Arianos, qui absolutè *nense.* volebant poni in Symbolo, Filium Patri etiam in *substantia* esse similem; quod nolebant Ariani, negantes pertinaciter similitudinem in substantia aut essentia.

Occidentale Imperium jam ferme purgatum erat ab Ariana sæce; qua tamen, præter pauculos alios, adhuc contaminatus mansit *Auxentius* Mediolanensis Episcopus. Hunc, Arianorum more, ambiguis vocabulis decipientem, & Catholicum se simulantem, recipi in communionem Valentinianus voluit, præsertim, ubi à S. Hilario adactus fuit suam fidem clarè manifestare. Nam veram ac orthodoxam de Filio Divino fidem ore, voce, ac scripto, coram Imperatore professus est; at Arianam mendax impostor in mente retinuit; aliósque deinceps perrexit decipere, præsertim Illyricos Episcopos.

Quare Damasus Papa, qui Liberio successerat, rogatus ab Athanasio, ut noxium hoc pus ab Ecclesiæ corpore abscinderet, indicto *Romanum* gemino Romano Concilio, primò quidem *Ursacium*, & *Valentem* tanquam hæreticos damnavit anno 367. dein anno 369. in altero Concilio etiam *Auxentium*, ab omnibus vitandum publicè denuntiatum. In eisdem Damasus simul reprobavit conciliabulum Ariminense, ejusque formulam arianizantem, atque definivit, solum Nicænum symbolum ab omnibus tenendum. Qua ratione brevè lues Ariana in Occidente extincta est.

At alia multò in Oriente rerum facies: ubi Valens Imperator, pace cum Gothis inita abjectaque larva, Arianam hæresin, ab Eudoxio haustam, publicè professus, impium edictum edidit, quo jubebat, omnes Episcopos à Constantio relegatos, & à Juliano restitutos, Ecclesiis suis expelli. Classicum hoc erat, quo Arianus furor denuo armabatur in Catholicos. Pulsi passim orthodoxi Episcopi, substituti Arianis. Athanasius, ut populo Alexandrino, sui amantissimo, parceretur ultrò furori cedens, in latebras paterni sepulchri se abdidit. Verùm post quatuor menses iussus à Valente restitui, altero post anno, nempe 371. sanctè obiit. Miles profectò Christianus, in quem potestas tenebrarum totum armamentarium suum exhaustit, heròsque incomparabilis, qui bellis aduersus Arianos gestis & ætatem suam & memoriam omnium sæculorum implevit, vel fugiendo Victor, & ad ultimum gloriosus triumphator.

90.
Martyres

Sed & plurimi alii per totum Orientem heroës orthodoxi in atrocissima Valentis persecutione, admirabili in exiliis, ac tormentis constantia, pro fide decertarunt, vel animam suam dantibus pastoribus pro ovibus suis. Atque ut ex uno facinore & tyranni immanitatem & Martyrum virtutem arguas, octoginta viri Ecclesiastici Ordinis, ab urbe Constantinopolitana ablegati Nicomediam ad Valentem, ut rogarent quietem à diris persecutionibus. Quos ille omnes, in fide constantes, navi impositos, cum navi comburi iussit. Et dedit tunc Deus magnos Ecclesiæ viros, qui eam tot malis pressam sustentarent, Basilios, Gregorios, Nyssenum, & Nazianzenum, Meletios, Barsetes &c.

91.
Gothi Ariani.

Laborabant hi equidem strenuè pro causa Dei; impedire tamen non poterant, quin Gothi, gens Borealis, à mari Balthico ad Danubium & Euxinum usque Pontum tum exporrecta, magnamque partem Catholicam fidem jam professa, Ariana lue inficerentur, à quibus postea per Occidentem etiam circumlatus error. Origo mali *Eudoxius*, Constantinopolitanus Pseudo-Episcopus, qui Valentem antè pervererat. Hic enim *Ulphilam* Gothorum Episcopum, apud Valentem legatione fungentem, Ariana peste afflavit; quam dein secum in vastum illum populum, qui Ostrogothos, Visigothos, Vandalos, & Gepidas complectebatur, infelix intulit miseranda tot animarum strage: quam adaugebant Ariani Episcopi à Valente ad eos missi: ne fortè unus lupus non sufficeret depascendo tanto gregi

92.
Interitus Valentis.

At incubuit tandem scelerato Principi cœlestis ultio; nam ingenti clade affectus à Gothicis dum fugeret, sagitta fauciat, cum tugurio, in quod se abdiderat, combustus est; vindicante Deo Antiochenum tot Martyrum incendium.

ARTICULUS X.

Ariana hæresis extincta in Oriente sub Gratiano & Theodosio.

93.
Valentianus II.

Gratianus, patre Valentiniano jam antè piè demortuo, in Imperio Occidentali successit, assumpto in socium fratre suo *Valentiniano II.* qui ex Justina, matre Ariana, genitus, imbibito cum lacte contagio, persequebatur Catholicos Mediolani, ac præsertim S. Ambrosium; qui mortuo Auxentio Ariano, infantis voce designatus in Episcopum Mediolanensem, licèt adhuc esset laicus, imò ne quidem baptizatus, unanimi suffragio electus, Justinæ aliorumque

rúmque Arianorum conatibus strenuè restitit, donec ea mortua Valentinianus se totum sancto huic Præfuli permetteret: occisus tamen ab Arbogasto, militiæ Præfecto, quem exauthoraverat, Viennæ in Gallia, antequam Ambrosius ad impertiendum ei baptismum advenisset.

Gratianus; Princeps pientissimus, cæso à Gothis Valente patruo, Orientis etiam imperium adeptus, publico mox edito omnes Catholicos Episcopos, quos Valens ac Ariani ex Ecclesiis suis ejecerant, iussit restitui; commissóque Oriente *Theodosio*, Hispano Duci præclaro, in Occidente à *Maximo* Tyranno per Andrograthium est interemptus. Cúmque *Maximus*, à Theodosio & Valentiniano II. agnitus consors Imperii (cujus sedem Trevis fixerat) transalpinis Provinciis non contentus, occupata etiam Italia, Valentinianum II. Gratiani fratrem in exilium expulisset, à Theodosio est restitutus, victo ingenti prælio Maximo, & Aquileiæ à militibus discerpto. Interempto autem, ut dictum, Valentiniano, Occidentale rursus Imperium cum Orientali sub Theodosio coaluit. Qui devictis Tyrannis, Gothis, Vandalis & Hunnis, religioni instaurandæ animum adjecit, ejectis ubique Arianis Pseudo-Episcopis, collectaque per Damasum Papam *secunda Generali Synodo*, Filio Divino ac Spiritui sancto Divinitatem juxta Nicænum Symbolum Patri æternò *consubstantialem* asseruit.

Sarisque compositæ jam erant contra hæreticos res Orientis, cùm tamen adhuc schisma pertinax Antiochenum Catholicos ipsos scindebat. Lucifer Calaritanus, Pontificis per Orientem legatus, *Meletium* Antiochiæ Episcopum deposuit, eò quòd priùs Arianus fuisset, & *Paulinum* ei substituit. Multo igitur tempore duo erant Antiochiæ Episcopi Catholici, populo in duas partes scisso, & quidem tanta pertinacia, ut locus vix esset remedio. Unde à Concilio utriusque permixtus Episcopatus, utroque suæ parti præesse iussit. Mortuo subin Meletio, contra juramentum pars Meletiana elegit *Flavianum*, sicque schisma usque ad tempora Innocentii I. perduravit, dissimulante Ecclesia, ad evitanda majora mala.

Anno deinde 381. celebratum est *Aquiliense* Concilium Præside Ambrosio, congregatis Galliæ, Italiæ, & Pannoniæ 32. Episcopis, contra *Palladium* & *Secundianum*, Arianos Episcopos, qui dam nati, more hæreticis consueto, ad Generale Concilium appellârunt. At Ambrosius Gratianum Imperatorem monuit, indignum esse propter rebelles duos homines, quibus per Synodum particularem satis esset provisum, omnes totius orbis convocari Episcopos.

94.
Gratianus95.
Theodosius.

Maximus

96.
Schisma
Antiochenum.97.
Aquileense.

98. *Romanum.* Voluit tunc Damasus Papa celebrare *Romæ Generale Concilium*, ex Orientali & Occidentali Ecclesia collectum, jamque Gratianus & Theodosius suam ad hoc consensum dederant. Verum Orientales Episcopi se excusabant, quod lupis Arianis adhuc hinc inde ululantibus, pastores non possent tanto tempore abesse gregis periculo. Re ipsa timebant plures, ne eorum electio, contra SS. Canones facta, decerneretur irrita: nam postquam S. Gregorius Nazianzenus Episcopum Constantinopolitanum deposuit, electus est *Nectarius*, vir Catholicus quidem, sed laicus, & pro abusu illius temporis dilato baptismo adhuc catechumenus, quam gnarus aulicarum & politicarum artium, tam rudis Ecclesiasticarum. Huic tamen multi adhaerebant Episcopi. Præterea timebant Flaviano Antiocheno, isque, qui ab his ordinati fuerant. Quare ex Orientalibus pauci venerunt ad *Romanum Concilium*: sed *particulare Constantinopoli* rursus celebrarunt: litteras tamen miserunt Damaso, exultationis & obsequii plenam, unâ cum gestis Orientalis Concilii, quod à Damaso confirmatum fuit, quoad Canones fidei.

Porro in hoc *Concilio Romano* cuilibet Psalmo Divini Officii jussum est addi: *Gloria Patri, & Filio &c.* propter Arianos, qui laudationem illam SS. Trinitatis, jam inde à temporibus Apostolorum in Ecclesia usitatam, corruperant, dicendo: *Gloria Patri, per Filium, in Spiritu sancto*; ne videlicet æqualitatem Divinarum Personarum exprimerent.

ARTICULUS XI.

Observatio circa schisma Antiochenum.

§. I.

Synopsis Historica.

Fruetus inter alios Ecclesiæ funestos, quos Ariana hæresis protulit non ille postremus fuit, quod inter ipsos etiam Catholicos discordias ac schismata excitaverit, vel iisdem magna saltem ex parte occasionem dederit. Quibusque remedium opportunum afferre sacrosancta Ecclesiæ Concilia sunt conata.

Has inter scissuras primum facilè locum obtinet *schisma Meletianum*. Quod supra, ut ordo nexûsque rerum gestarum constet, sparsim tactum, hîc in unam epitomen breviter juvat colligere.

Post-

Postquam igitur Constantius Imperator, Arianorum instinctu, sanctum *Eustathium*, qui in Nicæna Synodo facunda piæque oratione Constantinum M. totius sanctissimi cœtus nomine salutaverat, à Patriarchatu Antiocheno motum, in exilium eiecerat, non alia ex causa, quàm quòd vir cordatus esset, atque à Nicæni placitis nollet defletere; in ejus locum, vi præpollente, intrusus est *Eudoxius*, Arianorum tunc temporis princeps. Cum quo pars Civitatis Catholica communicare detractans, seorsim suos cœtus agebat: *Eustathiani* exinde nuncupati, quòd Eustathio Episcopo suo, licet exuli, constanter adhærerent: multum diversi ab Eustathianis hæreticis.

Cùm autem Eudoxius, contra SS. Canones, tunc temporis viridi observantia florescentes, ab Antiocheno ad Constantinopolitanum Episcopatum à Constantio fuisset translatus, Ariani *Meletium*, Sebastenum ante Episcopum, quem suarum partium esse credebant, in Antiochena Cathedra eidem suffecerunt (anno 361)

Ad Meletius publica in concione, præter omnem expectationem Arianorum, secundum fidem Nicæni Concilii Deum unum in substantia trinumque in Personis publicè confessus est. Et quo Ariani ab eo se separarunt, Orthodoxus verò populus partim Meletium agnoscebat Episcopum, partim eundem repudiabat, eò quòd ab Arianis potissimum fuisset electus & ordinatus. Ut ad eò alii essent *Ariani*, alii *Meletiani*, alii *Eustathiani*.

Ejecto subin Arianorum fraude Meletio, intrusus est *Euzojus*, Arianae impietatis minister nefarius. At cùm Julianus expulsus à Constantio Episcopis sedes suas repetendi copiam fecerat, rediit Antiochiam Meletius: necdum tamen ab omnibus Orthodoxis agnitus.

Quare *Lucifer*, Calaritanus in Sardinia Episcopus, Pontificius per Orientem legatus, ut turbas illas componeret, exauctorato Meletio (eò quòd ab hæreticis esset ordinatus) *Paulinum*, virum integerrimum (à quo postea S. Hieronymus ordinatus est Presbyter) Episcopum Antiochenum inauguravit.

Verùm non extinctum, sed auctum est hoc pacto incendium. Sic erim duo rursus, contra SS. Canones, prodibant ejusdem civitatis Episcopi, Meletius & Paulinus, utroque Sectatores suos Catholicos trahente: quibus tertius accesserat Euzojus, Arianorum Episcopus.

Subidem tempus Eusebius Vercellensis, alter Sedis Apostolicæ per Orientem legatus in Concilio Alexandrino una cum S. Athanasio

nasio statuit, lapsis in Ariminensi Synodo, reversisque, sedes suas Episcopales relinquendas, & ordinationes eorum habendas ratas. Absoluto autem Concilio Eusebius & ipse Antiochiam profectus est; ubi improbens, quod Lucifer alium pro Meletio surrogasset Episcopum, neutri parti communicavit, sed indignatione motus recessit. Lucifer autem, cum factum suum ab Eusebio improbari cerneret, improbavit & ipse decretum, quod Eusebius cum Athanasio Alexandria fecerat recipiendi videlicet lapsos, eosque in pristinam dignitatem reponendi. Unde schisma excitavit, ut supra meminimus.

Aucto sic Antiocheno schismati novum incrementum addidit controversia de voce *hypostasis*. Meletius enim cum suis tres in Deo statuebat hypostases, Pauliniani verò unam tantum hæresinque sibi mutuo objiciebant; illi istis Sabellianam, hi illis Arianam. Error non in re, sed voce fuit, Meletiani enim per *hypostasim* substantiam seu personalitatem intelligebant, Pauliniani verò substantiam.

Pulso subin Meletio à Valente Imperatore in alterum exilium, sed à Gratiano revocato, tolli visum est schisma: conventum enim est inter Meletianos, & Paulinianos, ut mutua communione servata, uterque suæ partis esset Episcopus, superstes verò post mortem alterius solus Ecclesiam Antiochenam regeret; hancque pactio- nem Episcopi plures juramento confirmârunt.

102. Sed recruduit, cum contrapactionem istam, mortuo Meletio, *Flavianus* *Flavianus* ei est subrogatus. Quod graviter ferens Damasus Romanus Pontifex, communicare cum Flaviano recusavit (utpote perjuris, & schisma nutriente) & *Evagrium* fovit, post mortem Paulini ordinatum. (Quidem scribunt, Evagrius ab ipso Paulino, contra SS. Canones, designatum & ordinatum fuisse successorem.)

Et Evagrius.

Siricius Papa, successor Damasi, Flavianum ad dicendam causam Romam citavit; cum autem sibi diffidens non compareret, Siricius in *Capuano Concilio* causam illam Theophilo Alexandrino cognoscendam delegavit. Qui, perspecta Antiochenorum pertinacia, è re Ecclesiæ esse censuit; ut uterque suæ parti interim relinqueretur Episcopus, atque intercessione sua Flaviano sedis Apostolicæ communionem obtinuit.

Licet autem, Evagrio mortuo, nullus fuerit subrogatus, pars tamen, quæ illi adhæserat, privatos in cœtus collecta, communionem cum Flaviano declinavit: donec paulatim, odiis & præjudiciis mitigatis, sub unius Episcopi gubernationem redierunt.

§. II.

Utrum Meletius, an verò Paulinus fuerit legitimus Antiochiæ Episcopus?

Ratio dubitandi est, quia SS. Canones prohibent, duos simul ejusdem civitatis aut Diœcesis esse Episcopos. Ergo alterutrum illegitimè intrâsse necesse est.

Ex altera verò parte videtur difficulter determinari, quisnam ex illis sit habendus pro vero Episcopo: cum uterque graves pro se rationes habeat.

Nam imprimis uterque fuit vir *sanctus*, atque insignibus laudum encomiis a Sanctis Patribus celebratus, tanquam invictus Nicænæ Orthodoxæ fidei contra Arianos vindex. Difficulter ergo quisvis ex illis velut usurpator proscribitur. Et quidem de sanctitate Paulini nemo est, qui dubitet. S. Hieronymus non ab alio Episcopo voluit ordinari sacerdos. Ipsi Imperatores, Constantinus & Valens, licèt alios passim ejicerent Orthodoxos Episcopos, adversus Paulinum tamen, sanctitatem ejus reveriti nihil admodum moliebantur, æmulo ejus Meletio ab utroque in exilium pulso.

Sed nec minore sanctitate fulgebat *Magnus Meletius*, eruditio- ne verò etiam majore. Unde utraque Ecclesia, Latina & Græca, in sanctorum eum factos retulit ad 12. Februarii: ad quam diem vitam ejus & acta exhibet Bollandus: atque insigne ejus elogium exstat in Martyrologio Romano ad eandem diem. Merita ejus in Ecclesiam plurimùm extollunt SS. PP. præsertim Basilius, Gregorius Nazianzenus, Chrysostomus, Gregorius Nyssenus, quibuscum familiarissimè vixit. Scriptores denique passim eum *Magnum Divinum hominem*, aliisque nominibus, grandem æstimationem præferrentibus, compellant. Talem autem tantùmque virum inique usurpationis, ac schismatis arguere, videtur difficile.

Contrà verò eum ab Arianis potissimùm electum esse Episcopum Antiochenum, ex Socrate, Theodoretò, & Sozomeno constat, ut haberent isti hæretici doctum facundùmque hominem, qui Antiochenis Arianismum persuaderet. Interfuerant etiam quibusdam Arianorum Conciliabulis. Unde S. Epiphanius hæresi 73. & S. Hieronymus in Chronico eundem Semi Arianis videntur accensere. Igitur ante Episcopatum Antiochenum videtur aut fuisse Arianus, aut talem simulâsse, vel saltem fidem non eo, quo decebat,

103.

*Uterque
sanctus.*

104.

*Contra
Meletium.*

bat, modo, professum esse. Cur enim aliàs Ariani cum pro suo habuissent? & hinc Damafus Pontifex & Occidentalis Ecclesia cum eo non communicasse, sed Paulinum pro legitimo Episcopo habuisse dicitur, utpote à Lucifero Calaritano, Pontificio Legato ritè ordinatum.

105.
Natalis
Opinio.

Ad hanc difficultatem respondet Natalis *Dissert.* 15. & 34. in *Hist. Eccles. Sæc. IV.* Meletium nunquam fuisse hæreticum aut schismaticum: eos enim, qui dicebant Filium *similem* esse Patri, vocem verò *consubstantialitatis* certis de causis respuebant, Catholicè sensisse, satisque fidem Nicænam expressisse. Horum autem è numero fuisse Meletium. Arianos proin falsò existimasse, eum partibus suis esse addictum. S. Epiphanium in his rebus minùs esse accuratum. S. Hieronymum verò ubique esse in S. Meletium paulò iniquiorem: virum enim fervidæ indolis, (S. Hieronymum) & Paulini partibus, à quo fuerat ordinatus sacerdos, omnino addictum, falsis rumoribus, quos de Magno Meletio spargebant invidia faciliùs credidisse, quia ipsum, ut Episcopi sui æmulum, sit averfatus. Quod denique communionem cum Romano Pontifice spectat, sufficere, ad conservationem Ecclesiasticæ unitatis, *mediatam* cum illo communionem. Hanc autem conservasse Meletium: licèt enim immediatè cum Pontifice & Occidentali Ecclesia non communicaverit, paratum tamen fuisse ad hanc communionem, atque immediatè communicasse cum S. Basilio, S. Gregorio Nysseno, aliisque Orthodoxis Orientis Episcopis, qui immediatè sedi Apostolicæ, & Ecclesiæ Occidentali fuerint conjuncti: adeoque, his mediantibus, etiam Pontifici fuisse conjunctum. Talem autem nullatenus esse schismaticum, qui *mediatam* ejusmodi conjunctionem conservet. Hæc Natalis: cujus ea est sententia, Meletium potius fuisse legitimum Episcopum, quàm Paulinum, eò quòd ille prior fuerit electus.

106.
Crisis de
illa.

Verùm ex his duriora aliqua esse videntur, quàm ut iis possim subscribere. Nam imprimis aliud est, Patrem & Filium esse *ejusdem substantiæ*, aliud eos esse *similes in substantia*. Duo homines similes sunt in substantia, sive in natura humana, non tamen sunt ejusdem substantiæ, aut naturæ. Unde illi, qui dicebant, Filium esse Patri similem in substantia, vocabantur *Semi-Ariani*, qui censebantur hæretici: quia equivoca hac *similitudinis* voce intelligebant, Filium non habere eandem numerò naturam, sed similem. Et cur aliàs errassent Patres Ariminenses Concilii, in quo subscribebant formulæ, quæ tacita consubstantialitate, continebant, *Filium esse Patri similem*?

Deinde

Deinde difficulter etiam dicitur, majus jus ad Episcopatum stetit penes Meletium, quam Paulinum. Nam, quidcumque sit de fide, quam Meletius ante illum Episcopatum habuit, certum est, Arianos non fuisse legitimos electores. Cum igitur, utpote hæretici, nullam habuerint potestatem eligendi Prælatum Ecclesiæ, ipso jure omnino irritam fuisse eorum electionem, censeri oportet. Et hinc qualis, quantusque demum esset Meletius, sedes Apostolica, S. Athanasius, S. Epiphanius, S. Hieronymus, & Occidentalis Ecclesiæ Episcopi, merito Paulini causam probabant, tanquam à legato sedis Apostolicæ promoti. Deinde dubitari vix potest, quin Meletius ante electionem illam cum Arianis saltem communicaverit. Aliàs enim illum non elegerint. Irrita autem erat electio illius, qui cum hæreticis communione est conjunctus, licet cæteroque Orthodoxè sentiat. Et hinc etiam statim magna populi Catholici Antiocheni pars electioni illi reclamabat, quæ deinde Paulino adhærebat, nec abduci poterat, ut Meletium, etiam postquam fidem Nicænam publica in concione professus fuerat, Episcopum suum agnosceret.

Neque obstat, quod *Alexandrina Synodus*, sub S. Athanasio & Eusebio Vercellensi celebrata, statuerit, Arianos Episcopos, qui conversi Nicænam fidem ex integro profiterentur in sedibus suis esse relinquendos. Nam antequam hic Concilii Canon Antiochiam erat perlatus, Paulinus à Lucifero Calaritano jam fuerat Episcopus ordinatus. Spoliari proinjure suo quæsito non debuit; præsertim cum esset vir sanctissimus, nunquam dubiæ fidei, sed spreto Tyrannorum, minis constanter ejusdem professor intrepidus.

Neque tamen hæc eam in partem disputo, ut Meletii sanctitati, aut præclaris in Ecclesiam meritis, atque Patrum Orientalium encomiis, quidquam detractum velim. Multos Sanctos sancta veneratur Ecclesia, qui non semper fuerunt sancti. Sit dubia ejusdem ante Episcopatum Antiochenum fides (certè Ariani eum suum esse crediderant) sit etiam, non tantum communicasse cum hostibus Ecclesiæ, sed etiam Semi Ariana labe infectum fuisse, aut saltem plus justo Orthodoxiam suam dissimulasse; certum nihilominus est, eum, postquam Episcopus Antiochenus est renunciatus, contra omnem expectationem Arianorum, ad amissam formulæ Nicænæ fidem Orthodoxam publicè esse professum, ejusque fidei causâ multas dimicationes cum Arianis suscepisse, ter exilium passum, sub Constantio nimirum, Juliano, & Valente, atque insigni ubique sanctimonia vitam suam informasse, communionem denique cum

Damaso Pontifice, quantum per ipsum steterat, omni ope procurasse, ac denique etiam obtinuisse.

107.
Obtinuit
commu-
nicationem
cum Ec-
clesia.

Negat quidem hoc ultimum Natalis; at inde credibile admodum redditur, quòd non videatur verosimile, Ecclesiam Romanam in suos sanctorum fastos relaturam fuisse hominem, qui extra communionem cum sede Apostolica obiisset. Certè, postquam cum Paulino pactioem illam inierat, ut superstes ex ipsis solus Ecclesiam Antiochenam regeret, ac quievit Damascus, hocque pacto stari voluit, ac proin utrumque interim esse Episcopum indulgit. Et sanè non est credibile; S Basilium, S Gregorium Nyssenum, aliòsque Orientalis Ecclesiæ sanctissimos viros Meletium in suam communionem, quin & intimam familiaritatem recepturos, atque tantis laudibus tanquam sanctissimum Episcopum exornatos fuisse, si Romanæ Ecclesiæ, omnium Ecclesiarum matri, non fuisset conjunctus.

Sed & monumenta non obscura obtentæ illius communionis habentur. Nam cum Damasus Appollinaris hæresim damnasset in *Concilio Romano*, Epistolam ea de re ad Orientales misit, cui etiam Meletius proprio nomine subscripsit in *Concilio Antiocheno*. Et in libello Synodico hujus Concilii dicitur, Meletium ad Damasum & Episcopos Occidentales divinam misisse expositionem fidei contra Marcellum, Photinum, & Apollinarem. Quod signum est, eum iis communicasse.

Concilium etiam *Aquileiense*, anno 381. celebratum, in epistola ad Imperatores scripta afferit, velle se, ut servetur pactum, quo pax Antiochenæ Ecclesiæ fuit inita. Ergo post illud saltem pactum, inter utrumque Episcopum initum, Meletius ab Occidentali etiam Ecclesia fuit receptus, & agnitus Episcopus. Sanè Paulinus, qui Apostolicæ sedi fuit conjunctissimus, nunquam ejusmodi pactum iniisset, vi cujus Meletium partis, ipsi adhærentis, Episcopum agnovit, nisi cum consensu Damasi Pontificis.

Denique S. Hieronymus, licèt à Meletio alienior, ex Oriente, ubi tunc versabatur, ad Damasum sic scripsit: *ego clamo: si quis Catbedræ Petri communionem jungitur, meus est. Meletius, Vitalis, Paulinus tibi hæere se dicunt.* At Meletium, virum tunc sanctum, mentitum esse, non est credibile.

108.
Sententia
media.

Licèt ergo Meletius initio non fuerit legitime electus Episcopus, tamen postea à sede etiam Apostolica & Occidentali Ecclesia est acceptatus & agnitus, sicque in unione cum Ecclesia sanctè obiit Constantinopoli, quòd ad Concilium vocatus fuerat, anno 381. ejusque

ejúsque corpus solennirita Antiochiam est translatum, eum omnes, ut inquit Theodoretus, qui dicendo aliquid poterant, funebribus orationibus laudârunt, tanquam absolutum exemplar sancti Episcopi. Hos inter fuere Gregorius Nazianzenus, & Nyssenus, ac S. Johannes Chrysoftomus, (Meletii quondam discipulus) cujus oratio extat apud Bollandum ad diem 12. Februarii: ubi plura de ejus vita, virtutibus, ac eruditione possunt legi.

Atque hac via commodè conciliantur varia de ipso testimonia, quæ in er se videntur contraria. Nam qui de hæresi eum suspectum habent, intelligendi sunt de tempore, quo Sebastenus adhuc erat Episcopus. Qui verò sanctitatem ejus prædicant, de tempore, quo Antiochenus fuit Episcopus, & communionem Ecclesiæ tandem obtinuit, sunt exaudiendi. Adeoque postquam communionem cum Ecclesia Romana obtinuit Meletius, uterque fuit verus Antiochiæ Episcopus; uterque videlicet populi sibi adhærentis, sicut in eadem urbe plures sæpe sunt Parochi.

ARTICULUS XII.

Observatio circa schisma Luciferianum.

Concilium Alexandrinum, à S. Athanasio, & Eusebio Vercellensi, Legato Liberii Papæ, Juliano imperante, celebratum, statuerat inter alia de Episcopis, in Concilio Ariminensi lapsis, ut videlicet, qui ex ignorantia, vel tormentis victi, subscripissent, ad pristinam Episcoporum dignitatem admitterentur, si seriò ab errore suo resipiscerent. Hancque sanctionem ipse etiam Liberius Papa approbavit.

Verùm displicuit *Lucifero Calaritano* (Calari videlicet in Sardinia Episcopo) tunc temporis Apostolico per Orientem Legato, in victissimo cæteroquin adversus Arianos pugili, exilium etiam propterea passo. Sed cum rigidæ omnino esset disciplinæ, & inflexibilis indolis, apertè infectatus est illum Concilii Alexandrini, de recipiendis in pristinam dignitatem Episcopis lapsis, Canonem, licèt à sede Apostolica jam approbatum.

Hanc suam contradicendi pertinaciam tum maximè obfirmavit, cum cerneret, ab Eusebio Vercellensi, altero sedis Apostolicæ per Orientem legato, improbari acta sua Antiochena, circa Paulinum, de quo paulò ante meminimus, repudiato Meletiò, in Episcopum consecratum. Tum enim & ipse apertius & vehementius Alexandria acta Eusebii circa recipiendos lapsos reprehendit.

Atque ex Apostolica sua legatione, quam in Asia obierat, Calarim in Sardiniam ad suum Episcopatum redux, communicare noluit cum lapsis Episcopis, in Ecclesiam receptis, neque cum Episcopis, qui talibus receptis communicarent; sicque schisma excitavit, quod à suo auctore *Luciferianum* est appellatum, trahens post se Syrma sequacium, qui ab eo *Luciferiani* sunt dicti. Simile hoc schisma erat Donatistico; quia se solos puros existimantes, cum orbe terrarum tanquam polluto communicare nolebant: atque hac ratione ab Ecclesiæ unitate se separabant.

110.
An hæreticus fuerit.

Disputari hinc possit, an Lucifer Calaritanus tantum fuerit schismaticus, an verò etiam hæreticus? quæ res inde dependet, an tantum negaverit, Episcopos lapsos fuisse restituendos, & sedi Apostolicæ solummodo obedientiam præstare detrectârint. An verò etiam negârit, obediendum esse in hac re Ecclesiastica summo Pontifici, atque Ecclesiæ. Si primum, non fuit hæreticus, sed schismaticus tantum: quia quæstio, an lapsi in Arianam hæresim Episcopi, si pœniteant, sint restituendi in pristinam dignitatem, non pertinet ad dogmata fidei, sed ad disciplinam duntaxat; & inobedientia adversus summum Pontificem per se non facit hæreticum, sed schismaticum.

Si verò insuper negavit, obediendum esse sedi Apostolicæ, & Ecclesiæ; fuit verè hæreticus; quia dogma fidei est, in rebus Ecclesiasticis obediendum esse Ecclesiæ. Non legitur autem docuisse aut credidisse, non esse obediendum sedi Apostolicæ & Ecclesiæ, neque aliam hæresim propugnâsse, in schisma igitur, non verò in hæresim prolapsum esse dicendum est. Cum autem pariter nulla habeantur documenta, quod inobedientiam suam & pertinaciam deposuerit, probabilius tanquam schismaticus extra Ecclesiæ communionem obiit. Si verò aliqui privata devotione Luciferum Calaritanum tanquam sanctum coluerunt, vel sectatores ipsius, vel deceptos fuisse oportet, vel alium ejusdem nominis cultum esse dicendum est.

Pejores autem erant Magistro discipuli. Qui schisma illud non tantum per Sardiniam, sed etiam per Italiam, Hispaniam, Ægyptum, & Antiochiam usque propagârunt. Quos inter aliquos deinde, vel etiam multos, fuisse hæreticos, non negaverim. De quibus exstat Dialogus S. Hieronymi contra Luciferianos.

ARTICULUS XIII.

Hæresis Ariana in Occidentem Reducta.

Post mortem *Magni Theodosii*, qui infelici consilio Imperium inter ^{III.} duos filios diviserat, *Arcadio* attributo Orientali, *Honorio* ^{Discer-} Occidentali, per administratos perfidos *Ruffinum*, *Eutropian*, *Stilico* ^{ptum} *Imperium* *nem*, & *Gainam*, suæ ambitioni unicè intentos, Imperium miserandum in modum est laceratum; patefacta Gothis, Herulis, Vandalis, aliisque nationibus exteris porta, qua Imperium Romanum irrumperent. Et quod miserrimum, exciso jam ferme Arianismo, gentes istæ alienigenæ eundem rursus Romanis Provinciis intulerunt. Et quidem in Oriente, perempto *Ruffino* & *Eutropio*, *Gainas*, *Go* ^{perGai-} *thus* *Arianus*, Gothici & Romani exercitus ductor, *Constantinopoli* ^{nam.} rursus Arianis impleverat; at resistente strenuè *S. Chrystomo*, atque *Gaini* detecta proditione, severa clade Ariani sunt trucidati.

Calamitosior multò in Occidente Imperii & religionis facies, ^{Stiliconem.} dum *Honorius* ignavè imperat, & *Stilico*, uti dux strenuus, ita perfidus Tutor *Honorio* datus à *Theodosio*, & ut *Eucherium* filium suum Imperatorem faceret, omnia versat, ipsasque adè in ruinam Imperii barbaras gentes evocat. Tum enim verò Gothi, (plerique Ariani) sub *Alarico* Italiam invadunt, ac *Roma* capta & expilata, *Galliam* atque *Hispaniam* occupârunt. *Vandali* pariter à ^{II2.} *Bonifacio* Præfecto *Africæ* (*Aëtii* perfidis litteris in rebellionem adversus *Placidiam* & *Valentinianum III.* impulso) ex *Hispania* in *Africam* sub *Genferico*, eorum rege, evocati, eandem à Romano Imperio abstraxerunt; expugnata *Hippone* (in cujus obsidione obiit *S. Augustinus* anno 430.) & ad ultimum etiam ipsa *Carthagine*. Quòdque miserum magis, *Genfericus* immanis tyrannus, excitata crudelissima persecutione omnes ad Arianam Impietatem adegit, occisis aut dispersis Pastoribus ac lupis introductis. ^{Gothi Arianismum reduciunt.} ^{Vandali.}

Postquam deinde *Atila* Hunnorum, (gentis à palude *Mæotica* ex *Scythia* prorumpentis,) Rex, *Dacia* & *Pannonia* occupata, vastatòque Oriente cum quingentis barbarorum millibus trajecto *Rheno* in *Gallias* penetrâisset, ibique ab *Aëtio*, Romani exercitus ductore, victus, in *Italiam* irrupisset, ac demum in *Pannoniam* se recepisset, *Genfericus*, invitatus ab *Eudoxia*, ut cædem *Valentiniani* Imperatoris, conjugis sui, à *Maximo* patratam, vindicaret, ^{II3.} ^{Atila.}

114. *Odoacer.* dicaret, Romam expulavit; redúque cum spoliis in Africam, truculentiorē adhuc lanienam in Catholicos exercuit. Nec multò post *Odoacer* Herulorum rex, pariter *Arianus* Romam cepit, & sub *Regis Italiæ* nomine gubernavit; pulso in exilium *Augustulo*, & extincto Occidentali Romano Imperio. Verùm haud multò post *Theodoricus* Ostrogothorum rex, itidem *Arianus*, postquam Orientem vastasset, *Zenonis* Imperatoris consilio invasit Italiæ regnum, victo primùm, ac dein, facta pace, perfidè interempto *Odoacro*.

115. *Synedrión Africani.* Minus tamen in Italia persecutio Ariana sævit, quàm in Africa, ubi *Hunericus* Genserici parentis atrocissimam tyrannidem instauravit. Habitum ibi quidem aliquod *Conciliabulum*, vocatis etiam Catholicis quibusdam Episcopis. At nihil actum ex ordine; crudelitate, rabie, & furore Ariano ubique dominante.

ARTICULUS XIV.

Ariana Hæresis in Occidente extincta.

116. *Clodoveus.* Et profectò calamitosissima tunc erat Ecclesiæ facies, cum omnes Principes à vera fide essent alieni. At mox ostendit Deus, Ecclesiam suam premi posse, non opprimi. Nam *Clodoveus* ab idololatria ad Catholicam fidem conversus cæso *Alarico* Visigothos *Arianos* Galliâ ejecit. Tum enim *Concilio* 33. Episcoporum *Arelatensi* II. celebrato, fidei doctrina ac morum disciplina est reparata; id, quod suprâ in tract. *prælim.* memoratum. Reductus eodem tempore ab

117. *Arelatensi* II. Ariana impietate *Sigismundus* Rex Burgundiæ, præfens fuit *Concilio Epauvensi*, paulò post celebrato, ut pariter loc. cit. est dictum.

118. Tandem etiam Africæ meliora affulserunt tempora; nam cum

119. *Gilimer.* Vandali *Ariani* per integrum sæculum immani prorsus persecutione Catholicos pressissent, *Justinianus*, *Belisarium* cum exercitu misit, victo *Vandalorum* exercitu, ipsum denique *Gilimerem*, ultimum in Africa *Vandalorum* regem, captivum abduxit *Constantinopolim*, ante currum triumphalem *Belisarii* vestitu regio incedere coactum. Sicque *Africa*, *Sardinia*, *Corfica* & *Baleares* insulæ Romano rursus Imperio & Religioni avitæ sunt unitæ (anno 534)

120. *Carthaginense.* Habitum subin *Carthagine* *Concilium Nationale* 217. Episcoporum, Præside *Reparato*, *Carthaginensi* Episcopo. Ubi, recitatis decretis & canonibus Synodi *Nicænæ*; Catholica veritas contra *Arianos* est confirmata: deliberatùmque, qua ratione lapsi Episcopi alitque *Ecclesiastici* sint recipiendi. Decretum, decisionem à summo Pontifice *Agapeto* Româ esse petendam, qui per legatos ad se duos Episcopos *Africanæ Ecclesiæ* significavit cum omni charitate esse recipiendos;

cipiendos: nequaquam tamen muneribus atque functionibus Ecclesiasticis applicandos.

Justinianus Imperator edidit tunc in favorem Ecclesiarum & Catholicorum in Africa geminas constitutiones, quæ habentur *Novellæ Justiniani*. 121. *Novellæ Justiniani*.
vel. 36. & 37. In priorè præcipitur, ut *Africani, quæ Vandalorum temporibus vel ipsis vel cognatis usque ad tertium gradum erepta sunt, intra quinque annorum spatium vindicent, nisi legitimis excludantur præscriptionibus.* 2. *ut ad probandam genus ambæ partes probationes proferant.* 3. *ut omnes Afri Romanis legibus (quas Justinianus paulò antè promulgaverat) subditi sint.*

In posteriore verò *Novella* edicit, ut ab Arianis ablata Ecclesiis Africanis restituantur. Ut hæretici non baptizentur, neque ad Rempublicam accedant. Ut nulli omnino hæresi Ecclesia concedatur. Ut confugiens ad Ecclesiam Carthaginensem impunitatem habeat, nisi homicidium aut raptum virginis, aut vim in Christianum admiserit. Ut Ecclesiis Africæ oblata ab aliquo pro sua salute, à nemine prorsus auferantur: hocque intelligendum esse generaliter de omnibus Ecclesiis, etiam extra Africam.

Gemina hæc Imperialis constitutio vehementer ad eò irritavit Arianos, ut mota seditione ipsam Carthaginem obsiderent. Verùm à Belisario, ex Sicilia, ubi Gothos Arianos expugnabat, accurrente, urbe depulsi, victique sunt; cùmque rebellionem continuarent concisi atque deleti. 122. *Aviani cœreiti in Africa.*

Eadem felicitate, verò victrices Justiniani palmas pulsus ex Italia Ostrogothis Arianis, Catholica ibidem Religio cœpit reslorescere. Et primò quidem per Belisarium totam occupavit Siciliam: tum verò in Italiam movens cepit Neapolim ac Romam. Denique occiso per Gothos *Theodato* rege suo inerte, *Vitigem* illius successorem Ravennæ ad deditionem compulsi, secùmque, ut antea Gilimerem, captivum Constantinopolim abduxit, instauraturus palmas adversum Persas; in ea tamen supra Gothos Romanæ Ecclesiæ noxius, quòd, ne displiceret *Theodora* Imperatrici, *Sylverium* Pontificem, ignominiosè habitum, in exilium eiecerit; intruso in illius locum *Vigilio*. 123. *Et Italia per Belisarium.*

Corona interea Gothica, cùm aliquot capita percurrisset potius, quàm ornâisset, ad *Totilam* denique delata, verticem se dignum invenit: nam exigua manu sæpiùs Justiniani cecidit exercitus, atque per omnem Italiam victricia signa, gloriæ suæ totidem trophæa, erexit, captâ & direpta etiam ipsa Româ ac devastata. Imo ipsum etiam Belisarium vinci posse in Calabria ostendit. 124. *Gothi per Narsensem visi.*

Duodecim annos tenuit tanta felicitas Totilæ. At anno 553. tota ipsius & gentis Gothicæ in scopulum impegit fortuna: cum Justinianus senescentem Belisarii virtutem reparaturus, *Narfesem*, præstantem bello ducem, cum exercitu in Italiam misit. Tum enim pugna cum Totila conferta, victoriam inter trophea ipsum etiam Totilam casum in prælio Narfes ostendit.

125. *Italia liberata ab Arianis.* Neque melior fors *Tetiæ* obtigit, quem Gothi tumultaria electione regem Totilæ suffecerant. Nam licet ille & ducis, & militis strenuè fungeretur officio, casus tamen est à Romanis. Postque illius necem Gothi Romanis se permisere: sicque Italia post septuaginta annorum captivitatem ab Ostro-Gothico Arianorum jago est liberata (anno 554)

126. *Hispania conversa.* Diutius aliquando Visi-Gothi Ariani afflixerunt Hispaniam: in qua primus Arianam in Filium Dei impietatem abjecit *Theodemirus* Suevorum Rex in Galicia, quam exemplo illustri totam ad Ecclesiam reduxit. Pertinaciùs obstitit veritati post plures reges Arianos *Leovigildus*, Occidentalium in Hispania Gothorum Rex. Duxerat is in conjugem primam Theodosiam, S. Leandri, S. Isidori Hispanensis, & S. Fulgentii sororem: atque ex ea genuit *Hermenegildum* & *Recaredum*. Ille à conjugem suam Indegunda conversus, cum fidem susceptam nollet abjurare, sed armis etiam vindicare contenderet, à parente captus, ejusque jussu interemptus est; sæviante in omnes universim Catholicos barbara Leovigildi persecutione. Qui etiam Suevos regno suo per arma subiectos, Ariana perfidia imbut. At eo mortuo *Recaredus*, totius jam Hispaniæ Rex, exemplo suo totum ferme regnum ad veram Christi Ecclesiam pertraxit, præsertim ubi *Gofvinda* ejus novercâ, quæ implacabili odio Indegundem oderat, Arianam litem secum tumulo intulit.

127. *Toletanum I.* Celebratum dein in præsentia *Recaredi Concilium Toletanum III.* nationale totius Hispaniæ, in quo 70. congregati erant Episcopi, ad firmandam fidei doctrinam, & reparandas disciplinæ ruinas, quas à sesqui sæculo ab Arianis passa fuerat Hispana Ecclesia. Damnati 23. articuli Arianis, cum eorum libris & conciliabulo Ariminensi. Decretum insuper, ut in Missa populus alta voce decantaret symbolum Constantinopolitanum. Item, ut Diaconi, Presbyteri & Episcopi Arianis, qui ad fidem convertuntur, separentur ab uxoribus, neque iis cohabitent. *En temporis illius disciplinam in Hispania!* canon. 13. sic habet: *Diuturna indisciplinatio, & licentiæ inoluta præsumptio usque ad illicitis ausibus aditum patefecit, ut clerici conclericos, suo neglecto Pontifice, ad judicia publica (sæcularia videlicet) pertrabant.* Proinde *statuimus,*

teimus, hoc de cætero non præsumi: sed si quis hoc facere præsumperit, & causam perdat, & à Communione efficiatur extraneus.

Recaredus edito regio Concilii decreta observari, atque omnes Arianos libros Toleti publico in foro comburi iussit; missa etiam Romam ad Gregorium M. legatione Ecclesiæ filium se professus est.

Purgata jam ferme ab Ariana fæcæ videbatur Ecclesia, cum post exactos Herulos & Gothos Orientales, nova Borealis procella Italianam obruit, eaque multò teterrima. Ciebatur eandem, qui minimè debuit, *Narfes*, qui gloriosis antè victoriis Gothos expulerat. Hic enim, cum missis *Longino* Italiæ gubernatore, Constantinopolin revocaretur à Justino Imperatore, addito in evnuchum probro à Sophia ejusdem conjugè, minitans Italiæ cladem, respondit, texturum se telam, à Græcis non facilè retexendam; itaque præcipiti exæstuant, *Alboinum*, qui in Pannonia *Longobardis* Arianis præerat, accivit, significans Italiam penè inermem, & ad resistendum imparem. I28.
*Narfes in
perfidia.*

Alboinus igitur, excitante orexin tam opimo bolo occupata Istria, torrentis instar in omnem Italiam sese effudit, deditione aut expugnatione acceptis urbibus omnibus, præter Romam & Ravennam. Permissæ Græcis, præter Neapolin, Calabriam & Siciliam, urbes paucæ ad Adriaticum, quas sub nomine *exarchatus Longinus* aliique deinceps Præfecti, ab Imperatore submissi, gubernabant. I29.
*Ariani in
Italiam
per Longo-
bardos.*

Dictu incredibile, qua ferocia atque barbarie novi hi Ariani hospites in Catholicos sint grassati. At furere diu non licuit *Alboino* (qui primum se Longobardorum regem in Italia dixerat) cum enim vino incalescens *Rosmundæ* conjugi, ex cranio parentis ejusdem interempti, propinasset, illa probri impotens, per juvenem quemdam eundem interfecit, promisso in præmium sceleris parricidæ conjugio, sed cum impellente *Longino* exarcho, ad quem confugerant, novo huic conjugi venenum miscuisset, ipsa mortem imbibere ab eodem est coacta. Contingere ista sub annum 574. vix triennio ab *Alboino* in regno exacto. I30.
Alboinus.

Brevius adhuc fuit *Clephi* regnum, quem Longobardi sibi regem elegerant. Hoc enim altero anno à suis interfecto interregnum per decennium tenuit Proceribus, quantum poterant, sibi rapientibus. At cum Mauritius Imperator adversus eos exercitum misisset in Italiam regem elegerunt *Autbarim*, qui disrupta rursus adunavit. I31.
*Theode-
linda.*

At rei Catholicæ optabilius nihil facere poterat, quàm ut conjugem duceret *Theodelindam*, Bavarix Principem, apprimè Catholicam. Huic enim post mortem Autharis à Longobardis facta est optio, quem novum conjugem vellet eligere, illum ab omnibus agnoscendum regem. *Agilulphum* elegit, Strenuum Bello & pace Ducem. Et quod ab omnibus bonis optabatur, ex Ariano fecit Catholicum trahente tam illustri exemplo plerosque Longobardos. Ut adeò, sicut in Oriente tres fæminæ Arianismum promoverant, ita in Occidente totidem, conversis maritis regibus, Orthodoxa sacra reduxerint, *Clotildis* in Galliam, *Ingundis* in Hispaniam, *Theodelinda* in Italiam. Et quod piorum solatium complevit natus est Agilulpho ex Theodelinda filius *Adalvaldus*, ritu Catholico mox baptizatus, & regni hæres declaratus: quod cum post mortem Agilulphi patris sub tutela Theodelindæ matris in quieta pace 12. annos gubernasset, pulsus ab Ariovaldo, propinquo suo, cum matre ad exarchum confugit.

Ariovaldus, uti etiam proximi ipsius successores, *Rotbaritus* & *Rbodoaldus*, licèt Ariani essent, pacem tamen permiserunt Ecclesiæ, quin singularem Pontificibus Romanis venerationem dependerunt, missis ad eorum tribunal causis, Ecclesiasticos inter exortis. Adeò vel ipsis barbaris sacra erant jura Ecclesiæ.

132. Tum ad Catholicos rursus principes devolutum est regnum, & *Longobardi* primò quidem ad *Aripertum*, Theodelindæ ex fratre nepotem. Qui moriens regnum divisit duos inter filios *Partharitum* & *Gundebertum*. At *Grimoaldus*, Dux Beneventanus (ut quidam scribunt) quamvis & ipse esset Catholicus, collisus inter se fratribus, in turbido piscaturus, simulans, se exercitum in auxilium Gundeberti adducere, perfide eundem interemit, Partharito fugâ elapso. Invasit proin regnum Italiæ, illudque ad 11. annos tenuit. Post ejus vero mortem Partharitus iniquissimis fatis defunctus, ab exilio ad thronum rediit, quem rerum gestarum gloria & eximio fidei zelo per 17. annos exornavit: felix etiam in eo, quòd *Cunipertum* & regni & virtutum hæredem reliquerit. Sed neque posteriores reges hæresis Ariana fautores habuit: ut adeò pestis illa, quæ sub initium Sæculi IV. ex Ægypto proserpsit, & totum propemodum orbem infecerat, septimo denique Seculo ubique fuerit extincta, postquam per trecentos & ultra annos est grassata.

134. *Extinctus*
Arianismus.

Ad octingentos septuaginta deinde annos sepulta jacuit, donec Sæculo XVI. cum innumere abili atque exitiali variarum hæresum luce ab inferis est suscitata. Videamus originem.

ARTICULUS XV.

Reflexio in Arianam hæresin, & Ecclesiæ triumphum.

Ex iis, quæ diximus hætenus, perspicere luculentè datur divini providentiam Numinis, suam in terris Ecclesiam premi sinentis, nunquam opprimi. 135.

Se toto orcus incubuit, ut per Arianam impietatem eandem excinderet. Vis truculenta, tyrannis atrocissima, carceres, exilia, lanienæ, fraudes innumeræ, in exilium vocatæ.

Constantinus M. Princeps licet pietissimus, atque Nicæni Concilii promotor, & defensor, ab Eusebiis tamen, Nicomediensi & Cæsariensi, fraudulenter deceptus, vel inscius & invitus hæresin nutriit, ut radices ageret, coacto Tyri ac Jerosolymis Eusebiorum synedrio, damnatæque in iis Athanasio, & in exilium ejecto veritatis orthodoxæ vindice.

Quas non machinas adhibuit Constantius, tam vasti Imperii cum summa potestate moderator, ut Ecclesiam extirparet, & Arianam perfidiam firmaret? ejecti in exilia, & ergastula Episcopi, suffecti lupi, sedes Patriarchales hominibus impiis, & ex asse Arianis, Eusebio Nicomediensi, Eudoxio, Macedonio, Gregorio Cappadocæ, Euzojo, impletæ. Basilii Ancyranus, Acacius, Valens, Ursacius, Saturninus, Auxentius, aliique Arianorum Antesignani in Episcopatus intrusi. Quot coacta conciliabula? Tyriensia, Palæstina, Constantinopolitana, Antiochena, Thracica, Sirmiensa, Ancyrana, Mediolanensia, Arelatensia, Seleuciensia, Ariminensia & quot alia, omni ope collaborârunt, ut Arianismo perennitatem donarent. Quot in iis Synedriis procusæ formulæ? quot vultus error induit, ut deciperet?

Quantum deinde igne ferrôque sævit Valens tyrannus, ut Catholicum omne genus funditè extirparet? quos cruentæ cædes patratæ? quantis minis, terroribus, persecutionibus, circumlatus furor?

Et cum non sufficeret profligandæ Nicænæ fidei orbis Romanus, in opem vocatæ gentes exteræ, Gothi, Heruli, Vandali, Burgundiones, Gepidæ, Alani, Longobardi, omnes Ariani. Quando furore actum à Genseris & Hunneris in Africa, ab Alaricis, Odoacris, Theodoricis, Alboinis in Italia, Gainis in Thra-

cia, Leovigildis in Hispania, ut error de veritate oppressa triumpharet.

At tantus Conciliorum, fraudum, minarum, carcerum, exiliorum, rogorum, cædium, tyrannidum, substructionumque Stygiarum exitialis apparatus, & quidquid orcus suppeticarum emittere poterat, non aliud profecit, quàm ut Ecclesiæ & Orthodoxæ veritatis triumphum illustriorem redderet.

Firmiori petra solidata est Christi Ecclesia, quàm ut portæ inferorum, & tenebrarum potestates prævaleant adversus eam. Columna & firmamentum veritatis est. Nil furor proficit. Dominus, fortis & potens, custodit civitatem: quis expugnabit eam? promisso sanctè Christi præsidio stat firma, stabitque usque ad consummationem sæculi. Non est Consilium contra Dominum. Ceciderunt tot furores coronati, tot hæresum molimina, tot orci machinæ.

Ruit Ariana hæresis, & ruinis suis sepulta jacet. Ruerunt ejus auctores, patroni, asseclæ, focii. Ruit error: veritas autem Domini manet in æternum. Christus fundavit Ecclesiam. Assiliant hostes, agant cuniculos, premant, persequantur, fremant, frendeant: non inclinabitur in sæculum sæculi.

Perierunt impii. Justi autem in perpetuum vivent, fulgentes tanquam stellæ in perpetuas æternitates, Athanasii, inquam, Alexandrini, Sylvestri, Julii, & Damasi Romani, Alexandri & Pauli Constantinopolitani, Eustathii & Meletii Antiocheni, Hilarii Pictavienses, Paulini Trevirenses, Eusebii Vercellenses, aliisque heroës incliti, qui velut murum inexpugnabilem se opposuerunt pro domo Dei, & tot præliis victores gloriosè triumpharunt de Ariana hæresi.

Ad octingentos septuaginta annos deinceps hæc pestis sepulta jacuit; donec sæculo XVI. multò infaustissimo, cùm innumerabili atque exitiali variarum hæresum lue ab inferis est resuscitata. Videamus originem atræ Sobolis.

ARTICULUS XVI.

De novis Arianis in Transylvania & Polonia.

Cum discipuli Lutheri cernerent Magistrum suum novum procudere fidei systema, ad phantasiæ suæ libidinem, detortis in hanc rem pro arbitrio S. Scripturæ eloquiis, quin & rejectis libris integris, qui minùs in sinistros sensus torqueri posse videbantur,

tur,

tur, eandem sibi licentiam concessam esse existimârunt. Inde potentosa illa tot hæresum colluvies: indulgente sibi quovis ad novitatum pruriente cerebro, quod effrænata sentiendi docendique voluptas dictaverat.

Hac ex radice pullulare rursus ocepit, ante octo jam sæcula è Domini agro extirpatum, infelix lolium, recoctumque impium Arii dogma, adversus sacrosanctum divinissimæ Trinitatis mysterium. Lutheri disciplinæ, Calvinique Institutionibus hæc monstra debemus. 136.
Arianismus resuscitatus.

Hoc siquidem ex fursure prodiit Michaël *Servetus*, homo Hispanus, professione Medicus, sectator primùm Lutheri, tum Calvinii; denique mundi erro, objectoque discipulatu, sectæ novæ conditor, in Arii, Sabellii & Mahometis impietatem prolapsus, Filio Dei & Spiritui S. Divinitatem abnegans, unam duntaxat personam, Patrem videlicet, adorandam dixit, personarum Trinitatem in una essentia, (horrere piæ aures blasphemam vocem!) trifaucem cerberum appellans: atque haud aliter ac Lutherus atque Calvinus ad S. Scripturam identidem provocans, quam cum iisdem solam controversiarum omnium judicem statuit, suo videlicet privato spiritu sensum ejusdem atque interpretationem definiens. à *Serveto.*

Neque tanta impietas amasiis caruit. Nam eandem *Campanus*, Lutheri discipulus, Wittenbergæ palàm effutiit, sequentibus blasphemiam *Schwenckfeldio* & *Flacio Illyrico*. Cùmque Calvinos etiam hujus insanix postularetur, ejusdem suspicionem à se amoliturus, effecit, ut *Servetus* Genevæ vivus combureretur; ut ut ad S. Scripturam purumque verbum Dei appellaret. *Campano.*

At discipuli ejus non desierunt luem Arianam spargere per Poloniam, Hungariam & Transylvaniam. Quos inter Georgius *Blandrata*, Pedemontanus Medicus, è Ticinensi Inquisitionis elapsus custodia, atque Genevam, fecis omnis tunc receptaculum, profugiens, lectis *Serveti* libris, existimabat, ex sacris litteris non meliùs probari Lutheri ac Calvinii doctrinam quam *Serveti*. Inde in Transylvaniam profectus cum Paulo *Alciato* Mediolanensi, tunc pariter Ariano, ac postea Mahometano, in aulam Principis *Joannis Sigismundi de Zapolia* se insinuans, ejusdem Medicus declaratus, opportunam nactus est occasionem, dum corpora curaret, animos virulenta peste inficiendi. 137.
Blandrata in Transylvaniam.
Alciato.

Transylvania jam à tempore S. Stephani juncta fuit Hungariæ ad annum usque 1526. quo Ludovicus II. à Turcis ad Mohazium occi. 138.
Synopsis Hist. Transyl.

139
David Petrovicius.

occisus est. Cùm autem obiisset improlis, à majore & meliore parte electus est Ferdinandus I Caroli V Cesaris frater, qui Annam Ludovici sororem matrimonio junctam habebat, multarum prolium Matrem, auspicata fecunditate in hodiernam usque diem gloriose propagata. Pars altero verò suffragium dedit *Joanni de Zapolia*, Transylvaniæ Praefecto. Inde bellum partem inter utranque. Tandem concessa Joanni Transylvania, & regium nomèn quoad viveret: obit autem anno 1540. relicto, quem diximus, filio *Joanne Sigismundo*, sub quo mutata est in Transylvania religio, à S. Stephano introducta, & ad illud usque tempus perpetuò conservata. Virus autem Blandrata perniciosius instillavit, cùm Franciscum *David*, Praeconem Luthericum, Arianum fecit, per quem deinde majori aulæ ac curiæ partem eandem afflavit, *Petrovicio* primo & aulæ ministro, & hæreseos: pertractòque denique in erroris societatem ipso etiam Principe, in omnem partem versatili. Lepidum tunc illud accidit, quod Lutheranorum & Calvinistarum inconstantiam ostenderet. Nam, dum isti in congressu quodam ab Arianis urgerentur, ut ad textus S. Scripturæ, à se allatos, responderent, illi ad interpretationem Patrum & Conciliorum appellarunt. Quod Ariani illis exprobrabant: sic Papistarum religione standum fuisse, quorum dogmatis conciliorum ac Patrum interpretationis faveant. Cur illas rejiciant, & nunc ipsi usu-pent? vertenda nempe sunt vela, prout ventus spirat. Circa annum 1572. *Stephanus Bathorius* post Joannem Sigismundum Arianum electus Transylvaniæ Princeps, contra Arianos, aliòsque hæreticos vocavit in Transylvaniam Patres societatis Jesu. Illòque haud multò post in Poloniæ regem electo, *Christophorus Bathorius*, ut cœptum à fratre opus prosequeretur, plura eidem societati collegia fundavit. Jamque sparsum doctrinæ orthodoxæ semen in pulchros satus surrexerat, cùm mortuo *Christophoro* sub *Sigismundi* ejus filii pupillari aetate, collaborantibus diversarum sectarum hæreticis, atque in comitiis vincentibus numero, decretum est Patrum exilium, anno 1588. verùm anno 1595. revocati sunt rescisso decreto ab eodem Principe Sigismundo: qui tamen ab hæreticis undique afflictus Transylvaniam tradidit *Rudolpho II.* Imperatori; *Oppelensem* in Silesia ditionem & pensionem annuam pro se pactus.

104.
Sigismundi
deb litas.

At mox facti pœnitens in Transylvaniam rediit, agitatúsque rursus ab Arianis, aliisque sectariis, Principatum *Andreae Bathorio* Cardinali patrueli suo tradidit. Qui vix auspiciatus regimen, cæsus est

est

est in prælio à *Georgio Basta* copiarum Cæsarearum duce, & à Valachia Principe, Cæsaris fæderato. *Sigismundus Bathorius*, qui interea in Poloniam se receperat, à Transylvanis rursus admissus, cum à Basta undique vinceretur, Pragam ad Rudolphum Imperatorem confugiens Principatum Transylvaniae iterum ei cessit, ibique undecim post annos, anno videlicet 1613. decessit: inconstantis quidem animi Princeps in aliis, constantis tamen in fide Catholica. Unde falsum omnino est, quòd *Hübnerus* scribit in tabulis suis genealogicis, tab. CXI. eum *Socinianum* fuisse.

Cæso interea à Basta Valachia Principe, qui fidem Cæsari fregerat, *Moyfes* quidam Arianus, Turcarum ac Tartororum subsidiis sustentus, immania quæque in Catholicos, ac præcipuè Colosvaria in Jesuitas patravit, eorum aliquibus interemptis, aliis verò expulsi, sacrisque omnibus profanatis.

I 41.
Moyfes Arianus.

An non diu impunè seviit barbara impietas; quippe Basta, Moyse gemino prælio superato, & in altero etiam occiso, domitisque Arianis, urbem Cæsari, Societatem urbi reddidit. Quam tamen *Stephanus Pozkaius*, in Principatum anno 1604. intrusus, tota Transylvania proscrispsit, non aliam ob causam, nisi quòd veritatem contra Arianos, aliòsque ejusdem hostes defenderet. Nec melior religionis in Transylvania status sub posterioribus deinde Principibus A Catholicis, *Gabriele Bathorio*, *Gabriele Bethleno*, *Michaele Apasio* &c. donec tandem tumultibus fessa ad antiqua jura Augustissimæ Domus Austriacæ regressa est, spem salutis suæ bonis omnibus meliorem præbens.

Polonia à *Lechica* primùm, *Piastica*, & *Jagellonica* stirpe, tum etiam ab exterarum familiarum diversis Regibus gubernata, jam inde à *Micislani I.* temporibus, ab anno videlicet 965. susceptis Christianis sacris, Catholicam Religionem inconcussam semper florentemquet tenuit, donec *Lutherus* perduellionis vexillum extulit, & inclitam etiam hanc gentem communi ferme Borealibus Provinciis male involvit.

I 42.
Arianismus in Polonia.

Enata mox ex malè fœcundo Lutherianismo ingens Sectarum colluvies, *Calvinistarum*, *Deistarum*, *Trinitariorum*, *Trubeitarum*, *Socinianorum*, atque *Arianorum*; accurrentibus etiam exteris erroribus, qui obstetricantem manum præberent, ut monstrosos suos partus faciliùs hæresis effunderet.

Hos intererat, præter *Gregorium Paulum*, *Valentius Gentilis*, *Calaber* Socius, *Serveti* discipulus, in novos tamen errores, ut fit, à magistro desciscens. Siquidem cum Arianis docuit,

I 43.
Per Gentilem.

in

in solo Patre Divinam eamque majorem residere naturam, aliam verò diversam in filio. Volebat nihilominus, tres esse æternos Spiritus, duosque posteriores suas Divinitates diversas & minores à primo accepisse. Cum igitur hac ratione tres Deo fingeret (quamvis inæquales) habitus est *Tritæitarum* parens.

Numerosum post se, ut facilis est mali sequela, impiorum Syria traxit, irruentibus in Poloniam nefariis hominibus, quam impietati suæ oportunam crediderant propter torporem Sigismundi II. regis: qui segniùs insistens paternis vestigiis satis se facturum arbitrabatur, si ipse esset Catholicus. Hac indulgentia prolekti, Lelius *Socinus* Senensis Italus, Mathias *Gribaldus* J. C. Tubingensis *Stator*, *Sternbergius*, *Gomestus*, *Volanus*, *Ocbinus*; & quot alii ad debellandam Divinitatem Filii Dei armati!

I44.
Ocbinum.

Bernardinus *Ocbinus*, ex Religioso Ordine, quàm famosum, dum saperet, per Italiam concionator, tam infamis post relictum veritatis callem Apostata, metu *Inquisitionis* cum *Fermilo* Genevam, communem tunc sententiam, profugus, ut ostenderet, cur veniret, ad novi Evangelii leges uxore mox auctus est. Pererata subin, ut Apostolum se probaret, Helvetia atque Germania, sub Eduardo Principe cum *Martyre* suo & *Bucero* navigavit in Angliam. Ex qua exactus à Maria Regina, procurrit in Poloniam, ut libertus ibidem profiteretur, quam intimis visceribus haustam circumtulerrat, Arianam perfidiam, editis Dialogis in Christum impiis. At cum polygamiam etiam homo mulierosus predicaret, inde quoque ejeclus, circumcursata Transylvania, tandem in Moravia miser interiit.

His aliisque circulatoribus adnitentibus tantum in Polonia, vicinisque Provinciis Ariana impietas incrementum sumpfit, ut in triginta & ultrà sectas se se diffuderit.

I45.
Socinum.

Has ut in unum corpus Evangelicum colligeret *Faustus Socinus*, Senensis Apostata, Lelii nepos, Christum merum hominem esse docuit: unicam esse divinam Personam; neque Filium natum ex Patre, neque Spiritum ex eisdem procedere, neque verbum esse incarnatum; Christum filium esse Dei adoptivum duntaxat. Evcharistiam, baptismum &c. humana ingenii esse inventa. Tueri se poterat antiquitate impii hujus dogmatis; nam & Ebionem & Cerinthum, quos S. Joannes Evangelio suo redarguit, & Symachum famosum scripturarum interpretem, & Sabellium Trinitarium, & Paulum Samosatenum, Antiochenis profligatum fulminibus; & Photinum ejusdem insanix hominem dudum antesignanos habuit.

Et-

Et quod mirère, tam profligatum dogma tot sectatores habuit, ut Trinitarii passim vocarentur *Sociniani*.

Non placuit tamen Andreae *Duditis*, Episcopo antea Quinquæ Ecclesiis in Hungaria; qui cum Patribus Concilii Tridentini per sua deredere non potuerat, ut cœlibatus leges abrogarent, factus primum Calvinista, deinde *Deista*, satis videlicet esse docens, unum Deum credere, & legem naturæ observare: reliquorum fidem cuique debere esse liberam.

Hæc Arianorum, Trinitariorum, Deistarumque confusio turbavit Poloniam ad annum usque 1658. quo tempore conspiratione cum Transylvanis contribulibus suis adversus Rempublicam inita, & *Joanne Casimiro*, accedente ordinum consensu, proscripti sunt omnes Ariani ex Polonia; qui remanere volebant, ad Catholicos, Lutheranos, vel Calvinianos jussi accedere. Sicque novus etiam Arianismus ex orbè terrarum est exterminatus, aliquibus duntaxat reliquis in Transylvania hærentibus.

ARTICULUS XVII.

Observatio de Lutheranis & Calvinistis.

Illud adhuc observandum, quòd sicut in Transylvania, sic etiam in Polonia Lutherani & Calvinistæ in disputationibus, contra Trinitarios, & Arianos institutis, nunquam ex sola S Scriptura poterint eos convincere: sed ad arma Catholicorum, ad interpretationem videlicet Ecclesiæ, Conciliorum, & Patrum confugere necesse haberint. Quo sanè se ipsos accusarunt, exigentes à nobis, ut omnia ex sacra scriptura ipsis demonstremus: cum ipsi ne quidem primum Religionis Christianæ Mysterium, Trinitatem videlicet divinarum Personarum in unitate substantiæ, adversus Arianos ex sola scriptura possint ostendere. Id, quod sæpiùs apta retorsione Trinitarii ipsi objecerunt.

Alterum, quòd observari potest, est, præcipuos ex Socinianis illis ac novis Arianis fuisse priùs aut Lutheranos aut Calvinianos, sternente videlicet illorum doctrina viam ad Arianismum; quod non rarò facti sunt ipsi Socinianorum primpili.

Sic Blandrata in disputatione Albæ Juliæ cum Lutheranis habitavit, Lutherum primum fuisse, qui oculos sibi aperuerit ad cognoscendam veritatem. Constat certè ex scriptis Lutheri contra Latomum, displicuisse ipsi voces *Trinitatis, consubstantialis* &c. eò quòd in S. Scriptura non habeantur. Quid aliud dixerunt antiqui &

146.

Novus Arianismus proscriptus.

147.

De modo disputandi Lutheranorum cum Arianis.

148.

Lutheranismus.

Et Calvinismus ducunt ad Arianismum

novi Ariani? Calvinus verò asseruit, SS. Patres malè ex S. Scriptura probâsse *consubstantialitatem* verbi, cuperèque se omnes voces *Personarum*, & *substantiæ* aboleri: nec probare se posse invocationem illam: *sancta Trinitas unus Deus miserere nobis*: & quæ sunt alia plura, quæ Lutherani, ut Schlißelburgis in *Theologia Calvinistarum*, ipsèque Lutherus Calvinistis sæpiùs objecerunt; ecce fontes novi Arianismi!

149. Profecò nisi hodierni Protestantes agnoscant Judicem, qui *Lutherani & Calvinisti a nullo bœeticum posunt convincere.* sacras scripturas in locis, inter varias sectas quoad sensum controuersis, authenticè interpretetur, neque Trinitatem contra Sabellium, neque deitatem Filii Dei contra Photinum & Eunomium, neque consubstantialitatem verbi contra Arium, nec deitatem Spiritus S. contra Macedonium, neque deitatem Christi contra Paulum Samosatenum & Nestorium, nec geminam Christi naturam inconfusam contra Eutychem & Dioscorum, neque duas in Christo voluntates contra Cyrum, Sergium, aliòsque Monothelitas, neque alios fidei Christianæ Articulos contra hæresiarchas sufficienter probare poterunt. Quia omnes Isti hæretici etiam appellant ad scripturam, quam ad privatum suum spiritum sensumque detorquent: si verò contrarios eis textus afferas, illos distinguunt, & ad suas hæreses protervè inflectunt. Quid jam tunc, nisi clamor utriusque partis, privatum suum spiritum præferentis.

ARTICULUS XVIII.

De Conciliis Sæc. IV. specialiter à Jure Canonico approbatis.

In Jure Canonico, videlicet *can. de libellis 1. dist. 20.* specialiter à Leone IV. Summo Pontifice approbantur sequentia Concilia, utpote quibus in omnibus Ecclesiasticis utamur Judiciis.

§. I.

De Asiaticis.

150. **A**ncyranum Concilium Ancyræ, Galatiæ Metropoli, circa annum 314. Sylvestro Pontifice, celebratum est in causa *Lapsorum*; postquam nempe per tyrannorum mortem persecutio desinit. Tum enim de *lapsis* agendum erat, statutumque, ne quis ad Ecclesiam

clesiam recipiatur, nisi peracta priùs pœnitentiâ, delicto congrua. Dictatur etiam pro varietate criminum diversum tempus pœnitentiæ publicæ. Res Ecclesiarum alienatas, rescisso contractu, repetendas esse decernitur. Editi 24. Canones ab 18. Episcopis, à Vitali Antiocheno convocatis, quorum plerique paulò post Oecumenico Concilio Nicæno interfuerunt.

Famosus est Canon decimus hujus Ancyranæ Concilij, quem Hæretici, contra cœlibatum Ecclesiasticorum declamantes, sæpiùs oggerunt. Is ita habet: *Diaconi quicumque, cum ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes, velle se habere uxores, nec posse se continere; hi postea, si ad nuptias venerint, maneat in ministerio, propterea quod bis Episcopus licentiam dedit. Quicumque sanè tacuerunt, & susceperunt manus impositionem, professi continentiam, si postea ad nuptias venerint, à ministerio vel clero cessare debebunt, laicam tantùm communionem recipientes.* Idem Canon habetur in Decreto Gratiani dist. 28. can. 8.

Verùm hic Canon non facit pro ipsis; imò est contra eos. Nam imprimis non loquitur de Sacerdotibus. Lutherus autem, Carlstadius, Zwinglius, aliique Protestantium Patriarchæ uxores duxerunt, postquam Sacerdotes fuerant ordinati: quod in Ecclesia nunquam licuit. Deinde etiam de Diaconis sancit Synodus, si professi continentiam postea ad nuptias venerint, à ministerio clericali cessare debere. Atqui Lutherus, Oecolampadius, Pellicanus, Vermilius, Viretus, Ochinus &c. post professionem continentia ad nuptias venerunt.

Denique Concilium expressè ait, quod si Diaconi in ordinatione protestati fuerint, se velle uxorem ducere, possint in ministerio manere, *propterea, quod bis Episcopus licentiam dedit.* Igitur sine licentia Episcopi non poterant in ministerio manere. Ex quo manifestè sequitur, etiam Diaconis fuisse prohibitum post ordinationem nuptias contrahere.

Eodem ferme tempore & ab iisdem ferme Episcopis celebratum est *Concilium Neo-Cæsareense*. In quo à 13. Episcopis editi 14. *Neo-Cæsareense* Canones pro reformanda Ecclesiarum suarum disciplina, & corrigenda *recense*.
dis populi moribus.

Can. 1. statuitur: *Presbyter, si uxorem duxerit, ordine suo moveatur.* In 2. *fœmina, si duobus fratribus nupserit, extrudatur.* In 8. decernitur *Irregularis*, cujus uxor fuit adulterata. *c. si cujus dist. 34.* *Gangrense* celebratum est paulò post, anno nimirum 324. Gangris in Paphlagonia, adversus *Eustathium*, Sebastenum in Armenia Episcopum,

scopum, qui Manichæorum errores propagavit, novósque adjunxit. Nuptias damnabat, adempta omni conjugatis salutis spe. Eos, qui communicarent Presbyteris, ante ordinationem jam conjugatis, execrabatur. Damnabat Ecclesiæ jejunia. Spretis Ecclesiis publicis præcibus privata conventicula frequentabant Eustathiani: inusitatis vestium formis usi, nova omnibusque aliis contraria via incedentes.

Contra hos errores igitur celebrata est Gangrensis Synodus, Præside Osio Cordubensi, in Oriente tunc versante. Editi à 16. Episcopis 21. canones.

In 1. Can. damnantur, qui vituperant matrimonium, tanquam malum.

Ex 2. colligitur fideles tunc adhuc abstinuisse à sanguine & suffocato, juxta præceptum Apostolorum Act. 15. (*quod præceptum, cum non fuerit Juris Divini, sed humani & Ecclesiastici tantum, ne Judei à Christiana religione abhorrent, ad tempus latum, potuit sensum abrogari, præsertim cessante causa*)

Canon quartus sic habet: *Si quis de Presbytero, qui uxorem duxit, contendat, non oportere eo sacra celebrante oblationi communicare, sit anathema.* Hunc Canonem frequenter nobis objiciunt Protestantes, quando cælibatum Sacerdotum impugnant. Sed immeritò. Nam, ut Bellarminus de Clericis lib. 1. cap. 21. docet, anathema dicitur eis, qui matrimonium putant ex se esse malum (ut putabant Eustathiani, contra quos canones isti sunt lati) & propterea existimant, non licere sacra facere ei, qui uxorem habuit, etiam si ab ea se contineat. Et hinc, juxta interpretationem Dionysii Exigui, non dicitur in Canone, qui uxorem *habet*, sed: qui uxorem *habuit*. Hoc certum, quòd nullo unquam tempore in Ecclesia etiam Græca fuerit licitum post Ordinationem *sacram* uxorem ducere. Quod tamen Protestantium Patriarchæ fecerunt.

In can. 12. damnatur, qui in speciali amictu pallii justitiam reponens, despicit utentes veste vulgari. Ex hoc Protestantes perstringunt Clericos & Religiosos, qui speciali habitu vestiuntur. At abutuntur Canone. Non enim Clerici & Religiosi per habitum se justitiam habere credunt: neque despiciunt laicos communi vestitu utentes.

Canone 20. dicitur anathema illis, qui abhorrent à fidelium conventibus ad sepulchra SS. Martyrum; & qui sacra, quæ ibi celebrantur, & ministeria, quæ fiunt cum eorum memoriis, execrantur.

Notent hunc Canonem illi, qui nobis Catholicis hoc Concilium tanquam antiquissimum obijciunt.

Notent etiam Canonem ultimum hujus Synodi, qui observari jubet omnia, non tantum quæ in sacris Scripturis continentur, sed etiam, quæ habentur ex traditionibus Apostolicis.

Laodicenum Concilium *Laodiceæ*, Phrygiæ Pacatianæ civitate, celebratum est circa annum 320. (quamvis Cabafutius in *Notitia Concil.* multò posterius esse contendat) à 32. Episcopis, qui ad reformandos Ecclesiæ mores 59. canones ediderunt (ex *Gentiani Herveti interpretatione habentur 60.*) 153.
Laodice-
num.

Canon primus communionem aliquamdiu eis interdicit, qui secundas nuptias contrahunt: eisque preces & jejunium præscribit, in quem sensum etiam loquitur Canon. 3. Concilii Neo-Cæsareensis. (*hæc res magnas postea turbas excitavit inter Leonem Philosophum Imperatorem, & Nicolaum Mysticum Patriarcham, ut aliàs diximus.*)

In 2. peccatoribus *Confessio* & *satisfactio* præscribitur ante communionem.

In 3. recens conversos non esse ordinandos Sacerdotes.

In 6. Hæreticos arcendos è domo Domini.

In 10. non oportere indiscriminatim cum hæreticis matrimonium contrahere.

In 13. Populo non esse permittendam electionem eorum, qui ad Sacerdotium sunt promovendi.

In 24. prohibetur Clericis ingressus in cauponam.

In 29. celebrandam diem Dominicam loco sabbati.

In 35. non oportere relicta Dei Ecclesia abire, & Angelos nominare. (*Nempe Angelos malos, quos sub diversis nominibus invocabant hæretici, sectatores Saturnini, Basilidis, Ebionis, Appellis &c.*)

In 48. conversos post Baptismum inungendos esse *chrismate*.

In 50. Per totam *Quadragesimam* esse jejunandum.

In 52. in *Quadragesima* non esse celebrandas nuptias.

In 59. non oportere in Ecclesia vulgares psalmos dici.

In 60. Numerantur libri Canonici, ommissis tamen iis, de quibus tunc temporis non adedè certò adhuc constabat.

§. II.

A f r i c a n a.

Carthaginensia Concilia multa sunt celebrata. Advertunt tamen, quinotas Decreto Gratiani addiderunt ad *Can. 1. dist. 2. in Co-* 154.
Carthagi-
nensia.

dice Canonum unicam esse Synodum Carthaginensem, continentem Canones 33 qui ex varis Conciliis Carthagine habitis sint collecti, ejusque Canones sedem Apostolicam videri approbasse, dum in Codice Canonum referendos curavit. Et de hac Synodo Can. XI. dist. 16. sic dicitur: *Septima* (Synodus) *Carthaginensis, in qua Patres 312 statuerunt Canones 33. quorum Auctor maximè Aurelius Carthaginensis Episcopus exstitit Etiam S. Augustinus, Hipponensis Episcopus in eadem Synodo legitur fuisse, temporibus Honorii Augusti.*

Quia autem Concilia Carthaginensia specialiter sunt approbata à Leone IV. Papa *Dist. 20. Can. 1 de libellis*, juvat Canones, magis memorabiles eorum adducere. Igitur

Cartb. I. Concilium Carthaginense I. Provinciale, Grato Præfide, tempore Julii I. anno 348. celebratum, 14. Canones edidit. Quibus statuitur

1. Baptismum non iterandum.
2. De Martyrum sepulchris & honorificentia.
3. Clericis non cohabitandum cum fœminis extraneis, nec virgibus, castitatem professis, cum viris.
4. Neque cum viduis habitent Clerici.
5. Alienus Diœcesanus non ordinetur sine commendatitiis.
6. Clerici ne se immisceant negotiis sæcularibus.
7. Nullus communicet in aliena Ecclesia, sine litteris sui Episcopi.
8. Obligati ad ratiocinia, ut procuratores, actores, tutores &c. non ordinentur ante rationes redditas sui officii.
9. Laici non constituent Clericos præfektos rationum, actionum &c.
10. Episcopus non usurpet jurisdictionem in alterius fines, aut populum.
11. Clerici contumaces coërcendi.
12. Pacta inter Episcopos inita circa limites custodienda.
13. Fœnerari non licere.
14. Clerici contemptores canonum deponantur, laici excommunicentur.

Cartb. II. Carthaginense II. ann. 390. habitum sub Gênthlio Episcopo, constituit 13. canones. Quibus sancitur

1. Trinitas Personarum in una Dei substantia credenda & prædicanda contra Arianos.
2. Episcopi, Presbyteri, & Diaconi continentiam servant: nam istis tribus gradibus per consecrationes castitatem annexam esse. Et additur: *Decet sacrosanctos antistites, & Dei sacerdotes, nec non & Levitas,*

tas, vel qui Sacramentis Divinis inserviunt, continentes esse in omnibus, ut quod Apostoli docuerunt, & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus, ab universis Episcopis dictum est: omnibus placet, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitia custodes, etiam ab uxoribus se absteineant, ut in omnibus & ab omnibus pudicitia custodiatur, qui altari deserviunt. Qui sanè antiquissimus Canon confudit omnes hæreticos, qui cœlibatum sacerdotum explodunt.

3. Chrisma, benedictio puellarum, & reconciliatio publicè pœnitentium, non fiat à Presbytero, sed ab Episcopo.
4. Presbyter in casu necessitatis potest pœnitentem reconciliare.
5. Diœceses non augendæ sine necessitate.
6. Criminosus Clericum non accuset.
7. Excommunicandus, qui excommunicatos suscipit,
8. Excommunicatus vel correptus à suo Episcopo, potest ad vicinos Episcopos causam deferre, non tamen interim sacrificium offerre.
9. Presbyter inconsulto Episcopo agenda ne celebret.
10. Episcopus à 12. Episcopis judicandus, Presbyter à sex, Diaconus à tribus.
11. Nemo sibi jus arroget in alienam Parochiam.
12. Inconsulto Metropolitano nullus ordinetur Episcopus.
13. Deponendus Episcopus, qui hos Canones fuerit transgressus.

Carthaginense III. anno 397. sub Aurelio, statuit, singulis annis *Carth.*
habeatur Concilium. Ordinandi Canones sciant. Ante 25. annos *III.*
Diaconi, aut virgines non consecrentur. Clerici ad publica iudicia non appellent. Ab arbitro compromissario non appellandum. Appellatio non obstat Judici primæ instantiæ.

Clericorum filii ne accedant spectacula: nec jungantur infidelibus (*sermo est de filiis Clericorum, quos ante ordinationem susceperunt, vel post illam illicitè*) Clerici cum sœminis extraneis ne cohabitent. Lectores, cum ad annos pubertatis venerint: aut uxores ducant, aut continentiam profiteantur. Alienus Clericus ne ordinetur neque sine examine, aut testimonio populi. In Sacramentis corporis & sanguinis Domini nihil offeratur, quàm ipse Dominus tradidit, hoc est panis & vinum aquæ mixtum. (*ecce! traditionem divinam appellat ut vinum aqua misceatur*)

Primæ sedis Episcopus non nominetur *Princeps Sacerdotum*, aut *summus Sacerdos*, sed Primæ sedis Episcopus (*quia scilicet hic titulus non competit Metropolitano, aut Primati alicujus Nationis, sed soli summo Pontifici, Christi in terris universali Vicario*) Episcopi trans mare non eant,

eant, nisi consulto primæ sedis Episcopo. (*ut nempe hic interim Ecclesiæ possit providere*) Sacramenta altaris non nisi à jejunis celebrentur. *De consecr. dist.* Virgines sacræ in monasterio simul cohabitent. Presbyter Chrisma nunquam conficiat (*quia hoc ad Episcopum pertinet*) Translationes Episcoporum ne fiant. Quæ Clerici ex bonis Ecclesiæ comparant, ad Ecclesiam spectant. De iis autem, quæ ex bonis patrimonialibus, donatione, aut hæreditate iis obveniunt, possunt liberè disponere.

Notabilis est Canon 47. qui continet Catalogum librorum Canonicorum sacræ Scripturæ; atque in eo illos etiam enumerat, quos Lutherus extrivit, ut librum *Ecclesiastici, Sapientiæ, Judith, Esther, duos Machabæorum, Epistolam ad Hebræos, duas Petri, tres Joannis, unam Judæ, unam Jacobi, Apocalypsin.*

Carth. IV.

Carthaginense IV. annò 398. celebratum à 214. Episcopis, singillatim tractat de sacris ordinibus, *Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Acolyti, Exorcistæ, Lectoris, Oſtarii, Psalmistæ.* De benedictione sanctimonialium, de benedictione nuptiali à *Sacerdote* imperienda.

Decernitur porro, injustam Episcopi sententiam à Synodo esse retractandam. Episcopum Ecclesiæ rebus non uti debere tanquam propriis, sed tanquam commendatis. (*quia necdum facta fuerat divisio.*) Irritam esse donationem Episcopi, vel aliam alienationem rei Ecclesiasticæ, absque subscriptione Clericorum.

Episcopus sedens non patiatur coram se stare Presbyterum. Presbyteri ante Pascha à proprio Episcopo *Chrisma* petant. Diaconus, si urgeat necessitas, Evcharistiam corporis Christi populo jussus erogat. Clericus comam aut barbam ne nutriat. Fœminis extraneis ne cohabitent. Clericus, qui vigiliis deest, stipendiis privetur. Clericus artificio victum quærat. Clericus super epulas cantans excommunicetur.

Qui die Dominica studio è jejunat, non credatur Catholicus. Pascha eadem die omnibus celebrandum. Non ordinetur seditiosus, usurarius, pœnitens, bigamus. Pœnitentes in infirmitate *Vaticum* accipiant.

Episcopus nullum impediatur ingredi Ecclesiam ad audiendum verbum Dei, sive gentilis sit, sive hæreticus, sive Judæus, usque ad Misericordiam catechumenorum. Oblationes defunctorum non solventes tanquam necatores egentium excommunicentur.

Carth. V.

Carthaginense V. pariter sub finem Sæculi IV. statuit, ut Clericum, ob crimen damnatum nullus defendat. Res Ecclesiæ non alie.

alienandæ sine consilio Metropolitanæ. Reprobantur altaria, in quibus nullæ sunt sacræ Reliquiæ.

Memorabilis est Canon III. qui expressè jubet Clericos majores ab uxoriibus abstinere. *Placuit, inquit, Episcopus, & Presbyteros, & Diaconos secundum priora (vel propria) statuta etiam ab uxoriibus continere. Quod nisi fecerint, ab Ecclesiastico removeantur officio.*

Carthaginense VI. anno 419. celebratum à 219. Africae Episcopis, in causa appellationis, ad sedem Apostolicam interpositæ. Quam controversiam alibi discutietur, ubi de *Jure Pontificio* expresso tractabitur. Hic insinuasse aliquid sufficiat. *Carth. VI.*

Romani Pontifices, nominatim Zosimus Papa, deferebant appellationibus in Africa ad sedem Apostolicam delatis. Citabat Zosimus pro jure suo, admittendi ejusmodi appellationes, Concilium Nicænum. Carthaginenses Patres exemplaria Nicæni Concilii Constantinopoli & Alexandria petierunt, in quibus tantum 20 illi Canones, hodieum notissimi, continebantur, nullusque de jure appellationum tractabat.

Igitur Africani Episcopi litteras ad Papam Cœlestinum concipiunt, quibus significant, se Canonem illum in Nicæno Concilio non reperisse. (*Quia in Concilio Sardicensi, quod est appendix quædam ad Nicænum, exstat*) non tamen negant Pontifici jus appellationum: sed tantum circa modum conqueruntur. Quia quandoque Pontifices mandârunt, ut testes Africani Romam veniant, ibique examinentur. Aliquando etiam legatos miserunt in Africam cum militum Imperatoris comitatu. Hos duos modos improbavit Concilium, rogavitque Pontificem, ne hac ratione Jus appellationum exequatur, neque profugis, ex Africa faciles aures præbeat.

In Carthaginensi VII. lecti sunt Canones præcedentium Conciliorum: additque alii quinque. *Carthag. VII.*

In 1. statuitur, ne excommunicati admittantur ad accusandum.

In 2. neque infames, infideles, aliique, qui arcentur à legibus.

In 3. qui Clerico plura crimina objecerit, & primum probare non potest, ad cætera non admittatur.

In 4. qui inhabiles sunt ad accusandum, inhabiles etiam sunt ad testificandum contra Clericum. Uti etiam, quos accusator de domo sua produxerit: item impuberes.

In 5. Non esse excommunicandum, nisi sufficienter crimen probetur.

155.
Africa-
num.

Africanum genericè dictum non unum duntaxat est Concilium, sed ex pluribus aliis collectum circa tempora Bonifacii I. & Cœlestini I. videturque hoc esse illud Concilium Africanum, cujus Canones approbantur à Leone I. *cap. de libellis 1. dist. 20.*

Statuitur, Defensores Ecclesiarum ab Imperatore esse postulandos. Ordinatos à Donatistis esse relinquendos in clero. Clericis sacris etiam ab uxoribus abstinendum. Altaria non erigenda sine sacris Reliquiis. Episcopi posterius ordinati ne præcedant seniores. Concilium Nationale non esse celebrandum, nisi propter causas graves & communes. Particulares causas in Conciliis Provincialibus proponendas, ac judicandas. Nullus dimissa uxore alteri conjungatur. Qui ab Imperatore cognitionem publicorum judiciorum petierit, clericatus honore privetur. Si autem Episcopale iudicium ab eo petierit, nihil ei obstat. Qui non communicant in Africa, si in transmarinis ad communicandum obreperint, Clericatus iacturam excipiant. Si quam Diœcesim Episcopus, ab hæreticis liberans, triennio possederit, nullus repetat. Si Clerici, Episcopi sententiâ, in causa sua læsi sunt, appellare possunt ad vicinos Episcopos, ab his verò ad Africana Concilia. Ad transmarina autem qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communionem suscipiatur. (*Nisi fortè Romanam sedem appellaverint. Ut addit Gratianus caus. 2. quæst. 6. cap. 35.*) Reliqui canones aut repetunt ea, quæ ex Carthaginensibus Conciliis jam memoravimus, aut tractant de hæresi Donatistarum, Pelagii, & Cœlestii.

§. III.

Europæa.

156.
Europæa.

Arelatense I. specialiter laudatum *can. XI dist. 16.* celebratum est anno 314. præsentente Constantino M & Sylvestri I. legatis. Damnati in eo, ut suprâ memoratum, Donatistæ; absolutus iterum Cæcilianus. Ac insuper conditi 23. Canones pro Ecclesiastica disciplina.

In 1. decernitur, pascha per totum orbem eadem die celebrandum: atque indicendum ab Episcopo.

In 2. Clerico permanendum in eo loco, in quo est ordinatus.

In 6. Infirmis manus imponendas, si credunt.

In 9. abrogatur usus libellorum, quos delinquentes à Martyribus & Confessoribus petebant, ut pœnitentiæ tempus ipsis abbreviatur.

In 12. Excommunicantur Clerici fœneratores.

In 13. Amoventur à Clero, qui gentilibus nomina Christianorum, aut libros, & vasa sacra tradiderunt. Si quis tamen ab ejusmodi Traditore ignoranter ac bona fide sit ordinatus, hoc ei fraudi esse non debere.

In 20. statuitur, minimùm à tribus Episcopis ordinandum esse Episcopum.

Celebratum est præterea *Concilium Romanum* sub Sylvestro I. anno 325. à 275. Episcopis. In quo approbatum est decretum Concilii Nicæni de celebrando paschate. Additurque canon, quanto tempore Clericis in quolibet ordine (qui omnes nominantur) sit ministrandum. *Romanum* sub Julio I anno 337. fidei professionem contra Arianos edidit. In altero *Romano* sub Julio I. absolutus est S. Athanasius. Atque in eo etiam *Symbolum S. Athanasii* editum creditur (anno 340.) *Valentinum* in Gallia anno 374 canones statuit de bigamis non ordinandis; de pœnitentia puellarum, quæ ad nuptias transeunt, postquam se Deo devoverunt; de puritate eorum, qui sacros ordines suscipiunt.

Cæsaraugustanus anno 381. statuit de sanctimonialibus velandis, de Eucharistia, in Ecclesia accepta, extra Ecclesiam non sumenda. Alia Concilia suprâ retulimus.

CAPUT V.

De Conciliis

SÆCULI V.

Præsertim contra Pelagianos, Semi-Pelagianos, Nestorianos, Eutychianos, Priscillianistas.

Humani generis hostis, ad nocendum nobis semper accinctus, uno eradicato lolio, nova usque & usque zizania in agro sanctæ Ecclesiæ profeminat. Hinc Donati & Arii profligatis ferme erroribus, qui potissimùm Sæculum quartum infestaverant, hoc quinto Sæculo novas ex orco impietati transmisit suppetias, turbam videlicet variam, quæ sparsis infelibus loliis pulcherrimam Ecclesiæ fementem suffocaret. Pelagianos intelligo, & Semi-Pelagianos, hostes Divinæ Gratia:

Nestorianos & Eutychnianos, adverso tramite euntes, ad extirpandem Verbi Incarnati mysterium: Priscillianistas denique, sæcem & probum Christiani nominis. Complura ad evellendas has urticas & fenticeta Ecclesia celebravit *Concilia*. De quibus modò, historica eruditione intermixta, dicendum venit.

SUMMARIUM.

ARTICULUS I.

Concilia contra Hæresin Pelagianam.

1. *Pelagii effigies*
2. *Ejus errores de gratia & peccato originali.*
3. *Ejus sectatores. Effigies Cælestii.*
4. *Ejus errores damnati à Concilio Carthaginiensi, Milevitano, & Romano.*

ARTICULUS II.

Concilia contra Hæresin Semi-Pelagianam.

5. *Auctores hujus hæresis.*
6. *Errores circa initium salutis.*
7. *Defensores scientiæ mediæ nihil commune habent cum Semi-Pelagianis.*
8. *Impugnatores Semi-Pelagianismi.*
9. *Concilium Arausicanum II. illum condemnat.*
10. *Doctrina hujus Concilii circa prævenientem Dei gratiam approbatur.*
11. *Concilium Valentinum in eadem causa.*

ARTICULUS III.

Observatio in Concilium Arausicanum de gratia præveniente.

12. *Arausicanum non damnat sententiam, quæ dicit: quòd Deus per vires naturæ facienti, quod est in se, non denegat gratiam.*
13. *S. Thomæ in hac re doctrina.*
14. *Verus sensus dicti axiomatis.*

ARTICULUS IV.

Concilia contra Nestorianos & Eutychnianos.

15. *Hæresis Nestorii damnata à Concilio Romano, & Alexandrino; ac dein ab Ephefino.*
16. *Con-*

16. *Concilium Antiochenum pacem inter Patriarchas componit.*
17. *Concilium Armenum damnat libros Mopsuesteni & C.*
18. *Eutyebiana hæresis damnata in Concilio Constantinopolitano.*
19. *Furor Eutyebianorum in variis Conciliabulis.*
20. *Concilia Catholica contra Eutyebianos.*

ARTICULUS V.

Concilia contra Priscillianistas.

21. *Origo bujus hæresis.*
22. *Errores recensentur.*
23. *Damnati à Concilio Cæsaraugustano.*
24. *Turbas excitant.*
25. *Causâ ad Maximum delatâ Priscillianus capite plectitur. Ithacius ejus accusator deponitur.*
26. *Plura Concilia Hispania contra Priscillianistas.*

ARTICULUS VI.

Observatio in Hæresin Pelagianam de peccato originali
& Baptismo.

27. *Peccatum originale, peccatum generis humani.*
28. *An parvuli sine baptismo dammentur?*
29. *In quo consistat peccatum originale.*

ARTICULUS VII.

De aliis Conciliis Provincialibus Sæculi V.

30. *Referuntur Canones Conciliorum: Toletani I. Arauficani I. Regensis, Vafensis.*
31. *Romanum in causa S. Hilarii cum Chelidonio.*
32. *Canones Concilii Hiberni, Turonici I. Venetici, Romani.*
33. *Quinam libri à Gelasio in Concilio Romano approbati.*
34. *Concilium Romanum in causa Vitalis & Miseni.*
35. *Canones Concilii Arelatenfis II. & III.*

CONCILIA ARTICULUS I.

Concilia contra Hæresin Pelagianam.

1.
Pelagius.

Pelagius, patriâ Britannus, professione Monachus extra cœnobium in Palæstina, statu tamen semper laicus, ingenio & lingua promptus, indole versipellis, voluntate impostor, ac toto corporis habitu hypocrita, ad fallendum compositus, complures errores circa initium quinti Sæculi, ad annum videlicet 405. ex Theodoro Mopsvesteno & Ruffino, disseminavit: Adamum peccando sibi soli nocuisse, dicebat: nullum proin esse peccatum originale: neque opus esse baptismo: Adamum æquè futurum fuisse mortalem, si non peccasset: illius statum integritatis ante peccatum non fuisse beneficium gratiæ, sed naturæ.

2.
Errores.

Præcipuè verò bellum indixit *gratiæ* Christi: non aliam esse gratiam, quàm Dei legem, & doctrinam, nobis propositam, Christi-que exempla, ac collatam nobis arbitrii libertatem. Ex hac sola omnia nostra merita descendere: ac proin hominem ad salutariter operandum non indigere gratia aliqua interiore, ac supernaturali, excitante & adjuvante, sed sufficere externam prædicationem Evangelii, cum arbitrii libertate; quæ ad bene operandum, peccata vitanda, & salutem consequendam sibi soli sufficiat.

Hos errores sparsit primùm per Orientem, deinde discursando per Ægypti monasteria, excurrando in Italiam, Siciliam, Africam &c. Et quos per se ipsum non poterat pervertere, lue infecit per Epistolas, per mulierculas, *Julianam & Demetriadem*, per discipulos, *Anianum & Julianum* Italos.

3.
Cælestius.

Præcipuus verò ac famosissimus inter Pelagii sectatores fuit *Cælestius*, natus in Campania, vel magistro suo scelestior: naturæ vitio eunuchus: primùm Causidicus, dein Monachus. Repulsus in Africa à sacris Ordinibus, per fraudes sibi familiares in Asia ad illos dolosè irrepfit; totius denique, ut Hieronymus scribit *Ep. ad Ctesiphont*. Pelagiani exercitus dux factus, multos, etiam Episcopos, corripit.

Cælestius ante Pelagium damnatus fuit anno 412. à *Concilio Carthaginensi*, cui Aurelius præfedit.

4.
Damnatus
à Carthag.

Accusavit in hoc Concilio Cælestium præsentem *Paulinus Diaconus* S. Ambrosii, de sex propositionibus erroneis: 1. Adamum mortuum fuisse, sive peccaret, sive non peccaret. 2. Peccatum Adæ ipsum

sum solum laffisse, non genus humanum. 3. Parvulos in eo statu esse, in quo fuit Adamus ante prævaricationem. 4. Neque per mortem Adæ omnes mori, neque per resurrectionem Christi omnes resurgere. 5. Solam legem & Evangelium mittere ad regnum cælorum. 6. Homines nasci sine peccato.

Has propositiones cum Cœlestius damnare nollet, ipse damnatus est, & excommunicatus à Concilio. A qua sententia ad summum Pontificem Romam appellavit. At mox ea appellatione deferta Ephefum profugit, ubi per obreptionem presbyteratum suffuratus, Constantinopolim abiit; at hæresi detesta inde eiectus, pererrata Asia Romam ad Zosimum Pontificem contendit, ibique vel occultavit suas hæreses, vel simulavit earum revocationem. Quare Zosimus missa ad Afros Epistola, pleniora acta Concilii Carthaginensis, à quo damnatus fuerat, expetiit. Velut Romam veniant ad accusandum Cœlestium monuit. Informatus igitur meliùs ab Africanis Episcopis Pontifex de simulatione, mendaciis & fraudibus Pelagii & Cœlestii, utrumque condemnavit tanquam hæreticum, missa ad totam Ecclesiam Epistolâ, quæ *tractatoria* vocabatur, feu, ut alii volunt, *tractoria*.

Pelagius jam antea apud Episcopos Palæstinæ de hæresi accusatus, in Synodo *Diospolitana* anno 415. errores suos revocavit ad speciem, sicque ab hæresi absolutus est. Verùm à S. Hieronymo, qui ipse etiam in Palæstina tunc degebat, larva ei detracta est in Epistola ad Ctesiphontem, & in Dialogis inter Aticum & Critobulum, quo nomine Pelagium compellabat. S. Augustinus etiam sub idem tempus eundem oppugnavit tribus ad Marcellinum tribunum libris, libro ad Hilarium, ac libro de natura & gratia. Ejus tamen causam defendendam susceperunt duo Originistæ, Joannes Episcopus Hierosolymitanus, & Ruffinus Aquileiensis Presbyter.

Protractis igitur in lucem Pelagii & Cœlestii fraudibus anno 416. uterque damnatus est à gemino *Concilio Africano, à Carthaginensi* videlicet & *Milevitano*. Quod utrumque acta sua ad Innocentium I. *Milevit.* Summum Pontificem approbata Romam misit. Qui condemnationem illam approbavit, rescripta ad utrumque Concilium Epistola: quam utinam legerent Protestantes; viderent enim, quid antiquissimis illis temporibus de Primatu Romani Pontificis senserit Ecclesia (*aliqui volunt, à Milevitano Concilio eos non esse percussos anathemate, sed causam eorum ad Innocentium Papam fuisse remissam*) post acceptam autem ab Innocentio Epistolam scripsit S. Augustinus Serm. i. de verb. Apost. *causa finita est &c.*

Cum

Cum deinde etiam à Zosimo, Innocentii successore, melius informato. Pelagius & Cœlestius fuissent condemnati; ut pestis illa penitus ex Africa eliminaretur, anno 418. celebratum est Concilium Nationale *Africanum* 217. Episcoporum, Præsede Aurelio Carthaginiensi, præsentè etiam S. Augustino. In hoc Concilio rursus condemnati sunt Pelagiani: ab Honorio etiam Imperatore proscripti. Profligatæ Pelagianorum causæ patrocinium suscepit *Fulianus* Capuæ Episcopus, depositus propterea, & acri certamine cum S. Augustino commissus. Arianus autem Episcopis ex Occidente ejectis, & Constantinopolim ad Nestorium, qui eos protegebat, dilapsis, anno 430. in *Romano Concilio* à Cœlestino I. Pontifice Nestoriani & Pelagiani damnati sunt: uti etiam anno sequente à Concilio Generali Ephesino.

Ac Roma
no.

ARTICULUS II.

Concilia contra hæresin Semi-Pelagianam.

5.
Auctores.

Ex Pelagianismi extincti cineribus enatus est in Gallia potissimum *Semi-Pelagianismus*; cujus præcipui fautores erant Faustus Episcopus Regiensis in Gallia, Joannes *Cassianus* Abbas, (quem S. Prospèr *collatorem* appellat, propter celebres collationes Patrum, quas conscripsit) Gennadius, Severus Sulpitius, Vincentius, pii alioquin doctique viri. Dicti sunt etiam *Massilienses*, quòd Semi Pelagiani *Massiliæ* potissimum consistèrent.

6.
Errores.

Hi in aliquibus à Pelagianis recesserant, in aliis verò cum iis conveniebant. Recesserunt, quia agnoscebant peccatum originale, necessitatem gratiæ ad sananda vulnera naturæ corruptæ, seu ad perfectionem operum salutarium, ipsamque salutem consequendam. Contrà verò salutis initium tribuebant viribus naturalibus humani arbitrii, excitati per externam prædicationem Evangelii ac doctrinæ Christianæ. Adeoque primarius eorum error stabat in eo, quòd dicerent, fidei, justificationis ac salutis initium non esse ex viribus gratiæ supernaturalis & internæ, sed ex nobis. Quod ipsum aliquando senserat Augustinus, sed revocavit *lib. I. retract. c. 23.*

Explicabant porro doctrinam suam per paritatem cum ægroto & medico. Nam æger, inquebant, non potest quidem propriis viribus se ipsum sanare, potest tamen facere initium sanationis, petendo medicinam, rogando & advocando medicum. Sic etiam homo in Adamo lapsus non potest quidem viribus naturæ sine gratia Christi sanari & salvari, potest tamen, ut dicebant, solis naturæ seu

arbi-

arbitrii viribus ponere quædam salutis initia, credendo, petendo, pulsando, conando &c. & sic obtinere Christi gratiam propriis meritis & conatibus.

Ex hoc errore velut radice plures alii pullulârunt: nempe quòd gratia sit *pedissequa* naturæ, eò quòd in hominis justificatione primas partes habeat natura, seu liberum arbitrium; quòd gratiam supernaturalem tanquam præmium per conatum suum naturalem mereatur: quòd gratia detur præcisè ad mensuram conatum nostrorum naturalium, neque specialem favorem intercedere in electione prædestinatorum, ne scilicet in Deum cadat acceptio personarum: unde neque perseverantiam esse speciale donum, seu ex speciali affectu Dei profectum, sed à nostro illam naturali merito dependere: cur parvuli aliqui baptismum consequantur, alii non, rationem esse merita naturalia aut demerita conditionatè futura, quæ nempe posuissent, si annos discretionis attigissent: rationem item, cur his Evangelium prædicetur, non autem aliis, esse merita aut demerita conditionatè prævisa.

Advertendum hìc cum hoc Pelagianorum errore de præmio aut pœna meritorum aut demeritorum conditionatè futurorum, nihil commune habere Doctorem illorum sententiam, qui ad salvandam concordiam Divinorum decretorum cum libertate humani arbitrii statuunt in Deo scientiam conditionalem, quam *Mediam* vocant, scientiam nempe actuum sub conditione contingente liberè ponendorum, atque ab humano arbitrio impedibilem. Nam Semi Pelagiani assererent scientiam conditionatam operum merè *naturalium*, sine gratia Christi ponendorum, quæ sint salutis initium; Doctores verò isti in negotio salutis adstruunt scientiam conditionatam operum *supernaturalium*, ponendorum præveniente & adjuvante gratia Christi, quæ sit necessaria etiam ad ipsum salutis initium. Semi-Pelagiani docebant, quòd Deus præmiatur merita, & puniat demerita merè conditionatè futura, licèt nunquam absolutè sint existitura; à qua doctrina Doctores scientiæ mediæ abhorrent, docentque à Deo nunquam præmio affici merita, aut pœnâ demerita, merè conditionatè futura.

Porro Semi-Pelagianos impugnavit adhuc sub vitæ suæ finem sanctus Augustinus, editis duobus libris, *de prædestinatione Sanctorum* altero, altero de *dono perseverantiæ*; & post Augustinum S' Prosper, edito adversus collatorem libro, S Avitus Viennensis, S. Fulgen-
tius Ruspensis, & S. Cæsarius Arelatensis, scriptis doctissimis libris

7.
*Disparitas
cum scienti-
a mediæ.*

8.
*Impugna-
tores.*

adversus opera Fausti Regiensis de libero arbitrio, de præscientia ac prædestinatione.

Ut verò hydra ista penitus conficeretur, celebratum est anno 429. in Gallia Concilium *Arausicanum II.* 14. Episcoporum, Præsides Cæsario, Arelatensi Episcopo, tempore Felicis IV. Romani Pontificis. In hoc editis 25. Canonibus, ex S. Augustino depromptis, damnata est hæresis Semi-Pelagiana.

9.
Arausica-
num.

- In I. statuitur, per peccatum Adæ non solum corpus, sed etiam animam læsam esse.
- In II. peccatum Adæ non ipsi soli nocuisse, sed etiam ad posteros transiisse.
- In III. gratiam Dei non dari ad invocationem, sed facere, ut Deus invocetur.
- In IV. Deum non expectare voluntatem nostram, ut à peccatis purgemur, sed eandem præparare, ut velimus.
- In V. initium etiam salutis non ex nobis, sed ex Deo esse.
- In VI. non sine gratia conferri misericordiam petentibus & credentibus: cùm gratia ipsa faciat, ut credamus & petamus.
- In VII. non posse nos sine gratia cogitare aut eligere aliquid, quod ad salutem pertinet.
- In VIII. neminem per liberum arbitrium pervenire posse ad gratiam baptismi.
- In IX. quoties bona agimus, Deum in nobis & nobiscum operari, ut operemur.
- In X. adjutorium Dei semper implorandum.
- In XI. neminem rectè vivere, nisi à Deo acceperit, ut voveret.
- In XII. tales nos amari à Deo, quales futuri sumus ipsius dono, non quales sumus nostro merito.
- In XIII. arbitrium in primo homine infirmatum, nisi per gratiam baptismi non posse reparari, neque ab alio, quàm à quo est datum.
- In XIV. nullum liberari à miseria, nisi præveniente Dei misericordia.
- In XV. per gratiam Dei fidelem mutari in melius.
- In XVI. non esse gloriandum ex eo, quod habemus, cùm ex Deo sit.
- In XVII. fortitudinem Christianam à charitate Dei esse, quæ diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis.
- In XVIII. nullis nostris meritis gratiam præveniri, sed gratiam, quæ non debetur, præcedere, ut fiant, & mercedem mereamur.
- In XIX. naturam etiam integram seipsam servare non posse, creatore non adjuvante, quomodo reparare, quod perdidit?
- In XX. multa Deum in homine bona facere, quæ non facit homo

(*gra-*

(*gratias nempe prævenientes conferendo, illustrationes videlicet intellectus, ut appareat, quod latebat, & inspirationes piæque motus voluntatis, ut suave fiat, quod non delectabat*) hominem verò nullum bonum opus facere sine Dei adjutorio.

In XXI. naturam in Adamo corruptam per Christum reparari.

In XXII. neminem habere de suo; nisi mendacium & peccatum: bonum autem omne à Deo esse.

In XXIII. quamvis volentes agamus bonum, voluntatem tamen à Deo præparari.

In XXIV. ut palmites à vite, sic nos à Christo vigorem accipere.

In XXV. diligere Deum esse donum Dei, qui dedit, ut diligeretur, & displicentes nos amavit, ut fieret in nobis, unde placereamus.

Post istos canones subjungit Concilium, credendum esse, quòd per peccatum primi hominis inclinatum & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus postea aut diligere Deum, sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit, nisi eum gratia misericordiæ Divinæ præveniat. Hancque doctrinam adductis pluribus S. Scripturæ locis confirmat.

Dicit deinde anathema illis, qui dicunt, aliquos à Deo prædestinatos esse ad malum. (*ubi videat Calvinus, doctrinam suam, vel potius blasphemiam jam tot ante secula prædamnatam fuisse in ipsius patria.*)

Denique profitetur Concilium, quòd in omni bono opere non nos incipiamus, & postea per Dei misericordiam adjuvemur, sed quòd Deus nobis, nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem & sui amorem prius inspiret, ut & baptismi Sacramenta fideliter requiramus, & post baptismum cum ejus adjutorio ea, quæ sibi sunt placita, adimplere possimus. Ut adeò conversio latronis in cruce, Cornelii centurionis, & Zachæi, non fuerit facta per vires naturæ, sed per divinæ largitatis donum.

Patres Arausiaci hos canones suos Romam miserunt, approbandos à summo Pontifice. Bonifacius II. igitur, Felicis IV. successor Concilium istud approbavit, ut adeò maximam autoritatem habeat in tota Ecclesia, ejusque doctrina tanquam dogmatica sit recepta. 10.
Approbatum.

Misit autem Bonifacius Papa Epistolam approbationis ad Cæsarium Arelatensem Concilii Præsidem, in qua repetit ea, quæ Concilium definiverat, videlicet, fidem, qua in Christo credimus, sicut & omnia bona, singulis hominibus ex dono venire supernæ gratiæ, non ex humanæ potestate naturæ, nihilque profus esse

secundum Deum boni, quod sine Dei quis gratia aut velle, aut incipere, aut operari, aut perficere possit. Dicente Salvatore nostro: *sine me nihil potestis facere*. Nam in omnibus bonis, quorum caput fides, nolentes nos adhuc à divina misericordia præveniri, ut velimus: inesse nobis, cum volumus: subsequi etiam, ut in finem duremus: dicente David: *Misericordia ejus præveniat me. Misericordia mea cum ipso est: misericordia ejus subsequetur me*, & Paulo: *aut quis prior dedit ei, & retribuetur illi? quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia*, & *misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem*. Item: *gratia Dei sum id, quod sum*. Ac rursus Domino: *nemo venit ad me, nisi dum illi fuerit à Patre meo*, & Jacobo Apostolo: *omne donum bonum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum: meritòque Jesum à Paulo appellatum autorem fidei & consummatorem*.

11.
Valenti-
num.

Cum autem quorundam Semi-Pelagianorum pertinacia necdum frangeretur, Cæsarius Arelatenfis, ante acceptam prædictam Bonifacii Epistolam, Concilium Valentinum indixit, ut frequentioribus suffragiis Catholica veritas approbaretur. Sicque tandem Masfilentium error ab Ecclesia est eliminatus, accedente confirmatione sedis Apostolicæ. Catholicam denique veritatem circa gratiæ prævenientis necessitatem repetiit Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 5. & 6. ut supra ostensum Part. 3.

ARTICULUS III.

Observatio in Concilium Arausicanum.

12.
Quid dem-
netur.

Quamvis Concilium Arausicanum cum S. Augustino & Prospero definiat, Deum non exspectare voluntates nostras; nos non incipere in bono opere: gratiam non conferri ad invocationem: Deum per gratiam præparare voluntates nostras, ut velimus &c. per hæc tamen minimè damnari complurium præstantissimum Theologorum sententiam, qui principium illud Theologicum: *facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam*, explicant etiam de faciente per vires naturæ.

Nam magnum inter istam sententiam & Semi-Pelagianorum errores est discrimen: isti enim cum Cassiano & Fausto docebant, hominem per opera naturalia mereri gratias, sicque voluntates nostras in negotio salutis per opera meritoria antecedere, gratiam vero supernaturalem tanquam præmium operum naturalium subsequi: quod

quod Arafricanum damnat, dicitque, non ad invocationem illam naturalem *tanquam meritum*, sequi gratiam: Deum non expectare nostram voluntatem, per opera naturalia, eaque *meritoria*, se disponentem ad gratiam: initium salutis non esse ex nobis, in sensu Masfilensium *meritoriè* nos præparantibus ad gratiam.

Contrà verò isti Theologi nullam agnoscunt in operibus naturalibus *vim meritoriam* gratiæ, aut *motivam*, qua scilicet Deus moveatur ad dandam gratiam, (in quo consistebat venenum Semi-Pelagianismi) neque asserunt, hominem per vires naturæ in negotio salutis incipere operari aliquid *salutariter*, aut *meritoriè*. Imò ne quidem agnoscunt in operibus naturalibus dispositionem aliquam *positivam* ad gratiam Christi, neque conditionem *sine qua non*: quia Deus miseretur, cui vult, & quando vult. Sed hoc tantùm dicunt, quòd Deus facienti ver vires naturæ, & conanti, quantum est in se, non denegat gratiam, qua ad salutem perveniat: non quòd Deus ac operibus illis & conatibus naturalibus tanquam à causa meritoria moveatur ad dandam gratiam, sed ex liberali decreto suæ voluntatis, quo statuit iis misereri, & adiutorio suæ gratiæ succurrere, qui per vires arbitrii conantur, quantum possunt, ita, ut posita illa *negativa* dispositione, quæ *removet prohibens*, tanquam *termino* voluntatis suæ, gratis omnino & misericorditer largiatur gratiam supernaturalem, ad omne opus salutare necessarium.

Doctrina hæc fuit planè ipsius etiam S. Thomæ qui utique non ignoravit, quid in Semi-Pelagianis sanctus Augustinus cum Concilio ^{13.} Arauficano damnarit. ^{S. Thomæ.} Scribit S. Doctor in 2. dist. 28. quæst. 1. art. 4. in corp. *Non oportet, ut actus, quibus homo ad gratiam se præparat, sint naturam humanam excedentes.* Et art. 4. ad 4. *etiam ad fidem habendam aliquis se præparare potest per id, quod in naturali ratione est.* Unde dicitur, *quod si aliquis in barbaris nationibus natus, quod in se est, faciat, Deus sibi revelabit illud, quod est necessarium ad salutem, vel inspirando vel mittendo Doctorem.*

In eundem ferè sensum passim circumfertur illa S. Thomæ sententia: Si quis in sylvis enutritus ductum rationis naturalis sequeretur, in appetitu boni & fuga mali, certissimè tenendum est, quòd ei Deus vel internam inspirationem revellaret ea, quæ ad credendum sunt necessaria, vel aliquem fidei doctorem ad eum mitteret.

Neque verum est, quod in *Summa* hanc doctrinam retractarit. Nam 1. 2. Q. 14. Art. 3. *in c.* etiam multò plus videtur admittere: dum agnoscit in opere bono, prout naturaliter procedit à libero

arbitrio, non quidem condignitatem, sed tamen *congruitatem* ad præmium supernaturale. „ Si consideretur secundum subitantiã operis (verba sunt S. Doctoris loc. cit.) & secundum quod procedit ex libero arbitrio, sic ibi non potest esse condignitas propter maximam inæqualitatem, sed est ibi congruitas propter quantum æqualitatem proportionis: videtur enim congruum, ut hoc, mini operanti secundum suam virtutem Deus recompenset secundum excellentiam suæ virtutis. „ Ita sanctus Thomas, quem plures sequuntur Thomistæ. Alii autem Theologi, licet principium illud etiam de operante per vires naturales intelligant, multò tamen minùs admittunt, dum omne meritum, etiam congruum, præmii supernaturalis operibus naturalibus negant, imò etiam præparationem ac dispositionem positivam; illaque opera præcisè tanquam dispositionem aliquam *negativam & terminum extrinsecum*, à Deo secundum decretum liberrimum suavis suæ providentiæ gratuito prorsus assumptum considerant, quòposito, sublato velut impedimento & reductis valvis illustratio supernaturalis Divini luminis cordi illabitur.

14.
Sensus
axiomatis

His tamen non obstantibus probabilior mihi videtur illa sententia, quæ memoratum principium, *ordinariè saltem*, de agente per vires auxilli supernaturalis intelligit, ita, ut sensus sit, facienti, quod est in se, cooperando gratiæ supernaturali, Deus non denegat ulteriora auxilia gratiæ, quibus ad justificationem & salutem æternam pertinere possit.

Ratio est, quia hæc sententia est conformior Concilio Arausicano, & Augustino Doctori gratiæ: uti etiam Epistolæ Bonifacii Pontificis, qua Arausicanum confirmat; qui perpetuò repetunt, nos adhuc nolentes *præveniri* Divinâ gratiâ, quæ facit, *ut velimus*: nos *non incipere* in negotio salutis, sed voluntatem à Deo *præparari*: gratiam Dei *non dari ad invocationem*, sed facere, *ut Deus invocetur &c.* nam licet hæc, ut dictum, intelligi absolutè possint de initio, invocatione, volitione, præparatione positiva, & meritoria, à Concilio damnata; clariùs tamen ad mentem sacræ illius auctoritatis explicari videntur, si dicatur, *gratia supernaturali* nos *præveniri*, ut conemur, ut velimus, ut invocemus, ut præparemur: cui gratiæ prævenienti & excitanti, si quantum in nobis est, cooperemur, Deus dat ultteriores gratias actuales, ac supernaturales, quibus adjuti eliciamus actus salutares fidei, spei, charitatis &c. atque ad justificationem & salutem perducamur.

Ratio ulterior hoc dicendi est, quia censendum est, Deum nobis

nobis mortalibus, quos omnes vult salvos fieri, dare media ad finem, nobis præfixum, proportionata atque accommoda; cum igitur sumus in statu elevationis, ad finem supernaturalem, æternam videlicet beatitudinem, conditi, præsumendum est, Deum sine quo nihil possumus facere, in hac providentia prævenire nos auxiliis gratiæ supernaturalis, illuminando intellectum, *ut appareat, quod latebat*, & per pias inspirationes loquendo ad cor, *ut suave fiat quod non delectabat*, ut loquitur S. Augustinus. Si igitur his gratiæ prævenientis, illustrantis, excitantis, auxiliis cooperamur, jam non facimus, quantum est in nobis, per vires folius naturalis arbitrii, sed per vires gratiæ supernaturalis, sicque posteriores & anteriores gratias supernaturales accipimus, quibus ad finem nostrum supernaturalem pertingamus.

Dixi autem, *ordinariè saltem*: non enim nego, quòd homines præsertim infideles, etiam ante fidem susceptam, eliciant aliquando actus virtutum moralium naturales, ex motivo alicujus decentiæ, æquitatis, & honestatis naturalis, docente Apostolo, quòd gentes naturaliter faciant, quæ sunt legis. Quæ observatio legis naturalis potest à Deo respici tanquam terminus aliquis, & (ut loquuntur) tanquam *removens prohibens*, atque sic tanquam dispositio remota ac negativa ad accipiendam gratiam, prout prior sententia principium illud, *facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam*, explicat.

ARTICULUS IV.

Concilia contra Nestorianos, & Eutychianos.

Ortum Nestorianæ hæresis recensuimus part. 3. cap. 4. art. 3. primum Concilium contra eandem est celebratum Romæ à Cælestino Romano Papo anno 430. in quo lectâ Cyrilli Alexandrini, tum etiam ipsius Nestorii Epistolâ, hæresis istius damnata est, intentato anathemate, nisi post acceptam per Cyrillum Cælestini Epistolam decem intra dies resipiscat.

Eodem anno Cyrillus accepta Cælestini Epistola, qua ei in causa Nestorii vices suas mandaverat, Concilium Alexandrinum convocavit; à quo missi Constantinopolim ad Nestorium quatuor legati, qui ipsi 12. Anathematismos Cyrilli traderent, ipsique anathema dicerent, nisi decem intra dies hæresin abjuraret. At ille, spreto monitis, fraudibus suis Imperatorem Theodosium II. in Cyrillum, tanquam Apollinaristam, concitat, negatque Cælesti-

stinum eidem tanquam hæretico potuisse causam committere. Ad quas turbas componendas visum est Pontifici, & Imperatori necessarium esse, ut Synodus Oecumenica celebretur: quæ anno 431. *Ephesi* est habita, damnatæque Nestoriana hæresis, ut *part. 3. art. 3.* ostensum.

Eodem tempore *Joannes Antiochenus*, amicus Nestorii, ejusque errorum Cyrillo verò inensus, facto schismate, cum aliquot Episcopis in eadem urbe Epheso Conciliabulum cogit adversus Cyrillum ac legitimum Concilium Ephesinum.

Cum autem ex hac cum Cyrillo discordia plures inter Ecclesiam Alexandrinam & Antiochinam oriretur turbæ, voluit Imperator, ut *Joannes Nicomediam* veniat ad dicendam causam, instaurandamque cum Cyrillo pacem, coacto igitur anno 432. *Antiocheno Concilio*, cum Episcopis suis, quid sibi faciendum esset, deliberavit. Concilium decrevit, ut monitis Imperatoris morem gerat, Ephesino Concilio subscribat: Nestorium cum ejus hæresi condemnet; atque cum Cælestino Pontifice ac Cyrillo redeat in gratiam, communionemque eorum petat. Quæ omnia *Joannes præstitit* cum singulari Ecclesiæ solatio.

Nestoriani, cum vetiti ipsis essent sub gravi pœna libri Nestorii, *Theodori Mopsuestini*, & *Diodori Tarvensis* scripta hæretico diversis linguis vulgârunt, & tanquam Catholicos disperferunt. Quare ut huic quoque malo afferetur medela, celebratum est anno 435 Concilium *Armenum*, in quo libri isti impii, Nestorianam hæresin sapientes, sunt damnati, exstat hac de re proluxa Epistola Procli Episcopi Constantinopolitani, à *Dionysio* Ex quo latinitate donata.

18. *Eutychnæ* hæresis originem dedimus *part. 3. cap. 4. art. 4.* ubi de Generali Concilio Chalcedonensi, in quo est profligata. Concilia autem particularia in hac causa celebrata sunt ista. Et primo quidem Concilium *Constantinopolitanum*, sub Flaviano Patriarcha anno 448. in quo *Eusebius Dorilæi* Episcopus obtulit libellum, *Eutychnis Archimandritæ* hæresin accusantem, quod in Christo post Incarnationem unam tantum naturam assereret. *Eutychnes* post trinam citationem, secundum canones factam, tandem comparuit; sed cum in hæresi contumax persisteret, à 32. Episcopis & 23. Abbatibus est condemnatus & excommunicatus, frustra ad Leonem Romanum Pontificem appellans; qui de ejus hæresi jam fuerat informatus.

19. Ad Imperatorem igitur *Theodosium* conversus *Eutychnes*, de injuria à Flaviano sibi illata quæstus, per *Chrysothium Ennuchum cubiculi præfectum*, qui venenum jam imbiberat, obtinuit, ut an-

nō 449. duo *Conciliabula* instituerentur contra Flavianum, ejusque Synodum: alterum *Constantinopoli* Præsidi *Tbalaffio* Cæsareensi in Capadocia Episcopo: alterum famosum illud *Conciliabulum Ephesinum II.* in quo Præsidi impio Dioscoro Alexandrino Patriarcha, despectis legatis Pontificiis, Eutyches absolutus, ejusque confirmata hæresis, Flavianus verò cum Eusebio, Theodoreto, Iba, aliisque Episcopis condemnatus, depositus, & cum Flavianus ad Pontificem appellasset, occisus est.

Hæc cum audisset S. Leo in *Concilio Romano*, eodem anno 459. celebrato, omnia acta illius latrocinii damnavit. Quo irritatus Dioscorus, in *Alexandrino Concilio* S. Leonem Pontificem excommunicare præsumpsit, inhorrescentibus ad facinus insolens, qui præsentibus erant, Præsulibus.

Tantæ in Ecclesia turbæ componi non posse videbantur absque Concilio Oecumenico. Quia autem tunc temporis, Ecclesiâ latè in Orientem & Occidentem propagata, mos tulit, ut ante Synodum generalem particularia Concilia haberentur, quæ suam ad Romanum Pontificem de quæstione agitata sententiam mitterent, qua Legati Apostolici instructi absentium etiam Episcoporum nomine in Concilio generali loquerentur, celebratum est anno 450. in Oriente, præsentibus Legatis Leonis Pontificis, *Concilium particulare Constantinopolitanum*; in quo plures Episcopi, in conciliabulo Ephesino, ob tyrannidem Dioscori, lapsi, fidei professionem Catholicam emisertunt; concessaque ipsis communicatio cum sua Ecclesia, necdum verò cum universali.

In Occidente Chalcedonensi generali Concilio præmissum est Concilium *Mediolanense* anno 451. in quo Catholica veritas de Incarnati Verbi mysterio, secundum Epistolam Leonis, ad Flavianum antea datam, contra Eutychis & Dioscori hæresin asserta, & à Leone per Legatos suos Concilio generali Chalcedonensi, quod paulo post celebrabatur, est communicata.

Cum autem Dioscorus à Concilio illo fuisset depositus, magna Alexandria orta est seditio. Ad quam sedandam *Proterius*, in locum Dioscori successus, anno 452. Concilium *Alexandrinum* indixit. Actum in eo de conversione Eutychianorum, decretumque, ut, fidei Catholicæ professione emissa, in Ecclesiam reciperentur.

Denique anno 459 celebratum est *Constantinopoli* sub Gennadio Patriarcha *Concilium*, ad exterminandam, secundum decreta Chalcedonensia, Eutychianam hæresin, & labem simoniacam, passim grassantem.

Porro, quomodo in varias orbis provincias Nestoriana & Euty-
chiana lues propagata fuerit, & post plura etiam sæcula easdem infe-
cerit, dictum est *part. 3. cap. 5. art. 6. num. 35. & 36.*

§. IV.

Concilia contra Priscillianistas.

21.
Origo.

Marcus quidam Ægyptius, cum *Agape* muliere, & *Helpidio Rbetore*,
discipulis suis, in Hispaniam profectus, hæresin, ex Gnostico-
rum, & Manichæorum impia superstitione collectam, secum intulit,
jam circa annum 380. Ab his impostoribus peruersus *Priscillianus*, vir
multæ eruditionis ac plurimæ improbitatis, magiæ etiam deditus, se-
ctæ turpissimæ nomen dedit, pluribus nobiles ac præsertim fœmi-
nis, doctrinæ novitate pellectis, ad exilialem ejus societatem affluentibus.
Quippe humilitatis speciem ore & habitu præferens exi-
stimationem sibi comparabat: ut aded contagium istud per omnem
ferme Hispaniam serpens, Episcopos etiam quosdam, inter quos *In-*
stantius & *Salvianus*, iuvaserit.

22.
Errores.

Eorum hæresin recenset S. Augustinus *hæresi* 70. eos videlicet
Gnosticorum & Manichæorum dogmata permixta sectatos: aliarum
etiam hæresum sordibus velut in sentinam quandam horribili confu-
sione confluentibus. Propter contaminationes & turpitudines, in
occultis conventiculis exercitas, in dogmatis suis habere eos hanc
gnomen, *jura, perjura, secretum prodere noli*. Præter morum obscœnita-
tem, in impias esse prolapsos doctrinas: animas ejusdem esse naturæ
cum Deo, ac propter peccatum cœlis delapsas in malignum principem
incurrisse, à quo mundus iste sit conditus: fatalibus astris homines
esse alligatos, atque secundum duodecim cœli signa compositos. Car-
nes tanquam immundas aspernabantur. Conjuges à maritis dis-
jungebant. Apocrypha tanquam veras scripturas in sensum suum
impium detorquebant. De Christo Sabellii blasphemiam evome-
bant, & die Dominica jejunabant.

Episcopi igitur Hispaniæ, ut saniam istam abstergerent, indixere
Concilium Casar-Augustanum; in quo anno 381. sunt damnati Priscil-
lianistæ, editis contra eos octo canonibus.

23.
Casar-Augustanum.

In 1. statuitur, ne fœminæ alienos viros, docendi aut discendi
gratia accedant. Nam *Priscillianus* ejusque sectarii fœminas seduxerant,
sub specie pietatis & doctrinæ ad se pellectas, ut ex *Hieronymo* & *Severo Sulpitio*
constat. *Agape* quoque fœmina impudica plures corruperat.

In 2. ne quis die Dominica jejuset.

In 3. Eucharistiam in Ecclesia acceptam, non esse sumendam extra Ecclesiam. *Nam antiqua facilitate abutebantur isti heretici.*

In 4. tempore Natalis Domini non esse jejunandum. *Jejunabant tunc Priscillianistæ, credentes, Christum non habuisse carnem humanam.*

In 5. Excommunicatos à suis Episcopis, ab aliis non esse recipiendos: *nampe Priscillianistas.*

In 6. Vetatur eorum hypocrisis & simulatio pietatis.

In 7. Doctoris nomen nemini assumendum, nisi cui concessum est.

In 8. ante 40. ætatis annos virgines non esse velandas. *Hoc pariter tunc propter Priscillianistas statutum, velatas ac in domo paterna manentes puellas, in suas partes trabentes.*

Instantius & Salvianus Episcopi, à Concilio damnati, ut partes suas Ecclesiasticâ autoritate firmarent, Priscillianum ad id usque tempus laicum, in oppido Labinensi Episcopum constituunt: atque simul comitantibus mulierculis Romam se conferunt, restitutionem à Damaso Papa obtenturi. Verùm ab eo ne quidem in aspectum admissi, Mediolani S. Ambrosium sollicitant. At ab eo pariter repulsi, ad Gratianum Imperatorem, à quo post Concilium Cæsaraugustanum proscripti fuerant, confugiunt, atque operâ Ministrorum, quos pecuniis corruperant, rescripto obtento, quo restitui juebantur, Hispanias repetunt: tantùmque apud Præfectos effecere, ut *Ithacius* Episcopus præcipuus Priscillianistarum adversarius in exilium profugere sit compulsus.

At occiso mox Gratiano, *Ithacius* apud *Maximum* Imperatorem, Treveris residentem, Priscillianistas gravium criminum postulavit. Quare Maximus anno 385 Concilium *Burdigalense* celebrari voluit. In quo *Instantio* rursus Episcopatus est abrogatus (nam *Salvianus* antè Romæ obierat) Priscillianus verò ab Episcopis ad *Maximum* appellavit. Quamquam autem hæc appellatio esset contra Canones, deferendum nihilominus eidem censebant Episcopi. Causâ igitur Treveris coram Imperatoris Ministris agitâ Priscillianus ejusque socii de gravissimis criminibus convicti jussu Maximi capite plexi sunt. *Ithacius* autem ab Episcopis est depositus, quòd nimis cruentam ultionem intenderit.

Cæde Priscilliani aucta est potius ejus hæresis: nam quem priùs ut sanctum habebant, postea ut Martyrem coluerunt. Cùmque, accedente deinceps confusione per barbarorum in Hispanias irruptionem,

26.
Concilia
contra
Priscill.

nem, pestis Priscillianiana plurimum invalesceret, celebratum est anno 447. Concilium *Nationale totius Hispaniæ*, præside S. Turibio Asturcensi Episcopo: atque in eo damnata rursus illa hæresis, editis aliquot adversus eam fidei Canonibus.

Ad conficiendas autem penitus Manichæorum & Priscillianistarum in Hispania reliquias in Concilio *Bracarense* anno 563. præside Lucretio Metropolita distinctius damnati sunt eorum errores, quos supra recensuimus: editis in hanc rem 17. Canonibus, de SS. Trinitate, de Christi Divinitate, de Angelis & animabus, de opificio mundi, de matrimonio, de carnibus, de cœlibatu sacerdotum, de jejuniis Ecclesiæ, de scripturis à Priscillianistis depravatis, & in erroneum sensum detortis.

Additi insuper 22. Canones de restauranda Ecclesiastica disciplina, videlicet de Psalmidia à Clericis celebranda, de Missa, ejusque ordine, de ordinatione Clericorum, de sacris vasibus altari servientibus, de sententia excommunicationis. De reverentia corporibus SS. Martyrum deferenda, de sacro Chrysmate, à solis Episcopis benedicendo, de interstitiis SS. Ordinum, de commemoratione defunctorum, oblationibus fidelium, de observandis SS. Canonibus, de salutatione populi, jam à tempore Apostolorum usitata, in Missa faciendi, dicendo: *Dominus vobiscum*: respondente populo: *Et cum spiritu tuo*.

Nota. Profectò, si hodierni sectarii celeberrimum hoc Concilium legerent, viderent, pleròsque suos errores jam ante tot sæcula ab Ecclesia esse damnatos.

ARTICULUS VI.

Observatio in hæresin Pelagianam de peccato originali & baptismo.

27.
Peccatum
originale.

Cum Pelagiani negaverint peccatum originale, ac necessitatem baptismi, & hodiedum negent Sociniani, juvat hîc pauca de istis differere.

Atque imprimis certum est fidei dogma, quòd omnes omnino homines (Christo duntaxat, ejusque sanctissima & Immaculata Matre, & Eva exceptis) peccârint in Adamo, primo parente: sicque *originale peccatum* ab eo trahant.

Veritatem istam disertis verbis credendam nobis proponit S. Script. tum aliis locis, tum præsertim ad Rom. 6. ubi ait Apostolus: *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum*

tum

tum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Ubi evidenter est sermo de peccato originali, ad Adamo in omnes ipsius posteros propagato. Nam peccatum actuale in infantes non potest transire. Additque sacer textus, sicut in Adamo omnes sunt lapsi, ita per Christum omnes esse reparatos. Et 2. cor. 5. sic colligit: *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt*, nempe etiam infantes. Quapropter David in peccatis à matre sua se conceptum asseruit. Unde ineptè dicitur à Pelagianis, peccatum transire in posteros non *propagatione*, sed *imitatione*: nam infantes peccatum Adam imitari non possunt. Dicit equidem scriptura, filium non portare iniquitatem patris. Sed hoc intelligendum est de illa iuivitate, quæ nullo modo est filii.

Et cur alias Deus dixisset, masculi, qui circumcisus non fuisset, animam perituram? *Quid enim mali* (verba sunt S. Augustini lib. de peccato originali contra Cælestium cap. 30.) *parvulus propria voluntate commisit, ut alio negligente, & eum non circumcidente, ipse damnetur? . . . Unde rectè infans ille perditione punitur, nisi quia pertinet ad massam perditionis, & justè intelligitur, ex Adamo natus, antiqui debiti obligatione damnatus?*

Atque ex hoc ipso etiam peccato originali eruitur decisio alterius quæstionis dogmaticæ, cum Pelagianis controversæ, necessarium scilicet omnibus esse baptismum, quo à peccato originali, & à peccatis actualibus, si quæ commiserint, abluantur. Et quid clarius oraculo incarnatæ Veritatis, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intraturum in regnum cælorum? Præter istas autem duas, quæ ad fidem pertinent, quæstiones, aliæ duæ hac in re se offerunt, quæ fidei dogmata non spectant, sed sub opinione sunt positæ. Prima est, quænam sit damnatio parvulorum, qui ante baptismum ex hac vita sunt abrepti? altera, in quo consistat peccatum originale?

Quod primam quæstionem spectat, video equidem passim Theologos in eam abire sententiam, parvulos illos, solo originali peccato infectos, nequaquam pœna inferni punitum iri, sed in loco quodam medio, cælum inter & infernum, detinendos, visione quidem beata privatos, pœnæ tamen alterius expertes.

Verùm huic sententiæ contradicere videtur S. Augustinus, qui *Sermone 14. de verbis Apostoli cap. 3.* ait: in ultimo illo iudicio, juxta S. Evangelij effata, alios locandos à parte dextra, alios verò à sinistra: illos invitandos ad regnum cælorum, istos verò mitten-

dos in ignem æternum: locum verò medium nullum fore, ne quidem pro parvulis. *Nullus locus relictus est medius, ubi ponere queas infantes,* ait S. Doctor.

29.
*Quid ori-
ginale?*

Quoad alteram quæstionem variæ sunt sententiæ. Putabant aliqui, peccatum originale consistere in concupiscentia, quæ ab Adamo sit per generationem in posteros propagata. Verùm concupiscentia potius est effectus peccati originalis, & causa peccati actualis, ad quod inclinatur, quàm ipsum peccatum. Deinde per baptismum tollitur peccatum originale; concupiscentia autem non tollitur, sed relinquitur ad agonem.

S. Augustinus in eam propendebat opinionem, peccatum originale, ipsamque etiam animam propagari per *traducem*, hoc est, ex anima Adami per generationem in Posteros traduci. Quia in ea sententia, quæ animas humanas creat à Deo asserit, difficilius explicari putabat, quomodo in Adami posteros transfusum sit propaginis contagium, quin refundatur in Deum ut auctorem. Suspendit tamen circa hoc suam sententiam, & à S. Hieronymo in quæstione illa petiit edoceri. Ut patet ex Epist. 28. & 29. ad S. Hieronymum scripta. Verùm, quod tunc dubium videbatur, discussa caligine hodie certum habemus; nemo enim sanus amplius dubitat, animas humanas à Deo creari.

Alii essentialiter peccati originalis constituunt cum Thomistis in privatione gratiæ sanctificantis; alii cum Scotistis in privatione justitiæ originalis.

At verior esse videtur illa sententia, quæ asserit, peccatum originale esse ipsum peccatum Adami, prout est moraliter nostrum: moraliter autem nostrum fieri per alligationem nostrarum voluntatum ad voluntatem Adami: sive deinde alligatio illa facta sit per pactum aliquod, cum Adamo initum, sive per decretum divinum, quo Adamus velut tutor constitueretur humani generis, ipsiusque voluntas & voluntatis actio esset moraliter nostra, sicut actio tutoris moraliter est actio pupilli, & actio legati actio Principis; quia agit nomine Principis. Quem in sensum loquitur S. Augustinus lib. 3. de peccatorum merit. & remiss. cap. 7. *In Adamo omnes peccaverunt, quia omnes homo ille erat.* Cùm igitur & suam ille causam ageret & nostram, peccatum ipsius personale est nostrum originale, quatenus videlicet ipsius voluntas erat moraliter nostra, & quod ille faciebat physicè, nos agebamus moraliter; in quantum ipsius actio physica moraliter erat nostra. Aliter enim non intelligitur, quomodo in Adamo peccaverimus; quomodo peccatum illud fuerit

NOBIS

nobis liberum & voluntarium? quomodo, ut Concilium Tridentinum ait, sit *origine unum, propagatione transfusum omnibus, atque insit cui-libet proprium.*

Licet autem tunc, quando homo generatur, nemo peccet, peccatum tamen illud jam in paradiso fuit commissum, ac Adamo quidem physicè, à nobis autem moraliter, quatenus, ut dictum, ipsius actio erat moraliter nostra. Unde etiam ipsius peccatum moraliter erat nobis liberum & voluntarium: inestque cuilibet homini proprium, quia cujuslibet voluntas modo insinuato fuit alligata voluntati Adami.

Ex quo etiam per se cadunt interrogatiunculæ illæ, quas Pelagiani formabant: si peccavi in Adamo, vel peccavi, quando fui, vel quando nihil fui? vel peccavi ut distinctus ab Adamo, vel ut indistinctus? vel peccavi ut sciens, vel ignorans? nam peccavi, quando physicè quidem nihil fui, fui tamen moraliter in Adamo per dictam alligationem meæ voluntatis. Peccavi ut moraliter idem homo cum Adamo: *quia omnes homo ille erat*, ut ex Augustino dixi. Peccavi sciens moraliter, quatenus scientia & advertentia Adami moraliter fuit mea.

Sed neque dici potest, pactum illud aut decretum Divinum, quo voluntates nostras Adami voluntati alligatas memini, aut injunctum fuisse, aut minùs saltem nobis conveniens, atque optabile. Nam justissimum erant, nobisque de se optabile, atque expediens, imò etiam singulare beneficium Dei. Ratio enim beneficii non est desumenda ex eventu. Res optime culpâ mortalium tristem sæpè eventum habent. Gratia sufficientes sunt gratiæ; vita, sanitas, opes, potentia, vires, ingenium, aliæque corporis & animi dona, Divina sunt profectò beneficia, quamvis illis hominum vitio non rarè abuti contingat.

Ornatus erat primus ille parens justitia Originali, sanctitate insigni, sapientia maxima; nulla illi rebellio concupiscentiæ, nulla ad malum inclinatio, magna autem ad bonum; compositus ad omnem honestatem animus, reverentia in Deum conditorem suum submissa. Iis denique eximiis, quæ naturæ, quæ gratiæ, donis uberrimè erat cumulatus excultusque, quæ spem multò optimam atque certissimam nobis faceret, neminem prorsus hominum, quam ipsum, causam & suam, & filiorum suorum, meliùs acturum, ac proinde in nullum prudentiùs ac convenientiùs tutelam humani generis esse deponendam.

Quòd

Quod autem tantum deinde negotium, prudenter aded præparatum, infaustum fortitum sit eventum, non Deo in sapientissimis suis decretis semper adorando, sed infelicis procuratoris nostri vitio est tribuendum. Dedit illi Deus præstantissima gratiarum auxilia, intentione optima felicitis eventus. Arbitrii autem liberi abusum, lapsumque impedire non tenebatur.

ARTICULUS VII.

De aliis Conciliis Provincialibus Seculi
quinti.

Concilium Toletanum I.

30. **H**oc jam anno 400. celebratum, 19. Episcoporum suffragio 20. Canones edidit. In 1. Episcopis, Presbyteris & Diaconis continentia præcipitur. In 2. à sacris Ordinibus arcentur, qui publica pœnitentia sunt functi. In 5. Clericis præcipitur, ut quotidiano Missæ sacrificio intersint. (*hoc bene notandum sctariis*) In 8. à Diaconatu arcentur, qui post baptismum militaverint. In 10. ad Clericatum admitti prohibetur, qui sui juris non est, nisi Dominus vel Patronus consensum dederit. In 11. excommunicantur, qui Clericos spoliaverunt. In 12. vetatur, ne Clerici ab Episcopo suo recedant, & alteri adhæreant. In 13. rediguntur in ordinem pœnitentium, qui nunquam ad sacram communionem accedunt. In 15. excommunicantur, qui excommunicatos, denunciatos, & notorios non vitaverint. In 16. decennis pœnitentia indicitur Monialibus lapsis, uti etiam corruptoribus earum. In 17. prohibetur à S. Communione, qui præter uxorem concubinam habent, ii verò, qui præ uxore concubinam habent, non prohibentur. Nota: *hic per concubinam intelligitur scemina, valido quidem matrimonio copulata, minus tamen solemniter, prout in veteri jure civili passim intelligitur.* In 20. prohibetur Presbyteris sacrum Chryisma conficere.

Concilium Arausicanum I.

S. Hilario Arelatensi præside, anno 441. hoc Concilium Provinciale 17. Episcoporum 30. Canonibus statuit; ut hæretici in mortis articulo conversi chrysmate, & benedictione reconciliantur. Ut Ministri baptismi chrysmate baptizatos inungant: quodsi
autem

autem illa inunctio in baptismo esset omiſſa, poſſe illam poſtea ſuppleri. Ut moribundi pœnitentes ad communionem admittantur: ſi autem ſupervixerint, ſtent in ordine pœnitentium. Pœnitentiam petentibus non negandam. Ad Eccleſiam confugientes, non extrahendos, ſub pœna excommunicationis. Alieni ſubditi ne ordinentur. Eccleſia in alieno territorio ne dedicetur. Excommunicati ne recipiantur ab alieno Epifcopo. Abſolutionem impertientiam moribundis, qui ſubditò obmutefcunt; ſi voluntatis præteritæ teſtimonium habeant, aut præſentis in ſuo nuru. Amentibus, quæcunque pietatis ſunt, eſſe conferenda (*baptizandos nempe, ſi perpetub ſint amentes, aut per lucida intervalla petierint: in morte Euchariftia, & extrema-unctione muniendos*) energumenos pœnitentes communicandos. Eos tamen eſſe irregulares. Conjugatos non eſſe ordinandos Diaconos, niſi priùs profeſſi fuerint caſtitem. Et ſi poſt ordinationem continentiam non ſervent, ab officio eſſe abjiciendos. Bigami non promoveantur ultra Subdiaconatum (*hodie neque ad illum*) Diaconiſſas nullas ordinandas. Si autem quæ jam ſint, Benedictioni, quæ populo datur, capita ſubmittant. Caſtitiſſe profeſſæ deſertores utriuſque ſexus pœnitentiæ publicæ ſubjiciendos (*quid ad hunc canonem antiquiſſimi Concilii Lutherus, alitque profeſſæ caſtitiſſe deſertores?*) Epifcopus funciones Epifcopales ne committat Presbyteris, ſed alium evocet Epifcopum, ſi ipſe obire non poſſit.

Præterea Concilium iſtud ſtatuit, ut ſi duo tantùm Epifcopi Epifcopum aliquem invitum conſecraverint, uterque conſecrans Epifcopatu dejiciatur. Si verò conſecrandus ultro conſentiat in conſecrationem, à duobus tantùm Epifcopis faciendam, & ipſum damnandum eſſe.

Concilium Regenſe.

Atque hæc ipſa cauſa fuit, convocandi ſub iſtis temporibus *Concilium Regenſe*, Regi nempe in Provincia Narbonenſi, propter *Armentarium*, qui à duobus tantùm Epifcopis ordinatus fuerat in Ebiodunenſem Epifcopum, contra SS. Canones. A. 13. autem Epifcopis, præſide eodem S. Hilario Arelatenſi, 8. conſtituti ſunt canones. In 1. ſtatuitur, ne duo illi Epifcopi, qui *Armentarium* abſque tertii Epifcopi præſentia, atque ſine Metropolitanæ auctoritate conſecrârunt, ordinationibus & conciliis ordinariis deinceps interſint. In 2. dicitur, ordinationem illam ſecundum canones eſſe ir-ritam. In 3. permittitur *Armentario* adminiſtratio alicujus Paro-

communione exortem fecit, ut patet ex Epistola, quam hac super re ad Viennenses dedit.

Acrior equidem illa in Hilarium fuit Epistola, sed non ultra illius meritum; humanum enim hic aliquid, ut homines omnes sumus, Hilario accidisse fateri necesse est. Nam ut ex eadem constat Epistola, Hilarius in defendendis Metropolitanis suis juribus, quæ prætendebat, excessit, *beatissimi Petri reverentiam verbis arrogantioribus minuendo, cui pascendarum ovium cura specialiter commissa est.* Talisque Romana in Synodo protulit sermones, quos, ut ait S. Leo, *nullus laicorum dicere, nullus Sacerdotum possit audire.*

Et quamvis contra Chelidonium nihil amplius posset opponere, teste eodem S. Leone in eadem Epistola: *absolutus est Chelidonius Episcopus, quoniam se injustè Sacerdotio dejectum, manifesta testium responsione, ipso etiam (Hilario) præsentè, monstraverat, ita, quod Hilarius, nobiscum residens, posset reponere, non haberet: nihilominus postquam dixerat, se non ad agendum, sed protestandum advenisse, iudicio necdum absoluto clam recessit, & post latam etiam sententiam Chelidonium Episcopum agnoscere, atque cum eo communicare noluit; ut adeò ipse etiam Valentinianus Imperator, rescripto ad Aëtium, militiæ in Gallia præfectum, dato, Leonis sententiam exequi mandârit.*

Eo in rescripto Imperator Primatum Romani Pontificis, & in reliquos Episcopos auctoritatem multum commendat. Inter alia hæc habet: *Et erat ipsa quidem sententia (Romani Pontificis) per Gallias etiam sine Imperiali sanctione valitura. Quid etiam tanti Pontificis auctoritate in Ecclesias non liceret? sed nostram quoque præceptionem hæc ratio provocavit, ne ulterius vel Hilario, quem adhuc Episcopum nuncupari sola mansueti Præfulis (Leonis) permittit humanitas, nec cuiquam alteri Ecclesiasticis rebus arma miscere, aut præceptis Romani Pontificis liceat obviare: ausibus enim talibus fides & reverentia nostri violatur Imperii --- Hac perenni sanctione decernimus, ne quid tam Episcopis Gallicanis, quam aliarum provinciarum contra veterem consuetudinem liceat sine viri venerabilis Papæ urbis æternæ auctoritate tentare. Sed illis, omnibusque pro lege sit, quidquid sanxit, vel sanxerit Apostolicæ sedis auctoritas.* Exstat hoc rescriptum Valentiniani inter Novellas Theodosii Cod. Theodosiano tit. 24. de Episcopis ordinandis.

Pertinaciùs igitur (ut sancti etiam quandoque viri in sensu suo abundare solent) quam fas erat, Hilarius se se opposuit; falsoque omnino atque immerito Paschasius. Quesnellus in præfatione ad opera S. Leonis causam Hilarii per omnia approbat, Leonis verò

reprehendit: nihil ab illo actum esse contra canones, sive in Gallia, dum Chelidonium deponeret, sive Romæ, dum contra rescissionem suæ sententiæ protestaretur. Quamobrem, quod sententiam æquitate plenam rescindere volenti Pontifici strenuè resisterit, non proterviæ, sed invicti animi ac disciplinæ tenacissimi argumentum esse. Additque hic heteroclitæ fidei homo, Hilarium ad extremum esse spiritum obnoxia animi constantia sententiam suam propugnasse.

At hoc à veritate alienum esse, ex eo constat, quòd S. Honoratus, auctor vitæ S. Hilarii, commemorat, eum, videlicet postea, totum se ad placandum S. Leonis animum *inclinata humilitate* convertisse, ac plures propterea ad eundem legatos misisse. Et quis sibi persuadeat, Romanam Ecclesiam Hilarium sanctorum fastis inserturam fuisse, si suæ adversus sedem Apostolicam inobedientiæ fuisset immortalis? certè ipse S. Leo eundem post mortem virum *sanctæ memoriæ*, sibi que *prabatum* appellavit, in Epistola, ad Episcopos Arelatensis provinciæ scripta post Hilarii obitum, quod sanè non fecisset, si fedi Apostolicæ non fuisset reconciliatus.

Crediderim ego tamen utrumque virum sanctum humanitus aliquid passum: Hilarium, dum initiò se opposuit summo Pontifici, Leonem verò, dum relationibus, fortè Hilarium nimium denigrantibus, occupatus, acrem illam ad Viennenses epistolam scripsit contra Hilarium, quam velut superbiæ, præsumptionis, & arrogantia reum perstrinxit.

Certè ipsemet Cardinalis Baronius, Pontificum, & Apostolicæ sedis defensor eximius ad annum 464. de hac & simili Mamerti causa sic scribit: *non mireris lector, Romanum Pontificem adversus Mamertum adedè vehementer insurgere, virum, ut declararunt eventa, sanctitate insignem. In his enim, quæ contentiosi fori sunt, perfacile est quemquam decipi. Per simile etiam S. Leoni accidit, qui in S. Hilarium eadem ferme ex causa acerrimè invehit. Quis nesciat, sæpè accidere, ut falsis accusationibus, & subreptionibus aures Pontificum repleantur, & cum putent agere, quod justum appareat, exagitent innocentem?* ita eminentissimus annalium Ecclesiasticorum parens. Et fortassis, detecta dein magis veritate, mitiorem se erga Hilarium ideo Leo exhibuit, eumque in gratiam & communionem suam facilius recepit: dum videret, errasse eum quidem, non tamen tantopere, prout accusatus fuerat. Verùm hæc aliis magis discutienda relinquo; meam obser-

vationem claudere juvat verbis S. Honorati in vita S. Hilarii: tantorum virorum, præsertim jam *ad supernam gratiam vocatorum, nec in narratione audeo judicia ventilare. Hoc breviter tetigisse sufficiat.*

Concilium S. Patritii celebratum in Hibernia
anno 450.

Editis 34. Canonibus statuit, non esse tolerandos Clericos vagos. Clericos decenter vestitos, & more Romano tonsos esse debere, Clericos, negligentes in matutinis & vespertinis officiis, ex albo Ecclesiæ delendos. Clericum excommunicatum non recipiendum ab alio. Ab excommunicato, nec eleemosynam recipiendam. Homicidæ aut fornicatori annuam pœnitentiam injungendam. Anathematizandum, qui credit lamiam esse in speculo. Virginem, quæ castitatem vovit, si nupserit, excommunicandam; uti etiam conjugatam, quæ relicto marito se junxerit adultero. Clerici peregrini sine licentia Episcopi loci, in quo versantur, non baptizent, nec consecrent. Episcopus non ordinet in aliena diœcesi sine licentia. 32.

Concilium Turonicum anno 461.

In hoc statuti 13. Canones.

1. Ministri Ecclesiæ sint casti corpore & animo.
2. Sacerdotes & Levitæ ab uxoribus se continent, & ebrietatem vitent.
3. Clerici cum fœminis nullam habeant familiaritatem.
4. Nullus Clericus, cui uxorem licet ducere, ducat viduam. *Loquitur hic Canon de Clericis minoribus.*
5. Clericus laicæ vitæ aut militiæ se tradens excommunicatione feriat.
6. Excommunicantur, qui sacratas virginibus matrimonio junguntur, vel religionem professam deserunt. Notent hoc Lutherani.
7. Cum homicidis non communicandum, donec per confessionem ipsorum crimina deleantur.
8. Excommunicantur, qui accepta pœnitentia revertuntur ad vomitum.
9. Excommunicantur Episcopi, qui in alienas diœceses jurisdictionem suam extendunt, aut illarum Clericos promovent.

10. Ordinationes illicitæ in irritum revocantur, nisi satisfactione, quæ ad pacem pertinent, componantur.
11. A communione alienus decernitur Clericus, qui absque Episcopi sui permisso, derelicta Ecclesia sua, ad alium locum se transferre voluerit.
12. Clerici non absque Episcoporum suorum commendatione ad alias provincias vel civitates disponantur.
13. Prohibetur Clericis usura. *Nam illa universum omnibus est prohibita, si lucrum petatur merè titulo mutui, hoc est, si non petatur alio titulo, à Jure Canonico approbato, ut titulo emptionis, venditionis, societatis, reservationis partis de usufructu: aut titulo lucri cessantis, damni emergentis, aut periculi perdendæ fortis; aut denique titulo translati à Republica in mutantes dominii propter bonum publicum commerciorum: sicut in præscribentem à Republica transfertur dominium propter bonum publicum. Quo casu non titulo mutui acquiritur dominium, sed occasione mutui à Republica. Quo sensu intelligendus P. Vitus Pichler, dum ait, rescripto Principis licitam fieri posse usuram.* Non enim ex mutuo habetur lucrum, sed acquiritur per legem Principis, pro bono publico commerciorum latam. Quod non est propriè usura, hoc ipso, quòd non ex mutuo petatur lucrum, sed ex lege Principis, translativa dominii census e. g. Germanici.

Concilium Veneticum anno 465.

In hoc iidem ferme confirmati sunt Canones: videlicet de excommunicandis homicidis, falsis testibus, iis, qui relictis uxoribus alias ducunt. De vagabundis Clericis, & Monachis, etiam verberibus coërcendis, si verba non sufficiant. Non licere uni Abbati plura habere monasteria. Nec Monachis Abbati, obedientiæ se subtrahere, aut ad privatas cellas se conferre. Non licere Clericis, nisi permisso Episcopi, ad sæcularia judicia adire: sed si Episcopi sui iudicium habeant suspectum, aut ipsis cum ipso Episcopo de proprietate aliqua fuerit orta contentio, posse eos ad alios Episcopos accedere. Episcopi alienos Clericos ad altiores ordines ne promoveant. Clerici Judæorum conviviane accedant: nec choreas, aut turpia spectacula. Puniendos Clericos, qui hymnis matutinis non interfunt. Pfallendi modum uniformem esse debere in provincia.

Concilium Romanum sub Hilario Papa
anno 465.

- E**diti in eo 5. Canones: quibus statuitur
1. Summi Pontificis & Episcoporum esse Canonum observantiæ invigilare.
  2. Ut Bigamum rejiciendum esse à sacris Ordinibus, qui aut secundam duxit uxorem, aut non virginem (*intellige, si cum ea matrimonium consummaverit*) cap. 9. dist. 34.
  3. Pœnitentes vel inscii litterarum, aut aliqua membrorum damnata perpeffi, ad sacros Ordines adspirare non valeant. cap. 3. dist. 55.
  4. Quæ perperam ab Episcopo sunt ordinata, à successore emendentur.
  5. Nullus Episcopus sibi constituat successorem.

Concilium Romanum I. sub Gelasio Papa
anno 494.

In hoc Concilio *Gelasius* Papa enumeravit cap. 1. omnes libros Canonicos S. scripturæ: prout eos jam antea enumeraverat *Concilium Laodicenum* can. ult. S. Innocentius I. *Epist.* 1. ad *Exuper.* cap. 7. S. Augustinus *lib.* 2. de *Doctr. Christ.* cap. 8. Concilium Carthaginense III. can. 47. atque inter eos etiam recensentur ii, quos Protestantes rejecerant, ut liber Ruth, Judith, Tobix, Sapientiæ, Ecclesiastici, ac duo libri Machabæorum: item Epistola Jacobi, Judæ, Apocalypsis Joannis &c. 33.
De libris.

In 2. cap. memorantur sedes Patriarchales, prout jam ab antiquissimis temporibus fuerant secundum ordinem constitutæ, prima nempe Romana, secunda Alexandrina, tertia Antiochena.

In 3. recenset quatuor Concilia Oecumenica, nempe Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonenfe, ad illud usque tempus celebrata.

In 4. enumerantur alii libri, qui utiliter in Ecclesia legi possunt: ut opera S. Cypriani, Gregorii Naz. Basilii, Athanasii, Cyrilli, Alex. Joannis Chrysof. Theophili Alex. Hilarii Pictaviensis, Ambrosii, Augustini, Hieronymi, Prosperi, Leonis Papæ, Epistolæ decretales Romanorum Pontificum, gesta SS. Martyrum, vitæ Patrum, ut Pauli Eremitæ, Antonii, Hilarionis, præsertim quas S. Hieronymus scripsit.

Additque, æta S. Sylvestri Papæ, licet nomen ejus, qui conscripfit, ignoretur, à multis tamen Romæ legi. Itẽ scripta de Inventionẽ S. Crucis, & capitis S. Joannis Bapt. aliqua etiam Rufini, quæ nempe S. Hieronymus in eo non reprehendit. Chronicon & Historiam Ecclesiasticam Eusebii Cæsareensis, quamvis in aliquibus minùs benè scripserit, propter rerum tamen notitiam, non omnino esse rejicienda. Origenis nonnulla Opuscula, quæ S. Hieronymus non reprehendit. Reliqua autem omnia, cum ipso auctore, esse rejicienda. Laudatur Orosii Hispani Historia, tanquam necessaria adversus Paganorum calumnias, Sedulii item & Juvenci opus metricum.

In 5. cap. rejiciuntur inter Apocrypha, Synodus Ariminensis, itinerarium Petri, seu S. Clementis libri octo. *Actus* S. Andree, Thomæ, Petri, Philippi *Evangelium* Thaddæi, Mathiæ, Petri, Jacobi, Barnabæ, Thomæ (quo utebantur Manichæi) Bartholomæi, Andree, *Evangelia*, quæ falsârunt Lacianus & Hefychius. Liber Pastoris, Nepotis, Fundamenti, liber de actibus Theclæ & Pauli, de Nativitate Christi, Maria, & obstetricæ, de infantia Christi, de transitu seu assumptione S. Mariæ, de filiabus Adæ, de pœnitentia Adæ, de Ogia gigante post diluvium cum dracone pugnante, de testamento Job, de pœnitentia Origenis, de pœnitentia S. Cypriani, de sortibus, & laude Apostolorum, liber, qui appellatur *Canones Apostolorum*. Revelatio Pauli, Thomæ, Stephani.

Insuper declarantur esse libri Apocryphi, Historia Eusebii Pamphili, Opuscula Tertulliani, Lactantii, Africani, Montani, Priscillæ & Maximillæ, Posthumiani & Galli, Fausti Manichæi, Commodiani, alterius Clementis Alexandrini, Tatii Cypriani, Arnobii, Tychonii, Cassiani Massiliensis, Victorini Pictaviensis, Fausti Regensis, Frumentii cæci.

Epistola Jesu ad Abgarum regem, Abgari ad Jesum. Passio Georgii, Quirici & Julitæ. Contradictio Salomonis. Philacteria Angelorum.

Denique damnantur sub anathemate omnium, ad id usque tempus emissa, Hæresiarcharum & schismaticorum scripta cum suis authoribus, ut scripta Simonis Magi, Nicolai, Cerinthi, Marcionis, Basilidis, Ebionis, Pauli Samosatani, Photini, Bonosi, Montani, Apollinaris. Valentini, Manichæi, Fausti, Africani, Sabellii, Arii, Macedonii, Eunomii, Novati, Sabbatii, Donati, Eustathii, Callisti, Joviniani, Pelagii, Juliani Eclanensis,

fis, Cælestii, Maximini, Priscilliani, Nestorii, Dioscori, Euty-
chis, Petri Moggi Alexandrini, Petri Frullonis Antiocheni, Aca-
cii Constantinopolitani, eorúmque consortum & discipulorum.

Celeberrimum hoc Decretum confectum est atque subscriptum
à Gelasio Papa, & 70. doctissimis Episcopis in Concilio Romano
anno 494.

Concilium Romanum II. sub Gelasio Papa
anno 495.

Cum Vitalis & Misenus, Episcopi, Apostolicæ sedis Legati, per 34.
Zeno em Imperatorem, contra jus gentium carcere minisque *Vitalis &*
adaçti, Acacio Constantinopolitano Patriarchæ, schismatico, & *Misenus.*
Eutychnianorum fautori, communicassent, Petri etiam Moggi,
hæretici, atque Alexandrinæ sedis invaloris, nomen in diptychis
publicè recitari, sine contradictione, audivissent; Felix III. Papa,
hac legatorum suorum prævaricatione percepta, Romæ collegit
77. Episcoporum Concilium; in quo Vitalis & Misenus, ex Orien-
tereversi, de prævaricatione, & communicatione cum Hæreticis
convicti, excommunicationis sententiâ damnati, atque ab Episco-
patu dejecti sunt. Cúmque Acacius monita acminas Felicis Papæ
sperneret contumax, etiam ipse excommunicatus, & Synodali sen-
tentia ab Episcopatu Constantinopolitano fuit depositus. Mul-
tumque deinde posteriores etiam Pontifices laborârunt, ut Acacii
nomen sacrissimè diptychis in Orientalibus Ecclesiis deleteretur.

Porrò Vitalis in excommunicatione obiit; Misenus verò post
undecim annorum spatium, seria demonstrata penitentia, cri-
ménque suum publicè confessus, ad Ecclesiæ unitatem recipi, de-
missis precibus rogavit, quare à Gelasio Papa in hoc Concilio Ro-
mano, in Ecclesiam receptus, & Episcopali dignitati est resti-
tutus.

Concilium Arelatense II.

Hæc Synodus *cap. 11. dist. 16.* specialiter commendata còmplures 35.
statuit Canones, à Sirmondo nostro in lucem datos, de resta-
randa disciplina Ecclesiastica.

In 2. decernitur. assumi aliquem ad Sacerdotium non posse, in con-
jugii vinculo constitutum (*nempe absque consensu uxoris &c.*)

Pars IV.

Z

In 3.

- In 3. excommunicantur Diaconi & Presbyteri, qui uxorem (non conversam) secum habere præsumpserint.
- In 14. vetatur ne Clericus sit fœnerator, conductor, aut negotiator.
- In 21. statuitur, tempore pœnitentiæ publicæ non esse contrahendum matrimonium.
- In 22. conjugatis pœnitentiam publicam non esse imponendam, nisi cum consensu conjugis.
- In 25. Excommunicantur defertores Religiosi Ordinis.
- In 27. præcipitur usus *Chrysmatis*.
- In 30. statuitur jus asyli.
- In 38. decernitur, subitò obmutescentem baptizari posse.
- In 43. Non esse ordinandos conjugatos in Diaconos, nisi profiteantur castitatem.

Concilium Arelatense III.

Hoc pariter Concilium *loc. cit.* laudatum sex editis Canonibus anathema dicit illis:

1. Qui dixerint, hominem sine peccato nasci, aut sine gratia posse liberari.
  2. Qui dixerint, hominem baptizatum propter peccatum originale damnari.
  3. Qui dixerint hominem perire per Dei præscientiam.
  4. Qui dixerint, illum, qui periit, non accepisse, ut salvus esse potuisset.
  5. Qui dixerint, vas contumeliæ non posse assurgere, ut sit vas in honorem.
  6. Qui dixerint, quòd Christus non pro omnibus sit mortuus, nec omnes homines salvos esse velit.
- (*En Calvinianam & Fansenianam hæresin jam sæculo quinto in præcipuis punctis damnatam!*)

CAPUT VI.

De Conciliis

SÆCULI VI.

Hanc ætatem vexavit pertinax schisma, exortum ob contro-
versiam de tribus Capitulis, à quinta Generali Synodo con-
demnatis. Quæ res pluribus localibus Conciliis occasio-
nem dedit. Conversa sunt etiam hoc Sæculo cum Regibus suis Gal-
liæ, Burgundiæ, & Hispaniæ regna. Unde apertus campus amplior
congregandi frequentiores Ecclesiarum Synodos, pro restauranda
disciplina.

SUMMARIUM.

ARTICULUS I.

De Conciliis celebratis in causâ trium
Capitulorum.

1. <i>Damnati tria Capitula à Conciliis Constantinopolitano, Mopvesteno & Jerosolymitano.</i>	2. <i>Defensa vero à duobus Aquilejensibus, Gradenfi, & Maranensi, schismaticis.</i>
3. <i>Romanum Concilium in causa appellationis.</i>	4. <i>Observatio de origine Patriarchatus Aquilejensis, & Gradenfis.</i>

ARTICULUS II.

De Conciliis Galliæ.

§. I.

Proponitur status Politicus.

5. <i>Origo Regni Francorum. Conversio & gesta Clodovæi M</i>	6. <i>Clodovæi partitio regni, & calamitosus status.</i>
6. <i>Multiplex inter filios & Nepotes</i>	7. <i>Fredegundis inauditi furores.</i>

§. II.

Status Ecclesiasticus per Concilia ordinatus.

8. Concilium Agathense.	16. Observatio de Infallibilitate Pontificis.
9. Aurelianense I. & II.	17. Turonense II.
10. Aurelianense III. & IV.	18. Antissiodorense.
11. Lapsus Hottingeri Præconis Tigurini.	19. Matisconense I. & II. falsatio Hottingeri.
12. Lugdunense I. II. & III.	20. Narbonense post conversionem Recaredi.
13. Arrelatense IV.	21. Pictaviense & Metense, in causa Monialium rebellium.
14. Vafense & Arvernense.	
15. Aurelianense V.	

ARTICULUS III.

De Conciliis Vallefiæ.

22. Origoregni Burgundici. Sigismundi Regis conversio.	fundationis monasterii, pro cultu SS. Martyrum.
23. Concilium Agaunense, in causa	24. Epaunense. Fallacia Hottingeri.

ARTICULUS IV.

De Conciliis Hispaniæ.

§. I.

Status Politicus.

25. Origo Regni Hispaniæ sub Gotbis.
 26. Levidildi ultimi Ariani Regis persecutio.
 27. Hispania cum Hermenegildo & Recaredo conversa.

§. II.

Status Ecclesiasticus per Concilia ordinatus.

28. Concilium Tarraconense.	33. Bracarense III.
29. --- Gerundense.	34. Martini Bracarensis capitula.
30. --- Flerdense.	35. Concilium Hispalense.
31. --- Valentinum.	36. Cesaraugustanum & Toletanum.
32. --- Bracarense II.	37. Ojense & Barcinonense.

ARTICULUS I.

De Conciliis celebratis in causâ trium Capitulorum

SÆCULI VI.

Historicam Synopsin de famosis *tribus Capitulis* dedimus *part. 3. art. 1.*
 5. ubi tractatum de Synodo generali quinta. Jam aliqua Concilia particularia, in hac causâ habita, subjungimus.

Cùm celebris illa controversia de *Theodoro Mopsvesteno, Theodore-Constanti-*
to Cyrensi, & Iba Edesseno, Episcopis, eorùmque scriptis, Nestorio *nopolita-*
 faventibus, post Concilium Chalcedonense esset excitata, atque *num.*
 sub medium Sæculi VI. tempore Vigiliï Papæ, & Justiniani Imperatoris maximè ferveret, Justinianus edicto Imperiali Capitula illa damnavit.

Cùm autem sciret, Ecclesiastica hac in re opus esse auctoritate, ejus voluntate celebratum est anno 547. *Constantinopoli Nationale Concilium 70. Episcoporum.* Damnata sunt in hoc tria Capitula. Eandemque condemnationem Vigilius Papa, missis sibi Concilii actis ratam tunc habuit.

Triennio post in *Concilio Mopsvesteno* damnatus est iterum *Theo-* *Mopsve-*
dorus Mopsvestenus, jam centum annis priùs defunctus, cum suis *stenum.*
 defensoribus.

- Cùm verò multi Occidentales Episcopi defensionem *trium Capitulorum* magno ardore suscepissent, eorùmque condemnationem in præjudicium Concilii Oecumenici Chalcedonensis vergere crederent, visum est, controversiam dirimere generali Concilio. Celebrata proin Synodus Generalis quinta, atque in ea damnata rursus *tria Capitula:* ut supra *loc. cit.* est demonstratum.

Vigilius Papa, licèt antea tria Capitula reprobâisset, persuasus tamen ab Episcopis Occidentalibus, condemnationem illam Ecclesiæ fore noxiam, ac schismati locum facturam, interesse Concilio & subscribere noluit. Attandem, cùm Justinianus eum atque Ecclesiam propterea cœpisset persequi, acta Concilii approbavit: ratus, in re ad fidem non pertinente, pro temporum & circumstantiarum varietate, atque Ecclesiæ utilitate, mutandam esse sententiam. Dico: in re, *ad fidem non pertinente.* Non enim in aliquo articulo fidei Occidentales Episcopi ab Orientalibus dissidebant (aliàs enim communicare mutuo non potuissent) sed Occidentales, qui se condemnationi *trium Capitulorum* opponebant, vel non satis intelligebant Græca

Theodori, Theodoret, & Ibæ scripta, ut ad eò erronea eorum verba non facta habuerint perspecta; vel putantes de personis tantum agi, præjudiciosum Concilio Chalcedonenfi existimabant, eum damnari, quem Concilium Oecumenicum non damnasset.

Jerosol.

Anno 553. in *Concilio Jerosolymitano* eadem Capitula, nempe scripta Nestoriana illorum trium Episcoporum, unà cum persona Theodori fuerunt condemnata: recepta ex integro quinta Generali Synodo. *Exstant Acta in Synodo VII.*

At verò in Occidente complures Episcopi Capitulorum defensione pertinaciter suscepta, opponere se pergebant quin æ Synodo, etiam postquam plures Summi Pontifices eandem confirmaverant, & Capitula eo modo condemnauerant, prout à Concilio fuerant condemnata.

2.
*Aquile-
jensia.*

Schismate igitur factò, duo *Aquileia* conciliabula coegerunt, alterum anno 553 alterum anno 698. in utroque rejecta quinta Synodo, Capitulorum suscepta defensio: quorum condemnatione cuniculos agi ad subruendum Chalcedonenfè imperitè crediderant, non factis intelligentes, quid, damnato tria Capitula, sit damnatum.

Gradenfè.

Plura ejusmodi Conciliabula ex eodem falso supposito celebrârunt schismatici isti Episcopi, ù *Gradenfè*, ut testatur Pagius ad *annum 579. num. 12.* huic præfedit *Elias*: qui translato Episcopatu in urbem *Gradenfem*, illam Metropolim dici voluit, ac *novam Aquilejam*. Item *Maranensè* anno 589. in quo rursus defensio trium Capitulorum est renovata, *Severo Patriarcha* in schisma relapso, atque ipso etiam S. Inguino subscribente.

Tandem autem industriâ Sergii Pontificis errorem dedocti, redierunt ad unitatem Ecclesiæ. Credendumque est, ut insinuat, Episcopos istos bona fide egisse, & errore facti potius, quàm juris lapsos fuisse, aut errorem revocasse. Nam in actis Conciliorum inveniuntur etiam sancti Episcopi subscripsisse istis Conciliis schismaticis.

3.
Romanum

Memorari etiam meretur *Concilium Romanum*, sub Gregorio M. congregatum in causa Joannis, Presbyteri Chalcedonenfis, qui à Joanne Patriarcha Constantinopolitano injustè damnatus hæreseos, ad sedem Apostolicam appellavit. Quare Gregorius Papa, convocata Synodo, cognitionem causæ suscepit. Et cum innocentem reperisset, rescissa Constantinopolitana Synodali sententia, eundem absolvit. In eodem Concilio statutum est, posse Episcopum testamentum condere de iis bonis, quæ ante Episcopatum possederat: non autem de iis, quæ ex Episcopatu adeptus est.

OBSER-

OBSERVATIO

De Patriarchatu Aquilejensi.

Huic Patriarchatui originem dedit, quod diximus, schisma, ob
 Synodum quintam, damnatâque in ea tria Capitula exortum. 4.
 Tum enim Istræ Episcopi schismatici Patriarcham creabant Aquile-
 jensem Episcopum, Metropolitanum suum, excussa subjectione &
 obedientia, etiam sedi Apostolicæ debita.

Schismate extincto Episcopus Aquilejensis nomen Patriarchæ
 retinuit. Atque ab Alexandro secundo Romano Pontifice postea
 etiam dignitatem & jura Patriarchalia obtinuit. Transtulit deinde
 sedem, primò quidem *Forojulium*, postea verò *Utinum*, Venetæ ditio-
 nis urbem, unde etiam Patriarcha *Uvinensis* dicitur.

Porro durante eodem Sæculi quinti schismate datum est etiam
 initium alteri Patriarchatui. In insula siquidem Gradensi ordinatus
 fuit Episcopus Catholicus, qui Patriarcha *Gradensis* deinde est ap-
 pellatus. At Sæculo XV. hic Patriarchatus Venetias est trans-
 latus: fuitque S. Laurentius Justinianus primus *Patriarcha Venetus*.

Cæterùm Patriarchæ habent potestatem confirmandi Episco-
 pos & Archiepiscopos, sedi Apostolicæ non immediatè subjectos.
 Datùrque ad ipsos ab Archiepiscoporum sententia appellatio. Sup-
 plent negligentiam Archiepiscoporum in collatione Beneficiorum.
 Aliæ etiam quærelæ aduersus Archiepiscopos, non exemptos, ad
 eos deferri possunt.

ARTICULUS II.

De Conciliis in Gallia celebratis

SÆCULO VI.

§. I.

Præmittuntur aliqua de statu Politico.

Ante Romanorum in Galliam adventum diversæ respublicæ tractus 5.
 illos in federant, donec à Julio Cæsare Romano Imperio sunt *Origo re.*
 adjecti. Sæculo dein quinto in magna illa gentium transmigratio- *gni.*
 ne, & inclinante ad ruinam, sub Honorio, Occidentali Imperio, Fran-
 ci,

ci, gens Germanica, sub *Pharamundo*, Rheno transmissa, & Treveris expugnatis, patrem Galliarum, Romanis ereptam, occuparunt.

Clodoveus.

Clodio ejus filius, per Galliam Belgicam promotus victoria, Ambiani in Picardia Regni sedem fixit. Ab hujus filio *Meroveo* Galli *Merovingicorum* Regum suorum stirpem deducunt. *Clodoveus*, Merovei ex *Chludrico* nepos, Romanos, victo *Aegydio*, & *Sagrario* ejus filio, ex Gallia ejecit: cumque adversus Alemannos & Boios pugnaturus, *Clotildis* Reginae hortatu, Christi nomen invocasset, insignem ad *Tulbiacum* victoriam reportavit. Unde Christianam fidem amplexus, à *S. Remigio* Rhemensi est baptizatus, cumque eo tria hominum millia. Accidisse tunc ferunt illud chrismatis sacri à columba deportati miraculum, cum Sacerdos ampullam deferens à populi affluxu intercluderetur.

Bello deinde Burgundico adversus *Gundobaldum* Regem confecto, sub initium sexti Seculi *Alaricum* aggressus, propria eum manu in prælio occidit, & Visigothos Arianos Galliam expulsos ultra Pyreneos montes in Hispaniam ejecit. Multisque aliis rebus præclare gestis pientissime obiit anno 511. Princeps, religione, pietate, reverentia erga sedem Apostolicam, omnemque universum Ordinem Ecclesiasticum, singulari. Celebratum est ejus tempore Concilium Aurelianense I. ut mox dicitur.

6.
Filii Clodovei.

Quatuor *Clodovei* filii Regnum ita inter se partiti sunt, ut *Theodoricus* Metis in Austrasia, *Clodomirus* Aureliæ, *Childebertus* Parisiis, *Clotarius* Sueffione regnaret. At *Clotarius*, fratribus ac nepotibus tum interfectis, tum sua morte defunctis, omnes illas Provincias collegit, ex tetracha factus monarcha; meliusque mortuus est, quam vixit, anno 561.

Erecta mox iterum à filiis *Clotarii* tetrarchia: dum *Chereberto* Parisii, *Guntramo* Aurelia, *Chilberico* Sueffio, *Sigeberto* Austrasia obtingere.

Miseranda tunc Galliarum in sacris profanisque facies; dum quatuor illi fratres, libidinosi non minus quam sanguinarij, perpetuis atque internecinis odiis bellisque collisi, in mutuas cædes grassarentur, addentibus faces geminis Galliarum furiis, *Fredegunde* & *Brunechtilde*.

Et quidem *Cherebertus*, ejecta uxore, geminas pellices induxit, ultimæ fortis mulierculas. Sacris proterea prohibitus à *S. Germano* Parisiensi Episcopo. At spretis illi sacris censuris, inter lascivias est extinctus, nulla relicta prole mascula. Hoc uno felix, quod *Bertam* genuerit, *Edelberto* deinceps nuptam, Cantiorum seu Cantuariarum in Anglia Regi, quem Christianum fecit.

Guntramus, æquè impudicus, susceptos ex concubinis filios, vel mortuos, vel necatos à novercis vidit. At expiariis pœnitentiæ lubricæ juventutis sceleribus pientissimè decessit anno 593. inter sanctos cultus quinto Calendas Aprilis.

Chilpericus, supra omnes in libidinem ac scelera projectus, tres simul fœminas uxorum loco habuit; duasque intrangulari jussit, ut ^{7.} *Fredegunde*, è Gynecæo famula, liberius abuteretur. Quot angustas cædes hæc Erinnyes Gallica paravit! *Sigebertum* Regem, mariti aut p.oci fratrem, immisis sicariis interemit. In *Childebertum* Sigeberti & *Brunectildis* filium, idem facinus designavit, duobus Clericis ad illud subornatis. *Eberulphum* mariti cubicularium, de stupro frustra compellatum, in ipsa Basilica S. Martini enecavit, tanquam Regi insidiatum. *Brunectildi* Regis Sigeberti conjugii per Clericum necem intentavit. Deprehenso autem sicario, & remisso; manus & pedes amputari jussit, quòd cædem non perfecisset. *Clodoveum* privignum suum novercali odio in conspectu Patris Chilperici per sicarios trucidavit. *Galsvintbæ* Regiæ Principi, quam Chilpericus Rex duxerat, in lecto guttur elisit. *Riguntem* filiam ci-stæ operculo comprimere est conata.

At nihil luctuosius *Meroveo* altero privigno, qui cum *Brunectilde*, Sigeberti Regis vidua, copulatus, primùm in monachum attonsus, dein fugitivus, instigante *Fredegunde* noverca, ab amico est interemptus: nactus hostem in patre, in noverca furiam, in conjugio monachatum, mortem in nuptiis, in amico carnificem. Novum paradigma infausti Principis!

Pratextatum subin, Rothomagensem Episcopum, quòd nuptiis *Merovei* adstitisset, coram Episcoporum Concilio accusatum, atque in exilium ejectum, postea verò restitutum, *Fredegundis* ipso solenni paschatis die sacras ad aras jugulavit. Sed necdum tragœdiarum fatis. Addendus & *Chilpericus* maritus funeribus. Quem ad venationem profectum, in sylva occidi jussit, quia ab eo, insperatò superveniente, virgulâ leniter percussâ, *Landericum* compellendo, adulterinos suos amores prodiderat.

Eo mortuo *Fredegundis* & *Brunectildis*, tutelæ urinque nomine gubernaculo admotæ, Galliam discernere: donec, aut mortuis aut peremptis Sigeberti nepotibus, *Clotarius* Chilperici ex *Fredegunde* filius, totam rursus Galliam sub unum regnum collegit. Is *Brunectildem*, sibi traditam, indomiti equi caudæ alligari ac discerni jussit.

Tam ferales inter aularum turbas & sanguinarios fures,
Pars IV. A a non

non deserunt Ecclesiarum Antistites per varias Synodos pacem morumque disciplinam, quoad fieri poterat, restaurare. Ut nunc brevissimè exponemus.

§. II.

Status Ecclesiasticus per Concilia ordinatus.

SÆCULO VI.

I.

De Concilio Agathensi.

8. **P**rimum hoc Sæculo in Galliis celebratum occurrit *Concilium Agathense*, specialiter in Jure Canonico *cap. XI. dist. 16.* laudatum. Congregatum id fuit anno 506. auctoritate Cæsarii, Arelatensis provinciæ Metropolitanæ, ad collapsam disciplinam Ecclesiasticam restaurandam; & quidem cum facultate Alarici, Gothorum Regis, licèt Ariani, qui non solam Hispaniam, sed etiam Aquitaniam & Narbonensem Provinciam sibi subjecerat: donec à Clodovæo victus, atque iisdem fuit dejectus. Erat autem Agatha Galliæ Narbonensis civitas.

Convenerunt Episcopi 35. editique canones ex collectione Sirmondi 71. ad disciplinam omnes spectantes; & præsertim ad reformationem status Ecclesiastici.

In 1. Arcentur Bigami à sacro ministerio.

In 2. Jubetur Episcopus corrigere negligentes & indisciplinatos Clericos.

In 3. Coërcentur Episcopi, qui nimium faciles sunt ad excommunicandum, aut nimium difficiles ad absolvendum.

In 9. Presbyteris & Diaconis conjugatis præcipitur continentia ab uxoribus.

In 10. Jubentur Clerici nullam domi habere fœminam, præter matrem, sororem, neptem, & filiam (*quam nempe ante ordinationem suscepissent.*)

In 11. Prohibetur Clericis, ne domi famulam habeant.

Canon 14. sic habet: *Altaria placuit non solum unctiōne chrismatis, sed etiam Sacerdotali benedictione sacrari.*

In 16. Dicitur, conjugatum posse ordinari cum consensu uxoris: quæ deinde ab eo sequestrari debeat.

In

In 18. Præcipitur, ut sæculares in Natali Domini, in Paschate, & Pentecoste communicent.

In 47. Ordinatur, ut sæculares die Dominica *Miffæ* integræ sint præfentes: neque ante benedictionem Sacerdotis difcedant.

II.

De Aurelianenfi I. & II.

Celebratum est illud anno 508. postquam Clodovæus victis Alemannis Catholicam fidem fuerat professus. Tunc enim Rex, ut disciplina Ecclesiastica flori suo restitueretur, hanc Synodum congregari voluit. 32. Episcopi promulgârunt 31. Canones.

In 1. statuitur asyllum in Ecclesia & domo Episcopi, pro homicidis, adulteris, furibus.

In 4. nullum esse ordinandum, nisi cum consensu Regis, aut Judicis voluntate.

In 8. si Episcopus servum sciens ordinaverit, duplum domino dabit. (*cap. si servus dist. 54.*)

In 21. si Monachus uxorem duxerit, *tantæ prævaricationis reus nunquam Ecclesiastici gradus officium sortiatur*. Quid ad antiquum hunc canonem Lutherus, Bucerus, Oecolampadius, Pellicanus, Vermilius, Viretus, Marloratus, aliique Protestantium Patriarchæ?

In 24. ante pascha *quadragesimam*, non *quingagesimam* à Sacerdotibus observandam.

Nota. Clericis à Telesphoro Papa injunctum fuerat, ut una septimana diutius jejurent, quàm sæculares. *cap. statuimus dist. 4. hoc*, quia fortasse jam obsoletum erat, reducitur hinc ad communem usum, respectu omnium.

In 25. Innovatur rursus præceptum de audienda *Miffa* integra.

In 27. Præcipitur observatio *Rogationum* & *Litæmarum* cum *jejunio in cibis quadragesimalibus*, per triduum ante festum Ascensionis Domini. (*cap Rogationes dist. 3. de consecrat.*) *Aurelianense II.* celebratum est anno 533. editisque 21. Canones de disciplina ac moribus, in quibus nihil statuitur novi, quod in superioribus Conciliis non jam comprehendatur.

III.

De Aurelianensi III. & IV.

10. *Aurelianense Concilium III.* celebratum anno 538. à 19. Episcopis in Gallia, cui tunc Childebertus, Clotarius & Theodebertus dominabantur, edidit 33. Canones.
1. Quot annis esto Synodus Provincialis.
  2. Deponitur Clericus conjugatus, qui ab uxore non abstinet, & ad *Laicam communionem* abjicitur.
  3. Episcopus ordinandus cum consensu Metropolitanì, & in præsentia comprovincialium Episcoporum.
  4. Vetatur Clericis familiaritas cum sæminis.
  5. Quæ templis offeruntur, eisdem impendantur, prout Episcopo visum fuerit.
  6. Ne ordinentur neophyti, deficientes ætate, bigami, pænitentibus publicè, deformiter parvi, Gibbosi, Claudi, Mancii, Arreptitii. Episcopus autem tales ordinans per integrum annum à sacris suspenditur.
  7. Excommunicantur majores Clerici, qui post ordinationem uxorem ducere attendant. Si verò inviti fuerunt ordinati, tantum privantur officio.
  8. Deponitur Clericus, si sit fur, aut falsarius.
  9. Bigamus, etiam ignoranter ordinatus, ulterius ne ordinetur.
  10. Prohibentur incestæ nuptiæ.
  11. Clerici negligentes privantur stipendiis.
  12. Res Ecclesiæ non alienandæ.
  13. Excommunicantur contrahentes nuptias cum Iudæis; aut eis convivantes.
  14. Missas celebrandi tempus designatur.
  15. Episcopus alienum subditum ordinans, aut altaria in aliena diocesi consecrans, per annum suspenditur à celebratione Missarum.
  16. Excommunicantur rei de crimine raptûs.
  17. Quæ ab Episcopo Clericis benè meritis Beneficia sunt concessa: à successore non auferantur.
  18. Translatus ad aliud Beneficium, de priore non percipiat fructus, si posterius sufficiat.
  19. Contumaces Clerici ad *communionem Laicam* rediguntur.
  20. Conceditur Clericis appellatio ab Episcopo ad Synodum.
  21. Conspiraciones Clericorum in Synodo vindicentur.

22. Excluduntur à communione, qui res Ecclesiæ; aut à defunctis legatas piis causis detinent.
23. Ad res Ecclesiæ alienandas requiritur solennitas.
24. Juvenibus, & conjugatis non esse injugendam pœnitentiam publicam, nisi ex consensu conjugis. (*quia tempore pœnitentiæ publicæ abstinere debebant ab usu matrimonii.*)
25. Plectuntur pœnitentes, ad sæcularem habitum aut militiam redeuntes.
26. Servos non ordinandos.
27. Deponuntur Clerici, usuram vel sæcularem negotiationem exercentes.
28. Servili labore die Dominica abstinendum. Licet tamen iter agere cum equis & vehiculis.
29. Missa tota audiatur, & sine armis.
30. Judæi à die Cœnæ Domini usque ad finem paschatis ne prodeant foras.
31. Rebaptizantes plectendi à sæculari curia.
32. Vetatur, ne Laicus Clericum, & vicissim, ad sæculare judicium pertrahat inconsulto Episcopo.
33. Pœna indicitur transredientibus istos Canones.

Aurelianensi IV. anno 541. cum aliis 36. Episcopis præsentibus subscripserunt, Rufus Octodurensis, & Grammatius Vindonensis Episcopus. Sanciti 38. Canones.

In 1. statuitur, ut secundum ordinationem *Victoris* pascha ab omnibus celebretur, ubi *Hottingerus* in *bist. sua Helvet. ad ann. 541.* absque ulla addita ratione asserit, non esse hic Sermonem de *Victore Papa*. Sed quæso! quis alius intelligendus? quis alius *Victor* ordinavit, quo tempore pascha sit celebrandum?

In 2. præcipitur, ut quadragesimæ jejunium ab omnibus æqualiter observetur. Canonem hunc carpit *Hottingerus* loc. cit. cur id faciat, facile intelligitur.

Præsertim verò corrumpit canonem quartum, in quo expressè prohibetur, ne quis offerre præsumat in oblatione calicis, nisi vinum *Lapsus aquæ mixtum*. Corruptor verò iste Conciliorum impudenter ait, præcipere Canonem, ut vinum purum sine mixtione aquæ offeratur. Deinde apertè fingit insuper, dum asserit, ex eo Canone patere, sacrum etiam Calicem plebi promiscuè fuisse porrectum. Nam quamvis diversa diversis temporibus quoad hunc ritum fuerit Ecclesiæ disciplina, falsissimum tamen est, exstare in dicto Canone vel Sylabam, ex qua id, quod infert, possit colligi.

In can. 17. dicitur, Sacerdotes & Diaconos, qui cum uxori-
bus communi lecto aut cubili utuntur, secundum antiquos Cano-
nes ab officio deponendos esse. Hoc nempe jam pridem sanc-
verat Concilium Nicænum can. 3. Agathense can. 9. Arverense can.
13. Aurelianense III. can. 2. ac multa alia.

In can. 20. vetatur, ne Clerici ad tribunal sæculare trahan-
tur, aut compareant sine licentia Superioris.

In 22. ne invitis parentibus nuptiæ contrahantur.

IV.

Lugdunense I. II. & III.

12. *Lugdunense I.* à Jacobo Sirmondo S. J. ex antiquis manuscriptis
publicam in lucem datum, celebratum est anno 517. sub S. Si-
gismundo Burgundiæ Rege, ab undecim Episcopis, præside
Viventio, Lugdunensi Metropolitano. Editi 6. Canones.

In 1. Damnatus quidam Stephanus propter crimen incestus.

In 2. Episcopo persecutionem patienti, compatiatur, & assi-
stant reliqui Episcopi.

In 3. Si Rex à communionem Sacerdotum se suspenderit, omnes
Episcopi in aliquod monasterium se conferant, nec inde exeant,
donec pax fuerit restituta.

In 4. Nullus alterius parochiam usurpet, aut ordinationes in
illa instituat.

In 5. Nullus ad alterius viventis Episcopi dignitatem aspiret.

In 6. Hi Canones servantur.

Lugdunense II. celebratum anno 567. pariter sex Canones pro-
mulgavit.

Primus statuit, ut, si inter Episcopos ejusdem Provinciæ lis
fuerit orta, illa à Metropolitano, & Comprovincialibus Episcopis
componatur. Si verò inter Episcopos diversarum Provinciarum
fuerit exorta, à Metropolitanis judicetur.

Secundus, ut donationes, & testamenta Episcoporum, & infe-
riorum Clericorum habeantur rata.

Tertius communionem privat eos, qui alios injustè captivos
detinent.

Quartus sancit, ut, ab uno Episcopo excommunicatus, ab
omnibus Episcopis habeatur excommunicatus.

Quintus, ut, quæ ab Episcopo alicui ad usum vel proprietatem fuerant donata, à successoribus non revocentur.

Sextus, ut Litanæ in omnibus Parochiis celebrentur in prima hebdomade Novembris, sicut ante Ascensionem Domini.

Lugdunense III. anno 583. itidem sex Canones constituit.

1. Statuitur, ut Clerici sacris Ordinibus consecrati nullam domi fœminam habeant, præter matrem, amitam, & sororem. Placuit etiam, ut si quicumque uxoribus juncti, ad Diaconatus aut Presbyteratus ordinem pervenerint, non solum lecto, sed etiam frequentatione quotidiana debeant uxoribus suis sequestrari.

2. Epistolæ captivorum cautè examinantor.

3. Puellæ monasterio egressæ excommunicantor.

4. Incestæ nuptiæ annullantor.

5. Episcopi Natalem Domini & Pascha in Ecclesia sua celebranto.

6. Episcopi leproforum suæ civitatis curam gerunto.

V.

De Arelatenfi IV.

Præside S. Cæsario Arelatenfi anno 524. à 16. Episcopis quatuor 13.
Canones emanârunt.

In 1. placuit, Diaconum non ordinari ante 25. ætatis annum, & sacerdotem non ante 30.

In 2. non esse ordinandum Diaconum aut Presbyterum, nisi per annum integrum fuerit in clero.

In 3. ut pœnitentes, hoc est, qui pœnitentiam publicam necdum abolverunt, item Bigami non ordinentur. Qui autem eos ordinaverit, per annum à sacris sit suspensus. Si verò interea Missam celebret, excommunicatur.

In 4. Communione privatur, qui Clericum vagum, & disciplinam refugientem susceperit, aut defendere præsumperit.

VI.

De Concilio Vasensi, & Arvernensi.

Præside Cæsario Arelatenfi à 10. Episcopis anno 529. statutum 14.
est in Vasensi.

1. Ut Presbyteri per parochias, secundum morem Italiæ, domi

domi suæ juniores Clericos enutrient & erudiant, ut dignos sibi successores provideant. (*Ex quo liquet, domos Parochorum fuisse velut seminaria minorum Clericorum.*)

2. Ut Presbyteris per parochias prædicare liceat: illis verò impeditis, Diaconi homilias SS. Patrum populo prælegant.

3. Ut *Kyrie eleison*, & trifagion *Sanctus* in omnibus Missis dicatur.

4. Ut nomen Papæ, quicumque Apostolicæ sedi præ fuerit, in Ecclesiis recitetur.

5. Et quia non solum in sede Apostolica, etiam per totum Orientem, & totam Africam, ac Italiam, propter Hæreticorum astutiam, qui Dei filium non semper cum Patre fuisse, sed à tempore cœpisse blasphemant, in omnibus clausulis post *Gloria Patri &c.* Sicut erat in principio dicitur, ita etiam in universis Ecclesiis suis dicendum esse, Patres isti decernunt. *Arvernense* anno 595. Præsidi Honorato Bituricensi, 16. Canones edidit, de rebus Ecclesiæ non alienandis; de Judæis non præficiendis, nec despondendis cum Christianis &c. In can. 13. rursus severè præcipitur, ut Presbyteri & Diaconi repudient carnale commercium, & ab uxoribus se contineant, easque post ordinationem tanquam sorores habeant. (*Contra hunc Canonem, quem more suo non satis fideliter refert, queritur Hottingerus ad annum 535. ademptam esse libertatem, à Deo datam. Verùm non probat, datam esse positivè sacerdotibus novi testamenti libertatem carnalis commercii.*)

VII.

De Concilio Aurelianensi V.

15. Celebrato anno 549. statuti 24. Canones, quibus potissimum repetitur, quod jam in prioribus fuerat sancitum. In 1. damnatur hæresis Eutychniana & Nestoriana. Falsissimum autem est, quod ad hoc Concilium notat Hottingerus, nempe Vigilium Papam promississe Theodoræ Imperatrici, Eutychnianas partes amplecti, Concilium autem Aurelianense V. ei in hoc restitisse. Falsissimum inquam hoc est, & apertum mendacium. Nam Canone primo citato expressè dicit Concilium, se damnare duas istas hæreses, *quas sedes etiam Apostolica sancta condemnat.*
16. Ex quo manifestè patet, quæ fuerit hujus numerosæ Synodi, ex 50. Episcopis constantis, de infallibilitate & autoritate fidei Apo-

Apostolicæ in damnandis hæresibus sententia. Quamvis enim scirent Gallicanæ Ecclesiæ Patres, Nestorianam hæresin jam ab Ephæsinâ, & Eutychianam à Chalcedonenfi Oecumenica Synodo damnatam, tamen solius definitionis, à sede Apostolica prolata, mentionem fecerunt, satis persuasi, cum de fidei dogmatis agitur, satis esse id statuere, quod statuit sedes Apostolica, cui refragari nefas. Unde etiam haud obscure colligitur, veterem Ecclesiam Gallicanam, agnovisse *indeficientem* atque *infallibilem* Romani Pontificis in fidei dogmatis sententiam, & superiorem eum esse Concilio. Cur enim aliàs non dixissent se damnare eas sectas, quas Oecumenica Concilia, Ephesinum & Chalcedonenfe damnaverant? cur solius sedis Apostolicæ meminissent?

In 2. Can. decernitur; ut nullus Episcopus quemquam ex fidelibus à communione suspendat ex levibus causis.

In 3. Rursus inculcatur Clericis, ut familiaritatem cum sœminis, etiam consanguineis, studiosè devitent.

In 4. Deponendum Clericum ab officio, qui nuptias attemptat.

In 8. Sede Episcopali vacante, nullus Episcopus in ea diœcesi ordines conferat, aut altaria consecret.

In 10. Prohibetur Simonia in electionibus.

VIII.

De Concilio Turonensi II.

Eodem anno 567. est celebratum à 9. Episcopis, decretumque singulis annis Synodum Provinciam habendam. Cuilibet civitati suos alendos esse pauperes, ne vagentur. 17.

Litteras dimissorias à solis dari posse Episcopis: ejiciendas mulieres ex domibus clericorum: Monachos vagos & Apostatas coërcendos; matrimonium attentantes excommunicandos, & invocato etiam auxilio brachii sæcularis, separandos: si recuset Judex sæcularis, ipse etiam excommunicatur.

Intra septa monasterii sœminis negatur accessus. Abbas in illis ejiciendis negligens, excommunicatur. Designatur psalmi ad *Matutinum* pro vario tempore. Qui pauciores quàm 12. psalmos ad Matutinum dixerit, toto die in pane & aqua jejundet. *Ex quo colligitur jam tunc fuisse obligationem, Divinum officium etiam privatim recitandi.*

Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, qui cum uxoribus, ante ordinationem ductis, continentiam non servant, à Clero remouentur, & à communione per annum suspenduntur. Plectuntur rerum Ecclesiasticarum *perversores*. Communione priuantur, qui ab Episcopo admoniti non desinunt pauperes opprimere. Non tantùm sacrilegum, sed & hæreticum esse decernitur, pro sacra ordinatione præmia ab Episcopis exigi.

Præcipuè verò, propter hodiernos sectarios, notandus est Canon tertius, quo prohibetur, nec corpus Domini inter sacras imagines super altari ponatur: sed collocandum in loco digniori sub ipsa cruce, quæ in meditullio altaris poni consuevit. (*ut Canonem explicat Binius in notis ad hoc Concilium.*)

IX.

De Concilio Antifiodorensi.

18. **D**iœcesanum tantùm fuit hoc Concilium: cui præfedit Annacharius Antifiodorensis in Burgundia Episcopus, præsentibus Abbatibus & Præsbyteris illius Diœcesis. Celebratum est anno 578. promulgatque Canones 45. ad disciplinam Ecclesiasticam atque Monasticam aut restaurandam aut conservandam. Quorum tamen plerique in superioribus jam habentur.

In 1. vetatur, Calendas Januarii *vetula* aut *cervolo* facere: hoc est: gentiliu ritu, assumptis variis ferarum & pecudum formis, petulantius discurrere.

In 2. statuitur, ante Epiphaniam promulgandum pascha, ut ratio temporis Ecclesiastici inde ordinari possit.

In 4. vetatur sortilegia, auguria, & aliæ superstiones (*quæ tunc, Christianis adhuc cum gentilibus permixtis, frequentiores erant.*)

In 8. decernitur, non esse offerendum in altari mulsu, aut alium liquorem, præter vinum, aquâ mixtum. *Convincitur hic vtriusque falsitatis Hottingerus, qui contendit, sæculo sexto solum vinum, sine admixtione aque, fuisse oblatum.*

In 10. non licere super uno altari eadem die duas Missas dicere.

In 19. non licere post sumptum cibum aut potum Missam legere.

In 20. dicitur pœna Clericis, qui continentiam non servant.

In 22. & seqq. innovatur varia impedimenta matrimonii, præsertim consanguinitatis, affinitatis, voti.

In 34 non licere Clerico iudicio criminali interesse.

In 35 non licere Clerico alium Clericum, quacunquæ ex causa, ad iudicium sæculare pertrahere.

In 36. & seqq. non licere mulieri nuda manu Evcharistiam excipere, nec pallam Dominicalem contrectare; sed *Dominicale* suum habeat, quando vult communicare. (per *Dominicale* intelligitur purum linteolum, quo Evcharistiam mulieres excipiebant, ac deinde ori admovebant. Viri autem nuda manu sacram hostiam excipiebant.)

X.

De Matisconensi I. & II.

Illud celebratum est anno 582. Guntramo regnante in Burgundia. 19.
Post sexennium verò *Matisconense II.* majori frequentia, sub eodem Guntramo, Præside Prisco Lugdunensi Episcopo, collectis 60. Episcopis ad restaurandam disciplinam

In can. 6. præcipitur, ut *reliquiæ sacrificiorum* in sacrario reponantur; ac deinde quarta vel sexta feria innocentes in Ecclesiam adducantur, qui, indicto illis prius jejunio, reliquias percipiant.

Prodigiosam de hac re narrat Historiam Evagrius *lib. 4. Hist. Eccles. c. 36.* pueros inter Christianis, qui, è scholis reduces particulas reliquias SS. Evcharistiæ manducare consueverant, puerum Judæum immixtum eandem Divinam dapem sumpsisse. Patrem autem illius Judæum opificem vitriarium, irâ accensum, in ardentem vitriariam fornacem coniecisse filium. Post triduum verò à matre salvum omnino, atque à flammis illæsum repertum. Hoc miraculum dein Justiniano Imperatori relatum, qui puero cum matre baptizato, patrem pertinacem in sua impietate ad suspendium damnarit.

Hottingerus referens Concilium II. Matisconense, ad an. 585. ^{Falsum Hottingeri.} ait, can. 2. præcipi tota majore hebdomade feriari: quod est falsissimum. Concilium loquitur de festis paschalibus. Canonem 6. pariter corrumpit, dum ait, Concilium velle, ut ea, quæ de pane superfunduntur, parvulis dentur. *Reliquias sacrificiorum* appellat, non reliquias panis. Taceo, quod *Cænæ* nomine hic falsarius utatur; cum tamen in toto Canone nusquam inveniatur. Habent hoc nempe homines isti, fontes ipsos turbant aut inficiunt, ut magis noceant.

XI.

De Concilio Narbonensi.

20. **R**ecaredo Hispaniæ Rege ad fidem converso, cujus sub ditione etiam erat pars Provinciæ Narbonensis, celebratum est anno 589. statu: umque 15. canonibus;

Ne Clerici utantur vestibus ipurpureis. Ne in plateis hæreant, aut confabulationibus indulgeant. In fine cujusque psalmi addendum *Gloria Patri*. Diem Dominicam ab omnibus celebrandam, sine labore servili, non necessario.

Clerici contra superiores suos non conspirent. Clerici ad monasterium missi ad agendam pœnitentiam tractentur, sicut Episcopus præscripserit. In litteris rudes ne ordinentur. Clericus adversus utilitatem Ecclesiæ contumaciter agens gradu dejicitur. Judæi non sinantur defunctorum corpora psallendo ad sepulturam deducere.

XII.

De Concilio Pictaviensi & Metensi.

12. **I**n Monasterio Pictaviensi gravis Monialium orta est seditio, cujus auctor fuit *Chrodielis*, Chariberti quondam Regis filia. Quæ Leuoveræ Abbatisæ suæ, cujus locum affectabat, gubernationem non ferens, cum Basina, consobrina sua, Chilperici Regis filia, & aliis amplius quadraginta puellis, quas in partes suas traxerat, monasterio egressa, ad Gregorium Turonensem, & Guntramum Regem in Burgundiam profecta est, multis ubique conviciis falsisque criminibus Abbatisam insectans. Inde Pictavos reversa, B. Hilarii Basilicam occupavit, collectaque perditorum hominum manu ibi se communiit, negans, se in Monasterium, nisi ejectâ Abbatisâ, redituram. Cùm autem Metropolitanus cum aliis Episcopis advenisset, ut reditum in Monasterium eidem persuaderet, excommunicationem, ni faceret, intentans, sic illa sicariorum turba in eos irruit, ut Clericis vulneratis, Episcopi vix evaderent. Quare excommunicatæ sunt cum sua cohorte.

At eò tandem progressa est *Chrodielis* temeritas, ut occupato nocte monasterio, Abbatisam capillis prehensam violentè inde abduceret. Ex quo dira mox orta seditio tumultu ac cædibus urbem sædabat.

Qua-

Quapropter congregata *Synodus Pictaviensis*, habita causæ cognitione, Abbatissam, leviorum quidem aliquot culpæ ream, sed veniam præcantem & emendationem spondentem, absolvit, & in officio suo confirmavit. Rebelles verò fœminas ac contumaces fidelium communionem movit.

In *Metesi* deinde *Concilio Basina*, coram Episcopis in genua prostrata, veniam petiit, atque absoluta in monasterium rediit. Chrodielis verò & ipsa in communionem, Regibus deprecantibus, est recepta quidem, sed protestata, se non esse posse cum Abbatissa illa in monasterio quietè vivere, permissa est in villa quadam, à Rege ipsi concessa, degere.

In eodem *Concilio Ægidius*, Rhemensis Archi-Episcopus, ob crimen majestatis, ab Episcopali gradu dejectus, & in exilium missus est.

Eandem pœnam irrogavit Salonio & Sagittario Episcopis, pariter de crimine majestatis aliisque condemnatis *Concilium Cabilonense*. Alterum *Concilium Cabilonense* confirmavit monasterium, quod Rex Guntramus Cabilone fundaverat, cum psallendi officio, ad eum modum, quo Sigismundus, Burgundiæ Rex, Monasterium celeberrimum Agaunense antè constituit: ut mox dicetur.

ARTICULUS III.

De Conciliis in Vallesia celebratis

SÆCULI VI.

Vallesia, prælonga vallis, Italiam inter, Helvetiâque secundum Rhodanum protensâ, jugum Christi facilius, quàm Romanorum dominatum admisit; siquidem Julius Cæsar, subacta licèt Gallia, Helvetiâque, penetrare per ista Seduniorum ac Veragrorum claustra, à natura ipsâ præmunita, nunquam poterat. Et licèt ipsius Dux Servius Galba in Agaunos moveret, ea tamen suorum clade vicit, ut consultius duceret ad Sabaudos recedere.

Augustus subin, magnus ille orbis pacator, Vallesiam in Provinciæ formam redexit; mansitque sub Romanorem potestate ad sæculum usque æræ Christianæ quintum. Quo tempore in universali illa gentium migratione Burgundiones, Teutonici ad mare Balthicum populi, in Galliam profecti sunt, & Orientales illius ad

Rhodenum provincias occupârunt, fundato Regno, quod à nomine suo *Burgundicum* dixere.

Et Burgundis.

Primus illius Rex fuit *Gundecarus*, anno 451. ab Hunnis occisus. *Gundobaldus* illius filius, ut solus regnaret, tres fratres suos interemit. Hos inter erat *Chilpericus*, pater *Clotildis*, quæ Clodovæo M Francorum Regi fuit desponsa. Ultura igitur Clotildis paternam necem, instigavit Clodovæum conjugem, ad bellum inferendum Burgundis. Victus Gundobaldus, patre regni privatus, alteram vesticalem recepit. At digresso cum exercitu Franco, totam rursus Burgundiam occupavit. Toto dein regno dejectus, in Italia exul periit anno 508.

Recepit tamen regnum ejus filius *Sigismundus*, qui, ut aliàs memoratum, ejurata Ariana hæresi, Catholica sacra est amplexus. Bello superatus à Clodomiro, Clotildis filio, captusque, in puteum est projectus à Gallis, virtute ac sanctimonia clarus. Successit tum quidem *Gundemarus*, Sigismundi frater: eo in exilium pulso Franci Burgundiam regno Galliæ adjecerunt.

23.

Jam verò post conversionem Sigismundi anno 515. celebratum est *Concilium Agaunense*, Agauni nempe in Valleſia inferiore à 60. Episcopi Rgni Burgundici: præſente etiam ipſo pientiffimo Rege Sigismundo. Actum in eum potiffimum, conſilio & hortatu S. Theodori Sedunensis Episcopi, de fundando Agaunensi Monasterio, in honorem Sanctorum ex Thebæa legione Martyrum; injuncto cænobitis perpetuæ psalmodiæ officio: ad cujus instituti imitacionem plura deinceps monasteria sunt erecta, ut S. Dionysii prope Parisios. S. Martini Turonibus &c. Et quia ex hoc Concilio luculentè patet sacrarum Reliquiarum cultus, illis etiam provinciis pro illo jam tempore publicè celebratus, quem post multa sæcula vicini Calvinistæ essent reprobaturi, juvat ipsa verba Patrum ac Regis hîc adscribere ex actis Concilii.

„ S. Theodorus, Episcopus Sedunensis ait: instantia cordis mei est, ut proferam sermonem vestris salubribus consiliis, quid agendum sit de Beatorum Martyrum Thebæorum corporibus, id est, Mauriti cum suis commilitonibus, qui pro Deo à Maximiano perempti sunt, & inhumati jacent; nescio, qui sit homo, qui prævaleat secundum merita eorum singulis fabricare Ecclesias.

„ Tunc omnes Episcopi dixerunt: *de cruore ipsorum locus iste sacer est & electus*. Illi exules fuerunt à patria, vitam mundi contemntes, caduca respuentes, consanguinitatem proximi

„ non

„ non recogitantes; juventuti non parcentes, pro Christi amore
 „ mortui sunt, & per Christum sanctificati sunt.

„ Tunc Rex ob devotionem lacrymabili voce prorumpit :
 „ utinam impietas mea mihi impedimentum non fecisset, ut cum
 „ illis fuisset & occubuisset, & socius fierem gaudio eorum, sed
 „ nunc auxiliante Deo videte, quomodo honorifice accipiant
 „ sepulturam.

„ Inito consilio ad Regem dixerunt: visum est nobis, bonum
 „ esse, ut hi tantum, quorum comperta sunt nomina, id est, Mauri-
 „ tii, Exuperii, Candidi, Victoris, infra ambitum Basilicæ, quam
 „ clementia Regis ad hoc opus ornare jussit, reliqua verò corpora
 „ congerantur in tutissimo loco, & sub eximia custodia sanctissimi
 „ custodes deputentur, ne fortè, quod absit, falsatò ex eis furep-
 „ tur, & constituatur officium *psallendi die noctùque* indefinenter.

„ Unà cum Rege omnibus placuit, & virum sanctissimum in
 „ omnibus operibus bonis comprobatum, in ipso loco *Hymnemun-*
 „ *dum* constituerunt, qui & accersitus à venerabilibus Episcopis,
 „ unà cum sanctissimis viris, *S. Acino, S. Ambrosio, S. Probo,* & sanctis
 „ viris, qui ad hoc opus suscipiendum de Monasterio Granensi ve-
 „ nerant. --- ut succedentes sibi in officiis Canonicis, id est, *Noctur-*
 „ *nis, Matutinis, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespertina,* in hac die
 „ noctùque indefinenter famulentur.

„ Viventiolus urbis Lugdunensis Episcopus, unà cum aliis Epi-
 „ scopis dixit: optimè vobis videtur, ut magnificentiam ad Regem
 „ habeant, exhortationem & doctrinam habeant ad sedem Apосто-
 „ licam. --- unum habeant dormitorium, unum refectorium, unum
 „ locum ad calefaciendum. De disciplina verò, de gravioribus
 „ culpis secundum canones judicentur, de minoribus autem, ut
 „ Abbas judicaverit, & fratres consenserint. --- *jejunium*, ut cætera
 „ monasteria, agant, & die noctùque orationibus vacent, & semper
 „ meditentur, & egredi de monasterio sine permissione Prioris nul-
 „ lus præsumat. --- si tempus advenerit, quod Deus avertat, quòd
 „ divulsione aut disceptatione contra hæc agere quis tentaverit,
 „ tunc Abbas prædicti monasterii *concursonem ad sedem Apostolicam ha-*
 „ *beat*, quasi lumen potens illuminans. „

Subjicitur deinde Instrumentum donationis ac fundationis, qua
 S. Sigismundus Monasterio, Basilicæ, *luminaribus*, & Monachorum
 sustentationi liberatissimè providit.

Videant hinc Heterodoxi, qui Catholicos ritus passim novitatis
 accusant, jam initio sexti sæculi latè in Occidentem etiam propa-
 gatum

gatum cultum sacrarum Reliquiarum, usum luminarum in honorem sanctorum corporum : ritum psallendi in Choro, distributo jam tum in certas horas tempore, videlicet in Matutinum, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam & Vespertinam: vitam Monachalem in Monasterio sub Abbate, certa jejunia, recursum ad sedem Apostolicam in rebus dubiis ac controversis.

24. Biennio post, anno videlicet 517. celebratum est *Concilium Epaunense*: sive *Epaunense* (in Jure Canonico *can. XI. dist. 61.* specialiter approbatum) Epaune seu Epaone in Vallelia inferiore, prope Agaunum (ut erudito tractatu certisque ex documentis nuper ostendit Reverendissimus D. Sebastianus Briguey Sedunensis Canonicus) postquam Sigismundus Burgundiæ Rex ab Ariana hæresi conversus Monasterium Agaunense in honorem S. Mauritii, sociorumque Martyrum jam fundaverat, atque in eo.

Conditi 40. Canones de Ecclesiastica Disciplina.

In 1. decernitur, si Metropolitanus Concilium indicat, comprehendendum esse Comprovincialibus Episcopis.

In 2. Bigamos non esse ordinandos Presbyteros aut Diaconos. (Hunc Canonem corrumpit Hottingerus in Helvetica sua Historia Ecclesiastica ad annum 517. dum vocem *Presbyter* omittit: quia aliàs populus vidisset, per *Presbyteros* intelligi *Sacerdotes*.)

In 4. prohibetur Clericis venatio.

In 6. Coërcentur Clerici, sine commendatitiis Episcopi sui vagantes.

In 7. Parochos Jura Ecclesiæ non posse alienare.

In 12. idem statuitur de Episcopis.

In 13. Clericum falsi testimonii convictum, criminis capitalis reum esse.

In 16. conversos in agone esse *inungendos*.

In 21. Diaconissæ penitus abrogantur.

In 25. *Sacris Reliquiis venerationem impertiendam.*

In 26. Altaria, nisi lapidea sint, *Chrysmatis unctio* non esse facianda.

Hunc Canonem Gratianus retulit in Decretum cap. altaria 31. dist. 1. de consecrat. Ut etiam Canonem 26. quod Episcopi in divinis officii observare debeant ordinem, quem tenent Metropolitanis. (, etiam hos duos Canones impedit loc. cit. Hottingerus. Verum

„ adèd clarè loquuntur de cultu SS. Reliquiarum, & consecratione:
 „ altarium per Chrismatis unctiõnem, ut frustra conetur obscura:
 „ re meridiem. „)

In 34. excommunicandum, qui servum proprium occiderit in scio Judice.

In 36. Nulli spem veniæ adimendam, si pœnituerit.

Subscripserunt huic Concilio 25. Episcopi. Inter quos *Constantius Oïtodorensis* Episcopus. Præfedit autem Concilio S. Avitus Episcopus Viennensis; qui S. Sigismundum ad Catholicam fidem converterat.

ARTICULUS VI.

De Conciliis Hispaniæ SÆCULI VI.

§. I.

Præmittuntur aliqua de statu Politico.

Hispaniæ Imperium Celtiberis Carthaginenses eripuerant, Carthaginensibus Romani in bello secundo Punico, Romanis Visigothi. Sæculo etenim quinto *Athaulphus*, Gothorum post Alaricum Rex, ducta *Placidia* Honorii Imperatoris sorore, in Hispania dotali Gothorum cœpit fundare regnum.

25.
*Origo re-
gum Hisp.*

Wallia Regnum Gothicum magis ampliavit, omnibus subactis provinciis, præter Bæticam, quam Vandali occuparant, *Andalusiã* à nomine ipsorum deinceps dictam: & *Cataloniam*, quam Gothi & Alani incoluere: *Gotbalaniam* propterea nuncupatam: *Galliciam* item, quam Suevi obtinebant. *Theodoricus*, *Walliæ* successor, Æio, Romano Duci, strenuam adversus Atilam navans operam, in prælio occisus est. *Theodismundus* filius, paternam necem ulturus, insecutus Atilam, prælio vicit ad Ligerim fluvium. Verùm crudelius imperans à fratre *Theodorico II.* est interemptus. Hic rursus ab Eurigio, fratre juniore.

*Eurigi*us Vandalos & Alanos ex Hispania omnino ejecit, occupata *Andalusiã* & *Cathalonia*: atque inde promotâ victoriâ in Galliam *Narbonensem*. *Massiliam* aliâsque in provincia & *Occitania* urbes in potestatem suam redegit, fixa *Arelate* sede regia Suevis *Galliæ* reliquit. Qui novo ibidem regno erecto, *Theodomiro* imperante,

rante, ab Ariana perfidia ad Christi fidem ante Gothos sunt traducti. Tenuit hoc Suevorum Regnum 174. annos, usque dum anno Christi 586. à Leovigildo est extinctum, & in provinciam Regni Gothici redactum.

Alaricus Eurigii filius, Procerum suffragio folio admotus, à Clodovæo M. in prælio est peremptus anno 506. reliquit duos filios, *Amalaricum*, justis nuptiis conceptum, puerum quinquennem, & *Gesalricum*, majorem ex concubina. Hic Rex creatus à Proceribus, à Theodorico, Italiæ Rege, in Gallia Narbonensi victus, atque in Africam fugere compulsus est, ut Amalaricum, suum ex filia nepotem ad thronum eveheret, retenta sibi, tutelæ nomine, administratione Hispaniæ. Mortuo Theodorico Amalaricus ipse habenas cepessivit; cumque Crotildem conjugem, Clodovæi filiam, ob fidem Catholicam acerbius haberet, à Galliæ Regibus bello appetitus, victusque, militis hasta confossus occubuit, anno 531.

Improlis obiit Amalaricus. Unde optimates Regni *Theudi*, Ostrogotho, qui in minori Amalarici ætate pro Theodorico regnum administraverat, sceptrum deferunt. Is, cum labanti in Africa Vandalorum regno conaretur succurrere, cum clade repulsus, à sicario ense trajectus periit Anno 548.

In comitiis dein regni Rex electus est *Theudiselus*, pariter Ostrogothus, Totilæ Regis Italiæ ex sorore nepos, homo impius; qui anno evoluto Hispani inter prandendum à suis est trucidatus. Eodem fato interiit *Agila*, folio dejectus ab *Athanagildo*, Justiniani Imperatoris armis adjuto. At cum Romani ex Hispania nollent recedere, hostes ex fociis nactus est Athanagildus. Filias duas reliquit, *Galsuintham*, & *Brunechtildem*, Galliæ regibus inausitis matrimoniiis nuptas.

Circa annum 567. *Theodomirus* Suevorum in Gallæcia Rex Christiana sacra suscepit, postquam facto religionis voto filium sanum est nactus. Secutus populus exemplum Principis.

Porro Athanegildo, Gothorum Regi, optimatum electione successit *Liva*, Galliæ Narbonensis. quæ Gothis parebat, præfectus Qui altero regni anno consortem assumpsit *Levigildum* fratrem. Totumque eidem, post quintum regni annum decedens, reliquit imperium.

Enumerati hætenus Gothorum Reges omnes erant Ariani; sub quorum Crudeli jugo pressa gemuit Christi Ecclesia, pollatis immani sacrilegio vastatisque Romanis sacris, & Episcopis in exilium actis.

Et quasi orcus perentisceret instantem suam ruinam, per Levigildum omnes furores exercuit. Duxit is post Theodosiam, Hermenegildi & Reccaredi matrem, *Gosvintbam* Regis Athanagildi viduam, perditè Arianam, exitialem Hispaniæ facem. 26.
Levigildus.

Hæc impotens fœmina ad Arianam perfidiam pertrahere frustra conata est *Ingundem*, Hermenegildi privigini conjugem, Sigeberti Austrasiæ Regis & Brunectildis filiam. Quin illa felicior Hermenegildum ad Catholica sacra adduxit, à S. Leandro Hispalensi Episcopo sanctioris vitæ præceptis initiatum.

Exarsit ad hoc immane, ut rebatur, facinus Arianus Rex noverca efferata haud segniter subdente ac nutriente flammæ. Unde atrox ortum belli incendium filium inter, in regni confortem jam antèsumptum, & patrem. Catholici filium, Ariani partem sequebantur: vicit causa iniquior.

Ut Catholicos in partes suas pertraheret Levigildus, *Concilium* Episcoporum *Toletum*, sedem suam regiam convocat, ad ineundam concordiam speciem. Abrogatus mos Arianorum rebaptizandi ad festam suam transeuntes. Filius Divinus dictus Patri æqualis; errore retento in animo. Hac larva multi decepti Catholici Hermenegildum deseruerunt. Obsessus is Hispali, ubi sedem regiam jam antea fixerat, in patris irati potestatem venit: & cum à religione Orthodoxa nollet deflectere, securi percussus, martyrii lauream est adeptus.

Tum verò larva palàm abjecta in S. Leandrum, in S. Fulgentium, aliósque Episcopos Catholicos exprompta rabies. Exiliis, cædibus, Ecclesiasticorum bonorum publicatione sævitum, Romanorum reliquiæ regno exactæ, Catholicum Suevorum in Gallæcia Regnum eversum; propagata in omnes Hispaniæ provincias Ariana tabes: ut adeò nunquam visa sit antea deformior Ecclesiæ Hispaniæ facies.

At ea brevè deterfa splendor affulsit; dum *Reccaredus*, alter Levigildi filius, fratri quàm patri similior, cum universa gente Christianam fidem est amplexus, promulgato in Concilio *Toletano III.* 27.
Hisp. con-
versa. publico decreto, à Rege & Episcopis firmato. Tantem *Reccaredus* Rex post gestum præclarè 15. annos imperium pientissimè obiit sub initium sæculi VII. habitaque deinceps, ad firmandum Religionis statum, atque componendam Ecclesiæ disciplinam, multa in Hispania Concilia.

§. II.

Status Ecclesiasticus per Concilia ordinatus.

I.

De Concilio Tarraconensi.

28. **I**n hoc anno 516. à 10. Episcopis Catoloniæ 13. Canones sanciti. Quibus decernitur.

1. Ne Clerici absque teste visitent fœminas, etiam cognatas.

2. Prohibetur Clericis secundum Canones negotiatio, qua res vilius emitur, & carius venditur.

3. Vetatur ufura.

4. Die Dominica vacandum à Judiciis : & Clericis semper à criminalibus.

5. Qui non fuerit in Metropolitana civitate ordinatus Episcopus post duos menses Metropolitæ se præsentet.

6. Excommunicatur Episcopus, qui à Metropolita vocatus ad Synodum, non comparet.

7. Clerici vices suas in Divinis Officiis diligenter observent.

8. Episcopi singulis annis visitent, & Ecclesias destructas reparari curent, cum tertiam oblationum partem percipiant.

9. Clericatu dejiciuntur, qui adulteris mulieribus miscentur.

10. Degradandos esse Judices Ecclesiasticos, qui munera accipiunt.

11. Monachus, foras egrediens, nec Ecclesiasticis nec forensibus negotiis se immisceat.

12. Si Episcopus intestatus obierit, Clerici inventarium conficiant, nihilque auferant.

13. Non tantum Presbyteri Cathedrales ad Synodum vocentur, sed etiam alii Diœcesani.

II.

De Concilio Gerundensi.

29. **I**n hoc Concilio Provinciali 7. Episcoporum Gerundæ in Catalonia decretum est anno 517.

1. Missæ ordo, ac psallendi, atque ministrandi consuetudo fervetur, prout in Metropolitana Ecclesia viget.

2. & 3.

2. & 3. De Litanis, Supplicationibus, diebus rogationum & jejuniis statuitur.

4. In Paschate & Pentecoste Catechumeni baptizentur, nisi sint infirmi, qui quovis tempore possunt baptizari.

5. Uti etiam infantes infirmi.

6. Si quis conjugatus fuerit ordinatus, sine conjugate habitet.

7. Clerici non conjugati mulierem in domo non habeant, excepta matre & sorore.

8. Bigami non ordinentur.

9. Absolutus potest ordinari, si non sit irregularis.

10. Quotidie post matutinas, & vespertinas sacerdos recitet orationem Dominicam.

III.

De Concilio Ilerdensi.

Etiam hoc Concilium celebratum est in Hispania, à 9. Episcopis Provinciae Tarraconensis anno 524. statutum in eo, ut sacri 30. Ministri ab omni effusione sanguinis, etiam hostilis abstineant. Ut abortum procurantes septem annorum pœnitentiam agant. Ut Monachi non ordinentur sine voluntate Abbatis. Ut jus Afyli observetur. Ut Clericus, familiaritatem cum fœminis non devitans, post alteram monitionem, officio privetur, donec se emendet. Ut deponantur, qui contra decreta SS. Canonum ordinantur. Ut nemo diripiat quidquam defuncto Episcopo.

IV.

De Concilio Valentino.

Eodem anno in Hispania est habitum Valentia. A sex Episcopis sex conditi Canones. 31.

Primus decernit, ut in Missa post Epistolam Apostoli legatur Evangelium.

Secundus, ut defuncto Episcopo, ex rebus ipsius aut Ecclesiae nihil furripiatur.

Tertius, ut neque consanguinei de rebus defuncti Episcopi aliquid auferant sine Metropolitanis & Comprovincialium Episcoporum consensu, ne fortè in hæreditariis rebus etiam aliqua ad Ecclesiam pertinentia, vel permixta usurpent.

Quartus, ut Episcopus defunctus à vicino Episcopo piè ac devotè sepeliatur.

Quintus, ut vagi Clerici communione & honore priventur.

Sextus, ut nullus alienum Clericum absque Episcopi proprii licentia ordinet. Nec talem, qui nulli certo loco se addicit.

V.

De Concilio Bracarenfi II.

32. **I**n hac Sýnodo anno 563. lectis Canonibus Generalium Conciliorum & Provincialium, statutum est, ut uniformitas fervetur in Missa, & Divino psallendi officio. Baptismum conferendum ritu Romano. Metropolitano sedendum primo loco, cæteris verò Episcopis secundum prioritatem consecrationis.

Reditus Ecclesiæ in tres portiones æquales dividendos: quarum prima cedat Episcopo, altera Clero, tertia ab Archidiacono administretur, redditus Episcopo rationibus expensarum. Presbyteris abstinendum à consecratione Chrismatis, altarium, & Ecclesiarum, sub pœna depositionis. Servanda ordinandis Interstitia. Neganda sacra sepultura iis, qui non fuerunt baptizati, item damnatis ad mortem, & se ipsos necantibus. Oblationes, à fidelibus factas, apud aliquem Clericum deponendas, & semel aut bis in anno inter Clericos distribuendas, ne ex inæqualitate oriatur discordia, si unusquisque sibi vendicet, quod in sua hebdomade fuit oblatum.

VI.

De Concilio Bracarenfi III.

33. **H**oc Præsede Martino Bracarenfi, Metropolita, anno 572. 10. Canones edidit.

1. Placuit, ut Episcopi, Diœcesin visitantes *primum discutiant Clericos, quomodo ordinem Baptismi teneant, vel Missarum, & quæcunque officia peragant.*

2. & 3. Pro ordinatione, & Chrismate nulla munera accipienda.

4. & 5. Non consecrandas Ecclesias, aut capellas, quæ ædificatæ sunt quæstus gratiâ.

7. Pro collatione baptismi nihil exigendum.

8. Qui Clericum fornicationis accusat, & crimen per duos aut tres testes non probat, excommunicetur.

9. Tempus paschatis quot annis à Metropolitano promulgandum.

10. Deponendus Clericus, qui more Priscillianistarum, in Missa mortuorum non jejunos consecrat. *Ecce! Missas pro defunctis lectas ex usu & disciplina Hispaniæ!*

Nota. Martinus, qui huic Concilio præfedit, homo Græcus, sed Bracarensis in Hispania Episcopus, 84. Canones collegit ex Græcis Synodis, & Latinos reddidit, & alia quædam ex Latinis addidit. Hæc Martini Bracarensis capitula sæpè in decreto Gratiani perperam adscribuntur Martino *Papæ*; nisi nomine *Papæ*, quod apud veteres non infrequens erat, intelligere velis *Episcopum*.

Quia autem Martinus istos Canones collegit ex variis, ut dictum, Conciliis Orientalibus, aliisque, puta, ex Nicæno, Laodicensi, Antiocheno, Ancyrano, Neo-Cæsareensi, Gangrensi, Carthaginesi III. Agathensi, Toletanis, juvat selectum aliquem ex illis facere, & magis memorabilem synopsis extrahere, ut magis ex illis inotescat antiquitatis disciplina. Quamvis de omnibus ferme istis Conciliis jam supra sit tractatum.

VII.

Capitula Collecta à Martino Bracarensi.

Non liceat populo electionem facere eorum, qui sint ordinandi, sed examen & judicium sit penès Episcopum. 34.

Oporteret equidem Episcopum à Concilio Episcoporum constitui, ac ordinari. in necessitate tamen sufficit absentium vota à Metropolitano colligi, & à tribus Episcopis præsentibus ordinationem fieri novi Episcopi.

Præsentem autem esse quàm maximè oportet Metropolitanum, qui Primatum tenet.

Nullus Clericus ex minore civitate transeat ad majorem. Episcopus autem minimè transeat ad alium Episcopatum. Neque actus jurisdictionis aut potestatis Episcopalis in aliena diœcesi exerceat.

Nullus Episcopus sibi eligat successorem. Neque quisquam irruat in Ecclesiam vacantem.

Episcopus sine sua culpa exulans benignè ab aliis suscipiatur. Eum autem, qui frivole Ecclesiam suam relinquit, excommunicari oportet à Concilio.

Si in judicio de Episcopo comprovinciales dissenserint, arbitrium ad vicinum Metropolitanum deferatur.

Episcopus absque necessitate de rebus Ecclesiæ nihil alienet: alias

aliàs restaurare tenetur, & ab Episcopis est deiciendus. Unde Clerum oportet noscere, quænam bona pertineant ad Ecclesiam, & quænam ad Episcopum tanquam propria. Penuriâ tamen laborantibus succurrendi ex rebus Ecclesiæ potestatem habet Episcopus.

Ante 30. ætatis annum nullus ordinetur presbyter. Qui se ipsum castrat, irregularis est, non autem, si id fiat à chirurgis ob ægritudinem, aut vi ab aliis. Neque *Neophyto*, (seu recens baptizato) conferantur sacri Ordines. Neque *penitenti* publicè. Neque sine prævio examine. Neque *Bigamo*. Neque *homicidæ*. Si autem primùm post ordinationem crimen innotescat, deiciatur, & usque in finem vitæ communionem non recipiat.

Si quis Presbyter aut Diaconus fuerit fornicatus, aut mæchatus, projiciatur, & agat pœnitentiam. Laicus, si ejus uxor sit adultera, non ordinetur. Clericus nullam devotam, tanquam filiam adoptivam, aut sororem spiritualem in domum assumat. Clericus profugus ex sua Ecclesia non recipiatur in alia, si reverti noluerit, excommunicetur, & projiciatur.

Si Clericus excommunicatus in Synodo conqueratur, se condemnatum, ad majus Episcoporum Concilium poterit recurrere, nullatenus autem ad curiam sæcularem. Excommunicatum propter hæresin nemo recipiat. Qui castitatem non vult vovere, non ordinetur.

Diaconus non sedeat ante presbyterum, nisi hic jubeat. Non licet vasa sacra in sacristia alicui tangere, nisi sit Subdiaconus aut Acolythus. Mulieribus non licet ingredi in sacrarium seu sacristiam. Non licet in pulpito psallere, aut legere, nisi ei, qui Lector ab Episcopo est ordinatus.

Non ordinetur fervus, nec obligatus ad ratiocinia.

In quadragesima non liceat nuptias celebrare, nec natales Martyrum. Neque liceat feria quinta ultimæ septimanæ jejunium solvere.

Episcopo omni tempore liceat Chrisma conficere, & per diœcesin destinare.

Non licet in sacrificio aliud offerre, quàm panem, vinum, & aquam. Quia de corpore Christi in cruce exivit sanguis & aqua.

Si quis, sicut Manichæi, die Dominica jejundet, anathema sit. Diebus Dominicis & tempore paschali non prostrato corpore, sed erecto vultu ad Dominum preces solvenda. Quia in his diebus gaudium resurrectionis Dominicæ celebramus.

Clericis non licet interesse spectaculis in nuptiis vel conviviis.

Ne-

Neque fœnorari. Neque turpem quæstum negotiando quærere. Neque abesse matutinis aut vespertinis horis à psallentium Choro : aut die Dominica à Missarum solennitate.

Clerici ne nutriant comam; sed tonsuram, & habitum talarem gestent. Ante & post mensam preces persolvant.

Non licet prandia ad defunctorum sepulchra deferre; *ut fecerunt gentiles*. Neque ab hæreticis eulogias seu benedictiones accipere.

Sortilegi domo ejiciendi. Vetatur astrologia judicaria : vana observantia.

Dictatur denique variis criminibus pœnitentia publica plurimum, vel pauciorum annorum, vel etiam totius vitæ : & cum excommunicatis non communicandum decernitur.

VIII.

De Concilio Hispalensi.

Præsida S. Leandro anno 595. hæc Synodus celebrata est in causa Gaudentis Episcopi, jam mortui, qui servos aliquos Ecclesiæ manumiserat, alios verò consanguineis suis testamento reliquerat: accusatus propterea à suis Clericis. 35

Definivit Concilium, manumissionem illam esse quidem irritam, non esse tamen revocandos ad servitutem; sed sufficere, si ita sint in jure Ecclesiæ, ut peculium non aliis, quàm filiis suis, possint relinquere. Si igitur improles sint decessuri, quidquid relinquerent, cessurum Ecclesiæ.

Quoad alteram partem definitum est, donationem illam mancipiorum, consanguineis factam, esse invalidam, adeoque Ecclesiæ restituenda, nisi testator Episcopus per alia bona damnum compensârit Ecclesiæ.

Denique hæc Synodus rursus instaurat, & inculcat antiquos canones, quibus præcipitur clericis, ne extraneam fœminam aut ancillam domi habeant, atque ut omnem cum iis familiaritatem defugiant.

IX.

De Concilio Cæsaraugustano & Toletano.

In hac Synodo Provinciali anno 592 tres editi sunt canones contra Arianorum reliquias. 36.

In 1. statuitur, ut Presbyteri ab Ariana hæresi conversi, si probatæ fidei & castitatis fuerint, ad sacrum ministerium admittantur, *accepta denuo benedictione Presbyteri*, (per quæ verba non intelligitur ordinis sacerdotalis iteratio, sed ceremonia duntaxat extrinseca & accidentalis reconciliationis.)

In 2. præcipitur, Arianorum reliquias in ignem mitti.

In 3. Jubentur Ecclesiæ, ab Arianis consecratæ, rursus consecrari ab Episcopo Catholico.

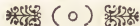
Toletanum Concilium, anno 597. duos tantum canones fecit. Primo decernitur, Presbyteros & Diaconos incontinentes, gradu dejiciendos, & in custodiam, Monasterium retrudendos. Altero de redditibus ex Beneficio provenientiibus, Clerico relinquendis ab Episcopo, tractatur.

X.

De Concilio Oscensi & Barcinonensi.

37. **O**scæ in Aragonia anno 598. statutum 1. ut Episcopi singulis annis celebrent Synodum Diæcesanam cum Abbatibus, Presbyteris & Diaconis suis. Ubi de disciplina & SS. Canonum observantia tractandum. 2. Inculcatur iterum Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis continentia.

Barcinone verò in Catalonia anno sequente Synodus Provincialis canonibus 4. editis decrevit 1. ne pro sacra ordinatione aliquid exigatur. 2. neque pro chrysmate. 3. Ordinum candidatis præscribuntur interstitia. 4. Excommunicantur puellæ, quæ post professionem castitatis religiosæ ad nuptias transeunt.

CAPUT VII.

De Conciliis

SÆCULI VII.

Grassabatur hoc sæculo, maximè in Oriente, Monothelitarum hæresis. Mahometana impietas Asiam, Africam, atque Hispaniam invasit. Galliam Præfetti Pallatii miscebant. In Anglia, recens ab Idololatria conversa, glifcebat schisma propter controversiam de tempore celebrandi paschatis. Disciplina, ut ferunt res humanæ, pluribus in locis labefactata, quibus malis per multa Concilia, quæ Nationalia, quæ Provincialia mederi conata sunt.

SUMMARIUM.

ARTICULUS I.

De Conciliis celebratis in causa Monothelitarum.

1. <i>Origo hujus hæresis.</i>	4. <i>Et quatuor Romana contra illam.</i>
2. <i>Conciliabula Sergii, & Cyri, pro illa.</i>	5. <i>Uti etiam Africana.</i>
3. <i>Concilium Solymitanum Sophronii.</i>	6. <i>Mediolauense, & Anglicum.</i>
	7. <i>Philippici Imperatoris impii conatus.</i>

ARTICULUS II.

De Conciliis Galliæ.

§. I.

Prænotanda de statu politico.

8. <i>Regnum Clotarii II.</i>	<i>cet Galliam.</i>
9. <i>Et Dagoberti I.</i>	12. <i>S. Leodegarium occidit.</i>
10. <i>Ercembaldus Major Domus sub Clodoveo II. magnarum Domorum fundator.</i>	13. <i>Pipini Herstalli, Pallatii Præfetti potentia & laudes.</i>
11. <i>Ebroinus Magister Palatii mis-</i>	14. <i>Regum ultimatorum ex Merovææ stirpe inertia.</i>

§. II.

Status Ecclesiasticus per Concilia in Gallia ordinatus Sæc. VII.

15. <i>Canones Parisiensis Concilii.</i>	17. - - Cabilonenfis.
16. - - Rehemensis.	18. - - Augustodunenfis.
19. - - Nannetenfis.	

ARTICULUS III.

De Conciliis Hispaniæ Sæc. VII.

20. <i>Prænotanda de statu Politico.</i>	29. - - Toletani VIII.
21. <i>Concilii Hispalensis II. Canones.</i>	30. - - Toletani IX.
22. <i>Bracarenfis & Cæfaraugustani.</i>	31. - - Toletani X.
23. - - Toletani IV.	32. - - Toletani XI.
24. <i>Regnum Sifenandi.</i>	33. - - Toletani XII.
25. - - <i>Svintila.</i>	34. - - Toletani XIII.
26. <i>Canones Toletani V.</i>	35. - - Toletani XIV.
27. - - Toletani VI.	36. - - Toletani XV.
28. - - Toletani VII.	37. - - Toletani XVI.
	38. - - Toletani XVII.
	39. <i>Hispania à Mauris everfa.</i>

ARTICULUS IV.

De Conciliis Angliæ Sæc. IV.

§. I.

Prænotanda de statu Politico.

40. <i>Britannia sub Romanis.</i>	<i>Stralium.</i>
41. <i>Anglo-Saxonum heptarchia.</i>	44. <i>Ost-Angliæ, & Merciorum.</i>
42. <i>Reges Cantii.</i>	45. <i>Northunbriæ, & West-Saxonum.</i>
43. <i>Saxonum Orientalium, & Au-</i>	

§. II.

Status Ecclesiasticus per Concilia ordinatus.

46. <i>Concilium Wigornienfe.</i>	49. - - - <i>Hesfeldenfe.</i>
47. - - - <i>Pbarenfe.</i>	
48. - - - <i>Henedfordienfe.</i>	50. - - - <i>Bergbamftedenfe.</i>

ARTICULUS I.

De Conciliis celebratis in causa Monothelitarum.

Historiam de origine Monothelitarum hæresis delibavimus *part. 3. art. 6. in expositione Synodi Generalis VI.* Nunc Concilia quædam particularia, in hac causa habita addimus.

Et primò quidem invenitur apud Pagium ad annum 626. Conciliabulum quoddam *Constantinopolitanum* Præside *Sergio* Patriarcha; in quo prima Monothelitismi semina sparfa sunt. Cùm enim Heraclius Imperator adversus Persas bellum gereret, quidam *Acephali* (sic dicti, quòd licèt occulti essent Eutychiani, Eutychen tamen, utpote à Concilio Calcedonensi damnatum, apertè sequi non auderent, adeoque sine capite vagabantur) *Acephali*, inquam, Heraclio quæstionem proponebant, an una in Christo voluntas, & operatio, an verò gemina, Divina scilicet & humana, sit agnoscenda?

Heraclius igitur per Epistolam Sergium Patriarcham suum interrogat, quid ad hanc quæstionem sit respondendum. Sergius coacto prædicto Synedrio, rescripsit Imperatori, unam tantùm in Christo voluntatem & operationem esse agnoscendam.

Heraclio dein ab expeditione Persica reverso, Sergius alterum *Constantinopoli Conciliabulum* indixit. In quo hic error rursus *stabilitus* est.

Cùmque per Orientem quæstio illa, ab *Acephalis* studiosè & *Cyri.* mota, multùm agitaretur, *Cyrus* Patriarcha Alexandrinus pariter Conciliabulum anno 633. *Alexandriæ* instituit; in quo editum Synodale decretum, quod *satisfactio* dicebatur, novem constans Capitulis. In horum septimo unica in Christo operatio fuit asserta, allegato testimonio S. Dionysii, qui diceret, Christum operari *Deo-docibilia & humana, una Dei-virili operatione.* Falsa hæc erat citatio. Non enim *Dionysius* habet *una*, sed *nova Dei-virili operatione.*

Hæc Capitula Conciliabuli Alexandrini misit *Cyrus* ad *Sergium*, qui eadem collaudavit; & ad *Honorium* Pontificem, callidè tegens mentem hæreticam, scripsit, consultum videri, ut cùm nova vocabula de *una* aut *duabus* in Christo voluntatibus & operationibus novas in Ecclesia excitent turbas, pacis gratiâ de iis fileatur. Sufficere, in Christo *Dei-virilem* operationem & voluntatem

tem agnosci. Honorius Sergium, quem virum Catholicum æstimabat, fide bona agere non dubitans, laudato ejus pro pace in Ecclesia conservanda studio, silendum esse de illis novis vocabulis rescripsit. En crimen, quod imputatur Honorio. *Vid. part. 3. c. 4. Art. 6. §. 4.*

3. Interea *Sophronius*, Patriarcha Jerosolymitanus, de veritate omnium optimè meritus, anno 634. convocato *Jerosolymis Concilio* orthodoxo, duas in Christo voluntates & operationes asseruit: actaque sua Synodica ad Honorium & Sergium misit.

Sergio subin mortuo, *Pyrrhus* ejusdem & in Cathedra & hæresi successor, coacto anno 639. Constantinopoli hæretico Synedrio, impium *Sergii* & *Cyri* dogma stabilivit, simulque *Ecthesin* *Heraclii*, à *Sergio* compositam, quæ unicam voluntatem assererat. Quam *Ecthesin* jam *Sergius* antea in Synedrio quodam Constantinopolitano confirmaverat.

4. Celebrata sunt postea quatuor *Concilia Romana* sub totidem Pontificibus, in quibus omnibus *Heraclii Ecthesis* damnata; & Catholica veritas de duabus in Christo voluntatibus ac operationibus contra Monothelitas definita.

Et primum quidem celebratum dicitur anno 639. à *Severino* Pontifice. Alterum à *Joanne IV.* anno 640. in quo definita veritate de duabus voluntatibus, dictum anathema *Sergio*, *Cyro* & *Pyrrho*, aliisque Monothelitis. Damnata etiam *Ecthesis*. Quo audito *Heraclius*, Princeps sanè optimus nisi à *Sergio* aliisque fuisset decoptus publicè est protestatus, *Ecthesin* non esse suam, sed à *Sergio* compositam, sibi que à *belio Persico* reduci ab eodem oblatam, additis precibus, ut nomine suo & subscriptione eam insignire velit: nunc autem cum tantas illa turbas excitet, manifestum se facere, non esse suam.

Tertium Romanum, à *Theodoro* Papa anno 648. convocatum, damnasse dicitur *Pyrrhum*, à *S. Maximo* conversum, sed relapsum, & *Paulum* ejus post *Petrum*, (pariter Monothelitam) successorem, unà cum *Typo* Constantis Imperatoris, quem idem *Paulus*, ut *Sergius Ecthesin*, composuerat: quòque volebant, abstinendum esse à vocibus *unius* aut *geminae* voluntatis. Pagius ad annum 648. n. 14. &c. negat, in hoc Consilio à *Theodoro* damnatum *Paulum* & *Typum* ejus: sed post Consilium primum ab eodem hoc factum.

Cum anno sequente (649.) Pontifex electus esset *Martinus I. Constans* Imperator ab eo petiit, ut *Typum* confirmaret. At ille,

ille, convocato in Ecclesiam Lateranensem 105. Episcoporum Concilio, forti animo eundem *Typum* damnavit, unà cum Cyro Alexandrino, Sergio, Pyrrho, Petro, Paulo, Constantinopolitanis successivè Patriarchis Monothelitis.

Paulò antè (anno 646.) in Africa pariter celebratæ sunt tres Synodi contra Monothelitas; prima in *Numidia*, altera in *Mauritania*, tertia *Carthagine*. ^{5.} Dictum in omnibus anathema Sergio, Cyro, & Pyrrho, & veritas Catholica de duabus in Christo voluntatibus confirmata. *Africana.*

Cùm autem hæresis illa latiores & profundiores per tot potentes Affeclas radices egisset, præsertim in Oriente, quàm ut per Concilia particularia stirpitus posset evelli, *S. Agatho* Papa fortiori & universaliori videns opus esse remedio, collato priùs cum Constantino Pogonato Imperatore consilio, Concilium Generale indendum censuit; ut hoc pacto, examinata per senatum orbis terrarum causa, ac demonstrata errantibus veritate, in pacem & tranquillitatem reponatur Ecclesia.

Quia verò Imperator cum Orientalibus petebat, ut Synodus Oecumenica Constantinopoli haberetur, Occidentales verò Episcopi, prout in superioribus etiam Conciliis generalibus contigit, tantum iteneris non possent perficere, ac tanto tempore Ecclesias suas vacuas relinquere, voluit *Agatho* Pontifex, ut in particulares priùs Synodos pro more congressi, sententiam suam hac super re conciperent, atque legatis Apostolicis ad Concilium generale deferendam traderent, ut hac ratione, locis licèt disjunctis, una tamen haberetur vox totius Ecclesiæ.

Collecti igitur anno 679. Pontificis voluntate in *Consilio Mediolanensi* Infubriæ Episcopi, emissa fidei professione condemnârunt Monothelitarum hæresin, misâque ad Constantinum Synodali Epistola sententiam suam significare decreverunt. ^{6.} *Mediol.*

Eodem anno habitum etiam in eadem causa est *Concilium Anglicum*. *glicanum*; in quo pariter damnata illa hæresis.

Agatho Papa, ut adhuc latius pateret sententia occidentalis Ecclesiæ, altero post anno *Synodum Romanam* indixit; in qua 125. Episcopi rursus condemnârunt Monothelitas, ac suo nomine tres legatos cum Synodali Epistola ad Concilium generale miserunt, tres nempe Episcopos, Joannem Portuenssem, Abundantium Paternenssem, & Joannem Regienssem. Quibus *Agatho* tres alios suo nomine adjunxit: datâ etiam privatâ ad Pogonatum Imperatorem Epistola.

Celebra-

Celebrata igitur est anno 680. Synodus generalis VI. Constantinopolitana IV. damnataque Monothelitarum hæresis, anno 681. (vid. part. 3. cap. 4. art. 6.)

Confecta videri debuit immanis bellua, tot tantisque ictibus contusa atque contrita. Sed nihil pertinacius hæresi: concisa licet, rictum adhuc sibilantem furrigit, & tabem virulentam exspuit.

7.
*Philippicus i
Conatus.*

Nam occiso Justiniano Rhinotmeto, *Philippicus* homo hæreticus, à feditionis Imperiali intrusus solio, cum impostori cuidam Imperium prædicenti promississet, se Synodum VI. Oecumenicam aboliturum, illico deposuit Cyrum Catholicum Patriarcham, atque in ejus locum intrusit Joannem, hominem nefarium, ac hæreticum Monothelitam. Cum hoc *Philippicus* anno 712. indixit Conciliabulum *Constantinopolitanum*; in quo omnia per tyrannidem acta. Damnata Synodus generalis VI. & inductus rursus *Monothelismus*. Ubi planè videre fuit, quanta fuerit jam tunc Sæculo VIII. ineunte Græculorum Episcoporum inconstantia, qui omnes ferme paulò antè Catholici in hoc Synedrio ministyranni perterriti, tam turpiter lapsi sunt, ac causam Dei, quam agnoscebant, impiè prodiderunt.

At brevi procella ista deferbuit; nam *Philippicus* altero tyrannidis anno necdum expleto, dejectus atque oculis privatus est, suscepto Anastasio II. pientissimo Principe: sub quo damnata hæresi reffloruit Religio; ac lapsi Episcopi creato Patriarcha Catholico à Constantino summo Pontifice veniam rogârunt, atque in communionem rursus admitti.

Celebrata est insuper Sæculo VII. ineunte Concilium Wignornienfe in Anglia in causa schismatis. Nam Angli, pristino suo mori pertinaciter insistentes, pascha celebrant à 14. usque ad 26. lunam: neque in ceremoniis ac ritibus baptismi cum Romana Ecclesia conveniebant. Igitur Augustinus Cantuariensis Episcopus, quem S. Gregorius M. ad prædicandum Britonibus Evangelium miserat, convocata Synodo septem Episcopos schismaticos ad unitem Ecclesiæ reducere conatus est, impensè eos rogans, miraculis etiam editis, ut in paschate celebrando, ritibus baptismi, & prædicando Anglo-Saxonibus Evangelio secum consentirent, atque cum Romana, & universali Ecclesia. At nihil tunc ab obstinatis impetrari poterat: qui Concilio etiam *Romano* hac in causa habito, schisma per plures adhuc annos protraxerunt.

ARTICULUS II.

De Conciliis Galliæ Sæculi VII.

§. I.

Præmittuntur aliqua de statu Politico.

Everfa per obitus & varias cædes fratrum tetrarchia *Clotarius II.* (sicut *Clotarius I* ejus avus) universum Francorum regnum, quod jam tunc latè in Germaniam protendebatur, ubi dominationem suam redegit, bonisque belli pacisque artibus deinceps gubernavit. Celebrari is voluit Concilium Parisiense. Filio *Dagoberto* Austrasiæ regnum concessit. Cum autem eum inter & filium super regni hujus finibus lis esset orta, duodecim Francis Proceribus quæ Ecclesiasticis, quæ sæcularibus dirimenda est commissa.

Clotario, anno 628. defuncto, successit in toto Franciæ regno, quod tunc *Neustriam*, *Burgundiam*, & *Austrasiam* complectebatur, filius *Dagobertus I.* usus primùm consilio, opera & institutione *S. Arnulphi* Episcopi Metensis, & *Cuniberti* Episcopi Colonienfis. At deinde in libidinem solutus, in *S. Amando*, Trajectensi Episcopo, *Nathanem* habuit; ejectum propterea in exilium. Reversus postmodum *Dagobertus* ad primum vitæ institutum, fundavit, ad exemplum Agaunensis Monasterii, celeberrimum cænobium *S. Dionysii* prope Parisios, cum perpetuæ psalmodiæ officio: adjecta insigni Basilica, Mausolæo irposterum Francorum Regum. Inde etiam de Republica bene meritus, quod veteres Francorum, Alemannorum & Bojorum leges tum instaurârît, tum emendârît. Dicit potest *Dagobertus*, *ultimus Francorum*, ex generoso *Clodovæi M.* sanguine. Nam posteriores inertes latitantes, sibi que indulgentes, titulum magis Regum, quàm regnum gerebant, potestate ferme omni ad Præfectos aulæ (*Majores domus*, seu *Pallatii Magistros* appellabant) defluente.

Mortuus anno 645. duos filios reliquit *Dagobertus*, *Clodovæum II.* & *Sigebertum*. *Sigebertus* ex pellice natus Austrasiam obtinuit, reliqua *Clodovæus*, qui post mortem *Sigeberti* etiam Austrasiam *Dagoberto II.* abstulit, fratris *Sigeberti* filio in exilium pulso. Administravit *Clodovæus II.* regnum per magistros Palatii, & prin. d quidem per *Ægam*, deinde verò per *Erchembaldum*, magnarum in Germania Familiarum Parentem. Ab hoc enim Principe stemma unum deducunt comites *Habsburgici*, *Duces Lotharingiæ*, Land-

Pars IV.

E e

gra-

8.
Clotarius
F.9.
Dagober-
*tus I.*10.
Erchem-
baldus.

gravii Afaltia, Duces Zeringenses, & Marchiones Badenses. Nam *Athicus*, Erchembaldi ex Leudesio Filio nepos, uxorem duxit *Bersvindam*, sororem Regina Galliarum, Childerico II. Regi nupta. Unde Athicus propter hanc affinitatem à Rege accepit insignia in Suevia, Helvetia, & Alfatia bona. Inde initium vastæ potentia.

Porro Clodovæus II. anno 660. defunctus, reliquit tres filios, **II.** *Clotarium III. Childericum II. & Theodoricum III.* qui successivè omnes *Ebroinus.* regnarunt, gravissimas tamen inter turbas domesticas, miscente aulas *Ebroino*, viro truculento ac perfido, post Erchembaldum, Principem optimum, Palatii Magistro.

Ac primò quidem Clotarius solus regnavit, fundator primus monasterii Corbejenfis. At eo brevi demortuo, successit frater *Childericus II.* Theodorico fratre juniore in monasterium S. Dionysii detruso. *Ebroinus*, aulæ Clotarii Præfectus, quòd Theodoricum Regem proclamasset, à Childerico capitis damnatus est, sed donatus precibus S. *Leodegarii*, Augustodunensis Episcopi, in monasterio Luxoviensi monachum induit, at nequaquam religionis studio, sed ut ad tempus caput procellæ subtraheret, & turbida sua consilia aptiori tempori reservaret.

Nam Childerico Rege in silva per sicarium occiso, *Theodoricus III.* monasterio extractus, admotus est scepro. Prorupit etiam, afflante meliori aura, è latebris suis *Ebroinus*, & interfecto *Leudesio*, Erchembaldi filio, Aulæ Præfecto, Palatii Magisterium, quod sub Clotario malè gesserat, rursus invasit. Tum verò supremum perfidia & tyrannidis cruentæ specimen edidit, cum mortalium ingrattissimus S. *Leodegarium*, Patronum suum, qui gratiam vitæ à Childerico Rege ei exoraverat, exsecta lingua, Episcopatu dejecit. **12.** *S. Leodegarius.* Et cum lingua divinitus ei fuerat restituta, necari eum homo barbarus iussit, impacta calumnia, quòd in Childerici necem conspirasset, re ipsa quòd meliorum consiliorum Regi auctor esset. Quam ob causam *Ebroinus* etiam *Giarinum* comitem, S. *Leodegarii* fratrem lapidibus obrui iussit.

Dum *Theodoricus III.* in reliqua Gallia regnavit, *Dagobertus II.* Sigeberti, Austrasiæ Regis filius, ab exilio redux, paternum regnum recuperavit. Qui fundavit, præter alia plura, monasterium Weissenburgense in Alfatia; ad Canonicos Regulares postea translatum, ac denique ad Episcopum Spirenses. Occisus est *Dagobertus* in bello cum *Sigeberto*, unico filio, quem antea in ventione ab apro percussus S. *Arbogastus* Argentinenfis Episcopus ad vitam revocarat.

Pipinus Heristallus Dagoberti Dux, necem Regis sui ulturus, cum Austrasiis bello aggressus Francos, insignem reportavit victoriam, & occiso Ebroino, Magisterio palatii sub Theodorico III. magna cum potestate assumpto, nudum regis nomen eidem reliquit: posito fundamento novo imperio, ad familiam suam transferendo.

Vir summus domi militiæque fuit Pipinus, religione, fide, fortitudine, æquitate, erga sacerdotium veneratione, in Ecclesias beneficentia, omnibusque universim boni principis dotibus clarissimus. Quibus facillè summam in tota Francia auctoritatem, amorem, æstimationemque gentis obtinuit.

Dum interea ultimi Merovingicæ stirpis Reges, ab avita fortitudine degeneres, torpentes ignavia, & sub umbra Magistrorum Palatii delitescetes, vana Regum simulacra referrent.

Et Theodorico quidem III. primò successit in hac umbratilis Regis dignitate *Clodoveus III.* dein verò alter filius, *Childebertus III.* huic *Dagobertus III.* *Chilpericus II.* *Clotarius IV.* *Theodoricus IV.* *Childericus III.* in monasterium detrusus, Merovingicæ stirpis ultimus. Nec opus de his plura addere, cum præter nomina Regum, nihil admodum gesserint.

Negat quidem Alexander Natalis in *Hist. Eccles. Sæc. VIII. dissert.*

2. Reges istos fuisse inertes aut ignavos; variâque affert, quæ ipsorum temporibus sint gesta. Verùm hæc non ab ipsis Regibus, neque eorum consilio aut imperio sunt gesta, sed à bellicosis & animosis Majoribus Domus, seu præfectis Palatii: penès quos omnis ferme potestas & auctoritas erat. Imò ipse Natalis, dum in *Historia Sæculi VII. & VIII.* horum Regum propria gesta nititur recensere, de plerisque post Dagobertum I. vix aliud gestum recenset, quàm quòd aliqua monasteria fundarint. Ubi tamen, si vera sunt ea, quæ Eginhardus, ætati illi propinquus scripsit, titulum Regis potius adscripserunt, & assensum præstiterunt, quam tanta bona Ecclesiis dederint, aut dare potuerint.

Deinde scriptores antiquiores omnes, qui de his regibus aliquid meminerunt, eos inertes atque ignavos, ac proin rei Christianæ socordia sua noxios fuisse, uno ore testantur. Et cur aliàs in tantam potentiam excrecere permisissent palatii Præfectos? cur omnem regni curam & administrationem, cur summum belli pacisque arbitrium illis reliquissent? cur veluti pupilli sub eorum tutela otiosi inter voluptates delituisent? cur illi omnia, hi nihil egissent? cur nequidem ipsi Reges ejusmodi Magistros suos constitu-

13.

Pipinus.

14.

*Inertia
ultimorum
Regum.*

tuisſent, ſed aut ſucceſſione hæreditaria, aut armis, aut electione populi *Majoratum* illum *Domus Regiæ*, imò regni, eſſent confeſcuti?

Neque eſt, cur dicat *Natalis*, *Cbildevicum III.* ſaltem accuſari non poſſe inertia, & ad regendum ineptitudinis; cùm eo tempore, quo in monaſterium fuit detrufus, regnùmque in *Pipinum* tranſlatum, decimum octavum duntaxat ætatis annum egerit. Nam præterquam, quòd à ſæculo & ultra antecellores ipſius *Merovingii* Reges inertia fuerint poſtulati, atque *Majorum* exemplum ipſi fuerit præjudicio, facilè ea in ætate dignoſci potuit, an ad regendum fit futurus habilis. Cenebant igitur *Franci*, domeſticas turbas regni, *Longobardos*, *Saracenos*, & *Mauros* imminentes, exigere, ut perito ac gnavo gubernatori *Reipublicæ* clavus committeretur.

§. II.

Status Eccleſiaſticus per Concilia in Gallia ordinatus Sæc. VII.

Canones Concilii Pariſienſis anno 615.

15. **S**ub *Clotario II.* Synodus hæc *Nationalis* totius *Franciæ* congrata à 79. *Episcopis* canones edidit 15.

1. Statuitur, ut *Episcopi* electio & confeſcratio fiat ſecundùm canones: nempe ut is ordinetur, quem *Metropolitanus* (à quo dein confeſcrandus eſt) cùm *Provincialibus* ſuis *Episcopis*, & *Clero* vel populo, abſque ulla ſimonix labe elegerit. Irrita autem decernitur ordinatio, quæ fit imperio *Principis*, aut abſque electione *Metropolitani*, cleri aut civium conſenſu.

2. *Vivente Episcopo* nullus ſubrogetur, ſi *Eccleſiam* ſuam ad huc regere poſſit.

3. *Clerici* ne quærant *patrocinia* ſæcularia contra ſuum *Episcopum*.

4. *Clerici* ſine conſenſu *Episcopi* à *Judice* ſæculari ne diſtringuuntor.

5. *Liberti* ab *Episcopo* defenduntor.

6. *Alieni* ab *Eccleſia* ſunto, qui auferunt ea, quæ pro *fabrica Eccleſiæ* ſunt legata.

7. *Nemo* contingito res *Clerici* defuncti ante cognitum *teſtamentum*.

8. Abbate vel Presbytero mortuo, Episcopus aut Archidiaconus res ab eo relictas non auferunt.

9. Nemo alterius Ecclesiæ aut Diœcesis res aut jura ad se trahito; licet territorium temporale ad alium Principem, devolveatur.

10. Testamenta Episcoporum rata sunt; quamvis non habeant solenitates, à jure civili requisitas.

11. Lites, quas habent Episcopi inter se, ad judicium publicum seu sæculare ne deferuntur, sed ad tribunal Metropolitanum.

12. Monachi vagi per Episcopos ad monasterium rediguntur. Contumaces excommunicantur.

13. Viduæ & puellæ, quæ abjecto religionis habitu, quem in domibus propriis assumerant, ad nuptias convolant, excommunicantur, donec emendentur.

14. Sub eadem censura vetantur incestuæ nuptiæ, cum consanguineis nempe & affinibus.

15. Judæi nullum publicum munus consequuntur, nisi baptizentur.

II.

Canones Concilii Rhemensis anno 625.

In hac Synodo, sub eodem Clotario II. celebrata, editi sunt 25. canones, quibus prohibetur, 16.

Ne bona Ecclesiæ, per *precariam* impetrata, diurnitate temporis usurpentur ut propria. (*quia scilicet tantum ususfructus per hunc contractum vel ad certum tempus, vel ad dies vitæ conceditur. Unde ne proprietatem precista sibi unquam vindicet, cap. 1. de precariis statuitur, ut renovatio hujus concessionis petatur de quinquennio in quinquennium.*)

Ne Clerici conspirent contra Episcopum.

Ne quis temerè excommunicetur. Et qui se injustè damnatum putat, potest in Synodo proxima querelam proponere.

Ne Clerici profanis officiis implicentur. Neque ad Judicem sæcularem citentur.

Ne fugitivus abstrahatur ex Ecclesia.

Ne quis suas vel parentum oblationes, Ecclesiæ factas, subtrahat.

Ne servi Christiani vendantur Judæis, vel gentilibus.

Ne serviles personæ admittantur ad accusandum.

Ne Clericus in suis vel Ecclesiæ causis sine Episcopi consensu forum sæculare adeat.

Ne Episcopus vasa Ecclesiæ frangat, nisi ad redimendos captivos.

Ne ullus viduas aut puellas, Domino consecratas, quacunque authoritate extrahere audeat.

III.

Canones Concilii Cabilonensis anno 650.

17. **H**æc Synodus voluntate Clodovæi II Præsidi Archiepiscopo Lugdunensi celebrata statuit, ut conservetur fides Nicæna, in Chalcedonensi Synodo explicata. Ut serventur canonum decreta. Ut fœminarum familiaritas videtur à Clericis. Ne in una civitate duo sint Episcopi, aut in uno monasterio duo Abbates.

Tanquam necatorem pauperum esse habendum, qui res Ecclesiasticas invadit. Bona defuncti Clerici intacta maneant. Episcopos eligendos à Comprovincialibus, clero & civibus. Clerici in oratoriis, quæ magnates in villis suis fundârunt, sacris operantes, Episcopo in omnibus sint subjecti.

Simoniacè ordinatos exauctorandos esse. Excommunicandos, qui in Ecclesia arma strinxerint. Ruralibus operibus diebus Dominicis abstinendum. Denique Agapius & Bobo Episcopi deponuntur; quia in multis contra canones deliquerint.

Specialiter autem notandus est canon octavus, in quo declaratur, pœnitentiam à Sacerdotibus imponendam esse iis, qui peccata apud ipsos confessi fuerint. Hunc canonem Hottingerus in *Helvet. Hist. ann. 650 de publica confessione & pœnitentia intelligendum dicit. Sed more suo tantum dicit, absque ulla probatione.*

In præfatione idem Concilium asserit: *si fuisset aliquid prætermisissimum, vel per negligentiam aut ignorantiam vitiatum, in pristinum statum, sicut dudum fuerat à SS. Patribus statutum, deberet reformari.* His verbis mirè sibi complacet memoratus Præco, quasi jam tunc de Reformatione esset actum. Ita est. Quotiescunque hæresis orthodoxam fidem violare attentavit, aut morum licentia disciplinam corruptit, omnibus sæculis tum Summi Pontifices, tum Episcopi, tanquam vigiles super gregem Domini Pastores, curam suam in omnem partem intendentes, tum Pontificiis Sedis Apostolicæ canonibus, tum innumeris Synodalibus decretis, reformârunt, quidquid reformatione indigebat; ut perspicuum est ex tot salu-

berrimis Conciliorum, quâ Generalium, quâ Nationalium, atque Diœcesanorum Decretis. Quorum in id labor, studium atque industria fuit collata, ut, excisis hæresum vitiorumque loliis, & fides Christi conservetur integra, & disciplinæ nervus, alicubi relaxatus, adstringatur.

Neque ad hoc exspectavit Christi Ecclesia nuper primùm enatos homines impuros, Zwinglium aut Calvinum; qui non reformârunt, sed turpissimè deformârunt infelices sectatores suos, & sensibus suis lenocinantes, novum Ecclesiæ systema sunt commenti, nunquam antea visum, auditum nunquam.

Et cur Hottingerus cum suis contribulibus non etiam sibi applaudit, & complacet in istis Concilii verbis, quæ in eadem præfatione, imò in eadem propè linea habentur: *ipsum sancti Martyris (Vincentii, in cujus Basilica Synodus habebatur) Intercessionem poscentes*: cur ista, memoratu dignissima omittit? cur præterit? cur abscondit? non faciebant ad gustum nauseantis stomachi Zwingliani. Satyram in Catholicos, fabulamque, non historiam voluit scribere, certè ne unam Historici dotem in eo deprehendas.

IV.

Augustodunense.

ANNO 670. Præsidente S. Leodegario aliquot canones edidit de Monastica disciplina. Ne scilicet monachi pecuniam habeant. Ne sint compatres. Ne vagentur in civitatibus. Ne sæminis sint familiares, aut ingressum in sua monasteria illis permittant. Ne monachus alterius Monasterii absque Abbatis licentia retineatur. Abbates observari curent, quidquid Ordo Canonicorum, aut Regula S. Benedicti præscribit. Adduntur transgressoribus pœnæ.

18.

V.

Canones Concilii Nannetensis.

HOC sub finem Sæculi VII. decrevit, ne alieni parochiani admittantur ad missam, nisi sint in itinere, vel domicilium ibi habuerint, aut gerendum negotium. Nolentes reconciliari ex Ecclesia amandandos, donec ad charitatem redeant. Ne tæminæ Sacerdoti ad aram ministrent. Nullam omnino sæminam in domo Sacerdotis tolerandam. Pro sacra sepultura nihil exigendum. Nullum sepeliendum in ipsa Ecclesia.

19.

Unus

Unus Presbyter plures ne habeat Ecclesias, nisi plures sub se Sacerdotes habeat, qui in qualibet Ecclesia officia divina peragent. Solvendas decimas & oblationes, easque in quatuor partes secundum canones distribuendas. Qui ordinari petunt, per tres dies esse examinandos.

Adulteram conjugem à viro dimitti posse. Adulteræ verò per septem annos agendam pœnitentiam. Eandemque legem servandam, si maritus fuerit adulteratus. Simplicem fornicationem publica trium annorum pœnitentia esse expiandam: adulterium verò soluti cum conjugata quinque annorum pœnitentia.

Confraternitates piis religionis officiis secundum suum institutum se diligenter impendant: nec convivii expensas inutiles faciant. Ne quidem Ecclesiam *patronatam* quis obtineat sine consensu Episcopi. Homicidio, etiam casuali, pœna distatur. Fœminis in gyneceis de lanificio, & aliis muliebribus officiis disputandum, non verò in conventibus senatoriam velut auctoritatem usurpandam.

ARTICULUS III.

De Conciliis Hispaniæ Sæculi VII.

20.
Prænotanda,

Postquam Reccaredus, quem ab Ariano errore ad fidem orthodoxam conversum diximus, pientissimè decesserat, *Livva* ejus filius, vix annos viginti natus, Procerum studio successit. Magnaque promittere visa est indoles Principis. At altero Regni anno *Witterici* proditione periit.

Parricidæ merces sceleris regnum fuit; quod septem ferme annos tenuit, cum Romanorem in Hispania reliquiis varia sæpius fortuna confignens. Verùm cum de Arianismo revocando consilia agitare crederetur, impetu in regiam facto, inter prandendum à populo est trucidatus, corpusque ejus per plateas unco tractum, inter convitia in locum ignobilem est projectum: vindicante Numine innocentem *Livvæ* sanguinem.

Witterico interempto Procerum suffragiis subrogatus est *Gundemar* anno 610. at altero mox anno defunctus, non alia re clarus, quàm quòd Vascones, qui sæpius erant rebelles, domuerit, & cum Romanis ducibus feliciter confixerit.

Successit electione *Optimatus Sisebertus*, Princeps religione, liberalitate, pacis bellique artibus clarissimus. Judæos hortatu *Heraclii* Imperatoris ad Christianam fidem vi compulsi. Quem zelum

zelum nimium Episcopi improbârunt. Domuit Astures & Ruccones perduelles. Cæsarium Romanum Ducem pacem petere coëgit. Obiit plenus meritis nono regni, anno Christi 621. Regni ejus anno septimo, Præsides S. Isidoro, conventus Episcoporum Hispali est celebratus, ut modo dicitur.

§. I.

Canones Concilii Hispalensis II. anno 619.

1. Statuitur, ut Ecclesia parochialis à diœcesi hostili incurfione abstracta, jure postliminii revertatur. *Non enim erit præscriptio temporis, ubi necessitas interest hostilitatis.* 21.

2. Contra certos limites Diœcesis aut parochiæ non præscribitur.

3. Desertores clerici Episcopis suis restituantur.

4. Qui viduam duxit, illicitè ordinatur.

5. Presbyter invalidè ordinat presbyterum aut Diaconum.

6. Presbyter non deponendus ab uno tantùm Episcopo.

7. Presbyteri non debent erigere altaria aut illa consecrare, chrisma conficere, confirmare, publicè pœnitentes reconciliare publicè, formatas mittere, præfente Episcopo baptizare, absolvere, sacramentum corporis & sanguinis Christi conficere, populum docere.

8. Ecclesiæ liberti ingrati ad servitutem revocentur.

9. Oeconomus Ecclesiæ non sit laicus.

10. Monasteria non convellenda.

11. Monachi dirigant Monachas cum magna cautela.

12. & 13. contra Eutychnianos, Acephalos, & Nestorianos definitur, unam in Christo esse personam, & duas Naturas, Divinam & humanam; ac proin Christum in Natura Divina subsistere ab æterno, immortalem, æqualem Patri, Deum verum de Deo vero, in humana verò natura, in tempore assumpta, natum ex Maria virgine, crucifixum, mortuum, & sepultum.

§. II.

Canones Concilii Bracarenfis & Cæsaraugustani.

Bracarense IV. in Lusitania celebratum, novem canonibus statuit, ne Missa celebretur absque orario. Ne Eucharistia vino madida porrigatur. Ne sacras Reliquias extra thecas gestent Diaconi. 22.

coni. Ne Sacerdotes uvas non expressas offerant in sacrificio Misfæ, sed panem tantum & vinum aquâ permixtum. Ne vasa sacra adusus profanos adhibeantur. Ne Sacerdotes verberibus castigentur ab Episcopo, nisi graviora ob delicta. Additæ pænæ in simoniacos, & rerum Ecclesiæ negligentes administratores.

Cæsaraugustanum sanxit, ne Episcopi alia die, quàm Dominica, Ecclesias consecrent. Ne sæculares ut hospites intra claustra Monasteriorum recipiantur, nisi cum Abbatis licentia.

§. III.

Prænotanda ad Concilia Toletana.

Frequentissima hoc Sæculo VII. in Hispania fuerunt *Concilia Toletana*, ex pluribus Gothorum provinciis collecta, Episcoporum zelo, & voluntate regum; qui tot inter domesticas externasque turbas religionibus firmandam censebant coronam, nutantem alioquin in Regio vertice. Plures enim illa paucos inter annos pertransiit potius, quàm ornauit.

Et quidem mortuo Sisebuto, ejusque filio Reccaredo tribus post mensibus subsecuto, rediit tandem regnum libera electione ad Reccaredi I. conuersi filium *Suinthilam*, qui Vasconibus ad obsequium retractis, Romanos, quibusdam Hispaniæ locis eò usque pertinaciter insidentes, penitus tandem eiecit. At cum infelix Princeps indolem, quam bonam natura dederat, vitiis corrupisset, & *Rechimium* filium Regni consortem ac successorem declarasset, (quod contra jus Gothicum & antiquam consuetudinem, atque contra suffragiorum libertatem factum querebantur) indignati Hispani, Francorum operâ Regem *Suinthilam*, cum conjugè & liberis in exilium eiecerunt, suffecto in ejus locum *Sisenando*, anno 631.

Sisenandus in ea temporum perturbatione, & rerum omnium colluuiione, considerans, scissis Provincialium studiis, regnum diu stare non posse, in id curam & industriam intendit, ut religione populos ad fidem seruandam adstringeret, seque in regno Episcoporum auctoritate fulciret.

Ex tota igitur Hispania & Gallia Narbonensi, quæ adhuc Gothis parebat, Nationale Concilium congregari voluit. In eo conuentu novus Rex *Sisenandus* procumbens in genua coram Patribus, humillimòque totius corporis habitu, inter singultus & lacrymas preces pro se, ut Divinum Numen propitiatur, fundi voluit.

Editi

Editi dein canones ad Ecclesiasticam disciplinam pertinentes, quos breviter subjungimus.

§. IV.

Canones Concilii Toletani IV. Nationalis

anno 633.

In hoc Concilio 62. Episcopi 75. Canones Præside S. Isidoro Hispalensi, ac præfente etiam Rege Sisenando constituerunt. Ex quibus, ne repetitio eorundem Canonum Lectori nauseam moveat, eos tantum summatim referam, qui magis videntur memorabiles. 23.

In 1. can. præmittitur præclara fidei professio de SS. Trinitatis & Incarnationis mysterio, diciturque inter alia: *solus autem Dominus Jesus Christus, unus de sanctæ Trinitate, anima & carne perfectum sine peccato suscipiens hominem, manens, quod erat, assumens, quod non erat, æqualis Patri secundum Divinitatem, minor Patre secundum humanitatem: habens in una persona duarum naturarum proprietatem; naturæ enim in illo duæ, Deus & homo, non autem duo filii, nec Dei duo, sed idem una Persona in utraque natura, perferens passionem & mortem pro nostra salute: non in virtute Divinitatis, sed infirmitate humanitatis. Descendit ad inferos, ut sanctos, qui ibidem tenebantur, erueret &c.* In hoc canone insuper Synodus clarè profitetur, Spiritum sanctum à Patre Filioque procedere.

In 2. statuitur, uniformem esse modum oportere orandi, psallendi, rituumque Ecclesiasticorum in Missarum solenniis, in administratione Sacramentorum, prout antiqui canones decreverunt. (*Missale & Breviarium Mozarabicum, hoc est, ex antiquo Gothorum more conservatum, in hoc Concilio à S. Isidoro compositum esse existimatur.*)

In 3. commendatur Synodorum frequentia. Ad quas causæ adversus Episcopos, Judices, aut potentes, aliosque, deferantur.

In 4. forma Synodi præscribitur.

In 6. ventilata est quæstio, utrum baptismus una vel trina immersione infantis in aquam sit conferendus? statuuntque post consultam sedem Apostolicam, licet uterque ritus sit innoxius, tamen propter majorem conformitatem, unicam deinceps immersionem esse adhibendam.

In 8. Vetatur die Parasceves finiri quadragesimale jejunium.

In 9. Lucernam; & cereum in pervigilio paschæ benedicendum.

In 11. In quadragesima secundum morem Ecclesiæ omittendum *alleluja*: quia tempus mæroris est, non gaudii.

In 12. 13. 14. 15. 16. præscribuntur variæ orandi, & cænendi formulæ: ut recitandi quotidie orationem Dominicam: *gloria in excelsis Deo: gloria bonorūque Patri*: varii hymni: prout alibi fieri consuevit.

In 17. librum Apocalypsis inter Divinos libros esse recipiendum: *quia illum multorum Conciliorum auctoritas, & Synodica sanctorum Præfulum Romanorum decreta Joannis Evangelistæ esse perscribunt.*

In 19. Non esse ordinandos, qui se ipsos absciderunt, defectu notabili corporis laborantes, qui alteram uxorem duxerant; qui viduam vel corruptam ab alio duxerunt; servi, ignoti, neophyti, laici, milites, obligati ad ratiocinia, rudes, ætate deficientes, per saltum promoti, ambitiosi, simoniaci.

In 20. ante 25. ætatis annum non ordinentur Levitæ, nec ante 30. Presbyteri. (*ex illius temporis disciplina.*)

In 21. 22. 23. commendatur Clericis morum probitas, ut mundi corpore, purgati mente, possimus ad sacrificium Christi digni accedere.

In 24. ut omnes adolescentes Clerici in uno conclavi atrii commorentur, sub probatissima disciplina Senioris Clerici, qui sit magister doctrinæ, & testis vitæ.

In 25. Sacerdotes sciant sacras scripturas, & Canones & ædificent cunctos tam fidei scientia, quàm operum disciplina.

In 27. Quando presbyteri per parochias constituuntur, debent professionem Episcopo suo facere, ut castè & purè vivant.

In 30. & 31. Clerici se non immisceant bellorum negotiis, nec judiciis criminalibus.

In 32. Episcopi sint oppressorum Patroni.

In 33. Synodus invehitur in eos sacerdotes, qui oblationes in usus suos convertunt, & Ecclesias collabentes non reparant. Et additur: *Noverint autem basilicarum conditores, in rebus, quas eisdem Ecclesiis conferunt, nullam potestatem habere, sed juxta Canonum instituta, sicut Ecclesiam, ita & dotem ejus ad ordinationem Episcopi pertinere.*

In 34. Quicumque Episcopus alterius Episcopi Diæcesin per 30. annos sine interpellatione possederit, actioni reposcendi præscripsit: Provinciarum tamen terminis illæsis. *Dist. 16. q. 3.*

In 36. Episcopus per se vel alios visitans quot annis diœcesin, in reditus basilicarum, reparationes, & ministrorum vitam inquirat. *Causa* 10. q. 1.

In 38. Qui Ecclesiæ aliquid contulerunt, si fortè ipsi aut eorum filii redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Ecclesia ipsis succurratur. 15. q. 7. ^a

In 39. Diaconi agnoscant presbyteros sibi superiores, eosque subsequantur. *C. nonnulli dist.* 93.

In 41. Clerici detonso superius toto capite, inferius solam circuli coronam relinquunt.

In 42. Cum Clericis extraneæ fœminæ nullatenus habitent, nisi tantum mater, soror, amita, vel filia (*quam scilicet ante ordinacionem nactus est.*)

In 45. Clerici, qui in seditione arma sumpserint, amisso Ordinis sui gradu in monasterium ad pœnitentiam tradantur. *c. Clerici* 27. q. 8.

In 47. Clerici ab omni publica indictione atque labore habeantur immunes.

In 49. Monachum aut paterna devotio, aut propria professio facit; quidquid horum fuerit, omnis ad sæculum interdicitur regressus. *Cap. Monachum* 20. q. 1.

In 50. Clericos non esse impediendos ab Episcopo ab ingressu in monasterium.

In 52. Monachi ad sæculum reversi, retrahantur in monasterium, & pœnitentiæ subjiciantur, ut peccata sua desleant.

In 57. Judæi alitque, qui sub Sisebuto Rege ad fidem & baptismum coacti sunt, Christianè debent vivere. Deinceps verò nemo amplius ad fidem Catholicam cogatur.

In 58. Excommunicandus, qui, acceptis à Judæis muneribus, eorum perfidiæ patrocinator. *Quia dignum est, ut à Corpore Christi separetur, qui inimicis Christi Patronus efficitur.* *cap. plerique dist.* 4. de consecrat.

In 60. Judæorum liberi, ne parentum ultro involvantur erroribus, ab eorum consortio separandi sunt: & vel monasteriis vel aliis piis Christianis tradendi, ut in fide instruantur & Christianè educantur. *cap. Judæorum caus.* 28. q. 1.

In 61. Judæi baptizati nullam communionem habere sinantur cum aliis Judæis. *cap. sep.* 29. q. 1.

In 63. Judæi, Christianas conjuges habentes moneantur ab Episcopo, ut Christiani fiant. Si nolint, separentur. *cap. Judæi* 28. q. 1.

In 65. Judæi ad nulla officia publica admittantur. *cap. constit.*

17. q. 4.

In sequentibus 6. Canonibus de servis Ecclesiæ, eorum manumissione, & libertis Ecclesiæ tractatur. (*Hæc bodierno hominum Christianorum statui, in quo tales personæ non amplius habentur, non conveniunt.*)

In 73. Qui prius fuerunt servi, sed à Domino sua perfecta manumissione plenam libertatem sunt consecuti, ut nullum Patronus obsequium aut subjectionem sibi reservârit, possunt admitti ad sacros ordines. Secus verò, si obsequio aliquo adhuc Patrono sint devincti. *cap. quicumque dist. 54.*

In 74. Qui de familiis Ecclesiæ sunt, si manumissi sint, possunt ordinari. Nihil tamen eis licet ad extraneas personas transmittere: sed omnia post eorum obitum cedunt Ecclesiæ, à qua manumissi sunt. Neque possunt tales esse accusatores aut testes contra Ecclesiam suam Patronam.

24.
De Rege
Sisenando.

In ultimo Canone multa decernuntur, consentiente Rege *Sisenando*, præsentè in Concilio, de Regno & Regibus Hispaniæ; videlicet, fidelitatem erga Regem servandam: cum nequidem hostibus datam fidem frangere liceat. Graviter vetantur omnes seditio- nes civium, & conspirationes adversus Regem. Defuncto absque liberis Rege, à primatibus totius Hispaniæ & sacerdotibus communi consilio Regem esse constituendum. Denique trina acclamatione anathema dictum his vocibus: *quicumque anodo ex nobis, vel cunctis Hispaniæ populis, qualibet meditatione vel studio sacramentum fidei suæ, quod pro patriæ salute, gentisque Gotborum statu, vel incolumitate Regiæ potestatis, pollicitus est, violaverit, aut Regem nece attredaverit, aut potestati Regni excuervit, aut præsumptione tyrannica regni fastigium usurpaverit, anathema sit in conspectu Spiritus sancti, & Martyrum Christi, atque ab Ecclesia Catholica, quam perjurio profanaverit, efficiatur extraneus, & ab omni communione Christianorum alienus, neque partem justorum habeat, sed cum Diabolo & Angelis ejus æternis suppliciis condemnationetur, unâ cum eis, qui eadem conjuratione nituntur, ut par pœna perditionis constringat, quos in perniciem prava societas copulat.*

Tum totus clerus cum universo populo acclamavit: *qui contra hanc vestram definitionem præsumserit, anathema, perditio in adventu Domini sit, & cum Juda Ischbariot partem habeat, & ipsi & socii eorum, amen.*

Ad Regem inde conversi Episcopi, eum sunt adhortati, ut moderatus & mitis cum pietate & justitia concreditos sibi populos regat. Ne solus in causis capitalibus sententiam ferat, itaque severitatem moderatione temperet, ut et rex in populo, & populus in rege, & Deus in utrisque lætetur.

De futuris autem Regibus sic statuunt: *sanè de futuris Regibus hanc sententiam promulgamus, ut si quis ex eis contra reverentiam legum superba dominatione, & fastu regio in flagitiis & facinore, sive cupiditate crudelissimam potestatem in populos exercuerit, anathematis sententia à Christo Domino condemnatur; & habeat à Deo separationem, & judicium, propter quod præsumserit prava agere, & in perniciem regnum deducere.*

Nota 1. hunc ultimum canonem cum tanto anathematum apparatu esse constitutum propter Regem *Suinthilam*, qui, ut Synodus ista subjungit, *scelera propria metuens, se ipsum regno privavit. Quare id cum gentis consulto decrevimus, ut neque eundem, nec uxorem ejus propter mala, quæ commiserunt, neque filios eorum unitati nostræ unquam consociemus, nec eos ad honores, à quibus ob iniquitatem dejecti sunt, aliquando promoveamus.* Idem de *Gilane Suinthilæ* fratre statuunt. Utpote qui tam in *Suinthilam*, quam in *Sifenandum* fuerit perfidus. Relinquunt tamen *Sifenando* novo Regi, quid ex pietate pro sustentatione velit illis elargiri.

25.
Suinthila.

Nota 2. ait quidem Synodus, *Suinthilam* propter conscientiam scelerum se ipsum regno privasse: sed hoc ita intelligendum est, quod *Gothis* propter scelera ab eo deficientibus, à *Sifenando* adjuvante Gallo milite, regno fuerit depulsus. Putatque *Joannes Mariana* in *Hist. de rebus Hisp. lib. 6. cap. 4.* odium in *Suinthilam* inde exortum primitus, quod *Rechimirum* filium consortem regni ac successorem designarit; atque hoc pacto, contra *Gothicæ* gentis in *Hispania* morem, regnum hæreditarium facere voluerit, quod liberæ aliàs electionis fuerat.

§. V.

Canones Concilii Toletani V. anno 636.

Haud amplius tribus annis regnavit *Sifenandus*, aut usurpator, aut vindex Imperii. Successit *Cbintila* Procerum & Antistitum suffragiis, prout superiori Synodo fuerat decretum. Novus hic Rex, ut regnum suum *Sifenandi* exemplo religione, & Episcoporum auctoritate, in tantis adhuc discordibus animorum fluctibus,

26.

firma-

firmaret, Concilium convocari voluit. In eo 22. Episcopi 9. leges promulgârunt.

1. Decretæ Litanæ seu supplicationes novæ triduanæ ad impetrandam à Deo peccatorum veniam.

2. Anathema dicitur illis, qui in Regem Chintilam quid molirentur, aut pacem regni turbarent.

3. Lege de ambitu sancitum anathemate, ne quis ad regnum accedat, nisi libera electione: iisque tantum, qui ex avita Gothorum nobilitate essent prognati, pateret aditus.

4. Anathemate feriuntur, qui presant Regis mortem, aut eo superstite de successore tractant.

5. Sed neque Principi quis maledicat.

6. Regis fideles ministri à successoribus in regno non defraudentur sua mercede.

7. In omnibus Hispaniæ Synodis legantur & renoveantur canones Concilii IV. Toletani: ut imprimatur magis in Principem reverentia.

8. Jus aggratiandi competit Principi.

9. Commendatur religio Regis, eique acclamatur felix ac diuturnum regimen.

§. VI.

Canones Concilii Toletani VI. anno 637.

27. **S**equenti mox anno quinquaginta amplius Episcopi convenerunt, ex omni ditone Gothorum, & 19. Canones proposuerunt. Repetuntur in his plura, quæ in superioribus duobus Conciliis fuerant sancita de salute & securitate Regis, de Judæis, de libertis Ecclesiæ.

Primus edit professionem fidei: ubi rursus expressum, Spiritum S. à Patre Filioque procedere, hominem habere liberum arbitrium. *Christum natum à Deo sine matre, à Virgine sine patre: & cum tota Trinitas sit operata formationem hominis (quoniam inseparabilia sunt opera Trinitatis) solus tamen accepit hominem in singularitate personæ, non in unitate Divinæ naturæ, in id, quod est proprium Filii, non quod commune Trinitatis.*

Ex quo Theologi communiter inferunt, solam personalitatem verbi esse *immediatè* unitam humanitati, & incarnatam, non autem naturam Divinam: quamvis hæc *mediatè*, in *Filio* nempe, sit unita humanitati, & secundum SS. PP. simpliciter dici possit, natura

turam

turam Divinam esse unitam humanitati, & incarnatam, quatenus nempe filius, cum natura *realiter idemificatus*, est incarnatus.

Neque tamen sequitur, etiam Patrem aut Spiritum S. fuisse incarnatum: licet enim sint idem realiter cum natura incarnata, quia tamen inter naturam & personas distinctio aliqua *virtualis*, vel alia similis intercedit, prædicatum *incarnari*, aut *uniri humanitati* à natura (mediatè tantùm unita & incarnata) non communicatur Patri aut Spiritui sancto, sicut communicatur à Filio naturæ Divinæ.

Quintus canon præcipit, ut Clericus, qui stipendium habet ab Ecclesia, scripto fateri debeat, se illud habere titulo *precarie*, ne possit præscribere proprietatem.

Sextus excommunicat Religiosas personas, ordinem deserentes, & ad monasterium revocat.

Octavus pœnitentibus junioris ætatis indulget usum matrimonii, antea contracti.

Undecimus examinari jubet, an accusator sit legitimus. Excipitur crimen majestatis.

Duodecimus excommunicat confugientes ad hostes patriæ.

Statutum etiam in hac Synodo cum consensu Regis & Procerum, ut, qui imposterum per libera suffragia esset electus Rex, antequam regni possessionem adeat, juramento, inter reliquas condiciones, promittat, nunquam se permissurum, Catholicam violari fidem: ac ne quidem toleraturum in regno alienos à fide Catholica: ut testatur Mariana *lib. 6. cap. 6. num. 10.*

§. VII.

Canones Concilii Toletani VII. anno 646.

Chinthila pientissimo Principe quarto regni anno extincto, Procerum suffragiis successus est *Tulga*, ætate quidem juvenis, at Religionis studio, senili prudentia, regiisque dotibus florens: quibus tamen ultra tertium annum frui non licuit Hispaniæ Successit *Cbindasvintbus*, non liberis Gothicæ gentis suffragiis, sed jus in armis ferens. Melius tamen gessit Rempublicam, quàm occupavit, vitæ probitate, prudentia, constantiâ emendans usurpationis vitium.

Composito is regni statu ad religionis & disciplinæ curam animum intendens Synodum congregari voluit Toleti urbe Regia. Convenerunt 30. Episcopi. A quibus editi sex canones.

Pars IV.

G g

In I.

In 1. conspirantes in perniciem Regis aut regni excommunicantur.

In 2. statuitur, ut, si Sacerdos in Missa infirmitate deficiat, alius Sacerdos sacrificium compleat.

In 3. Moriente Episcopo vicinum advocandum Episcopum, qui funus curet.

In 4. Ne Episcopus visitans, ultra quàm necesse sit Ecclesiis, sit oneri.

In 5. coërcendos laxos Clericos, & rudes instruendos.

In 6. Vicinos Toletis Episcopos, monitos à Metropolitano Toletano, comparere Toleti oportere singulis mensibus, pro Regiæ civitatis honore, & Metropolitani solatio.

Cæterum etiam hoc Concilium fuit Nationale, cum plures Metropolitani præsentibus subscripserint, ut Orontius Emeritensis, Antonius Hispalensis, Eugenius Toletanus, Protasius Tarracoenensis.

§. VIII.

Canones Concilii Toletani VIII. anno 653.

29. **C**hindasvintho successit *Reccesvinthus* filius, tribus annis patri superstiti confors regni, Princeps religiosissimus. Illius voluntate Toleti convenerunt 52. ex diversis Provinciis Episcopi ad Nationale Concilium. In hoc præsentibus etiam Rege conditi sunt duodecim canones, de Ecclesia & Republica.

His decernitur, vota & juramenta illicita esse etiam irrita. Simoniacos deponendos, & excommunicandos. Episcopis, Presbyteris, Diaconis & Subdiaconis servandam continentiam. Clericos sacros, qui conjugium attentant, sub prætextu, quod inviti sint ordinati, tanquam Apostatas excommunicandos, & in monasterium tradendos ad perpetuam agendaem pœnitentiam. Nam etiam baptizatos in infantia, si ad majorem ætatem pervenerint, debere secundum Christianas leges vivere.

Non esse ordinandos, nisi quos morum probitas, & litteraturæ decus commendat. Violantes quadragesimale jejunium non admittendos ad communionem paschalem: & integro anno ab esu carniū prohibendos. Illos verò, quos aut ætas incurvat, aut languor extenuat, aut necessitas arctat, non posse antè cibis vetitis vesci, quàm à Sacerdote licentiam accipiant.

Electiōnem Regis faciendam ab Episcopis & majoribus palatii, non verò conspiratione paucorum, aut rusticæ plebis seditioso tumultu. Electos verò jurare debere, se defensores Religionem Catholicam adversus Judæorum & Hæreticorum injurias: (æque non imposturos subditis novas exactiones, aut nova vectigalia.

In Synodis secundum majora suffragia ab omnibus pronuntiandum: servandosque sacros canones, etiam Judæis, à superioribus Regibus ad baptismum, & fidem Catholicam compulsis.

Huic Concilio non tantum subscripserunt Episcopi, sed etiam Abbates, Duces, Comites, alique Proceres. Hæc enim Toletana Concilia, ut scribit Mariana *lib. 6. cap. 9.* erant velut Regni comitia: in quibus non tantum tractabatur de fidei doctrina, & Ecclesiæ disciplina, sed etiam de politicis regni negotiis.

§. IX.

Canones Concilii Toletani IX. anno 655.

Altero post anno aliud rursus Toleti Concilium Regis Reccesvinthi diligentiam (ut loquitur Mariana) est habitum. Sexdecim in eo Episcopi Canones 17. promulgarunt.

30.

1. Res Ecclesiæ non alienantur.
2. Ecclesiarum fundatores jus nominandi habent. Collatio facta invito Patrono esto irrita.
3. Si beneficati pensionem cuidam largiuntur de rebus Ecclesiæ suæ, causam instrumento exponunt.
4. Si Clericus patrimonialia non habeat, bona post ordinationem acquisita Ecclesiæ cedunt: Si jam antè dives fuerit, bona postea quæsitæ, inter Ecclesiam & consanguineos, etiam si ab intestato deceat, dividuntur.
5. Episcopo jus esto in Diœcesi sua monasterium extruendi, illique quinquagesimam partem bonorum Ecclesiæ, cui præsidet, in dotem conferendi.
6. Episcopo jus esto, tertiam reddituum Ecclesiasticorum partem, sibi debitam, Ecclesiæ, cui voluerit, largiendi.
7. Episcopi defuncti hæredes hæreditatem non adeunto, inconsulto successore aut Metropolitano: Hæredes verò Presbyteri aut Diaconi Episcopum prius consulunt.
8. Contra Clericum, qui iniquum de rebus Ecclesiæ contractum iniit, præscriptio tricennalis non inchoatur, nisi post mortem Clerici.

9. Episcopus ad sepulturam Coëpiscopi profectus ultra itineris expensas non accipiat.

10. Puniuntur incontinentes Clerici : eorum filii arcentur ab hæreditate parentum, & perpetuæ Ecclesiæ servituti adducentur.

11. Si servus Ecclesiæ ordinetur, Episcopus libertatem ei concedat.

12. Tempus collatæ libertatis computetur à morte concedentis.

13. Geniti ex libertis Ecclesiæ ab hujus obsequio non recedant.

14. Si liberti Ecclesiæ ad eam reverti nolint, res eorum Ecclesiæ cedant.

15. Liberti sint ab obsequio Ecclesiæ patronæ suæ.

16. Libertis Ecclesiæ nihil liceat transferre in alienos.

17. Judæi conversi celebrent festa Christiana.

§. X.

Canones Concilii Toletani X. anno 656.

31. **A**nno sequente pientissimus Rex Reccesvinthus iterum colligi voluit Synodum. Quæ constabat 20. Episcopis. Promulgati 7. Canones.

Primus festum Annunciationis B. V. 18. Decembris vult celebrari. Quo die hodie festum Expectationis partus agitur.

Secundus jubet Clericos & Monachos honore & gradu dejici, qui generale fidelitatis juramentum, regi præstitum violaverint.

Tertius vetat, ne Episcopi propinquis suis parochiarum aut monasteriorum præfecturas committant.

Quartus monialibus habitûs formam præscribit.

Quintus voti prævaricatrices censurâ perstringit.

Sextus pueros, à parentibus religioni devotos, recedere vetat. Sic devovendi potestas sit parentibus usque ad 16. ætatis annum; postea quoad electionem status sibi relinquendi.

Septimus vetat, ne Christiani Judæis vendantur.

Refert P. Mariana l. 6. c. 9. in hoc Concilio Potamium, Bracarensem Episcopum, ob carnis lapsum, gradu motum fuisse, relicto tamen ob actam pœnitentiam Episcopi nomine: ad Bracarensem autem

tem Episcopatum translatum esse Fructuosum, in sanctorum fastos postea relatum.

Sub eodem Reccesvintho Rege habitum est *Consilium Emeritense* anno 666. in quo statutum de ordine Divini officii. De precibus pro Rege. De subjectione Episcoporum ad suum Metropolitanum.

De obligatione comparandi in Synodis. De reverentia Episcopis debita ab Abbatibus, Presbyteris &c. Memorabilis est Canon 19. qui præcipit, ut Presbyter singulis diebus Dominicis pro Ecclesiis, quibus præest, Missæ sacrificium offerendum procuret.

§. XI.

Canones Concilii Toletani XI. anno 675.

Post piam Reccesvinthi mortem, qui 23. annos Hispaniam, & Galliam Narbonensem rexit, Procerum suffragiis electus est *Wamba*, & ab Episcopo Toletano inunctus, postquam leges Gothicas servaturum se juravit. Ab hoc defecit Narbonensis Gallia, auctore rebellionis *Paulo* quodam, qui regiam sibi coronam imposuerat. At *Wamba*, non minus bello strenuus, quam pietate insignis, collecto confestim exercitu, eoque per Pyrenæa claustra trajecto, urbes rebelles expugnavit, captumque Paulum cum perfidiæ auctoribus in triumphum duxit, indulta civibus venia.

32.

Confecto hoc bello, ac Republica composita, ad religionis curam animus convertit. Quare intermissa octodecim annis consuetudō Ecclesiasticos conventus celebrandi ejus studio ac voluntate est revocata.

Habita proin undecima Toletana Synodus 17. Episcoporum, septemque Abbatum, Gratiis actis Deo ac Regi, ob instauratum morem habendi Concilia, 16. Canones sunt editi.

Vetatur iis omnis in Synodis tumultus, altercatio, contumelia. Præcipitur, ut in ritu Divini officii omnes sequantur morem Ecclesiæ Metropolitanæ. Discordes sacerdotes ab altari arcentur. Vetatur Clericis capitalem ferre sententiam, aut membrorum mutilationem decernere. Statuuntur pænæ in Simoniacos: quare electum Episcopum ante ordinationem jurare oportere, se pro obtinendo Episcopatu nihil dedisse.

§. XII.

Canones Concilii Toletani XII. anno 681.

33. Licet Wamba belli pacisque artibus administraret præclarè Rempublicam, non deerant tamen, qui ambitione impulsì, perfidia insigni Regem Regnùmque irent perditum. Hos inter *Ervigius* Comes Chindasvinthi Regis ex filia nepos, Saracenos, qui universam Africam, à Nili ostiis ad Herculis usque columnas sibi subjecerant, in Hispaniam invitasse creditur. At cum illi ingenti classe Hispanici maris oberrarent littora, eaque igne ferroque vattarent. Rex Wamba classe comparatâ 270. hostium naves aut cepit, aut ignibus absumpsit, reportata insigni ad hominum memoriam victoria, qua Saracenorum tyrannidem pro ea vice ab Hispaniæ cervicibus avertit.

Hac igitur proditione cum perfidia non profecisset, venenum *Ervigius* Regis potui miscuit. Lento igitur cum morbo contabesceret, pietatis studio posita ultro coma, atque in sacerdotis morem detonsus, monasticum habitum induit, & in monasterium se contulit: ubi septem adhuc annos semi-vivus superstes fuit.

Ervigius igitur adeptus immani scelere votorum metam, thronum conscendit, inunctus à Juliano Toletano Præfule.

At veritus exemplum suum transiturum in alios, potentiam parricidio partam religione firmare constituit. Magnopere igitur contendit, ut regni Antistites in Synodum collecti, sceptrum sibi suffragiis suis assererent, soliumque communirent.

Convenerunt igitur Toletum Episcopi 35. ac sententiis suis *Ervigio* regnum, quod arripuerat, confirmârunt. Qui enim negarent arma tenenti, ac rerum jam potito, quod supplicis specie demissè rogabat? Non constantiæ sed temeritatis id fuisset. Gothorum proin Proceres Sacramenti religione, quo Wambæ obstricti erant, exsoluti, novo Regi litârunt homagio.

Falsum tamen est, quod asserunt quidam, ab hoc Concilio Wambam Regem fuisse à regno depositum. Nam ut testatur P. Mariana rerum Hispanicarum scriptor celebris *lib. 6. c. 14.* veneno per viscera grassante ultro habitum monachalem induit. *Sequenti die*, verba sunt Marianæ, *morbo tantisper remittente ad se rediens, ex potenti quamvis pau.ò antè Rege Monachum repente factum se considerans, mutare noluit, sive animi magnitudine, rursus spernentis, quæ alii per ignes ferrumque petunt, sive desperatione regnum recuperandi, cum Ervigius*

rerum potiretur, intra eundem diem corona suscepta --- Itaque Wamba in Pamphlygæ Monasterium se contulit. Ubi septem annos & menses tres (alii diutius tradunt) purissimo religionis studio vitæ reliquum propagavit. Igitur Concilium Wambam non deposuit, sed se ipsum regno abdicavit.

Ipsam etiam hoc Concilium id testatur Canone primo, ubi ait, quod Wamba suscepto religionis habitu, Chirographo suo Ervigium (cujus scelera fortè ipsum tunc adhuc latebant) successorum sibi in regno designarit. Hoc ipsum seniores palatii scripto testatos esse. Julianum etiam Episcopum Toletanum, qui Ervigium unxisset, de hac Wambæ abdicacione testimonium deposuisse. Quibus omnibus approbatis, atque perlectis, subjungunt: *Dignum satis nostro cætui visum est ut prædictis definitionibus scripturarum nostrorum omnium confirmatio apponatur.*

Cæterum in hoc Concilio 13. editi sunt Canones. In 1. Ervigio, ut dictum, confirmatum est regnum, Wambæ abdicacione vacuum. In 2. statuitur, cum, qui habitum pœnitentiæ seu status Monastici, etiam rationis non compos suscepisset, in eo permanere debere, etiam postquam rationis sit factus compos, (*mirabilis sanè quoad hoc temporis illius in Hispania disciplina!*)

In 3. excommunicatos ob crimen in Regem aut Patriam, in Ecclesiasticam communionem recipiendos, ubi cum Rege in gratiam redierint.

In 6. Datum Toletano Episcopo jus confirmandi omnes in tota ditione Episcopos à Rege nominatos. *En Toletani Primatus jacta fundamenta, & Gothorum Regum jus nominandi!*

In 10. Jus alyi Ecclesiarum ad 30. passus extenditur.

In 12. renovantur superiorum Synodorum canones. Et Synodus provincialis quot annis celebranda indicitur.

Subscripserunt his veluti regni comitiis complures Metropolitaniani, Episcopi & Proceres gentis Gothicæ.

§. XIII.

Canones Concilii Toletani XIII. anno 683.

Ejusdem Regis Ervigii voluntate tertio post anno celebratum est hoc Concilium à 28. Episcopis, & 9. Abbatibus præsentibus etiam Rege ac Regni Proceribus. Condicti canones 12.

Quibus *Paulianæ* adversus Regem Wambam conjurationis reis venia concessa. Vestigalia Regia imminuta. Cautum securitati

Re.

Reginæ ac Regiæ familiæ, si Regem Ervigium mori contingeret: vibrato in eos anathemate, qui vim intulissent. Veritum etiam Regibus successoribus Reginas viduas ducere: néve Gothorum nobilitas confuso cum plebejis sanguine obscuretur.

Nota. Canon illæ de Regiæ familiæ securitate appositus est, quia meritò timebatur, ne post mortem Ervigii populari invidia deflagrarent, propter discordias inter Chindasvinthi Regis posteritatem, & Wambæ cognatos. Quæ tandem Regnum Hispaniæ ibant perditum.

§. XIV.

Concilium Toletanum XIV. anno 684.

35. **H**oc Concilium celebratum est jussu & autoritate Leonis II. Summi Pontificiis, ac voluntate regis *Ervigii*, ut acta sexti Concilii Generalis, quo Monothelitæ fuerant damnati, Hispaniæ Præfulum assensu promulgarentur. Probata est omnino à 17. Episcopis congregatis Synodus sexta Oecumenica. Sed prætermissa quinta Synodo, primo loco post Chalcedonensem est collocata. Nempe Sæculi illius vitio, Africæ atque Illyrici exemplo, quintum Concilium Generale, quod Justiniano Imperatore habitum erat de tribus Capitulis, repudiabant. Quod & Isidorum Hispanensem fecisse ex scriptis ejus erui Mariana putat. Quia scilicet non satis distinguebant inter scripta Theodori, Theodoreti, & Ibæ hæretica, & eorum personas, illisque damnatis, has, si errori renuntient absolvi posse.

Misit Synodus acta sua, ad summum Pontificem, cum expositione fidei, à Juliano Toletano Episcopo composita. In hac nonnulla Benedictus Papa, qui interim Leoni II. successerat, improbanda censuit: præcipuè, quod de sacra Triade differens dixisset *sapientiam ex sapientia* procedere, *voluntatem ex voluntate*: quomodo Ecclesia affirmat, Deum de Deo, lumen de lumine. Quas locutiones extendi nolebat Pontifex. Illudque præterea, quod Christum *ex tribus substantiis* conflatum esse diceret.

§. XV.

Concilium Toletanum XV. anno 687.

36. **R**ex Ervigius, ut Chindasvinthi Regis, avi sui, familiam cum Wambæ exauctorati stirpe, sublatis discordiis, quæ hæctenus intercesserant, amicitia conjungeret, filiam *Cixilonem Egicæ*, Wambæ

bæ propinquo, uxorem dedit, postquam is juraverat, se Reginae, focrus suæ, ac Ervigii filiorum, curam habiturum, nec permissurum, ut eorum fortunæ post mortem Ervigii foci diripiantur.

His ita peractis Ervigius pridie mortis suæ *Egicam* generum designavit successorem, Proceribus sacramento solutis, quo ipsi obstricti fuerant, ut in novi Regis verba jurarent.

Verùm Egica Regnum à vindicta in Ervigium, & socerum & Patronum suum auspiciatus, Cixilonem, ex qua Witizam jam susceperat filium, repudiavit. Sumptum etiam de Proceribus supplicium, quorum opera Wambam in fraudem impulsus, ac regno dejectum esse constabat.

Hanc vindictæ cupidinem si excipias, Egica iis pacis bellique artibus clarus rerum clavo præfedit, ut facilè cum quovis priorum Regum de laude possit contendere. Religionis etiam amplificandæ studio, & superiorum Regum æmulatione provocatus, *Concilium Toletanum XV.* haberi curavit, à 66. Episcopis.

Duo majoris momenti puncta sunt excussa. Nam r. de orthodoxya Juliani Toletani Præfulis est inquisitum, cujus propositionem geminam Benedictus Papa improbaverat. Scripsit Julianus apologeticum, itaque verborum suorum sensum temperavit, explicavitque, ut doctrina ejus à Concilio sit laudata, atque etiam à Sergio Pontifice, Benedicti successore.

Alterum caput discussionis erat jusjurandum, quo Egica rex promiserat Ervigio Reginae viduæ & filiorum ejus securitatem. Cùm autem hi plura injustè ablata possiderent, quæsitum est, an juramento rex vetaretur pro iis pronuntiare, quibus jus ad bona illa esse cognosceret? respondit Concilium, juramenti sanctitatem haudquaquam patrocinari sceleri, nec esse vinculum iniquitatis. Religionis esse officium, oppressis secundùm jura & merita causæ administrare justitiam.

§. XVI.

Canones Concilii Toletani XVI. anno 693.

Voluntate ejusdem Regis *Egicæ* convenerunt Episcopi 61. à quibus est præmissa proluxa professio fidei, in qua ad Juliani Toletani mentem inter alia hæc habentur: *sicut est Catholicum dici, Deum de Deo, lumen de lumine, lucem de luce, ita veræ fidei est proba assertio, voluntatem dici de voluntate, sicut sapientiam de sapientia, essentiam de essentia.*

Reginæ ac Regiæ familiæ, si Regem Ervigium mori contingeret: vibrato in eos anathemate, qui vim intulissent. Veritum etiam Regibus successoribus Reginas viduas ducere: néve Gothorum nobilitas confuso cum plebejis sanguine obscureretur.

Nota. Canon illæ de Regiæ familiæ securitate appositus est, quia meritò timebatur, ne post mortem Ervigii populari invidia deflagrarent, propter discordias inter Chindasvinthi Regis posteritatem, & Wambæ cognatos. Quæ tandem Regnum Hispaniæ ibant perditum.

§. XIV.

Concilium Toletanum XIV. anno 684.

35. **H**oc Concilium celebratum est jussu & autoritate Leonis II. Summi Pontificiis, ac voluntate regis *Ervigii*, ut acta sexti Concilii Generalis, quo Monothelitæ fuerant damnati, Hispaniæ Præfulum assensu promulgarentur. Probata est omnino à 17. Episcopis congregatis Synodus sexta Oecumenica. Sed prætermittitur quinta Synodo, primo loco post Chalcedonensem est collocata. Nempe Sæculi illius vitio, Africæ atque Illyrici exemplo, quintum Concilium Generale, quod Justiniano Imperatore habitum erat de tribus Capitulis, repudiabant. Quod & Isidorus Hispalensem fecisse ex scriptis ejus erui Mariana putat. Quia scilicet non satis distinguebant inter scripta Theodori, Theodoretii, & Ibæ hæretica, & eorum personas, illisque damnatis, has, si errori renuntient absolvi posse.

Misit Synodus acta sua, ad summum Pontificem, cum expositione fidei, à Juliano Toletano Episcopo composita. In hac nonnulla Benedictus Papa, qui interim Leoni II. successerat, improbanda censuit: præcipuè, quod de sacra Triade differens dixisset *sapientiam ex sapientia* procedere, *voluntatem ex voluntate*: quomodo Ecclesia affirmat, Deum de Deo, lumen de lumine. Quas locutiones extendi volebat Pontifex. Illudque præterea, quod Christum *ex tribus substantiis* conflatum esse diceret.

§. XV.

Concilium Toletanum XV. anno 687.

36. **R**ex Ervigius, ut Chindasvinthi Regis, avi sui, familiam cum Wambæ exauctorati stirpe, sublatis discordiis, quæ hæctenus intercesserant, amicitia conjungeret, filiam *Cixilonem Egicæ*, Wambæ

bæ propinquo, uxorem dedit, postquam is juraverat, se Reginae, socrus suæ, ac Ervigii filiorum, curam habiturum, nec permissurum, ut eorum fortunæ post mortem Ervigii soceri diripiantur.

His ita peractis Ervigius pridie mortis suæ *Egicam* generum designavit successorem, Proceribus sacramento solutis, quo ipsi obstricti fuerant, ut in novi Regis verba jurarent.

Verùm *Egica* Regnum à vindicta in Ervigium, & focerum & Patronum suum auspiciatus, Cixilonem, ex qua Witizam jam susceperat filium, repudiavit. Sumptum etiam de Proceribus supplicium, quorum opera Wambam in fraudem impulsus, ac regno dejectum esse constabat.

Hanc vindictæ cupidinem si excipias, *Egica* iis pacis bellique artibus clarus rerum clavo præfedit, ut facilè cum quovis priorum Regum de laude possit contendere. Religionis etiam amplificandæ studio, & superiorum Regum æmulatione provocatus, *Concilium Toletanum XV.* haberi curavit, à 66. Episcopis.

Duo majoris momenti puncta sunt excussa. Nam 1. de orthodoxia Juliani Toletani Præsulis est inquisitum, cujus propositionem geminam Benedictus Papa improbaverat. Scripsit Julianus apologeticum, itaque verborum suorum sensum temperavit, explicavitque, ut doctrina ejus à Concilio sit laudata, atque etiam à Sergio Pontifice, Benedicti successore.

Alterum caput discussionis erat jusjurandum, quo *Egica* rex promiserat Ervigio Reginae viduæ & filiorum ejus securitatem. Cum autem hi plura injustè ablata possiderent, quæsitum est, an juramento rex vetaretur pro iis pronuntiare, quibus jus ad bona illa esse cognosceret? respondit Concilium, juramenti sanctitatem haudquaquam patrocinari sceleri, nec esse vinculum iniquitatis. Religionis esse officium, oppressis secundum jura & merita causæ administrare justitiam.

§. XVI.

Canones Concilii Toletani XVI. anno 693.

Voluntate ejusdem Regis *Egicæ* convenerunt Episcopi 61. à quibus est præmissa proluxa professio fidei, in qua ad Juliani Toletani mentem inter alia hæc habentur: *sicut est Catholicum dici, Deum de Deo, lumen de lumine, lucem de luce, ita veræ fidei est proba assertio, voluntatem dici de voluntate, sicut sapientiam de sapientia, essentiam de essentia.*

Nota. De Judæis Rex ipse Egica ad Concilium retulerat, ob-
lato libello conquestus, quòd prodendæ Hispaniæ consilia cum Ju-
dæis Africanis communicârint; eâmq̃ue machinationem per totam
Hispaniam serpsisse.

§. XVIII.

De Conciliabulo Toletano & Hispaniæ ruina.

39. **T**ot Concilia Toletana, piè sanctéque hætenus celebrata, prohi-
bere non poterant, quò minus res Hispaniæ ad interitum pro-
perarent. Equidem jam antè factiones Procerum impellebant in
præcipitium: at sustinuerat utcumque rerum molem probitas pri-
orum Regum; donec ultimorum duorum Regum, gentisque scelera
cælestes iras in vindictam provocarent.

Et *Witiza* quidem, ab Egica patre in societatem regni voca-
tus, premebat utcumque sceleratam indolem, vivente patre, sed
eo fatis defuncto, totum se palam exhibuit, crudelitatis, impie-
tatis, libidinis, scelerumque omnium monstrum.

Nec fatis erat, se esse turpem, obscæno Principi, nisi & alios
faceret. Concubinarum gregem aluit, & ut subditi exemplum
Regis sequerentur, legem tulit, ne Ecclesiasticis quidem personis
ea lege exceptis. Quàm ea res gentis corruptionem traxerit, fa-
cilè æstimari potest; cùm generis humani vitio potentius ad ma-
lum sit exemplum ac mandatum ducis, quàm ad honestatis & arduæ
virtutis decus: præsertim ubi jam aliàs malè vivendi consuetudo
invaluerit.

Altera lege Romani Pontificis, cujus auspiciis hætenus religio
steterat, & Gothicæ res auctæ, & bonis omnibus amplificatæ erant,
authoritatem sacram in Hispaniam abrogavit. Atque ut nihil ad im-
pietatem deesset, utramque legem (legis, inquam, portentum) com-
muni populi consensu firmari curavit.

Convocavit proin Toletum Episcopos: qui aut ipsi etiam jam
corrupti, aut scelerum licentia pellekti, aut timore perculsi, canes
muti, pro grege latrare non audebant, aut denique quibus mens
cordator, regia impietate dominante non sunt auditi. Certè eo in
Conciliabulo nihil actum more Majorum, aut lege Patrum. Pri-
scæ etiam sanctiones, contra Judæos latæ, aboleri justæ, ne vide-
licet ulla deesset occasio contaminandis provinciis, & in supremam
ruinam impellendis.

Hanc ut suspenderet *Witiza*, crudelitatem in auxilium vocavit.

Super-

Superstites erant duo Regis Chindasvinthi filii, Reccesvinthi fratres. *Theofredus* Roderici pater, & *Favila*, ex quo natus *Pelagius* (magna in Hispania tum ad ruinam, tum ad restaurationem nomina) *Theofredum* oculis privavit tyrannus, Favilam vitâ: filiis eorum *Roderico* & *Pelagio* fuga elapsis.

Cùmque humanus cruor satiari non posset sæviendi sitim, furorē convertit in urbes, quas per omnem ferme Hispaniam mœnibus ac munimentis nudavit. Aded nempe tyranni, ubi semel pravitas eorum animos occupavit, vel ipsa præsidia metuunt; & quos neque pudor à turpitudine, neque metus ab immanitate, neque à temeritate ratio revocat, ii, dum propriæ securitati providere conantur, majori periculo metuque implicantur.

Superant quidem aliqui præsci moris Sacerdotes, qui ægris oculis intuebantur tantas patriæ calamitates, & majores adhuc formidabant; sed vel hiscere crimen habebatur; præsertim ubi *Sindere-dus*, *Toletanus* Præsul, fidelis scelerum administer, omni suppliciorum genere vexaret, qui tantis ruinis obviam ire contenderent.

Decem annos solium contaminavit *Witiza*, & regnum attrivit; cùm morte abreptus, duos filios reliquit *Ebam* & *Sisebutum*; quibus infaustæ memoriæ pater nocuit.

Illis igitur prætermiſſis *Rodericus* *Theofredi* exoculati filius, *Chindasvinthi* Regis nepos, Procerum suffragio auctoratus throno lacerati regni collegit reliquias: Princeps in quo insignes equidem regiæ dotes lucerent, sed quas majora vitia obscurarent. Præterea ea erat regni facies, qua calamitosam magis oculis animoque subicere non possis; urbes propugnaculis nudatæ, provinciæ in factiones scissæ, Proceres, ut, quod ajunt, in turbido piscentur, perfidi: Gothicum illud invictum robur luxuria, otio, mollique vita aded enervatum, ut orbis illi domitores, ut seditionibus & perfidiæ apti, ita defendendæ patriæ jam essent impares, cuius facilè hostium incursionem cessuri.

Huic occasionem, supremæque gentis cladi complementum dedit Regis *Roderici* stuprum, illatum *Cava*, regio de gynecæo virginii. Pater hujus erat *Julianus* Comes, *Egicæ* Regis gener, qui *Africæ Tingitanæ* (quo eò usque *Gothis* parebat) & illi *Hispaniæ* parti, quæ adjacet freto *Herculeo* (*Gaditanum* hodie vocant) præfectus fuerat, potentia tanta, ut cum quovis ex *Hispaniæ* Proceribus posset conferri. Eratque hoc ipso tempore à Rege de rebus magnis legatus in *Africam*.

Huic patri suo *Juliano* *Cava* filia in *Africam* scripsit epistolam de illato sibi à Rege *Roderico* stupro. Quare *Julianus*, jam aliàs

tacitè Regi offensus, molitùsque prodicionem, cum Witizæ filiis, qui Rodericum fugientes, jam antea in Africa sibi exilium elegerant, aliisque, quos Regi inimicos noverat, conjurat, ac Saracenos in Africa ad bellum Hispaniæ inferendum sollicitat: quo in statu res Hispaniæ sint, aperit: celeritate regnum totum, munimentis nudum, milite vacuum, civibus enerve fulminis instar invadi ac profterni posse.

Nec respuebat occasionem oblatam *Muza*, Africae Præfectus. Re igitur priùs cum *Miramamolino*, qui universæ Saracenorum genti imperabat, communicata, paucas primùm, ad tentandam Juliani fidem copias in Hispaniæ fines mittit; quibus cum nemo obsisteret, plures expedit, ac regias cohortes malè instructas fundit.

Tum verò Rex totam Hispaniam evocat, ac prælio ingenti funditur à Saracenis; postquam in ipso pugnae ardore proditores Hispani suis cum cohortibus ad hostem transiere, & populares suos inopinatò sunt aggressi.

Unum hoc prælium & castra, & impedimenta, quin totam Hispaniam abstulit. Ibi Gothorum nomen extinctum, ibi virtus bellica, ibi præteriti temporis fama, ibi spes futuri deleta: imperiùmque, quod trecentis ampliùs annis steterat, à barbara gente suppressum: vindicante videlicet ultore cælo tot gentis infanda scelera.

Rodericus Rex fugâ elapsus, nusquam ampliùs postea comparuit. Hispani, qui in acie non ceciderant, ex fuga collecti, altero prælio victi, fugatiq; in latibulis, atque Asturiæ, Cantabriæque montibus salutem quæsiere.

Tum verò per totam Hispaniam, Lusitaniam, quin & Galliam Gothicam Maurorum arma circumlata, urbibus aut fuga civium, aut deditioe, aut vi, aut prodicione captis: nihilque erat tam facerum sanctùmque, in quod non immani feritate ac tyrannide grassaretur barbari Victoris licentia: donec è favillis conflagrantis patriæ novus exurgeret Phœnix *Pelagius*, qui, alter velut Deucalion restauraret orbem Hispanum, & regium Gothorum sanguinem propagaret; laborante posteritate per septingentos & ultra annos, ut colligeret, quod una procella disjecerat.

De Conciliis Angliæ.

SÆCULI VII.

§. I.

Prænotanda de statu Politico.

Extrema illas Europæ ad Occidentem Insulas variæ olim incolebant gentes, Britanni præsertim, Hiberni, Scoti & Picti (qui ultimi ad septentrionalem Scotiæ oram confederant) variisque, ut finitimos inter populos fieri consuevit, bellis inter se erant commissi: donec ab exteris etiam gentibus fuerant inuasi. 40.
Sub Ro-
manis.

Et primus quidem, subacta Gallia, in Britanniam cum classe hostili trajecisse legitur Julius Cæsar; qui eam partem, quæ Anglia hodie dicitur, Romano subiecit Imperio. Cùm autem postmodum Britanni jugum excuterent, Claudius Imperator per Plautium eos rursus coercuit, dictus propterea *Britannicus*, quo nomine etiam insignivit suum filium.

Adrianus dein Imperator, ut Britanniam aduersus Scotorum Pictorumque, quos subigere Romani nunquam potuerant, incursionem defenderet, murum octoginta passuum millibus longum erexit, labefcente jam Romana fortitudine; quæ antè pro muro steterat.

Sæculo quinto Romani insulam omnino deseruerunt. Cùmque dein Britanni à Scotis & Pictis rursus invaderentur, *Anglos*, Saxoniam populum, in auxilium vocarunt. Hi Britanniam ingressi circa medium sæculi quinti, Scotos quidem ex ea fugarunt, sed regionis amœnitate retenti, factique ex amicis hostes, arma in Britannos verterunt, atque Britanniam in potestatem suam redegerunt, *Angliam* exinde ab eorum nomine appellatam.

Sub initium sexti sæculi Anglo-Saxones heptarchiam, seu septemplex regnum in Anglia erexerunt; non quidem instituta communi aliqua divisione, sed manu armata, vindicantibus sibi proprium septem Saxonis Ducibus, quantum quisque terrarum abriperè poterat, regiumque nomen sibi imponentibus.

Atque hac ratione enata sunt regna, *Cantiorum* seu *Cantii*, in quo Cantuaria, Angliæ Metropolitana. *Essæxiæ*, seu *Saxonia Heptar-*
Orientalis; in qua Londinum, omnium caput. *Suffæxiæ*, seu *Saxonia* 41.
Heptar-
chia.
Australis; in qua Cicestria, regni olim sedes. *Westæxiæ*, seu *Saxo-*

Saxonia Occidentalis; in qua Vintonia, à pluribus Conciliis celebris. *Ost-Anglia* seu *Anglia Orientalis*: In qua Cantabrigia, nobile scientiarum emporium. *Mercia* seu *Anglia Media*: in qua Oxonium, pariter famosissima Academia celebre. Denique *Northumbria*: in qua eminent Eboracum, præcipua post Londinum Angliæ civitas, Archiepiscopatu celebris: qui sæpius cum Cantuariensi de Primatu certavit.

42.
Reges
Cantii.

In his igitur septem provinciis (quarum divisio remansit, etiam postquam sub Egberto, Westfaxonum Rege, omnes in unum regnum coalescerant) septem Reguli Saxones regnare cœperunt, sed magna inter se discordia; cum alter alterum excutere niteretur. Britanni verò, antiqui incolæ, in *Chambriam*, seu *Walliam* sunt reiecti, quam de se satis obscuram, titulus Principis Regii postmodum nobilitavit.

Quintus Cantiorum Rex fuit *Ethelbertus*, qui ducta in uxorem Bertha, regio Francorum sanguine prognata, Principe apprime Catholica, sanctissimos viros *Augustinum* & *Mellitum*, ex ordine S. Benedicti, à Gregorio M. Papa in Angliam missos, benevolè excepit, atque ab iis fidem & baptismum accepit, sequente exemplum magna populi multitudine. Translata dein per S. Gregorium Papam Archiepiscopali sede Londino Doroverniam seu Cantuariam, Augustinus primus factus est Cantuariensis Archiepiscopus, Mellitus verò Londinensis Episcopus, sub initium Sæculi VII.

Ethelbertus verò religionis susceptæ se dedens officiis, Cantuariæ SS. Apostolorum Petri & Pauli, Londini S. Pauli, Rocestriæ S. Andreae cultui Basilicas excitavit. Datisque sanctissimis legibus pietissimè obiit, in sanctorum numerum relatus.

Edbaldus ejus filius ad idola primo impiè descivit. At conversus sanctam religionem coluit: eo etiam memoria dignissimus, quòd filium reliquerit *Ercombertum*, Regem pietissimum, qui omnia, quæ supererant, gentilium fana evertit, & idola contrivit. Sororem habuit *Ethelredam* Cœnobii Antistitem sanctissimam, conjugem *Sexburgam*, aiiâsq. personas pròpinquas, non minùs sanctimonix laude florentes. Sub Lothario ejus filio celebratum est Concilium Cantuariense, Nationale totius Angliæ, cujus canones postea referemus.

Tandem in pronepotibus Ercomberti defecit Regum Cantii sanguis. Decursisque dein levi saltu aliquot capitibus, corona re sedit in *Egberto* Westfaxonum Rege, qui capto Baldreto, Rege umbratili, Cantii regnum suo univit.

Reg-

Regnum *Orientalium Saxonum* fundavit *Ercbenvinus*. *Sibertum*, 43.
tertium eorundem Regem cum subditis convertit Mellitus. At *Sax-Ori-*
filii illius in idololatriam rursus sunt prolapsi. *Sigibertus* Rex ad *ent.*
era Christiana rediit, opera Ceddæ viri sanctissimi, qui, ut testatur
Beda lib. 3. Hist. Eccles. gentis Anglorum cap. 20. mortem violentam ei
prædixit, quod in domo Comitis excommunicati pransus esset.
Sebba & *Offa* Reges, posita corona, Monasticam vitam sunt professi,
& sanctimoniam fama celebres obierunt. Post *Offam* regnum ac-
cepit *Sehbredus*; eo mox dejectus ab *Egberto* West-Saxonum Rege.

Australium Saxonum regnum, cœptum ab *Ella* Saxone, sex tantum *Et Austris-*
Reges habuit. Eorum tertius *Ethelvoachus* à *S. Wilfrido*, Episcopo *lium.*
Christianis sacris cum gente illa est initiatus anno 681. Sub *Altinio*
ultimo Rege eversum est hoc regnum ab *Ina*, West-Saxonum Rege.

Est. Angliæ seu *Angliæ Orientalis* primus Rex fuit *Uffa*. 44.
Tertius *Reduvaldus*, qui primus baptizatus, in eodem templo altare, ve- *Est-An-*
ro Numini sacratum, cum impia idolorum ara conjunxit. At emen- *glie.*
davit patris scelus *Carpualdus* filius, ex integro Christo assertus: gen-
témque suam ad eundem convertere omni ope allaborans. Occi-
sus propterea ab homine gentili, christianæ veritatis Martyr. Quod-
que opus cœperat, perfecit *Sigbertus* frater, consiliis Felicis Episco-
pi: utque Christianis institutis gens imbueretur eruditius, *Canta-*
brigienfi scholæ initium dedit, anno 630. denique vitam Regalem
cum Monastica, hancque cum regno cœlesti commutavit. *Annas*,
ejus successor, tres filias nactus est; *Edelburgam*, *Sexburgam*, & *E-*
thelredam, sacris post mortem honoribus cultas: inclarescente non
minùs sanctitatis laude *Ethelredo* nepote, perfidè occiso ab *Offa*, *Merc-*
riorum Rege. Absorptum denique & hoc regnum à Saxonibus *Oc-*
cidentalibus.

Regnum *Merciorum*, à *Vibba*, fundatum, propagavit *Penda*, pri- *Et Merc-*
mus illius gentis Rex Christianus, tribus sororibus clarus, in sancta- *riorum.*
rum virginum numerum relatis. Filii quoque ejus nepotésque re-
ligionem orthodoxam insigniter promoverunt. *Offa* Rex, Romam
peregrinatus, regnum suum sedi Apostolicæ vectigale fecit. Tandem
& ipsum cum West-Saxonico coaluit.

In *Northumbria* primus regium nomen assumpsit *Idas* sæculo 6. 45.
cui successit *Alla*; sub quo pueri aliquot, forma eleganti, ex Anglia *Northum-*
Romam profecti, animi commiserationem Gregorio M. movisse *bria.*
scribuntur, & admittendos eò Apostolicos viros occasionem de-

disse. *Edvinus*, Allæ filius, ab exilio revocatus ad thronum, primus Northumbriæ Regum Christianus, anno 627. ope *Paulini* Episcopi, cum tota gente conversus. Creatus *Paulinus* ab *Honorio I.* Eboracensis Archiepiscopus, misso pallio, eminentioris potestatis insigni. *S. Oswaldus* Rex, victis hostibus ope *S. Crucis*, religionem magno zelo propagavit: cultus post mortem ab Ecclesia inter cœlites. Sub *Osvio* vehementer agitata est controversia de tempore celebrandi paschatis. *Cleolulphus*, cui venerabilis *Beda* historiam suam Ecclesiasticam dedicavit, regno abdicato vitam Monasticam sub *Regula S. Benedicti* est professus. Tandem & hoc Regnum ad *Egbertum* West-Saxoniam regem est devolutum.

Et West-Sax.

Occidentalium Saxonum, West-Saxiæ Regnum auspiciatus est *Cerdiculus* sæculo 6. sub ejus pronepote *Cinogislo* ad Romanam Ecclesiam adductum. Rex *Ceduvalla* Romam ad limina SS. Apostolorum *Petri & Pauli* profectus, à *Sergio* Pontifice est baptizatus. Ejus successor *Inas*, victo *Aldinio*, Australium Saxonum regno finem imposuit, regnum suum summo Pontifici vestigale fecit, argenteo nummo singulis domibus imposito. Qui nummus *denarius S. Petri* deinceps est appellatus. Leges etiam sanctissimas tulit, Episcoporum consilio, observandos videlicet Ecclesiasticos canones, & disciplinam. Judicia recto ordine instituenda, conjugia legitime celebranda. Decimam Ecclesiæ festo *S. Martini* solvendas. Servandam immunitatem Ecclesiarum. Denique Romam profectus Rex sanctissimus habitum Religiosum induit; *Ethelburga* Regina pariter monasterium ingressa. *Brithricus* *Egbertum*, Regii sanguinis Principem in Galliam expulit. Qui tamen post mortem tyranni ad avitum regnum regressus, everfa heptarchia, totam Angliam sub unum imperium collegit.

§. II.

Status Ecclesiasticus per Concilia ordinatus in
Angliæ sæc. VII.

46.
Wigorniense.

Sub ipsum sæculi initium ab *Augustino*, primo *Doroberniæ* seu *Cantuarie* Archi-Episcopo, *Ethelberti* Regis ope convocata est *Synodus Wigorniensis*, præsentibus; præter *Augustinum* ejusque Romanum clerum, Episcopis septem, & Doctoribus plurimis Britannicis. Tria in ea *Augustinus* proposuit. 1. ut pascha tempore, in Ecclesia reliqua consueto, celebrent. 2. ut baptismum secundum

cundum ritum Ecclesiæ Romanæ administrant. 3. ut genti Anglorum verbum Domini juncta opera prædicent. At miraculo etiam, in cæco sanando coram illis patrato, obtineri tunc (ut ante insinuatum) ab Anglis nihil poterat.

Quarto post anno idem S. Augustinus, præsentem Rege Ethelberto, clero & populo, Cantuariæ alterum celebravit conventum: in quo accepit pallium, sibi transmissum à S. Gregorio M. & Apostolicis insignibus in sede sua est investitus. Rex verò, edito diplomate, confirmavit Monasterium SS. Petri & Pauli, quod Augustinus prope Cantuariam fundaverat: quòque omnium primum erat inter Anglo-Saxones.

Cùm post mortem S. Ethelberti Eadbaldus, ejus filius ad idola rediret. Anglique idololatram persequerentur Ecclesiam, post mortem Augustini ejus socii, Laurentius Archiepiscopus Cantuariensis, Mellitus Episcopus Londinensis, & Justus Rossensis, Cantii Concilium habuerunt, in quo decreverunt, Angliam deserere, & alibi operam suam melius ponere. Illis igitur viris Apostolicis, ac sanctissimis Episcopis in Galliam demigrantibus, eclipsin passa est Anglicana Ecclesia: donec revocatis tantis luminibus, splendorem reduceret.

Anno 664. cùm controversia paschalis recrudesceret, Scotis, Anglisque mori suo, quo quandoque decima quarta luna (si in illam Dominica incideret) pascha celebrabant, mordicus inhærentibus, indicta est *Synodus Pbharenfis*; in qua acerrimè disputatum est à Wilfrida Abbate, Eboracensi postea Archiepiscopo, & Colmano Lindisfarnensi Episcopo, præsentem etiam Rege Oswio; qui cum audisset, dixisse Christum ad Petrum: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non prævalebunt adversus eam: & tibi dabo claves regni cælorum*, interrogavit; verène Christus hæc ad Petrum dixerit? cùmque utraque disputantium pars id affirmaret, reposuit Rex, se igitur pascha celebraturum secundum morem, à Petro illo traditum, cui claves regni cælorum sint commissæ. Utinam cum hoc Rege recentiores Angli loquerentur!

Ad inducendam porro per totam Angliam majorem Ecclesiasticæ disciplinæ conformitatem, anno 673. Lotharii Cantiorum Regis tempore, celebratum est *Concilium Herudfordiense*, Nationale totius Angliæ, utpote cui præsentem erant Merciorum, Northumbriorum, Cantiorum, Orientalium & Occidentalium Anglorum

Episcopi, Præsìde Theodoro, Cantuariæ Archiepiscopo: decem in eo promulgati canones, quibus statuitur,

1. Ut pascha ab omnibus eodem die celebretur: nempe Dominica proxima post plenilunium mensis primi.

2. Ut nullus Episcopus alterius fines invadat.

3. Ut Episcopi non sint molesti Monasteriis, nec res eorum usurpent.

4. Ut Monachi ad aliud monasterium non transeant sine licentia Abbatis.

5. Ut clerici diligenter resideant in sua Ecclesia.

6. Ut peregrini non fungantur officio sacerdotali sine consensu Episcopi diœcesis, in qua versantur.

7. Ut bis quot annis cogatur Synodus.

8. Ut inter Episcopos observetur prioritas consecrationis.

9. Ut crescenti fidelium numero plures in Anglia consecrentur Episcopi.

10. Ut conjugium legitimæ contrahatur; ùtque indissolubile sit, *excepta fornicationis causa.*

Nota. Concilia aliqua particularia, uti etiam hoc ipsum Anglicanum, errârunt, dum matrimonium consummatum propter fornicationem dissolvi posse quoad vinculum putârunt, non satis intelligentes verba Evangelii. Non dicunt illa, propter fornicationis alterius conjugum matrimonium dissolvi quoad vinculum, seu ita, ut pars innocens aliud inire matrimonium possit, vivente conjuge: sed ita sunt intelligenda, ut dicant, propter fornicationem conjugis posse partem innocentem petere divortium perpetuum, seu separationem quoad thorum & cohabitationem manente usque ad alterutrum mortem conjugii vinculo: ùt docet Apostolus, & Tridentinum explicat.

^{49.}
Hetsfeldæ.

Cùm sexta Generalis Synodus Constantinopoli esset habenda, contra Monothelitas, particularia in Occidentis provinciis Concilia sunt instituta, ut eorum placita per Legatos ad Synodum Oecumenicam mitterentur. Quare etiam Nationis Anglicæ Concilium Theodorus, Cantuariensis Archiepiscopus, totiùsque Insulæ Primas anno 680. *Hetsfeldæ* celebravit. Rejeçta in hoc Eutychianorum, & Monothelitarum hæresi, emissa est orthodoxa professio fidei: recepti etiam quinque Generales Synodi, qui ad id usque tempus fuerant habiti: unà cum Synodo Romana, sub Martino I. contra Monothelitas celebrata.

Con-

Concilium Berghamstedense, Præsente Withredo, Cantiorum Rege, sub Bertualdo Cantuariensi anno 697. celebratum, complures edidit canones, quibus decernitur: Ecclesia libera esto; fruitorque suis iudiciis, & redditibus. Pœnæ canonicæ & civiles adulteris irrogantur. Si quis seruo suo die jejunii carnem dederit comedendam, dominium in servum amittito. Episcopi & Regis verbum, etiam absque juramento, irrefragabile esto. Sacerdos verò se purgato coram altari, dicendo: *veritatem dico in Christo, non mentior*. Si quis aliquem ex clientela Episcopi accusat, Ecclesiastici fori esto iudicium. Sub idem ferme tempus *Concilium Becanceldense*, auctore Withredo Cantii Rege præsente, decrevit, ut Ecclesiæ sint liberæ ab omni tributo, & exactione sæculari, earumque res à laicorum jure & injuria eximantur.

Theodorus Archiepiscopus complura edidit capitularia, in quibus Græcæ ac Romanæ Ecclesiæ disciplinam exponit, ut videre est initio tomi octavi Conciliorum editionis Venetæ. Ina etiam Saxonum Occidentalium Rex in conventu Prælatorum ac Procerum leges tulit de censu Ecclesiæ solvendo, de immunitate Ecclesiarum, de iustis nuptiis, rectis iudiciis, moribus populi &c.

C A P U T VIII.

De Conciliis

SÆCULI VIII.

Immani tyrannide in Ecclesiam Christi, præsertim in Oriente, furebant hoc Sæculo Iconoclastæ, præferentibus impietati vexillum sex omnino Imperatoribus. Lætior in Occidente Ecclesiæ facies, sparsa per Apostolicos viros salubri semente, magis semper magisque efflorescens; præsertim in Germania. In qua prostrati sunt à Carolo illo Magno Saxones, ut ad veræ fidei decus feliciter surgerent. In Anglia etiam ad excindendas superstitionis ethnicae reliquias laboratum strenuè. Hispania tamen sub impio Saracenorum iugo gemebat, vindicantibus lentè per arduos reditus postliminii jura Hispanis Proceribus.

SUMMARIUM.

ARTICULUS I.

De Conciliis in Cauſa Iconoclaſtarum celebratis.

1. Leo Iſauricus primus Iconoclaſta.
2. Cui reſiſtunt Doctores Studitarum palatii, oſtenduntque cultum imaginum eſſe pium & innocentem.
3. Leonis in eos, & S. Germanum furor.
4. Greg. II. in Concilio Rom. excommunicat Leonem, & ei tributa pendi prohibet; ſi ſcriptoribus Græcis ſides.
5. S. Joanni Damasceno propter deſenſionem ſacrarum Imaginum abſciſſa manus prodigioſè reſtituta.
6. Concilium Romanum ſub Gregorio III. pro SS. Imaginibus.
7. Interitus Leonis Iſauri.
8. Copronymi Conciliabulum contra cultum SS. Imaginum.
9. A Concilio Gentiliacenſi reprobatum.
10. Item à Jeruſolymitano & Romano ſub Stephano IV.
11. Copronymi interitus, & Leonis IV. filii impietas.
12. Conjux Leonis Irene cultum SS. Imaginum reſtituit.
13. Concilium Romanum in cauſa Leonis III. Papæ.
14. Recrudescit Iconomachia ſub Leone Armeno, Michæle Balbo, & Theophilo.
15. Theodora, conjux Theophili, habito Concilio Conſtantinopoli, Imaginum religionem reſtituit.
16. Bogor Bulgariae Rex, cum gente illa converſus ope Imaginis.
17. Recentiores Iconoclaſtæ, Petro Bruſiani, Henriciani, Waldenſes, Albigenſes, Zwingliani, & Calviniſtæ.
18. Obſervatio: an Gregorius II. Leonem Iſaurum priuaverit tributorum exactione per Italian.

ARTICULUS II.

19. Canones Concilii Romani ſub Zacharia Papæ.
20. Canones Concilii Furojulienſis.
21. Obſervatio in hæc Concilia de Impediuento criminis.

ARTICULUS III.

De Conciliis Germaniæ.

22. *De statu Germaniæ Sæc. VIII.*
 23. *Status Ecclesiasticus ordinatus per Concilia.*
 24. *Canones Concilii Francofordiensis.*
 25. *De Capitularibus Caroli M.*

ARTICULUS IV.

De Conciliis Galliæ.

26. *De statu Galliæ Sæc. VIII.*
 27. *Status Ecclesiasticus ordinatus per Concilia.*

ARTICULUS V.

28. *De Conciliis Angliæ.*

ARTICULUS I.

De Conciliis in causâ Iconoclastarum celebratis.

Leo *Isaurus* (Canon antea dictus) Imperio admotus, atque devictus hostibus, præsertim Saracenis, in eo firmatus, primus SS. Imaginibus bellum indixit, ut satisfaceret impio promisso, quod duobus impostoribus Judæis, Imperium ei prædicentibus, fecerat. Cum autem populus se opponeret, atque innocentem religionem defenderet, incredibili tyrannide sæviit, in Doctores præcipuè *palatii*, quod Constantinus M. velut seminarium quoddam doctorum virorum ædificaverat, ad perenne, ut sperabat, litterarum decus.

Cum enim viri isti doctissimi, in parvo velut Concilio Constantinopoli, collecti, Imperatori ostendissent, quantum sit discrimen inter idola gentilium, & Christianorum imagines; illa vel colunt ut Deos, vel ut repræsentantia Numen aliquod fictum & commentitium: idola ejusmodi prohiberi in primo præcepto decalogi. In imaginibus Christianorum neque agnosci Numen aliquod inesse, aut virtutem aliquam, neque repræsentari consuetam aliquam Divinitatem, sed Christum Dominum, ejusque sanctos, veneratione dignos, ad quos tanquam prototypa referatur cultus, qui illorum defertur imaginibus. Deum ipsum præcepisse, super Arcam, & in templo

Salomonis collocari Angelorum imagines, atque per multa miracula demonstrâsse, gratum sibi esse innoxium hunc usum cultumque Imaginum. A SS. Patribus multis encomiis eundem celebratum, atque à tota Ecclesia jam inde ab Apostolorum tempore receptum, licet persecutionum gentilium tempore fuerit rarior. Quod si denique S. Scriptura complura, & rationis, & sensus expertia, ut sacros libros, sacra vasa, Arcam, templum Propitiatorium, sepulchrum Domini, veneratione digna, atque scabellum pedum adorandum nobis proponat, propter relationem, quam habent ad Deum, cur non etiam Christi, Deiparæ, sanctorumque Dei Imagines cultu inferiore propter sanctissima, quæ nobis per illas exhibentur, prototypa possint honorari, aut Christus ipse Deus ac Dominus noster coram ejus imagine adorari, & sanctissima ejus Mater, reliquique sancti in suis iconibus condecente veneratione affici? hunc cultum tantum abesse ab idololatria quantum idolum à Christi veri Dei imagine.

3. *In quos furit Leo.* Hæc, inquam, aliæque cum Doctorum illorum virorum cætus Leoni imperatori demonstrâset, ille, ut sacra eruditione & doctrina vacuus, ita rabie & furore plenus, totum illud doctorum palatium, antiquissimam pulcherrimamque optimarum scientiarum sedem, cum instructissima Bibliotheca, ac viris istis doctissimis ac religiosissimis immani crudelitate jussit exuri.

Et in S. Germanum. Eundem furorem exercuit in sanctissimum Patriarcham Germanum, quem convocata *Constantinopolin* anno 730. impio *Conciliabulo* deposuit, & in exilium relegatum postea obruncari jussit; substituto in ejus locum *Anastasio Syncello*, Iconomacho, homine impio.

4. *Excommunicatur* Pontifex Gregorius II. postquam pluribus litteris & legationibus hunc Leonem frustra placare, & ad fidem orthodoxam reducere esset conatus, nihilque aliud obtinisset, nisi ut tum per Exarchos, tum per alios imissos sicarios iniquissimis vitæ insidiis sit appetitus, convocato *Romano Concilio* anno 730. confirmavit cultum SS. Imaginum, atque Leonem tanquam hæreticum communionem fidelium privavit, eumque porro agnoscere, aut tributa pendere omni Italiæ prohibuit, (si Græcis scriptoribus fides est adhibenda) iusto cum Carolo Martello fœdere, quem Protectorem & Consulem Romanum renuntiavit.

Leo audita Italiæ defectione & anathemate, in se vibrato, adhuc altius rugiens, flagris, carceribus, exiliis, cædibus Catholicorum atrocissimè sæviit; exporrecto in alienas etiam terras furore, cui ingenti scelere victimam destinârat S. *Joannem Damascenum*, sacrarum Imaginum fortissimum doctissimumque defensorem Damasci tunc Præfectum in Syria.

Cui, confictâ epistolâ proditiōnis ab Impio Leone accusato, dextram amputari iussit Calypha Saracenus, quam tamen, cùm coram imagine B. V. orâssæt, dum postea dormiret, integram recepit: atque abdicata, quam Calypha Syriæ ei rursus obtulerat, Præfectura, in Palæstinam concessit, Monasterio reliquum vitæ Deo, atque defendendis per doctissima scripta sanctis, eorûmque imaginibus consecraturus.

5.
Joan Da-
asc

Dum Syrus iste in Oriente causam Dei Sanctorûmque invictissimè propugnat, Syrus alter in Occidente causam eandem suscepit. Is erat *Gregorius III.* qui, cùm Leo adversus omnia monita obduratum pectus ostentaret, ipsûsque Gregorii legatum in carcerem conjecisset, antecessoris sui exemplo convocavit *Romæ Concilium* 93. Episcoporum, in Basilica S. Petri anno 732. celebratum, præsentem etiam Senatu populôque Romano. In hoc asserta denuo confirmatâque SS. Imaginum religio, dictûmque Iconoclastis omnibus anathema.

6.
Romanum

Leo furore æstuans, ut Exarchatum Romamque recuperaret, ingentem classẽ ex Sicilia & Calabria, quæ sub ejus adhuc gemebant tyrannide, emisit. At illa tota ventorum turbine conquassata, ac fluctibus hausta interiit. Addita subin alia flagella ultricia, fames, pestes, bella, terræ motus, donec tandem anno 741. obluctantem cælo animam cum ventris profluvio effudit.

7.
Leonis in-
teritus.

Ultra parentis furores, scelera, atque impietatem progressus filius *Constantinus Copronymus*, non tantum contra SS. Imagines execrandam exeruit rabiẽ, verum etiam in cælum posuit os suum, ejusque beatos Incolos invocari, ac Sanctos vocari edicto vetuit. Præcipue verò in B. V. ejus debachata est impietas, imo & in ipsum Christum Dominum, quem merum hominem ex Maria natum cum Nestorio blasphemaverat.

Tantum in folio monstrum non tulit populus; unde abrogato ei Imperio, *Artabasdum* ejus patruelem, Principem Catholicum Imperatorem proclamavit: qui cultum in sacras imagines plaudentibus bonis mox restituit. Et initid quidem prosperè bellum gessit adversus Copronymum, tum verò sæpius cæsus, & expugnata Constantinopoli oculis primùm, tum etiam vita privatus est.

8.
Coprony-
mi.

Copronymus verò plus quàm barbara crudelitate in urbem captam defævit. Atque ab pertexendam persecutionis telam adversus SS. Icones, *Conciliabulum Constantinopolitanum* 338. Episcoporum convocavit anno 754. in quo damnati sunt S. Germanus, S. Joannes Damascenus, aliique SS. Imaginum defensores: sequentibus Epi-

scopis metu percussis, quò impius Copronymus duceret. Ab eo tempore in deterias lapsæ res Imperii, cæsi à Saracenis & Bulgaris sæpius exercitus: Exarchatus, Astulpho Longobardo extortus, à *Pipino* Rege Francorum, donatus Ecclesiæ, cui tunc præsidebat Stephanus III. frustra illum Copronymo reposcente. Licèt missa legatione in Galliam *Gisèlam* Regis Pipini filiam Leoni suo Porphyrogenito Sponsam peteret, Exarchatum in dotem allaturam. Ne autem Religionis dissidium obicem ponat connubiali fœderi, visum est posse illud Concilio convocato dirimi, ad quod ipse plures Episcopos cum sex Patriciis mitteret.

9.
Gentiliacense.

Placuit Pipino convocari Concilium. Negotio itaque cum Paulo I. Pontifice communicato, indictum fuit anno 766. *Concilium Gentiliacense*, Gentiliaci videlicet, prope Parisios congregatum. Aderant sex Legati Pontificis, complures Orientales Episcopi à Copronymo submissi, unà cum Germaniæ & Galliæ Episcopis. Disceptatum de duobus articulis, de cultu SS. Imaginum, & de processione Spiritus S. Nam cùm Latini Græcis objicerent, quòd in causa SS. Imaginum à traditione Patrum & Ecclesiæ recederent, Græci vicissim exprobrabant, quòd Latini addendo particulam, *Filiòque* Symbolum mutassent. Pronunciatum in utroque articulo pro Occidentalibus.

Decisa hac Religionis controversia, ad reliquos duos articulos legatis respondit Pipinus: & ad primum quidem, Exarchatum, jure belli Longobardis ereptum, ex integro donatum esse Pontifici, revocari proin non posse. Ad alterum verò: *filiam* suam nulli alteri, nisi Franco & Catholico desponsandam. At *Gisela* Christum sponsum elegit, cui in Monasterio virginitatem devovit.

10.
Solymitanum.

Acerbè tulit Copronymus, & hæresin suam à latinis damnatam, & sponsam cum cupita dote negatam. Auctaque est ira, cùm intellexit, in *Concilio Jerosolymitano* à tribus Orientis Patriarchis, Alexandrino, Antiocheno, ac Hierosolymitano, eorùmque Episcopis, Iconoclastas pariter esse damnatos, sèque à toto fermè orbe Christiano haberi hæreticum.

& *Romanum.*

Quod, ut adhuc apertiùs cerneret, Stephanus IV. Pontifex, accepta per legatos Synodali Concilii Jerosolymitani epistola, *Concilium Romanum* anno 769. indixit, communicato cum Carolo & Carolomanno Franciæ Regibus consilio, qui duodecim Episcopos doctissimos ad Synodum Romanam miserunt. Examinata in ea denuo causa Imaginum. Demonstratum inter has & idola discrimen: ita prohiberi, non illas: productæ in medium sacre Scripturæ,

turæ, doctrina Patrum, ac perpetua Ecclesiæ traditio: damnatum Constantinopolitanum Copronymi conciliabulum: dictum anathema omnibus Iconomachis: confirmatæque Synodalis trium Orientis Patriarcharum epistola.

Additum fuit à Concilio decretum, ne quis deinceps, qui non esset Diaconus aut Presbyter Cardinalis, eligeretur Romanus Pontifex. Occasionem huic decreto dederat Constantinus quidam, quem adhucdum laicum Desiderius Longobardorum Rex in sedem Apostolicam paulò antè intruserat.

Copronymus tot fulminibus necdum se ipso factus melior, iram orthodoxorum sanguine, ac præcipuè Monachorum, qui pro veritate Catholica fortissimè dimicabant, atrocissima laniena saturare conatus est; donec tandem ultricibus flammis maturus, ex temporali incendio, quo se conflagrare clamitabat, ad æternum raptus est, anno 775. At quis credat, ex radice tam putrida fructum optimum potuisse enasci, *Anthusam* videlicet, Copronymi filiam, quam virtus singularis, vitæque sanctimonia, in aula corruptissima perpetuò conservata, sacris aris intulit?

Alia mens erat *Leoni IV.* patri quàm forori similiori. Licèt enim initio Imperii videretur piè à patre degener; tamen ubi spe recuperandæ Italiæ excidit, totum patrem avumque induit, hoc est, Iconoclastam impium & tyrannum immanissimum, etiam in suos. In eo duntaxat laudabilior, quòd non ultra quinquennium fureret: exurente sacrilegum verticem corona non sua, anno 780.

Gubernaculo admota *Irene*, quam ob imaginum cultum Leo repudiaverat, devictis per duces suos hostibus externis ad Religionem restaurandam animum adjecit, permittà primùm ejusdem libertate, dein pertentatis aulæ Ministris, quos ad Concilium Generale pronos invenit, ab *Adriano I.* Papa Constantinopolin convocari illud curavit, *Nicænam* inde propter tumultum ab Iconomachis excitatum translatum. Atque in hoc honos, SS. Imaginibus debitus, ex integro est vindicatus (*vid. part. 3. cap. 2. art. 7.*)

Habitu est postea Concilium *Francofordiense*, in quo damnata est hæresis Elipandi, qui cum Nestorio duos asseruit filios Dei in Christo, alterum naturalem, ut Deus est, alterum adoptivum tantum, ut homo est. Videtur etiam in hoc Concilio damnata, memorata paulò antè, Synodus Nicænæ, ex falso supposito, ex corruptis actis illius Synodi hausto, decretum scilicet fuisse imaginibus cultum latriæ absolutum, soli SS. Trinitati debitum. Unde dici potest, non Synodum Nicænam, sed aliam imaginariã, qualem ex corrupto exemplari, vel in

libris pseudo-Carolinis descriptam habebant, à PP. Francofordien-
sibus esse damnatam. (vid. Part. III. cap. 2. art. 7. §. 4. & 5)

Hic obiter suspicienda Joannis Jacobi Hottingeri eruditio, dum
referens in sua *Helv. Hist. ad an. 794.* hoc Concilium, *Elipandum* scri-
bit fuisse Archiepiscopum *Spoletanum*. Quæ aliàs ex hac Synodo
contra SS. Imagines adducit, abundè soluta sunt cap. 2. art. 7. cit.
eandem ostendit eruditionem paulò antè, ad an. 773. Carolum Cal-
vum etiam vocari *Carolus Magnum* scribens. Carolus Calvus in
nulla re *magnus* fuit. Sub eo Gallia in summas calamitates devenit,
ob Normannorum incurfiones, Proceribus pariter insurgentibus, &
regnum distrahentibus.

Inter hæc *Irene* Catholica equidem, & à religione restituta com-
mendanda, at ambitiosa & crudelis, ut sola regnare posset, Ori-
entem miscuit, filio tandem Constantino, qui legitima uxore repu-
diata, aliam duxerat, proditione capto, & effossis oculis barbarè in-
terempto.

Petierat antè huic sponsam Caroli M. filiam. At eo consilio
abrupto, navalem in Italiam misit exercitum adversus eundem Ca-
rolum, ut à regno Italiæ, quod victo captoque Desiderio, ultimo
Longobardorum Rege, sibi subjecerat, eum depelleret. Verum is
cæso Græcorum exercitu, quietam deinceps Italiæ possessionem ha-
buit, Sicilia duntaxat & Calabria Græcis relicta. Exarchatum verò
post confectum bellum Longobardicum, confirmata Pipini parentis
sui donatione, novo diplomate jam antè dederat Ecclesiæ, adjectis
pluribus aliis Provinciis.

Cùm subin Leo III. Pontifex à *Pascali* & *Campulo*, Adriani I.
præcessoris sui nepotibus, crudelissimè esset habitus, atque de gra-
vissimis criminibus falsò accusatus, habitum est hac de causa, præsen-
te Carolo, quem Leo imploraverat, *Romæ Concilium*; quod una vo-
ce conclamavit, primam sedem à nemine, præter Deum, judicari.
Quare Leo conscenso ambone, ab objectis criminibus juramento se
purgavit: sicque causà tota finita est. Tertio dehinc die, ipso
Christi Servatoris Natali, Leo Pontifex in Ecclesia S. Petri cor-
onam Carolo imponens, eum, nihil tale expectantem, *Imperatorem*
renunciavit, acclamante populo Romano, & applaudente.

Irene, quæ filio interfecto, sola tunc imperabat in Oriente, non
tantùm non protestabatur contra hunc titulum & dignitatem, sed
missa legatione Imperatorem Occidentis illum agnovit, quin etiam
ejus

ejus connubium ambivit. Nec abnuebant Carolus, mortua Luitgarde, quarta conjuge, tunc viduus, sperans, hoc pacto utrumque rursus conjungi posse Imperium. At dum legati ejus venerunt Constantinopolim, Irene throno dejecta est à Nicephoro. Qui sibi à Carolo metuens, ejusdem ad Irenem legatis honorem habuit, missisque in Franciam suis oratoribus, pariter Carolum Imperatorem agnovit, pacisque perpetuæ fœdera cum eo iniit, fatis gnarus. Græcos jare in Occidentem jam pridem excidisse, Francosque amicos magis, quàm vicinos habendos esse. Eadem fœdera cum Carolo renovavit Michaël Curopolates, Nicephori successor. Quod idem postea fecit *Leo Armenus*.

At hic Princeps, ab impostoribus, ut Leo Isauricus, seductus, bellum mox contra SS. Imagines atrociter instauravit, coacto *Con-* 14.
stantinopoli conciliabulo, quo abjecta Nicæna generali Synodo, Copro- *Leo Arme-*
nymi conciliabulum est approbatum, relegatis cum Nicephoro Pa- *nus*.
triarcha sanctis Episcopis.

Eadem fermè tyrannis fuit *Michaelis Balbi*, qui missa legatione *Balbus*, ad Ludovicum Pium pacis fœdera renovari petiit: missa simul professione suæ fidei, quæ Catholica erat, excepto articulo de SS. Imaginibus, quem tamen dolosè ita temperabat, ut diceret, se eas tantum prohibuisse imagines, quibus populus per adorationem abusus esset.

Ludovicus in pacem continuandam facilè consensit; de fide verò ut responderet, *Concilium Parisiis* ab Episcopis celebrari voluit, consulto prius Eugenio II. summo Pontifice. In illo paucorum tantum Prælatorum conventiculo, ad eum fere modum, quo in Concilio Francofordienti factum, damnatum est tam Conciliabulum Copronymi, contra SS. Imagines coactum, quàm Synodus Nicæna, pro earum cultu celebrata, ex falso nempe supposito, quòd putarent, cultum latriæ deposedum istis ab ea Synodo decretum. Quem tamen errore deposuerunt, ubi fideliores Anastasii Bibliothecarii translationem illius Concilii viderunt, & audierunt, illud à Synodo VIII. atque à summo Pontifice esse approbatum.

Balbus abstracta à Saracenis Creta, totaque fermè Sicilia, *Ca-* *Theophi-*
labria & Apulia, Imperium lacerum reliquit Theophilo filio, qui do- *lus*.
tes præclares, & virtutes politicas non paucas hæresi paterna, & immanissima crudelitate, quam in cæltos imaginum, ac præfertim in pictores earum, ut Lazarum aliòsque, exercuit, turpiter fœdavit.

15. *Theodora.* Conjugem habuit *Theodoram* impensè Catholicam, sub cujus tutela reliquit Michaëlem triennem filium adjunctis ei consiliariis Theotisto aulæ, & Manuele militiæ Præfecto: his adiutoribus ut Religionem repararet, *Concilium* Episcoporum *Constantinopoli* congregandum duxit, ut pessundata SS. Imaginum Religio in ordinem suum reponatur. Videre tunc fuit, plerosque metu potius Imperatorum, aut eis adulandi gratiâ factos fuisse Iconomachos, quàm ex proprii animi sententia. Mox enim tum lapsi Episcopi & Clerici, tum alii passim ad antiqua sacra redierunt. Obstinationi tamen suæ pertinaciter inhæsit Joannes Patriarcha spurius. Quapropter à Concilio depositus, atque in ejus locum suffectus est *Methodius*, in pluribus persecutionibus multarum palmarum heros.

Constantinopolitanum.

Approbata dein Synodo Nicæna, SS. Imagines justæ restitui: pœnitentibus decreta pœna; Ecclesiæ, pulvis lupis, restitutæ Pastoribus. Sicque tandem faventibus superis Iconoclastarum hæresis feliciter extincta est, sub annum 841. postquam sub sex Imperatoribus per annos 120. barbaro furore per Orientem fuerat grassata.

16. *Bulgari conversi.*

Accessit ad cumulum lætitiæ Bulgarorum ea tempestate conversio, & quidem ope Imaginis, ultimum præferentis judicium, quam Methodus Monachus Bogorigentis illius ethniciæ Regi pinxerat. Hujus enim aspectu Princeps ille, ut ut aliàs ferox, ferociùmque picturarum amator, aded est perterritus, ut in agnum mutatus, Christianæ legi collum subjecerit, tractis exempli tam illustri ac doctrinæ virtute ad imitationem subditis.

Magna pars tanti operis tam feliciter confecti ad Theodoram pertinet, quæ submissis in Bulgariam doctis & piis hominibus negotium mirè promovit, tantamque gentis illius venerationem est affecta, ut velut filii matrem pace tranquilla & obsequio colerent: qui aliàs tot Græcos Imperatores virósque fortissimos gravissimis cladibus toties affecerant: remunerante videlicet, qui solet Deo O. M. probitatem fœmiliæ, quam Mentis suæ æternæ decretis in tempore consummandis delegerat.

17. *Recentiores: Iconoclastæ.*

Per trecentos deinde & ampliùs annos ab Iconomachis orbi esse quieto licuit, donec anno 1126. Petrus de *Bruis* erecta imaginum strue, flammis, quas succenderat, ipse est exustus. Conatus est equidem *Henricus* quidam è Magistris sui cineribus excitare rursus imaginum incendium. At occurrens tempori ingens ille Ecclesiæ pacator, & insuperabilis hæresum extinctor, Divus Bernardus, surgentem flammam mox compescuit.

Prodierunt subin velut ex favilla rursus in Gallia Waldenses & Albigenes, spurcum hominum genus, novi orbis incendiarii: & post 200. abinde annos Wicleffitæ in Anglia, sparsio usque in Bohemiam ad Hussitas exitiali fumo.

Lutherus, quem ex his cineribus Phœnicis instar surrexisse prædicant, intactas cruces sacrâsque imagines reliquit. Quin vindicem professus violati honoris, Carlstadium novum Iconoclastam, supra Magistrum volentem sapere Wittenberga omnique Saxoniam exegit: scripsitque duos contra eundem libros, in quibus Iconomachorum damnat spiritum, qui aliud spirare nesciat, quàm furorem, sanguinem, lanienam.

At his fulminibus Archi. Didascali sui, tantique, si superis placet, colapsi orbis restauratoris non terri Zwingliani & Calvinistæ, novi cinifiones Iconomachi, inimici crucis, ea in sanctas cruces, sacrâsque imagines patrârunt, quæ Leonum ac Copronymorum laudent mansuetudinem. Utinam pacato tantisper animo legerent, quæ Concilium Tridentinum, Nicænæ aliarumque Synodorum orthodoxarum insistens vestigiis, *sess.* 25. de usu cultûque SS. Imaginum graviter ac sapienter statuit; puderet profectò viros cordatos verique amantes religionem innocuam abominando *Idololatriæ* probro apud imperitum vulgus diffamare.

OBSERVATIO.

Dixi suprâ, prohibuisse Gregorium II. Pontificem, ne Itali Leonis 18.
Isaurico, Iconomacho obstinato, tributum eò usque consuetum penderent, *si Græcis scriptoribus fides est adhibenda*. Nam hoc disertè testantur Theophanes *ad annur. Leonis Isauri* 13. Zonaras *tom. 3. annal.* Cedrenus *tom. 1. ad an. 13. Leonis*. Quos sequuntur Sigebertus in *Chron. ad an. 731.* Platina *in vita Greg. II.* Baronius *ad annum 730.* Bellarminus *lib. 5. de Rom. Pont. cap. 8.* Peronius, aliique scriptores passim. Fatenturque id ipsi Protestantés, ut Magdeburgenses *centuria 8. cap. 10. in vita Gregorii II.*

Nihilominus recentiores Galliæ Critici id negant: ut Bossvetus *part. 2. lib. 6. cap. 17.* Alexander Natalis *in Hist. Eccles. Sæc. 8. Dissert. 1.* Franciscus Pagi *in gest. Greg. II.* & cùm antiquiores Latini scriptores hac de re fileant, narrationem eam Græcorum maligno in Romanos animo tribuunt. Verùm hæc quæstio facti non pertinet ad jus Synodale, sed ad Pontificium.

ARTICULUS II.

Canones Concilii Romani & Foro-Julienfis.

19. **I**n Concilio Romano, sub Zacharia Papa anno 743. celebrato quindécim pro Ecclesiastica disciplina canones sunt conditi.
- In 1. & 2 arcentur mulieres à domibus sacrorum Clericorum, sub pœna depositionis ab officio & ordine.
- In 3. vetatur, ne Clerici sæculari indumento utantur, sed tunica Sacerdotali induti, & condecenter operi foras prodeant.
- In 4. Jubentur Episcopi vicini Romæ adesse.
- In 5. Sub anathemate prohibetur, ne quis *Presbyteram, Diaconam, Nonnam*, aut *Monacham*, vel etiam spiritualem commatrem, nefario conjugio sibi copulare præsumat. (*Presbyteræ & Diaconæ vocabantur, quarum mariti ordinati sunt Presbyteri vel Diaconi.*)
- In 6. decernitur, ut consobrinam, neptem, novercam, fratris uxorem, vel etiam de propria cognatione nullus præsumat conjugio sibi copulare.
7. anathema dicitur raptoribus virginum aut viduarum.
- In 8. anathema dicitur Clericis & Monachis, comam laxantibus.
- In 9. anathema dicitur illis, qui Calendis Januarii superstitionis gentililitatis ritum sequuntur, convivandi, & per vicos & plateas cantationes & choros ducendi.
- In 10. anathema dicitur Christiano, qui filiam suam copulat Judæo, nisi perfectè crediderit, & baptizatus fuerit. Item illi, qui servum aut ancillam Judæis vendiderit.
- In 11. quater in anno faciendæ sacræ ordinationes. Non ordinetur Bigamus, aut qui viduam duxit: nec alterius civitatis sine dimissoriis.
- In 12. Clerici causas suas inter se coram Episcopo agant. Si adversus Episcopum Clericus causam habeant, coram vicino Episcopo illam agat. Si ibi non conveniatur, ad Apostolicam sedem eant.
- In 13. Nullus Sacerdos missam celebret, inixus baculo, aut velato capite.
- In 14. Missa inchoata absolvenda ab eo, qui inchoavit.
- In 15. Non licere in quarto consanguinitatis gradu matrimonium contrahere. Clerici cum Monialibus non cohabitent.

Concilii *Forojulienfis*, anno 795. celebrati, primi canones præscribunt clericis vitæ honestatem, & morum integritatem, ut pastores sint norma grægis, imò eundem multò antecellant: vitent simoniam, ebrietatem, cohabitationem cum fœminis, ne matre quidem & sorore exceptis, venationem & omnem vitæ licentiam Abbatem, Presbyterum & Diaconum gradu suo dejici vetat, inconsulto Patriarcha Forojulienfi.

Reliqui plerique canones tractant de Matrimonio. Videlicet, prohibentur nuptiæ clandestinæ, jubenturque præmitti sponsalia, cum aliqua dilationis mora inter illa & matrimonium interponenda. Exquirendum ex vicinis & senioribus loci, an non subsit impedimentum consanguinitatis. aut affinitatis, matrimonium non contrahendum sine notitia Sacerdotis proprii illius loci.

Si hoc ordine bona fide procedatur, & nihilominus postea impedimentum detegatur, separentur: filii tamen ex talibus nuptiis bona fide contractis, nati, habeantur pro legitimis, & hæreditatis capaces. Si separari nolint, excommunicatione & pœnitentia plectuntur, atque à secundis nuptiis prohibentur.

Impuberes matrimonio ne copulantur; neque ætate multum inæquales, ut adulterii præcaveatur periculum.

Qui uxorem fornicationis causâ dimittit, illa superstite aliam ne ducat. Adulteræ autem, etiam mortuo marito, secundæ nuptiæ interdicuntur, in pœnam criminis.

§. II.

Observatio in hæc Concilia de impedimento criminis.

Complura sæculi hujus Concilia statuerunt varia *impedimenta criminis*, quæ ab Ecclesia universali non sunt recepta, aut posterioribus canonum sanctionibus, & consuetudine ipsa sunt abrogata. 21.

Sic Concilium Foro Julienne, paulò antè memoratum, adulteræ absolute interdicit secundis nuptiis, mortuo etiam marito; uti etiam illis, qui detecto impedimento consanguinitatis nolunt separari.

Concilium Compendiense *can.* 8. 14. & 15. propter crimen incestus pro tota vita videtur lapsis interdiceret omne conjugium cum quacunque persona.

Concilium Vermeriense can. 2. ait: si quis cum *filiastro* seu privigna sua fuerit fornicatus, *nec ille, nec illa* (privigna) *aliis se poterunt conjugere ullo unquam tempore.* Sic etiam *can. 5. 10. 11. & 12.* variis incestus criminibus videtur imponi pœna perpetuè abstinendi ab omni matrimonio, cum quacunq; etiam alia persona.

Ad secundum recentiores canones Pontificios impedimentum criminis non dirimit matrimonium cum alia, quæ non fuit complex criminis. Cum complice autem dirimit matrimonium tantum in quatuor casibus; nempe 1. in casu adulterii cum promissione futuri matrimonii, facta complici, & ab hac acceptata.

2. In casu adulterii cum promissione matrimonii de præfenti, seu attentatione actualis matrimonii cum complice adultera.

3. In casu adulterii, conjuncti cum conjugicidio, vel machinatione efficaci in mortem conjugis, ab alterutro, vel utroque complice facta, ea intentione, ut cum complice adulterii contrahatur matrimonium.

4. In casu conjugicidii (sine adulterio) cum mutua viri & fœminæ conspiratione in necem conjugis, ac intentione matrimonium inter se contrahendi.

Quare ad inducendum impedimentum criminis non sufficit solum adulterium, sed requiritur insuper aut promissio matrimonii de futuro, aut de præfenti, aut cædes conjugis, physicè vel moraliter patrata ab alterutro complice adulterii.

Similiter neque conjugicidium solum est impedimentum criminis, sed requiritur insuper vel adulterium prævium, vel, secluso adulterio, conspiratio in mortem conjugis, à viro & fœmina facta cum intentione ineundi inter se matrimonium. Ut habetur toto titulo *de eo, qui duxit, quam polluit per adulterium.*

Cæterum DD. communiter requirunt, ut adulterium sit *perfectum*, cum perfecta videlicet copula. Ut sit *formale*, seu utraque pars sciat, esse adulterium. Ut promissio matrimonii non sit ficta, sed *seria* (quod pro foro externo præsumitur) ut sit *absoluta*, & à promissario saltem *acceptata*. (Aliqui requirunt etiam repromissionem) ut *non sit revocata* ante adulterium.

Ad conjugicidium autem requirunt, ut sit machinatio in mortem *efficax*, secuta nempe morte ex illa. Ut fiat ab eis *physicè* vel *moraliter*, nempe per se, vel per alium. Ut ab *ambobus* seu utriusque conspiratione patretur, si nullum præcessit adulterium. Si autem hoc præcessit, sufficit, si cædes ab alterutra parte patretur, etiam altera ignara.

An autem impedimentum hoc incurratur ab ignorantibus, illud crimini suo à jure annexum esse, major est inter DD. disceptatio.

Probabilior esse videtur illa sententia, quæ etiam ab ignorante incurri docet. Nam hæc est inter DD. communior, & consuetudini, quæ est optima legum interpres, praxique tum Romanæ curiæ, aliorumque tribunalium Ecclesiasticorum, conformior; in illis enim, teste Moja *tr. Miscell. q. 14 num. 17.* qui in prædictos quatuor casus adulterii & homicidii inciderunt, ad matrimonium, inter se contrahendum, sine dispensatione nunquam admittuntur. Nec quæri solet; an cognitum habuerint, ejusmodi crimini inhabilitatem ad matrimonium annexam esse.

Sufficit nempe cognoscere gravitatem delicti ac culpæ, ut incurratur reatus pœnæ: pœna enim est delictorum coërcitio. Sic enim affinitatis impedimentum incurrit cum sponsa sua, qui cum ejus sorore est fornicatus, licet ignoraverit, eam inhabilitatis pœnam crimini suo à jure annexam esse. Et cætera etiam impedimenta matrimonii, à SS. Canonibus statuta, incurruntur, licet fuerint ignorata.

Neque dicas, reliqua impedimenta esse inhabilitates, quæ etiam ab ignorante incurri possint, impedimentum autem criminis esse pœnam, quæ non incurratur, si sit ignorata. Nam etiam impedimentum criminis non est mera pœna, sed pariter inhabilitas ad matrimonium, ad securitatem conjugum, fidemque conjugalem conservandam, adeoque in bonum publicum, statuta: sicut impedimentum affinitatis, ortum ex crimine fornicationis, cum sorore sponsæ non est mera pœna, sed inhabilitas ad matrimonium, à jure simpliciter statuta.

Deinde permittamus criminis impedimentum esse statutum in pœnam delicti. An delictum non est commissum? An non meretur pœnam? meretur pœnam, inquis, sed non hanc, à jure tantum positivo statutam, & à delinquentibus ignoratam. Et cur non hanc? num leges excipiunt? quis canon scientiam pœnæ hujus requirit? Multos habemus in Jure nostro Canones de hoc impedimento criminis Nullus, nullus omnino scientiam hujus pœnæ requirit, nullus vel apice prodit, impedimentum hoc non incurri ab ignorante. Sed statuitur absolutè sicut alia impedimenta.

Si adultera est in mortem uxoris aliquid machinata, secundum Canones ab ejus consortio prohibetur: & hæc prohibitio perpetua est servanda. cap. 3. de eod, qui duxit &c. Nullus ducat in matrimonium, quam adulterio poluit cap. 5. Nisi alter eorum (adulterorum) in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel ea vivente sibi fidem dederint de matrimonio contrahendo, legitimum iudices matrimonium. cap. 6. Tolerari non debent, si (promissione matrimonii facta) prius aut postea dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio poluisset cap. fin.

Ita enim verò sonant sacri hac de re Canones: delicto hanc inhabilitatem simpliciter & absolutè statuunt. Nulla mentio scientiæ, nulla ignorantia. Et mirum profecto esset, si sacri isti legislatores tot Canones de hoc impedimento conderent, ad propositas sibi varias quæstiones enucleatim responderent, omnia distinguerent, exceptiones ac limitationes omnes accuratè apponerent: & hujus solius in re gravissimi momenti, obliviscerentur, ut dicere negligerent, si ignorantia hujus impedimenti intercesserit, illud nequaquam contractum iri: quod tamen quàm maximè necessarium fuisset exprimere: cum casus iste plebejos præfertim inter homines, quorum pars orbis maxima est, frequentius contingat.

Certè nemo prudens intendit id facere, quod scit esse impossibile. At verò, qui novit impedimentum criminis, scit, Impossibile esse, ut in quatuor illis memoratis casibus matrimonium subsistat, quæ igitur ratione, quòve modo promittere potest *seriò* matrimonium complici criminis, aut quomodo potest de præsentì illud cum eodem inire, si perspectum ipsi fuerit, nec esse matrimonium, nec esse posse?

Illi igitur, qui ad impedimentum hoc incurrendum requirunt scientiam impedimenti dirimentis, videntur saluberrimam hanc sanctionem ferme frustrare.

Si quis verò (permisso etiam supposito falso, quòd impedimentum hoc esset purè pœnale) instar principii sibi sumat, pœnam non incurri ab eo, qui pœnam statutam ignorat, is profectò nimium sibi assumit. Ut parte prima hujus operis cap. 2. §. 3. me probasse existimo: ubi ex professo quæstionem illam tractavi, *an incurrat pœnam, qui scit legem sed ignoravit pœnam.* Et plura ad hanc rem oportuna inveniri poterunt, retundique plures exceptiones, quæ ab adversariis opponi consueverunt. Eò igitur lectorem remitto, cum hic non ex professo, sed incidenter tantùm quæstionem istam delibem.

Illud tamen adhuc ex Pyrrho Conrado *in praxi dispensat. Apost. lib. 8. cap. 9.* addere liceat: non obtineri à Pontifice dispensationem in hoc impedimento, si illud oriatur ex conjugicidio *notorio*, adducitque idem auctor insignis exemplum Clementis VIII. qui, licèt potentissimi oratores intercederent, ut in hoc impedimento, uno tantùm machinante mortem, pro utroque foro dispensaret, induci nunquam potuit, ut id faceret.

Cùmque allegaretur exemplum Davidis, qui Bethsabeam duxisset, licèt cum ea adulterium commisisset, & in Uriæ, conjugis ejus, necem machinatus esset: respondit Papa, plura in veteri lege propter infirmitatem fuisse concessa, ut libellum repudii &c. quæ in lege nova, tum à Christo ipso, & Apostolis, tum ab Ecclesia sint prohibita.

Si verò conjugicidium sit occultum, recurri posse pro foro interno ad sacram Pœnitentiariam, quæ difficillimè, & non nisi ex urgentissimis causis dispenset, nec nisi injuncta gravi ac diuturna pœnitentia. Tum verò matrimonium de novo secretè contrahendum (cùm priùs invalidum fuerit) ac prolem etiam, antea illegitimè susceptam, legitimatum iri.

Si autem impedimentum hoc oriatur ex adulterio, sine machinatione necis, tunc faciliùs obtineri dispensationem. Et quidem, si impedimentum sit publicum, & adulteri jam de præsentì contraxerint matrimonium (hoc est, attentârint) Pontificem dispensare pro utroque foro, causa priùs probè discussa.

Si verò impedimentum occultum sit, recurri ad sacram Pœnitentiariam, quæ committat confessario, per oratores deligendo, ut eos in foro conscientia, injuncta salubri pœnitentia, absolvat, & de novo contrahendi facultatem tribuat; legitimata etiam prole, illegitimè priùs nata.

ARTICULUS III.

De Conciliis Germaniæ

SÆCULI VIII.

§. I.

Prænotanda de Statu Germaniæ

Germaniæ invictam gentem nunquam ex integro Romani suo sub-
jicere poterant imperio. Quamvis enim Julius Cæsar, victo
L 1 3 Ario-

Ariovisto, illius Rege, Rhenum transgressus, Suevos & Sicambros subegerit, & Drusus postmodum, Augusti imperatoris privignus, aliique subin Romani Duces per tractum Rhenanum, Rhætiam, Vindeliciam, & Noricum promoverint victoriam, pluribus tamen sæpius cladibus profligati Boreales trans Visurgim provincias subigere non poterant

Quin Germani Romanos terrarum Dominos non tantum Teutonicis ex Provinciis propulsarunt, sed Italiam etiam, Galliam, Hispaniam, Lusitaniam, atque Britanniam eisdem eripuerunt.

Sicut autem armis feroces & bello fortes, ita moribus ad octavum usque Sæculum non satis culti, possimam partem idololatræ inanum Deorum simulacris litabant. Quamvis enim jam primis Ecclesiæ temporibus Apostolici viri in Germaniam ad spargendam Evangelii sementem fuerint missi, & S. Crescens, S. Petri Discipulus Moguntinum Episcopatum S. Eucharius Trevirensis, S. Maternus Colonienis, jam primo Sæculo fundasse tradantur, septimo verò dein Sæculo Bojaria per S. Rupertum, baptizato Duce Theodone III. ad Christiana sacra fuerit adducta, Salisburgensi & Laureacensi Episcopatu erecto, potior tamen Germaniæ pars gentilis superstitio- nis tenebris jacebat sepulta, donec octavo Sæculo magnus ille Germaniæ Apostolus S. Bonifacius, à Gregorio II. & Zacharia Pontificibus missus, fundatis pluribus Episcopatibus, ut Ratisbonensi, Eustadiano, Frisingensi, Herbipolensi, fidem latè propagavit: adjuvantibus strenuè sanctissimis viris, S. Corbiniano in Germania Superiore, S. Wilibrordo, & S. Humberto in Inferiore, S. Ludgero in Westphalia, S. Burchardo in Franconia.

Nec parùm operæ contulerunt ad Germaniæ conversionem Pipinus Herstattus, ejusque filius Carolus Martellus, de quo Gregorius III. Summus Pontifex scripsit, ejus ope à S. Bonifacio Germaniam è potestate Paganorum esse liberatam.

Martelli filii Carolomannus & Pipinus, Majores Domus seu Præfetti Palatii apud ultimos Merovingicæ stirpis Reges, victis sæpius Theobaldo Alemanniæ seu Sueviæ, Utilone Bojariæ, & Theodorico Saxonæ Ducibus, atque ad obsequium retractis, fidei dilatandæ pariter occasionem præbuerunt. Imperatum etenim Saxonibus, ne Sacerdotes impedirent, Christi Evangelium palam prædicare

At nemini vetus illa Germania plus debere videtur, quàm Carolo M. qui, absterfa scabritie, moribus cultam politamque, reli-

religionem sanctam reddidit. Confesto siquidem bello Longobardico, Thassilone attonso, Saxonibus, sæpè rebellibus, totiesque devictis, Witekindo & Albione, eorum Ducibus, salutaris undæ lavacro tinctis, gentem illam ferocem cicuravit, & non tam suo quàm Christianæ legis imperio subjecit, erectis Episcopatibus Hildesheimensi, Bremensi, Paderbornensi, Osnabrugensi, & Monasteriensi; ut aded tota ferme Germania Sæculo VIII. Christianam se viderit, fundatis ubique Ecclesiis, & apertis, ad dispellendas crassæ ignorantæ tenebras, Scholis publicis. Utque tum fidei doctrina, tum Ecclesiastica disciplina opportuniùs inducatur, ac integra conserveatur, habita deinceps plura Concilia: quibus Carolus M. multa addidit *Capitularia*, in comitiis Ecclesiasticorum & Sæcularium ordinum confecta.

§. II.

Status Ecclesiasticus ordinatus per Concilia
Sæc. VIII.

Cùm hoc sæculo præfertim à S. Bonifacio religio latius per Germaniam propagaretur, ac plures Episcopatus erigerentur, Concilia etiam Episcoporum haberi ibidem sunt cæpta. Et primùm quidem inveniuntur sub initium hujus sæculi duo Concilia celebrata Trajecti sub S. Willebrordo, in quibus de propaganda fide & mittendis fidei prædicatoribus est actum. 23.

Anno 742. celebratum est *Concilium Ratisbonense* sub S. Bonifacio. Editi septem in eo canones de Ecclesiastica disciplina. Primus tractat de constituendis Episcopis per civitates, quibus præsit Bonifacius, missus S. Petri.

In 2. interdicitur Clericis, ne arma tractent, aut venationes exercent.

In 3. à Presbyteris Episcopo ratio reddenda de suo ministerio circa baptismum, fidem Catholicam, preces & ordinem *Missarum*. Atque in cæna Domini semper novum *Chryisma* recipiendum ab Episcopo.

In 4. Ignotos Presbyteros ante probationem ad ministerium non esse admittendos.

In 5. à gentiliùm superstitionis observationibus abstinendum.

In 6. Clerico in fornicationem lapsò post ternam flagellationem per annum pane & aqua in carcere pœnitentiam agendam.

In 7. nulli Presbytero vel Diacono permittendum, ut domi suæ mulieres habeat. Monachis & monialibus juxta regulam S. Benedicti vivendum.

Sequenti anno hæc confirmata sunt in *Concilio Liptinensi* eodem S. Bonifacio Præfide.

In Concilio Moguntino I. anno 745. deposito Gervilione ob commissum homicidium S. Bonifacius eligitur Archiepiscopus Moguntinus: & Moguntia declaratur Germaniæ Metropolis, damnati etiam duo populi seductores hæretici *Aldebertus* & *Clemens*: quorum varias imposturas Bonifacius in Epistola ad Zachariam Papam describit. Inter alia docebant, non esse licitum, in sanctorum honorem Ecclesias consecrare.

In Concilio Moguntino II. anno 753. S. Bonifacius, post propagatam latè per Germaniam stabilitamque fidem ac disciplinam S. Willibaldo Eustettensem commisit Ecclesiam, S. Burchardo Herbipolitanam. S. Sturmium primum Abbatem Fuldensem constituit, Wigbertum verò Hirschfeldensem. Tum verò abdicato Episcopatu Moguntino, & in S. Lullum translato, in Frisiam rediit, ut etiam ibidem propagaret fidem Christianam, pro qua Martyr ibidem obiit.

Anno 759. celebratum est *Conciliabulum Constantiæ* sub Sidonio Episcopo contra S. Othmarum Abbatem S. Galli: cum enim Warinus & Ruithardus fisci procuratores res Ecclesiæ invasissent, eaque de causa ab Othmaro accusati acriterque à Rege Pipino reprehensi, non desisterent, Othmarum, cum iterum regem adire vellet, in itinere interceperunt, & per subornatum monachum Lambertum de crimine impudicitiae accusarunt, atque in justa Conciliabuli sententia in carcerem detrusum fame, aliisque calamitatibus enecarunt.

Antequam Carolus M. expeditionem Saxonicam susciperet. duobus Wormatiæ Conciliis interfuit, in quibus quædam capitularia illius confecta esse dicuntur.

Anno 772. *Dingolfingæ* in Bavaria sub Tassilone Duce celebratum est Concilium, quod primus in lucem produxit eruditissimus vir Marcus Velferus, editi sunt in eo 14 Canones de disciplina Ecclesiastica. Henricus Canisus in præfatione ad hanc Synodum ita scribit: „ agnoscant hæc Bavari ante, annos plusquam 800, „ in Bavaria receptam fuisse illam Religionem, quæ Episcopos, „ Abbates, Sacerdotes, & aliorum ordinum Clericos habet: quæ „ sacrosanctæ Missæ sacrificium pro vivis & defunctis religiose im-

molat,

„ molat quæ sacrorum Canonum decretis reverentiam exhibet mo-
 „ nialium matrimonia severis pœnis coërcet. O felicem Bavariam,
 „ quæ fidem Theodonis, Tassilonis, Caroli M. aliorumque genero-
 „ sissimorum heroum, tot lustris labentibus, inter fluctus & procel-
 „ las sartam testam custodisti, neque impuros Apostatas S. Ruperto
 „ & excellentissimis illis Regibus & Ducibus antetulisti!

Cùm Saxones, bellante Carolo M. in Italia adversum Longo-
 bardos, rebellâssent, adornans contra eos tertiam expeditionem in-
 terfuit priùs Concilio *Wormatiensi III.* anno 776. victi deinde rur-
 sus Saxones, plerique Christiana sacra susceperunt.

Triennio post in *Concilio Saxonico* actum est de sedibus Episcopa-
 libus in Saxonia erigendis, ut Pastorum vigili cura populi illi recens
 conversi in fide morumque disciplina retineantur. Huc refert suam
 originem Episcopatus Paderbornensis.

In illo celebratum est anno 788. præsentè Carolo M. *Concilium
 Paderbornense*, quod domita jam tota Saxonia, & Witekindo baptiza-
 to, de Ecclesia Saxonica ordinanda prolixius disposuit. Creduntur
 hic jacta fundamenta Ecclesiæ Mindensis, eique propositus S. Herim-
 bertus primus illius Episcopus: *Bremensis* pariter Episcopatus hoc
 tempore initium sumpsit, Willetrado primo constituto Episcopo.

Anno 788. in *Concilio Ingelbeimensi* Tassilo fidei violatæ damna-
 tus cum filio Theodone attonsus & in monasterium reclusus est: Bojari-
 riis, qui ipsi adhæserant, aliquibus exilio multatis.

Sequenti anno Carolus *Aquisgrani* Synodum celebrari voluit:
 in qua confectum promulgatumque est famosum *Capitulare Aquisgra-
 nense* de disciplina Ecclesiastica, quod etiam *Capitulare Caroli M.* dicitur.
 58. priores articuli innovant Canones veterum Conciliorum,
 & Pontificum. 10 sequentes adhortantur ad observantiam manda-
 torum Dei. Reliqui spectant Clericos & Episcopos. Addita sunt
 alia duo Capitularia, alterum de Monachis, alterum de rebus partim
 Ecclesiasticis, partim politicis.

Emerferat hoc tempore hæresis *Felicitis Hispani*, Urgellis ad mon-
 tes Pyrenæos Episcopi, qui ab *Elipando* Episcopo Toletano interro-
 gatus, an Christus secundum id, quod homo est, sit filius Dei natura-
 lis, an tantum adoptivus? adoptivum esse respondit, editisque
 libris propugnare conatus est: Elipandus autem per Hispaniam,
 Felix verò per Galliam & Germaniam hæresim istam prædicavit.
 Quare anno 792. Carolus Rex celebrari voluit Concilium *Ratisbonæ*,
 quò in hyberna concesserat. Adductus in Concilium Felix, erroris

convictus est, atque ad Adrianum Pontificem Romam missus, in Basilica S. Petri eundem ejuravit. Restitutus proin suæ sedis, relapsus, in Concilio *Francfordiensi* rursus est condemnatus anno 794. anno vero 799. in Concilio *Aquisgranensi* ab *Alcuino* convictus, Catholicæ fidei professionem absque simulatione edidit.

§. III.

Canones Concilii Francfordiensis An. 794.

24. **M**agni hujus Germaniæ Concilii, quod voluntate Caroli M. congregatum, trecentis circiter Episcopis, ex Germania, Gallia & Italia collectis constabat, aliàs quidem meminimus sæpiùs, præfertim *part. 3. cap. 2. art. 7. §. 4.* sed ibi illa duntaxat sunt memorata, quæ adversus hæresin Felicis Urgellitani, & Elipandi Toletani Episcopi, atque in causa Concilii Nicæni II. de sacrorum imaginum adoratione gesta sunt. Juvat proin ea etiam hîc breviter subnectere, quæ ad disciplinam benè multis canonibus sunt constituta.

Actum igitur de stabili pretio annonæ pro quovis tempore, sive fertilitas abundet agrorum, sive raritas segetum penuriam invehat. Vetitum igitur, ne quis unquam frumentum annonamque vendat carius, quàm lege regia univèrsim fuerit definitum. (*Saluberrima ejusmodi, & pauperibus etiam exoptatissima lex contra avaros annonæ flagellatores facile tunc ferri poterat, quando unus Monarcha totam ferme Europam supremacum potestate gubernabat.*) Monetis etiam certus statutus valor. Et has quidem geminas leges politicas Carolus M. in Synodo constituit.

Ecclesiasticorum verò canonum ista sunt capita.

Episcopus justitiam in sua Diœcesi omnibus Ecclesiastici ordinis personis administret. In casu autem contumaciæ ad Metropolitanum recurratur, & si necesse sit, ad regem, pro executione sententiæ.

Prohibetur iterum translatio Episcoporum & Presbyterorum ad alias Ecclesias.

Cùm contentio esset orta de limitibus Diœcesanis & Metropolitanis, causa remissa est ad Summum Pontificem.

Petrus Episcopus de conjuratione, adversus Regem Carolum cum Pipino ejusdem filio inita, accusatus, jussus est cum duobus aut tribus aliis jurare, se sceleris purum esse. Cùm autem nemo vellet

vellet cum eo jurare, hominem misit, qui duello dimicaret. Et felici dimicatione confecta declaratus est innocens. (*Eo nempe medio illa ætate adhuc sæpius veritas explorabatur.*)

Depositus Gerboldus, qui Diaconus & Presbyter canonicè non ordinatus, ad Episcopatum involavit.

Pro suscipiendis in sacrum Ordinem pecunia ne exigatur. (*Nempe titulo susceptionis, aut status religiosi*) Abbas ne eligatur, nisi cum consensu Episcopi. Clerici aut Monachi tabernas publicas ne frequentent. Episcopus & Presbyteri SS. Canones calleant. Dominica dies à vespera ad vesperam observetur. Episcopi in villis & vicis non consecrentur. Servi non ordinentur sine consensu dominorum. Omnes decimas solvant de sua proprietate. Ecclesiæ per eos restaurentur, qui beneficia habent.

Clerici non ordinentur absque deputatione ad certam Ecclesiam: neque de una migrent ad aliam. (*Intelligendum credo, sine facultate proprii Episcopi; nam quamvis hæc prohibitio pluribus in conciliis sit facta, frequentes tamen invenimus ejusmodi translationes, illa etiam ætate factas, non tantùm Episcoporum, sed inferiorum etiam Sacerdotum*)

Cùm inter Clericum & Laicum lis orta fuerit, Episcopus & comes eam decident. Prædicatio fidei diligenter instituitur. Causa criminalis Presbyteri ab Episcopo deciduntur. Episcopo extra suam Ecclesiam hære ultra tres hebdomades vetatur. Bona, ab Episcopo post ordinationem acquisita, ad hæredes transire prohibentur. Arborea & luci, & omnes superstitionis reliquiæ tolluntur.

Oblationes, quæ in Ecclesiis, vel in usus pauperum fiunt, ad nutum Episcopi dispensantur. Presbyteri ante 30. annum ætatis ne ordinentur. (*Ita enim ferebat temporum illorum disciplina.*) Nullus credito, Deum in tribus tantùm linguis orandum: quia in omni lingua Deus adoratur, & homo exauditur, si justa petierit. (*Intelligendum, extra sacram liturgiam & Divina Officia.*)

Ecclesiæ vendi permittuntur, modò non destruantur, aut in usus profanos vertantur. (*Non enim venditur consecratio, sed ædificium de se pretio æstimabile.*)

Denique Rex Carolus proposuit, se ab Adriano Pontifice dispensationem petiisse, & obtinuisse, ut Hildebaldus, Archiepiscopus Colonienfis, & Archi-Cappellanus, assiduè versaretur in aula (*propter utilitates Ecclesiasticas.*)

§. IV.

De Capitularibus Caroli M.

25. **C**elebria hæc *Capitularia* complectuntur plurimas leges, quæ Eccle-
siasticas, quæ civiles ac politicas, in conventibus Episcoporum,
Abbatum, & Comitum collectas. Leges Ecclesiasticæ, aut Cleri-
cos spectantes, fere omnes defumptæ sunt ex Canonibus Concilio-
rum, aut Romanorum Pontificum decretis. Aut, si quæ novæ sunt
editæ, ab Episcopis promanârunt, eorûmque voluntate Capitula-
ribus Caroli insertæ.

Non enim magnus hic Princeps, Ecclesiastici Ordinis obser-
vantissimus potestatem leges Ecclesiasticas ferendi sibi arrogavit, ut
ex præfatione capitularium Aquisgranensium patet, in qua se *humil-*
em adiutorem ac defensorem sanctæ Dei Ecclesiæ appellat. Episcopos
verò nominat *Pastores Ecclesiarum Christi; & Ductores gregis ejus, &*
clarissimamundi luminaria, rogâtque eos, ut vigili cura, & sedula admo-
nitione populum Dei per pascha vitæ æternæ ducere studeant, *ne lu-*
pus insidians aliquem, Canonicas sanctiones, vel paternas traditiones univerfali-
um Conciliorum transgredientem inveniens devoret. Addicens deinde suam
operam, *in quo, inquit, operis studio sciat certissimè sanctitas vestra, nostram*
vobis cooperari diligentiam. Addit denique, *se ex Canonicis Constitutionibus*
aliqua capitula subjunxisse: quam curam suam benè sibi verti rogat.

Porro in his Capitularibus, potissimum Aquisgrani collectis,
præter alia, inculcatur, ut Ecclesiis, in Saxonia recens constructis,
magnus habeatur honos. Ut nemo violentè ex Ecclesia extrahatur.
Ut Ecclesiæ jejunia observentur. Ut vitentur superstitiones infide-
lium. Ut die Dominica abstinenceatur ab omni opere servili, atque à
placitis. Ut decimæ Ecclesiis & Sacerdotibus ab omnibus persol-
vantur. Ut ad fontes, arbores, & lucos vota non fiant. Capitu-
lum octavum sic habet: *Si quis deinceps de gente Saxonum inter eos latens*
non baptizatus se abscondere voluerit, & ad baptismum venire contempserit, pa-
ganusque permanere voluerit, morte moriatur. Gens nempe Saxonica
devicta Corolo M. promiserat juramento, datis etiam obsedibus, fi-
dem Christianam recipere, & fidelitatem servare. Unde coëgit eos
sub mortis pœna, ut stent promissis. Quamvis aliàs Ecclesia infideles
non cogat ad suscipiendum baptismum.

Aliis Capitularibus statuit, ut Episcopi honor & obedientia ab
omnibus deferatur. Ut Episcopi & Presbyteri à bellis sint immunes.

Decretum insuper cum consensu Leonis III. Papæ, ut Chorepiscopi Episcopales functiones non peragant: utque deinceps nulli amplius creentur Chorepiscopi.

Ut omnibus Dominicis Festisque diebus unusquisque Sacerdos Evangelium Christi prædicet. Ut extra Ecclesiam Missæ non celebrentur. Ut statâ baptismi tempora serventur. Ut Sacerdos nullam domi mulierem habeat. Ut nullus Sacerdos ad sæcularia judicia accedere audeat. Tabernas non ingrediatur edendi aut bibendi causa. Ut Sacerdotes crimina sibi confitentibus dignam pœnitentiam imponant, & omnibus infirmis ante exitum vitæ viaticum & communionem Corporis Christi misericorditer tribuant. Ut secundum definitionem sanctorum Patrum, si quis infirmatur, à Sacerdotibus oleo sanctificato cum orationibus diligenter ungetur.

Ut summus Pontifex à nemine in terris judicetur. Ut Episcopus non condemnetur sine 72. testibus. Aut Presbyter sine 44. ut Sacerdotes canones sciant, cantum & Ecclesiasticos ritus.

ARTICULUS IV.

De Conciliis Galliæ Sæc. VIII.

§. I.

Prænotanda de statu Galliæ.

Postquam Pipinus Herstattus, qui sub titulo *Majoris Domus* omnem potestatem ad se attraxerat, anno 714. obierat, ejus filius *Carolus Martellus*, ex Alpaide pellice susceptus à Plectrude noverca in carcerem conjectus fuit. At inde elapsus, Austrasiis suis conjunctus, Neustrasios seu Francos, eorumque Regem Chilpericum III. Raginfridum palatii magistrum, & Eudomen Aquitanix Ducem, pluribus secundis præliis vicit. Tandem ut Neustrasios ac Burgundos, qui Chilperico adhæserant, sibi & austrasianis conjungeret, pace inita, sub Chilperico, aliisque deinceps Regibus magisterium palatii, & cum eo paternam potestatem exercuit.

26.

Per Germaniam inde arma circumtulit, expeditione jam in Saxones, modò in Bojarios, rursus adversus Landfridum Sueviæ Ducem, suscepta.

His feliciter, magnaque nominis fama gestis, cum Saracenis collisus est. Hi expugnata Hispania, in Galliam irrupere, cæsi sæ-

piùs repressique ab Eudone, Aquitanix Duce. At sub Abdirama ingenti cum exercitu reversi, Septimaniam (*Occidaniam* seu *Languedociam* hodie dictam) atque in ea Tolosam & Narbonem expugnârunt; tum in Lugdunensem Provinciam effusi, urbem ejus principem ceperunt. Mox per totam Burgundiam, Vasconiam, Aquitaniam, aliasque provincias, direptionibus, incendiis, cædibusque grassati, Gallix omni ad funestum Hispanix exemplum interitum intentabant.

Jamque occupata Burdegalla, aliisque celebribus urbibus, Pictaviensi agro victricia arma intulerant, cum Martellus & Eudo, condonatis ruenti patriæ inimicitii, amici facti sociique ex hostibus, vires conjunxerunt, ac Saracenos incredibili prorsus strage ad interitionem ferme ceciderunt.

Mox Burgundia, Lugdunóque receptis, Martellus post Eudonis obitum Aquitaniam occupavit: ac Saracenos ad ultionem cladis suæ Galliam iterum incurstantes felici prælio fudit: captamque ab illis Avenionem recepit. Tum Narbonensem provinciam, Hispanix Gothicæ antè attributam, expugnata Narbona aliisque oppidis, Saracenis eripuit, cæsis, qui ad opem ferendam sæpius venerant, eorum copiis. Igitur Martellus Maurorum cladibus insignis, eorum spolia in triumphum duxit, expurgata tota Gallia. In his Saracenicis bellis Martello opem tulere Germani, præsertim Alemanni & Bojoarii, sub Theodebaldo; & Utilone, eorum Ducibus.

Post consumptam bellis ætatem obiit Carolus Martellus anno 741. incurrit Ecclesiasticorum quorundam odium, quòd quasdam Ecclesiarum facultates militibus distribuisset. Quod verò traditur de visione quadam ejusdem inter damnatos, videtur sapere fabulam.

Moriens Martellus Majores Domus renuntiavit *Carolomannum* & *Pipinum* filios suos. Qui bello superârunt Utilonem Bojariæ, Theobaldum Alemanniæ, & Hunaldum Aquitanix Duces, qui contra illos insurrexerant. Paulò post feliciter ab illis confectum est bellum Saxonicum.

Anno 747. Carolomannus, nuntio rebus humanis missò, Romæ à Zacharia Pontifice tonsuram & habitum clericalem accepit: conditòque in foraste monte monasterio, vitam religiosam professus est, translatus inde ad montem Cassinum ad S. Benedicti monasterium. Pipinus verò ejus frater junior anno 752. exauctorato Childerico III. octodecim annorum juvene à Francis Rex est salutatus.

Domitis inde Saxonibus, atque ad tributi solutionem compulsis, Stephanum III. Summum Pontificem, ad se in Galliam confugientem in Italiam reduxit, Aistulpho Longobardorum Rege superato, & ad tradendum Exarchatum aliásque urbes Ecclesiæ Romanæ adaptò. Quam donationem insigni diplomate confirmavit; Constantino Copronymo frustra Exarchatum reposcente.

Recepto mox à Thassilone Boiariæ Duce homagio, gestisque pluribus contra Aquitanos bellis, geminam Synodum celebrari voluit; primam Attiniaci, in qua, præsentibus sedis Apostolicæ legatis, auditi Copronymi Imperatoris Oratores: disputatúmque de fidei doctrina, & traditionibus Patrum. Alteram Gentiliaci, in qua disceptatum cum Græcis de processione Spiritus sancti, & cultu sacrarum imaginum.

Defuncto anno 768. Pipino Regi successerunt, diviso Imperio, filii, Carolus & Carolomannus. At hoc tres intra annos demortuo, tota rerum potestas ad Carolum est devoluta, qui ea deinceps pro Ecclesia & Republica gessit, quæ Magni nomen ei meritò pepererunt.

Longobardorum regno finem imposuit, expugnata Papia Regia sede, ac desiderio in Galliam abducto. Patris Pipini diploma confirmavit, novásque Romanæ Ecclesiæ urbes addidit. Saxones penitus subegit, & Christianos fecit. Rotgandum Foro-Juliensem, & Thassilonem Boiarum Ducem, obsequium detrectantes provinciis exiit. Saracenos bello aggressus, Hispaniarum parte multavit. Saxoniam & Bavariam in provincias redegit. Græcos in Italia profligavit, Hunnos, cum Thassilone conspirantes, in Pannonia, victor ubique ac gentium domitor.

Nec minus inclaruit pacis artibus quàm belli virute. Episcopatus per Germaniam & Monasteria multa fundavit. Barbariem absterfit, scientiarúmque ac bonarum artium disciplinas induxit: Sacerdotum Doctorúmque hominum cultor & æstimator eximius: *Alcuino* ipse usus præceptore, quem scholæ palatii sui præfecit. Cantum Gregorianum in Germania & Gallia introduxit. Pro Ecclesiæ etiam disciplina ex sacris Canonibus multa capitularia colligi, ac variis in urbibus publicari curavit.

Denique meritis & ætate gravis piè decessit Aquisgrani anno 814. à Paschali Antipapa in sanctorum Canonem est relatus. Quod decretum, cum à nullo legitimo Pontifice fuerit revocatum, ejus cultus in variis Germaniæ & Galliæ Ecclesiis usu & consuetudine invaluit. Quidam id ei objiciunt, quòd thori conjugalibus non satis diligens fuerit custos: licèt novem successivè legitimas uxores haberit.

§. II.

Status Ecclesiasticus ordinatus per Concilia.

I.

Concilium *Suessionense* anno 744. decem edidit canones, quibus nihil aliud ferme decernitur, quàm id, quod in memoratis paulò antè Germaniæ Synodis est decretum. Nempe, Nicænam fidem, & Synodorum Canones in toto Francorum regno esse promulgandos. Synodos quot annis celebrandas. Clericorum causas ab Episcopis decidendas. Abbatibus ad bellum non eundum. Clericis non portandum habitum sæcularem. Devitandam venationem streperam. A Clericis rationem reddendam Episcopo sui ministerii; atque ab eo chrisma & oleum petendum. Eùmque circumeuntem ad confirmandum populum Abba es & Presbyteri fuscipiunto.

Peregrini Episcopi & Presbyteri sine probatione ad ministerium non admittuntur. Episcopi providento, ne supersticio admisceatur, & ut per civitates justæ sint mensuræ. Adelberti (qui tanquam hæreticus damnatur) supersticiosæ Cruciculæ igni traduntur. Clericus in domo sæminam ne habeto, nisi matrem, sororem & neptem. Deo sacratam sæminam aut propinquam nemo ducito, nec aliam vivente priore.

Celebratum autem est hoc Concilium tempore Childerici III. Regis Francorum, præfente Pipino Duce ac Principe: qui tunc adhuc fuit *Major Donus*, & haud multò pòst exauctorato Childerico Rex Franciæ.

II.

Canones Concilii Vermeriensis.

Canones hujus Concilii, anno 753. celebrati, plerique tractant de matrimonio.

Conjuncti in tertio gradu jubentur separari, non verò in quarto gradu, sed imponitur istis pœnitentia. Adeoque tunc juxta Ecclesiæ Gallicanæ disciplinam consanguinitas in tertio gradu erat impedimentum *dirimens* matrimonii, consanguinitas autem in quarto gradu tantum erat impedimentum *impediens* matrimonium contrahendum.

Fornicatus cum uxoris suæ filia, ab uxore separetur. Presbyter ne ducat uxorem. Uxoris velatio est irrita, si fiat sine mariti

con-

consensu: uti etiam, si invita veletur. Mulier, machinata cum alio in vitam mariti sui potest dimitti (*per divortium nempe quoad cohabitationem*).

Statuitur impedimentum dirimens *Conditionis Servilis*, si nempe ingenuus ancillam ducit, quam putat ingenuam, aut ingenua servum ducit, quem putat Ingenuum. Aliud est, si pars ingenua conditionem servilem compartis scivit, & tamen duxit: tunc enim valet matrimonium.

Ordinatus à Vago Episcopo jubetur rursus ordinari (*quia scilicet dubium erat, an sit verus Episcopus*) Clerici non portent arma.

Eodem anno celebrata est *Synodus Metensis*. In qua pœna statuitur crimini incestûs. Tractatur de teloniis, moneta, immunitatibus, administratione justitiæ, foro competente; ubi verberari jubetur Clericus, qui Seniore suum in palatio accusat.

III.

Canones Concilii Vernensis anno 755.

Celebratum est in Verno palatio Pipini Regis à multis Episcopis Galliæ, multique constituti sunt Canones. Quorum magis memorabilem hæc summa.

Metropolitano à Comprovincialibus Episcopis præstanda obedientia secundum Canones. Ad Synodos à Metropolitano vocentur Episcopi & Abbates. Clericali ac Regulari disciplinæ, si opus, reformandæ invigilet Episcopus; si non possit emandare, referat ad Metropolitanam; si neque hic possit, Synodus decernat.

Baptisteria ne sint in aliis Ecclesiis, quàm ab Episcopo designatis. Qui se injustè ab Episcopo suo excommunicatum judicat, potest appellare ad Metropolitanum. Quæ tamen appellatio tantum habet effectum *devolutivum*, non autem *suspensivum*. Hoc est: debet se pro excommunicato gerere, abstinendo à communione fidelium in Ecclesia, orationibus publicis, conviviis &c. donec absolvatur. Statuitur excommunicatio *minor*, in communicantes cum excommunicatis

Monachis vetat peregrè abire, etiam ad sedem Apostolicam sine consensu Abbatis. Clerici ne migrent ad alias Ecclesias. Episcopis sub pœna suspensionis ab officio prohibetur, ne in aliena diœcesi ordinationes, aut alia ministeria Episcopalia peragant.

Die Dominica abstinere jubet ab opere rurali, non tamē à faciēdo itinere equo, vel curru, parandis cibis &c. A quibus tanquam ex obligatione abstinere ad Judaicas superstitiones relegat.

Nuptiæ celebrentur publicè. Clerici ne gerant negotia sæcularia, nisi pro Ecclesia, orphanis, viduis, aliisque causis piis, ex commissione Episcopi vel Abbatis. Post mortem Episcopi sedes ultra tres menses ne vacet. Clerici causas suas ad sæcularia judicia ne deferant, sine consensu Episcopi vel Abbatis.

Immunitates Ecclesiarum serventur. Monasteria fundatoribus suis reddant ratiocinia. Ab iis, qui piam peregrinationem suscipiunt, telonia ne exigantur. Judices primò causas orphanorum, viduarum, & Ecclesiarum judicent. Nullus per pecunias accedat ad honorem vel gradum Ecclesiasticum. Judices ne munera accipiant pro administranda justitia.

IV.

Canones Concilii Compendiensis anno 757.

Canones hujus Synodi tractant de matrimonio, statuuntque conjunctos in tertio gradu, vel mixto ex tertio & quarto separari, non autem conjunctos in quarto ex utraque parte. Idemque statuitur de affinitate. Vir conjugem sine suo consensu velatum potest repetere. Potest vir aliam uxorem ducere, si uxor monasterium ingrediatur. *Si nempe matrimonium fuerit ratum tantum. Quia hoc per professionem Religiosam dissolvitur. Si autem de matrimonio consummato esset sermo, seorsus est, quod post mortem uxoris possit aliam ducere.*

Si maritus dicat, matrimonium esse consummatum, uxor verò negat, credendum potius viro, tanquam capiti.

Si quis eam, quam duxit, à fratre suo corruptam invenit, potest aliam ducere. *(Quia matrimonium invalidum est, propter affinitatem cum ea in primo gradu.)* Idem est, si pater filii sui sponsam cognovit.

Privigna est libera, quam Vitricus invitam despondit. *(Ex defectu videlicet consensus proprii.)* Baptizatus à non baptizato est verè baptizatus: si materiam & formam cum debita intentione adhibuit. Mulier, quæ velum accepit, in professione Religiosa permaneat.

Maritus, qui uxoris suæ filium aut filiam ante Episcopum ad confirmationem tenuit, jubetur ab uxore separari.

§. V.

Observatio in hunc Canonem.

Non solvitur quidem matrimonium in hoc casu, jam antè legitimè contractum; sed ob cognationem spiritualem Synodus separandos esse quoad thorum putavit. Qui rigor veteris disciplinae hodie est mitigatus. Non enim amplius (ne quidem quoad thorum) separantur; & si ex necessitate, aut ignorantia juris aut facti, maritus proprium filium, vel privignum baptizavit vel levdrit seu tenuerit in baptismo vel confirmatione, uti nihilominus liberè potest matrimonio, non tantum reddendo, sed etiam petendo debitum conjugale.

Can. 7. causa 30. q. 1.

Imò etiam, si extra casum necessitatis aut ignorantiae de industria id fecerit, videtur probabilius idem dicendum, propter cap. si vir. 2. de cognat spir. ubi Alexander III. interrogatus: Si vir vel mulier, scienter vel ignoranter, filium suum de sacro fonte susceperit, an propter hoc separari debeant? Et respondet: Quamvis generaliter sit institutum, ut debeant separari, quidam tamen, humanius sentientes, aliter statuerunt: ideoque nobis videtur; quod sive ex ignorantia sive ex malitia id fecerunt, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere: nisi ad continentiam servandam possint induci. Quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusari videtur. Si ex malitia: eis sua fraus non debet patrocinari.

Idem dicitur cap de eo 5. causa 30. q. 1. ibi: Si autem conjuges legitimi, unus, aut ambo ex industria fecerint, ut filium suum de fonte susceperent, si innupti (hoc est continentes) permanere voluerint, bonum est: Sin autem, gravis penitentia infideliatori injungatur, & simul maneant. Ubi ipsis permittitur simul manere, licet ambo ex industria id fecerint. Non posset autem hoc ipsis permitti, si neuter posset petere usum conjugii. Et esset sanè manifestum periculum incontinentiae. Quæ causa fuit, ut secundum recentiores Canones, cognatio spiritualis dirimat quidem matrimonium contrahendum, non tamen privet usu jam antè legitimè contracti.

ARTICULUS V.

De Conciliis Angliæ Sæculi VIII.

28. **C**oncilium *Cloveshovienſe* celebratum eſt anno 747 hortatu Bonifacii Archiepiſcopi Moguntini & Apoſtolice ſedis Legati. Editique 30. Canones. Quorum hæc eſt ſumma.

Commendatur Episcopis cura Paſtoralis ſecundum ſacros Canones exercenda. Servanda concordia inter Sacerdotes. Singulis annis viſitanda diœceſis. Abbates Regularem diſciplinam obſervari curent. Nemo ordinandus, niſi probus & doctus, ſcholæ in Cathedralibus Eccleſiis, & Monafteriis erigendæ pro Clericis & Religioſis.

Clerici à negotiis & cauſis ſæcularibus abſtineant. Templorum nitorem & ornatum curent. Lectioni, orationi, Miſſarum celebrationi, pſalmorum cantui, prædicationi verbi divini, Sacramentorum adminiſtrationi, in locis, ab Epifcopo ſibi commendatis, diligenter ſe impendant. Symbolum fidei, orationem Dominicam, ritus Sacramentorum, lingua vernacula populo proponant. Eandem in docendo baptizando, judicando, Miſſam celebrando, rationem teneant juxta ritum Romanæ Eccleſiæ. Cantum Eccleſiæ non adulterent, ſed ſimplicem ſanctamque melodiam obſervent. Officiis Epifcopo propriis ſe non immiſceant.

Sanctorum Natalitia ſtatis diebus recolantur, prout ſunt in Romanæ Eccleſiæ Martyrologio annotata: Dies Dominica Divino cultui impendatur. Miſſarum ſolennia & Concio ea die celebrentur, adſitque præſens frequens populus. Septem horæ Divini officii cum decente pſalmodia diligenter perſolvantur. Nihil legatur, aut canteur, niſi quod Eccleſiæ Romanæ conſuetudo permittit. Litania major, & Rogationes tribus ante Aſcenſionem Domini diebus, cum jejunio, & Miſſarum celebratione peragantur. S. Gregorii M. & S. Auguſtini, Anglorum Apoſtoli, Natalitia ritu ſoleni ac feſtivo celebrentur. Quatuor temporum jejunia juxta exemplar Romanæ Eccleſiæ obſerventur.

Monachi ſuis Præpoſitis humiliter ſubſint. Quietam ac regularem vitam agant. Silentium ac modieſtiam ſervent. Seculares intra clauſuram non intromittant. Orantium, legentium, Dominum laudantium domus ſint monaſteria. Ebrietas tanquam lethiferum venenum fugienda Clericis & Monachis. Convivia eorum ſint ſobria & modeſta. Communione Corporis & Sanguinis Domini ſe dignos exhibeant innocentia & probitate morum. Laici etiam à labe puri, frequen-

quenter communicent. Ad professionem Monasticæ Regulæ non admittantur, nisi priùs sint probati.

Episcopi à Synodis reverfi decreta promulgent. Commendantur eleemosynæ, psalmodia &c. Vetatur, ne plures in monasteria recipiantur, quàm ali possint. Ne Clerici, Monachi, aut Moniales apud sæculares commorentur; sed in domo Dei orent, non tantùm pro se, sed etiam pro Rege, Ducibus, & toto populo Christiano.

Nota, hæc ante mille annos Ecclesiæ Anglicanæ fuit disciplina! An, & hodie?

Concilium *Calcutbenfe* anno 787. celebrârunt Angliæ Episcopi, cum Legatj Hadriani I. summi Pontificis, promulgatque sunt in eo 20. Canones, ad disciplinam spectantes.

1. Fides Nicæna, & reliquorum quinque Generalium Conciliorum, prout à sancta Romana Ecclesia est tradita, tenetor, ac de ea Presbyteri, qui instruere debent populum, diligenter examinantor.

2. Patrini spirituales suos filios instruunto.

3. Episcopus quot annis visitato.

4. Vita & habitus Canonicorum & Monachorum juxta decreta Romanorum Pontificum suntor.

5. Præfeti Monasteriorum vitæ integræ suntor.

6. Nullus, nisi probatæ sit vitæ, ordinator.

7. Horæ Canonicæ diligenter persolvuntor.

8. Privilegia, à Romano Pontifice concessa Ecclesiis, conservantor.

9. Clericus cibum, hypocritarum more, clàm ne sumito.

10. Ecclesiastici sæcularia ne judicanto. Calix facer & patena ex cornu confecta ne suntor.

11. Etiam Reges in rebus Ecclesiasticis, & ad salutem animæ pertinentibus, Episcopis obediunto.

12. Contra Reges nemo insurgito.

13. Regum & Ministrorum ejus judicia, sine acceptatione personarum, justa suntor.

14. Principes inter & Sacerdotes perpetua pax esto.

15. Incestuosa & adulterina conjugia procul amandantor.

16. Filii spurii ab hæreditate excluduntor.

17. Decimæ solvuntor: usuræ & injustæ mensuræ ac pondera non usurpantor.

18. Vota fidelium adimplentor.

19 Paganæ superstitionis reliquiæ extirpantor.

20 Peccata sua omnes Sacerdoti confitentor. Fructus dignos pœnitentiæ faciunt: & Eucharistiam sumunt.

Præterea Synodus in *Northumbria* anno 705. in qua S. Wilfridus, monitu Joannis VII. Papæ, ad quem ille appellaverat, in Archiepiscopatu suo Eboracensi, à quo dejectus fuerat, est confirmatus.

Concilium *Anglicum* anno 756. statuit, ut festum S. Bonifacii, superiorumque ejus Martyrum, quot annis solenniter celebretur.

Concilium *Bavancaldense*, præsentente Kenulfo Rege anno 798. decrevit, ex mandato Leonis III. Papæ, ut sæculares super Ecclesias non habeant dominium.

CAPUT IX.

De Conciliis

SÆCULI IX.

Sub Carolingicis Imperatoribus Regibusque, in Italia, Germania, & Gallia dominantibus, gravissimos inter externos internosque motus hoc sæculum transactum est. Vidit illud cruenta bella filiorum in Patrem, fratrum in fratres, adulterina Regum connubia, Odeschalchi errores, Prælatorum in causa appellationis dissidia quæ omnia variis Conciliis causam dederunt. Hispania cum Mauris luctata lentè affurgens. Anglia in unam Monarchiam collecta, Danorum irruptionibus infesta. Non alio tamen sæculo tot celebrata sunt sacra Concilia, ac isto, quo Caroli M. ac Ludovici Pii eximia religio tum fidei doctrinam ubique disseminatam, tum morum disciplinam sanctè instauratam volebat. Suffecerit mihi ad institutum meum summa Canonum capita perstringere: Si quid verò eruditionis magis memorabilis occurrat, interficere.

SUMMARIUM.

ARTICULUS I.

De Conciliis Germaniæ.

§. I.

Prænotanda de statu Occidentalis Imperii.

1. <i>Ereċtum à Leone III. Occidentale Imperium.</i>	6. <i>Lotharii Imperium.</i>
2. <i>Quid collatum fit Carolo M.</i>	7. <i>Ludovici II.</i>
3. <i>Ludovicus Pius edit Capitularia.</i>	8. <i>Caroli Calvi.</i>
4. <i>Heraldus Klacius primus ex Regibus Daniæ conversus.</i>	9. <i>Ludovici Balbi.</i>
5. <i>Juditha Caroli Calvi mater turbarum occasio.</i>	10. <i>Caroli Crassi.</i>
	11. <i>Arnulphi.</i>
	12. <i>Ludovici Infantis.</i>

§. II.

Status Ecclesiasticus per Concilia ordinatus in Germania.

13. <i>Concilium Salisburgense & Ratisbonense.</i>	<i>diæ inter Ludovici Pii filios.</i>
14. <i>Concilia Aquisgranensia.</i>	19. <i>Concilia in causa Gottheschalci habita.</i>
15. <i>Concilia Moguntina.</i>	20. <i>Concilia in causa Matrimoniali Lotbarii Junioris habita.</i>
16. <i>Aliæ Germaniæ Concilia.</i>	21. <i>Concilia in causa Appellationis Rothadi Episcopi.</i>
17. <i>Concilia celebrata in causa rebellionis filiorum in patrem Ludovicum Pium.</i>	22. <i>Concilia in causa utriusque Hincmari.</i>
18. <i>Concilia celebrata in causa discor-</i>	

ARTICULUS II.

De Conciliis Italiæ.

23. *Concilium Atinense & Ticinense.*
 24. *Observatio in Canonem 21. Concilii Ticinensis de usuris.*

ARTICULUS III.

De Conciliis Galliæ.

25. *Concilium Arelatense IV. Rhemensè. Turonense III. Cabilonense II. Meldense, Viennense, Parisiense VI.*

ARTICULUS IV.

De Conciliis Angliæ.

26. *Prænotanda de statu Angliæ.*
 27. *Status Ecclesiasticus ordinatus per Concilia.*
 28. *Observatio de Antiquitate status Religiosi.*

ARTICULUS I.

De Conciliis Germaniæ Sæculi IX.

§. I.

Prænotanda de statu Occidentalis Imperii.

1.
*Erectum
imperium
Occiden-
tale.*

Sub initium hujus sæculi Occidentale Imperium, quod jam inde ab Augustulo per trecentos annos extinctum jacuerat, faustis omnino auspiciis rursus erectum, & innovatum est; atque in *Carolus M.* translatum à Leone III. Summo Pontifice; qui ipsa festiva die Natalis Domini eundem Regem, nihil tale opinantem, in Basilica S. Petri Imperatorem salutavit, & ritu solenni coronavit, gaudente & applaudente Romano populo.

2.
*Quid Ca-
rolus acce-
perit.*

Quamvis autem hoc titulo nihil terrarum acceperit, quod non antè jam possedisset; nam præter universam Galliam, Hispaniarum partem, totumque in Italia Regnum Longobardicum, Rhætiæ, Vindeliciam, Noricum ad Pannoniæ usque viscera, omnemque, non tantum ad Albin, sed, quò Romani nunquam pervenerant, ad Oderam, Vistulam, atque mare Balthicum usque, Germaniam, quæ hæreditate, quæ armis, quæ deditione ultronea, in suam jam antè redegerat potestatem.

Non tamen nudum Imperatoris nomen accepit, sed dignitatem etiam, tam sublimi titulo respondentem, Advocatiam videlicet, tutelam, defensionemque Romanæ Ecclesiæ, & cum hoc amplissimo supremi Ecclesiæ Protectoris officio humani apicem fastigii, Principum Regumque omnium dignitati ac honoribus, augusta majestate præfulgentem, ut aded non tantum ipse Imperator, sed ejus etiam legati primas ubique politicis in conventibus jure occupent.

3.
*Ludovicus
Pius.*

Quatuordecim annos Carolus M. gestavit coronam Imperii; cum decedens (mortuis jam ante Pipino & Carolo filiis) *Ludovico*, tertio loco genito, eandem reliquit, cum omnibus Provinciis, excepta Italia, quam Bernardo, suo ex Pipino, filio seniore, nepoti, concesserat. *Necdum ergo primogenituræ jura tunc introducta fuerant; aliàs Bernardus fuisset præponendus.*

Ludovicus, sola probitate ac religionis studio patri comparandus, tametsi *Pii* cognomine Antoninum Principem optimum vinceret, impar tamen tanto rerum humanarum fastigio, *Caroli* magnitudi-

tudinem infirmitate sua magis conspicuam reddidit. Et quamvis mansuetudine & pacata indole præstaret, in Bernardo tamen nepote suo, Italiæ Rege, Græcos mores imitatus, aliorum suggestionibus dedit, unde pœniteret, Juveni perduelli ereptis oculis, & secuta morte ex supplicii atrocitate.

Post funebres honores paternis exuviis Aquisgrani datos, conventus plures celebravit, in quibus præsentibus Episcopis & Imperii Proceribus multa patris exemplo promulgavit *Capitularia*, à Stephano V. summo Pontifice cum Irmengarde conjuge solenni ritu Rhemis Imperator coronatus, donationem, à Pipino avo, & Carolo patre factam Romanæ Ecclesiæ, non tantum confirmavit, sed etiam auxit novo diplomate, *cap. ego Ludovicus 30. dist. 63. ex parte relato. (hactamen diploma suppositivum esse contendunt plures recentiores critici.)*

Anno 826. *Heraldus* Daniæ Rex, ad Ludovicum profectus, cum Regina conjuge sua pluribusque Proceribus est baptizatus, Moguntia: eumque in Daniam sunt comitati S. Ansharius & Autbertus, ex illustrissimo S. Benedicti ordine viri Apostolici, ad propagandam per illud regnum Christi Ecclesiam.

Defuncta conjuge Irmengarde secundis nuptiis duxit Ludovicus *Juditham*, ex qua Carolum Calvum suscepit. Cui, cum detracta reliquis filiis portione designata, partem regni constitueret, mirum, in quas calamitates à perduellibus filiis sit dejectus: quibuscum luctatus ad mortem usque; quam oppetiit anno 840. melior Christianus, quam Rex.

Lotharius primogenitus Ludovici Pii, cum divisione Imperii, à patre facta, nollet stare, & fratribus dominari vellet ut Princeps, bellum atrocissimum exoritur. Juncti Ludovicus & Carolus gemino prælio eundem profligant, pacemque petere cogunt: quam meliorem obtinuit, quam meruit, aut sperare poterat. Posito tandem sponte sceptro, in monasterio vitam finiit: relicta filio primogenito Ludovico Italia, cum Imperatoris dignitate, Lothario Austriæ, parte, quæ *Lotharingia* ab eo est deinceps dicta, magnorum heroum alitrix. Carolo, filiorum minimo, data Provincia.

Ludovicus II. Lotharii filius strenuè gessit Imperium, bellis adversus Saracenos, in Italiam irrumpentes, potissimum celebris. Obiit Mediolani anno 875. Imperii 20. Hunc anno sequenti secutus est ejus patruus Ludovicus Germaniæ Rex. Cui debitum Imperium à fratre ejus juniore Carolo Calvo invasum est, Joanne VIII. in partes suas pertracto; qui contendebant, Imperium non deberi sanguinis prærogativæ, sed electioni etiam Pontificis ac Romani populi.

8. Licet autem *Carolus Calvus* proprias suas Gallia provincias à continuis Normannorum incurfionibus non poffet defendere, afidua tamen cum fratre Ludovico, Germaniæ Rege, bella gerebat. Aded nec inter fratres, Germanum & Gallum, convenire poterat. Altero mox Imperii anno obiit Carolus: postquam patris, avique exemplo multa ac varia *Capitularia* in variis Epifcoporum & Comitum conventibus edidiffet.

9. *Ludovicus III.* à fermonis vitio *Balbus* dictus, purpuram patris optavit potiùs, quàm vestivit; & licet à Joanne VIII. in Gallia coronatus, diu tamen nec titulo frui potuit, altero anno extinctus: hoc uno memorabilis, quòd nomine suo factos Augustos impleat. Imò sunt, qui etiam nomen Imperatoris ei detrahant.

10. Præteritis dein Balbi liberis, Joannes VIII. Imperatorem Romæ coronavit *Carolum Crassum*, tertium Ludovici Germanici filium, quem miro consensu etiam Itali ac Galli Regem sibi delegerunt. Ut aded Caroli M. proavi sui imperium vastissimum, ex Germania, Italia, & Gallia conflatum, ferme totum conjungeret. Visum, per unitam hanc potentiam, irruenti undique Saraceno, ac Normanno validum posse opponi aggerem. At non explevit spes conceptas; nam Normannis Neustriam, (*Normanniam* deinceps nuncupatam) concessit: & mente non minùs quàm corpore æger, eum in contemptum subditorum devenit, ut omnes ab eo deficerent, Germania ad Arnulphum, ejus ex Carolomanno fratre nepotem, Gallia ad Odonem, & Carolum Simplicem, Ludovici Balbi filium, devoluta, Italia verò Berengarium inter & Widonem ejusque filium Lambertum distracta. Atque ita vastum illud Imperii corpus iterum divisum est, nunquam ampliùs deinceps ex integro conjungendum. Crassus vero ex potentissimo monarcha ad eam inopiam redactus est, ut vix haberet, quò vitam sustentaret. Monstratur ejus tumulus in Monasterio Augiæ divitis cum epitaphio: quo rerum humanarum vanitatem legas.

11. *Arnulphus* Carolomanni ex pellice filius, Crassi nepos, à Germaniæ proceribus electus Rex, varia forte novem annis gessit Rempulicam. Primus illi belli campus Germaniæ, quam victis Bohemis Hunni invaserant. Tum pugnatum in Belgio, Normanni que post populatas Gallias superati, cæsis eorum, ut fertur, in prælio centum millibus. Postrema Martis area fuit Italia, quam Berengarius Forolivienfis, & Wido Spoletanus Dux, intestinis armis discerpabant. Wido coronatus Imperator à Pontifice, cui Lambertus filius successit; adversus quem à Formoso Papa evocatus ex Germania

nſa Arnulphus, capta lepufculi, per mænia fugientis, ope Roma, ab eodem Pontifice Imperator eſt præclamatus & coronatus. At veneno, in Italia hauſto, viſcera deſcendente, biennio poſt obiit an. 899 Succefforem habuit Ludovicum IV filium puerum ſeptennem; ^{12.} ſub quo ingentes clades Germania eſt paſſa ab Hunnis. Cumeo ^{Infans} exa-
ruit Carolingica ſtirps Germanica.

Sub hæc tempora Rollo Normannorum Dux cum gente ſua baptizatus, ducta Giſela, Caroli Simplicis filia, Normanniam & Britanniam minorem in dotem accepit.

§. II.

Status Eccleſiaſticus ordinatus per Concilia
in Germania Sæc. IX.

I.

De Concilio Salisburgenſi & Ratiſbonenſi.

Anno 807. (ut refert Brunnerus noſter in annalibus Boicis *lib. 6.* ^{13.} *n. 4.*) celebratum eſt *Concilium Salisburgenſe*, ſub Arnone Archiepiſcopo. In quo præter alia decretum eſt, ut, cum SS. Canones fidelium oblationes *Decimales* in quatuor portiones, velint diſtribui: quarum prima cedat Epifcopo, altera Clericis, tertia pauperibus, quarta Eccleſiarum fabricæ, hoc deinceps accuratè obſervetur. (*Ex quo patet, bona Eccleſiaſtica tunc necdum in Beneficia fuiſſe diſtributa: ſed viguiſſe ad huc diſtributionem, à Simplicio & Gelafio factam.*)

Sub idem ferme tempus plures celebratum putant *Concilium Ratiſbonenſe*. In quo tria ſunt fancita 1. ut Chor Epifcopi de miniſterio Epifcopali nihil attingere præſumant: 2. ut deinceps nulli ampliùs fierent Chor-Epiſcopi. 3. ut geſta Chor-Epiſcoporum haberentur irrita.

Nota, frequentior in veteri Eccleſia fit mentio de *Chor-Epiſcopis*.

Qui erant quidam Presbyteri, in pagis aut minoribus oppidis velut Epifcoporum vicarii an marum curam exercentes, eum ferme in modum, quo hodie faciunt Parochi. Ampliori tamen aliquantò poteſtate utebantur.

Nam licèt non poſſent Presbyteros aut Diaconos ordinare, aut ſacro chrismate fidelium frontes inungere, aut templa vel altaria

consecrare, cætera tamen fere omnia præstabant, quæ præstare poterant Episcopi; ut colligitur ex Concilio Ancyrano *can. 12.* Antiocheno *c. 12.* Hispalensi *II c. 7.*

Porro ex istis quidam erant verè consecrati Episcopi, sed dicebantur *Chor-Episcopi*, quia non habebant propriam Ecclesiam, sed in aliena Diœcesi ministrabant, ad eum fere modum, quo hodie Episcopi quidam *Titulares* solent, qui *suffraganei* vocantur. Alii verò nihil aliud erant, quàm meri Presbyteri, per pagos & oppidula Episcopum aliquo modo repræsentantes.

Unde quando aliqui cum Concilio Antiocheno *can. 10.* dicunt, quòd *Chor-Episcopi* possint sacros ordines conferre, id intelligendum est de priore genere *Chor-Episcoporum*, qui verè erant consecrati Episcopi. Quando verò alii cum Damaso Papa *Epist. 3.* dicunt, *Chor-Episcopos* non posse sacros ordines conferre, id intelligi debet de secundo genere eorum, qui meri erant presbyteri. Veli omnes fuissent Episcopi, dicendum esset, illos non potuisse sacros ordines conferre sine consensu Episcopi, potuisse verò illo accedente, sicut hodie suffraganei.

II.

De Conciliis Aquisgranensibus.

14. Vix in alia Germaniæ civitate tot tàmque magna celebrata sunt Concilia, quàm Aquisgrani. In ea siquidem potissimum sunt confecta ac promulgata numerosa illa *Capitularia* Caroli M. ac Ludovici Pii, in Conciliis Nationalibus, à Germaniæ & Galliæ Episcopis celebratis, & quidem hoc sæculo nono, Caroli M. tempore habitum est *Concilium Aquisgranense I.* anno 809. mota est in eo quæstio, an fidei symbolo addenda sit vox illa (à Græcis impugnata) *Filiòque?* at Patres Concilii de re tanti momenti statuere non sunt ausi, nisi priùs confuleretur sedes Apostolica. Missi igitur ad Leonem III. Legati: Qui Romæ contendebant, vocem illam, ut certam fidem de sancto Spiritu magis declaret, videri addendam. Verùm censuit tunc Pontifex, licèt processio Spiritus S. à Patre & Filio sit certa fidei veritas, symbolo tamen nihil esse addendum.

Concilium Aquisgranense II. anno 816. voluntate Ludovici Pii congregatum est ex trina natione, Germanica scilicet, Italica, & Gallica, ac proin propter suam amplitudinem fuit appellatum *Generale*. In hoc confectus est duplex liber: primus *de Institutione Canonorum*, alter *de Institutione sanctimonialium*: multis uterque constans

flans Canonibus, ex antiquioribus Conciliis, ac SS. Patrum doctrina depromptis, opera præcipuè *Analarii* Diaconi Metensis.

In 1. cap. tractatur de *prima tonsura* Clericorum; usum hunc ab Apostolis esse introductum ad imitationem *Nazaræorum*, qui caput radebant, in signum, quòd sint dicati ac sancti Domino, de tonsa autem vertice, cui cili corona inferius fuit relicta. In 2. & ulterioribus tractatur, de Ostiariis, Lectoribus, Exorcistis, *Acolytis*, *Subdiaconis*, *Diaconis*, *Presbyteris*, *Episcopis*, horumque omnium in veteri lege figura, institutione, officio &c. ex S. Isidoro, Hieronymo, Augustino, Gregorio, aliisque Patribus.

Subjungitur, quales esse debeant Pastores, & Præpositi Ecclesiæ: quomodo præluere exemplo, docere, corripere. Non recipienda pro ordinatione munera, non usuræ; non cohabitandum mulieribus; non habendum Episcopo, ut proprium, quod inter Clericos debet distribuere.

Excommunicatum non admittendum ab alio; nec Clericum sine commendatitiis. Servanda *Ecclesiæ jejunia*. Subdiaconis *Sacras Benedictiones* non faciendas. Clericis abstinendum à tabernis, ludicris spectaculis, negotiationibus profanis, quæstu, usura, sæcularibus judiciis, transmigratione ad aliam Ecclesiam, avaritia, ira, superbia, aliisque vitiis, ac pravis exemplis: additurque cap. 32. luctuosa descriptio Sacerdotum carnaliter viventium. Et in multis capitulis, quales moribus esse debeant Clerici & Canonici.

Tractatur insuper de horis Canonicis, ac psalmodia, de congregationibus Canonicorum, de cura puerorum, qui in iis educantur &c. adduntur denique 28. capitula de *institutione Canonica sanctimonialium*: quæ librum alterum conficiunt, collectum ex S. Cypriano *lib. de Habitu virginum*: ex S. Athanasio *ad sponsas Christi*: ex S. Hieronymo in *Epistolis ad Eustochium*, *Demetriadem*, *Furiam*, *Lætam*: ex S. Cæsario Arelateni *serm. ad sanctimoniales* &c. ex quibus antiquissimis Patribus monialibus, præscribitur norma, piè, religiosè ac sanctè vivendi in monasterio sub Abbatissa. Quarum rerum vel ideo etiam mentionem infero, ne tanquam nova explodant Hæretici, quæ eruditissunt antiquissima.

Anno sequente Ludovicus Pius convocavit Aquisgranum, ubi Regiam sedem fixerat, Abbates, multosque Monachos ex Germania ac Gallia. In hoc *Conventu* 80. capitula sunt edita de Monastica disciplina, statutumque, ut omnes in Monasteriis juxta Regulam S. Patriarchæ Benedicti religiosè vivant.

Censetur etiam in hoc *Conventu* ad instantiam Legati Apostolici

stolici edita à Ludovico Pio celebris illa constitutio *Ego Ludovicus*. Cujus fragmentum exstat in decreto Gratiani *dist.* 63. integra autem exhibetur in tomo 9. Conciliorum, ex monumentis vaticanis desumpta. Per hanc Imperator confirmat diplomata donationis, à Pipino & Carolo M. Romanæ Ecclesiæ factæ: enumeratque speciatim omnia, quæ donatione illa comprehenduntur. Meminit etiam hujus donationis Leo Ostiensis in Chronico Cassinensi. Aliis tamen est supposititia.

Concilium Aquisgranense III. anno 818. deposuit complures Episcopos, qui cum *Bernardo* Italiæ Rege, Ludovici Pii ex Pipino fratre, Nepote, adversus eundem Ludovicum conjurasse arguebantur: Bernardo, effossis oculis, vita permessa.

Sequenti anno Aquisgrani in palatio Imperiali præsentate rursus Ludovico habitus est conventus Episcoporum & Abbatum, tractatumque de Ecclesiarum emolumentis. Addita etiam aliquot Capitula de causis forensibus.

Concilium Aquisgranense IV. anno 836. hortante Imperatore Ludovico Pio, habitum est; sicut priora, in palatio Imperiali. In præfatione Concilium dicit, duobus potissimum hunc mundum regi, auctoritate scilicet sacrata Pontificum, & regali potestate. In Ecclesiâ neminem esse potiozem Pontifice, & in sæculo Christiano Imperatore neminem inveniri celsiorem.

Sanxit deinde Canones 12. *de vita Episcoporum*, 12. *Canones de doctrina Episcoporum*, 16. *Canones de vita & Doctrina inferiorum Ordinum* 25. *Canones de persona Regis, Filiorumque ejus & Ministrorum*. Reperuntur in quatuor istis capitibus ea potissimum, quæ in prioribus jam sunt habita.

De vita Episcoporum ait, non esse Episcopatum ambiendum muneribus. Juxta regulam Apostolice prudenter, sobriè, pudicè &c. vivendum, ut à populo habeant testimonium, populus verò ab iis imitandi exemplum: ebrium, nisi correxerit, deponendum. Remotum ab Ecclesia ne abeat. Canonicorum Monachorumque curam gerant.

De doctrina, nôsse eum oportere rectam fidem, S. Scripturam SS. Canones, cum Pastoralibus S. Gregorii. In cæna Domini Benedictio olei non negligenda. Res Ecclesiæ non ut proprias, sed sibi commissas administret. Litaniae Majores 25. Aprilis, & dies Rogationum juxta morem Romanum celebret. Ministros Ecclesiæ instruat. Deficientem ab Imperatore Clericum deponat, laicum anathematizet.

De vita & Doctrina Ordinum inferiorum, Abbates Canonicorum

& Monachorum verbo & exemplo regant, Episcopes reveantur. Presbyteri fœminas domi ne habeant: aliàs gradum amittant.

De Persona Regis &c. Imperatoris esse tueri Ecclesiam, populum cum pace & justitia regere, venerari Sacerdotes Dei, eorum accusationes non admittere sine justa causa; curare, ne facultates Ecclesiæ à laicis distrahantur, sed ab Episcopis dispensentur; constituere Ministros probos ac justos. Ecclesiasticam libertatem non violare. Monasteria non concedere laicis. Die Dominica ne fiant placita (seu judicia) nec nuptiæ. Communicatio corporis Domini die Dominica celebretur. Nec Clerici per aulam, nec Monachi per loca publica fiantur discurrere. Raptos coërceantur.

Misit deinde Concilium epistolam Synodicam ad Pipinum Imperatoris filium, Regem Aquitaniæ, tribus libris constantem, de fide, moribus, & officiis Christiani Principis; collectis plurimis in hanc rem ex S. Scriptura principum bonorum ac malorum exemplis.

Plura postea hoc sæculo celebrata sunt Concilia Aquisgranensia, in causa Lothariorum, patris & filii: ut deinceps dicetur.

III.

De Conciliis Moguntinis.

Concilium Moguntinum I. voluntate Caroli M. anno 813. celebratum est, distributum in tres præsentium ordines. 15.

In primo sedebant Episcopi 30. ex Evangelii Patrùmque doctrina disciplinam Ecclesiasticam instauraturi.

In altero 25. Abbates, qui legendo Regulam S. Benedicti Monasticæ disciplinæ erant intenti.

In tertio ordine sedebant comites & Judices, tractantes statum politicum, constituentes judicia, & justitiam administrantes.

Editi Canones Ecclesiastici 55.

In tribus primis commendantur virtutes Theologicæ fidei, spei & charitatis.

4. Baptisma ritu Romano ubique ministrandum: & quidem in paschate & pentecoste solenniter.

5. Pax & concordia foveatur.

6. Episcopi sint patroni orphanorum.

7. Minus potentum bona salva sunt.

8. Episcopi rerum Ecclesiæ administratores & dispensatores sint secundum Canones.

9. Clerici canonici canonicè vivant, simulque manducent & dormiant, si fieri potest.
10. Vita Clericorum instituenda secundum regulas Patrum.
11. Monachi vivant juxta Regulam S. Benedicti.
12. Secularia placita ne adeant.
13. Moniales Regulam S. Benedicti professæ regulariter vivant: aliæ verò Canonicè in claustris.
14. Interdictum Clericis & Monachis sæcularibus negotiis, lusu alearum &c.
15. Proponitur S. Paulus, imitationis exemplum.
16. Relinquere sæculum est, sæculi voluptatibus contraire.
17. Arma ne gestent Clerici.
18. Discretio veræ virtutis à ficta commendatur.
19. In Monasteria ne plures recipiantur, quàm ali possint.
20. Monasteria visitentur ab Episcopis & in ipsis Dominicis.
21. Ex Monasteriis Canonicorum conceditur transitus ad statum Monachorum, utpote perfectiorem.
22. Vagi & indisciplinati Monachi coercendi.
23. Qui inviti in Monachos aut Canonicos sunt attonsi, in eo statu permaneant, deinceps verò nullus invitus tondeatur.
24. De Clericis adeuntibus Imperatorem.
25. Singulis Dominicis & Festivitatibus verbum Dei populo prædicandum.
26. Clerici in claustra monialium non ingrediuntur, nisi ad Missarum solennia.
27. Sacrum Chrisma sigillo munitum custodiatur.
28. Presbyteri semper utantur *orariis, velut insignibus Sacerdotalis dignitatis* (quæ ultima verba Hottingerus abscindit.)
29. Laici Presbyteros neque instituant, neque dejiciant.
30. Nec onera eis imponant.
31. Fugitivi Clerici ad reditum compellantur.
32. & 33. Dies 3. Rogationum seu Litaniam celebrent omnes.
34. Uti etiam jejunia quatuor temporum.
35. Excommunicantur, qui Ecclesiæ jejunia nolunt observare.
36. Tractant de solemnibus per annum festivitatibus, de decimis Ecclesiæ solvendis; de asylo templorum; de placitis in Ecclesia non habendis.
41. Antiquioribus Ecclesiis ne auferantur decimæ, ut novis oratoriis addicantur.
42. Qui *Beneficium Ecclesiasticum* habent, ad restaurandam Ecclesiam concurrant.
43. Pres-

43. Presbyter non cantet Missam, nemine omnino præsentē.
 (*Semper enim requirebatur minister.*)
44. Oblationem & orationem populus in Ecclesia faciat.
45. Symbolum & orationem Dominicam omnes calleant.
46. Excommunicandi, qui ebrietatem nolunt deponere.
47. Compatres spirituales suos filios Catholicè instruant.
48. Luxurians cantus absit ab Ecclesia.
49. Clerici fœminas domi suæ ne habeant.
50. Officiales probi constituantur.
51. Absque Episcopi facultate corpora Sanctorum non transferantur in alium locum.
52. Nullus sepeliatur in Ecclesia, nisi Episcopus, Abbas, dignus Presbyter &c.
53. Incestuosi excommunicandi.
54. In quarta generatione nullus ampliùs conjugio copuletur.
55. Nullus proprium filium aut filiam de fonte baptismatis suscipiat. Nec commatrem nec susceptam filiolum ducat uxorem. Neque cum iis jungatur, quos ad *confirmationem* duxit.
56. Non tantùm à conjugē separatur, sed in perpetuum ab omni matrimonio arcetur, qui cum *Filiastra* sua (hoc est, cum filia uxoris suæ, quam duxit viduam) fornicatus fuerit, aut duabus sororibus nupserit, aut si qua duobus fratribus, aut patri, & filio nupserit. Confirmatur igitur hîc impedimentum affinitatis in primo gradu; statuiturque pœna pro tota vita omni carendi matrimonio.

Concilium Moguntinum II. Provinciale fuit, à Rabano Archiepiscopo convocatum anno 847. in causa restaurandæ disciplinæ Ecclesiasticæ. Præmissum fuit triduanum jejunium, cum Litanis seu publicis supplicationibus. Editi Canones 31.

Primus est de fide Catholica, à Sacerdotibus docenda. 2. De Episcoporum prædicatione. 3. Juxta Romanæ Ecclesiæ morem baptismus solenniter conferendus in paschate & pentecoste. 4. Episcopi & Comites pacem servant. 5. Excommunicantur, qui adversus Potestates Ecclesiasticas aut Politicas conjurant. 6. Aut qui possessiones Ecclesiasticas invadunt. Principis esse Ecclesiam ejusque bona defendere. 7. Administrationem & dispensationem bonorum Ecclesiasticorum esse penès Episcopum. 8. Quæ à clericis ex bonis Ecclesiasticis comparantur, Ecclesiæ sunt. 9. Manumissiones secundùm morem Italiæ celebrandas.

10. Servanda distributio bonorum Ecclesiasticorum in quatuor partes. (*Quamvis igitur jam aliqua Beneficia Ecclesiastica essent erecta, ut constat ex can. 42. Concil. Mogunt. I. tamen potissimum adhuc vivebunt secundum illam distributionem.*) 11. antiquis Ecclesiis nihil detrahatur. 12. Simoniacè ingressus deponatur. Nullusque Patronus Ecclesiam concedat, sine consensu Episcopi (*Quia illius est instituire presentatum*) 13. curandum Episcopo, ut Clerici, & Monachi reatè vivant &c.

14. Monachi nihil proprium habeant. Et si Parochias regant, Episcopo aut ejus Vicario rationem reddant. (*Multi tunc Regulares, propter penuriam Sacerdotum, in Germania erant Parochi*) 15. Clerici ne laxent comam. 16. Sanctimoniales ad horas canonicas adstringuntur. 17. Rex sit pater pauperum & orphanorum. 18. Minus potentes ne obrui sinantur. 19. Ne iudices munera accipiant. 20. Parricidis matrimonio & militia interdicitur. 21. Mulierculæ, quæ post fornicationem fœtum enecant, pœnitentiæ publicæ subji-ciuntur, secundum veteres canones. Sequentes etiam plures canones variis criminibus, ut homicidis, falsis testibus &c. pœnitentiam statuunt.

26. *Ab infirmis, in mortis periculo positus per Presbyteros pura inquirenda est confessio, non tamen illis imponenda quantitas pœnitentiæ - - - sacra unctione animati, secundum statuta SS. Patrum, communionem viatici resciantur.* 27. Si patibulo suspensi propter scelera, confessi fuerint, posse pro illis oblationes offerri, ac Missas celebrari. 28. Incestuosos excommunicandos, & si non resipuerint, sæculari potestate coercendos. 29. Incestuosæ nuptiæ invalidæ. Et in pœnam omni matrimonio in perpetuum careant incestuosi. 30. Consanguinitas in quarto gradu impedimentum dirimens.

31. Peccata confitentibus secundum canonum antiquorum constitutionem, sanctarum scripturarum auctoritatem, & Ecclesiæ consuetudinem, pœnitentiâ imponi debet à Sacerdotibus, delictis proportionata, privata pro peccatis occultis, publica pro publicis.

Concilium Moguntinum III. damnavit Gotheschalcum: ut postea dicetur. Insuper alia duo Moguntiæ hoc sæculo celebrata sunt Concilia; quorum tamen acta interierunt.

Concilium Moguntinum IV. anno 888. sub initium regni Arnulphi, statuit, exponendum esse eidem, quodnam sit officium Regis. Ecclesiæ ejusque bonorum administrationem pertinere ad Episcopum. Sine ejus consensu nulli concedendam Ecclesiam, nec auferendam. Sacerdotium non vexandum. Nec res Ecclesiæ invadendæ.

dendæ. Ad condemnationem Episcopi requiri 72. testes: Presbyteri *Cardinarii* 42. Diaconi *Cardinarii* urbis Romæ 26. Summum verò Pontificem à nemine in terris judicandum. Reliqui canones tractant de solvendis decimis, de pace, monasteriis, viduis &c.

IV.

De aliis Germaniæ Conciliis.

In *Concilio Ingelbeimensi* anno 826. Ludovicus Pius legem tulit adversus exercentes rapinam: ut scilicet in triplum condemnentur: addita insuper pecuniaria & corporali pœna. 16.

In *Wormatiensi I.* anno 829. decreta est in eos publica pœnitentia, qui, uxore relicta, aliam ducere attentant. Et, si contumaces fuerint, ferro eos vinciri, & in arctam dari custodiam præcipitur.

In *Hamburgenfi* anno 831 institutus Archiepiscopatus Hamburgensis, à Ludovico Pio fundatus. Electusque est primus Archiepiscopus S. Ansharius, consecratus à Drogone Metensi, Imperatoris Archi-Capellano: adstantibus Moguntino, Trivirensi, & Rheimensi Archiepiscopis. Ac deinde anno 850. in Concilio quodam Germaniæ, etiam Bremensis Ecclesia Hamburgensi unita fuit. Hæcque unio anno 857. à Concilio *Wormatiensi II.* accedente consensu fedis Apostolicæ, confirmata fuit: quamvis Colonienfis Archiepiscopus protestaretur, & ad annum 890. in Concilio *Wormatiensi* rursus suscitaret, & ad ipsum etiam Pontificem Formosum deferret hanc causam.

Concilium Wormatiense III. Nationale 868. edidit canones 44. quibus statuitur, ut solus Episcopus chrisma consecret. Ecclesiam gratis consecret, nec nisi ritè dotatam. In sacrificio Missæ nihil aliud offeratur, præter panem, & vinum, aqua mixtum. Confirmationem, Chriftatis consecutionem, dedicationem Ecclesiæ & Altarium, Benedictionem virginum, reconciliationem publicè pœnitentium, ad Episcopum pertinere.

Clerici Majores gradu dejiciantur, si continentiam non servant. Accusati de fornicatione, juramento se purgent, si non sint convicti. Propter leves causas neminem à communione suspendendum. Episcopus canes aut accipitres ad venandum alens à communione trimestri suspenditur, Presbyter bimestri, & Diaconus uno mense.

Clerici Episcopo non obedientes, & non residentes, excommunicantur, donec se emendent. Pueri ac puellæ, à parentibus Monasterio oblati, ne redeant ad sæculum. Excommunicantur calumniantes Clericum.

Pœnitentia peccatoribus imponenda, proportionata delictis &c. nuptiæ vetantur, quousque consanguinitatis memoria habetur. Incestus statuuntur pœnæ. Post peractam pœnitentiam publicam matrimonii usus indulgetur. Excommunicantur deficientes ad hostes patriæ. Adulteris septennis pœnitentia publica indicitur.

Notandi sunt canones decimus, & decimus quintus. In priorè dicitur, quodd, *si Episcopo, aut Presbytero causa criminalis, hoc est, homicidium, adulterium, furtum, & maleficium imputatum fuerit, is Missam celebrare, & communicare debeat, sicque se purgare. Quod si non fecerit, per quinquennium ab Ecclesia esse arcendum. (At hoc purgationis genus, in Germania tunc usitatum, merito est abrogatum propter periculum sacrilegii.)*

In decimo quinto simile quid decernitur; nempe, quodd, si in Monasterio furtum contigerit, & auctor ignoretur, sub missa, ab Abbate celebranda, omnes corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi percipiant, & sic innocentes se ostendant.

At hoc ab Ecclesia est reprobatum; ut ostendunt S. Thomas *part. 3. quæst. 80. art. 6. ad 3. Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 8.*

Adduntur huic Concilio in tomis Conciliorum adhuc 35. canones, qui tamen, ut notat Surius, non sunt ab eo editi, sed aliunde collecti, & Wormatiensi Concilio suppositi. Ex his erroneus esse videtur canon 36. cum in eo dici videatur, matrimonium validè initum propter certa adulterii & incestus crimina esse dissolubile etiam quoad vinculum, ita, ut pars innocens alteri possit nubere. Fortassis tamen canon non plus vult, quam partem innocentem *post mortem* conjugis nocentis posse transire ad alias nuptias: partem verò nocentem in pœnam criminis etiam post mortem conjugis debere abstinere à matrimonio contrahendo. Quia, ut aliàs notavimus, juxta rigidam temporum illorum disciplinam ab aliquibus Conciliis propter crimina quædam, præsertim incestus, nocenti pro tota vita prohibitum fuit matrimonium cum quacunque persona, etiam post mortem conjugis.

Concilium Colonienſe anno 887. edidit 6. Canones.

Primus confirmat Drogonem, electum Mimidonensem Episcopum.

Secundus anathemate ferit raptores Ecclesiarum.

Tertius standum decernit decretis Patrum ac Conciliorum. Episcopum debere Clerum & populum defendere contra oppressiones potentum.

Quartus Laicos ab Ecclesiasticis bonis arcet.

Quintus æquitatem horum decretorum proponit.

Sextus pœnas statuit in adulteros & incestuosos.

Concilium Metense præsentem Trevirensi, Metensi, Virodunensi, Tullensi; aliisque, anno 888. statuit: Decimas Ecclesiæ ex integro perfolendas. Pro manso Ecclesiæ nullum censum exigendum. Presbyter unam tantum habeat Ecclesiam: nullam verò in domo fœminam. Presbyteri libros suos & vestimenta Episcopo exhibeant. Chrisma sub fera custodiant: arma ne portent. Habitum clericalem gestent. Unustantum de baptismo infantem levet. Nemo cum Judæis edat aut bibat.

In locis non consecratis ne celebretur Sacrificium Missæ. Basilicæ consecrentur ab Episcopo, non verò Chorepiscopo, quia juxta decreta Damasi, Innocentii, & Leonis vacuum est atque inane, quidquid Chorepiscopi in summi Sacerdotii egerunt Ministerio: cum sint meri Presbyteri (*hic sermo est de altero genere Chorepiscoporum, frequentiori: qui non habebant consecrationem Episcopalem.*)

Excommunicatus, qui Sacerdotem se corripientem castraverat. Diaconus lapsus additus carceri. Excommunicatus, qui, occiso marito, ejus uxorem duxit, nec dimisit. Cum excommunicatis neque post mortem communicandum. Orandum pro Rege Arnulpho, cum triduo jejunio, litiis, & magna corporis afflictatione.

Eodem anno 888. cum Caroli Crassi provinciæ ubique distraherentur, *Agami* in Vallesia Inferiore celebrata est Synodus; in qua Rudolphus, Conradi Comitis in Suevia filius, Rex Burgundiæ Superioris, seu *Trans-Jurana*, dictus & coronatus est. Huic Burgundiæ Regno postmodum *Regnum Arelatense*, à Bosone ceptum anno 877. unitum est sub Rudolpho II. anno 926. ac denique ad Conradum Saicum Imperatorem devolutum anno 1032.

Concilium Triburiense haud procul Moguntia celebratum anno 895. in villa Regia ad Rhenum, præsentibus, Hattone Mogun-

tino, Hermanno Coloniensi, Ratbodo Triverensi, & ipso Rege Arnulpho. Conditi Canones 58. de disciplina.

In nono dicitur, quod si Episcopus & Comes eodem die placitum (seu iudicium) indixerint, differendum esse placitum sæculare Comitum, ut populus ad placitum Episcopi convenire possit. In 10. Episcopum non deponendum, nisi à 12. Episcopis: Presbyterum à 6. Diaconum à 3.

In 18. habetur, Zephyrinum Papam patenis vitreis celebrari *Missas* constituisse. Hunc Canonem corrumpit Joannes Jacobus *Hottingerus* in Helvetica sua Historia Ecclesiastica ad annum 895. ubi, mutato nomine *Missæ* in nomen *Cænæ*, ait, in 18. Canone haberi, quod Zephyrinus in S. *Cæna* vitrea *vasa* præceperit adhiberi. Cur autem hoc crimen falsi? timuit videlicet, ne Tigurini sui viderint Catholicam veritatem, si legerent, jam primis Ecclesiæ temporibus fuisse *Missas* celebratas. *Zephyrinus in patenis vitreis Missas celebrari constituit*: sunt verba Concilii. Ubi etiam vocem *patenis* corrumpit, dum pro ea vocem *vasa* supposuit.

In 19. dicitur, *Christi sanguinem esse in calice - - majorémque esse majestatem sanguinis Christi &c.* Hunc Canonem rursus corrumpit *loc. cit.* dum illud ad *signum* sanguinis Christi detorquet. Quæso! quare in re tanti momenti non posuit hæc formalia verba Canonis: *Cujus (Christi) sanguis in calice est?*

Can. 21. expressè dicitur per manus Sacerdotum *corpus & sanguinem Christi confici.* 22. Probatio per candens ferrum decernitur (quod meritò est abrogatum) *can.* 23. Excommunicatur, qui monialem uxorem duxerit.

Canon 30. sic inchoatur: *In memoriam B. Petri Apostoli, honoremus sanctam Romanam & Apostolicam sedem, ut quæ nobis Sacerdotalis est mater dignitatis, esse debeat magistra Ecclesiastica rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitas, ut, licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur jugum, feramus, & pia devotione toleremus.* (Notent hîc Hæretici, hanc Germanicæ Nationis, dudum ante Gregorium VII. fuisse sententiam, in præsentia Imperatoris pronuntiatam) quod idem in *Capitularibus* Caroli Magni anno 801. statutum fuerat.

Canon 40. impedimentum dirimens statuit in eum, qui cœmnam adulterio polluit, cum promissione eam ducendi.

Can. 41. Si quis fratris sui uxorem cognoverit, ab utroque separandam. (*Quia cum utroque contraxit affinitatem.*)

Can. 42. Si criminofus fugiat in aliam diœcefin, Epifcopus loci in eum animadvertat.

Canon. 45. Cum duabus fororibus fornicatus, usque ad finem vitæ absque spe matrimonii continens maneat.

V.

De Conciliis celebratis in causa rebellionis filiorum in patrem Ludovicum Pium.

Ludovicus, Christianus multò optimus, Réxque pientissimus, sed infelix pater ex Irmengarde, priore conjugè, tres suscipit filios, Lotharium, Ludovicum, & Pipinum; primo Italiam, secundo Germaniam, tertio Aquitaniam destinaverat. Jámque Lotharium primogenitum in imperii consortem asciverat, à Paschali Papa coronatum Romæ, cùm is inde redux in Franciam, rebellionì, quam Pipinus, adversus patrem Ludovicum interea moverat, se caput constituit, à seditiosis quibusdam Proceribus, sicut antea Pipinus, incitatus, ea maximè ex causa, quòd Ludovicus *Bernardum*, hominem Hispanum, cubiculo suo præfecisset, atque per eum, arcanorum omnium conscium, moderaretur Imperium. Addebant alia, quæ homines scelerati, quietisque impatientes, ac Ludovici probitatem non ferentes facilè confinxerant.

Principes igitur filii, Lotharius & Pipinus, bellum adversus patrem optimum parant. Majórque Gallorum pars iis accesserat. At verò cordata atque infracta Germanorum fides spem patris sustentabat; eámque in gentilitio eorum candore, virtute, ac robore collocabat fiduciam, ut rempublicam seditione turbatam facile componendam existimaret, si in urbe aliqua Germaniæ generalis quidam ordinum conventus haberetur, atque ad illum rebelles filios posset pertrahere.

Res evenit ex sententia. Indicta *Noviomagensis Synodus*: quò cum Germanis Episcopis atque Proceribus etiam conjurati Galli convenerunt. Et quidem, ut Imperator caverat, nemini armato adesse licuit. Hic pater Lotharium filium blandè complexus, in gratiam recipit: atque oratione deinde ad conjuratos habita, suavi sermone ferociam eorum ita demulcet, ut pax ex integro restituta videretur.

Visum tamen, postquam Imperator auctoritatem suam firmaverat, in conjurationis principes, qui Regios Filios instigaverant, seve-

severius animadvertere. Pronunciata igitur à Conventu Neomagensi in quosdam mortis sententia: cui tamen Ludovici mansueta indoles intercessit, mutata mortis pœna in claustralem custodiam. Quam ipsam etiam brevi post iis remisit.

Inter alia perduellionis capita erat *Jesseus* Ambianensis Episcopus, in Synodo Noviomagensi ab Ecclesiæ Præsulibus depositus, sed intercedente eadem clementia, & Imperatoris gratiæ, & dignitati suæ est restitutus: perfidiam suam postea restauraturus.

Cæterum ut omnis impiæ conspirationis ignis, etiam sub cineribus latens, extingueretur, eadem conjurationis causa pluribus in Synodis est judicata, ut in Synodo *Ingelbemiensi*, *Aquisgranensi*, & in *Theodoni villa*.

Verum non ita extingui favilla poterat, quin in majus subinde incendium prorumperet, incentore rursus præcipuo *Pipino*, Ludovici filio tertio genito, quem Pater Aquitaniæ regem dixerat.

Postquam enim Imperator, soluto omnium gratulatione, Neomagensi conventu, majori in præfens Clementia, quam in futurum providentia, Regios liberos dimisisset, Lotharium in Italiam, Ludovicum in Germaniam, & Pipinum in Aquitaniam; hic inquieti sanè ingenii Princeps, refractarius patri res novas rursus moliri cœpit. Quare Ludovicus eum Trevirim in custodiam abduci jubet.

At ille fuga è custodum manibus elapsus, Aquitanos suos in seditionem rursus concitavit. Propter quod novum scelus pater eum regno Aquitaniæ privavit, omnique paternæ hæreditatis spe dejecit, divisâ Aquitaniâ inter *Lotharium*, & *Carolum* (qui *Calvus* postea dictus est) ex *Juditha*, secunda conjuge, susceptum.

Tum verò Pipinus, jactura regni multò ferocior, correptis armis tentabat omnia, ut fratres à patre abduceret. Aquitanici regni in *Carolum*, natu minimum, traducta pars, tumultus fomes & alimentum. in id vergere (insinuabat *Lothario*) novercæ vota atque consilia, ut privignos Regnis, divisione paterna jam acceptis, deturbaret, ac *Carolum* illum suum iis locupletet. In se primum tentatum experimentum: si successerit, haud dubiè profecturam ultra, & ab ipso *Lothario* Imperii coronam repetituram. Patrem, præstigiis dementatum, in ejus potestate esse concessurum facilè, quidquid aut maternus amor, aut novercale odium suggereret. Quid sui, innoxia ætatis, peccassent liberi, qui ad regiam amplitudinem nati, nulla ipsorum ratione habita,

cum

cum patre ad miserrimam inopiam redigerentur? arma proin-
 mul corripere, & a motu patre, per ignaviam, & novercæ ambi-
 tum jam diu inepto, emortuam penè Francorum gloriam vindicarent.

Eadem ferme Pipinus Ludovico fratri, Germaniæ Regi, ingerebat: illud præcipuè, ut iram pientioris in patrem animi excitaret, infufurrans, quòd Aquitaniâ Lotharium inter & Carolum divisâ, fuisset præteritus, novercali contentu.

Ita abreptis in suam sententiam fratribus, undequaque bellum insonat, & contractis magno numero copiis, filii in patrem rursus ferociter insurgunt: obducto armis furo, quòd vir uxorius pravo affectu regnum ac filios perditum iret. Nobiles & promiscuum vulgus magnam partem adjuncti filiis, ipsique antistites severiorem morum censorem exosi, tuba ferali bellum accendunt. Hòsque inter eminebant *Agobardus* Lugdonensis, *Ebbo* Rhemensis, & *Jesse* Ambianus; cui jam ante crimen læsæ Majestatis Imperator remiserat.

Prodierunt igitur anno 833. filii cum armatis exercitibus adversus patrem, paucis copiis instructum, in campum, Basileam inter & Argentinam. Cùmque Imperator per nuntios ad pacem filios esset cohortatus, (sequestro etiam Gregorio IV. summo Pontifice, qui ad pacem conciliandam Româ accurrerat) filiique amantem pacis animum præferrent, Pater inermis obviam eis processit. At perfidi mox Juditham Reginam, à latere ejus abstractam, Tortonam in Italiam relegarunt, Carolum ejus filium, admodum puerum, in Prumiense prope Treviros Monasterium, Patrem verò captivum in castra sua abduxerunt: Pontifice mœrore pleno Romam redeunte.

Postquam autem totum Imperium trina sectione inter se dividerant, populo & exercitibus juramento adstrictis, Pipinus in Aquitaniam, & Ludovicus in Germaniam reversus est. Lotharius verò Patrem captum Sueffionem in Galliam abduxit, ibique in monasterio S. Medardi in arctam dedit custodiam.

Quia autem ad tam nefarium facinus omnes boni inhorruerant, ut sceleri fucum inducerent, Agobardus pessimam causam publico scripto tueri conatus est, objectis pientissimo Imperatori ejusque conjugii gravissimis criminibus, utque majus pondus levissimo scripto adderent, Episcoporum autoritate id muniendum censuere.

Coactum proin *Conciliabulum Compendiense*, Præsidi *Ebbone*, vel potius *Lothario*, in quo damnatus *Ludovicus Pius*, absens, non auditus, regnóque privatus, ob gestum, ut calumniabantur, malè Imperium, ob perjuriam, scandala, aliáque scelera. Tum verò, ut tristi catastrophe finiretur hæc tragædia, ad impiam hanc Synagogam captivus adductus Imperator, exutus ornamentis regis, pullaque indutus veste, arcta pressus custodia, sub tectum quoddam, ut loquitur auctor ipsius vitæ, detrusus est. Ut verò populo persuaderet sceleratum hoc Synedrion, omnia jure acta esse, sparsit in publicum *Agobardo* præcipuè auctore, *Ludovicum* omnia objecta sibi crimina sponte sua esse factum, atque ut Deo & Ecclesiæ satisfaciat, eam pœnitentiam expetiisse. *Alexander Natalis* contendit quidem, *Ludovicum* non à Synodo Compendiensi, sed ad *Lothario* fuisse Imperio dejectum. Verùm ejus argumenta plus non probant, quàm *Lotharium* præcipuum fuisse auctorem illius tragædiæ, quàm Synodali auctoritate confirmari voluit.

Altero post anno, videlicet 834. *Ludovicus* & *Pipinus* tetri facinoris pœnitentia ducti, Patrisque de se optimè meriti, calamitibus moti liberum eum dimitti ac throno restitui petierunt à fratre *Lothario*. Quod cum ille detrectaret facere, copias adversus eum armatas educunt. Dimisit ille tum quidem Patrem, ab armis tamen, oblata licèt ab eodem venia, non discessit. Cum autem conjunctæ jam essent in campo ad conferendam pugnam partis utriusque copiæ, Pater alios adhuc ad filium legatos misit, qui ipsi pacem & veniam de novo offerrent, quam ille tandem acceptavit, cumque suis permissu Patris ad regnum Italiæ rediit. *Ludovicus* verò Imperator in Regiam suam *Aquisgranum* est reductus, *Pipino* in *Aquitaniam*, *Ludovico Germanico* in *Bojariam* recedente.

Quia vero plures Episcopi participes erant sceleris, in Imperatorem patradi, voluit *Ludovicus*, ut per Episcopos judicaretur, an jure fuerit regno dejectus. Convocatum ad hoc 40. Episcoporum Concilium in palatium Cæsareum in *Theodonis Villa* anno 835. omnes depositionem iniquissimam, restitutionem verò multò æquissimam proclamârunt, & datis etiam singulis libellis sunt contestati.

Habitum paulo post *Concilium Metense* ab iisdem Episcopis, præfente Imperatore, in quo *Drogo Metensis*, *Ludovici Pii* frater naturalis, Concilii Præses, prælegit singulorum Episcoporum libellos, cumque omnes essent conformes, inter missarum solennia *Ludovici* reductio est celebrata, populo omni ingratiarum actionem effuso.

Reductum deinde est *Concilium* in *Theodonis Villam*, ubi *Ebbo* Rhemensis fax turbarum, qui pariter cum reliquis Episcopis voce & scripto omnia adversus Cæsarem acta, tanquam iniquissima damnavit, & officio Episcopali indignum se professus est, rogavit Synodum, ut sibi liceat secundum SS. Canones tres Episcopos causæ suæ Judices eligere. Quibus electis, causaque discussa, ab Episcopali munere, quo se indignum ipsemet fateretur, fuit depositus, subscripsere huic sententiæ 43. Episcopi.

Tum verò *Ebbo* in *Fuldense Monasterium* est adductus. *Agobardus* Lugdonensis, cum ter vocatus à Concilio ad dicendam causam comparere detrectasset, ab Ecclesiæ suæ regimine est remotus, donec actorum suorum rationem redderet. De aliis Episcopis, qui cum *Lothario* in *Italiam* profugerant, nihil pronuntiatum. Satis enim esse putabat Concilium, quòd relictis Ecclesiis suis se ipsos damnassent ad exilium.

VI.

De Conciliis celebratis in causa discordiæ inter Ludovici Pii filios.

Compositis per pacem bellis Ludovicum inter & filios exortis, Regina *Juditha* filii sui *Caroli Calvi* sollicita ab Imperatore impetrat, ut eundem in aliquam regni partem admitteret. Quare eum, jam puberem, in *Conventu Carisiaco* palàm ense cinxit, & corona imposita *Neustriæ Regem* dixit: cumque *Pipinus* eodem ferme tempore obiisset, *Carolo* *Aquitaniam* adjunxit, nulla ratione habita duorum filiorum, quos *Pipinus* reliquerat. 18.

Utque, post fata etiam *Ludovici*, *Caroli* firmaretur possessio, urgente Regina cum *Lothario* fœdus initum, quo, relicta *Ludovico Germanico* se *Bojaria*, reliquum Imperii amplissimum Regni que corpus *Lotharium* inter & *Carolum* fuit divisum.

Acerbè *Ludovicum Germanicum* ea partito habuit: unde bellum movit, exercitu ad *Rhenum* trajecto. At cum pater majoribus obviam iret copiis, in *Bavariam* suam recessit. Pater verò *Wormatiam* concedens, in morbum incidit, quo detentus, diebus quadraginta ad supremum agonem se præparans, quotidie *Drogoni Metensi* peccata confessus, & SS. *Eucharistia* refectus, pientissimè, ut vixit, obiit, anno 840.

Mortuo *Ludovico Pio* *Lotharius* filius ejus primogenitus Imperatoris dignitate cum regno *Italiæ* potitus est, *Ludovicus* *Germania*,

Carolus Calvus verò natu minimus Gallia (nam Pipinus secundo genitus, Rex Aquitanix jam obierat) Lotharius igitur factus Imperator bello civili fratribus moto, longè perniciosissimo, cum initio fortunam faventem aliquantum experiretur, in conventu Episcoporum Ebbonem sedi Rhemensi restituit. At cum Lotharius inde à fratribus gemino prælio esset fractus, in fugam Ebbo, malè sibi conscius, se dedit, nunquam rediturus: quamquam Lotharius Imperator multa pro eo restituendo tentaret.

Anno 842. *Synodo Aquisgranensi* visum, Deum jura regni Francorum in Ludovicum & Carolum transtulisse, eò quòd Lotharius pietissimum suum patrem, dolo sub spe data pacis interceptum, ac regno privatum, adduxerit captivum: populum Christianum cupiditate sua toties perjurum fecerit; atque ipsemet perfidè sæpius infregerit, quod patri fratribusque juraverat: post obitum etiampatris fratres ab hæreditate sua excludere conatus: moto propterea bello multò atrocissimo, quo penitus ferme conciderit Imperium, tot curis atque vigiliis à Carolo M. constitutum: redundantibus etiam hoc furore in Ecclesiam malis innumeris.

Verum dum anno sequenti post geminam cladem fractus pacem petiisset, pinguiolem, quàm optare poterat, à fratribus impetravit, nempe præter Imperatoriam dignitate cum regno Italiæ ac Phocensii provincia, quæ jam antè habuerat, insuper Germaniam inter Galliamque provinciam mediam, eam videlicet Austrasiæ partem, quæ postea dicta fuit *Lotharingia*: multorum deinceps Heroum sæcunda patria.

Ut autem pacis & unionis fraternæ vinculum tres reges eò firmitus teneret colligatos, ipsis volentibus & præsentibus anno 844. convocatum est *Theodonis Villam* Episcoporum Concilium Præsidente Drogone Metensi, trium Regum patruo. Edita in eo sex Capitula. In 1. adhortantur tres Principes, ut mutuam deinceps charitatem & concordiam conservare studeant. In 2. Ecclesiis bellorum tumultu viduatis, providendos absque peste Simonaicæ hæresis bonos Episcopos. In 3. Monasteria laicis concessa concedenda esse Religiosis. In 4. Res Ecclesiarum non invadendas. In 5. providendum locis religiosis. In 6. ordinem Ecclesiasticum pristino vigori esse restituendum.

Anno 845. in *Concilio Bellovacensi Hincmarus*, Monachus Sancti Dionysianus, Rhemensis electus est Archiepiscopus, (postquam ea sedes jam per decennium à depositione Ebbonis vacasset) ac deinde consecratus, vir eximia pro illo ævo eruditione celeberrimus.

mus. Conditæ sunt insuper octo Capitula, de conservanda potestate Ecclesiastica, honorandis Episcopis, restituendis Ecclesiæ ablati, de Ecclesiis defendendis contra oppressores. Quæ omnia Carolus Rex observaturum se promisit.

Biennio post in *Concilio Moguntino*, cui præsedebat *Rabanus Maurus*, ex Abbate Fuldensi factus Archiepiscopus Moguntinus, vir sæculi sui scriptorque celeberrimus. Conditæ quos supra memoravimus, canones, de fide catholica, baptismo, pace, immunitate rerum Ecclesiasticarum, potestate Episcopali in administrandis rebus, ad Ecclesiam pertinentibus, de decimis in 4. portiones dividendis, de vita & honestate Clericorum, de votis Religiosis, de mulierculis factum necantibus, pœnitentiæ publicæ addicendis.

VII.

De Concilii in causâ Gotheschalci habitis.

Erupit circa medium hujus sæculi IX. error *Gotheschalci*, Monachi vagi, qui abusus libris S. Augustini in errores *Prædestinationum* incidit. Asserebat enim, omnes, quos Deus vult salvos fieri, certò salvari. Deum non omnes velle salvari, sed tantum prædestinatos: & pro his tantum mortuum esse Christum. Deum alios ad vitam, alios ad mortem æternam præordinasse ac creasse. Prædestinationem ad mortem facere, ut etiam inviti homines peccent. Ecce pus! quod plura post sæcula Calviniana & Janseniana hæresis refricuit.

19.

Refutavit mox errores istos *Rabanus*, edito libro de prædestinatione. Probat in eo, licet Deus peccatum præsciat, non tamen ad illud prædestinare, nec esse causam perditionis: cum in sacris Scripturis minis etiam à peccando deterreat, & adhortetur, ut peccatores à peccando desistant: atque protestetur, sed nolle mortem impii, sed ut convertatur, & vivat. Voluntate sua quemlibet cadere, qui cadit. Quia præsciti sunt casuri, non fuisse prædestinatos: fuisse autem prædestinandos, si essent reverfuri, & in sanctitate ac veritate mansuri. Ac proin prædestinationem multis esse causam standi, nemini verò causam labendi.

Postquam *Gotheschalculus* Italiam, Dalmatiam, Pannoniam, ac Noricum percurrisset, quâ voce quâ scripto lolium geminæ suæ prædestinationis disseminans, venit Moguntiam. Quo comperto, *Rabanus* mox Synodum convocavit anno 848. Cui præsens etiam fuerat Ludovicus Rex Germaniæ. In hoc *Concilio Moguntino* dam-

natus est Gotheschalcus cum doctrina sua: remissusque sub custodia ad Hincmarum Rhemensem, in cujus diœcesi se sacerdotem ordinatum esse dicebat, ut ibidem inclusus nemini deinceps nocere queat.

Igitur ad Hincmarum abductus, auditus rursus est in *Concilio Carisfaco*. Cùmque inventus esset hæreticus atque incorrigibilis, primùm à Sacerdotali Officio depositus, deinde præfente Synodo secundùm Agathenses Canones & S. Benedicti regulam, tanquam improbus, virgis cæsus, atque exustis ejus scriptis, ad perpetuos carceres damnatus est. In quibus hæresi suæ contumaciter infor-descens anno 868. miserè interiiit.

Sunt equidem hodieum, qui Gotheschalcum ab hæresis pro-bro vindicent, contenduntque, eum tantùm docuisse, peccatores ad pœnam prædestinari, non autem ad culpam. Verùm Rabani & Hincmari, quibus optimè perspecta erat hominis doctrina, major est auctoritas, quàm ut ab ea recedi debeat. A Gemino etiam Concilio est damnatus, Moguntino scilicet in Germania, & Carisfaco in Gallia; à nullo verò absolutus. Licèt enim ob quæstiones, de prædestinatione motas, multa ferveret disceptatio, (de nomine tamen potiùs, quàm de re) inter Episcopos, neque Ecclesia Lugdu-nensis tamen, neque Synodus Valentina (quas pro innocentia Gotheschalci producent) unquam negavit, eum docuisse, quòd Deus aliquos ad peccandum prædestinet. Quam hæresin in una confes-sione asseruit, licèt in altera dolosè subiceret. Unde, qui eum in-nocentem putabant, ex eo decepti erant, quòd tantùm unam illius confessionem legerant, non verò alteram hæreticam.

Cæterùm, ut sciamus, qua mentis præparatione Gotheschalcus evaserit hæresiarcha, quâsque animi dotes ad reformandam Eccle-siam attulerit, effigiem ejus Hincmarus in sua ad Nicolaum Papam Epistola exhibet. Scribit enim, quòd fuerit *homo animo elatus, quietis impatiens, novorum verborum cupidus, insatiabili honoris ambitione incensus, protervus & tumultuosus, ut inani animi ostentatione, & falsa quadam novitate sui nominis famam adipisceretur, adeptam latius opinionem propagaret, & propagatam ab oblivionis injuria vindicaret, certos articulos falsarum doctrinarum elegit & collegit &c.* Hem bellam imaginem hæ-resiarchæ! sed an solius Gotheschalci.

Synodus Carisfaca post damnationem istius hæretici quatuor ca-pitula edidit contra Prædestinatianos. In 1. dicitur, quòd Deus ex massa perditionis elegerit, secundùm præscientiam suam, quos per

per gratiam *prædestinavit* ab vitam: cæteros verò ex inscrutabili Dei judicio in massa perditionis relictos, *præscitos* esse perituros propter peccata sua, sed non esse *prædestinatos*, ut peccarent, aut perirent. Electos proin esse *prædestinatos* ad gratiam congruam & gloriam, reprobos verò *præscitos* esse peccaturos, & propter peccata commissa perituros; decreta illis pœna æterna propter sua peccata.

In 2. Afferitur libertas humani arbitrii ad bonum & malum.

In 3. Licet non omnes salventur, Deum tamen velle, ut omnes quidam salventur, Quòd autem quidam salventur, salvantis esse donum; quòd verò alii pereant, pereuntium esse meritum.

In 4. Christum pro omnibus omnino hominibus esse passum, licet non omnes passionis ejus mysterio *redimantur*: eò quòd poculum humanæ salutis habeat quidem in se, ut omnibus profit, non tamen medeat, si non bibatur.

Quatuor hæc Capitula Concilii Carisiaci, uti universim quæstiones de *prædestinatione* à Gotheschalco motæ varias per plures annos controversias, turbasque excitârunt in Gallia. Quidam verbis magis, quàm re ipsa dissentiebant, qui enim unam tantum *prædestinationem* adstruebant, contenderunt, reprobos non debere dici *prædestinatos ad pœnam æternam*, sed tantum *præscitos*. Unde Hincmarus Concilii Carisiaci Præses, ad Gotheschalcum captivum scripsit, ex SS. Patrum, præsertim Augustini & Prosperi testimonio: *Deum & bona præscire & mala: sed mala tantum præscire: bona verò & præscire & prædestinare: & quia bonos præscivit, prædestinavit ad regnum, malos autem præscivit tantum, non prædestinavit, nec ut perirent sua præscientiâ compulit.*

Alii verò, quamvis contra Gotheschalcum assererent, Deum nullatenus *prædestinare* ad peccata, aut esse causam interitus, dicendum tamen putabant, quòd Deus malos *prædestinet ad æternas pœnas* propter ipsorum peccata, absolutè prævisa. Hos inter, qui ita loquebantur, erat Prudentius Trecentis Episcopus.

Sic etiam, quando aliqui dicebant cum Hincmaro & Concilio Carisiaco, non omnes per passionem & mortem Christi esse *redemptos*, nullatenus dicere volebant, quòd Christus, quantum erat ex parte sua, non pro omnium hominum salute passionem & mortem suam Patri cœlesti obtulerit, aut quòd per passionis & mortis suæ infinita merita non omnibus media necessaria ad salutem consequendam præparaverit; sed id solum per eum modum loquendi intelligebant, quòd non omnes media e. g. baptismi &c. ita sibi appli-

applicent, ut re ipsa, & in actu secundo, à peccatis & consequente inde Pœna redimantur: quia scilicet culpa sua media illa neglexerunt, vel spreverunt. Et hinc dicunt, Christum pro omnibus quidem esse mortuum, sed non omnes esse redemptos, quia scilicet media, quæ Christus per merita passionis & mortis suæ omnibus præparavit, cum serâ intentione omnes omnino sanandi & salvandi, culpâ humanâ effectû à Christo intento fuerunt frustrata. Pretere exemplum medicinæ de se salutaris à medico præparatæ & oblatæ, sed ab ægroto aut neglectæ aut contemptæ.

Hæc animadvertere placuit propter modernos Prædestinianos, Calvinistas & Janfenistas, qui plures ex Patribus noni sæculi, qui occasione hæresis, quam Goteschalculus suscitavit, scripserunt de prædestinatione & redemptione generis humani, pro erroribus suis falsissimè citant, quibusdam eorum formulis loquendi contra loquentium intentionem abusi; prout S. Augustini quibusdam verbis contra mentem ejusdem abutuntur.

Aliqui tamen à veritate longiùs abibant: quales erant quidam Episcopi *Conventus Valentini*, qui equidem errores Goteschalci de prædestinatione damnabant, asserébantque Catholicè & orthodoxè, Deum bonos præcisse per gratiam suam bonos futuros, & per eandem gratiam æterna præmia accepturos, malos autem præcisse per propriam malitiam malos futuros, & per justitiam suam (Divinam) æterna ultione damnandos: in electione salvandorum misericordiam Dei præcedere meritum bonum: in damnatione autem peritorum meritum malum præcedere justum Dei judicium, ad malum neminem esse prædestinatum.

Negare tamen videntur capitulo 4. Christum pro infidelibus & impiis obduratis fudisse sanguinem. Et hinc etiam cavillantur Synodum Carisiacam, in qua contrarium est assertum. Quare Hincmarus, qui ob depositos Clericos, ab Ebbone antecessore suo post reditum ad Ecclesiam Rhemensem ordinatos, apud plures odio flagrabat, tres libros de prædestinatione ac Christo pro omnibus mortuo scripsit, atque Synodum Carisiacam defendit. Id quod dein etiam in Tullensi Nationali Concilio est comprobatum; velle nempe Deum omnes homines salvos fieri, Christumque pro omnibus mortuum, omnibus parasse salutis media, atque gratiarum auxilia; quibus liberum hominis arbitrium præveniatur, & adjuvetur.

VIII.

De Conciliis in causa Lotharii Junioris celebratis.

HÆc ubi tempestas fedata est, altera mox Ecclesiam perturbare cœpit pluribusque Conciliis aut causam aut occasionem præbuit. Lotharius Ludovici Pii filius varios inter tumultus, & variantis fortunæ vicissitudines quindecim annos gesto Imperio, turbarum pertæsus & humanarum rerum, reliquum vitæ in Prumienssi S. Benedicti cœnobio Deo ac salutis suæ consecravit, divisis jam antè inter tres filios provinciis. Et Ludovico quidem natu maximo dedit regnum Italiæ cum Imperiali dignitate, Lothario regnum Austrasiæ, Carolo regnum Burgundiæ.

Jam verò *Lotharius* hic junior (à quo nomen *Lotharingiæ*) divortium facere cogitarat cum *Theutberga* legitima conjugē, ut *Waldradam* pellicem possit ducere. At ubi jura deficiunt, fraudes vocantur in subsidium. Spargitur in vulgus, Reginam commissō cum fratre suo Huberto incestu abortum procurasse. Comittitur sententia, pro temporis illius inhumano more, aquæ ferventis iudicio. Exit inde illæsus *Theutbertæ Vicarius*.

Recepta tum quidem à Lothario conjux. Sed paulò post data in custodiam, vi ac dolo compellitur, ut eam se illius facinoris coram Episcopis fateatur. Indicitur *Concilium Aquisgranense* plurimum Episcoporum, quorum principes erant, *Guntharius* Coloniensis, & *Theutgandus* Trevirensis Archiepiscopi, celebres in hac fabula actores. In hoc Synedrio adducta regina fatetur crimen: atque ad publicam pœnitentiam condemnatur: Lothario verò vel imperitè vel malignè renuntiatur, non licere eam amplius habere uxorem.

Retruditur in Monasterium. Ex quo, ulteriores timens insidias, profuga, ad fratrem Hubertum accurrit; atque à tam iniquo synodi iudicio ad sedem Apostolicam appellans, Nicolai I. opem implorat. Mittunt etiam Episcopi Synodi Aquensis nomine ad eundem Pontificem litteras, in quibus ultroneam criminis confessionem à *Theutberga* in Concilio factam, nuntiant, eamque publicæ pœnitentiæ addicendam.

Dici non potest, quanto molimine tum ipse Lotharius tum Episcopi quidam, Principis cupidini lenocinantes, egerint, ut matrimonium cum *Theutberga* habeatur irritum, novumque cum alia concedatur. Coactum proin anno 863, alterum *Aquisgranense*

Conciliabulum. In quo, licet quidam Episcopi demonstrarint incestum Theutbergæ non esse probatum, confessionem gravissimo terrore inique esse extortam: & quod rei caput est, licet Theutberga cum fratre suo commisisset incestum, licitum tamen fuisse validumque ejus cum Lothario Rege matrimonium, cum inter Lotharium & Theutbergam nulla omnino impedimento fuerit consanguinitas aut affinitas: adeoque matrimonium istud legitime contractum, & suscepta jam ex eo prole consummatum, rescindi non amplius posse quoad vinculum; adeoque Regi nullatenus licere, dimissa Theutberga aliam ducere.

Hæc, inquam, aliæque licet quidam doctè pièque opponerent, & Hincmarus etiam Rhemensis sæpius consultus per plures litteras responderet, atque inculcaret, nihilominus conciliabulum illud Aquisgranense decrevit, Theutbergam non potuisse esse legitimam Lotharii conjugem, permisitque Lothario aliud contrahere matrimonium.

Tum verò Lotharius affectum se ratus votorum metam, expulsa Guntharii Colonienfis nepte, quam ducturum se antè promiserat, *Waldradæ*, quam deperibat, publicè nupsit, eamque Reginam coronavit.

Publicum hoc scandalum non tantum Lotharii fratres, Ludovicum Imperatorem ac Carolum Burgundiæ regem, ejusdemque patros Ludovicum Germaniæ, & Carolum Calvum Galliæ Regem vehementer affixit, sed omnem etiam Europam offendit. Quare Lotharius, ut majori auctoritate facinus suum firmaret, scripsit ad Nicolaum summum Pontificem, ad quem Theutberga jam ter appellaverat, Episcopos regni sui concessisse sibi *Waldradam* ducere. Sin ea res minus probaretur, rogare se legatos sedis Apostolicæ, qui in Synodo de ea recognoscerent.

Misit Papa duos legatos, qui *Metis* Synodum congregent, simulque ad reges scripsit, ut quilibet duos Episcopos ad eam Synodum mittat. Acta autem Synodalia dein ad se mitti petit. Corruptis legatis Pontificiis *Synodus Metensis* approbavit repudium Theutbergæ, eò quòd Lotharius adhuc junior, ante nuptias cum ea initas, à Patre suo fuerit desponsus *Andradæ*, quòdque cum ea tanquam uxore vixerit, donec minis Huberti fuerit compulsus, Theutbergam ejus sororem ducere, quæ propria confessione inveniatur rea incestus, cum eodem suo fratre commissi.

Vanihi erant prætextus. Nihil enim legitime fuerat probatum. Quare ut Nicolaum Papam in partes suas traherent, Guntharium Colo-

Coloniensem & Theutgandum Trevirenses, factionis capita Romanam legatos miserunt.

At Nicolaus intellecta legatorum suorum pravariatione, quòd litteras Pontificis ad Reges missas, quibus duos à quolibet Episcopos, ad Synodum Metensem mittendos, petierat, occultaverint, quòdque in illa Synodo, in qua soli Episcopi Lotharii convenissent, nihil sit actum eorum, quæ mandatis dederat, his, inquam, intellectis *Synodum Romæ* congregavit, in qua edita s. capitula.

In 1. damnatur Synodus Metensis, tanquam adulteris favens prostribulum, & cum Ephesino latrocínio comparandum.

In 2. Guntharius Coloniensis & Theutgandus Trevirensis Archi-Episcopi ab Episcopali & Sacerdotali officio deponuntur. Et si ausi fuerint aliquid de sacro ministerio attingere, nullam amplius spem fore restitutionis: eò quòd ipsimet præsentis confessi fuerint, se judicasse, licere Lothario dimissa Theutberga Andradam ducere, atque plures alias sanctiones canonicas violaverint.

In 3. Synodus eandem pœnam minuitur aliis Episcopis, qui in Metensi conciliabulo facinoris illius fuerunt complices, nisi resipiscant.

In 4. *Ingeltrudem* Bosonis Comitis uxorem, quæ, relicto hoc suo marito, jam per septem annos cum adultero quodam in terras Lotharii profuga, vagabatur, & in Gunthario & Theutgando, malarum causarum patronis, refugium invenerat, iterum excommunicat, donec pœnitens Apostolicæ sedis se listat.

Quintus canonicus habet: *Si quis dogmata, mandata, interdicta, sanctiones vel decreta, pro Catholica fide, pro Ecclesiastica disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione sceleratorum, vel interdictione imminentium vel futurorum malorum, à sedis Apostolicæ Præsidentis salubriter promulgata contempserit, anathema sit.*

Guntharius & Theutgandus, hac ratione à Nicolao Papa & Concilio Romano condemnati ac depositi, ad Ludovicum II. Imperatorem profugerunt. Qui auditis eorum querelis indignè ferens, fratrem sui Lotharii legatos tam acerbè habitos, cum armata manu Romam accurret, ulturus, quam irrogatam putabat, injuriam. Irrupti onis hostili similis videbatur ejus ingressus, militibus furendi permissa licentia. Tandem à Pontifice, qui autè in basilicam S. Petri velut in asylum confugerat, placatus Imperator, legatos in patriam remisit.

Interea autem Guntharius epistolam, furoribus plenam & calumniis in Pontificem, ad Episcopos suos, & ad ipsum Pontificem miserat, omnem eidem obedientiam abnegans, hæreticorum more, qui iustè condemnati bilem omnem despumant in legitimum Judicem: Cùmque Coloniam attingit, munere Episcopali contra interdictum fungi perrexit.

At inopinato à Lothario, in cujus favorem tanta molitus fuerat, depositus ab Archiepiscopatu Coloniensi, spirans vindictam Romam rursus occurrit, ut contextam hæctenus in Theutbergæ causa fraudum stropham coram Pontifice retexeret. Misit etiam Lotharius, ut fulmen averteret, suos Romam legatos, Nicolao persuasuros, se facti pœnitentem imperata facturum.

Ablegavit igitur Pontifex ad Lotharium Nuntium suum Arsenium Episcopum, qui convocata Synodo Theutbergam revocavit, ac cum Lothario rursus (ut videbatur) conciliavit. Andrada vero Romam ad causam dicendam est evocata. At ista simulato itinere Romano, ad Lotharium reversa, à Pontifice est excommunicata. Cùmque eandem censuram timeret Lotharius, variis machinis sententiam avertit.

Mortuo Nicolao Romam profectus est, ea spe fretus, fore, ut Adrianus II. ejusdem successor Andrada n ei concederet conjugem. Verùm is Synodo habita, Theutbergam ejus uxorem legitimam esse declaravit; Andradam verò amoveri præcepit. Tum Lotharius simulata rursus pœnitentia, atque abjurato omni cum pellice illa commercio, sacram communionem ex manu Papæ accepit. Sed properantem rursus ad suum regnum interceptit Divina ultio. Cùm enim Placentiam venisset, Princeps infelix subita febris obiit. Anno 868. Regnum ejus inter se dividerunt pauci, Ludovicus Germaniæ, & Carolus Calvus Galliæ Rex, frustra præstante fratre Ludovico Imperatore.

Anno 864. habitum est *Romæ Concilium*, in quo *Rhodoaldus* Portuensis Episcopus, bis legatus Pontificis, bis prævaricator, & mandatorum transgressor, & in Conciliabulo Phociano Constantinopoli, & in Conciliabulo Metensi, ubi causam Ecclesiæ prodidit, Episcopatu & communionem fidelium privatus est.

IX.

De Conciliis in causa Rothadi Episcopi
appellantis.

Magna doctrinæ laude hoc sæculo floruit *Hincmarus* Rhemen-
sis Archiepiscopus, de quo jam sæpius mentionem fecimus.
At magnos etiam probosque aliàs viros nævi quidam solent in-
ficere. Gemina eum cum Nicolao Romano Pontifice collisit controver-
sia, altera in causa Rothadi, in causa Hincmari nepotis sui altera:
utraque appellationum jura potissimum concernente.

Rothadus Sueffionensis Episcopus presbyterum suæ Diocesis in
stupro deprehensum in Concilio 33. Episcoporum deposuit. Hinc-
marus Metropolitanus eundem ad se confugientem restituit, Pres-
bytero, quem Rothadus substituit, excommunicato & in carce-
rem detruso. Cùm autem Rothadus contra hæc acta Hincmari sui
Archiepiscopi constanter protestaretur, ille coactò *Concilio Sueffio-
nensi* Provinciali Rothadum tanquam contumacem communione
privavit, donec obediat. *Anno 861.*

Biennio post in *Concilio Pistensi*, cui Hincmarus præsedidit,
Rothadus de Presbytero illo jussus rationem reddere, cùm cerneret
plures sibi adversari, ad sedem Apostolicam appellavit. Detulit
tum quidem ea Synodus appellationi. Sed cùm præfixo dierum
numero iter Romanum non esset ingressus, citatus est ad *Conci-
lium Sueffionense*. In quo cùm comparere detrectaret propter ap-
pellationem interpositam, depositus, excommunicatus, & in car-
cerem datus est à Concilio.

Nicolaus Papa Hincmarum propterea graviter objurgavit,
jussitque sub interminatione censuræ Rothadum restitui: tum verò
veniendum Rothado cum reo Presbytero Romam ad agendam cau-
sam. Simulque Hincmarum Romam citat, si suam adversus Ro-
thadum causam porro velit defendere.

Rothadus igitur è custodia dimissus Romam profectus est, &
cùm ultra sex menses ejus accusatoros non comparuissent, absolu-
tus sedique suæ Episcopali est restitutus à Romano Concilio. Scrip-
sitque plures epistolas de hac restitutione Nicolaus in Galliam: si
quis eam causam Rothadi ulterius velit impugnare, veniret Ro-
mam, & ibi agat.

Hincmarus plurisque aliis Galliarum Episcopi omnia egerunt, ne re-
stitueretur Rothadus. Unde in suis ad Pontificem epistolis profi-
tebantur

tebantur quidem suam subjectionem & obedientiam erga Romanam sedem: putabant tamen, hanc causam Episcopi judicandum esse in Gallia à comprovincialibus Episcopis, adjunctis etiam, si Pontifici placeat mittere, Romanis legatis, ut in Concilio Sardicensi & Carthaginensi in causa appellationum statutum sit: existimare se, omnia decretalia Pontificum in corpore Codicis canonum descripta contineri.

De hoc argumento acrem ac prolixam Epistolam Nicolaus Papa scripsit ad Galliæ Episcopos, in qua jura S. Sedis & Decretales illius, eas etiam, quæ Corpori Juris non sunt insertæ, ferventer defendit. Restitutus tandem Rothadus, ut voluit Pontifex.

X.

De Conciliis in causa utriusque Hincmari.

22 **A**ltera, eaque gravior erat controversia Hincmaro Rhemensi (quem *Seniorem* appellant) cum *Hincmaro Juniore*, suo nepote, cui Episcopatum Laudunensem impetraverat. Eumque omni ope & cura paterna initio fovebat; usque dum ita insolesceret, ut crudelitate, violentia, depositionibus & excommunicationibus Clericorum, contumacia, virulentis verbis scriptisque in ipsum etiam Hincmarum Patronum suum, atque in ipsum adeò Regem infurgeret. Unde tandem Rhemensis sanguinis affectu seposito iudicis in nepotem personam assumpsit.

Magna tunc erat Metropolitanus in suffraganeos suos potestas, quam describit Rhemensis, Laudunensem nepotem *opusc. 33. c. 6.* alloqueus: uti sunt: convocare illos ad provinciale Concilium, judicare in prima instantia, consecrare; constituere Vicarium mortuo Episcopo: electioni præesse. Ubique habere prærogativam loci dignitatis, honoris, appellationes admittere; consensum dare circa alienationes, dubia solvere; dare licentiam discedendi: corrigere delinquentes suffraganeos &c.

Hæc aliæque Jura (quæ antiquis temporibus Metropolitanus in Episcopos suos habebant) extriplici ratione sunt imminuta 1. *ob divisionem regnorum*; sic enim suffraganeus facile se tueri poterat autoritate sui Principis adversus Metropolitanum, in alterius regno existentem. 2. *ob frequentiam appellationum*. His enim fatigati Metropolitanæ multum juris remiserunt. 3. *ob exemptiones & privilegia* variis Episcopis à sede Apostolica concessa.

Hincmarus Laudunensis anno 869. in Concilio *Vermeriano* accusatus, cum causæ suæ diffideret, ad sedem provocavit Apostolicam. Romam tamen, quo etiam ab Adriano Papa vocabatur, eundem licentiam non obtinuit. Magna tunc inter eos orta est contentio. *Roma judicari volo*, dicebat Hincmarus Junior. *Prius in Provincia*, reposuit Hincmarus Senior. Sequenti anno in *Synodo Attiniaca* rursus accusatus à Rege & Hincmaro avunculo, quòd correctionis impatiens adversus Regem & Metropolitanum suum insolensceret. At rursus ad sedem Apostolicam provocavit. Tandem in Concilio *Duziacensi* condemnatus, ab Episcopali officio depositus ferro vinctus, ac denique à regis ministris oculis cæcatus est, ut inhabilis reddatur Episcopali muneri.

Adrianus Papa datis ad Hincmarum Rhemensem & Regem Carolum Calvum litteris graviter conquestus est de appellatione rejecta aut neglecta, vetuitque alium Episcopum Laudunensem substitui. At Episcopi illius Concilii significarunt Pontifici, Laudunensem, sæpius quidem ad S. Sedem appellasse, sed non aliam ob causam, nisi ut judicia eluderet & poenam effugeret. A nemine ipsi fuisse prohibitum Romam proficisci, quin iussum esse à Patribus Concilii, atque ab ipso etiam Rege, ut non tantum voce appellet, sed appellationem etiam opere ipso prosequatur. Insuper Patres Synodi ita in Laudunensem exercuisse iudicium, ut sententia sua salvam per omnia voluerint auctoritatem Sedis Apostolicæ, quam singulari obsequio venerentur. More institutòque Majorum iudicandum prius fuisse in provincia, tum, si sententia iniquè segravatum existimet, quin ab eadem ad altius tribunal appellet, à nemine esse prohibitum. Satis eum ostendere, quo animo Romam provocârit, cum nunc damnatus à Synodo appellationem deferat.

Cæterum mortuo Adriano ejus successor Joannes VIII. acta *Concilii Duziacensis* & condemnationem Laudunensis confirmavit, aliùmque eidem substitui voluit. Cùmque mortuo Carolo Calvo, quem reclamante Ludovico Germaniæ rege Imperatorem dixerat, venisset in Galliam, *Trecense* Concilium convocavit. In quo Hincmarum juniorem Sacerdotali, non autem Episcopali officio restituit.

Nota. Hincmarum Seniores in his controversiis non impugnâsse appellationum jura, Sedi Apostolicæ competentia, sed id unum contendisse, secundum canones primum iudicium, seu primam *instantiam* in provincia, in qua lis orta est, posse institui, tenerique reum à Metropolitano vel Concilio Provinciali citatum comparere

parere & rationem reddere: ac tum demum, si sententia se cæsum existimet, ad sedem Apostolicam appellare posse.

Gùm Carolus Crassus, qui paulo antè Germaniam, Galliam atque Italiam sub unum Imperium rursus collegerat, à suis desertus in extremas miserias redactus esset, substituto illi Arnulpho ex fratre Carolomanno nepote, congregata est anno 888. *Synodus Moguntina*, in qua confecti sunt 26. Canones, quibus de corrupta disciplina Ecclesiastica, ut supra meminimus, tractatum est, cum exhortatione ad regem Arnulphum, ut Ecclesias statimque Sacerdotalem contra invasiones & rapinas defendat.

ARTICULUS II.

De Conciliis Italiæ

SÆCULI IX.

C*oncilium Altinense* celebratum est anno 802. in causa Joannis Venetorum Ducis, qui Gradensem Patriarcham occidi iussit, quòd Græcum quemdam hominem noluerit consecrare Episcopum. Paulinus igitur Aquilejensis Patriarcha congregata Synodo deliberavit, qua ratione tantum crimen puniendum sit. Placuit implorare Carolum M. Imperatorem, data ad eum Synodali epistola, ut ordini Sacerdotali illatam injuriam vindicet.

Concilia Romana duo sunt habita: alterum anno 849. alterum anno sequente, in causa Anastasii S. R. E. Presbyteri Cardinalis, qui à Leone IV. Pontifice fuit excommunicatus ac depositus, eò quòd absque facultate Pontificia Parœciam suam deseruerit, & ad alienam transmigrârit. Alia Romana Concilia alteri occasione reservamus; ubi de Jure Pontificio disseretur.

Concilium Ticinense à Longobardiæ Episcopis celebratum anno 850. statuit, ut Episcopi non tantùm diebus Dominicis, & præcipuis festivitibus Missam celebrent, sed quotidie. A venatione ac superflua equorum & mulorum cura abstineant. Publicis ac enormibus peccatis publicam pœnitentiam imponat. Subjicitur deinde *can. 6.* secretorum peccatorum confessionem Sacerdotibus esse faciendam: en verba Concilii: *qui verò occultè deliquerint, illis confiteantur, quos Episcopi, & plebium Archipresbyteri idoneos ad secretiora vulnera mentium medicos elegerint.*

Canon Octavus tractat de Sacramento extremæ unctionis: atque his verbis inchoat: *Illud quoque salutare Sacramentum, quod commendat S. Jacobus Apostolus, dicens, infirmatur, quis in vobis, inducat*

sat Presbyteros &c. solerti prædicatione populis innotescendum est; magnum sanè ac valde appetendum mysterium: per quod, si fideliter poscitur, & peccata remittuntur, & consequenter corporalis salus restituitur &c. ac paulò post subjungitur, illum, qui publicæ poenitentiae addictus est, non esse admittendum ad hoc Sacramentum, nisi prius reconciliatione percepta, communionem corporis & sanguinis Christi meruerit.

Can. 9. parentes monentur, ut filias matrimonio maturas non diu domi innuptas retineant, propter incontinentiæ periculum.

In reliquis cavetur, ne Principes Monasteria iis dent, quibus non licet. Ne adhibeant Clericos ad sæcularia negotia. Ne Judæi permittantur esse Judices Christianorum.

Can. 21. prohibentur usuræ, jubeturque, ut fœneratores usuras restituant iis, à quibus acceperunt, vel eorum hæredibus.

OBSERVATIO

In hunc Canonem de usuris.

SANCTISSIMUS Dominus noster Benedictus XIV. Romanus Pontifex anno 1745. litteras Encyclicas dedit ad Episcopos Italiæ, ^{24.} occasione novæ cujusdam de usuris controversiæ. In his decernit supremus Ecclesiæ antistes, peccatum usuræ, quod in contractu mutui propriam suam sedem & locum habet, in eo esse repositum, quòd quis ex ipsomet mutuo, quod ex sua natura tantundem duntaxat reddi postulat, quantum receptum est, plus sibi reddi velit, quàm est receptum; ideòque ultra sortem lucrum aliquod, ipsius ratione mutui, sibi deberi contendat. Omne propterea ejusmodi lucrum, quod sortem superet, illicitum & usurarium esse.

Neque verò ad istam labem purgandam ullum arcessiri subsidium posse, vel ex eo, quòd id lucrum non excedens & nimium, sed moderatum, non magnum, sed exiguum sit, vel ex eo: quòd is, à quo id lucrum solius causa mutui deponitur, non pauper, sed dives existat, nec datam sibi mutuo summam otiosam; sed ad fortunas suas amplificandas, vel novis coëmendis prædiis, vel quæstuosis agitandis negotiis, utilissimè sit impensorus.

Contra mutui siquidem legem, quæ necessariò in dati atque redditi æqualitate versatur, illum agere, qui plus aliquid, vi mutui ipsius, cui per æquale jam est satisfactum, exigere adhuc non veretur; proindeque, si acceperit, restituendo obnoxium esse, ex ejus obligatione justitiæ, quam *commutativam* appellant; & cujus est,

in humanis contractibus æqualitatem, cujusque propriam, & sanctè servare, & non servatam exactè reparare.

Per hæc tamen nequaquam negari, posse quandoque unà cum mutui contractu quosdam alios titulos, naturæ mutui minimè innatos & intrinsecos, fortè concurrere, ex quibus justa omnino legitimæque causa confurgat, quiddam ampliùs, supra sortem, ex mutuo debitum ritè exigendi.

Neque item negari, posse multoties pecuniam per alios contractus, à natura mutui diversos, rectè collocari & impendi, sive ad proventus sibi annuos conquirendos, sive etiam ad licitam mercaturam & negotiationem exercendam, honestæque inde lucra percipienda.

Quemadmodum verò in tot ejusmodi contractuum generibus, si sua cujusque non servatur æqualitas, quidquid plus justo recipitur, sin minùs ad usuram (eò quòd omne mutuum, tam apertum, quàm palliatum absit) at certè ad aliam veram injustitiam, restituendi onus pariter afferentem, spectare; ita, si ritè omnia peragantur, & ad justitiæ libram exigantur, dubitandum non esse, quin multiplex in iisdem contractibus licitus modus & ratio suppetat, humana commercia, & fructuosam ipsam negotiationem ad publicum commodum conservandi ac frequentandi. Procul enim à Christianorum animis abesse debere, ut per usuras, aut similes alienas injurias, florere posse lucrosa commercia existiment; cum contra ex ipso Divino discamus oraculo, quòd *justitia elevat gentem, miseros autem facit populos peccatum.*

Sed illud diligenter animadvertendum esse, falsò sibi quemquam, & non nisi temerè persuasurum, reperiri semper, & præstò ubique esse, vel unà cum mutuo titulos alios legitimos, vel secluso etiam mutuo, contractus alios justos, quorum vel titulorum vel contractuum præsidio, quotiescunque pecunia, frumentum, aliudque id generis alteri cuicumque creditur, toties semper liceat auctarium moderatum, ultrà sortem integram salvamque, recipere.

Ita si quis senserit, non modò Divinis documentis, & Catholice Ecclesie de usura judicio, sed ipsi etiam humano communi sensui, ac naturali rationi adversaturum; neminem enim id saltem latere posse, quòd multis in casibus teneatur homo, simplici ac nudo mutuo alteri succurrere, ipso præsertim Christo Domino edocente: *volenti mutuavi à te, ne avertaris*, & quod similiter multis in

circumstantiis, præter unum mutuum, alteri nulli vero justoque contractui locus esse possit.

Quisquis igitur suæ conscientiæ consultum velit, ei inquirendum diligenter, verène cum mutuo justus alijs titulus, verène justus, alter à mutuo, contractus occurrat; quorum beneficio, quod quærit, lucrum, omnis labis expers & immune reddatur.

Prohibet deinde sua sanctitas, ne quis audeat, huic doctrinæ contrarium litteris aut sermonibus docere: si quis autem parere detrectaverit, illum obnoxium, & subjectum declarat pœnis, per sacros Canones in eos propositis, qui mandata Apostolica contempserint ac violaverint.

Adhortatur Italiæ Præsules, ut verbis gravissimis populis ostendant, usuræ labem à Divinis litteris vehementer improbari; illud quidem vitium varias formas ac species induere, ut fideles in extremam ruinam præcipites impellat. Quocirca si pecuniam suam collocare velint, diligenter caveant, ne cupiditate rapiantur, sed potius ab illis, qui doctrinæ ac virtutum gloria supra cæteros efferuntur, consilium exposcant. Iis verò, qui responsum ferunt de iis quæstionibus (quæ tamen haud exiguam sacræ Theologiæ & Canonum scientiam requirunt) ab extremis, quæ semper vitiosa sunt, longè se absteineant. Etenim aliquos tanta severitate iis de rebus judicare, ut quamlibet utilitatem, ex pecunia desumptam, accusent, tanquam illicitam, & cum usura conjunctam; contra verò nonnullos indulgentes adeò, remissosque esse, ut quodcunque emolumentum ab usuræ turpitudine liberum existiment.

Eos, qui ab omni usuræ labe se immunes atque integros præstare volunt, suamque pecuniam ita alteri dare, ut fructum legitimum solummodo inde percipiant, admonendos esse, ut contractum instituendum antea declarent, & condiciones inferendas explicent, & quem fructum ex eadem pecunia postulent. Hæc magnopere conferre, non modò ad animi sollicitudinem & scrupulos evitandos, sed ad ipsum contractum in fore externo comprobandum.

Denique hortatur eosdem Præsules, ne aditum relinquunt ineptis eorum sermonibus, qui dictitant, de usuris hoc tempore quæstionem institui, quæ solo nomine contineatur: cum ex pecunia, quæ qualibet ratione alteri conceditur, fructus ut plurimum comparatur. Etenim quàm falsum id sit, & à veritate alienum, planè deprehendi, si perpendatur, naturam unius contractus à natura alterius prorsus diversam, & sejunctam esse, &

ea pariter magnopere inter se discrepare, quæ à diversis inter se contractibus consequuntur.

Revera discrimen apertissimum intercedere fructum inter, qui jure licito ex pecunia desumitur, ideóque potest in utroque foro retineri, & fructum eum, qui ex pecunia illicite conciliatur, ideóque fori utriusque judicio restituendus decernitur. Constare igitur, haud inanem esse de usuris quæstionem, quòd ut plurimum ex pecunia, quæ alteri tribuitur, fructus aliquis excipitur.

Ex hac doctissima atque fundatissima. sanctissimi Domini nostri Papæ Benedicti XIV. epistola encyclica habetur, usuram oriri ex mutuo, quando creditor aliquid supra sortem exigit titulo mutui: hocque solo titulo ne minimum quid licitum esse exigere: & si mutuans, hoc solo nomine mutui aliquid ultra sortem seu supra summam capitalem recipiat, teneri eum ad restitutionem ex justitia commutativa, quæ æqualitatem inter acceptum & redditum in contractibus præscribit.

Posse tamen unà cum mutuo justos titulos alios, aut contractus, à mutui natura omnino diversos, concurrere, quibus liceat aliquid ultra sortem exigere: hujusmodi tamen titulos aut contractus non semper præstò esse; cum in multis casibus teneatur homo, nudo ac simplici mutuo succurrere (e. g. quando necessitas proximi non admittit alium contractum) diligenter proin examinandum esse, verène alius justus titulus aut contractus legitimus occurrat, vi cujus lucrum seu auctarium supra sortem, absque usuræ vitio, possit exigere. Ideóque contractum instituendum antea esse declarandum, & condiciones inferendas esse explicandas, quemque fructum ex pecunia postulet, ut pateat, an nulla usuræ, saltem palliatæ, labes lateat. Denique quæstionem de usuris non esse quæstionem inanem de nomine: cum plurimum referat, an quis ex titulo aut contractu justo atque legitimo, an verò ex injusto atque illegitimo aliquid consequatur.

Certè per Contractum mutui, & factam traditionem, rei dominium transfertur in mutuatarium; contra jus autem naturæ est, ex alieno velle lucrari (cum res fructificet domino suo) sive deinde parvum sit illud lucrum, sive magnum. Contractus enim mutui, ut sit justus, plus operari non potest, quam ut tantundem restituatur, quantum fuit acceptum; cum in æqualitate dati & redditi justitia illius vertatur. Idque verum omnino est, sive mutuatarius lucrum aliquod capiat ex pecunia mutuata, sive nullum; sive accipiens pecuniam mutuatam sit dives, sive pauper. Quamvis utique

que gravius peccet, qui usuras exigit à paupere, quàm is, qui exigit à divite. Sicut, qui pauperi furatur, gravius peccat, quàm qui diviti. Est autem & usura quædam furti species.

ARTICULUS III.

De Conciliis Galliaë

SÆCULI IX.

Sub initium hujus Sæculi Caroli M. voluntate complura celebrata sunt Concilia, totidem velut regni comitia, in tres classes distributa, Episcoporum, Abbatum, & Comitum. Sic

Concilium Avelatense VI. Caroli M. voluntate celebratum est anno 813. præmissa professione fidei, in qua Spiritus sancti processio à Patre *Filiòque* creditur, statutum est, ut psalmodia, Missarum solennia, & Litaniam pro Rege ejusque liberis persolvantur. Ne Patroni Presbyteros de Ecclesia ejiciant, nec immittant sine examine, approbatione, & institutione Episcopi: néve munera exigant intuitu præsentationis. Ne plures in numerum Canonicorum aut Monachorum assumantur, quàm ali possint. Decimarum & primitiarum offerantur: prout Jure Divino sancitum *Exodi* 22. Sacrum Chrisma sub sigillo custodiendum. Patrini filiolos instruant, quia pro eis fidejussores existunt. Qui *Beneficium* de rebus Ecclesiæ habeat, ad eam instaurandam concurrant. Publicè peccantes pœnitentiam publicam agant secundùm Canones. (*Hæc tunc ferme ab usu recesserat.*)

Concilium Rbemensè eodem anno sanxit, ut pro peccatis oculcis, confessione percepta, pœnitentia secreta imponatur à Sacerdotibus, pro publicis publica: utque Episcopi & Presbyteri examinent, qualiter contentibus peccata *dijudicent*. Ut Episcopi & Abbates pauperes secum habeant ad mensam, quæ sacra lectione condiatur.

Concilium Turonensè III. pariter eodem anno, decrevit, ut Episcopi bonis Ecclesiasticis utantur, non ut propriis, sed ad dispensandum Clericis & Ecclesiis, sibi commissis: ut Presbyteri ante 30. ætatis annum non ordinentur; atque ut prius in *Episcopio*, seu Seminario Episcopi sint probati. Ut alienus Clericus sine *commendatitiis* non admittatur ad sacra ministeria. Ut Clericus in eo maneat titulo, ad quem ordinatus est. Ut christiana doctrina vertatur in

linguam Romanam rusticam, aut Germanicam. (*Quæ tunc in Gallia vigeat.*)

Presbyteri Missas celebrantes pueris *corpus Domini* non tribuant indiscretè. Clerici tabernas publicas ne adeant. Exceptis Dominicis & tempore paschali preces flexis genibus persolvantur. Christiani in Ecclesia modestè ac devotè se gerant. Laici ter in anno ad minimum communicent.

Concilium Cabilonense II. itidem eodem anno 813. est congregatum. (quæia Carolus M. in tota Gallia Provinciales Synodos institui volebat, ad reformandam Ecclesiasticam & Monasticam disciplinam.) Statuitur, ut Clerici sint alieni ab avaritia. Ne annonam congregent, ut eam cariùs vendant. Ne sint villici. Ne cogantur jurare in ordinatione, quòd sint digni. Ne graventur ab Episcopis exactionibus indebitis. Nihil pendant pro chrismate, Ecclesiarum dedicatione, ordinatione.

Sacramentum *Confirmationis* ne iterator. *can. 27.* peccata in confessione plenè exponenda, & singillatim, cum ea, quæ per corpus gesta sunt; tum ea, quibus in sola *cogitatione* delinquitur. *can. 32.* Non tantum Deo, sed etiam *Sacerdoti* c. n. denda esse peccata. *can. 33.* In omnibus *Missarum* solenniis fiat commemoratio *Defunctorum*. In cœna Domini omnes Eucharistiam sumant. *Missæ* in domibus privatis ne celebretur. Ultimi canones tractant de vita Monastica, & sanctimonialibus canonicis, præsertim de accurata clausura.

Nota. In hoc Concilio omnia ferme circa Sacramenta contineri, quæ ab hodiernis sectariis infelicitè negantur. Hinc Joannes Jacobus Hottingerus in Ecclesiastica sua Historia ad annum 813. *pag. m. 406.* more suo ad corrumpendos istos canones se accinxit, ut Tigurinis suis glaucoma obducatur.

Præsertim verò viciat canonem 46. cum enim hic expressè dicat, *perceptionem corporis & sanguinis Domini* non esse nimium differendam, falsarius hic Conciliorum supponit, *observationem S. Cœnæ* non esse nimium differendam; Textus verò S. Scripturæ, *nisi manducaveritis carnem filii hominis &c.* quos canon adducit, penitus silet. Sed neque fideliter refert præparationem, quam canon requirit ad sanctissimum hoc atque divinissimum Sacramentum.

Nec minùs depravat canonem 48. in quo tota ratio Sacramenti extremæ unctionis refertur his verbis: *Secundum B. Jacobi documentum, cui etiam documenta Patrum consonant, infirmi oleo, quod ab Episcopis benedicatur, à Presbyteris ungi debent.* Additurque,

non

non spernendam hanc medicinam, quæ animæ corporisque medetur languoribus. In referendo hoc canone tria substantialia omittit prævaricator, 1. quòd *infirmi* ungi debeant. 2. Quòd oleum illud *ab Episcopis benedicatur*. 3. Quòd à *Presbyteris* ungi debeant. Omittit etiam effectum Sacramenti. Sed cur ista omnia omittit? ne cæci videant.

Propter eandem causam canones plures gravissimi sanè momenti penitus præterit, ut *vigesimum tertium de Ordinatione Clericorum*, statutis temporibus facienda. *Vigesimum septimum*; ubi sermo est de Sacramento *Confirmationis*. *Quadragesimum nonum*; in quo de *Missâ* celebranda agitur.

Concilium Meldense Nationale anno 845. confirmavit canones superiorum Synodorum, ac constituit, ut Presbyteri in Ecclesiis suis resideant. Mulierum frequentationem vitent. Monasteria ablata restituantur. Episcopi neminem ordinent, nisi pro certa Ecclesia, Monasterio, aut Xenedochio. Neminem excommunicent sine certis ac manifestis peccati causis, ac prævia monitione.

Communione privandi, qui bona Ecclesiastica diripiunt, aut ex eis censum exigunt. Uti etiam raptores virginum, & eorum complicés. Post mortem mariti potest adulter ducere, quam vitavit, nisi adultera pars occiderit maritum. Dies octo paschatis feriari jubentur. Capitularia Caroli M. & Ludovici Pii observentur. Abbatia, Capellania, Beneficiaque laicis ne dentur in Commendas. (*hic abusus jam tunc in Gallia Procerum avaritiâ & Caroli Calvi ignaviâ invaluit.*)

Concilium Valentinum III. anno 855. prohibuit, in judicio forensi ab utraque parte juramentum exigi. Vetat usuras. Duellantes excommunicantur; & occisus privatur Ecclesiastica sepultura. Scholæ instaurandæ, in quibus divinæ & humanæ litteræ docentur; uti etiam cantus Ecclesiasticus.

Concilium Viennense anno 892. præsentibus Formosi Papæ legatis quatuor Canones constituit.

In 1. excommunicantur sæculares, qui res Ecclesiæ injustè detinent; nisi admoniti se correxerint.

In 2. excommunicantur, qui Clericum occiderint, mutilârint, aut dehonestârint.

In 3. excommunicantur, qui eleemosynas defraudant Episcopi, ægroti, aut defuncti.

In 4. vetatur, ne Clerici à laicis Ecclesiam accipiant, sine approbatione Episcopi, & ne ratione introitus aliquid exigatur.

Concilium Pavisense VI. voluntate Ludovici Pii celebratum can. 3. asse-

3. afferuit, Ecclesiæ corpus in duas eximias personas divisum esse, in *Sacerdotalem* nempe & *Regalem*: in Ecclesia neminem Pontifice potio- rem: in sæculo neminem Christiano Imperatore celsiorem inveniri.

Pax esto inter Episcopos & Patronos laicos. Si hi idoneum Clericum præsentent, ab illis non debet rejici.

Quot annis Concilium Provinciale celebrandum.

Parochiarum presbyteri diligenter resideant, ne homines sine confessione, aut infantes sine baptismo mori contingat.

Episcopi Sacramentum confirmationis administrent jejuni.

In altari portatili Missa celebrari potest in necessitate, *ne populus Dei sine Missarum celebratione, & corporis & Sanguinis Domini perceptione maneat.*

Die Dominica, nec mercatus, nec placita, nec opera ruralia exercenda.

Usuram esse, quidquid exigitur ultra fortem, non solum in pecunia, sed in quacunque specie. (*nempe si mero titulo mutui exigitur.*)

Reddendam rationem Deo à Principibus sæculi, si Ecclesiam non defendant. Quod Sacerdos efficere non potest per doctrinæ sermonem, potestas principis hoc imperet per disciplinæ terrorem.

Judices ac Ministros probos eligendos esse à Regibus; alioquin ipsos coram supremo Judice reos fore. Pietatem, justitiam, & misericordiam esse stabilimenta Regnorum: publicas calamitates, Regnorumque translationes, ob Principum ac populorum peccata à Deo vindice infligi.

Regi fidem servandam & obedientiam exhibendam.

Ecclesias præ templo Jerosolymitano honore dignos esse: *In quibus non jam taurorum sanguis effunditur, sed corpus & sanguis Christi conficitur, & à fidelibus percipitur.*

Collapsæ Ecclesiasticæ disciplinæ causam esse, quod *Principalis potestas in causas Ecclesiasticas profilierit, & Sacerdotes partim negligentia, partim ignorantia, partim cupiditate, in secularibus negotiis & sollicitudinibus, ultra quàm debuerant, se occupaverint.*

Specialiter autem notandi sunt canon 15. quo dicitur, *nulli Sacerdotum licere, res Deo dicatas sibi que commissas, ut proprias tractare, & ad multifarios eas usus retorquere, sed secundum auctoritatem canonicam, sanctorumque Patrum dicta & exempla administrare vel dispensare; qui scientes, nihil aliud esse res Ecclesiæ, nisi vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, non eas vindicaverunt in usus suos ut proprias, sed ut commendatas, pauperibus dividerunt.*

Et

Et canon 16. in quo dicitur, Clericos de patrimonialibus suis bonis posse pro lubitu disponere: res autem post ordinationem ex facultatibus Ecclesiæ ab iis comparatas, pertinere ad Ecclesiam, cui præsent.

ARTICULUS IV.
DISSERTATIO JURIDICA
DE
PECULIO CLERICORUM.

§. I.

De Veteri Ecclesiæ Disciplina

Circa

BONA ECCLESIASTICA.

UT melius intelligantur varii Canones antiquorum Conciliorum, sanctorumque Patrum de *Bonis Ecclesiasticis* sententiæ, juvat breviter annotare, quæ diversis temporibus circa illa fuerit Ecclesiæ disciplina.

Atque imprimis sub initium Ecclesiæ, ut habetur Actorum 4. *Nullus* (Christianorum) *aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.* Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes, offerebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum.

Igitur etiam Clerici unà cum reliquis fidelibus sub voto paupertatis, sponte edito, ex communi illo peculio sustentabantur, septem Diaconis administrationis curâ commissâ. Bona autem immobilia neque in communi possidebant *can. 2. causa 12. quæst. 1.* neque enim illis persecutionum temporibus ipsis fuissent relicta. Cùm vel hodie inter Christianos, nescio quas *Amortizationis* leges videamus.

Tempore deinde Constantini M. Clerici prædia etiam ac bona stabilia acquisiverunt. *12. q. 1. c. 15.* in communi tamen illa possidebant, in commune viventes, sub administratione Episcopi, & œconomorum, ab eo constitutorum. *12. q. 1. c. 16.*

Relinquebant ergo Clerici sua bona patrimonialia, & in unum collecti, edito voto paupertatis, ex agris, decimis, & oblationibus, Ecclesiæ factis, sub administratione Episcopi, communem, & quodammodo religiosam, vitam vivebant. Si quis autem Clericus bona sua patrimonialia relinquere volebat (quod S. Augustinus aliquibus Clericis suis infirmioribus indulsit. *12. q. 1. c. 18.*) tunc ille de communi massa, seu redditibus Ecclesiæ, nihil acquisivit, sed ex suis propriis se sustentare debebat. *12. q. 1. c. 25.*

Atque hæc Clericorum vivendi ratio tenuit ferme usque ad finem quinti Sæculi. Nulla certa erant erecta Beneficia Ecclesiastica, nullæ Præbendæ, stabiliter in titulum collatæ, nullus (ex illis communiter viventibus) aliquid proprium habebat, sed voto paupertatis tenebantur; Episcopus non erat Dominus Bonorum Ecclesiasticorum, sed Administrator duntaxat, qui redditus ex prædiis, decimis, & oblationibus fidelium provenientes in unam massam collectos, pro sua, & Clericorum sustentatione, pro fabrica, aliisque necessitatibus Ecclesiæ per œconomum dispensabat, & si quid reliquum fuerat, pauperibus distribuebat, ut constat ex pluribus Canonibus *causa 12. q. 1.*

Atque ex his facile colligitur, quàm parùm contra hodiernam proprietatem Clericorum probent, quæ à nonnullis ex Canonibus conciliorum vel Pontificum primorum sæculorum, vel ex S. Ambrosio, S. Hieronymo, S. Augustino, S. Basilio, S. Chryostomo, objiciuntur. Omnes isti scripserunt ante Bonorum Ecclesiasticorum divisionem, dum omnia adhuc erant communia, nullusque proprium aliquid possidebat, sed voto paupertatis ligabantur.

Ita est; contra *justitiam*, contra *religionem*, contra *Jus Divinum*, ac *naturale* tunc peccabat, *furtum*, *rapiam*, *Sacrilegium*, & quidquid Sancti isti Patres expresserant, committebat, quisquis ex iis, quæ totius erant communitatis, aliquid ut proprium usurpabat, aut in usus profanos dispensabat. Ideam tibi propone Religiosæ familiæ, non Superior, qui est administrator ac dispensator, non subditus, post professionem aliquid proprium potest habere.

At verò, cum in immensum per diversas orbis provincias cresceret fidelium numerus, ac proin etiam augeri oporteret Ministros Ecclesiæ, difficilis nimium visa est illa vitæ communis ratio, proprietatisque per votum incapacitas. Quare inclinante Sæculo quinto primum *Simplicius* Papa (*can. 28. causa 12. quæst. 2.*) omnes redditus Ecclesiasticos, sive ex agris, sive ex decimis & oblationibus provenientes, in quatuor partes iussit distribui, quarum prima obtingeret Episcopo, altera

altera Clericis, secundum singulorum dignitatem & merita, tertia fabricis Ecclesiarum, & quarta pauperibus. Idem haud multò post statuit *Gelasius* Papa (12. q. 2. can. 23. 26. 27.) aliique post eum Pontifices.

Neque in hoc rerum statu erecta adhuc erant Beneficia in titulum perpetuum. Sed ex massa communi proventuum omnium Episcopus memoratas quatuor portiones faciebat, & cuilibet suam distribuebat. Post factam istam distributionem quilibet illius, quod accepit, acquisivit proprietatem ac dominium. Sicut aliàs etiam contingit; quando inter singulos dividitur, quod priùs pluribus commune erat: quilibet enim portionis suæ fit Dominus.

Unde non satis aptè hîc aliqui Legistæ obijciunt, per divisionem illam Clericos non potuisse acquirere dominium, eò quòd Papa non fuerit Dominus illorum bonorum, adeòque dominium Clericis dare non potuerit.

Nam isti non considerant, quòd Papa non dederit Clericis dominium, sed tantùm ordinàrit, ad publicum Ecclesiæ bonum, & evitandas multas lites & querelas, ut inter se dividant, quod ipsis erat commune. Num Judex dat dominium, qui jubet hæreditatem, pluribus communem, inter eos dividi? quid in contractu societatis frequentius? an ignorant leges de communi dividendo proditas? Summus Ecclesiasticorum bonorum Administrator est Pontifex, an non possit ad publicam Ecclesiæ utilitatem decernere, ut dividatur, quod pluribus commune est: præsertim ubi consentiunt, quorum interest, administratoris est, meliori modo rem administrare. Etiam tutor, etiam curator potest res, pluribus pupillis communes, si bonum eorum exigit, inter eos dividere.

Cæterùm in hoc statu divisionis, episcopus ex justitia tenebatur cuilibet suam portionem ex communibus proventibus extradere. Qua ratione plures etiam Canones possunt, debentque intelligi, dum e.g. *Gregorius VII. can. 13. causa 1. q. 3.* ait: *Quòd Episcopus, qui propria Diœcesis decimas, atque Christianorum oblationes, non sacerdotibus, sed potius laicalibus personis confert, Divini præcepti sit transgressor.* Quamvis hic Canon intelligi etiam facilè possit de temporibus posterioribus, quibus erecta jam erant Beneficia. Nam etiam in istis Episcopus præcepti Divini ac naturalis est transgressor, si decimas Parochis debitas, vel redditus ex Clericorum Beneficiis provenientes Laicis confert,

Non tamen ubique solus Episcopus portiones illas distribuerebat ; sed pro varietate locorum & temporum quandoque partem unam Episcopus, alteram Clerus accipiebat dispensandam.

Sæculo deinde nono & decimo novus surrexit peculii Clericalis status (quamvis Baronius ad Sæculum sextum ejus originem referat, certè idea jam fuerat aliqua prioribus Sæculis, ut eruditè ostendit Thomassinus de *nova & vet. Eccles. discipl. part. 3. lib. 2. cap. 16. & seq.*) erecta videlicet sunt *Beneficia Ecclesiastica*, tum ex pia ac liberali fundatione fidelium, tum ex bonorum Ecclesiasticorum in hæc beneficia conversione.

Non igitur ampliùs ex quarta illa Clericorum portione Beneficiatis distribuerebatur peculium : sed ex redditibus seu proventibus sui Beneficii vivebant, iisque usufructuario jure utebantur, fruebantur. Prout hodieum fieri cernimus.

Quatuor igitur peculii Clericorum erant status. Primus initio Ecclesiæ, in quo Clericis cum Laicis omnia erant communia. Secundus dein usque ad sæculum quintum ; in quo Clerici vivebant in communi, & tam Episcopus, quàm Clerici, & Ecclesia, idem commune habebant peculium, sub administratione Episcopi, ubi dominium erat penes totam communitatem Ecclesiasticorum, quamvis singuli ob votum paupertatis illius essent incapaces. Tertius à Sæculo quinto usque ad Sæculum nonum : in quo vigeat quadruplex illa divisio. Quartus à Sæculo nono : in quo Clerici erectis fruuntur Beneficiis.

Quò autem devenerit portio, pauperibus à Simplicitate & Gelasio destinata, non satis constat. Credibile est, quòd impenfa sit vel in hospitalia, vel seminaria vel monasteria, vel fabricam Ecclesiarum, vel in fundationem necessariam novorum Beneficiorum curatorum, vel in pauperes clericos, vel in bella sacra, vel etiam, quòd aliqua devenerint in manus sæcularium, sicut multæ decimæ, de jure communi Parochis debentur.

Jam verò his notatis facile est intelligere Canonem 15. Concilii Parisiensis VI. mox citatum, aliòsque plures ejusdem tenoris. Nam Canon loquitur de Episcopis, quòd scilicet post factam illam proventuum Ecclesiasticorum in quatuor partes divisionem, portionem ad Clericos, ad fabricam & ad pauperes pertinentem, non potuerint tractare ut propriam, sed, tanquam sibi commendatam ; *pauperibus* Clericis, qui tunc aliunde non habebant sustentationem, aliisque pauperibus, secundum portiones illis competentes, debuerint distribuere. Quia scilicet Episcopus unius tantum portionis

erat

erat dominus, non autem reliquarum; cùm istarum tantùm esset administrator, & dispensator.

Canon autem 16. qui ait, res ex Ecclesiæ facultatibus comparatas pertinere ad Ecclesiam, intelligendus est de comparatis ex portione illa, quæ destinata erat ad Ecclesiæ fabricam, ornatum &c. res enim ex ejusmodi facultatibus comparatæ pertinebant ad Ecclesiam; sicut hodie dum contingit.

Jam verò loquendo de eo potissimùm temporum statu, quo erecta cernimus Ecclesiastica pro Clericis Beneficia, quæstio admodum controversa ventilatur, an Clerici sint Domini redituum, ex Beneficiis provenientium, etiam superfluum? & supposito, quòd sint Domini, an, & quo titulo superflua erogare teneantur in causas pias? haud abs re fuerit, de quæstionibus istis hic pauca differere.

§. II.

An Clerici sint Domini redituum Beneficialium, præsertim superfluum?

Bona Ecclesiasticorum varii sunt generis; alia enim sunt *Patrimonialia*, quæ ex hæreditate, donatione, præscriptione, arte vel industria, aliisque titulis temporalibus consequuntur. Et horum Clerici certò sunt Domini, (cùm Dominium non abdicârunt, sintque illius capaces) possunt proinde de iis, sive per actum inter vivos, sive per ultimam voluntatem liberè disponere pro lubitu. Sicut etiam canon 16. Concilii Parisiensis VI. clarè indicat.

Idem. dicendum de *quasi-patrimonialibus*, seu iis, quæ Clericis obveniunt tanquam stipendium, quo digni sunt operarii, intuitu laboris, e. g. in concionando, docendo, Missas legendo &c. quòd etiam revocantur *funeralia*, aliæque, quæ *Reditus sola* appellari consueverunt: imò etiam *Distributiones quotidianæ*, præsentibus in Choro ac rebus Divinis tribui solitæ. Quæ, si laborem ac merita exsuperent, liberaliter donata esse censentur. Atque hæc quasi-patrimonialia, post Clericatum assumptum, in filio familias habentur instar peculiique quasi-castrensis, non verò adventitii: unde non debet ex iis patri usu fructus. Deinde ad istam classem quasi-patrimonialium revocari etiam possunt *Parimonialia*, quæ videlicet parcius ac frugaliùs vivendo ex redditibus Beneficialibus Clericus comparat.

Horum, inquam, omnium juxta communem DD. sententiam Clerici sæculares consequuntur Dominium, idque plenum, ac nullo modo

ligatum: ut adeò expendere illa possint in usus honestos, etiam profanos. Sique contingeret, ut ex istis patrimonialibus, aut quasi-patrimonialibus aliquid expensum esset in causas pias, possent deinde ex redditibus Beneficialibus, congruam sustentationem superantibus, compensationem sibi facere; licet patrimonialia non fuissent erogata animo compensandi.

Rursus alia strictè ac simpliciter vocantur *Bona Ecclesiastica*, bona nempe mobilia vel immobilia ipsarum Ecclesiarum, destinata ad earum fabricam, ornatum; alendos Ecclesiæ Ministros, aliásque necessitates: item fundi, agri, villæ, aut prædia, ex quibus redditus Beneficiales proveniunt. Et horum bonorum Ecclesiasticorum dominium est penes Ecclesiam: sive deinde illa consideretur tanquam persona quædam ficta, sive ut communitas capitulorum, aut aliorum etiam fidelium, sive, ut quidam volunt, penes Christum Dominium illud esse censeatur. Placet mihi illa sententia, quæ dicit, penes Ecclesiam velut personam fictam esse Dominium, Clericos verò tantum esse administratores istorum bonorum. Hoc certum videtur, Clericos de istis bonis, saltem regulariter, & extra necessitatem, disponere non posse, nisi in utilitatem Ecclesiæ. Neque enim Beneficiatus alienare potest fundos, cujus fructus ad ipsius sustentationem sunt designati: cum non sit eorum dominus, sed usu fructuarius.

Alia autem bona dicuntur simpliciter *Beneficialia*; redditus nempe seu fructus annui, qui Clericis ratione sui Beneficii Ecclesiastici, in titulum stabilem collati, obveniunt, ut fructus agrorum, decimæ &c. Et de his redditibus disputatur, ad quem proprietas ac dominium eorum spectet.

Sunt autem aliqua ex istis bonis Beneficialibus ad congruam sustentationem Beneficiati necessaria, alia eandem excedentia, quæ dicuntur *superflua*. Et de his non pauci ex antiquis, & recentioribus etiam quibusdam Legistis tenent, Beneficiatos non esse eorum Dominos, sed meros administratores.

Rationes afferunt, quia hæc bona sunt patrimonium Christi, res Dei, patrimonium pauperum. Quique illa impendunt ad profana, dicuntur committere furtum, rapinam, Sacrilegium. Clerici autem tantum vocantur eorum dispensatores & administratores, ut adeò non possint de iis testari, aut pro lubitu disponere, sed debeant ea determinatè ad pias causas applicare.

Verum hæc nullatenus eò dicuntur, ut Beneficiati Sæculares redditus Beneficiales non faciant suos, sed dicuntur *res Dei*; quia à fidelibus sunt Ecclesiæ donatæ, & ab Ecclesia ordinatæ ad cultum & hono-

honorem Dei. Et quia amore Christi sunt donatæ, *patrimonium Christi* jure appellantur. *Patrimonium* verò *pauperum* dicebantur antiquitus, quia Clericis, qui, utpote nullum in particulari dominium habentes, verè tunc pauperes erant, ad sustentationem debebantur. Imò redditus Beneficiales, congruæ sustentationi superstitites, etiam hodie vocari possunt *patrimonium pauperum*; quia in pauperes aut alias pias causas erogari debent.

Furtum autem dicebantur committere, quando nihil habebant proprium, sed in communi vivebant; nam tunc Episcopus & Oeconomi non erat illorum domini, sed administratores, & dispensatores communis massæ. Hodie etiam sunt fures, qui res ad ipsam Ecclesiam pertinentes aliò impendunt, aut fundos Beneficiorum alienant: horum enim Clerici non sunt domini sed administratores, ac usufructuarii; & hinc etiam de illis nullatenus testari possunt. Quòd autem neque de redditibus Beneficialibus perceptis possint testari pro lubitu, non provenit ex defectu domini, sed ex lege positiva, id verante, quia fructus, *congruæ* superstitites, expendere debent in causas pias. Neque pupillus de rebus suis testari potest, ob legem positivam, & tamen est earum dominus.

Cæterùm clericos proventuum Beneficialium esse dominos, & quidem omnium, etiam superfluatorum, satis clarè videtur erui ex Tridentino, quod *sess. 23. c. 1. & sess. 24. c. 12. de Ref.* ait, quòd non residentes, aut professionem fidei, intra duos menses post quietam possessionem Beneficii curati, aut canonicatus, non emitentes *fructus non faciant suos*. Ergo Tridentinum supponit, quòd si hæc diligenter præstent, fructus faciant suos; imò *sess. 24. c. 12.* expressè ac positivè ait, quòd ratione residentix fructus faciant suos: & quidem omnes, nam nihil excipitur; quod tamen fieri debuisset, ne in errorem inducantur Clerici. Idem habetur *cap. un. de Cleric. non residentibus in 6.*

Et confirmatur: Clerici olim per divisionem communium fructuum aut proventuum consequerentur dominium totius suæ portionis; ergo etiam omnium reddituum Beneficialium proprietatem hodie consequuntur.

Hoc ipsum dilucidè satis asserit Julius III. qui in Bulla, *cùm sicut* ann. 1550. die 3. Junii edita ait: *Nos attendentes, fructus,*

Etus. pecunias, & alias res, occasione Ecclesiarum vel Beneficiorum Ecclesiasticorum pro tempore provenientes, postquam ad manus Beneficiorum pervenerint, non amplius in Ecclesiasticis, sed potius in ipsorum Beneficiorum propriis, & ab iis acquisitis bonis judicari & propterea quodammodo pro sæcularibus & profanis haberi.

Sicut ergo officiales Ecclesiarum sæculares, ut musici, æditui &c. omnes redditus sui officii faciunt suos, licet aliquando excedant sustentationem eorum congruam, sic etiam Beneficarii. Certè non constat, quòd liberales fundatores quoad hoc Clericos magis voverint gravatos, aut parciores se erga illos exhibuerint, ut voverint esse meros usuarios. Stat igitur pro illis præsumptio domini: præsertim, cum melior sit conditio possidentis. Et quid aliud sunt redditus Beneficiorum, quàm stipendium intuitu functionum constitutum? atqui de ratione stipendii est, ut transeat in dominium operarii: licet sit liberalius, ut patet in stipendiis officialium militarium, curialium &c. Sicut enim Principem, sic Ecclesiam decet, Ministros suos liberaliter remunerari.

Unde jure optimo Lucius III. Pontifex *cap. pervenit 2. de fide juss.* mandavit, ut ex rebus Clericorum solvantur eorum debita. Ergo Clerici supponuntur reddituum habere dominium. Nam ex re aliena debita sua injustè solverent. Deinde, si Beneficiati redditus Beneficiales expenderint in causas profanas, Ecclesia non compellit Clericos, & eos, qui aliquid ab iis acceperunt, ad restitutionem. Quod tamen facerè deberet, si rem alienam expendissent.

Atque ex his rectè infertur, Clericos pariter acquirere dominium, non tantum eorum, quæ ex patrimonialibus suis per emptionem aut alium contractum legitimum sibi compararunt, sed etiam eorum, quæ ex rebus Beneficialibus sunt consecuti. Cum enim sint domini reddituum, fiunt etiam domini rerum, quas per redditus illos sunt adepti: *Subrogatum siquidem sapit naturam ejus, cui subrogatur.* Aliud proin est de comparatis per res Ecclesiæ proprias; nam illa haud dubiè pertinent ad Ecclesiam: cum illius peculio sint comparata.

Quando autem dubium est, an res aliqua sit donata, aut legata Clerico, an verò Ecclesiæ: item, cum dubitatur, quo titulo sint comparata, an relicta à Clerico pertinuerint ad Beneficiatum, an verò ad Ecclesiam; præsumptionibus & conjecturis, ex circumstantiis & qualitate rei donatæ &c. personæ donantis, & dona-

donatarii &c., necesse est id decidere; si aliunde veritas erui non possit.

§. III.

An, & quo titulo Clerici redditus Beneficiales superfluos erogare debeant in causas pias?

Per redditus *superfluos* hîc, ut diximus, intelliguntur illi, qui congruam Beneficiati sustentationem excedunt. *Congrua sustentatio* autem complectitur omnia, quæ sunt necessaria, ut Clericus honestè vivat secundum suum statum, dignitatem, nobilitatem, labores, gradum, aliàsque qualitates personæ & regionis. Unde in ea etiam includuntur moderata convivia, moderatæ donationes, in signum gratitudinis aut benevolentia, etiam divitibus factæ: convenientes item recreationes &c. Adeoque congrua sustentatio non est æqualiter pro omnibus taxanda, sed juxta qualitatem personæ &c. Neque consistit in indivisibili, sed, sicut in pretiis rerum, datur supremum, medium, & infimum, etiam respectu ejusdem personæ: ut adeo, sicut permissum est, rem summo pretio (æquo tamen adhuc) vendere, ita licitum est Clerico, summum gradum suæ congruæ sibi attribuere. Determinata tamen regula alia vix dari poterit, nisi usus & praxis aliorum, qui timorata sunt conscientia, & ejusdem dignitatis.

Jam verò, licet Clerici sæculares reddituum Beneficialium, etiam superfluorum, seu eorum, qui congruæ sustentationi, sic explicata, superflui, sint verè domini, obligantur tamen illos expendere in pauperes, aut alias pias causas, sub culpa ex genere suo mortali: ut docet communis & certa omnium Theologorum ac Canonistarum sententia, sic interpretantium Conciliorum Canones, Pontificum decreta, & effata Patrum.

Neque obscure id colligitur ex Tridentino. Si enim *sess. 25. c. 1. de Ref.* verat, ne Clerici ex redditibus Ecclesiæ consanguineos augeant, aut familiares suos; quanto potior est ratio prohibendi, ne in alios usus profanos eos profundant?

Quam autem concors est auctorum in adstruenda hac obligatione sententia, tantum discordant in assignando illius titulo ac radice.

Multi ex antiquis & recentioribus existimant, obligationem illam oriri ex titulo *Justitia*. Verum si Clerici omnium indistin-

Etè fructuum seu proventuum, etiam eorum, quæ congruæ sustentationi supersunt, proprietatem ac dominium consequuntur, ut ex Tridentini loco citato, Doctorumque consensu, satis communi, videtur erui, non satis apparet, ex qua radice pullulet titulus justitiæ. Non enim oritur *ex re accepta*; cum sint Domini: neque *ex injusta acceptione*; cum sint fructus sui beneficii, legitimè obtenti. Neque *ex aliquo pacto vel contractu*: cum tale non appareat.

Licet enim pii ac liberales pinguum Beneficiorum fundatores bona sua Ecclesiæ dederint ad honorem Dei, ac salutem animarum, optentque, proventus foundationis bene impendi; probari tamen non potest, quod pacto aliquo, etiam tacito, obligationem *Justitiæ* Beneficiatis velint imponere, erogandi aliqua in pauperes, aut in alias pias causas. Sed ex liberalitate abundantem esse voluerunt foundationem, ut acuant diligentiam ministrorum Ecclesiæ, eisque liberaliter provideant; non alia obligatione Beneficiario imposita, quam ut sacras & Ecclesiasticas functiones, in foundationis instrumento expressas, vel alias de jure, vel consuetudine debitas, diligenter obeat. Excessus proin reddituum liberalitatis est & beneficii, atque gratiæ donationis, non verò instar depositi, aut crediti, quod restitui debeat. Unde Pontifices, Sixtus IV. Julius III. Paulus V. dederunt facultatem Episcopis, aliisque Clericis de bonis Beneficialibus etiam superfluis testandi ac disponendi ad causas profanas. Quod non fecissent, si jus naturale justitiæ obstaret.

Certè si Beneficiati tenerentur *ex justitia* omnes fructus Beneficiales, qui congruæ sustentationi supersunt, in pias causas expendere, tenerentur sub reatu æternæ damnationis omnia restituere, quæ ex superfluis ad profanos usus expenderunt. Quam tantam obligationem, nescio, an omnes Beneficiati aut agnoscant, aut usu ipso se agnoscere ostendant. Et quid faciendum illis, ad quos ejusmodi bona, pauperibus ex justitia debita, pervenerunt? an etiam musci, æditui &c. hac lege tenentur?

Mitùs aliquantò sentiunt, qui obligationem illam, superflua in causas pias erogandi, in titulum *charitatis* refundunt. Verùm, quamvis decentissimum & apprimè conveniens sit, ut Sacerdotes Domini sint patres pauperum, strictam tamen gravemque obligationem charitatis aliam habere non videntur, quam eam, quam omnes divites habent dandi eleemosynam. Lex autem charitatis & misericordiæ largiendi eleemosynam sub peccato mortali non obligat, nisi in extrema, vel saltem gravi necessitate proximi, ut cum S. Thoma

2.2. q. 32. art. 5. docent communiter Theologi. Igitur aliam obligationis illius, Clericis inhærentis, radicem esse necesse est. Alias planè Clerici etiam reditus stolæ, distributiones quotidianas, bona parsimonialia, imò etiam patrimonialia, tenerentur omnia ex charitate distribuere in pauperes. Quin & illud absurdum sequeretur, quòd Clerici peccarent contra charitatem, pauperibus debitam, si proventus superfluos in alias pias causas, e. g. in ornatum Ecclesiæ expendere. Cæterum etiam Principes, alique divites Laici debent esse pères pauperum: an propterea omnia, quæ congruæ sustentationi sufficiunt, ex stricto charitatis præcepto debent in illos elargiri?

Et fac, nullos in provincia esse pauperes, aut aliunde illis esse provisum, profectò tunc deficeret obligatio exercendæ in pauperes charitatis, atque misericordiæ, an propterea etiam obligatio deficeret in Clerico, proventus Beneficiales superfluos in pias causas expendendi? negabis, opinor; & rectè. Sed ex qua tunc radice hæc obligatio succrescet? aliam certè radicem, eamque universalem adstruas, oportet.

Hanc alii in titulo *Religionis* collocant, cum Cardinale de Lugo præcipuo hujus sententiæ Patrono, qui *tom. 1. de just. dif. 4. sect. 2. n. 16.* ait: *hæc obligatio, erogandi bona superflua in pauperes. oritur non ex solo jure humano, sed naturali: quæ non tam est elemosynæ faciendæ; quàm prohibitio dissipationis, orta, non tam ex conditione personæ, quàm ex conditione & qualitate ipsorum bonorum. Quia nimirum res Dei sunt, ut ait Tridentinum. Et quamvis Ecclesiæ sint donatæ à fidelibus sine ullo pacto & conditione, ideòque validè de illis possit disponere, ad quemcunque usum: ipsa tamen bonorum conditio, & qualitas facit, ut indecens & turpe sit, ea expendere aliter, quàm in res pias, & Deo gratas, ad cuius obsequium & honorem sunt donatæ.*

Verùm non satis apparet ista bonorum conditio & qualitas, cum decimæ, aut fructus agrorum, uti etiam alii proventus Beneficiorum secundum se & naturam suam, sint res merè temporales sicut bona laicorum; ergo conditio illorum bonorum non potest esse ratio, cur virtus religionis prohibeat, illa expendi in usus profanos.

Quòd autem ex ipsa fundatione in proventus Beneficiales resultat ista qualitas, probari non potest; cum, ut memoratum antea, fundatores noluerint *Beneficiarios* suos hac obligatione onerare. Illi enim finem suum obtinent, si Clerici diligenter suis fungantur officiis.

Res autem Dei dicuntur, tum quòd omnium rerum Deus sit Dominus, tum præcipuè, quòd ad fundandum Beneficium Ecclesiasticum ad colendum Deum, Ecclesiæ sint donatæ, quòd orientur ex bonis Ec-

clesiæ, & ex præcepto Ecclesiæ expendi debeant ad causas pias, quæ speciali modo ad Deum ejusque cultum referuntur. Sæpius etiam vocantur *res Dei*, *patrimonium Christi*, bona Ecclesiæ, quæ in communi possidebantur. Postquam autem facta est divisio, & Clericis sua determinata assignata portio, & præsertim ubi Beneficia fuerunt erecta, proventus annui facti sunt res propriæ Clericorum.

Cæterùm argumentum Lugonis probaret nimium, si enim ex eo, quòd pii homines illa bona dederint Clericis ad cultum Dei, sequeretur, expendi ea debere ad pias causas titulo religionis, eodem titulo etiam redditus stolæ, & distributiones quotidianæ, propter præsentiam fieri solitæ, imò etiam redditus, qui musicis, ædituis, aliisque laicis ministris obveniunt, titulo religionis ad causas pias expendi deberent, si quos acquirant, ad congruam sustentationem non necessarios. Nam etiam ista bona à fundatoribus Ecclesiæ data sunt ad cultum Dei: adeoque etiam ista qualitatem illam religiosam induerent.

Quamvis autem obligationem illam ex solo titulo religionis oriri non putem, aliquid tamen, ut postea dicitur, huic sententiæ concedendum existimo, accedente videlicet præcepto Ecclesiastico.

Nam communior nostra ætate est sententiæ, obligari Clericos, ea, quæ ex proventibus Beneficialibus congruæ sustentationi superfluunt, in pias causas expendere, non quidem ex justitia, charitate, religione, aut alia lege naturali, sed ex præcepto Ecclesiæ, quæ vetat, illa infumi in usus profanos.

Sic Tridentinum interdicit, ne iis bonis consanguinei, aut familiares augeantur: neque allegat jus aliquod naturale, sed se refert ad decretum Concilii Carthaginensis, & Canones Apostolicos: adeoque ad præceptum Ecclesiæ. Audiri meretur ipsum Tridentinum, dum S. 25. cap. 1. ita loquitur: *omnino verò eis interdicit (Concilium) ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos, familiaresve suos augere studeant; cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis d. vent: sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant.*

Huc faciunt etiam omnes illi Canones, qui adstruunt obligationem, bona superflua erogandi in causas pias, e. g. Canon. 8. *causa* 12. q. 1. in quo S. Gregorius M. sic præcipit: *Omne, quod superest, in causis piis & religiosis erogandum est.* Cùm autem hic aliique ejusmodi Canones non sint intelligendi de obligatione aliqua naturali justitiæ, charitatis aut religionis, ut probatum esse putamus, di-

cendum est, eam obligationem ex præcepto positivo, & quidem humano Ecclesiastico descendere.

Addit equidem S. Gregorius l. c. hanc clausulam: *dicente Domino: quod superest, date eleemosynam.* Verùm hîc non adstruitur aliquod strictum præceptum Divinum, *omnia*, quæ supersunt, erogandi in pauperes: sed tantùm commune omnibus præceptum dandæ eleemosynæ innuitur. Quod non requirit, ut omnia dentur, nisi extrema necessitas proximi id exigat: nec minùs Sæculares quàm Ecclesiasticos concernit, dici etiam potest, ex mente S. Gregorii *Consilium* esse Divinum, ut omne, quod congruè superest, erogetur in eleemosynam, non verò strictum præceptum Divinum.

Certè, si Clerici Jure Divino vel naturali tenerentur fructus omnes sui beneficii, ad congruam non necessarios, expendere in pauperes vel in alias pias causas, non posset summus Pontifex in eo dispensare, ut liceat Clerico superflua in causas profanas expendere (cùm inferior dispensare non possit in lege superioris) atqui plures in hoc dispensarunt Pontifices, ut possent Clerici disponere de Beneficialibus perinde ac de Patrimonialibus, aut Quasi-patrimonialibus.

Nam ita dispensatum est cum Clericis, in urbe, & ejus districtu ad decem milliaria degentibus; ut habetur in constitutionibus plurium Pontificum: nominatim in constitutione *et si diversis* Sixti IV. edita 1. Jan. 1474. in Bulla *cupientes* Julii III. edita 13. Maji 1550. Bulla *in eminenti* Pauli V. 18. April. 1606.

Quamvis autem Clerici ex præcepto Ecclesiastico obligentur, proventus Beneficiales in pias causas expendere, non tamen ea virtus, quam per hoc exercent, ad solam *obedientiam* spectat, sed etiam, & quidem præcipuè ad *religionem*. Siquidem præceptum Ecclesiæ pro *objecto suo formali*, seu pro motivo suo habet cultum Dei, seu honestatem illam, quæ relucet in eo, quòd Clerici fructus Beneficiales superfluos erogent in causas pias: item in honestatem illam & indecentiam, quæ datur in eo, quòd redditus Ecclesiastici, à piis fundatoribus ad cultum Dei destinati, expendantur ad causas profanas. Cùm igitur, sicut peccata, sic etiam virtutes, earumque præcepta *specificentur ab objecto suo formali* (ut loquuntur Theologi) virtus, quæ Clericis exercenda præcipitur, præcipuè ad religionem spectat.

Hanc tamen virtutem religionis per hos determinatè actus exercere non tenerentur, saltem sub gravi peccato, nisi præceptum

Ecclesiæ superveniret, quod illos imperaret. Non enim quælibet æquitas aut decencia statim inducit obligationem naturalem, saltem strictam; aliâs omnia, quæ præcipiuntur legibus positivis, jam ante has leges, per se & directè, jam præcepta fuissent lege naturali; cum omnis Lex positiva, hoc ipso, quod rationabilis esse debeat, præsupponat in re præcepta aliquam honestatem, decenciam, & æquitatem.

Exemplum clarum habemus in præcepto die Dominica audiendi Missam, & abstinendi à labore servili. Præceptum hoc est merè Ecclesiasticum, & tamen præsupponit honestatem ac decenciam in materia præcepta: neque tantum intendit virtutem obedientiæ, à fidelibus exercendæ, sed præcipuè virtutem religionis. Habet enim pro fine suo & simul pro motivo honestatem illam ac decenciam, quæ relucet in eo, quod fideles diem Dominicam feriendo à labore servili & audiendo Missam cultui divino dedicent, atque hoc pacto actus isti cultus Divini ad virtutem religionis exercendam ab Ecclesia referuntur.

Idem exemplum habemus in præcepto Ecclesiastico jejunii; nam quia hoc præceptum pro objecto suo formali non tantum habet honestatem obedientiæ, sed præcipuè honestatem temperantiæ, hoc modo exercendæ, ideò jejunii virtus ad temperantiam principaliter refertur.

Pari ergo ratione dicere possumus, virtutem religionis solam, absque præcepto Ecclesiastico, non inducere quidem obligationem gravem, ut Clerici superflua ex fructibus Beneficialibus impendant ad causas pias. Quia tamen Ecclesia pro ratione & motivo sui præcepti habet honestatem cultus divini, per hanc plam elargitionem promovendi, dici potest, actus istos piæ erogationis non tam ad virtutem obedientiæ (quam solam Ecclesia per leges suas universales non solet intendere) quam ad virtutem Religionis pertinere.

Quamvis deinde Ecclesiæ præcepto quoad substantiam satisfaciat, qui facit id, quod Ecclesia præcipit, hoc est, si actus illos erogationis in pias causas etiam *materialiter* tantum exerceat, licèt non intendat reflexè illam honestatem religionis, quam Ecclesia intendit. Sicut præcepto jejunii satisfacit quoad substantiam, qui re ipsa jejunat, licèt id non faciat ex motivo temperantiæ, quam intendit Ecclesia: Et sicut satisfacit obligationi justitiæ, qui solvit debitum, licèt non operetur reflexè ex motivo honestatis, quæ est in tribuendo cuique suum; dicitur enim nihilominus exercere actum justitiæ, modò ponat actus imperatos à virtute justitiæ. Sic etiam
dici

dici potest, quòd Clericus, largiendo superflua in causas pias, exerceat actum religionis, licèt non intendat reflexè illius honestatem, modò ponat actus, ab Ecclesia ex motivo religionis præceptos. Dixi autem, quod sic *materialiter* jejunans, solvens debitum, expendens superflua in pias causas, satisfaciat suæ obligationi *quoad substantiam*: nam re ipsa nihil meretur, nisi operetur ex motivo alicujus virtutis, aut cum bona intentione, quæ est anima operis meritorii.

§. IV.

Quænam sint causæ piæ, ad quas Clericus superflua tenetur expendere?

Nomine *causa pia* hic venit, quidquid servit ad cultum Dei, vel in solatium pauperum; adeoque causæ piæ sunt Ecclesiæ, Monasteria, Seminaria pauperum Studiosorum, hospitalia, piæ Confraternitates, omnésque piæ foundationes, ad honorem Dei ac Sanctorum, ad salutem animarum atque ad pauperum sustentationem, vestitum, habitationem, conducentes: adeoque opera omnia misericordiæ, spiritualia, & corporalia: eleemosynæ proin omnibus pauperibus datæ.

Nomine *pauperum* autem intelliguntur non tantùm illi, qui non habent alimenta, aliâque ad vitam necessaria, sed etiam illi, qui secundùm statum suum non possunt decenter vivere.

Adeoque potest Beneficiatus ex redditibus suis superfluis succurrere etiam consanguineis, aut familiaribus suis, ut secundùm statum suum possint convenienter vivere: non verò, ut ad altioris status dignitatem attollantur. Quamvis aliqui putent, quòd, si Clericus promoveatur ad Beneficium dignius, hoc ipso status consanguineorum aliquantùm eleveltur: posseque illis dein suppeditari, ut secundùm illius conditionem possint decenter vivere.

Causa etiam pia censetur *Dotatio* egentium puellarum, præsertim consanguinearum, ut possint matrimonium, statui suo conveniens, contrahere. *Solutio item debitorum*, quæ aut ipse Clericus contraxit, aut ejus consanguinei; si aliunde solvi non possint.

Licet etiam est Clerico ex redditibus suis consanguineis suppeditare sumptus, ut litterarum studiis possint vacare, aut artem addiscere, si parentes aut non possint, aut nolint suppeditare media.

Equidem Innocentius XII. in Bulla *Romanum*, anno 1692. edita,

ta, nec sibi licere voluit, Ecclesiæ bona in consanguineos non indigos profundere, decernens, ut & cæteri Prælati discant suo *exemplo & præceptis* de bonis Ecclesiasticis juxta *æquitatis & justitiæ* leges disponere. Quæ autem ab antecessoribus secus facta sunt, rescindi, revocari, & cameræ Apostolicæ applicari jubet.

Verùm hîc Pontifex imprimis non vetat, subvenire consanguineis pauperibus, & indigentibus, quales etiam sunt illi, qui juxta statûs sui conditionem non possunt vivere: item, qui non habent media necessaria ad studendum litteris, aut ad discendam artem.

Deinde bulla illa instaurat præceptum Ecclesiasticum, redditus beneficiales superfluos applicandi ad causas pias (*suo exemplo & præceptis*)

Neque obstat, quòd dicat, de bonis Ecclesiasticis juxta *æquitatis & justitiæ* leges esse disponendum. Nam hoc intelligendûm est de *justitiâ distributivâ*, quæ in bonorum Ecclesiasticorum, & beneficiorum distributione non attendit carnem & sanguinem, sed merita.

Denique intelligi etiam potest de *justitiâ commutativâ*: quatenus Prælati, ac ipse etiam summus Pontifex, tanquam administratores, stricto jure tenentur, bona, ad Ecclesiam ipsam, aut ad Ecclesiæ Ministros, spectantia, eisdem impendere.

ARTICULUS V.

De Conciliis Angliæ.

§. I.

Prænotanda de statu Angliæ.

26 Egbertus ab exilio ex Gallia redux anno 801. Westsaxonum regnum adiit, debellatisque Merciorum & Canticorum Regibus, heptarchiam evertit, totamque Britanniam in unam monarchiam collegit.

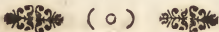
Sucessorem habuit anno 838. Ethelvolphum filium; qui repressis Danorum incursionibus, totum virtutis ac religionis studiis se dedit, singulari erga Ecclesiasticum ordinem reverentia, & munificentia, usque eò, ut Romam ad Leonem IV. suminum Pontificem profectus, Inæ, aliorumque Regum exemplo, regni sui partem Ecclesiæ Romanæ vestigalem fecerit. Missæ sacrificium pro se suisque Ducibus, vivis ac defunctis, à Sacerdotibus stata die quot hebdomatis offerri voluit: teste Wilhelmo Malmeburienfi *lib. 2. de gestis Regum Anglorum cap. 2.* pientissimam vitam finiit anno 857.

Post

Post Ethelwulfum regnârunt quatuor ipsius filii, *Ethelbaldus*, *Ethelbertus*, *Ethelredus*, & *Afredus*: priores tres singuli quinque duntaxat annis variam belli sortem cum Danis Angliam incurstantibus experti. *Afredus* verò, uti ætate minimus, ita regni diuturnitate, virtute, religione, rerùmque gestarum gloria multò maximus utramque expertus fortunam, utramque vicit. Cùm gesto novennali cum Danis & Frisonibus bello, totum ferme regnum amitteret, à sui possessione nunquam dejectus, dispersas regni collegit reliquias, & propitiato religionibus Numine, Danos ingenti strage profligat, atque provincias regni universas recuperat.

At majorem à se ipso victoriam retulit, dum Gothurno Danorum Regi, jam prostrato, & in potestatem redacto, non tantum veniam, quod Christianum est, sed etiam Orientalis Angliæ & Northumbriæ provincias, quod regiæ est munificentia, clientelari jure possidendas dedit. Gothurnus non magis armis, quam victoris tanta victus clementia, cum triginta Danis Proceribus, ac magna populi multitudine, Christianæ legis jugo collum submitit, levatus sacro è fonte ab ipso Alfredo rege, Christi potius regno, quam suo amplificando jugiter intento: exemplo eo clariore, quò rariore.

Leges tulit sanctissimas Princeps sanctissimus, quas Conciliorum acta nobis exhibent. Quadragesimale jejunium sanctè observari voluit, uti etiam quatuor anni temporum, ac certos per annum festos dies. Prostituti pudoris mulierculas regno faceffere iussit. Patris exemplo Sacerdotio eximium honorem & habuit ipse, & haberi voluit. Missam quotidie audiebat. Clàm nocturno etiam tempore ad fundendas preces Ecclesias adire solitus. Ad thuribulum manum nunquam extendit. *Quod nunc rarò invenitur in terris* (verba sunt Malmesburiensis) *illam maximam Regis credidit dignitatem: nullam in Ecclesiis Christi habere potestatem. Illa, inquiebat, regnantis dignitas, si se in regno Christi, quod est Ecclesia, non Regem, sed civem cognoscat; si non in Sacerdotes legibus dominetur, sed Christi legibus, quas promulgaverunt Sacerdotes, humiliter subiciatur.* Hic olim Regis Angliæ sensus: hæc religio; hæc disciplina.

§. II.

Status Ecclesiasticus ordinatus per Concilia
in Anglia.

27. **I**N *Concilio Gloucestroënsi* anno 803. promulgatum est Decretum Leonis III. Summi Pontificis, quo statuerat (imploratus ab Athelardo Cantuariensi Archiepiscopo) ut Ecclesia Cantuariensis eam dignitatis prærogativam atque amplitudinem obtineat semper, quam S. Gregorii M. institutione, & successorum ejus Romanorum Pontificum privilegiis consecuta fuerat, utque pristina jura, ab Offa, Merciorum Rege imminuta, eidem restituerentur. Lata proin est in hoc Concilio à 12. Angliæ Episcopis excommunicationis sententia in eos, qui Metropolitanam hanc Ecclesiam dividere præsumerent.

Prohibitum insuper fuit sub eadem excommunicationis pœna, ne Monasteriis præficiantur sæculares. Additurque sicut in privilegiis, ab Apostolica Sede datis habetur: *seu etiam ab Apostolicis vivis in initio nascentis Ecclesiæ est traditum per sanctos Canones, Monastica jura studeant observare. (Ecce! jam in initio nascentis Ecclesiæ traditos à vivis Apostolicis canones de vita Monastica, ut testatur hoc Concilium Anglicanum.)*

In *Concilio Celybytensi*, Præsidente Ulfredo Archi-Episcopo Cantuariensi, ac præsentem Kenulpho Merciorum Rege, anno 816. undecim editi sunt canones.

Primus statuit, fidem *Catholicam*, atque præcepta canonica, à sanctis Patribus instituta, cum omni diligentia incorrupta & illibata custodire, aliósque hoc idem docere & firmare (*utinam in Majorum vestigia irent postevi.*)

Secundus præcipit, ut Ecclesia ædificata *consecretur* ab Episcopo, *aqua benedicta* aspergatur, *sacris reliquiis*, in capsâ reconditis instruat: & præsentim *Corpus & Sanguis* Domini nostri Jesu Christi ibi aservetur. *Hæc ante nongentos annos Angliæ fides: hæc disciplina*

Tertius ad pacem hortatur & concordiam.

Quartus Monasticæ vitæ addictis consulit, & continentiam commendat.

Quintus interdicit, ne Scoti permittantur sacris ministrare, *Missas* celebrare, aut Eucharistiam populo præbere: quia incertum est, unde, & an ab aliquo ordinentur.

Sextus mandat, ut ea, quæ decretis Synodalibus statuta sunt, firma & irrefragabilia permaneant.

Septimus Abbatibus, & Abbatissis vetat, ne agros *Ecclesiæ* minuant, vel alicui in hereditatem deputent, nisi in dies vitæ & spatium unius hominis, & hoc cum facultate & licentia familia, & iterum reddatur *Ecclesiæ*.

Octavus jubet, Monasteria eorumque res perpetuò permanere: sicut in Concilio Chalcedonensi, & aliis canonibus, atque ab Apostolicis viris initio primitivæ *Ecclesiæ* statutum est. (Ecce! etiam hoc Concilium Anglicanum ad initium *Ecclesiæ* refert vitam Monasticam.)

Nonus vult, Synodorum judicia in *Ecclesiis* descripta assevari.

Decimus decernit, ut pro anima defuncti Episcopi orationes & eleemosynæ fiant, & unusquisque Episcopus & Abbas 120. Missas pro ea celebrari faciat; "ut communi intercessionis gratia, commune cum sanctis omnibus Regnum percipere mereatur æternum."

Undecimus vetat, ne quis alterius Parochiam invadat.

Duo deinde Concilia *Clovesboæ* sunt habita. In quibus actum de restitutione Bonorum, quæ *Ecclesiæ* ablata fuerant.

In Concilio *Londinensi* anno 833. in præsentia Egberti West-Saxonum, & *Withlasi* Merciorum Regis, actum de cohibendis Danorum irruptionibus. Novaque Monasterio *Croylandiæ* conceduntur privilegia à *Withlasi* Rege, qui inter alia jus asylum concessit omnibus, qui gratiam sanctissimi Confessoris *Gutblaci*, ididem corporaliter quiescentis, invocarent.

Meminisse hic liceat aliquarum legum, quas, ut habetur tom 1. *Concilii Britan.* circa medium sæculi IX. tulit *Kenetus* Rex *Scotiæ*.

Prima inter eas, quæ ad cultum Dei spectant, sic habet: aras, templa, Divorum statuas, sacella, Sacerdotes, omnesque sacræ familiæ viros ex animo venerator.

Secunda: Festos & solennes dies, jejunia, vigiliæ, & omnifariæ ceremonias, quas Christo Regi, & sacratissimæ ejus militiæ decrevit humana pietas, multo honore observato.

Tertia: Lædere Christi Sacerdotem dicto, factove, exitiale sit.

Anno 855. *Ethelwulfus* Rex *West-Saxoniarum* in *Concilio Wintoniensi*, Nationali *Angliæ*, insignes donationes, *Ecclesiæ* factas, confirmavit: postquam à sacra peregrinatione, quam cum *Alfredo* filio *Romam* ad limina Apostolorum instituerat, fuit reversus. ("Hic *Alfredus Angliæ* Rex postea circa annum 885. sapientissimus leges tulit, pietate ac religione plenas.")

Sub finem sæculi IX. *Eduardus Senior* Rex *Angliæ* in synodo renovavit septem Episcopatus, qui pluribus annis Pastoribus viduati fuerant.

fuerant. Electique sunt septem Episcopi in eodem Concilio ad
mandatum Formosi Papæ.

§. III.

Observatio de Antiquitate status Religiosi.

28 **Q**uoniam Concilia Angliæ, Gloveshoënsæ & Celichytense vitam
Monasticam ad ipsam Ecclesiæ originem referunt, juvat hic de
antiquitate illius pauca subjungere.

Et quidem multi præclarique Scriptores illius epocham jam inde à
primis conditi orbis Patriarchis repetunt, ac postea in lege Mosaica
florentem adstruunt, atque eam in rem argumenta non levia nec
obscura afferunt.

Sic enim de Patriarcha *Enos Gen. 4.* sacra asserit pagina: *iste ca-
pit invocare nomen Domini.* Quibus sanè verbis Religiosius quoddam
Deoque consecratus vitæ genus indicatur. Nam etiam Adam, Abel,
Seth &c. invocaverunt Deum: & tamen Enos primus dicitur invocasse
nomen Domini.

Nazarei postmodum, ut *Num. 6.* legimus, speciali ratione
pervota Divino cultui se adstringebant. Quos imitati Prophetæ *Elías,*
& *Elisæus*, illique, quos Prophetarum filios Scriptura appellat,
cœlibem, pauperemque, addictam Deo vitam agebant. Hos S.
Hieronymus *epist. 4.* quæ est ad Rusticum, " Monachos veteris te-
" stamenti vocat: qui derelictis turbis urbium ad Jordanem ædifica-
" bant sibi casulas, ac polenta & herbis agrestibus victitabant ,

Idem S. Hieronymus, in *Epist. 13.* ad Paulinum, ait, nepotes
Rechab, quorum religiosa vita *Jerem. 35.* describitur, fuisse typum
Monachorum novi testamenti.

Et quid aliud Magnus ille Joannes Baptista, nisi vitæ Monasticæ
atque Eremiticæ cultor eximus? certè SS. Patres eum passim hac lau-
de commendant. Audiamus Chrysostomum, qui *Homil. in Mar-
cum* ait: *Sicut Sacerdotum Principes sunt Apostoli, sic Monachorum
Princeps Joannes Baptista.*

Quin ipsos Apostolos meritò compellamus primos Christianos
Monachos, quorum vita, cum voto paupertatis edito, ipsis om-
nia essent communia, vitam planè cœnobiticam referebat. Non ta-
men omnium Christianorum erat illa vivendi ratio, sed eorum dun-
taxat, qui sublimiorem perfectionis statum consecrabantur; quem
voto etiam emisso firmarant, teste S. Augustino *lib. 17. de civit.
Dei cap. 4.*

Apostolorum exemplo propagatum illum perfectiùs vivendi modum testantur Patres Hieronym. *de viris illustr. in Phil. Augustin. serm. 2. de vita comm. Cleric.* Possidius *in vita Augustini.* Euseb. *l. 2. hist. c. 16.* Cassianus *collat. 18. c. 5.* ubi ait: *canobitarum disciplina à tempore prædicationis Apostolica sumpsit exordium.*

Idem Cassianus *lib. 2. cap. 5. de instit. canob.* ait, à S. Marco Ægyptios Monachos accepisse vivendi regulam. Idem testantur Beda *prolog. in Marcum,* Sozom. *l. 1. c. 12.* Niceph. *l. 2. c. 15.*

Imò etiam Philo Hebræus Apostolis cœvus, *in lib. de vita contempl.* prolixè describit vitam & mores Monachorum, & sacram virginum, quos S. Marcus in Ægypto instituit. Ubi inter vitæ illius religiosæ disciplinam collocat, professionem continentia, paupertatis, psalmodia, jejuniorum &c. Neque verum est, Philonem loqui de Essenis tantùm, Judæorum secta. Nam de Christianis locutum esse testatur S. Epiphanius *haeres. 29.* & S. Hieronymus *de viris illustr. in Philone.*

Post Philonem Dionysius Areopagita, Apostolis pariter cœvus, eorùmque discipulus, Epistolam scripsit ad Demophilum Monachum; & *lib. de Eccles. Hierarch. cap. 6.* prolixè describit Monasticam professionem. Negant quidem hæretici, cum Erasmo, & Valla, libros illos esse Dionysii Areopagita. At nomine Dionysii eos citant multi veteres scriptores, ut Gregorius M. *homil. 34. in Evang.* Martinus I. Papa, & Martyr in Concilio Romano, S. Agatho *in Epist. ad Imperatorem Constantinum IV.* S. Nicolaus I. *in Epist. ad Imperatorem Michaellem.* Item Concilium Generale *IV. act. 4.* Concilium Generale *VII. act. 2.* Denique sancti Doctores plurimi, qui in opera S. Dionysii Areopagita scripserunt commentaria, ut S. Maximus Monachus, S. Thomas, Sophronius Patriarcha Jerosolymitanus, Damascenus, Euthymius &c. quos citat Bellarminus de membris Ecclesiæ militantis *lib. 2. cap. 5.*

Quòd autem ante S. Gregorium M. nemo horum operum nominatim meminerit, causa videtur esse, quòd alicubi latuerint; ut sæpè multa alia auctorum opera latuerant iis temporibus, quibus typographia necdum inventa, & inter tot tantisque persecutiones manscripta erant abscondita: & non rarè ab Hæreticis suppressa.

Cæterùm S. Gregorius Dionysium citans, vocat antiquum & venerabilem Patrem; adeoque oportet esse auctorem antiquissimum; alias cognitus fuisset SS. Hieronymo, Ambrosio, Augustino &c.

Tertullianus etiam antiquissimus librum scripsit *de velandis virginibus;*

nibus; in quo benè distinguit inter virgines in sæculo castitatem voventes, & inter sanctimonialia, quæ relicto sæculo vitam religiosam erant professæ.

Similiter S. Cyprianus librum de habitu *Virginum scripsit*, ita, ut facilè sit colligere, eum specialem quandam atque religiosam vivendi formam commendare.

Damasus item scribit, Dionysium ex Monacho factum esse summum Pontificem, paulò ultra medium tertii sæculi.

Denique S. Athanasius in vita S. Antonii testatur, antea jam fuisse Monachos, qui in agris, & civitatibus monasteria constituerint, & S. Antonium, cùm Monachus fieri vellet, ad senem quendam accessisse, qui ineunte ætate Monasticam vitam exercuerit. Scripsisse autem S. Athanasium vitam illam S. Antonii, testantur plures SS. Patres, ut Nazianzenus in Athanasio; Hieronymus de viris illustr. in Antonio, Ruffinus lib. 1. Hist. c. 8. Socrates l. 4. c. 18. &c.

Falsum proin est, quod dicunt Hæretici, ante sæculum IV. nullum de Monachis inveniri vestigium. Falsum pariter est, illud vitæ genus casu tantùm ortum nempe occasione persecutionum, quas fugissent; ut ex hæcenus dictis patet, cùm Monachatus existerit ante omnes persecutiones; certè S. Antonium non metu persecutionis, sed vitæ perfectioris studio secessisse in solitudinem, ac discipulos congregasse constat.

Falsum denique est, quod dicunt, hodiernos Monachos nihil cum antiquis illis habere commune. Nam substantia Religiosi status stat in paupertate, castitate, & obedientia, quam sicut olim profitentur, sic etiam hodie Religiosi: ut aliàs uberius dicendum occurret.

Quia in hac nova editione ordo capitum aliquantum f. it immutatus in tertia parte, in quartam partem citationes aliquot capitum erroneæ irreperunt, quas discretus lector sic velit corrigere, ut locò capituli quarti legat secundum e g.

pag. 90. lin. 12. *cap. 4* lege *cap. 2.* &c.

APPARATUS ERUDITIONIS

AD
JURISPRUDENTIAM

PRÆSERTIM

ECCLESIASTICAM,

in quo revisto, auctoque

Præter Juris Universalis Principia,

JUS NATURÆ, GENTIUM, DIVINUM,
APOSTOLICUM, & PONTIFICIUM, JUS SYNODALE

OECUMENICUM NATIONALE AC PROVINCIALE,

Unacum

Provinciarum ac Regnorum Ecclesiastico & Politico
Statu, Disciplina Ecclesiæ, Hæresibus exorçis &c. continua Sæculorum
serie ad præsens usque tempus deductum, insertisque in hac præsertim
nova editione pro re nata multis observationibus eriticis, ac
controverfiis Juridicis, Publicis, ac Polemicis

METHODO HISTORICO-DOGMATICA

colliguntur, & brevi ac clara ideâ delineantur,

In Utilitatem eruditionis amantium, quibus vasta Conciliorum, Decretorum,
Historiarum &c. volumina perlegendi aut occasio aut tempus deficit,

AUTHORE

P. JOSEPHO BINER, S. J.

SS. Theol. & SS. Canonum Doctore, horumque in alma Cæsareo-Leopoldina
Universitate Oenipontana Professore Ordinario ac Publico.

PARS V.

De Jure Synodali Provinciali, ac Provinciarum Statu.

CUM FACULTATE SUPERIORUM AC PRIVILEGIO CÆSAREO.

* ( ) *

Augustæ Vindelicorum & Friburgi Brisgojæ,

Sumptibus Fratrum IGNATII & ANT. WAGNER Bibliop. MDCC LIV.

APPARATUS

FRONTISPIECIUM

JURISPRUDENTIAM

SCOLASTICAM

...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

CAPUT I.

De Conciliis Sæculi X.

æculo isto Romæ tumultuatum sæpius propter comitum Tusculanorum aliorumque Procerum tyrannidem, qua Ecclesiam Romanam presserunt, & complures, indignos etiam tanto fastigio, in Sedem sanctissimam intruferunt. Perturbatus etiam mutatusque Status Politicus. Italia inter plures coronæ procos discerpta; donec Otto M. eam sibi ac Germaniæ vindicavit. In Germaniæ

extincta stirpe Carolingica novus Regum ac Imperatorum ordo, varios tamen inter civiles hostilésque motus. Gallia sub ultimis Carolinis Regibus turbida, scissáque in partes, ad tertiam stirpem delata. Anglia sub pientissimis Regibus felix, satisque pacata, Catholicæ Religionis ornamentis florens. Hispania adhucdum cum Saracenis colluctans, ac reparandis ruinis suis occupata.

Fuit tamen hoc sæculum ab hæresiarchis liberum. Quin magnis Ecclesia incrementis est aucta, in Poloniam, Daniam, Russiam feliciter propagata, sequentibus Principum exemplum subditis. Normanni pariter, Galliæ per multos jam annos graves, concessâ sibi Neustriâ, & filiâ Regis eorum Duci in conjugem datâ, cicurati & ad Christianam Religionem perducti. Morum denique disciplina, multis in locis laxata, per multorum Conciliorum Canones adstricta: prout modò imus expositum.

SUMMARIUM.

Articulus I.

De Conciliis Germaniæ Sæculo X.

§. I.

Prænotanda de Statu Germaniæ.

1. <i>Extincta Carolina stirpe Imperium fit electivum, ac Conrado I. defertur.</i>	5. <i>Imperium Ottonis M. bellum cum fratribus, & filio., Hunni contriti. Regnum Italiæ extinctum. Confirmatæ donationes Ecclesiæ. Erecti Episcopatus.</i>
2. <i>Ejus hostes: & virtutes.</i>	
3. <i>Sub eo Suevia erecta in Ducatum.</i>	6. <i>Imperium Ottonis II.</i>
4. <i>Imperium Henrici aucupis. Hunni ab eo attriti. Marchiones limitibus præfecti. Torneamentorum ludi equestres instituti.</i>	7. <i>Imperium Ottonis III.</i>

§. II.

Status Ecclesiasticus Ordinatus per Concilia.

8. <i>Concilium Altheimense.</i>	<i>Concilium Ingelheimense.</i>
- <i>Confluentinum.</i>	- <i>Trevirense.</i>
- <i>Erfordienſe.</i>	9. <i>Canones Concilii Augustani, ab Hottingero corrupti.</i>

Articulus II.

De Conciliis Italiæ.

10. *In duobus conciliabulis Romanis depositi Joannes X. & Benedictus V. Pontifices, intruso ab Ottone M. Leone VIII. Antipapa.*
11. *Concilium Ravennatenſe I. & II.*
- *Romana quinque.*

Dissertatio.

12. *In Concilium Romanum, de Translatione Episcopi.*

Articulus III. De Conciliis Galliæ.

§. I.

Prænotanda de Statu Galliæ.

13. *Rejeto Carolo simplice Galli contra legem Salicam Regem eligunt Carolum Crassum, & Odonem.* eligunt primò Robertum, dein Rudolphum, ac denique Ludovicum Transmarinum, qui Normanniam perfidè conatur reducere.
14. *Tandem assumptus Carolus simplex, Rolloni filiam & in dotem Normanniam cedit; qua occasione conversi Normanni. Bellum propter Lotharingiam.* 16. *Post Lotharium & Ludovicum V. ultimos Reges Carolingicos, Regnum desertur Hugoni Capeto, præterito Carolo Lotbaringo, Ludovici Transmarini filio.*
15. *Abdicato Carolo simplice Galli*

§. II.

Status Ecclesiasticus Ordinatus per Concilia.

17. *Concilium Troslejanum I. II. III. & IV. Narbonense I. & II. Vienneuse. Turonense. Sueffionense. Remense. Pictaviense.*

Articulus IV. De Conciliis Angliæ.

§. I.

Prænotanda de Statu Angliæ.

18. *Regnum Eduardi Senioris pientissimum.*
19. *Uti etiam trium ipsius filiorum, Adelstani, Edmundi, & Etbelredi: S. Dunstano Magistro.*
20. *Edvinus à Patre Edmundo degener.*
21. *Edgarus Fratris Edvini vitia emendat. Et Regnum relinquit Eduar do filio Principi sancto ac Martyri. Non æquis passibus sequente Etbelredo fratre.*

§. II.

Status Ecclesiasticus Ordinatus per Concilia.

22. *Concilium Londinense I. & II.*
23. *Anglicum Nationale, & Wintoniense. In quibus lis inter Clericos & Monachos fuit agitata.* 24. *Canones Concilii Grateleani.*
25. *Constitutiones Odonis Archiepiscopi Cantuariensis.*

Articulus V.

DISSERTATIO.

De Cœlibatu Sacerdotum.

QUÆSTIO I.

26. An Cœlibatus Jure Divino sit annexus
Sacris Ordinibus?

27. *Solo Jure Ecclesiastico Clericis Sacris Cœlibatus est præceptus.*

QUÆSTIO II.

28. De Antiquitate Cœlibatûs.

29. *An Apostoli habuerint uxores.*

30. *Probatur Antiquitas ex Conciliis, & Patribus.*

31. *Imò etiam ex Jure Justiniano.*

QUÆSTIO III.

32. An ante Siricium Papam *præcepta* fuerit Sacerdotibus continentia?

33. *Præceptam fuisse, probatur ex S. Paulo.*

34. *Ex Patribus, Origine, Epiphanio, Cyrillo Jerosol. Cypriano, Gregor. Nyss. Ambr. Chrysof. Hieron.*

35. *Ex Concilio Nicæno I. Can. 3.*

36. *Exceptio Alexandri Natalis*

37. *Refellitur.*

38. *Aliæ Natalis objectiones solvuntur.*

39. *Narratio de Paphnutio fabulosa.*

QUÆSTIO IV.

40. Quænam fuerit in utraque Ecclesia quoad hoc disciplina?

41. *Minoristæ licitè & validè contrahunt nuptias.*

42. *Amittunt tamen ipso jure beneficia.*

43. *Certum est, Sacerdotibus in utraque Ecclesia semper fuisse prohibitum post ordinationem contrahere.*

44. *In Ecclesia Latina Matrimonium Majorum Clericorum certò invalidum. Imò etiam in Græca.*

45. *Ante Trullanum Concilium neque in Græca Ecclesia licuit uti matrimonio, post Sacros Ordines susceptos.*

46. *Cleri-*

46. Clerici Majores obligantur ad perpetuam continentiam inmediate ex voto, sacris ordinibus annexo, & ex præcepto.
47. Quænam in hac re videantur dubia.
48. Neque Diaconis unquam licuit post ordinationem contrahere, saltem absque dispensatione.
49. Neque uti jam antè contracto in Ecclesia Latina: Neque in Græca ante Trullanum.
50. Controversia de Subdiaconis.
51. Certum est, jam ante Gregorium M. Subdiaconis fuisse præceptam continentiam. Et probabilius semper fuerunt ad illam obligati, in tota fermè Ecclesia.
52. Solvuntur argumenta Natalis.

QUÆSTIO V.

An conveniens fuerit præceptum continentiae ?

53. Probatur convenientia ex S. Innocentio I.
54. Ex aliis Patribus.
55. Ex ratione.
56. Respondetur argumentis Heterodoxorum.
57. Objectiones ex S. Paulo.
58. Ex illo Gen. 1. crescite &c.
59. Ex difficultate continentiae.
60. Ex Conciliis.
61. Ex Epistola S. Udalrico afflito.
62. Ex lege veteri.
63. Objectiones Natalis Alexandri,
64. Responsiones.
65. Solvuntur aliae objectiones ex Patribus.

*****

ARTICULUS I.

De Conciliis Germaniæ Sæculo X.

§. I.

Prænotanda de Statu Germaniæ.

Hæreditarium erat Regnum Franciæ Orientalis (utl appellabatur) seu Germaniæ, quamdiu Caroli Magni propago Teutonica florebat. At verò illa per mortem Ludovici Infantis extincta, Germani Proceres, antiquæ suæ restituti libertati, nulla ratione habita Caroli simplicis, qui, ex Carolino sanguine prognatus, Franciæ Occidentali, seu Galliæ dominabatur, electivum

r.
Conradus
A

fecerunt: atque, Ottone Saxonix Duce recusante coronam, concordi suffragio *Conrado*, Franconix Comiti, eandem detulerunt (*Anno 912.*)

Quamvis autem *Conradus I.* magni vir esset animi, parique virtute capefferet Imperium, non ita tamen patienter complures Teutonix optimates novum illius ferebant dominatum, ut non varias adversus illum seditiones, quin & bella concitarent.

2. *Ejus ho-*
stes Præcipui hos inter erant, *Raginerius* Lotharingix Dux, qui *Carolo* simplici, Gallix Regi, subjicere se conabatur: alter *Arnulphus* cognomento *Malus*, Dux Bojariæ, qui à *Conrado* victus ad Hungaros confugit, eosque ad vastandam Germaniam incitasse scribitur: quæ res ipsi multa ac magna damna accivit. Tertius, qui magnis viribus *Conrado* se opponebat, fuit *Henricus Auceps*, Saxonix Dux, qui indignatus, non eandem sibi, quam *Otto* pater sub Carolingicis Regibus obtinebat, relinqui potentiam, bello moto *Conradum* ad *Merseburgum* prælio vicit. At *Conradus* bellicam virtutem vel in hoste collaudans, eumque, præ reliquis Imperio dignum æstimans, proceribus moriens commendavit, ultionis libidine posthabita Reipublicæ.

Varias igitur inter Germanix turbas, frequentesque Hunnorum incursiones septem annis gesto Imperio, mortuus, in *Fuldensi* Monasterio fuit sepultus (*Anno 919.*)

3. *E virtutes.* Princeps erat Germani pectoris: erga Ecclesias & Monasticum Ordinem non minus beneficus, quam reverens. Præcipuo verò studio complectebatur Monasterium *S. Galli*, jam tunc temporis, magnorum virorum fama, erectisque publicis etiam scholis, ad quas undique litterarum amantes affluebant, celeberrimum. Quin ipse *Conradus* Imperator, *Caroli M.* exemplo, scholas illas subiisse perhibetur, & data ab adolescentibus doctrinæ specimina collaudasse.

3. *Suevia Ducatus.* Sub eo *Alemannia* seu *Suevia* in Ducatum est erecta, qui Comiti *Burchardo* est collatus. (*Vide eruditissimum Opus Magnifici ac Clarissimi Viri Pauli Josephi Riegger, quod systema Historiæ Romano Germanicæ inscripsit, specim. 2. in Conrado I.*) *Conrado I.* liberis Principum suffragiis suffectus est, quem ille commendaverat, *Henricus Auceps*, Saxonix (Germanix nempe septentrionalis) Dux. Qui Imperio summa cum potestate præfectus, parem tantæ moli animum addidit. *Hunnos*, ob negatum tributum, in Germaniam irrumptentes, ingenti prælio (cæsis eorum quinquaginta millibus) victos repres-

repressit, edito priùs voto, extirpandi Simoniacam, quæ tunc nimium quantum invaluerat, hæresin.

Utque aggerem perpetuum annuis fermè Hunnorum irruptionibus objiceret, apertam hostili injuriæ Germaniam urbibus ac propugnaculis communivit. Atque insuper strenuos viros limitibus, quos propterea *Marchiones* dixère, præfecit. Sic Auftriacum Marchionem Hungaris, Slesvicensem Danis, Brandeburgensem Vandalis, Misnensem Sclavis opposuit: postquam Vandalos ad Mare Balticum insigni clade multavit; Hunnos repressit; Wenceslaum Bohemiæ Principem Pragæ obsessum ad deditionem & tributum feruitatem adegit; Canutum Daniæ Regem Christo subjecit; Lotharingiam, quæ sub Conrado I. ad Carolum simplicem, Galliæ Regem defecerat, ad Imperium reduxit. Burchardum Sueviæ Ducem, & Arnulphum Malum Ratisbonæ obsessum, suo arbitrio se dedere coëgit.

4.
Henricus
Auceps.

Nec minùs Regnum suum amplissimum belli artibus ac legibus sanctissimis excoluit. Utque inclita Germaniæ Natio & Familiarum nobilitate, & armorum usu cunctis per orbem Provinciis præstaret, ludos Equestres instituit (quos *torneamenta*, aut *basiludia* appellabant) ad perenne armorum exercitium, & certissimum vetustæ nobilitatis argumentum.

Frequentiùs deinceps Teutonica antiquitas illustrem hanc disciplinam ad usum revocavit, tantàmque Nobilitatis prærogativam, ac serenissimarum Domorum frequentiam est nastâ, ut pleraque tandem per Europam Regna ex Germania sibi Reges accersendos putarent, id, quod hodie ad immortale Teutonici Nationis decus datur cernere.

Cæterùm satis exploratum est apud eruditos, Henricum potestatem exercuisse Monarchicam, in totam Germaniam, nullisque *capitulationibus* circumscriptam; *Duces* verò (sic dictos, quod exercitum ducerent) & *Comites* (à comitando Rege nuncupatos) veluti Vicarios Regis administrâsse commissas sibi Provincias, introductis necdum, quæ hodie videmus, juribus *superioritatis territorialis*. Certum nihilominus est, quod jam sub ultimis Regibus Carolingicis, præsertim Ludovico Infante; ac deinde etiam sub Conrado & Henrico Germaniæ quidam Proceres varia sibi jura arrogarint in Provincias, quibus erant præfecti. Hinc tot eorum adversùs Reges, qui Regalia sua jura vindicabant, motus, seditiones & bella. Quibus etiam occasionem dabant turbæ, quæ ex tot irruptionibus

ruptionibus Hunnorum, aliarumque exterarum gentium nascebantur.

Decessit Henricus I. anno 936. per 16. annos gesto præclare Imperio. Nec minus beneficum se erga Ecclesias exhibuit, quorum ultra viginti fundavit, cum *Quedlinburgensi* virginum cœnobio. Atque ut prisca religionis fervorem agnoscas, *Lanceam Longini*, qua latus Christi aperuit, magno studio à Rudolpho Burgundiæ Rege sibi comparavit, & inter cætera Imperii insignia reposuit, asservatam hodie Norimbergæ.

Nota. Multi scriptores, præsertim Itali, Conradum I. & Henricum I. inter Imperatores non numerant; imò nec Ludovicum Infantem: eò quòd post Caroli Crassi Imperium Italia inter Widones, Berengarios, Lambertos, Rudolphos Burgundos, & Hugones Arelatenses, fuerat distraeta, quolibet Imperii Coronam sibi vindicante, & à Pontificibus extorquente (*qui plura desiderat, legat laudatum systema Magnifici & Clarissimi D. Rieggeri in Henrico Aucope.*)

5.
Otto I.

Henrico I. Electione Procerum successit Otto I. major magno parente filius; rerum gestarum amplitudine Magni cognomentum promeruit. Primum illi Martis campum aperuerant, qui minimè debuerant, fratres & filii. *Tancwardus* major natu frater, prærogativa ætatis tumidus, bellum fratri movit; at Merseburgi in prælio cæsus, morte culpam luit. *Henricus* frater ætate minor, sed à patre jam Imperatore genitus, eandem tentavit aleam, ascito in perduellionis socium Gisleberto Lotharingiæ Duce. Verùm felicitus victus, veniam ab Ottone fratre, & Bojariæ Ducatum obtinuit: ejecto *Arnulpho*; Arnulphi Mali filio; eò quòd Parentis exemplo Imperatori bellum moveret.

Post fratres & Arnulphum victos, cum *Lutbolpho* proprio filio, alteras patris nuptias acerbius ferente pugnandum fuit; qui excitis etiam Hunnis, Francorumque Principum auxilio, surrexit in patrem. Sed fractus, vitæ obtinuit veniam, amisso tamen Sueviæ Ducatu: quem in Comitem Helffensteinium Otto transtulit.

Eosdem Hunnos in campo Lycio prope Augustam tanta clade contrivit, ut centum eorum millia scribantur in acie cæsa: præfente S. Udalrico, victrice crucis signo ostentato in æthere, ut victoriæ auctorem demonstraret.

Post pacatam Germaniam lauros metendos obtulit Italia, à Berengario Juniore ejusque filio Adelberto Regni nomine vastata. Ter alpes transmissæ, conflictum sæpius; donec anno 968. Adelberto in acie occumbente, extinctum est regnum Italiæ, Ottone potissi-

potissimam ejus partem occupante: præsertim ubi Saracenos expulerat, & Calabros Apulósque, Græcis adhuc Imperatoribus parentes, vectigales fecit.

Coronatus tum quidem Otto Imperator à Joanne XII. donationes amplissimas, à Pipino & Carolo M. Ecclesiæ factas, nova diplomate confirmavit, novis etiam adjectis urbibus. Verùm tum iis cum Pontifice collisus est turbis, quas aptius exponam, ubi de jure Pontificio erit tractatio. Nempe & sol suas habet maculas: & ecclipsin quandoque patitur.

Restituta haud diu pòst inter Principem Ecclesiæ filium & patrem gratia, defenforem se insignem religionis Otto exhibuit. Ecclesias plures Regali munificentia fundavit, ut Archiepiscopatum Magdeburgensem; Episcopatus, Brandenburgensem, Misnensem, Merseburgensem: infelici metamorphosí heu quantum hodie mutatus ab illis, quales per sexcentos annos fuerant!

Obiit Magnus hic Imperator anno 973. regni 36. ætatis 57. vindicata Germaniæ firmatâque Imperiali dignitate, gestisque bellis domi forisque clarissimus. Nam præter bella domestica, cum fratribus, filio, sororio, genero conferta, prosperè pugnavit cum Hunnis, Italis, Saracenis, Græcis, Bohemis, Sclavis, Danis, finésque Imperii in Italiam, Belgium, Lotharingiam, ac Burgundiam protendit: verè Imperator *semper Augustus*.

Non æquis passibus patrem secutus est *Otto II.* victor victúsque, variantis fortunæ Martisque exemplum. A Lothario Galliæ Rege *Otto II.* primùm aquisgrano pulsus, deinceps eundem Parisios usque armatus egit; ab eodem rursus multa cæde ad Axoniam fufus.

Eadem propè sorte cum Græcis, Calabriam atque Apuliam Saracenorum auxilio repetentibus, confluxit in Italia, victor primùm, tum victus, ne caperetur, natando evasit. Iram vertit in Italos, à quibus fugæ initium, Benevento flammis dato, Romanis verò Proceribus ex convivio abductis ad mortis supplicium. Quam ob crudelitatem *sanguinari* ei macula adhæsit. Tædio ac merore contabuit anno 983. Imperii 10. ætatis 28.

Reliquit filium *Ottonem III.* duodecim annorum adolescentem: qui sub disciplina Willigisi Moguntini Archiepiscopi, & Gerberti, *Otto III.* postea sub nomine Sylvestri II. Summi Pontificis, bonarum artium scientiarumque ornamenti adeo fuit excultus, ut *Mirabilia mundi* diceretur. At nihil ipsi infelicius fæminis. Maria Aragonia, conjux impudica, comitem Murinensem, adulterum oblatum recusantem, adulterii accusavit. Cùmque necatus propterea esset, uxor

ejus *purgatione vulgari* candentis ferri innocentem probavit. Unde Regia sceleris convicta igne cremata est: Ottone præcipitatæ in comitem sententiæ pœnam à S. Romualdo flagitante.

Antequam autem religiosa, quæ Romualdi suafu conceperat, exequeretur consilia, Crescentii Consulis Romani uxor, nimium prius, quàm oportebat, amata, resipiscenti chyrothecas veneno infectas misit, quarum usu luem & mortem attraxit, anno Christi 1002. imperii 19. ætatis 29. ita videlicet Principem, ætate florentem, optimè institutum, atque ad summa natum, fecerunt infelicem fæminæ, tantò magis, quòd ne quidem superstes manserit in prole, cui tam vastam hæreditatem relinqueret.

Nota. Ad Ottonis III. tempora antiqui scriptores referunt originem septemviralis Collegii Electorum; recentiores autem multi multò posteriorem fuisse contendunt. Hoc certum, quinque Imperatores sæculi X. liberis suffragiis à Germanis esse electos, habita tamen etiam ratione sanguinis, ut patere videtur in Ottonibus: nam Otto II. decimo octavo, & Otto III jam duodecimo ætatis anno fuit electus; quod factum sanè non fuisset, nisi ratio sanguinis fuisset habita.

Cæterùm his temporibus turpis invaluit litterarum ignorantia; quâ factum, ut laxatâ Ecclesiæ disciplinâ, plena vivendi licentia invehetur. Unde Imperatorum ac Præfulum curâ plura in Germania celebrata sunt concilia, ad eliminanda scelera, & Ecclesiasticam disciplinam reducendam. Ut nunc breviter referemus.

§. II.

Status Ecclesiasticus per Concilia ordinatus in Germania sæculi X.

8.
*Althei-
mense.*

Et quidem prima hoc sæculo in Germania celebrata est synodus *Altheimensis*, nempe Alheimii in Rhætia, præsentè Apocrisiario seu legato Joannis X. Pontificis, qui ferventem adhortationem ad Patres congregatos habuit de reformandis moribus. Dein confecta plura capitula.

• In 1. adulterium cum viventis conjugè statuitur impedimentum matrimonii. (*quando adulterium sit impedimentum criminis, aliàs diximus*)

In 2. & 3. non communicandum cum excommunicatis.

In

In reliquis tractatur de bono exemplo & correctione Episcoporum, ac Clericorum. Cap. 10. statuitur, ut Richuvinus Episcopus, qui alienam Ecclesiam invaserat, nisi in synodo se purget, Romæ coram Domino Papa & sancta Ecclesia reddat rationem: interim autem à proprio gradu absteat.

Hæc synodus celebrata fuit tempore Conradi I. Tempore verò Henrici Aucupis habitum est à Germaniæ Episcopis Concilium *Confluentinum*. Extensum in eo consanguinitatis impedimentum ad septimum usque gradum. Statutum insuper, ut laici presbyteris decimas persolvant etiam ex iis locis, in quibus laici capellas habent. Ut monachi quoad curam animarum exercendam Episcopo sint subditi.

Sub eodem Rege Henrico anno 932. in synodo *Erfordienfi* statutum est, ut natalitia Apostolorum Petri & Pauli summa solemnitate celebrentur, & in Vigiliis, antiquitus statutis, jejunia diligenter ferventur. Certæ etiam determinatæ feriæ, in quibus à strepitu forensi ac judiciis absteat. In Ecclesia nemo judicialiter conveniatur. Apud Episcopum diffamatus Clericus, ter moneatur, ut vel fateatur crimen, & puniatur, vel cum assumptis collegis juramento se expurget.

Cùm Hugo Magnus comes Parisiensis, Hugonis Capeti parens, rebus adversus Normannos fortiter gestis elatus, Ludovicum Transmarinum Galliæ regem per annum habuisset captivum, omniâque in regno pro potestate ageret, Ludovicus Othonis I. Imperatoris, cujus forem habebat conjugem, armis est restitutus. Habitumque anno 948. Concilium *Ingelheimense* ad Rhenum, in præsentia *Ingelheimense*, ejusdem Othonis Imperatoris, Ludovici Galliæ Regis, & Marini Pontificii Legati, ac 32. Episcoporum, quos inter erat S. Udalricus Episcopus Augustanus, & S. Conradus Constantiensis. In eo excommunicatio intentata Hugoni Comiti (quòd regnum Ludovici invasisset, & Rudolphum Lugdunensem Archiepiscopum ab Ecclesia sua expulisset) nisi veniret ad synodum, eique satisfaciat propter hæc facinora.

Excommunicatus etiam est Hugo Episcopus, quòd pulso Artaldo Archiepiscopatum Rhemensem invaserit. Ordinatoribus verò ejusdem Hugonis intentata est excommunicatio, nisi veniant, & pœnitentiæ se subjiciant. Artaldus autem sedi suæ est restitutus. *Can. 4* sancitum est, ut *Laici sine Episcopali licentia presbyteris Ecclesias dare, vel eos dimittere non præsumant.* *Can. 5.* cavetur, ne Laici Clericos vexent. In 7. ut in Litanis majore, sicut in Rogationibus

ante ascensum Domini, jejunium observetur. In 8. de oblationibus fidelium Laici nihil participant. In 9. declaratur, causas decimales non pertinere ad forum sæculare.

Trevi-
rense.

Cùm autem Hugo comes se non sisteret, in Concilio *Trevirensi*, paulò post celebrato in præsentia ejusdem Marini Pontificii Legati, excommunicatus est; unaque cum ipso aliquot Episcopi, quos Hugo in Rhemensem Episcopatum intrusus ordinaverat. Quam excommunicationem Agapitus Papa instituta Romæ synodo confirmavit.

Otho M. debellatis undique hostibus, atque Dania, Bohemia, Hungaria atque Italia subacta, quin & Gallia regi suo restituta, Ecclesiæ etiam Defensorem & Advocatum quàm pientissimè se probavit, fundatis pluribus Episcopatibus, habitisque ipsius consilio & adhortatione conciliis.

9.
Augusta-
num.

Hæc inter erat Concilium *Augustanum*, Præsidente Archiepiscopo Moguntino anno 952. à Germaniæ, Italiæ, & Galliæ Episcopis celebratum, pro reformanda morum disciplina. Editi in hunc finem undecim canones:

In 1. sic statuitur: *Si quis Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorumque, uxorem accepit, à sibi injuncto officio deponendus est, sicut in Concilio Carthaginensi tenetur cap. 25.*

Hottingeri fraudes. Nota. Hunc canonem truncavit Hottingerus in hist. Helvet. ad ann. 952. nam *Presbyteros* omittit. Si enim hanc vocem posuisset, lector manifestè vidisset, quòd concilium per *Presbyteros* intelligat sacerdotes. Hoc autem nolunt isti inimici veritatis. Addit, ex hoc canone colligendum esse, quod aliqui uxores duxerint, postquam statum Ecclesiasticum amplexi sunt. Non video autem, quomodo hoc ex illo canone possit colligi: cùm non tantum prohibeantur, quæ actu fiunt, aut facta sunt, sed sæpe etiam, quæ fieri possunt. Deinde falsissimum est, quòd hoc antea fuerit licitum, & primùm ab hoc concilio prohibitum, ut ex multis antiquissimis etiam conciliis ostendimus: & ipse memoratus canon se refert ad Concilium Carthaginense. Deinque licèt aliqui Presbyteri, aut etiam Episcopi duxissent uxores, an propterea licèt id factum concludemus? etiam fornicationes & adulteria fiunt; an licèt? an non eadem res sæpius prohiberi potest?

In 2. prohibentur viris Ecclesiasticis canes venatici & accipitres.

In 3. prohibentur iisdem aleæ. Hunc etiam canonem vitiat idem Tigurinus præco, dum simpliciter dicit, prohibitum iis esse ludere:

ludere: quasi omnis lusus eis sit prohibitus. De solis aleatoribus canon iste loquitur.

Torquet etiam canonem quartum, in quo dicitur: *nullus in clericatus officio manens mulierem subintroductam secum habitare permittat &c.* Ille autem mulierem subintroductam mutat in *peregrinas mulieres.*

In *can. 5.* præcipitur, ut religiosi in claustro maneant, *sicut in Concilio Chalcedonensi præcipitur.* Igitur non tantum contra hunc canonem, sed etiam contra generale Concilium Chalcedonense, quod est inter prima quatuor, atque à Protestantibus etiam passim receptum, egerunt Lutherus, Oecolampadius, Petrus Martyr, Bucerus, Viretus, Marlæratius, Pellicanus, Ochinus etc. Ultimus canon rursus præcipit continentiam Clericorum. Quando autem addit, etiam Clericos, *cum ad maturiorem ætatem pervenerint, licet nolentes, ad continentiam esse cogendos.* Id intelligendum est de Clericis, qui unum ex majoribus ordinibus liberè receperunt. Cum anno 972. S. Udalricus, Episcopus Augustanus, in Monasterium vellet secedere, habito Othonis voluntate *Ingelhemii Concilio* Episcoporum, est prohibitus.

ARTICULUS II.

De Conciliis Italiæ Seculi X.

Joannes XII. Pontifex circa annum 962. à Berengario prætenso Italiæ Rege iniquè vexatus, evocavit ex Germania Othonem I. Romam, ubi eum Imperatorem proclamavit ac coronavit. Otho verò edito diplomate confirmavit donationem à Pipino & Carolo M. Ecclesiæ Romanæ factam, novamque insuper addidit: exacto tamen à Romanis juramento, quòd nihil velint adversus Imperatorem moliri.

At Joannes, indignè ferens, quòd Imperator duos Cardinales, Ecclesiæ inobedientes, in gratiam suam admisisset, promissis non stetit; cum enim Otho Berengarium obsideret, Adalbertum ejus filium in urbem Romam admisit, ejusque partibus adhæsit. Quo audito Romam cum exercitu advolans Otho, *conciliabulum* ibidem ^{10.} *Leo VIII.* collegit 40. Episcoporum, in quo de gravibus criminibus accusatus *Anti-pa-* Joannes, cum citatus comparere nollet (fugâ enim erat elapsus *pa.* cum Adalberto) inaudito ad id tempus facinore à Pontificatu est depositus, atque in ejus locum intrusus Leo VIII.

Digressio Româ Imperatore, ac fugiente Leone, Romani Ioan-
nem rursus in urbem admittunt; qui habita ibi *synodo* damnat prius
illum *consiliabulum*, omnésque qui Leonem eligere & consecrare
attentârunt. Cùm autem paulò post moreretur, Romani *Benedictum*
V. eligunt ordinântque Pontificem. At imperator expugnata Ro-
ma intrusit rursus Leonem, qui coacto *synedrio*, in Benedictum præ-
sentem sæviit, eúmque Pontificalibus vestimentis exutum Hambur-
gum in exilium misit; ubi piè est mortuus. Cùmque etiam Leo
anno 965. obiisset, legitimè electus est Joannes XIII.

Quo tamen ab inquietis Romanis expulso, & ab Othone I. re-
stituto præsentem Pontifice & Othone Imperatore celebrata est sy-
nodus *Revennatenfis* anno 967. in qua depositus est Heroldus (alii
Gerardum appellant) Archiepiscopus Salisburgensis, quòd contra
Imperatorem Hungaris (infidelibus adhuc) se conjunxisset. Egit
insuper in hoc concilio Imperator de fundatione Archiepiscopatus
Magdeburgensis, ad corroborandam in fide Sclavorum gentem, re-
cens ad Christiana sacra conversam.

Adelbertus Monachus primus fuit à Joanne XIII. Papa consecra-
tus Magdeburgensis Archiepiscopus, simulque Metropolitânis di-
ctus. Ad idem tempus Episcopatus Pragenfis sua refert initia.

Romana.

Idem Ioannes XIII. celebravit Concilium *Romanum*, in quo Epi-
scopatus Beneventanus elevatus est ad Archiepiscopatum, cum Jure
Pallii; ea etiam de causa, quòd corpus S. Bartholomæi Apostoli
ibi requiescat.

In altera *Romana* synodo, sub eodem Pontifice congregata, à
Rege Angliæ Edgardo concessa privilegia Monasterio Glastoniensi,
sunt confirmata.

Anno 993. celebratum est Concilium *Romanum*, in quo à Joan-
ne XV. publicè in numerum Sanctorum relatus est S. *Udaticus*, Epi-
scopus Augustanus, periecta vita & miraculis ejusdem. Nullum
habemus antiquius monumentum ejusmodi solennis canonizationis,
ab Episcopo loci, in quo sancti corpus sepultum erat, ad summum
Pontificem remissæ.

*Ravenna-
tense.*

Tempore Ottonis III. anno videlicet 993. habitum est Conci-
lium *Ravennatense*, Præsidente Gerberto, ejusdem Ecclesiæ Archi Præ-
fule, ac postea sub nomine Sylvestri II. Romano Pontifice.

In hac synodo plura sunt constituta, ad disciplinam Ecclesiasti-
cam spectantia. Atque imprimis graviter invehitur in eum abu-
sum, quo chrisma, Archipresbyteris gratis distribuendum, vendi-
tur.

tur. Deinde fancitur, ut omnes Archipresbyteri singulis annis solvant duos solidos in recognitionem sedis Metropolitanæ.

Deinde renovantur variæ irregularitates, quæ à suscipiendis sacris ordinibus impediunt: ut, ætas immatura, crimen, infamia, infamia, debilitas, mutilatio, officii vilitas, simonia, recens conversio, bigamia, obligatio ad ratiocinia, aut canon aliquis prohibens.

Anno 996. ejusdem Ottonis III. tempore à Gregorio V. primò institutos in Concilio Romano Germaniæ Electores multi, præsertim antiquiores, asserunt, penes quos solos videlicet esset Imperatorem eligendi potestas. Verùm hoc valde est dubium, & à multis eruditis hodie negatur. Videturque constare, multo adhuc post Gregorium V. tempore ab omnibus Germaniæ Principibus Imperatores fuisse electos.

Anno 998. in Concilio Romano, sub Gregorio V. præsentente Ottone III. Imperatore, conditi sunt octo canones.

Primus sic habet: *Ut Rex Robertus consanguineam suam Bertam, quam contra leges in uxorem duxit, derelinquat, & septem annorum penitentiam agat, secundum præfixos Ecclesiasticos gradus, judicatum est. Quod si non fecerit. anatema sit. Idemque de eadem Berta fieri præceptum est.* (fuit hic Robertus Rex Franciæ, Hugonis Capeti filius, qui mox obsequens Concilii decreto Bertham dimisit, aliàmque duxit.)

In 2. Excommunicatur Erchembaldus, Turonensis Archiepiscopus, qui conjugium illud benedixit, cum omnibus Episcopis consentientibus: donec ad sanctam sedem Apostolicam veniant, satisfacturi.

In 3. Episcopatus Merseburgensis, à sede Apostolica & Ottone I. fundatus, atque ab Ottone II. destructus, restituitur.

In 4. decernitur de causa Gifeleri. (qui à Merseburgensi Episcopatu ad Magdeburgensem transferat) quòd si ex ambitione aut avaritia à minori sede ad majorem transferit, ab utraque sit deponendus. Si Cleri & populi invitatione migraverit, retinere possit Magdeburgensem Metropolitanam. Si absque invitatione migraverit, non tamen per ambitionem aut avaritiam, redeundum ipsi esse ad priorem.

In 5. ab ordine sacerdotali deponitur Stephanus, quòd à Widdone avunculo suo Vallevensi in Gallia Episcopo fuerit designatus successor, sine Cleri & populi voluntate: ac post ejus mortem à duobus tantùm Episcopis, & quidem non comprovincialibus fuerit ordinatus.

In 6. Excommunicantur illi duo Episcopi propter ordinationem Stephani, donec ad sedem Apostolicam veniant, & satisfaciant.

In 7. datur Clero & populo Vallevenfi potestas, alium eligendi Episcopum, ab ipso Papa deinde consecrandum.

In 8. prohibetur, ne Rex Robertus Stephano deposito faveat.

§. III.

DISSERTATIO

In hos Canones, de Translatione Episcopi.

12. **U**t vidimus, Concilium Romanum *can. 4.* decidit, Gislerium posse retinere Episcopatum Magdeburgensem, si Cleri & populi invitatione ad illum sit translatus.

Innocentius III. autem severius de translatione Episcoporum ab una ad aliam Ecclesiam pronuntiavit; ut videre est toto titulo *de translatione Episcopi.*

Nam *cap. 1.* Patriarcham Antiochenum à confirmatione Episcoporum suspendit, eò quòd Archiepiscopum quemdam, jam confirmatum, ad sedem aliam Episcopalem transtulerit, propria auctoritate. Additque, translationem Episcoporum, tanquam majorem Ecclesiæ causam ad solum Apostolicæ Sedis Antistitem de jure pertinere: nec super his quidquam sine ejus assensu debere immutari. Hocque intelligendum esse de eo etiam Episcopo, qui tantum est confirmatus, necdum autem consecratus.

In *cap. 2.* ait, inter Episcopum & ejus Ecclesiam spirituale conjugium intercedere: hujusque dissolutionem suo Deum judicio reservasse: qui carnalis etiam conjugii dissolutionem suo tantum judicio reservavit, præcipiens: *quod Deus conjunxit, homo non separet.* Non autem humana, sed Divina potius potestate spirituale conjugium dissolvi, cum per translationem, depositionem, aut cessionem, auctoritate Romani Pontificis (quem constat esse Vicarium Jesu Christi) Episcopus ab Ecclesia removetur. Et hinc tria hæc non tam constitutione Canonica, quàm Divina institutione soli Romano Pontifici esse reservata: (*hoc est, Papam hanc potestatem, Episcopos transferendi, deponendi, eorumque cessiones seu renuntiationes admittendi, non habere per constitutionem aliquam humanam, sed immediatè à Deo, tribuente ipsi potestatem omnem, quæ ad necessitatem & utilitatem Ecclesiæ gubernandæ spectat.*)

Sicut

Sicut enim consecratus Episcopus sine licentia summi Pontificis suam non debet derelinquere Ecclesiam; sic & electum & confirmatum eandem non debere deserere: cum etiam eam inter & Episcopum confirmatum spirituale conjugium intercedat.

Dicitur equidem *can. 1. dist. 100.* Ecclesiam esse *viduatam*, quam diu Episcopus non est consecratus: adeoque non videtur, inter eam & Episcopum, tantum confirmatum, conjugium intercedere. At Innocentius III. *cap. 2. cit.* hanc exceptionem solvit, aitque, non dici *viduatam*, quasi *sponsus non habeat: sed quia sponsus ejus necdum sit consecratus: quia quoad quædam (potestatem nempe Ordinis Episcopalis) quasi viri solatio sit destituta.* Sicut Ecclesia dicitur *viduata*, quæ Episcopum habet inutilem, ad obeunda officia Episcopalia.

Eadem *dist. 100. c. 1.* additur quidem, quod Archiepiscopus possit Episcopum confirmatum, qui ultra quinque menses negligit consecrari, compellere, ut cedat Episcopatu: adeoque videri posset, quod Metropolitanus de jure possit Episcopum deponere, & à fortiori ad alium Episcopatum transferre.

Verum etiam ad hoc respondet Innocentius, nempe in hoc casu à Sede Apostolica per *cit. can.* dari Metropolitanano potestatem, ejusmodi Episcopum negligentem dejiciendi. Hunc tamen casum non esse extendendum ad alium: præsertim cum in pœnam negligentia illud Metropolitanano sit permiffum.

In *cap. 3.* decernit idem Pontifex, quod Episcopus Hildesienfis, qui, relicta sua Ecclesia, ad Herbipolensem propria auctoritate se transtulit, debeat carere utraque Ecclesia. Additque rursus, Christum Dominum Episcopos transferendi potestatem ita sibi retinuisse, ut soli Petro Vicario suo, & per ipsum successoribus, speciali privilegio tribuerit: sic testari antiquitatem, decreta Patrum, & Canonum sanctiones. Non enim ab homine separari, sed à Deo, quos Romanus Pontifex, Christi Vicarius, considerata Ecclesiarum necessitate & utilitate, separat.

In *cap. 4.* rursus idem Pontifex repetit, quod solius Papæ auctoritate possit fieri translatio Episcopi: eò quod, sicut vinculum matrimoniale dissolvi non potest, ita neque illud, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, nisi à Papa, Christi Vicario. Quodque hoc spirituale fœdus conjugii, in electione sit *initiatum*, in confirmatione *ratum*, & in consecratione intelligatur *consummatum*: hæc Pontifex. Estque tota summa tituli de *translatione Episcopi.*

Cæterum etsi matrimonium carnale consummatum dissolvere non possit Pontifex, potest tamen dissolvere vinculum conjugii spiritualis, quod est inter Ecclesiam & Episcopum, licet hic jam sit consecratus, & sic conjugium spirituale jam consummatum. Ratio disparitatis est: quia conjugium spirituale Episcopi cum sua Ecclesia non ita perfecte repræsentat conjunctionem omnimodam & perpetuam Christi cum Ecclesia, sicut conjugium carnale consummatum; ut habetur ex certa Pontificum, Conciliorum, Patrum & Ecclesiæ doctrina; qua nobis traditur, datam esse Pontifici à Christo *Matth.* 16. potestatem, dissolvendi conjugium illud spirituale, etiam consummatum per consecrationem, non autem carnale consummatum inter virum & mulierem, quoad vinculum.

Neque dicas, matrimonii spiritualis vinculum esse *fortius*, quàm carnalis *cap. 2. cit.* nam non dicitur fortius ratione indissolubilitatis (quoad hanc enim potius est paritas cum matrimonio carnali *rato*) sed ratione spiritualis dignitatis, & characteris indelebilibus. Adeoque dicitur *fortius*: hoc est dignius & nobilius: quia ex natura sua est spirituale: carnale verò tantum extrinsecus elevatum ad rationem sacramenti. Possit etiam illud dici fortius: quia sine auctoritate summi Pontificis Episcopus nullo casu potest separari à sua Ecclesia; vir autem à muliere separari potest quoad thorum & cohabitationem, etiam postquam fuit consummatum matrimonium.

Aliud esset, si Episcopus tantum esset *electus*, & necdum confirmatus. Nam is ante confirmationem (licet eam jam petiisset) sicut sine auctoritate Pontificis potest liberè renuntiare, sic etiam ad aliam Ecclesiam transire.

Quamvis autem Pontifex non tantum possit (ex causa necessitatis vel utilitatis) dispensare, ut possit Episcopus ab inferiore Episcopatu transire ad altiorem, sed etiam ab altiore ad inferiorem; tamen, si quis expressè est dispensatus, ut ad altiorem possit transire, non est hoc ipso dispensatus, ut possit transire ad inferiorem; ut expressè est decisum *cap. fin. cit.* & meritò, quia ejusmodi indultum, utpote juri communi pugnans, est strictæ interpretationis; adedque extendi non debet ad casum non expressum.

Effectus translationis est, quòd vacet prior Ecclesia ipso jure, quamprimùm translatus acceptat translationem auctoritate Sedis Apostolicæ factam: ut tenet communis. Quia tunc jam est junctus sponsæ posteriori. Duas autem habere non potest; nisi in hoc ipso etiam Papa dispense; ut sæpe fieri videmus, præsertim in Principum filiis. Si igitur Episcopus aliquis ad aliam Ecclesiam electo-

tum suffragiis designetur, postulari debet à Papa. Si is postulatio-
nem admiserit, vocat prior Ecclesia: nisi in hoc ipso etiam specia-
liter sit dispensatum, ut utramque retinere possit, vel adhuc plures.

Si autem quis à dignitate inferiore promoveatur ad Episcopatu-
tum, non vacant Beneficia prius obtenta, donec promotus sit con-
stitutus in pacifica possessione Episcopatus, vel alterius dignitatis,
aut Beneficii, ad quod est translatus. Quia Prælati aut Beneficiati
Episcopo inferiores non habent conjugium spirituale propriè di-
ctum cum sua Ecclesia.

Unde, ad translationem inferiorum Prælatorum aut Beneficia-
torum ad aliam Ecclesiam, non semper requiritur auctoritas Papæ;
sed sufficit autoritas immediati Superioris. Cùm igitur illorum,
qui non sunt exempti, Superior immediatus sit Episcopus, sufficit,
si ille consensum suum impertiat. Et si ad Ecclesiam alterius Diœ-
cesis transire quis velit, requiritur consensus utriusque Episcopi.
Ut autem Prælatus exemptus transferatur, requiritur consensus
Papæ: quia exempti à jurisdictione Episcopali immediatè subsunt
sanctæ Sedi Apostolicæ.

De cætero si Prælati aut Beneficiati non sunt exempti, potest
etiam capitulum sede vacante facultatem impertiri, transeundi ad
aliam Ecclesiam. Quia hæc facultas est actus jurisdictionis ordina-
riæ, quæ ad capitulum sede vacante devolvitur.

ARTICULUS III.

De Conciliis Galliæ Sæculo X.

§. I.

Prænotanda de Statu Galliæ.

His temporibus Gallia internis externisque ruinis fatiscens, ma-
gnis rerum conversionibus locum dedit. Ludovicus Balbus ^{13.}
tres filios reliquit, Ludovicum, Carolomannum, & Carolum <sup>Legis Sali-
et negle-
ctus.</sup>
Simplicem. Successerunt in regno, primo quidem Ludovicus, dein
verò Carolomannus. At illis brevè sine prole defunctis, præterito
tertio fratre Carolo Simplici, puero septenni, ac proin ad resisten-
dum Normannis, annuis fermè hostibus, & ambitiosis Proceribus,

impati, ad Carolum Crassum Imperatorem Galliaë etiam coronam detulerunt.

Huic, post infeliciter gestum Imperium, Galli Regem subrogârunt *Eudomen* seu *Odonem*, Comitem Parisiensem, materno sanguine stirpi Carolingicæ innexum: præterito iterum Carolo Simplex, tertio Ludovici Balbi filio.

Quamvis autem Odo strenuè resisteret Normannis, impedire tamen non potuit, quin Neustriam, à Carolo Crasso ipsis concessam, retinerent, & varii Principes Galliaë corpus distraherent. Nam eo tempore *Rudolphus*, ex Suevica stirpe comes, Sabaudia & Helvetia occupata, Agauni, seu ad S. Mauritium, Burgundiaë Trans-Juranæ Rex est coronatus. *Ludovicum* verò *Bosonis* filium Burgundiaë Cis-Juranæ, quæ Provinciam, Delphinatum & tractum Lugdunensem complectebatur, regem renuntiavit Concilium Valentinum.

14.
Carolus
Simplex.

Carolus Simplex interea ex Anglia, quò abductus fuerat, rediit, regnum avitum repetebat. Quia autem vires deerant, cum Normannis, infidelibus adhuc, fœdus inire adversus Odonem cogitabat. At deterritus est ab eo consilio à Fulcone Archiepiscopo Rhemenfi, qui minitabatur, se ab ejus fidelitate recessurum, aliòsque etiam abducturum, si fœdus illud perficeret. Adeò videlicet tunc Christiano indignum est visum, cum Infidelibus inire fœdera.

Quamvis autem Odo bella cum Carolo gereret, tamen post novem annorum regnum moriens, Principibus illum commendavit, ut regnum avitum ipsi restituerent.

Itaque Carolus Simplex inauguratus throno, ut Normannos ex infestissimis hostibus amicos & socios faceret, anno 912. *Rolloni*, Normannorum Duci, cum tota illa efferâ gente converso, *Giselan* filiam suam nuptui dedit; concessa in dotem tota Normannia ac minore Britannia. Qua ratione barbaro illo populo christianis legibus & justitiæ severitate per Rollonem cicurato, res Christiana mirè aucta, potentem defensorem, & munificum patronum accepit. Enataque est ex ea radice fortium virorum propago, Angliæ, utriusque Siciliaë, aliisque Europæ Provinciis Reges datura: simulque validum adversus Saracenos robur.

Pacatis Normannis diuturnum Carolo Simplici bellum fuit cum Conrado I. & Henrico I. Imperatoribus, propter Lotharingiam, quam, defuncto sine prole Ludovico Infante, ad se traxerat, Imperatoribus eam Germaniæ vindicantibus.

Tandem

Tandem infelix Princeps, cum in quemdam mediæ fortis hominem summam potentiam regniq̄ue administrationem contulisset, desertus à subditis, in castellum quoddam velut in carcerem coniectus est, atque in eo detentus ad mortem, quam oppetiit anno 928. infausti regiminis anno 30. ætatis 49.

Galliæ verò Proceres abdicato Rege suo, ad coronam vocârunt primò quidem *Robertum* (suprà memorati Regis Odonis fratrem, ac parentem Hugonis Magni) dein verò, illo brevi in acie cæso, *Rudolphum* Burgundiæ Trans-Juranæ Regem: qui 13. annos regnavit.

Ludovicus IV. Caroli Simplicis filius, capto patre & abdicato, cum matre Britanna in Angliam fugit, unde *Transmarinus* dictus est. Is, mortuo (anno 936) Rudolpho Rege, ab Hugone Magno (Hugonis Capeti patre) Parisiensium & Aurelianensium Duce, ab exilio revocatus, throno avito imponitur. Cùmque varii Proceres in eum insurgerent, Stephanus VIII. Papa, missa ad eos legatione, sub excommunicationis pœna præcepit, ut eidem parerent: accurrente etiam in auxilium Wihelmo Normanniæ Duce, Rollonis filio. Nec defuit officio Otto M. Imperator, cujus forem Ludovicus conjugem habuit. Nam illius auctoritate rebelles cum Rege sunt conciliati.

Cùm deinde Wilhelmus, Normaniæ Dux, à Sicariis Arnulphi Flandriæ Comitis perfidè fuerat interemptus, Ludovicus Normaniam ad Regnum Francorum reducturus, Richardum Wilhelmi filium, puerum decennem, in Regiam suam abduxit. Actùmque fuisset de salute Richardi, nisi ipse moderator fasciculo fœni involutum crudelitati subduxisset. Armis igitur, quod perfidia non poterat, evicturus Ludovicus, validum adversus Normannos educit exercitum. Quo tamen, veniente Daniæ Rege popularibus suis in auxilium, in pugna cæso, ipse captus est Ludovicus. Datisque obsidibus obiit anno 954. regni 18. ætatis 38.

Duos reliquit filios, *Lotharium & Carolum*. Ille successit patri: 16. ac bellum movit Ottoni II Imperatori propter Lotharingiam; post ^{Regni} victorias & clades pace tandem composita, illam Ottoni reliquit: ^{translatio.} frustra que postea rursus Germaniæ eripere est conatus. Obit Rex Lotharius anno 986. regni 31. ætatis 46 nulla re memorabili gesta.

Successorem habuit filium *Ludovicum V.* ultimum Carolingicæ stirpis Regem. Qui vertente anno improlis obiit.

Spectabat tum quidem hæreditaria in regno successio ad *Carolium*, Lotharingiæ Ducem, Ludovici V. patrum, Ludovici IV.

ſeu Transmarini filium. Sed quia Gallis exoſus erat, quòd Lotharingiam clientelari obſequio ab Ottone II. obtinuiſſet, animòque eſſet in Germanos propenſiore, quàm Gallis placeret, ad Hugonem Capetum ſceptrum delatum eſt.

Hugonis Capeti genus paternum referunt quidam ad Pipinum Herſtallum, Caroli M. proavum, maternum verò ad Henricum Aucupem, cujus filia Hadvidis mater erat Hugonis Capeti. Qui proin erat Henrici Aucupis nepos ex filia, & Ottonis M. nepos ex ſore.

Patrem habuit Hugonem Magnum, ſeu *Abbatem*, ſic dictum, quòd plures pingues Abbatias (jam veteri Gallia vitio) poſſideret, comitem primùm Pariſienſem, tum Ducem Francorum, magnæque potentia Principem: cujus pater Robertus tempore Caroli Simplicis in Regem electus fuerat.

Armis equidem regnum, ſibi debitum, reducerè tentabat *Carolus*, Dux Lotharingia; at captus à Capeto, & in Aurelianenſem turrin abductus, obiit circa annum 992. relictis duobus filiis, *Ottone* & *Ludovico*: qui à Gallis expulſi, in Germaniam abierunt. Et Otto quidem improlis deceſſit; ex Ludovico verò descendunt Landgravi Thuringia, imò etiam (Juditha Thuringica propagante ſanguinem) Marchiones Miſnia, & Duces Saxonia.

Porro Hugo Capetus non tantùm in politicis optimè regnum adminiſtravit, ſed Eccleſiaſtici etiam Ordinis, præſertim Monachorum munificus patronus exſtitit. Abbatias, ſub ultimis Carolingicis Regibus Monafteriis ademptas, reſtituit, &, quantum ferebant tempora, ab aliis reſtitui voluit.

Aſſumpto deinque Ordinum conſenſu, ut Regnum in familia ſua firmaret, in regni confortem filio *Roberto*, piè defunctus eſt anno 996. regni 9.

Nota. Patet ex iſtis, decimo ſæculo vel necdum exſtitiſſe *legem Salicam*, vel parùm à Gallis fuiſſe obſervatam, cum præteritis Carolingicæ ſtirpis Regibus tot alios aſſumpſerint, puta, *Odonem*, *Robertum*, *Rudolphum*, *Hugonem Capetum*, nullo, vel non niſi remotiore, ſanguinis jure munitos, ſed à Proceribus electos.

§. II.

Status Ecclesiasticus per Concilia ordinatus in
Gallia Seculo X.

Ea esse consuevit statum inter Ecclesiasticum & Politicum arcta connexio, ut unus sinè altero suam tueri incolumitatem vix possit. Constitutio unius, bona vel mala trahit sortem alterius. Videre hoc fuit in Gallia. Sæculo octavo & nono, dum sub piis ac fortibus gubernatoribus florebat respublica, complura Concilia sunt celebrata, quibus aut asserta aut restaurata est Ecclesiastica disciplina. At sæculo X. quo generosus Caroli M. sanguis in vaporem degenerans Regnum perturbationi, confusione, ruinæ exposuit, pauca, quæ alicujus memorabilis momenti sint, inveniuntur habita.

17.

Et quidem primum *Troslejanum* ab Heriveo Rhemenfi Archiepiscopo convocatum, tempore Caroli Simplicis, quindecim Canones constituit.

In 1. decernitur, ut illæsa conservetur Ecclesiarum immunitas: utque Principes personis Ecclesiasticis patrocinium præstent (*illo namque tempore, quo quisque rapiebat, quantum poterat, etiam Ecclesiarum bonæ rapaces manus pati cogebantur*)

In 3. Monachis Abbates Regulares præficiendos: causam namque colapsæ Monasticæ disciplinæ eam esse, quòd externi homines Monasteriis fuerint præfesti.

In 4. Anathemate feriuntur, qui bona Ecclesiastica diripiunt, aut Sacerdotes divexant.

In 6. vetatur, ne Laici census exigant de dotibus Ecclesiarum: sed solvant decimas.

In 7. & 8. multa afferuntur ex legibus Theodosianis & Capitularibus Regum Francorum, contra prædones, raptores virginum, incestas nuptias.

In 9. ex antiquis Conciliorum Canonibus, Pontificum decretis, ac Patrum sententiis, multa afferuntur contra cohabitationem Clericorum cum mulieribus, ac familiaritatem cum istis.

In 11. Juramentum debere habere tres comites, veritatem, iudicium, & justitiam. Sine necessitate non esse jurandum ostenditur multis S. Scripturæ Testimoniis.

In 14. defendendum esse contra Photium processionem Spiritus Sancti à Patre & Filio.

In

In 15. dicitur, Ecclesias Italiae, Galliae, & Hispaniae speciali quadam ratione esse filias Romanae Ecclesiae, utpote fundatas à S. Petro, & ejus successoribus.

Concilium *Troslejanum II.* anno 921. excommunicavit Erlebal- dum Comitem, tanquam *peruasorem* terrae, ad Archiepiscopum Rhe- mensem pertinentis. Cum autem paulò post ab hostibus occisus, in excommunicatione esset mortuus, rogante Rege, Corolo Simplic- ce, ab Heriveo Rhemenfi Antistite ab excommunicationis vinculo est absolutus post mortem.

Concilium *Troslejanum III.* anno 924. Comitem quemdam, qui castellum Cameracensis Episcopi incenderat, citavit, & ad satisfac- tionem condemnavit, centum argenti libris in pœnam injunctis.

Concilium *Troslejanum IV.* Herluinum Comitem, qui vivente uxore sua aliam duxerat, ad pœnitentiam suscepit.

In Conciliis duobus *Narbonensibus* agitata est controversia, an Ecclesia Aufonensis tributaria esse debeat Ecclesiae Narbonensi; ac tandem pronuntiatum, illam liberam esse debere à tributo.

Concilium *Viennense* decidit controversiam in causa decimali, ortam inter duas Ecclesias Regulares, & stante dubio illi adjudica- vit decimas, in cujus territorio erant sitæ. (*Quia illa præsumptionem pro se habebat.*)

Concilium *Turonense* celebratum in causa translationis corporis S. Martini: nam Normannorum, Turonibus jamjam imminentium metu Antisionorum illud translatum fuerat. At Rollone eorum Duce Christianis sacris initiato anno 912. Turonas reportatum est. In quo reditu plurima sunt miracula.

Concilium *Suessionense* habitum in causa Archiepiscopatus Rhe- mensis. Cum enim Heribertus Comes filium suum *Hugonem*, pue- rum quinquennem, eligi curasset Archiepiscopum, sexto post anno Rudolphus Rex *Artaldum* Monachum ordinari jussit. Post octo dein annorum lapsum Heribertus, Rhemis rursus captis, Artaldum Episcopatu cedere coëgit; jussitque Sueffione celebrari Concilium, cujus decreto Hugo, cæteris ordinibus jam antè initiatus, Rhemen- sis Archiepiscopus est consecratus. Eò quòd Artaldus violentè fuisset intrusus, & jurasset, nullum Archiepiscopatum se acceptu- rum.

In *Rhemenfi*, anno 975. celebrato, excommunicatus est Theo- baldus, usurpator Episcopatus Ambianensis, impetratis Romæ ob- reptitiis litteris, intrusus. Præfedit Concilio Stephanus Diaconus, Benedicti VII. Papæ Legatus.

Alterum

Alterum *Rhemense*, & *Sylvanectense* anathema dixerunt in vasforibus bonorum Ecclesiasticorum, & civitatis Rhemensis.

Conciliabulum Rhemense anno 991. Hugo Capetus congregavit. Qui, excisurus omnem Lotharii Regis progeniem, Arnulphum ejus ex concubina filium Archiepiscopatu dejici, & *Gerbertum*, Roberti filii sui Præceptorem intrudi curavit. At vera deinde Synodus *Rhemensis*, jussu Romani Pontificis sacris interdixit Episcopis, qui Arnulphum dejecerant, jussitque eundem restitui: quod tamen non nisi post mortem Hugonis Regis evinci potuit.

Concilium Pictaviense anno 999. tres Canones edidit.

Primus vetat privatas vindictas, præcipitque, causas ad iudicium deferri.

Secundus vetat, ne Episcopi propter pœnitentiam, aut confirmationem, munera accipiant; nisi quis ultro donaverit.

Tertius præcipit, ut Presbyter, & Diaconus gradu dejiciantur, & à Sacris arceantur, si fœminam in domo sua teneant. (*Notent Protestantes banc Ecclesiæ Gallicanæ seculo X. disciplinam.*)

ARTICULUS IV.

De Conciliis Angliæ Sæculo X.

§. I.

Prænotanda de statu Angliæ.

Alfredo pientissimo Principi anno 899. successit *Eduardus Senior*, 18. non minùs fortitudinis & pietatis laude celebratus. Nam & *Eduardus*. Danos, eorùmque socios, Scotos, strenuè repressit, & legibus optimis regnum instruxit: justitiæ adeò sanctè tenax, ut ne quidem contra æquitatem delinquere posse sit visus. Sex filias genuit; quarum duas Christo in religioso clauetro despondit, reliquas potentissimis per Europam Principibus conjuges dedit: primam Gormo Daniæ Regi, secundam Hugoni Magno, Hugonis Capeti parenti, tertiam Carolo Simplici, Galliæ Regi, quartam Ottoni M. Imperatori. Tres item filios, omnes successivè Angliæ Reges reliquit, Adelstanum, Edmundum, & Ethelredum.

Et quidem *Adelstanus* patri successit anno 924. patris exemplo regnum à religione exorsus, Ecclesiis tutelæ, hostibus terrori, sub *Adelstano* ditis *urs.*

ditis amori fuit. Concilium Grateleanum ipsius ope celebratum fuit. Ab Alfredo quodam insidiis petitus, causam ad Joannem X. Romam detulit, ubi reus perjurii Alfredus ipsam ad aram cecidit exanimis: ejusque bona Monasterio Malmesburiensi adjudicata. Plurâque aliapiissimus Rex extrui dotarique curavit. Nec minùs belli gloria erat inclitus: nam & Scotos sibi vestigales fecit, & Danos, perpetuos illo tempore Angliæ hostes, fortiter contrivit. Obiit, ut vixerat, sanctissimè anno 940. regni 16.

Edmundus.

Cùmque improlis decessisset, successit frater *Edmundus*, patri fratricque æqualis. S. Dunstani usus consilio & auxilio leges sanctissimas promulgavit: Ecclesias coluit, defenditque. Monasterium condidit, cui ipsum S. Dunstanum Abbatem præfecit. Vita longiore dignissimus à sicario occisus est anno 948. regni 8.

Ethelredus.

Præteritis ejus filiis successit *Ethelredus* frater, à patre & fratribus non degener; cultor & ipse amatorque S. Dunstani insignis. Volstanum Eboracensem Archiepiscopum ira præcipiti in exilium expulit, at sibi redditus, mox revocavit, & reverentia, quam Sacerdotali ordini eximiam deferebat, est profecutus. Scotos & Northumbros parere recusantes ad obsequium flexit, totâque Angliam tranquillè rexit, donec anno 954. pientissimè decederet, regni 6.

Avo, patri, patruisque multùm dissimilis regnum capeffivit *Edvinus*, Edmundi Regis filius, infami libidine vitam corrumpens. Aliquando ex Gynecæi consortio à S. Dunstano, vi etiam admota, extractus ad regni comitia, rigidiorum censorem ac correctorem exilio multavit. Quarto jam anno regni obiit, postquam plures Angliæ provinciæ ab eo defecerant.

Edgarus Edvino fratri succedens, illico S. *Dunstanum* ab exilio revocatum, primùm Wigorniensis, dein Londinensis, ac demum Canturariensis Ecclesiæ Archiepiscopum præfecit. Davidis exemplo lapsus, in eodem S. Dunstano Nathanem habuit, septenni pœnitentia ab eodem mansuetissimè suscepta. Ad perverfos Cleri mores corrigendos plura ejus ope habita sunt Præfulum Concilia. Denique meritis in Ecclesiam & Rempubicam plenis ad Regnum cœleste transit anno 975. regni 16. dicitur, octo Regulos habuisse vestigales, iisque remigibus aliquando navi vectus. Classem, incredibili navium numero instructam, semper conservavit, ut exteros absterret, & subditos in officio contineret.

S. Eduardus.

Regnum excepit *Eduardus* filius, quarto regni anno Elfredæ norvercæ jussu interemptus; qui propter innocentiam & insignem vi-

tæ sanctimoniam, miraculis etiam comprobata, sanctos inter Martyres ab Ecclesia colitur.

Et visus est innocuus sanguis ultrices de cælo pœnas exposcere. *Ethelredo.* Nam *Ethelredus*, *Elfredæ* filius, sancti *Eduardi* frater tum quidem regno est admotus, sed tum ipsum tum universam Angliam immanes deinceps calamitates vix non opprefferunt, Danis præsertim regnum invadentibus, & igne ferroque vastantibus: ut adeo quàm felix Britannia sub piis Regibus sæculum decimum fluxit, tam turbatum infaustumque successerit undecimum; ut *cap. seq. exponetur.*

§. II.

Status Ecclesiasticus per Concilia ordinatus.

Concilium *Londinense* confirmavit foundationem monasterii *Croylandensis*, à Rege *Ethelredo*, liberalissimè ditati. 22.

Edmundus Rex plures leges tulit sanctissimas unà cum *Episcopis* in altera *Synodo Londinensi*: de castitate Clericorum: de decimis & nummo *Eleemosynario* solvendo: de sacris ædibus ornandis: de conservanda publica & privata pace, puniendisque iniquis aggressoribus.

Cùm pars magna Angliæ ab *Edvino* Rege scelerato ad fratrem ejus *Edgarum* defecisset, cruentum inter fratres bellum susceptum est. *Edgarus* tandem potior & meritis & viribus convocato *Branfordiensi Concilio*, fratris *Edvini* acta rescidit: ablata Ecclesiis & Monasteriis restituit, atque *Dunstanum* ad pristinum honorem revocavit.

Anno 969. *S. Dunstanus*, *Archiepiscopus Cantuariensis*, *Concilium Anglicum Nationale* convocavit, in quo, præsentibus etiam *S. Oswaldo Wigornensi*, & *S. Ethelwaldo Wintoniensi Episcopo*, amotis Clericis conjugatis substituti sunt *Monachi*.

Pulsi igitur opera & autoritate Regis *Edgari* ex *Monasteriis* omnes *Canonici*, *Presbyteri*, *Diaconi* & *Subdiaconi*, qui nolebant castè vivere. Sed jubebantur aut monachalem habitum induere, aut discedere. 23.

Unde *S. Ethelwaldus*, *Wintoniensis Antistes*, quàm plurimos *Monachales cuculos* die quadam, in chorum delatos, projecit in medium, dixitque: *Apprehendite disciplinam, vestem scilicet monachalem; aut loci istius beneficiis, & conversationi, hinc eliminati, cedite.* Itaque non-

nulli ex illis statim abjecto clericali habitu, Monachi facti sunt: cæteris verbo Pontificis de Ecclesia eliminatis.

Magnas hæc res turbas, & lites inter Clericos & Monachos in Anglia excitavit. Quare S. Dunstanus *Wintoniense Concilium* convocavit; cui etiam Edgarus Rex præfens adfuit. Agitabatur in eo vehementi contentione quæstio, an Clerici, ex Monasteriis ejeti, essent restituendi. Jámque eò deventum erat, ut Rex, postquam emendationem morum promiserant, restitutionem decernendam putaret: cum subitò crucifixi imago eandem clara voce prohibuisse, à pluribus scribitur: ac propterea pro Monachis pronuntiatum.

Concilium *Kirtlingtonense*, præfente Rege Eduardo à S. Dunstano habitum, approbavit sacram peregrinationem ad Ecclesiam S. Mariæ Abbandonensem.

24.
Grateleanum.

Maximè verò memorabile ex Angliæ Conciliis, sæculo X. celebratis, videtur esse *Concilium Grateleanum*, anno 928. celebratum, pro restauranda disciplina Ecclesiastica. Condi in hunc finem 13. Canones.

In his decernitur 1. de decimis diligenter solvendis ac alendis pauperibus. 2. De censibus Regi & Ecclesiæ persolvendis. 3. Singuli Regis Præpositi singulos alant pauperes. 4. 5. & 6. Tractatur de pœna infligenda in vasoribus Ecclesiarum, falsis monetariis, sagis & veneficis.

In 7. & 8. Can. plura statuuntur de *Ordalio*, seu de probatione per ferrum ignitum, aut aquam frigidam. Quod judicii genus tunc frequens erat. In 9. emptionem celebrandam coram testibus. Die Dominica nullam actionem forensam aut negotiationem suscipiendam. Perdendum aliàs capitale.

In 10. perjurum ad nullum ampliùs juramentum admittendum, nec in loco sacro sepeliendum: nisi Episcopus testetur, eum pœnitentiam excepisse. In 11. multa dicuntur de Officio Episcopi, quæ tamen non tam ad Jus Canonicum, quàm doctrinam moralem, & naturalem obligationem pertinent. Inter alia tamen additur, eum debere interesse sæcularibus etiam judiciis, ut omnia rectè fiant.

In 12. omnibus diebus veneris in cœnobiis, seu Ecclesiis majoribus cantandos esse 50. Psalmos pro Rege & populo. Plures ex istis constitutionibus depromptæ sunt ex veteri Jure Saxonico. Quia Anglo Saxones sub Adelstano Rege tunc dominabantur in Anglia.

Tales Constitutiones plures in Anglia editæ sunt sub Edmundo, Edgardo, aliisque Angliæ Regibus; & præsertim ab *Odono* Archiepiscopo Cantuariensi ad annum 943. in primis de immunitate Ecclesiastica:

statistica: ubi ait, *non liceat alicuicensum ponere super Ecclesiam Dei, quia filii Ecclesiæ, id est, filii Dei ab omni censu terrestri liberi sunt in omni regno.* Constitutio-nes Odo-
 Ambrosius ait: *Ecclesia Dei libera est ab omni censu Principis.* nis.

In 2. cap. ait: *Admonemus Regem & Principes, omnesque, qui in potestate sunt, ut cum magna humilitate suis Archiepiscopis, omnibusque aliis Episcopis obediant.*

In 3. Officii sui admonet Episcopos, ut videlicet exemplo bono præluceant, singulis annis Diœcesin circumeant visitando, prædicando verbum Dei; Episcopus tanquam Pastor vigilans lupos arceat, ac gregem sibi commissum pascat, non turpis lucri gratia, sed spe salutis æternæ, absque ullo timore aut adulatione &c.

In 4. & 5. de vita & honestate Clericorum differit: ut sicut status sublimitas eos altiùs extulit, ita & morum probitate superent alios, præbendo omnibus piæ conversationis exemplum.

In 6. hortatur Monachos ad religiosam vitam, ac votorum observantiam: ut non evagentur extra monasterium, sed labore manuum, lectione sacra, & assiduis orationibus se exercent.

In 7. prohibentur incesta connubia. Additurque ex S. Gregorio: *Si quis Monacham in conjugio duxerit, anathema sit.* (atqui Lutherus duxit Monacham) & responderunt omnes, Amen.

In reliquis capitulis commendatur pax inter sacerdotium & regnum, omnémque populum: jejunium item quadragesimale, quatuor temporum, aliæque legitima jejunia feriæ quartæ & sextæ. Dominici quoque diei, & Ecclesiæ festivitatum cultus: sicut canon & præcedentium exempla affirmant. Denique præcipitur, ut omnes fideliter dent decimas de omnibus, quæ possident.

Adducere hæc placuit, ut appareat, quæ sæculo X. in Ecclesia Anglicana circa Clericos, Monachos, Moniales, votorum observantiam, Ecclesiæ jejunia, sanctorum festivitates fuerit disciplina. Quamvis hæc omnia, etiam in Anglia fuerint multò antiquiora; ut ex Conciliis præcedentium sæculorum constat. Frequens etiam in constitutionibus, Eduardi, Edmundi, Edgari, aliorumque Regum Angliæ mentio, de Sacerdotibus, Missæ Sacrificio, sacris ordinibus, cœlibatu Sacerdotum, consecratione Altaris, sacris Benedictionibus, salis, thuris, panis, aquæ; de peragenda confessione peccatorum: SS. Eucharistia tantum à jejunis sumenda: de Eucharistia decorè asservanda, & custodienda: de sacro chrismate ab Episcopo gratis distribuendo, de consecratione Ecclesiarum, de sacris imaginibus &c.

Memento dierum antiquorum; cogita generationes singulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: majores tuos, & dicent tibi. Deuter. 31.

DE COELIBATU
ARTICULUS II.

De Cœlibatu Clericorum.

Quia complura ex iis, quæ retulimus, Concilia, hoc sæculo ac sequentibus de cœlibatu & continentia Clericorum tractarunt, resque quàm maximè ad Jus Canonicum pertinet, juvat materiam illam, cum hæreticis præsertim multùm controversam hîc examinare.

DISSERTATIO

Historico- Juridica, in tit. de Clericis conjugatis; & in tit. qui Clerici vel voventes matrimonium contrahere possint

De Cœlibatu Clericorum.

QUÆSTIO I.

An Cœlibatus Jure Divino sit annexus sacris ordinibus?

26. Pauci quidam DD. existimârunt cum Joanne Majore in 4. *dist.* 24. q. 2. Thoma Waldensi de sacrament. c. 28. Cœlibatum Clericorum jure Divino esse præceptum: ex ea ratione, quòd à primis Ecclesiæ nascentis incunabulis fuerit observatus. Atque in eam rem dictum esse à S. Paulo 2. Tim. 1. *nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.* Adduntque rationem naturalem: ministerium nempe purissimum sanctissimùmque non nisi à puris ac continentibus esse peragendum.

27. Verùm hæc tanti non sunt, ut recedendum propterea sit à communi DD. sententia, quæ constanter tenuit, cœlibatum solo jure Ecclesiastico sacris ordinibus annexum esse. Ita siquidem docent Theologi & Canonistæ passim, cum Bellarm. l. 1. de Cleric. c. 18. Suarez tom 3. de Relig. l. 9. c. 13. Sanchez l. 7. de Matrim. D. 72

Layman l. 5. tract. 9. c. 1. Panormit. & Barbosa in cap. 6. de Clericis conjugatis. Gonzal. & Zoefius in idem cap. n. 3. Wiest. n. 17. Engel. n. 33. Schmaltzgr. n. 26. Pichler ad tit. qui Clerici vel voventes n. 2. & 3. Atque ante hos omnes S. Thomas 2. 2. q. 88. art. 11. in corp. ubi ait. votum continentiae esse annexum ordinibus sacris ex solius Ecclesiae decreto, ac proinde esse dispensabile. Colligitur etiam ex Tridentino sess. 24. can. 9. de Matrim. ubi anathema dicitur illi, qui asseruerit, Clericos in sacris ordinibus constitutos posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica vel voto.

Et quomodo aliàs Orientalibus permitti potuisset usus matrimonii, ante sacros ordines initi? certè Jus Naturale ac Divinum relaxari nequit ab humana potestate. §. 11. Inst. de J. N. G. & C.

Ratio ulterior est, quia non constat ex verbo Dei, scripto vel tradito, Clericis matrimonium esse interdictum. Neque enim verbis illis Apostoli 2. Tim. 1. continetur præceptum propriè Divinum prohibens nuptias: multaque in ejus epistolis habentur, quæ solùm sunt præcepta humana, vel consilia, præsertim ubi virginitatem & cœlibatum commendat.

Sed neque Jus Naturale sacerdotibus continentiam præcipit; licèt enim illa Clericali Ordini sit admodum conveniens, non tamen ita est necessaria, ut lex æterna Dei necessariò eandem fanciat.

Quapropter observantia cœlibatus, jam inde ab Ecclesiae initiis continuata, non probat, obligationem illam ex jure naturali aut Divino descendere, sed Apostolicæ duntaxat disciplinæ ac traditioni suam debere originem. Verùm de hoc uberiùs nunc disputatum imus.

QUÆSTIO II.

De Antiquitate Cœlibatus Sacerdotum.

Hæretici Præcones, ad nuptias anhelantes, cœlibatum ordinis Ecclesiastici tanquam novellum Papisticæ tyrannidis, ut loquuntur, inventum explodunt; quod nullum in antiquitatis monumentis fundamentum habeat. Verùm aut inscitiam suam, aut, quod malunt, fallendi voluptatem in hoc produunt.

Quæstio facti est testibus actabulis decidenda.

Atque

29.
An Apo-
stoli con-
jugati.

Atque imprimis Tertullianus, idoneus utique & vetustus satis testis, *lib. de Monogamia* perhibet, ex Apostolis solum Petrum habuisse uxorem. Hoc certum, eos Apostolos, qui uxores habuerant, postquam à Christo ad Apostolatatum vocati sunt, renuntiâsse usibus matrimonii; ut testatur S. Hieronymus *lib. 1 in Jovinianum*. Et quomodo aliàs dicere potuissent: *ecce! nos reliquimus omnia, & secuti sumus te?* ubi Christus vitam æternam promisit iis, qui propter nomen ejus omnia reliquerint: inter omnia autem etiam uxorem nominatim exprimit.

Neque objiciatur nobis interrogatio illa Apostoli 1. Corinth. 9. *numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?* nam, ut exponunt, Tertullianus *lib. de Monogamia*, Hieronymus *lib. 1. in Jovinianum*, Augustinus *lib. de opere Monach. c. 4.* Ambrosius, Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, aliique Patres in 1. Cor. 9. per sorores mulieres non intelliguntur uxores, sed piæ fæminæ, quæ sequebantur Apostolos, sicut etiam Christum sequebantur *Lucæ 8.* certè si fuissent uxores, tanquam sorores eas habebant, absque usu matrimonii. Audiri hac super re meretur Clemens Alexandrinus, qui *lib. 3. stromatum* scribit: *Apostoli prædicationi attendentes, non ut uxores, sed ut sorores circumducebant mulieres, quæ unâ ministraturæ essent apud mulieres, per quas etiam in gynæceum absque mala suspitione ingredi posset doctrina.*

Specialiter autem S. Paulum, cujus illa ad Corinthios erat interrogatio, non fuisse uxoratum, testantur passim SS. PP. ut Hilarius in *Psal. 127.* Epiphanius *hæresi 58. Valesiorum.* Chrysostomus in 1. Corinth. 9. Hieronymus in *epist. ad Eustachium de virg.* Ambrosius in *cap. 7. 1. Corinth.* & quomodo S. Paulus, si fuisset uxoratus, scribere potuisset 1. Corinth. 7. *innuptis & viduis dico: bonum est illis, si sic permanferint, sicut & ego?*

30.
Ex Conci-
liis.

Consentit exemplo doctrina Apostolorum. Testem locupletem habemus synodum Carthaginensem II. ultra undecim sæcula Lutheranâ sectâ antiquiorem. Hæc canone 2. sic habet: ab universis Episcopis dictum est: *Omnibus placet, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, etiam ab uxoribus se abstineant, ut in omnibus & ab omnibus pudicitia custodiatur, qui Altari deserviunt.* Et addit ulterior ratio: *Ut, quod Apostoli docuerunt, & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus.*

Taceo, canone Apostolorum 25. iis tantum Clericis permitti matrimonium, qui necdum in majoribus ordinibus sunt constituti. Licet enim Canones illos neque ab Apostolis traditos, neque à S. Cle-

S. Clemente conscriptos censeam, sunt tamen antiquissimi; ut adeò ad comprobendam antiquitatis disciplinam apprimè sint idonei.

Huic sanctissimo Apostolorum instituto suffragantur antiquissima Ecclesiæ Concilia, in variis orbis provinciis celebrata, atque imprimis *Neo Cæsariense* in Oriente; cujus canon 1. *presbyter*, inquit, *si uxorem duxerit, ordine suo moveatur*. Imò ipsa etiam Græcorum synodus *Trullana can. 6.* vetat, ne Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut Sub-Diaconi post ordinationem matrimonium ineant. Et *can. 48.* prohibet, ne Episcopus cohabitaret uxori. Et jam dudum antea Concilium Nicænum vetuit *can. 3.* ne Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, introductam habeat mulierem, præter matrem, sororem, amitam. Et hæc quidem in Oriente ab ipsis Græcis sunt sancita.

In Ecclesia Latina habentur innumera Conciliorum testimonia: & quidem ex Africa Concilii *Carthaginensis II. cap. 2.* supra allegato: *Carthaginensis V. can. 3.* Ex Italia, Concilii *Romani* sub Sylvestro I. quod *can. 8.* etiam Sub-Diaconis matrimonium prohibet. Ex Hispania, Concilii *Elibertini can. 33.* *Toletani II. cap. 1.* *Toletani VI. cap. 26.* Ex Gallia, *Arelatensis II. can. 2.* *Turonensis I. can. 1. & 2.* *Turonensis II. can. 20.* *Aurelianensis III. can. 2.* cavet, ut nullus Clericorum à Subdiacono & supra propria, si fortè habeat, misceatur uxori. Ex Germania Concilii *Aquisgranensis* tempore Ludovici Pii *cap. 6. Wormatiensis cap. 9. &c.*

Conciliis consentiunt summi Pontifices, magno numero. Imò ipsi etiam veteres Imperatores testimonium deponunt. Sic *Novell. 22. cap. 42.* ait Justinianus: *Sed & si quis inter reverendissimos constitutus Clericos (ultra lectorem aut cantorem dicimus) omnino contraxerit nuptias: hunc ex nostra constitutione cadere sacerdotio constituimus, atque volumus.* Et *Novell. 6. cap. 5.* Si autem, ait, aliquis Presbyter, Diaconus, aut Subdiaconus, postea ducat uxorem, aut concubinam, aut palam aut occultè, sacro statim cadat ordine. 31. Ex Jure Civili.

Item Authent. multò magis Cod. de Episcopis & Clericis: multò magis ergo cessant eorum conjugia. Soli enim Cantores Lectoresque nuptias contrahere permittuntur. Aliis autem omnibus penitus interdicitur.

Et Authent. seq. Episcopo nullam mulierem secum habere permittitur. Sed si habere probetur, ab Episcopatu dejiciatur: quò se fecit indignum. Videant hic hæretici, quid vel ipsum Jus Cæsareum, antiquissimum, statuat. Quamvis enim illi non sit potestas decernendi de matrimo-

monio, præfertim personarum Ecclesiasticarum. Validum tamen inde habetur testimonium veteris in hac re disciplinæ.

Si jam luberet colligere SS. Patrum suffragia, integrum testimonium nubem ab omni retro ætate possemus producere. Interim unum audiamus Epiphanium, qui ad finem sui operis contra hæreses clarissimè describit antiquitatis observantiam. *Sanctum, inquit, sacerdotium ex virginibus, ut plurimum, aut ex solitariis, ut si hi ad ministerium non suffecerint, de his, qui se à propriis uxoribus continent, & si quis ab initio continens viduus fuerit, habere potest locum Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi.* Plures alios Patres in quæstionibus sequentibus producemus.

QUÆSTIO III.

An ante Siricium Papam præcepta fuerit Sacerdotibus continentia?

32. **N**on tantùm A catholici universim negant, ante Siricium Papam (qui anno 384. Pontificatum adiit) ullum existitisse in Ecclesia præceptum, quo Sacerdotibus continentia præciperetur; sed etiam quidam ex Catholicis. Hos inter Natalis Alexander differt. 19. in *Hist. Eccles. sæculi IV.* fatetur quidem, Episcopos, Presbyteros & Diaconos perpetuam continentiam servasse, ex *Ecclesiæ disciplina, diuturno usu, & ab Apostolicis temporibus derivato, firmata*, quam tamen primùm Siricius, aliique post eum Pontifices, atque Concilia decretis suis roborârunt.

Differunt tamen auctores isti Catholici ab hæreticis in hoc, quòd illi facilè concedant, vetitum fuisse jam à primis Ecclesiæ initiis Sacerdotibus post ordinationem uxorem ducere: sed id solum opinantur, licuisse ipsis uti matrimonio, ante ordinationem inito. Hæretici verò conantur evincere, utrumque fuisse licitum. Contra quos

33.
Antiquitas præcepti.

Dico. Non tantùm prohibitum fuit, jam ante Siricium Papam, Sacerdotibus post ordines susceptos matrimonium contrahere, sed etiam jam priùs contracto uti; ut aded perpetuam debuerint fervare continentiam.

Probatur 1. ex S. Paulo Apostolo, qui 1. *Corinth. 7.* jubet, conjugatos ad tempus vacare ex consensu ab opere conjugali, ut orationi instare possint. Ex quo infert S. Hieronymus *lib. 1. in Jo-*
vinia-

vinianum, S. Paulum præcipere personis sacris, ut semper vacent ab opere carnali conjugii, cum quotidie orationi debeant insistere.

Eodem argumento ex hoc loco petito utitur *Origenes*, Siricio multò antiquior, *homil. 23. in lib. Numer.* ubi ait: *Certum est, quia impeditur sacrificium indefinens iis, qui conjugalibus necessitatibus serviunt. Unde videtur mihi, quod illius solius est offerre sacrificium, qui indefinenti & perpetuæ se devoverit castitati.*

Adhuc clarius loqui videtur S. *Epiphanius* hæresi 59. quæ est Catharorum: *Sed &*, inquit, *aduc viventem & liberos gignentem unius uxoris virum Ecclesia non suscipit, sed eum, qui se ab una continuit, vel in viduitate vixit, Diaconum, & Presbyterum, & Episcopum, & Hypodiaconum: maxime ubi sinceri sunt canones Ecclesiastici.* Solvit deinde objectionem: *At dices mihi, in quibusdam locis adhuc liberos gignere Presbyteros, & Diaconos, & Hypodiaconos: at non est juxta canonem, sed juxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit.* Ergo ante Siricium exstabat canon, qui prohibuit Sacerdotibus liberos gignere. Nam Epiphanius ante Siricium scripsit. Scripsit enim *Panarium* suum de hæresibus anno Christi 371. adeoque 13. annis ante Siricii Pontificatum. Natalis ad hunc locum respondet, S. Epiphanium sæpius contra Historiæ leges peccare. Verùm quando quæstio facti antiqui vertitur, malim ego S. Patri Epiphanio credere, quàm hesterni scriptori, quatuordecim sæculis juniore.

Idem S. Pater Epiphanius docet *Hæresi 48.* Christum ipsum hujus disciplinæ esse authorem, atque de ea Apostolos leges condidisse & canones. *Id quod Apostoli deinde boneste & religiose decreverunt per Ecclesiasticam Sacerdotii regulam.*

Siricio antiquior pariter est S. *Cyrillus Ierosolymitanus*, utpote qui jam obiit anno 386. Siricius verò primùm 398. certè Catecheses suas scripsit ante Pontificatum Siricii: cum eas in juventute scripserit, ut testatur S. Hieronymus de scriptoribus Ecclesiasticis, & Baronius ad annum Christi 386.

Jam verò hic S. Pater *Catechesi 12.* ait: *Qui apud Jesum bene fungitur Sacerdotio, abstinet à muliere. Ipse Jesus quomodo ex viro & muliere proditurus esset? At certè præceptum est bene fungi Sacerdotio.*

Multo etiam antiquior Siricio est S. *Cyprianus*, qui toto libro de singularitate Clericorum probat, Clericos nullas domi suæ mulieres habere debere. Et etiam si fortè liber ille non sit S. Cypriani, ut plures eruditi existimant, est tamen antiquissimus.

Et quot alii SS. Pares Siricio aut antiquiores aut suppare continentiam Sacerdotum non sub arbitrariam observantiam, sed

strictam obligationem ponunt! certè S. Gregorius Nyssenus lib. *de virginit. cap. ult.* ait, Sacerdotem non *obtemperare legi prohibenti*, qui nuptiali opere impurus sacrificium offerat.

S. Chrysostronus *homil. 2. de patient. Job*: oportere omni prorsus castitate Sacerdotem ornatum esse.

S. Ambrosius *lib. 1. de officiis cap. ult.* Sacerdotes alloquens asserit, inoffensum exhibendum & immaculatum ministerium, nec ullo *conjugali coitu violandum*.

S. Hieronymus in *Apolog. ad Panmach. pro libris adversus Jovinianum* ait, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, & universum chorum Sacerdotalem, & Leviticum, hostias offerre non posse, si operi serviant conjugali. Et *lib. 1. adv. Jovin.* testatur, Episcopum, qui uxore utitur, tanquam adulterum damnari. Epist. 50 scribit: *Apostoli vel virgines, vel post nuptias continentis, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè post Sacerdotium in æternum pudici.* Et ne putet quispiam, S. Patrem tantum loqui de actibus vel omissionibus meræ facultatis vel arbitrariis, *lib. 1. adversus Jovinianum cap. 19.* obligationem continentis Sacerdotum ferventer proponit, atque semper iis ab opere conjugali abstinendum.

Consentiunt SS. Patribus Concilia, etiam antiquiora Siricio: sic Concilium Illiberitanum *can. 33. placuit*, inquit, *in totum prohiberi Episcopis, Presbyteris, Diaconibus & Subdiaconibus, positis in ministerio, abstinere se à conjugibus suis, & non generare filios.*

35.
Ex Nica
no.

Denique, ut alia particularia Concilia præteream, ipsa Nicæna synodus prima atque æcumenica, Siricio multis annis antiquior, non tantum Ecclesiæ disciplinam, consuetudinem ac traditionem continet, sed veram prohibitionem. Sic enim statuit: *Vetuit omnino magna synodus, ne liceat Episcopo, nec Presbytero, nec Diacono, nec ulli penitus eorum, qui sunt in Clero, introductam habere mulierem, præterquam utique matrem, vel sororem, vel amitam, vel eas solas mulieres, quæ omnem suspicionem effugiant.*

36.
Exceptio
Natalis.

Verum contra argumentum, ex hoc Concilio petum insurgit Natalis Alexander *Dissert. 19. in Hist. Eccles. quarti sæculi propos. 1.* per *subintroductas mulieres* non intelligi uxores, sed extraneas duntaxat:

1. Quia illæ tantum intelliguntur, quæ suspicionem malam adversus sanctitatem Clericorum parere possunt, uxores autem non esse tales.

2. Quia posteriora Concilia non interdixerunt Clericis convictu uxorum, ante ordinationem ductarum, sed tantum extranearum.

3. Quia

3. Quia tota retro antiquitas nomine *subintroductarum* mulierum nusquam intellexit uxores aut confanguineas.

Respondetur. Imprimis Gennadius Hervetus, celeberrimus Conciliorum interpres, non habet vocem *subintroductas*, sed *introductas*. Deinde falsum est, quod ex mente Concilii per *subintroductas* mulieres tantum intelligantur extraneæ. Nam etiam mater, foror, & amita inter *subintroductas* à Concilio collocantur. Aliàs enim non fuisset opus istas excipere. Sic qui diceret: nullus doctus Catholicus Concilium Nicænum ita interpretatur; præterquam Natalis, utique Natalem inter doctos Catholicos collocat. Cum igitur etiam uxor eodem jure, imò meliore, inter *subintroductas* censi possit, illamque synodus non excipiat, sicut tamen excipit matrem, &c. vetuit synodus etiam, ne quis Clericus uxorem in domum suam introductam habeat. Et cur aliàs S. Basiliius *epist.* 17. Peragorium, decrepitæ jam ætatis Sacerdotem gravissimè increpuisset, quod uxorem suam, quam ante ordinationem duxerat, rursus in domum suam admiserit, excommunicationem ei comminatus, nisi eandem dimitteret, si Concilium generale id concessisset?

Videtur etiam secum ipso pugnare Natalis, dum ait, synodum illas tantum mulieres è domo Clerici velle exclusas, *quæ suspicionem malam adversus sanctitatem Clericorum parere possent*: simulque dicit *proposit.* 2. temporibus Concilii Episcopos, Presbyteros, & Diaconos perpetuam continentiam servasse *ex Ecclesie disciplina, diuturno usu, & ab Apostolicis temporibus derivato, firmata*. An non autem etiam uxores, domi retentæ, suspicionem parere poterant, ne aliquid contra sanctitatem illam Clericorum, continentiam, & Apostolicam Ecclesie disciplinam ageretur? An perpetua uxoris præsentia & conversatio nullum libidini fomitem præbere possent?

Falsum pariter est, quod postera Concilia non interdixerint Clericis convictu cum uxoribus, ut in hac quinta parte frequenter ostenditur: & ostensum jam est *ex can.* 2. Concilii Arelatenfis II. aliisque multis.

At opponit Natalis ulterius, aitque, Nicænam synodum sacris Ministris uxorum, ante ordinationem ductarum, usu non interdixisse, vel eo patere, quod omnibus Clericis, etiam inferiores Ordinis interdixerit, *subintroductas* habere mulieres. Clericis autem Minoribus, neque in Latina nec Græca Ecclesia legem perpetuæ continentie fuisse impositam.

Respondetur 1. per *Clerum* præcipuè & *antonomasticè* intelligi personas in sacris ordinibus constitutas: adeoque Nicænum de his posse intelligi, nempe de Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & insuper de *Subdiaconis*. Certè SS. Patres & Concilia non rarò istos solos appellant *Clerum*. Sic S. Leo M. *in epist.* 82. *ad Anastasium*, dum ait, extra *Clericorum* ordinem constitutis licitas esse nuptias & liberorum procreationem, per Clericos intelligit ordinibus majoribus insignitos, non autem minoribus solummodo initiatos, quia illis semper licitæ fuerunt nuptiæ.

Respondetur 2. Quamvis directè & absolutè Clericis Minoribus lex continentiæ non fuerit imposita, potuerintque (sicut hodie) inire matrimonium, tamen, si volebant ad altiores ordines ascendere, debebant servare continentiam, atque ad sacros ordines se habiles reddere.

Sed legibus Ecclesiasticis & Imperialibus, inquit, sancitum fuit, ut Clerici curam gererent uxorem, & ipsis castè conviverent. Et sanctissimi viri ad Sacerdotium assumpti, post Nicænæ synodi tempora, cum uxoribus commorati sunt eadem in domo, sicut *Paulinus* cum *Therasia*, *S. Hilarius* cum uxore, quam ante Sacerdotium & Episcopatum duxerat.

Respondetur. Aliud est curam gerere uxoris, ante sacros ordines ductæ, aliud in eadem domo aut habitatione eandem secum habere. Hoc posterius nusquam est sancitum Ecclesiasticis aut Imperialibus legibus. Imò colligitur ex iis contrarium: dum inter domum Ecclesiasticam & sæcularem (in qua degit uxor Clerici) distinguunt. Sic Concilium Turonense II. *can.* 12. monet Episcopum (qui ante ordinationem uxorem duxerat) ut domum tam Ecclesiasticam quàm propriam ita gubernet, ut nulla de eo suspicio confurgat.

Cæterum illud probè notandum; licèt post Nicænum Concilium permissum fuisset in pluribus locis, ut sacerdotes habitarent in eadem domo cum uxoribus, ante ordinationem ductis, imò etiam matrimonio tali uterentur, nullatenus tamen sequitur ex eo, à Nicæno Concilio hoc non fuisse prohibitum. Sicut ex eo, quòd post Concilium plures sacerdotes habuerint in domo sua œconomas & famulas extraneas, & hodie habent, non sequitur, id à Synodo Nicæna non fuisse prohibitum. Plura nempe circa disciplinam successu temporis mutari contingit; & toleranda non rarò ab Ecclesia, quæ impediri non possunt.

Denique Natalis affert Historiam, quam Socrates *Hist. Eccles.* 39. *Narratio de Paphnutio*
lib. 1. cap. 8. narrat de Paphnutio: quòd videlicet Patres Nicænos à lege perpetuæ continentiæ ab uxoribus, ante ordinationem ductis, sacris Ministris imponenda, intercessione sua deterruerit, cùm in eam legem ferendam maximè propenderent.

Verùm hanc narrationem videri à Socrate confictam cum Carfabulosa dinalibus Baronio & Bellarmino aliisque, ut Thomassino *vet. & nov. discipl. p. 1. l. 2. cap. 60. dixi part. 3. cap. 4. §. 3.* quia scriptores, Socrate antiquiores & veraciores, de re tanti momenti nihil meminerunt. Imò oppositum omnio docuerunt de continentia majorum Clericorum, ut ostendimus. Sanè incredibile est, omnes scriptores per integrum sæculum de re adèd memorabili, & contra disciplinam Ecclesiæ à ipsis Apostolis traditam & propagatam, nullam omnino mentionem facturos fuisse. Præsertim cùm tempore, inter synodum Nicænam I. & Socratem medio plurimis doctissimis & sanctissimis scriptoribus orbis floruerit.

Scriptit enim Socrates Historiam suam primùm circa medium sæculi V. sub Theodosio Juniore, circa annum videlicet 440. ac brevi post eandem narrationem ex Socrate descripsit Sozomenus. Tempore autem illo intermedio scripserunt S. Athanasius, qui Concilio Nicæno interfuit, & multa de illo scripsit, Serapion, Julius Maternus Firmicus, Lucifer Calaritanus, Victorinus Afer, Pacianus, Dydimus Alexandrinus, Optatus Milevitanus, S. Cyrillus Hierosolymitanus, S. Ephrem, S. Basilius, S. Gregorius Nazianzenus, S. Damasus, Faustinus Diaconus, S. Epiphanius, S. Ambrosius, Idacius Clarus, S. Gregorius Nyssenus, S. Hieronymus, Theophilus Alexandrinus, Diadochus, Ruffinus, S. Gaudentius, Aurelius Prudentius, S. Joannes Chrysostomus, S. Augustinus, S. Maximus, Ausonius, S. Paulinus Nolanus, Severus Sulpitius, Paulus Orosius, S. Cyrillus Alexandrinus.

Hi, inquam, omnes, aliique plures viri eruditissimi, scripserunt post synodum Nicænam, & ante Socratem & Sozomenum, & tamen nullus eorum quidquam meminit de intercessione illa Paphnutiana, in œcumenio illo celeberrimòque concilio, circa rem magni momenti, atque ad Clerum totius orbis pertinentem, propòsita: donec tandem post centum & ultra annos duo Novatiani Hæretici, Socrates videlicet & Sozomenus, quorum Historia alioquin, ut eruditi dudum observârunt, erroribus & mendaciis scaetet, rem inauditam antea orbi narrârunt. Et cur de hac intercessione Paphnutii nihil meminerunt Orientales Episcopi, in synodo
 Trul-

Trullana congregati? cùm enim illi reprehenderent Romam Ecclesiam, quòd Sacerdotibus & Diaconis matrimonii usum prohibeat, & unde argumenta conquirerent, disciplinam illam carpenti, vel maximè ad eorum propositum faciebat Socratis illa narratio, ut ostenderent, etiam à Nicæno œcumenico concilio Clericis majoribus permissum usum uxorum. Profectò tam memorabile factum in favorem sui decreti allegare non omisissent, si Historicis, illud narrantibus fidem habuissent.

Sed neque causa deerat Socrati hujus figmenti. Nam Novatiani docebant, quoad matrimonii usum nullum inter Clericos & Laicos debere intercedere discrimen, teste S. Epiphanio *Heresi* 59. ubi ait: *Quæ Sacerdotio propter singularem functionis illius dignitatem præcipuè tributa sunt, ea ad omnes communiter pertinere judicant.* Excipit quidem Natalis contra fidem S. Epiphanii, atque, eum Novatianis illum errorem affingere. Sed quantum ejusmodi exceptio hesterni Scriptores, cujus Historia Ecclesiastica Romæ fuit publicè prohibita, valere debeat, contra celebrem aded eruditum, sanctumque Ecclesiæ Patrem, judicent æqui arbitri.

Illud mirabilius videri possit, S. Epiphanium & S. Hieronymum, qui tam clara de continentia sacerdotum, canonibus sancita, testimonia deponunt, Natali nimis ferocem esse scriptores, eò quòd 80. circiter annis à Nicæni Concilii tempore sint remoti, & non ferocem nimium scriptores ipsi esse Socratem & Sozomenum, qui 110. annis circiter à Nicæni Concilii tempore sunt remoti. Si variari (ut inquit) interea potuit disciplina: an non etiam variari potuit postea quibusdam in locis disciplina, *can. 3.* à Nicæno sancita, circa continentiam Clericorum? Cadunt ergo omnia illa, que ipse pro incontinentia Clericorum, & enervando canone tertio Concilii Nicæni, operosè aded collegit.

Et planè, cùm continentia sacerdotum ab Apostolica descendat traditione, atque perpetua Ecclesiæ disciplina, ut Natalis ipse fatetur, verisimile non est, S. *Papbnutium*, cujus castimoniam, à prima juventute in monasterio severissimè cultam, tantopere dilaudat Socrates, matrimonia sacerdotum, eorumque usum tantis encomiis celebrasse. Profectò, si subsistunt, quæ tum ex Socrate, tum ex se ipso affert Natalis, videtur ex illis plus inferri posse, quàm ipse velit, imprudenter videlicet egisse Ecclesiam, dum sacris Ministris matrimonio interdixit, & conjugatos non alio pacto ad sacros ordines admittit, nisi promissa ab utroque conjugate separatione & continentia.

Per hæc tamen, quæ de lege servandæ continentiæ hætenus dicta sunt, nolim evincere, primis statim Ecclesiæ temporibus existisse legem scriptam claram, qua expressè Clericis Majoribus præciperetur continentia. Sed consuetudo illa, & Ecclesiæ disciplina, ab ipsis Apostolis derivata (quam fatetur Natalis) pro lege fuit. Quis enim nescit, diuturnos populi mores & consuetudinem legem inducere?

QUÆSTIO IV.

Explicatur distinctiùs quænam in Ecclesia, tum Latina tum Græca, circa continentiam Clericorum vigerit vigeatque disciplina.

Cœlibatum Sacerdotum non esse Juris Divini, neque tamen arbitrio Sacerdotum permissam, sed antiquissima lege Ecclesiastica præceptam iis continentiam, diximus hætenus. Jam enucleatiùs atque distinctiùs aliquantò explicandum, quænam in hac re disciplina fuerit atque etiamnum sit in Ecclesia, tum Latina, tum Græca, & quodnam inter utramque discrimen.

40

ARTICULUS I.

Quænam in hac re sint certa?

Certum est primò, Clericos, qui minoribus duntaxat Ordinibus sunt initiati, & validè & licitè contrahere posse matrimonium; nulla siquidem lege id ipsis invenitur prohibitum. Imò tum aliis Canonibus tum præsertim *can. seriatim 14. dist. 32.* id ipsis apertè intelligitur concessum, *Ostiaris* videlicet *Lectoribus, Exorcistis, & Acolythis*. Neque aliquod quoad hoc in Ecclesia Orientali & Occidentali discrimen.

41.

Minoris & licitè contrahunt.

Dubium quidem movere posset Canon Apostolorum 25. qui *Lectoribus* tantùm & *Cantoribus* videtur indulgere facultatem illam. At, præterquam quòd Canones illi non descendant ab ipsis Apostolis, *Lectorum* & *Cantorum* nomine reliqui etiam minores Clerici possunt intelligi; præsertim cum eadem sit de omnibus ratio. Quamvis enim Ordines illi probabiliùs sint Sacramenta, iisque initiatos,

ex Laicorum conditione extractos, Clericos inter constituent, atque Beneficiorum Ecclesiasticorum capaces efficiant (quod & prima jam Tonfura præstat) remotius tamen ad sacris ministrandum ordinant, quàm ut propterea voto aut præcepto castimonie adstringendos Ecclesia censeat, aut *sacrorum* ordinum nomenclatione insigniat: hac appellatione majoribus tantùm Ordinibus per antonomasiam reservata.

42. Si tamen minores ejusmodi Clerici matrimonium contrahant, amittunt, quæ habent, Beneficia; & ad alia obtinenda redduntur inhabiles. *cap. 3. & 5. de Cleric. conjug. malè enim, ut inquit ibidem Innocentius Papa, concordat citbara cum psalterio. Et qui alligatus est uxori, ut ait Apostolus, cogitat, quomodo placeat uxori, abstractus à cura Clericalis ministerii. Sed neque per uxoratos Clericos rebus Ecclesiæ satis esset consultum, in filiorum nepotùmque necessitates distrahendis.*

Ipsa facta. Neque per sententiam primùm Judicis, sed jure ipso Beneficiis excidunt, si matrimonium ineant *validè*; tenenturque restituere fructus, à die conjugii perceptos. Quia ex juris dispositione non alia intentione aut conditione, quàm cœlibatùs, confertur Beneficium: censenturque renuntiare, qui statum alium, pugnantem cum clericatu, assumendo conditionem non implent. Quamvis enim citati suprâ canones dicant, eos *spoliandos, privandos, compellendos*, eæ tamen voces non designant, per sententiam Judicis eos privandos *jure ac titulo* Beneficii, (quo jam exciderunt) sed *possessione* solummodo, si eam adhucdum retineant. Neque enim hæc lex est pœnalis (cùm matrimonium contrahendo nulla culpa sit contracta) sed in bonum status Ecclesiastici ac clericalis ministerii lata, ex dispositione Ecclesiæ, ut passim agnoscunt DD. privans jure Beneficii.

Imò non tantùm amittunt Beneficium, sed etiam gratias expectativas, ut vocant, pensiones, titulo clericali ipsis assignatas, & quævis alia jura spiritualia ad Beneficia Ecclesiastica, quæ ante matrimonium illis competebant, ex collatione, nominatione, præsentatione, hancque privationem non tantùm operatur matrimonium jam consummatum, sed etiam ratum: ita quidem, ut solus Summus Pontifex dispensare cum iis possit ad Beneficia conservanda.

Dixi autem: si matrimonium *validè* sit contractum. Nam si illud ex quacunque causa esset irritum, non privarentur ipso jure. Quia cessaret ratio: & per se *non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum*, ut habet regula Juris 52. in 6.

Certum

Certum est secundo, semper in Ecclesia, tam Græca, quàm Latina, vetitum fuisse Sacerdotibus post ordinationem contrahere matrimonium. Hoc enim fatentur non tantum scriptores universi omnes catholici Ecclesiæ Occidentalis, sed etiam Græcæ ac Orientalis. Exstatque in hanc rem Canon Apostolicus 25. qui ait: *Ex his, qui cælibes in Clerum pervenerunt, jubemus, ut lectores, tantum & cantores, si velint, nuptias contrahant.*

43.
Sacerdotum cælibatus.

Ipsi etiam Trullani Patres, licet concefferint Presbyteris, & Diaconis usum uxorum, quas ante ordinationem duxerant, prohibuerunt tamen, ne ullus illorum post sacram ordinationem matrimonium contrahat; duratque hæc Græcorum disciplina in hodiernum usque diem.

Probat hoc ipsum illa etiam Historia, quam Hæretici toties nobis obtrudunt, de intercessione Paphnutii, in Concilio Nicæno facta. Nam si narratio illa Socratis atque Sozomeni subsistat, Paphnutius expressè voluit prohibitum, ne ullus ex Clericis Majoribus post ordinationem, nuptias celebret: ipsique in hoc totus Patrum Senatus assensum præstitit.

Innumera Conciliorum, Patrumque, tam Græcorum quàm Latinorum, testimonia luculenta in rem hanc conferri possent, si opus foret. Nullus scriptor orthodoxus, imò ne quidem ex Græcis, Schismate abstractis, ullus facilè inveniri poterit, qui asserat, licuisse unquam Sacerdotibus contrahere matrimonium, postquam per ordinationem ad Episcopatum, aut Presbyteratum, fuerant promoti. Nullumque in tota retro antiquitate exemplum exstat, hoc ritè esse factum.

Certè omnia argumenta, quæ Hæretici contra cælibatum Sacerdotum coacervare solent, plus non probant, quàm aut aliquos Ecclesiasticos ante Ordines sacros susceptos habuisse uxorem, aut Græco ritu post ordinationem usos esse matrimonio, ante sacros Ordines contracto. Nunquam autem probant, aliquem Episcopum, aut Sacerdotem, licitè contraxisse matrimonium.

Videant proin Protestantes, quid de eorum Protoplastis, Luthero, Zwinglio, Calvino, Oecolampadio, Bucero, Vermilio, Vireto, Pellicano, Ochino, Carlstadio, Minzero, Marlorato, Bugenbaggio, aliisque apostatis, sit sentiendum: qui novo & inaudito in orbe Christiano exemplo post susceptum in Ecclesia catholica sacerdotium, sacratosque ordines, ad sacrilegas nuptias, tanquam famelici corvi ad escas, malè olentes, convolârunt.

44. *Matrimonium invalidum.* Certum est tertio, non tantum illicitum esse matrimonium Clericorum, qui majoribus Ordinibus sunt insigniti, sed etiam invalidum, saltem in Ecclesia Latina. Apertè enim hoc dicendum habemus *c. de Diacono 1. qui Cleric. vel vov. & à Tridentino Concilio sess. 24. can. 9.* ubi anathema dicitur asserenti, Clericos in Majoribus constitutos, Presbyteros nempe, Diaconos & Sub-Diaconos posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse.

Dixi autem, *saltem in Ecclesia Latina.* Nam de Græca id quidam in dubium volebant trahere. Sed certum esse videtur, in illa etiam matrimonium, à Clericis Majoribus post ordinationem contractum esse irritum; ut docent Palud. *in 4. dist. 3. q. 1. art. 1.* Archid. Gemin. Turrecrem *in c. Diaconi dist. 28.* Sylvest. *pract. quæst. V. matrim. q. 8.* Sanch. *lib. 7. de matrim. dist. 28. n. 4.* Filiuc. Pignatelli. Schmalzgr. &c.

Ratio est, quia quoad matrimonium, post ordinationem contractum, nullum in utraque Ecclesia invenitur discrimen. Neque enim vel Trullana Synodus quoad matrimonium, post ordinationem contractum, diversum quid ab Ecclesia Romana statuit. Fuitque antiquissima & universalis Ecclesiæ regula, etiam ante exortum schisma, SS. PP. Testimoniis roborata, Sacerdotum matrimonia esse irrita.

Unde Innocentius II. *cap. ut lex causa 27. q. 1. dicit,* Episcopos, Presbyteros, Diaconos & Sub-Diaconos, Regulares &c. qui uxores sibi copulare præsumperint, esse separandos: *hujusmodi namque copulationem, quam contra Ecclesiasticam regulam constat esse contractam, matrimonium non esse censemus.*

Deinde Græci etiam, tanquam subditi Apostolicæ Sedis, tenentur legibus universalibus Ecclesiæ. Cum igitur tum sacris Canonibus, tum Oecumenici Concilii Tridentini oraculo generaliter declaratum sit, ejusmodi matrimonia esse invalida, atque contrarium asserenti dicat anathema, de omnium sacerdotum matrimoniis id oportet intelligi.

Neque obstat *cap. aliter dist. 31.* ubi dicitur, Clericos in Ecclesia Orientali matrimonio copulari. Nam præterquam, quod Gratianus hoc capitulum tribuat Stephano Papæ (non determinando, quis aut quotus ille fuerit) in Synodo Lateranensi ita loquenti ibidem autem non inveniatur; dici congruenter ad alios Canones potest, capituli illius sensum non esse, quod Orientales Clerici post Ordines sacros susceptos copulentur contrahendo matrimonium, sed quod copulam conjugalem exercent, utendo matrimonio, jam ante ordinationem contracto.

Certum

Certum est quartò, nunquam (ne quidem in Ecclesia Orientali) licitum fuisse Episcopis uti matrimonio, etiam ante consecrationem Episcopalem contracto. Nam Concilium Trullanum (quod omnium maximè à disciplina Ecclesiæ Romanæ recedit) licèt Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis dederit facultatem utendi matrimonio, ante Ordines sacros contracto, expressè tamen excepit Episcopos, quibus ab uxoribus se continere severè præcepit: ut videre est *can. 48.* ubi præcipitur, ut Episcopus ne quidem cohabitaret uxori.

Certum videtur quintò, ante synodum Trullanam neque Presbyteris Orientalibus concessum fuisse uti matrimonio, etiam ante ordinationem contracto. Hæc assertio est quidem non tantum contra Hæreticos, sed etiam contra Natalem Alexandrum; contra quos tamen satis demonstratam putamus *quæst. 3.*

Unum hic addo vel alterum veritatis hujus argumentum. Innocentius I. summus Pontifex, summusque in terris Ecclesiæ Legislator, qui tribus ferme sæculis synodo Trullana fuit antiquior *epist. 2. ad Victricium Rotbomagensem Episcopum cap. 9.* sic scribit (ut habetur *cap. 4. dist. 31.*) *tenere debet omnino Ecclesiæ, ut Sacerdotes & Levitæ cum uxoribus suis non misceantur.* Additque plures præcepti hujus rationes. Idem scribet ad *Exuperium cap. 1.*

Pariter S. Leo M. ultra duo sæcula antiquior Trullano synedrio, *epist. 90. cap. 3.* scribens Rustico Narbonensi Episcopo, ait: *Lex continentiae eadem est Altaris ministris, quæ Episcopis atque Presbyteris, qui cum essent laici, sive lectores, licitè uxores ducere, & filios procreare potuerunt; sed cum ad prædictos pervenerunt gradus, cæpit eis non licere, quod licuit. Unde, ut spirituale fiat conjugium, oportet eos nec uxores dimittere, & quasi non habeant, sic habere: quo & salva sit charitas, & cessent opera nuptiarum.*

Ex quibus sanè summi Legislatoris declarationibus patet, ante Trullanum conventum (qui circa finem septimi sæculi Constantinopoli est habitus) sacerdotibus non licuisse uti matrimonio, ante ordinationem contracto. Nam summi Pontificis, Ecclesiæ totius Capitis, & Christi Vicarii præceptis etiam orientalis tenebantur.

Taceo, ipsam etiam Generalem Nicænam synodum (utique in Oriente celebratam) vetuisse, ne Presbytero, Diacono, &c. uxor cohabitaret, ut supra ostensum. Quem etiam in sensum S. Epiphanius, S. Chrysostomus, S. Gregorius Nyffenus, aliique Ecclesiæ orientalis Patres loquuntur, ut pariter supra indicatum.

Dixi autem, ante Synodum Trullanam. Post illam enim alia in Oriente, quam dixi, cæpit disciplina, dum Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi utebantur matrimonio, ante ordinationem contracto:

cto: non quòd ipsis hoc statim licitum fuerit (nam conciliabulum Trullanum, quod à Sergio, illius temporis Pontifice, est reprobatum, hoc licitum eis facere non poterat: ut Hubertus Cardinalis in sua cum Niceta disputatione Græcis exprobat, hoc licitum facere non potuerat) sed quod ab eo tempore abusus ille irrepserit, quem tandem, cum extirpare non posset, Ecclesia tolerandum censuit, hodièque, etiam in unitis cum Romana Ecclesia, tolerat. *c. cum olim 6. de Cleric. conjug.*

Certum est denique sextò, non tantum præceptam esse jure Ecclesiastico Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis perpetuam continentiam, sed ejusdem etiam votum solenne Ordinibus eorum sacris annexum esse: ut clarè decisum habemus à Bonifacio VIII. *c. un. de voto in 6.* ubi ait, hoc votum per susceptionem sacri Ordinis *solemnizari*.

46.
Votum.

Disceptari tamen solet, an obligatio continentiae immediatè descendat ex voto, & tantum mediatè ex Præcepto, quatenus Ecclesia ordinandis præcipit votum, quo dein solo immediatè obligentur continere?

Doctoribus in diversas opiniones abeuntibus, censeo tam ex præcepto, quàm ex voto illam obligationem immediatè descendere, nam Ecclesia non tantum præcipit ordinandis votum, sed etiam immediatè continentiam, ut ex supra adductis præceptis patet. Votum verò & ipsum, expressè vel tacitè emissum, immediatè obligat.

Quo sanè fit, ut, licèt quis in susceptione sacrorum ordinum absolutè nollet votum continentiae emittere, servare tamen eandem deberet ex præcepto Ecclesiae; hoc ipso, quòd voluntariè ac liberè suscipiat sacros Ordines. Aliud enim esset, si infans ordinaretur, aut simpliciter invitus.

ARTICULUS II.

Quænam in hac re videantur
controversa?

47. **C**ontroversum videtur primò, an Diaconis post ordinationem unquam licitum fuerit inire matrimonium. Dubium movere cuiquam posset *cap. Diaconi. 8. dist. 28.* desumptum ex Concillii Ancy-

Ancyranus can. 10. ibi: Diaconi quicumque, cum ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes, velle se habere uxores, nec posse se continere, hi si postea ad nuptias venerint, maneat in ministerio, propterea, quod his Episcopus licentiam dederit. Quicumque sanè tacuerunt, & susceperunt mandis impositionem, professi continentiam, si postea ad nuptias venerint, à ministerio cessare debebunt. Ex quo canone P. Schmalzgrueber in tit. de Cleric. conjug. n. 19. putat, non obscure colligi, Diaconis quibusdam in locis permissum fuisse uxores ducere.

At hoc non obstante certum videtur, id nunquam Diaconis post ordinationem licuisse, saltem absque dispensatione. Evincunt hoc testimonia & argumenta suprà producta: quorum pleraque non tantum de Sacerdotibus, sed etiam de Diaconis loquuntur; ut patet ex iis, quæ ex Innocentio I. Leone I. aliisque adduximus. Imò ipsa etiam Trullana synodus *can. 6. Diaconis quoque severè prohibuit post ordinationem contrahere matrimonium.*

48.
Diaconis
nunquam
licuit.

Sed neque Doctrinæ huic obstat cap. *Diaconi* paulò antè citatum: imò ex illo magis confirmatur. Nam si tales in ordinatione protestantes possunt postea uxorem ducere, tunc ideo, quia, ut ait capitulum, Episcopus cum illis dispensavit: *Propterea, quod his Episcopus licentiam dederit.* Ergo manifestè colligitur, fuisse ipsis prohibitum, uxorem postea ducere: aliàs non fuisset opus dispensatione, aut licentia Episcopi.

Cæterum Jacobus Pignatelli *tom. 8. consult. 81.* longè alium sensum canonis illius esse asserit, cum glossa *in cit. c.* glossa sic habet: *Statutum fuit in synodo Ancyrana, quodsi aliqui in Diaconos ordinentur, & dicant, se nolle, aut non posse continere, & Episcopus nihilominus ordinat eos, si postea contraxerint, ab uxore separabuntur, sed in ministerio remanebunt, quod Episcopus eis licentiam dederit (non quidem contrahendi matrimonium, sed eo irritò declarato, remanendi in ministerio) si vero in ordinatione sua tacuerint, videntur continentiam profiteri, & ideo, si postea contraxerint, officio & beneficio privabuntur. Hæc glossa.*

Accedit, quod Martinus Bracarensis in sua collectione canonum *c. 39.* longè aliter canonem illum legat: nempe ut exstat *c. Diaconus dist. 27. Diaconus, qui eligitur, si contestatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit, non posse in castitate permanere, hic non ordinetur. Quodsi in ordinatione tacuerit, & ordinatus fuerit, & postea matrimonium desideraverit, alienus sit à ministerio, & vacet à Clero.* Quocumque ergo sensu dictus canon intelligatur, nunquam ex eo probatur, licitum fuisse (saltem absque dispensatione) Diaconis matrimonium, sed omnino oppositum.

49.
*Neque uti
 avè con-
 tracto.*

Plus dico. Certum videtur, quòd in Ecclesia Latina Diaconi nunquam licuerit uti matrimonio, etiam ante ordinationem contracto, & in Ecclesia orientali nunquam ante synodum Trullanam. Nam hoc pariter evincunt citata Patrum & Conciliorum testimonia.

Sic S. Epiphanius *hæres. 59.* ait, Ecclesiam non fuscipere Diaconum, adhuc liberos gignentem. Objectionem deinde solvit, quòd in quibusdam locis adhuc liberos gignant: respondetque, *hoc non esse juxta canonem: contrarium fieri, ubi sinceri snt canones Ecclesiastici.*

Siricius Papa in epist. ad Himerium Taraconensem *cap. 7.* vehementer invehitur in Sacerdotes & Levitas, qui continentiam, etiam ab uxoribus, non servant: vocatque crimen carnale eorum commercium. Additque: *Si Episcopus, Presbyter, aut Diaconus deinceps talis fuerit inventus, jam sibi omnem indulgentiæ per nos aditum intelligat obferatum: quia ferro necesse est excindantur vulnera, quæ fomentorum non senserint medicinam.*

S. Innocentius *l. l. c.* tenere, inquit, omnino debet Ecclesia, ut Sacerdotes & Levitæ cum uxoribus suis non misceantur. Per Levitas autem utique intelliguntur etiam Diaconi. Similiter S. Leo *l. cit.* non tantum Episcopis & Presbyteris, sed aliis etiam Altaris Ministris legem continentiam impositam esse denunciavit, vi cujus ipsis nec matrimonium contrahere, nec antea contracto uti amplius liceat. Idemque repetit in epistola ad Anastasium Episcopum Thessalonicæ *cap. 4.*

S. Hieronymus libro contra Vigilantium circa initium, quid facient, inquit, *Orientis Ecclesiæ, quid Ægypti, & Sedis Apostolicæ, quæ aut Virgines Clericos accipiunt, aut continentes, aut si uxores habeant, mariti esse desierunt?*

Consentiunt antiquissima concilia: ut Elibertinum, quòd *can. 33.* præcipit etiam Diaconis abstinere à conjugibus, & non generare filios. Idem præcipit apertissimis verbis Concilium Carthaginense *II. can. 2.* ad Apostolorum traditionem se referens. Idemque jam in Concilio Nicæno statutum in Asia diximus, quòd *can. 3.* vetat cohabitare cum muliere, præterquam cum matre, forore, amita. Ecclesiæ Africanæ disciplina constat ex Concilio Carthaginensi *V. anno 398.* celebrato. Quòd *can. 5.* ita decernit: *Placuit, Episcopos, Presbyteros & Diaconos, secundum priora statuta, etiam ab uxoribus continere. Quod nisi fecerit, ab Ecclesiastico removeantur officio.* Ubi, ut DD. advertunt, sub nomine Diaconorum etiam comprehenduntur

tur Subdiaconi: eò quòd olim, cùm pauciores essent fideles, Diaconi etiam Subdiaconorum fungerentur officio.

Major adhuc controversia est de cœlibatu & continentia Subdiaconorum. Quidam enim existimant, ante Gregorii M. tempora Subdiaconos non fuisse obligatos ad continentiam, imò post ordinationem etiam potuisse uxores ducere. Argumenta ipsorum sunt:

1. Quia in primitiva Ecclesia Subdiaconatus non erat ordo *facier*; imò neque ante Gregorium M. hoc est, ante finem sexti sæculi. Ut testatur Innocentius III. *cap. 7. de serv. non ord. & c. 9. de ætat. & qualit.* Ergo neque obligatio castitatis fuit eidem annexa: sicut non est annexa minoribus Ordinibus: quia non sunt Ordines sacri.

2. Quia Gregorius M. *cap. ante triennium dist. 31.* abrogavit decretum Pelagii Papæ, sui antecessoris: quo prohibuerat Subdiaconis Siciliae, ne uterentur matrimonio, ante ordinationem contracto.

3. Quia Siricius Papa *epist. 1. c. 9. ad Hymerium Tarracensem* concedit Subdiacono uxorem, quæ fuerit virgo. *c. 3. dist. 77.*

4. Quia Alexander III. in Concilio Lateranensi tolerandum censuit, ut quidam Subdiaconi nuptias celebrarent.

5. Quia in multis locis Subdiaconi utebantur matrimonio.

6. Plura concilia Presbyteris & Diaconis præcipiunt continentiam, non autem Subdiaconis.

Verùm licèt non ad eòd manifestum sit, quæ fuerit Ecclesiæ circa Subdiaconorum continentiam temporibus antiquis disciplina, probabile tamen admodum est, in tota ferme Ecclesia etiam Subdiaconos semper adstrictos fuisse ad continentiam, sicut Diaconos. Et certum est, illam ante Gregorii M. tempora fuisse præceptam. Propositio ista est contra Natalem.

Sed non desunt, ad illam stabiendam valida argumenta, ac Patrum Conciliorumque veterum testimonia.

Certè S. Leo M. sæculo uno ac dimidio antiquior est S. Gregorio M. is autem *epist. 82. c. 4. ad Anastasium Thessalonicensem* in Oriente Episcopum scripsit: *Ad exhibendam perfectæ continentie puritatem, ne Subdiaconis quidem connubium carnale conceditur: ut, & qui habent, sint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant singulares.*

Adhuc multò antiquior est S. Innocentius I. qui ad Victricium *c. 9.* scripsit: *Tenere debet omnino Ecclesia, ut Sacerdotes & Levitæ cum uxoribus suis non misceantur.* Per Levitas autem palàm est Diaconos & Subdiaconos intelligi. Dicit quidem Alexander Natalis, *nugatorium*

rium esse, nomine *Levitarum* etiam Subdiaconos intelligere; sed hoc ideo tantum videtur dicere, quia contrarium nec probat, nec probare potest.

Et ante utrumque hunc S. Pontificem Concilium Elibertinum *can. 33.* præcepit etiam Subdiaconis continentiam; *Placuit*, inquit, *in totum prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconis & Subdiaconis, abstinere se à conjugibus, & non generare filios.* Quod idem Concilium Turonense I. *can. 1. & 2.* Sacerdotibus & Levitis prohibet: addens, id se sancire secundum constitutiones Patrum.

Idem statuit Concilium Aurelianense III. *can. 2.* *Ut nullus Clericorum, à Subdiacono & supra, qui uxores in proposito suo accipere inbibentur, propriæ, si fortè jam habeat, misceatur uxori.*

Similiter Concilium Toletanum I. *cap. 1.* & Toletanum IV. Subdiaconis usum uxorum prohibent. Citatur etiam Concilium Romanum II. sub Sylvestro I. quod *can. 8.* etiam Subdiaconis prohibet, ne uxores dicere ullo modo audeant. Sed quia hoc Concilium videtur ex mercibus Isidori Mercatoris profluxisse, illo nobis nequaquam est opus, cum aliunde sufficientia nobis præstò sint testimonia, certa & indubitata.

Ejusmodi testimonium habetur etiam ex Concilio Carthaginiensi II. duobus integris sæculis antiquiore Gregorio M. hoc *can. 2.* Sacerdotibus & Levitis, qui sacramentis Divinis inserviunt, perfectam continentiam præcipit.

Idoneus etiam & sat vetustus testis est S. Epiphanius, ex illustrissimis Ecclesiæ orientalis Patribus; qui *heres. 59* ait, quòd in quibusdam locis adhuc Presbyteri, Diaconi, & Hypodiaconi (seu Subdiaconi) adhuc liberos gignant, esse contra canonem. Ubi sinceri sint canones Ecclesiastici, etiam Hypodiaconos esse continentes, & ab uxoribus abstinere.

Fortassis S. Pater in mente habuit canones Apostolorum, certè antiquissimos in Ecclesia: nam canon 27. lectoribus tantum & cantoribus permittit uxores.

Gregorio M. pariter antiquior est Justinianus Imperator, qui conformiter ad Ecclesiasticos canones, imperiali etiam edicto *Novell. 6. cap. 5.* vetuit, ne Presbyter, Diaconus, aut Subdiaconus uxorem ducat.

Neque videntur vim magnam habere ea, quæ pro ratione dubitandi sunt allata. Nam resp.

Ad 1. Licet in primitiva Ecclesia Subdiaconatus non fuerit computatus inter sacros Ordines, continentia tamen obligationem annexam habuit; ut patet ex testimoniis allatis. Est enim penes Ecclesiam statuere, quinam Ordines pro sacris haberi debeant, & quibus continentia obligatio annexa esse debeat: sicut est penes Ecclesiam decernere, quænam vota soleant, aut non soleant esse debeant. Cæterum Urbanus II. manifestè supponit, suo tempore fuisse Ordinem sacrum Subdiaconatum. Nam *c. 11. dist. 32* ait: *Erubescant impii, & apertè intelligant, judicio Spiritus S eos, qui in sacris Ordinibus, Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu sunt positi, nisi mulieres abjecerint, & castè vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate.*

52.
Solvuntur
objectio-
nes.

Ad 2. Ex cap. *antetriennium* non probatur, Subdiaconos post ordinationem potuisse contrahere matrimonium; nam de hoc nec vocula exstat in toto capitulo. Quare perperam P. Schmalzgrueber in *tit. de Cleric. conjug.* ex eo colligit, quibusdam in locis Subdiaconis permissum fuisse uxores ducere.

Sed id solum probatur, in Sicilia (de hac enim sola loquitur) Subdiaconos usos fuisse matrimonio, jam ante ordinationem contracto. Hunc usum vel abusum Pelagius Papa triennio antè sustulerat, voluitque, & Subdiaconi in Sicilia, more Ecclesiæ Romanæ, à conjugibus abstinerent. At Gregorius M. successor decretum Pelagii mitigavit, sanxitque, ut Subdiaconis Siciliæ uxores, quas ante ordinationem duxerant, relinquerentur; Episcopi verò deinceps nullum Subdiaconum facere præsumant, nisi qui se victurum castè promiserit. Additque: *Eos autem, qui post prohibitionem factam se à suis uxoribus continere noluerint, ad sacrum Ordinem nolumus promoveri. Quia nullus debet ad Altaris ministerium accedere, nisi cujus castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.*

Quòd autem in Sicilia consuetudo illa antea vigerit, non sequitur, quòd in aliis etiam provinciis (præsertim à Sicilia remotioribus) vingerit: aliàs Pelagius pro illis etiam illam prohibuisset, & Gregorius pro illis etiam illam mitigasset, sicut pro Siculis; cum fuisset eadem ratio. Imò citatum capitulum apertè dicit, in Romana Ecclesia contrariam fuisse consuetudinem Subdiaconorum, abstinendi nempe ab uxoribus, etiam antea ductis.

Fortassis tamen illa consuetudo etiam in vicina Sicilia Calabria invaluerat. Quia idem Gregorius M. *lib. 3. epist. 5.* Bonifacio Episcopo Rhegiensi scripsit: *Subdiaconis tuis hoc, quod de Siculis statuimus, decernimus observari. cap. 10. dist. 32.* Ad alias autem provincias ejus-

modi rescripta data esse non constat. Quod argumento est, illis non fuisse opus: cum more Ecclesiæ Romanæ Subdiaconi continentiam servarent. Et si alicubi non servârunt aliqui, illicitè id factum censeri oportet.

Ad 3. Falsum est, quòd Siricius Papa Subdiaconis concesserit uxorem, quæ fuerit virgo. Nam *loc. cit.* tantum vult indicare, bigamum non posse ordinari Subdiaconum. Hinc ait, ad Subdiaconatum promoveri posse, qui cum una tantum, eaque virgine fuerint copulatus (sicut hodieum potest, si uxor fuerit mortua, aut consensum dederit) nullatenus tamen dicit, quòd post ordinationem uti matrimonio possit.

Ad 4. Alexander III. ut habetur in collectione Concilii Later. III. *part. 18. cap. 4. 13. & 14.* tolerandum duxit, quòd quidam Subdiaconi uxorem ducerent. Rationem addit *cap. 4. ne pro una pluribus abutantur, dissimulare poteris cum suis mulieribus remanere: quia tolerandum est malum, ut pejora vitentur.* Ecce! malum vocat consortium Subdiaconi cum uxore. Quod tamen in Diœcesi Salernitana dissimulandum censuit, ad cavenda majora mala. Etiam lupanaria alicubi tolerantur.

Cæterum idem Papa Alexander *cit. cap. 13.* apertè dicit, matrimonium Subdiaconorum esse contra sacros canones, dissimulari tamen posse ab Episcopo Oxoniensi, *pro graviore lapsu vitando: ita tamen, quòd ad Altaris ministerium non accedant, nec Ecclesiastica Beneficia percipiant. - - aut Ecclesias aut uxores prorsus dimittere cogendi sunt.*

Et *cap. 2.* idem Pontifex, Cantuariensi Episcopo scribens, *Sed si fortè, inquit, in Subdiaconatu, & aliis superioribus Ordinibus uxores accepisse noscuntur, eorum uxores dimittere, & pœnitentiam agere de commissò auctoritate nostra per suspensionis & excommunicationis sententiam, appellatione postposita, compellatis.*

Quando autem idem Alexander *cap. 14.* de cujusdam Subdiaconi ordine dicit, quòd matrimonium ejus non impediatur, videtur loqui de ordine invalidè suscepto: cum addat, eum hominem nimis enormiter & inordinatè se ingestisse, nullamque ei dignitatem vel honorem ab ordine illo esse allatum. Vel, si ordo valuit, Pontifex cum eo dispensavit in matrimonio contrahendo.

Ad 5. Aliud est, quid fiat & factum sit; aliud, quid fieri debeat. Etiam à laicis sextum præceptum frequenter violatur. Tamen est præceptum. Ex eo igitur, quòd Subdiaconi (imò etiam Diaconi & Presbyteri) sæpius, aut matrimonium contrahere attemptârint, aut antea contracto uti perrexerint, aut concubinas habue-

buerint, nequaquam sequitur, hæc ipsis fuisse licita; protestante semper canonibus, edictisque vetante Ecclesia. Quæ contra hæc acta sunt, humani generis hosti, carnis miseris, & corruptæ naturæ vitio sunt abscibenda. Videlicet, ut ille ait, Ilicos intra muros peccatur, & extra. In ipsa etiam Domini sacra quandoque irrumpit contagium. Habemus enim thesaurum in vasis fictilibus: quæ facile franguntur, nisi timor Domini cautos efficiat, & tutos præstet à lapsu.

Ad 6. Licet aliqua Concilia tantum Episcopos, Presbyteros, & Diaconos expriment: tamen sub nomine Diaconorum etiam Subdiaconos comprehenderunt: quia olim, dum pauciores adhuc essent fideles, eorum etiam officium peragebant: sicut hodie etiam sacerdotes sæpè Diaconorum & Subdiaconorum funguntur officio. Licet igitur aliqua Concilia non expresserint nominatim Subdiaconos: quia tamen alia plura eos expresserunt, illis etiam continentiam præceptam esse intelligimus. Cæterum aliqua Concilia tantum Episcopos expresserunt: an propterea tantum illis continentiam legem impositam esse dicemus?

QUÆSTIO V.

An conveniens fuerit, Clericis Majoribus cœlibatum & continentiam ab Ecclesia præcipi?

Negant Heterodoxi, affirmant Orthodoxi, cum SS. Patribus & Ecclesiæ Conciliis. Convenientiam hanc nervosè simul breviterque ob oculos ponit S. Innocentius I. in epist. ad Victricium Rothomagensis Episcopum *cap. 9.* his verbis: „tenere debet „omnino Ecclesia, ut Sacerdotes & Levitæ cum uxoribus suis non „misceantur; quia ministerii quotidiani necessitatibus occupantur. „Scriptum est enim: sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus „Deus vester. Nam si prisca temporibus anno vicis suæ Sacerdotes de templo non discedebant (sicut de Zacharia legimus) nec „domum suam omnino tangebant, quibus utique propter sobolis „successionem uxoris usus fuerat relaxatus: quia ex alia tribu, & „præterquam ex femine Aaron, ad sacerdotium nullus accedere „præcipiebatur: quantum magis hi Sacerdotes vel Levitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ servare debent; quibus vel sacerdotium vel ministerium sine successione est, nec præterit dies, quæ „vel

„vei à Sacrificiis Divinis, vel à baptismatis officio vacent. Et si
 „Paulus ad Corinthios scribit, dicens: Abstinetes vos ad tempus,
 „ut vacetis orationi, & hoc utique laicis præcepit; multò magis
 „Sacerdotes, quibus orandi & sacrificandi iuge sacrificium est, sem-
 „per debent ab hujusmodi consortio abstinere.

54.
 Ex aliis
 Patribus.

Quam rationem etiam affert S. Hieronymus *lib. 1. contra Jovi-
 nianum*. Si laicus, inquit, & quicumque fidelis orare non potest, nisi ca-
 reat officio conjugali, sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia,
 semper orandum est. Si semper orandum: ergo semper matrimonio carendum.
 c. 7. dist. 31.

Et S. Epiphanius *hæres. 59. Presbyter & Diaconus & Episcopus Deo
 penitus vacent*. Nam si illis etiam, qui de populo sunt, id ipsum Apostolus
 præcipit, ut, inquit, ad tempus vacent orationi, quantum id magis Sacerdoti
 præscribit? nimirum nullis ut impedimentis avocetur.

Idem facundè inculcat Siricius Papa *epist. 4. ad Africanos Epi-
 scopos*: Quod dignum, ait, & pudicum, & honestum est, suademus, ut
 Sacerdotes & Levitæ cum uxoribus suis non coeant, quia in ministerio Divino
 quotidianis necessitatibus occupantur. --- Si ergo laicis abstinentia imperatur,
 ut possint deprecantes videri; quantum magis Sacerdos utique omni momento pa-
 ratus esse debet, munditiæ puritate securus?

55.
 Ex rati-
 one.

Et profectò certum omnino est, Ecclesiasticorum munera pro-
 pria esse, sacrificare, orare, exhortari, ad concionem dicere, sa-
 cramenta ministrare, ægrotos invisere, curam pauperum gerere
 &c. Quantum autem hæc sancta officia impedirentur per commer-
 cia conjugalia, per curas privatas & domesticas, impendendas
 uxori, liberis, œconomix, nemo est, qui non videat. Sic enim
 cura pastoralis & affectus, quo oves Christi oporteret assiduè pro-
 sequi, in uxore & liberis ferme totus absumeretur.

Et unde alenda tanta familia? unde petenda dos, sæpè multi-
 plex, pro filiabus? nunc, dum soli sunt, conqueruntur non rarò
 Clerici, se non habere sustentationem congruam. Quid futurum
 credamus, si præter uxorem, ejusque famulas, numerosa soboles
 nutrienda, vestienda, dotanda foret? num mendicarent sacerdo-
 tum liberi? an res Ecclesiæ, patrimonium Christi invadendum,
 atque in eos evacuandum? num provisum, num consultum foret
 piis foundationibus, Beneficiis, Ecclesiis? certè aut mendicos, aut
 avaros, aut diribitores ac depeculatores sacri ærarii, aut turpi
 quæstu nundinatores, aut simoniacos rerum Ecclesiasticarum pro-
 polas fieri oporteret, ut tot famelicos ventres implerent, & patri-
 monium illis relinquerent.

Quan-

Quantum autem hoc pacto sacerdotii dignitas, æstimatio, sanctitas evilesceat! quantus in publicum contemptus! certè sic vix amplius electus sacerdotum Ordo fecerneretur à laicis: & esset, *sicut populus, sic & sacerdos*. Contingeretque, quod Nauclerus alii-que referunt. Nam cum tempore Gregorii VII. sacerdotes in Germania cœpissent nuptias celebrare, tantus eorum contemptus inolevit, ut, iis spretis, passim laici sacramenta administrarent.

Et quomodo cum Apostolo virginitatem commendarent tauri pingues (ut eos appellat S. Petrus Damiani opusculo 18. cap. 3.) circumcincti vitulis multis? quomodo per orationem elavarent ad cœlum mentem tranquillam, puram, collectam, quæ in tot maritalibus curas, affectusque esset distracta? quomodo sacerdos Dei altissimi ex fumante conjugali thoro, ab uxoriis amplexibus, provolarat ad sacrosanctum Altare, ad divinissimum sacrificium, ad immolandum agnum immaculatum æterno Patri? profectò hæc aliâ-que adeò indigna visa sunt sanctæ Dei in terris Ecclesiæ, ut eam labem omni ope à sacris mystis averteret. Aut, an fortè minor puritas requiritur in Sacerdotibus veri ac vivi Dei, quàm ingentilibus falsorum deorum sacrificulis, aut Romanis olim Vestalibus, quibus continentia severè præcepta fuerat?

Sit honorabile conjugium, & thorus immaculatus: at laicis, non Sacerdotibus. Quod illis honestas, quod sacramentum, quod religio, his est sacrilegium. Alia hunc statum decent, alia alium.

Honorabile est connubium; at tempore, vicis suæ, quo ministrare debeant sacris sacerdotes veteris testamenti, longè abesse debebant ab uxoribus suis. Honorabile est connubium: at Urias He-theus, quamvis esset laicus, indecorum sibi duxit, ingredi in domum suam, & carnali voluptati operam dare, quando arca Dei, & Israël, & Juda habitabant in papilionibus. Et si bellis præfecti jure prohibent militibus suis matrimonium, ne uxorum liberorum-que cura impediatur à profanæ militiæ officiis: ut etiam ab antiquis Romanis factum legimus; apud quos severè fuerat vetitum, ne qua femina castra ingrederetur. Cur Ecclesia sancta Dei non jure prohibeat iis, qui sacræ militiæ se sponte addixerunt, ut à nuptiarum impedimentis, liberi setotis integrisque ad Divina servitia possit incumbere?

Memorabilis est in hanc rem reprehensio S. Joannis Chryso-stomi, qua Theodorum lapium castigavit. *Legitima, scribit ad illum, & justa res est conjugium; & ipse confiteor: honorabile connubium, & cubile immaculatum; sed tibi jam non est integrum connubii jura servare. Cælesti enim*

enim sponso semel junctum, illum relinquere, & uxoris laqueis implicari, adulterii crimen est incurrere: quamvis millies hoc ipsum nuptias vo'es, ego tamen & adulterio illud tantò pejus affirmo, quantò major ac melior mortalibus Deus.

Respondetur Argumentis Heterodoxorum.

56.
Nuptia
non vetan-
tur.

Objiciunt primò cum Calvino, relictum à Deo matrimonium liberum. Imò secundum Apostolum 1. *Tim.* 4. hæreseos notam eos præferre, qui prohibent nuptias. Atque hinc eundem Apostolum 1. *Tim.* 3. docuisse, unius uxoris virum eligendum esse Episcopum. Et Christum ipsum *Mattb.* 19. vetâsse: ne homo separet, quod Deus conjunxit.

At argumentum hoc nos non premit; nemini enim Ecclesia prohibet matrimonium, cum nemini præcipiat statum Ecclesiasticum, sed cuivis relinquat liberrimum. Si tamen quis ultro eundem eligat, requiritur in illo continentia. Sicut Ecclesia nemini prohibet officium judicis forensis aut lictoris; si tamen amplectatur quis statum Ecclesiasticum, debet ab illo abstinere officio. Apostolus verò illos duntaxat infectatur, qui nuptias absolutè ut malas prohibebant: quales erant Marcionistæ, Tatiani, ac postea Manichæi, & Eustathiani. Illudque universim notandum venit, Patres etiam & Concilia sæpiùs laudibus extulisse nuptias: non, quòd illas omnibus congruere existimarent; sed ut hæreticos refellerent, qui illas tanquam ex se malas damnabant. Bonum est matrimonium, at spirituali homini, officiis spiritualibus identidem occupato non convenit: sicut ei non conveniunt alia sæcularia officia, licèt de se sint bona.

57.
Objectiones ex S.
Paulo.

Quando verò dixit Apostolus, unius uxoris virum esse debere Episcopum, id vel intelligendum de *Ecclesia*, quam unam tantum, tanquam sponsam suam, oportet habere Episcopum. Vel, ut S. Chrysostomus, alique Patres textum illum explicant, intelligendum id *negativè*, ut sensus sit, Episcopum non debere esse bigamum, seu non debere habere vel habuisse plures uxores. Adeoque non præcipit, ut Episcopus unam habeat uxorem, (cum multi sanctissimi Episcopi nullam habuerint) sed prohibet eligi illum, qui plures habet vel habuit: permittit tamen ordinari illum, qui unam tantum habuit, vel adhuc habet, à qua tamen post ordinationem abstineat: ut docet exemplum eorum, qui uxorati sunt facti Episcopi. Hinc Ambrosius *epist.* 82. notavit: ne quis filios creare Apo-

stolica

stolica invitetur autoritate, *habentem filios, dixit Apostolus; non facientem.*

Atque ita permittit, unius uxoris virum in Episcopum eligi, non verò bigamum. Interpretationi huic consentiunt alii etiam Patres. Sic Hieronymus *epist. 50.* scribit: *Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè post Sacerdotium in æternum pudici.*

Quando verò Christus dixit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, id intelligendum est de vinculo matrimonii, quod est indissolubile, non verò de separatione à thoro & habitatione.

Sed neque aliquid probat contra nostram doctrinam, quod ex eodem Apostolo oggerunt; honorabile videlicet esse inter omnes conjugium. Nam hoc intelligendum est cum Theophylacto (*in hunc locum*) de omnibus legitimè conjunctis. Aliàs enim etiam inter consanguineos in primo & secundo gradu, item inter juvenes, absque parentum consensu junctos, honorabile esset connubium: quod tamen adversarii improbant.

Non rarò etiam nobis objectant textum ejusdem Apostoli *1. Corinth. 7.* *propter fornicationem autem unusquisque uxorem suam habeat.* At Paulus hic loquitur de conversis ad fidem, qui dum essent adhuc infideles, uxores duxerant. His enim respondet, retinendas esse uxores. Non autem loquitur de iis, qui sunt cælibes aut vidui: nam paulò post de istis dicit prorsus contrarium: *Dico autem non nuptis & viduis, bonum est eis, si sic permanserint.* Et: *Solutus es ab uxore, noli quærere uxorem.*

Cæterum melius utique est nubere, quàm fornicari. Hincii, qui continentiam servare posse desperant, statum Ecclesiasticum amplecti non debent. Si autem quis eundem elegerit, nec nubere debet, nec fornicari. Quod cum Divina gratia caveri posse utrumque, innumera ostendunt exempla eorum, qui amicti stolis albis sequuntur agnum immaculatum: redduntque, jubente Domino, Altissimo vota sua: ne damnationem habeant illorum, qui primam fidem irritam fecerunt.

Desinant proin heterodoxi abuti textu illo *Genes. 1.* *crecite & multiplicamini.* Ex quo Melanchton infert, conjugium esse jure Divino præceptum: imò & naturali: quod ex appetitu carnali, & inclinatione propagandi speciem putat colligi. 58. Ex Gen. 1.

Verùm, si verba illa præceptum aliquod insinuant, ad ea tempora referendum illud Patres asserunt, quibus terra erat inanis & vacua; ut in mundi exordio, & deleto propemodum per diluvium

humano genere, contigisse novimus. Hinc subdit sacrum eloquium: *Replete terram*. Nunc autem terra plena est: imò abundat hominibus; ut infinita ostendunt mendicorum examina.

Certè; si conjugium jure Divino aut naturali quocunque tempore omnibus esset præceptum, Christus non dixisset: *Sunt Eunuchi, qui se castraverunt propter regnum cælorum*. Nec Apostolus: *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do*. Item: *Dico autem non nuptiis & viduis: bonum est illis, si sic permaneant*. Item: *Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit: & qui non jungit, melius facit*. Rursus: si præceptum esset, servassent illud utique Christus, ejusque Mater purissima, S. Joannes Baptista & Evangelista, cum innumeris aliis utriusque sexus personis sanctissimis; quas cœlibem semper vitam duxisse apertè constat. Putat quidem Præco quidam Tigurinus, Christum ipsum fuisse uxoratum: verùm ab hac temeraria & absona opinione mens sana planè abhorret.

Dixi autem: *Si verba illa sacræ paginæ præceptum insinuent*. Nam revera non continent præceptum propriè dictum: nam etiam ad aves & bruta animantia Deus verba illa direxit; quæ tamen præcepti sunt incapacia. Significavit igitur Deus benedictionem & naturalem animalium inclinationem. Neque tamen propterea legem aliquam naturæ hîc subesse suspicemur. Nam ad multa inclinatur naturalis appetitus, quæ tamen lege naturæ non sunt præcepta, sed prohibita.

59.
Ex diff.
cultate.

At, inquit, propter illam naturæ inclinationem, continentia nimium est difficilis, quàm ut lege humana possit præcipi. Et hinc teste ipso Domino, *non omnes capiunt verbum hoc*. Unde cœlibatus iste Sacerdotum nutrit libidines, mundumque implet concubinis, & Ecclesiam scandalis.

Resp. hoc argumentum probat, non omnes fieri debere Sacerdotes, sed eos tantum, qui ad tam sublimem ac purum statum vocatos à Deo sese intelligunt, atque continentia dono præditos. Qui autem re prius bene expensa ac deliberata, atque Divino lumine per preces implorato, ad statum Ecclesiasticum se vocatum ratus, eundem amplectitur, dubitare deinceps nullatenus debet, quin donum continentia habeat. Cùm illa ipsa devota voluntas, qua propter Deum castitatem vovet, sit donum continentia, aut ejus signum. Quenim dedit velle, dabit & perficere. Præsertim, si frequenter ad Deum recurrentes, humiliter illud à Deo petamus, jejuniò carnem maceremus, & sensus, per quos tentatio irrumpit; cautè custodiamus.

Quæ sanè si fiant, ut fieri oportet, cessabit querela de concubinis & scandalis: quæ tamen ab heterodoxis, ex se ipsis alios mentientibus, nimium exaggerantur, præsertim pro istis temporibus: quibus rariora uberrimas inter & pulcherrimas segetes exurgunt lolia. Cæterum falsissimum est, quòd cælibatus ejusmodi vitiorum monstra pariat. Non cælibatus, sed abusus illa parit. Fructus autem: cælibatus teste Apostolo 1. Cor. 7. sunt, cogitare, quæ Dei sunt, sanctum esse corpore & spiritu &c. Si autem propter quorundam abusum bonus usus tollendus, ipsa decalogi præcepta, sacramenta, & res quasvis sanctissimas è medio tolli atque aboleri necessum erit. Nihil enim tam sanctum, quo non abutatur mortalium quorundam protervia. Servetur proin usus, & quantum fieri potest, tollatur abusus. Si extirpari non possit penitus ex agro optimo infelix lolium, messe tamen ampla boni frumenti ac incorrupti sefolabitur sancta Dei Ecclesia.

Cæterum etiam multa adulteria patrantur; an propterea plures uxores permittendæ? trecentæ Reginæ non sufficiebant Salomoni, sed septingentas concubinas superinduxit. An propterea infinitæ uxores uni viro concedendæ? insuper etiam conjugatis non raro difficile accidit, propter absentiam, vel diurnam ægritudinem conjugis abstinere ab usu matrimonii: an propterea alia uxor ducenda? quod ergo tunc à conjugatis ex necessitate omitti oportet, cur cælibes, *qui se ipsos castraverunt propter regnum cælorum*, ut ait Christus *Matth. 19. v. 12.* hoc est, qui ultro amplexi vitam, Angelicæ æmulam, ut Deo placeant, omni carnis voluptate sibi interdixerunt, reddere non possint votum Domino? fidelis enim est, nec patitur servos suos tentari supra id, quod possunt; cum facienti, quod est in se non denegat gratiam: quâ adjuti innumeri mortales, ex eadem carnis & sanguinis massa concreti, immarcescibilem virginitatis, tantopere ab Apostolo commendatæ, laureolam cælo importârunt. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt. Hi sequuntur agnum, quocunque ierit. Apoc. 14. v. 4.*

Respondetur aliis argumentis.

Audiamus jam, quæ ex antiquis Conciliis hodierni Protestantes 60. pro incontinentia Ecclesiasticorum proferant. Atque impri *Ex Conciliis* canon sextus Apostolorum, *Episcopus, inquit, aut Presbyter uxorem propriam nequaquam obtentu religionis abjiciat.*

Verum (præterquam, quod canones illi non sint ab ipsis Apostolis, ut aliàs ostendimus) canonem illum jam dudum explicavit Hubertus Cardinalis in libro contra Nicetam Pectoratum, ut habetur *can. omnino dist. 31. ibi: Omnino confitemur, non licere Episcopo, Presbytero, Diacono, Subdiacono propriam uxorem causa religionis abjicere à cura sua, sed ut ei victum & vestitum largiatur, non, ut cum illa ex more carnaliter jaceat.* Unde etiam S. Leo *epist. 92. ad Rusticum scribit: De carnali fiat spirituale conjugium. Nec oportet dimittere uxores, & quasi non habeant, sic habere, quod & salva sit caritas conjugiorum, & cessent opera nuptiarum.* Tanquam sorores nempe eas tractabant: ut habet Concil. Aurelianense *I. can. 15. Turon. II. can. 13. Arvernense can. 12. & Prudentius in poem. ad Leontium Burdigalensem: ibi:*

Cogor amore etiam Placidinæ pauca referre.

Quæ tibi tunc conjux, est modò chara soror.

Vel ipsa synodus Trullana, quam heterodoxi toties sub nomine sexti Concilii generalis dilaudant, hunc sensum exprimit *can. 48. ubi ait, Episcopi uxorem debere in monasterio aliquo degere, & providentiâ Episcopi viri sui nutriri.* Ecce! cura uxoris, quam ante ordinationem duxerat, demandatur Episcopo; ut illa sustentari possit, non ut carnale cum illa commercium prosequatur.

Proferunt A catholici etiam canonem quartum Concilii Gangrensis; in quo dicitur anathema illi, qui non vult communionem accipere à Presbytero, *qui uxorem habuit.*

At hoc nihil probat. Non enim dicitur anathema illi, qui communionem renuit accipere à Presbytero, actu habente uxorem, & cum ea commercium carnale exercente; sed ei, qui contemnit Presbyterum, qui uxorem habuit antea, aut si adhuc habet, ab ea abstinet. Statutus est proin laudatus canon contra Eustathianos, qui absolutè nuptias, tanquam ex se malas, execrabantur. Ut patet etiam ex *can. 1. in quo dicitur anathema illis, qui asserunt, nuptias absolutè esse malas.*

Sed neque aliquid probatur ex canone tertio Concilii V. Carthaginensis, in quo statuitur, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi se abstineant ab uxoribus *in propriis terminis, seu in ordine vicis suæ, ut perperam interpretatur Conciliabulum Trullanum (quod ex hoc canone probare contendit, Ecclesiam Africanam permisisse Sacerdotibus usum uxorum)*

Nam Concilium Carthaginense non habet verba illa, *in propriis terminis: neque ista in ordine vicis suæ, quasi tantum pro eo tempore,*

quo

quo sacris ministrabant, prohibitus ipsis fuerit usus uxorum: sed loco illorum habet ista: *secundum propria statuta*: hoc est, secundum statuta priorum Conciliorum Carthaginensium absolutè abstinentium Sacerdotibus & Diaconis (ubi per Diaconos etiam Subdiaconi possunt intelligi) confirmatur ex S. Augustino, qui *lib. 2. de adult. conjug. cap. 20.* indicat, in hoc Concilio, cui ipsemet interfuit, sacris hominibus omnem usum uxorum fuisse vetitum.

Quare ex Conciliabulo Trullano, quod reprobatum fuisse, aliàs diximus, plus non probatur, quàm mala fides Græcorum, perperam vertentium latinum Carthaginense Concilium. Accedit, quòd etiam Trullani Patres pro omni tempore negârint Episcopis usum uxorum. Carthaginenses autem eodem prorsus modo ad Episcopis, Presbyteris & Diaconis loquuntur. Si igitur Trullani ex Carthaginensibus probare aliquid voluerunt, debuissent pariter eodem modo de omnibus illis loqui.

Sicut autem Trullanum mala fide se retulit ad Concilium Carthaginense V. Sic Magdeburgenses, Tigurini, aliique heterodoxi, 61.
Epistola S. perperam citant epistolam quandam S. Udalrici Episcopi Augustani Udalrico in qua narratur: postquam Gregorius M. affiã. Sacerdotibus uxores ademisset, paulò post ex piscina pro piscibus sex millia capitum infantium suffocatorum esse extracta: cùmque Gregorius intellexisset, eos infantes esse Sacerdotum, cum illico decretum suum rescidisset, & peccatum suum desisset.

Nam narrationem istam confictam esse ab imperito quodam conjugii Ecclesiasticorum patrono, non dubitant eruditi: cùm nec tempora nec loca cohæreant. Nam Nicolaus I. jam obierat, quando natus est S. Udalricus. Quomodo ergo ad eundem hæc scribere potuit? Nicolaus II. verò ad centum annos post mortem S. Udalrici factus est Pontifex. Deinde falsum est, quòd Gregorius M. decreto suo ademerit Sacerdotibus uxores (quæ nunquam eis erant concessæ) certè in scriptis S. Gregorii nec vestigium ejusmodi decreti, aut reicissionis apparet. Et unde noscebatur, esse capita filiorum Sacerdotum? quomodo credibile, ea capita ex Sicilia & Calabria (pro qua sola, & quidem non pro Sacerdotibus, sed pro Subdiaconis decretum edidisset Gregorius noscitur) omnia in unam piscinam Romanam esse comportata?

Afferunt deinde exemplum Sacerdotum veteris testamenti, qui erant conjugati & liberos generabant.

62.
Ex legi
veteri.

Verùm (præterquam, quòd nec illi Sacerdotes uti poterant matrimonio toto illo tempore, quo sacris ministrabant, & ne quidem cohabitare uxoribus) magnum discrimen intercedit, inter illos Sacerdotes & nostros. Nam illi, certæ tribui alligati, per matrimonium debebant progignere suos in sacerdotio successores: nostrum verò sacerdotium non carnali propagatione transmittitur ad posteros, sed Divina consecratione. Illi belluinas carnes immolabant: nostri Divinissimum agnum, corpus videlicet & sanguinem sanctissimum unigeniti Dei Filii offerunt. Illi rariùs ad sacrificandum accedebant, tempore videlicet tantùm vicis suæ; quo & ipsi ut dictum, ac uxoribus separati debebant vivere. Nostri quotidie sacratissimis operantur mysteriis. Denique lex illa rudior erat, & plura indulgebat, ut polygamiam, & libellum repudii; lex verò Evangelica sanctior est, purior, & spiritualis magis. Quare meritò Sacerdotes nostri, secundùm ordinem Melchisedech, à carnalibus abstrahuntur operibus, ut ad spiritualia, quotidie perficienda, sint magis idonei, elevéntque puras ad cælum manus, Divinissimam iis hostiam contrectantes.

At, excipiunt, non tantùm in veteri lege Sacerdotes erant conjugati, sed etiam in nova, & quidem jam primis Ecclesiæ sæculis: quibus posteriora quoque sunt conformanda.

Resp. constare ex disputatis hætenus arbitror, nunquam in Ecclesia, sive Græca sive Latina, licuisse, post susceptos Ordines sacros matrimonium contrahere. Quod sufficit, ad convellendum heterodoxorum errorem. Deinde in Ecclesia Latina nunquam licuit uti matrimonio, etiam ante sacram ordinationem contracto, & in Ecclesia Græca nunquam ante septimum sæculum, seu ante Concilium Trullanum. Quòd verò aliqui uxorati etiam in Ecclesia Occidentali ad sacerdotium fuerint assumpti, effecit cœlibum idoneorum prima Ecclesiæ ætate penuria. Qua cessante Romana Ecclesia prudenter legem tulit, ne quis uxoratus ad sacros Ordines promoveatur, nisi consentiente, & continentiam vovente uxore, aut etiam, si ætas suspecta sit, ingrediente monasterium. . . .

Solvuntur objectiones Natalis.

63.
Objectiones.

Objicit ulterius Alexander Natalis in *Hist. Eccles. sæc. 4. Dissert.* 19. *proposit.* 3. 1. Ancyranum Concilium permittit Diaconis uti uxoribus. 2. Teste S. Basilio soli Monachi emittunt professionem cœlibatus. 3. Juxta S. Epiphanium Presbyteri & Diaconi nonnullis

in

in locis suscipiunt liberos. 4 Socrates verò ait, Presbyteros in Oriente nulla lege fuisse coactos ad continentiam: imo Episcopos legitimos liberos procreasse. 5. Synodus Trullana permittit usum uxorum. 6. Idem Orientalibus permittit Innocentius III. 7. Idem constat ex Historia reconciliationum Ecclesiæ Græcæ cum Latina, jam inde à temporibus Photiani Schismatis. Semper enim Græci recepti sunt cum suis moribus. Ex quibus infert Natalis, nullum in primitiva Ecclesia fuisse præceptum continentiae.

Resp. facile concedimus, nullum fuisse præceptum Divinum aut naturale. Imò hoc etiam concedi potest, nullum fuisse præceptum Apostolicum aut Ecclesiasticum primis Ecclesiæ temporibus. 64.
Responso-
nes. Cœpit tamen statim consuetudo, sacrorum Ministrorum, per mores, & disciplinam invalescens, & quidem cum animo se obligandi. Ut ex allatis tot Patrum & Conciliorum testimoniis satis patere arbitramur. Hæc autem consuetudo, quæ erat lex non scripta, lege dein Ecclesiæ scripta est roborata, multò tamen ante tempora Siricii Papæ; ut pariter ex disputatis constat. Ex quibus facile solvuntur, quæ sunt objecta. Nam Resp.

Ad 1. Ancyranum ait, Episcopum quibusdam dedisse licentiam. Ergo supposuit, absque ea vetitum fuisse Diaconis, uti uxoribus.

Ad 2. Clerici non emittebant professionem, sed tamen ex lege non scripta primo, ac dein etiam ex scripta obligabantur ad continentiam.

Ad 3. S. Epiphanius ipse dicit, Clericos illos egisse contra canonem. Ergo jam illius tempore exstabat lex scripta, præcipiens continentiam.

Ad 4. Socratis autoritas aliàs, præsertim in hac re, modica, prævalere non debet tot Patrum & Conciliorum testimoniis. Contrarium omnino testatur S. Hieronymus *lib. contra Vigil.* ubi ait, Orientis Ecclesias, item Ægypti & Sedis Apostolicæ, in Clericos assumere aut virgines, aut si uxores habuerint, eos maritos esse desistere. Et fortassis Socrates tantum voluit, Clericos in primitiva Ecclesia non fuisse coactos continere lege aliqua scripta.

Ad 5. Synedrion Trullanum, potestatem suam est supergressum, atque hinc à Sergio Papa reprobatum. Ut aliàs dictum. Et hinc adhuc tempore Leonis IX. Humbertus Cardinalis in libro suo contra Nicetam vehementer propterea illud reprehendit.

Ad 6. Posteriores Pontifices tandem permiserunt Græcis, quod in contumaci populo emendare amplius non poterant. Ex quo patet etiam responsio ad ultimum.

65.
*Object. ex
 Patribus.*

Objici denique potest 1. Tertullianus Presbyter Africanus duobus libris uxorem adhortatus est ad continentiam. Quod frustraneum fuisset, si aliàs debuisset continere.

2. S. Cyprianus epist. 49. Donato Carthaginensi Presbytero Schismatico exprobrat, quòd uxoris prægnavtis uterum calce percussisset, non autem, quòd eam imprægnavit. Ergo licitus ei fuit usus matrimonii.

3. Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum, admitti ab Apostolo unius uxoris virum, seu Presbyter, seu Diaconus sit, seu Laicus, utens matrimonio citra reprehensionem.

4. S. Athanasius in Epistola ad Dracontium asserit, Episcopos factos esse filiorum patres.

5. Gregorius Senior S. Gregorium Nazianzenum genuit in Episcopatu. Nam dum hic ad Episcopatum Nazianzenum à patre vocaretur, pauciores ætatis annos habebat, quàm pater Episcopatus: ut constat ex carmine junioris Gregorii de vita sua.

6. Synesius ordinatus fuit Episcopus Ptolemaidis, licèt protestaretur, nolle se ab usu matrimonii abstinere.

Resp. ad 1. Tertullianus uxorem hortatus est, ne post suam mortem secundas ineat nuptias, sed etiam tunc servet continentiam. Et fortassis illos libros scripsit ante Ordines sacros. Deinde quare non possit maritus uxorem suam hortari ad continentiam, licèt aliunde jam illam servare debeat?

Ad 2. scelus illud Donati contigit ante ordinationem; sed quia tunc adhuc latuit, tamen ordinabatur. Postea autem, cum Schisma excitaret, diligentius in ejus mores fuit inquisitum; sique facinus illud percussæ uxoris detectum est.

Ad 3. Clemens ea verba *utens matrimonio* &c. retulit ad solos laicos, quos immediatè antea nominaverat, ita, ut sensus sit, ab Apostolo admitti ad Episcopatum non tantùm Presbyterum, & Diaconum, sed etiam laicum, unius uxoris virum, quacum usus fuerit matrimonio sine reprehensione, sic tamen, ut post ordinationem ab illa abstineat.

Ad 4. S. Athanasius loquitur de generatione liberorum ante Episcopatum. Nam eodem modo loquitur de Episcopis & Monachis. At certum est, nunquam licitum fuisse Monachis usum matrimonii, postquam vitam monasticam professi fuerant.

Ad 5. falsum est, S. Gregorium Nazianzenum natum esse à patre jam Episcopo. Nam, ut Papebrochius noster in actis Sanctorum in prolegomenis ad vitam S. Gregorii Nazianzeni ad 9.

Maji, observat, in carmine citato Pater Gregorii non dixit ad filium; ut quidam volunt: *Nondum tot anni sunt tui, quot mihi in sacris jam sunt consumpti victimis.* Sed ita ex Græco vertendum: *ætas peracta nondum est tibi, quot ætatarum transit tempus mihi.* Hoc est, necdum tot ætatis annos habes, quot ego. Videlicet, Gregorius filius, dum pater eum adhortaretur ad accipiendum Episcopatum, senilem jam ætatem obtinens, (septuagenarium jam fuisse eruditi existimant) fugiebat Episcopatum. Quare Gregorius pater, jam propè centenarius, ad illum dixit, se majorem ætate administrasse Episcopatum; non esse proin, cur filius senio se excuset ab illo onere.

Ad 6. si licitum fuisset Episcopis uti matrimonio, Synesius non fuisset protestatus, se velle eo uti. Cæterum putat Natalis, Synesium tantum simulatò protestationem illam protulisse, ne ordinetur Episcopus: idque ex epistolis ejus erui. Etiam S. Ambrosium credi voluisse adulterum & sanguinarium, ne Mediolanensis eligeretur antistes.

*****

CAPUT II.

De Conciliis Sæculi XI.

Prospera inter & adversa, ut ferunt res humanæ, hoc sæculum fluxit Ecclesiæ. Conversa ad fidem orthodoxam cum S. Stephano Hungaria, uti ad illud tempus infesta sæpè Germaniæ, ita futura deinceps præsidio, & Religioni ornamento longè maximo.

Germania per primum sæculi dimidium optimè gubernata ab Henrico Sancto, Conrado Salico, & Henrico III. altero per simoniam, concubinarios Clericos, & Henrici IV. schisma vehementer turbata ac deformata: conante Ecclesia per Concilia afferre remedium.

Gallia similiter sub Roberto Sancto & Henrico I. in pace florens. Turbata verò tum per inauspicatum Philippum I. cum legiti-

ma conjuge sua divortium, tum per impiam hæresin Berengarii. Quæsitum ac inventum per Concilia utrique morbo remedium.

Angliæ corona pilæ instar jactata, jam ab Anglo Saxonibus ad Danos, jam à Danis rursus ad Saxoniam stirpem, ab hac verò ad Normannos. Cum istis mox Ecclesiæ diffidium, Wilhelmo I. in libertatem, Wilhelmo II. in bona Ecclesiæ grassante: ex adverso verò S. Lanfranco & S. Anselmo, Cantuariensi utroque Archiepiscopo, intrepidè resistente.

Hispania à ruina paulatim assurgens, in Legionis, Navarræ, Aragoniæ, & Castiliæ regna se dilatat. Quæ omnia colligit Sanctus Major, & in quatuor filios dividit, totidem veluti stirpes, propagines suas in omnem Europam diffusuras. Flagrantibus licèt bellis fraternis, expugnatum tamen regnum Toletanum, ac Maurus in arctiores propulsus angustias, facilè ex omni Hispania ejiciendus, si aut Christiana regna nunquam fuissent divisa, aut mens una fuisset Regibus fratribus. Cum regnis Christianis jure postliminii restitutæ Ecclesiæ, Toletanæ redditus Primatus; abrogata Gothica precandi ratio & Romanæ conformata. Restaurandæ Ecclesiasticæ disciplinæ à Conciliis quæsitum ordinarium remedium. Quæ omnia, qua licet brevitate, jam recensimus.

SUMMARIUM.

Articulus I.

De Conciliis Germaniæ sæculo XI.

§. I.

Prænotanda de Statu Germaniæ.

1. <i>Imperium Henrici Sancti.</i>	3. <i>Henrici Nigri.</i>
2. <i>Conradi Salici.</i>	4. <i>Henrici IV.</i>

§. II.

DISSERTATIO.

De Jure Imperii in Regnum Arelatense.

5. <i>Regnum Burgundicum antiquum.</i>	8. <i>Regnum Cis- & Trans-Juranum Burgundicum.</i>	9. <i>De-</i>
6. - <i>Lotharicum.</i>		
7. - <i>Arelatense.</i>		

9. *Devolvitur ab Imperium.* 10. *Quo Jure?*
 11. *An posteriores Conrado Salico Imperatores fuerint in possessione Regni Arelatensis?* 12. *Quenam avulsa ab Imperio?*
 13. *Quid bodiedum Juris in illud Regnum?*

§. III.

Status Ecclesiasticus Ordinatus per Concilia in
 Germania.

14. <i>Concilium Francofordiense.</i>	<i>Concilium Moguntinum II.</i>
- <i>Wormatiense.</i>	- <i>Moguntinum III.</i>
- <i>Moguntinum I.</i>	- <i>Seligenstadiense.</i>
- <i>Osboriense.</i>	<i>Basileense Conciliabulum.</i>

Articulus II.

De Conciliis celebratis contra simoniacos, concubenarios, & in causa Schismatis, inter Gregorium VII. & Henricum IV.

15. *Concilium Nationale Germanicum & Provinciale Moguntinum contra Simoniacos.*
 16. *Cleri turbæ in Germania propter uxores, in Concilio Erfordienti & Moguntino.*
 17. *Concilia & conciliabula in causa Schismatis Henriciani.*

Articulus III.

De Conciliis Galliæ præsertim in causa divortii
 Philippi Regis.

§. I.

Prænotanda de Statu Galliæ.

18. <i>Regnum S. Roberti, & Henrici I.</i>	20. <i>Concilium Remense, Augustodunense, Claromontanum, Pictaviense, in hac causa.</i>
19. <i>Philippi I. infelix divortium, & excommunicatio.</i>	

§. II.

Status Ecclesiasticus per alia Concilia Ordinatus
in Gallia.

21. Concilium Bituricense.	Concilium Rotbomagensē III.
- Lemovicense.	- Pittaviense.
- Rotbomagensē I.	- Juliiobonense.
- Tolosanum.	- Abrincense.
- Rotbomagensē II.	

Articulus IV.

De Conciliis adversus Berengarium Here-
farcham celebratis.

22. Concilium Romanum I. Vercel- lense, Parisiense, Turonense, Ro-	manum II. & III. Burdegalense, in hac causa.

Articulus V.

De Conciliis Angliæ.

§. I.

Prænotanda de Statu Angliæ.

23. Dani Angliam occupant sub Sue- none Rege.	25. Anglia reversa ad S. Eduardum, ab exilio revocatum.
24. Canuti M. felix regnum, & leges sanctissimæ.	26. Translata ad Normannos in per- sona Wilhelmi Conquistoris.

§. II.

De Conciliis in causa

27. Wilhelmi II. & S. Anselmi.

§. III.

Status Ecclesiasticus per alia Concilia Ordinatus
in Anglia.

28. Concilium Ænbamense.	Concilium Londinense II.
- Wintoniense.	- Wintoniense II. & III.
- Londinense I.	

Articulus VI.

De Conciliis Hispaniæ Sæculi X. & XI.

§. I.

Synopsis Historica de Statu Hispaniæ.

29. *Victis paulatim Mauris varia conduntur regna, & primum quidem Legionense à Pelagio, & Alphonso Catholico.*
 30. *Mauri verò Regnum Cordubense erigunt.*
 31. *Alphonfi Casti Regnum, Alphonfi M. & aliorum Legionis Regum.*
 32. *Origo Regni Navarrae, & Aragoniæ.*

§. II.

33. *Canones Concilii Legionensis.*

§. III.

Continuatio Synopsis Historicæ.

34. *Sanctius Major colligit Regna, & improvidè inter quatuor filios dividit.*
 35. *Ab eo multæ per Europam stirpes propagantur.*
 36. *Ferdinandi Sancti Castellæ Regnum.*

§. IV.

37. *Canones Concilii Coyacensis.*
 - *Compostellani.*
 - *Faccetani & Rupensis.*

§. V.

De Reliquis Hispaniæ Conciliis Sæculi XI. cum ulteriori continuatione Synopsis Historicæ.

38. <i>Concilium Barcinonense.</i>	41. <i>Alphonfus Toletanum Maurorum regnum evertit.</i>
39. <i>Gothicum seu Mozarabicum Officium Ecclesiasticum abrogatum.</i>	42. <i>Concilium Burgense.</i>
	- <i>Toletanum.</i>
40. <i>Ferdinandus M. regna inter tres filios improvidè dividit.</i>	- <i>Legionense.</i>
	- <i>Compostellanum.</i>

Articulus VII.

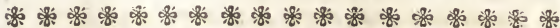
DISSERTATIO JURIDICA.

An matrimonium stare possit cum pacto aut
voto perpetuæ castitatis?

43. *Rationes dubitandi.*

44. *Rationes decidendi.*

45. *Respondetur ad rationes dubi-
tandi.*

ARTICULUS I.

De Conciliis Germaniæ Sæculo XI.

§. I.

Prænotanda de Statu Germaniæ.

I.
*Imperium
S. Henri-
ci.*

Ottone III. anno 1002. sine prole defuncto Imperator electus est *Henricus II.* ex stirpe saxonica, *Henrici Aucupis* pronepos, *Dux Baviariæ*, quam ejus avus ab *Ottone I.* fratre suo acceperat, expulso *Arnulpho Arnulphi Mali filio.*

Cæpit *Henricus Imperium*, æmulatione Principum litigiosum, renitente potissimum *Eghardo Thuringo*: donec vitæ sanctitas absterfit invidiam. Nec domi sancto gloria foris defuit; trina in *Italiam expeditione*, & *Procerum fregit tyrannidem*; & devotus *Ecclesiæ Advocatus Apostolicæ Sedi tutelam exhibuit.*

Nec tantum in se sanctus erat, sed & in suis; conjuge inquam & sore. *Cunigunda* virgo nupta virgini, abunde probavit, virgineum pactum non pugnare cum nuptiali fœdere: miraculo etiam demonstrata virginitate. Unde moriens *Henricus* talem parentibus restituit, qualem accepit.

Et quanta felicitas portio *Gisela* soror, quæ *Stephano Hungariæ Regi* nupta, conjugem Christo peperit, unaque gentem ferocem *Ecclesiæ* mansuefecit. Ac si in fatis esset, ut per fœminas tota Europa vinceretur Deo.

Obiit

Obiit Henricus, ut vixit, sanctissimè anno 1024. Imperii 23. ætatis 52. nullo relicto hærede, præter Ecclesias, quas condiderat, & ornaverat, præcipuè Bambergensem: filios & nepotes interire ratus, in ævum permanere, quod Deo consecratur.

Quem Henricus sanctus Principibus commendaverat, lectus est Augustus *Conradus II. Salicus*, (appellatione, ut putant, à *Sala* ^{2.} *Conradi* fluvio derivata) *Franconiæ Dux*. Et hic temporibus istis consuetas cæsaribus expeditiones suscepit, ad pacandos Germaniæ motus, & comprimenda Italiæ bella. Ereptam Græcis Apuliam *Normannis* attribuit, quorum opera adversus Saracenos usus fuerat; surgente in Italiæ finibus novo Principatu, cum felici amplissimarum deinceps rerum exordio.

Et quamvis Conradus Salicus Romanos ad flagitandam veniam, Ravennates ad obsequium, Papienses ad reponendam arcem, quam everterant, compulerit, Germaniæ Principes conjuratos ad officium revocârit, atque Hungaros vicerit; nulla tamen res celebrius ejus nomen reddidit, quam *Regnum Burgundicum* seu *Arelatense* sibi & Imperio assertum, tanquam feudum Imperii.

Rudolphus IV. videlicet, ultimus Rex Regni Arelatensis (quod tunc Delphinatum, Provinciam, Burgundiam, Sabaudiam, majorémque Helvetiæ partem complectebatur) cum prole careret, Henrico sancto Imperatori Regnum legaverat. Atque inde Conradus Salicus, tanquam legitimus in Imperio Henrici successor jus suum repetebat contra Ottonem, Rudolphi ultimi Regis ex sorore nepotem, quem bello vicerat. Captâque possessione Archiepiscopum Trevirensis per Regnum Arelatense *Cancellarium* pronuntiavit. Quo titulo hodie dum insignitur: amissis licet dudum provinciis, quæ ad regnum illud spectabant. Quidam ex eo etiam jus aliquod in regnum Arelatense Conrado tribuunt, quod Giselam Arelatensem habuerit conjugem.

Obiit Conradus anno 1039. regni 15. Id ei vitio vertitur, quod *Albericum* Comitem Tusculanum novas adversus Sedem Apostolicam turbas moventem, & suæ factionis homines intrudentem, non coërcuerit, prout Ecclesiæ Advocatum ac Protectorem decebat.

Successorem habuit filium *Henricum III.* seu *Nigrum*, Principem religione in Superos, amore in rempublicam, & fortitudine adversus hostes singulari. ^{3.} *Henrici* *III.* Petrum, S. Stephani filium, Hungariæ Regem, à subditis suis pulsus, armata manu restituit. Vitio ei quidem.

dem datur, quòd Pontificum electionibus se nimium immiscuerit. Verum, si perturbata illa tempora, Comitumque Tusculanorum, plures indignos in sanctam Sedem intrudentium, violentiam atque tyrannidem quis perpendat, laudabit Imperatorem, quòd pro supremæ advocatiæ officio, compressis violentis factionibus, dignos eligendos ex Germanis Episcopis Romano Clero, & quidem petenti ac roganti, obtulerit. Obiit anno 1056. Imperii 17. ætatis 39.

4.
Henrici
IV.

Dimidium hujus sæculi sub tribus probis Imperatoribus faustum effluxit: at alterum dimidium gravissimas calamitates turbasque invexit, sub *Henrico IV.* Hic Princeps, sub obitum patris sexennis puer, abstractus à proba institutione Annonis Archiepiscopi Colonienfis, & matris Agnetis, Adalberto Bremensi Archiepiscopo traditus, non ea, qua par erat, disciplina est educatus. Imperio admotus, præter alia scelera, simoniæ potissimum, turpisque circa Sacerdotia nundinationis est accusatus. Cùmque admonitus sæpius nollet resipiscere, à Gregorio VII. fidelium communione est privatus. Eaque deinceps sunt subsequuta, quæ *part. 3. cap. 5. descripsimus.* A proprio tandem filio Imperio privatus miserè periit anno 1106. Imperii 50. ætatis 56.

§. II.

DISSERTATIO

De Jure Imperii in Regnum Arelatense.

5.
Burgundie
regnum.

Quia Conradus Salicus Regnum Arelatense ad Imperium reduxit, eaque res historiam mediæ ævi non parùm illustrat, licebit mihi in hoc *apparatu eruditionis* de controverso illo jure aliqua interferere.

Jam sæculo quinto Burgundiones (ex Vandalorum gente populi) eam Galliæ Helvetiæque partem, quæ Italiæ adjacet, pulsis Romanis, occuparunt; regnumque fundarunt, quod à nomine suo Burgundicum dixerunt. Verum non ultra quatuor Reges ex Burgundionibus illud moderabantur, cùm à Mærovingicis Regibus occupatum, Regnòque Franciæ unitum fuit.

Transiit deinde Burgundia cum Gallia ad Pipinum, Carolum M. & Ludovicum Pium. Post hujus autem mortem trifariam divisum est Regnum Francorum, inter tres videlicet Ludovici Pii filios, ita quidem ut Ludovico cederet Francia Orientalis, seu tota Germania

mania ad Rhenum usque, cum aliquot urbibus ultra Rhenum: Carolo Calvo Francia Occidentalis, illæ nempe Provinciæ, quæ ultra Scaldim, Mosam, Ararim, & Rhodanum in Occidentem excurrunt: Lothario verò Primogenito cum Italia & Imperatoris titulo Provinciæ mediæ; quiddid videlicet intra Rhenum ex una, & Mosam, Ararim, Rhodanumque ex altera parte terrarum exporrigitur. Quæ provinciæ mediæ deinde *Regnum Lotharicum* dictæ sunt, aut etiam *Regnum Austrasæ* (quod nomen multò est antiquius.)

Porro Lothario Imperatore defuncto, inter tres ejus filios ea partitio est facta, ut Ludovico Italia cum Imperatoris dignitate, *Lothario* Lotharingia cederet, excepta Provincia, quæ Carolo natu minimò obtigit. At omnes tres sine legitima prole mascula sunt defuncti.

Igitur eorum patru, Ludovicus Germanicus & Carolus Calvus *Regnum Lotharicum* ita inter se sunt partiti, ut Ludovico obvenirent ea, quæ ex parte Boreali Rheno & Germaniæ sunt conjuncta, Carolus Calvus verò reliqua accepit, quæ secundùm Rhodanum ad mare mediterraneum, versùs meridiem porrigitur, *tractum* videlicet *Lugdunensem, Delphinatum, & Provinciam.*

Hanc acrecentem portionem (quæ *Burgundia Cis-Jurana* à Gallis dicebatur) Carolus Calvus clientelari jure possidendam dedit *Arelata Bosoni*, conjugis suæ Judithæ fratri. Hic verò post mortem Caroli Calvi, ejusque filii Ludovici Balbi, paulò post subsecutam, beneficii immemor, spreta ejusdem Balbi filiorum minori & infirma ætate, abjectoque clientelari obsequio, non ut *vasallus feuda*, sed ut absolutus dominus velut *allodialia* bona, nullique homagii ac fidelitatis juri obnoxia sibi vindicavit. Quin Regem se salutari voluit; & quia *Arelata* in provincia sedem figebat Regiam, novum ejus Regnum, *Regnum Arelatense* est appellatum.

Bosoni anno 889. mortuo successit *Ludovicus* filius; qui Rex etiam Italiæ est electus contra Berengarium seniore, (quem Arnulphus Imperator devicto Widone ejusque filio Lamberto in Regnum Italiæ restituerat) sed cum Ludovicus sui Regni que securus dimisso exercitu Veronæ subsisteret, à Berengario, priùs profugo, interceptus, regno & oculorum usu privatus fuit.

Successit in Regno Arelatensi Ludovico patri anno 903. *Carolus Constantinus*, impuberi adhuc ætate, sub tutela *Hugonis* Comitis Arelatensis. Qui per summam perfidiam Lugdunum, Delphinatum & Provinciam, quibus hæctenus regnum Arelatense constabat,

tradidit *Rudolpho II.* Burgundiæ Trans-Juranæ Regi, ut Italiæ Regnum sibi relinqueret.

8.
Cis- &
Trans-
Juranum.

Quodd, ut melius intelligatur, notandum, iisdem ferme temporibus, sub infirma ætate filiorum Ludovici Balbi, geminum surrexisse Regnum Burgundicum; prius, de quo hæctenus diximus, quoddque *Regnum Burgundicum Cis-Juranum*, seu *Regnum Arelatense* est appellatum, circa annum 880. Alterum verò, quod dictum est *Regnum Burgundicum Trans-Juranum*, circa annum 890. fundatum à *Rudolpho I.* Conradi Comitis Strettingensis Suevi filio, quem Episcopi Genevensis, Sedunensis, Laufenensis, aliique cum comitibus & optimatibus in Synodo Agauni ad S. Mauritium Regem Burgundiæ coronârunt.

Complectebatur autem hoc novum Regnum Burgundiæ Trans-Juranæ potissimam partem Helvetiæ, partem Alsatia, Suntgoiam, Vallesiam, Sabaudiam &c. Sedesque Regia erat Peterlinga, quæ hodie est urbs Helvetiæ, ditionis Bernensis.

Rudolphus II. in hoc regno successit patri anno 912. victoque anno 923. Berengario, proclamatus Rex Italiæ, cum æmulo suo *Hugone* Comite Arelatensi, perfido tutore Caroli Constantini, ad quem jure hæreditario Regnum Burgundiæ Cis-Juranæ seu Arelatense spectabat, ita convenit, ut *Rudolphus* abdicata præensione, quam haberet in Regnum Italiæ, Burgundiæ utrumque Regnum conjungeret. Quo facto *Hugo* factus est Rex Italiæ, *Rudolphus* verò utriusque Burgundiæ, retento nomine *Arelatensis regni*. Continebat autem hoc ita auctum Regnum Arelatense, Cantones Helvetiæ Bernensem, Solodoranum, Friburgensem, Basileensem, Vallesiam. Sabaudiam, partem Pedemontii, partem Alsatia, Suntgojam, Principatum Neocomensem, Comitatum Montis Bellicardi, item Comitatum Burgundiæ, Delphinatum, & Provinciam cum Principatu Arausjaco & Comitatu Avenionensi (quæ omnia utique secundum hodiernam divisionem & locorum appellationem intelligi debent.)

Rudolpho II. in hoc regno Arelatensi successit filius *Conradus*, huicque anno 993. mortuo filius *Rudolphus III.* qui improlis deceffit anno 1032.

Habebat autem quatuor sorores, primam *Gisela*, matrem *Henrici Sancti* Imperatoris. Hunc nepotem suum *Henricum* hæredem Regni Arelatensis instituerat *Rudolphus*; sed cum ille sine prole deceffisset, revocavit testamentum.

Altera foror Rudolphi *Bertha* Odoni Campaniæ Comiti nupta per *Ottonem* filium *Stemma* propagavit. Hic *Otto* magna contentione succedere conabatur.

Tertia foror *Gerberga* filiam habuit *Gisela*m Conradi II. Imperatoris conjugem, matrem *Henrici* III. de quarta forore nihil est, quod memoremus.

Jam verò, cum Rudolphus post mortem *Henrici* Sancti voluntatem suam mutare vellet, *Conradus* Imperator, bello eum aggressus est, *Basileâ* expugnatâ; sicque eum adegit, ut *Burgundiam* Imperio relinqueret. Cùmque post *Rudolphi* mortem *Otto* ex altera forore nepos plerasque *Burgundiæ* provincias occupasset, *Conradus* armis validior vi eum depulit, atque ita *Burgundiam* seu *Regnum Arelatense* cum Imperio univit, vel reunivit, ita, ut *Ottoni* supplicanti ne quidem jure beneficiario illud concederet. Quin illico *Rex Burgundiæ* coronatus est anno 1032. & *Archiepiscopum Trevirensis* *Archiepiscopum* *per Regnum Arelatense* constituit, quo titulo, officio ac dignitate hodie dum fulget.

Hac velut specie facti supposita *Juris Publici* Interpretes disputant 1. *An Conradus Imperator jure Regnum Arelatense Imperio vindicaverit?* 2. *An sequentes Imperatores illud tanquam Imperii partem possederint?* 3. *Quenam illius regni provinciæ ab Imperio fuerint avulsæ?* 4. *Quid hodie dum *Juris* in illud Regnum?*

Ad primam questionem respondent *Germani*, jure suo & Imperii usum esse *Conradum* Imperatorem, dum provincias *Regni Arelatensis* Imperio vindicavit. Nam 1. post *Lotharii* Imperatoris filios sine prole mascula extinctos provincias illas, ex quibus postmodum *Regnum Arelatense* confurgebat, debitas fuisse *Ludovico Germaniæ Regi*, *Lotharii* fratri germano & natu majori, non verò *Carolo Calvo*, fratri tantum consanguineo & natu minori. Et quamvis *Ludovicus* eam hæreditatem cum *Carolo* fratre diviserit, non tamen propterea omne jus in eas provincias abdicasse: cum *Carolus Calvus* non nisi cum consensu *Caroli Crassi* Imperatoris *Delphinatum* & *Provinciam Bosoni* in feudum dederit: & *Ludovicus Bosonis* filius non nisi cum approbatione *Arnulphi* Imperatoris patri successerit.

2. Totam *Burgundiam Trans-Juranam*, postmodum cum *Regno Arelatensi* unitam, pertinuisse ad Imperium. Atque ideo ab *Ottone M.* *Conradum Burgundum*, tanquam *Vasallum Imperii* in *Regno Arelatensi* fuisse investitum, & contra *Ludovici Transmarini Galliæ Regis* invasiones protectum.

9.
Regnum
Arelat.
ad Imp.

10.
Quo Jure.

3. Per testamentum Rudolphi III. quo Henricum Sanctum Imperatorem instituit heredem, & subsequenter inde transactionem cum Conrado II. Imperatore, Regnum Arelatense penitus rursus cum Imperio fuisse unitum. Jure proin antiquo, & novo speciali ac justo titulo Conradum Imperatorem Regnum illud Imperio vindicasse, excluso Ottone Rudolphi III. ex filia nepote. Cæterum etiam conjugem Conradi Imperatoris fuisse neptem Rudolphi III. ex eaque genitum Henricum III. Imperatorem.

Neque posse Gallos ad Reges Merovingicos recurrere, qui Burgundiæ Regnum cum Galliæ Regno univerint; nam per Carolingicos Reges, factasque inde inter Ludovici pii liberos & nepotes Provinciarum divisiones, omnia fuisse mutata, novisque omnino jure provincias fuisse subiectas. Ad Ludovicum Germaniæ Regem provincias Regni Arelatensis pertinuisse, jure igitur ad Germaniam esse redactas.

Sed neque dici posse, quòd Boso non à Ludovico Germanico, sed à Carolo Calvo Galliæ Rege provincias illas in feudum acceperit; nam imprimis provincias Burgundiæ Transjuraniæ non à Carolo Calvo fuisse in feudum datas, sed fuisse Germaniæ provincias: deinde etiam provincias Burgundiæ Cisjuraniæ non aliter datas esse in feudum Bosoni, nisi cum consensu Caroli Crassi Imperatoris.

Et licet Otto Rudolphi III. ex sorore nepos jus aliquod habuisset, justo tamen bello à Conrado Imperatore fuisse superatum; jure igitur etiam belli merito fuisse depulsum. Unde Ottonis posteros nihil amplius movisse adversus Imperatores.

II.
An Imperatores possederint?

Ad secundam questionem respondent Germani scriptores, posteriores etiam Conrado Salico Imperatores Regnum Arelatense, tanquam proprium Imperio vindicasse.

Nam imprimis Henricum III. exemplo patris Conradi coronatum fuisse Regem Burgundiæ. Deinde licet per intestina & externa Germaniæ bella, sub Henrico IV. & V. exorta, varia ex Regno Arelatensi fuerint decerpta, illa tamen à Friderico I. Imperatore, præsertim per matrimonium cum Beatrice Raynaldi præpotentis Burgundiæ Comitissæ filia, ad Imperium fuisse redacta, aded quidem, ut Archiepiscopi Lugdunensis, Viennensis, Arelatensis, aliisque Status feuda sua à Friderico confirmari petierint: atque Viennensis Archiepiscopus Archi-Cancellarius Burgundiæ, Lugdunensis verò Palatii Præfectus ab eo sint constituti.

Eundem Imperatorem Fridericum Ottoni filio dedisse Burgundiam, eam tamen conditione, ut illam à fratre Henrico VI. (cui Imperatorem

Imperii coronam destinaverat) tanquam feudum acciperet, ejusque dominium directum tanquam Vasallus agnosceret. Posteriores etiam Imperatores in possessione hujus juris permanisse, uti Ottonem IV. Fridericum II. Alphonsum &c.

Rudolphum Habsburgicum Imperatorem Carolo Andegavensi, S. Ludovici fratri, Provinciam in feudum concessisse: (uti etiam Albertum I. Philippo Pulchro) & Præfatos per Regnum Arelatense constituisse; variâque alia ibidem ordinasse, quæ manifesta altioris potestatis sint argumenta. Cùm Philippus Pulcher Rex Galliæ Burgundiæ rebus se immisceret, protestatum esse Adolphum Imperatorem, & bellum eidem esse comminatum. Imò Philippum Longum, Philippi Pulchri filium, Burgundiam in feudum accepisse ab Henrico VII. Imperatore. Cùm autem Philippus sine prole mascula decessisset, exspirasse jus feudale, ab eo acquisitum. Eundem Henricum VII. plures Burgundos principes in protectione Romana fuisse comitatos, cùm ad coronationem pergeret. Quod personale tunc erat, & maximè proprium Vasallorum obsequium.

Carolus IV. Imperatorem varios exercuisse actus, qui altum dominium ac Jurisdictionem in ditiones illas demonstrant. Siquidem Arelate fuerit coronatus: Sabaudicum Vicariatum instituerit: Philippo Burgundo veniam ætatis concesserit: Archiepiscopum Trevirensis Archicancellarium per Regnum Arelatense expressè in Bulla Aurea appellavit: cùm Papa Avenionensem comitatum emerit, requisitus consensum dederit; & cùm Humbertus comes Delphinatum Philippo VI. Valesio Galliæ Regi ea conditione tradidisset, ut primogenitus Regis semper *Delphinus* vocaretur, eundem Carolus IV. Imperatorem postea consensisse, ea tamen lege, ut Delphinus hunc principatum tanquam feudum Imperii agnosceret, & præstito homagio ab Imperatore acciperet. Idque factum esse: Siquidem Carolus Delphinus (postea Rex Galliæ hujus nominis quintus) in comitiis Metensibus comparuerit, sedem & vocem inter alios Imperii Principes ratione Delphinatus & Provinciæ obtinuerit, ejusque filius Carolus VI. ab eodem Carolo IV. Imperatore Vicarius Imperii per Delphinatum & Provinciam sit designatus.

Porro Rupertum Imperatorem, cùm in Italiam proficisceretur, filio suo Vicariatum in Germaniam & Regnum Arelatense commisisse. Sigismundum Vicariatum Sabaudia confirmasse. Cùm propter varias Germaniæ turbas, tempore Friderici III. Imperatoris exortas, Vasalli à nexu Imperii se exolvere fuissent conati, Maximilianum I. de hoc conquestum & protestatum esse. Carolum

lum V. in pace Madritensi, cum Francisco I. inita, acriter instituisse, ut Galli eas provincias, quæ jure beneficiario ad eos devenerant, tanquam feuda Imperii agnoscerent, atque juramento fidelitatis præstito illas ab Imperatoribus deinceps peterent.

Ex quibus inferunt, satis constare, quòd posteriores etiam Imperatores semper aliquos actus exercuerint, quibus continuata possessio jurisdictionis ac dominii directè in Regnum Arelatense demonstraretur.

12.
*Quanam
avulsa?*

Ad tertiam questionem respondent, cum sæculo XV. Burgundiæ Ducum potentia magnis incrementis augetur, *Burgundiæ nexum cum Imperio ferme penitus esse dissolutum.* Comitatum *Provincia*, qui ab Rudolpho Habsburgico Carolo Andegavensi cum expressa reservatione dominii directi, ac mero jure clientelari sit concessus, à Ludovico XI. Regno Galliæ fuisse unitum. *Tractum Lugdunensem*, salvo jure Imperii Philippo Pulchro conceditum, jam nullum amplius Imperii jus agnoscere. *Delphinatum*, ab Humberto in primogenitos Regum Galliæ translatum, & à Carolo IV. sub feudali nexu iis commissum, omnem erga Imperium subjectionem excussisse, & supremo veluti jure à Galliæ Regibus possideri. *Burgundiæ* Duces, potentia provectos, cessasse consuetum prius homagium Imperatori præstare: jamque non tantum Ducatum, sed etiam Comitatum Burgundiæ per pacem Neomagensis Gallicæ coronæ esse unitum, absque respectu ad Imperii jura.

Sæculo XVI. Principatum *Auriacum*, Delphinatus partem, libertatem usurpasse. Jam verò in pace Ultrajectina à Prussio in Gallos translatum. Nec Papam *Avenionensem* comitatum, in Provincia situm, tanquam feudum ab Imperatoribus accipere. In pace Westphalica præter alia *Suntgojam*, quæ pariter ad Regnum Arelatense pertinebat, Galliæ esse permittam.

Helvetiam maxima ex parte Regni Arelatenensis provinciam, sub Alberto I. Imperatore ferme totam in ditionem Augustissimæ Domus Austriacæ pervenisse, exceptis videlicet Uriis, Suttiis & Subsylvanis, qui soli Imperio volebant *immediatè* subesse. Cum autem Præfecti, quos Albertus Imperator mittebat, acerbis animosus istos tres populos tractarent, ducibus Arnaldo Subsylvano, Stauffacheri Suttiensi, & Walthero Uriensi (quibus Wilhelmus Tellius accessit, qui Gäslerum Præfectum occidit) fœdere inito, Landenbergium alterum Præfectum, arce Sarnensi altu capta, expulerunt (anno 1308.)

Acces-

Accesserunt deinceps successivè ad hoc urbium Sylvestrium, uti vocabantur, fœdus Lucernates, Tigurini, Glaronenses, Tigurini, Bernates; ac demum etiam reliqui Cantones, uti Friburgum, Solodorum, Schafhusium, & Abbatis Cella. Quæ omnes communitates primùm à subjectione erga Domum Austriacam, deinde etiam ab Imperii jurisdictione se subtraxerunt, eamque Rempublicam composuerunt, quæ adversus potentissimos hostes, gravibus bellis, multisque victoriis partem libertatem mordicus defendit. In pace verò Monasteriensi §. 61. obtinuit declarationem Cæsaream, *Civitatem Basileam, cæterósque Helveticorum Cantones in possessione vel quasi plenæ libertatis & exemptionis ab Imperio esse, ac nullatenus ejusdem Imperii Dicasteriis & Judiciis subiectos.*

Helveticorum exemplo eorum socii ac fœderati, Grifones, Vallesiani, Genevenses, Neocomenses, &c. qui omnes olim ad Regnum Arelatense, & deinde ad Romanum Imperium pertinebant, successivè proprii Juris facti sunt.

Ad quartam denique *questionem* respondent Germani Jurisconsulti, Episcopatum Basileensem, Sabaudia Ducatum, & Comitatum Montisbellicardensem, quæ olim partes erant Burgundia Transjurana, ac deinde Regni Arelatensis, adhuc pertinere ad Imperium Romano-Germanicum. In reliquis verò provincias, quæ in Instrumento pacis Westphalica, Neomagensis & Risvicensis, non sunt expressè abdicatæ, licèt possessio sit amissa, in *petitorio* tamen adhuc jus competere.

Nam probari non posse, ullum Imperatorem in alienationes illas consensum dedisse: & si dedisset, infirmum tamen futurum fuisse, nisi etiam consensus Statuum Imperii accessisset. Quin imò, ut ex adductis ad questionem secundam exemplis constat, Imperatores semper aliquos actus, dominii & superioritatis indices, in provinciis illis exercuisse.

Et quidem *Provinciam*, Regni Arelatensis sedem, in turbis bellicis ab Imperio avulsam, à Friderico I. Imperatore esse redactam: atque Provincia comites eam deinceps jure beneficiario tanquam Imperii feudum possedisse. Nec aliter postmodum Gallis concessam, quàm cum reservatione superioritatis, nexûsque feudalis cum Imperio; nec unquam eam ab Imperio dependentiam Gallis esse remissam.

Similiter Delphinatum ab Humberto ejusque antecessoribus sub onere *Vasallagii* esse possessum, nec aliter in primogenitum Regis Gallia potuisse transferri: imò Delphinum ipsum agnovisse su-

pre-

13.

Quid bo-
die Juris?

premam Imperii potestatem, atque in Comitibus Imperii Metensibus tanquam Statum comparuisse, & Imperatori homagium præstitisse: Carolum VI. VII. & Ludovicum XI. Galliæ Reges Delphinatum à reliquis Galliæ provinciis discrevisse, probè gnaros, eam provinciam ab Imperio dependere. Neque constare, quòd Imperium eam dependentiam unquam remiserit; imò Maximilianum I. & Carolum V. esse conquestos, quòd Galli non ampliùs investituram petant.

Sed neque constare, quòd Imperatores, saltem cum consensu Imperii Ordinum, jus in Principatum Auriacum, aut Comitatum Avenionensem abdicarint: quamvis tam Principes Auriaci quàm summus Pontifex in quietà possessione harum ditionum per plura jam sæcula fuerint.

Quoad Helvetiæ communitates respondent, primum illarum fœdus, anno 1308. erectum, nequaquam eò spectasse, ut se à nexu cum Imperio absolverent: quin imò apertè declarasse, nolle se ab Imperio separari. Atque ideo fœdus illud ab Henrico VII. Imperatore esse confirmatum; uti etiam postea à Ludovico Bavaro, cuius partes adversùs Fridericum Pulchrum sequebantur: missùmque esse ab eodem Ludovico Imperatore Præfectum, qui mitiùs eas tractaret.

Et quamvis octo veteres Cantones, crescente fœdere, per cruenta bella, & subsequenter Friderici Archiducis proscriptionem, in Concilio Constantiensi à Sigismundo Imperatore factam, se à subjectione erga Domum Austriacam abstraherent, professos se tamen esse membra Imperii, ac talia ab Imperatoribus esse agnitos.

Hinc eorum legatos anno 1474. in Comitibus Imperii Basileensibus præsentibus unà cum reliquis Imperii Ordinibus Carolo Burgundo, tunc hosti Imperii, bellum indixisse, adjectis his verbis: *Quod nos ad grandes exhortationes & requisitiones Inviçtissimi & Serenissimi Herois nostri gratiosissimi, cui tanquam Jacri Imperii membra non injuria obedientes paremus &c.*

Et licèt anno 1496. recusarent Suevico fœderi accedere, atque pro camera Imperiali contribuere, ortòque bello strenuè suam libertatem defenderent, tamen dein in pace aliud non petiisse & obtinuisse, quam confirmationem suorum privilegiorum & exemptionem à Judicio Aulico, camera Imperiali, & oneribus Imperii, simulque libertatem ineundi fœdera. Pollicitos autem, se requisitos ab Imperio contra externos hostes, fore auxilio. Hæcque Basileæ

anno 1499. & Constantiæ anno 1513. esse confirmata. Rursusque, cum Carolo V. promississent, se fideles ipsi & obedientes futuros, in comitiis Wormatiensibus anno 1521. ab eodem confirmationem suorum privilegiorum & immunitatum obtinuisse. (*Goldastus in epist. dedicat. quæ præfixa est denen Reichs-Händlen*)

Cum autem deinde Gallia, & aliæ Nationes cum præpotente & invicta hac gente fœdera inire quærerent, semper magis magisque ab Imperii nexibus se exsolvisse: ac pergente nihilominus camera Imperiali citationes & mandata ad quosdam Cantones dirigere, conquestos Basileenses, & reliquos fœderatos, infringi sua privilegia & exemptiones, in pace Osnabrugensi à Cæsare Ferdinando III. declaratum esse, Basileam, & reliquos Helvetiæ Cantones in possessione esse plenæ libertatis, & exemptionis ab Imperio, ac nullatenus ejusdem Dicasteriis & Judiciis subjectos. Perrexisse nihilominus Camera Basileam mandata mittere, protestantibus contra illa Ordinibus fœderatis.

Addit Conringius *de finib. Imp. lib. 2. cap. 25.* postquam §. 61. cit. pacis-Osnabrugensis citavit: *Possis tamen fortè dubitare, an non illa possessionis confessio multum diversa sit à jurium remissione &c.* & Sprengerus in *Elicniis ad Lucern. Stat.* scribit: de libertate fœderatorum quoad possessorium dubitari non posse, bene verò quoad petitorium. Aditque Obrechtus *in notis ad Instr. Pacis art. 6.* ex pace illa plus non probari, quàm exemptionem à Camera Imperiali; nam de ea sola fuisse quæstionem. Verùm hoc videtur dici non posse: nam Instrumentum pacis expressè plenam libertatem, & utramque exemptionem, ab Imperio, & à Camera exprimit. Verùm suffecerit mihi in hac re, quæ non est mei fori, aliorum sententias obiter retulisse.

§. III.

Status Ecclesiasticus ordinatus per Concilia in Germania
Sæculo XI.

Præter Concilia, in causa Schismatis tempore Henrici IV. Imperatoris celebrata, celebriora fuisse videntur Germaniæ Concilia:

I. *Francofordiense*, in quo anno 1006. invito licèt Episcopo Herbipolensi, Henricus Sanctus Imperator evicit, ut *Episcopus Bambergensis* regis sumptibus erigeretur. Factusque est primus Episcopus *Eberhardus* Imperatoris Cancellarius. Hanc deinceps Ecclesiam

Part V.

L

sanctus

sanctus Imperator singulari omnino amore ac liberalitate est profecutus: atque in ea, ut se ipsum etiam daret, sepeliri voluit.

2. *Wormatiense*, in quo anno 1048. mortuo Damaso II. (Episcopo ante Brixinensi) Summus Pontifex Electus est Leo IX. Alfiata. Qui tamen eam electionem non acceptavit, nisi sub conditione, si clerus & populus Romanus ratam haberet.

3. *Moguntinum I.* quod anno 1054. in Romanum Pontificem elegit Gebhardum, Suevum, Episcopum Eustadianum: quem sub Victoris II. nomine Romani magno cum honore receperunt.

4. *Basileense Conciliabulum* anno 1061. Nicolaum II. legitimum Pontificem, ejusque acta condemnavit: uti etiam electionem Alexandri II. quod sine consensu Imperatoris fuisset instituta. *Cadalot* verò, Episcopi Parmensis spuria electio, licet à duobus tantum Episcopis fuisset suscepta, est approbata. Unde perniciosum Ecclesiæ Schisma.

5. *Osboriense*, auctoritate S. Annonis, Colonienfis Archiepiscopi, anno 1062. congregatum, post *Synodalem disceptationem inter Regis Henrici IV. Advocatum, & Ecclesiæ Romanæ Defensorem*, Cadaloum Antipapam omnium acclamatione condemnavit, & Alexandri II. electionem tanquam legitime factam confirmavit. Quod idem postea in Concilio quoque *Mantuano* factum est: tota Ecclesia agnoscente Alexandrum, & condemnante Cadaloum. Cæterum *disceptationis illius Synodalis* auctor fuit S. Petrus Damiani; in qua respondet ad argumenta, à Regiis objecta contra electionem Alexandri II. Illi namque dicebant, antiquam esse consuetudinem, à quatuor Pontificibus approbatam, ut Pontifex electus non consecratur, aut, si jam sit Episcopus, non *intronizetur*, nisi prius ab Imperatore approbetur illius electio; hoc autem in electione Alexandri non esse factum. Respondit Petrus Damiani, primis quinque Ecclesiæ sæculis ejusmodi confirmationem nunquam fuisse petitam, ac proinde non esse necessariam. Dein personale duntaxat fuisse illud Privilegium, propter temporum iniquitatem aliquando ultro concessum. Misisse etiam Romanos legatum ad Regem Henricum IV. qui tamen non sit admissus: jure proin suo egisse Romanos.

6. *Moguntinum II.* anno 1069. interdixit Imperatori Henrico IV. divortium cum Bertha Regina, opera præsertim & eloquentia Petri Damiani, Legati Apostolici. Retinuit tunc equidem conjugem legitimam Cæsar, atque ex ea præter alios liberos genuit Henricum V.

7. *Moguntinum III.* anno 1070. Carolum, Constantiensem Episcopum, à Clericis suis Simoniaë accusatum, deposuit.

8. *Seligenstadiense* Concilium Provinciale 20. edidit Canones, ad disciplinam Ecclesiasticam spectantes.

Primus jubet observari abtinentiam à carne & sanguine, 14. diebus ante Festum S. Joannis Baptistæ; item 14. diebus ante Natalem Domini. In Vigiliis item Epiphaniæ, omnium Apostolorum, assumptionis B. V. S. Laurentii, & omnium Sanctorum: & quidem cum unica in die refectio.

Secundus præcipit, quatuor temporum jejunia observari.

Tertius prohibet nuptias ab adventu Domini usque ad octavam Epiphaniæ, & à Septuagesima usque ad octavam Paschæ: item in diebus jejuniorum.

Quartus vetat, ne Presbyter, post galli cantum bibens, altera die Missam celebret.

Quintus, ne Presbyter eadem die plures, quàm tres Missas celebret. (*Tres autem illis, qui plures Parochias administrabant, dicere, quibusdam in locis licitum fuerat*)

Sextus, ne corporale, Christi corpore consecratum, in ignem projiciatur ad extinguendum incendium.

Septimus statuit, ut, si duo de adulterio sint accusati, & alter eorum fateatur, alter neget. Hic probabili judicio se purget, ille verò pœnitentiam agat.

Octavus, ut nemo gladium in Ecclesiam portet, regali tantum excepto.

Nonus, ut in atrio, & maximè ipsâ Ecclesiâ colloquia non mifceantur.

Decimus, ut Missæ votivæ non celebrentur ad divinationem audientium, sed ad devotionem, vel pro salute virorum, vel pro defunctis.

Undecimus, ut non à fratre, sed à nepote numerentur gradus consanguinitatis (*ita tunc statutum in Archidiacesi Moguntina; sed postea abrogatum*)

Duodecimus, ut in atrio Ecclesiæ tantum Presbyterorum ædes tolerentur.

Decimus tertius vetat, ne laici, habentes Jus Patronatus, Ecclesias commendent Presbyteris sine consensu Episcopi.

Decimus quartus decernit, ut si duo accusati de adulterio, illud negent, alteruter ambos Divino purget judicio. (*purgatio vulgaris adhuc erat in usu*)

Decimus quintus, jejunium bannitum (hoc est, ad avertenda justitiæ Divinæ flagella indictum) diligenter observari præcipit.

Decimus sextus vult, ut nullus (*Presbyter*) Romam eat, absque consensu sui Episcopi, vel ejus Vicarii. (*ne scilicet interim oves destituantur pastore*)

Decimus septimus, sub anathemate prohibet, ne ullus *Presbyter* cuiquam pœnitenti *carrinam* (*carenam, seu 40. dierum jejunium*) dividat, nisi sit infirmus.

Decimus octavus, redarguit criminum capitalium reos, qui pœnitentiam à suis Sacerdotibus recipere nolunt, sed Romam pergunt, ut Apostolicus omnia ipsis dimittat peccata (*ubi Synodus non impugnat potestatem Summi Pontificis ligandi & solvendi per totam Ecclesiam, sed sub- & obreptitias lapsorum fraudes culpat, additque talibus concessam Romæ indulgentiam non prædesse*)

Decimus nonus jubet, ut pœnitens *carrinam* suam ibi jejundet, ubi pœnitentiam accepit, ut Sacerdoti proprio constet de illa impleta.

Vigesimus vetat, ne *Presbyteri* quemquam in Ecclesiam introducant sine consensu Episcopi, cui pro aliquo delicto illam ingredi non licet.

ARTICULUS II.

De Conciliis celebratis contra *Simoniacos*, *Concubinarios*, & in casu *Schismatis* inter *Gregorium VII.*
& *Henricum IV.*

15. **P**lurimum invaluerat his temporibus *Simoniacæ* pravitas & sacrilega sacerdotiorum nundinatio, aded, ut plus offerenti passim proftarent venalia. Quare *Henricus III.* Imperator anno 1047. Concilium *Nationale per Germaniam* indici voluit; in quo graviter invectus est in illud scelus, atque in Clericos, illo corruptos: voluitque ut anathemate percellatur, qui porro illud committere præsumeret. Altero dein post anno *Moguntinum* habitum est Concilium, præsentibus *Leone IX.* Pontifice, & *Henrico III.* Imperatore; in quo rursus condemnata *Simoniacæ* pravitas, cum concubinato Clericorum.

Maximè

Maximè verò ad hanc pestem geminam ab Ecclesia exterminandam allaboravit Gregorius VII. Summus Pontifex. Siquidem decreta severissima hanc in rem per varias provincias misit, ac promulgari mandavit; verùm ea labes tantas radices egerat, ut omni adhibita industria ac severitate vix eradicari amplius posset. Potissimum autem Gregorii decretis se opponebant Clerici Germaniæ, quorum multi in vetita matrimonia involaverant, ea quidem pervicacia, ut cum Sigefridus Archiepiscopus Moguntinus in *Synodo Erfordiensis* decretum Gregorii ac Synodi Romanæ vellet promulgare, vitæ suæ vix fatis fuerit securus.

16.
Cleri tur.
tæ.

Cùm autem Gregorius nullatenus cederet, sed plures Episcopos, qui minùs severi fuerant in urgenda disciplina, in Concilio Romano II. suspendisset ab Episcopali officio, minúsque etiam Moguntino intentasset: is convocata Synodo *Moguntina* altera, Pontificium decretum promulgavit, quo jubebantur Presbyteri aut renuntiare conjugibus, aut se in perpetuum sacro Altaris ministerio abdicare. At indecoro murmure, ac strepitu ita fuit exceptus, ut desperaret commissum sibi à Pontifice negotium ad optatum finem deducere.

Tum verò Episcopi cum Clero in Gregorium Pontificem, inflexibilem officiorum exactorem, insurgentes, tumultuandi occasionem nacti sunt ab epistola, ad Imperatorem Henricum scripta, in qua eundem Pontifex reprehendit, quòd cum excommunicatis Episcopis communicet, & investituras Episcopatum aliorumque Beneficiorum illegitimè sibi usurpet, & Synodalia decreta contemnat.

Hac enim epistola irritatus Henricus, Legatos Papæ verberibus, ignominia, & carcere vehementer afflixit, coactoque *Concilio Wormatiensi* anno 1076. facillè effecit, ut à Schismaticis, Concubinariis, & Simoniacis hominibus deponendus à Pontificatu judicaretur Gregorius, missa ad illum conventiculi illius nomine epistola, plena contumeliæ, qua denuntiant, ut Pontificatu, quem contra Ecclesiasticas leges usurpasset, se abdicet: aliàs quidquid deinceps fit acturus, habendum irritum.

17.
Synodi in
causa
Schisma-
tis.

At Gregorius accepta hac epistola indixit *Concilium Romanum III.* anno 1076. in quo excommunicavit Sigefridum Moguntinum, Wilhelmum Trajectensem, Robertum Bambergensem, aliòsque Episcopos plures Germaniæ, Galliæ, & Longobardiæ: demum etiam ipsum Imperatorem Henricum, eumque Regno deposuit, subditis Sacramenti religione solutis. Alios quosdam Episcopos, in Syne-

drio Wormatiensi præsentés ad dicendam causam Romam citavit. Ottonem autem Ratisbonensem, Ottonem Constantiensem, Burchardum Laufannensem jam antè excommunicaverat.

Episcopi dein Schismatici in *Papiensi Conciliabulo* congressi, anathema in Pontificem retorquere præsumferunt.

Gregorius verò congregato *Concilio Romano IV.* centum fere Episcoporum, anno 1078. plures adhuc Archiepiscopos & Episcopos excommunicavit ac deposuit: Nominatim Guibertum Ravennatensem, Tedaldum Mediolanensem, Gaufredum Narbonensem, Arnulphum Cremonensem, Rolandum Tarvisensem &c.

Eodem anno in *Concilio Romano V.* excommunicatus est etiam Imperator Constantinopolitanus Nicephorus Botoniates, quòd tyrannicè invaserit Imperium. Variâque edita capitula pro reformanda morum disciplina; contra Concubinariòs, Simoniacos, violatores Ecclesiasticæ libertatis &c.

In *Concilio Romano VI.* anno 1080. rata habita electio Rudolphi in Imperatorem, ea addita conditione, ne deinceps investituræ Beneficiorum à laicis conferantur, vel recipiantur. Henricus verò rursus est excommunicatus.

In conventiculo deinde *Trajectino* Wilhelmus Trajectinus Episcopus eò temeritatis est prolapsus, ut in Gregorium Summum Pontificem ac Christi in terris Vicarium anathema fulminaret. At mox horrenda morte abreptus, pœnas dedit. Ut testatur scriptor coævus Hugo Abbas Flaviniacensis in Chronico Virdunensi p. 225. & seqq.

Mortuo subin Rudolpho æmulo factus audacior Henricus Conciliabulum primùm *Moguntiam*, deinde verò, ut Schismatici ex Germania & Italia faciliùs convenire possint, *Brixinam* indixit. Ubi à 19. Schismaticis Episcopis, jam antè excommunicatis, inaudito facinore depositus est Gregorius legitimus Pontifex, & Guibertus, Ravennatensis antè Archiepiscopus, à Gregorio excommunicatus & depositus, Antipapa est intrusus (anno 1080.)

Gregorius verò in pluribus *Romanis Conciliis* anathema in Henricum, Guibertum, omnésque eorum affectas & fautores innovavit. Idémque in eos fulmen vibravit Victor III. Gregorii Successor in *Concilio Beneventano* (anno 1087.) utriusque verò Pontificis, Gregorii nempe & Victoris, acta confirmata sunt in *Concilio Romano* 115 Episcoporum sub Urbano II. (anno 1089) & in *Beneventano* (anno 1091.) ac pluribus aliis: Schismate per plures adhuc annos scindente Ecclesiam: eò quòd Guiberto magna Italiæ & Germaniæ

niæ pars pertinaciter adhæreret. Anglia verò pro neutro se declaravit; donec volente Wilhelmo II. Rege partes Urbani est secuta.

Concilium Constantiense ex Abbatibus, Clericis, Ducibus, & Principibus, qui Henrico IV. adversabantur, anno 1094. collegit Gebhardus, Episcopus Constantiensis, Pontificius per Germaniam Legatus. In eo incontinentia Sacerdotum, ac Simonia sub gravissima pœna rursus est prohibita. Præscripta jejuniorum & festorum observatio. Auditæ querelæ Prædix (Adelhaidem quidam appellant) quæ Henricum IV. Imperatorem, conjugem suum, reliquerat, propter infandas spurcicias, quas passam se assererat. Sicque divortium suum purgabat.

ARTICULUS III.

De Conciliis Galliæ præsertim in causa divortii

Philippi Regis.

§. I.

Prænotanda de Statu Galliæ.

Postquam Hugo Capetus, translato in familiam suam Galliæ regno anno 996. fatis decesserat, successit illi *Robertus* Filius, Princeps sanctus, sub quo Gallia pace, concordia, religione floruit. Et profectò nihil opportunius utiliùsque Christianæ Reipublicæ, quàm eodem tempore duos Summos Principes habere sanctos, Henricum II. Imperatorem, & Robertum Regem: qui ambo, non tam de suo, quàm Christi regno proferendo solliciti, anno 1023. convenientes, amicissimè se mutuo exosculati & complexi sunt, auditòque dein maxima cum reverentia sanctissimo Missæ sacrificio, unà sunt pransi, officiis, amore, liberalitate de palma certantes: inito etiam arduissimo pacis & amicitiae fœdere. Quem utinam nequum posterì servassent integrum!

Obit Robertus pientissimè anno 1033. regni 37. ætatis 61. verè pater pauperum, quorum duodecim, quocunque iter faceret, asellis vecti, tanquam corporis custodes, eum comitabantur. Mille quotidie in variis urbibus alebat, mensæ illorum ministrare, ac pedes lavare non rarò solitus. Mira ac verè Christiana in inimicos

&

& etiam perduelles fuit mansuetudine: amator æstimatorque Ecclesiastici ac Monastici Ordinis eximius, Ecclesiarum patronus, & religionis vindex.

Succedit illi in regno, matre licèt invita. *Henricus I.* filius, qui Burgundiam *Roberto* fratri concessit, ex quo nova prognata Burgundiæ Ducum potentium progenies, Lusitaniæ etiam deinceps Reges datura.

8
Henrici I. *Henricus* Wilhelmum Nothum Normannorum Ducem, à suis pulsum, magna virtute restituit; administratòque præclaris belli pacisque artibus per 27. annos regno, obiit anno 1060. per id etiam post fata filio suo *Philippo I.* puero septenni, providens, quòd tutorem ei dederit Balduinum Flandriæ comitem: per quem vascones contenti in officio.

19.
Philippi I. *At Philippus* Rex, sui juris factus, magnis & se ipsum molestiis totàmque Ecclesiam scandalo afflixit, dum anno 1092. repudiavit *Bertham*, Florentii Hollandiæ Comitis filiam, legitimam suam conjugem, ex qua jam habebat filium Ludovicum VI. Regni hæredem, & insani amoris fascino irretitus duxit *Bertradam* Montfortiam, Fulconis Comitis Andegavensis uxorem: inauspicatas nuptias malè benedicente Sylvanectensi Episcopo. *Ivo* autem Carnotensis Episcopus, insigne illud Jurisprudentiæ decus, datus est in custodiam, quòd adulterino illi connubio nollet consentire. Cùmque amatissimum suum Pastorem armis in libertatem asserere Carnotenses pararent, data ad eos epistola obstitit *Ivo*, Christianum illud exemplum ingerens: *Petrus, quidem servabatur in carcere, oratio autem sine intermissione fiebat ab Ecclesia ad Deum pro eo.*

Cùm Philippus cerneret, *Ivonem* pluresque Episcopos, ejus exemplum secutos, suum facinus vehementer improbare, ac grave propter illud ortum scandalum, anno 1094. *Synodum Remensem* indici voluit; in qua magno opere contendit, ut *Ivo* condemnaretur. At illo Sedem Apostolicam appellante, conventus solutus est.

20.
Concilia. Quamvis autem *Bertha* eo anno obierit, cùm tamen *Bertradæ* maritus adhuc viveret, *Urbanus II.* *Hugoni* Lugdunensi Archiepiscopo eam causam delegavit, definiendam in Synodo Episcoporum. Igitur in *Concilio Augustodunensi*, 32. Episcoporum & plurimorum Abbatum, *Philippus* Rex est excommunicatus. Innovata etiam excommunicatio *Henrici IV.* Imperatoris, & *Guiberti* Antipapæ. *Simoniaca* etiam hæresis, & incontinentia Sacerdotum sub excommunicatione damnata.

Philip-

Philippus absolutionem petiit à Papa Urbano, & excusavit se, quòd ad *Synodum Placentinam* venire non potuerit. In hac Synodo, adèd frequente, ut in aperto campo celebrari debuerit, Pontifice præfidente edita sunt 15. capitula. In quibus confirmata sunt priora statuta de Simoniaciis. Irritas esse Ordinationes simoniacas, eorùmque, qui à Simoniaciis scienter ordinati sunt: item Ordinationes à Guiberto Hæresiarcha factas, postquam à Gregorio Papa damnatus est &c. Hugo Lugdunensis suspensus, quòd in Concilio non comparuerit. Populum non debere interesse Sacris Sacerdotum, qui uxoribus utuntur. Damnata iterum Hæresis Berengariana. Consecratus à Papa Abbas Augiensis. Recedenti Placentiâ Urbano *Conradus* Henrici IV. Imperatoris filius, à patre deficiens, stratoris officium exhibuit, ac juramento fidelitatem promisit. Papa verò promisit ei auxilium ad Imperialem dignitatem obtinendam, sub conditione tamen investituras non usurpandi.

Anno 1095. Urbanus in Galliam profectus *Synodum Claromontanam* indixit. In celeberrimo hoc Concilio præsentés fuerunt una cum Summo Pontifice 13. Archiepiscopi, 225. Episcopi, 90. Abbates. Excommunicatus in eo rursus Rex Philippus, quòd Berthradam Fulconis uxorem non dimitteret; quæ pariter fuit excommunicata. Decreta hîc primò expeditio sacra ad recuperandam terram sanctam: postquam Petrus Eremita ex Palæstina redux miserum illius statum exposuit, ac Christianorum ibidem gementium litteras Pontifici obtulit. Confirmata Synodus Placentina: atque insuper adjecti 32. Canones. Quorum secundus sic habet; *Quicumque pro sola devotione, non pro honoris vel pecuniæ adeptione, ad liberandam Ecclesiam Dei Jerusalem profectus fuerit, iter illud pro omni pœnitentia ei imputetur.* Indulgentiarum exempla prioribus etiam sæculis, imò in ipsis etiam S. Pauli epistolis habentur. Sed ab hoc tempore frequentior earum usus esse cœpit: desinente etiam in Occidente pœnitentia publica, quæ jam pridem in Oriente fuerat abrogata. In reliquis Canonibus prohibetur iterum, ne Clerici cum sœminis cohabitent &c. ne plura beneficia habeant. Ne Principes conferant investituras. Ne Clerici homagium præstent laicis. Ne carnes edantur in quadragesima &c. decretus etiam Primatus Lugdunensis Ecclesiæ: de quo prolixam dissertationem edidit Petrus de Marca.

Philippus Rex dimissâ adulterâ absolvitur anno 1096. sed eadem rursus revocatâ iterum excommunicatus in *Pictaviensi Synodo* anno 1100. iterùmque verè tandem pœnitens absolvitur anno 1104 ejurato omni cum Berthrada commercio.

Urbanus Papa post Claromontanam Synodum Galliam peragrans plures Synodos convocavit, ut *Lemovicensem*, *Turonensem*, *Rotbomagensem*, *Nemausensem*: in quibus disciplinam Ecclesiasticam reformavit, simoniæ & incontinentiæ vitia damnavit, Episcoporum controversias composuit, expeditionem sacram promovit &c.

§. II.

Status Ecclesiasticus Ordinatus per alia Concilia in Gallia.

21.

Concilium Biturienſe, Provinciale, anno 1031. statuit, ut hostiæ consecratæ non asserventur diutius, quàm una hebdomade: sed singulis Dominicis renoventur. Filii Presbyterorum universim à sacris Ordinibus arceantur, si post Ordinationem sint suscepti. (*alii etiam omnes illegitimi sunt irregulares*) Servi non admittantur ad Clerum, nisi sint manumissi. Pro baptismo, pœnitentiâ, & sepultura nihil accipiatur, nisi spontaneæ oblationes. Vetantur matrimonia consanguineorum usque ad sextum vel septimum gradum (*ex temporis illius disciplina*)

Concilium Lemovicense brevè post S. Martialem tanquam Apostolum colendum decrevit: & aliqua rescripta Pontificia reprobavit, quibus aliqui, ab Episcopis suis excommunicati, Romæ absoluti fuerant. Non quòd hæc Synodus negaret potestatem illam Sedis Apostolicæ: sed quòd absolutionem *sub-vel obreptitiè* obtentam censeret.

Concilium Rotbomagensè I. Provinciæ Normanniæ, anno 1050. statuit, Episcopis non esse migrandum ad altiorem Sedem, amplioris honoris causâ. Ne Episcopi & Abbates se mutuo supplantent, aut inferiores Clerici. Baptizatos in ipsa Ecclesia, in qua regenerationis gratiam acceperunt, in albis esse repræsentandos. Reliqui canones repetunt ea, quæ aliàs jam sæpè sunt repetita, de symbolo fidei, de simonia, avaritia &c.

Concilium Tolosanum anno 1056. decrevit, ut Episcopi, Abbates, Presbyteri non ordinentur ante 30. ætatis annos: Diaconi non ante 25. (*juxta antiquitatis disciplinam*) nec extra statuta tempora. In laicos, res Ecclesiæ usurpantes, fertur anathema. Uti etiam in eos, qui cum hæreticis aut excommunicatis societatem habent. Reliqui canones tractant de Simonia, incontinentia Clericorum, decimis, disciplina Monachorum.

Concilium

Concilium Rotbomagensē II. Provinciale anno 1072. sanxit, ut Episcopo, statuto tempore chryisma consecranti, 12. assistant Presbyteri, vestibus sacris ornati. Ut Sacerdos, Missam celebrans, corpus & sanguinem Christi sumat. Ut viaticum & aqua benedicta ultra octo dies non asserventur. Ut Baptisma & Confirmatio, & sacri Ordines conferantur jejunis à jejunio: nisi necessitas aliud postulet. Prohibentur matrimonia clandestina, & inter consanguineos infra septimam generationem. Ne quis in quadragesima prandeat ante vespertinam. Duobus post annis habitum est

Concilium Rotbomagensē III. præsentē etiam Wilhelmo, Angliæ Rege, ad quem tunc Normannia spectabat. Jubet servare Ordinationum Interstitia. Regulam S. Benedicti accuratè observari ab iis, qui Monasticen profitentur. Vetat, ne Christiani Judæis serviant; ne eorum pueris dent nutrices &c.

Concilium Pictaviensē I. anno 1078. damnavit Simoniam, pluralitatem Beneficiorum, hæreditariam successionem in bonis Ecclesiasticis, usuras &c. vetat, ne Regulares novas Ecclesias sibi vendicent. Ne illegitimi ordinentur, nisi Monachi, aut Canonici Regulares fiant.

Concilium Fulubonensē in Normannia anno 1080. severius in Clericos concubinarios animadvertendum statuit. Laici in partem decimarum non veniant. Si Ecclesia Monachis aut Canonicis Regularibus donatur, Abbas Presbytero, ab Episcopo instituendo, congruam assignet; quod superest, Monasterio cedat.

Concilium Abrincensē, in eadem Neustria, seu Normannia celebratum, decrevit: ne pueri ad regimen Ecclesiarum, quibus cura animarum annexa est, assumantur. Ne filii Presbyterorum in Ecclesia patrum suorum constituantur. Ne Ecclesiæ vicariis annuis comittantur. Sacerdotes majorum Ecclesiarum Presbyterum sub se habeant. Vir in monasterium non transeat, uxore manente in sæculo; si sit junior.

ARTICULUS IV.

De Conciliis adversus Berengarium Hæresiar- archam celebratis.

Novam hoc sæculo XI. orcus evomuit hæresin, quæ Divinissimum, Christi ore tam dilucidè tamque sanctè consecratum, Eucharistiæ impugnet mysterium.

22.

Instrumento ad hoc usus humani generis hostis *Berengario*, homine Gallo, Turonibus oriundo, Andegavensis Ecclesiæ Archidiacono, qui, cum scholæ magister esset, superbior, quàm doctior, ut ingenii atque eruditionis inopiam novitate doctrinæ compensaret, eaque auditorum frequentiam ad se pelliceret, dicere primus sustinuit, Christum in Eucharistia non esse verè præsentem, sed quandam duntaxat illius figuram.

Hæc ergo prima est epocha impii dogmatis, sæpiùs deinceps damnati & extirpati, sæpè etiam ut sæcundum esse solet orci ingenium, in lolium infelix repullulantis.

Ab amicis primùm ac præsertim ab Adelmanno Leodiensis Ecclesiæ scholastico monitus Berengarius, ne rempublicam christianam, bene à majoribus compositam, nova opinandi licentia conturbet, cum nollet sapere, S. Leo IX. in *Concilio Romano* prolata damnationis sententia fidelium communione eum movit (anno 1050.) *Lanfrancus* verò, qui falsò in suspicionem venerat collusionis cum Berengario, detestata veritate est absolutus.

Cùm autem Berengarius, uttù à viris doctis sæpiùs abundè confutatus, hæresin suam spargere latius conaretur, citans pro se quendam *Joannis Scoti* librum, damnatus rursus est ab eodem Leone Papa in frequenti *Synodo Vercellensi*, assertaque Catholica atque Evangelica veritas, quòd per verba Domini, ministerio Sacerdotii prolata, panis & vinum Divina virtute verè ac propriè convertantur in corpus & sanguinem Christi; uti in ultima Christi cœna verè fuerunt conversa. Damnatus etiam est libellus Joannis Scoti, scriptoris sæculi noni, ex quo venenum suxerat Berengarius.

Quamvis autem etiam in *Synodo Parisiensi* esset damnatus, & à viris doctis sæpiùs testimoniis S. Scripturæ, ac SS. Patrum, præsertim S. Leonis I. Cyrilli Hierosolymitani, Ambrosii, Augustini, Basilii, Eusebii, Hilarii, ac Toletani Concilii convictus, pertinaciter tamen, more hæreticorum frequenti, errori suo inhæsit, donec, ademptos sibi reditus beneficii dolens, anno 1055. in *Concilio Turonensi*, præsentem Hildebrando (postea Gregorio VII) cum se defendere nullatenus posset, hæresin ejuravit, veràmque in Eucharistia corporis & sanguinis Christi præsentiam juramento confessus est.

At reversus ad vomitum, anno 1059. in *Romana Synodo* 11; Episcoporum (ubi electio Pontificis ad solos Cardinales translata) coram Nicolao II. Pontifice, quasi correctus, libros suos propriè manu in flammam conjecit, famosamque illam professionem *ego Berengarius &c.* ab Humberto Cardinale compositam edidit. In qua dicitur,

citur, panem & vinum, quæ in Altari ponuntur, post consecrationem non solum Sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini Nostri JEsu Christi esse, & sensualiter, non solum in Sacramento, sed in veritate manibus Sacerdotum tractari, & frangi, & fidelium dentibus atteri.

Quæ verba, à modernis sacramentariis toties nobis objecta, juxta unanimum Theologorum sententiam hunc sensum habent; quòd panis & vinum per consecrationem ita convertantur in corpus & sanguinem Christi, ut non tantùm adsit signum corporis & sanguinis, sed verè, realiter, ac propriè ipsum corpus & sanguis, sub speciebus panis & vini, quæ species franguntur, & dentibus atteruntur. Cùm enim Berengarius novis identidem vocabulis errorem suum conaretur fucare, ac veritatem eludere, Humbertus illam verborum formam composuit, qua profiteretur, corpus & sanguinem verè esse præsentia, & ore corporeo fidelium verè sumi, manducari ac bibi, tanquam cibum & potum spiritualem animæ.

Hinc Guitmundus Monachus, ac postmodum Episcopus, qui solidè ac eruditè Berengarium refutavit, tribus libris de veritate corporis & sanguinis Domini in Eucharistia editis, dicit, Christum ipsum seu ejus corpus non dissipari aut dentibus comminui in partes & quamvis in singulis particulis separatis hostiæ sit totum corpus Christi, non tamen esse plura corpora, sed unum corpus, in pluribus locis replicatum.

Hic si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. Demus, Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti, est potestas facientis. S. Augustinus epist. 2. ad Volusianum.

Berengarii Discipuli, uttè pauci adèd, ut teste Guitmundo ne unum quidem pagum obtinerent, tamen in diversas sectas jam tunc abierunt. Aliqui enim dicebant, meram figuram aut signum Christi adesse: quos post 400. annos secuti sunt Sacramentarii Zwingliani. Alii volebant Christum esse in pane: quasi Christus dixisset: *in hoc pane latet corpus meum.* Horum deinde errorem Impanatores Lutherani sunt amplexi. Alii partialem quandam conversionem sũt commentiti. Alii admittebant quidem plenam conversionem, sed si indignus accedat, corpus Christi rursus in panem reverti delirabant. De his universim jam Berengarii tempore scripsit laudatus Guitmundus: *Notissimum est hoc tempore, priusquam Berengarius insanisset, hujusmodi vesanas nunquam fuisse.*

Berengarius post abjurationem sui erroris, sub Nicolao II. factam, iterum relapsus, anno 1079. in Concilio Romano sub Gregorio

VII. tertiò hæresin suam ejuravit, ac professus est, panem & vinum substantialiter converti in corpus & sanguinem Christi, ita, ut post consecrationem adsit verum corpus & verus sanguis Christi, non tantùm per signum & virtutem sacramenti, sed in proprietate naturæ & veritate substantiæ.

At infelix, reversus in Galliam, tertiò relapsus, fidei professionem, quam Romæ edidit, confutavit. Tum verò Lanfrancus librum adversus illum edidit, in quo ipsi exprobrat levitatem, inconstantiam, perfidiam, perjuriam, calumnias, fidemque tot in Conciliis datam; totiesque violatam, tum etiam crimina falsi in truncaneis, corrumpendisque Patrum sententiis. Refutat dein singula Berengarii argumenta, philosophica, imò sophistica: expositaque atque probata fide orthodoxa de vera transubstantiatione, addit: *Hanc fidem tenuit à priscis temporibus, & nunc tenet Ecclesia, quæ per totum diffusa orbem Catholica nominatur.* Quod probat autoritate S. Scripturæ, SS. Patrum ac Conciliorum testimoniis, atque ex quibusdam miraculis.

Denique sic concludit: „Si verum est, quod de corpore Christi tu credis, & adstruis, falsum est, quod ab Ecclesia ubique gentium de eadem receditur. Omnes enim, qui Christianos se esse & dici lætantur, veram Christi carnem; verumque ejus sanguinem in hoc sacramento percipere gloriantur. --- Interroga Græcos, Armenos, seu cujuslibet nationis quoscunque Christianos, homines: uno ore hanc fidem se habere testantur &c. Ecce! quid ante 700. annos testatus sit scriptor celebris Lanfrancus (factus postea Archiepiscopus Cantuariensis in Anglia) de hoc dogmate, ubi illud impugnari cœptum. Totius tunc Ecclesiæ Christianæ vox erat illa ipsa, quæ hodie dum est totius Ecclesiæ Catholicæ, ac verè Christianæ. Professò, licet non haberentur tam clara S. Scripturæ oracula, tot ac tanta Patrum multò antiquiora de hac veritate testimonia, tamen tam universalis, tamque unanimis totius Ecclesiæ, omniumque per orbem Nationum Christianarum consensus in mysterio tam sublimi tamque arduo, evidens argumentum esset, veritatem illam per Divinam, Apostolicam, atque Ecclesiasticam traditionem nunquam interruptam descendere. Aliàs enim impossibile foret, ut omnes per orbem Christianæ Nationes in novitatem tantopere à sensibus abstrusam sublimemque conspicerent.

Anno demum 1080. post *Burdegalensem Synodum* Berengarius verè resipuit, & Catholicam fidem usque ad mortem professus est, quam

oppetiit anno 1088 ut testantur Chronicon Senonense, Malmesburienfis l. 3. codex manuscriptus Turonensis &c.

ARTICULUS V.

De Conciliis Angliæ Sæculo XI.

§. I.

Prænotanda de statu Angliæ.

Ethelredus sancti Eduardi Martyris frater impius, ignavè ac crudeliter gessit rempublicam, immanes propterea & sibi & Regno calamitates accersens. Cum enim Danorum feroces incurfus retundere non posset, Regnum iis vestigale fecit. At rupta, quam dederat fide, Mithridatis ferale imitatus exemplum, quidquid Danici nominis per totam Angliam erat dispersum, una die immaniter trucidari præcepit. Nec destitum à cædibus, donec non superessent, qui cæderentur.

23.

Dani in Angliam.

At *Sveno* Rex Daniæ, ulturus injuriam, cum valida classe in Angliam appulsus, profugiente ad Richardum Ducem, Emmæ conjugis suæ fratrem, in Normanniam Ethelredo, totum Regnum in suam redegit potestatem. Talionis tunc pœna Anglis redhibita, quidquid obviam sunt nacti Dani, incredibili furore laniarunt. Cæteros inter cæsus est S. Elphegus, Cantuariensis Episcopus, quòd thesauros Ecclesiæ nollet in tributum, à Danis imperatum, impendere: Martyr propterea cultus ab Ecclesia, quòd pro virtute passus esset.

Sub Sveno.

Mortuo Sveone Ethelredus revocatus ad Regnum brevi post obiit, anno 1016. arripuit tum quidem sceptrum *Edmundus* Ethelredi filius, at ultra annum tenere non potuit, Danis in Angliam rursus irrupentibus interemptus.

Tum verò tota insula se dedit *Canuto Magno* Daniæ Regi: qui ducta Emma, Ethelredi vidua, magna justitiæ, religionis, ac clementiæ laude vicanos annos in Anglia & Dania regnavit. Atque ut utriusque gentis, & victæ & victricis, amorem sibi conciliaret, æquo numero ex utraque senatum adunavit; ac idem utrique in curia & castris jus esse voluit.

24.

Canutus M.

Nec

Nec minor illi Ecclesiarum & religionis cura, gaviso palam, nil parere sibi, quod non pareret Deo. Romam ad limina Apostolorum religionis causa profectus, regna sua, unàque totum septentrionem & occidentem Ecclesiæ subiecit, jussu etiam S. Petri denario ab Anglis solvi S. Petri successori.

Leges.

Leges tulit aut innovavit sanctissimas. Tractatur in iis de Missæ sacrificio. De matrimonio intra sextum cognationis gradum non contrahendo. Dereverentia Sacerdotibus præstanda. De decimis & nummo Romano solvendis. De die Dominica ab hora tertia Sabbati usque in diem lunæ servanda. De servandis festis Ecclesiæ, & indictis à Sacerdote. De servandis jejuniis quadragesimæ, quatuor temporum, & pervigiliis B. V. Mariæ & Apostolorum. De festis Divorum Eduardi & Dunstani religiosè servandis. De iustitio dictis diebus festis observando. De confessione peccatorum Sacerdoti ingenuè facienda. De Eucharistia ter saltem quot annis sumenda.

Item de pœna occidentis Ministrum Altaris. De confessione facienda Sacerdoti à damnato ad mortem. De dignitate Sacerdotum. De Diaconis & Monachis. De moniali non ducenda in uxorem. De Luminaribus in Ecclesiis. De excommunicato non recipiendo &c. Hæc ideo delibanda censui, ut constet, quæ sæculo XI. fuerit Ecclesiæ Anglicanæ disciplina.

Obiit Canutus in Norvegia, plenus in Ecclesiam & Republicam meritis anno 1036. regni 20. verè *Magnus* belli pacisque studiis. Tres filios habuit; Svenoni Norvegium, Canuto Daniam, Haraldo Angliam dedit. Cunigundis verò filia Henrico III. Imperatori est desponsa.

Haraldus à patre degener, atque propterea Anglis exofus, nihil optatius genti egit, quàm animum, anno jam regni inquieti quarto. Sed nec *Canutus* frater simile quidquam patri habuit, præter nomen. Cùmque tributis Angliam premeret, *Diri* cognoscere meruit, altero jam Regni anno veneno extinctus. Sicque *Canutus* ille *Magnus* ex tot Regnis nec unum ad nepotes potuit transmittere.

25. Nam Norvegiæ primùm dein etiam Daniæ Regnum devoluitem
à uardus est ad *Magnum Bonum*, S. Olai filium. (post quem tertius regnavit Sanctus *Canutus*) Anglia verò exactis Danis ab exilio ex Normannia revocavit tertium Ethelredi Regis filium S. *Eduardum*, pientissimæ atque integerrimæ vitæ Principem. Matrimonio sibi is junxit *Editam* Godvini Comitis filiam, non minus forma & virtute præstant-

stantem, cum pacto tamen servandæ castitatis, teste S. Ealredo, cujus in vita S. Eduardi hæc verba sunt: *Convenientibus in unum, Rex & Regina de castitate servanda paciscuntur. Fit illa conjux mente, non carne, ille maritus mente, non opere. Perseverat inter eos, sine actu conjugali, conjugalis affectus.* Peregrinationem Romanam, quam pridem voverat, Leo IX Pontifex ei in eleemosynam commutavit. Leges tulit saluberrimas, similesque ferme iis, quas Edgarus, & Canutus M promulgaverant, præsertim pro securitate bonorum Ecclesiasticorum, & contra usuras. Obiit anno 1066. regni 24. ac miraculis clarus ab Alexandro III. in Sanctorum fastos solenni ritu est relatus.

Eduardus supremis tabulis hæredem scripserat *Wilhelmum Normannorum Ducem*, ob matrem Emmam sanguine sibi junctum, apud quem exulaverant. Verùm Angli, extincta in Eduardo Saxonica Egberti stirpe, *Haraldum*, Godvini Cantii Comitum filium coronârunt. Unde Wilhelmus cum valido Normannorum exercitu in Angliam irrumpens, cæso Haraldo, Regnum victoriæ præmium retulit; illudque per vicanos annos gessit præclarè.

Obiit anno 1087. ætatis 64. dictus fuit *Nothus* propter matrem, aut pellicem, aut impari thoro patri junctam. Dictus etiam *Conquestor*: quia & Britanniam minorem Normanniæ, & utramque regno Angliæ conjunxit. Hoc adeptus, Malcolmum Scotiæ Regem victum præstare sibi homagium coëgit. Erga Ecclesias liberalis fuit, multis etiam erectis monasteriis, aut dotatis. Multum etiam ejus erga SS. Eucharistiæ sacramentum commendatur religio.

Successit illi in Regno Angliæ *Wilhelmus II.* filius, præterito Roberto primogenito, Normanniæ Duce. Quamdiu timuit, boni Principis ideam prætulit, & Lanfrancum, quem pater ex Cadomenfis in Normannia Abbate Cantuariensem Archiepiscopum fieri curaverat, promissis optimis conciliare sibi studuit. At folio firmato nihil servavit, ut mox dicemus.

§. II.

De Conciliis celebratis in causa Wilhelmi Regis & S. Anselmi.

Omnia, quod meminimus, initio promisit Wilhelmus. Cum autem promissis non stare, liberè eum monuit B. Lanfrancus. Et continuè aliquantum avaritiam eo vivente. At

Pars V.

N

verò

26.
Anglia ad
Norman-
nos.

27.

verò illo mortuo, cupidini fræna laxavit, móxque Cantuariensis Ecclesiæ bona invasit, eámque quatuor annos reliquit vacuam, ut reditus uberiores reciperet. Cùm verò anno 1093. in gravem morbum incidisset, S. *Anselmum*, Beccensis cænobii in Normannia Abbatem (confessione peccatorum apud eum deposita) Archiepiscopum Cantuariensem nominavit. Sanitati restitutus Rex, ad Ecclesiæ & Subditorum oppressionem illa abusus est, indicta magna auri vi, ab Ecclesiasticis æquè ac laicis perfolvenda. Habitum ea de causa anno 1094. Concilium Anglicum.

Urgente autem Anselmo, ut fidem Rex datam liberet, & bona Ecclesiis restituat, gravissimum inter eos ortum est dissidium. Quod tunc magis auctum est, quando Anselmus à Rege petiit licentiam eundi Romam & petendi ab Urbano II. *pallium*. Reposuit enim, se ac Regnum suum necdum Urbanum agnovisse tanquam legitimum Pontificem, cùm duo de Pontificatu contendant. Fas autem nemini in Regno esse subicere se Pontifici, quem Rex non agnosceret.

Convocavit igitur Anselmus *Rocbinghamiam* Episcoporum Concilium ad ventilandam illam quæstionem, an salva reverentia & obedientia Sedi Apostolicæ debita Anselmus possit in hoc parere regiæ voluntati? Episcopi & Proceres magno consensu asserebant, morem esse gerendum Regi. Anselmus autem illis indignantibus edixit, se in iis, quæ Dei sunt, Vicario B. Petri obedientiam, & in iis, quæ Regis dignitati jure competunt, & fidele consilium, & auxilium pro sensus sui capacitate impensurum.

Rex irâ commotus voluit, ut Anselmus ab Episcopis damnetur: qui tamen, ut ipsi infensi, responderunt, eum Primatem esse non modò Angliæ, sed etiam Scotiæ & Hiberniæ: ab Episcopis igitur, ejus suffraganeis, condemnari non posse, licet aliqua illius culpa posset probari.

Quare Wilhelmo sperans, eum ab Urbano Pontifice deponendum, rejecto Guiberto Antipapa, eundem Urbanum per omnem Angliam haberi voluit pro legitimo Ecclesiæ capite. Cùm autem spe sua frustratum se vidit, Anselmum è Regno dimisit. Qui Romam ad Urbanum profectus, Anglicanæ Ecclesiæ calamitosum statum exposuit, seque à Pastoralis cura absolvi petiit. Quod cùm non impetrasset, regredi tamen in Angliam ob Wilhelmi persecutionem non posset, in solitudinem tantisper secedens, scripsit insigne illud opus, cui titulum dedit: *cur Deus homo*. Pluribusque synodis interfuit; nominatim *Barensi*, in qua processionem Spiritus S. à Filio contra Græcos eruditè propugnavit.

Cùm

Cùm autem Wilhelmus II. anno 1100. improlis obiisset, inter venandum sagitta transfixus, Regnum invasit *Henricus I.* frater natu minor (cùm Robertus Normanniæ dux, natu major in expeditione Hierosolymitana abesset) atque ut res suas adversus fratrem firmaret, tranquillitatem Regno restituendam ducebat: cùmque Anselmus magna propter eminentem virtutem & eruditionem polleret auctoritate, humanissimis eum litteris in Gallia tunc agentem in Angliam atque ad suum Archiepiscopatum cum promissis amplissimis revocavit: ubi ingenti omnium lætitiâ est exceptus.

§. III.

Status Ecclesiasticus per alia Concilia ordinatus
in Anglia.

Concilium *Ænbamense*, Nationale totius Angliæ, præsentibus Cantuariensi & Eboracensi, atque præsentem Rege *Æthelredo* celebratum anno 1009. Comitiorum simul Regni vicem subibat. Statutum in eo, ut Sacerdotes, aliique Ecclesiæ Ministri cœlibatum fervent. Onus imponi Ecclesiis vetat. *Denarium S. Petri* solvi imperat. Parochiæ etiam solvi funeralia, licet mortuus in ea non sepeliatur. Festivitates & jejunia Ecclesiæ observanda decernit. Christianos ad confessionem sacramentalem & Eucharistiam frequentandam saltem ter in anno abstringit. En verba Canonis: *Unusquisque Christianus - - - frequenter adeat confessionem, & pudore posito sua peccata confiteatur: & quam ei imposuerit Sacerdosemendationem, sedulus exequatur. Reverenter etiam præparatus quisque adeat sacram Eucharistiam - - - saltem ter in anno.*

28.

Concilium Wintoniense I. anno 1021. præsentem Canuto, Angliæ, Daniæ & Norvegiæ Rege, Monasterium S. Edmundi ab omni Episcopali Jurisdictione liberum & exemptum declaravit. Alterum deinde *Concilium Wintoniense* anno 1070. præside legato Apostolico deposuit *Stigandum Doroberniæ* (hodie Cantuariæ) Archiepiscopum, quòd simul Episcopatum Wintoniensem possideret, ac vivente adhuc Archiepiscopo sedem invaserit, & illius pallio sit usus, ac Antipapa impetrato.

Concilium Londinense anno 1071. sub Lanfranco Cantuariensi Archiepiscopo decrevit, ut aliquot sedes Episcopales, quæ in pagis & oppidulis antè fuerant, in urbibus & locis celebrioribus collocen-

tur. Quo factum, ut *Barthonia, Lincolnia, Sacrisberia, Exonia, Cestria & Ciceſtria*, hujusmodi novo Episcoporum domicilio sint nobilitatæ.

Concilium Anglicum anno 1074. habitum in causa primatus Archiepiscopi Cantuariensis supra Eboracensem. Lata pro Cantuariensi sententia, eique Primatus totius Angliæ adjudicatus.

Concilium Wintoniense III. complures canones edidit, de non possidendo duplici Episcopatu, de sacris Ordinationibus, statuto tempore faciendis, de Altaribus lapideis. De vino, in sacrificio Missæ aqua permiscendo. De Missa non celebranda, nisi in Ecclesia, ab Episcopo consecrata. De Monachis fugitivis, neque in Clero neque in militia recipiendis, sed pro excommunicatis habendis. De Clericorum cœlibatu &c.

Concilium Londinense anno 1075. habitum, præside Lanfranco, Dorobernensi seu Cantuariensi Archiepiscopo, totiùsque Britanniae Primate, sedente ad ejus dexteram Eboracensi Archiepiscopo, ad sinistram Londinensi Episcopo. Renovati sunt antiqui canones de Ecclesiastica & Monastica disciplina, de alienis Clericis non ordinandis sine commendatitiis: de impedimento consanguinitatis usque ad septimum gradum. De vitanda superstitione, simonia &c.

ARTICULUS VI.

De Conciliis Hispaniæ Seculo X. & XI.

§. I.

Synopsis Historica de Statu Hispaniæ.

19. **P**ostquam Mauri, gens Barbara, ac Mahometana, ex Africa in Hispaniam prorumpens, totum illud Regnum victoriis fuerant emensi, transmissis etiam Pyræneos ultra montes copiis, in eas Galliæ provincias, quæ Gothorum antè paruerant imperio, Gothorum reliquiæ, ex communi patriæ naufragio in Asturiam, Galiciam, atque Cantabriam evaserant, locorum arduo accessu, montiùmque jugis magis, quàm armis aut viribus freti, de reparanda tamen libertate cogitârunt.

Omnium

Omnium oculi animique intenti erant in *Pelagium*, Regii Gothorum sanguinis genuinam sobolem, Chindasvinthi Regis ex filia nepotem, eximia animi magnitudine & constantia Principem. *Pelagius.*

Is & reparandæ patriæ desiderio æstuans, & sororis, à Mauro corruptæ, probro accensus, profugorum, errantiumque per montes, delectu habito, communibus suffragiis Dux belli, ac Hispaniæ Rex proclamatur (anno 716.)

Neque spei ultimæ, de se conceptæ, defuit; nam ex Asturiæ, Galæciæ & Cantabriæ populo, metu percusso, non nisi mille viros delegit, quibus, loci opportunitate adjuvante viginti barbarorum millia prælio devicit, atque cecidit.

Tum verò Hispanis, spe magis erectis, atque ad eum confluentibus, *Legionem*, urbem ad montium radices positam, vi expugnat: *Legionis Regnum* atque *Legionis Regno* fundamentum ponit. Inde etiam vires haud modicæ acceperunt, quòd, filiâ Pelagii in matrimonium datâ *Alphonso* Regii sanguinis Principi, uno consensu Proceres Reipublicæ se devoverent.

Ornifinda erat nomen Pelagii filiæ, secundis auspiciis nuptæ *Alphonso* Principi, postea *Legionis* Regi. Quo ex connubio proflixit deinceps Regum sanguis, & propago perpetua.

Commodum etiam Hispanis accidit, quòd *Mauri*, *Abderamano* duce ingenti cum exercitu in Gallias effusi, gemino quidem adversus *Eudonem* prælio victores, tum verò à *Carolo Martello*, Regiæ in Francia Domus Magistro, tanta clade affecti sunt, ut trecenta septuaginta quinque millia in acie cecidisse scribantur. (anno 734.) Purgavit hæc victoria ea fæce Galliam. Redierant equidem *Mauri* in Galliam sæpiùs, at virtute *Martelli* toties repressi: à *Carolo M.* postea etiam sæpiùs cæsi.

Non tamen eadem fortuna res à Christianis contra *Mauros* acta in Hispania, præsertim *Pelagio* anno 737. fati defuncto, filioque ejus *Favila* Regno admoto; qui tamen, nulla re patri comparandus, vertente vix biennio occubuit, relinquens Regnum, quem supra diximus, *Alphonso*, qui pluribus locis *Mauris* ademptis, ac Religione instaurata, cognomen *Catholicæ*, jam olim *Reccaredo* Regi attributum, & postea in *Ferdinando Aragonio* renovatum, est promeritus. Rebus tandem gestis clarissimus obiit anno 757. *Alphonfus Cath.*

Interea verò *Mauri*, qui hætenus in varias factiones atque discordias scissi, mutatis identidem Ducibus suis, *Miramamolino*, seu *Caliphæ*, supremo per Orientem, Africam, & Hispaniam Principi, 30.
Cordubens. seRegnum. subjecti fuerant, translata *Hispani* sede Regia, novum *Cordubæ*

condunt Imperium, nemini alteri obnoxium, *Abderamano* fundatore, ac supremo moderatore.

31. *Alphonfus Castus.* At *Froila* Alphonfi, quem diximus, Regis Catholici filius, ingenti Mauros prælio superavit, cæsis eorum quinquaginta quatuor millibus. Odiū tamen incurrit, tum propter morum asperitatem, tum quòd Ecclesiasticorum matrimonia improbaverit, quæ *Witiza* impius introduxerat. Filius verò ejus, cum nollet amplius eentum quot annis christianas virgines barbaris tradere, bello impetitus, eorum millia septuaginta pugna devicit, *Alphonfi Casti* propterea nomine insignitus. (quamvis alii ob perpetuam castitatem, cum conjugē servatam id credant impositum)

Eo regnante *Carolus M.* in Hispanias penetrârât, Christianis adversus Mauros futuros auxilio. Verum Hispani, Mauris juncti, respuebant libertatis vindicem, armisque gentis odio correptis, eundem repulerunt, servitutis suæ sub jugo barbaro amantiores, quàm ut à Francis vellent redimi.

Legionis Reges. Alphonso Casto successit *Ramirus*, qui *S. Jacobi*, equo insidentis specie, cum vexillo niveo, sibi apparentis, hortatu Mauros aggressus, sexaginta illorum millia una pugna peremit. (anno 844.) cæsi etiam sæpius sunt Mauri à Normannis, ex Neustria in Hispaniam irrupentibus: quin Africam etiam ipsam incurfantibus.

Ordonius *Ramiri* filius strenuè equidem contra Mauros pugnaverat; sed nulla re Reipublicæ christianæ meliùs consuluit, quàm ubi Regni hæredem reliquit filium, cui res præclarè gestæ *Alphonfi Magni* nomen peperère. Is Proceribus rebellibus domitis, à Religione Regnum exorsus, *S. Jacobi* honoribus templum augustius Compostellæ molitus est, atque à *Joanne VIII.* summo Pontifice impetravit, ut *Ovetensis* Ecclesia in Metropolitanam elevaretur. Quæ utraque res convocatis omnibus Episcopis est perfecta: Compostellana videlicet consecrata Ecclesia, & *Ovetensis* sedes dicta Metropolitana. (anno 876.) éstque hæc *prima Synodus* post eversum Gothorum Regnum.

Patris pietatem imitatus *Ordonius* filius, postquam *Cordubensem* Regem, novis ex Africa suppetiis auctum, vicerat, *Legione*, urbe sua Regia, Episcopatum fundavit, pluresque Ecclesias (anno 918.) *Ovetense Regnum* hæctenus dictum fuerat illud, quod Christiani in Hispania possidebant. Deinceps verò *Legionense* appellatum.

Anno 925. memorabile accidit illud castitatis exemplum; ut *Pelagius*, quatuordecim annorum nobilis Juvenis, *Cordubensi* Maurorum Regi pro liberando *Hermogio*, avunculo suo, *Tudensi* Episcopo

scopo (qui in prælio captus fuerat) obses datus, cum præstanti esset forma, à barbaro Rege ad facinus turpe incitaretur; ac cùm reluctanti vim inferre tentaret, colapho in faciem Regis impacto, pudorem defenderet. Quam ob rem ferreis forcipibus laniatus, membratimque, Regis jussu differtus, in Bætis fluvium est projectus. Defuncto tanquam Martyri honores habiti, cultusque decretus.

Reviva hoc tempore Romæ à summo Pontifice in frequenti Patrum senatu, Gothica precandi ratio, in Hispania consueta. Cùmque in ea nihil à religione alienum fuisset deprehensum, permissa est. Succedentibus tamen temporibus, ut uniformis omninoritus ubique observaretur, Romanus receptus est.

Porro, cùm Legionenses Reges prostratam à Mauris libertatem tam strenuè restaurare fuerant aggressi, complures Hispaniæ Principes, ad imitationem erecti, magnarum rerum prava jaciebant initia. *Garfias Ximinius Suprarbiæ ac Navarrae* Regni posuit fundamentum: Eudonis posteri Regni *Aragonie*: locis, situ magis quàm viribus munitis confisi, utilem adversus Mauros operam sæpius navantes; rerum tamen summa penes Legionenses Reges existente.

Hacratione *Castiliæ* Comites, atque *Barcinonenses*, seu *Catalaunia*, initium duxere; dum viri potentes, magnis clientelis succincti, dominationem aut acceperunt, aut usurpârunt: in id omnes intenti, ut de discerpta Republica lacinias aliquas ad se attraherent. Ex quibus deinde tot Hispaniæ Regna consurrexerunt; quorum nomina hodiedum supersunt: quamvis sub Ferdinando Catholico Aragoniæ Rege, & Isabella Castiliensi, in unum rursus corpus omnia coaluerint.

§. II.

Canones Concilii Legionensis. Anno 1012.

Postquam Hispania, septentrionali maximè ex patre Saracenis rursus abstracta, è ruinis suis lentè surrexerat, constituto primum Legionensi, tum Vasconum seu Suprarbiæ, aut Navarrae, atque Aragoniæ Regno, erecto item Castiliensi Barcinonensi in Catalaunia Principatu, ad Religionem etiam, irruptione barbarorum atque impia dominatione prostratam, adjectus est animus.

Quare

Quare *Alphonfus V.* Legionis Rex, reliquis in Hispania Principibus hæctenus potentior, intermissum per tria sæcula synodos celebrandi morem revocans, *Concilium Nationale* Episcoporum atque Abbatum celebrari voluit Legionè, urbe sua Regia.

Edita in illo 48. decreta, tum Ecclesiasticam disciplinam tum Politicam gubernationem spectantia. Statutum nempe, ut in Conciliis deinceps habendis causæ Ecclesiæ prius judicentur. Ut Ecclesiæ firma maneant, quæ testamento aut alio jure possidet. Ut Monachi & Sanctimoniales subint Episcopo. Ut Ecclesiæ nemo quidpiam abripiat, abreptum autem restituatur.

Reliquæ leges concernunt Regem ac populum. Decernitur etenim: ne junior vendat bona immobilia. Licitum esse cum bonis propriis ire, quocunque lubet. In civitatibus constituendos Judices. Si quis pignoraverit, inscio domino, duplum reddat. Falsus testis solvat Regi 60. solidos, cui nocuit solvat, quantum nocuit, domusque illius destruat à fundamentis, ac deinceps nullum testimonium ferat. Si quis mensuram vini aut panis minoravit, solvat Regi 5. solidos.

§. III.

Continuatio Synopsis Historicæ.

34.
Sanctius
Major.

Mortuo anno 1028. Alphonso V. Legionis Rege, qui memoratam paulò ante Synodum convocari voluerat, ingens rerum Hispanicarum facta est mutatio, Christianis provinciis in unius Familiæ, *Sanctii* videlicet *Majoris*, à quo omnes posteri Hispaniarum, & Lusitanæ Reges, imò omnes etiam Borbonici Galliæ Reges, omnesque à duobus & ultra sæculis Archiduces Austriæ, cum pluribus aliis Principalibus in Europa familiis, descendunt, propagato per viros aut fæminas Principes, in hanc usque diem Regali *Sancti Majoris* sanguine. Quod, quemadmodum contigerit, ab *apparatu eruditionis* haud alienum fuerit, breviter attingere.

Sub initium sæculi decimi *Sanctius Abarca* Navarræ Regnum (quod etiam *Suprarbiæ* ac *Vasconum Regnum* ab antiquis dicebatur) cum *Principatu Aragoniæ* conjuxerat; illo paterna, hoc maternæ hæreditate accepto. Dicitur subin *Navarræ & Aragoniæ Rex*: Aragoniæ sive Principatu, sive Comitatu in Regnum mutato.

Hujus

Hujus *Sancti Abarcæ* abnepos erat, de quo loquimur, *Sanctius Colligit Major*, hæreditate avita pariter *Navarræ & Aragoniæ Rex*. (sub ini-^{Colligit}Regna, tium sæculi undecimi)

Anno 1028. Legionensi in urbe perfidè interemptus est *Garfias, ultimus Castellæ Comes*, in ipso apparatu nuptiarum. Hujus for orem matrimonio sibi junctam habebat *Sanctius Major*. Uxorio igitur nomine Castellæ possessionem adiit. Dictus ab eo tempore *Navarræ, Aragoniæ, & Castellæ Rex*.

Brevi post, anno videlicet 1037. improlis obiit *Veremundus III. Legionis Rex* (Alphonfi V. filius) hujus foror *Sanctia*, post cæsum *Garfiam* sponsum, nupsit *Ferdinando*, Sanctii Majoris filio, *Regnum Legionis* in dotem afferens. Quo pacto hoc etiam Regnum in familiam Sancti Majoris translatum est; quamvis non sine armis.

At magnum hoc corpus, quod Saracenis formidandum fuisset, non diu coadunatum mansit, filios inter Sanctii Majoris rursus distractum, bellorum deinceps inter Christianos fratresque seges, dum Mauri Australem adhuc Hispaniæ partem barbara dominatione premerent.

Sanctius Major etenim, quamvis pace clarus, belloque admi ^{Et dividit.}randus, in futurum tamen malè providus, provincias, de se non magnas, inter filios suos divisit. Et *Garfiæ* quidem natu maximo dedit Vasconum Regnum, seu *Navarram*, cum Cantabriæ Ducatu; *Ferdinando* secundo genito *Castellæ* Regnum (*Castella vetus* hodie dicitur, nam ea provincia, quæ *Castella nova* nunc dicitur, adhuc potissimum sub Saracenorum gemebat tyrannide) Comitibus appellatione in Regis nomen mutato. *Gonsalvum, Suprarbiæ* Regem dixit. *Ramiro* denique, *Aragoniæ* Regnum concessit.

Porro *Gonsalvus* sine liberis obiit. Reliqui tres nobilissimas familias propagarunt. Et ex *Garfia* quidem, stirpe Navarræa, per mares & fœminas propagata, descenderunt omnes posteri Reges Navarræ: adeoque etiam *Henricus IV. Rex Galliæ*, propter matrem suam, *Johannam Albretanam, Rex Navarræ*, posterioresque Reges Galliæ.

Ferdinandus, alter Sanctii Majoris Filius, propagavit omnes posteros Castellæ & Legionis Reges, usque ad *Johannam* (*Isbellæ Ca-* ^{35.} *Stirpes.* *Stellensis & Ferdinandi Catholici, Aragonii, filiam*) quæ felicibus auspiciis nupta *Philippo Austriaco*, totam Hispaniam in dotem attulit, atque totam deinceps Augustissimam Domum Austriacam propagavit. Ex eadem per *Annam, Philippi III. Hispaniarum Regis* filiam, descendunt etiam ultimi duo Galliæ Reges.

Descendunt etiam ex eodem Ferdinando, Sanctii Majoris filio, omnes omnino Lusitanæ Reges. *Theresia* siquidem, Ferdinandi ex filio Alphonso neptis, *Henrico*, *Burgundiæ Comiti*, in matrimonium collocata, partem Lusitanæ pro dote attulit (ejusque filius Alphonfus I. primus *Portugalliæ Rex* dictus) ex quo dein matrimonio perpetua ferie in hodiernum usque diem Regum sanguis est continuatus.

Denique *Ramirus*, ultimus Sanctii Majoris filius; omnium Aragoniæ Regum pater, stirpem fundavit, in hanc usque diem florentem, & in præcipuas Europæ Domos protensam. *Petronella*, proneptis *Ramiri*, *Raymundo*, *Barcinonensi Comiti*, conjugata, *Catalauniam* junxit Aragoniæ: *Petrus III.* Siciliam, *Jacobus* *Baleares insulas*; *Alphonfus V.* Regnum *Neapolitanum*, *Ferdinandus Catholicus* per nuptias cum *Isabella Castellensi* totam Hispaniam; *Carolus V.* ejus ex filia nepos, *Austriam*, *Belgium*, *Insubriam*, *Indias*, *Hispanæ Monarchiæ* conjunxit. *Philippus II.* ejus filius etiam *Lusitaniam* adjecit. Ut videlicet flumina tenuibus orta fontibus, longo terrarum tractu decurrentia, in immensam augmentur, ita Regna temporum spatio. Nisi quod ista pelagi instar reciprocantis æstuantisque fluant ac refluant.

Cæterum Hispani scriptores de *Ramiro*, Regni Aragonici fundatore, rem narrant, quæ fabulam redolere forsan videri possit. Quodd scilicet, dum Sanctius Major in expeditione adversus *Saracenos* aberat, *Nunna* ejus conjux, à propriis filiis suis, & præsertim à *Garfia*, ob negatum sibi equum, quem petebat, irritato, adulterii apud patrem injustissimè fuerit accusata, ac propterea ab eo data in custodiam, per ferrum ignitum probanda, nisi sit, qui singulari certamine ejus innocentiam probare velit. Tum verò *Ramirum*, filium Sanctii, ex impari thoro progenitum, hoc certamen pro Regina, noverca sua, expetiisse, ac *Garfiam* fratrem provocasse.

Cùm autem filii culpam suam, in matrem commissam, essent facti, Sanctium Regiæ conjugii decernendum reliquisse, quæ cœnâ impii in matrem caluminatores essent plectendi: matrem vero statuisse, ut *Aragonia*, filiis suis detracta, *Ramiro* privigno suo, de se tam bene merito, pro hæreditate designaretur. Quæ Regiæ sententia à Rege Sanctio sit approbata: atque hoc pacto *Ramrum*, aliàs ob impares natales excludendum, ad Regnum pervenisse: *Garfiam* verò, quem aliàs ordo nascendi vocaverat, à Legionis &

Castel-

Castellæ Regno exclusum, illudque in Ferdinandum secundò genitum, minùs reum flagitii, matris dispositione translatum fuisse.

Consequentium porro temporum calamitates, atque cruenta inter fratres bella ostenderunt, minùs providè actum à Sanctio, quòd hæreditatem, non omnino latissimam, tot inter filios distraxerit. Præsertim, dum supereffet tantum adhucbelli adversus Saracenos, Hispaniæ, avitis indentidem ex Africa novis copiis, pertinaciter incubantes. Collectis hîc Christianorum viribus fuisset opus, quæ, ad ignominiam consanguinei & christiani nominis, domesticis discordiis fuerant attrittæ: plaudente Saraceno, cujus res, diffuso etiam in multos Imperio, stabant in præcipiti.

Ferdinandus quidem Castellæ Rex, dotale Legionis Regnum armis consecutus, atque à fraternis bellis expeditus, magnis delectibus habitis, eas adversus Saracenos res gessit, quæ Magni nomen ipsi jure tribuerant, superiorumque Regum victorias, bellique gloriam facillè extinguerent, Toletano, Cæsaraugustano, Hispalensi, atque Lusitano, Maurorum Regibus, sub tributis, annuatim solvendi, necessitatem compulsis. Debellarique tunc potuisse creditur, si Garfias & Ramirus fratres vires, quas in se mutuò converterant, adversus communem patriæ hostem exprompsisent.

Neque inter se tantum pluribus annis bella Garfias & Ramirus gesserant. Sed inter Garfiam etiam & Ferdinandum ortis de provinciarum limitibus controversiis, Garfias in prælio victus & occisus est.

Tum verò Ferdinandus incrementis novis auctus, facileque omnium Regum Hispaniæ (quorum tunc multi, tum Christiani, tum Saraceni) potentissimus, ad Religionis etiam curam animum adjecit, translato magna veneratione Hispali, quæ sub Saraceno-
rum dominatu squalabat, in urbem Legionensem corpore *S. Isidori*, & convocatis Hispanorum Præsulam Synodis. De quibus modò differendum.

§. IV.

Canones Concilii Coyacensis anno 1050.

A b anno 1012. per 40. ferme annos nulla in Hispania Episcoporum Concilia sunt habita, propter bella tum Saracena, tum civilia: nisi quòd anno 1032. in conventu Pampelonenfi decretum fuerit, ut Episcopalis Sedes Pampelonenfis, quæ propter

irruptiones barbarorum in Monasterium Leirense, in montibus Pyrenæis situm, translata fuerat, Pampelonam restitueretur.

Anno vero 1050. voluntate Ferdinandi Magni, & Sanctiæ Reginæ, celebratum est in castro *Coyaco*, diœcesis Ovetensis, Concilium, à novem Episcopis, multisque Abbatibus, præsentè Rege, Regniq; Castellani & Legionensis Proceribus.

Constituti 13. canones, partim disciplinam Ecclesiæ, partim politiam spectantes. Quibus decretum

1. Episcopi ac Clerici munus suum accuratè obeunto.

2. Abbates Monasteria secundùm Statuta S. Benedicti regunto. Alienum Monachum sine Superioris sui licentia ne recipiunto, & Episcopis suis obedientes sunt.

3. Statuitur, ut omnes Ecclesiæ & Clerici sint sub jure Episcopi. Nec laici potestatem in Ecclesias aut Clericos usurpent. Præscribuntur deinde, quæ ad sacrificium Missæ requiruntur, ut libri, ornamenta Ecclesiæ, calix, neque ligneus, neque fictilis, vestes Sacerdotis sacrificantis, ut amictus, alba, cingulum, stola, manipulus, casula, vestes item diaconi, Altare lapideum, ab Episcopo consecratum, hostia ex frumento. Integra, vinum mundum, aqua munda, altare lineâ mappâ tectum, subtus calicem corporale lineum mundum, desuper palla lineâ. Presbyteri verò & Diaconi arma ne gestent, coronas habeant apertas, barbas radant, mulieres secum in domo ne habeant, nisi matrem, aut sororem, aut amitam, aut novercam; vestitum competentem unius coloris induant. Filios Ecclesiæ & infantes instruunt &c. (*hec, ut notissima memorare placuit, ut appareat, ista omnia jam ante tot sæcula, etiam illis perturbatis Hispaniæ temporibus, ex antiquissima disciplina viridi aded in flore fuisse conservata, ut hodierni Ecclesiæ ritus singillatim describi videantur.*)

4. Presbyteri, sicut sacri canones præcipiunt, ad pœnitentiam vocant adulteros, incestuosos, fures, homicidas, maleficos, & qui cum animalibus se inquinant. Si pœnitere noluerint, ab Ecclesia & comunione separantur.

5. Archidiaconi bene instructos statutis temporibus ad sacros Ordines ducunt. Qui ad convivia, occasione defunctorum instituta, conveniunt, pro anima defuncti aliquid boni faciunt. Pauperes præsertim ejusmodi convivio abhibentur, pro anima defuncti.

6. Omnes Christiani die dominica Missam audiunt: nec opus fervile exercent.

7. Comites Regis justitiam administranto: non nisi testes de visu & auditu admittunto.

8. In Legione, Gallæcia, Asturiis, Portugale, & Castella judicia regulantor.

9. Contra Ecclesiam triennio ne præscribitor. Sed omni tempore res suas recuperato, juxta leges Gothicas.

10. Qui laboravit vineas aut terras, in contentione positas, fruges colligito: ac postea partes litigantes habento judicium super radicem, & si victus fuerit laborator; fruges domino hæreditatis reddito.

11. Christiani per omnes sextas ferias jejunanto.

12. Ad Ecclesiam propter quamcunque culpam confugientes inde ne abstrahuntor: nisi data securitate vitæ ac membrorum.

13. Legionense Regnum secundum morem Regis Alphonfi V. Sanctiæ Reginæ patris regitor, Castella verò secundum morem, tempore Sanctii Comitis usitatum.

Hoc tempore duæ Regiæ puellæ, abjecta Saracena superstitione, christiana Sacra susceperunt, *Casilda* Toletani, & *Zaida* Hispanensis Regis filia. De *Casilda* memorabile illud memoriæ est proditum; cum pro more clam patre Rege ad captivos Christianos cibos deferret, interrogatam à patre, in quem fortè inciderat, quid sinu gestaret, respondisse, se rosas ferre; atque explicata vesterosas re ipsa apparuisse. Hoc prodigio attonitam, ad Ferdinandum Regem delatam, baptismò ablutam, in rupis fastigio ædificata domuncula, sanctissimam vitam exegisse, multis illustrem miraculis, in Sanctorum propterea numerum relatam, cultamque 13. Aprilis. *Zaidam* verò pariter baptizatam, postea Alphonso Ferdinandi filio nuptam.

Canones Concilii Compostellani anno 1056.

Acta hujus Concilii collegit ex MS. Ecclesiæ Toletanæ Cardinalis de Aguirre, *Concil. Hisp. tom. 3. pag. 219.* editi sex Canones.

Primus statuit, ut Sacerdotes omnes Missam quotidie celebrent: utque Clerici tempore jejunii, & Litaniarum seu Rogationum cilicium induant: Horas canonicas diligenter persolvant: vestimenta usque ad talos protensa gestent: atque ut de rebus Ecclesiæ laicus non judicet.

Secundus: ut eligantur Abbates, in Divinis Scripturis & sacris Canonibus eruditi, qui scholis & disciplinæ provideant &c.

Tertius: ut cruces, capsæ, & calices ex argento fiant, libri-que sacri pro toto anni circulo &c.

Quartus: ut cænobitæ Ordinem regularem per omnia observent, charitatem invicem habeant, proprias pecunias dimittant, ad sæculum non revertantur, pro sæcularibus negotiis alios eligant, egressi tamdiu sint excommunicati, usque dum revertantur, uti etiam, qui fugitivis patrocinari præsumperint.

Quintus: ut Judices justitiam misericordiæ temperent, munera non accipiant, plebem non opprimant.

Sextus: ut Presbyteri & Diaconi conjugati ab uxoribus separentur: uti etiam consanguinei conjugati.

Concilium Jaccceanum & Rupense anno 1060. & 1062.

In hac Synodo, à novem Episcopis Hispanis *Jaccæ* in ditione Aragoniæ Regis Ramiri celebrata, abrogatus tandem est ritus precandi Gothicus, Romanusque introductus. Sacræ ceremoniæ, temporum injuria, assiduisque bellorum tumultibus obsoletæ, pristino florere restitutæ. Sacerdotum mores congrua disciplina exulti. Pia Majorum instituta revocata; sacri canones in virentem usum praxinque reducti. Oscensis sedes Episcopalis, à Saracenis eversa, Jaccam translata; ea tamen lege, ut si Osca è manibus barbarorum eriperetur, priori honori restitueretur, Jaccensi Episcopo Oscensi subjecto.

Ramirus Rex, cum Sanctio filio Concilio præsens, fundando novo Jaccensi Episcopatu attribuit quinque cænobia, Maurorum irruptionibus desolata. Fines quoque novæ Diœcesi constituti.

Idem Rex in eadem Synodo decrevit, ut causæ Clericorum à solis Episcopis & Archidiaconis judicentur: *Ut indebita*, inquit, *circa eos sæcularium cupiditas, nostro cauteriata judicio, in talibus prorsus refectetur, & secundum normam justitiæ suam cuique jus conservetur.*

Biennio post, præsentem eodem Rege Ramiro, habita est Synodus in Aragonia apud S. Joannem Rupensem: in qua renovatum est decretum *Sanctii Majoris*, quo placuit, ut Episcopi Regni Aragoniæ eligerentur ex Monachis ejusdem Regni.

Nota. Aliqui cum Gabriele Cossartio nostro hoc Concilium jam anno 1034. primo Ramiri Regis anno, celebratum putant, *æra* videlicet 1072. (Hispani enim secundum *æras* suas annos computabant) Cùm enim *æra Hispanica* Natalem Christi antecedit 38. annis, cum *æra* 1072. coincidit annus à Christi Nativitate 1034.

§. V.

Reliqua Hispaniæ Concilia sæculo XI. cum ulteriori continuatione Synopsis Historicæ.

Cùm inter *Alexandrum II.* legitime electum Pontificem, & *Cadaloum* intrusum, schisma fuisset ortum, ex Hispania etiam Episcopi tres ad Mantuanum Concilium fuerant profecti, in quo rejecto *Cadaloò*, Alexander est confirmatus. Inde verò reduces, secum duxerunt in Hispaniam Hugonem Cardinalem, Alexandri à latere Legatum; cujus auctoritate anno Christi 1064. congregatum est

Barcinonense Concilium, in quo, Baronio teste, *Raymundus Comes* leges Gothicas, quibus Catalauni adhuc utebantur, abrogavit; atque novas induxit, quibus populus hæctenus utitur, confecto novo legum codice, qui *Ufatici Barcinonenses* dicitur (aliqui tamen hunc legum codicem extra Synodum confectum putant) simulque Gothicum precandi morem, quamvis nihil à fide alienum haberet, majoris conformitatis gratia cum reliquo orbe Catholico, cum Romano officio commutavit: prout jam antè in Synodo Jaccetana statutum fuerat. In eodem Concilio *Barcinonensi* Alexander, damnato *Cadaloò*, legitimus Pontifex est receptus.

Disputant tamen eruditi de tempore hujus Synodi; aliquibus cum *Pagio* ad annum 1068. eam rejicientibus; quo *Officium Ecclesiasticum Gothicum* abrogatum dicunt: imò aliqui id primum anno 1071. factum putant.

Fortassis combinari hæc possent, si diceretur, hanc abrogationem jam anno 1060. in Concilio Jaccensi decretam, ad executionem tamen, cum populi consuetudinum suarum sint tenacissimi, perduci facile non potuisse; unde idem decretum sæpius esse renovatum; donec anno 1071. res fuerit denique confecta in Aragonia, Catalaunia & finitimis regionibus; nam in Regno Castellæ usque ad annum 1080. antiquus ritus fuit retentus.

39.
Gothicum
officium
mutatum.

Nota.

Nota. Illa Hispanorum precandi ratio, seu *Officium Ecclesiasticum Gothicum*, quod tantas in Hispania controversias excitaverat, à S. Isidoro Hispalensi jam anno 633. fuerat compositum: dictum *Toletanum*, item *Mozarabicum*, eò quòd *Mozarabes* (sic vocabantur Christiani, inter Saracenos seu Arabes in Hispania viventes) præsertim Toleti illo uterentur.

Imò Toleti in antiquis Ecclesiis, quæ Mozarabum fuerant, res Divina statis anni diebus hodièque ritu Gothico peragitur. Ac præterea in templo ibidem maximo sacellum exstat, ubi idem perpetuò servatur: quod instituit Cardinalis Ximenius, qui & Mozarabicos Divinorum officiorum libros typis edi iussit, ne tantæ rei memoria periret.

Hæc Ecclesiastica dum gererentur: Principes, Ferdinandus, Ramirus, atque Raymundus Barcinonenses adversus Mauros suas strenuè promoverunt victorias, plerisque illorum Regulis annum vectigal pendere coactis.

Obijt Ferdinandus M. prout vixerat pientissimè, anno 1065. cultus inter cælites. Hæreditatem trifariam divisit, & *Sanctio* quidem Castellæ Regnum reliquit, *Alphonso VI* Regnum Legionis, *Garfia* Regnum Gallæciæ cum parte Portugalliæ: ut nempe nova fratrum bella exsurgerent.

40.
Sanctius.

Sanctius etenim, ingenio ac viribus ferox, Ramiro patruo, præstanti religione, virtute, ac fide Principe, qui Aragoniam suam Apostolicæ Sedi vigilem fecerat, in pugna cæso, Alphonsum primò fratrem invasit, captumque in monasterium detrusum cucullo induit: at inde elapsus fugâ ad Almenonem Toletanum Regem, hominem barbarum fratre æquiores invenit, proluxa benevolentia significatione ab eo receptus. Tum verò in alterum fratrem *Garfiam* incurrens *Sanctius*, victum, captumque ad perpetuas carceris tenebras damnavit.

Jàmque Regna, quæ in fratres pater diviserat, rursus junxerat; cum sorores etiam possessione, quæ modica erat, dejecturus, Zamoram urbem obsidens, ex insidiis perimitur.

41.
Alphonfus
Toletum
capit.

Tum verò *Alphonfus*, accepto fraternæ cædis nuntio, à Saraceno Toleti Rege, amica gratulatione singularique fide dimissus, ab exilio ad thronum vocatus, plus multò invenit, quàm perdiderrat: præter Legionis Regnum, paterna hæreditate relictum, Regnis Castellæ & Gallæciæ auctus. Nec immemor beneficii, cum Rex Tolatanus à Cordubensi, (nam non minus inter Mauros ipsos bella flagrabant) fuisset impetratus, auxilio ei accurrit, agrisque Cordubensi.

benfibus populatione (qui mos temporis frequens erat) vastatis, uterque præda dives domum rediit. Mortuo verò Almenone, cum filius ejus in urbem Toletanam exerceret tyrannidem, Alphonfus à civibus evocatus, Toletum, Gothici olim Regni caput, situ & opere multò munitiffimum, quinto demum obfidionis anno, inedia potiffimum, expugnavit, postquam 369. annis in Maurorum potestate fuerat.

Alphonfus Toletò captò Imperatoris nomen acceptavit, quod Hispanorum assentatio jam Ferdinando M. patri ejus attribuerat, protestante licet Imperatore Romanorum.

Tum etiam ad Religionis officia conversus Rex, Archiepiscopatum Toletanum, à Mauris eversum, denuo larga donatione fundavit, designato Archiepiscopo *Bernardo S. Facundi Abbate*, & Ecclesia Toletana ad Primatum totius Hispaniæ ab Urbano II. summo Pontifice elevata.

Concilium Burgenfe verò, cui Richardus Cardinalis Gregorii VII. Pontificis legatus præfedit, regiæ voluntati morem gerens, in omni ejus Regno Romanæ Ecclesiæ ritus, ceremoniâsque in Missa & Officio Divino observandas decrevit. Restaurata simul disciplina, temporum injuria collapsa, leges Ecclesiæ veteres in mores revocatæ: ac præsertim, quod in Germania non absque magnis motibus, urgente Gregorio, factitatum erat, Ministris sacris uxores detractæ: quas prisca moris, tot Conciliorum canonibus, etiam in Hispania, sanciti, negligentes, & voluptatum illecebris irretiti, habebant multi.

In conventu postea *Toletano*, cum multi prisca liturgiæ & orandi *Toletanæ* normæ, à Concilio Mantuano & Alexandro II. Papa, ab errore absolutæ, sanctorumque Toleti Præfulum, Isidori, Ildephonsi, ac Juliani autoritate firmatæ, pertinaciter inhærent, ita res denique temperata est, ut, prout supra insinuatum, in antiquis templis Mozarabum pristina precandi ratio Gothica retineretur, in reliquis verò templis Romano ritu res Divina perageretur, & Divinæ laudes statim diei horis decantarentur, Missalibus & Breviariis Romanis substitutis.

Concilium deinde *Legionenfe*, ejusdem Regis Alphonfi voluntate celebratum anno 1091. Præsidente Reynerio (qui ex Monacho Clunia censu Cardinalis, ac postea summus Pontifex Pascalis II. factus est) Legato tunc Urbani II. præsentem etiam Bernardo Tolitano, Primate Hispaniarum.

Promulgata ea in Synodo tum alia restituendæ disciplinæ de creta, tum illud constitutum, ut abrogaretur usus litterarum seu characterum Gothicorum in Missalibus, Breviariis, aliisque libris Ecclesiasticis, ac publicis tabulis: ac pro iis Gallici seu Latini characteres substituantur. Verùm, ut notat Pagius an ann. 1091. hoc decretum receptum non fuit tunc; additque, etiam Toletani conventus sanctionem de abrogando ritu Gothico pro eo tempore caruisse effectu.

Nota. Gothicos litterarum characteres primus invenit *Ulphilas*, Gothorum Episcopus, qui Gothos Arianismo infecit; antequàm illi in Italiam, aut Hispaniam pergerent. Sunt autem Gothici characteres hodie dum notissimi.

Porro Alphonfus à novo ex Africa adducto barbarorum exercitu gemina pugna victus, tertia insignem victoriam reportavit, generorum præsertim opera.

Nec omittendus *Rodericus Cidus*, heros incomparabilis, ac verè Christianus, qui hoc tempore omnes facilè summos belli principes vicit; ingens Maurorum terror, sive publicis auspiciis ordines duceret, sive privatis armis in eos irrueret, atque oppida, castella, urbes illis abriperet. Ab Alphonso in exilium missus, quòd alienæ invidiæ reus esset, patriæ tamen ac rei christianæ prodesse non desinit, priscae virtutis heros.

Cecidisse cum eo visum Hispanorum robur. Ingenti prælio ab Hali Rege Saraceno, successore Inzepi, victus Alphonfus, filium unicum Sanctium amisit, sperum magnarum Principem.

Quærenti Regi, cur toties Hispani à Mauris vincerentur, toties antea victis? responsum, martiam virtutem militum extinctam molli vita, copia voluptatum, illecebris; corpus enervatum otio, animum libidine: plus Capuam nocuisse invicto priùs Hannibalis militi, quàm Romanos. Idem aliis gentibus evenisse. Disciplina militari subactum, & aspero vitæ genere duratum vincere militem, mollem, luxu & copia diffluentem vinci.

*Compo-
felianum*

Sub finem sæculi XI. habitum est *Concilium Compostellanum* in causa Pelagii Episcopi Compostellani, quem Alphonfus Rex in carcerem detruserat, consentiente Richardo Cardinale, qui Pontificis legatum se dicebat. Productus in Concilium Pelagius, metu coactus se abdicavit, tradito annulo & baculo, potestatis insignibus: aliòque in ejus locum substituto, Petro videlicet Cardinenfi Abbate.

Factum vehementer improbavit Urbanus II. Pontifex, reprehensio Cardinale, datisque ad Regem litteris, in quibus illi ob ocu-

los ponit Sacerdotii dignitatem, atque exemptionem à Jurisdictione sæculari, aitque: *Pervenit ad aures nostras, quod sine gravi dolore audire nequivimus, Episcopum S. Jacobi à te captum, & ab Episcopali dignitate depositum. Quod Canonibus nostris omnino contrarium, & Catholicis auribus non ferendum: quod tantò nos ampliùs contristavit, quantò te ampliori affectione complectimur. Nunc tibi Rex gloriosissime Ildephonse, Dei & Apostolorum vice mandamus, orantes, quatenus eundem Episcopum suæ integrè restituas per Toletanum Archiepiscopum dignitati. Neque id per Richardum Cardinalem legatum Sedis Apostolicæ factum excusaveris: quia & Canonibus est omnino contrarium, & Richardus legatione Sedis Apostolicæ tunc minime fungebatur. Quod ergo ille tunc gessit, quem Victor Papa, sanctæ memoriæ, tertius, legatione privaverat, nos irritum judicamus. Suae ergo dignitati Episcopum restituo: & ad nostram præsentiam cum legatis tuis ipse perveniat, canonicè judicandus.*

Quæ controversia ita tandem finita est, ut Reynerus Cardinalis, Richardi loco in Hispaniam legatus, in *Concilio Legionensi* Petrum loco moveret, neque legibus neque auspiciò electum, persuasumque Urbano Pontifici, ut, abdicato Pelagio, Dalmachus Cluniacensis Monachus, Urbano charus, ejusdémque cum eo ordinis, sufficeretur. Qui deinde in *Concilio Claromontano* obtinuit, ut Ecclesia Compostellana sui juris esset, atque à Metropolitano, ac Primate exempta, immediatè Jurisdictioni Sedis Apostolicæ subjaceret: in venerationem videlicet S. Jacobi Apostoli, ibidem, ut fertur, sepulti. Usus deinceps etiam *Pallii* concessus, & Episcopatus in *Archiepiscopatum* conversus.

Denique Alphonfus VI. post exactos in Regno 44. annos Toleti obiit, prole nulla mascula, quamvis sex habuisset uxores, relicta. *Urracam* filiam natu maximam despondit primò quidem Comiti Burgundiæ Raymundo; ex quo propagatio Castellæ Regum; deinde Alphonso I. Aragoniæ Regi; alteram *Theresiam* Henrico Burgundiæ Comiti; pars Portugalliæ in dotem data; unde deinceps Regnum Portugalliæ, & propago Regum perpetua. Tertia filia *Elvira* obtigit Raymundo Tolosæ Comiti.

ARTICULUS VII.

DISSERTATIO

De Quæstione Juris, an matrimonium stare
possit cum pacto aut voto perpetuæ
castitatis?

Quia hoc sæculo XI. tres viri Principes, Henricus Sanctus, Imperator, Eduardus Sanctus, Rex Angliæ, & Welfo Dux Boiariæ, perpetuam castitatem cum matrimonio conjunxerunt, & quidem probabilius ex voto & pacto inito, an autem hoc fieri possit, valde sit controversum, juvat hîc de hac quæstione celebri pauca disserere; præsertim cum ex ejusdem discussione matrimonii natura & proprietates utilissimè innotescant.

Et imprimis quidem certum est, matrimonium stare posse cum pacto mutuo & voto castitatis nuptias consequente, imò etiam cum antecedente. Cùm votum simplex castitatis non sit impedimentum matrimonii dirimens, sed tantùm impediens. Tota igitur difficultas eò reducitur, an subsistere possit matrimonium, quando pactum aut votum continentiæ conjungitur ipsi contractui nuptiali.

I.

Rationes Dubitandi.

43. Communiorem asserunt eam esse sententiam, quæ votum ejusmodi aut pactum matrimonio repugnare censet. Pro hac enim multi gravissimi citantur Doctores, Durandus, Tabiena, Covaruvias, Henriquez, Suarez, Gonzalez, Sanchez, Perez, Barbosa, Layman, Guttierrez, Filliucius, Vallensis, Palaus, Piring, Wiestner, Schmier, Schmaltzgrueber &c. & præsertim S. Thomas in 4. dist. 28. q. un. art. 4. his ferme moti rationum momentis.

Consensus matrimonialis, inquiunt, ferri debet in vinculum & obligationem conjugalem. Hæc autem non tantùm importat
indif-

indissolubilem vitæ societatem, & cohabitationem, sed etiam jus ad actus conjugales exigendos, eosque exhibendos, si petantur. Hoc enim elucet ex ipsa institutione matrimonii, jam in paradyso facta his verbis: *Quamobrem relinquat homo patrem suum, & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne unæ.* Gen. 2. quibus consonant verba Apostoli 1. Cor. 7. *Uxori vir debitum reddat, similiter autem & uxor viro.* Additque rationem: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.*

Quo sanè patet, per contractum matrimonialem essentialiter tradi mutuo jus in corpora in ordine ad actus conjugales, in procreationem prolis tendentes, qui certè finis principalis & intrinsicus est matrimonii. Ex hoc autem jure, essentiali matrimonio, necessariò consequitur stricta obligatio reddendi debitum conjugale, si ab altero petatur. Cùm intelligi non possit jus, cui ex altera parte non correspondeat obligatio. Et ad quid aliud tendit mutuus consensus matrimonialis nisi ad hoc jus & obligationem? quid aliud ultro citroque promittitur? hæc profectò est essentia matrimonii, per ipsam definitionem explicata. Quid enim aliud est matrimonium, quàm *contractus, quo mas & femina, nullo jure impediti, mutuo sibi tradunt jus in corpora, ad actus ex se aptos ad generationem prolis?* Quæ alia materia hujus Sacramenti quàm corpora contrahentium, ad generationem prolis idonea? quæ alia forma, quàm verba aut alia signa, quibus exprimitur mutuus consensus, & traditio juris in corpora?

At verò per votum aut pactum castitatis, in continenti adjectum penitus evertuntur hæc omnia. Evertitur traditio corporum ad finem essentialem: evertitur jus in corpora: evertitur obligatio: evertitur consensus in hanc traditionem: evertitur tota essentia matrimonii. Aut certè orientur jura & obligationes prorsus contrariæ, séque ipsas evertentes. Ratione contractus matrimonialis haberent jus in corpora: ratione pacti aut voti continentia illud non haberent, sed oppositum. Ratione matrimonii daretur obligatio reddendi debitum petenti, ratione voti, ab utraque parte emissi, daretur obligatio illud non reddendi.

Neque enim comminisci hîc possumus duplex jus compossibile, radicale unum & directum, alterum verò utile, aut quasi usufructuarium. Nam licet in aliis rebus possit dominium proprietatis à dominio utili & usu, ac jus remotum à proximo separari, non tamen in matrimonio, quod essentialiter ordinatur ad usum. Fieri siquidem nulla ratione potest, ut quis acquirat jus radicale in corpus alterius sine jure proximo, & actuali. Secus enim posset quis

contrahere cum duabus, uni tradendo jus radicale, alteri verò actuale & usum: sicut potest quis uni tradere jus proprietatis in equum, alteri dominium utile, aut usum, saltem ad tempus.

Neque apparet, cur non posset consistere matrimonium inter patrem & filiam, socerum & nurum &c. si ex nuptiis non resultaret necessariò jus actuale & proximum in corpus conjugis. Et cur aliàs impotentia esset impedimentum dirimens? Unde hæc conditio, *si castitatem mecum servaveris* non minùs est contra substantiam matrimonii, quàm hæc, *si generationem prolis evites*. Etsétque talis contractus matrimonialis similis emptioni venditioni, quæ equum venderes pro centum florenis, eo tamen pacto adjecto, ne unquam obligeris equum tradere emptori, nec emptor obligetur tibi pretium solvere: vel servitutem viæ in agro tuo constitueres alteri, ea tamen adjecta conditione, ut nunquam illa utatur. Quæ utique sunt nugatoria, sèque ipsa evertentia.

Meritò proin S. Thomas in 4. dist. 30. q. 2. art. 1. ad 2. ait: *Dicendum, quòd Beata Virgo, antequam contraheret cum Joseph, fuit certificata divinitus, quòd Joseph in simili proposito erat, & ideo se non commisit periculo nubens, nec tamen propter hoc aliquid veritati deperit; quia illud propositum non fuit conditionaliter in consensu appositum, talis enim & conditio, cum sit contra matrimonii bonum, scilicet prolem procreandam, matrimonium tolleret.*

II.

Rationes decidendi.

44. **G**ravia haud dubiè sunt hæc rationum momenta, quæ probabilè admodum illam sententiam faciunt. Probabilior nihilominus videtur sententia opposita, quam defendunt Abulensis, Paludanus, Vasquez, Pontius, Coninck, Perez, Gobat, Illung, Kriemer, Pichler. His persuasi argumentis.

Certum est, non tantùm jus proprietatis ac Dominium reieffe separabile ab illius usu, ac re ipsa sæpè esse separatum, ut patet in feuda, emphiteusi, usufructu &c. in quibus dominium directum est separatum ab utili, reisque usu (quod in ipsis etiam rebus fungibilibus fieri posse, ac re ipsa fieri, passim docent Theologi) sed etiam jus proprietatis perfectum, ac plenum rei dominium posse ita esse ligatum, ut actualis dispositio de ea fieri non possit à domino, ut demonstrant exempla pupilli, minoris, prodigi declarati &c. qui
pleni

pleni rerum suarum sunt domini, jus tamen eorum ita est ligatum, ut alias administrare, aut de iis actu disponere non possint.

Sic etiam Sacerdos accipit per Sacramentum Ordinis potestatem jurisdictionis in Fideles, ad eos à peccatis absolvendos, quæ tamen proximè non est expedita ad actualem usum & exercitium, nisi assig-netur ei ab Ecclesia subditi.

Imò ipsa natura in rebus physicis videtur hanc veritatem nos edocere; causæ siquidem naturales sæpè vim agendi in actu primo remoto completam habent, propter impedimentum tamen aliquod non sunt proximè ad agendum expeditæ. Sic licèt ignis de se habeat virtutem urendi, illam tamen exerere non potest, nisi applicetur materiæ, quæ uri possit.

Sicut igitur dantur alia jura, tam physica quàm moralia, de se quidem completa, propter aliquod tamen impedimentum ita ligata, ut ad actum & exercitium non sint proximè expedita; sic idem contingere videtur posse in matrimonio, quo conjuges sibi mutuò dant jus in corpus. Atque imprimis certum est, actualem usum hujus juris non pertinere ad substantiam matrimonii. Nam, ut *reg. juris* 30. ff. Ulpianus ait, *nuptias non concubitus sed consensus facit*: potèstque matrimonium intendi præcisè ut ratum.

Sed neque requiritur ad matrimonium, ut jus illud, quod sibi mutuò tradunt, sit *proximè expeditum*: ut patet in casu, quo pars utraque, ligata jam priùs voto simplici castitatis, contraheret. Nam hoc matrimonium valeret (cùm votum simplex non sit impedimentum dirimens) & tamen hoc jus propter votum esset ita ligatum, ut eo uti non possent; cùm neque petere neque petenti reddere liceret carnale commercium. Quo sanè exemplo dilucidè satis constat ad matrimonium non requiri jus in corpora *proximè completum & expeditum*, sed sufficere jus, remotè quidem & de se completum, *ligatum tamen & impeditum ab actuali usu* (quod à quibusdam appellatur *jus radicale*) revoca exemplum pupilli, sub tutela constituti, cujus jus remotè & de se est completum (cùm plenum dominium bonorum habeat) non tamen proximè expeditum ad actualem administrationem, sed ligatum propter ætatem.

Si igitur ad substantiam matrimonii sufficit jus ligatum aliquo impedimento (ut patet ex casu insinuato, quo utraque persona jam priùs fuisset ligata voto) non apparet ratio, cur non votum castitatis adjungi possit ipsi contractui matrimoniali, quo daretur quidem jus, sed ligatum voto: ita quidem, ut per consensum conjugalem detur jus in corpus, per votum verò impediatur actualis usus hu-

jus juris. Certè votum adjectum ipsi contractui non magis obstat matrimonio, quàm votum utrinque jam prius emissum; cùm etiam hoc in ipso contractu perseveret, & utrumque eandem vim & eodem effectus habeat.

Quæret fortasse quispiam, quid sit jus illud *ligatum, remotum, radicale, non proximè expeditum*, quod solum ex matrimonio necessariò resultare dixi? sed quæram & ego: quid est jus filii familias circa bona sua adventitia? quid est jus pupilli, minoris, prodigi circa sua bona, cùm de iis non possint disponere? quid est potestas Sacerdotis in Fideles, accepta in Ordinatione, si eam exercere non potest, nisi per beneficium curatum ordinariam, aut per specialem facultatem vel mandatum, delegatam jurisdictionem accipiat? quid est vis ustiva ignis, si eam ob defectum *passi* seu *subjecti* non possit exerere, aut per miraculum, prout olim in fornace Babylonica, ab actione impediatur?

Et præsertim quæram: quid sit illud jus, quod mas & fœmina, jam antecederent ligati voto castitatis, sibi mutuò tradunt, quando, contrahunt matrimonium? quid sit illud jus conjugale, quod post matrimonium consummatum vir & mulier mutuo consensu ingressi religionem retinent? quæram denique, quid sit illud jus, quod conjuges primo bimestri post nuptias habent? profectò verum habent matrimonium, & tamen consummare illud necdum tenentur, licet pars altera petat. Si ergo hic capere debemus posse jus conjugale, non tamen adhuc proximè expeditum, capere id etiam possumus in nostro casu.

Dico proin, illud ipsum jus, quod mas & fœmina, jam ante matrimonium ligati voto castitatis, per contractum matrimoniale sibi mutuò tradunt, etiam tradi, quando ipsi consensui matrimoniali addunt votum perpetuæ continentiæ. Item illud ipsum jus tradi, quod à conjugibus retinetur. Si post matrimonium contractum pari consensu emittunt votum castitatis: jus videlicet verè conjugale vinculatum tamen & ligatum per votum castitatis, tanquam impedimentum extrinsecum, quod obstat licito juris usui. Illud denique ipsum jus tradi, quod conjuges primo bimestri habent: cui non respondet obligatio proxima.

Quamvis autem in casu voti utrinque emissi nec petere licite possent nec reddere petenti carnalem copulam, sicut neque possent, si ante matrimonium fuissent obstricti voto simplici, aut post matrimonium voto solenni per professionem religiosam emissio: quia scilicet jus in corpora, per matrimonium datum acceptumque est

est vinculatum, ut eo licitè uti non possint; nihilominus jus illud non est otiosum aut nugatorium, sed habet suos effectus.

Nam si contra votum generarent prolem, peccarent quidem contra virtutem religionis, proles tamen illa non esset fornicaria, sed ex vero matrimonio nata. Et si alteruter ex his conjugibus cum tertia persona commisceretur, esset verum adulterium, prolesque nata esset adultera. Denique præter individuam vitæ societatem, præter fidem & amorem conjugalem, auxilium mutuum, benevolentiam & animorum conjunctionem, jus illud conjugale ad copulam statim esset proximè expeditum, quamprimum vinculum illud voti per dispensationem solveretur, quin novus consensus, aut quidquam aliud poneretur. Eo prorsus modo, ut contingeret, si jam ante nuptias fuissent obstricti voto castitatis.

Majorem aliqui difficultatem esse existimant, si consensui nuptiali *pactum* apponatur de servanda continentia. Hoc etenim pactum contractui matrimoniali penitus pugnare arbitrantur; cum sic titulus justitiæ, quod una manu dat, altera auferret. Verùm si essentia matrimonii stare potest cum jure ad copulam vinculato, ut probatum est hætenus, non apparet oppositio ejusmodi pacti cum matrimonio: sicut non apparet oppositio voti cum eodem. In utroque siquidem casu per contractum matrimonialem daretur jus in corpora, ligatum tamen per adjectum pactum aut votum, ut his stantibus eo licitè uti non possent conjuges.

Ex quo apparet, contractum nuptialem & pactum continentia non versari circa idem objectum. Nam ille versatur circa jus, hoc verò circa usum juris. Valde autem diversa sunt, & à se invicem separabilia; *habere jus & uti jure*. Ut patescit ab exemplis pupilli, minoris, prodigi, filii-familias, Sacerdotis ordinati, conjugum jam ante nuptias voto castitatis obstrictorum, conjugis primò bimestri post initum matrimonium, quod, non obstante alterius jure matrimoniali, non obligatur consummare, licèt pars altera exigat.

Quin imò pactum continentia videtur minus habere difficultatis quàm votum. Nam hoc non possent sibi ipsis solvere; pactum verò possent, quandocumque placeret, mutuo consensu dissolvere; & sic jus in corpora, priùs ligatum, statim evaderet proximè expeditum, ut etiam licitè in actum secundum posset exire.

Quam ex rationibus intrinsicis propugnavi hætenus, sententia validè confirmetur illustribus exemplis eorum, qui cum voto aut pacto continentia, vel cum utroque matrimonium contraxerunt. Tale enim fuit matrimonium S. Josephi cum Maria Virgine Deipara.

Certum namque est, (Suarezius putat esse de fide) verum illud fuisse matrimonium, cum in sacro Evangelio Joseph dicatur *Vir Mariæ, & hæc conjux Josephi*. Et tamen communis est PP. & DD. sententia, eos voto castitatis jam antè fuisse ligatos, atque illud votum in nuptiis sibi mutuo significasse. Idque videtur satis clarè erui ex illa Mariæ, sublissimi mysterii adhuc ignaræ, admiratione, dum dixit: *Quomodo fiet istud; quoniam virum non cognosco*.

Aliter quidem, ut suprà innui, matrimonium istud explicat S. Thomas, putatque, Beatam Virginem divinitus fuisse certificatam, S. Josephum in simili servandæ castitatis esse proposito. Verùm, præterquam, quòd revelationes Divinæ, cum sint res facti, probari debeant, nullumque in sacris Scripturis hujus revelationis habeamus vestigium S. Thomæ oppono S. Augustinum, qui non tantum *lib. 3. de bono conjugii cap. 1. & lib. 23. contra Faustum cap. 8.* matrimonium constituit in sola animarum conjunctione amicabile vitæque individua societate, etiam sine carnali corporum conjunctione: sed etiam nominatim de castissimo hoc matrimonio differens *lib. 2. de consensu Evangelist. cap. 1.* ait:

Hoc enim exemplo (matrimonii Mariæ cum Joseph) magnificè innuatur Fidelibus conjugatis, etiam servata pari consensu continentia, posse permanere vocarique conjugium, non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu. Præsertim quia nasci eis etiam filius potuit sine ullo complexu carnali, qui propter solos gignendos filios adhibendus est.

Neque dici potest, S. Doctorem id duntaxat voluisse, post matrimonium initum posse conjuges pari consensu servare continentiam, non verò eum consensum contractui nuptiali conjungere. Nam præterquam quòd hæc interpretatio sit merè arbitraria, nullòque fundamento nixa, si id tantum voluisset Augustinus, non fuisset necesse, tam illustri exemplo *magnificè* illud insinuare, cum per se certum, indubitatumque sit, posse conjuges post nuptias initas pari consensu abstinere à conjunctione carnali. Deinde ratio adjuncta planè probat, hujusmodi conventionem fieri etiam posse in ipso contractu nuptiali: *Quia nasci eis etiam filius potuit sine ullo complexu carnali*. Accedit, quòd S. Doctor alibi (locis videlicet citatis) matrimonium constituat in animorum conjunctione, & individua vitæ societate.

Sanctissimum Mariæ & Josephi exemplum secuti sunt plures casti sanctique homines, ut sæculo V. Martianus Augustus & Pulcheria: atque hoc ipso, quo de agimus, sæculo XI. S. Henricus Imperator cum Cunegunde, Welpho Dux Baviaræ cum Mathilde

de, S. Eduardus Rex Angliæ cum Editha, ejusmodi conjugium cum voto aut pacto castitatis inierunt, ut complures scriptores referunt, cum Clericato *de matrimonio decis. 2. n. 16.* ubi testatur, quod Urbanus II. approbaverit matrimonium Welphonis cum Mathilde, sub pacto castitatis contractum. Idem testatur de matrimonio Pulcheriæ Augustæ cum Martiano.

Et de matrimonio S. Eduardi Regis Angliæ, ut supra n. 25. memini, testatur S. Ealredus in vita S. Eduardi. *Convenientibus in unum inquit, Rex & Regina de castitate servanda paciscuntur. Fit illa conjux mente, non carne, ille maritus mente, non opere. Perseverat inter eos, sine actu conjugali, conjugalis affectus.*

III.

Respondetur rationibus dubitandi.

Ex iis, quæ hætenus sunt disputata, soluta jam ferme sunt, quæ pro ratione dubitandi sunt allata. Nam pleraque argumenta id supponunt aut contendunt, jus in corpora, quod per matrimonium traditur, non posse esse ligatum, sed semper debere esse proximè expeditum. Cùm igitur probatum fuerit, ad matrimonii substantiam sufficere jus ligatum, ita, ut quidem jus conjugibus detur, ab ejus tamen usu per votum aut pactum se ultro excludant, ruunt hoc ipso pleraque adversæ sententiæ fundamenta.

Si enim per contractum nuptialem datur jus, matrimonio essentiali, non tamen proximè expeditum, sed per votum aut pactum ita impeditum, ut eò licitè uti non possint; ut manifeste patet in iis, qui, jam antè voto perpetuæ castitatis ligati, nuptias contrahunt. Neque votum evertit illud jus, quod per nuptias est concessum, sed tantùm facit, ut non sit proximè expeditum ad usum: Unde jus *remotum & radicale* non obstante voto semper manet, solùmque pertinet ad substantiam matrimonii, tanquam ens morale, ex eo necessariò resultans. Ordinatur quidem matrimonium ad usum, non tamen ita essentialiter, ut absque actuali usu carnali non possit consistere: aliàs conjuges ne quidem possent abstinere à carnali copula. Et moribundus non posset matrimonium inire cum concubina ad legitimandam prolem. Neque valeret matrimonium contractum ab iis, qui jam priùs voto castitatis fuerunt obstricti. Quo exemplo, aliisque supra allatis, retorqueri possunt omnia argumenta adversariorum.

Neque tamen potest quis contrahere cum duabus, uni tradendo jus radicale, alteri actuale, ipsùmque usum. Nam jus actuale

in corpus seu proximè expeditum ad usum in eodem subjecto præsupponit jus radicale, atque in eo fundatur. Unde licèt quis possit habere jus radicale ac remotum, per nuptias acceptum, sine proximo, non tamen vicissim jus proximum sine radicali. Exemplum habes in Sacramento Ordinis; nam licèt Ordinatus possit habere jurisdictionem radicalem, in ipsa Ordinatione acceptam, quin eo ipso habeat jurisdictionem actualem, seu proximè expeditam ad absolvendum à peccatis, non tamen potest habere jurisdictionem actualem sine radicali.

Verùm, si matrimonium essentialiter tantùm importat jus radicale, non apparet, *inquiunt*, cur consanguinitas debeat esse impedimentum dirimens matrimonii. *Respondetur*. Ordinariè jus radicale conjunctum est juri actuali ac proximo. Unde propter ea, quæ ordinariè contingunt, prudenter potuit statui universim hoc impedimentum in reverentiam sanguinis inter personas propinquas.

Deinde si cum pacto aut voto castitatis contraxissent consanguinei, jus in corpora remotum statim evaderet proximum, si mutuo consensu pactum dissolverent, aut dispensationem in voto obtinerent.

Cæterùm Deus in hac providentia nunquam dat patri jus etiam radicale in corpus filiæ (idem de aliis personis in primo gradu lineæ rectæ conjunctis) imò illud negat. Consequenter neque filia potest illud patri suo dare. Adeoque pater accederet ad non suam: quod est intrinsecè malum, & jure naturæ prohibitum. Dixi, in hac providentia: non enim satis video, cur Deus, qui uti rerum omnium, ita etiam corporum humanorum perfectus est Dominus, absolutè non posset patri dare potestatem in corpus filiæ, si e. g. solus Adam cum filia exstitisset in mundo, ad propagandum genus humanum.

Impotentia antecedens ac perpetua ideo est impedimentum dirimens, quia deficit materia Sacramenti, corpora nempe ad carnalem conjunctionem habilia. Consequenter per matrimonium cum impotente neque jus radicale in corpus posset tradi. Accedit, quòd pactum mutuo consensu, & votum per dispensationem posset relaxari, quo casu jus statim fieret proximum; impotentia autem (ut supponitur) non potest tolli.

Pactum *positivè* evitandi generationem prolis, e. g. procurando abortum &c. est quidem contra substantiam matrimonii, non autem votum aut pactum *negativè* illam impediendi, abstinendo videlicet à copula carnali.

Si emptioni- venditioni adjici non potest pactum de non tradenda merce, aut non solvendo pretio, tunc ideo, quia de essentia hujus contractus est consensus in tradendam actualiter mercem & solvendum pretium, atque ex hoc consensu ortum jus petendi traditionem aut solutionem semper proximè expeditum, ita, ut non detur jus illud geminum, radicale unum ac remotum ligatumque, alterum actuale ac proximè expeditum, qualia in matrimonio dari posse probavimus. Si igitur in emptione unum simplex datur jus, non potest illud per emptionem dari & per adjectum pactum negari. Alias idem daretur & negaretur. Quia autem in matrimonio duplex datur jus, unum radicale ac remotum, alterum actuale proximè expeditum, potest illud dari, quin detur istud. Retorsio est in iis, qui jam antè ligati voto castitatis simplici nuptias validè contrahunt.

Cæterum etiam emptioni aliisque contractibus variæ conditiones possunt adjici, ut obligatio tradendi mercem, aut solvendi pretium, etiam perfecta jam emptione, tanquam contractu consensuali, necdum sit proximè expedita. Et regulariter, nisi venditor fidem de pretio habuerit, non tenetur mercem extradere, donec offeratur pretium, nec emptor tenetur pretium solvere, donec merce extradatur. Unde, si neuter traditionem faciat, jus & obligatio non est proximè expedita. Sic etiam, si ad diem facta sit venditio, jus petendi solutionem necdum est proximè expeditum, usque dum dies venerit. Eodem modo jus petendi copulam carnalem non est proximè expeditum, usque dum pactum castitatis per mutuum consensum, aut votum per dispensationem fuerit dissolutum.

Si servituti non potest opponi pactum ea non utendi, tunc ideo, quia etiam circa illam non potest dari duplex jus, quorum unum transferatur in dominum prædii dominantis per constitutionem servitutis, alterum verò per pactum remaneat penes dominum prædii servientis. At verò circa matrimonium, ut toties dictum, datur geminum illud jus. Ergo non est paritas. Dixi autem, si hoc fieri non possit; non enim est certum, quòd retento jure radicali servitutis, prædio inhærentis, non possit abdicari jus proximè expeditum ad exercitium servitutis. Certè servitutis jus haberi potest, quin habens eo velit uti. Cur ergo non possit quis velle habere ac retinere radicale jus itineris, viæ &c. simul tamen promittere, se non usurum hoc jure. Quo pacto haberet jus, sed ligatum. Cæterum matrimonium pro fine non tantum habet carnalem copulam & prolis generationem, sed plures alios, ut dictum, unde cum servitute, emptione &c. non est paritas.

CAPUT III.

Concilia Sæculi XII.

Turbulentum fuit initium sæculi in Germania & Anglia ob controversiam de Investituris. Sub Lothario & Conrado Cæsaribus Ecclesiæ quies: colliso dein rursus sub Fridrico I. Imperio cum Sacerdotio.

Galliam afflixit Philippi Regis divortium, multifaria item hæresis, Abaelardi, Tanchelini, Gilberti Porretani, Henricianorum, Petro-Bruisianorum, Waldensium & Albigenisium. Quæsitum tot morbis consuetum à Conciliis remedium.

In Hispania primum sæculi dimidium Saracenos; sæpè devictos, in angustias compulit, altero dimidio Christianorum discordiæ respirandi rursus spatium iis dederunt. Instituti contra illos ordines Equestres. Natum Regnum Lusitanæ. Reformata disciplina per Synodos.

Anglia à stirpe Normannica ad Andegavensem translata. Turbata gravibus ac diuturnis litibus Henrici I. & II. Regnum cum S. Anselmo, & S. Thoma, Cantuariensibus Archiepiscopis, propter libertatem Ecclesiasticam exortis. Bellis domesticis ac fraternis pressa. Mores per Concilia reformati. Quæ & plura alia distinctius exhibet sequens

S U M M A R I U M.

Articulus I.

De Conciliis Germaniæ.

§. I

Prænotanda de Statu Germaniæ.

1. <i>Obitus infelix Henrici IV.</i>	4. <i>Imperium Conradi III.</i>
2. <i>Imperium Henrici V.</i>	5. <i>Friderici I.</i>
3. <i>Lotharii II.</i>	6. <i>Henrici VI.</i>

§ II.

§. II.

Concilia celebrata in causa de Investituris.

7. <i>Controversia de Investituris inter Pascalem Papam & Henricum V. Imperatorem.</i>	11. <i>Hottingeri lapsus historicus.</i>
8. <i>Concilia hac in causa celebrata.</i>	12. <i>Controversia de Investituris in Anglia inter Regem Henricum I. & S. Anselmum.</i>
9. <i>An questio de Investituris fuerit dogmatica?</i>	
10. <i>Concilium Rbemensē excommunicat Henricum Cæsarem.</i>	13. <i>Concilia Angliæ hac super re habita.</i>

§. III.

Status Ecclesiasticus per alia Concilia ordinatus in Germania.

14. <i>Concilium Northufense. Colonienfē. Leodienfē.</i>	<i>Concilium Moguntinum. Hobenaviensē. Conciliabulum Herbipolitanum.</i>

§. IV.

Concilia Polonica.

15. <i>Schema rerum Polonicarum.</i>	<i>Concilium Lanciense II.</i>
16. <i>Concilium Lanciense I. Cracoviensē.</i>	17. <i>Observatio in cap. cum monasterium 6. de statu Monachorum.</i>

§. V.

18. *Concilium Dalmatiæ.*

Articulus II.

De Conciliis Gallicanis Sæculo XII.

§. I.

Prænotanda de Statu Galliæ.

19. <i>Regnum Ludovici VI.</i>	<i>Et matrimonium diremptum.</i>
20. <i>Ludovici VII. ejus expeditio in Palestinam,</i>	21. <i>Regnum Philippi II. expeditio sacra.</i>

§. II.

§: II.

De Conciliis celebratis

22. *in causa divortii Philippi II.*

§. III.

De Conciliis celebratis contra Hærefes.

23. *Hæresis Petri Abaelardi.*24. *Tanchelini.*25. *Gilberti Porretani.*26. *Hæresis Henricianorum.*27. *Petro Bruisianorum.*28. *Arnaldi Brixienfis.*

§. IV.

Status Ecclesiasticus per alia Concilia ordinatus
in Gallia.29. *Concilium Tolosanum I. & II.*30. *Claramontanum, Rbemensia, Tax-
ronicum, Abrincatense.*

Art culus III.

De Conciliis Hispanicis Sæculo XII.

§. I.

Synopsis Historica.

41. *Urracæ Reginæ divortium. Ortæ
exinde turbæ, & bella.*32. *Tres Alphonfi in Castella, Arago-**nia, & Lusitania victores Sarace-
norum.*33. *Initium Regni Lusitani, & laus.*

§. II.

Status Ecclesiasticus ordinatus per Concilia
in Hispania.34. *Concilium Ovetense, Palentinum, Legionense, & Tarraconense.*

§. III.

§. III.

Continuatio Synopsis Historicæ.

35. *Ramirus ex Monacho Rex & maritus factus.*
 36. *Catalonia juncta Aragoniæ.*
 37. *Christianorum discordiis pinguescunt Mahometani.*
 38. *Initium ordinis Equestris Calatravæ.*   39. *& S. Jacobi.*

Articulus IV.

De Conciliis Anglicanis.

§. I.

Prænotanda de Statu Angliæ.

40. *Regnum Henrici I.*
 41. - *Stephani; qui persequitur Ecclesiam.*
 42. - *Henrici II. in cujus personâ translata fuit corona Angliæ ad
 Domum Andegavensem.*
 43. *Henrici ejusdem pœnitentia ob cædem S. Thomæ.*
 44. *Richardus Rex in Palæstinam. Cyprum expugnat. Capitur.*

§. II.

Observatio circa controversiam inter S. Thomam
& Henricum II.

45. *Causæ discordiarum; & Concilia ad illas tollendas.*
 46. *Consuetudines Anglicanæ, quas Rex urgebat, resistente Thoma.*

§. III.

Status Ecclesiasticus Ordinatus per Concilia in
Anglia.

47. *Concilium Londinense I.*   49. *Concilia Londinensia plura.*
 48. - *Westmonasteriense.*   50. *Concilium Eboracense.*

51. *Concilia Scotiae & Hiberniae.*

Articulus V.

52. *Dissertatio Juridica de Simonia.*

ARTICULUS I.

De Conciliis Germanicis.

§. I.

Prænotanda de Statu Germaniæ.

1. *Henricus IV.* *Henricus IV.* à Principibus Germaniæ, & proprio potissimum filio, ab Imperio dejectus, Leodium profugiens, ac rabie frendens, invocatis frustra Gallorum Anglorumque auxiliis, mœrore iraque contabuit, anno 1106. anathematis vinculo adhucdum innotatus. Quare ejus corpus Spiram translatum, ac lapideo sacrophago inclusum, quinquennio extra Ecclesiam insepultum jacuit.
2. *Henricus V.* *Henricus V.* ejus filius cum Imperio bellum in Ecclesiam suscepit. Captus ejus fraude Paschalis II. extortæ ab eo vi metuque *Investiturae*. Intrusus Burdinus Antipapa. Fulminatus anathemate Cæsar. Pressa calamitatibus Ecclesia & Respublica: donec sub Callisto III. pax optata rediit; prout *part. 3. cap. 5. art. 1.* uberius aliquantò descriptum. Obiit Henricus V. Trajecti, morientium præsidii ritu Catholico munitus, anno 1125. Imperii 19. ætatis 44.
3. *Lotharius II.* Procerum suffragiis invitus suffectus est *Lotharius II.* Saxo, Princeps, de quo dubites, an religiosior, an fortior, an litterarum fuerit amantior, cœlitus certè provifus Ecclesiæ, calamitatibus undique pressæ. Nam Innocentius II. Papa à Rogerio, Siciliae Rege, quem Apuliâ devulsum volebat, captus, videre debuit Petrum Leonis, sub Anacleti II. nomine in Sedem suam intrusum, à quo Româ prohibitus fugit in Galliam.

At Lotharius Imperatoris & Ecclesiæ Protectoris officium desiderari in se non est passus. Ter propterea cum Germano exercitu Italiam adiit: primò reducturus Pontificem: secundò Romanos flexurus ad obsequium: tertio Rogerium Siculum, quo solo nitebatur Anacletus, Italiâ depulsurus. Nec iustis consiliis eventus defuit. Restitutus Innocentius. Romanis extortum obsequium. Rogerius cum suo Pseudo-Papa terra marique ingenti clade affectus, in Siciliam suam se recepit. Anacletus ubique explosus paulò post interiit.

Lotharius tot tantisque rebus præclare gestis, in reditu prope Tridentum pientissimè, ut vixit, mortuus est anno 1137. Imperii 13. Princeps summus, cuique res Ecclesiæ suæ essent. De ejus probitate, religione, in ordinem Ecclesiasticum veneratione, charitate in pauperes, mira narrantur.

At non tantum maximo huic Imperatori plurimum debet Religio, Ecclesia, atque Imperium, sed etiam *Jurisprudentia*; quam Romæ primùm, dein etiam Bononiæ secundum normam Imperatoris Justiniani doceri voluit. Usus ad hoc opera *Irnerii* Jurisconsulti peritissimi. Ad Lotharii proin tempora referenda est epocha, Juris Justiniani in Occidente publicis in scholis expositi.

Post Lotharii mortem *Conradus III.* Dux Sueviæ, ac Henrici IV. ex filia nepos, renuntiatur Augustus, civili statim bello implicatus, *Henrico Superbo*, potentissimo illo Baviaræ ac Saxoniarum Duce ad id fastigium aspirante. Sed Henrico proscripto, & mox mortuo, cum *Guelpho* ejus frater arma non poneret, Conradus Imperator eum Vinsbergæ obsessum ad deditionem compulit. Actumque fuisset de libertate, nisi uxores pio astu circumvento Cæsare maritos propriis humeris exportassent. Orta hinc feruntur notissima illa factionum nomina, quæ deinceps tot annis Italiam distraxerunt, *Guelphorum* nempe & *Gibellinorum*: nam à *Guelphone* Guelphi hostes Cæsaris, à *Geblinga* verò nataliloco Conradi Cæsareani dicti sunt *Gibellini*.

Tandem Conradus, postquam mortuo Fulcone Hierosolymæ Rege Noradinus Saracenus Edeffam Christianis eripuerat, hortante S. Bernardo *cruciatam expeditionem* cum ingenti peditum equitumque exercitu, capessito per Hungariam Thraciamque itinere, suscepit. At tum Manuelis Græci Imperatoris perfidia, tum ad Damascum cum Francis discordia, attritis copiis, nulla re gesta ex sententia,

restitit; mortuusque est Bambergæ anno 1152. Imperii 14. ætatis 60.

5. *Fridericus I.* Libera electione successit *Fridericus I.* Conradi ex fratre nepos; Germanicis statim incessit bellis, ad Italiam gradum fecit. Vix ullus Principum majore conatu impugnavit Ecclesiam: vix de ullo Ecclesia triumphavit magnificentius. Quatuor expeditiones in Italiam suscepit. Mediolanum bis expugnavit, semel diruit. Unus fex Pontifices potestatis annis æquavit. Tres Pseudo-Pontifices fovit. Bis diris devotus. Toties victor victus pacem petiit Venetiis, & obtinuit: meliusque finiens quam cœperat, sacram in Palæstinam expeditionem suscepit. At rebus in itinere contra Turcas præclare gestis in Sidone Ciliciæ amne occubuit. Anno Christi 1190. Imperii 38. ætatis 69. (*vide part. 3. cap. 5.*)

6. *Henricus VI.* Successorem habuit filium *Henricum VI.* qui vires suas maxime impendit vindicandæ utrique Siciliæ, uxorio nomine sibi debitæ. Cum Richardum Angliæ Regem, ab expeditione sacra reducem, teneret captivum, nec sine magna pecuniæ summa vellet dimittere, communionem Fidelium motus est: at pœnitens obiit Messanæ anno 1198. Imperii 7. ætatis 37.

§. II.

Concilia celebrata in controversia de Investituris.

7. *Lis inter Pascalem & Henricum.* Initium hujus sæculi plurimum turbavit *Investituræ* controversia; præsertim in Germania ac Anglia. In illa quidem sub Henrico V. Imperatore: in hac verò sub Henrico I. Rege. Cum enim Gregorius VII. Victor III. Urbanus II. & Paschalis II. in pluribus Synodis prohibuissent, ne laici *Investituras* beneficiorum Ecclesiasticorum conferant, Henricus V. Romam profectus ad accipiendam coronam Imperialem, *Investituras* à Pontifice *Pascale II.* extorquere statuerat. Quare eundem cum 16. Cardinalibus captum coniecit in vincula: vinclosque per duos & amplius menses detinuit (mortis etiam minis, ut quidam scribunt, intentatis) his in angustiis constitutus Paschalis, ut schisma evitetur, seque cum Cardinalibus tantæ calamitati eripiat, negatas hæctenus Imperatori *Investituras* adjecto juramento concessit, eumque solenni ritu coronavit.

Tum

Tum verò, solutus captivitate, Cardinalium aliorumque in 8.
 se concitavit opprobria. Quare convocato primùm *Capuano Con-* *Capua-*
cilio concessionem Investiturarum, licèt juratò à se & Cardinalibus *num.*
 captivis factam, irritam declaravit (anno 1111.) *en pactum metu ex-*
tortum declaratur irritum!

Sequenti dein anno celebratum est *Concilium Romanum* centum *Roma-*
 circiter Episcoporum. In quo Pascalis Papa narravit, quomodo *num.*
 captus & coactus fuerit cum 12. Cardinalibus sub juramento per-
 mittere Regi Teutonum Investuras. Igitur prohibere se quidem,
 quæ ab Antecessoribus suis Gregorio & Urbano sint prohibita, nun-
 quam tamen in Henricum anathema dicturum, nec propter Investi-
 turas eum inquietaturum.

Patres verò reliqui in Synodo congregati conclamabant, pri-
 vilegium illud esse *privilegium*, pro liberatione captivorum & Ec-
 clesiæ, per violentiam Henrici Regis extortum; adeoque omnino
 irritum à se judicari.

Pascalis dein scripsit Imperatori, (quod jam antè volebat) ut
 Episcopi dominia illa bonorum temporalium, quæ ad Imperium
 certò antea pertinebant, Imperatori & Imperio restituant; ut hac
 ratione Investituræ laicalis occasio præcidatur. At hoc Episcopi
 aliisque Prælati, qui pingua Imperii feuda obtinuerant, persuade-
 ri nullatenus poterat.

Eodem anno 1112. coacta est Synodus *Viennensis* in Gallia. In *Viennen-*
 qua Investitura Episcopatum & Abbatiarum, atque omnium Ec. se.
 clesiasticarum rerum de manu laica, appellatur *hæresis*. Privilegium
 extortum irritum declaratur. Henricus verò Imperator excom-
 municatur. Verùm cum hæc Synodus à Papa non fuerit approba-
 ta, adversus Imperatorem parùm valuit, qui utique non fuit subdi-
 tus Episcoporum Galliæ. Quod idem dicendum de Synodis, quæ
Conon Cardinalis, Episcopus Prænestinus, Pontificius per Orientem
 legatus instituit Hierosolymis, in Græcia, Hungaria &c. contra
 eundem Imperatorem, eum excommunicando. Nam Germania
 non erat ei assignata legationis provincia.

Cæterum licèt memorata *Synodus Gallica* opinionem illam, quæ
 Investuras approbat, appellârit hæreticam, *Ivo* tamen Carnoten-
 sis, vir sanctissimus atque doctissimus, constanter negavit, eam esse
 hæreticam, licèt Investitura fieret cum baculo & annulo. Addidit-
 que, Episcopos non debere judicare de Papa (*epist.* 214.) Quarto
 post anno, videlicet 1116. mortuus est sanctissimè *Ivo*, Carnoten-

lis Episcopus; postquam per 23. annos Ecclesiam Carnotensem piensissimè administrarat. Ejus collectione SS. Canonum usa est Ecclesia usque ad Gratianum per 60. annos.

Lateranen-
ense.

Anno 1116. Pascalis rursus Romæ in Laterano habuit *Synodum*. In qua rursus dicebat, se Investituras concessisse ad evitanda majora mala, rapinas, incendia, cædes, carceres &c. Scriptum verò, in tentoriis factum, quo privilegium Imperatori dederat, condemnavit. Cum autem Bruno, Cassinensis antè Abbas, tum verò Episcopus Signinus, vir sanctus, sed vehemens, diceret, privilegium illud continere *hæresin*, quidam indignati ex eo quærebant, an ergo Papam, qui scriptum illud confecerit, habeat pro hæretico? Papa silentio indicto reposuit: *Ecclesia ista nunquam habuit hæresin: inò hic omnes hæreses conquassatae sunt. Pro hac Ecclesia filius Dei in passione oravit, cum dixit: ego rogavi pro te Petre. ut non deficiat fides tua.*

9.
An sit qua-
estio dog-
matica?

Certè mirum est, potuisse tunc aliquos præfules in eam devenire opinionem, ut dicerent, concedere laico Principi *Investituras* Episcoporum, prout Pascalis Papa concessit Henrico V. esse hæreticum. Nam, (ut Trevirensis Archiepiscopus, ejusdem Henrici ad Pascalem legatus, ordinem electionis Ecclesiasticæ tunc vigentem exposuit), antequam electio publicetur, de ea refertur ad „ Imperatorem, qui, si persona digna fuerit, det ascensum: dein- „ de in conventu secundum Canones, populi petitione, electione „ Cleri, assensu honoratorum profertur; consecratus liberè, nec „ simoniacè, ad Dominum Imperatorem pro regalibus, ut annulo „ & virga investitur, redit; fidelitatem & hominum facit: nec „ mirum; civitates enim & castella, & marchias, telonia, & quæ- „ que Imperatoriæ dignitatis sunt, aliter non debet occupare. Si „ hæc Dominus Papa sustineat, prosperè & bona pace Regnum & „ Ecclesia ad honorem Dei inhærebunt. “ Ita ille.

Quid autem in his, recto sensu intellectis, hæreticum? hæc postea Pascalis, ut dictum, Romæ Imperatori concessit. Profectò in nullam propterea incidit hæresin, pax inter Sacerdotium & Imperium his conditionibus postea facta est sub successore Pascalis, mutatis tantum instrumentis Investituræ pedo & annulo in *sceptrum*. Sed neque per annulum & pedum Imperatores conferre voluerant electo spiritualem potestatem, sed solum jus in feuda Imperialia. Ad disciplinam igitur, non ad dogmata hæc res spectabat.

Interea verò, postquam auditum est in Germania, Henricum V. in *Romano Concilio* esse excommunicatum, plures ab eo Principes defece-

fecerunt: quos inter præcipui erant Adelbertus Moguntinus Archiepiscopus, & Saxones. Unde rursus tetrum schisma, bella civilia, rapinæ, cædes innumeræ, vastationes Ecclesiarum, & calamitosa univèrsim per multos annos Germaniæ facies.

Sed nec melior Italiæ; ubi mortuo Pascali II. Imperator intrusit Antipapam *Burdinum* contra Gelasium II. qui in Galliam fugere compulsus, ibidem est mortuus.

Successor ejus Calistus II. tentatis frustra pacis remediis, *Rhemensem Synodum* indixit; in qua à 15. Archiepiscopis, & plus quàm 200. Episcopis ex diversis Nationibus magna solennitate rursus excommunicatus est Henricus V. Imperator, perseverante diro Ecclesiæ schismate, donec tandem anno 1122. pax est composita, iis utrinque conditionibus, quas aliàs diximus. 10. *Rhemense.*

Peregrinum omnino in historia réque notissima hîc se ostendit Hottingerus *Hist. Helvet. ad ann. 1122.* scribens, Henrico Imperatori à legato Pontificio ad WORMATIAM concessum esse, ut electis Prælati in Germania *annulum & pedum* possit tradere. Hoc planè est contra notoriam & apertam veritatem. *Dimitto omnem Investituram per annulum & baculum.* jurabat Henricus. *Electus autem Regaliâ per sceptrum à te recipiat,* dicebat Pascalis Papa. 11. *Hottingeri lapsus.*

At, non tantùm Germaniam Italiàmque afflixit infelix de *Investituris* controversia, sed etiam Angliam, pluribusque in ea Concilii occasionem dedit & causam, morbo jam inveterato mederi volentibus.

Nam Henricus I. Roberto fratri majori natu, Normanniæ Duci, in Palæstina absenti, coronam Angliæ præripiens, ab eodem reduce bello appetitus, atque à proceribus suis desertus, in Anselmo, Cantuariensi Archiepiscopo, auxilium invenit. Is enim pro autoritate sua, qua apud utrumque Principem pollebat, pacem conciliavit, Henrico in throno conservato (*anno 1101.*)

At vix Robertus cum exercitu suo in Normanniam redierat, metu dispulso, infregit promissa Henricus, quæ Anselmo fecerat, atque *Investituras* Episcoporum, quas abdicare à Pascali-Papa fuerat monitus, retinere omni ope allaboravit. Quare Anselmum jussit, aut in suas partes atque consilia concedere, aut ociùs Regno excedere. Religione se prohiberi, reposuit Anselmus, quò minùs alterutrum faceret; siquidem *Investituras* sub excommunicatione à Papa esse prohibitas, neque Ecclesiam suam se posse deserere. 12. *Anglica turba.*

Congregata itaque anno 1101. *Wintoniënsis* Synodus. In qua conclusum, ut utraque pars suos Romam legatos ad Papam mittat. 13. *Wintoniense.*
At

At Pontifex negavit Regi investituras. Qui tamen eas conferre perrexit, obstitente licet Anselmo, Romam propterea profecto, & diu exulante: certantibus interim Pontifice & Rege tum per litteras tum per legatos.

*Lexovien-
se.*

Tandem anno 1106. postquam Henricus fratrem Robertum acie victum, captivumque transmissit in Angliam, atque hac ratione Normanniam rursus cum Angliæ Regno univisset, celebrari voluit Synodum *Lexoviensem*, in qua Ecclesiis abrepta restitutum se promisit, secumque S. Anselmum in Archiepiscopatum Cantuariensem

*Londinen-
se.*

reduxit: ac anno sequenti in Concilio *Londinensi* Investituras per baculum & annulum conferendi consuetudinem abrogavit. Anselmus verò instituta altera Londinensi Synodo in eliminanda Simonia, & Clericorum incontinentia corrigenda sedulò laboravit.

§. III.

Status Ecclesiasticus per alia Concilia Ordinatus in Germania.

*14.
Northbu-
se.*

Henrico IV. Imperatore Ecclesiæ censuris inforDESCENTE, filius ejus Henricus V. Imperium aut invasit aut acceptavit, Francia Orientali, Alemannia, Bojaria, & Saxonia in partes suas pertractis, multisque Episcopis ad eum confluentibus. Qui præsentem hoc novo Germaniæ Rege *Concilium Northufense* in Saxonia celebrârunt, Præsibus Rothardo Moguntino, & Gebhardo Constantinensi (anno 1105.)

Tractatum de Ecclesiastica disciplina, per illos bellorum tumultus, & discordias cum Romanis Præsibus ferme collapsa. Proscripta, quæ inveteraverat, Simonia; eliminatus concubinatus; reducta Ecclesiæ jejunia. Hildesheimensis Episcopus, Paderbornensis, Halberstadensis, reconciliati cum Sede Apostolica.

Eodem anno Moguntia in frequentissimo Episcoporum Procerumque Teutonicorum conventu Henricus IV. Imperio se abdicavit, filiusque ejus ab omnibus Ordinibus est electus.

*Colonien-
se.*

Anno 1116. *Concilium Coloniam* convocatum fuerat à Theoderico S. R. E. Cardinale, & legato sacrae Sedis, ad promulgandam excommunicationem Henrici V. Romæ factam. At Theoderico in itinere mortuo, nihil admodum actum est: Henrico Synodum disturbante, & Episcopum Herbipolanum cogente coram se Misfam celebrare.

In *Leodiensi Concilio* agnitus legitimus Pontifex Innocentius II. *Leodiense.* anno 1131. cùmque Lotharius Imperator à Pontifice præfente ibidem peteret, sibi jus concedi, more veteri per annulum & baculum Investituras conferendi sacris Præfulibus, eaque res magnopere terret Romanos, S. Bernardus, pariter præfens, magna auctoritate Cæsarem ab eo postulato est dehortatus.

Eodem anno in *Concilio Moguntino*, præfente Lothario, Albanensi Cardinale sanctæ Sedis legato, Moguntino Archiepiscopo, Augustano, Eustettensi, Bambergensi, Herbigopolitano, Spirensi, ac Wormatiensi, Episcopis, Bruno, de variis criminibus accusatus, Argentinensem Episcopatum resignavit.

Anno 1148. Eugenius III. Papa, cum 18. Cardinalibus, multisque Episcopis, aliisque Prælatibus, quos inter S. Bernardus, *Treviris* Concilium habuit: de quo nil aliud annales referunt, nisi quòd S. Hildegardis vita & miracula fuerint explorata.

Anno 1166. Fridericus I. Imperator Conciliabulum Herbigopolim convocavit, in quo Guidonem, Antipapam suam, sub nomine Pascalis III. promulgavit, adversus Alexandrum III. legitimum Pontificem.

Concilium Hobenaviense anno 1178. celebratum à Conrado Salisburgensi Archiepiscopo, ejusque suffraganeis; in quo, ut testantur Adlzreiterus in Annalibus Boicis, & Hansizius noster in *Germ. sacr.* ejuratus est Callistus Pseudo-Papa, abjectum schisma; actum de reparandis templis, aris, sacrisque, de Canonicis Institutis, & juri-bus, factis testis habendis, de pace denique & tranquillitate publica.

Habita etiam sub finem hujus sæculi duo *Concilia in Polonia*, alterum *Lanciciense*, alterum *Cracoviense*, in quibus præter reformationem Cleri, decretæ sunt decimæ, solvendæ pro recuperatione terræ sanctæ.

§. IV.

Concilia Polonica.

Bohemiam, Ruffiam, & Poloniam à tribus fratribus, Zecho, Ruso, & Lecho, Principibus Sclavonicis, circa medium sexti sæ-^{5.}culi fuisse occupatas, antiqua est persuasio. Et quidem *Lechum* ^{Polonia} *Status.* eas regiones, quæ circum Vistulam sitæ sunt, ac *Sarmatia* olim sunt dictæ, subegisse, atque Gnesnensem urbem condidisse. Post Lechum duodecim *Palatinos* seu Satrapas præfuisse genti: atque hinc ortam divisionem Poloniæ in 12. Palatinatus.

Cracus, Cracoviæ conditor, Dux fuit Poloniæ sub initium sæculi VIII. alternantibus deinde sæculo 8. tum Ducibus, tum Palatinis, Interregnum tandem intercessit, donec sub medium sæculi IX. *Piaſtus* Agricola. propter munificentiam erga suos populares, electus est Dux. Cujus poſteri per plura sæcula aut Duces aut Reges fuerunt Poloniæ; ut aded hodieum, ſi Polonus (ex alia licet familia) eligitur, *Rex Piaſtaus* vocitur.

Piaſti abnepos *Miecislaus I.* sæculo X. primus ſuſcepto baptiſmo Chriſtianam fidem amplexus eſt. Atque exemplo ſuo traxit ſubditos. Subin Gneſnenſem & Cracoviænſem Episcopatum fundavit.

Filius ejus *Boleslaus I.* ab Ottone III. Imperatore *primus Poloniæ Rex* creatus, & à Gneſnenſi Episcopo coronatus dicitur, anno 1000. Is corpus S. Adalberti, à Pruſſis occiſi, ſoleni pompa Gneſnam deferri curavit, publicæ venerationi exponendum, Pragam poſtmodum tranſlatum. Boleslaum inſuper victrices in Sileſiam, Luſatiam, Moraviam, & Bohemiam irruptiones celebrem faciunt.

Cafimirus I. ejus filius Monafterium Cluniacenſe in Burgundia ingreſſus, novémque annos Monaftericam vitam ibidem profeſſus, rogatu Polonorum, ac Pontificis Benediſti IX. diſpenſatione, uxorem & Regnum acceptavit (anno 1041.)

Boleslaus II. Cafimiri filius, à patre degener, cùm à S. *Stanislao* Cracoviænſi Episcopo ad vitæ emendationem urgeretur, eundem agri necdum ſoluti poſtulavit, & contempto ſurgentis mortui teſtimonio, S. Præſulem, ſacram ad Aram Diviniſ operantem, propria manu interemit. Excommunicatus propterea à Gregorio VII. & Regia dignitate exutus (anno 1081.) qua ipſius ſucceſſores ultra ducentos annos caruerunt, Ducali ſolum titulo ornati.

Succeſſit ei in Ducatu Poloniæ frater *Uladiſlaus I.* hujusque filius *Boleslaus III.* qui Henricum V. Imperatorem in Sileſia prælio vicit, Pomeranos ſubegit, atque inter quatuor filios Provincias diſiſit; Ladislaò II. Primogenito obtigit Cracovia cum *Sileſia*, cujus Duces omnes ab hoc Uladiſlaò descendunt.

Porro *Sileſia* jam sæculo VI. juncta Poloniæ, hætenus eodem cum Polonia Princeps habuit. Cum Miecislaò I. Duce Poloniæ & Sileſiæ, pariter ad fidem converſa; fundante eodem Principe in Sileſia Episcopatum, anno 1052. Uratiſlaviam tranſlatum. Scriptores aliqui, præſertim Germani, volunt, Poloniam olim ad Romanum Imperium pertinuiſſe; Miecislaum I. Ottoni M. ſe ſubjeciſſe, eique tributum pendiſſe, uti etiam Ottoni III. Boleslaum ab eodem Ottone III. Regem renuntiatum. Eundem ab Henrico II. feuda-

feudalem Investituram accepisse. Conradum II. divisisse in plures Principes Poloniam. Casimirum pariter Cæsaribus pendisse tributum. Boleslaum III. idem præstitisse Henrico V. Lothario II. & Conrado III. Polonos Friderico I. præstitisse juramentum fidelitatis ob nexum feudalem cum Imperio. Eosdem ab Ottone IV. & Friderico II. ad Comitia Imperii vocatos comparuisse. Verùm Poloni hæc negant, tanquam nullis idoneis testibus probata, aut aliter interpretantur, atque Poloniam semper fuisse independentem sui que juris contendunt.

Sub *Casimiro II.* Boleslai III. filio duo in Polonia celebrata sunt 16.
Concilia: primum *Lanciciense* anno 1188. in quo Pontifex Romanus *Lanciciense.*
per legatum suum proposuit miserum statum terræ sanctæ, ac decimas colligi curavit ab Episcopis & Sacerdotibus pro expeditione contra Saladinum, Saracenorum Principem.

Alterum fuit *Cracoviense*, sequente anno celebratum, quod à *Cracoviense.*
Mathia Michoviensi Hist. Polon. lib. 3. cap. 27. sic describitur: Anno Domini 1189 Joannes Cardinalis, cognomento Malabranca, à Clemente Papa III. missus, in Poloniam venit, & facta Synodo in Cracovia pro reformatione Cleri, tam Episcopis, quàm universo Clero pro recuperatione terræ sanctæ decimam imposuit.

Tempore Lechi V. Casimiri II. filii anno 1197. habitum est alterum *Concilium Lanciciense*, Præsidente Cardinale Capuano, legato Apostolico, qui singulas diœceses visitans (*ut scribit Stravolscius in Conciliorum epitome ad annum 1197.*) cum alia quædam, quæ adversa religioni Christianæ, & Constitutionibus Ecclesiasticis, in sacro pariter ac profano Ordine inoleverant, correxit: tum facta Synodo Provinciali Sacerdotibus imperavit, ut concubinas & uxores, quibus tunc passim liberè utebantur, à se abdicarent. Ac illud præterea constituit, ut profani homines publicè in templis matrimonio jungerentur.

Nota. In *Casimiro I.* habemus rursus exemplum dispensationis 17.
Pontificiæ in voto solenni Religionis. Neque obstat *cap. cum ad Observa-*
monasterium. 6. de statu Monach. ubi Innocentius III. ait, quod *abdi-*
catio proprietatis, sicut & custodia castitatis, aded sit annexa regulæ mona-
chiali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere. Nam
hoc intelligendum est in *sensu composito*, quod scilicet Monachus *Pro-*
fectus stante *voto solenni* non possit bonorum proprietatem habere, aut uxorem ducere, & cum ea actus conjugales exercere. Potest tamen Papa ex justa & necessaria causa relaxare votum solenne, & sic facere, ut non amplius sit religiosus professus. Quo facto, potest

potest per se habere proprietatem & uxorem ducere. Potest Pontifex etiam facere, ut quis sit verè Religiosus (non professus) qui proprietatem & dominium bonorum retineat: prout aliquanto tempore retinent Scholastici Societatis Jesu, qui tamen juxta Bullas Pontificias sunt verè Religiosi, quamvis non professi. Imò posset Pontifex aliud Religiosi Status genus inducere, in quo etiam Professi essent capaces proprietatis. Nam hæc ad disciplinam spectant, sùntque subjecta dispositioni Ecclesiæ. Et defacto magna est diversitas in servando voto paupertatis. Sic aliter illud observat Ordo S. Francisci, & multò aliter Ordines Equestrès. Imò milites Ordinis Calatravæ & S. Jacobi etiam uxores ducebant in Hispania cum Magistri venia.

§. V.

Concilium Dalmatiæ.

18. **D**almatia conjunctim cum Croatia antiquitus proprios Reges habuit; donec anno 1087. mortuo ultimo Rege *Zolomero* S. Ladislaus utrumque Regnum univit Hungariæ. Habuit videlicet *Zolomerus*, Dalmatiæ & Croatiae Rex, *Ladislai* Hungariæ Regis sororem in matrimonio: hanc moriens instituit hæredem: illa verò jus suum fratri cessit. Quæ tamen res non ita quietè sunt peractæ, ut non Croatiae ac Dalmatiæ quin & Veneti se opponerent.

Cùm autem tum populi tum Cleri mores reformatione indigerent, misit anno 1199. Innocentius III. legatos suos in Dalmatiam: qui convocato Dalmatiæ Episcoporum Concilio, pro restauranda disciplina 12. Canones constituerunt.

1. Vetatur, ne Episcopi ab ordinandis pecunias accipiant.
2. Statuitur cœlibatus Sacerdotum. Vetatur, ne Episcopi extra quatuor tempora sacros Ordines conferant: nec plures simul. Præscribuntur interstitia unius anni.
3. Oblationes Fidelium in quatuor partes dividantur: quarum una sit Episcopi, altera Ecclesiarum, sub custodia Archipresbyteri, tertia pauperum, quam Episcopus administret, quarta Clericorum.
4. Sigillum Confessionis graviter præcipitur.
5. Sub excommunicatione prohibetur, ne quis Clerico violentas manus injiciat, vel ad sæcularia judicia trahat.
6. Prohibentur matrimonia inter consanguineos, usque ad septimum gradum (*pro disciplina nempe illius ætatis.*)

3. Clerici tonsuram Clericalem gestent.
8. Sub excommunicatione prohibetur, ne Clericus à laico Ecclesiam vel Ecclesiasticum Beneficium recipiat (*nempe absque institutione canonica Episcopi &c.*)
9. Excommunicantur, qui thesauros Ecclesiasticos injustè detinent, aut Latinos captivos.
10. Excommunicantur, qui sine judicio Ecclesiæ cum uxoribus divortium faciunt.
11. Filii Presbyterorum, aliique illegitimi ad sacros Ordines non admittantur.
12. Nullus ordinetur Sacerdos, nisi trigesimum ætatis annum impleverit (*illa enim tunc vigeat superior disciplina*)

De cætero notant scriptores, multò latius patuisse olim *Dalmatiæ* nomen, *Croatiæ*, *Slavoniæ*, *Serviæ*, *Rasciæ*, ac *Bosniæ* Regna sub se complexum. Pertinuisse illam primùm ad Orientale Græcorum Imperium, tum verò à Carolo M. subactam, à Ludovico Pio, & Lothario I. possessam, ad Ludovicum Germanicum fuisse devolutam. Ex eo jus esse Imperio in *Dalmatiam*, præsertim postquam Orientale Græcorum Imperium fuit extinctum: tunc enim hoc aliæque jura Græci Imperii cum Romano Imperio rursus fuisse conjuncta.

ARTICULUS II.

De Conciliis Gallicanis Sæculo XII.

§. I.

Prænotanda de Statu Galliæ.

Philippo I. Galliæ Regi anno 1108. successit *Ludovicus VI.* ob molem corporis *Crassi* cognomen adeptus. Aureliæ is inauguratus & consecratus fuit, protestante Rhemenfi Archiepiscopo. Cum Henrico I. Angliæ Rege bellum variante fortuna gessit in Normannia propter castrum. Conciliata pax mediatore Callisto II. Pontifice. Bellum quoque ipsi minitatus fuerat Henricus V. Imperator, quòd Rhemis ipsum damnari fuisset passus. At cum Ludovicus ingentem exercitum comparasset, recessit Henricus. Ecclesiarum initio patronus, persequi deinde illas cœpit, præsertim Archiepiscopum Senonensem, & Episcopum Parisiensem. Cui

cum omnia bona abstulisset, ab eo excommunicatus est. At opera S. Bernardi à Pontifice absolutus ac verè pœnitens, deposita corona ac Regio cultu ad piam mortem sedulò se paravit: quam optulit anno 1137 regni 29. ætatis 56. sex filios reliquit. Quorum unus Cisterciensem Ordinem ingressus est. Alter Parisiensis Episcopus designatus, Petro Lombardo eam dignitatem cessit. Tertius Ducum *Britanniæ* stirpem fundavit: multo dein tempore feudali tantum nexu Galliarum Regno conjunctam.

20.
Ludovicus
VII.

In Regno verò successit *Ludovicus VII.* qui Bituricensis Archiepiscopum recipi vetuit, quòd absque suo consensu consecratus esset. At Innocentius II. Papa tam severo eum propterea interdictò punivit, ut triennio integro nusquam per totam Galliam ad Sacra admitteretur. Non emendatus hac pœnâ, in Ecclesiæ libertatem violentas manus injicere perrexit. Donec tandem à S. Bernardo, Rege illo animorum, conversus, & ad cruciatam in Palæstinam expeditionem persuasus est. Commendata igitur Regni administratione Sugerio Abbati Sandionysiano, cum numerofo exercitu iter ingressus venit in Syriam; obsesâque frustra Damasco, inglorius domum rediit. Ubi in *Concilio Balgentiaco*, ejus matrimonium cum Eleonora Aquitana est diremptum, propter affinitatem, juridicè probatam. Duxitque *Ludovicus* Constantiam Castellæ Regis filiam: Eleonora verò Henrico Normanniæ Duci, alata in dotem *Aquitania*. Quæ res multarum deinceps litium bellorumque inter Angliæ ac Galliarum Reges fuit seminarium.

Porro Alexandrum III. in Galliam profugum *Ludovicus* magna cum veneratione excepit, eumque cum toto Regno suo tanquam legitimum Pontificem agnovit in *Synodo Stampensi*. Singulari pariter reverentia & charitate suscepit S. Thomam Cantuariensem Episcopum, pro justitia & defensione Ecclesiasticæ libertatis exulem. Obiit anno Christi 1180. Regni 43. ætatis 61. filiarum alteram Henrico Angliæ Principi, alteram Alexio Comneno, Manuelis Græcorum Imperatoris filio despondit. Filium verò reliquit unicum

21.
Philippus
II.

Philippum II. qui successit patri 16. annorum adolescens. Judæos, bonis eorum immobilibus fisco illatis, toto Regno exegit, Synagogis eorum Christiano ritu expiatis, & in sacras ædes conversis. *Coterellos*, impudicum ac sacrilegum hominum genus, excidit. Histriones & joculatores nullo in Gallia loco passus consistere. Ecclesiasticum Ordinem ab omni tributi genere immunem vole-

volebat. Gesto in Aquitania adversus Anglum bello, Rex uterque, postquam Saladinus Jerosolymam, capto illius Rege, expugnaverat, communi consilio *cruciatam* in Palæstinam expeditionem suscepit, in *Parisiensi* prius *Synodo* decretam: jussis omnibus, Clericis & laicis, decimas in hanc rem exsolvere. Expugnata Ptolomaide Francus Angliúsque redierunt, novis rursus inter se bellis impliciti. Sancita pax ea lege, ut Anglus Normanniæ Ducatum cum Pictavensium & Andegavensium Comitatu tanquam feudum à Gallo reciperet.

§. II.

De Conciliis celebratis in causa divortii Philippi II.

ANNO 1196. celebratum est *Concilium Parisense* in causa divortii, quod Philippus II. Galliæ Rex (ad exemplum Philippi I. proavi sui) postridie nuptiarum fecit cum *Ingeburga* Canuti Danorum Regis forore, sub prætextu, quòd sit consanguinea Isabellæ primæ ejusdem Philippi uxoris. 22.

Cælestinus igitur Papa Legatòs misit in Franciam; qui Parisios convocarunt Synodum Nationalem omnium Episcoporum & Abbatum. Sed cum timore Regis perculsi nihil egissent, Papa datis ad Senonensem Archiepiscopum litteris, reprehendit Rhemensem aliòsque Episcopos, quòd in divortium illud consensissent: majores ac graviore causas ex Canonum placitis atque more majorum ad Sedem Apostolicam esse deferendas. Consideratâ, transmissâ sibi genealogiâ, matrimonium illud legitimè contractum esse, & fatente Ingeburga etiam consummatum; se proin sententiam illam divortii, à quibusdam Episcopis latam, prorsus cassam & irritam declarare.

Ad Philippum etiam Regem Papa dedit epistolam: verum is illa non acceptata, duxit Mariam Agnetem Bertholdi IV. Meraniæ Ducis filiam, quam per quinque adhuc annos (ad annum videlicet 1201. quo mortua est) retinuit; Ingeburgâ, quam castello incluserat, frustra protestante. Quapropter *Innocentius III.* anno 1199. in *Concilio Divionensi* & *Viennensi*, quibus ejus Legatus præfedit, omnes terras Philippi interdicto generali supposuit, prohibito omni Divino Officio, præter Baptismum parvulorum, & pœnitentiam moribundorum.

Rex

Rex primùm ad Sedem Apostolicam appellaverat, sed quia Legatus jussus fuerat sententiam ferre appellatione remota, in eos, qui interdictum servabant, iram effudit. Nam Episcopos, qui in Synodis illis erant præsentés, Sedibus suis ejecit; Clericorum, qui interdicto stabant, bona fisco intulit. Octo mensibus tenuit per Galliam lugubris illa sacrorum cessatio, donec Innocentii III. Legatus in *Concilio Nigellensi* interdictum solvit, his conditionibus, ut Rex Episcopis & Clericis pro injuria illata satisfaceret, Mariâ à thoro remotâ, Ingeburgam absque Ecclesiæ judicio non dimittat, juratoria cautione in hanc rem præstita.

Discussa deinde in *Concilio Sueffionensi* causa istâ, Præside Legato Apostolico. Aderant ex una parte Philippus Rex cum suis Advocatis, ex altera Ingeburga, cum Oratoribus Daniæ Regis, qui injuriam forori factam querebatur. Quindecim diebus acriter disceptatum est. Cùmque Rex, post multas Jurisperitorum de matrimonio approbando vel dirimendo disputationes, advertisset, approbandum, non expectata Concilii sententia, insalutatis Episcopis, Ingeburgam secum in aulam duxit; sicque Concilium solutum est, nulla prolata sententia. Ingeburgam autem deinceps potius ut Reginam, quam conjugem habuit, maleficio, ut putant, à formosissima matrona abhorrens. *Disputant hic quidam Critici, an tempore Interdicti in publicis instrumentis possum fuerit: Regnante Philippo, an verò Regnante Christo.*

§. III.

De Conciliis celebratis contra hæreses Petri Abaelardi, Gilberti, Porretani, Henrici, Petri de Druis, in Gallia exortas.

23.
Abaelardus.

Circa annum 1120. Petrus *Abaelardus*, Nannetensis Gallus, celebris pro illo tempore Dialecticus ac Monachus, accusatus est, quòd in Sabellianam hæresin inciderit, asserens, quòd, sicut eadem oratio est propositio, assumptio, & conclusio, ita eadem essentia sit Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Damnatus propterea à Concilio *Sueffionensi*.

Post aliquod deinde tempus etiam Theologiam docere aggressus, quam non calebat, in plures adhuc errores lapsus est. Ut: impropria esse nomina Patris, Filii, & Spiritus Sancti. Patrem esse plenam Potentiam, Filium quandam potentiam, Spiritum Sanctum

Ætiam non esse ex substantia (*subsistentiam* intelligebat) Patris & Filii. Liberum arbitrium sine gratia adjuvante posse bene agere. Christum non esse passum, ut à Diaboli jugo nos liberet. Post consecrationem substantiam panis & vini manere in aëre. Ab Adamo non trahi culpam sed tantum pœnam.

S. Bernardus anno 1140. hos errores, ex Abaelardi libris collectos, in *Senonensi Concilio* recitavit. At Abaelardus, S. Bernardi eruditionem metuens, non est ausus eosdem propugnare, quamvis ad Concilium antè provocaverit. Sed ad Innocentium II. Pontificem appellavit. Qui à S. Bernardo edoctus in *Synodo Romana* errores Abaelardi cum auctore damnavit.

At deinde palinodiam Romæ canens à Papa est absolutus, reliquòque vitæ in Cluniacensi cœnobio religiosè transacto, ibidem piè decessit. Labes tamen hæsit in *Arnaldo Brixienfi*, aliisque ejus discipulis, qui mortuo etiam magistro suo luem conabantur spargere. Sub idem ferme tempus *Tancbelius* Antverpiensi in agro suas seminavit hæreses. Homo iste spurcissimus atque impiissimus docebat, obsequendum non esse Episcopis & Presbyteris: non confici ab illis Sacramentum Eucharistiæ: ex meritis & sanctitate Ministrorum Sacramenta habere virtutem. Decimas dari prohibuit. Et licèt turpissimis libidinum sordibus se alijsque contaminaret, nihilominus contendebat, penes se solum suosque esse Ecclesiam: magnùmque seductorum syrma post se trahebat. Tandem anno 1115. à Presbytero percussus in cerebro interiit. Ejus autem discipuli sectam propagabant, novis, ut fit, adjectis erroribus. Neque extirpari poterant, donec *S. Norbertus*, qui paulò ante Canonorum Regularium Præmonstratensium Ordinem magno Ecclesiæ bono fundaverat, Antverpiam accersitus, quà docta instructione, quà ferventi adhortatione, quà etiam præclaris virtutum exemplis errantes in semitam veritatis reduxit.

Aniciense Concilium anno 1130. excommunicavit *Petrum Leonis*, 24. qui à minore Cardinalium parte electus contra legitimè electum Pontificem Innocentium II. excitavit schisma, assumpto nomine *Tancbelli-
nus.* *Anacleti II.* idem damnatus deinde fuit in pluribus aliis Conciliis, ut *Claremontano*, *Stampensi*, *Herbipolitano*, *Remensi*, *Leodiensi*.

Hac tempestate *Gilbertus Porretanus*, vir humanis ac Divinis literis, morùmque gravitate insignis, ex Canonico ac Theologiæ Professore celebri creatus *Pictaviensis* Episcopus, coram *Eugenio III.* Papa, tunc in Gallia præsentè, accusatus est, quòd in *Commentario suo in Boëtium* perversè de SS. Trinitate sentiat, videlicet 1. quòd

Divinitas seu divina natura non fit Deus, sed forma, quâ Deus est.
 2. Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum non posse prædicari de una substantia. 3. Proprietates Personarum non esse ipsas Personas.
 4. Divinam naturam non esse incarnatam.

Vocatus est itaque anno 1147. ad *Synodum Parisiensem*, cui Papa præfedit: auditorque Gilberto, causa ad *Synodum Remensem*, sequenti anno celebrandam, remissa est. In hac S. Bernardus cum Episcopis obtulit Pontifici Confessionem, Gilberti propositionibus contrariam; nam profitentur, naturam Divinam, essentiam, Deitatem, Divinitatem, Sapientiam verè esse Deum: Deum esse Sapientem ea Sapientia, quæ verè est Deus: se ipso esse sapientem, magnum, æternum, unum &c. & non per formam aliquam distinctam à Deo. Divinam naturam esse prædicabilem de tribus Personis, & vicissim. Nihil esse in Deo, quod non sit Deus. Ipsam naturam Divinam incarnatam esse, sed in filio.

Confessionem istam Papa approbavit. Gilbertus etiam, propositiones suas rejiciens, eandem acceptavit: & postquam Eugenius ejus propositiones damnavit, librùmque, usque dum à Romana Ecclesia correctus esset, legi prohibuit, ad Episcopatum suum remissus est.

26.
Henrici-
ani.

Eodem tempore per Gallias ferpebat hæresis *Henricianorum*, qui sic dicti sunt ab *Henrico* quodam: quem S. Bernardus in Epistola ad Hildephonsum Comitem sic describit: „ Versatur in terra vestra
 „ sub vestimentis ovium lupus rapax: sed, ad designationem Domini, ex fructibus ejus cognoscetis eum. Basilicæ sine plebibus,
 „ plebes sine Sacerdotibus, Sacerdotes sine debita reverentia sunt,
 „ & sine Christo denique Christiani. Ecclesiæ Synagogæ reputantur.
 „ Sanctuarium Dei Sanctum esse negatur. Sacramenta non
 „ Sacra censentur. Dies festivi frustrantur solemniis. Moriuntur
 „ homines in peccatis suis . . . heu nec pœnitentia reconciliati,
 „ nec sancta Communionemuniti. . . . Parvulis Baptismi negatur gratia. . . . Sed audi, quis ille sit . . . Homo apostata est,
 „ qui relicto religionis habitu (nam Monachus existit) ac spurciti-
 „ tias carnis, tanquam ad vomitum suum reversus est, . . . gyro-
 „ vagus & profugus super terram. . . . Frequenter post diurnum
 „ plausum populi nocte insecuta cum meretricibus inventus est, &
 „ interdum etiam cum conjugatis. Inquire, quomodo de Lausane civitate exiverit, quomodo de Cenomanis, quomodo de Pictavi, quomodo de Burdegali. Nec pater ei usquam reversionis
 „ aditus, utpote qui sæda post se ubique reliquerit vestigia.

Sic

Sic S. Bernardus Henricum hæreticum, ejusque hæreses ac spurcitas describit. Qui tandem, postquam prædicando contemptum Cleri & Sacrorum, atque incitando ad carnis spurcitas, multos seduxerat, opera S. Bernardi captus, ad perpetuam custodiam Tolosano Episcopo est traditus, ne porro saniem diffunderet. In Colonienfi autem agro Henriciani flammis sunt exusti: omnesque à Concilio Lateranensi sunt damnati.

Haud multum ab simili hæresi Aquitanos infecit *Petrus de Bruis* ^{27.} (cujus sectatores *Petro Brusiani* sunt dicti) pariter à Synodo Lateranensi condemnati. Horum errores recenset & confutat *Petrus Vefianus*. *nerabilis*, Abbas Cluniacensis. 1. Dicebant, infantes non esse baptizandos, quia credere non possunt. 2. Basilicas & altaria fieri non debere. 3. Crucem Domini non esse colendam, sed confringendam & conculcandam. 4. Nullum esse Sacramentum corporis & sanguinis Domini. 5. Fidelium suffragia non prodesse defunctis.

Propter hæreses istas *Petrus de Bruis* à populo vivus combustus est: cum per annos viginti suos errores disseminasset. Qui *Arnaldi Brixienfis* ^{28.} dam asserunt, Henricum ejus fuisse discipulum. Eodem supplicio affectus est *Arnaldus Brixienfis*, qui disseminatis ex *Abaelardi* disciplina variis erroribus, in itatum Ecclesiasticum & Monasticum acriter invehebatur, omnem bonorum proprietatem iisdem abjudicans. Condemnatus à Concilio Lateranensi. Postquam Italiam, Galliam ac Germaniam pererravit, ac diu Tiguri in Helvetia delituit, redux in Italiam combustus est: Pseudo Politicorum coryphæus, totiúsque Sacerdotalis Ordinis hostis accerrimus.

Hoc eodem sæculo pariter in Gallia emerferunt hæreses, *Waldensium* & *Albigensium* (de quibus *part. 3. art. 3.* meminimus) damnatæ tum in *Concilio Lateranensi III.* tum etiam in *Turonensi* anno 1163.

§. IV.

Status Ecclesiasticus per alia Concilia ordinatus
in Gallia.

Concilium Tolosanum I. anno 1119. Præside Callisto II. Papa, 10. Canonese dedit, quibus statuitur.

1. Ne quis per pecuniam ordinetur, aut promoveatur.
2. Nullus fiat Præpositus, aut Decanus, nisi sit Presbyter. Nullus Archi-Diaconus, nisi sit Diaconus.
3. Hæretici eorúmque defensores ab Ecclesia pellantur.

4. Bona Episcopi aut clerici mortui ne diripiantur à laicis.
5. Liberos homines nemo servituti addicat.
6. Nullus Clericus pro Ecclesiasticis Beneficiis laico servire compellatur.
7. Quartam decimarum & oblationum nemo auferat Episcopo.
8. Beneficia non relinquuntur jure quasi hæreditario.
9. Pro sacro oleo, chrismate, & sepultura nullum exigatur pretium.

10. Monachus aut Clericus, qui primam fidem irritam facit, aut comam barbâmq; nutrierit, excommunicetur.

Tolosanum
II.

Tolosanum II. anno 1129. Præside Legato Apostolico *Inquisitionem* in hæreticos instituit; decrevitque, ut in singulis Parochiis Sacerdos unus, & tres laici, constituantur, qui diligenter in hæreticos inquirent. Qui in ditione sua hæreticum tolerat, ditionem amittat. Domus, in qua inventus fuerit hæreticus, solo æquetur, & fundus sisco cedat. Nemo tamen puniatur ut hæreticus, nisi per potestatem Ecclesiasticam fuerit declaratus hæreticus. Quilibet, etiam in terra aliena possit inquirere in hæreticos.

Conversi ab hæresi duas cruces, vestibus assutas gestent. Nec ad officia publica, aut actus legitimos admittentur, nisi autoritate Apostolica in integrum fuerint restituti. Exigatur ab omnibus Catholicis juramentum, conservandi fidem Catholicam, quam Ecclesia Romana tenet, & prædicat, ac bona fide manifestandi hæreticos.

Singuli ter in anno confiteantur, & in Natali Domini, Paschate, & Pentecoste, SS. Eucharistiam fumant. Ne laicis promiscue permittatur lectio S. Scripturæ; nisi fortè psalterium, vel breviarium pro Divinis officiis, aut horis Beatæ Mariæ, pro devotione quis habere velit. Arcèssimè autem prohibetur, ne præmissos libros habeant, in linguam vulgarem translatos.

Ne medici quidem, de hæresi suspecti, ad infirmum admittantur. Testamenta sint invalida, nisi coram proprio Sacerdote confecta fuerint, vel alio Ecclesiastico, in illius defectu. Hæreticis nulla administratio committatur. Neque sint consiliarii. Omnes Fideles singulis diebus Dominicis & Festis veniant ad Ecclesiam, ad prædicationem, Divinum Officium, & Missam: indictâ pœnâ absentibus. Sabbato etiam circa vespas, ob reverentiam Beatæ Mariæ Virginis, Ecclesias devotè visitent.

Festivi autem dies juxta canonem habeantur, Natalis Domini. S. Stephani. S. Joannis Evang. SS. Innocentum. S. Sylvestri. Circum-

Circumcisionis. Epiphaniæ. Purificationis. Annuntiationis. Assumptionis. Nativitatis B. V. Paschæ cum duobus diebus sequentibus. Rogationum tribus diebus. Pentecostes cum duobus diebus sequentibus. S. Joannes Bapt. Inventionis & exaltationis S. Crucis. Duodecim Apostolorum. S. Mariæ Magd. S. Laurentii. S. Martini. S. Nicolai. S. Michaelis. Dedicationis Ecclesiæ, & Patrocinii. His aliisque diebus feriandum pro locorum consuetudine : & prout Prælati indixerit.

Concilium Claromontanum, anno 1130. auctoritate Innocentii II. Papæ indictum, quo Petrus Leonis, seu Anacletus Antipapa fuit condemnatus, de disciplina etiam Ecclesiastica statuit, ut simoniacè ordinatus vel promotus deponatur ab officio. Clerici à Subdiacōnato, & supra, beneficio priventur, si uxorem duxerint, aut concubinam habeant. Religiosi judicia forensia, aut medicinam ne exercent. Excommunicatur, qui Clerico vel Monacho manus violentas injecerit. Item incendiarius.

30.
Claromontanum.

Canones iidem anno sequenti sunt repetiti in Concilio *Rhemensi I.* In *Rhemensi II.* sancitum est anno 1148. ne excommunicati ab alijs Episcopis recipiantur. Ne laici in Ecclesiæ negotia se immisceant : aut decimas possideant : aut res Ecclesiasticas auferant : aut asyllum violent ; aut hæreticos protegant. Aliaque jam sæpiùs repetita.

In *Concilio Turonico* anno 1163. prohibitum fuit, ne Præbendæ diminuantur. Ne Catholicum Albigenfibus consortium habeant. Ne laici Ecclesiastica usurpent. Ultimus canon multa habet de immunitate Ecclesiastica.

Abrincatenfè, anno 1172. in Normannia celebratum, præsidentibus S. R. E. legatis, quo Henricus II. Rex Angliæ absolutus est à cæde S. Thomæ, decrevit, ut pueri non admittantur ad regimen Ecclesiæ, cui animarum cura est annexa. Ut filii presbyterorum non admittantur ad Ecclesias Patrum suorum. Ecclesiæ non committantur vicariis annuis. Sacerdotes non ordinentur sine certo titulo. De tertia parte decimarum nihil auferatur Parocho. Maritus non ingrediatur religionem, uxore remanente in sæculo, nisi hæc sit senex. In Adventu Domini omnibus, qui poterunt, maxime Clericis & militibus, jejunium & abstinentia à carnibus indicatur. Clerici non judicent sæcularia.

ARTICULUS III.

De Conciliis Hispanicis.

§. I.

Synopsis Historica.

Cùm Concilia Hispanica horum temporum cum Historia Hispaniæ, & quidem Ecelesiastica, in qua agitur de extirpatione Infidelium, & propagatione Catholicæ Religionis, quàm maximè sint conjuncta, non ægrè verterit nobis lector, si hanc historiam brevi synopsis adumbrandam, cum doctrina Conciliorum, ejusdem Nationis inclitæ, suscipiamus, atque superioribus sæculis cœptam prosequamur.

31. Cùm Alphonfus VI. Castellæ ac Legionis Rex fuerat defunctus, *Urraca divortium.* ingentes mox turbæ Hispaniam Christianam involverunt. Masculo Regnorum hærede destitutus, filiam reliquit *Urracam*, fœminam à paterna probitate degenerem, primis nuptiis Raymundo Burgundiæ Comiti desponsam, ex quo filium *Alphonsum* suscepit, alteris verò *Alphonso I.* Aragoniæ Regi, tertio consanguinitatis gradu sibi conjuncto.

Divortium *Urraca* petebat propterea; negabat Alphonfus; ut Castellæ etiam & Legionis Regnum retinere possit. *Urraca* data in carcerem, Episcopi, qui matrimonium irritum dicebant, missi in exilium: bella domestica illam ob causam undique exorta: utentibus in rem suam Saracenis civili Christianorum discordia; qua integra regna in se ipsa fuerunt collisa.

Ad Pascalem Romanum Pontificem causa devoluta; qui ejusdem cognitionem delegavit Compostellano Præsuli, addito mandato, ut, si consanguinitatis impedimentum subesset, dissolveret inauspicatum connubium; si obsisteret Alphonfus, Ecclesiæ consortio privandum.

Habita subin anno 1114. plura Concilia, *Legionenfe, Palentinum, Compostellanum*: omnium una contentio, ut pacem undique laceratam componerent.

Additi etiam in *Compostellano* de disciplina, eos inter tumultus collapsa, Canones; cautùmque, ne quis in Ecclesiam violentè ingre-

grediatur. Ne quis pignorationes exerceat. Ecclesiarum causæ à Sedis Apostolicæ Judicibus definiuntur. Pauperes & imbecilles ne spoliantor. Preditores & latrones nullus protegit. Fur tertio convictus furti justitiæ ministris gladio plectendus traditor. Ruricolæ die Dominica civitatem negotiandi gratia ne adeunto, quavis sexta feria aperta palatii Episcopalis janua, Episcopus, Judices, & Canonici, omnes querelas & causas audiunto, ac judicanto.

Bellis interea cognatos inter Principes flagrabat Hispania. Calæci Compostellæ Alphonsum, Urracæ filium, Regem proclamant. Alphonfus Aragonius repudium equidem Urracæ denuntiat. Regnum tamen Castellani, & Legionense non dimittit. Iniquum id visum Proceribus; ad Urracæ partes propterea transeuntibus. Gemino prælio Castellani, Legionenses & Calæci, qui Reginæ exercitum constabant, fusi ab Aragonio.

Tot cladibus fracti, matre Urraca abdicata, filium ejus Alphonsum VII. Castellæ etiam Regem enuntiant; indignante non minus matre, imperitandi cupida, quàm vitrico. At filius matrem prius debellandum ratus, Legionensi arce se communientem obfidet, atque ad deditonem ea lege compellit, ut Regna filio cedat.

Tum verò tracto aliquantum vitricum inter & privignum exitiali bello, Præsulum consiliis, Pontificis hortatu, alma pax redacta. Retenta ad Contabriam portione, Aragonius avita Regna cessit Castellano. Tantæque deinceps Alphonsum inter & Alphonsum, vitricum & privignum; Aragonium & Castellani, concordia gesta est Respublica, ut ille patris, hic filii officiis certaret; emolumento rei christianæ multò maximo.

Sancto namque amico fœdere, sacratori bello Rex uterque arma in Saracenos vertit. Horum aliqui deditone accepti, alii vestigal jussi pendere, alii cum Rege Cordubensi, & decem Reguli prælio dicti, anno 1123.

In Balearibus etiam Insulis res præclarè gesta contra Mauros à *Raymundo Berengario*, Barcinonensi in Catalonia Comite: qui & sua, & Genuensium atque Pisavorum, classe instructus, rem oppido difficilem aggressus, mare trajecit, & incredibili fortitudine ac constantia Saracenos invasit.

Sed nihil fortius Alphonso, quem sæpiùs laudavimus, Aragonio, qui bello adhuc Castellano implicitus, Saracenæ gentis excursiones in suas provincias, atque agrorum populationes non ferens, *Cæsaraugustam*, (*Sarragossam*) & situ & opere munitam urbem, ac Mauricæ gentis propugnaculum, cæsis prius, quæ accurrerant ad urbem

urbem obsidione liberandam Saracenorum copiis . difficillima anni tempestate expugnavit. Urbi tantæ mox datus Episcopus, & sacra ritu christiano ex ordine constituta. Neque tacendus Alphonfus, alter, Rex Castellæ; qui, expugnata *Calatrava*, Almeria, aliisque munimentis, fines Christianæ gentis protendit: quemque ob res magnas gestas *Imperatorem* Castellani vocitabant. Cordubam ipsam expugnaverant; sed cum præsidio relinqueret vacuam, in manus Maurorum est relapsa.

33.
*Initium
Regni
Lusitani.*

Nec minor istis duobus tertius *Alphonfus*, Henrici Portugalliæ Comitis, atque Theresiæ Castellanæ, filius; qui victoria ad posteritatis memoriam insigni parta, quinque Reges Saracenos, minoribus licet multo copiis, devicit; *Rex* propterea proclamatus à victore exercitu, sumptaque *Regni Portugalliæ* insignia; quinque minora scuta in clypeo cæruleo impressa, ad designandos quinque Reges profigatos. Et dignum se titulo Regio ostendit Alphonfus, promotis eò usque per Lusitaniam victoriis, ut etiam *Olissiponem*, urbem principem, barbaræ genti eriperet.

Sicque auspiciò novum fundatum est Regnum, spatio non amplissimum, at magnitudine rerum gestarum cum primis conspiciuum, producturum homines, qui non tantum Saraceno sint formidabiles, sed incredibili virtute ac felicitate omnes orbis terrarum partes obituri, subjugata Africæ, Asiæ, atque Americæ haud modica parte, detectis, occupatisque innumeris insulis, ac promotis in utrumque Indiam victoriis, orbem velut terrarum facturi vestigalem: erecto, quod plus est, ubique Christianæ Religionis trophæo, triumphali crucis vexillo.

Tantos autem inter Christianorum in Hispania ac Portugalliâ armorum progressus; probitati etiam morum, & Ecclesiæ disciplinæ consultum, celebratis per sacros Antistites variis Conciliis.

§. II.

Status Ecclesiasticus ordinatus per Concilia.

34. *Ovetense.* Et quidem anno 1115. *Ovetense Concilium* tres edidit Canones.

Primus prohibet fieri pignorationes.

Secundus, ne quis latroni veniam exoret.

Tertius negat asylum fervo, latroni, proditori convicto, publicè excommunicato, Monacho fugitivo, violatori Ecclesiæ. Si quis

quis verò aliquid ex Ecclesia, aut ejus porticibus per vim extraxerit, quadruplum restituat.

Alterum est *Palentinum*, celebratum anno 1129. in præsentia *Palenti-*
Alphonfi VII. Castellæ Regis (quem *Hispani* scriptores Imperatorem vo-
cant, sicut etiam ejus avum maternum, *Alphonsum VI*) Præside Ray-
mundo Toletano (post Bernardum) Archipræfule, Primate, ac
Romanæ Ecclesiæ legato.

Decretum in eo, ut nullus proditorem publicum, perjurum, aut excommunicatum apud se retineat. Ut Principes non nimium onerent populum. Ablata Monasteriis restituantur. Episcopi non retineant vagos Monachos sine Abbatum licentia. Nullus subditum alterius excommunicatum recipiat. Clerici per manus laicorum Ecclesias non recipiant. Regi omnes sine dolo fideliter obediant. Res Ecclesiæ sint sub administratione Episcopi. Falsimontarii excommunicentur.

Concilium Legionense, sive Comitia Regni, ex Episcopis & Proce- *Legionen-*
ribus conflata, Alphonsum VII. Regem Castellæ in Ecclesia Impera-
torem publicè proclamârunt, eumque hoc nomine appellari præce-
perunt: protestante Romanorum Imperatore.

Justitiam rigorosè administrare mandavit Judicibus. Moxque aliqui morte puniti sunt. Malefici jussu Regis patibulis suspensi. Decretum denique, ut finitimi singulis annis in Saracenos irruant.

Concilium Tarracconense anno 1180. statuit, ut deinceps in instrumentis publicis poneretur annus Christi Domini. Nam priùs secundùm æram suam Hispanicam tantùm, aut etiam secundùm annos Regum Francorum tempus supputabant.

§. III.

Continuatio Synopsis Historicæ.

Dum res ita prosperè agebantur in Hispania, ut ferè inconstans & fluxa est humana felicitas, publicam lætitiàm inopinatus casus turbavit. Alphonfus I. Aragonius, quem sæpiùs laudavimus, heros incomparabilis, post tot victorias & hostium manubias, prælio ad Satinienam à Mauris victus, militis non minùs, quàm Ducis officiis perfunctus, in acie occubuit, ea tempestate Christiani nominis decus & gloria. Novies & vicies cum hoste fig-

na contulisse scribitur; eo etiam annalibus Ecclesiasticis inferendus, quòd Ecclesias Regni sui proventibus singulari liberalitate adauxerit.

35.
Ramirus.

Visum tunc in Hispania novum genus portenti, *Monachus idem, & maritus, Sacerdos, & Rex.* *Ramirus* is erat, cæsi Alphonfi frater; qui, postquam jam ante quadraginta annos Monasticen professus, cænobium ingressus fuerat, atque Abbatis & Episcopi munera gesserat, fratre improbi defuncto, Aragoniæ & Navarræ Rex denunciat, Pontificis dispensatione, ducta uxore; ex qua deinceps Aragoniæ Regum stirps propagata est: suscepta filia *Petronella*; quæ *Raymundo Berengario*, Barcinonensi Comiti, postea nupta, hoc pacto Catalaniam cum Balearibus Insulis Aragoniæ & Navarræ Regno conjunxit; familia Regia per Alphonsum II. filium, ad perpetua tempora exporrecta.

At verò monita quietè Ramiri in Regem electio transigi poterat, quin nova Christianos inter Principes bella recrudescerent, communi velut tunc temporis Hispaniarum fato, ut Regibus demortuis, per cruentos bellorum gradus successores thronum Regalem scanderent. Vascones Garsiam, stirpi Regiæ innexum, Navarræ Regem dixere. Alphonfus Castellanus, reliquis potentior, totum Hispaniæ Imperium consecratur.

36.

Catalonia. Dilacerata itaque ab utroque Aragonia, Ramirus Regnum, quod ignavè per triennium gesserat, in *Raymundum Barcinonensem*, generum suum transtulit: qui parte in præsens amissa pacem obtinuit. Atque ab eo tempore Aragoniæ insignia in Barcinonensia commutavit, quatuor rubris fasciis per scutum aureum pari intervallo ad perpendicularium desluentibus.

Obiit inter hæc Alphonfus VII. partitus inter filios Regna; & *Sanctio* quidem Castellam, *Ferdinando* autem minori Legionis & Galliciæ Regnum reliquit. Verùm Sanctio altero Regni anno morbis absumpto, filiolus ejus Alphonfus VIII. tunc quadriennis, & Ferdinandi patris bellis, & procerum perfidiæ, obnoxius, omnium ferme injuriis petebatur. Conversi dein in mutuas clades Christiani Principes, Mauriis, ex Africa identidem auctis, locum fecerunt, ut Christiana res summum in discrimen fuerit adducta: præsertim post infelix prælium, ad Alarcum cum Saracenis commissum. Ut adeò primo hujus sæculi medio Saraceni perpetuis cladibus attriti, multis urbibus ac castellis amissis, extremas ferme in angustias fuerint redacti; alterò vero sæculi medio, versa fortunæ facie, Christianis Regibus, Castellano, inquam, Legionensi, Navarræo, Aragonio

gonio, & Lusitano, mutuis odiis bellisque distractis, suas vices rependerint.

Dolenda planè res, bonorùmque omnium lachrymis deploranda! Christianos Principes, Ecclesiæ ejusdem Filios, sanguine & affinitate arcè conjunctos, pertinacibus aded odiis dissidere, mutisque obrui cladibus, dum tanta belli moles, tantæque rerum, sive ad gloriam, sive ad Regnorum suorum incrementum, gerendarum feges, in ipsis Hispaniæ visceribus superesset à Mahometanis, gente impia, barbara, Christiani nominis hoste jurato, Christianæ terræ prædone, & possessore iniquissimo.

Verùm, an sæculi XII. duntaxat hæc labe erat? septingentos & ultra annos Mahometanos in Hispania nutritiv Christianorum discordia. Quot annis jam nutritiv, nutriétque adhuc in aliis, florentissimis olim, Christianæ Religionis Provinciis? hñc campus amplus ad messem, ad sincerum virtutis decus, ad gloriam nominis immortalem.

Non deerant Hispanis vires. Martia tunc gentis indoles, veteranum robor, bellis duratum. Quinque Reges, Christianis adidiçi sacris, angustiis quidem singuli constriçti Provinciis, collectis tamen viribus, sociali fœdere, constante & fideli, firmatis, facile Herculeum ultra fretum rejicere hospites inauspicatos poterant, & divisis inter se novis Provinciis increfcere; nisi urente invidia, flagrantibus consanguineis odiis, bella placuisset gerere domestica, & exitiali consilio Christianum duntaxat sanguinem fundere: non alio operæ pretio, quàm ut alter laciniam aliquam attraheret, alter retraheret, donec urbium ruina, agrorum populatione, regionum vastitate, atque internecinis conflictibus attriti, Barbarorum irruptionibus peterent singuli.

Illud tamen Republicæ Christianæ bonum tot inter calamitates emicuit. Fundatus in Hispania *Equitum Ordo geminus*, optatum adversus Maurorum incurfus præsidium, *Calatravæ*, & S. *Jacobi*. En originem! *Calatrava* Mauris erepta, Templariis militibus custodienda est tradita. At illi, Barbarorum adventu nuntiato, urbem deserunt: actùmque de illa fuisset, nisi *Raymundus* Cisterciensis Abbas, virtute ac prudentia vir eximius, irruenti Saraceno se strenuè opposuisset, collecta manu selecta militum, quos distincto vestimenti genere insignivit. Servatum hac virtute oppidum Abbati, ejusque Ordini Illustrissimo cum agro adjacente, à Rege Castellano est donatum.

Ab his initiis sacra Calatravæ militia ad insignem splendorem, & Ecclesiæ ornamentum, perducta, ab Alexandro III. amplo diplomate est confirmata; Garsia primo Ordinis Magistro, anno 1164.

39.
Et S. Jacobi.

Haud multò post alter Ordo, divi videlicet *Jacobi Equitum* accessit, qui in visendam deinceps amplitudinem excrevit. Initium tenuit, ut magnarum etiam rerum esse consuevit. Ubi fama de sepulchro S. Jacobi Apostoli percrebuit, multos ab exteris etiam provinciis religio attraxit. Peregrinatio tamen erat ardua, & incurtionibus Maurorum obnoxia. Canonici igitur quidam, ut iter expeditum redderent, per locorum intervalla plura constituerunt domicilia ad excipiendos peregrinos; magnis propterea Principum liberalitate opibus & vestigalibus aucti; privatorum etiam in tam religiosum studium donatione adjecta.

Enata ex his incunabulis prodiit D. Jacobi militia, ab eodem Alexandro III. sub D. Augustini regula, confirmata. Anno 1175. Fernando à Ponte constituto Ordinis Magistro. Insigne militibus, in veste candida crux rubea, in gladii militaris modum efformata. Ad id vitæ genus sæminæ etiam admittuntur, conjugii sublata facultate, nisi consensus Magistrum accedat.

ARTICULUS V.

De Conciliis Anglicanis Seculo XII.

§. I.

Prænotanda de Statu Angliæ.

40.
Henricus
I.

Ipso sæculi hujus initio thronum Anglicum conscendit *Henricus I.* à S. Anselmo coronatus, præterito iterum Roberto fratre majore, Normanniæ Duce. Acta fratris sui Wilhelmi II. rescidit; tributa temperavit; sceleribus severas penas statuit; Normanniam, à fratre penitus ferme in alios dissipatam, armis reduxit, ac Wilhelmo filio tradidit, beneficiario jure à Rege Galliæ acceptandam: hac enim conditione pax inter utramque nationem est inita. At præclarum cæteroquin Principem, prout Henricum V. Imperatorem, controversia de *Investituris* cum Ecclesia commisit, pertinaci diffidio, donec ritum per *baculum & annulum* Episcopos & Abbates

inve-

investiendi abrogaret: ut antè meminimus. Obiit anno Christi 1135. Regni 35. ætatis 65. reliquit *Mathilden* unicam filiam (nam Wilhelmus filius Normanniæ Dux antè obierat) primis nuptiis desponsam Henrico V. Imperatori, secundis Comiti Andegavensi, ex quo deinceps nova Regum Anglorum series.

Mathildi filiæ Henricus Regnum paraverat. At illud post ejus mortem invasit *Stephanus*, Henrici ex sorore nepos. Qui Mathildi fidelitatem antè & subjectionem juraverat. Sed parùm hoc ei fuen-^{41.}
rat, nisi & alterum juramentum violâisset, quo Episcopis sanctè promiserat, quòd libertatem Ecclesiasticam salvam relinquere, nec bona Ecclesiarum, etiam sede vacante, velit attingere. Contraria omnia fecit. Thesauri Ecclesiarum direpti, possessiones laicis venditæ, plures Episcopi capti, & in custodiam dati. Atque inde Mathilde ejusque filio Henrico jus suum armis urgente, tota Anglia turbata & in partes scissa. Wintoniensis Episcopus Stephani frater ipsemet causam egit Ecclesiæ & Episcoporum contra fratrem. Si rei essent Episcopi, secundùm Canones in Synodo judicandos esse.

Indicitur proin *Synodus*, in qua Regius procurator Episcopos captos accusavit, præfertim Sarisburiensem, quòd Mathildi faveat, eque arces extrudere voluerit. Cæterùm eum à Rege non ut Episcopum, sed ut Regis Officiale esse mandatum custodiæ. Negavit Episcopus, se unquam Regis ministrum fuisse, instatque, ut jus sibi dicatur à Synodo, aliàs ad altius se provocaturum tribunal. Pronuntiavit Præses Concilii, perperam actum, quòd Regii ab executione cœperint judicium; oportuisse Episcoporum causam prius deduci ad Synodum Episcoporum, ibique cognosci ac judicari: spoliatos proin secundùm canonum placita ante omnia debere restitui. Nihil obtentum à Rege, graves minas addente, si causa Romam deferretur. Temperatum tamen à censuris.

Magnis interea calamitatibus bellisque domesticis Regnum op-^{42.}
pletum, Mathilde ejusque filio Henrico jus suum persequentibus. *Henricus*
Atque imprimis *Henricus* Dux creatus Normanniæ; cùmque duxisset *II.*
Eleonoram Aquitanam, à Ludovico VII. Galliæ Rege repudiatam, Aquitania etiam est auctus. Tandem in Angliam cum exercitu trajiciens, pleraque cepit. *Stephanus* verò Rex obiit anno 1154. Regni 19.

Tum verò Angliæ Regnum ad *Andegavensem* Domum translatum, quem diximus, *Henricum II.* Mathildis & Godofredi Plantagenetæ, Andegavensis Comitis, filium, primum ex ea Regem habuit, Henrici I. ex filia nepotem, Potens hic erat Princeps, Rex

Angliæ, Dux Normanniæ & Aquitaniæ, Andegavensium, Ceno-
manensium, & Pictorum Comes. Hos Ducatus & Comitatus clien-
telari jure à Galliæ Rege habebat, ipse verò homagium exegit à
Malcolmo Scotorum Rege. Mathildi ejus matri hoc inscriptum
Epitaphium:

*Ortu magna, viro major, sed maxima prole,
Hic jacet Henrici filia, sponsa, parens.*

Nam filia erat Henrici I. Angliæ Regis; conjunx primùm Henrici V.
Imperatoris, dein Comitis Andegavensis; parens Henrici II. de quo
loquimur Regis Angliæ, vasto animo Principis, atque omnino exi-
mii, nisi præclaras animi dotes vitiâset bello adversus Ecclesiam
ejusque libertatem suscepto, & tyrannide in S. Thomam exercita.

At vindicem Numinis dexteram sensit. Nam præmaturo con-
filio inter filios, quos ex Eleonora susceperat, provincias diviserat.
Et Henrico quidem *Angliæ & Normanniæ* hæreditatem attribuit, Ri-
chardo *Aquitaniæ*, Godefrido *minoris Britanniæ*. Joannem verò, quartò
genitum omnino præterivit. Unde *Joannes sine terra* dictus est. At
hi omnes unà in patrem insurgunt, bellumque movent, adjuti inde
à Galliæ, hinc à Scotiæ Rege.

43. Tot simul internis externisque hostibus oppressus Henricus II.
Ejus pœnitentia. flagellum Divinum exosculans, ad S. Thomæ Martyris, quem in-
terfecerat sepulchrum, adrepit, nudis pedibus, saccoque indutus,
atque inter lachrymas & juges preces à Monachis Cantuarien-
sibus virgis cædi voluit. Sic superis placatis primò Scotiæ Regem
vicit, captumque abduxit, tum in Galliam translato bello, ad pa-
cem rebelles filios adegit, ea lege initam, ut præstito patri homa-
gio supremum ejus dominium agnoscerent. Scotiæ Rex præstito
hominio & jurata fidelitate liber dimissus ad Regnum feudale: asserto
Anglicanæ Ecclesiæ jure in Scotorum Ecclesias.

Sed nec filiis impunè fuit, pietatem in patrem lædere; nam
cùm postea rursus in patrem essent perduelles, à *Synodo Cadomen-
si* diris devoti, ante patrem obierunt, Henricus, Regis Galliæ gener,
jam Rex coronatus, & Godefridus Dux Britanniæ.

Cùm deinde Philippus Galliæ Rex bellum moveret Henrico,
legatus Clementis III. interdictum comminatus est, ni ab armis di-
scederet. Respondit Gallus, se nullius juri subjacere in causa ulci-
scendi injurias, sibi & coronæ suæ à Vasallis suis illatas. Bellum
igitur prosecutus, complura munimenta expugnavit, pacemque,
quam voluit, obtinuit. Mærore mox confectus obiit Henricus II.
anno 1189. Regni 34. ætatis 56.

Successit filius *Richardus I.* qui recuperatis, quæ *Philippus II.* Galliæ Rex nupero bello abstraxerat, pace jurata, cum eodem expeditionem sacram in Orientem suscepit: atque in itinere *Cyprum* expugnavit. *Saladinum* memorabili prælio vicit. Ortaque *Duces* inter *Christianos* fatali semper dissidio, rediit, traditis *Henrico* *Campaniæ* *Comiti* *Regni Hierosolymitani* reliquiis, *Guidoni* verò *Lusignano* sub onere feudali *Cypri* Regno: qui eidem jus suum in *Regnum Hierosolymitanum* cessisse scribitur. Unde *Angli* prætensionem in *Regnum* illud formârunt.

Rediens *Richardus*, pene naufragium passus, à *Leopoldo*, *Austriæ* *Duce*, ob injuriam acceptam, interceptus, *Henrico VI.* *Imperatori* est traditus. Cui *Cœlestinus* *Papa* censuram est comminatus, nisi captivum dimitteret, uti etiam *Regi* *Galliæ*, si provincias ejus invaderet. Liber tandem *Richardus* est dimissus, multa pecunia numerata. Ordinatis dein suis provinciis defunctus est anno 1199. *Regni* 10. ætatis 42. & quia prole carebat, successit ei frater *Joannes sine terra*.

§. II.

Observatio circa controversiam, inter *S. Thomam* & *Henricum II.* agitatam.

Henricus II, quem diximus, ex *Andegavenfi* *Comite*, propter matrem suam, *Henrici I.* filiam, *Rex* *Angliæ* factus, magnum initio Religionis ac Reipublicæ studium præferens, singulari æstimatione & amore prosequeretur *Thomam*, *Ecclesiæ* *Archidiaconum*, virum eximia probitate, fide, integritate, constantia.

Unde illum *Cancellarium* *Regni* esse voluit. Et cum brevi post deceffisset *Theobaldus*, *Cantuariensis* *Archiepiscopus*, nullum alium eo fastigio digniorem credidit. Promotus igitur, quamvis reluctans, ad eam dignitatem, *Cancellarii* munus, Rege invito, deposuit, asserens, neminem, Deo militantem, implicare se negotiis sæcularibus.

Sed mox inter eum & *Regem* jacta sunt dissidiorum semina. Nam. 1. ægre ferebat *Rex*, depositum officium *Cancellarii*, sperabat enim, collecta in una persona *Ecclesiastica* & sæculari administratione, aptius tranquilliusque utramque *Rempublicam* gubernatum iri. 2. Quòd *Thomas* tributa vellet imminui. 3. Quòd urgeret,

45.

Causa discordia.

geret, ut vacantes Episcopatus & Abbatiaë (quorum reditus tempore vacaturæ Rex percipiebat) Prælati's idoneis oculis instruantur.

Quarta & præcipua dissensionis causa fuit *immunitas Ecclesiastica*. Nam Rex volebat, ut nullus Regis subditus excommunicetur Rege infcio; & in Synodo Londinensi petebat, ut Clerici facinorosi non tantum canonicis pœnis plestantur à Sacerdotibus, sed curiæ sæculari extradantur, corporalibus suppliciis affiendi: nulla enim alia ratione illos coërceri posse.

Episcoporum Concilium, præeunte Thoma rogavit Regem, ne libertatem Ecclesiasticam læderet. Cùmque Rex quærendo instaret, an observare velint Regni consuetudines? reposuerunt, se servaturos, *salvotamen ordine suo*. Qua voce Rex offensus discessit: pluresque deinde Episcopos quâ minis, quâ blanditiis à sententia Thomæ abstraxit, ut invisam illam Regi clausulam retractarent, & consuetudines se servaturos absolutè promitterent. Tandem & ipse Thomas, Episcoporum precibus flexus, atque ad avertenda majora mala, simpliciter, se consuetudines servaturum, juramento spondit.

Verùm cùm Regii ministri, ut Ecclesiam servituti subjicerent, & nova dissidiorum inter Thomam & Regem semina spargerent, sub nomine consuetudinum 16. articulos in conventu *Clarendonensi* conderent, atque in iis varia in Ecclesiarum Statûsque Ecclesiastici præjudicium comprehenderent, Thomas facti nuper promissi de servandis consuetudinibus pœnitens, articulos eos ad Alexandrum III. misit: qui aliquibus toleratis, alios damnandos putavit: Regem etiam hortatus, ne Ecclesiam servili jugo premat, sed inter Regni & Sacerdotii jura distinguat.

Cùm autem Rex postulationi suæ pertinaciter insisteret, atque in *Northamptonensi Synodo* judicium in Thomam exerceret, iniquè accusatum, ac de rationibus reddendis postulatum, is à foro hoc incompetentem ad Sedem Apostolicam interposita appellatione, in Galliam profugit, ubi tunc Alexander III. degebat. Is Northamptonensis Conciliabuli acta rescidit, ac Thomam Archiepiscopatum deponere prohibuit.

Thomas sex annorum in Gallia exilium passus, post varias in hac causa Synodos, congressus, legationes inter Alexandrum Papam & Henricum Regem, tandem anno 1170. in Archiepiscopatum suum reductus est. At eodem adhuc anno in Ecclesia immanissimè interemptus à quatuor conjuratis, qui ex Normannia, ubi Rex tunc morabatur, ad hoc facinus patrandum advenerant, rati, se
gratum

gratum præstituros obsequium Regi, qui in novas adversus Thomam querelas fuerat effusus, propter excommunicationem eorum, qui coronationi filii ipsius interfuerant.

S. Thomas, dum in suo viveret exilio, sæpius curiam Romanam est adhortatus, ut spirituali gladio exerto Henrici terras interdicto subjiceret, & illum cum Episcopis ipsi adhærentibus anathemate feriret: sed Pontifex Alexander cum Friderico I. Imperatore collisus, noluit Anglum etiam in se concitare, factionemque Pseudo-Pontificum tanto incrementum augere. Unde tempori cedendum ratus, indentidem ebullientem Thomæ zelum cohibuit, ne in fulmina prorumperet graviora. Tandem autem eidem concessit, ut Angliam interdicto subjiciat. Quod, ut Episcopi averterent, persuaserunt Regi, ut Thomam in Archiepiscopatum & possessiones suas restitueret, nullo exacto juramento de observandis consuetudinibus.

Cæterum Rex de cæde Thomæ graviter doluit, vel dolere se simulavit: illiusque innocentem se esse omni ope probare, laboravit. Cùmque à subjugata Hibernia in Normanniam redux juramento se purgasset, imposita pœnitentia, à legatis Pontificiis in *Abrincatenſi Concilio* absolvitur. Gravissimis inde calamitatibus involutus, filio Henrico adversus eum rebellante & transmarinas in Gallia provincias invadente, Angliam verò Scotis devastantibus, S. Thomæ, ab Alexandro III. in numerum Sanctorum jam relati sepulchrum, nudis pedibus, ac humili pœnitentis habitu, ut prius memini, accessit, atque à Clericis flagellari voluit. Quo sanè factò sancti Martyris intercessionem meritis, Scotos gloriosè devicit, & filios in Ordinem redegit. Tum verò curavit, ut res collapsæ Anglicanæ Ecclesiæ in Synodis restaurarentur.

Quæret fortassis quispiam, quinam fuerint 16. illi articuli prætenſarum consuetudinum Anglicarum, quibus sanctus ille Præsul constanter ad eò ad mortem usque sese opposuit?

Resp. hanc esse summam.

1. Causæ litigiøsæ de advocatia & præsentatione Ecclesiarum in curia regia tractentur.

2. Ecclesiæ de feudo Regis non possunt absque illius concessione in perpetuum dari.

3. Clerici accusati compareant coram Judicibus regis.

4. Absque licentia Regis non licet Episcopis Regno exire.

Parſ V.

X

5. Ex.

46.
Consuetudines prætenſæ.

5. Excommunicati non debent præstare vadimonium, aut juramentum.

6. Laici non debent accusari, nisi per legitimos actores & testes, in præsentia Episcopi.

7. Ministri Regis non excommunicentur, nec terræ eorum interdictio subjiçiantur, nisi prius conveniatur Rex.

8. Appellationes debent fieri gradatim, ab Archidiacono ad Episcopum, ab hoc ad Archiepiscopum, à quo, si defuerit in administranda justitia, ad Regem perveniendum, à quo causa terminetur. Neque ulterius procedendum sine consensu Regis.

9. Lis inter Clericum & laicum de re quapiam sibi vindicanda, per recognitionem 12. legalium hominum, juxta Capitalis Justitiarii Regis considerationem terminabitur.

10. Si Clericus ab Episcopo citatus noluerit obedire, potest eum sub interdictio ponere, sed non excommunicare, priusquam Capitalis Minister Regis conveniatur.

11. Episcopi aliique ratione feudorum, quæ habent à Rege, respondere debent Judicibus & Ministris regis, & interesse judicii curiæ, sicut alii Vasalli.

12. Vacantis Episcopatus & Abbatiaë reditus pertinent ad Regem. Electus verò faciat homagium, & fidelitatem Regi, priusquam consecretur.

13. Si proceres Regni nolint Episcopis &c. justitiam administrare, id Regi faciendum.

14. Bona mobilia eorum, qui sunt in servitio Regis, non detineantur ab Ecclesia vel cæmeterio, licet ibi fuerint inventa.

15. Placita de debitis pertinent ad forum Regis.

16. Filii glebariorum non debent ordinari absque consensu sui domini.

Ex his Anglicanis Capitulis Conciliabuli *Clarendonensis* Pontifex secundum, sextum, undecimum, decimum tertium, decimum quartum, decimum sextum toleravit, reliqua verò reprobavit.

Præter hæc petiit Rex, ut Clericos publici flagitii convictos exautorarent Episcopi, præsentè Judice Regio, ac postmodum curiæ sæculari puniendos tradant: prout jam in Concilio Londinensi postulaverat. Thomas autem putabat, non esse bis puniendum *in id ipsum*.

§. III.

Status Ecclesiasticus ordinatus per Concilia
in Anglia.

Præter ea Concilia, quæ in controversia cum S. Anselmo & S. Thoma celebrata memoravimus, adduci etiam merentur frequentia. *Londinense*, anno 1102. celebratum, Præsides Anselmo, ^{47.} *Londinense I.* pro reformanda disciplina. Statutum siquidem in eo est, ne Episcopi officium placitorum, seu judiciorum, sæcularium suscipiant. Ne Clericus uxorem ducat, aut ductam retineat. Concupinariis verò Missam nemo audiat. Nullus ordinetur Subdiaconus, nisi castitatem profiteatur. Clerici non sint procuratores sæcularium, aut iudices sanguinis. Vestes eorum sint unius coloris. Coronas patentes habeant. Decimæ non nisi Ecclesiis dentur. Novæ Capellæ non fiant sine consensu Episcopi.

Ecclesia non consecretur, donec provideantur necessaria Ecclesiæ & Presbytero. Monachi ne fiant compadres. Cognati usque ad septimam generationem non copulentur. Defuncti in parochia sepeliantur. Defunctis nemo sanctitatis reverentiam exhibeat sine consensu Episcopi. Ne deinceps homines vendantur. Excommunicantur Sodomitæ.

Westmonasteriense anno 1525. Præsides Cardinale Cremenfi, Apostolicæ Sedis Legato, decrevit; ut pro chrismate, oleo, baptismo, ^{48.} *Westmonasteriense.* pœnitentia, unctione infirmorum, communionem corporis Christi, sepultura, nullum omnino pretium exigatur. Beneficium nemo à laico accipiat, sine consensu Episcopi. Beneficia ne sint hæreditaria. Nullus ordinetur, nisi ad certum titulum. Nullus ordinatum ex Ecclesia sua ejiciat, sine consensu Episcopi.

Nullus alterius Parochianum ordinet, aut judicet. Neque alterius excommunicatum suscipiat. Prohibetur Clericis, etiam Subdiaconis, cohabitatio cum sæminis: item usura, fortilegium, pluralitas Beneficiorum.

Porro Cardinali Cremenfi impacta fuit gravis calumina, quam refutat Baronius: eum videlicet eadem die, qua in Concilio Canonem contra Clericos concubinarios sancivisset, post vesperam cum meretrice esse deprehensum.

49. *Londinen-* Biennio pōst in *Concilio Londinensi* idem ferme repetuntur Cano-
 nes, de Simonia, concubinato, decimis &c. & quadriennio pōst
 rursus aliud Londini est celebratum contra Clericos uxoratos, &
 concubenarios.

In *Londinensi* verò alio Nationali anno 1138. præter jam memo-
 rata, placuit, ut ultra octo dies *corpus Christi* non asservetur, neque
 ad infirmum, nisi per Sacerdotem aut Diaconum portetur. Ut ni-
 hil exigatur pro consecratione Episcopi, Ecclesiæ, Benedictione
 Abbatum, Investitura Episcopali. Ut nullus absque licentia Epi-
 scopi Ecclesiam, vel oratorium erigat. Ne Clerici de manu laica
 Beneficia accipiant. (*interfuere huic Synodo Anglicani ex diversis provinciis*
Episcopi 18, Abbates 30. Præsede Alberico Cardinale, Apostolica Sedis legato)

Anno 1139. celebratum est *Concilium Wintoniense*, pro immuni-
 tate Ecclesiastica, contra Regem *Stephanum*, qui Ecclesiastica bona
 iuvaferat, & Episcopos aliquot in carcerem duci mandaverat.

Concilium Londinense quintum hujus sæculi, anno 1175. præside
 Cantuariensi, statuit, Clericos, qui pellices nolunt dimittere, offi-
 cio & Beneficio spoliandos. Pro ingressu in Religionem nihil exi-
 gendum. Neque pro præsentatione ad Beneficium. Victum vi-
 tiori condemnandum in expensas. Consecrandum in calice argen-
 teo vel aureo. Prohibentur clandestina matrimonia.

50. *Eboracense* anno 1195. sancivit, ne confessarius laico confitenti
Eboracen- pro pœnitentia injungat, ut Missas curet celebrati. Ne Sacerdos
 de pretio paciscatur pro Missa celebranda, sed illud tantum, quod
 in missa ultro offertur, recipiat. Ne in baptismo plures quàm tres
 puerum suscipiant, duo mares, & una fœmina. Fœmellam duæ
 fœminæ, & unus mas.

Infantem expositum esse baptizandum: *cum non censeatur itera-
 tum, quod ignoratur collatum.* Non nisi urgente necessitate à Diacono
 baptismum conferendum, corpus Christi distribuendum, aut pœni-
 tentiam confitenti imponendam: quia hæc Sacerdotum sunt mu-
 nera. Canonem Missæ ordinarium integrè observandum. Falsos
 & perjuros in judicio testes solenni ritu excommunicandos.

§. IV.

Concilia Scotiæ & Hiberniæ.

51. **D**onaldus Rex *Scotiæ* jam tertio sæculo fertur religionem Christia-
 nam esse professus. At semen bonum in terris illis rursus sus-
 foca-

focatum fuit. Kennethus Rex sæculo nono Pictos ejecit. Proprios enim Reges Scotia habuit, nulli servituti obnoxios usque ad Wilhelmum Conquæitorem, cui Malcolmus Rex Scotiæ fidem jurare debuit.

Hibernia quinto sæculo à S. Patritio, quem S. Cœlestinus illas in terras misit, conversa, proprios pariter Reges habuit, donec sæculo 12. anno videlicet 1171. Henricus II. Rex Angliæ totam Insulam occupavit, ac Angliæ Regno conjunxit, non quidem Rex sed Dominus Hiberniæ volens appellari. Causa vel prætextus Hibernis bellum inferendi fuit, quòd gens prædis affueta Anglicanas navigationes turbaret, simúlque maria & littora infesta redderet.

Sub finem sæculi XI. Muchertacus, Hiberniæ Rex, & Episcopi Hiberniæ in *Synodo* congregati, ad Anselmum Cantuariensem Archiepiscopum, Primatem suum, miserunt epistolam, qua rogabant, ut Watterfordense oppidum in Episcopatum erigat: præsentarúntque Malchum quemdam, iis, quas Apostolus in Episcopo requirit, dotibus præditum; quem Anselmus, precibus Concilii Hibernici deferens, consecravit primum Watterfordensem Episcopum.

Concilium Hibernicum anno 1152. Præfide legato Apostolico quatuor in Hibernia Archiepiscopatus constituit, Armanacum, Dubliniensem, Casseliensem, & Toamensem.

Cùm anno 1171. Henricus II. Angliæ Rex Hiberniam invaderet, Hiberni in Concilio *Ardmachiensi* decreverunt, ut Angli ubique per Insulam, servitutis vinculo mancipati, pristinæ restituantur libertati. Nunc enim, dicebant Hiberni, nos ab Anglis servituti subjicimur, quia nos prius eos servos fecimus.

Postquam autem Henricus totam Insulam occupaverat, venerunt omnes Hiberniæ Reguli & Archiepiscopi ad eum, ut Regem ac Dominum suum salutarent, anno 1172. Henricus verò celebrari voluit *Concilium Cassiliense*, in quo conditi sunt octo Canones.

1. Extra gradus consanguinitatis & affinitatis, legitima matrimonia contrahuntor.

2. Infantes in Ecclesiis baptizantor.

3. Omnes Fideles de proventibus suis, Ecclesiæ, cujus Parochiani fuerint, decimas persolvunto.

4. Terræ Ecclesiasticæ ab omni sæcularium exactiõne immunes sunt.

5. Quando homicida cum cognatis occisi transigit, Clericis, homicidæ cognati, nihil contribuunto.

6. Decedentes bona sua in tres partes dividunt, quarum una relinquatur liberis, altera uxori, tertia propriis exequiis.

7. Defunctis Missæ & Vigiliæ habentur.

8. Hiberni Divina officiaritu Anglicano celebrant.

Hos Canones ab Episcopis subscriptos misit Rex Henricus ad Alexandrem Papam, qui autoritate Apostolica eos confirmavit, simulque Henrico & hæredibus ejus Regnum Hiberniæ: ut testatur Rogerius de Hoveden part. 2. annal. Erant autem tunc temporis in Hibernia 4. Archiepiscopi, & 28. Episcopi. Primas autem totius Hiberniæ erat Archiepiscopus Armacensis, seu Ardmachienfis; qui tamen & ipse Cantuariensi Archiepiscopo subiectus erat.

In *Concilio Scotico* anno 1177. Vivianus Apostolicæ Sedis Legatus suspendit ab officio Episcopum candidæ casæ, quia ad Concilium venire noluit. Idem Legatus ex Scotia in Hiberniam profectus, ibi pariter anno 1183. Synodum *Dubliniensem* habuit. In quâ actum, ut Hiberni ritus suos Romanis conformarent. Quæ res difficultate non caruit; cum populi passim consuetudinum suarum sint tenacissimi; licet minus sint rationabiles.

Concilium Hibernicum, Præside Dubliniensi, anno 1186. Clericos, qui concubinas aut uxores duxerant, ab officio & Beneficio suspendit.

Sub finem sæculi XII. dicuntur duo esse habita in Scotia Concilia, alterum de reformanda Ecclesiastica disciplina, alterum de observatione diei Dominicæ. Verum illa, saltem posterius, non videntur fuisse Concilia. Collectores Conciliorum in hoc minus accurati fuisse videntur, quod absque crisi & selectu obvia quæque ex scriptore quocunque compilârint, ut multos & spissos Conciliorum tomos impleant.

ARTICULUS V.

DISSERTATIO JURIDICA

De Simonia.

52. **S**imoniaca labes medio ævo nimium quantum invaluerat, ut Sacerdotia pecuniæ passim præstarent venalia. Opposuerunt se sacrilegæ nundinationi, quantum poterant, sacra Concilia. Unde importunum non erit pauca hoc de argumento disserere.

Simo-

Simoniam pravitas consistit in æquiparatione rei spiritualis cum temporali. Quæres cum in vilipensionem sacrorum ipsiusque Dei contemptum cedat, grave semper est flagitium, nec materiæ paritatem admittit.

Si prava intentio lateat, *mentalem*, si pacto se prodat, *conventionalem*, si traditione consummetur *realem* appellamus. Habétque in omnibus tribus spirituale rationem mercis, temporale rationem pretii.

Neque tamen ad incurrendam hanc labem necesse est, ut res in se ipsa sit spiritualis, sed sufficit esse spirituali annexam. Sic licèt beneficium Ecclesiasticum, seu jus percipiendi fructus, aut jus decimandi in se non sit spirituale, quia tamen annexum est officio spirituali, simoniam committit, quisquis Beneficium, aut jus decimandi pecunia aut alia re temporali sibi aut aliis comparat, vel comparare intendit: quamdiu scilicet ejusmodi jus officio spirituali manet annexum, à quo per solum summum Pontificem separari potest.

Rationem dat Pascalis Papa *cap. 7. caus. 1. q. 3.* ibi: *Quisquis bonum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.* Qui ergo jus decimandi, officio spirituali annexum vendit, neque ipsum officium spirituale invenditum derelinquit. Et paulò antè eodem canone idem Pontifex dixit: *Si quis objecerit, non consecrationes emi, sed res ipsas, quæ ex consecratione proveniunt, penitus desipere probatur.* Ac denique concludit: *Nullus igitur emat Ecclesiam, vel præbendam vel aliquid Ecclesiasticum.*

Ubi tamen bene notanda sunt verba illa: *Sine quo nec alterum provenit:* itam: *Quæ ex consecratione proveniunt.* Hinc emi non potest Episcopalis vel Abbatialis dignitas, quia hæc ex consecratione provenit, & sine ea subsistere non potest. Neque emi potest Beneficium Ecclesiasticum, aut jus decimandi: quia hæc jura proveniunt ex officio Ecclesiastico, tanquam sine suo unico; neque possunt subsistere sine hoc sine suo, officio videlicet sacro; nam Beneficium (idem de jure decimandi) datur propter officium (nisi jus percipiendi fructus autoritate Apostolica separetur ab hoc titulo spirituali)

Contrà verò castrum, cui annexum est jus Patronatus, & calix aureus, cui annexa est consecratio, potest emi; nam castrum non provenit ex Jure Patronatus, & potest sine isto consistere: neque materia aut forma calicis aurei provenit ex consecratione, potestque pariter sine ista consistere. Poterunt proin castrum & calix

calix emi vendique secundum valorem suum intrinsecum, quem jam antecedenter ad jus patronatus aut consecrationem habuerunt. Et hinc sacri Canones disertè asserunt, pro redemptione captivorum vasa sacra posse vendi.

In eundem sensum loquuntur, qui dicunt, rem secundum valorem temporalem posse emi, si aliquid sacrum ei tantum *accessoriè* & *consequenter* sit unitum. Hinc emi posse calicem consecratum, sacra numismata &c. secundum valorem materiæ & formæ, quia consecratio eis tantum *accessoriè* & *consequenter* est annexa: & castrum posse emi, quia jus patronatus tantum *accessoriè* ipsi fuit conjunctum.

Non tamen posse emi rem temporalem, si hæc se habeat per modum *accessorii*, ita, ut accedat rei sacræ tanquam principali, atque in ea fundetur. Hinc emi non posse Beneficium Ecclesiasticum jus Patronatus, jus decimandi &c. quia hæc jura sunt accessoria officio sacro tanquam principali, ac fini suo, propter quem conceduntur. Unde, quia non proveniunt sine altero, ministerio videlicet sacro, qui illa emeret, etiam hoc emere censeretur.

Cæterum utique emi non potest calix aut Ecclesia ut consecrata, concretivè nempe, seu indivisim, ita ut tam Ecclesia quam consecratio ematur, & propter consecrationem majus pretium persolvatur. Et in hoc sensu potest intelligi canon *si quis 7. cit.* cum dicit, nullus emat Ecclesiam. Eodem etiam sensu intelligi possunt plures Conciliorum canones, quibus vetatur, ne vendatur chryisma aut sacrum oleum. Et hinc ubi materia est vilis atque vix ullius pretii, e.g. in cera benedicta, si venderentur carius, censerentur propter benedictionem carius vendi.

Et hæc quidem circa ea, quæ de se non sunt sacra, sacris tamen connexa. Sed non minor esse difficultas videtur circa ipsas functiones sacras. Videmus enim passim, quod Clerici pecuniam accipiant pro administratione sacramentorum, pro sacris sepulturis, pro celebratione Missæ, prædicatione, benedictione nuptialis, exercitio jurisdictionis Ecclesiasticæ, pro præsentia in choro, anniversariis.

Verum hi alique proventus, quos *reditus stolæ* appellant, non accipiuntur à Clericis tanquam pretium functionum spiritualium, sed titulo *sustentationis*, sacro operario debitæ, ut, qui servit altari, de altari vivat; cum dignus sit operarius mercede sua, hoc est, congrua sustentatione, & nemo teneatur militare suis stipendiis. Nihilominus tamen Sacerdos *gratis* operatur, sicut *gratis* pingit, qui

qui nihil aliud exigit, quàm ea quæ ad pingendum sunt necessaria. Hæc igitur sustentatio non habet rationem pretii, pro ministerio sacro persoluti, sed ipso jure Divino ac naturali operario sacro est debita. Unde quàm parùm decimæ, licèt titulo justitiæ Parocho debitæ, sunt simoniacæ, tam parùm redditus stolæ. Et dici potest, hos substitutos esse decimis personalibus, quæ olim Clericis solvebantur.

Potest etiam post acceptum obsequium spirituale aliquid offerri titulo gratitudinis, utpote quæ jure naturali est debita. Modò non velit spirituale compensare & hinc plures docent, non committi simoniam, si temporale offeratur cum pacto gratitudinis in genere, cum hæc jam aliunde sit debita. Modò tamen absit animus obligandi alterum ad exhibendam gratitudinem per spirituale, nec adsint circumstantiæ, quæ significant hanc determinatam obligationem, aut quod per spirituale velit compensare temporale. Unde meritò dicit Suarezius, hanc rem esse periculofam.

Præcipua autem quæstio in hac re esse videtur, an simoniacam labem redoleat, si temporale non detur tanquam pretium rei spiritualis, sed tanquam *motivum*, quo videlicet alter moveatur ad dandum spirituale, hoc est, si temporale detur, ut obtineatur spirituale, sicque spirituale se habeat per modum finis, temporale verò per modum medii ac motivi? item vicissim si temporale est *finis* dandi rem spiritualem: hoc est, si detur spirituale, ut obtineatur temporale, & vicissim.

Difficultatem movent duæ propositiones prohibitæ ab Innocentio XI. quarum prima ordine 45. sic habet: *Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut econtra.* Quæ propositio cum sit prohibita, videtur defendi amplius non posse, quòd possit quis aliquid temporale dare, ut per illud alterum moveat ad conferendum sibi aliquid spirituale.

Altera propositio damnata est hæc, ordine 46: *Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, imò etiam, si sit finis ipsius rei spiritualis, sic, ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.*

Has propositiones Montaltius in famosis suis *litteris* Provincialibus affingit Gregorio de Valentia: quæ tamen in ejus operibus nusquam exstant. Id solum ab hoc auctore docetur, quod S. Tho-

mas docuit 2. 2. *quæst.* 100. & cum eo alii DD. videlicet in iis tantum casibus licitum esse ad obtinendum spirituale conferre temporale tanquam motivum (non tanquam pretium) in quibus temporale nullatenus censetur habere rationem pretii, ut in casibus ad ductis ab eodem S. Thoma: puta quando dantur eleemosynæ pauperibus, ut orationum suffragia ab ipsis impetrentur, non intendendo eorum orationes emere: aut quando Prædicatoribus dantur temporalia ad sustentationem.

Hoc autem longè est aliud, quàm id, quod in duabus illis propositionibus damnatur. Nam prima dicit, non committi simoniam, *quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut econtra spirituale sit compensatio pro temporali.* Quod est falsissimum. Nam omnis compensatio rei temporalis pro spirituali est appretiatio & æquiparatio rei temporalis cum spirituali; hoc autem est ipsum jus simoniacum; cum sit vilipensio & irreverentia erga rem sacram.

Deinde propositio illa meritò damnari etiam potuit propter suam illimitatam universalitatem, non distinguentem inter motivum purum, & motivum, quod involvit tacitum pactum cum animo obligandi. Sequeretur enim, quòd si Clericus ab Episcopo peteret, conferri sibi Beneficium Ecclesiasticum, simulque promitteret aut daret ei notabilem pecuniæ summam, & Episcopus propterea ei conferret Beneficium, neuter committeret (ne quidem pro foro externo) simoniam; cum tamen præsumatur ex iis circumstantiis tacitum pactum, quo offerens pecuniam censetur velle Episcopum obligare: sicut pars litigans offerens Judici pecunias censetur eundem velle corrumpere & obligare.

Propter eandem rationem damnari meruit altera etiam propositio; quia nimium est universalis, & non distinguit inter motivum aut finem purum, & inter motivum aut finem, qui tacitum pactum & obligationem involvit. Deinde propositio illa habet adjunctam hanc clausulam: *Imò etiamsi temporale sit finis principalis rei spiritualis, sic, ut illud plaris æstimetur, quàm res spiritualis.* Quod meritò damnatur tanquam simoniacum; cum non tantum sit æquiparatio, sed prælatio & appretiatio rei temporalis supra spirituales, & consequenter magna irreverentia & vilipensio sacrorum; in qua præcipuè consistit malignitas simoniæ.

Licet autem pro foro externo ex circumstantiis præsumatur pactum tacitum, adeoque animus simoniacus, e.g. si sit eligendus
Episco-

Episcopus, & unus ante electionem canonicis promittat aut det pecunias notabiles, quæ sint natæ eorum animum inflectere; aut si offerenti pecuniam detur res spiritualis permanens, e. g. sacræ reliquæ.

Si tamen temporale præcisè detur *ut motivum*, seu ut moveat alterum ad dandum spirituale, absque omni pacto, & animo obligandi alterum, neque ullo modo temporale detur ut pretium rei spiritualis, neque tanquam compensatio qualiscunque, ita, ut nullo modo detur appetitatio aut æquiparatio inter temporale & spirituale, sed spirituale detur gratis, non committitur simonia juris naturalis & Divini pro foro interno.

Cùm enim simonia juxta definitionem S. Thomæ 2. 2. q. 100. a. 1. sit *studiosa voluntas emendi vel vendendi aliquid spirituale vel spirituali annexum*, ad omnem simoniam, quæ sit juris Divini aut naturalis, requiruntur tria, nempe *merx*, *pretium*, & *pactum*. Atqui horum nullum datur in casu, iis terminis, quos posui, circumscripto.

Non etenim datur *merx*: quia nihil venditur, neque per alium contractum aut pactum commutatur. Neque datur *pretium*, quia nullo modo vult pretium solvere, aut compensare, aut æquiparare, ut ponitur. Neque datur *pactum*, etiam tacitum tantum & implicitum: quia nullo modo vult obligare; ut rursus supponitur.

Deinde si semper esset simonia, quando datur aliquid temporale, ut moveatur alter ad conferendum aliquid spirituale, omnia plena essent simoniis, etiam in iis, quæ fideles timorati licitè se facere passim existimant. Afferamus aliqua exempla.

Esset simonia, si Præceptor instrueret Patroni filios, vel aliud quodcunque obsequium illi præstaret, ex spe præsentationis aliquando futuræ. Item, si quis Episcopo præstaret obsequium, ex spe ordinationis &c. quia est impossibile, ut obsequium præstet ex spe impetrandi spirituale, nisi intendat movere Patronum aut Episcopum ad dandum spirituale. Atqui communis est sententia, etiam post propositiones illas damnatas, quòd possit temporale dari ex spe obtinendi spirituale. Certè DEus ipse sæpe proposuit bona temporalia, tanquam motivum ad ipsi serviendum.

Esset simonia, si darem pauperi eleemosynam, ut pro me oret. Si Sacerdoti offeram pecuniam, ut pro me Missam applicet; quia per pecuniam volo ipsum movere, ut pro me applicet. Et, si etiam hæc pecunia consideretur ut stipendium & sustentatio, tamen est aliquid merè temporale, quo oblato ipsum moveo, ut sacrum

pro me dicat. Profectò, licèt alias Sacerdos, e. g. in peccato gravi constitutus, non legeret Missam, nisi stipendio, à me oblato, moveretur, tamen propter illud celebrando non committeret simoniam. Uteriùs, omnes piæ foundationes essent simoniacæ; quia à fundatoribus datur temporale, ut eveniat spirituale.

Parentes ac præceptores committerent simoniam, filiis aut discipulis promittendo munuscula, si diligenter orent &c. quia per hæc temporalia vellent movere ad ponenda spiritualia. Episcopus committeret simoniam, spem Parochiæ faciendo Sacerdoti, si curam animarum delegatam strenuè exerceat. Effet simonia, si Canonici accedant chorum, ut distributiones quotidianas obtineant. Si Dominus libertatem promittat servo, si convertatur, si studiosus alatur, ut ineat sacrum Ordinem. At verò S. Thomas 2. 2. q. 100. art. 3. ad 4. ait, *licitum esse, per temporalia beneficia aliquem inclinare ad ingressum monasterii.*

Imò esset simonia, si alterum commendarem Episcopo, ut ipsum ordinet, aut Beneficium ei conferat; aut si ipse Episcopum rogem, ut me ordinet, aut de Beneficio mihi provideat; nam ista commendatio & preces sunt aliquid temporale, & proponuntur Episcopo tanquam motivum ordinandi &c. & sæpiùs contingit, ut Episcopus non ordinaret aliquem, nisi moveretur hoc motivo, commendatione nimirum aut precibus. Similiter Episcopus committeret simoniam, si conferret Beneficium propter merita temporalia parentum, ac familiæ; Pontifex committeret simoniam, si faceret Cardinalem, quia est suus nepos. Quia hæc omnia sunt motivum conferendi spirituale, & movent, *quia sunt*, tanquam causa moralis.

Igitur tunc committitur simonia, quando temporale datur tanquam motivum, quod expressum vel tacitumpactum continet, aut quando intervenit pretium, aut æquiparatio, aut compensatio aliqua.

Et hinc *cap. etsi 18. de simoniâ* ad casum, quo frater Episcopi Strigoniensis electi Legato Apostolico equum dederat, referibit Pontifex, eam dationem equi non fuisse simoniacam; quia equus à divite & Nobili Domino datus Cardinali, indigenti in itinere, est res parva, præsumendum proin non esse, quòd voluerit obligare. Et hinc summarium, huic Canoni præfixum sic sonat: *Ordinatio vel consecratio non censetur simoniaca, licèt Ordinatori aliquid donatum fuerit, non ex pacto.*

Similiter *cap. tua nos 34. de simonia*, ad casum, quo Clericus bona sua temporalia obtulit Ecclesiæ, ut in Canonicum admittatur, & bona sua pro Præbenda retinere possit, Papa rescribit: *Quodsi Clericus cum conditione vel pacto largiatur, aut offerat bona sua, ut illa postmodum pro præbenda retineat, & in canonicum admittatur, hujusmodi oblatio vel receptio fieri non poterit sine vitio simoniæ, cum in talibus omnis pactio vel conventio cessare debeat juxta canonicas sanctiones.*

Dein verò subdit: *Si verò purè ac sine pacto, vel conditione qualibet offerat, rogans humiliter, ut in canonicum admittatur, & bona sua retinere sibi liceat pro præbenda, & Clerici ejusdem Ecclesiæ purè consentiant, hujusmodi receptio fieri poterit absque scrupulo simoniacæ pravitatis.* Licet ergo bona sua temporalia offerat, ut per ea moveat electores ad conferendum sibi Canonicatum & Præbendam, eamque optet & speret, non committit simoniam, modò absit omne pactum, conditio, ac animus obligandi, omnisque æquiparatio aut pretium.

Quare, quod deinde subjungitur, culpabilem esse, *si ea intentione ducatur, ut per temporalia bona, quæ offert, spiritualia valeat adipisci, & Clerici non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri.* Hoc, inquam, intelligendum est; si velit Clericos obligare, aut æquiparare vel compensare spiritualia cum temporalibus, ut videatur indicare particula *per*. Eodem sensu intelligendus est S. Thomas, dum dicit, simoniacum esse, *per pecuniam parare sibi viam ad spirituale obtinendum.*

Similiter non committitur simonia, (saltem Juris Divini & naturalis, atque pro foro interno) si detur spirituale, ut obtineatur temporale, consequenter, si hoc se habeat per modum finis: modò nullum, ne quidem tacitum, intercedat pactum, nulla obligatio, nulla æquiparatio, nulla compensatio, nullum pretium, sed spirituale omnino gratis detur.

Aliàs enim esset simonia, si Sacerdos celebrationem Missæ alicui offerat, ut acquirat stipendium aut sustentationem; si recitet officium, in choro compareat, funus comitetur &c. ut fructus lucratur, distributiones ordinarias, aut sustentationem accipiat. Si Religiosi aut alii pauperes offerant preces vel sacrificia, ut obtineant eleemosynam. Si pueri orent, ut S. Nicolaus munuscula afferat. Si voveas recitationem coronæ Marianæ, ut sanitatem obtineas. Si preces Deo offeras, ad obtinendam pluviam, serenitatem, sanitatem, panem quotidianum. Nam in his omnibus temporale se habet per modum finis, & spirituale per modum medii ad illud obtinendum: quia datur spirituale, *ut sit temporale.*

Neque obfarcire videtur altera illa propositio damnata, quam supra attuli. Nam merito illa fuit proscripta, tum propter illimitatam suam latitudinem, non distinguendo inter motivum purum, & motivum, quod habet rationem pretii aut pactionis tacitæ: tum propter malignam & impiam clausulam, qua asserit, non esse simoniam, dare spirituale ad obtinendum temporale, *sic, ut temporale pluris aestinetur, quam res spiritualis.* Quod planè est simoniacum; cum non tantum sit æquiparatio, sed prælatio, & appetitatio rei temporalis supra spiritualem: consequenter magna vilipensio sacerdotum.

Quando autem spirituale offertur ad obtinendum temporale, vel vicissim, quando temporale offertur ad obtinendum spirituale, sine omni æquiparatione, sine omni pactione, etiam tacita & implicita, sine omni animo obligandi, sine omni pretio, ita, ut neque spirituale neque temporale habeat ullo modo rationem pretii, sed præcisè spem habeat, uno oblato alterum impetrandi, non video, quomodo simonia incurrat, quæ sit Juris Divini aut naturalis, & *pro foro interno*; nam pro foro externo sæpè ex circumstantiis fit præsumptio, quòd pactio aliqua tacita & animus obligandi adfuerit, præsertim in materia Beneficiali. Facilius etiam præsumitur animus simoniacus, si pecunia offeratur, vel promittatur, aut aliud æquivalens, quàm si obsequium aliquod præstetur. Facilius item, si temporale tunc datur, quando agitur de spirituali conferendo, quàm si hoc tantum in futurum, & in genere speretur.

